BILL

BORSOS

BORTNYIK

FEKETE

FERENCZY

FORBÁT

KOSZTA

KUHR

LOSSONCZY

MARTINSZKY

MARTYN

MEDNYÁNSZKY

PAP

SZALAY

TIHANYI

VANTONGERLOO

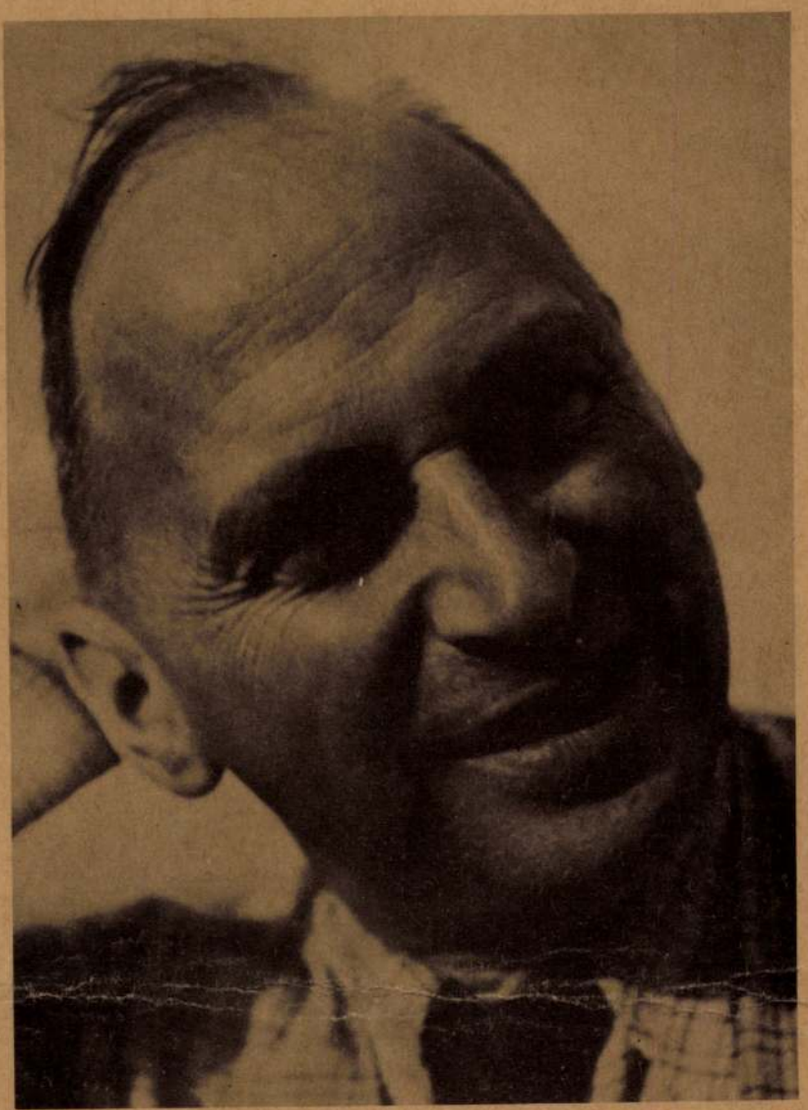

GRAFIKÁK
KÁLLAI ERNŐ
HAGYATÉKÁBÓL

ÓBUDAI PINCEGALÉRIA

1984. október 2–november 4.

Kállai Ernő rövid életrajza

1890. nov. 9-én született Szakálházán
1910–13: pedagógiai tanulmányok Budapesten
1913: utazások Angliában, Észak-Európában és az USA-ban
1914–15: katona, megsebesül
1920: letelepszik Berlinben
Kassák *MA* című lapjának munkatársa
1920–35: Németországban él, európai és magyarországi folyóiratok közlik írásait (*Das Kunstblatt, Der Cicerone, Jahrbuch der Jungen Kunst, Die Weltbühne, Ars Una, Új Föld, Magyar Írás, Magyar Művészet, Korunk, Munka, Fórum* stb.)
1925–26: Budapesten és Lipcsében magyar, ill. német nyelven megjelenteti *Új magyar piktúra – Neue Malerei in Ungarn* című könyvét
1928–29: a *Bauhaus* c. folyóirat szerkesztője; saját lapja a szatirikus *Kunstnarr* (Művészetbolond)
1935: hazatér, írásait folyamatosan publikálja *(Korunk Szava, Munka, Magyar Nemzet)*
1937: az *Entartete Kunst* (Elfajzott művészet) című nemzetiszocialista kiállítás pellengérre állítja munkásságát
1939–44: a *Pester Lloyd* művészeti rovatvezetője, több száz cikk szerzője
1941: Baumgarten-díjat kap
1945–48: korszakkijelölő jelentőségű kiállításokat rendez
1949–54: a hallgatás évei; fordításból él; meghalt 1954. nov. 28-án

GRAFIKÁK KÁLLAI ERNŐ HAGYATÉKÁBÓL
kiállítás az Óbudai Pincegaléria
(Budapest III., Fő tér 1., Zichy-kastély)
1984. október 2–november 4-ig

A kiállítást rendezte: Andrási Gábor
A címlapfotó Sugár Kata felvétele
Fotók: ifj. Bertalan Vilmos
F. k.: dr. Merényi Judit
TISSZO GT, Budapest

Kállai Ernő (1890–1954) művészetkritikus kéziratha-gyatéka 1961-ben került a *Művészettörténeti Dokumentációs Központ* (a *Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Csoport*jának elődje) archívumába. Ez a századunk művészetének kutatása szempontjából revelatív anyag fokozatosan támadt fel szellemi tetszhalálából. A hatvanas években a hazai új-avantgarde törekvések kibontakozását kísérő jelenségként megélénkült az érdeklődés a modern művészet „hagyományai" iránt. Az elfelejtett és háttérbe szorított festői-szobrászi életművekkel egyidejűleg ismét hatni kezdtek azok a korabeli esztétikai, művészettörténeti és kritikai teljesítmények is, melyek nyitottsága és értékfeltáró ereje nyomán kirajzolódtak a magyar művészeti progresszió egyes vonulatai és csúcsai. Ma már vitathatatlan: Kállai publikációs és kiállításrendezői tevékenysége ezek között is élre kívánkozik. Válogatott írásainak kiadása (*Művészet veszélyes csillagzat alatt*, szerk. Forgács Éva, Bp. 1981) jelentette a végleges „áttörést"; neve, eredeti megállapításai és „akademizálhatatlan" gondolatai egyre gyakrabban bukkannak fel a művészeti irodalomban.

Az *Óbudai Pincegaléria* kiállítása ezúttal a levelek, kéziratok és dokumentumok között felbukkant grafikai munkákat – tizenhét művész alkotásait – mutatja be. A (mű)tárgyak fizikai birtoklása sem nem feltétele, sem nem garanciája a műhöz fűződő szellemi és spirituális kapcsolatnak: Kállai nem volt műgyűjtő; otthonában olyan alkotások vették körül, melyek három évtizedes pályájának állomásait idézték, országhatárokon innen és túl élő művészbarátaira emlékeztették. Célszerű tehát, ha Kállai életútját és „szakmai életrajzát" követve vesszük sorra a kiállítás anyagát.

A húszas években Kállai a konstruktív művészet és a *Bauhaus* vonzáskörében él Németországban. Kapcsolatot tart fenn a Bauhausban és környezetében dolgozó magyar művészekkel, így *Forbát Alfréd*dal is, aki 1920–22 között *Gropius* tanítványa Weimarban, majd 1925-ben Berlinbe költözik. Litográfiáját (kat. 6.) és színes krétarajzát (kat. 7.) ezekben az években ajándékozhatta Kállainak; utóbbit feltehetőleg reprodukciónak szánta a művészetéről Magyarországon közzétett Kállai-íráshoz (*Új Föld*, 3. sz. 1927). *Bortnyik Sándor* 1924-ben tér haza Weimarból Budapestre, ám *Térkonstrukció*ja (kat. 3.) – feliratát tekintve – még külföldön született.

1935-ben hazatelepülve Kállai élénk levelezéssel őrzi kontaktusát az európai művészeti élettel; barátaitól aktuális eseményekről kap híreket s ezekről cserél gondolatokat velük. A borítékok tartalma gyakran egy-egy katalógus, újságkivágat, fénykép – ritkábban kisebb grafika, metszet. Már a harmincas évek elején felfigyelt néhány „fiatal bauhaus-festő"-nek a Bauhaus-gondolattól absztrakt-szürreális irányba kanyarodó művészetére. *Fritz Kuhr* is közéjük tartozott; levelezésük 1943-ig követhető s két apró munkája (kat. 9., 10.) a fenti módon juthatott Kállaihoz. *Georges Vantongerloo* gouache-kompozíciói is (kat. 24.) postán érkeztek Párizsból – ezt egy 1938 februárjában kelt levele alapján biztosan állíthatjuk. Tizenkét éven keresztül (1941–52) váltott érdekfeszítő leveleket Kállai és *Max Bill*. Azt az albumot, melyből a kiállításon három lap szerepel (kat. 1.), Bill a Párizsból 1939-ben hazatérő *Gyarmathy Tihamér*ral küldte Kállainak.

A levelezés mellett európai utazásai (1936–39) is „tanulmányutak" voltak. 1938 februárjában egy feleségének Zürichből írott levelezőlapján említi elő-ször Max Bill nevét. Egy párizsi látogatás emlékét őrzi *Tihanyi Lajos* litográfiája (kat. 23.).

Levélmelléklet *Koszta József* kis tollrajza is (kat. 8.); a szöveg szerint a festő a rajzon vázlatban látható festmény reprodukcióját, egy Kállainak korábban elküldött fényképet kér vissza.

Mednyánszky műveire (kat. 16., 17.) és három levelére minden bizonnyal az 1943-ban megjelent monográfia (K. E.: Mednyánszky László, Bp.) előmunkálatai és kutatásai közben bukkant Kállai.

Külön csoportot alkotnak azok a rajzok, melyek leveleket illusztrálnak. Ilyen található *Ferenczy Béni* keltezés nélküli tréfás hangú levelében (kat. 5.) és *Borsos Miklós* 1944 júliusában, Tihanyban írott sorai hátoldalán (kat. 2.). Kállai további közvetlen, baráti hangú Borsos-leveleket és számos művének fényképét őrizte. *Pap Gyula* ceruzarajzát (kat. 19.) – a hátoldalt néhány vonallal levelezőlappá alakítva – egy Nógrádban tett túra alkalmával adta postára.

A negyvenes évek elejétől kísérte figyelemmel Kállai *Szalay Lajos* pályáját. Helyenként egymásnakfeszülő, máshol egybecsengő nézeteiket Kállai dialógus-formában tette közzé (*Magyar Csillag*, 1942. január), majd 1945-ben tanulmányt írt a Szalay rajzait tartalmazó kötethez. A kiállításon látható művek (kat. 20., 21., 22.) a *Kassák* előszavával 1941-ben kiadott *Szalay Lajos hatvan rajza* című könyvben található azonos című reprodukciók eredetijei.

És befejezésül a „magyar absztrakok". 1945 után Kállai tevékenységének súlypontját a hazai „elvont művészek" kiállításainak szervezése (1946–48) és elméletének végső formába öntése *(A természet rejtett arca, 1947.)* jelentette. Ezekben az években legerősebb szálakkal ennek az iránynak, a magyar avantgarde második nemzedékének képviselőihez kötődött. Ezt jelzik *Lossonczy Tamás, Fekete Nagy Béla, Martyn Ferenc és Martinszky János* művei (kat. 11., 4., 15., 13., 14.). Utóbbi művészetéről Kállai Martyn révén szerzett tudomást, aki 1943-ban ajánló sorok kíséretében néhány Martinszky-mű fényképét küldte el neki. Lossonczy karikatúrája (kat. 12.) a negyvenes évek magyar művészetének – néhány esztendő múltán végzetessé váló – „természetelvű" és „absztrakt" pólusaira utal. [A másik karikatúra (kat. 18.) – *OCCO* – jelzést használó szerzőjét nem sikerült azonosítani.]

Bizonyosra vehető, hogy kiállításunk „hiányos"; a Kállait egykor körülvevő – mára szétszóródott vagy lappangó – művek száma kétségkívül nagyobb lehetett. Erre utalnak *Beöthy István* és *Moholy-Nagy László* Kállai Ernőnek dedikált alkotásai [*Kompozíció*, 1925?, Bp. m. tul., illetve *Kollázs (IK 33)*, 1920 k., Nyugat-Berlin].

András Gábor

Kiállított művek

1. BILL, Max (1908): Quinze variations sur un même thème, 5., 9. és 10. lap, 1938. Paris
ofszet, egyenként 320 × 305 mm
Gyarmathy Tihamér tulajdona
Dedikáció: „meinem lieben ernst kallai
max bill 18/2/39"
Az album Kállai ajándéka a negyvenes évekből

2. BORSOS Miklós (1906): Ülő férfi, 1944
tus, toll, 200 × 275 mm
Itsz.: 11/107
A Tihany, 1944. VII. 26-án Kállainak
címzett levél hátoldalán
A levél közölve: *Egry József arcképe, szerk. Fodor András* Bp. 1980. 72. o.

3. BORTNYIK Sándor (1893–1976):
Térkonstrukció, 1924
tempera, tus, 105 × 143 mm, j. hátul:
Raumkonstruktion 1924. Alexander Bortnyik
Itsz.: 11/423
Műv.-tört. Dok. Központ Közl. III. Szerk. Kampis Antal.
Bp. 1963. 13. kép

4. FEKETE NAGY Béla (1905–1984): Tollrajz, 1947
toll, tinta, 241 × 315 mm, j.j.l. FB 47
Itsz.: 11/1710

5. FERENCZY Béni (1890–1967): Nőalak pohárral
toll, barna tinta, 210 × 135 mm, j.n.
Itsz.: 11/457 A
Keltezés nélküli levél hátoldalán
Felirata: „Borban a bánat, bánatban az igazság"

6. FORBÁT Alfréd (1897–1972): Kompozíció, 1920
litográfia, 155 × 115 mm, j.j.l. forbát
Itsz.: 11/420
Felirata: Kállai Ernőnek, Weimar, 1924.
Műv.-tört. Dok. Központ Közl. III. Bp. 1963. 10. kép
Szabó Júlia: *A magyar aktivizmus művészete*, Bp. 1981.
254. kép

7. FORBÁT Alfréd: Színes krétarajz, 1923
színes kréta, 110 × 125 mm, j.b.l. F
Itsz.: 11/421
Kállai Ernő: *Új magyar piktúra*, Bp. 1926. 73. kép
Új Föld, 1927. 3. szám 59. o.
Műv.-tört. Dok. Központ Közl. III. Bp. 1963. 11. kép
Passuth Krisztina: *Magyar művészek az európai
avantgarde-ban 1919–1925*, Bp. 1974. 106. kép
A Bauhaus (szerk. Mezei Ottó), Bp. 1975. 5. kép

8. KOSZTA József (1861–1949): Tanya boglyákkal
(vázlat), 1941
toll, pausz, 104 × 135 mm, j.j.l. KOSZTA
Itsz.: 11/175/2
A Szentes, 1941. XI. 15-én kelt levél melléklete
A festmény közölve: Lázár Béla: *K. J. művészete,
Magyar Művészet*, 1937. 84. o.

9. KUHR, Fritz (1899–?): Húsvéti üdvözlet,
1930-as évek
fametszet, 52 × 78 mm
Itsz.: 11/352
Felirat a kompozícióban, „Fritz Kuhr
wünscht Frohe Ostern"

10. KUHR, Fritz: Erdőrészlet, 1936
monotípia, 120 × 90 mm, j.j.l. Fritz Kuhr 36
Itsz.: 11/353

11. LOSSONCZY Tamás (1904): Négy absztrakt
kompozíció, 1946
tus, egyenként 125 × 164 mm, j. hátul 1946. márc.
Lossonczy Tamás
Itsz.: 11/432–433–434–435

12. LOSSONCZY Tamás: Karikatúra
Kállai Ernőről, 1945
toll, tinta 147 × 210 mm, j.b.l. Lossonczy Tamás,
1945. jún. 27. Itsz.: 11/155/2
Felirata: „Minden bátor és új törekvésnek telhetetlen
étvágyú és engesztelhetetlen ellensége
a gres–HAM–HAM sárkány ellen harcra indul Szent
Ubul."

13. MARTINSZKY János (1909–1949): Absztrakt
kompozíció I., 1947–48 k.
tus, 185 × 240 mm, j.n.
Itsz.: 11/450

14. MARTINSZKY János: Absztrakt
kompozíció II., 1947–48 k.
tus, 260 × 205 mm, j.n.
Itsz.: 11/451

15. MARTYN Ferenc (1899): Tusrajz, 1940-es évek
tus, 310 × 175 mm, j.j.l. MARTYN
Itsz.: 11/449
Felirata: Gerdicskának (Kállai Ernőné)

16. MEDNYÁNSZKY László (1852–1919):
Fejtanulmányok – Két életkép (a hátoldalon),
1910-es évek
toll, 210 × 333 mm, j.n.
Itsz.: 11/454

17. MEDNYÁNSZKY László: Tájképvázlat, 1908
ceruza, 140 × 210 mm, j.n.
Itsz.: 11/455
Felirata: Marczius 27, 1908.

18. – OCCO –: Kállai Ernő lóháton Turán felé tart
(karikatúra), é.n.
ceruza, 175 × 295 mm, j.b.l. – occo –
Itsz.: 11/457/B

19. PAP Gyula (1899–1983): Ülő férfi, 1945 előtt
ceruza, 143 × 95 mm, j.j.l. Pap, KELENYE
Itsz.: 11/456

20. SZALAY Lajos (1909): Levétel a keresztről,
1941 előtt
toll, kék tinta, 220 × 90 mm, j.n.
Itsz.: 11/1707
Szalay Lajos hatvan rajza, Bp. 1941. 55. kép

21. SZALAY Lajos: Medvetánc – Pletyka, 1941 előtt
toll, kék tinta, 133 × 227 mm, j.l. Szalay
Itsz.: 11/1708
Szalay Lajos hatvan rajza, Bp. 1941. 41., ill. 29. kép

22. SZALAY Lajos: Összeesküvők – Don Quijote,
1941 előtt
toll, kék tinta, 150 × 204 mm, j.n.
Itsz.: 11/1709
Szalay Lajos hatvan rajza, Bp. 1941. 45., ill. 42. kép

23. TIHANYI Lajos (1885–1938): Önarckép,
1920-as évek
litográfia, 280 × 220 mm, j.b. l. Tihanyi
Itsz.: 11/439
Felirata: Kállai Ernőnek szeretettel Tihanyi 1936 Paris
Kállai Ernő: *Művészet veszélyes csillagzat alatt*,
szerk. Forgács Éva Bp. 1981. 44. kép

24. VANTONGERLOO, Georges (1886–1965): Három
kompozíció, 1927; 1938
tus, gouache, egyenként 150 × 100 mm, j. hátul:
Courbes, Paris 1938. G. Vantongerloo;
Jonction, Paris 1938. G. Vantongerloo;
Jonction, courbes, droites, Paris
1927. G. Vantongerloo
Itsz.: 11/362–363–364
Műv.-tört. Dok. Központ Közl. III. Bp. 1963. 27. kép
(Courbes, 1938)

A 2–24-ig található leltári számok az MTA
Művészettörténeti Kutatócsoport Archívum anyagát
jelzik

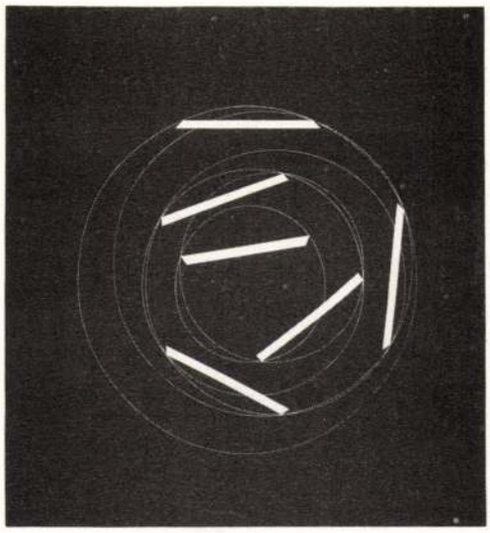

1

2

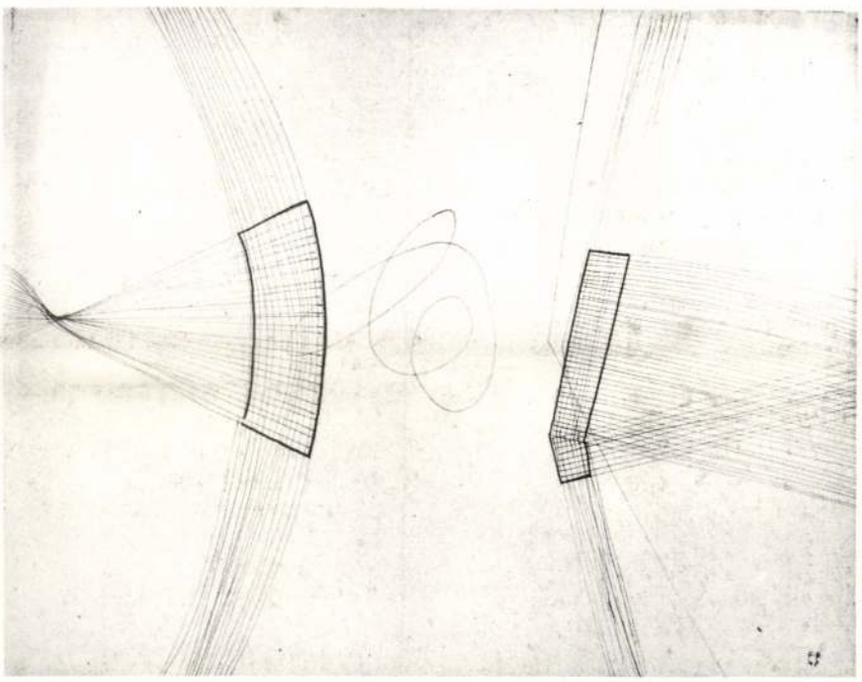

4

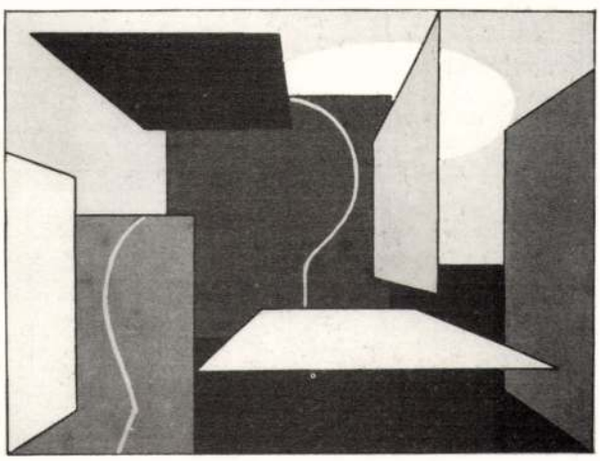

3

5

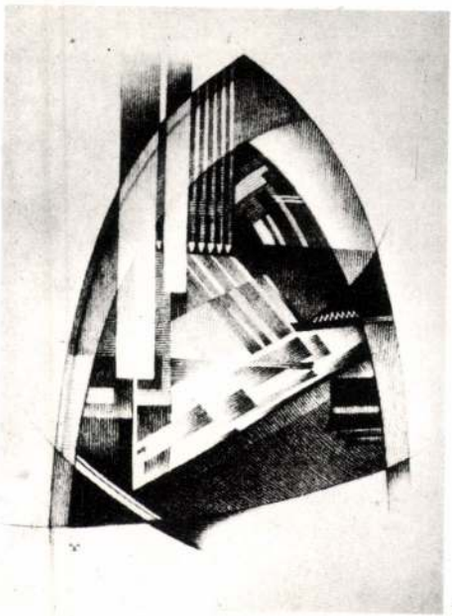

6

8

9

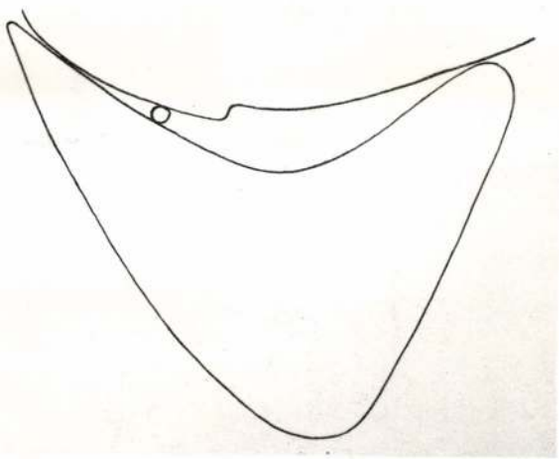

11

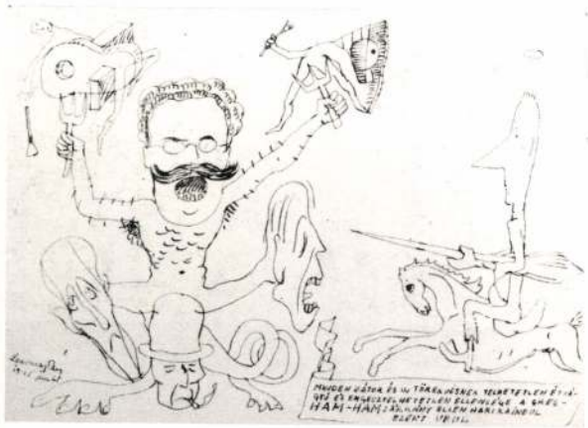

12

19

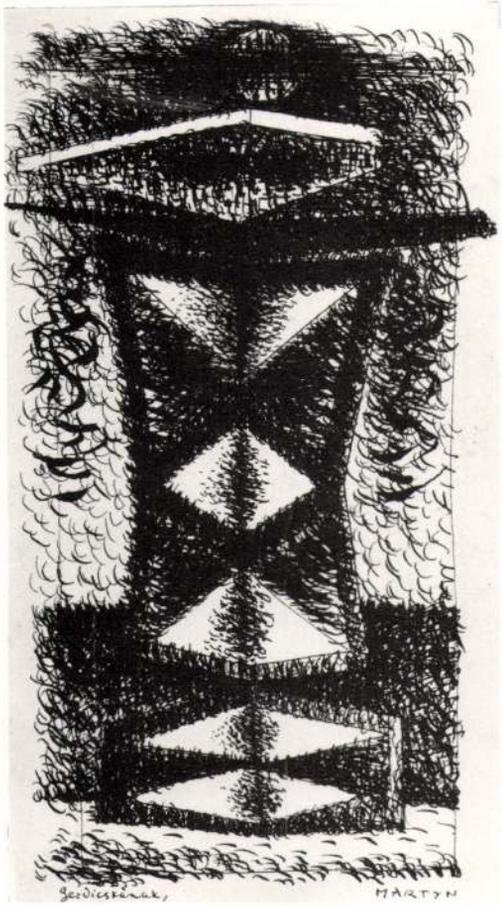

15

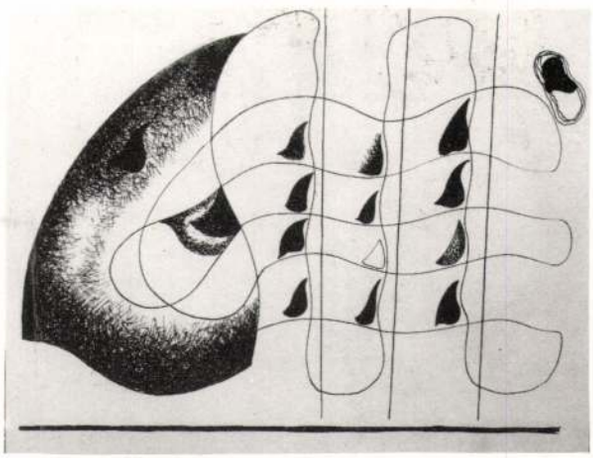

13

16

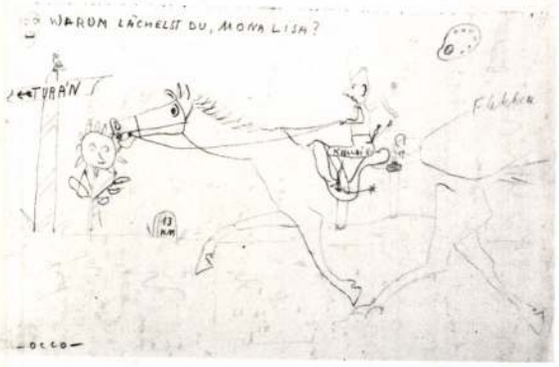

18

23

20

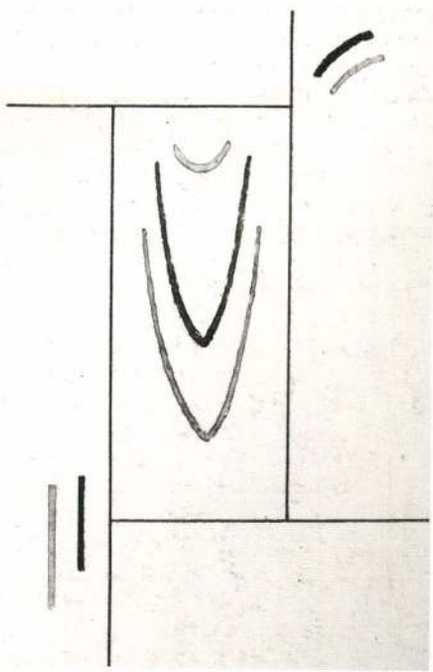

24

The heritage of *Ernst Kállai* (1890–1954) art critic had been appropriated by the *Documentary Centre of History of Art* (predecessor of the *Institute of History of Art of the Hungarian Academy of Sciences*) in 1961. This collection of manuscripts, cuts, photographs and art-objects owned by him has an increasing value of revelation for research of 20th c. art and it came to be "revelled" as such slowly after its acquisition and preservation. In the 1960s even in Hungary there was a keen attention of the traditions of contemporary art. The great achievements of aesthetics, criticism and history of art the beginning of this century had been rediscovered together with the forgotten works of forgotten painters, sculptors and architects. This spiritual backround gave outlines to the powers and high qualities of the Hungarian progressive art. It is out of debate nowadays: one of the highest point of this spiritual and intellectual backround is the critical and organizing activity of Ernst Kállai. His name and his statements are cited more and more in recent literature and they never could be something like a Neoacademic dogma. His selected articles were published again with a bibliography in Hungarian by the publishing house Corvina (entitled: *Művészet veszélyes csillagzat alatt* [Art under a Fatal Star] ed. by Éva Forgács Budapest, 1981.) and one of them also appeared in English in the catalogue *The Eight and Activists* (London, 1981. Hayward Gallery).

This exhibition in the *Óbudai Pincegaléria* of Budapest (Cellar-gallery of Óbuda) shows a series of graphic arts preserved in and aruond of his letters, manuscripts and other written documents. The ownership of works of art does not mean either a condition or an appraisement of the spiritual connection to the things they had been formerly joined. Kállai was not a private collector, but preserved some works of art in his home and these were important for him in each period of his activity (1920–1949) and reminded him to his artist friends living home and abroad. It is very useful to know something about him in order to understand the works which surrounded him.

In the 1920s Kállai lived in Germany in the circles of Constructivism and of the Bauhaus, he had relations to several European and Hungarian artists representing the avant garde tendencies of the period (f.i. he knew well *Alfred Forbat*, who was the assistant of Gropius in 1920–22 in Weimar, and then moved to Berlin; he was the frist interpretator of Lászlo Moholy-Nagy, who lived also in Germany that time). The litography of Forbat (Cat. 6.) and coloured chalk drawing of him (Cat. 7.) could have been presented to Kállai during these years. The latter would have been sent to be reproduced in *Új Föld* (*New Globe* – a periodical of 1927 in Budapest) near an article of Kállai. *Sándor Bortnyik'* s *Space construction* (Cat. 3.) probably was given him in Berlin or in Weimar. (Bortnyik returned in 1924 to Budapest.)

After his return from the Nazi Germany to Hungary, Kállai had preserved his contacts with European art and artists' life, he had got reports of the events from his friends and exchanged ideas and opinions with them. In some envelopes there were also a catalogue, a cut of paper, a photo or sometimes a piece of minor graphic arts. Kállai paid attention to some "young Bauhaus painters turning towards Surrealism". *Fritz Kuhr* was one of them, their correspondance can be seen until 1943 in the archive of Kállai and Kuhr's works (Cat. 9–10.) could have been borrowed this way. Theree china and gouache-s of *Georges Vantongerloo* (Cat. 24.) arrived also by post from Paris, assured by a letter of February 1938. Kállai and *Max Bill* had a long and exciting correspondance through 12 years (1941–1952). An album of graphics of which one can see three folios in this exhibition (Cat. 1.) had been sent by Bill to Kállai from Paris with the help of *Tihamér Gyarmathy*.

Kállai had also some study trips in Europe in 1936–39. He had mentioned f.i. the name of Max Bill for the first time in a post-card written to his wife from Zurich in February 1938. A litography made by *Lajos Tihanyi* (former member of the Eight and member of *Abstraction-Creation* in Paris) was dedicated to Kállai in 1936 and preserved the memory of his visit to Paris that time (Cat. 23.).

A small pen and ink drawing made by the Hungarian Realist painter *József Koszta* (Cat. 8.) accompained a letter in which the artist asked for a photo made of one of his works and therefore made a sketch of its composition.

Drawings of *László Mednyánszky*, the great Expressive-Realist painter (Cat. 16–17.) and three letters of him could have been discovered by Kállai during his preparatory studies to his monography of the artist published in 1943.

A special group of his correspondance consists of letters illustrated by drawings. One could be found in an undated joking letter of *Béni Ferenczy*, the outstanding sculptor of the period (Cat. 5.); another on the *verso* of the letter of *Miklós Borsos*, also a sculptor of the same rank written in Tihany, July 1944. (Cat. 2.) Kállai had a friendly correspondance with both of them. *Gyula Pap* (formerly student of the Weimar Bauhaus, later Expressionistic painter) sent his pencil drawing as a post card after a trip made by him at the Hungarian country Nógrád.

From the 1940s onwards Kállai watched the activity of *Lajos Szalay*. He published also a dialogue with him in the periodical *Magyar Csillag* (Jan. 1942.) expressing their similar and sometimes different approach towards the problems of contemporary art. The drawings, which are here on show (Cat. 20., 21., 22.) are reproduced in the album *Sixty drawings of Lajos Szalay* (Budapest, 1941. Introduction: Lajos Kassák).

After 1943 and even more after 1945 Kállai's main interest was to organize exhibitions to the Hungarian abstract artists and theoretical interpretation of their works. His book *A természet rejtett arca* (The Hidden Face of Nature), Budapest, 1947, was like works of *Moholy-Nagy* and later *George Kepes* based on similarities between structures of nature and some constructions of abstract art. The second and the third generation of the Hungarian avant garde represented these tendencies. The works of *Tamás Lossonczy, Béla Fekete Nagy, Ferenc Martyn, János Martinszky* and others (Cat. 11., 4., 15., 13., 14.) belonged to them. Martinszky became known by Kállai through a letter of Martyn sent with some reproductions. A caricature of Tamás Lossonczy (Cat. 12.) shows the debates of Naturalists and Abstracts which became fatal for the latter about 1949 in Hungary. Author of another caricature signed by – *OCCO* – (Cat. 18.) has not been identificated.

I am sure that this show is not "complete" and does not show all the works of art which surrounded Ernst Kállai during his life. [Only two examples: dedicated works to Kállai by *Étienne Beothy* (private collection in Budapest) and by *László Moholy–Nagy* (Collage IK 33, about 1920. Staatliche Museen, Berlin-West)].

Gábor Andrási

List of the exhibited works

1. Max BILL (1908): Quinze variations sur un même thème, Numb. 5., 9., 10. 1938. Paris
offset, one by one 320 × 305 mm
Signed: "meinem lieben ernst kallai max bill 18/23/9"
Owner: Tihamér Gyarmathy who was gifted by Kállai in 1940s.

2. Miklós BORSOS (1906): Sitting man, 1944
china, pen, 200 × 275 mm, inv. numb.: 11/107
On the verso of a letter to Kállai from Tihany 26. July 1944.
Published in: *Egry József arcképe*, ed. by András Fodor Budapest, 1980. 72.

3. Sándor BORTNYIK (1893–1976): Space construction, 1924
tempera, china, 105 × 143 mm, inv. numb.: 11/423
Signed: on the back "Raumkonstruktion" 1924. Alexander Bortnyik
Published in: *Művészettörténeti Dokumentációs Központ Közleményei III.* ed. by Antal Kampis Bp. 1963. Fig. 13.

4. Béla FEKETE NAGY (1905–1984): Pen drawing, 1947 pen and ink, 241 × 315 mm,
inv. numb.: 11/1710 Signed: FB 47

5. Béni FERENCZY (1890–1967): A woman with a glass
pen, brown ink, 210 × 135 mm,
inv. numb.: 11/457 A
Unsigned, undated.
Written on it: "Borban a bánat, bánatban az igazság" ("In vine it is sorrow, in sorrow it is rightness")

6. Alfréd FORBAT (1897–1972): Composition, 1920
litography, 155 × 115 mm, inv. numb.: 11/420
Signed: "forbat. Kállai Ernőnek, Weimar, 1924"
Published in: *Művészettörténeti Dokumentációs Központ Közleményei III.* Bp. 1963. Fig. 10.; Júlia Szabó: *A magyar aktivizmus művészete*. Bp. 1981. Fig. 254.

7. Alfréd FORBAT: Coloured chalk drawing, 1923
coloured chalk, 110 × 125 mm,
inv. numb.: 11/421
Signed: F
Published in: Kállai, Ernő: *Új magyar piktúra – Neue Malerei in Ungarn*. Budapest–Leipzig, 1925–26. Fig. 73. *Új Föld*. Numb. 3. 1927. 59.
Művészettörténeti Dokumentációs Központ Közleményei III.
Bp. 1963. Fig. 11.
Passuth, Krisztina: *Magyar művészek az európai avantgarde-ban 1919–1925*. Bp. 1974. Fig. 106.
A Bauhaus. ed. by Ottó Mezei. Bp. 1975 Fig. 5.

8. József KOSZTA (1861–1949): County house (sketch), 1941 pen, 104 × 135 mm,
inv. numb.: 11/175/2
Signed: KOSZTA
Sent in a letter dated from Szentes, 15. Nov. 1941. The painting in relation is published in: Lázár, Béla: *K. J. művészete, Magyar Művészet*, 1937. 84.

9. Fritz KUHR (1899–?): Eastern greeting, 1930s
woodcut, 52 × 78 mm,
inv. numb.: 11/352
Signed: "Fritz Kuhr wünscht frohe Ostern"

10. Fritz KUHR: A part of a forest, 1936
monotype, 120 × 90 mm, inv. numb.: 11/353
Signed: "Fritz Kuhr 36"

11. Tamás LOSSONCZY (1904): Four abstract compositions, 1946 china, one by one
125 × 164 mm, inv. numb.: 11/432–435
Signed on their back: "1946. márc. Lossonczy Tamás"

12. Tamás LOSSONCZY: Caricature on Ernst Kállai, 1945
pen, ink, 147 × 210 mm, inv. numb.: 11/155/2
Signed: "Lossonczy Tamás, 1945. jun. 27."
Translation of its text part: "Holy Ubul (pseudonym of Kállai) is going to fight against the Gres-HAM-HAM dragon, the hungry and cruel enemy of every brave and new tendency." (Gresham was a free society of Post-Impressionist and Naturalist painters.)

13. János MARTINSZKY (1909–1949): Abstract composition I., 1947–48.
china, 185 × 240 mm,
inv. numb.: 11/450 Unsigned.

14. János MARTINSZKY: Abstract composition II., 1947–48
china, 260 × 205 mm, inv. numb.: 11/451 Unsigned.

15. Ferenc MARTYN (1899): China, 1940s
china, 310 × 175 mm, inv. numb.: 11/449
Signed: MARTYN.

16. László MEDNYÁNSZKY (1852–1919): Studies of heads – Two genres (on the verso), 1910s
pen, 210 × 333 mm, inv. numb.: 11/454 Unsigned.

17. László MEDNYÁNSZKY: Landscape-study, 1908
pencil, 140 × 210 mm, inv. numb.: 11/455
Unsigned.
Written on it: "Marczius 27., 1908."

18. – OCCO –: Ernst Kállai on horseback towards Turan (caricature), s.d.
pencil, 175 × 295 mm, inv. numb.: 11/457/B
Unsigned.

19. Gyula PAP (1899–1983): Sitting man, before 1945
pencil, 143 × 95 mm, inv. numb.: 11/456
Signed: Pap, KELENYE

20. Lajos SZALAY (1909): Christ descended from the Cross, before 1941
pen, blue ink, 220 × 90 mm, inv. numb.: 11/1707
Unsigned

21. Lajos SZALAY: Dance of a bear – Gossip, before 1941
pen, blue ink, 133 × 227 mm, inv. numb.: 11/1708
Signed: Szalay

22. Lajos SZALAY: Plotters – Don Quijote, before 1941
pen, blue ink, 150 × 204 mm,
inv. numb.: 11/1709 Unsigned
Together with cat. numb. 20., 21. published in: *Szalay Lajos hatvan rajza* (Sixty drawings of L. Sz.) Bp. 1941. Fig. 55., 41., 29., 45., 42.

23. Lajos TIHANYI (1885–1938): Selfportrait, 1920s
litography, 280 × 220 mm, inv. numb.: 11/439
Signed: Tihanyi
Translation of its writing on it: To Ernst Kállai with love Tihanyi, 1936, Paris. Published in: Kállai Ernő: *Művészet veszélyes csillagzat alatt*, ed. by Éva Forgács Bp. 1981. Fig. 44.

24. Georges VANTONGERLOO (1886–1965): Three compositions, 1927–1938
china, gouache, one by one 150 × 100 mm,
inv. numb.: 11/362–364
Signed on their verso:
Courbes, Paris, 1938. G. Vantongerloo.
– Jonction, Paris, 1938. G. Vantongerloo. – Jonction, courbes, droites, Paris, 1927. G. Vantongerloo.
Published in: *Művészettörténeti Dokumentációs Központ Közleményei III.* Bp. 1963. Fig. 27.
Works under Numb. 2–24. are in the propriety of the Institute of History of Art, Hungarian Acadamy of Sciences. Budapest, Úri u. 62. H-1014

Short biography of Ernst Kállai

Born on 9th Nov. 1890 in Szakálháza
1910–13: studied teaching in Budapest
1913: trip to England, Northern Europe and USA
1914–15: soldier, was wounded in the World War I.
1920: lived in Berlin; contributor of *MA* (Edited in Vienna by Lajos Kassák 1920–25; formerly in Budapest 1916–19)
1920–35: published articles in periodicals and reviews like *Das Kunstblatt, Der Cicerone, Jahrbuch der jungen Kunst, Die Weltbühne, Ars Una, Új Föld, Magyar Írás, Periszkóp, Magyar Művészet, Korunk, Munka, Forum* etc.
1925–26: published a book *Új magyar piktúra – Neue Malerei in Ungarn.* Leipzig–Budapest (Both Hungarian and German)
1928–29: editor of the *Bauhaus-Zeitschrift*, later a satirical paper *Kunstnarr*
1935: returns to Hungary, published articles in *Korunk Szava, Munka, Magyar Nemzet*
1937: attacked the show *Entartete Kunst*
1939–44: art critic at *Pester Lloyd* (a progressive German paper of Budapest)
1941: literary prize of the *Baumgarten Foundation*
1943–48: important exhibitions of contemporary modern art
1949–54: he is silent, lives for translations; he died on 28th Nov. 1954.

WORKS OF GRAPHIC ARTS FROM THE HERITAGE OF ERNST KÁLLAI

Exhibition in the Óbudai Pincegaléria
(H-1033 Budapest III., Fő tér 1. Zichy Castle)
2. October–4. November 1984.

Edited end organized by Gábor Andrási
Cover photo by Kata Sugár
Photoes: Vilmos Bertalan jun.
Editorship: dr. Judit Merényi
Printed in Hungary by TISSZO GT, Budapest

GYARMATHY TIHAMÉR

kiállítása

· KÁLLAI ERNŐ EMLÉKÉRE ·

mücsarnok

1986

Ennek a kiállításnak határozott karaktere van, jóllehet nekünk, rendezőknek nem kellett sokat a fejünk törni: Gyarmathy készen hozta szellemes elgondolását.

A tárlat tudniillik két külön kollekció. Az egyiket zömében az ötvenes években festette a művész, amikor nem is a pálya szélén állt, hanem kitiltották a pályáról, mivel a saját, időszerű festészeti problémáinak megoldását folytatta a szocreál helyett. Vagyis – mint festő – belső emigrációba vonult, állást vállalt, hasznát vette műszaki képzettségének. Azon kevesek közé tartozott, akiket meg sem érintett, nem nyomorított meg a sematikus művészet, még környezeti sugárzás sem érte őt. Bár a nyilvánosság előtt megszűnt festő lenni, Gyarmathy Tihamér tudott maradni, festett továbbra is. Hatalmas lelkierő kell hozzá, hogy valaki a publikálás minden reménye nélkül is, sikerélmények nélkül megőrizze integritását és gyarapítsa oeuvre-jét, mintha misem történt volna.

Erkölcsi támasza volt Kállai Ernő (1890–1954), avantgard kritikus, a dessaui Bauhaus egykori tanára, s – így: kis bével – a bauhaus folyóirat ottani szerkesztője. Kállait budapesti katedrájáról eltávolították, egyetlen sorát sem közölték, de ő is, ugyancsak, mintha misem történt volna, folytatta műteremlátogatásait. Gyarmathynak gyakori vendége, bírálója volt. Kállai volt – mesélte Gyarmathy – a látszólag hallgató avantgard magyar művészetben a kovász. (A festő emlékezését később bővebben közöljük.)

Tárlatunk első szekciója tehát egy olyan képanyag, amit még nagyrészt Kállai Ernő válogatott, de még sehol sem állították ki.

Ez a régi ciklus a klasszikus szürrealizmus magyar nyelvén, pontosabban a Gyarmathy Tihamér-i idiómában beszél. Főképpen amorf befoglaló formákat, vagy azok áthatását látjuk közvetlenebb-közvetettebb utalással egy – más síkú – valóságra. Ez a festészet olykor majdnem szószerint, máskor átvitt értelemben, szellemében, mintegy trecsenteszk.

A kiállítás másik részlege újabb, sőt legújabb, ugyancsak publikálatlan művekből áll. Szerves folytatása a Gyarmathy oeuvre-nek, benne a monumentális festmények és a legeslegújabb, a már a műcsarnoki bemutató örömére, 1986 júliusában festett pannó. Az újabb anyagból azt a hangot halljuk, amit Gyarmathy-stílusnak ismerünk. Indirekt geometria ez, olyan szerkesztés, melyben az érzelem, az érzékenység dominál. A képfelépítés alapja motívumok szériája, melynek ismétlődését variációk, permutációk tesznek hajlékonyabbá, árnyaltabbá, minden darabon – sőt egy darabon belül is – más és másféleképpen. Hol mélyebb hangon, hol világosabban csengve törnek fel a tüzes, vagy hűvösebb színhangulatok. Legtöbbször a kétféle színtartomány egyszerre, egyenjogúan. Sajátsága ezeknek a képeknek egy különleges mélyfényűség, egy alig megfogható lumineszcencia, melyet az is megérez, aki nem érti. Ezek a magjukban konstruktív, statikus táblák egyszercsak – szemünk tapasztalja – megmozdulnak, ugyanis kinetikai tartalmat rejtenek. Gyarmathy térképzése pedig olymódon történik, hogy közben intranzigensen a síkban marad; s végül ebben a többrétűségben előkelő hely jut a negyedik dimenziónak, az időnek is.

A következő oldalakon Gyarmathyék gondosan megőrzött szöveggyűjteményéből közlünk hosszabb-rövidebb szemelvényeket. Köztük lappangó, sőt még meg nem jelent írásokat is. 1948 után Gyarmathy megszakítja az antológiát, megszólal ő maga is, hogy jelezze a recenziók csaknem két évtizedes szünetét, az őt – akkor – körülvevő teljes csendet.

FRANK JÁNOS

This exhibition has a definite characteristic sign albeit we – who mounted it – didn't have to rack our brains too much about the concept: Gyarmathy brought his witty ideas ready.

As a matter of fact the exhibition consists of two, separate collections. One of them was mostly painted in the fifties, when the coast was not clear for him, what is more he was prohibited from entering the terrritory of art because he continued solving the timely problems of his paintings instead of turning toward socialist realism. Namely, as a painter, he went into exile, got a job and so he could make use of his technical certification. He belonged to the few ones who were concerned, were ruined not in the least by schematic art. Though he put a stop to paint for the public, he was able to paint henceforward, to remain Tihamér Gyarmathy himself. One needs enormous moral strength to save one's integrity and to enrich one's own oeuvre without any hope of publicity and success just as if nothing had happened.

His moral supporter was the avant-gardist critic Ernő Kállai (1890–1954), the once Bauhaus teacher of Dessau, editor of the bauhaus (this way: with small letter) periodical. Kállai was sent off his university chair in 1948 at Budapest, not a word of him was published, but he similarly to Gyarmathy's attitude continued going to studios just as if nothing had happened. He was a frequent guest and critic in Gyarmathy's studio. Gyarmathy told that Kállai had been the "leaven" in the seemingly silent Hungarian avantgarde art.

Consequently the first section of the exhibition consists of paintings selected mostly by Ernő Kállai but they were not exhibited yet. This old "cycle" speaks in the Hungarian language of classical surrealism, more exactly in the idioms of Tihamér Gyarmathy. One can see mostly amorphous framing forms or their interference to another-plane reality with direct and indirect reference. This kind of painting is sometimes trecento-like from word to word, another time the word's figurative sense and spirit is characteristics of the works.

The other section of the exhibition consists of the newer, what's more the newest works which were never on display. They are organic continuations of Gyarmathy's oeuvre, there are monumental paintings and the newest one painted full of joy for the opening at the Palace of Exhibitions in July 1986. From the newer material one can "hear" the so-called Gyarmathy-style. This is an indirect geometry, a certain kind of construction which predominates over feeling and sensibility. The basis of building up the painting is using series of motives, the repetition of them make the paintings more flexible and shaded at each work (and within the work too) by variations and permutations in different ways. The fiercy and cool colours appear in bass-voice or in clear-ringing tonality. Generally the colour scale of two kinds appear simultaneously and equally. Some special depth of light is characteristics of these paintings, this certain type of luminosity can be recognized even by those who do not comprehend the works. These fundamentally constructive, static panel paintings make a move – our eyes can experience it – in a moment because they conceal kinetical contents. Gyarmathy originates the space in such a manner that he intransigent remains in the plain, therefore finally the fourth dimension, time has a high place as well.

JÁNOS FRANK

KÁLLAI ERNŐ

„... Az avatott és gyakorlott szem, mely nem akad fönn a kiállítás »aktuális« stílusbeli modernitásán, hanem mélyebbre, ennek a formavilágnak lelki forrásvidékéig hatol, ugyancsak jellegzetesen hazai révbe jut, amennyiben egészen közvetlen és igen eleven természeti kötöttséget érez benne. Ez a kötöttség Gyarmathy Tihamérnál annyira leplezetlen, hogy itt-ott a természet távoli, halvány emléke is földereng általa."

(Az elvont művészek I. magyar csoportkiállítása tájékoztatója, 1946. május, 7. old.)

N. N.

„Gyarmathy Tihamér a legharmonikusabb és legkiforrottabb művészeink közé tartozik, abban az irányzatban, amit általában »absztraktok« néven emlegetnek. Gyarmathy a dolgok, tárgyak, formák legmélyén rejlő ritmusösszefüggéseket keresi, ő a művész szemével szeretne behatolni, úgy a dolgok lényegébe, ahogy azt a modern atomfizika teszi. Művei általában elliptikus kompozícióba vannak belehangolva, de néha a lágy és színes hullámvonalak ritmusa adja meg a szerkezeti főtengelyt."

(Szabad Szó, 1947. március 15.)

HAMVAS BÉLA – KEMÉNY KATALIN

„A Yantra, mint festői műfaj, ugyanannak a kelet-európai ősi civilizációnak körébe tartozik, mint Bartók és Kodály zenéje. Sajátosan mienk és ugyanakkor univerzálisan emberi, (...) A modern absztrakt kép (...) a közelmúlt képeitől abban is különbözik, hogy nem tekinthető műtárgynak többé, hanem Dialogikus objektum. Mágikus megszólító erő. A festői jel és hang-jel e művekben egybeesik. A vonal, a forma és az ábra itt ténylegesen megszólít. Az erők összevonásának és egy pontba való irányításának szimbóluma mint az ősi keleti Yantra hangsúlyoz. Gyarmathy Tihamér művészete alapjául az elementáris szépséget veszi, azt, amely önkéntelenül, minden előzmény és meggondolás nélkül szépségével kielégít, megnyugtat és fölmelegít. Az ornamentika titka, hogy látszólag pszichológia-mentes, vagyis azt teljesen fel tudja oldani a vonalak és formák elemi szépségében. Ahová Gyarmathy nyúl, az nem más, mint az összes festői motívumok gyűjtőmedencéje. Gyarmathy az impresszionizmus egy festői fázisából úgyszólván átmenet nélkül ugrott át az absztrakcióba (...) az elemi vonalaknak, formáknak, alakoknak, árnyaknak, színeknek (...) az önmagukban és önmagukért álló értelmét és ezt egész gazdagságukban meg tudja festeni (...)"

(Forradalom a művészetben, Misztótfalusi Kiadó, 1974, 91–92. old.)

KÁLLAI ERNŐ

„Kilenc festő, Fekete Béla, Gyarmathy Tihamér, Lossonczy Tamás, Makarius Sammer, Marosán Gyula, Martinszky János, Martyn Ferenc, Zemplényi Magda és a korán elhunyt Vajda Lajos és mint szobrász Jakovits József szerepelnek az elvont művészet első magyar csoport kiállításán. (...) Van itt logikus szerkezeti rend és egyensúly; vannak alapformák, főszínek és azokból kiinduló változatok és kombinációk, világos aránybeli és ritmikai összefüggések, feszülő ellentétek és feloldó egybevágások: vannak eleven viszonylatok, felület és tér, forma és tér, szín és tér között, vannak sejtelmeket fakasztó, vagy érzelmi hangulatot árasztó alakzatok, jelképleletek és színhatások. (...) Végezetül, de nem utolsó sorban azt is meg kell állapítanunk, hogy az elvont művészet magyar jelenségein nyoma sincsen a kezdettel járó, programatikus merevségnek, vagy tétova keresésének. Határozottan kialakult érett festői és plasztikai szemlélettel csiszolt míves készséggel van dolgunk (...)"

(Szabad Szó, 1946. június 9.)

VAJDA ISTVÁN

Hőscincér, tengeri csillag és csírázó borsó az absztrakt képek és szobrok kiállításán

„... Röntgenfelvételek mellett szabályos képkeretben, hurkák, háromszögek, szeszélyes alakú színfoltok, a sarokban szobor: egy tányér márvány krumplisnudli (...) Az utolsó időben komoly képzőművészeti fórumokról hangzott el igen súlyos bírálat a magyar absztraktok és Kállai Ernő ellen (...) A legenyhébb megállapítás az volt, hogy az elvont művészet lehet, hogy elvont, de semmi esetre sem művészet és főleg a képzőművészethez nincs köze. Az erősebb meghatározások között sűrűn bukkan fel a humbug, a kóklerség és az elmebaj fogalma is (...) Az absztrakt művészek és körük a támadásokra kiállítással feleltek. Ez az elrendezés – Mondja Kállai Ernő – válaszunk azoknak, akik tagadják az absztrakt művészet kapcsolatát a reális élettel. Számtalan kiállított képünk hasonlít (...) fényképezőgép röntgenfelvételéhez. Íme a bizonyíték: Az absztrakt művészet (...) valósággal az élet gyökeréig hatol, a gyökeréig, amelyek szabadszemmel még nem láthatók.

A támadásokról Kállai Ernő »Csak olyanok támadják, akik művészi pályájuk során már elérkeztek a hanyatláshoz, mint Pátzay Pál és Bernáth Aurél. Az absztrakt művészet iránt megnyilvánuló egyre nagyobb érdeklődés a mi igazunkat bizonyítja.«

Ez után elsiettünk Bernáth Aurélhoz. A Szinyei Társaságban élesen bírálta az absztrakt festőket. Munka közben fogadott: »Az absztrakt kérdés – mondja – elszakadni a vizuálistól, elszakadni a látható világtól, nem új stílus és nem új irány (...) Az absztrakció nem utóda a vizuális, tehát a valóságos képzőművészetnek, hatása nem fejlődést, hanem rombolást és zűrzavart hoz magával. (...) Kállai példátlan félrefogása: szemünk használata helyett a röntgenképeket ajánlja! Bajosan hiszem, hogy emberek valaha is lemondjanak szemük használatáról.« (...)"

(Színház, 1947. március 2.)

KÁLLAI ERNŐ

„... a főteremben kiállított, nagyméretű kompozíció Gyarmathy egyike legújabb és legjelentősebb műveinek (...), szembeszökő a művésznek az a törekvése, hogy az ábrázolás grafikai elemeit, a vonalakat és tónusokat egy tisztább, képszerűen indokolt szerkezeti rendbe és ritmikai egységbe foglalja. Ez a kifejező célzat a továbbiakban egyre mélyebb és szélesebb értelmű festői medret ás magának és egyre összpontosítottabb, áthatóbb szellemű képi erőre kap. Így jutott el Gyarmathy eddigi munkásságának csúcspontjához. A »vízi világ« (Dinamikus kompozíció) nagylélegzetű látomásához, mely valóban egyetemes világképpé: a szüntelen szín- és alakváltozásban is végtelen és örök folyamatosságú szerves lét fénylő tükrévé tárul. Festői képzeletének a szín az elsődlegesen éltető és ihlető eleme. E tekintetben viszont vérbeli Kolorista, egészen kiváló minőségű értékekkel rendelkező, gazdag skálájú, érett mesternek bizonyul. Ízesen csorduló színei a legkülönbözőbb fényerejű és árnyalatú tiszta sugárzássá szellemülnek. (...) változó kapcsolódásuk, szétágazásuk és egybefonódásuk mélyén sokrétű Téri világ fogadja magába szemünket, melynek szövevényes tárnáiban ezernyi gyökeret eresztve, dúsan csírázik és sokasodik az élet."

(A Magyar Képzőművészek Szabadszervezetében rendezett önálló kiállítás meghívó-előszavából, 1948. április 30.)

GYARMATHY TIHAMÉR

„Négy évtized távlatából nézve, ma, amikor a művészetek szabad utat nyertek, szinte hihetetlen, pedig igaz, hogy 1948-ban megtörtént az, amire reméltük, hogy nem kerül sor: ugyanis több művészetművelő és azt szakértő ember tanácsára, a »cociálrealizmus« megvédése végett, adminisztratív intézkedéseket hoztak ellenünk. Be kellett csukni az Európai Iskola és a Galéria a négy világtájhoz kiállító helyiségek kapuit és tagjai nem szerepelhettek a kiállításokon, a véleményük eredményeként létrehozott munkáikkal. Egy részüket most kiállítom Kállai Ernő emlékére. (Ezeket Ő is szerette.) Ő továbbra is hű maradt hozzánk és rendszeres látogatásaival tartotta bennünk a hitét annak, hogy igaz ügyet szolgálunk; ami építő szándékú baloldali út európai színvonalon. Hogy annak tartalmával több legyen az ember és optimista igyekezettel beépíthesse ezt az új képzetet és tapasztalati világában, ahogy azt a művészetek más területén is teszi, szellemi életének bővítésére."

1986

MÁNDY STEFÁNIA

„... Vaszary János, aki tanára volt, ébresztette először tudatára vele született nagyszerű színérzékének és a színek szuggesztív hatalmának (...) Gyarmathy színben tovább lépett, idejekorán felismerte, hogy a kompozíció forma- és színstruktúrája belső értékvilággá változtatja a külső világ tárgyi rendjét (...) Gyarmathy 1947-es gyűjteményes kiállításán ütötte meg azt az alaphangot, amelyből aztán az elmúlt két évtized szakadatlan munkája közben egész forma- és színorkeszterét kibontakoztatta. Ornamentálisan képzett, fel-alá hullámzó, egymást át meg átszövő, ívelt, gyűrűző formákból ekkor mintha valóban egy dúsan indázó natúra szerkezete és dinamikája villanna felénk (...) Kállai Ernő e piktúrában elsősorban a kozmikus távlatokat nyitó úgynevezett bioromantikus absztrakció jellegzetes megnyilvánulását látja. Hamvas Béla (Forradalom a Művészetben című könyvében) Gyarmathyt az arabeszk, a nagy keleti ornamentikus művészetek modern hazai felismerőjeként tartja számon és várakozással tekint ennek a lét díszéül szolgáló ünnepi ornamentikának tovább mélyülő kibontakozása elé. És valóban, Gyarmathy fejlődése során mindkét alapsajátságát tovább érleli (...) A szín mindinkább a művész domináns kifejezési eszközévé válik (...) visszatérően foglalkoztatják Gyarmathyt a mértani alapstruktúrákra épülő képvilág formai kérdései (...) geometrikus formarend Gyarmathy sok más kompozícióján is meghatározza a kép felépítését. Ezek mellett a szigorúan kötött formastruktúrák mellett, sőt ezekből tovább bontakozva, későbbi alkotásai lazább ritmusúak, játékosabbak. Az ötvenes évek kézmotívumai, táncos alakjai, madarak, bogarak, ördögfigurák dinamikus elevenséggel népesítik be Gyarmathy elvont tájvilágát. Majd a tájak megnőnek, (...) megjelennek az örvények, kráterek, kozmikus képletek (...) Az elmúlt évtizedben kristályosította ki Gyarmathy kompozíciós módszerének jellegzetes rendjét. Tér–idő relációk egyre fontosabb szerepet töltenek be piktúrájában. Kompozíciós munkájában most a relativitás elméletére rezonáló teoretikus elgondolások vezetik. A modern művészet-

olyan irányú törekvéseibe kapcsolódik ezzel, amek egy-egy többrétű kompozíció megalkotásánál már alogikus aktivitásra szólítja fel a szemlélőt. A festénnyel öntudatlan párbeszédet folytató néző mindig más-más kiinduló pontból tekinti át, integrálja magában a képet. Ezek a különféle szemlélődési pontok új és új összefüggéseket villantanak fel, új és új térviszonylatokat teremtenek (...) Így szemlélve a képet, érzékelhetővé válik az az időbeli mozzanat, amely közelebb hozza azt a piktúrát a költészethez és a zenéhez (...)"

(Az Alumíniumgyár kultúrtermében 1965. március 3-án tartott, diavetítéssel kísért előadás kéziratából.)

DR. ANGYAL ENDRE

„... Emberi értelemmel veszi tudomásul a kozmikus világrendet. (...) ez a vonás különösen az utóbbi tíz év termésében bontakozik ki, ahol egyre inkább a kozmikus tér és idő – illetve, a modern fizika nyelvén, az idő, mint negyedik dimenzió, az idő és tér elválaszthatatlansága fejeződik ki. (...) Igen, a Rend – vagy ahogy Gyarmathy gyakran megfogalmazta »a dolgok nagyságrendje« egyik központi problémája művészetének. Aligha véletlen, hogy már a negyvenes–ötvenes években festett képein fel-felbukkannak az égitestek szimbólumai, a galaktikus rendszerek napjai, holdjai, csillagzatai, ez a festészet egyszerre fejezi ki a mikrokozmoszt és a makrokozmoszt, a külső és a belső világot (...) Egyik lengyel méltatója, Pawel Banas is megállapítja: ami legjobban megragad műveiben, az a belső ragyogás; fénnyel való átjártság, fényesség (...) ez olyan vonás, mely Gyarmathy művészetét az utolsó években nagyon jellemzi."

(A Rákosligeti Kultúrházban 1966. április 17-én tartott megnyitó beszédből.)

BOZANA KOWALSKA

Magyarországi őrjárat

„... A régi háború előtti avantgardisták köréből kevesen maradtak életben. Közülük is következetesen és kompromisszum nélkül alighanem egyedül csak Gyarmathy Tihamér valósítja meg művészi programját. (...) igyekezve összetartani (...) a magyar konstruktivista hagyományokat követők táborát. 1947-ben Gyarmathy Tihamér kezdeményezésére, (...) a Bauhausban tevékenykedő esztéta Kállai Ernő közreműködésével, valamint a modern művészek támogatásával megalakul a Galéria a 4 világtájhoz című kiállító helyiség. 1947-ben a magyar művészek ugyanezen csoportja részt vett a párizsi Réalités Nouvelles nagyméretű kiállításán. A következő években (...) egy dokumentum jelentőséggel bíró gyűjteményes grafikai mappát adott ki. (Tíz művész rajzaival.) Gyarmathy különböző nagyságú, a mozgás benyomását keltő téglalapok és négyzetek színben változatos szövevényét festi. Törekvése, hogy a vászon síkján színeszközökkel előhívott fénnyel kitöltött végtelen teret keltsen életre, azzal a végső céllal, hogy a síkon elevenítse meg a mozgás és fény azon problémáját, melyeket a mechanikus kinetika eszközökkel old meg. Mindezt technikailag tökéletes festészeti eszközökkel kívánja megvalósítani, mely olyan eséllyel pályázik az örökkévalóságra, mint a reneszansz vagy a barokk alkotói."

(Odra – lengyel kulturális folyóirat –, 1970. január.)

VITÁNYI IVÁN

„... Gyarmathy Tihamér képeinek éppen az adja szuggesztív erejét, hogy legelvontabb, leggeometrikusabb formarendszerek is keményen megfogalmazott egységes világgá állnak össze. Teljes az a világ minden képen és ugyanakkor megismételhetetlen. Amikor Gyarmathy Tihamér képeit nézi az ember, ha jó alaposan nézi őket, ha igyekszik behatolni lényegükbe, nem érzi őket tárgyiatlannak, csak másképpen tárgyiasnak. (...) lessük meg az ismétlődőnek tűnő formák millió kis változatát, a színek ugyanúgy differenciált rendjét, anyagszerű kidolgozását, s egyszerre nem elvonatkozásoknak látjuk őket, hanem a világot betöltő tárgyaknak. (...) Gyarmathy technikája ritkán használ „belső keretet", a parabola látható szakaszából pontosan ki lehet számítani a láthatatlant, Gyarmathy képei is folytatódhatnának a kereten kívül, de elrendezésük törvénye már a képen belül is hiánytalanul meg van fogalmazva (...) Egyik legfontosabb vonása képeinek a szerkesztésmód többszörös vonatkozási rendszer. Egyetlen képén sincs egyetlen középpont, mindegyikben több vonatkozási rendszer kapcsolódik montázsszerűen egymásba (...) Más a felépítés logikája, ha ebből a sárga foltból indulok el, mintha abból a kékből (...) Maga a tér is más és más szerkezetűnek mutatkozik, aszerint, hogy mely vonatkozási rendszer szerint szemléljük. (...) A képet úgy nézzük, ahogy Gyarmathy meg is követeli tőlünk: nem egyszerre fogjuk fel, hanem mintegy letapogatjuk (...) A teret csak időben tudjuk felfogni. (...) Gyarmathynál az a szerencse, hogy nem spekulatív, hanem meditatív jellegű, ha fűződik is hozzá spekuláció, inkább utólag, mint a kép megszületése előtt, vagy közben. A konkrét megoldáson ezért általában rajta van az intuíció frissessége. A megoldás maga pedig legtöbbnyire konfliktusos, drámai jellegű. Gyarmathy művészetének egyik legfontosabb vonásához érkeztünk el. Nem külső jellemvonást, hanem belsőt; az ellentmondás nem a kép tárgyában, hanem belső felépítésében keresendő (...) fel kell ismernünk azt is, hogy rajtuk rendszerint különböző szín- és formarendszerek feszülnek egymással, küzdenek meg egymással, és tartja egymást egyensúlyban ezeken a képeken (...) Gyarmathy ellentétrendszerei mindig rendkívül karakterisztikusak. Rendszerint több vonal–forma–színrendszer elemezhető ki egy-egy képből, ha bármelyiket kivennénk, a kép összeomolna. Egymásba fonódásuk magasabb harmóniát alkot, mégis mindig feszült. Gyarmathy képei szépek. Szépek, mert színezése bámulatosan érzékletes, mert formarendje változatos, mert egész evokatív hatású. De ez a szépség sohasem pusztán kellemesség, mert igazi konfliktusokkal van tele. A konfliktust tehát Gyarmathy mindig felmutatja, de azt lehet mondani, mindig alárendeli a HARMÓNIÁNAK. Talán azért, mert alaptermészete az optimizmus, a problémák megoldásába vetett bizalma. Szerelmese a harmóniának, de nem a kényelmes, pusztán kellemes összhangzatnak, hanem a küzdelmek árán megvalósult egységnek. Ez adja műveinek a már említett szépségét."

(Alföld, 1970/10.)

MEZEI OTTÓ

„Gyarmathyt a hazai non-figuratív festészet mesterei közé sorolják. A non-figuratív festészet helyett képletesen inkább fényfestészetet mondanék; újabb műveiben a színek mögül kitűnő fény foglalkoztatja elsősorban, ez süt át a lakkal kevert olaj lazúrosan felrakott rétegein, ez oldja fel az elemek és szerkezetek merev rendjét, s hozza létre azt a különös és különleges teret. Gyarmathy sohasem mondott le sem a képsíkról, sem a színek bűvös erejéről. A változatos térstruktúra az utóbbi tíz év eredménye, fénnyel átszőtt tereket nyit meg, úgy enged bepillantást a tér titkaiba is. Az osztásos rendszer alkalmazása erre nyújt lehetőséget: az egység és az egész viszonyában nemcsak a tér lesz relatív, az egység is szélsőséges értékeket hordhat (...) Az egység kibomlik; a spirálkörök további egységek rendezői, ez a nyüzsgő, áradó halmaz megmozgatja az egész képteret. A forma is relatív értékű, nemcsak a tér, értelmezhetjük a mikrovilág jelenségeként, de a makrovilág sajátosságait is felfedezhetjük benne (...)"

(Magyar Építészet, 1972/5.)

NICOLAS N. VARGA

„... Gyarmathy Tihamér ismeretlen Olaszországban, nagylélegzetű festőiség birtoklásáról tett mind ezideig tanúbizonyságot; ez pedig arra vezethet minket, hogy hátat fordítva a hamis sóhajoknak, egy másfajta valóságot lélegezzünk be, bízva a lehetőség képzeletében, mely a festői optimizmus győzelme lehet az elméleti pesszimizmus fölött. Gyarmathy tehát az a festő, aki a megjelenítés leghagyományosabb eszközeivel fest (...) Más fogalmazás szerint: a festészet eszközeit használja úgy, hogy a gondolat absztrakt nyelvezetének adjon struktúrát és formát, amely egyúttal a festészet logikus-analogikus nyelvezete. Gyarmathy tehát nem tipikus: azaz nem illik bele a stílustendenciák osztályozható rendszerébe. Gyarmathy esetében a konstruktív elnevezés meglehetősen elavult és kritikailag motíválatlan (...) kompozícióinak strukturális elemei (formaiak és színiek) az asszociált gondolat érzelmi jelentés szerint variálható »kivetítésének« vannak alárendelve. (...) A jelkromatikus hálók, valamint a perspektivikus centralizáció és meghatározott (...) kompozíció teljes terét kitöltő gördülő mozgás hasonló cselekvési teret hoznak létre, amelyben mint a keleti mandalákban a szem látvány-megragadása továbbítja az értelem számára kifürkészhetetlen jelekből álló képet (...) amely létigazsághoz, a gondolt dolgokhoz hasonlók. (...) Gyarmathy az egykori Moholy-Nagy tanítvány és Kepes Györgynek mikro-makroszkopikus koncepciójához lehetne közelíteni. Mindez csak egyszerű feltételezés. Más szemszögből ugyanakkor meggyőzőbbnek tűnik nekem az összehasonlítás Kemény Zoltán szobrászatával, aki dinamikusan aktivizálja a felületet szabálytalan háló-reliefek segítségével, amely elnyeli a fényt, miközben az anyagot intenzív és túláradó spirituális ritmus tölti el. A különbség ellenére is mindkét esetben ki kell emelni a konstruktív formarendszer alapján álló és mélységesen befolyásolt és költői emelkedettség dominanciáját. (...) Így befogadva a Gyarmathy festészetében jelenlevő kozmikus gondolatokat felfedezhetjük a képzelet változó nyelvezetében rejlő utópiák valóságát, amely egyúttal ennek a valóságnak nélkülözhetetlen része."

(A Galleria dell'Incisioneben, Milano, 1977 márciusában rendezett önálló kiállítás katalógus előszavából.)

LUIGI CARLUCCIO

„Az a tény, hogy a festészet még nem lett kitiltva a művészet rendszeréből, hogy a jelek és a színek egy hagyományos hordozón még közvetítők lehetnek, amelyek vetélő gyanánt járnak a szem és az intellektus, a valóság és a képzelet között, némiképpen egybeesik a távolról érkező jelekkel Gyarmathy Tihamér olajképein (...) e jelekhez tartoznak."

(Panorama, Milano, 1977. március 15.)

ASZALÓS ENDRE

„... Gyarmathy Tihamér a makrokozmoszt, létünk és helyünk egészét ragadja meg gondolati-világképi szinten (...) A festői előadás ugyanakkor soha nem száraz vagy szenvtelen, mert a telített színek faktúrája mozgékony, friss hatású és indulatgazdag. A vázlatosságot és a véletlenszerűséget azonban mindig elkerüli a színek tónusértékeinek tudatos alkalmazásával. (...) Gyarmathy táblaképei, rajzai a zenei műformák belső szerkezetére is emlékeztetnek. A színek és a formák egymásra felelgető polifóniája vagy együtthangzása belső egyensúlyokat teremtő motivikus részletmunkával a végsőkig kiérlelt. Ezek alkotják a véletlenszerű formák helyett, objektivált jelrendszerként a művek alapképletét, építőköveit; ezek a hordói a tér és idő dimenziója lehetetlennek tűnő ábrázolásának. Építőeszközökként alkalmazott képelemei elhagyják önmaguk materiális szerepét és a végtelen tendenciájú TÉR, a földi eszkö-

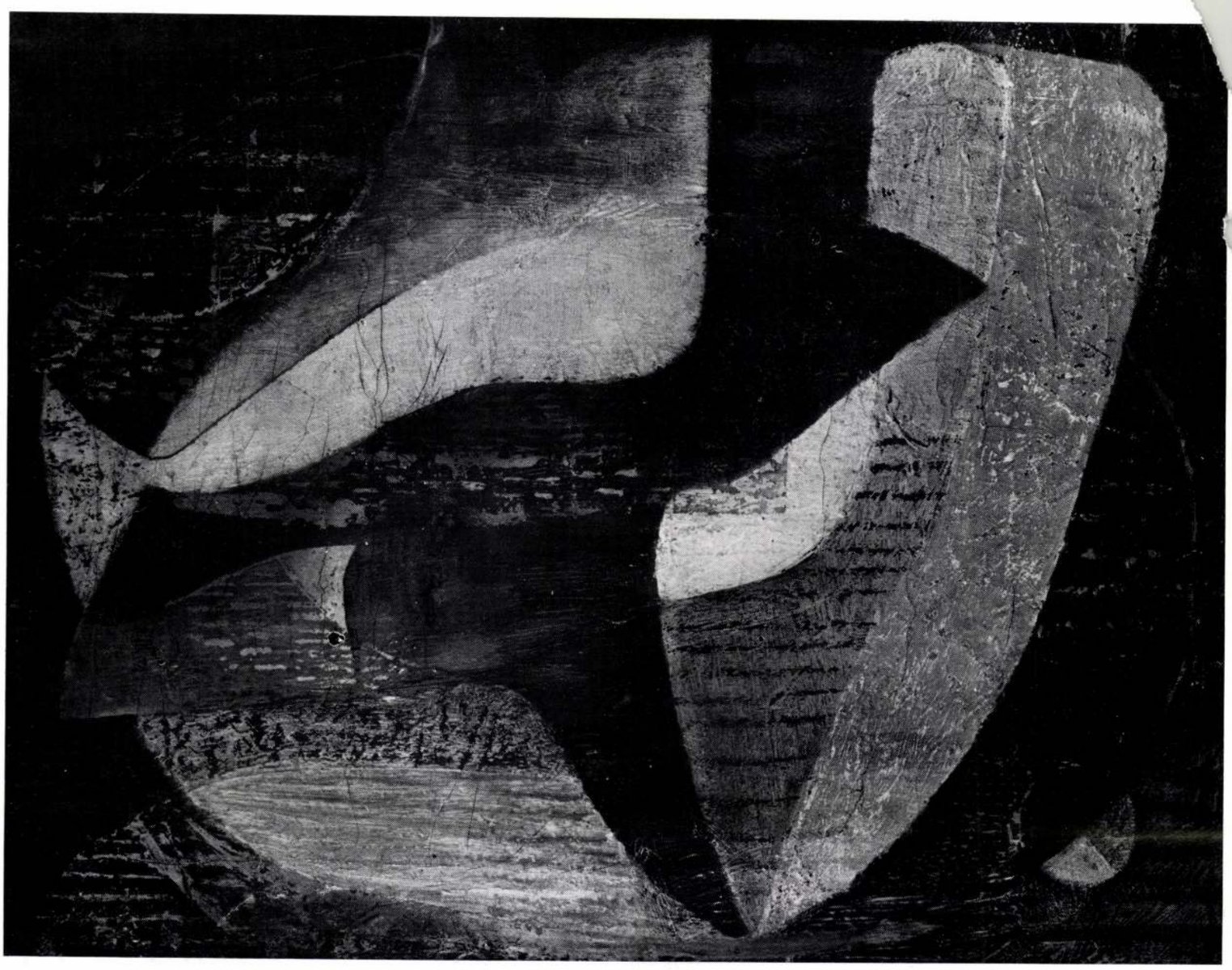

Kompozíció I., 1945 • Composition № 1

zökkel nem mérhető IDŐ, az örök MOZGÁS kozmikussá táguló élményszintjének kiváltását vállalják át. A képsík látens koordinátái, az ember szellemét rögzítő vertikális–horizontális tengelyek mentén, a parabolikus és hiperbolikus térgörbületek által kijelölt pályákon elmozdulva rendeződnek el gazdag változatosságban a kompozíciók struktúra-elemei (...) és nyitnak kétdimenziós síkon végtelenbe táguló TERET."

(Gala International, Milano, 1977. április.)

GERA GYÖRGY

Gyarmathy Tihamér festészete

„Gyarmathy Tihamér csaknem húsz évvel ezelőtt így fogalmazott: »A művészetek véleményt, világképet hoznak létre korukról; azokon keresztül tiszteljük a múlt szellemi állapotát.« (...) Az az igény, hogy opusza több legyen vizuális kalandnál, kozmikus tágulásra törjön. Kozmikus, a képi anyag értendő alatta, az egyidejűleg pulzáló központok harca, amelyek hol magukhoz vonzzák s új alakzatokba terelik, hol eltaszítják a részeket. Mivel e részek is autonóm struktúrájú világok, ellenállást fejtenek ki. A képeken tehát kettős küzdelem folyik: egyfelöl a végtelen felé feszülő látvány gyürkőzik a méret adta téri lehatárolással, másfelöl a szakadatlanul átcsoportosított alközpontok birkóznak a mű egységbe rántó erőivel (...) Gyarmathy lírai természetéből azonban mi sem áll távolabb, mint a rideg tárgyszerűség. Az ő dinamikával eljegyzett s minden négyzetcentiméterben mozgalmas piktúrájának legfőbb ismérve: az összhang utáni vágy, a rendalkotás. Nem holmi egyszeri, végleges renddé, hanem egy olyan szellemi állapoté, amelyben a harmónia azonos a változással (...) Gyarmathy festészetében úgy tetszik semmi sem esetleges. Jóllehet művei hűvösen egzaktnak egyáltalán nem mondhatók, rendkívül fegyelmezettek. Azért is, mert idegen tőlük bárminemű rögtönzés, meg azért is, mert példásan következetesek. (...) Gyarmathy festői oeuvre-je tobzódik – bár takarékosan használt – meleg színekben. Ezek különböző fényeffektusoknak engedelmeskedő, hol elboruló, hol kivilágosodó, hol hátrahúzódó, hol előtüremlő foltok, elszakadnak, és integrálódnak és ezáltal olyan színdinamikát hoznak létre, ami által felbomlik a kompozíció merev egyértelműsége."

(Művészet, 1977/12.)

BÁBA ILONA

„... A földi és a kozmosz jelenségeit beváltja mértani alakzatok halmazára, s azoknak bizonyos szabály szerinti elrendezésével – mint jelrendszer alapegységeit visszaülteti az élet jelenségeibe úgy, hogy a tér, idő, relativitás, struktúra vizuálisan érzékelhetővé válik."

(Magyar Szó, Újvidék, 1979. december 17.)

FÁBIÁN LÁSZLÓ

„Az a tér, amit Gyarmathy festészete kíván megragadni, úgy tetszik az egyetemes világtérrel azonos, az univerzummal, amely bőségesen rejt titkokat a tudomány előtt is. Ennek a térnek a földerítéséhez a művész saját – gyakran metafizikus – élményeinek festői megfogalmazásával akar hozzájárulni, és a problémát életműve homlokterében tartja, (...) Ezek a képek önértékűek, nem pusztán egy folyamat bizonyos-bizonytalan állomásai. A mi szempontunkból pedig az az érdekes, hogy a legeltérőbb formakarakterekkel építkező művek is egyértelműen utalnak alkotójuk általános térformálási,

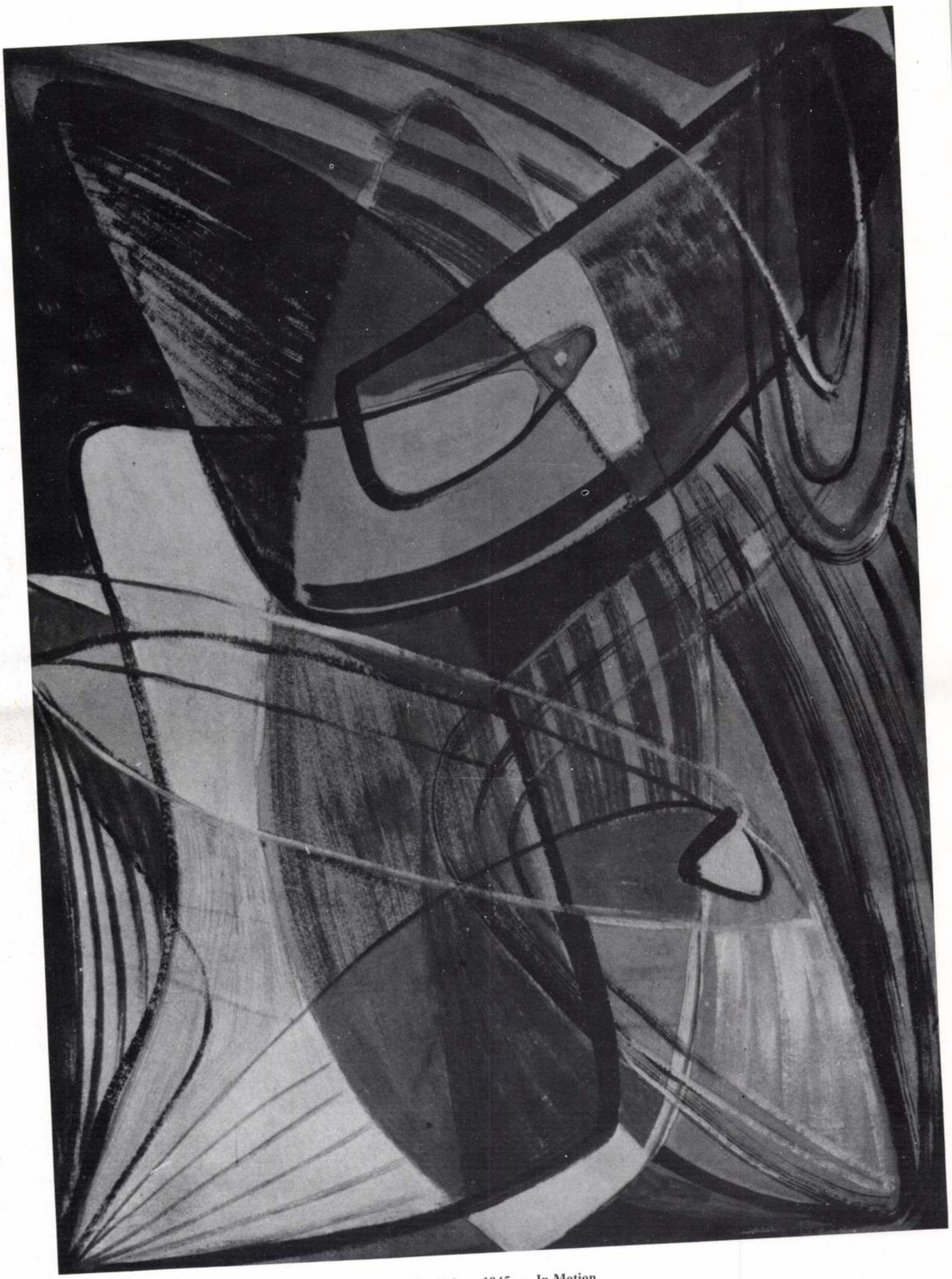

Mozgásban, 1945 • In Motion

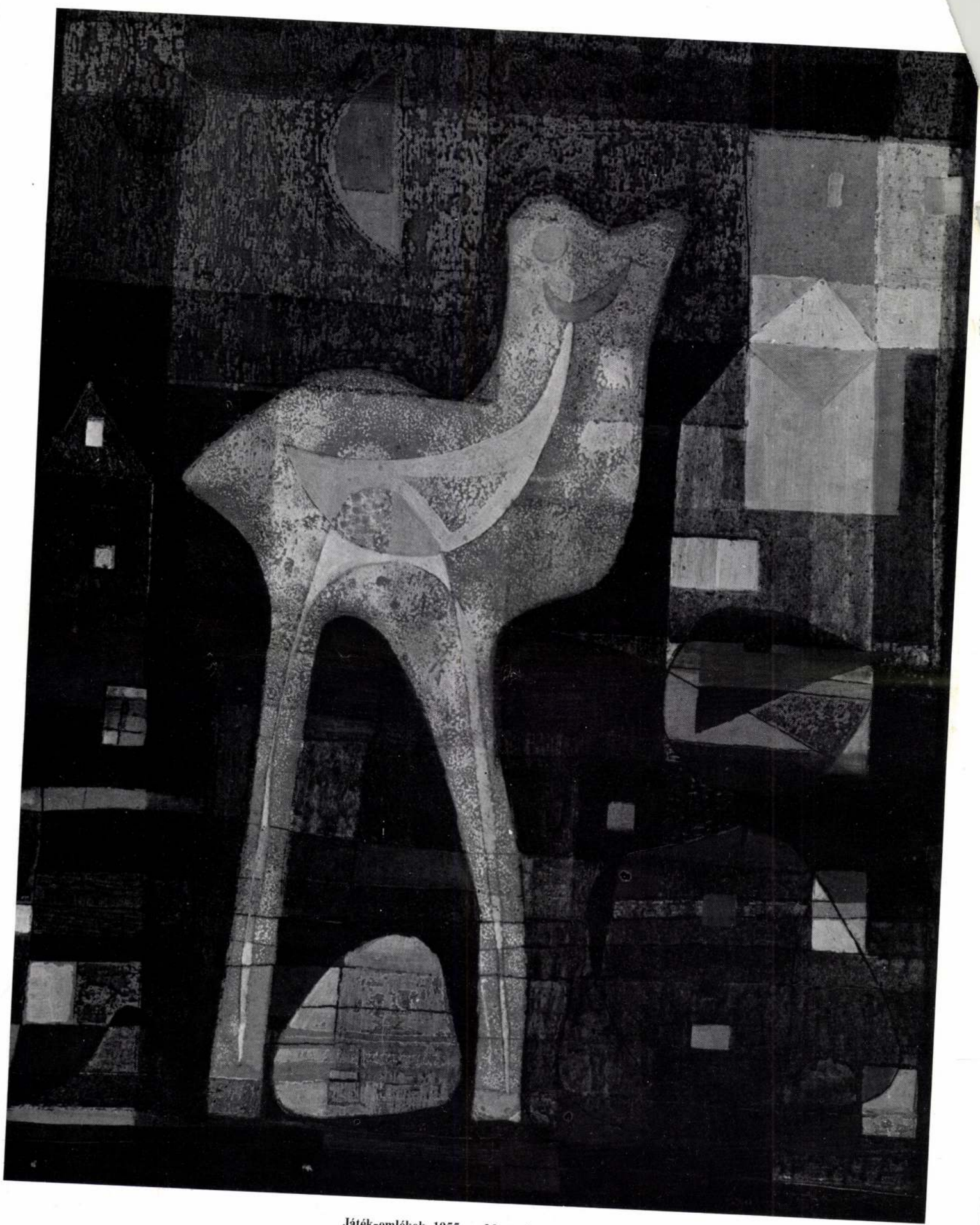

Játék-emlékek, 1955 • Memories of a Toy

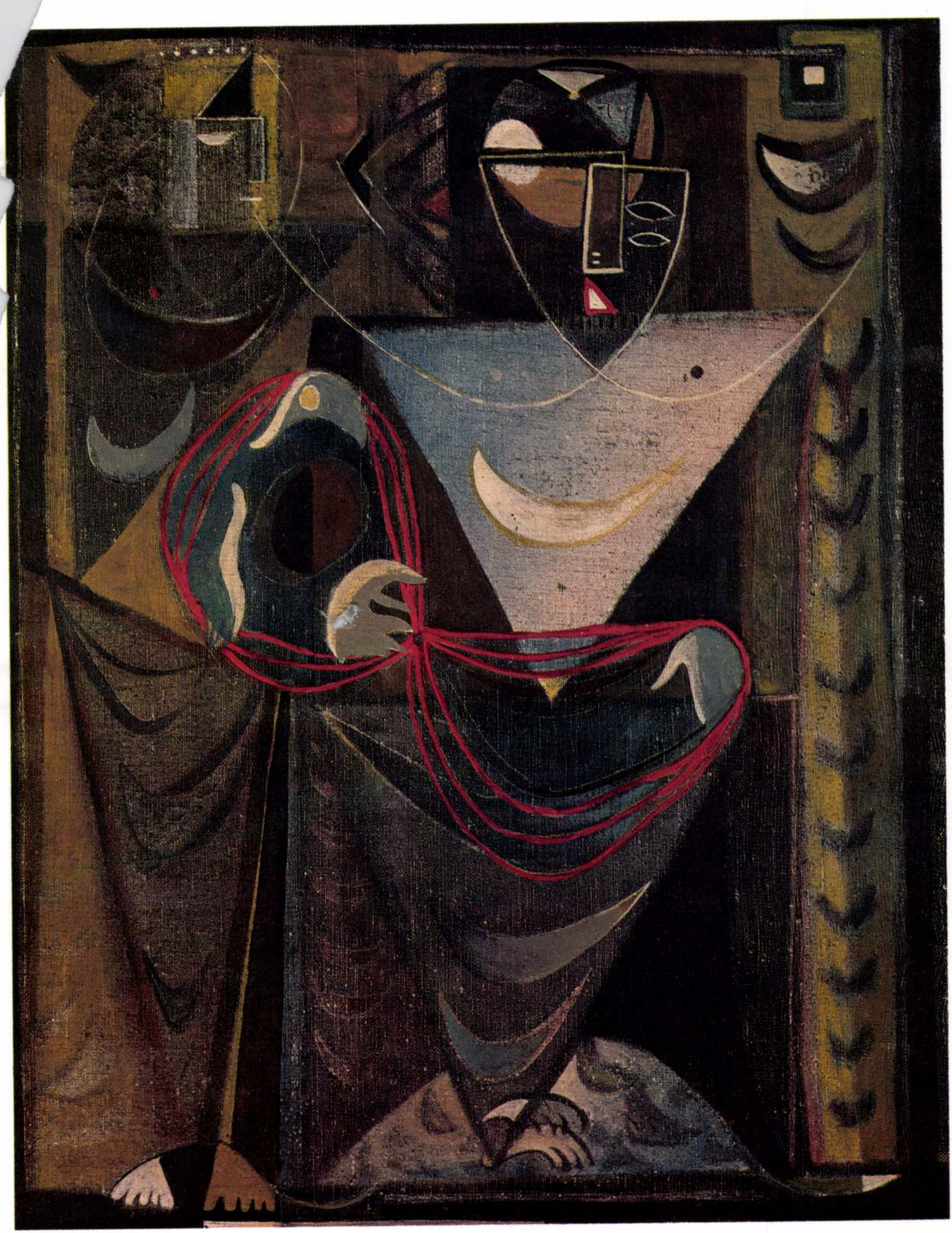

Sors, 1950 • Fate

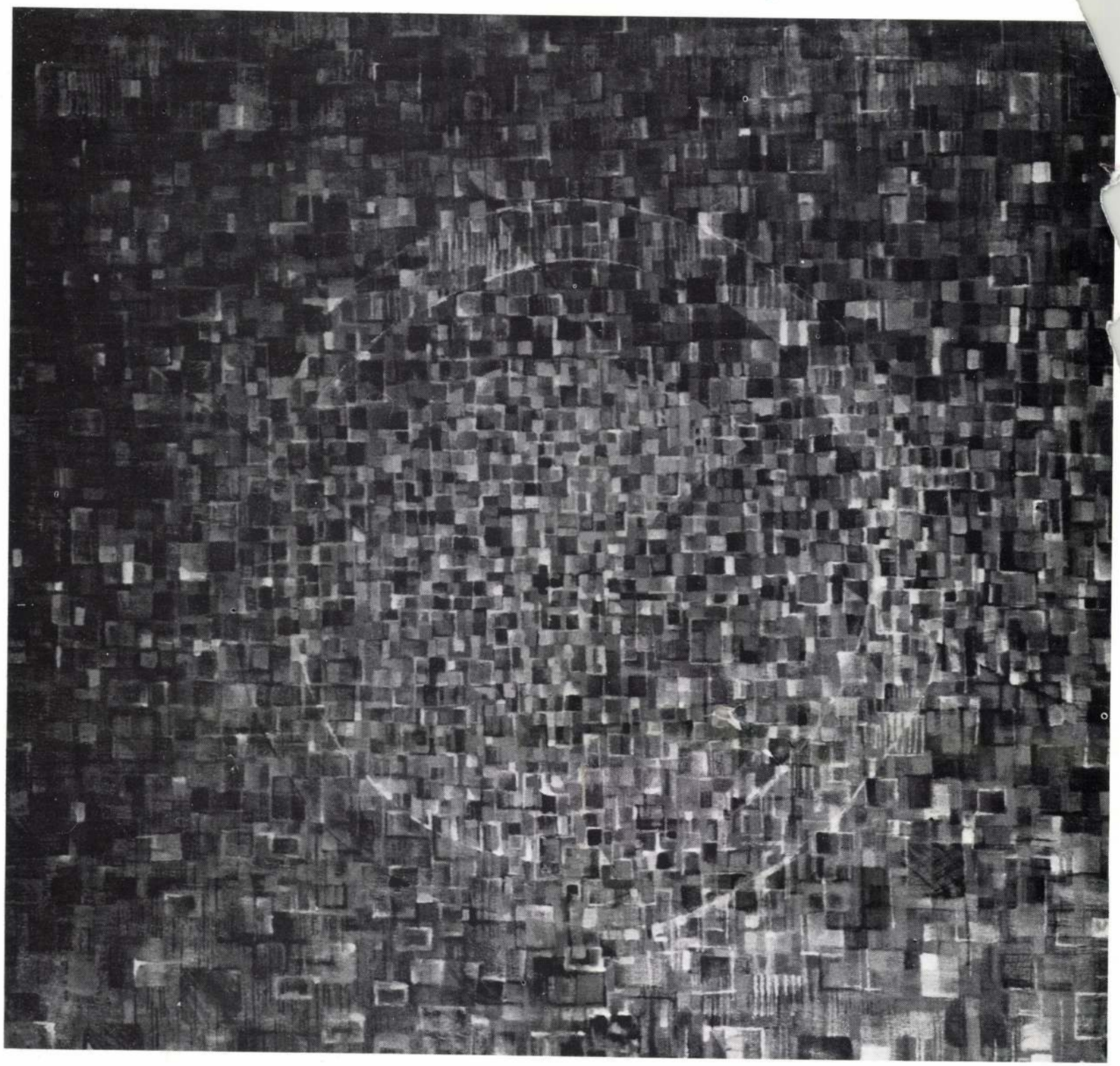

A nagyok találkozása, 1976 • Appointment of the Great Ones

térmegragadási szándékára. Akár a kozmikus nyitásokig. (...) A gondolat azonossága, a világkép azonossága stílusegységet teremt az életműben. (...)

(Életünk, Szombathely, 1979. 1–2.)

VÁRKONYI GYÖRGY

„... avantgard-e hát Gyarmathy? Kötődéseiben, hitében, szellemében, elveiben meg nem alkuvó magatartásában annak kell tartanunk. Festői módszerében azonban nem. Gyarmathy éppolyan általános képi törvények szerint fest, mint a klasszikusok, minden művén befejezettségre (nem lezártságra) törekszik (...) ragaszkodik bizonyos szakmai mesterségbeli tradíciókhoz. Minden érett képén világot épít. (...) Az ötvenes években keletkezett képeken az elemeiben már korábban is jelentkező kozmikus témavilág, filozófikus mondanivaló kezd mind határozottabb körvonalat ölteni. Gyarmathy témája az egyetemes értelmezésű mikro-makrokozmikus s egyben GONDOLATI TÉR. Ez a tér problematika bármily elvontnak tűnik is, nem válik ezoterikussá, a festő által szabadon hagyott transzpozíciós lehetőséggel az ember helyének, hollétének e nemcsak fizikai értelmű hely relativitásának kérdését is felveti. (...) Gyarmathy esetében, totális szemléletéből logikusan következik, hogy a TÉR és IDŐ problémájának kifejtésétől nem választhatja el a mozgás filozófiai értelmezését. Vállalt feladatát csak így valósíthatja meg. Képeinek dinamikus színezése, változatos és többrétű tónuskezelése, a formák sűrűsödése-ritkulása révén ritmikusan lüktet, pulzál a tér. (...) Gyarmathy tevékenységére a komponálás mint zenei műszó is tökéletesen ráillik. Építkezésének módja a FUGA: több téma párhuzamos ismétlődő, kergetőző feldolgozása."

(Életünk, Szombathely, 1980/11.)

CSORBA GYŐZŐ

„Gyarmathy, akit és akinek műveit ezúttal üdvözölhetjük, valóságos pécsi! Itt született, itt élt megszakítás nélkül tizennyolc, majd megszakításokkal huszonnégy éves koráig. Ha igaz, amit sokan vallanak, hogy életünk első tíz éve meghatározó erejű, akkor Gyarmathy Tihamér menthetetlenül is pécsi (...) Képeiben okvetlenül

Csillag a horizont alatt (Afrika), 1983 • Star Below the Horizon (Africa)

bennük vannak ennek a tájnak formái, színei, atmoszférája. (...) Elsősorban esztétikai kíváncsiság űzi. Művészi erkölcse nem engedi megállni. Afrikában például – roppant jellemzően – elsősorban nem az egzotikus flóra és fauna érdekli, hanem az Egyenlítő körüli fény- és színhatások. Zsákmányul onnan képihleteseket hoz, (...) ezek pedig csak jónéhány év múlva, az élmények feldolgozása, rendeződése után válnak képpé! Gyarmathy (...) a konok felfedezők, törvénykeresők és törvénytalálók fajtájából való. (...) A saját szavai szerint is arról van szó, hogy a képzőművészetben olyasmit kell közölni, ami nem fotózható, képzet nincs róla, de a tudatunkban létezik. Gyarmathy ezt az egyéni tudatban létezőt igyekszik úgy kifejezni, hogy elvileg objektívvá váljék, tehát bárki számára megközelíthetővé. Íme a művészet, Gyarmathy Tihamér művészetének is a csodája. Minden igazi művész, noha teremtményei emberi készítmények, a természeti valóságokat gyarapítják velük. Gyarmathy Tihamér nonfiguratív képei, grafikái, plasztikái nem ismételnek, nem másolnak. VANNAK, egyszerűen VANNAK. Mint egy kődarab, mint a szél, a víz, a csillagok, mint egy madár vagy a napfelkelte. Ránk kényszerítik létezésüket vagy még kényszer sem kell, örömmel fogadjuk őket és építjük be tapasztalati világunkba. A nézőben folyamatokat indítanak meg, összefüggéseket ébresztenek, ösztönzést adnak a látható mögött mozgó, kavargó, megnyugvó, békés, agresszív, harmonikus egymás ellen feszülő, ritmikus, aritmikus valóság-komplexus megsejtésére. Hamvas Béla és Kemény Katalin, akik már igen korán nagyra értékelték Gyarmathy Tihamér tehetségét a Forradalom a művészetben című könyvükben, a modern képet Dialogikusnak nevezték. Nem én nézem a képet, az néz engem. A kép szólít meg. Akár az ősi keleti Yantra ez a meditációs célokat szolgáló festő műfaj. A képből kiinduló megszólításnak engedni kell. Hagyni, hogy hatása érvényesüljön, el kell dobni görcseinket. Tiszta szívvel közelíteni a képhez, előítéletek nélkül. Ahogy Gyarmathy üzeni. A dialógus másik szereplője, a néző ezzel az odaadással válaszol, s jut el végül minden művészi élmény lényegéig: a katarzis valamilyen változatáig és fokáig. Gyarmathy Tihamér műveit én jelesül dialogikusnak, »Yantrá«-nak érzem."

(Jelenkor, Pécs, 1983. június, 576. old. – A TÉRIDŐ című Gyarmathy kiállítás megnyitó beszéde.)

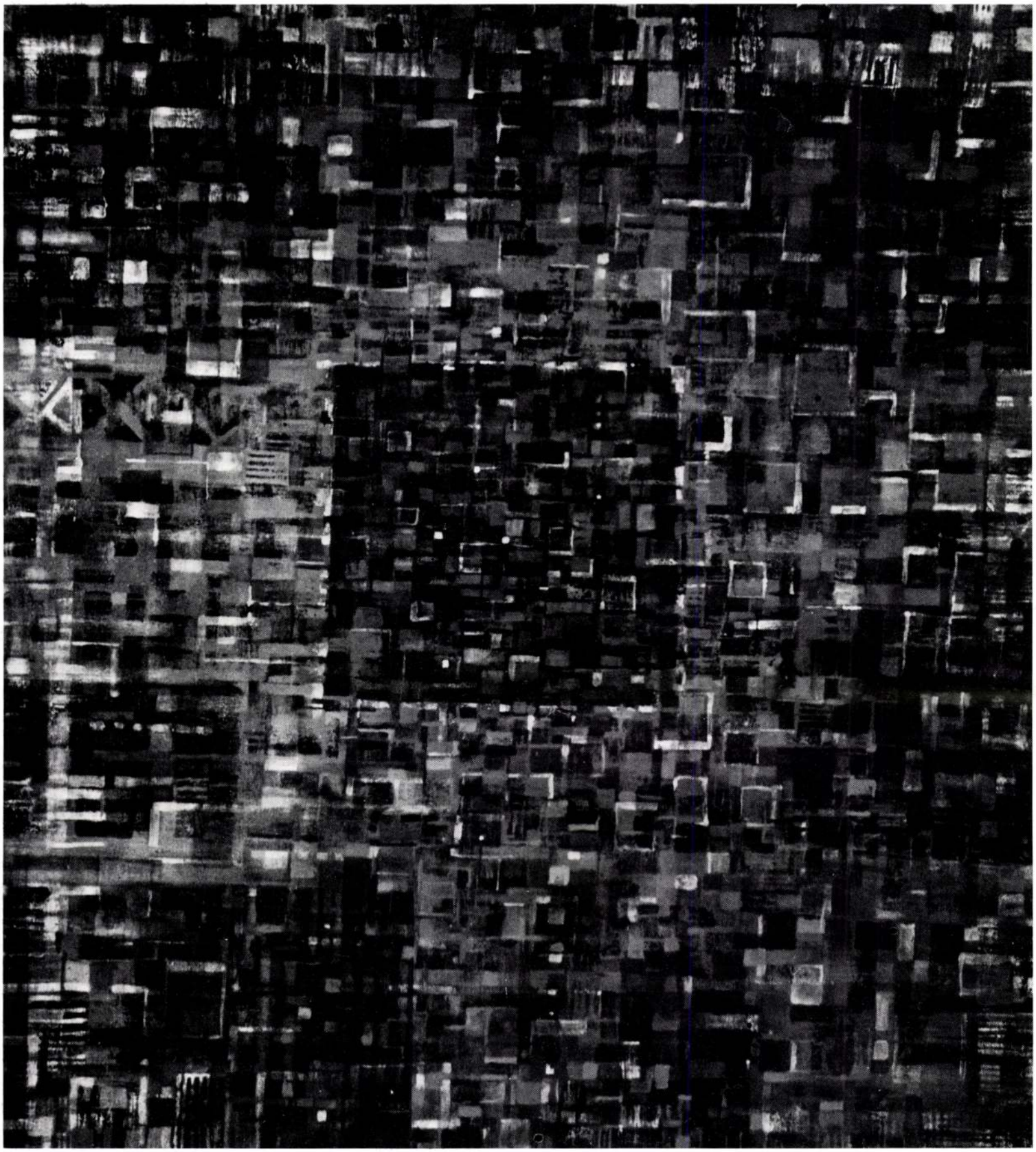

Izzó sugárzás, 1976 • Glowing Radiation

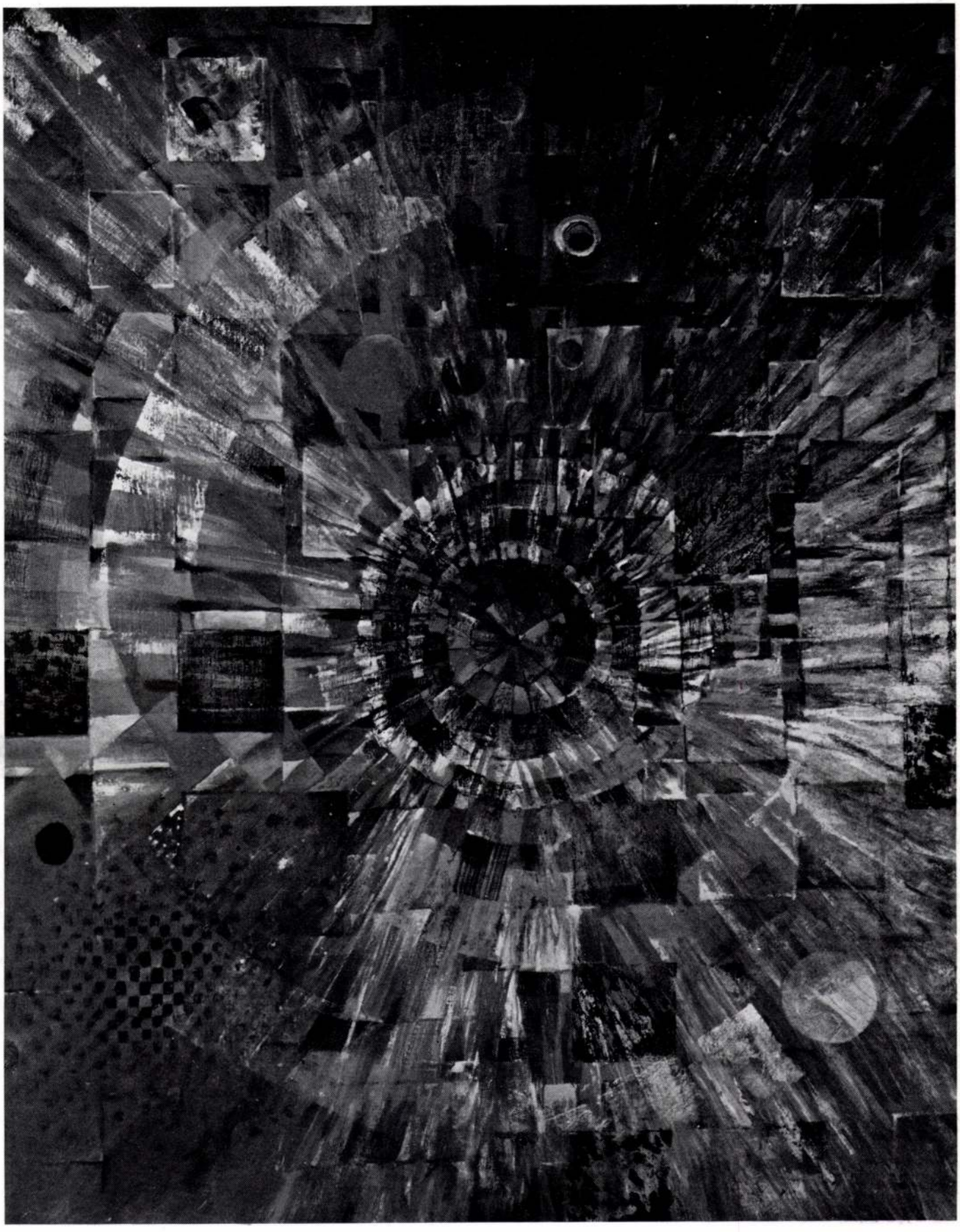

Centrális sugárzású átlós kompozíció, 1981 • Diagonal Composition Radiating Centrally

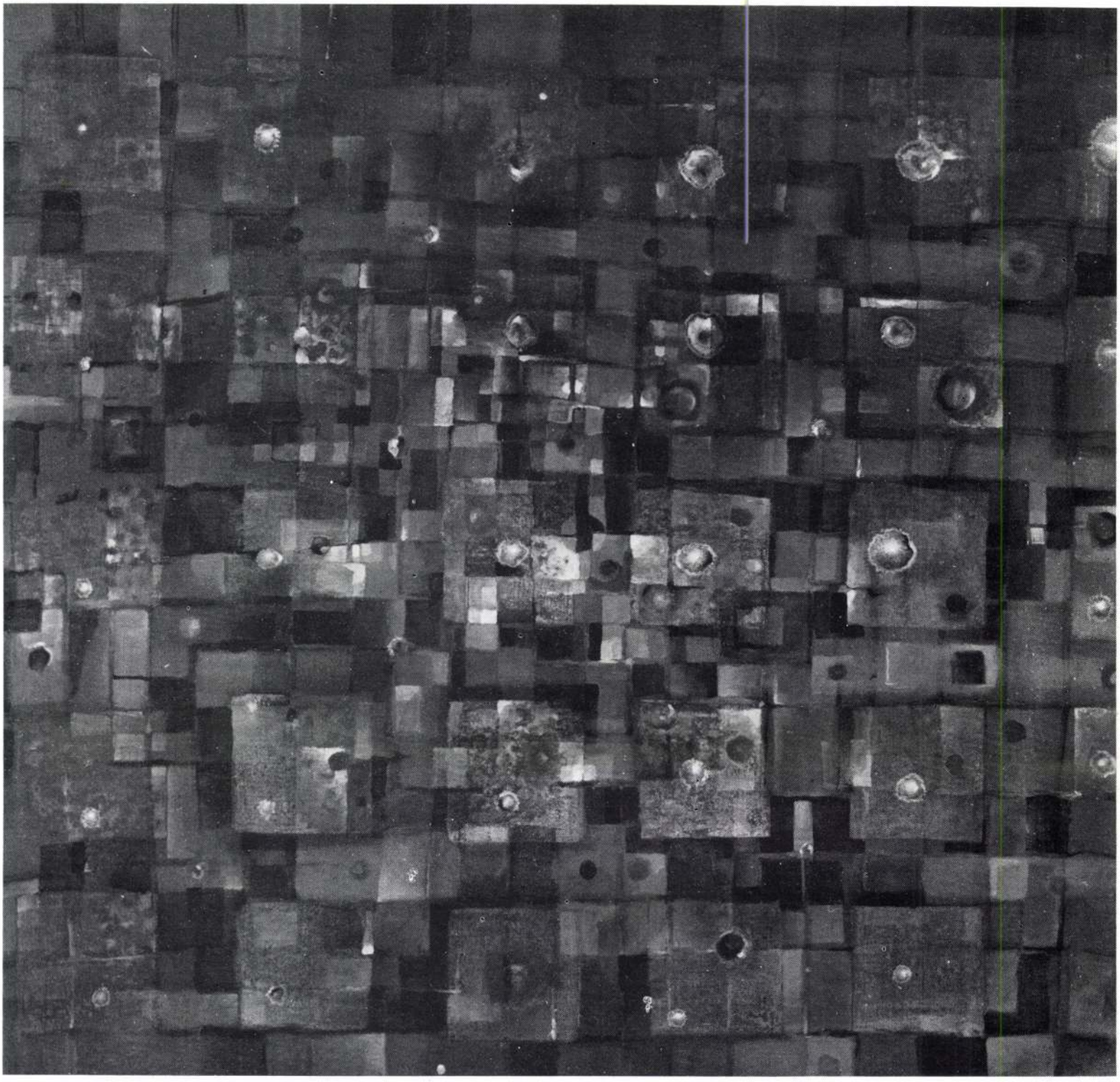

Látvány, 1983 • View

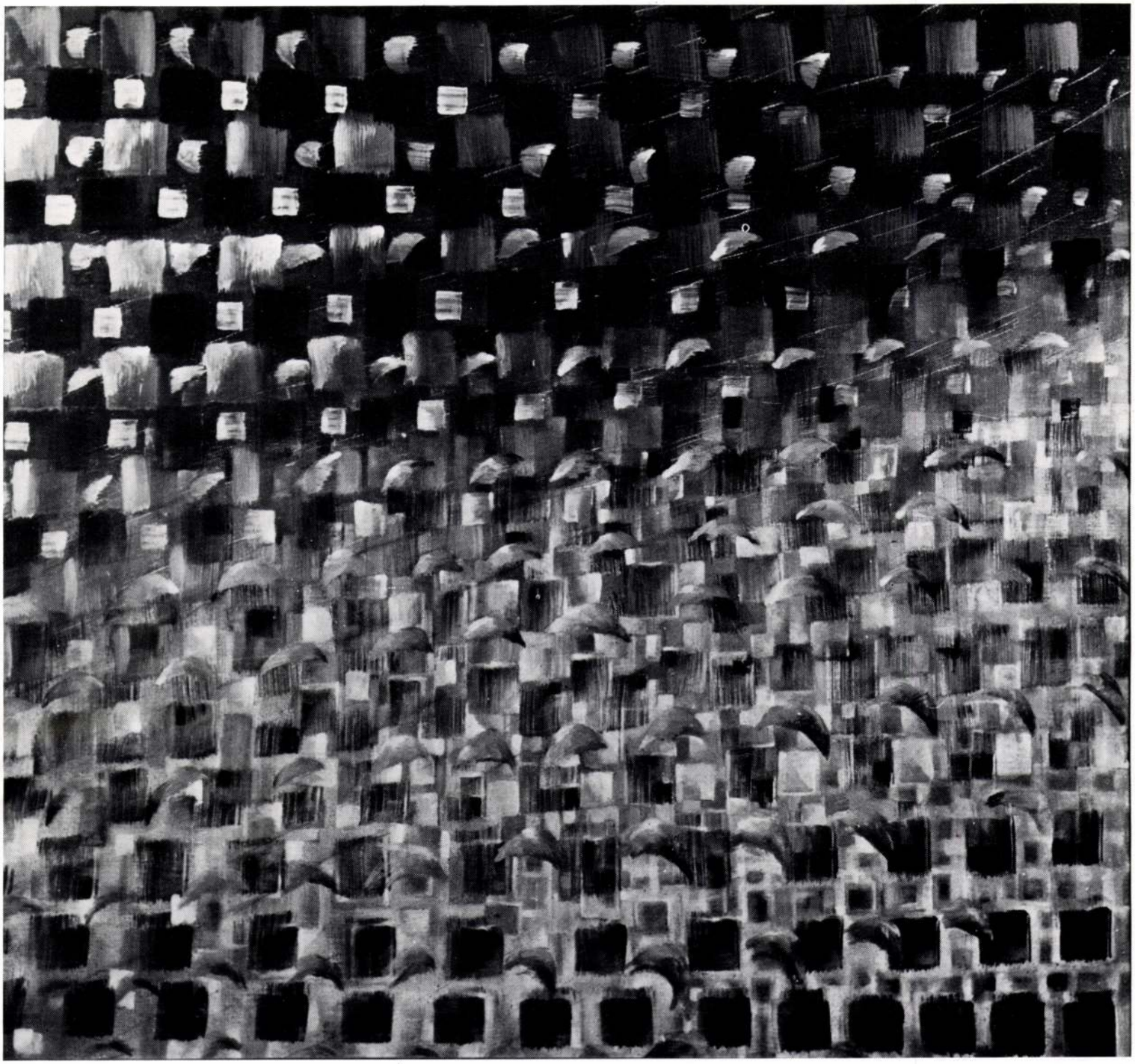

Organikus viszonylatok, 1983 • Organic Relations

GYARMATHY TIHAMÉR

1915. március 8-án született Pécsett.
1933 a budapesti Képzőművészeti Főiskola növendéke. Tanárai: Vaszary János és Kandó László.
1937–39 tanulmányúton Olaszországban, Franciaországban, Németországban és Svájcban. Megismerkedik Beöthy Istvánnal, Mondriannal, André Bretonnal, Jean Arppal és Max Billel.
1939 hazatér, Max Bill levelét hozza Kállai Ernőnek, aki bemutatja Gyarmathyt Kassáknak.
1945 az Európai Iskola tagja.
1946 kiválik az Európai Iskolából, s Kállaival részt vesz a Galéria a 4 világtájhoz művészcsoport megszervezésében.
1963 meghívást kap Lengyelországból, a Koszalin-i I. Nemzetközi Plein Air szimpozionra.
1965 a lengyelországi Eblag-i I. Térplasztikai Biennálé alkalmából – a helyszínen – 9x4,5 m-es vas plasztikát készít, amelyet a városban fölállítottak.
1971 óta Nyugat-Európában körutazást tesz, évente kiállít.
1973 kéthónapos körutat tesz Afrikában.

ÖNÁLLÓ KIÁLLÍTÁSAI

1938 Párizs, Zürich*
1947 március 2–16. Galéria a 4 Világtájhoz, Misztótfalusi Könyvkiadó; Budapest, Semmelweis utca 1. Rendezte: Lossonczy Tamás
1948 április 30–május 12. Képzőművészek Szabadszervezete, Budapest, Andrássy út (ma Népköztársaság útja) 69. Rendezte: Kállai Ernő
1963 a Varsói ősz, zenei hetek alkalmából, Varsó
1964. április 18–május 16. Rédey műterem, Budapest, Tanács körút 6. (Rédey Endre szobrászművésszel együtt). Rendezte: Bálint Endre és Mándi Stefánia. Megnyitotta: Bojár Iván
1965 június, Miasta Múzeum, Wroclaw (Janina Zamojtel-lel együtt)
1965 augusztus, Sarp klub, Gdansk
1965 október, Arsenal galéria, Poznan
1966. április 17–22. Rákosligeti Kultúrház, Budapest XVII., Hősök tere 3. Megnyitotta: Dr. Angyal Endre
1968 június 17–július 1. Grafikai kiállítás. A Központi Fizikai Kutatóintézet KISZ-klubja, Budapest, Budafoki út 10/a. Megnyitotta: Weöres Sándor
1972 április 1–30. Egyetemi Galéria. Stuttgart, Friedrichstrasse 10. Megnyitotta: prof. Max Rense
1973. január 17–február 10. Galérie l'Ecuer, 187 Avenue Louise, Bruxelles
1973. március 9–19. Galleria Campo, 2000 Antwerpen, Meir 47–55.
1973. június 30. Kamarakiállítás. Bujumbura. Burundi, Afrika
1977. március–május. Galleria dell'Incisione, Via Spiga, Milano
1977–78 Bologna, Basel, Washington
1978. június 16–július 2. Kamarakiállítás. A francia követség rendezésében, Bruxelles
1978. december 1-jétől Komárom Megyei Művelődési Központ, Tata. Megnyitotta: Fábián László
1979. november 23–december 29. Életmű kiállítás. Műcsarnok, Budapest. Megnyitotta: Vitányi Iván
1980. április 13-ától. Bács-Kiskun Megyei Művelődési központ, Kecskemét. Megnyitotta: Bánszky Pál
1982. június 8–július 20. Grafikai kiállítás. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
1982. július 23-ától. Grafikai kiállítás. Uitz Terem, Dunaújváros. Megnyitotta: Aszalós Endre
1983 Téridő. Pécsi Galéria, Pécs, Széchenyi tér. Megnyitotta: Csorba Győző

* Bővebb adatok nem állnak rendelkezésünkre. A továbbiakban valamennyi adatot – az egyöntetűség rovására is – a lehető legpontosabban közlünk.

FONTOSABB CSOPORTOS KIÁLLÍTÁSAI

1932 március 30-ától. Pécsi képzőművészek és műbarátok 10 éves jubileumi kiállítása
1933 május 29-étől. Pécsi képzőművészek és műbarátok tehetségkutató kiállítása
1934 Tavaszi Tárlat, Műcsarnok, Budapest
1946 május 26–június 10. Az elvont művészet I. magyar csoportkiállítása, Andrássy (ma Népköztársaság) út 69.
1947 január. Az Európai Iskola csoportkiállítása, Budapest
1947 február 2–23. „Új Világkép". A Galéria a 4 világtájhoz kiállítása, Misztótfalusi könyvesbolt, Budapest, Semmelweis utca 1.
1947 július 12–23. Az elvont művészet II. csoportkiállítása, Budapest, Andrássy (Népköztársaság) út 69.
1947 július 21-étől. A Réalité Nouvelles I. Nemzetközi Kiállítása, Párizs
1947 Magyar Képzőművészeti Kiállítás, Manchester
1957 április 20–június 16. Tavaszi Tárlat, Műcsarnok, Budapest
1964 január 30–február 21. Magyar Képzőművészek Csoportkiállítása, Manes Galéria, Prága
1964 június. Magyar nonfiguratív művészek csoportkiállítása, Mala Scena galéria, Pozsony
1969 szeptember. Magyar Művészet 1945–1969, Műcsarnok, Budapest
1970 február–december. mai Magyar Képzőművészet – vándorkiállítás, Poznan, Lodz, Szcecin
1970 In memoriam Kassák, István király Múzeum, Székesfehérvár
1971 február–március. Új Művek, Műcsarnok, Budapest
1973 szeptember–december. Európai Iskola, István király Múzeum, Székesfehérvár
1976 november–1977 május. „Italia 2000 '76", Castello Maschino Angiolno, Nápoly
1979 június 25–július 8. Présence Paris – Budapest, l'Orangerie du Jardin du Luxembourg, Párizs
1980 június 28–szeptember 30. XII. Festival International de la Peinture, Cagnes-sur-Mer
1980 május 27–június 15. Rencontre Hongrois d'Arcueil, Párizs
1981. február 8. Allegro Barbaro, Wilhelm-Lehmbruck. Museum, Duisburg
1982 április 8–május 16. Országos Képzőművészeti Kiállítás, Műcsarnok, Budapest
1982 november 2. Kalligráfia. Írás – jel / jel – írás, Fészek Galéria, Budapest
1982 november 18. Kállai Ernő emlékezete, Óbudai Galéria, Budapest. Megnyitotta: Gyarmathy Tihamér
1984 március 16–május 13. Országos Képzőművészeti Kiállítás
1985 május 24–július 7. Tárgy 101 Objekt (1955–1985), Óbudai Galéria, Budapest, Fő tér 1.

DÍJAK

1977 Kormányzósági Ezüstkupa, Nápoly
1980 XII. Festival Cagnes-sur-Mer; a zsűri különdíja
1980 olaszországi Honoris Causa cím és diploma
1982 belgiumi Grand Prix alapítványi díj
1985 a Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze
1985 Janus Pannonius Művészeti díj, Pécs, Baranya megye

KÖNYV

1979 Aszalós Endre: Gyarmathy Tihamér, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest

KATALÓGUS

MOZGÁSBAN, 1945
olaj, karton, 68x47 cm

KOMPOZÍCIÓ I., 1945
olaj, vászon, 30x40 cm

GYÁSZ, 1945
olaj, vászon, 34x49 cm

NÖVÉNYI RITMUSOK, 1946
olaj, vászon, 77x57 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

TEHENEK, 1946
olaj, karton, 47x68 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

FORMÁK TALÁLKOZÁSA, 1946
olaj, vászon, 78,5x58,5 cm

FÉNYEK ÉS ÁRNYÉKOK, 1947
olaj, vászon, 56,5x77 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

KÉK-SÁRGA, 1947
olaj, karton, 43x66 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

BEFOGVA, 1947
olaj, karton, 50x70 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

ESTE, 1947
olaj, karton, 47x68 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

FEKETE MACSKA, 1947
olaj, karton, 48x68 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

KOMPOZÍCIÓ, 1947
olaj, vászon, 32x38 cm

MÁGIA, FEKETE KEZEK, 1949
olaj, vászon, 40x30 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

FA, 1949
olaj, horganylemez, 26,6x38,7 cm

ÖNTUDAT, 1949
olaj, horganylemez, 38x26,5 cm

A JEL, 1949
olaj, horganylemez, 27x39 cm

MÁGIKUS KEZEK, 1949
olaj, horganylemez, 38,5x26,5 cm

RELATÍV JELENTÉS, 1949
olaj, horganylemez, 39x26,5 cm

TEST A TÉRBEN, 1949
olaj, horganylemez, 26,5x38,5 cm

LEPKE LÁRVÁVAL, 1949
olaj, horganylemez, 38x26,5 cm

KOZMIKUS KÖRÖK, 1949
olaj, horganylemez, 26,5x38 cm

KOZMIKUS TÉR, 1950
olaj, horganylemez, 26x38,5 cm

SORS, 1950
olaj, vászon, 47,5x37,5 cm

TÁMADÓ, 1950
olaj, horganylemez, 26,5x37 cm

VALAMI TÖRTÉNIK, 1950
olaj, horganylemez, 26,5x39 cm

JOBB KEZEM, 1950
olaj, horganylemez, 39x26,5 cm

ALFÖLD, 1950
olaj, horganylemez, 27x39 cm

FUTÁR, 1950
olaj, horganylemez, 35x25 cm

FÉRFI FEJ, 1950
olaj, horgonylemez, 38x26,5 cm

LIDÉRC, 1950
olaj, horganylemez, 38,5x26,5 cm

A FÉSZEK, 1950
olaj, horganylemez, 38x26,5 cm

A CLOWN HAZAFELÉ, 1950
olaj, horganylemez, 26,5x37,5 cm

JÁTÉKOSOK, 1950
olaj, horganylemez, 26,5x38,3 cm

LABDÁZÓK, 1950
olaj, horganylemez, 26,5x37,5 cm

CSALÁD, 1950
olaj, horganylemez, 26,5x39 cm

EGY PÓK, 1950
olaj, horganylemez, 26x38 cm

HALADÁS, 1950
olaj, horganylemez, 25x38 cm

A TÉRBEN VALAHOL, 1950
olaj, horganylemez, 27x39 cm

TÖRVÉNY, 1950
olaj, horganylemez, 38x26,5 cm

VIRRASZTÓK, 1950
olaj, horganylemez, 28x37,5 cm

ÁTVÁLTOZÁS, 1950
olaj, horganylemez, 26,5x35,5 cm

KARAKTEREK, 1950
olaj, horganylemez, 25,5x36,5 cm

HAJNAL, 1950
olaj, horganylemez, 38,5x26,5 cm

TESTEK SÚLY NÉLKÜL, 1950
olaj, horganylemez, 39x26,5 cm

ASZTROLÓGIA, 1950
olaj, horganylemez, 30x40 cm

FELGYORSULÓ SEBESSÉG, 1951
olaj, horganylemez, 26x38,5 cm

ORGANIKUS LÍRA, 1952
olaj, horganylemez, 76,5x53 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

RAGADOZÓ, 1952
olaj, horganylemez, 27x38 cm

JELEK, 1952
olaj, horganylemez, 25,5x39 cm

A SZŰZ KÍSÉRTÉSE, 1952
olaj, horganylemez, 53x76,5 cm

SZERETET, 1952
olaj, horganylemez, 76x53 cm

JÁTÉKEMLÉKEK, 1957
olaj, vászon, 50x40 cm
A Magyar Nemzeti Galéria tulajdona

PARABOLA, 1958
olaj, farost, 40x50 cm

ÁLLÓ ÉS REPÜLŐ, 1958
olaj, farost, 40x50 cm

SZERKEZET AZ ANYAGBAN, 1963
olaj, farost, 80x60 cm

VIHAR ELŐTT, 1963
olaj, farost, 114,7x125 cm

MAKRO FORMÁK, MIKROSTRUKTÚRA, 1967
olaj, vászon, 95,5x133 cm

CONSONANCIA, 1969
olaj, farost, 88x120 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

MAKRO ÉS MIKRO, 1969
olaj, vászon, 65x100 cm

KONSTRUKTÍV ÉS ÁTLÓS TÉR, 1969
olaj, farost, 91x120 cm

PARALEL KÖRÖK ÉS MIKROSTRUKTÚRA, 1971
olaj, farost, 83x83 cm

ÁTLÓS ÉS VERTIKÁLIS MOZGÁSOK, 1975
olaj, vászon, 110x110 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

KINT 50° C (AFRIKA), 1975
olaj, vászon, 80x90 cm

SUGÁRZÓ ENERGIA XX., 1975
olaj, vászon, 100x80 cm

NAP A HORIZONT ALATT (AFRIKA), 1975
olaj, vászon, 90x120 cm

NÖVEKEDÉS ÉS VIRÁGZÁS (NONSTOP EVOLÚCIÓ), 1975
olaj, vászon, 140x150 cm

IZZÓ, SUGÁRZÓ, 1976
olaj, vászon, 90x100 cm

MOZGÁSOK EGY VONZÁSI TÉRBEN, 1976
olaj, vászon, 90x90 cm

40° CELSIUS, 1977
olaj, vászon, 90x90 cm

HORIZONTÁLIS ÁRNYÉKOK, 1977
olaj, vászon, 90x80 cm

FÉNYBEN A FÉNYFORRÁS, 1977
olaj, vászon, 90x70 cm

ÁTLÓS MOZDULATOK, 1978
olaj, vászon, 100x90 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

HALMAZBAN MOZGÁS STRUKTÚRÁJA, 1978
olaj, vászon, 80x90 cm

TÜKRÖZŐDÉS, 1978
olaj, vászon, 70x85 cm

FELÜLETI ÖSSZEFÜGGÉSEK, 1978
olaj, vászon, 80x100 cm

A NAGYOK TALÁLKOZÁSA, 1979
olaj, vászon, 90x100 cm

FELVILLANÓ FÉNYEK, 1979
olaj, vászon, 90x50 cm

TÁVOLODÓ MOZGÁS, 1980
olaj, vászon, 80x90 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

HORIZONTÁLIS, VERTIKÁLIS STRUKTÚRÁK SZÍNNEL FELOLDVA, 1981
olaj, vászon, 80x90 cm

CENTRÁLIS SUGÁRZÁSÚ ÁTLÓS KOMPOZÍCIÓ, 1981
olaj, vászon, 90x80 cm

BUJKÁLÓ FÉNYEK, 1981
olaj, vászon, 70x80 cm

ELLENTÉTEK, 1981
olaj, vászon, 80x90 cm

CIVILIZÁCIÓ ÉS MIKROSTRUKTÚRA, 1981
olaj, vászon, 80x100 cm

ARÁNYOK ÉS VISZONYLATOK, 1982
olaj, vászon, 90x80 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

EMBER A NAGY MOZGÁSOK KÖZT, 1983
olaj, vászon, 90x80 cm

BIOSZFÉRÁBAN II., 1983
olaj, vászon, 80x90 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

TERMÉKENYSÉG (AFRIKA), 1983
olaj, vászon, 90x100 cm

GONDOLATI TEREK ÉS STRUKTÚRÁK, 1983
olaj, vászon, 100x90 cm

CSILLAG A HORIZONT ALATT (AFRIKA), 1983
olaj, vászon, 75x80 cm

LÁTVÁNY, 1983
olaj, vászon, 80x75 cm

HARMÓNIA, 1983
olaj, vászon, 90x80 cm

RELATÍV NAGYSÁGRENDŰ VISZONYLATOK, 1983
olaj, vászon, 100x90 cm

KONSTRUKTÍV APOTEÓZIS, 1983
olaj, vászon, 100x90 cm

GONDOLATI TERÉBEN (HÁZAK, ABLAKOK), 1984
olaj, vászon, 100x90 cm

FÉNY HÁTTÉR, 1984
olaj, vászon, 60x80 cm

ÖSSZEFÜGGÉSEK, 1984
olaj, vászon, 80x90 cm

FÉNY ÉS VISZONYLATOK, 1984
olaj, vászon, 80x90 cm

DUNÁNTÚLRÓL A FÉNYEK, 1984
olaj, vászon, 81x91 cm

A GONDOLAT TERE, 1984
olaj, vászon, 140x250 cm

RELATÍV TÉR ÉS ANYAGA, 1984
olaj, vászon, 120x280 cm

MIKRO TÉR, 1984
olaj, vászon, 80x90 cm

FÉNYVISSZAVERŐDÉS, 1984
olaj, vászon, 80x90 cm

GONDOLATI TÉRBEN, 1985
olaj, vászon, 80x90 cm

METSZŐK A TÉRBEN, 1985
olaj, vászon, 90x80 cm

BETELJESÜLÉS, 1985
olaj, vászon, 90x80 cm

KOMPOZÍCIÓ, 1985
olaj, vászon, 80x70 cm

KÉTIRÁNYÚ FÉNYEK, 1985
olaj, vászon, 100x90 cm

AZ EMBER ÉS AMI KÖRÜLVESZI (KOZMOSZ), 1985
olaj, vászon, 120x200 cm

REZGÉSEK, 1985
olaj, vászon, 90x80 cm

MEDITÁCIÓ, 1985
olaj, vászon, 90x80 cm

MIKROMOZGÁS KÖRPÁLYÁKON, 1985
olaj, vászon, 90x80 cm

VISSZAEMLÉKEZÉS, 1986
olaj, vászon, 80x90 cm

VARIÁCIÓK, 1986
olaj, vászon, 90x80 cm

KONSTRUKTÍV TÉRVISZONYLATOK, 1986
olaj, vászon, 90x80 cm

PARTON, 1986
olaj, vászon, 270x140 cm

GYARMATHY TIHAMÉR
festőművész kiállítása
• Kállai Ernő emlékére •
Budapest, Hősök tere
1986. szeptember 24–november 9.
Felelős kiadó: Néray Katalin
ISBN:
Fordítás: Kozák Csaba
Színes fotó: Károlyi Attila
Fekete–fehér fotó: Károlyi Attila, Nádor Katalin (13.)
A katalógust és a borítót tervezte:
Bak Imre
A katalógust szerkesztette
és a kiállítást rendezte:
Frank János

●

TIHAMÉR GYARMATHY
Paintings
• In memoriam Ernő Kállai •
Műcsarnok/Palace of Exhibitions,
Budapest
24th September – 9th November 1986
Translation by
Csaba Kozák
Colour photo by
Attila Károlyi
Black-and-white photo by
Attila Károlyi, Katalin Nádor (№ 13)
Catalogue and cover design by
Imre Bak
The catalogue was compiled and the
exhibition was installed by
János Frank

MAHIR – Zalai Nyomda Zalaegerszeg 86 2638 o

40,– Ft

102

Káldor Andor festőművész
KÁNTOR

1972. IV.27. Tv. 17.3o. Ka.

Kompozició '72.

- Ugy látszik hagyománnyá válik nálunk az életmü kiállitás. Ebben a hónapban Káldor Andor, Munkácsy -dijas festőművész jelentkezett életművével az Ernst Múzeumban.

- Kedves Mester! Tudjuk, hogy majdnem 40 éve tagja a Szent-Endrei Művésztelepnek, mit jelent az az Ön festészetében?

- Véletlenül kerültem oda tulajdonképpen, de az első pillanat tól kezdve úgy éreztem, mint hogy ha haza jöttem volna és azó ta is úgy érzem Szent Endrét, minthogyha második hazám lenne. A keresgélések, amelyek a főiskolai hatásuk után valahogy próbáltam ezektől szabadulni, úgy jött a dolog, hogy beállitot tam Szent Endrére és úgy éreztem, hogy itt van valami, ami már nem főiskola, de az élet, a valóság és ezekből kaptam én azo kat az impulzusokat és hangulati és egyéb dolgokat, aminek az alapján hát a ~~sanct~~ szent endrei képek megszülettek. Ugyszólv ván majdnem mind Szent Endre. Megfogott és nagyon magához kö tött ez a furcsa, érdekes kis város, ahol a történelemnek a rómaiaktól az avarokig ez a rétegeződése, ugyanott az emberek nek ez a furcsa összerétegeződése és az épületeknek, a város-

1932. IV.27. Tv. 17.30. Ra.

Kompozíció '782.

- Úgy látszik hagyoménnyé válik nálunk az életmű kiállítás. Ebben a hónapban Kálder Andor, Munkácsy -díjas festőművész jelentkezett életművével az Ernst Múzeumban.

- Kedves Mester! Tudjuk, hogy majdnem 40 éve tagja a Szent Endrei Művésztelepnek, mit jelent az az Ön festészetében?

- Véletlenül kerültem oda tulajdonképpen, de az első pillanat tól kezdve úgy éreztem, mint hogy ha haza jöttem volna és azó ta is úgy érzem Szent Endrét, minthogyha második hazám lenne. A keresgélések, amelyek a főiskolai hatások után valahogy próbáltam ezektől szabadulni, úgy jött a dolog, hogy beállítot tam Szent Endrére és úgy éreztem, hogy itt van valami, ami már nem főiskola, de az élet, a valóság és ezekből kaptam én azo kat az impulzusokat és hangulati és egyéb dolgokat, aminek az alapján hát a ~~szent~~ szent endrei képek megszülettek. Ugyszól- vén majdnem mind Szent Endre. Megfogott és nagyon magához kö tött ez a furcsa, érdekes kis város, ahol a történelemnek a rómaiaktól az avarokig és a rétegeződése, ugyanott az emberek nek ez a furcsa összerétegeződése és az épületeknek, a város-

nak ez az egész furcsa , valami mediterrán-barokk keveréke és ez adta azokat a hangulatokat, impressiokat, aminek az alapján ez igy sikerült, a festészetnek ez a kialakitása. Az impresz szió nem egészen jó kifejezés, inkább valami, valami hangulat, talán inkább szin hangulat, ami engem megfogott Szent Endré ben és a képeimen is erre a bizonyos szinhangulatra épitet tem ezeket a dolgokat.

A másik talán , lehetne atmoszféráról beszélni, de azt hiszem ez helytelen. Nem atmoszféra jelent meg azokon a képeken, hanem fény és árnyék. És a fény és árnyék, abból forma és kompozició született. Tehát amit kaptam Szent Endréből, azt próbáltam átalakitva, szigorubban rendszerezve úgy a szinbe li hatásokat is ennek az érdekében egyszerüsiteni, tömörebbé fogni és komponálni, ugy ahogy a formákat és ezen ke resztül a fény és árnyék, a fénynek és az árnyéknak a segit ségével a formák leegyszerüsödésével, a formáknak a hatáso sabbá tételével és a formáknak a jellemző formáknak a kieme lésével, a fényen és az árnyékon keresztül próbáltam össze-hozni ezeket a képeket.

KÁLDOR ANDRÁS

KEMPINSKI
HOTELS

Kempinski Hotel
Corvinus Budapest
Erzsébet tér 7-8
H - 1051 Budapest
Telephone (+36) (1) 266-1000
Facsimile (+36) (1) 266-2000
e-mail: hotel@kempinski.hungary.net

KEMPINSKI GALÉRIA
(1051 Budapest, Erzsébet tér 7-8. I. emelet)

"Híres operaházak és budapesti műemlékek"
Káldor András festményei és litográfiái
1998. február 18 - április 15.

M.

Káldor

Plakátrajza "B-G harisnya tovább tart" cimmel.

Szinházi Magazin, Bp. 1942. aug. 12-18. V. évf. 34. sz. 45. lap

Káldor Ágost

festő

lásd

Berkeszi Temesvári

műveszek 18 l

DEBRECEN
94 1 MÁR. -4 14
A 1 A

NYOMTATVÁNY

tiványi Gyula
itkár urnak

Budapest

Lágymányosi - u. 16

Kàldor Lárló, grafikus

Szabad Nép 1945, 10. 19. – 4. l.

Káldor László

Szabad Művészet, 1949

III. sof. 5. sz. 227.o. Az Sparművészek szabadnerveretének közleménye.

Káldor László grafikus

Béke és Szabadság (VII.) M.n.
1956 ápr. 4 Repr.
Máté Gy: Kép magyar
plakátok

Kiriani

Káldor László grafikus

Művelt Nép, 1953. okt. 10. 31. old.

Káldor László grafikus.

Magyar Nemzet.
1949. IV. 3., 4. old.
(: Kr. :)

Ráldor László grafikus

Szabad Művészet. 1950 IV. 5-6-7 sz. 220-224

F. A. E. A kuppel plakátművészet
Riállítása

Káldor László

reklámgrafikus

Budapest – Reklámvos sorozatban a Nyugati p.-u. rájza fentitől, repr.

Reklámélet

1938. ápr. 14. 13. l.

szeti főtanácsosnak a székesfehérvári
inisztérium 1941.évi szeptember 6.-án
endeletével kiutalt 1.000 pengőről, va-
számu rendeletével kiutalt 3.127·25 pen-

Káldor László

— **Káldor László grafikusművész** születésének nyolcvanadik évfordulója alkalmából, február 26-án, kedden, 11 órakor koszorúzási ünnepséget tartanak a Farkasréti temetőben.

Magyar Nemzet 1985. II. 25.

Káldor László, grafikus

a világnézeti szilárdság és forradalmi lendület a művészetnek is hatalmas motorja. Bortnyik Sándor és Konecsni György vezetésével rangos művészek egész sorának – Káldor László, Rohonyi Károly és még többeknek – kiemelkedő plakátjai az új magyar politikai plakátművészet mérföldköveivé váltak.

Brestyánszky Ilona: Korunk politikai plakátjai.
Békés Megyei Népújság, 1982. nov. 27.

Kiállítás
grafikus

A művész plakátjai a Magyar
Nemzeti Galéria gyűjteményében
találhatók

P. Brestyánszky Ilona: Az utca művészete...
Művészet, 1974. június - 4 lap.

Raffa—MEZ-terv: Nemes György.
Pannonia-terv: Nemes György és Káldor László.
Goldner-terv: Káldor László.

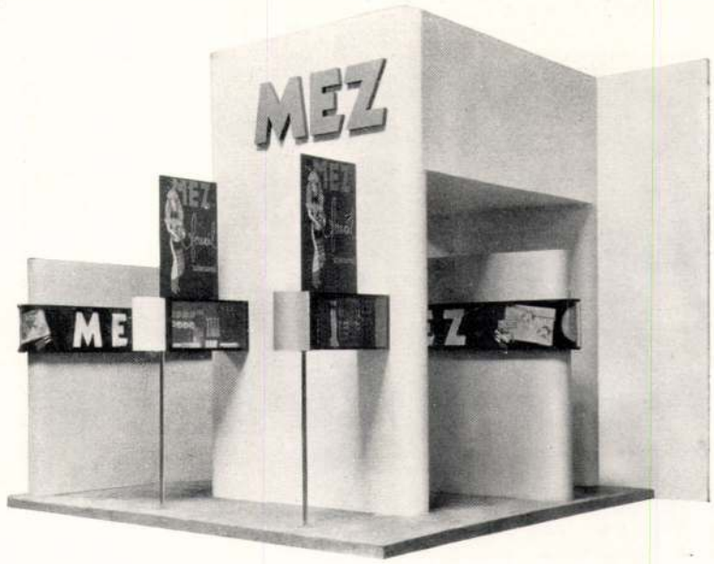

Tér és Forma
1935. 6. 24.

Sorház. Fotó: Magyar Filmiroda.

T.: Münnich Aladár.

Fotó:
Seidner.

A Tér és Forma háza.

T.: Molnár Farkas.

ifj. Kozma Mihály asztalosárúgyár.

Halaman János asztalosárúgyár.

Fotó: Seidner.

Kàldor László
grafikus

M.D.K

Fényesöleszei ismertek

Bauer Jenő: Esti fények művészete
Művészet, 1965. julius – 25 lap

~~Gábor Pál~~
~~Gönczi Tibor~~
~~Hajnal Gabriella~~
~~Hincz Gyula~~
Káldor László
Kardoss Erzsébet
Kass János
Konecsni György
Köpeczi Boócz István
Macskássy János
Máté András
Papp Gábor
Pintér Ferenc
Sinka Mátyás
Szilas Győző
Tamássi Zoltán
Töreky Ferenc

Sebestyén Gy.: Plakátkiállitás.

MN. 1956. ápr. 8.

17

Kaldor Lajló

neve emlitve,müveszerepel a "Száz politi-
kai plakát"c.kiállitáson a Szépmüvészeti Muzeumban

Magyar Nemzet 1973 november 1o 4.old.

Kálder László

„Budapest ezret az ország újjáépítéséért!"
Magyar Kommunista Párt Budapesti Területi
Bizottsága
Pátria Rt, 1945 58/84 cm
– 25. reprodukció –

Politikai plakátok 1945–48
Bp Kossuth 1970

Kàldor László

„Országot épít a Szociáldemokrata Párt"
Forrás 1945. 58/84 cm

— 26. reprodukció —

Politikai plakátok 1945-48
Bp. Kossuth 1970

Kálder László

„Városépítés = élelmiszerellátás, iparfejlesztés..."

Magyar Szociáldemokrata Párt
Szikra Offsetnyomda 1945 58/84 cm.
–20. reprodukció–

Politikai plakátok 1945-48
Bp. Kossuth 1970

Kálder László

„Virágzó mezőgazdaságot, jómódú parasztságot teremt a 3 éves terv"
Magyar Kommunista Párt
Athenaeum 1948 58/84 cm
– 44. reprodukció –

Politikai plakátok 1945-48
Bp. Kossuth 1970

MDK

Káldor László

Soha /terv/ 1955 plakát Műv.t.

Képzőművészetünk tíz éve. Műcsarnok.
Kiállított művek jegyzéke. 22.1.

Káldor László

MDK

Soha /terv/ 1955 plakát

Mucsarnok 1955 Képzőművészetünk tíz éve

Káldor László

HDK

Kinai kiállitás 1952 plakát

Műcsarnok 1955 Képzőművészetünk tiz éve

MDK

Káldor László

Kinai kiállitás 1952 plakát Műv.t.

Képzőművészetünk tiz éve.Műcsarnok.
Kiállitott művek jegyzéke. 21.1.

Káldor László

Grafikus

Szabad Művészet

1957. 384. l.

3. A kerítés fal alsó
bejáró ajtó készítés

Budapest 1904. Junius

~~Gábor Pál és~~

tovább

Káldor László

a MÁSZ pavillon belső dekorációját festettek (grafikai tablók)

Kovács Zsuzsa: A centenáris B.N.V. kritikája.

Új Építészet: 1948. 244. l.

Képpel. 245. l.

MÜEMLEKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
-226 1930
Kapo jun. 13.
Érk. ... év ... 10. ... 3.

A Magyar Nemzeti Bank t. Bank-
osztálynak,

B u d a p e s t .

Tudomás végett másolatban az-
zal küldöm meg, hogy az utalványo-
zott összeget, illetve az annak meg
felelő ösztrák schillinget a megje-
lölt folyóirat kiadójának :Anton
Schrott et Co. Wien. I. Trattner-Hof 1
sziveskedjék átutalni.
Budapest, 1930. május 28-án. A mini
jos s.k. min. tanácsos.

Káldor László

festő

l

Szabad Művészet

1948. 258. l.

260. l.

s korábbi analógiáit ismerjük. U
tevése is, aki a porta speciosát
léket a salzburgi épitkezések ha
inkrusztációs emlék nincs, sőt e
ez a feltevés oly késői datálás
Béla halálának éve, de Jób érsek

A porta speciosát a XI
minden valószinüség szerint III.
nemcsak a történeti adatok alapj
ekörül az időpont körül összes e
laszt kaphatunk. Ebben az időpo
ta speciosát létrehozó müvészeti

Az árpádházi lovagki
vészeti életről tanuskodnak forr
esztergomi vár fokáról szélesebb
lemi élet horizontja, mint korá
lantása, mint Délfranciaországot
rist. III.Béla személyi, dinaszt

~~Gábor Pál~~

Káldor László
Máté András
Papp Gábor
Pintér Ferenc (héppel)
Sóti Klára (héppel)
Tamásdi Zoltán

Artner T.: A plakáthiáll. néhány tanulsága. Sz N.
1956 ápr 8

Kéldor László (1948)

Mikrenet, 1975. 5. 26 ott.

Legalább 1 üveg Dreher sört!

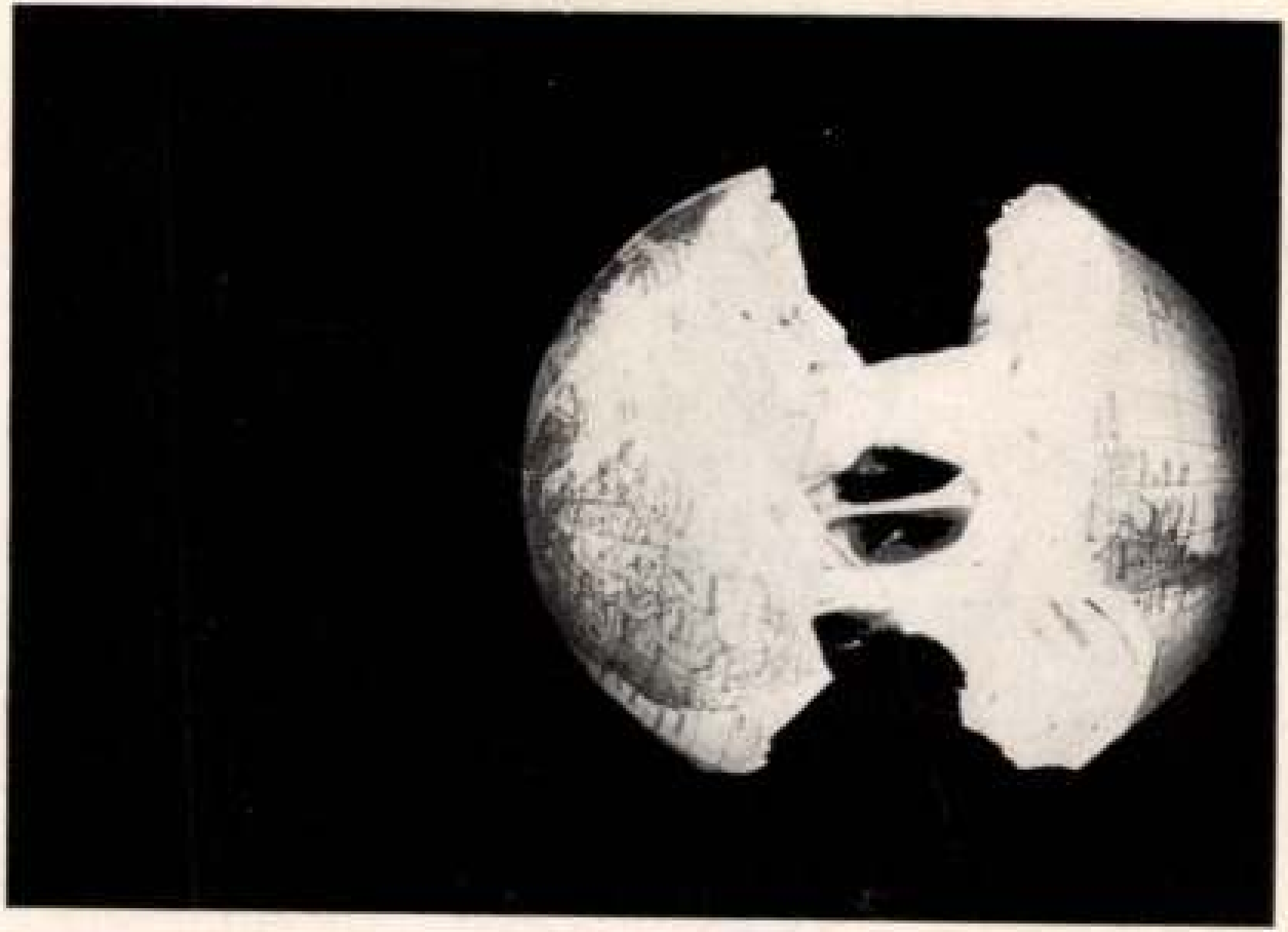

Kádár László
grafikus

Plakát "(nepso) 1948.

Ung Endréné: A jubileumi Plakátkiállítás.
Művészet, 1975 március - 24. oldal.

Káldor László

"Élvonalbeli, szellemes reklám-grafikus volt" irja a müvészről Frank János abból az alkalomból, hogy a müvész leányával, Káldor Katalin, alkalmazott-grafikus müvésszel folytat interjut a lap "Müterem c. rovatában.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. szept. 22.
XVII. évf. 38. sz. 12. lap.

Kaldor László

Szabad Művészet
1950. 221. l.

1032/905. szám
pénzt.

TAGJAINK
szives figyelmébe ajánljuk a következő E. K. E iparcikkeket:
(5% az E. K E javára)

1. **E K E. pezsgő** Megrendelhető: B. Belatiny Atthur pezsgő-gyárosnál, Budapest. Üllői-út 60.

2. **E. K. E-rum.** Megrenrendelhető *Gottschtig* Agoston cs. és kir udvari szállitónál, Budapest, Kőbánya. Felső-Vaspálya-u. 33

3. **E. K. E.-gyujtó.** Megrendelhető az »*Unió*« magyar ált. gyufagyár r. t.-nál, Budafok.

4. **E. K. E.-erősitő.** Megrendelhető: *Szilágyi* Eleonora Likör-gyárában, Kolozsvárt

5. **E. K. E-kola-likör.** Megrendelhető *Szilágyi* Eleonora Likör-gyárában Kolozsvart.

6. **E. K. E. háziipari cikkek.** (kalotaszegi és székelyhimzések, — kőrösi i. „himes" butorok.) Megrendelhetők az E. K. E. főtitkári hivatalában Kolozsvárt (Mátyás király-u. 3.

Igen

A küldött
190 5. évre el

Hazafias ál
kérjük, hogy eg
támogatni és külö
ségünkre lenni
kérjük fölhasznál
kitöltve, méltózt

Kolozsvár,

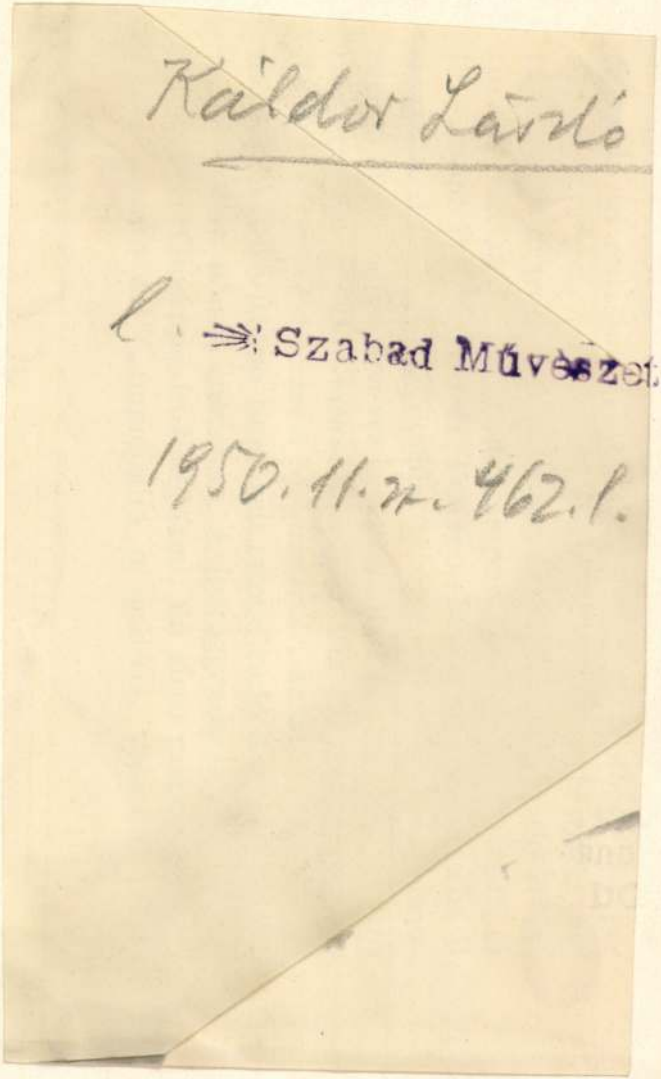

Il Duce visita i lavori di Via dell'Impero (novembre 1931).

I lavori di Via dell'Impero (estate 1932).

Káldor László 208, 209. l.
Kassowitz 209. l.

Piros Tibor
Róna Emy) 209. l

Szentonörai 207. l.
Szücs Erzsi 209. l.
Vejh Gusztáv 209. l. kép
Zádor István 206. l. kép
Zala 208. l.
Zelenák Krescencia 208. l.

Pelbárt O.: Plakát-
nemvészeti kiállítás.
Sz. M. 1953.

~~[illegible]~~

Plakat

Káldor László:
Mire gyógyvíz
(24 x 36)

1963. M. H. Arch.

Prospektus

Kaldor Rárló:
~~Tessük magunk~~
otthon unkat,

1963. M. H. Arch.

Plakát

Haldor László:
Igmandi
(24 x 36 cm)

1963.

M. H. Hrch.

Katalógus

Káldor László:
Mounipex

1963.

Plakát

Kaldor Rázsóné:
Biztosítás, 50x70

1963. M. H. Hrch.

Sajtografika

Kaldor Kázlóné:
Belloid

1963

Plakát

Kaldor Kárlóné:
Gyűj tsd a papírt,
(18 x 24 cm)

1963. M. H. Hrch.

Káldor László

l.

Szabad művészet

1949. 724. l.

MDK

Káldor László

Pannonia-terv: Káldor László és Nemes György. Repr.
Goldner-terv: Káldor László. Repr.

Tér és Forma, 1935. 6.sz. 174.l.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Káldor László

NÉPSZAVA

1903 1931

Elhunyt Káldor László grafikusművész

Káldor László grafikusművész 58 éves korában váratlanul meghalt. Az elhunytat a Magyar Képzőművészek Szövetsége és a Magyar Népköztársaság Képzőművészeti Alapja saját halottjának tekinti. Temetése január 11-én, pénteken 14 órakor lesz a Farkasréti temetőben.

gyekkel írják, az általános tanulmányi eredmény megjelölése megszűnik. A jövőben csak az érettségi és a képe-

MDK

Kaldor László /1905-/

Kérek még egy Lottószelvényt! é.n., 68x47.5 MH

Magyar Hirdető. 1959., 70x50 MH

Magyar Plakát-Történeti Kiállitás.1960.
Műcsarnok. Kat. 28.1.

MDK

Káldor László /1905-/

Reklámművészeti Kiallitas. 1955., 84x58 MH

Minden háznal Diana. 1956., 69x48 MH

Ha kihúzzák, nyer. 1957., 67x49 MH

Magyar Plakát-Történeti Kiallitas.1960.
Műcsarnok. Kat. 28.1.

MDK

Káldor László /1905-/

Daru és Turiszt cigaretta. 1957., 84x58 MH

Szimfónia cigaretta. 1957., 84x58 MH

Kevesebb pénzért több meleget.é.n., 68x48.5 MH

Magyar Plakát-Történeti Kiallitas.1960.
Műcsarnok. Kat. 28.1.

MDK

Káldor László /1905-/

Keksz.é.n., 83x57 MH

Vidám Park. é.n., 69x47 MH

Takarékbetét. é.n., 69x48 MH

Magyar Plakat-Történeti Kiállitas.1960.
Műcsarnok. Kat. 28.1.

MDK

Káldor László /1905-/

Legalább egy Lottószelvényt! é.n., 119x84 MH

Lukács fürdő a dolgozóké. é.n., 84.5x58 MH

Magyar Plakát-Történeti Kiállitás.1960.
Műcsarnok. Kat. 28.1.

MDK

Káldor László /1905-/

Borban az egészség. 1949., 84x57.5 MH

Ujitók lapja. 1949., 84x57 MH

Kinai Népköztársaság kiallitása. 1951., 83x57 MH

Magyar Plakat-Történeti Kiallitas.1960. Műcsarnok. Kat. 28.1.

MDK

Káldor László /1905-/

Szavazz a szociáldemokratákta! 1947? 82x58
FSZEK

2 1/2 év alatt a 3 éves tervért. 1946.) 82x58
FSZEK

Magyar Plakat-Történeti Kiallitas.1960.
Múcsarnok. Kat. 28.1.

MDK

Káldor László /1905-/

Vasútépitès. 1945., 84x57.5 OSZK 329/439/
14. Szoc.Dem.

Legalább 1 üveg Dreher sört! 1945., 42x29.5 MH

Magyar Plakat-Történeti Kiallitas.1960.
Műcsarnok. Kat. 28.l.

Káldor László, grafikus MDK

Az osztrák sajtó megdiszéte plakátjait.

Sz. F.: A magyar plakát kiállítás sikere bécsben

Népszabadság, Bp. 1959. nov. 21. 8. l

M.D.P

Kálder László

grafikus

1963 jan 7 én, 58 éves meghalt Kálder László. Ismert plakátjai: Lottó - Totó", „Divatcsarnok", "O.T.P." „Dohányjövedék". Ismertek illusztrációi, prospektusai, könyvcímlapjai, kiállítási grafikái.

M. Akonyi Aranyi: Emlékezés Kálder László grafikusművészre

Művészet, 1963. március - 48 lap

MDk

Kálodor László, grafikus

Meghalt 58 éves korában.
Temetése jan. 11-én a Farkasréti temetőben.

-: Elhunyt Kálodor László grafikusművész
10. l.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1963. jan. 9.

KÁLDOR László grafikus M.D.K.

58 éves korában váratlanul meghalt.

Az OTP, A Divatcsarnok, ALotto-Totó ,a Dohány-jövedék számára készült plakátok.

Eredeti foglalkozása mübutorasztalo volt, de rajztehet
sége révén hamarosan bekerült az Iparmüvészeti Főiskol
ára.

Elhunyt Káldor László grafikusmüvész

Magyar N emzet 1963. január 8. 4.1.

Kiáldor László
grafikus

M.D.K.

A felszabadulás utáni plakátokat
tárgyalja

Kriss Sándor: A magyar politikai plakátművészet
(Művészet, 1963. július – 21 kép

MNK

Káldor László

Plakátművészeti Kiállitás Ernst Museum 1953.
Kat.

MDK

Káldor László

4. m. plakát kiáll. Műcs. 1961.

Káldor László MDK

Vaustépités, 1945

Legalább 1 üveg Dreher Sört!,1945

Szavazz a szociáldemokratákra!, 1947?

21/2 év alatt a 5 éves tervért,1946

Mücsarnok 1960.Magyar plakát-történeti kiáll.

Káldor László

Borban az egészség,1949

Ujitók Lapja,1949

Kinai Népköztársaság Kiállitása,1951

Reklőmmüvészeti Kiállitás,1955

Műcsarnok 1960.Magyar plakát-történeti kiáll.

Káldor László MDK

Minden háznál Diana,1956

Ha kihuzzák, nyer,1957

Daru és Turiszt cigaretta,1957

Szimfónia cigaretta,1957

Kevesebb pénzért több meleget,é.n.

Mücsarnok1960.Magyar plakát-történeti kiáll.

Káldor László MDK

Keksz,é.n.

Vidám Park,é.n.

Takarékbetét,é.n.

Legalább egy Lottószelvényt!, é.n.

Mücsarnok1960.Magyar plakát-történeti kiáll.

Káldor László MDK

Lukács fürdő a dolgozóké,é.n.

Kérek még egy Lottószelvényt!, é.n.

Magyar Hirdető,é.n.

Műcsarnok1960.Magyar plakát-történeti kiáll.

Káldor László MDK

Legalább 1 üveg Dreher sört!, repr.

Micsarnok 1960. Magyar plakát-történeti kiáll.

M. D. K.

KÁLDOR László építész

Tanácskörúti üzletsor ~~részlet~~ portáljai (Repr.)

Társtervező: Rózsás Bálint

Győri László: A budapesti főutvonalak rekonstrukciája

Magyar Építőművészet 1959. 5/6. sz. 184-187. l.

M.D.K.

Káldor László

Plakátmüvész részt vett a Nemzetiszalonban rendezett plakátkiállitáson.

Noszlopy György: Palkátmüvészetünk helyzete egy kiállitá tükrében.

Népszava 1956. IV.26. 99.szám. 4.old.

Kálder László, grafikus

MDL

Jan. 11-én temették el a Farkasréti temetőben. Búcsúztatta: Gyil Mátyás grafikusművész.

–: Eltemették Kálder Lászlót

10.1.

NÉPSZABADSÁG, Sz. 1963. jan. 12.

MDK

Káldor László graf.

Iparm.Társ. Körirata. 1948.XI.26. 2371.sz.
3. l.

MDK

Káldor László

Résztvett az Ernst Múzeumban rend.Plakátművészeti kiállitáson 1953-ban.

Plakátművészeti kiáll.1953-kat.

Káldor László MDK

Igmándi, repr.

Műcsarnok 1961 IV. Magyar plakát kiáll.

Káldor László MDK

A Nemzeti Szalonban megnyilik a III. magyar plakát kiállitás, fenti művész is rósztvesz.

Esti Hirlap 64 sz. 1958. márc 16 2 old.

Kálder Károly

Meghalt 1963-66 között

Nógrád 1966 I.v. 8 5 old.

M.D.K.

Káldor

Illusztráció szöveghez. /Cimet megállapitani n
nem lehet, mivel a lap hiányos./

Film Szinház Irodalom, Bp. 194o. szept. 13-19.
III. évf. 37. sz. 21. lap

Kaldor László

grafikus

M.D.K.

Politikai plakát műviszo.

Gerelyes Ede: Politikai plakát kiállítás.
Műveszét, 1965. november – 22 kap.

M.D.K.

Káldor László, grafikus

a felszabadulás után több politikai, ideológiai plakát tervezője.

Láncz Sándor: A szocialista realizmus művészetéből 1949-1956

Művészettörténeti Értesitő, 1965.XIV.évf. 2.sz.

109. old.

.

MDK

Káldor László

Plakát kiállitás 1948. N.Szal. képek

MDK

Káldor László

Plakátkiállitás, 1948. N.Szal. képek

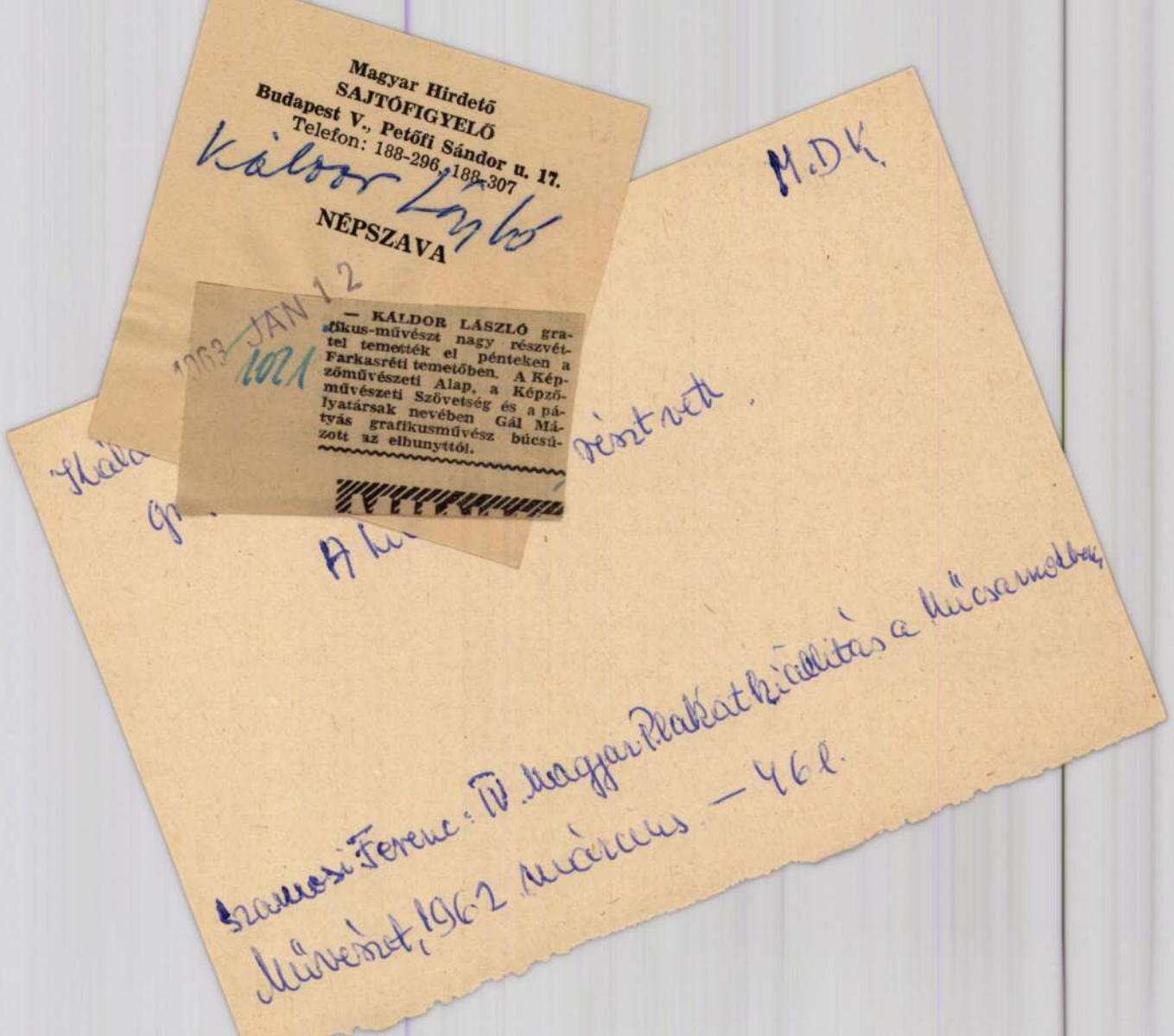

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Káldor László

NÉPSZAVA

1963 JAN 12
1021

— KÁLDOR LÁSZLÓ grafikus-művészt nagy részvéttel temették el pénteken a Farkasréti temetőben. A Képzőművészeti Alap, a Képzőművészeti Szövetség és a pályatársak nevében Gál Mátyás grafikusművész búcsúzott az elhunyttól.

M.D.K.

Szamosi Ferenc: IV. Magyar Plakátkiállítás a Műcsarnokban
Művészet, 1962 március — 46 l.

MDK

Káldor László

Kinai népköztársaság, plakát

Békeplakát és 5 éves terv grnf. kiáll.
Ernst Muz. 1953. szept. 4 l.

Káldor László

Mindkettő mines ernra, plakát
még egy kövényai sört "

Könyvtár: A II. Plakátkiállítás

Modalmi Ujság 1956 Mérf. 15 n. ápr. 14. 6 l.

Káldor László

Sebestyén Gy: Plakátkiállitás. MN. 1956. ápr. 8.

Káldor László grafikus

(szerepel a kiállításon)

Nonlogi: Plakátszínvésztünk helyzete egy kiállítás tükrében
Népszava 1956 ápr. 26, 84 évf. 99 sz. 4 l.

Káldor László

Budapest, 1940. szept.

Káldor László reklámgrafikus,
VII. Damjanich-u. 26/b. 422-206

Ezen a zónán belül magas kémények, gyárak, motorral müködő üzemek felállitásához is, amelyek különösen a romlékony épitmények biztonságát veszélyeztethetik, a Főfelügyelőség engedélye szükséges; hasonló okokból a Főfelügyelőség megkeresésére az ilyen körzeten belül az illetékes hatóság a jármü, s különösen a gépjármü forgalmat korlátozni, vagy beszüntetni tartozik; az illetékes hatóság épp igy eljárni köteles a Főfelügyelőség olyan megkeresései tekintetében, amelyek a művészeti és történeti emlékekké nyilvánitott épitményeket és azok tartozékait a madarak kártevéseitől és egyéb természeti kártevésektől megóvni javasolja. Az 5. és 6. §§.-ban foglalt

Káldor László

MDK

grafikus

"Symphonia"

Szántó Tibor: A III. magyar plakátművészeti kiállításról.
Műterem 1966 I. évf. 6. sz. 42-48.o.

Káldor László

Az I.B.U.Sz. idegenfor-
galmi prospektusa a
kedvezmenyes jegyfüze-
tek propagálására.
Címlap és grafika
fentiről.

Reklámélet

1937. X. évf. 4 sz.

23 l.

Miskolc: Magyar Jövő, Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap
lagykanizsa: Zalai Közlöny
Nyíregyháza: Szabolcsi Hírlap, Nyírvidék
Orosháza: Orosházi Friss Hírek
Pécs: Dunántúl, Pécsi Napló
oraljaujhely: Zemplénvármegye
Sopron: Sopronvármegye
Szeged: Délmagyarország, Szegedi Friss Ujság, Szegedi Új Nemzedék
Szentes: Csongrádmegyei Hírlap
kesfehérvár: Székesfehérvári Friss Ujság
Szolnok: Szolnoki Ujság
zombathely: Vasvármegye
alaegerszeg: Zalai Hírlap

hírdetésre ajánlatot közvetlenül, vagy megszokott hírdető útján! ◇

MDK.

Káldor László grafikus

plakátja a kiállításon (Műcsarnok)

Florián László: Magyar plakáttörténeti kiállítás

Magyar Grafika, 1960, 4. cof 6. sz 438 l

KÁLDOR László grafikus

Részvétel a kiállitáson

Dutka Mária - Flórián László: Párbeszéd IV. Kálokát
Magyar Plakátkiállitáson

Magyar Nemzet 1962. január 14. 8 l.

MDK

Káldor László

Vitéz Mihály: Müvészek a vásáron. Uj Szántás, 1948. jul. 434 l.

tovább

~~Gerő Sándor~~

~~Gruber György~~

~~Grünbaum Ernő~~

~~Harangly Jenő~~

~~Havas László~~

~~Horváth Endre~~

Káldor Budapest

Kmety Ferenc

Koch Ernő, Tallin

Kolozsváry György

Kopasz Marta

Koppány György

Kisgrafika

1939. 1. 27. 2. l.

emlékek sekintetes országos
ogy ez összeget mielőbb meg-
assék. ——
ttel levén
igyi augusztó 2ᵈᵉ

Falusy Károly
ref. lelkész.

Kiáldor

grafikus

M.D.K.

A plakátművészet műcelője,
az 1948 as plakát kiállításon
részt vek.

Bauer Jenő: Az elmult 20'ev plakáttermése Magyarországon.

Művészet, 1965. felv. – 36 lap

Pl. 7. K.

MDK

Káldor

Kisgrafika 1939. 1.sz. 2.l.

Káldor M.D.K.

Plakátokat tervez

Bauer Jenő: Az elmult 20 év palkáttermése Magya r-
országon

Művészet 1955. febr.

Káldor M.D.K.

Plakátokat tervez

Bauer Jenő: Az elmult 20 év plakáttermése Magya r. országon
Művészet 1965. febr

Káldor László: **Symphonia.**

nek jelenlétében folytatja. Forró szeretettel gondolunk az albán népre, amely nehéz körülmények közt építi a szocializmust. Örülünk az albán dolgozók sikereinek, együtt vagyunk velük gondjaikban s kívánjuk, hogy az albán parlamenti delegáció mostani látogatása a történelmi tapasztalatok kicserélésével is erősítse nemcsak népeink barátságát, hanem a szocialista népek egységét is. Ennek az egységnek ápolása céljából járt pártunk és kormányunk küldöttsége legutóbb a *Román Népköztársaságban* és a *Német Demokratikus Köztársaságban.*

A szocialista tábor egységesebb, mint korábban bármikor

Káldor László

Káldor László: Takarékbetétkönyv-propaganda. Roppant egyszerű eszközökkel mutat be egy sokat sejtető történetet, melynek hőse e pillanatban a takarékbetétkönyv

Béke és Szabadság 1958 IV. 4

ak A [illegible]
embertömeg gyönyörködött a díszszemlében
F) (Csorna felv. — MF)

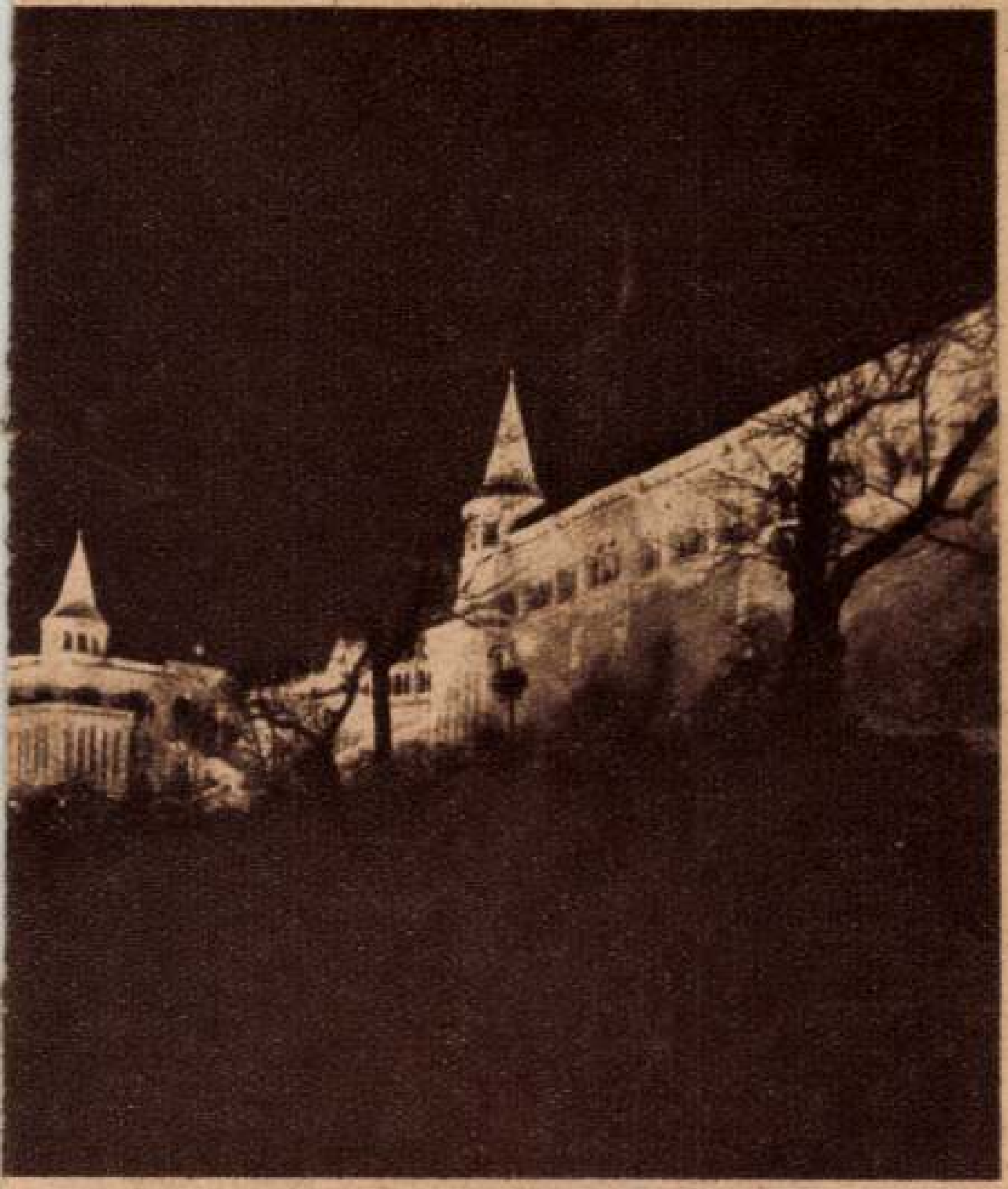

nyárban úszott a főváros. Képünkön a kivilágított Halás[illegible]stya
(Seidner felv. — MF)

Káldor

...var nép megbonthatatlan barátsága!

Mennyi jó és szép plakát — itt; milyen kevés — az utcákon!

610

Villámlátogatás a plakátkiállításon

— *Ide figyelj, ha egy hinta ilyen magasra röpül, akkor a nő ruhájának is fel kell lebbennie!... Látod? Na, azért ez sem rossz!...*

A kritikus nagylelkűsége nyilvánvaló. Nem volt szíve megsemmisítő ítélettel végezni *Káldor Vidám Park* plakátjával, s ezért gavallérosan megengedte, hogy „ez sem rossz". Mindenesetre sikerült a társaságában lévő többi hozzá hasonló korú — tizenegy-tizenkét éves — hölgyet figyelmeztetnie, hogy a műalkotásokat bíráló szemmel kell nézni.

— Hányadikosok vagytok?

— *Hatodikosok. A Csanády utcai általánosból.*

— Tetszik a kiállítás?

A kérdésre olyan zsivaj támad, hogy a teremőrök rosszallóan nézegetnek felénk. Ebben az esetben pedig most nincsen igazuk. A *Nemzeti Szalon* kiállítóhelyiségeiben a sok-sok plakát

az utca hangulatát teremti meg,

s ezért a múzeumokban és kiállítóhelyiségekben szokásos önkéntelen halkságot feloldják a sokszínű, harsány, megrázó vagy mulatságos falragaszok — illetve kiállított plakátok.

— *Nagyon jó az az állatkertes plakát, amelyik azt hirdeti, hogy az Állatkert télen is nyitva van. A zsiráf nyakán lévő sál érzékelteti a hideget, és különben is nagyon tetszik. Aztán tetszik még a Gyógyvizek Városa, de nem tetszik a Takarékbetétkönyv, mert olyan, mintha a nő keze a férfi hátából nőtt volna ki.*

A plakátkiállítás igen

nagy forgalmat bonyolít le.

Most is egy sereg felnőtt csoportosul körénk, s percek alatt parázs vita alakul ki, kinek van igaza, kinek nincs. Ez aztán siker! Lám, a pesti ember menynyire élvezi a plakátművészet tiszavirágéletű alkotásait; mind a gyerekek, mind a felnőttek mennyire törődnek azzal, hogy egy plakát jól sikerült vagy sem.

Kibontakozva a hirtelen összeverődött csoportból, próbáljuk megszerezni a kiállítás vendégkönyvét — ha ilyen nagy az érdeklődés, bizonyára írásban sem fukarkodtak a látogatók véleményükkel. Hát nem is. Először is feltűnő a rengeteg név. Pedig ahhoz képest, hogy

már tízezernél többen nézték meg

a plakátkiállítást, a névaláírások száma nem is sok.

— *Tessék csak elolvasni, mi mindent írnak be a vendégek — biztat a teremőr.* S valóban, a könyv lapozgatása közben a legkülönbözőbb véleményekre bukkanunk. *Antal L.* aláírással valaki megkérdezi: *az utcán miért nincsenek ilyen művészi plakátok?* Ez a kérdés többször visszatér. Olvashatatlan aláírással valaki bejegyezte, hogy szerinte *a kiállítás tematikája igen szűk területre korlátozódik. Gönczi Tibor* Toto-plakátján az egyik látogató helyesírási hibát fedezett fel — felfedezését be is írta a látogatókönyvbe. Az egyik kereskedelmi vállalat nevében valaki neheztelően jegyezte a fehér lapokra: egyes plakátok készítésekor miért nem kérdezték meg az ő véleményüket is.

Számos beírás dicséri

név szerint a kiállítás egyikmásik darabját, s természetesen akad olyan is, aki név szerint jelöli meg, kinek a munkája nem tetszett.

Az érdeklődés, a kiállítás nagyszámú látogatója igazolja, hogy nekünk az is fontos, mit olvasgatunk a villamosmegállónál, a hirdetőoszlopon, az autóbuszban. Ötletes, megkapó, kifejező erejű plakátokat várunk, vagyis csatlakozunk *Kelen Jolánhoz*, aki a vendégkönyvbe azt írta: *„Mennyi jó és szép plakát — itt; milyen kevés — az utcákon!"*

956 APR 26

VI... ...EK!

BUDAPEST

AZ MDP BUDAPESTI PÁRTBIZOTTSÁGÁNAK ÉS BUDAPEST FŐVÁROS TANÁCSÁNAK LAPJA

V. ÉVFOLYAM, 99. SZÁM. | Ára 60 fillér | CSÜTÖRTÖK, 1956. ÁPRILIS 26.

Odaadó munkával a Beloiannisz-gyár dolgozói határidő előtt elkészítették az új televíziós adót

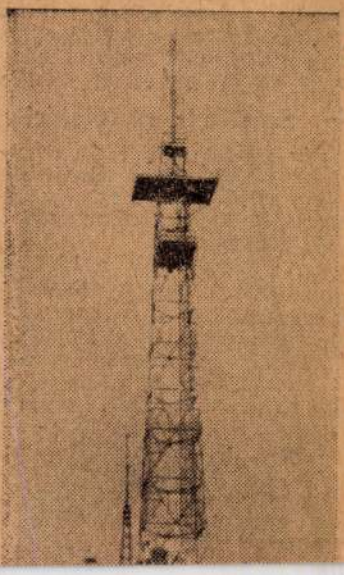

A Széchenyi-hegyi televíziós adóállomáson a május elsejei versenyben nagyszerű sikert értek el a Beloiannisz-gyár dolgozói.

Határidő előtt elkészítették az 1 kilowattos adóberendezést.

Józsa György csoportvezető és lelkes gárdája nagyszerű munkát végzett, hogy a közbejött nehézségek ellenére is teljesítse vállalását. Nem egyszer éjt nappallá téve dolgoztak, s többen ma éjszaka is bent voltak.

— *De megérte,* — mondja Józsa elvtárs. — *Május 1 helyett április 28-ra akartuk elkészíteni, és előre láthatóan már ma este — ha addig befejezzük az ellenőrző mérést — megkezdi az adást az új berendezés.*

— *Az eddigi 100 wattos adó helyett az új adó*

tízszer nagyobb teljesítménnyel fog műsort sugározni, tisztább, szebb lesz az adás, eltűnik a képekről az eső, s a többi zavaró hiba.

Külsőleg egyszerű, szürke szekrény az adóberendezés. De iparunknak ez a korszerű gyártmánya temérdek fáradságos munkát rejt. Csak egyetlen egy rész, az úgynevezett végfokozat elkészítéséhez mintegy

250 oldalnyi számítást kellett elvégezni...

A május elsejei felvonulásról már ez az új adóberendezés fogja közvetíteni a televíziós műsort.

M.D.K.

Káldor

Plakátrajz "Áttetsző esőkabát" cimmel a Divatcsarnok áruinak reklamirozására.

Szinház, Bp. 1948. febr. 11-17. IV. évf. 7. sz.

M.D.K.

Káldor

Plakátrajza "B G Harisnya tovább tart!..." cimmel.

Film Szinház Irodalom, Bp. 1942. aug. 14-2o.
V. évf. 33. sz.

MDK

Káldor László

Budapesti Gyógyvizek

Magyar Fotó Kiállitás

II. Plakátkiáll. 1956. N.Szal.

16. l.

MDK

Káldor László

Murillo szines ceruza

Grafika, folyóirat

Grafikai kiállitás

II. Plakátkiáll. 1956. N.Szal.

16. 1.

MDK

Káldor László

Együnk halat

Vedd és vidd

Kőbányai sör

II. Plakátkiáll. 1956. N.Szal.

16. 1.

Káldor László MDK

Együnk almát

OTP takarékkönyv

Vidám Park

II. Plakátkiáll. 1956. N.Szal.

16. 1.

M.D.K.

Káldor

Laczkó Géza: "Az első emberpár" c. elbeszélését illusztrálta.

Film Szinház Irodalom, Bp. 1940. aug. 16-22.
III. évf. 33. sz. 21-23. lap

Káldor György

Sör - plakát (repr.)

Bauer Imre: Új magyar plakátművészet. Magyar Művészet · 1949. 16. évf. 2. sz. 79. l.

MDK

Káldor László, 19o5--

Ujitók Lapja

Kinai Népköztársaság Kiállitás

Reklámmüvészeti Kiállitás

1885-196o. M. plakáttört. kiáll. Műcs. 196o.

MDK

Káldor László, 19o5--

Szavazz a cso.demokratákra

2 1/2 év alatt a e éves tervért

Borban az egészség

1885-196o. M. plakáttört. kiáll. Műcs. 196o.

MDK

Káldor László, 1905--

Vasutépités

Legalább 1 üveg Dreher sört

Szavazz a Szoc.dem.kra

1885-1960. M. plakáttört. kiáll. Mücs. 1960.

MDK

Káldor László

Kérek még egy Lottószelvényt!

Magyar Hirdető

1885-1960. M. plakáttört. kiáll. Műcs. 1960.

MDK

Káldor László

Takarékbetét

Legalább egy Lottószelvényt

Lulács Fürdő a dolgozóké

1885-1960. M. plakáttört. kiáll. Mücs. 1960.

MDK

Káldor László

Szimfonia cigaretta

Kevesebb pénzért több meleget

Keksz

Vidám Park

1885-1960. M. plakáttört. kiáll. Mücs. 1960.

MDK

Kálder László, 1905—

Minden Háznál Diana

Ha kihuzzák, nyer

Daru és Turiszt cigaretta

1885-1960. M. plakáttört. kiáll. Műcs. 1960.

Káldor László MDK

Repr:
"Legalább egy üveg Dreher sört!" 1945.

Magyar Plakát-Történeti Kiállitás. Bp. 1960.
46. kép.

MDK

Káldor László / 1905- /

"Vasutépitès" 1945.

"Legalább 1 üveg Dreher sört!" 1945

"Szavazz a szocdáldemokratákra!" 1947 ?

" 2 1/2 év alatt a 3 éves tervért. " 1946.

"Borban az egészség" 1949.

"Ujitók Lapja" 1949.

MAGYAR PLAKÁT-TÖRTÉNETI KIÁLLITÁS. BP. 1960.
28.o.

MDK

Káldor László

"Kinai Népköztársaság Kiállitása" 1951.

"Reklámművészeti Kiállitás" 1955.

"Minden háznál Diana" 1956.

"Ha kihuzzák , nyer" 1957.

"Szimfónia cigarette" 1957.

"Kevesebb pénzért több meleget" é.n.

MAGYAR PLAKÁTTÖRTÉNETI KIÁLLITÁS. BP. 1960.
28.o.

MDK

Káldor László

"Kérek még egy Lottószelvényt!" . X é.n.

"Magyar Hirdető" 1959.

MAGYAR PLAKÁT-TÖRTÉNETI KIÁLLITÁS. BP. 1960.
28.o.

Káldor László

"Daru és Turiszt cigarette" 1957.
"Keksz" é.n.
"Vidám Park" é.n.
"Takarékbetét" é.n.
"Legalább egy Lottószelvényt!" é.n.
"Lukács fürdő a dolgozóké " é.n.

Magyar Plakát-Történeti Kiállitás. Bp. 1960.
28.1.

Káldor László

Plakátja:
Kérlek, gyujts be. Tudod - egy szál gyufa és egy Tüker alágyujtós. Bp.1962. 23x33 cm.

Ábrázolva: Cserépkályha ajtajára függesztett papirlap a plakát feliratával.

Az 1961 és 62. évi grafikai plakátok és metszetek /összeállitotta: Munkácsi Piroska/ 173.és 174.l.
O.Sz.K. kiadványai Bp. 1965.

Káldor László

Plakátja:
Mohai Ágnes természetes szénsavas ásványviz.
Bp. 1961 82x56 cm.

Ábrázolva: A nyaralók csónakázás közben a hirdetett ásványvizet isszák.

Az 1961 és 62. évi grafikai plakátok és metszetek /Összeállitotta: Munkácsi Piroska/ O.Sz.K. kiadványai Bp. 1965. 175.1.

Káldor László

Plakátja:
Lehet eső, hó, vagy sár, mégis száraz lábbal jár!
Bp.1962. 84x56 cm.

Ábrázolva: Háttérben a hulló hó, központban női és férfi gummicsizmák.

Az 1961 és 62.évi grafikai plakátok és metszetek /összeállitotta: Munkácsi Piroska / O.Sz.K. kiadványai Bp.1965. 183.1.

Káldor László

Plakátja:

Diszitse otthomát Gallon csipkefüggönnyel! Bp.1962.
84x57 cm.

Ábrázolva: Egy ablak a hirdetett csipkefüggönnyel.

Az 1961 és 62. évi grafikai plakátok és metszetek /összeállitotta: Munkácsi Piroska /
O.Sz.K. kiadványai Bp. 1965. 181. l.

Káldor László

Plakátja:

Üdüljön gondtalanul,- biztositsa lakását! Bp.1961.
24x17 cm.

Ábrázolva: A Balatonon egy férfi hotgászik pipával szájában. A csónakon az Állami Biztositó felirat olvasható.

Az 1961 és 62. évi grafikai plakátok és metszetek. /összeállitotta:Munkácsi Piroska /
O.Sz.K. kiadványai Bp.1965. 99.1.

Káldor László 1.

Plakátjai:

1. 3.30 F.plusz egy kis szerencse.Összesen:
   Lottó főnyeremény Bp.1961.
   Ábrázolás: Egy kis zacskóból nagy köteg százforintos bankjegy hull ki.
2. 9.heti Lottó sorsolás... a Néphadsereg központi Klubjában...márc 3. Bp.1961.
   Ábrázolás: Kisbiró dobbal és hirdető táblával.

Az 1961 és 62.évi grafikai plakátok és metszetek. /összeállitotta: Munkácsi Piroska/ O.Sz.K. kiadványai Bp. 1965. 78.1.

Káldor László 2:

Plakátjai:

3. Lottó nyeremény kifizetés. Ki a nyertes? Lehetne ön is! Bp.1961.
Ábrázolás: A kifizetés helye és a nyertes sok köteg papirpénzzel.

Az 1961 és 62. évi grafikai plakátok és metszetek. /összeállitotta: Munkácsi Piroska/ O.Sz.K. kiadványai Bp.1965. 78.l.

Káldor László 3.

Plakátjai:

4. Lottó sorsolás...A Csepeli Munkásotthonban, febr. 3-án Csepel 1961.
Ábrázolás: Kisbiró hirdetőtáblával és dobütökkel, melyen a fenti szöveg olvasható.

5. Lottó sorsolás Soroksáron!...ápr.7...Soroksár 1961.
Kisbiró pipával dobolja a hirdetmény szövegét.

Az 1961 és 62. évi grafikai plakátok és metszetek. /összeállitotta: Munkácsi Piroska/ O.Sz.K. kiadványai Bp.1965.

78.1.

Káldor László

Est, 1935. IX. 22.

— **Egy fiatal kereskedő hirtelen halála.** *Káldor* László 32 éves műkereskedő a *Török Ignác* ucca 58. sz. házban levő lakásán a mára virradó éjjel hirtelen meghalt. Holttestét a törvényszéki orvostani intézetbe szállították. Majd a boncolás állapítja meg, mi okozta hirtelen halálát.

Káldor Ágoston

temesvári fögimn.

rajz(?) tanára

tanulmánya a mű-

vészeti nevelésről

Tanulmányak eredmé-

nyeit bírálja az alábbi

Mu. Fontosnak

tartja parhuzamosan a mű-

vészettörténet ismeretétés

erod — Rózsa Géza dr. A nagy-

közönség és a tanuló-

ifjuság képzőmüvészeti

oktatása. Zsolna c. n.

11. és kv. U.

KEMPINSKI
HOTELS

KEMPINSKI GALÉRIA
(1051 Budapest, Erzsébet tér 7-8. I. emelet)

"Híres operaházak és budapesti műemlékek"
Káldor András festményei és litográfiái
1998. február 18 - április 15.

1. Szépművészeti Múzeum	77 x 58 cm	papír, akvarell
2. Műcsarnok	81 x 62 cm	papír, akvarell
3. Párizsi Opera este	73 x 56 cm	litográfia
4. Covent Garden London	73 x 56 cm	litográfia
5. Monte Carlo-i Operaház	73 x 56 cm	litográfia
6. Milánói Scala	73 x 56 cm	litográfia
7. Párizsi Opera	73 x 56 cm	litográfia
8. Országháza	73 x 56 cm	litográfia
9. Operaház, Budapest	92 x 69 cm	papír, akvarell
10. Hősök tere	92 x 61 cm	papír, akvarell
11. Budavár	118 x 85 cm	papír, akvarell
12. Zeneművészeti Főiskola	45 x 60 cm	papír, akvarell
13. Sidney-i Operaház	73 x 56 cm	litográfia
14. Metropolitan	73 x 56 cm	litográfia
15. Bazilika	53 x 80 cm	papír, akvarell
16. Mátyás templom	68 x 90 cm	papír, akvarell
17. Zsinagóga	75 x 75 cm	papír, akvarell

A képek megvásárolhatóak. Érdeklődni lehet a Public Relations osztályon az 508. és 509. mellékeken.
The exhibited paintings can be purchased. Information: Public Relations. Extension: 508 or 509.

A kiállítást biztosítja:

SIGNAL
Biztosító Rt.

KÁLDOR ANDRÁS

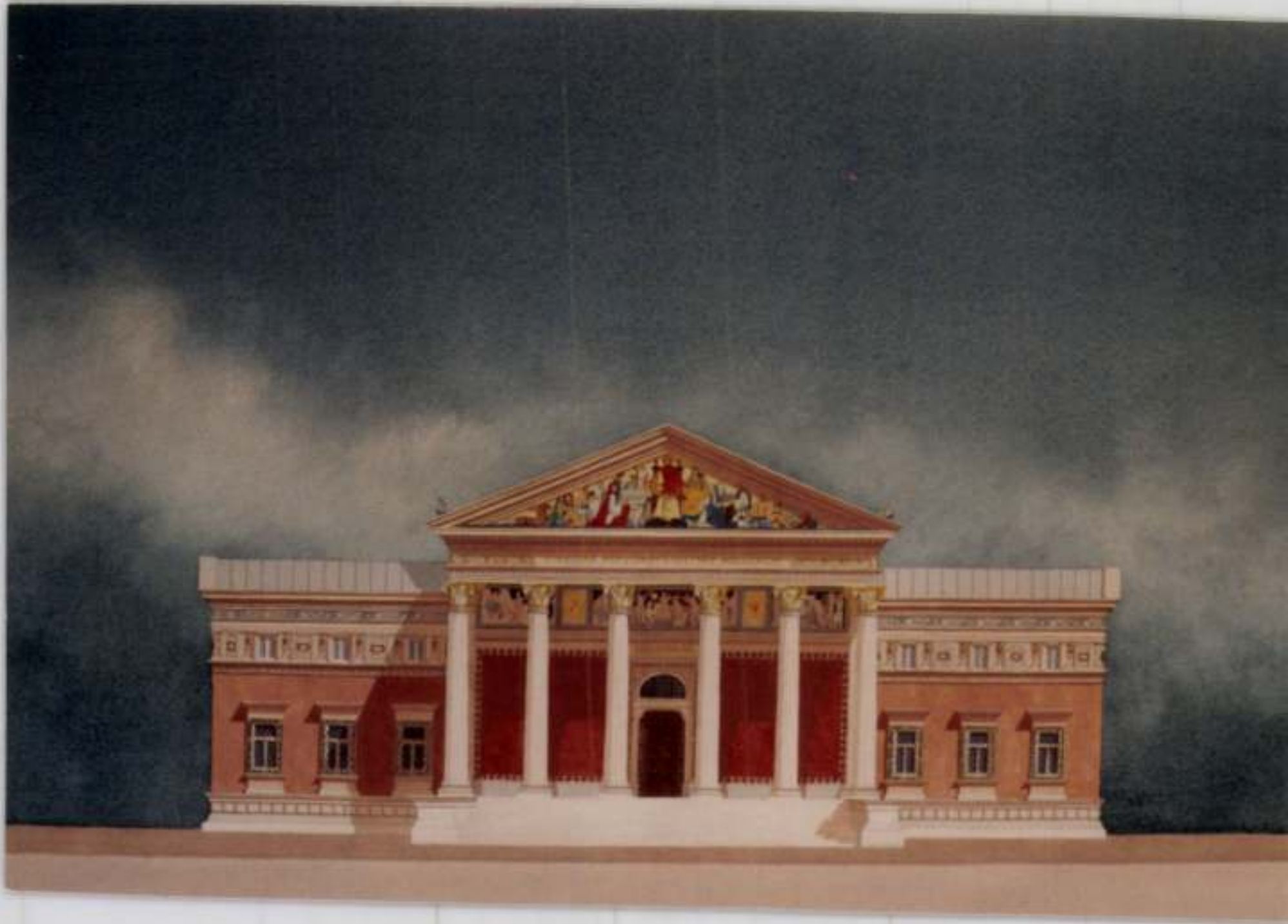

Műcsarnok, Budapest

(Kálder András)

M.D.K.

Káldor Durél kerámikus

herendi szobra :

Pillangós kisasszony — nincs

É.M. Árjegyzék. Herendi porcelán szobrok és domborművek. Bp. 1959. 27. old.

M.K.D.

M.D.K.

Kálóczy Aurél kerámikus

herendi szobra :

Zaréma 32,5 mm mies

É.M. Árjegyzék. Herendi porcelán szobrok és domborművek. Bp. 1959. 34. old.

Káldor László

"Turista iskola kezdők és haladók részére"
"Turista notesz" cimmel rajzait bemutatja
a lap.
Repr.

Délibáb, Bp. 1935. juni. 1. IX. évf.
23. sz. 31. lap.

Káldor László

"Turista notesz" cimmel tréfás szöveg a turizmusról.
Repr.

Délibáb, Bp. 1935. május 11. IX. évf. 2o. sz. 2o. 21. lap.

Káldor László grafikus

KOSZORÚZÁS. Káldor László grafikusművész születésének 80. évfordulója alkalmából február 26-án, kedden 11 órakor koszorúzási ünnepséget tartanak a Farkasréti temetőben (1 parcella, 2. sor, 347. sírhely).

Népmadarsag, 1985. II. 25

Káldor György

grafikus

rod
2

Jacobi Mária.

Az utca művészete.
Független Magyar-
ország. 1947. márc.
10.

Jenni plakátjairól

Szemátony Zsuzsa

Káldor György: Szörplakát,
Magyar Művészet
1949. március 1, 2 a, 79 lap,
Bauer Jenő cikke.

Káldor Katalin, grafikus

A Fészek klubban nyílt meg
első önálló kiállítása.

(h. m.): Képet fest a körönség

2.

AP, Bp 1973. jun. 5.

Káldor Katalin

Bérlet a szeremséhez c. lottóplakátjával elnyerte az 1973 év legjobb plakátja nívódíjat.

Népszava, 1974. ápr. 10. 102 évf. 83 sz. 5p.

Káldor Katalin

Kolma Imre, Zsótér László, Balla Gita, Felvidéki András, Helényi Tibor művészeket tartja az "uj grafikus aranycsapat" tagjainak Frank János: "Plakátok ott, plakátok itt" c. beszámolójában. Az Iparmüvészeti Főiskola érdeme, s a nevelés diadalának tudja be, a kitünően képzett, tehetséges grafikus-gárda létrejöttét.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. nov. 30.
XVIII. évf. 48. sz. 12-13. lap.

Káldor Katalin

Rajz szepró/.

Kortárs 1967 VI. n. 939 old.

Káldor Katalin

A Fészek Klubban rendezett kiállitásán a művész "csak a tárgyak körvonalait rajzolta fel a fehér táblákra. A néző dolga, hogy a r rajzot kiszinezze az odakészitett krétákkal." mondja Vadas József: "Smink nélkül" c. -több kiállitásról szóló kritikájában, s megjegyzi, hogy "a berajzolt ábrák a mi lelkiállapotunkról adnak képet. A kozmetika, a gondok elkendőzése nem fér össze a müvészettel."

Élet és Irodalom, Bp. 1973. juni. 2.
XVII. évf. 22. sz. 13. lap.

Káldor Katalin

Női torzójának reprodukcióját bemutatja a lap. Az Iparmüvészeti Főiskolán, mint alkalmazott-grafikus, egy éve végzett. Frank János a Müterem c. rovatban bemutatja a müvészt: ez évben a Fészek Klubban volt egyéni kiállitása. Készitett egy film-és egy lottó-plakátot. A beszámoló megemliti a müvész mütermében szereplő "sokoldalu, -jelentékeny mesterre vallógazdag grafikai" anyagot. Az Iparmüvészeti Főiskola csoportjával Svájcban volt, ahol még kiegészithette tanulmányait, ugyszintén Párisban, ahol két hónapig tartózkodott.
Élet és Irodalom, Bp. 1973. szept. 22.
XVII. évf. 38. sz. 12. lap.

Káldor Katalin

Új művének bemutatója
május 22-én nyílik a
Fényi Klubban

Magyar Nemzet 1973 május 20
11. old.

Káldor J.

festő"

Művészet, 1939. IV. köt. 30. sz. 127. l.

Kemeri Béla: V. Nemz. Képzőműv.

Kiállítás Kassán.

Káldor Katalin

Káldor Katalin herámiáit a Helikon galériába mutatta be. Bizarro a művésznő mindenegyes munkája.

Harangozó Márta: Káldor Katalin herámiái. Új Tükör, 1979. március 25-3. lap.

Káldor Katalin

A kisméretű színezett kerámiatárgyak tölbsége az embertől hölcsönözi valamennyi jellemzőjét.

Harangozó Márta: Káldor Katalin kerámiái.
Üj Tükör, 1979. március 25-3. lap.

Káldor Katalin

A művészt minden bizonynyal az ősember művészete és az élettelen tárgyaknak is arculatot kölcsönző gyermekei fantáziavilága ihlette meg.

Harangozó Márta: Káldor Katalin kerámiái.
Új Tükör, 1979. március 25-3. lap.

Káldor Katalin

Az öntörvényű gyermeki képzelettel szemben Káldor Katalin kiállítási tárgyai erőszakolt képzelgés szüleményei.

Harangozó Marta: Káldor Katalin kerámiái. Új Tükör, 1979. március 25 - 3 lap.

Káldor Katalin grafikus

□ KÁLDOR KATALIN grafikusművész kiállítása április elsejéig tekinthető meg az Eötvös Loránd utcai Helikon Galériában.

2.

–: □ Káldor Katalin.

Esti Hírlap, Bp. 1979. március 10

Káldor Katalin, grafikus

Kiállítási kalendárium
Budapesten:

Műveit a Helikon-ban rendezték meg.

Szocialista Művészetért, 1979. ápr. 4

KÁLDOR Katalin Zeramikus

Ziall.
5. 68.p.

Új Mív 1993

25, 2194, 2289

1243, 1342, 1345, 1371, 1375, 1483, 1713,

1

1021

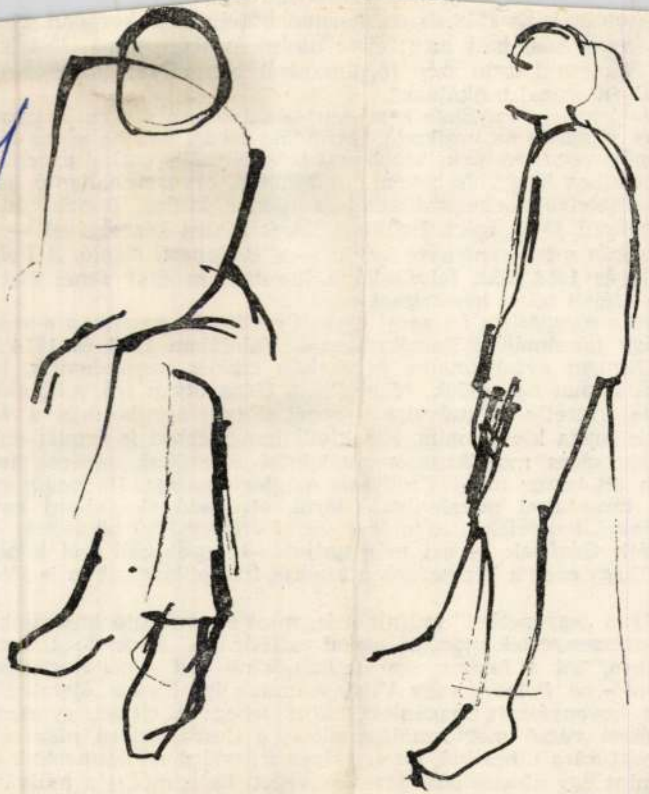

KÁLDOR KATALIN *rajza*

jelentőségű alkotóinál. És 1919 őszén, harminchárom éves korában, elképes
gikus körülmények közt halt meg; élete utolsó éveiben, mint „legegyszerűbb történeteiben is", Németh László szép fogalmazását
türkiz ópiumkörüli színei bujkálnak".

Csáth indulása nem ez. Élete kezdetén — s
rancs és arany világítás az uralkodó. Harmónia
zenei értelménél megmaradunk: szabadkai intel
túra java kincseihez korán és bőven jutott ho
ahol novellásköteteivel, színdarabjaival is ha
tehetsége nagyszerű jövőt ígért. Brilliáns zenel
új kutatások során most napfényre került — a
hasábjain 1906 és 1912 közt felvázolta a kor
így össze nem foglalt teljes keresztmetszetét.

Illés Endre a *Nyugatban* írt zenei cikkeit
ben Csáth négy tanulmánya Bartókról szól.
cikket írt a Nyugat évfolyamaiba és ezek
tanulmányozza a mai nemzedék. Mert Csáth
tette és érezte, szerette és művelte a zenét.
kísérőzenéjét is maga komponálta, ezenkívül hangszerhez is
És ha egy tehetséges muzsikusnak gondolatai támadnak zenéről, írói
múlik, hogyan ölt benne mindez művészi megfogalmazást. Ha pedig esztétikai nézeteihez fontos társadalmi mondanivaló járul, elragadó glosszáival korszakot örökít meg, zeneirodalmi hagyatékát az utókor zenei érdeklődésű olvasói is haszonnal forgathatják. Csáth Gézának — ezt már tudjuk — rendkívüli írói képességei voltak, nem kétséges, hogy ezek a képességek a zenéről írás pillanataiban is jótékonyan érvényesültek.

Még az olyan „egyenetlen" műfajnál is, mint a napisajtó hajszájába fogott zenei recenzió. Hangversenyestek után, „éjszakai esztétizálás" során fogalmazta meg Csáth, sokszor sebtében, azt a félezer zenekritikát, amit hat zenei évadjában a másnapi *Budapesti Napló-*, *A Polgár-* vagy *Világ*-számnak írt. Ez az „éjszakai" műfaj a csiszolt esszé és hevenyészett magánlevél közt lebeg; a cikket gyorsan kell leadni, még egyes részei végső megformálása előtt; a desztillációra már nincs lehetőség, a szerzői korrektúrára nincs idő. De egy ilyen írásmű gondolatmenetét erősebb szálak kötik össze, mint egy aforisztikus levél szövegét. Ez a műfaj a nyilvánosságra szánt legérdekesebb spontán gondolatoknak adhat helyt. Az egyes részleteiben elnagyolt, he-

KORTÁRS
Magyar Hirdető
SAJTÓVÁLLALAT
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

KÁLDOR KATA

Kollázsok/*Collages*

1948-63/2003

Megnyitó: 2003. november 25-én (Katalin-nap) 18-20 óráig. Megtekinthető: 2004. Január 16-ig keddtől péntekig 14-18 óráig, valamint előzetes bejelentkezésre.

Opening Reception: 25 October 2003, 6-8 pm. Open till 16 January 2004, Tuesday-Friday, 2-6 pm & by appointment.

Vintage Galéria 1053 Budapest, Magyar utca 26.
tel/fax: (36 1) 3370584 **www.vintage.hu**

Támogatók: NKA, NKÖM, Belváros-Lipótváros, C3

Szivárvány Áruház és Nagyvilág

Káldor László (1905–1963) és Gábor Pál (1913–1992)

„Sem Káldor László, sem Gábor Pál nem járt végig egy hivatalos iskolát sem, mégis elmondhatjuk, hogy voltak irányadó, nagy mestereik. Mindketten tanultak Kaesz Gyula belsőépítész és bútortervező keze alatt. Káldor László az Iparművészeti Iskolában volt tanítványa két évig, amiről Kaesz egy 1926-ban írt igazoló és ajánló levele tanúskodik. Gábor Pál az 1931-ben alapított »Atelier művészeti tervező és műhelyiskola« egyik első növendéke volt, ahol Kaesz szintén belsőépítészetet és bútortervezést tanított, s mellette olyan kiváló művészek oktattak, mint az ugyanezeket a tárgyakat és építészetet tanító Kozma Lajos továbbá Végh Gusztáv, a tervezőgrafika és Kner Albert, a tipográfia szaktanára..."

Bakos Katalin

Magyar Nemzeti Galéria, 2001. október 26 – december 31.

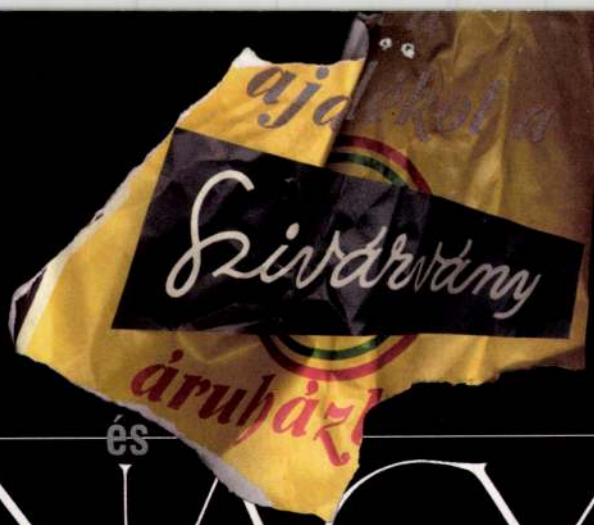

SZIVÁRVÁNY ÁRUHÁZ és NAGY VILÁG

Káldor László (1905–1963) és Gábor Pál (1913–1992)

A Magyar Nemzeti Galéria fő támogatója
a Pannon GSM

TISZTELETTEL, SZERETETTEL
VÁRÓM MAGUKAT (LÁTJA
NEM KELL, HOGY VELENCÉ-
BE LEGYÜNK ÉS JERGEROVA
KIZÁRJON A SZOBÁBÓL ...)

CSÓK Káldor Kata

A kiállítás megrendezését
a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
és a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatta

A Magyar Nemzeti Galéria meghívja Önt
2001. október 25-én, csütörtökön 16 órára

Szivárvány Áruház és Nagyvilág

Káldor László (1905–1963) és Gábor Pál (1913–1992),

két magyar reklámgrafikus kiállításának megnyitására

A kiállítást megnyitja
Balogh István tervezőgrafikus
ny. egyetemi tanár

Budavári Palota C épület III. emelet
A kiállítás megtekinthető 2001. december 31-ig.

Utazás a múltban

Káldor László és Gábor Pál grafikái a Nemzeti Galériában

Néhai Zádor Anna, a legtöbb mai magyar művészettörténész nevelő Mamája mondta egyszer, hogy ha régészként vizsgálná valaki a XX. századi Magyarországot, történeti források nélkül, a tárgyi emlékek maradványaiból aligha sejtené meg: 1945-ben valamilyen társadalmi változás zajlott le. A szimbólumok cserélődtek, de a mindennapok művészeti stílusa, például a reklámé és a plakáté, nem sokat változott. A köztéri szobrászatéról nem is beszélve, hiszen a „szocreál" munkásábrázolás már az 1940-es évek első felében is megjelent, épp a ma kifejezetten „ballib"-nek tekintett Szent István parkban...

Hasonlóképpen újlipótvárosi, késő kassákista környezetből indult Káldor László is, Gábor Pál is, csak épp Gábor Pál 1956. október 23-án, este, hivatalos kiküldetésben elhagyta Magyarországot, Káldor pedig itthon maradt. Egyikük 58 évesen hunyt el, a másik egy híján megérte a nyolcvanat. Bizony nem az, akinek a régit kellett folytatnia. Hanem az, aki negyvenedik évén túl kénytelen volt új életet kezdeni Párizsban. 56-ban lehetett is. Nem csupán azért, mert az 56-os magyar emigránsokat minden más korábbi és későbbi bevándorlóknál nagyobb szeretettel fogadta a fellendülő jóléti társadalom (ma már bőséges összehasonlítási alap van), hanem azért is, mert Gábor Pál eleve „keletfrancia" volt, ahogy Esterházy Péter nevezte a pesti típusú magyar értelmiségit. 1937 után már Vasarely jobb keze volt Párizsban egy ideig.

A pengőstabilizálás és a Bethlen-korszak nyugalmasabb időszaka utáni időket, a válság ellenére, kulturális fellendülés is jellemezte a maradék-Magyarországon, és ez részben a „létminimum" lehetőségeit kutató német Bauhaus példáját követte, részben viszont a francia Art Decót, amelyből a győztesek és gazdagok életöröme sugárzott. Arisztokrata művészek, például Vaszary János festhetett neonfényben „napfürdőző" aktot vagy erkélyről nézett kertben nyugágyas hölgyeket, csak kivételesen sötét elméjű kritikusoknak sikerülhetett, hogy léhának vagy nemzetietlennek minősítse. A reklámgrafikában Gábor Pálnak már szüksége volt ehhez bizonyos merészségre, de a műfaj maga megkövetelte a nemzetközi „trendhez" való igazodást. A Palma gumisarkot nem nevezhette Gábor Pál „ruggyantaáru-saroknak" a hirdetésben, legfeljebb a gyárat keresztelték el így, mert lelkes nyelvidomárok mindig is voltak.

Káldor László Kaesz Gyula keze alatt kezdte pályáját, Kozma Lajos mellett folytatta, végül a szocialista kereskedelem keretén belül reklámozta a Nektár gyógytápsört, a glaubersós keserűvizet, a lottószelvényt és az „-ízűszörpöt", az ötéves tervről elnevezett szivarkát és múltunk egyéb örömeit. Meg az ünnepi könyvhetet, s a magyar plakáttárlatot, mely a XX. század közepén széles választékát kínálta az MKP plakátjainak. Amelyek érdekes módon nem is voltak olyan rosszak, mint lehettek volna, ám – mint itt látható – Gábor Pál és Káldor László szocdem plakátjai legalább olyan jók voltak.

Gábor Pál egyik munkája, a klasszikus betűkből komponált NAGYVILÁG-borító ma is él, miként megmaradt az Art Deco időszakából a *Gitane-cigaretta* dohányfüstként hajladozó spanyol cigánylánya is, jelezve, hogy kerülhet bármely oldal a kormányra, a „zsitán" jellege nem változik. Ez a polgári stabilitás. Meg az is, hogy megbecsüljük a múltat, kisművészetének erényeivel.

És *minden* korszak erényeivel, mert a múlt egésze a maiak öröksége. Dreher vagy Kőbányai, ugyanaz a reklám hirdette, ugyanazzal az ötlettel: Csak még egy üveggel, mielőtt a csapos lehúzza a redőnyt! És az ember kapott. Egy kissé langyos Kőbányait. Mit tudnak az élet örömeiről azok az elpuhult ifjú nyikhajok, akiket egész éjjel nyitva tartó bárok várnak, osztrák, német és francia sörökkel?

Székely András

Gábor Pál plakátja, 1947

Káldor László plakátja, 1958

Előrendelés a szegedi szabadtérre

Nemcsak elkészült a Szegedi Szabadtéri Játékok műsorterve, de az új, számítógépes rendszernek köszönhetően január 2-tól meg is lehet rendelni az előadásokra a jegyeket, amelyekre április 20-ig a szervezők tíz százalék kedvezményt is adnak.

A szabadtéri eseménysorozat július 5-én kezdődik. Ekkor mutatják be a Dóm téren a *III. Richárdot*, Shakespeare királydrámáját, Valló Péter rendezésében. A következő hétvégén, július 12-én és 13-án tűzik műsorra a *Made in Hungária* című musicalt, amelyet Fenyő Miklós és Tasnádi István jegyez. Még egy héttel későbbre újítják fel, és július 19-én, 20-án, 21-én játsszák az *Evitát*, amelyet a múlt nyáron Korognai Károly rendezett meg. Július utolsó hétvégéjén pedig a *Purim, avagy a sorsvetés*, a *Győri Balett* és a *Budapest Klezmer Band* közös – Juhos István koreografálta – produkciója lesz műsoron, valamint július 27-én *Ennio Morricone* vezényletével szimfonikus koncertet adnak a művész filmzenéiből.

Már augusztusi esemény a *Nemzetközi Néptáncgála*. Augusztus 11-én pedig ismét megtartják az úgynevezett *Dóm Dixie Gálát* is, amelyen a Molnár Dixieland Band és a Storyville Jazz Band lép fel. Az operet kedvelőinek augusztus 17-én *Operettgálát* kínálnak. Ebben a hónapban ad közös koncertet a *Boban Markovic Orkestra* és a *100 tagú cigányzenekar* is. A komolyzene barátainak tűzik műsorra a *Carment*, amelyet Nagy Viktor hét esztendeje már megrendezett e helyszínen. A Szegedi Szabadtéri Játékok augusztus 20-án érnek véget ünnepi műsorral.

E. B.

véletlenül elfelejtene
isik: akik a könnyfakasztó
ítik, az év többi napján
lát csinálnak?

Győrffy Iván

Árulás

Amikor Dante a pokol legmélyebb bugyrába ér, nemcsak a látványt, hanem a klímát is vérfagyasztónak találja. A pokol legmélyén ugyanis embertelenül hideg van. Vajon miért?

Dis, a pokol fejedelme három bűnöst marcangol, örökkön-örökké. Ez a három bűnös Júdás, Brutus és Cassius. Bűnük, mellyel mintegy eggyé váltak: árulás. Az árulás pedig a leghidegebb bűn.

Magyarország minden lakosa áruló, vagy árulók cinkosa (ami, ha lehet, még rosszabb). A magyar történelem árulások történelme. Magyarország maga a pokol.

Erre a pokolra jutott Széchenyi, s ezt a poklot járta meg Vörösmarty, aki ugyanakkor maga is az egyik legborzasztóbb árulóvers szerzője, Görgei elátkozója.

Az árulás furcsa bűn. Kant vagy Bentham nem sokra menne vele. A tízparancsolat sem tiltja. Lelki tükrökben sem találni nyomát. Az árulás ugyanis nem erkölcsi bűn.

Elárulni elsősorban és eredetileg csak valakit lehetett: mindenekelőtt barátot. A házasságban elkövethető legnagyobb bűn a hűtlenség; a barátságban az árulás. Ma már ez utóbbi nem sokat mond nekünk, vae nobis.

A feudalizmus évszázadai alatt a családi kötelékek mintáját követő politikai viszonyokban a hűtlenség volt a legnagyobb elképzelhető bűn. A barátság fogalmára épülő politikai közösségekben azonban az árulás vált a legnagyobb bűnné. Mióta pedig a politika elvek és ideológiák martaléka lett, az árulás bűne is absztrahálódott, s azóta nemcsak a közösséget (a barátokat), hanem elveket és világnézeteket is el lehet árulni; de minden elv és ideológia mögött ott van egy virtuális közösség.

Mivel az árulás nem erkölcsi bűn, ezért nincs is rá klasszikus értelemben vett bocsánat. Megbánni sem lehet másként, csak tettel, mégpedig heroikus, nem vezeklésszerű cselekedettel. Ilyenre azonban rendszerint kevés mód nyílik. Az árulás ezért többnyire tartós bélyeg.

Azt az igazságot, hogy a politika axiomatikus pontja, abszolút határa az árulás, mivel politika csak barátok között lehetséges, Carl Schmitt forgatta ki oly módon, hogy a „barát vagy ellenség" megkülönböztetést tette a politika alapmércéjévé. Ez a megkülönböztetés azonban félrevezető. Amire ugyanis Schmitt valójában gondol, az az „ellenség" és a „szövetséges". A barátsághoz nincs szükség ellenségre. Ellenségre nem a barátsághoz, hanem az áruláshoz van szükség. Az árulás a közösség, vagyis a politika fölbomlása, nem pedig normális üzemmenete.

Másfelől persze Schmitt tévedését akár jóhiszeműnek is tarthatjuk. Olyan nemzetekben, mint amilyen a német (volt?) vagy amilyen a magyar, a politikát valóban úgy képzelik el, mint aminek a lényege a barátság és az ellenségeskedés. Miért?

A gyökerek több száz évesek, és már megkövesedtek. Szűcs Jenőt vagy Bibó Istvánt hosszasan lehetne itt idézni, de erre nincs mód. Elég annyi, hogy – maradva itthon – a magyar nemzet legmélyebb vágyai szerint felnőtt polgárok baráti közössége, ámde ezt a vágyat még soha semmilyen politikai berendezkedés nem töltötte be. Mivel a vágy reális és letagadhatatlan, ezért önmaga beteljesítetlenségét csak úgy tudja magyarázni, hogy folyton-folyvást árulást szimatol. Ahol mindenütt árulókra lelnek, ott nagyon mély és erős vágy él a barátok után. Ez a magyar politika paradoxona: nem tudunk szakítani egymással, ugyanakkor semmi más közöset nem találunk egymásban, mint az árulásra való hajlamot és készséget.

Erre tapintott rá Hamvas Béla is, a maga nyugati-evangélikus-polgári ösztönei és tapasztalatai segítségével Az öt géniuszban. Ő azonban a szabadság elárulásáról beszél, ami inkább tünet vagy kifejezési forma, semmint maga a rossz.

Amikor Európa nagy nemzetei elindultak a republikanizmus, a tudatosan megalkotott politikai társadalom felé, s a politikai dicsőség értéke ismét fölragyogott, a magyar történelemben megkezdődött a megaláztatások kora. S nagyon is érthető, ha a legnagyobb megaláztatást a Nyugat általi megaláztatásban látjuk: hiszen ez valójában árulás, a közösség megszakítása. Ezért minden, de minden, amit azóta a Habsburgoknak s általuk a Nyugatnak köszönhetünk (kultúrát és civilizációt, tudományt és művészetet, iparosodást és higiéniát), átkozott és az is marad. Semmi, ami áruló kezekből származik, nem lehet jó. S mindenki, aki csak egy pillanatra is közösséget vállal az árulókkal, vagy megpróbálja igazolni őket (akár a haladás, akár a gyarapodás érveivel), maga is áruló. Őket jelöli a lefordíthatatlan szó: labanc.

Áruló volt a két Károlyi és áruló volt Kazinczy. Áruló volt Görgei és áruló volt a kiegyező Deák, a Ferenc Józsefnek hozsannát zengő Jókai, s mindenki, aki jobban élt a kiegyezés után, mint annak előtte. Minden katolikus potenciális áruló, minden zsidó, tót, sváb vagy oláh potenciális áruló, minden tudós és művész potenciális áruló. Az árulást, a hitszegést nem tudta elviselni Teleki, az árulástól való irtózás tartotta Magyarországot a németek mellett a végsőkig. Minden zsidó származású polgártársunk legelemibb politikai tudása, hogy őt – szüleiben, nagyszüleiben – egyszer már elárulták. De ugyanilyen elemi politikai tudás sokakban, hogy minden kommunista áruló. Nincs az az érv, legyen az modernizáció, gazdagodás, a nagyobb rossztól való megmenekülés, a tisztesség, a hatalomról való önkéntes lemondás, vagy akár a személyes szabadság bővülése, amely igazolhatja vagy megbocsáthatóvá teszi az árulást, egyszerűen azért, mert az árulásra nincs mentség és nincs bocsánat.

– Árulónak nincs bocsánat! Márpedig te, te áruló, elárultad másoknak, hogy azelőtt mi is kurucok voltunk!...

MARABU RAJZA

A magyar antiszemita nem rasszista, mert a rasszista nem gyűlöl, hanem megvet. A magyar antiszemita rögeszméje az árulás.

A magyar modernizátor és civilizátor nem tanító vagy misszionárius, hanem hódító vagy zsarnok, kinek rögeszméje az elárultatás.

S ezért jeges gyűlölettel gyűlöljük egymást. A leghidegebb bűn ugyanis jeges gyűlöletet vált ki. Szó sincs lobogó, szenvedélyes gyűlöletről, hiszen az árulás a legszenvedélytelenebb bűn. Tudjuk, hogy – ellentétben a szentimentális közhellyel – a gyűlölet egyesít, megállít és bezár, a szeretet pedig megoszt, mozgásba hoz és kinyit; de csak a lobogó gyűlölet tud egyesíteni, a fagyos nem. „Most tél van és csend és hó és halál."

Mégis van pokol, az együvé dermedés helye. S ennek fenekén a félig jégbe fagyott Dis fogai hangtalanul őrlik az árulókat.

Balázs Zoltán
filozófus

Az elmúlt évben

Abajkovics Péter, Achs Károly, Ádám Péter, Agárdi Péter, Ágoston Vilmos, Amon Ada, Andor Mihály, Arató Gergely, Arday Attila, Bakonyi Tibor, Balázs Péter, Balázs Zoltán, Baló György, Bánhegyi Zsolt, Bányai Péter Mihály, Baranyai András, Bársony János, Bauer Péter, Bauer Tamás, Bede Márton, Békesi Dezső, Békesi László, Bélafy Antal, Bencze János, Bihari Péter, Bilecz Endre, Bíró Béla, Bíró Endre, Bíró Mária, Bitó László, Bodor Pál, Bogárdi Zoltán, Bokor Imre, Boldizsár Ferenc, Bonifert Mária, Borbándi János, Boros Imre, Boros János, Borsányi András, Boytha György, Böjte József, Braun Róbert, Buda Péter, Bulányi György, Czigler László, Czike Bernadett, Czinner Antal, Czuczay Jenő, Csaba László, Csákány György, Csáki György, Csáki Judit, Csapodi Tamás, Csepeli György, Csicsery-Rónay István, Csík Tamás, Csillag István, Csizmadia Ervin, Csontos János, Csörgits József, Dankó Krisztina, Deák András, Debreczeni József, Del Medico Imre, Deme László, Demszky Gábor, Dénes Balázs, Derdák Tibor, Dobos László, Droppa György, E. Szabó László, Endreffy Zoltán, Engel Pál, Eörsi István, Eörsi László, Eörsi Mátyás, Éskovács Péter, Fábri Péter, Farkas János László, Fazekas Csaba, Fehér Tamás, Fekete János, Ferge Zsuzsa, Ferling József, Fidrich Róbert, Fonyó Attila, Forintos György, Funk Sándor, G. Márkus György, Gábor György, Gadó János, Galántai Zoltán, Galgóczy István, Garai László, Garamvölgyi László, Gazdag László, Géczi József Alajos, Gellért Kis Gábor, Gellért Miklós, Gere Ádám, Geréb János, Görgey Géza, Gréczy Emőke, Gusztos Péter, Gyekiczki András, Gyertyán Ervin, György Ágoston Emil, Győri Péter, Gyurcsány Ferenc, Haba Péter, Hack Péter, Halmai Gábor, Halmi Nándor, Haraszti Miklós, Harrach Gábor, Harrach Péter, Hárs Gábor, Hegyi Gyula, Heiszler Vilmos, Hell István, Heller Ágnes, Hende Csaba, Hercogh Edit, Herczog Mária, Horn Gábor, Horn Gyula, Horváth Ádám, Horváth Aladár, Horváth Béla, Horváth István, Hrib Stefan, Janisch Attila, Jánosi Gábor, Józsa Márta, Juszt László, Kacziba Antal, Kádár Judit, Kadét Ernő, Kállai R. Gábor, Kálmán C. György, Kaltenbach Jenő, Kamondi Zoltán, Karsai László, Kartal Zsuzsa, Kasza László, Katona Tamás, Kecsmár Ilona, Kelemen László, Keller László, Kemény Csaba, Kende Anna, Kende Péter, Kerényi Imre, Kéri László, Kertész Péter, Kiefer Ferenc, Kincses Előd, Kindler József, Király András, Kis György, Kis Zoltán, Kiss Ádám, Kiss Attila, Kiss István, Kiss Viktor, Klemencz Zsuzsa, Kolláth György, Kolosi Tamás, Kóthy Judit, Kovács András Bálint, Kovács Éva, Kovács György, Kovács János, Kovács Kálmán, Kovács Tibor, Kozák Gyula, Kozma Blanka, Kőhalmi Andrea, Kökény Mihály, Kőszeg Ferenc, Krausz Tamás, Krémer Balázs, Krómer István, Kronstein Gábor, Kukorelly Endre, Kun István, Ladányi János, Lamperth Mónika, Langmár Ferenc, Lányi András, Lehoczky Péter, Lénárt Béla, Lévai Katalin, Lugosi Győző, Lukács András, Magas István, Magyar Bálint, Majtényi László, Malina János, Malkovits Tibor, Mándi Tibor, Marinov Péter, Márkus Ferenc, Marton István, Máté-Tóth András, Mátyás Győző, Melegh Attila, Merth László, Mező Ferenc, Mihályi Péter, Miklósi Gábor, Mikola István, Milicz Ákos, Mink András, Mocsáry József, Mód Anna, Molnár Gusztáv, Molnár Lajos, Molnár Péter, Móra Veronika, Mózes-Kalányos László, Nagy Attila, Nagy Boldizsár, Nagy József, Nagy Levente, Nagy Sándor, Nagy Tamás, Nagypál Györgyi, Nehéz-Posony Márton, Nemes János, Novák Attila, Ónody Tamás, Papp Ferenc, Papp László Tamás, Pataki György, Pekár Gyula, Pete Péter, Pető Iván, Petri Lukács Ádám, Petschnig Mária Zita, Pochner László, Polonyi István, Radnóti Sándor, Radó Dezső, Rajki Márton, Raskó György, Réti Tamás, Rév Ilona, Rév István, Révész Máriusz, Rosdy Tamás, Rotyis József, Sajó András, Sajtos Zoltán, Salamon László, Sándor György, Schiffer János, Seres László, Simicskó István, Simon János, Simon Péter, Simon Zoltán, Simonovits András, Simonyi András, Sipos András, Sipos Balázs, Solymosi Frigyes, Somogyi Zoltán, Somlyai Viktor, Sós Csaba, Spitzer Tibor, Sulyok Miklós, Surányi András, Surján László, Sümegi András, Sz. Bíró Zoltán, Sz. Nagy Csaba, Szabados Krisztián, Szabó Iván, Szabó Ödön, Szabó Sándor, Szabó Zoltán, Szalai Erzsébet, Szántó András, Szántó T. András, Szanyi Tibor, Szathmáry Zoltán, Szegő Márta, Székelyhidi Ágoston, Szenczi Töth Károly, Szentgyörgyi Zsuzsa, Szent-Iványi István, Szigethy István, Szikinger István, Szili Katalin, Szilvási István, Szolnoki Andrea, Szöllősiné Fitos Éva, Szőnyi Judit, Szűcs Mihály, Szűrös Mátyás, Tábor Ádám, Takács Bernadett, Takács-Sántha András, Tallós Emil, Tamás Gáspár Miklós, Tamás Pál, Tamás Tibor, Tatár György, Ternák Gábor, Thoma László, Thúróczy György, Tímár Gábor, Tímár János, Tomka Miklós, Tordai Csaba, Töth Anikó, Töth Gy. László, Töth Zoltán, Tőzsa István, Tömpe István, Újhelyi Attila, Ungár Klára, Ungváry Krisztián, Ungváry Rudolf, Vadász János, Vajnai Attila, Válas György, Valki László, Vankó Zsuzsanna, Varga Domokos György, Várhegyi Éva, Várszegi Asztrik, Vásárhelyi Mária, Venetianer Pál, Vértes Attila, Világosi Gábor, Vitányi Iván, Völgyes Iván, Weinwurm Árpád, Wekler Ferenc, Zágoni Miklós, Zentai Ágnes, Zolnay János, Zsolt Péter tisztelte meg írásával a Fórum rovatot.

Minden kedves szerzőnknek boldog és termékeny új esztendőt kíván a szerkesztő:

Révész Sándor

Chéret többek közt *Giovanni Tiepolo* kompozícióit, *Alfons Mucha,* Párizs másik plakátcsillaga, kompozícióiba a cseh gótika és barokk elemeit építette be, s bizánciás díszítőelemeket is alkalmazott. Művészetének óriási vonzása is abban rejlett, hogy a múltra utaló, rendkívül finoman kidolgozott ornamentikát egy erősen stilizált, lényegre törő kompozícióba fogta, összhangot teremtve a hatásos dekoratív rajz, a teatralitás és a finom részletezés között. Mucha szintén alkotott egy vonzó nőtípust, mely máig divatos.

A plakátművészetet alapjaiban *Henri de Toulouse-Lautrec* újította meg, végképp elfordulva a korábbi tradícióktól. Lautrec lendületes vonaljátékával, groteszk valóságlátásával a plakátot egyéni kifejezési formává tette. A klasszikus példák helyett a japán színes fametszetek aszimmetrikus, erősen grafikus, különös karaktereket megörökítő formálást követte. A kortársak közül a szintén japanizáló *Pierre Bonnard* járt még hasonló úton.

A Budapest Galéria kiállításán számos kiemelkedő plakátművész alkotásával találkozhatunk. Olyanokkal például, akik még őrzik az illusztrációval, a könyvcímlapokkal való párhuzamos fejlődés emlékét. Például a *Pan*nak, a német szecesszió egyik folyóiratának rajzolói a felhívó jellegű, erősen stilizált címlapokból készítették a plakátokat is. Egyébként az első ismert plakát, az Antwerpenben nyomtatott *Hystorie van Meluzyne* is könyvet hirdető plakát volt.

A kiállításon egy Amerikában is karriert befutó művésztől, *Louis John Rheadtől* is szerepel egy irodalmi folyóiratot hirdető plakát, melyen az angol könyvművészet, nevezetesen a *Kelmscott Press* (*William Morris* nyomdája) eredményeit használta fel, a könyvművészet és plakát sokszínű kapcsolatának egyik lehetséges útját reprezentálva. Ugyanez elmondható az olasz *Adolfo Hohenstein* kedves, virágokkal keretezett zsánerjelenetéről. A zsánerszerű fornálás sokáig továbbélt mind a könyvillusztrációban, mind a plakátokon.

Maurice Pillard Verneuil:
Le Monde Moderne, 1896
litográfia, 58,3×38 cm

A gyűjteményben szinte minden ország jeles plakátművésze jelen van. Köztük olyanok is, mint a *The Poster* 1899-es számában közölt *G. D. Amor*-plakát. Izgalmas végigkövetni a különböző, mégis annyira közös stílusjegyeit, a német művészek naturalista kiindulású, erősen stilizáló munkáit, a franciákat követő spanyol mestereket, s fő jellemzőként a plakátművészet erősen nemzetközi jellegét, a kölcsönzések gyakoriságát. A témák is hasonlók, könyv- és folyóirat-hirdetések, cirkuszi és színházi előadások mellett árucikkek reklámjai is. Az angoloknál például igen jelentős számú a színházi hirdetés. A plakátok cirkusztémája – immáron megfordítva az inspiráció irányát – a francia festőkre a plakátokon át hatott.

A színvilágot a harsány színek uralják *John Hassall Piroska* meséjét felelevenítő plakátjának vöröse minden mást elnyom. Ezzel szemben egyetlen szín három tónusára épül *Frank Brangwyn* a neves műkereskedő, *S. Bing* párizsi üzletét hirdető monokróm hatású plakátja, melyen a gyáripari produktumokkal szemben az Angliában és Franciaországban is tevékenykedő mester a kézműipar szépségét, emberközeliségét hirdeti. A szecesszió egyik legkedveltebb, legtöbbet előforduló témáját, a virágot szedő nőt ábrázolta az üvegfestményeiről, grafikáiról is ismert *Eugene Grasset* francia mester. Tanítványaitól, *Paul Berthon*tól és *Maurice Pillard Verneuil*től is láthatunk a preraffaelita nőtípus egyéni változatát megteremtő plakátot. A betű szépségére építő plakát a főként Münchenben tevékenykedő *Ludwig Hohlwein* műve, melyen a figurális rész emblémaszerűen tömör, a betűmező a bécsi mestereket idéző építettségével tűnik ki.

A magyar plakátok magas színvonala tükrözi a plakátművészet iránti figyelmet, melyet többek között a *Magyar Iparművészet* folyóirat cikkei, az itt meghirdetett számtalan plakátpályázat is tükröz. Talán a legnagyobb meglepetést a szinte elfelejtett erdélyi mester, *Vida Árpád* kiállításplakátja okozta, melynek stilizáló ereje *Rippl-Rónai* korai dekoratív rajzait idézi emlékezetbe.

A kiállítást *Bakos Katalin,* számos kiváló plakátkiállítás rendezője jegyezte *Földi Eszter*rel, aki a gyűjtemény történetét foglalta össze a számtalan alapos képelemzést tartalmazó katalógusban.

Jegyzet:

1 Dömötör István: *Az utca képeskönyve.* Magyar Iparművészet, Bp. 1903. 225.

2 John Barnicoat: *A Concise History of Posters.* Thames and Hudson, London, 1972. 183.

3 Dömötör István: i. m. 226.

Szivárvány Áruház és Nagyvilág

Két magyar reklámgrafikus: Káldor László és Gábor Pál

RÉVÉSZ EMESE

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA 2001 októberében megnyílt Gábor–Káldor-kiállítása több szempontból is figyelemreméltó és újszerű. A vállalkozás legfőbb érdemei közé tartozik, hogy a közönség és a művészettörténeti kutatás figyelmét a magyar alkalmazott grafika rendkívül sokszínű és izgalmas területe felé fordítja. *Káldor László* (1905–1963) és *Gábor Pál* (1913–1992) életműve teljes egészében az alkalmazott grafikához kapcsolódik, és munkásságuk e területen belül kiteljesedett művészi életpálya. Épp ezért fontos, hogy a kiállítás színhelye a Magyar Nemzeti Galéria, vagyis egy olyan szimbolikus tér, amely a két reklámgrafikus műveit minden jelentésszűkítő jelzőtől eltekintő, önálló esztétikai kvalitással rendelkező műtárgyként jeleníti meg. Másrészt a bemutató abban a tekintetben is úttörőnek mondható, hogy kettejük működésének *monografikus* feltárására vállalkozik. Az ez idáig kevéssé ismert életműveket *Bakos Katalin*, a tárlat rendezője tárta fel, aki a hazai alkalmazott grafika történetének legjobb ismerőjeként a kiállítás gazdagon illusztrált katalógusát kísérő tanulmánynak is szerzője. Emellett valódi unikumnak tekinthető a Káldor-életmű, köszönhetően annak, hogy az alkotó kivételes gonddal gyűjtötte egybe különböző grafikai terveit, és az újsághirdetések, prospektusok és egyéb általa tervezett efemer jellegű szórólapok mellett megőrizte kivitelezetlen vázlatait is. Közöttük reklám- és grafikatörténeti kuriózumok azok az egyedi tervek, amelyeken a zsűri utólagos megjegyzései is olvashatók.

Gábor Pál és Káldor László együttes bemutatását nem csupán kettejük személyes barátsága, hanem munkásságuk közös művészi gyökerei és rokon törekvései indokolták. Mindkettőjük indulását az alkalmazott grafika gyökeres megújulását biztosító konstruktivizmus és funkcionalizmus esztétikája határozta meg. Káldor László az Iparművészeti Iskolában Kaesz Gyulánál tanult bútortervezést és belsőépítészetet. Gábor Pál művészi indulását Orbán Dezső gyakorlati alapú, a Bauhaus iskolával rokon szellemiségű magániskolája, az Atelier határozta meg. Pályájuk a magyar reklámgrafika virágkorában, az 1930-as években indult. Rövidesen mindketten e terület keresett és elismert szakembereivé váltak. Káldor László otthonosan mozgott a kereskedelmi célú tervezőgrafika legkülönbözőbb területein. Tervezett a BNV számára vásári pavilonokat, valamint plakátokat, prospektusokat, meghívókat, névjegyeket, árcédulákat, levél- és csomagolópapírokat. A konstruktivista, funkcionális tipográfia eredményeit kamatoztató céglogói, fejlécei, fotómontázst alkalmazó prospektusai dinamikus, modern cégarculatot teremtettek megrendelőik számára. Ismertebb megbízói között volt a Divat-

Gábor Pál: Háry likőr plakát

csarnok. Az általa rajzolt reklámok jó része újsághirdetésként jelent meg, ahol könnyed, groteszk rajzstílusa, humoros képi ötletei és csattanós reklámsorozatai remekül érvényesültek. Ezzel párhuzamosan Gábor Pál pályájának alakulására nagy hatással voltak az 1937 és 1940 között Párizsban, Victor Vasarely műhelyében eltöltött évek, ahol figyelme mindinkább a modern tipográfia problémái felé terelődött. Itt szerzett tapasztalatai nyomán a Cserépfalvi Kiadó részére, 1941-ben tervezett könyvborítóin már kizárólag a betűk saját kifejező erejét érvényesítette.

1945 után gyökeresen megváltozott Magyarországon a reklámgrafika helyzete. A politikai-társadalmi propaganda jó időre háttérbe szorította a kereskedelmi hirdetést, amely a hetvenes évekig inkább termékcsoportokat, mint márkaneveket reklámozott. Káldor plakátjainak anekdotisztikus, humoros hangvétele, vonalas ecsetrajzainak könnyed stílusa nagy népszerűségnek örvendett az ötvenes években. *Tungsram*, *Orion* vagy a *Szivárvány Áruház* általa tervezett plakátjaival gyakorta találkozhattak a vásárlók a pesti villamosokon és hirdetőoszlopokon. Az 1945-ben készült *Legalább egy üveg Dreher sört!* a hiánygazdaság éveinek egyik emblematikus művévé vált. Míg Káldor a századelő magyar plakátművészetének karikaturisztikus hagyományát folytatta, addig Gábor az 1920-1930-as évek konstruktivista, geometrikus-dekoratív formanyelvének örökségét vállalta fel a háború után. *Emergé*, *Palma*, *Eoskin* plakátjain a figurák síkszerűvé stilizált, kontrasztos színfoltokban jelentek meg. Gábor tervein az 1950-es évektől egyre hangsúlyosabb szerepet kapott a betű, reklámgrafikáit mindinkább klasszikus szigor, visszafogottan elegáns összkép jellemezte. Különösen kulturális plakátjain figyelhető meg a figurális ábrázolás visszaszorulása, illetve jelszerűvé stilizálása, míg a hirdetett esemény jellegének elsődleges hordozójává és kifejezőjévé a betűtípus és a tipográfiai kompozíció vált (*Angol grafikai kiállítás*, 1956; *Csehszlovák játékkiállítás*, 1956; *Ünnepi könyvhét*, 1956).

Káldor László és Gábor Pál pályája 1956-ban ágazott szét, mikor Gábor Franciaországba emigrált. Utolsó magyarországi munkája a *Nagyvilág* című folyóirat – mai napig is használatos – antikva betűkből megkomponált címlapja. Gábor új hazájában rövidesen a legelismertebb tipográfiai szakemberek egyikévé vált. 1976 végére fiával alapított tervező stúdiója már 80 betűtípus 600 méret- és karakterváltozatát ajánlotta prospektusában megbízóinak. Egyedi betűtípusait és emblématerveit *Typogabor* című saját kiadású folyóiratában tette közzé. 1979-ben egy általa tervezett plakát Franciaországban elnyerte az „Év legjobb plakátja" díját. Gábor Pál egyik utolsó és legnagyobb szabású tervezőgrafikai munkája a francia személyi okmányok 1983-ban elkészült arculattervének portfoliója.

2002/5

Káldor Miklós

nebrázt

l.

Kammermayer Kál-
dor Miklós

Káldor Pál

Budapest, 1940. sept.

Káldor Pál okl. mérnök, építőmester, építési váll. irodája és lakása. IV. Ferenc József-rkp. 2. 186-409
Központi raktártelepe, XI. Fehérvári-út 158/160. 259-911

r-
– a Főfelügyelőség

á-
k-
tu-
z
-

-
t-
á-

Rónay Mária

B.Káldor Rózsi: József Attila-emlékmü, relief /gipsz?/

KÉPES FIGYELŐ

1950. 4.sz.

/Berend I.: Káldor R. szobrai közt/

B. Káldor Rózsa
Liszkay Kovács Zoltán

József Attila emlékműveinek kiállítása

József Attila emlékének méltó megalkotására pályázatot írtak ki, amely nagy alkotómunkára késztette a magyar szobrászművészeket. Negyvenkilenc mű érkezett be a régi Műcsarnokba, hogy a zsüri ítélkezzék fölöttük és eldöntse, melyik legalkalmasabb a kivitelezésre. József Attila emlékét az Eskü-téren a volt Klebelsberg-szobor helyére fogják felállítani. Méltó hely és jelentős feladat minden alkotóművész számára. A pályázó művek közül sok kiváló alkotást ismertünk meg, de sok gyenge terv is került a zsüri elé. A művek közül ki kell emelni ~~Grantner~~ Jenő nagy kötömbjéből kilépő József Attila alakját mese-szerű alakok között. ~~Csorba~~ Géza magábamerülő férfiszobrát, *Sóvári* János pegazusos, két alternatívával tervezett megoldását, *Somogyi* Sándor eredeti kompozícióját, *Farsang* György, *Liszkay Kovács* Zoltán, *Rózsa* Géza, *Petri* Lajos, *B. Káldor* Rózsa, *Borbereki K.* Zoltán munkáit.

Tovább

Magyar Nemzet, 1947. május 21.

1906. I. 19.

A máramaroszigeti ev. ref. lyceum Jógymnásium igazgatóságának: a könyvtár 1901–1904 évi államsegelyéről szóló elszámolás, az 1905 évi költségvetés tervezete, továbbá a könyvtárnak megnyitásáról szóló jelentés tudomásul vétetik. A statisztikai adatok beszolgáltatása végett a megfelelő táblázatok megküldetnek. (928/905.)

Káldor Miklós

Hobrai

Lyka München

59.1

AZ ITÁLIAI RENAISSANCE NAGYMESTEREI

~~Balogh Gyula festő~~

B. Káldor Rózsi

szobrász

Pintér Éva festő

Tibold Jólán festő

Vörös János

szobrász

nagykanizsai mü-
vészek koll. kiálli-
tása 1947 dec.-ben
Nagykanizsán -

B. Káldor Rózsi egy
szobrát megvette a
város.

Szabad Művészet

1948. 1. sz. 32. l.

A felkérend

Balás Piri László

Balogh Jolán

Bogyay Tamás

Biró József

Csabdi István

Csánky Miklós

Csernyánszky Mária

Dercsényi Dezső

Domanovszky György

Dutka Mária

Ernst Mihály

Ferdinándy Mihály

Gallus Sándor

Gerevich László

B. Káldor-Rózsa

nobrán

Nagykanizsa

Deák-tér 10.

MKSz 1947

MDK

B.Káldor Rózsa

szobrász, Párizsba utazott a nemzetközi kiállitásra. Munkáit magával vitte, főleg antifasiszta sorozat.

Esti Hirlap 121 sz. 1958. máj. 25. 2 old.

B. Káldor Rózsa MDK

A Nemzetközi Nőnap tiszteletére az Ernst muzeumban a magyar képzőművésznők II. Országos kiállitásán részt vesz.

/Vetköző nő/

Esti Hirlap 59 sz. 1959. márc. 11. 2 old.

B. Kéldor Rózsa nobrénsmüvén.

Magyar Nemzet.

1947. IX. 21.; III. évf. 214. n.

5. old.

(:Hir.:)

MDK

B. Káldor Rózsa

szobrász müvész kiállitást rendez.
szerepelnek: "Éhség", és " Rémület "
elnevezésü szobrai. mélt.

Esti Hirlap 282 sz. 1957. dec. 3 2 old.

Rónay Mária

B.Káldor Rózsi: Internacionálé, terracotta

KÉPES HIRADÓ

1950. 4.sz.

/Berend I.: B.Káldor R. szobrai közt/

MDK

Káldor Rózsa szobrász

Jelentős m.müv.siker Párisban. Népszava, 1958.jun.18. 4.l.

B. Káldor Rózsa

Szerepelt a „Magyar Képzőművészek a fasizmus ellen" c. kiállításon.

Új Élet 1966. jan. 1.

B. Káldor Rózsa MDK

szobrász

"Felelem" repr. 30.o.
"Éhség" repr. 31.o.
"Vergődés"
"Rémület
"Letört kereszt" /relief/
Reliefjei, portrei után köztéri szobrokkal fogé lalkozik. A Károlyi palota kiállitásán szerepelt egy kut-figurával, mostDunant-nak emlékmügervét erleli.

1958 máj-ban Parizsban több müvét kiállitoté ta /Musée Municipale de l'Art Moderne/ -zandai sándorral együtt.

Artner Tivadar: B Káldor Rózsa szobrairól.
Müterem 1958 I évf. 7. sz. 30-31.o.

MDK

Káldor Rózsa

szobrász, meghivást kapott Párizsba. Jelentősebb munkái közül az "Éhség"-et viszi magával.

Esti Hírlap 1o6 sz. 1958. máj. 8 2 old.

MDK

B. Káldor Rózsa

A vergődő című szobra a fasizmus áldozatainak emlékére mintázott sorozatból repr. A sorozat egy másik tagja, Az éhség című, az auschwitzi múzeumba került.

„A vergődő". (Képfelirat.)

Nők Lapja, Bp. 1958. január 9. [2. l.]

MDK

Kádár Rózsa, B.

l.: B. Kádár Rózsa

Nők lapja, Bp. 1958. január 9. [2. l.]

B. Kállai Rózsa, festőnő

NDK

A nőnap alkalmából az Ernst Múzeumban rendezett kiállításra figyelmet kelt a művésznő Vetkőző nő című festménye.

Murányi-Kovács Endre: Megjegyzések a Magyar Képzőművészek II. Kiállításához

Nemzeti Hadsereg, 1959. márc. 10. 8. l

MDK

Káldorné Csillag Vera, festöm.-graf.

Könyvcimlap./Homéros. Ilias/

Ernst Muz.- Plakátművészeti kiáll. -1953. Kat.

MDK

Káldorné Csillag Vera

Homéros:Ilias könyvcimlap repr.

Plakátmüvészeti Kiállitás Ernst Muzeum 1953.
Kat.

MDK

Káldorné Csillag Vera

Plakátmüvészeti Kiállitás Ernst Muzeum 1953.
Kat.

MDX

Waldorme Castilleg Vera

Plaskettmvdanett Kidlitts Kunst Museum 1973.

Kat.

MDK

Káldorné Csillag Vera

Homéros:Ilias könyvcimlap repr.

Plakátművészeti kiáll.1953.Kat.

MDK

Káldorné Csillag Vera

Résztvett az Ernst Múzeumban rend.Plakátművészeti kiállitáson 1953-ban.

Plakátművészeti kiáll.1953-Kat.

M.D.K.

KÁLDORI András festő

Párizsban élő festőművész New Yorkban rendezett kiállítását

„A szép asszonyok festője"

(Színészek portréi)

Magyar Nemzet 1960 (XVI.) 220. sz. 4. o.

szept. 17

M.D.K

KÁLDORI András festő

30 éve Olaszban él

Budapestre látogatott, képeinek be-

adandó bemutatójára készül

Vadó

Magyar Nemzet 1962. április 30. 9. l.

... 18 [illegible]

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

ÚJ ÉLET
1972 NOV 15

André Kaldori

1021

A portréfestő portréja

Olyan művész arcéle bontakozik ki, aki kritikai szemmel nézte a világot, környezetét, aki tele volt és tele van élménynyel, mondanivalóval. Bár Magyarországon még nem szerepelt nyilvánosság előtt, pedig sokat dolgozott és az élet sokféle megnyilvánulására keresett egyéni kifejezést, s kalandos sors jutott neki osztályrészül.

André Kaldori Magyarországról származó nizzai portréfestő 1938-ban menekült itthonról, hóna alatt két olyan képpel, amely Diósi névvel volt szignálva. Ez jelentette minden vagyonát. Egy műkereskedőnek eladta a két akt-képet — mondván — ő festette. Pár hónap múlva újabb rendelést kapott. Nem tudta mitévő legyen: bevallja-e a hazugságot, vagy megmenteni a látszatot. Kézügyességéből kiindulva, festegetni kezdett — és így kezdődött a karrier. Később fényképekről másolt és amikor ezek a másolatok sikerültek, elkezdődött az igazi portréfestés élő modellről. Kétségtelen: a tehetség adott, Kaldori, aki volt orvostanhallgató, majd első osztályú párizsi fodrász, megtalálta élete igazi értelmét a portréfestésben.

Első hivatalos kiállítása Nizzában 1956-ban volt. Portrésorozatot állított ki, melyben a többi között *Grace Kelly, Brigitte Bardot, Juliette Greco*, s más nemzetközi hírű művészek szerepelnek, akik személyesen ültek modellt és számos köszönőlevélben és üdvözletben igazolják elégedettségüket.

1958-tól sorra járja Amerika nagyobb városai, Los Angelest, New Yorkot, Washingtont az érdekes mondain modellek, szépasszonyok képmásaival, a kulturális, művészeti és politikai élet jeles szereplőivel. Ezek a kiállítások a világ minden táján — mint a lapok kivágásai mutatják — nagy sikert arattak.

Eisenhower és *de Gaulle* portréja múzeumok köztulajdona. Meg kell még említenünk

A művész alkotásával (Bauer S. felv.)

önportréját, melyben grafikai tudásáról győz meg.

André Kaldori kétszer kapott művészi munkájáért francia becsületrendet, s a Nemzeti Érdemrend arany fokozatát.

Tehetségének, alkotókedvének töretlenségében látjuk viszont itthon is, a februárig Budapesten tartózkodó művészt, aki jelenleg három portrén dolgozik.

Ragyogó zsidó portréi vannak. Idős és fiatal ortodox fejek, tüzes beszélő szemek.

Milyen mérföldkövet jelöl a képzőművészet történetében a portré? A klasszikus értelmű portréfestés adja a karakterek elevenen megörökítő képmását, melyet ma modernben a fényképezőgép pótol.

A képzőművészet több rétegre tagozódik, különösen a XX. században. Festői alkattól függ, ki mire törekszik, mi a vágya, mekkorák a képességei André Kaldorinak az ember és min-

Ötven éves a Nag

Zsadányi Oszkár bécsi és párizsi riportja

Fenyő László és Zsoldos Andor verse,

György Endre és Szenes Erzsi írása

] A

EGYES SZÁM ÁRA:
3 FORINT

k

ahn parancsára
megsemmisítő
ak, és legalább
és zsidót nyil-
exekúciókon ki-

iemmel láttam,
n Hahn két fo-
hajtott szemé-
ttam, hogy em-
xekúciókra, és
ntrációs tábo-
ott. Hallottam a
eni Dzielna ut-
ott kivégzések
, s láttam az
esteinek a get-
elt máglyákon
Végül, onnan
legalább 15
láttam, akiket
ira a gestapós
k erkélyeire és
akasztottak fel.
t a varsói Ges-
tkárnője, *Irena*
ltal tett vallo-
etek belőle:
li mindenért a
et. A sok ezer-
kínzásáért és le-
De saját kezűleg
szeg gestapósai
Alleeben a pol-
gyilkolták ra-

wiak-fogházban
nt adott írásbeli
isősorban Wip-
rított" kihallga-
amelyek kime-
halálos volt. A
közül több, mint
ájukban akasz-
n előbb borzal-
zta őket. Máso-
ztatott". Ez azt
parázson kel-
colniuk", amíg
lték.

után SS-Haupt-
Kurt Nikolaus
adó vallomását
nvádló, *dr. Ro-*

JÁKOBRÓL

Írta: Hochberger László körzeti rabbi

Az ősatyák közül Jákobbal foglalkozik legtöbbet Mózes Börésisz, a Teremtés könyve, mert története színes és meglepő, fordulatokban gazdag.

Különösen lekötő Jákob és Ézsau versengése az atyai áldásért, valamint Jákob álma.

Ezeket a bibliai történeteket olvasgattuk legszívesebben gyermekkorunkban, mert ehhez fűzték magyarázóink a legtöbb aggádát, ékes magyarázatokat.

Az ifjú Jákob anyai szóra cselekszik, s így szerzi meg Ézsau elől Izsák, az agg apa áldását, aki már alig lát.

Anyjára, Rebekára hallgatva, sietve hagyja ott a szülői házat, hogy elkerülje Ézsau haragos bosszúját.

Beér-Sevából Chárán irányába megy. Az úton megpihen, mert a nap már leáldozott. Elalszik és mély álomba merül. Nem földi javakról, sem kincsekről, hanem égi angyalokról, Ábrahám és Izsák Istenéről álmodik és hallja az Úr szavát „Én veled leszek".

Vájjikác Jáákauv Misnoszau: És Jákob felriadt álmából és félt. Hát miért félt Jákob e csodálatos álom után?

A választ a Midrás azonos hangzású szó alapján magyarázza. „Ne olvasd Misnoszau-álmából, hanem Mimisnoszau-tanaiból, mert a Tan által értette meg elődei Ábrahám és Izsák, az emberiség számára adott példamutató életét, amit ő még eddig nem valósított meg.

II.

Nem hiába tanítja a Hagyomány Jákobról, hogy Ő a mi zsidóságunk ideálja, hitvallásunk eszményképe, mert életünk sokban hasonlatos az Ő életével.

Gondoljunk csak a szülői házra, mily boldogan hajtottuk le fejünket jóságos Apánk áldó kezei alá. És a múltbeli száműzetésben is, mily szépeket tudtunk álmodni.

A szép álom, a
nak eredménye.

MDK

Káldori Lajos

vallás és közokt. minisztérium, államsegély
100 kor.

Limisk 1914-15. 83-84 l.

MDK

Káldori Lajos

Szt.Gellért-fürdő és szálló berendezésére hird. pályázaton I.dijat, looo Kr-t nyert

Építész 1914-15. 83-84 l.

Káldori Sajós

Belső építészeti szak.

Nagy aranydíj.

Éimisk 1913-14.

Káldori Lajos

kultuszminiszterium
100 K államsegély

Éimisk 1913–14.

Káldori Lajos

a M. Izr. Földmivelő és Kézmű Egylettől 200 K segély.

Érmisk 1913-14.

Káldori Lajos

Kultuszminiszteri 100

k államsegély

Érmisk 1914–15.

83. l.

a fotolitográfiával lehet elérni
a reprodukcióban. A rézmetszet-
rézkarc- és heliogravúra alkal-
mazásával, drágaságuk ellené-
re sem lehet elérni egyidejű-
leg azt a tárgyhűséget, anyag-
szerűséget, a kolorizmust és
művéci hatást, amit a chromo-
litográfia és pényképezés együtte
[illegible]

Káldory Lajos

Művészet 1915. 144

Szegedy Róża VIII. 176.

Káldori Sajos

az izr. Rezsmi egyletben

200 k

Éimisk 1912/13

zb. 1

és kissé jobbrafordultan
égét, baljával pedig vállon

ának kosár nélküli marko-
asztott hosszú haja, szem-
na, szeme szürke, szakálla
dolmánya sötétkék, szűk
ékát szorító zsinóröv piros.
s a sziklák közt, kupolás
lmünket. Felirata a kép
FFIGIES SPECTABILIS PERIL-
DE SZANDA I. COTTUS NEO-
IARII ASSESSORIS VIRI DOMI
04«.

n. — Lelt. sz. 554. — Véte-
15389 és az 1895 márczius
1 Enea Lanfranconi gyüjte-
o K. — Átvétetett 1895 má-
elt jóváhagyta az 1895 május
40–895). — Átvételi jegyzék

adatok. 1907 : IV. 27. *Isme-*
János dandárnok, II. Rákóczi

Káldori Lajos

Ebédlő-terv. rep.

Érmiók 1912/13

len festő.

zadból.

balrafordultan van ábrá-
art feketetollas forgóval.
bajusza és barkója barna,
savart fekete nyakkendő,
tt bárányprémes mente.
zorítja, bal vállától jobb
onul »F. I.« monogrammos
cza oroszlánfőből indul ki.
szemünkbe.

etei 8·5 : 6·5 cm. — Lelt. sz.
2-én Wolff Józseftól 6 K-án
92 január 2-án (41–892). —
92 május 22-iki 16647 és az
ozat (98–892).

Káldory Lajos

bútortervező

1910 – 14

Építők 1930. 84. l.

…vrdult, diszes keretű tojásdad medaillonban.
…ajusza és szakálla leberetvált. Körülcsavart
…ytott galléri kabátja kettős elejű. Felirata a

…ÁNOS"

a keretnek 18.4: 13.9 cm.

62.

…képei s életrajzai. Pest, Heckenast Gusztav.
…ag. 83. N° XIX.

294/95 N° 16.

Kaldori Lajos

bútortervező

l.

A Lakás. III. évf. 7.

77. 107. l.

s hó 20-án 640. sz. a. kelt felterjesz-
zottságot, hogy mivel Wagner Rudolf
vár helyreállitásánál alkalmazott
unkálatok elvégzésére nyert megbizást
nkálatok elvégzésének arányában, ille-
hető tiszteletdijban: ennek folytán ne-
nem tekinthető. Ez okból mint tiszte-
sem tiszteletdija nem hagyható meg, sem
E., illetve 3774/1914. V. M. eln. sz.

MDK

Káldory

A Gellértfürdő és szálló berendezésére hirdetett pályázat. Káldory és Ferenczy 5000 koronás halószobának ruhaszekrénye. 1000 koronas I. dijjal jutalmazott pályamű egyik lapja. Repr.

Magyar Iparművészet, 1915. 57.1.

MDK

Káldory

A Gellértfürdő és szálló berendezésére hirdetett pályázat. 5000 koronás szalonberendezés részlete, 1000 koronás I. dijjal jutalmazott pályamű egyik lapja. Repr.

Magyar Iparművészet, 1915. 100.1.

Kalóry

MDK

Káldory

A Gellértfürdő és szálló berendezésére hirdetett palyázát Káldory és Ferenczi I.dijja
jutalmazott palyamúvének egyik lapja.
Az 5000 koronas szalon egyik fala. Repr.

Magyar Iparművészet, 1915. 54.l.

MDK

Káldory és Ferenczi

az alábbi pályázaton looo koronás I. dijat nyertek.

Az 5ooo koronás szalon egyik fala, repr.

A Gellértfürdő és szálló berendezésére hirdetett pályázat. Magyar Iparmüvészet 1915. 54.l.

Káldory és Ferenczi

K

A Gellertfürdő és szálló berendezésére hirdetett pályázat. 5000 koronás szalonberendezés részlete, 1000 koronás I. díjjal jutalmazott pályamű egyik lapja.

Repr.

Magyar Iparművészet

1915. 100. l.

M. Trentsensky

Bécs.

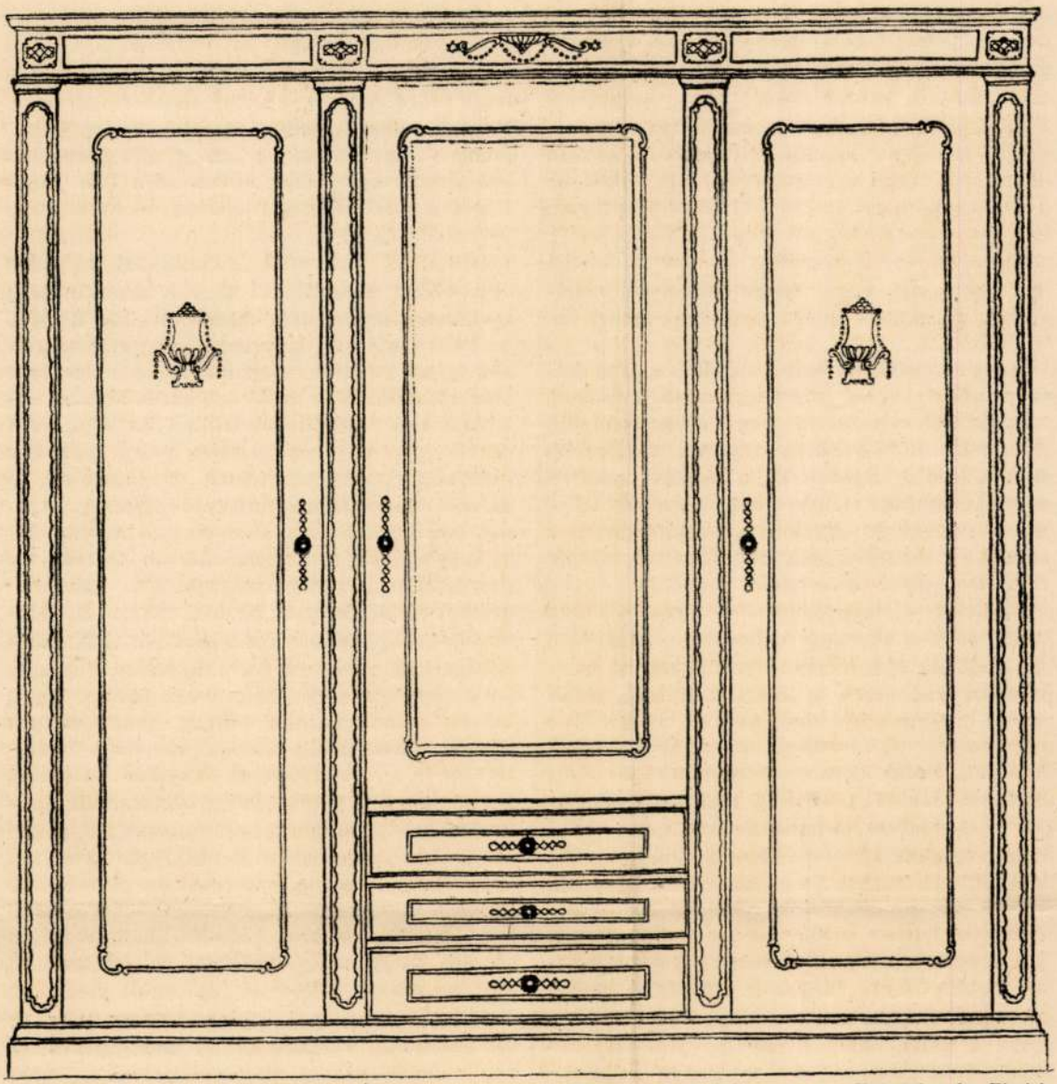

A Gellértfürdő és szálló berendezésére hirdetett pályázat. Káldory és Perenczi 5000 koronás hálószobának ruhaszekrénye. 1000 koronás I. díjjal jutalmazott pályamű egyik lapja.

Konkurrenz zur Erlangung von Entwürfen der Einrichtung eines städt. Badehotels in Budapest. Kleider- und Wäscheschrank eines Schlafzimmers zu 5000 Kronen. Teil des preisgekrönten Entwurfs des Káldory und Perenczi.

csak a grand art-ban, az építészetben, a festészetben és a szobrászatban, hanem a lakás, a környezet művészetében, tehát az iparművészetben is, addig nálunk az iparművészetileg, tehát az otthon ízlésének tekintetében még teljesen kifejletlen közönséget mindjárt a grand art-tal és annak a közönség által legnehezebben megérthető kifejezésével, az impresszionizmussal vezették be a művészeti kultúrába.

Az impresszionizmusnak az iparművészetre, tehát az otthon művészetére való hatása kétségtelenül kedvező volt ugyan, de viszont ez a tény nem zárja ki annak a véleményünknek a kifejezését, hogy sokkal helyesebb volna a közönség művészeti kultúráját, tehát ízlését előbb iparművészeti alapon megteremteni és kifejleszteni s a már ezen az alapon fejlődésképesnek mutatkozókat azután a grand art, a festészet és a szobrászat megértésére nevelni.

Ha ez sikerülne, az eredmény kettős volna: egyrészt nagyon fellendítené az iparművészetet, másrészt pedig a közönség már bizonyos ízlésbeli felkészültséggel foglalkozhatnék a grand art megértésével. Tehát nem állhatna elő az a helyzet, mint ma, hogy a közönség a művészet megértését nagyon sokszor csak ügyesen mímelve, vesz drága pénzen képeket s ezeket elhelyezi olyan laká-

Magyar Iparművészet
1915.

sokban, melyeknek sokszor talán drága pénzen szerzett berendezési tárgyai úgy önmagukban, mint elrendezésükben ízlésbe ütközők. Nem is szólva arról, hogy maguknak a képeknek elrendezési módja is sokszor szinte kiabálva mutatja a háziak ízléstelenségét, művészeti kultúrálatlanságát, holott az a közönséganyag, amely a képeket nem divatból vagy smokkságból veszi, hanem azért, mert talán ösztönszerűleg is szereti, megérdemelné azt, hogy ízlése bizonyos rendszeres ránevelés útján megalapoztassék és fejlesztessék.

Az a körülmény, hogy valaki modern képeket vesz, olyan impresszionista műveket, melyek akár dekoratív vagy pláne stilizáló előadásuk útján a művésznek legközvetlenebb mondanivalóit fejezik ki, a legtöbb esetben meg korántsem jelenti azt, hogy az illetőnek okvetlenül fejlett vagy akármilyen, a vérébe is átment ízlése, művészeti kultúrája van. De mivel a modern művészet éppen élénk színeivel, leegyszerűsített formáival, még különösebben stilizáló, dekoratív előadásával közel áll az iparművészethez, ahhoz az iparművészethez, amely a modern piktúra élénk színeit s leegyszerűsített formáit magából a természetes ősforrásból, a népművészetből merítette, soha nem volt alkalmasabb kor, mint ma, ezeket a modern piktúrát kedvelőket az iparművészet barátjaivá is tenni s ilymódon tulajdonképpen visszavezetni a helyes ízlésfejlődés útjára, melynek kiindulópontja és ábécéje az otthon, a lakás, a közvetlen környezet ízléses volta, művészi kultúráltsága.

A bevezetésben említett statisztikai adataimból tudom, hogy Magyarország húsz millió lakosából évente csak mintegy ezerötszázan vesznek igazi művész ecsetje alól kikerülő képet. Tehát a grand art művészeti kultúrája csak másfélezer emberre terjed ki, ami elég csekély szám.

Az iparművészet termékei általában olcsóbbak, könnyebben hozzáférhetők és nagyobb számban kaphatók, mert hiszen reprodukciójuk művészeti értéke teljesen egyenlő lehet az eredeti modellével. De lényeges az is, hogy az iparművészeti cikkek nem fényűzési tárgyak, hanem mint lakberendezési tárgyak, eszközök, mindennapi szükségletek. — Dolgunk van velük mindennap, ott vannak velünk, körülöttünk, folyton a kezünk ügyébe akadnak, mindig látjuk őket. Szinte hívnak, hogy foglalkozzunk velük. Az ezekbe belevitt ízlés, művészet oktatómesterünk folyton, a nap minden órájában. Ha a nemesebb ízlés a mi otthoni életünknek állandó osztályostársa lesz, akkor megszeretjük sokkalta jobban az otthonunkat, aminek megint nagy etikai jelentősége volna éppen Magyarországon, ahol oly kevés ember szereti az otthonát s ahol a közönségnek egy számbelileg meglehetősen nagy része éppen csak enni és aludni jár haza. Fontos volna az otthon szeretete éppen Budapesten, ahol az asszonyokkal, sőt gyerekekkel tömött kávéházak egész sora tesz tanuságot a közönségnek lelkileg és kultúrailag oly sivár életéről.

Nincs az otthonnak, a lakásnak egyetlen egy olyan berendezési tárgya sem, melybe ne lehetne művészetet, ízlést belevinni. Kezdve a konyhától, a kamrától, az előszobától végig az ebédlőn, a szalonon, a hálón, sőt még a fürdőszobán is. Avagy kezdve a konyhaedénytől, a konyhaeszközöktől és végezve a porcellán- és üvegkészleten. Vagy kezdve a fürdőszoba berendezésétől, a mosdótól, a szivacs- vagy szappantartótól és végezve a szalon vagy ebédlő dísztárgyain; a függönyök, a szőnyegek, az ágyterítők, a lámpák, a gyertyatartók, virágvázák stb. stb. mind beszélhetnek ízlésről, a háziak művészeti kultúrájáról. A vázában elhelyezett virágok megválogatásában és csoportosításában épp úgy lehet művészet és ízlés, mint abban, hogy milyen színű vázába milyen színű virágot teszek, mint pedig abban, milyen a hamutartóm, a gyufatartóm, az ékszeres kazettám, a pénztárcám. Gyakorlati esztétika kell elsősorban, mely minden tárgyban elemezni, alkatelemeire szétbontani tudja a szépet, a művészit. Nem elég, ha rámondjuk egyik-másik tárgyra, hogy szép vagy csúnya, tetszik vagy nem tetszik, hanem tudnunk kell meg is okolni, hogy miért művészi és ízléses az, ami szemünk előtt van és miért nem az.

S az ilyképpen fejlesztett művészeti érzék és ismeretek nyomán kettős nagy eredmény fog mutatkozni: az általános művészet megértésének és szeretetének mind nagyobb elterjedése s ezzel kapcsolatban a grand artnak is szélesebb körben való népszerűsödése s a bántó ízléstelenségek megszünése. De fog mutatkozni még más is, ami van olyan fontos, mint az ízlés-nemesedés. Egy nagy gazdasági fejlődést remélhetünk, amely a művészeti kultúra haladásának mindig kísérő jelensége. Az ipar, a kereskedelem száz meg százezer olyan embernek adhat kenyeret és jobb megélhetést, akik az ízlés szolgálatában végeznek majd nemes munkát. A művészileg ízléses tárgyaknak nemcsak a tervezése, hanem még annál fokozottabban az elkészítése, tehát a mesterségbeli része is a munka szeretetét, lelkiismeretességét követeli meg. A régi iparművészeti tárgyak, melyeket ma oly megértő szeretettel őrzünk és mentünk meg a pusztulástól, nemcsak szín és forma-

Káldory és Ferenczi

K

A Gellértfürdő és szálló berendezésére hirdetett pályázat. Fentich I. díjat futalmazott pályaművének egyik lapja. Az 5000 koronás szalon egyik fala.

Repr.

Magyar Iparművészet

1915. 54 l.

színes medaillonjában összecsendül a fakeret halk ornamenseivel. Mindenütt az intimitás, az átgondoltság s a tiszta anyagszerűség érzése kíséri az embert, aki egy percre sem feledheti el, hogy ama pár negyedóra, amelyet estéjéből ide szánt, üdülést, pihenést és finom szenzációk befogadását jelenti a számára.

HÁROM ÚJABB MAGYAR ÖTVÖSMŰ. A tavaszmezőutcai hadikórház a minap emlékplakettet adott át Szécsi Pálnénak, aki megszervezte a kórházat és a sebesültek javára sikerült hangversenyt rendezett. Az emléket Postl J. műötvös tervezte és készítette. Onyx-lapra szerelt ezüstlemez, melynek feliratát zománcdíszítés fogja körül. Az ornamens alapvonala szívalakú, jobbra-balra tulipános virágfüzérek kapcsolódnak hozzá s apró szívecskékben végződnek. A munkának kivált a színhatása igen sikerült. Kifogástalan munka a sodronyrekeszes zománcozás; Postl ebben a technikában Tarján Oszkár tanítványa, mélytüzű, egyenletes, tiszta zománca világos, jól összehangolt színeiben van valami a mi népies ornamentikánk derüjéből és orientális pompájából, finom érzékkel stilizálva és artisztikusan mérsékelve. A másik e füzetben bemutatott ötvösmű egy áldozókehely, melyet az 1914. évi szentföldi zarándokok ajánlottak föl vezetőjüknek, Kajzer Nándor budai sz. ferencrendi házfőnöknek. A díszítés legszembeötlőbb helyén a jeruzsálemi kereszt szigorúan geometrikus rajza tűnik elénk. Ez a formai megoldásában épp úgy, mint technikai kivitelében is igen figyelemreméltó munka fiatal ötvösmesterünknek, Mozer Józsefnek műhelyéből került ki. Ugyancsak az ő szakképzettségét és ízlését dicséri a hercegprimásunk rendelésére készült románstílusú, zománcművű figurális képekkel díszített ereklyetartó.

AZ ÍZLÉSTELENSÉG LOVASSZOBRA. A nagy háború nemcsak nagy hőstetteket, hanem nagy ízléstelenségeket is kivált az emberekből. Kiki azzal szolgálja hazáját, amivel tudja. Van, aki csatatéren vérzik érte, van aki egy életnagyságú ostobaságba írja bele soha el nem múlóan a nevét. A kicsi és nagy ízléstelenségeket azonban gigászi méretekben múlja felül az a háromméteres harcosszobor, amelyet a háború emlékére most készülnek felállítani Bécs legszebb terén: a Schwartzenbergplatzon. Ezt a szobrot egy akadémiai professzor, Müllner József mintázta és faragtatja körtefából s az lesz a rendeltetése, hogy mindenki, aki a hadbavonultak árvái javára egy koronát adományoz, beleverhessen egy szöget, A híres Stock im Eisen című kuriózum módjára itt tehát egy harcos óriás szobra fog éktelenkedni, televerve félmillió apró szöggel, úgy kikalapálva, mint egy turistacipőnek a talpa. A koronáért azonban nemcsak szöget verhet be az itthonmaradt untauglich a világtörténelembe, hanem külön be is írhatja a nevét a bécsi községházán egy aranykönyvbe, jeléül annak, hogy a huszadik században még aranykönyvbe került azoknak a neve, akik egy nyilvános szép közteret lerontanak. A jótékony cél s a nagyszerű gondolat, hogy százezrek jussanak az emberi hiuság révén egy nemes alapra, sok mindent megértet, de nem mindent tesz megbocsáthatóvá. Ezer egyéb, művészviesebb módját lehetett volna találni az emberek kegyeletes megadóztatásának, de hogy kegyelmes uraktól lefelé egy egész társadalom beleessék az utókor szemében is a kómikus pátosz szerepébe, ezt végre szó nélkül még sem lehet hagyni. Az ezer mód között egy sokkal ízlésesebb mindjárt kínálkozik: azt ültetni egy lóra a Schwartzenberg-téren, aki az eszmét kitalálta és őbelé kalapálni százezer apró szöget... Mindez azonban idáig csak mulatság és tréfára való alkalom volna és csöppet sem fájna szomszédaink helyett a fejünk, ha néhány nap óta felettünk is nem szálldosna egy ilyen körtefából vasszobor kísértete. Az első hírecske már felröppent: Mátyás királynak budapesti lovasszobrára gondol egy bizottság s ez a szobor természetesen a vasból való idők emlékére itt is papucsszögekkel lenne telehintve. Nos, mi a paritás dolgában idáig nem óhajtunk elmenni. Budapest az ízléstelenségek tekintetében amúgy is elég súllyal esik a latba, nem szükséges még egy lovasszobrot vetni oda nyomatékul. Az efféle eszme ellen még akkor is fel kellene szólalni, ha az ember kiteszi is magát az ilyenkor szokásos hazafiatlansági vádnak, minthogy nem okvetlenül a hazának tett áldozat az, ha egy nagymértékű esztétikai eltévelyedésnek vagyunk bűntársai. És igen is komolyan s energikusan tiltakozni kell az illetékes embereknek minden olyan kiállítási, vásári és panoptikai eszme ellen, mely e nagy idők szelleméhez méltatlan, mert garasos komédiát csinál egy nagy király emlékéből s milliók nemes célra szánt filléreiből.

BÉCS MINT DIVATKÖZPONT. Ama változások között, melyek a végbemenő nagy események természetes kísérői, reánk nézve talán legnagyobb érdekességgel az bír, hogy a szomszédország fővárosa minden jel szerint a jövőnek elismert divatközpontja lesz az államok egy nagy csoportjára vonatkozólag. Nemcsak a birodalmi németség esztétikusai, nemzetgazdái utalnak erre újabb idő-

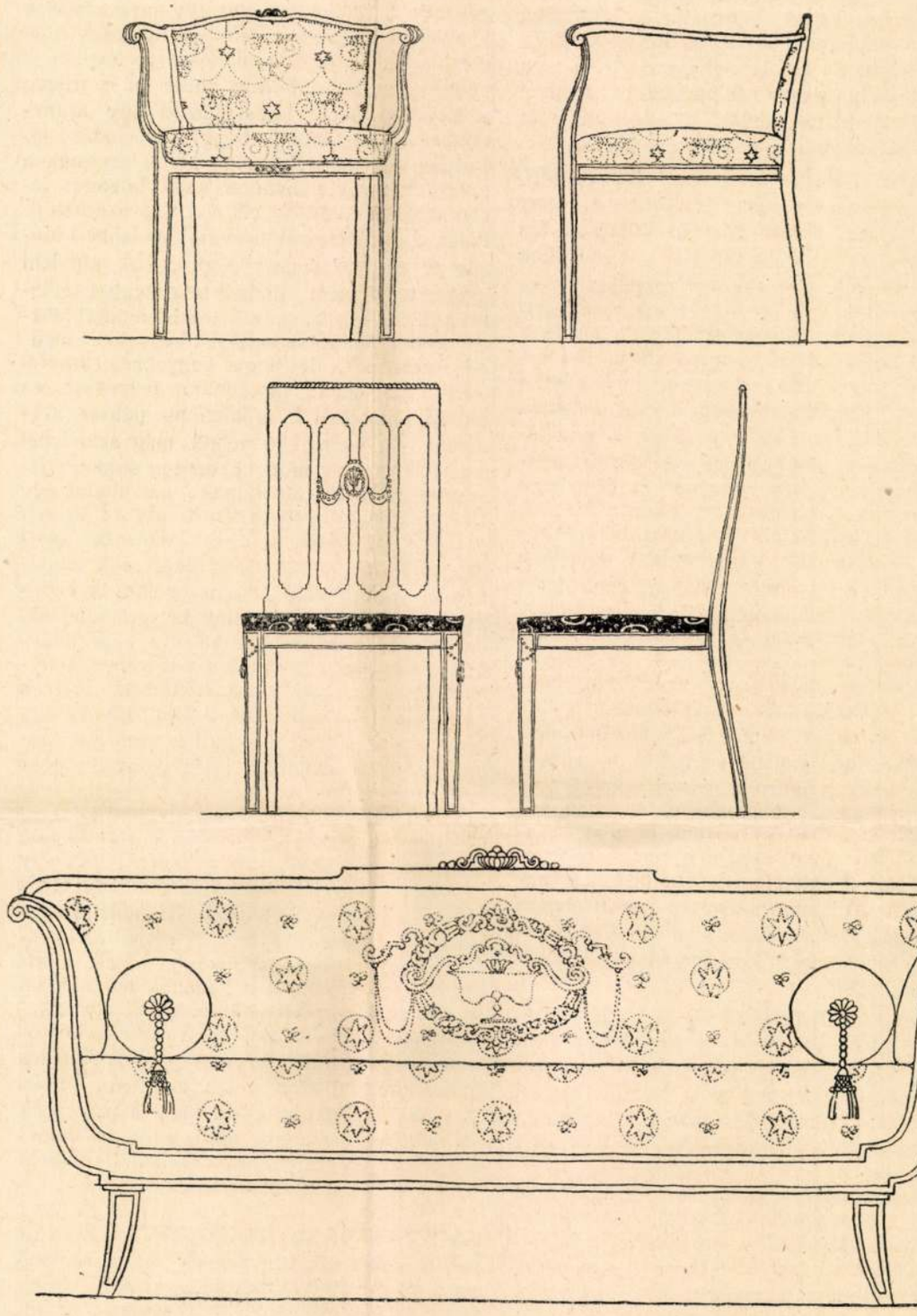

A Gellértfürdő és szálló berendezésére hirdetett pályázat. Káldory Lajos és Ferenczy Sándor 1000 korona I. díjjal jutalmazott 5000 koronás szalontermének székei és pamlaga.

Konkurrenz zur Erlangung von Entwürfen der Einrichtung eines städt. Badehotels in Budapest. L. Káldory und A. Ferenczy: Stühle und Sofa des mit dem I. Preis gekrönten Entwurfes eines Salons.

Magyar Iparművészet
1915. 110. l.

MDK

Káldory Lajos

A Gellértfürdő és szálló berendezésére hirdetett pályázat. Káldory Lajos és Ferenczy Sándor 1000 korona I.dijjal jutalmazott 5000 koronás szalontermének székei és pamlaga. Repr.

Magyar Iparművészet, 1915, 110.l.

Káldori Lajos MDK

végbizonyitványt kapott.

Kimisk 1914-15. 84 l.

Káldory Lajos

M.D.K.

butorterve első díjat nyert az Orsz. Iparmův. Társulat rendezésében a Gellért-fürdő berendezésére kiírt pályázaton.

Építőipar - Építőművészet, Bp.1915.39.évf. 5.sz.
28.old.

MDK

Káldory Lajos és Ferenczy Sándor

A Gellért-fürdő és szálló berendezésére hirdetett pályázaton looo K. I. dijjal jutalmazott szoba székei

Érmisk. 1914-15.

M.B.K.

Káldory Lajos (?)

és Ferenczy Sándor 1000 K-ás
első díjat nyertek a Gellért szálló
bukorzati pályázatán szalon- és
kétágyas szoba-tervűrzel.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1915. XXXVI. évf.

jan. 27. sz. 6 old. +
febr. 17. " 4. "

Káldory Lajos

épület

korábbi

— A budai Gellért-fürdő berendezésének egy részére a székesfőváros Tanácsának megbizásából az Iparművészeti Társulat által hirdetett pályázat eredménye következő: I. Szalon és kétágyas vendégszoba. Ezer koronás első díj: Káldory Lajos és Ferenczy Sándor. Hatszáz koronás második díj: Bodon Károly. Megvásárolták négyszáz-négyszáz koronáért Löffler Sándor és Löffler Béla, továbbá Spiegel Frigyes pályaművét. II. Kétezerötszáz koronás kétágyas vendégszoba. Nyolcszáz koronás első díj: Méray Dezső. Ötszáz koronás második díj: Meyer Antal. Megvásárolták kétszázötven-kétszázötven koronáért Rákos Pál, Spiegel Frigyes és Benkhardt Ágost pályaműveit. III. Ezerötszáz koronás kétágyas vendégszoba. Nyolcszáz koronás első díj: Méray Dezső. Ötszáz koronás második díj: Meyer Antal. Megvásárolták kétszázötven-kétszázötven koronáért Spiegel Frigyes, Benkhardt Ágost és a «Stella» jeligés pályaművet. A székesfőváros tanácsa a megvásárolt pályaműveken kívül az I. csoporthoz tartozó pályaművek közül négyszáz koronáért megvásárolta Ada Dezsőnek és a III. csoporthoz tartozók közül Fircsa Bélának pályaművét kétszázötven koronáért.

Művészet 1915. 144. l.

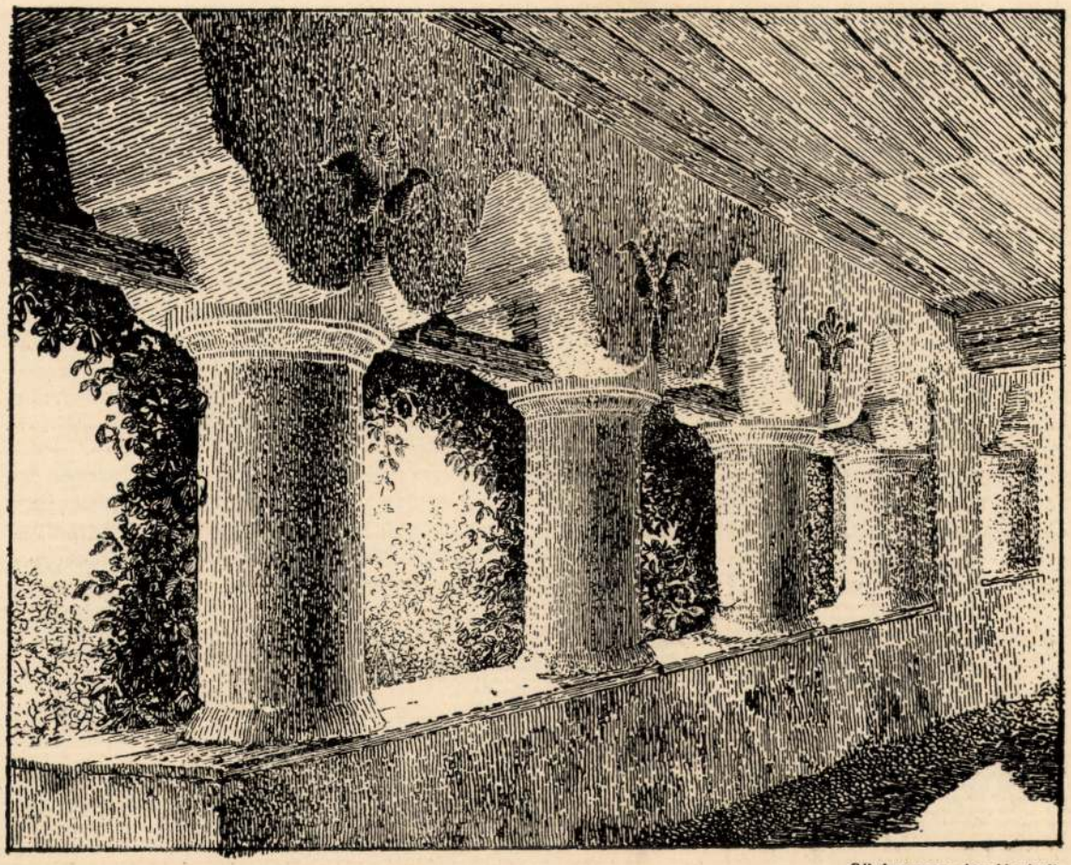

A prázsmári templomkastély árkádos előcsarnokának oszlopsora.

Säulengang der Vorhalle der Prázsmárer Kirche.

PETRIK ALBERT FÉNYKÉPEINEK KIÁLLÍTÁSA. Az e füzetben közölt valamennyi kép és rajz Petrik Albertnek, a jeles építész-fotografusnak fényképei nyomán készült. A most bemutatott néhány felvétel csak elenyésző kis része annak a több ezer képből álló, a maga nemében páratlanul érdekes sorozatnak, melyet Petrik, bejárva hazánk városait és sok elrejtett zugát, hangyaszorgalommal tervszerűen készített és gyüjtött, jó részben kedvtelésből, a maga gyönyörűségére. Kétségtelen, hogy sok emlékműnek, különösen pedig a budapesti régiségeknek fényképezésénél az a gondolat is ösztönözte őt, hogy legalább fényképben örökítse meg a pusztulásnak szánt s még csak ideig-óráig meglevő régi emlékeket, melyekről Petrik képei nyomán majd az utánunk következő kor is szerezhet tudomást. A főérdemét azonban abban látjuk, hogy megbízás és anyagi segítség nélkül, a maga emberségéből vállalkozott ily feladatra. Az e füzetben reprodukált képek közlésével Petriknek szakavatott és érdemes munkásságára akartuk felhívni a szakkörök figyelmét, bár a rendelkezésünkre álló hely korlátolt volta miatt csak néhány szemelvény bemutatására szorítkozhattunk. Ezért — azt hisszük sokaknak örömére — az O. M. Iparművészeti Társulat külön kiállítást akar rendezni Petrik fotográfiáiból s ezzel alkalmat adni a nagyon érdekes és gazdag egész gyüjtemény megismerésére és tanulmányozására. A kiállítás — az eddigi megállapodás szerint — alighanem ez év tavaszán lesz.

IN MEMORIAM

SZAMOVOLSZKY ÖDÖN †. A háború művészeinket sem kíméli: Sámuel Kornél, a tehetséges fiatal szobrász volt halottja a budapesti művészkolóniának, s Szamovolszky Ödön most közvetve szintén a háború áldozata. Már régebb ideje tüdőhurut kínozta, a decemberi pótsorozásra mégis elhagyta ágyát, újra meghült és aránylag könnyű baja végzetes tüdőgyulladássá súlyosodott. Harminchat éves korában, élete virágában, képességei

6*

teljességében ragadta el december hó 27-én a halál az atlétai termetű művészt. Szamovolszky kiváló mintázó szobrász volt, kisebb dolgai, különösen arcképei, érdekes előadásukkal tűntek föl. Nagyobb munkákat rendszerint más művészekkel társulva vállalt. Évekig Horvai Jánossal közösen dolgozott s együtt nyerték és alkották meg a kassai honvédszobrot. Utóbb Gách Istvánnal társult (aki szintén katona és hír szerint Przemyslben van) s mindenki meglepetésére együtt kerültek ki győztesen a nagy Szabadságharcszobor pályázatából. Kora halála fájó vesztesége képzőművészetünknek. — Szamovolszky Ödön 1878-ban született Nagybereznán. Művészeti tanulmányait az ungvári agyagipariskolában kezdte meg, majd elvégezte az iparművészeti iskolát, ahol Mátrai Lajos tanítványa volt. Számos külföldi várost bejárt és hazatérte után megcsinálta Ungvár városának a Dayka-szobrot, majd Rozsnyónak gróf Andrássy Dénesné szobrát. Szamovolszky 1911-ben a müncheni nemzetközi kiállításon megkapta Bajorország állami művészeti aranyérmét, 1913-ban pedig a magyar állam művészeti aranyérmét.

PÁLYÁZATOK

LEJÁRT PÁLYÁZAT. A budai Gellértfürdő berendezésének egy részére a székesfőváros tanácsának megbízásából az O. M. Iparművészeti Társulat általános nyilvános pályázatokat hirdetett, melyek — mint az eredmény mutatja — iparművészeink körében nagy érdeklődést keltettek. A január hó 15-én lejárt három pályázatra mindössze 101 pályamű (534 lap) érkezett be, mely az O. M. Iparművészeti Társulat rendes kiállítási helyiségének java részét foglalja el. A bírálóbizottság január hó 23-án Bárczy István dr. polgármester elnöklésével döntött a pályázat sorsa felett és megelégedéssel állapította meg, hogy a beérkezett művek közt sok abszolút becsű jó munka akad, ami annál örvendetesebb, mert tudvalevő, hogy kiválóbb iparművészeink közül többen a harcmezőn teljesítik hazafiui kötelességöket. A pályadíjakat és a vásárlásokra rendelkezésre álló összegeket a bírálóbizottság a következő tervező művészeknek ítélte oda:

a) Szalon és kétágyas vendégszoba. 1000 koronás I. díj: Káldory Lajos és Ferenczi Sándor. 600 koronás II. díj: Bodon Károly. Megvásárolták 400—400 koronáért Löffler Sándor és Löffler Béla, továbbá Spiegel Frigyes pályaműveit.

b) 2500 koronás kétágyas vendégszoba. 800 koronás I. díj: Méray Dezső, 500 koronás II. díj: Meyer Antal. Megvásárolták 250—250 koronáért Rákos Pál, Spiegel Frigyes és Benkhardt Ágost pályaműveit.

c) 1500 koronás kétágyas vendégszoba. 800 koronás I. díj: Méray Dezső, 500 koronás II. díj: Meyer Antal. Megvásárolták 250—250 koronáért Spiegel Frigyes, Benkhardt Ágost és Bayer Dezső pályaművét. Mint értesülünk a székesfőváros tanácsa a bírálóbizottság által megvásárolt pályaműveken kívül az I. csoporthoz tartozó pályaművek közül még megvásárolja Ada Dezsőnek és a III. csoporthoz tartozók közül pedig Fircsa Bélának pályaművét.

Valamennyi pályaművet az O. M. Iparművészeti Társulat január 26-tól február hó 3-ig kiállíttatta az Iparművészeti Múzeumban. A pályadíjjal kitüntetett és megvásárolt pályaművekből több szemelvényt lapunk legközelebbi számában közölni fogunk.

A HADI EMLÉKTÁBLÁK ÉS EMLÉKMŰVEKRE hirdetett pályázat február hó 3-án déli 12 órakor jár le. A pályázat eredményét lapunk legközelebbi számában közöljük.

SZAKIRODALOM

MAGYAR MŰVÉSZEK LEXIKONA. Írta dr. Szendrei János és Szentiványi Gyula. Első kötet. Abádi—Günther. Budapest 1915, 616. l. Hatalmas vállalkozásnak első kötete ez a munka, amelyhez szinte még hozzá kell nőnie közönségünknek. Még ma is nem egyszer olvashatjuk, hogy művészeink a XIX. századig nem voltak s a magyar művészek története voltaképpen Barabás Miklóssal és Ferenczy Istvánnal kezdődik. S íme Szendrei János és Szentiványi Gyula művészeti lexikonjának első kötetében betürendben haladva pusztán a G betüig a XII. századtól napjainkig 2953 művészt sorol föl. Ezek sorában természetesen nemcsak magyarok szerepelnek, de olyan külföldi művészek is, akik nálunk dolgoztak s akiket joggal sorozhatunk a mi mestereink közé, mert hisz a művészre nézve legalább is oly fontos az az ország, amely munkával látta el, mint az, ahol született. A lexikon szerzői nem elégednek meg a pusztán életrajzzal, de mestereink eddig ismert munkáinak sorozatát is közlik s szinte bámulatraméltó teljességgel a reájuk vonatkozó irodalmat is. Alaposság dolgában kevés könyvünk vetélkedhetik ezzel a lexikonnal, amely elsősorban műtörténetíróink számára nélkülözhetetlen for-

Mercad

Magyar Iparművészet

1915.

KÁLDOS István épitész M.D.K.

-észtvett a pályázaton /II. dij , 35 000 Ft/

Társtervező:Czebe István-Ulrich Ferenc és Szabó László

Döntöttek a tatabányai megyi kórház épitési pály zatáról

Magyar Nemzet 1962. december 24. 15.1.

M.É.K.

Káldos István építész

A Hévíz-tófürdő tervpályázaton 35000 Ft-os II. díjjal jutalmazva.

Társtervező: Kalmár Anikó, Városy Péter, Szabó László, Scharle Gyula

Magyar Építőművészet 1966/2. 2-5.l.

M.N.K.

Káldos István építész

Orvos továbbképző Intézet, Sebészeti Tömb
tervpályázata 24ooo Ft-os ki ielt megvétel

Társtervező: dr. Uhlárné Kalmár Anikó-
Töreky Dezső- Szabó László

Magyar Építőművészet 1966/3. 2-3.l.

Káldos István épitész M.D.K.

Rész vett a pályázaton /költségtéritás: 3oc

Tástervezö: Ulrich Ferenc, Szabó László

Dr. Kiss Tibor: Idegkórház tervpályázat
Magyar Épitömüvészet 1964/3. 6-12, 1.

Káldos István M.D.K.

Dijazva a pályázaton 35000 Ft

Társtervező: Kalmár Anikó- Városy Péter-

Szabó László - Scharla Gyula

Huszonhat terv érkezett a hévizi tófürdő korszerűsítésére

Magyar Nemzet 1965. dec. 3x 19. 3. 1.

Káldos István M.D.K..

Részvett a budapesti Orvostudományi Egyetem elméleti tömb tervpályázatán

Társtervező: Czebe István, Szabó László

Magyar Építőművészet 1963/2. 6-7.l.

Káldos István épitész M.D.K.

Pályamüve 35 000 forintos m gvételeben részesült

Társtervező: Ulrich Ferenc- Káldos István

Kihirdették az uj szegedi klinika tervpályázatának eredményét

Magyar Nemzet 1964. május 1. 3.l.

MDK

Kaldrovits

Kenyér pohárral

Képzőm. Főisk. pécsi műv.telep kiáll. 1945x 1945. aug.

MDK

Kaldrovits

Gyerek csendélettel, of.

Képzőm. Főisk. pécsi müv.telep kiáll. 1943. aug.

MDK

Kaldrovits

Lila tetők

Képzőm. Főisk. pécsi műv. telep kiáll. 1943. aug.

MDK

Kaldrovits

Könnyü szinek

Képzőm. Főisk. pécsi műv. telep kiáll. 1943. aug.

MDK

Kaldrovits

Sárga fej , of.

Képzőm. Főisk. pécsi müv. telep kiáll. 1943. aug.

MDK

Kaldrovits

Reggel

képzőm.Főisk. pécsi műv.telep kiáll. 1943.aug.

MDK

Kaldrovits

Ut

Képzőm. Főisk. pécsi müv. telep kiáll. 1943. aug.

MDK

Kaldrovits

Ablak előtt, of.

Pécsi sziluett

Képzőm. Főisk. pécsi müv.telep kiáll. 1943.aug.

MDK

Kaldrovits

Fiu a kapunál

Képzőm. Főisk. pécsi müv.telep kiáll. 1943.aug.

MDK

Kaldrovits

Havihegy

Képzőm. Főisk. pécsi müv.telep kiáll. 1943. aug.

MDK

Kaldrovits

Hegyekben

Képzőm.Főisk. pécsi műv.telep kiáll. 1943. aug.

MDK

Kaldrovits

Papnövelde utca

Képzőm. Főisk. pécsi müv. telep kiáll. 1943. aug.

MDK

Kaldrovits

Kilátás a Mecsekről

Templom a Tettyén

képzőm. fólnk. pécsi műv. telep kiáll. 1943. aug.

MDK

Kaldrovits

Templomtorony

Képzőműv. Főisk. pécsi műv.telep kiáll. 1943. aug.

MDK

Kaldrovits

Cigénytekintet

" "

Képzőmüv. Főisk. pécsi müv.telep kiáll. 1943. aug.

MDK

Kaldrovits

Csendélet

Képzőműv. Főisk. pécsi műv. telep kiáll.
1943. aug.

MDK

Kaldrovits

Kedveske

Képzőmüv. Főisk. pécsi müv. telep kiáll.
1943. aug.

MDK

Kaldrovits Irén

Irocska alszik

Képzőművészeti Főisk. pécsi műv. telep kiáll.

1943. aug.

MDK

Kaldrovits Irén

Kodály-könyv

Képzőművészeti Főisk. pécsi müv. telep kiáll.
1943. aug.

Kaldrovits Irén

MDK

Félénk gyermek

Képzőműv. Főisk. pécsi műv.telep kiáll. 1943.
aug.

MDK

Kaldrovits Irén

Ut a Mecsekre

Képzőm. Főisk. pécsi műv. telep kiáll. 1943. aug.

MDK

Kaldrovits Irén

Világosság

Este van

Képzőm. Főisk. pécsi műv. telep kiáll. 1945. aug.

MDK

Kaldrovits Irén

Meleg délután

Képzőm. Főisk. pécsi müv. telep kiáll. 1943. aug.

MDK

Kaldrovits Irén

Fürdőtrikóban

Sárgaruha

Képzőm. Főisk. pécsi műv. telep kiáll. 1943. aug.

MDK

Kaldrovits Irén

Pécs fentről

Kálmán üvegablakkal, of.

Képzőm. Főisk. pécsi müv. telep kiáll. 1943. aug.

MDK

Kaldrovits Irén

Kedveske, v.

Képzőm. Főisk. Ifj.Körének karácsonyi kiáll.
1943.

MDK

Kaldrovics Irén

Vasárnap nyilik meg a pécsi müv.telep kiállitása.
Dunántul Pécs, 1943. aug. 11.

~~Hantai Simon~~

Sovább

Felelős kiadó: Török Lajos. Dunánlúl Pécsi Egyetemi Nyomda Pécs. Nyomdáért felelős: Mészáros József igazg.

42. Rózsa: Virág papíron — — — — — — — — 90 P.
43. ~~Hantai~~: Kék-piros színharc — — — — — — — 100 P.
44. ~~Balla~~: Fürdőben — — — — — — — — 100 P.
45. Kaldrovits: Reggel (2 drb.) — — — — — — — 120 P.
46. Kaldrovits: Sárga fej (olajf.) — — — — — — — 100 P.
47. Rózsa: Fehérbarátok temploma — — — — — — — 80 P.
48. ~~Hantai~~: Cigány — — — — — — — — 60 P.
49. ~~Balla~~: Purdé — — — — — — — — — 70 P.
50. Kaldrovits: Könnyü színek — — — — — — — 80 P.
51. Rózsa: Hajlott törzsek — — — — — — — — 90 P.
52. ~~Balla~~: Mindszentek temploma — — — — — — — 50 P.
53. ~~Hantai~~: Fiú (olajf.) — — — — — — — — 120 P.
54. ~~Hantai~~: Kataklizma előtt — — — — — — — 50 P.
55. ~~Hantai~~: Kataklizma után — — — — — — — 50 P.
56. Rózsa: Magyarürög — — — — — — — — 80 P.
57. ~~Balla~~: Zsongorkői kilátás — — — — — — — 90 P.
58. Rózsa Háromszínű virágok — — — — — — — 100 P.
59. ~~Balla~~: Villanypózna — — — — — — — — 60 P.
60. Rózsa: Ellentét — — — — — — — — 70 P.
61. ~~Hantai~~: Vörös vonalak — — — — — — — 70 P.
62. Kaldrovits: Lila tetők — — — — — — — — 120 P.
. Rózsa: Zsongorkő alatt — — — — — — — — 90 P.
~~Balla~~: Utca — — — — — — — — — 100 P.
Kaldrovits Gyerek csendélettel (olajf.) — — — 160 P.
66. ~~Hantai~~: Bábi kedvence — — — — — — — mgt.
67. Rózsa Orkán — — — — — — — — 60 P.
68. " Felhők — — — — — — — — 60 P.
69. Kaldrovits: Kenyér pohárral — — — — — — — 80 P.
70. Rózsa: Irocska (olajf.) — — — — — — — — mgt.
71. ~~Hantai~~: Hepe — — — — — — — — — 50 P.
72. ~~Hantai~~: Hupa — — — — — — — — — 50 P.
73. ~~Hantai~~: Kezek (tempera) — — — — — — — 200 P.
74. Rózsa Alkonyat — — — — — — — — — 50 P.
75. ~~Hantai~~: Irocska (szén) — — — — — — — — 100 P.
76. Rózsa: Freskókarton — — — — — — — — mgt.
77. ~~Hantai~~: Szénfej — — — — — — — — — 100 P.
78. ~~Balla~~: Kálmán (szén) — — — — — — — — 70 P.
79. Rózsa: Árnyékok (olajf.) — — — — — — — — 150 P.
80. ~~Hantai~~: Piros virág — — — — — — — — 100 P.
81. " Tettye — — — — — — — — — 50 P.
82. Kaldrovits: Pécs fentről — — — — — — — — 60 P.
83. " Kálmán üvegablakkal (olajf.) — — — — 160 P.
84. ~~Hantai~~: Kék kontur — — — — — — — — 70 P.
85. " Búcsú — — — — — — — — — 80 P.
86. Kaldrovits: Fürdőtrikóban — — — — — — — 30 P.
87. " Sárga ruha — — — — — — — — 30 P.

88. Rózsa: Rókusdomb — — — — — — — — — 60 P.
89. " Reminiszcenciák (olajf.) — — — — — — 180 P.
90. ~~Hantai~~ Uj világ — — — — — — — — — 80 P.
91. Kaldrovits: Meleg délután — — — — — — — 60 P.
92. ~~Hantai~~: Nyerskoszt — — — — — — — — 150 P.
93. ~~Balla~~ Napsütötte-utca — — — — — — — 60 P.
94. " Régi házak — — — — — — — — 80 P.
95. Kaldrovits: Világosság — — — — — — — — 60 P.
96. Kaldrovits: Este van — — — — — — — — 80 P.
97. Rózsa: Lefele — — — — — — — — — 90 P.
98. Kaldrovits: Ut a Mecsekre — — — — — — — 50 P.
99. ~~Hantai~~ Sápadtarcu — — — — — — — — 70 P.
100. Rózsa Virágok — — — — — — — — — 110 P.
101. ~~Balla~~ Tettye — — — — — — — — — 70 P.
102. " Székesegyház — — — — — — — — 60 P.
103. Kaldrovits Félénk gyerek — — — — — — — 70 P.
104. ~~Hantai~~: Szőlőhegyen keresztül — — — — — — 80 P.
105. " Cinikus (olajf.) — — — — — — — — 300 P.
106. ~~Balla~~: Vidám házak — — — — — — — — 70 P.
107. ~~Hantai~~ Házerdő — — — — — — — — 80 P.
108. Rózsa: Fenyők — — — — — — — — — 50 P.
109. Kaldrovits: Kodály-könyv — — — — — — — 60 P.
110. Rózsa: Jakabhegy — — — — — — — — — 80 P.
111. Kaldrovits: Irocska alszik — — — — — — — 70 P.
112. ~~Balla~~ Havihegyről — — — — — — — — 80 P.
113. ~~Hantai~~: Kéktorony — — — — — — — — 80 P.
114. Rózsa: Csendélet — — — — — — — — — 50 P.
115. Kaldrovits: Kedveske — — — — — — — — 80 P.
116. ~~Hantai~~: Jordán (olajf.) — — — — — — — 600 P.
117. " Tejespoharak — — — — — — — — 100 P.
118. Kaldrovits: Csendélet — — — — — — — — 60 P.
119. Rózsa: Zöldekben — — — — — — — — 90 P.
120. ~~Balla~~: Rókusdomb — — — — — — — — 50 P.
121. Rózsa: Kontur (tempera) — — — — — — — 250 P.
122. ~~Hantai~~ Utca — — — — — — — — — 60 P.
123. ~~Balla~~ Gyermekfej — — — — — — — — 60 P.
124. Rózsa: Buja hegyek — — — — — — — — 70 P.
125. ~~Balla~~: Pécsi templom — — — — — — — 60 P.
126. ~~Hantai~~: Bíbor — — — — — — — — — 80 P.
127. Kaldrovits: Cigánytekintet — — — — — — — 60 P.
128. " — — — — — — — — — 60 P.
129. Rózsa: Makárhegy — — — — — — — — 60 P.
130. ~~Balla~~: Laktanyák — — — — — — — — 70 P.
131. " Kerti virágok — — — — — — — — 60 P.
132. Kaldrovits Templomtorony — — — — — — — 80 P.
133. Rózsa: Csillogó város — — — — — — — — 60 P.

Kaldrovits Irén

festő

Kaldrovits Irén férfias
niség. Kitűnő érzéke van a
blémákhoz. Figurális akv
san sikerültek: Félénk
ke, Irocska alszik, C
kell említeni szép c
ket tájképeivel egy
szavúsága, mégis
jellemez. Kálmá
képében a f
nyers ereje f

Csorba Gy
művésztelep
Dunántu
1943. au

Kaldrovits Irén

– ORSZ. MAGY. KIR. KÉPZŐMŰVÉSZETI
FŐISKOLA PÉCSI MŰVÉSZTELEPÉNEK

KIÁLLÍTÁSA

K

BALLA IROCSKA,
KALDROVITS IRÉN,
HANTAI SIMON,
RÓZSA GYÖRGY.

PÉCS, 1943. AUGUSZTUS 15—20-IG.

110/Pg

KATALÓGUS ÁRA: 50 FILLÉR.

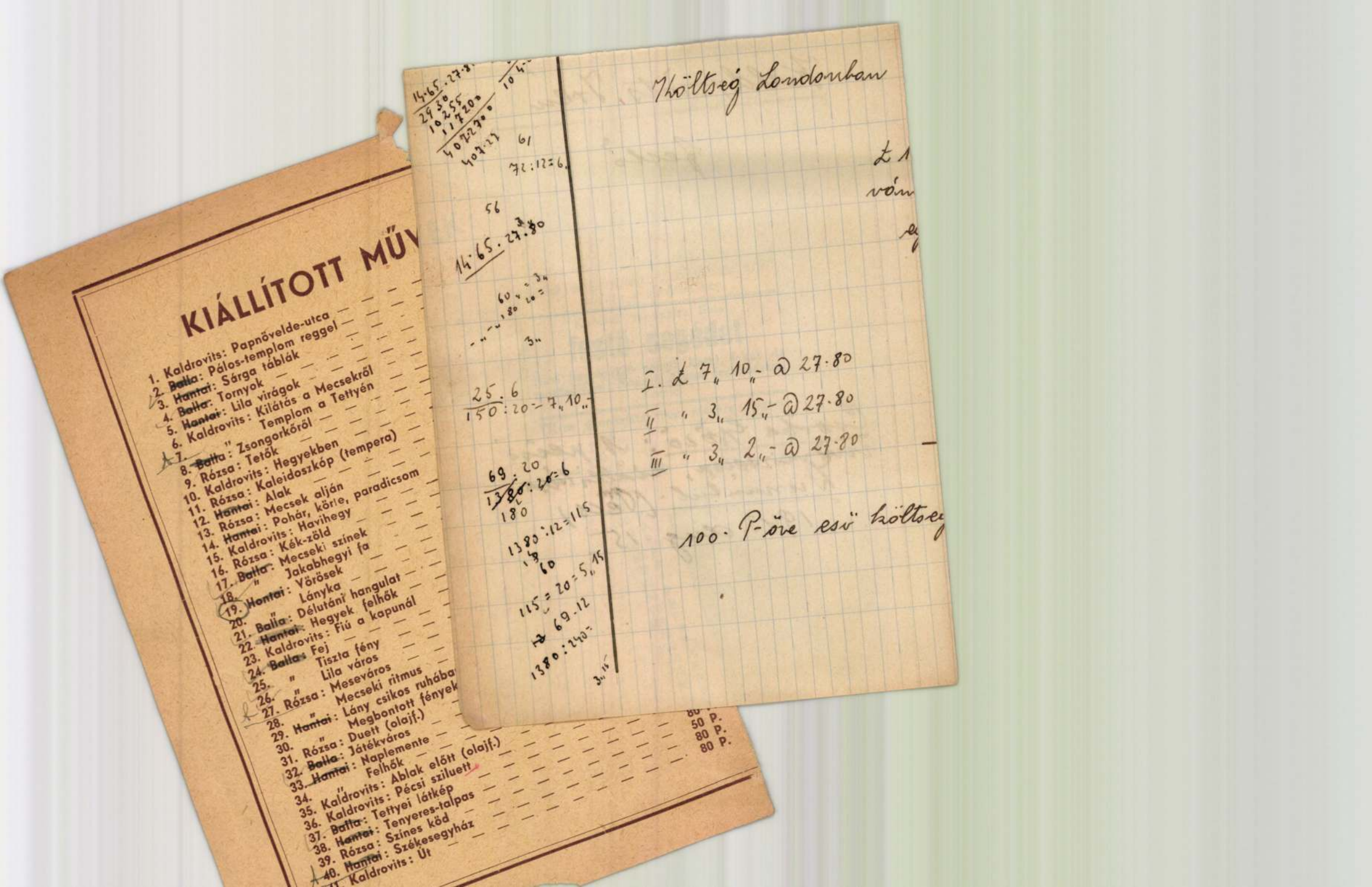

KIÁLLÍTOTT MŰV

1. Kaldrovits: Papnövelde-utca
2. ~~Balla~~: Pálos-templom reggel
3. ~~Hantai~~: Sárga táblák
4. ~~Balla~~: Tornyok
5. ~~Hantai~~: Lila virágok
6. Kaldrovits: Kilátás a Mecsekről
7. " Templom a Tettyén
8. ~~Balla~~: Zsongorkőről
9. Rózsa: Tetők
10. Kaldrovits: Hegyekben
11. Rózsa: Kaleidoszkóp (tempera)
12. ~~Hantai~~: Alak
13. Rózsa: Mecsek alján
14. ~~Hantai~~: Pohár, körte, paradicsom
15. Kaldrovits: Havihegy
16. Rózsa: Kék-zöld
17. ~~Balla~~: Mecseki színek
18. " Jakabhegyi fa
19. ~~Hontai~~: Vörösek
20. " Lányka
21. ~~Balla~~: Délutáni hangulat
22. ~~Hantai~~: Hegyek felhők
23. Kaldrovits: Fiú a kapunál
24. ~~Balla~~: Fej
25. " Tiszta fény
26. " Lila város
27. Rózsa: Meseváros
28. " Mecseki ritmus
29. ~~Hantai~~: Lány csikos ruhába
30. " Megbontott fények
31. Rózsa: Duett (olajf.)
32. ~~Balla~~: Játékváros
33. ~~Hantai~~: Naplemente
34. " Felhők
35. Kaldrovits: Ablak előtt (olajf.)
36. Kaldrovits: Pécsi sziluett
37. ~~Balla~~: Tettyei látkép
38. ~~Hantai~~: Tenyeres-talpas
39. Rózsa: Színes köd
40. ~~Hantai~~: Székesegyház
41. Kaldrovits: Út

80 P.
50 P.
80 P.
80 P.

14·65 · 27·80
2930
10255
117200
407·2700
407·27

61
72 : 12 = 6

56
14·65 · 27·80

60 " = 3"
180 20 =
3"

25 · 6
150 : 20 = 7" 10"

69 · 20
1380 : 20 = 6
180

1380 : 12 = 115
18
60

115 = 20 = 5" 15
69 · 12
1380 : 240 =
3" 15

Költség Londonban

Ł 1
vám
eg

I. Ł 7" 10" - @ 27·80
II " 3" 15" - @ 27·80
III " 3" 2" - @ 27·80

100 · P-öve esö költseg

MDK

Kaldrovits Irén, festő.

„Kedveské" – je merész előadásra.

Szépműv. 1944. 1. sz. 27. l.: Rónay Kármér:
Képzőműv. Főisk. kiáll.

MDK

Kaldrovits Irén, festöm.

Kedveske. Vigf.

Az OMK.Képzöm. Föisk. Ifj.Körének karácsonyi kiáll.
1943. Kat.

Kaldrovits Izrán

K

Lap: Dunántúl (Pécs)

Megjelent: 1943 aug. 11

Vasárnap nyílik meg a pécsi művésztelep kiállítása

P é c s, aug. 10. — A Képzőművészeti Főiskola nyári művésztelepének főiskolás növendékei csendben, de annál nagyobb buzgalommal dolgoztak, hogy Pécs és környékének sok szép festői részletét vászonra vetítsék.

A pécsi tartózkodásuk alatt mintegy száz munkával lépnek most a nyilvánosság elé. Kiállításukat a *ciszterci gimnázium földszinti folyosó helyiségében augusztus 15-én, vasárnap délelőtt fél 11 órakor nyitják meg. A kiállítás augusztus 20-ig lesz nyitva és naponta 10 órától 1-ig és délután 3 órától 6 óráig díjtalanul megtekinthető.*

A kiállító művészek már nem kezdők. Komoly előtanulmányok alapján jelentős munkát végeztek, amely művészi szempontból is érdemes a méltatásra. *Balla Aranka, Kaldrovics Izrán, Rózsa György* és *Hantai Simon* akvarelljei és olajfestményei adnak tájékoztatót arról a di-

cserélés munkáról, amelyet a pécsi tartózkodásuk alatt végeztek. Mind a négyen önálló egyéniségek, akiknek művészi felfogása kifejezésre jut a kidolgozásban, a téma választásában és a színekben. *Mindenesetre a fiatal ígéretes művészek megérdemlik, hogy komoly törekvésüket figyelem kísérje és pécsi képeik méltánylókra és megértőkre találjanak a pécsi közönség körében.*

Kaldrovits Irén

Ferkèpzomfoiskèyk

1939-41. 141.

ÁCS GÉZA

könyvkötő mester

IX., Bakáts-tér 9.

Telefon:

15

Alapítva: 1929.

Budapest 194 4. IX. 16

Szállitó-levél.

T. Műemlékek Országos Bizottsága nak nek

Az árú megnevezése.

16 kötet félvászonkötés

Kaldrovits Irén

rajz tanárjelök

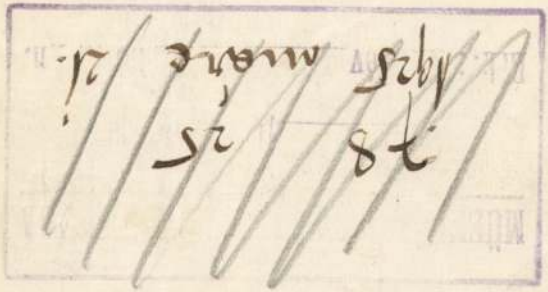

Ferkèpzomfoiskèvk

1939-41.148.l

rek és nyersanyagárak ta

3000 példányban 16 féle

48.000 darab minta szeri

.....

1000 darab TASAK és össze

1000 " BORITÉK

Ajánlatunk elfo

Kaldrovits Imre

festő

XI. Szent Imre hg u. 76

MKSz 1947

Káldor Aurél

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V. Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296 188-307

KATOLIKUS SZÓ

1963 AUG – 4.

1021

NAGYBOLDOGASSZONY

Mint Kármel-hegye a tenger kékségéből, úgy magaslik elő a tüzes nyár dolgos hétköznapjai közül Nagyboldogasszony napja, a legrégibb Mária-ünnepünk. Már az V. században megünnepelték Jeruzsálemben a Boldogságos Szűz „elszenderülését" — égi születésnapját.

Más volt ez az ünnep kezdettől fogva. Nem olyan, mint a vértanúk „memoria"-ja, emlékezete, mert Szűz Mária földi létezésének befejezését még akkor sem tekintették halálnak, ha ezen a néven nevezték. Leginkább „dormitio"-ról, „elszenderülésről", vagy „transitus"-ról, átmenetről beszéltek. Nemcsak régi hagyományok alapján, hanem a kinyilatkoztatás logikus folyományaként.

Az „idők teljességében" úgy jelenik meg az Isten Anyja a történelemben, mint a hajnalcsillag. A felkelő Napot hirdeti. Ő a Megváltás hajnalpírja. Az első ember, aki már előre részesül a megváltás kegyelméből. Az Isten végtelen szeretete öröktől fogva kiválasztotta és előkészítette, hogy nagy szerepét a megváltás művében betölthesse. Valósággal „új teremtmény". Páratlan az emberiség történetében az első ember óta.

Úgy lép a világba, hogy léte első pillanatától fogva tiszta lap a lelke, nem éktelenkedik azon semmiféle bűnnek foltja, de teljességgel elárasztja az Isten kegyelme. Azért köszönti benne az Isten-küldötte Gábriel a „kegyelemmel teljest".

Ám ha Mária Isten kegyelméből nem hordozta az ősszülők szörnyű örökségét, az áteredő bűnt, hogyan vonatkozhatott volna rá annak szankciója, büntetése: az, ami a halálban oly rettenetes, a feloszlás, az enyészet?

Isten Kiválasztottja a kegyelem által a testnek és lélleknek legtökéletesebb egysége. Ez a harmónia soha egy pillanatra sem szűnt meg. Valóban méltó lakóhelye volt Annak, Akit „sem az ég, sem a föld nem méltó, hogy befogadjon". — Amilyen rendkívüli volt közreműködése a Megtestesülés titkánál, olyan rendkívülinek kellett lennie a földi életből való távozásának is.

Mária Jézussal
(Káldor Aurél budapesti szobrász művész új szobra a nagykanizsai Sarlós Boldogasszony-templom számára)

Távozása nem volt halál. Legfeljebb „klinikai halál" — a szervezet motorjainak leállása, anélkül azonban, hogy a bomlás megkezdődhetett volna. Ezalatt a „dormició" alatt ment végbe a megdicsőülés, a testnek az az átalakulása, melyet Üdvözítőnk feltámadásával kapcsolatban említenek az Evangélisták, melyről Szent Pál is beszél: „Romlásra vetik el — romlatlannak támad föl. Dicstelenül vetik el — dicsőségben támad föl. Erőtlenségben vetik el — erőben támad föl. Érzéki testet vetnek el — szellemi test támad föl." (I. Kor. 15,43—44.) Ugyanott, néhány verssel később: „Ennek a romlandó testnek föl kell öltenie a romlatlanságot, ennek a halandónak a halhatatlanságot." (U. o. 53. v.) — A Boldogságos Szűz romlatlanságra, halhatatlanságra átalakult teste immár alkalmas volt arra, hogy felvétessék abba a természetfölötti világba, melynek helyét az anyagvilágban nem lehet keresnünk.

A megdicsőülés kiteljesedése ott ment végbe. Istenanyai méltóságának, egyéni érdemeinek megkoronázása, trónusra ültetése a legvonzóbb és legvigasztalóbb tény a hivő keresztény számára. Mert a Nagyboldogasszonyt már a legrégibb egyházatyák az Egyház prototípusának tartották. Érdekes párhuzamot vontak Mária és az Egyház között. Bennünket most inkább a másik párhuzam érdekel: Mária, az első megváltott, a Reparációban az első Isten Gyermeke, és mi: akik a hit és keresztség által Isten gyermekeivé lettünk. Mi is „kegyelemmel teljesek" lettünk, már a szent keresztségben, a Krisztussal való legteljesebb, szinte biológiai kapcsolat lehetőségét biztosítja az Eucharisztia. A szentségek Isten atyai szeretetének állandó kiáradását létesítik, állandó természetfölötti, kegyelmi légkört. és mégis, mindezek mellett, épp úgy, mint a Boldogságos Szűz, benne élünk az anyagi világban, a hétköznapi életben, emberek között, emberi élettel, emberi gondokkal, emberi munkákkal, úgy, mint Ő. Az Ő tranzitusa, dormiciója nagy vigasztalás a hivő ember számára. Igaz, hogy a mi tranzitusunk nem kerülheti el a halál kapuját, a felbomlást és az enyészetet, de ez csupán időleges, még akkor is, ha testünknek elenyészett állapota évmilliókig is tart. Azon a napon, az Utolsó Napon testünk ugyanolyan romolhatatlanságban, mint az övé, a halhatatlanságra átalakult formában, megdicsőülten felvétetik az örök dicsőségbe.

A Mennybevitel hite világosan kiolvasható a legrégibb liturgikus szövegekből, ugyanezt tükrözi középkori magyar egyházi irodalmunk, és az a tény, hogy hazánkban Szent István óta ez a legnagyobb Mária-ünnepünk. A legtöbb magyar templom titulusa Nagyboldogasszony. Augusztus 15-én tartotta Szent István az „országló napot", ő maga is ezen a napon halt meg. A templombúcsúk, az országos vásárok külsőségeiben is igen jeles nappá tették Nagyboldogasszony ünnepét. Hadd említsünk meg itt egy érdekes szentelményt. A Rituale Strigoniense szerint ezen a napon gyógynövényeket és virágokat szentel az Egyház. A XIV. században találjuk első nyomát a magyar kódexekben. Galliában nem ismerték, germán hatásra került hozzánk. A középkori vajákosok babonás eszközként használták az orvosságként ismert gyógynövényeket. Az Egyház azzal akarta szétoszlatni a misztifikáció ködét, hogy megáldotta a gyógynövényeket. Az amúgy is bennük levő gyógyító tényezőkhöz, a Boldogságos Szűz közbenjárására Isten áldását kívánja biztosítani, hogy a kívánt gyógyulás bekövetkezzék.

Milyen kedves ez a szentelmény. Az illatos herbák azokra a virágokra emlékeztetnek, melyek ott illatoztak a Menynyekbe Fölvett Istenanya üres sírjában...

Körmendy Béla

gulati velejárója van, vagyis nincs szabatosan meghatározott, mindenhol egyformán érvényes tartalma. Teljesen mást kell például értenünk, amikor a londoni *Times* „Liberális bíborost" választottak pápává" címmel közölte a konklávé eredményét és megint más fogalom indult útjára, amidőn *a nyugatnémet hadiipar újságjai* adták hírül ezt az eseményt. Az előbbi lap a régi, kiveszőben levő angol liberalizmusra gondolt, az utóbbiak pedig elméjük csücskében azt forgatták a „liberális" szó leírásakor, no újra olyan pápa, mint aminő XXIII. János volt... Azaz: a béke, a megengesztelődés, a szeretet, a nyugodt és termékeny együttélés pápája... Más szóval, ugyanaz az alig palástolt idegenkedés és megbökkenés nyilatkozik meg bennük, mint amely a *Pacem in terris* enciklikát a háborús uszítók táborában fogadta. Ha viszont mi mondanók, hogy VI. Pál pápa „liberális", akkor mi a klasszikus latin nyelv e szavának értelmére gondolunk...

Az elénk került kommentárok minduntalan emlegetik a „persecuzione romana"-t, amikor VI. Pál pápa életrajzát közlik és cselekedeteit meg beszédeit elemzik. Ezzel a kifejezéssel arra a tényre céloznak, hogy *XII. Pius* pápa annak idején nem kreálta bíborossá msgr. Montinit, hanem *Milánó* érsekévé nevezte ki, aminek következtében nem vehetett részt bíborosként azon a konklávén, amely *Roncalli* bíborost emelte Szent Péter trónjára. Mindenesetre szembetűnő jelenség volt, hogy *XXIII. János* pápa a legelső alkalommal éppen a milánói érseket díszítette föl elsőnek a bíborral.

Ebben a vonatkozásban figyelemre tarthat számot, amit *Enzo Forcella*, a kitűnő publicista ír a washingtoni *The New Republic* hasábjain. Igaz, hogy rendkívül érdekes írásában akad egynémely csipkelődés. Ennek az az oka, hogy Forcella a jobblétre szenderült milánói katolikus *Adesso* köréhez tartozott. És ezt a lapot éppen Montini érsek szüntette meg szélsőséges magatartása miatt. Sorjában elmondja az író, hogy miként viselkedett Montini kifelé és mit tett befelé, miután elfoglalta az érseki széket. „Ismert dolog, úgymond, hogy XII. Pius pontifikátusának négy utolsó esztendejében a milánói kúria az egyik legtevékenyebb központ lett, amely legfelsőbb szinten egyengette az utat arra, hogy Pacellinek rátermett utódja legyen és „korrigálja" (az ő kifejezése!) XII. Pius pontifikátusának legkorszerűtlenebb, legkonzervatívabb és a tekintélyi elvhez legjobban ragaszkodó tendenciáit. Montini egymás mellett tevékenykedett *Roncalli* velencei pátriárkával, *Lercaro* bolognai érsekkel, nagy barátjával, *Wyszinski* bíborossal, *Gracias* bíborossal és úgyszólván valamennyi haladó szellemű kardinálissal. Bevezetéseket írt *Leo Suenens* malinesi

a kommunis
való viszony
elődje kezdett
ha a katoliku
legi állapotát
nem elegend
pápa csupán
pápa által te
általános kör
sítja. Majd e
Pál milyen szellemben halad
tova. Azt mondogatják, hogy
ő már a negyedik szavazáskor
megkapta a szükséges többséget. De ő újabb szavazást
kért, hogy ellenzőinek a szavazatát is megszerezze. Lehetséges, hogy kinyomozása az
egyhangúságnak lesz az ő
pontifikátusának az alaphangja. Diplomata pápának bizonyulhat, aki majd inkább hajlik arra, hogy lábát a féken,
mint a gyorsító gázpedálon
tartsa."

Msgr. J. N. Moody, a nagyrabecsült katolikus amerikai
történész, az amerikai jezsuiták lapjának a megbízásából
1956-ban interview-sorozatot
csinált Montini érsekkel. Most
ő írta az *America* vezetőcikkét
Habemus Papam — Paulum VI címmel. „Talán az lenne a
legjobb előre való becslés, ha
azt mondjuk, hogy *az új pontifikátus lényege ugyanaz lesz,
mint az előbbié volt — csak
a stílusa lesz különböző.* A
különbség természetes és a két
ember egymástól eltérő személyiségéből ered. Egyik legelső benyomásunk az az új
pápáról, hogy megvan benne
a tapasztalt diplomatának az
óvatossága (tartózkodása). Beszélgetésünk során igen körültekintően nyilatkozott ragyogó francia nyelven. Rendkívül mozgékony szelleme
van és ezt bőséges olvasmányokkal táplálja... Teljesen
tisztában van korunk szellemi
áramlataival és ezeket objektíve tárgyalta meg. Nincs meg
benne János pápa melegsége
s vitalitása, de az *őszinteség
és mélység* benyomását keltette bennem, amikor beszélt. A
személyiségben adódó különbség *nem fogja befolyásolni az ő fő gondolatait, amelyek nagyon is rokonságban
vannak XXIII. Jánoséval.*
Akárcsak elődjének, úgy az ő
érdeklődése is lényegileg a
lelkipásztori vonatkozásokra
irányul. Ő szintén igen nagy
mértékben foglalkozik az emberi élet minden megnyilvánulásával... Egy pápa megválasztása különbözik más vezető kiszemelésétől. A pápaság dimenziói felülmúlnak
mindnen más tisztséget és
megígértetett nekünk a Szentlélek, hogy az az Egyházat
megtartsa s kormányozza.
Ugyanez a Lélek azonban
csakis emberek által nyilatkozik meg, ezért mindig fontos, mi a sugallatára az emberi válasz. És hogy miben
áll századunk legfontosabb
konklávéjának a jelentősége,
az abban nyilatkozik meg,
hogy a bíborosok a számba
jöhető emberek legjobbját választották meg, azt az embert,
akit a tehetsége, a lelkülete
s a gyakorlata készített elő
erre a munkára. Úgy a katolikusok, mint minden más ember joggal örül ennek."

VI. Pál pápa a tiaráival

amilyent csak a pápa használ
hat. Több példány is van be
lőle. Sőt, szokásos az új pápá
új tiarával is megajándékozni
Pl. XXIII. János pápa is szü
lőföldje katolikusaitól kapot
új tiarát koronázására, amelye
végrendeletében a bergamoi
székesegyház kincstárára ha
gyományozott.

A tiarák mai formája az
utóbbi évszázadban alakult ki.
Hármas megosztására az Egy
ház megszentelő, tanító és tör
vényhozó küldetése nyújt
misztikus magyarázatot. Sem
a koronázás, sem a hármas
tiara azonban nem hord ma
gában olyan jogi képleteket,
mint pl. a magyarországi Szent
István koronája, amellyel tör
ténő megkoronázásáig a ma
gyar közjog nem ismerte el a
király működését alkotmá
nyosnak.

VI. Pál pápa tiarája, ame
lyet a milanói ambroziánus
ritusú katolikus hívek ajándé
koztak pápává lett volt bíbo
rosérseküknek, az eddig szo
kásos tiara-formáktól el is tér
valamelyest. Megőrizte ugyan

Nagybold

Forró nyár zeng a
a fák között suha
a szűz magasság
zsolozsmázó pacsir

Csobban az ünnep
a katáng szirma c
tüzet kortyol az a
összeolvad a föld

Barna rögön smar
szél lengedez, — t
topáz barackba ma

Ő jár itt, aki Men
meglibben köpenye
s érik a szőlő és a

Dante kézira

1965-ben lesz *Dante* születésének hétszázadik évfordulója. *Uguccione Ranieri*, neves olasz Dante-kutatónak nemrégiben az az ötlete támadt, hogy a *Divina Commedia* eredeti kézirata valószínűleg annak a háznak a falában rejtőzködik, ahol a költő számkivetésének ideje alatt sok esztendeig élt. Ennek a feltevésnek az alapja: egy analógia s egy tény. Elismerjük, hogy mindkettő éppenséggel nem a legbiztosabb alap ekkora nagy kultúr-felfedezéshez, aminő a szóban forgó kézirat megtalálása volna.

1865-ben történt, úgyszólván a hatszáz éves Dante-jubileum előestéjén, hogy a ravennai franciskánusok kegyes véletlen folytán *megtalálták egy kolostor falában Dante sírját.* Ez az analógia, azaz ici-pici remény. A tény már súlyosab-

Valeri bíboros halála

B. Káldor: Józef Attila nabożeństw.

Magyar Nemzet.

1947. IX. 21.; III. ísf. 214. n.

5. old.

(:Kir.:)

M.D.K.

Káldor

Hirdetés-rajz: Itt az uj Harmonia! cimmel.

Szinház és Moz. Bp. 1949. márc. 30. II. évf. 13. sz. 31. l.

M.D.K.

Káldor

Plakátrajza "1946 Kalodont ujra békeminőség" cimmel.

Szinház, Bp. 1946. május 3-9. II. évf. 16. sz. 23. lap

MDK

Káldy,ép.mérn.

Mayláth ép.m.-el közösen egy ötszobás családi házat, és egy két szobás családi lakóházat tervezett.

A MMÉE-ben állandó intézménnyé alakult át ez a kiállitás./Két illusztr. a III.és VII.l./

Dr.Ny.L.: A"Hogyan épitsünk?" kiáll. a Nemzetközi Vásáron. MMÉE Közlönye 1933.máj.6. III.és VIII.l.

MDK

Káldy Ferenc és Zombory Moldován Béla

Nyaraló Balatonszárszón, repr.

Magyar Építőművészet 1944. 15.1.

Káldy Ferenc

építész

Magyar Építőművészet

1944. 66. l. (Nyaraló-
kör a Balaton
mellett, képpel és
alaprajzzal.)

Káldy Ferenc és

Zombory Moldován
Béla

cédi

Magyar Építőművészet
1944. 15. l. (Nyaraló Balatonaracson, Képpel és alaprajzal.)

Europa film könyvtár és lapterjesztő

Sz. F.

Budapest

V. Visegrádi u. 36

Káldy Ferenc

építész

Tér és Forma

1935. 77. l.

(Édes Jenő nyarólja Szepezden. — Zombori Moldován Béla nyaralója Arácson. — Képekkel.)

Terverte fenti.

Káldy Ferenc
épitész

Tér és Forma
1935. 74. l.
(Dr Kertész Elek nyaralója Balatonbogláron, képpel.)

Tervezte fenti.

bízva oly kőművesmesterre, ki még azt sem tudta elbírálni, ért-e a palérja a vasbetonszerkezetek kivitelezéséhez.

Balatonarácson a Cseppen-féle épület magas földszint feletti vasbeton szerkezetét a szerkezetbe behelyezett vasuti sinek nem bírták megtartani és leereszkedett.

Balatonparttal szomszédos villonyai emeletes bőrgyár építésénél a helytelen vasszerelés miatt a vasbeton-szerkezet leereszkedett.

Keszthelyen 1927. év óta négy esetben fordult elő, hogy kőművesmester által épített, alagsorral ellátott ház alagsor feletti vasbetonmennyezete az építés alatt az állványok kibontása után önsúlya alatt oly nagy mértékben behajolt, hogy részben aláfalazással, részben pedig vasgerendákkal kellett alátámasztani, hogy a leszakadás veszélyét elkerüljék.

Ábrahám-Öreghegyen (Badacsony) a Tarr-féle vendéglő építésénél cca. 6.00×8.00 m vasbeton szerkezet leereszkedett. A szerkezetben 2 drb. vasbeton gerenda volt. A vasbeton lemezben *a fővasak a gerendákkal párhuzamos irányban voltak elhelyezve.*

Balatonbogláron a fürdőigazgatósági iroda vasbeton mennyezetébe betonvas helyett tüskésdrótot helyeztek: *„hogy a beton jobban kapaszkodjon".* A leszakadást úgy kerülték el, hogy 2 drb. fagerendával alátámasztották, majd később a gerendák korhadtak el, mikor vasgerendával támasztották alá a födémet.

Vasbeton áthidalók leszakadásának esete naponkinti. Kőművesmestereink hihetetlenül kevés vasat alkalmaznak a vasbeton szerkezetekbe és azt a keveset is rossz helyen. *Balaton-Máriafürdőn* egyik kartársunk kibontott egy áthidalót, melyet az ablaktok tartott. *Vas helyett a betonban 2 drb. akácfa szőlőkaró volt.*

Révfülöpön 1930-ban kőművesmester kezdette meg a Dunkell-féle kétemeletes ház építését, 3 toronnyal és 2 kupolával. Az épület házilagosan épült a vállalkozó által bemondott 17.000.— P építési költség előirányozásával. Az épületben a második emeleten 4 drb. 1 szobás lakáshoz, a földszinten 2 drb. 2 szobás lakáshoz *nincs W. C.* Az I-ső emeleten a legelszigeteltebben álló hálószoba mellé utólagosan helyeztek el W. C.-t. *Kétemeletes házhoz utólagosan építettek lépcsőt,* mert belső lépcsőről idejekorán nem gondoskodtak. A vasbetonszerkezetekkel megoldott, illetve megoldatlan házban rengeteg szerkezeti pótlást kellett végezni, hogy a leszakadási veszélyeket elkerüljék; úgy, hogy az építési költség *ma 43.000.— pengőnél van.* Az építtető teljesen tönkre ment és még 6.000.— pengő kellene a teljes befejezéshez.

Se szeri se száma azoknak az épületeknek, hol kisebb-nagyobb hiba, helyrehozhatatlan szerkezeti megoldás, nem okozott volna a Balaton körüli építtetőknek jelentékeny kárt.

Balatoni építészek és építőmesterek alapját képezik községeik jövedelmi forrásainak, miután a községi adókat, forgalmi adókat és egyéb állami illetményeket pontosan fizetik. Ellentétben állanak velük a kőművesiparosok és a kőművesmesterek — kevés kivétellel, — *akik 80%-ban behajthatatlanul nem adóznak,* minek következménye az, hogy velük a konkurrenciát felvenni az építőmesterek csak saját vagyonuk kockáztatásával képesek, mely vagyoni kockáztatásuk nem lehet államérdek.

A Balatoni Intéző Bizottságnak a tervezésre vonatkozó 1933. évi statisztikája a következő:

1933. jan. 1-től — okt. 20-ig összesen *457 nyaraló* épült a Balaton körül.

Ebből tervezett: okl. építész 53, okl. mérnök 19, építőmester 68, *kőművesmester 268,* kőművesiparos 18, ácsmester 10, ismeretlen 21 épületet.

Ezen statisztikai adatok után kérdezzük, érdeke lehet-e a köznek, hogy a balatonparti épületek tervezése továbbra is a kőművesmesterek kezében maradjon és részükre az egyemeletes házak építése megadható legyen?

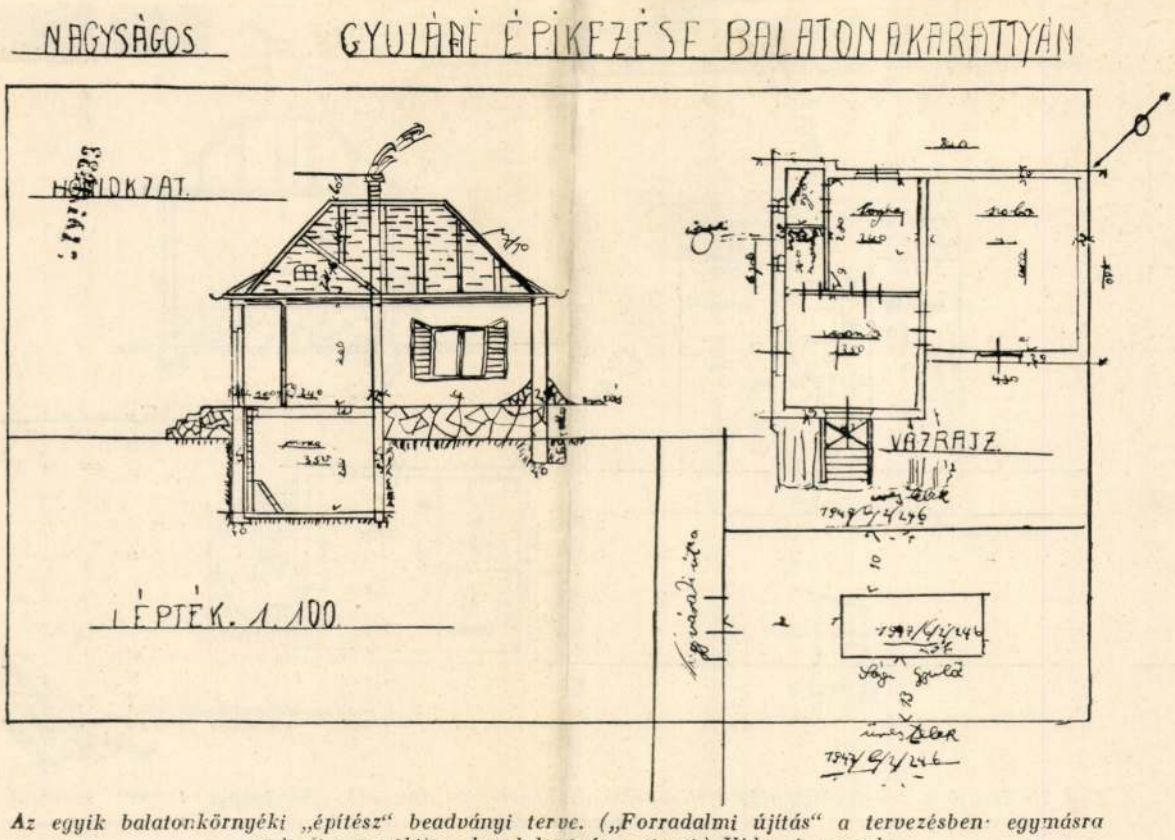

Az egyik balatonkörnyéki „építész" beadványi terve. („Forradalmi újítás" a tervezésben: egymásra rajzolt perspektiva, homlokzat és metszet.) Videant consules...

adványi terv állapotában van, akkor ott már nehéz segíteni. A visszautasítás sem használ, mert ebből keletkeznek az engedély nélkül történő vad építkezések.

Egyetlen célravezető megoldás, ha biztosítjuk, hogy kizárólag hozzáértő szakemberek végezzék a tervezést. Ez pedig csak úgy valósulhat meg, ha törvényesen kimondják a vállalkozás és tervezés különválasztását. Vagy vállalkozó valaki vagy tervező. Az iparjog pedig legfeljebb három évenként legyen változtatható.

Ha külön foglalkozási ággá fejlődik az épülettervezés, a kontár tervezők fokozatosan kiesnek az egészséges verseny folytán. Ez sok tanult szakembernek nyujtana keresetet és közkinccsé tenné az építésztársadalom kultúrális erőit. Hasznára volna a magánosoknak és a vállalkozóknak egyaránt, mert az építtetők a pénzükért a legjobbat kapnák, a vállalkozók pedig mentesülnének egy olyan munkától, melyet ők, mint ahogy az a köztudatban van, ingyen készítenek.

Ez a kérdés már hosszú esztendők óta vajúdik, hosszú évek óta folyik a kontárkodás és hosszú esztendők óta majdnem tétlenül és tehetetlenül nézi az építésztársadalom azt, hogy építészetileg lezüllesztik az országot. Én nem hiszem, hogy volna ma bármilyen más fontosabb ügye a kamarának és az egyesületeknek, mint az, hogy végre összefogva megoldja ezt a nemzeti jelentőségű kérdést.

vitéz Nemes Árpád.

KONTÁRGARÁZDÁLKODÁS A BALATON KÖRNYÉKÉN

Összeomló födémek — Tüskésdrót, mint betonvasbetét: „hogy jobban kapaszkodjon" — Akácfakaró a betonban, gömbvas helyett — Kétemeletes ház WC nélkül és utólag épített lépcsőházzal...

A balatonkörnyéki építkezésekről *Káldy* Ferenc építőmester, lapunk balatonfüredi munkatársa a következő érdekes beszámolót közli:

Komoly építőművészi törekvések helyett az egész Balaton körül ízléstelen homlokzatoknak, tornyos várszerű és manzardos épületeknek oly stíluszagyvaságaival találkozunk, melyek *a minimális tervezői tudást* is nélkülözik.

Az építészet jelenlegi fejlődésével kapcsolatosan rá kell mutatnunk arra is, hogy *nemcsak a tervezés terén,* hanem a *kivitelezés terén is* megfelelő elméleti szakképzettség nélkül sajnálatos hibák történhetnek, mint azok a közelmultban több balatoni fürdőhelyen előfordultak. Még a földszintes épületeknél is, de különösen az emeletes épületeknél mindjobban térthódítanak azok a merész vasbeton szerkezetek, mely statikai ismeretek nélkül, kőművesmesteri szaktudással nem valósíthatók meg. Néhány példa:

Balatonfüreden ez év folyamán egyik egyemeletes nyaraló vasbeton szerkezete leszakadt. A helyszini vizsgálat megállapította, hogy a szerkezetek helytelen vasszerlés következtében omlottak össze. A kivitelezést végző kőművesmester bevallotta, hogy vasbetonszerkezethez nem ért és azért oly pallért fogadott fel, ki a vasbetonszerkezetekben jártas. A pallér kihallgatása alkalmával megállapították, hogy a vasbeton tervet olvasni sem tudta. 2 drb. kényes szerkezetű épület volt rá-

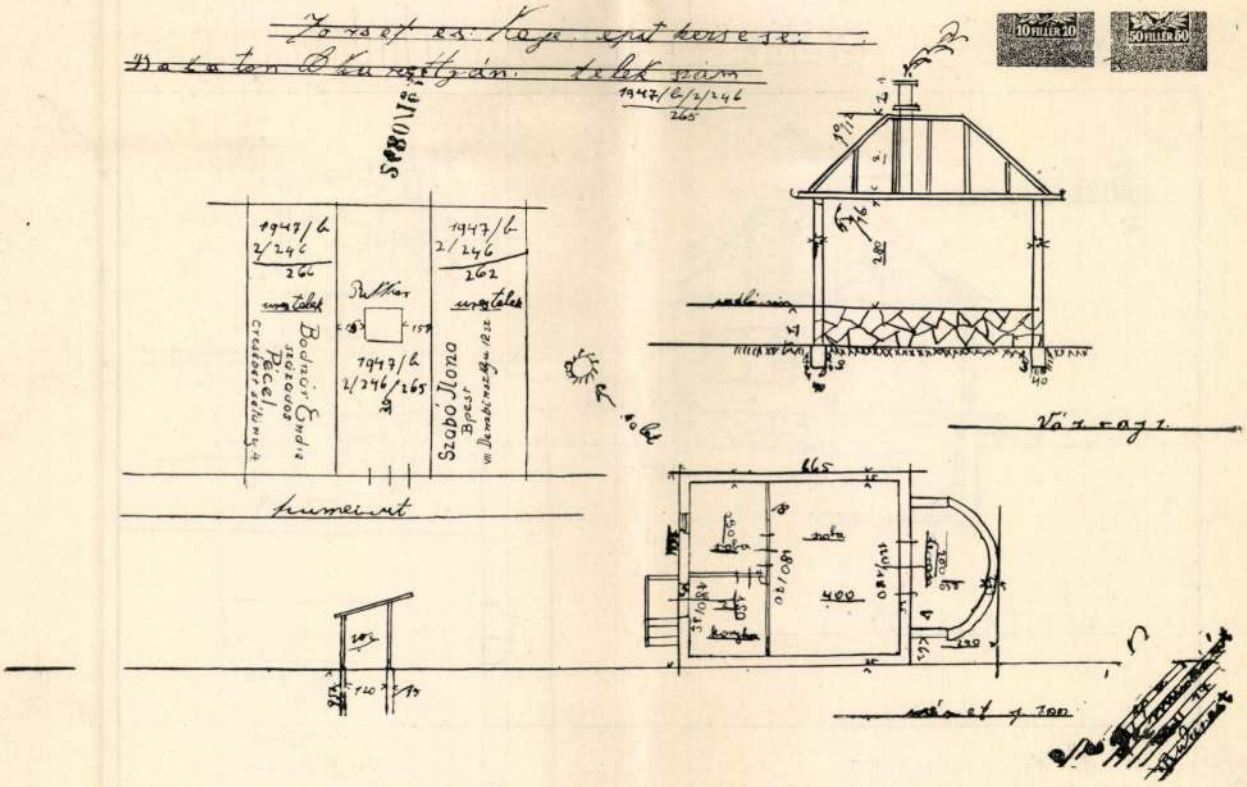

Egy kis ízelítő a balatonkörnyéki építőmunka dzsungeléből. Hasonló „beadványi tervet" százával közölhetnénk.

Építőmunka 1934. 2. f.

Balatonboglár

Káldy Ferenc, nyaraló

Tér és Forma, 1935 VIII. 69

Balatonfüred

Káldy F. nyaraló ép.

Tér és Forma, 1935 VIII. 69

A hét liturgiája

Isten nem kívülről kormányozza a világot, nem erőművekkel és kémiai ráhatásokkal, hanem az emberek szívében. (Egon Friedell)

Május 5. HÚSVÉT 5. VASÁRNAPJA. (Gyöngyi, Gotthárd, Júlia.) *Igeliturgia:* I.: A hét diakónus kijelölésének története. (ApCsel 6, 1—7.) — II.: Választott nép, királyi papság vagytok! (1Pét 2, 4—9.) — Evangélium: Jézus az Út, az Igazság és az Élet! (Jn 14, 7—14.) — Fehér, saját mise, Dicsőség, Hitvallás, húsvéti prefáció. — *Énekrend:* Ho 223. — 550. — 555. — 426. — Ho 152. — Ho 154. — Ho 159. — *Zsolozsma:* 1. zsoltárhét.

Május 6. Hétfő. (Ivett, Frida, Zsóka.) — ApCsel 14, 5—17.; Jn 14, 21—26.

Május 7. Kedd. Boldog Gizella. (Bendegúz, Gusztáv.) — ApCsel 14, 18—27.; Jn 14, 27—31.

Május 8. Szerda. (Győző, Mihály.) — ApCsel 15, 1—6.; Jn 15, 1—8.

Május 9. Csütörtök. (Gergely, Édua.) — ApCsel 15, 7—21.; Jn 15, 9—11.

Május 10. Péntek. (Ármin, Jób, Pálma.) — ApCsel 15, 22—31.; Jn 15, 12—17.

Május 11. Szombat. (Ferenc, Fábiusz, Mirandola.) — ApCsel 16, 1—10.; Jn 15, 13—21.

Május 12. HÚSVÉT 6. VASÁRNAPJA. (Fehér.) — *Igeliturgia:* I.: ApCsel 8, 5—8. 14—17. — II.: 1Pét 3, 15—18. — Evangélium: Jn 14, 15—21. — *Énekrend:* Ho 230. — 550. — 555. —426. — Ho 146. — Ho 134. — Ho 150.

ARANYMENYEGZŐ

Gellér László és **Lember Anna** hálaadó szentmisével ünnepelték házasságkötésük 50. évfordulóját, melyet Kiszel Mihály ceglédi plébános atya tartott április 20-án, a Kármelhegyi Boldogasszony templomban. Velük együtt ünnepeltek gyermekeik, vejeik, menyük, unokáik, dédunokájuk, rokonok és barátok.

PÁLYÁZAT

A Klotildligeti Ward Mária Általános Iskola és Gimnázium, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Gyakorlóiskolája, amelyet az Angolkisasszonyok Boldogságos Szűz Mária Intézete tart fenn, **pályázatot hirdet elkötelezett katolikus pedagógusok számára az alábbi állások betöltésére**: *1 fő német nyelvtanár,* egyetemi végzettség, lehetőleg 5 év szakmai gyakorlat; *1 fő ének-tanár,* főiskolai végzettség, jártasság a karvezetésben és az egyházi zenében; *1 fő alsó tagozatos tanító,* főiskolai végzettség, lehetőleg 5 év szakmai gyakorlat. **A pályázatot május 24-ig lehet az iskola címére eljuttatni** személyesen vagy postán. Cím: 2081 Piliscsaba, Béla király útja 74. Tel./fax: (26) 375-322.

A Szent Lőrinc Katolikus Általános Iskola (1183 Bp. Gyöngyvirág u. 41.) keres 1996. augusztus 15-től *történelem-földrajz vagy történelem-magyar szakos tanárt.* A pályázathoz mellékelni kell: egyetemi vagy főiskolai tanári diploma másolatát, plébánosi ajánlást, önéletrajzot. Jelentkezni lehet: Csébi Lászlónénál, az iskola igazgatójánál személyesen vagy a 290-6369-es telefonszámon.

IMAÓRÁK—LELKIGYAKORLATOK

Az Egyházközségi Munkatársak Közössége május havi lelki napját 2-án, reggel 8 órától tartja az Örökimádás templomban (IX., Üllői út 77.).

A Szent István-bazilika Szent Jobb kápolnájában minden hónap első szombatján és 13-án de 9 órakor engesztelő szentmisét mutatnak be a Fatimai Szűzanya tiszteletére. A szentmise után közös elmélkedő rózsafüzér, mely háromnegyed 11-ig tart.

A Szent Lajos király plébániatemplomban (Bp. XX., Damjanich u. 47.) engesztelő virrasztás lesz május 12-én du. fél 5 órától 13-án hajnali fél 5-ig.

A Máriás Papi Mozgalom havi cönakuluma rózsafüzéres szentségimádás és szentmise keretében minden hónap második szombatján délelőtt 10 órakor lesz a székesfehérvári Kármelhegyi Boldogasszony (Szeminériumi) templomban.

A Máriás Papi Mozgalom keretében cönakulum formájában május 13-án déltől, 16-án reggelig lelkigyakorlatot tart hívek számára Leányfalun, a Szent Gellért Lelkigyakorlatos Házban.

Lelkigyakorlatok papok számára a Máriás Papi Mozgalom keretében cönakulum formájában a Stella üdülőben augusztus 21—24. között. Jelentkezni lehet az üdülő címén: 3235 Mátraszentimre-Bagolyirtás, Stella Üdülő.

Alkoholbetegek részére lelkigyakorlatot tartanak május 30-án du. 5 órától június 2-án, du. 2 óráig Iszkaszentgyörgyön, a Lelkigyakorlatos házban (Rákóczi út 1.). Érdeklődni a (22) 303-119-es telefonszámon vagy levélben Tüzkő József, 8000 Székesfehérvár, Ppprádi u. 60. címen lehet.

Lelkigyakorlatok a Krisztusi Élet Közössége szervezésében: május 20—26. egyéni lelkigyakorlat közösségi elemekkel, naponta lelkikísérői beszélgetéssel, Tahiban. Vezetik: P. Alois Berger SJ, Sr. Irene Luster-Haggeney, Horváth Ilona. **Június 21—26.** elmélyítő kurzus Gödöllőn, elemei bibliodráma és meditáció, feltétel egy korábbi bevezető kurzuson való részvétel, vezetik: P. Alois Berger SJ és Czigány Éva. **Június 28—július 2.** elmélyítő kurzus szentignáci imamódokkal Tahiban, vezetik: P. Alois Berger SJ és Csupor Zsuzsa, feltétel egy korábbi bevezető kurzuson való részvétel. Valamennyi kurzus este 6 órakor kezdődik és az utolsó napon ebéddel végződik. Jelentkezés és részletes felvilágosítás Horváth Ilonánál 1126 Bp. Márvány u. 42. Tel.: 135-5637.

A SZÍV Lelkiségi Központ (2022 Tahi, Villasor 7—9. Tel./fax: (26) 387-162) programjai: **Május 17—19.:** Bibliodráma sorozat. „Mély kútba tekintek", amelyen a vezető Eisenbarth Krisztina adjunktus. **Május 27—június 5. reggelig:** Csendmeditációs lelkigyakorlat P. Jálics Ferenc módszerével. Vezeti: Hofher József SJ, a szegedi szeminárium spirituálisa. Mindkét programról részletes tájékoztatót kapnak a jelentkezők. **Egyénileg vezetett lelkigyakorlatok** a szentignáci lelkigyakorlatok szellemében. Vezeti: Obendorf Beatrix SJC. Azok számára ajánljuk, akik vágynak csendes szemlélődésben a Bibliával imádkozni. Előzetes jelentkezés alapján egész évben lehetőség van ilyen lelkigyakorlatot végezni. Mindenképpen indokolt, hogy a lelkigyakorlatvezető és a jelentkező személyesen találkozzék még a program véglegesítése előtt. Napidíj: 1000,— Ft/fő, amely teljes ellátást tartalmaz és érkezéskor kell befizetni. Jelentkezés a fenti címen telefonon vagy írásban.

Lelkigyakorlatok Máriabesnyőn. A máriabesnyői Mater Salvatoris Lelkigyakorlatos Ház programja: **Május 19—24.:** Nyugdíjasok számára. A Szűzanya köszöntése. **Június 6—9.:** Elváltak, magányosok, újra házasodottak részére. Lehetek-e boldog? Jelentkezési cím: Mater Salvatoris Lelkigyakorlatos Ház 2100 Gödöllő—Máriabesnyő, kapucinusok tere 3. Tel./fax/Üz. rögz.: (28) 320-176. Költsége: elhelyezés szerint: 1200—1300,— Ft/fő/nap. **Jelentkezési határidő:** a meghirdetett időpontot megelőzően két hét. A jelentkezés után jelentkezési lapot küldünk. Kezdete első nap este 6 óra, befejezés általában utolsó nap ebéd után. A lelkigyakorlatokat csak kellő számú (10 fő) jelentkező esetén tartjuk meg.

Lelkigyakorlatok Leányfalun: 13—16.: Máriás Papi Mozgalom világi hívei (3 nap) Erdős Mátyás; **jún. 3—7.:** Férfiak—nők (4 nap) Temesi József SJ; **7—10.:** Férfiak—nők (3 nap) Morlin Imre SJ; **10—14.:** (4 nap) Illés Béla SJ; **17—20.:** Férfiak—nők (3 nap) Hevenesi János SJ; **20—23.:** Családok (gyermekekkel) Morlin Imre SJ; **24—28.:** Papok (4 nap — hétfő déltől péntek reggelig) Bosák Nándor megyéspüspök; **Július 1—5.:** Pedagógusok (4 nap) Gyimesi István Sch.P.; **8—12.:** Lelki napok nem szentségi házasságban élők számára Király Ernő. Cím: 2016 Leányfalu, Móricz Zsigmond út 141. Tel.: (26) 383-212, Fax: (26) 383-302. Térítési díj napi 1250,— Ft/fő. A jelentkezők részletes tájékoztatót kapnak.

Esztergomi Boldog Özséb Engesztelő Nővérei lelkigyakorlatot szerveznek 1996. július 22—29-ig Csécsén, a plébániaépületben. Egyszerű körülmények között. Olyanok jelentkezését várjuk, akik lelkükben érzik Isten hívását, hogy életüket Neki szenteljék, de még nem döntöttek el, melyik közösségben. A lelkigyakorlat karizmatikus jellegű lesz. Bepillantást nyerhetnek az engesztelő közösség életébe is. **Jelentkezési határidő: június 22.** Cím: 3052 Csécse, Hősök tere 4. A jelentkezés után részletes felvilágosítást adunk.

EGYHÁZI ZENE

A budavári Nagyboldogasszony (Mátyás-) templomban május 5-én, de. 10 órakor Liszt Ferenc: Koronázási mise.

A Budapest-belvárosi főplébániatemplomban május 5-én de. 10 órakor Palestrina: Missa „Iste confessor", Halmos: Jubilate Deo universa terra, Viadana: Örvendező zsoltár.

A Szent István Bazilikában május 5-én de. 10 órakor Hidas: Missa brevis, Kersch: Ave Maria. **Május 9-én este háromnegyed 7 órakor** Vesperás. Kezdő fohász a Zsigmond-kori töredékből, Morales: Magnificat-versek orgonára, Benedicamus: középkori organum.

A Budafok-belvárosi plébániatemplomban május 5-én, de. fél 11 órakor Palestrina: Missa brevis.

A tisztviselőtelepi Magyarok Nagyasszonya plébániatemplomban (VIII., Rezső tér) **május 5-én de. fél 12 órakor** gregorián mise.

A Kelenföldi Evangélikus templomban (XI. Bocskai út 10.) **május 2-án este 6 órakor** Magnificat: O. Lassus (8. toni), Motetta: G. Erythräus: Dank sagen wir alle Gott.

A terézvárosi Avilai Szent Teréz plébániatemplomban május 5-én 12 órakor Palestrina: Missa ad coenam Agni Providi.

A Domonkos templomban (XIV., Thököly út 56.) május 5-én, este 7 órakor Deák László Raison, Alain, Vierne, Tournamire műveket játszik. Adományokat az orgona továbbépítésére köszönettel elfogadnak.

Az óbudai Péter-Pál templomban (II., Lajos u. 168.) május 11-én az Erdődy Kamarazenekar hangversenye. A templomról művészettörténeti előadást tart: Szefcsikné Nikodém Nóra művészettörténész hallgató. Elhangzik: Novotni: D-dúr mise, Benedictus a C-dúr miséből, Lickl: F-dúr Missa Solemnis. Közreműködik: Bodrogi Éva szoprán, Gémes Katalin alt, Kéringer László tenor, Jekl László basszus, az Angelica Leánykar, karigazgató Gráf Zsuzsa, valamint a Magyar Rádió Énekkarának tagjai. Hangversenymester Szefcsik Zsolt, vezényel Héja Domonkos.

A Salétrom utcai református templomban május 5-én du. 1/2 5-kor az „Okumenikus Hangversenyek a Józsefvárosban" c. sorozat keretében **a Lehel téri Szent Margit templom Szent József kórusa ad hangversenyt** Bánkúti Gábor vezényletével. Orgonán közreműködik Kovács Endre.

A Schöpf-Merei Kórház és Anyavédelmi Központ az Assisi Szent Ferenc Főplébániával közösen Anyáknapi együttgondolkodás címmel koncertet szervez, május 5-én, du. 3 órai kezdettel a Bakáts-téri templomban. Kórus, orgona, gitár számokból összeállított műsor hangzik el. Fellépnek: a Vox Hungarica Nőikar, Szekeres Tamás, Virág Emese, Délczeg Zoltán, Elekes Zsuzsa, Kuzma Róbert. Műsorvezető: Bőzsöny Ferenc.

A balassagyarmati Főplébániatemplomban május 5-én délután 4 órakor anyáknapi orgonahangverseny lesz a Millecentenáriumi ünnepségsorozat keretében. Közreműködik: Bednarik Anasztázia orgona, Tóth Miklós trombita, Tóth Tibor hegedű, a Kiss Árpád Általános Iskola Énekkarai, a Szent Felícián Kórus, a Dózsa György Általános Iskola versmondói. Vezényel: Antal Gusztávné, Mihálka Jenőné, Varga János. A műsort Koza József kanonok plébános vezeti.

A győri Székesegyházban május 5-én de. 10 órakor az I. gregorián mise hangzik el.

A sátoraljaújhelyi Pálos-Piarista templomban május 4-én este 7 órakor Vivaldi: Salve Regina-ja hangzik el B. Kéry Edit ének és Cseh Olga orgona előadásában.

A Pesti Vigadóban május 10-én, este fél 8 órakor a Magyar Szimfonikus Zenekar ad hangversenyt. Műsor: Wagner-est. Közreműködik: Mísura Zsuzsa, Molnár András, Bercselly István. Vezényel: Medveczky Ádám.

Sillye Jenő és Barátai Tapolcán tartanak koncertet május 3-án, este 7 órakor a Batsányi János Művelődési Központban. Gitár-zene, énekelés és beszélgetés a kitűnő zeneszerzővel és előadóval. Belépődíj nincs.

A celldömölki kegytemplomban május 5-én, de. 10 órakor a Bárdos Lajos zenei hetek keretében elhangzik Bárdos: Missa tertia. Éneklik a vendégkórusok. Orgonán közreműködik: Bejczi Károlyné, vezényel: Süle Ferenc. Délután fél 3 órától a Kemenesaljai Művelődési Központ színháztermében kórushangverseny. **Május 6-án hétfőn de. 9 órakor** a Missa tertia egyneműkari változata hangzik el a fesztiválon résztvevő gyermekkarok előadásában. **Délelőtt fél 11 órától** a Kemenesaljai Művelődési Központ színháztermében „Éneklő Ifjúság" hangverseny. **Május 10-én a rendezvénysorozat keretében este 6 órakor** Szekszárdon, a Művészetek Házában „Éneklő Ifjúság" díszhangverseny. **Május 11-én este 7 órakor** a szekszárdi Művészetek Házában „Éneklő Ifjúság" díszhangverseny. **Május 12-én, de. 11 órakor** a szekszárdi Belvárosi templomban elhangzik Bárdos: Missa tertia, a fesztiválon közreműködő kórusok részvételével. Orgonán közreműködik: Lányi Péter.

MEGJELENT

Kovács Vencel: „Isten világában élünk" c. könyve, színes mellékletekkel. Kaphatók a katolikus könyvesboltokban és egyes plébániákon.

Értesítjük kedves olvasóinkat, hogy Regőczi atya „Isten Vándora II." című könyve újra megjelent.

„Fegyelem, önfegyelem" című, a „Becsület" mozgalom „Első Trilógiájának" első kötetét nyomdába adtam. Május 15-én jelenik meg. Ha még nem kapott csekket, még kérhet. Ne a postán, hanem az OTP-ben adja fel. Novák József ny. plébános, 8000 Székesfehérvár, Petőfi u. 2.

MEGEMLÉKEZÉS

Somogyi János kanonok, volt nyírtelki és polgári plébános **halálának 3. évfordulója alkalmából május 5-én 1/2 9-kor** az egri Bazilikában, **május 9-én reggel 1/2 7-kor** a mezőkövesdi Szent László templomban mutatnak be engesztelő szentmisét.

Bogner Mária Margit vizitációs nővér halálának évfordulóján, május 13-án, az ÉRD-Ófalui templomban Takács Nándor megyéspüspök délután 5 órakor ünnepélyes szentmisét mutat be a nővér mielőbbi boldoggá avatásáért is. Szeretettel hívják és várják erre az ünnepségre a szentéletű nővér tisztelői. **A vizitációs nővérek.** (Megközelíthető: Érd Autóbuszpályaudvarról Érd-Ófalura induló autóbusszal a „Fürdő" állomásig. Autóbuszok indulnak: 14,05; 14,35; 15,15; 15,40; 15,55; 16,10.

SÍRKŐAVATÁS

Dr. Ladányi Ferencné, Karakas Éva nemzetközi sakk nagymester, mesteredző, többszörös senior női világbajnok síremlékének felavatása halálának első évfordulóján 1996. május hó 10-én, pénteken 14 órakor lesz a Farkasréti temető 17/1. parcellájában az első sor 170. sz. sírhelyen. Búcsúznak a szeretett, tisztelt és megbecsült Évikétől a sakkozás művelői, a sportág képviselői, a versenyzők, a sakkért rajongók, az elárvult, szerető férj és a gyászoló család.

KARAKAS ÉVA EMLÉKVERSENYT szervez-nek a Magyar Sakkszövetség Budapest V., Falk Miksa u. 10. sz. alatt, a II. emeleti nagytermében: **1996. május 11-én, szombaton és május 12-én, vasárnap — mindkét napon — reggel 9 órai kezdettel.**

Halálozás

Rostás Jenő ny. kisszékelyi plébános életének 64., áldozópapságának 36. évében április 21-én az Örök Hazába költözött. Temetése április 25-én volt Kisszékelyen.

Benedek Erzsébet Gráciána IML nővér életének 83. évében április 13-án a jászberényi Egyházi Otthonban elhunyt. Ugyanott temették.

Bertalan Erzsébet Modeszta Annunciáta nővér életének 85., szerzetesi hivatásának 69. évében április 16-án elhunyt. Temetése április 18-án volt a jászberényi újtemetőben.

Ormai Helena Szociális Testvér életének 88. évében, március 27-én nagyváradon elhunyt.

Végh Anna M. Justitia IML nővér életének 96., szerzetesi hivatásának 73. évében április 16-án Piliscsabán elhunyt. Ugyanott temették.

Műemlék jellegű templomunkban a missziós keresztnél és az épülő új altemplomban adományozások révén **urnahelyek válthatók.** Az adományokból közösségi ház épül. Cím: Bp. XIX. Tass u. 5. 9—13 óra között. Tel.: 157-0547.

Az épülő Magyar Szentek Templomában augusztus végéig változatlan áron válthatók el nem évülő urnahelyek, családi sírhelyek, sírboltok. Érdeklődni a helyszínen lehet szerdán 9—13-ig, vagy csütörtökön 14—17 óráig. (Petőfi híd Budai hídfő) vagy telefonon: 181-3715.

El nem évülő urnafülkék válthatók az elkészült Szt. György templom altemplomában (X. Sörgyár út 73/A.) Tel.: 261-0208.

El nem évülő 1—4 személyes urnafülkék válthatók a Józsefvárosi Plébániatemplomban (VIII. Horváth M. tér 7.) Tel.: 113-6313.

A Szent Lajos király templomban el nem évülő urnafülkék válthatók (Bp. XX., Damjanich u. 47. Tel.: 283-2451).

NÉGY férőhelyes urnafülkék foglalása az óbudai Jó Pásztor templomban (Bp. III., Szőlő u. 56.). Tel.: 188-3938.

KÉZIRATOKAT NEM ŐRZÜNK MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA

Új Ember
KATOLIKUS HETILAP
Főszerkesztő: Rónay László
Főszerkesztő-helyettes: Kipke Tamás
Főmunkatárs: Parancs János
Szerkesztőség: Bókay László, Elmer István, Feszler Magdolna, Giczy György, Szerdahelyi Csongor, Szikora József, Tóth Sándor
Gépi tördelés: Kálmán György
Felelős kiadó: Horta Gábor

Sorozatterv: T. Szatmári Gabriella
Nyomás: Szikra Lapnyomda Rt.
Táskaszám: 96-0962
Felelős vezető:
Lendvai Lászlóné mb. vezérigazgató
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest V., Kossuth L. u. 1., I. 1. 1053
Postacím: Budapest, Pf. 111. 1364
Telefon:
szerkesztőségi ügyek, előfizetés, terjesztés: 117-3661
Egyéb kiadóhivatali ügyek: 117-3933
Csekkszámla:
OTP VII. 11707024—20168207. sz.
Templomi árusítás és előfizetés az Új Ember Kiadóhivatal útján
Előfizetési díjak negyedévre 375 forint, fél évre 750 forint, egész évre 1500 forint.

Terjeszti a Magyar Posta Rt., HÍRKER Rt., NH Rt. és alternatív terjesztők
ISSN 0133—1205

SZOLGÁLTATÁS

TORONYÓRÁK világszínvonalon, rádióvezérléssel. Kapcsolóórák, harangozógépek. TOREL Toronyórapari Vállalat. Ct.: KOVÁCS Jenő 8000 Székesfehérvár, Kossuth u. 6. Műhely: Fiskális u. 85. Tel./fax: (22) 312-235.

TEMPLOMOK padfűtését továbbra is vállalom a már ismert kivitelben és minőségben. Garancia idő 5 év. Özv. SZABÓ Sándorné, 7634 Pécs, Magyarürögi út 152. Tel.: (72) 318-372.

OLTÁROK, szobrok restaurálását, aranyozását vállalom. Tel.: (35) 311-067. Lengyel Ottó.

TEMPLOMTORNYOK, tetők javítását, festését, villámvédelmét rövid határidőre, garanciával vállalom. Orosz János, Nyíregyháza, Népkert út 1. Tel.: (42) 314-939.

KEGYTÁRGYAT a készítőtől! Rózsafüzérek, fa- és fémkeresztek széles választéka, fali és talpas kivitelben

GÁZBEVEZETÉS házba, lakásba tervezéssel. Cirkófűtés létesítése készülékbeszerzéssel. ROZSA Péter gázszerelő-mester. Tel.: 203-0809, rádiótel.: 06 (20) 340-899.

VÍZ-, gáz-, fűtésszerelést, gázkészülékek javítását, új szereléseket, régiek átalakítását vállalom. Hívjon bizalommal, bármikor. Tel.: 256-9963.

VÁLLALJUK rövid határidővel irodák, lakások, lépcsőházak felújítását. Tel.: 121-6977, 114-9801 9—18-ig, 310-1010 este.

RÉGISÉG

NAGY ANDRÁS vesz bútort, képet, porcea[illegible]

TIZENEGYÉVES a **SÓS** Antikvárium. Készpénzért vásárolunk könyveket, könyvtárat, térképet, metszetet, levelezőlapot, papi, mémóki, orvosi, ügyvédi hagyatékot. Nagyobb könyvtár esetén szállításról gondoskodunk, vidéken is. 1056 Bp. Váci u. 73. Tel.: 137-6228.

EZÜSTTÁRGYAK felvásárlása, AUKCIÓS ÁRON IS, KÉSZPÉNZERT! Gyertyatartók, cukordoboz, nagyméretű ezüsttálca, ezüst étkészlet. 1074 Bp. Wesselényi u. 19. Tel.: 117-9938.

NOVOTNY KATOLIKUS ANTIKVÁRIUM vásárol 1945. előtti könyveket (gótbetűset is), könyvtárat, hagyatékot. Bp. XIII., Balzac u. 15. 11—18-ig a 140-8016 telefonon.

OKTATÁS

KÜLFÖLDI sokéves gyakorlattal francia, angol, németórák. Tel.: 134-3037.

ÁLLÁS

PLÉBÁNIAI és iskolai gyakorlattal teológiát és OHB Hitoktatói tanfolyamot végzett középkorú férfi szolgálatot vállal Budapesten. „Jel 503".

GYERMEKFELÜGYELETET vállal gyakorlattal rendelkező, leinformálható, rk. vallású fiatal nő, napi 6 órában, délelőtt (foglalkozás, ebédeltetés). Tel.: 165-8329 (üzenetrögzítő).

GYERMEKFELÜGYELETI, házvezetői állást keres értelmiségi nő nagy szeretettel [illegible] gyakorlattal, ha lehet Budán. Tel.: 319-

NYUGDÍJAS óvónő idősebb hölgy gondozását vállalja aki kisebb munkára tart igényt (főzést nem vállalok). Tel.: 215-5494.

NAPLEMENTE OTTHON-ban lakrészek korlátozott számban leköthetők. Azonnal beköltözhetőek. Cím: 2071 Páty, Munkás tér 20—22. Tel.: 06 (30) 407-349, (23) 343-506.

LAKÁS

3,5 szobás, körúti öröklakás eladó. Tel.: 215-4776.

150-nöles telken eladó egy háromszobás családi ház Budafokon vagy nagy lakásra cserélem a XI. kerületben, értékegyeztetéssel. Tel.: 226-4690.

FIATALEMBER részére különbejáratú, al[illegible] kiadó. Tel.: 114-5225.

JÚLIUSTÓL hosszútávon bérelne középkorú házaspár egy 2 szobás bútorozatlan, telefonos, csendes, nem panel, emeleti lakást. Előnyben II., XI., XII. kerület. Tel.: 275-1526.

HÁZASSÁG

69/176/74 kg. özvegy keres természetet, nyugalmat kedvelő, telefonnal rendelkező, budapesti, 57—67 év közötti feleséget. „Zenebarát 505".

39/158/52. rk. vallású tanítónő keresi emberi értékek iránt igényes párját házasság céljából. „Reménység 501".

SZERETETTEL várunk szinvonalas programokra, ha független, társra vágyó, főleg budapesti és környéki keresztény értelmiségi hölgy vagy férfi vagy. Jelentkezés: Gyöngyház Klub Bp. IX., Ráday u. 50. Az utca felől, hétfő, szerda 16—20 óra között.

Kódoly Gyula festőn

Templomépítők

Megtöltötték az Adalbertinum épületét a kíváncsi érdeklődők, amikor április 19-én délután* Ternyák Csaba *püspök, a püspöki kar titkára megnyitotta a Templomépítők c. kiállítást az Előpatak utcában. Az alábbiakban beszédének részleteit idézzük.

A keresztény ihletésű művészet nem l'art pour l'art művészet, nem önmagáért van, nem önmagáról beszél. Transzcendens, vagyis túlmutat önmagán, és ezért ér el egészen a szívünkig. Istenhez emeli lelkünket. Kiragad önös, bezárt világunkból.

„Hallottunk ájtatos, régi faragókat
kik mindent egyforma türelemmel róttak,
nem törődve, ki mit lát belőle s mit nem:
tudva, hogy mindent lát gazdájuk,
az Isten".

Az itt kiállító művészek is az ecsetet, a tűt, a vésőt vagy művészetük más eszközeit ugyanolyan türelemmel róják, mint ama régi faragók, mert tudják: műveik Isten dicsőségét hirdetik. Ilyen alkotásokban gyönyörködhetünk ezen a kiállításon. Ezek az alkotások hűen visszaadják az alkotó gyötrődését, az örömét is. A keresztútban a művész saját keresztútját, szenvedéseit is kifejezi, a Keresztrefeszített megadó arcában a művész Istennel való küzdelme, akaratának elfogadása is visszatükröződik. A Feltámadott ábrázolásában pedig ott van az a győzelem is, amit az élet nehézségeinek a leküzdése nyomán érez.

Istennek erre a mindent felülmúló szépségére nyitja fel szemünket *Borosnyay Pál, Káldy Gyula, Reichart Gyula, Birgit Köblitz, Lieber Éva, Törley Mária, Patay László, Somos Miklós* művészete és ez a közös kiállításuk.

Templomépítők kiállítása — ez áll a meghívón. Ezt én szívem szerint kiegészíteném még egy szóval: templomépítők és templomszépítők kiállítása. A nagy nyugati nyelvekben e szavak: ecclesia, Church, l'eglise, la chiesa, die Kirche igazából templomot és egyházat is jelentenek egyszerre. Önökre, kedves művészek úgy tekintek tehát, mint templomépítőkre és templomszépítőkre, akik azonban egyúttal egyházépítők és egyházszépítők is. A templomokban található műveikkel az Evangéliumot hirdetik. Legyenek mindig tudatában ennek a nagy felelősségnek, ami egyben küldetésük is.

A hívő ember mélyen áthatja az a meggyőződés, hogy Istennek csak a legszebbet, a legjobbat ajánlhatja fel, mert az méltó hozzá. Nem véletlen, hogy a liturgiához a legnemesebb anyagokból készülnek a tárgyak. Ugyanígy van ez a művészetekkel is: a legszebb, a legjobb, a legtisztább, a legértékesebb méltó Istenhez. A magyar templomépítők és egyházépítők mindig műveik legjavát ajánlották Istennek. Ezért írhatja Babits Mihály a Psychoanalysis Christiana-ban:

Magdolna harangja

Új harangjáték örvendezteti meg a Budai Várba látogatókat immár két hete. *Szabados György* harangöntő mester alkotása a Kapisztrán téri Magdolna toronyban szól óránként. Egyelőre a Himnuszt, a Szózatot, katona- és népdalokat játszik. A huszonnégy harangból álló szerkezet összesen hatvan dallam lejátszására képes. A Magdolna torony magában áll, a XIII. században épült, s a későbbi századokban bővített és átépített templomnak 1945 óta csak az alapjai láthatók. A tornyot a XV. században építették, ekkor a templom a vár plébániatemploma volt. Buda török kézre kerülése (1541) után hosszú ideig az egyetlen keresztény templom volt, közösen használták katolikusok és protestánsok. Később nem kerülhette el sorsát, dzsámi lett. A töröktől való szabadulás után a ferencesek kapták meg, majd barokk stílusban újjáépítették. Itt koronázták I. Ferenc császárt 1792-ben. 1817-től 1945-ig, amikor a torony kivételével háborús sérülések miatt lebontották, helyőrségi templom volt. Ez indította a harangjátékot megrendelő I. kerületi önkormányzatot arra, hogy *Ladocsi Gáspár*t kérjék fel a szerkezet megáldására. A tábori püspök a harangszentelési szertartás során imádkozott a harcban elesett katonákért, s a róluk való megemlékezésre buzdította mindazokat, akik meghallják a Magdolna-torony harangjátékának dallamát.

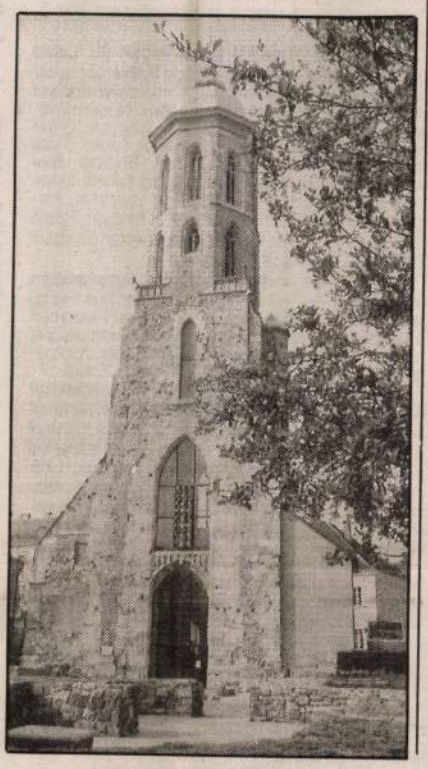

Hogy közösségben legyenek a hét minden napján...

Idősek számára készített napközi otthont áldott meg és adott át április 20-án, szombaton* Angelo Acerbi *pápai nuncius a Gödöllőhöz közeli Valkón.

A négy falu idősebb embereinek épült ház előtt előtt kulturális műsorral kezdődött az ünnep: ének, vers, ima, sőt színpadi előadás is volt a szentelés előtt. A Szent Erzsébet nevét viselő ház névadójának életéből például a helyi ministránsok adtak elő néhány részletet, de a kunszigeti nyugdíjas klub tagjai is hoztak ajándékba éneket, verset.

Az ünnepélyen ismertették az épület születésének körülményeit is. A Szent Erzsébet Segítő Alapítvány segítségével, egy korábban elvett, s most visszakapott romos épület helyén született meg az otthon, melynek költsége több mint 20 millió forint volt. Az összeget a helybéli hívek, a közeli Gödöllő város lakói adtak össze, és jelentősen segített a Phare-program egyik pályázatának elnyerése is. Az éppen négy éve lerakott alapkő mellé helyezett alapító okiratban ez állt:

II. János Pál pápa 15. évében, *Keszthelyi Ferenc* váci püspöksége idején, *Dúl* Géza valkói plébánossal *Katona István* segédpüspök tette le az épület alapkövét. Itt helyet kap először is az idősek Szent Erzsébet napközi otthona, hogy ez az épület a valkóiakat mindig az idősekre, a rászorultak megbecsülésére figyelmeztesse. Továbbá szolgálati lakást biztosítson azok számára, akik az Evangélium szellemében az egyház és Krisztussegítő szeretetével az időseket szolgálják. Harmadszor pedig egy terem, mely otthona lehet a valkói egyházközségnek. Szolgálni szeretné továbbá az egész falut, hogy nemre, fajra, világnézetre tekintet nélkül mindenkinek békét, szeretetet, egyetértést sugározzon.

Ez a béke, szeretet és egyetértés sugárzott az arcokról: idősekéről és fiatalokéról egyaránt Valkón, amikor Angelo Acerbi érsek, apostoli nuncius az idősekre való odafigyelés, a gondoskodás fontosságára hívta fel a figyelmet, a kórus pedig így énekelt: „Uram, jó nékünk itt lennünk!"

b.l.

A vonal végén: Lántzky László

A szocializmust építő társadalmi rendszer kisajátította május elseje valódi üzenetét. Bukása óta viszont alapjaiban megváltozott körülöttünk a világ. Régi, jól megszokott és mindenki által[illegible]

jövedelem is. Csakis ez biztosíthatja ugyanis azt, hogy minden munkavállaló emelt fővel és méltósággal élhesse le az életét, jövedelméből pedig a következő nemzedék útját

nyilvánvalónak tűnő kijelentést végiggondoljuk, akkor rá kell ébrednünk arra is, hogy a keresztényszociális szakszervezetek meg kívánják védeni hazánk lakosságát

Művészet a keresztény lelkiség jegyében

Felemelt szívvel

A chartres-i katedrális építőmesterei. néha évtizedeken át csüngtek a szédítő magasban, s anélkül porladtak el, hogy nevüket ránk hagyták volna. Oltáraik, szobraik, freskóik mégis eleven erővel sugallják a lélek legmélyéről feltörő hitet és reményt. Mit tehet a művész a rombolás (!) korában? Hogyan őrizze meg hitét Istenben, a művészet megváltó erejében? E kérdésekre választ keresni nem érdemes. *Simon Weil* gyönyörű szavaival: „Nem rajtunk múlik, hiszünk-e Istenben, csupán az áll rajtunk, hogy ne szeressünk hamis isteneket." Százszorta igaz ez az egyházművészet alkotóira, s ha a szakrális művészet válságáról beszélünk, akkor a század szellemi összeomlása, lelki meghasonlása mellett korunk szentségeitől megfosztott alkotójára kell gondolnunk. A folyamat eredménye egy, a giccstől sem mentes, a klasszikus hagyományokat lélektelenül másoló, kiürült egyházművészet. Az elődök formakincsét csupán utánzó, valódi tartalmat nem hordozó alkotások pedig nem vezetik a templomba betérők tekintetét, nem adnak vigaszt, sem reményt.

Vigaszt és reményt adni. Talán erre esküdtek fel a magyar egyházművészet legrangosabb képviselői, akik a Keresztény Értelmiségiek Szövetségének székházában (Bp. XI., Előpatak u. 35.) készültek ma megnyíló kiállításukra. *Borosnyay Pál, Káldy Gyula, Reichart Gyula, Birgit Köblitz, Lieber Éva, R. Törley Mária, Patay László, Somos Miklós* neve már ma élő fogalom a hazai egyházművészetben. Nem mindennapi vállalkozásuk azzal a szomorú folyamattal kíván szembeszállni, amely templomaink közül oly sokat megfosztott eredeti hivatásától: hogy szívünket megemelje, s a művészet erejével megtisztítsa. Az alkotók elhivatottságának, művészi rangjának elismeréseként *Ternyák Csaba* püspök úr vállalta, hogy maga nyissa meg a kiállítást, s személyével mintegy felhívja a közvélemény figyelmét.

Látogatásunkkor nem csak a készülő kiállítás műveinek megtekintésére nyílt módunk, de alkalmunk volt néhány művésszel beszélgetnünk is. R. Törley Mária, szobrászatunk egyik legjelesebb képviselője a tárlat bemutatásakor hangsúlyozta: Az alkotások keresztény szellemisége mellett igen fontos az esztétikai értékteremtés, amely nélkül valódi művészet el sem képzelhető. Mint mondja, a rendszerváltást követően – állami megbízások híján – sajnos nagyon felhígult az egyházművészet területén ténykedők széles tábora. Nem ritka – így Törley –, hogy azok a képzőművészek, akik röviddel ezelőtt még zsákot cipelő munkásokat alkottak, ma ugyanazt az alakot formázzák meg, csupán a zsák helyett a munkás ezúttal keresztet „cipel". Éppen ezért kiállításuknak nem titkolt célja, hogy felhívják az illetékesek, így a műemlékvédő, -gondozó hivatalok és az egyház figyelmét a valódi értékekre, melyeket a tárlaton szereplő alkotók hosszú pályafutásuk alatt megteremtettek. A művésznő egyébként a számos corpus és evangéliumi tárgyú dombormű mellett olyan alkotásokkal is jelen van a kiállításon, amelyek bár nem a templomi építészet szerves részei, szellemiségükkel, színtiszta formáikkal mégis a keresztény lelkiség jegyében fogantak (Magányosan, A pokol kereke).

Ugyancsak az egyházművészet megújulásra képes irányzataira hívta föl a figyelmet *Somos Miklós* festőművész, aki feleségével, *Lieber Éva* textilművésszel hazánk nem egy templomát díszítette gyönyörű seccóival (Sződ-Csörög, Kunszentmiklós). Somos szerint az egyházművészet tartalmi kiürülése egy nagyon összetett folyamat része, amelynek csak a művésztársadalom összefogása vethet véget. „Nem érzem magam lefestő festőnek, hiszen nem a jelenséget festem meg, de magam teremtem meg a jelenségeket" – hangsúlyozta Somos, majd hozzátette, bár az egyházi ábrázolásoknak megvan a maguk követendő hagyománya, a művésznek mégis alapvető feladata, hogy keresztény szellemben újra és újra lelket leheljen azokba. Alkotásaiban (Izsák útja, Levétel a keresztről, A Szentlélek eljövetele) sokszor a szürrealista festészet eszközeivel fogalmazza meg egyéni és sokakat megérintő gondolatait.

Különleges ékességei a kiállításnak Patay László alkotásai (Az utolsó vacsora, A feltámadt Krisztus) és Birgit Köblitz, a Magyarországon élő német művésznő leheletfinom és nemes üvegmunkái. Fotókkal, tervekkel jelen vannak a magyar templomépítészet legkiválóbb alkotói, így *Borosnyay Pál* Ybl-díjas építésznek a Szent István-bazilika rekonstrukciójáról született tervei mellett a látogató fotókon többek között megtekintheti a *Reichart Gyula* restaurálta terézvárosi plébánia altemplomának és a nyergesújfalui katolikus plébánia toronyszerkezetének felvételeit.

Az kiállítás kapcsán a Keresztény Értelmiségiek Szövetségének elnökét, *Csanád Bélát*, a Pázmány Péter Hittudományi Akadémia professzorát is megkerestük, aki kifejtette: szövetségük egyike volt az első társadalmi szervezeteknek, amelyek a rendszerváltás után létrejöttek, s alapvető céljuk, hogy tagjaik keresztény hitük mellett – az élet minden területén – tanúságot tehessenek, s az egyházi és nemzeti érdekek védelmét is felvállalják, azóta sem változott. Az elkötelezett tagok száma azóta jóval háromezer fő fölé emelkedett, s a balassagyarmati szervezet múlt heti létrejövetelével 41-re emelkedett a tagok száma. Annál aggasztóbb, hogy a szövetség tagjai, akik hosszú időn át maguk finanszírozták a szövetséget, mára elszegényedtek, s az anyagi támogatások fölkutatására megindított kísérletek sem hoztak érdemi eredményt.

A tárlat tanúsága szerint azonban a szövetség művészei hittel és nagy művészi erővel teszik dolgukat. Vigaszt és reményt adnak. Mint tudjuk: „Nem rajtunk múlik, hogy hiszünk-e Istenben, csupán az áll rajtunk, hogy ne szeressünk hamis isteneket."

Tallai Gábor

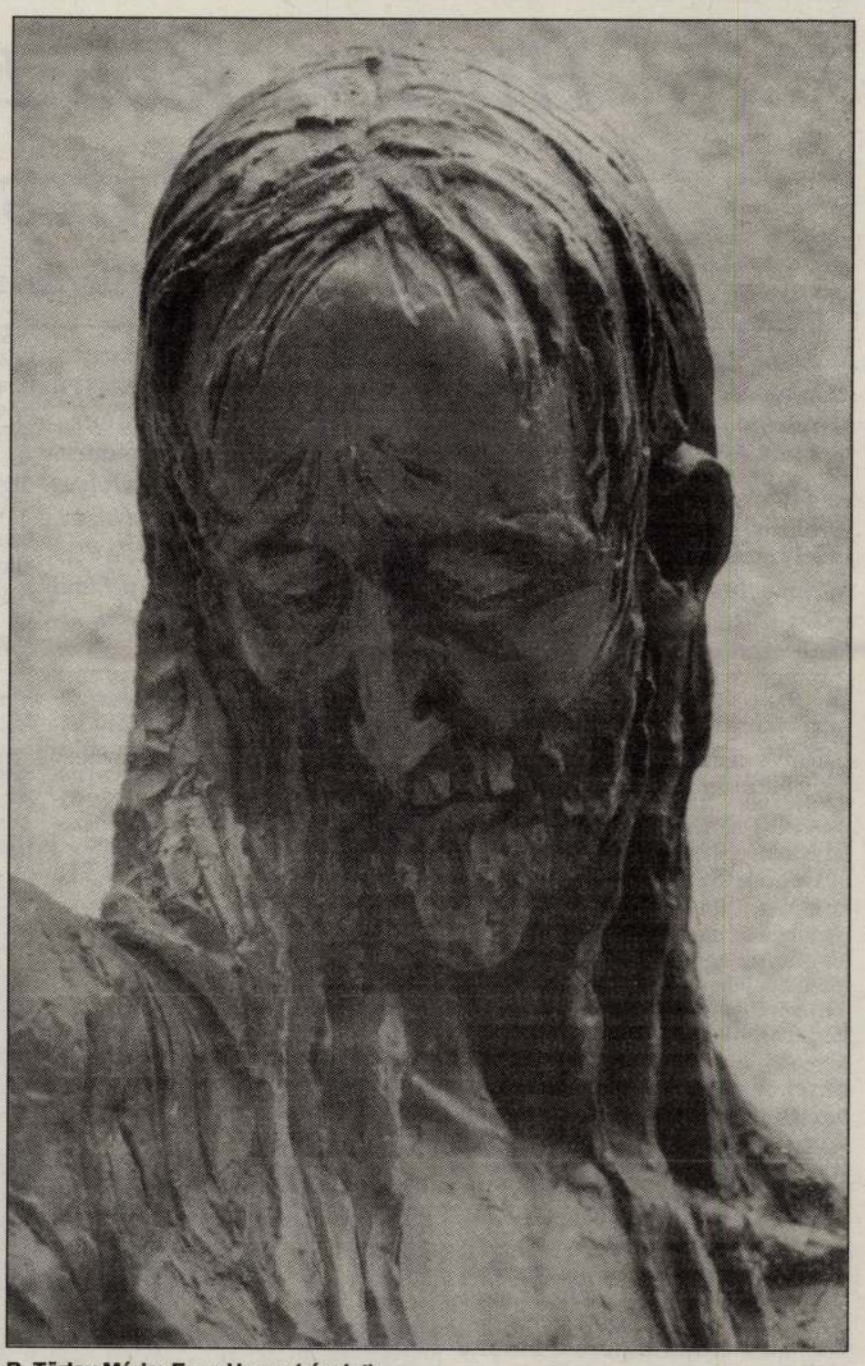

R. Törley Mária: Ecce Homo (részlet)

Somos Miklós: A Szentlélek eljövetele

Birgit Köblitz–R. Törley Mária: Angyalok az égben

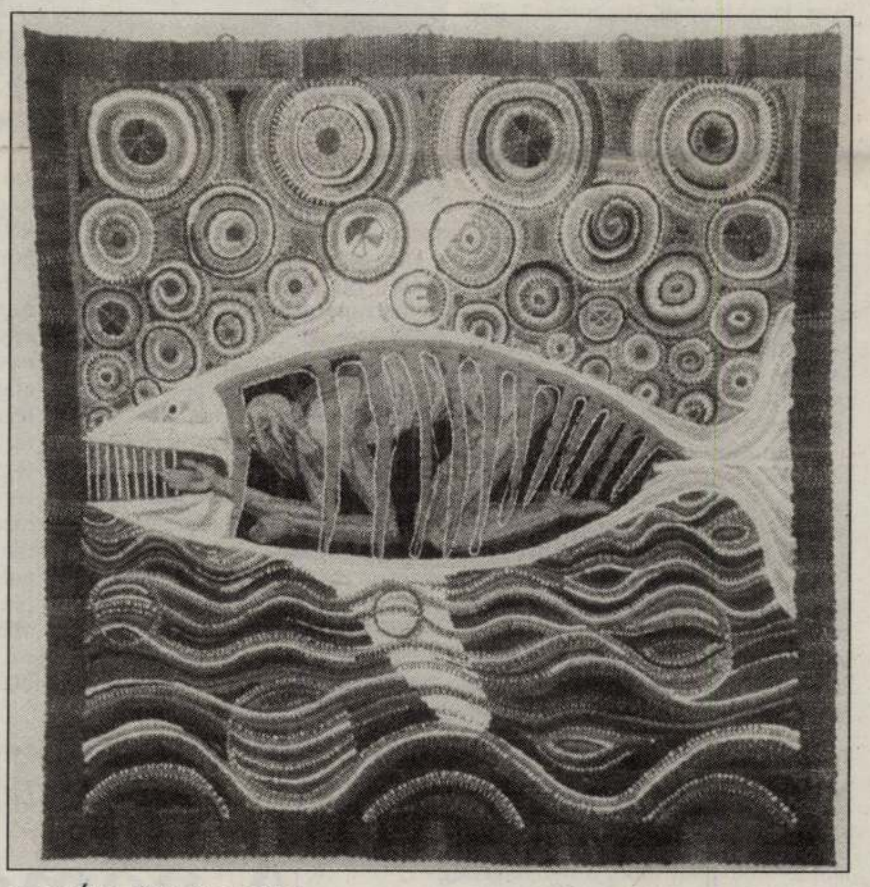

Lieber Éva: Jónás és a cethal

Patay László: Az utolsó vacsora

FOTÓ: KEREKES TAMÁS

Hitek és tévhitek a NATO bővítéséről

Nem olcsó, de sokszorosan megtérülő „beruházás" a tagság

Rövid idő leforgása alatt az euroatlanti integráció két fő intézménye, az Európai Unió (EU) és az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) végrehajtó politikájának első számú vezetője is hazánkba látogatott – Javier Solana NATO-főtitkár tegnap és ma tárgyal(t) Budapesten. Mindez jó alkalom annak áttekintésére, hol tart ma csatlakozási folyamatunk az említett szervezetekbe, közülük is az atlanti intézménybe. Ezzel kapcsolatban egyúttal célszerű időről időre eloszlatni több, a közvéleményben markánsan jelentkező félreértést, aggodalmat (például óriási költségek, nemzeti függetlenségünk feladása, atomfegyverek állomásoztatása) esetleges NATO-tagságunkról.

Politikusi, szakmai körökben ütköznek olykor a nézetek, hogy az Európai Unióhoz, avagy inkább a NATO-hoz való csatlakozásunknak nagyobbak az esélyei s vajon az egyik tagság (NATO-) előfeltétele lehet-e az EU-felvételnek. Hivatalos magyar körök álláspontja az, hogy az integrációt komplex folyamatnak tekintjük, melyben az elért eredmények inkább kiegészítik egymást, semmint előfeltételként jelentkeznek. Jelen pillanatban mindenestre úgy fest, hogy előbb kerülhetünk be a NATO-ba – amennyiben erről a döntést legkorábban ez év végén, a jövő év elején meghozzák a brüsszeli illetékesek –, mint az Európai Unióba, hiszen az EU torinói felülvizsgálati – egyelőre bizonytalan befejeződési időpontú – konferenciáját követően fél évvel kezdődhetnek csak el a csatlakozási tárgyalások.

NATO-párbeszédünk ugyanakkor kitapinthatóan felgyorsult. *Somogyi Ferenc* külügyi államtitkár húsvét után adta át Brüsszelben a bővítési NATO-tanulmányra készített magyar kormányzati vitaanyagot (*discussion paper*-t). Amint arról Somogyi államtitkár egy minapi sajtóbeszélgetésen beszámolt – ebben leszögeztük a kulcskérdésekben kialakított álláspontunkat; például, hogy teljes jogú tagságra törekszünk – átadtunk bizonyos információkat a felkészülés, a haderőreform alakulásáról a NATO-nak, és jeleztük kérdéseinket, problémáinkat. *Solana* főtitkár mostani tárgyalásaitól aligha lehetett elvárni, hogy konkrét, technikai részletekre is kiterjedő válaszokat adjon kérdéseinkre, ám a párbeszéd következő, május 8-i fordulóján talán nem lesz teljesen üres a NATO tarsolya.

Az említett sajtóbeszélgetésen elhangzott, hogy amíg a felmérések tanúsága szerint az EU-tagságot a lakosság több mint 60 százaléka támogatja, addig ez az arány a NATO-t illetően mintegy 40 százalék, a másik 60 százalék pedig megoszlik az elutasítók és a bizonytalanok között. Ellentétben a sok tekintetben egyértelműbb Európai Unióval, a NATO-t illetően ma még inkább az érzelem motivál sokakat. A magyar semlegesség szorgalmazói mintha feledni látszanának, hogy napjainkra mindinkább viták tárgya lett e fogalom a (ma még) semleges Ausztriában és Svédországban is, és hogy a mi viszonyaink között bizony többe kerülne a kizárólagos nemzeti önvédelem kiépítése, mint a NATO keretein belüli. Arról nem szólva, hogy ki garantálná vajon a mi semlegességünket.

Az sem elhanyagolható körülmény, hogy a NATO végső soron nem csupán katonai – sőt egyre inkább nem az – szervezet, hanem az euroatlanti szellem, a szolidaritás, a közös gondolkodás megtestesítője és egyben a fejlődés, a jólét záloga. Ahol ráadásul a konszenzusos döntéshozási elv érvényesül, biztosítva a tagállamok szuverenitását. Mindez persze nem azt jelenti, hogy olcsó lenne a NATO-tagság – s hiba is lenne bárki részéről ezt hangoztatni –, ám az is tény, hogy a magyar honvédelem helyzete mindenképpen komoly beruházásokat követel, függetlenül a csatlakozástól. Nem feltétel ugyanakkor, hogy egy-egy tagállam minden fegyverrendszere az első pillanattól kezdve megegyezzen – fontosabb a kommunikáció, az úgynevezett interoperativitás megteremtése. A ma még hiányzó s szintén feltételként szereplő civil kontroll kialakítása pedig kimondottan költségkímélő.

Visszatérő érv a NATO ellen a nukleáris fegyverek és idegen csapatok állomásoztatásának kérdése. Ezzel kapcsolatban Somogyi Ferenc közölte, hogy hazánk elfogadja a bővítési tanulmányban foglaltakat, miszerint ez nem előfeltétele és nem is automatikus következménye az esetleges tagságnak, de mint elvi lehetőség, nem is zárható ki. Ugyanakkor egyre nagyobb az esélye annak, hogy ez valóban csak elvi lehetőség marad, hiszen napjaink tendenciája az: a kibővítéstől függetlenül háttérbe szorul az atomkoncepció. A vitás ügyeket politikai úton igyekeznek rendezni, de „ha minden kötél szakad", akkor is inkább a hagyományos fegyverekben gondolkoznak a brüsszeli stratégák.

Solana főtitkár budapesti – egy nagy közép- és kelet-európai körútba ágyazott – vizitje látványos eredményeket, mint már utaltunk is erre, aligha hozhat. A NATO számára a legfelsőbb szinten tudatosíthatja ugyanakkor a valamennyi parlamenti párt által többé-kevésbé egységesen támogatott magyar atlanti elkötelezettséget. Magyarország pedig talán kaphat egy virágnyelven megfogalmazott biztatást arra nézve, hogy már az első körben bebocsátást nyer abba az észak-atlanti elitklubba, ahol az igazán fontos politikai – s persze biztonsági – döntések születnek.

Daróczi László

Amerikai szállítógép magyar repülőtéren – pár éve ez elképzelhetetlen lett volna

FOTÓ: KEREKES TAMÁS

Északi Kuvait helyett norvég gáz

Energiagondok a Baltikumban

A Balti-tenger alatt rejtőző ásványolaj és földgázkincs felderítése már jó néhány éve folyamatban van, de csak a jelenléte biztos, mértéke egyelőre ismeretlen. Svéd szakemberek szerint nem több, mint 20-25 millió tonnáról van szó, ami az ilyen jellegű kiaknázásokat végző nagy konszernek szempontjából csekély mennyiségnek minősül. Az orosz energiaimporttól függő Litvánia, Lettország és Észtország számára azonban minden más forrás megszerzése elsődleges jelentőséggel bír.

Skandinávia és a Baltikum energiakérdésével igen komolyan foglalkozott az Északi Tanács országainak tavaly novemberi, a finnországi Kuopióban tartott találkozója. A testület, amely öt északi állam (Dánia, Finnország, Izland, Norvégia és Svédország), valamint három autonóm terület (a Dániához tartozó Feröer és Grönland, valamint a svédek lakta finn sziget, Aland) parlamenti és kormányzati szintű politikai együttműködését hivatott koordinálni, az utóbbi időben fel kellett hogy dolgozza a tényt: tagjai közül három – Dánia, Finnország és Svédország – az Európai Unió tagjaként is működik. Kuopióban az Északi Tanács kiterjedt intézményrendszerének egyszerűsítése mellett széles körű vita folyt annak a gázvezetéknek a tervéről is, amely Norvégiából haladna Svédországon, a Balti-tengeren és Finnországon át a balti államok irányába. A svéd kormány kedvezően állt hozzá a nagy északi beruházás gondolatához, de hangsúlyozta: az egész Baltikumra kiterjedő tervezetet szeretne látni, amely az atomenergia biztonságos hasznosítását is figyelembe veszi.

A svéd nyilatkozat meleg fogadtatásra talált. Attól függetlenül ugyanis, hogy a finnek és a a balti államok milyen élénken érdekeltek a norvég gáz vásárlása ügyében, az egész elképzelés sorsa Svédország kezében fekszik, hiszen területén keresztül haladna a vezeték, ám Stockholm korábban meglehetősen hűvösen kezelte a kérdést.

Az Északi Tanács egyébként már egy évvel korábban is foglalkozott a norvég gáz Svédország, Finnország és a balti államok felé történő exportja ügyével. Az Oroszországban tapasztalható képlékeny politikai helyzet következtében, mint ismeretes, megnövekedett a volt Szovjetunió és Norvégia gázkészleteinek jelentősége. Így aztán nem véletlen, hogy a Türkmenisztánból a Csendes-óceán felé tartó gázvezeték vonala Üzbegisztán, Kazakisztán, Kína, Dél-Korea átmetszésével haladna Japán felé, Oroszország elkerülésével. Aminek alapvető oka, hogy ez utóbbi továbbra is mindig kész politikai zsarolás eszközeként bevetni az olaj- és gázvezetékek csapjait.

A norvég forrásokra épülő trolli szerződés, amelynek értéke a mai árfolyamok szerint közel 90 milliárd dollárra tehető, akár az évszázad gázüzletének is minősülhet, tekintve, hogy ennek keretében Nyugat-Európa összesen mintegy 1000 milliárd köbméter földgázhoz jut majd. Ha valóban megépülne a balti gázvezeték-hálózat, amely Svédországon keresztül, a Balti-tengeren át Finnországba, s tovább Talinnba vinné a norvég gázt, a balti népek is fellélegezhetnének.

Mindemellett más utakat is keresnek a Baltikumban. Az elmúlt év végén az amerikai AMOCO és a svéd OPAB a lett kormány képviselőivel megegyezést írt alá Rigában: ennek értelmében kutatási munkákat és próbafúrásokat, valamint olaj- és gázkitermelést végezhetnek a balti-tengeri sávban. A szomszédos Litvánia – amely immár három éve vitában áll a balti sáv feltételezett olajkincsének kiaknázása ügyében Lettországgal – nem lelkesedett az ötletért. A két konszern a részvények 45 százalékának birtokában együttesen körülbelül egymilliárd dollárt szán a kutatási munkákra, Lettország pedig a várható haszonból tízszázalékos részesedésre számíthat, valamint a kitermelt olajmennyiség értékének 11 százalékára, licencilleték címén. Litvánia a profit egyenlő arányú elosztását követeli, vagy a részvétel lehetőségét az ásványkincs kiaknázásában egy, kifejezetten erre a célra létrehozandó lett–litván–svéd konzorcium által. Bonyolítja a dolgot, hogy Lettország és Litvánia között napjainkig nem tűzték ki a hivatalos tengeri határvonalat.

A három balti állam közötti viszonyrendszer egyébként is eléggé sajátos: még leginkább a cseh és a szlovák állam kapcsolataira emlékeztető vonásokat hordoz. Litvániában a jövedelmi átlag például az észt fizetéseknek csak mintegy 65 százalékát teszi ki, és Észtország gazdasági növekedési mutatói több mint a kétszeresükre nőttek a litván eredményekhez képest. A külföldi tőke megjelenése tekintetében Litvánia a balti sor végén kullog, és nem ígéretes az a tény sem, hogy a lakosság egyharmada a felbomlott kolhozok utáni mezőgazdaságban dolgozik. A „litvánszindrómaként" elhíresült baloldali kormányzat áldatlan tevékenysége következtében Litvánia majdhogynem tragikusan lemaradt a demokratikus és piaci reformok megvalósításának versenyében a másik két állam mögött.

Észtország talán a legpragmatikusabban gondolkodó a balti hármas közül. Az Északi Tanács Kuopióban tartott találkozóját követően a nyilvánosság értésére adta, hogy gyakorlatilag feladja az 1920-as tartui egyezményből fakadó határvitát Oroszországgal szemben. Mintegy jelezve ezzel, hogy megértette: a szomszédaival területi viszályban álló ország elveszíti esélyeit az európai unióbeli tagságra, a NATO-ról nem is beszélve. Litvánia azonban, amelynek nemcsak Lettországgal, hanem Oroszországgal sincsen hivatalosan kitűzött tengeri határa, igényeket támaszt a balti szférában az oroszok által kiaknázás alatt álló sávra is. A mai Vilnius úgy véli: ha az energetikai vitában engednek a letteknek, akkor precedenst teremtenek az oroszok számára is, hogy igényeiket elhárítsák. Számos jel szerint tehát a Baltikum energiaellátásának gordiuszi csomóját a norvég gáz megjelenése vághatná ketté, különösen a délkeleti partokon. Hacsak ki nem derül, hogy holmi északi Kuvait rejtőzik a hűvös hullámok alatt.

Szalai Attila

Tervek Tajpej és Peking viszonyának rendezésére

A német példa ragadós?

Jelenleg Földünkön a hidegháború maradványaként két ország van területileg megosztva. Az egyik Korea, a másik Kína. Az elmúlt napokban Tajpej és Peking között oly mértékben elmérgesedett a viszony, hogy az már katonai konfliktussal fenyegetett. Kína ugyanis a 21 millió lakosú szigetországot saját szakadár tartományának tekinti, és ellenez mindenfajta olyan törekvést, amely annak önállóságára utalna. Legutóbb Tajvanon, a Kínai Köztársaságban – Kína történelmében először – közvetlen elnökválasztást tartottak, amelyet Pekingben a sziget elszakadására tett lépésként értékeltek. Mind Tajpej, mind Peking változatlanul az egy Kína elméletét vallja, és az ország újraegyesítésére törekszik.

Peking tavaly január 30-án fejtette ki nyolcpontos álláspontját a szárazföld és a sziget viszonyáról. *Csiang Cö-min* kínai államfő tárta a nyilvánosság elé a legfelsőbb pekingi párt- és állami vezetés elképzelését.

1. Mindenféleképpen fenn kell tartani az egy Kína elméletét, és az országot békés módon kell újraegyesíteni. Nem engedhető meg Kína szuverenitásának és területének a megosztása. Bármilyen olyan kísérletet, amely Tajvan függetlensége irányába hatna, ellenez a kínai vezetés.

2. Peking nem ellenzi ugyanakkor, hogy Tajvan nem kormányszintű gazdasági és kulturális kapcsolatokat építsen ki külföldi országokkal. Ugyanakkor határozottan nemtetszését fejezi ki bármilyen olyan lépés iránt, amely a két Kína, illetve Tajvan az egyetlen Kína elméletét nemzetközi szinten erősítené. Az ilyen tendenciák nem szolgálnák a probléma megoldását, és lehetetlenné tennék a békés újraegyesítés lehetőségét – hangzik többek között az állásfoglalás.

3. Szorgalmazni kell a Tajvani-szoros két oldala között a békés újraegyesítést célzó tárgyalásokat. Ez vonatkozik a különböző politikai pártokra és csoportokra. Peking nem ellenzi, hogy ezeken a megbeszéléseken saját képviselői részt vegyenek. Mindazonáltal ezek csak az első lépéseket jelentik, mert el kell érni egy olyan megállapodást, amely véget vet mindenfajta rosszindulatú magatartásnak, és a felek kitartanának az egy Kína elmélete mellett. Mindkét oldalnak egyenlő felelőssége van, hogy megvédje Kína területét és kialakítsa a béke lehetőségét, megteremtse a párbeszéd megfelelő körülményeit.

4. Mindkét oldalnak közösen munkálkodnia kell a békés újraegyesítésen, a kínaiak nem harcolhatnak kínaiak ellen. Bármilyen olyan szándék, amely katonai megoldást helyez előtérbe, nem lehet érdeke a tajvani honfitársaknak. Külföldi hatalmak nem avatkozhatnak bele a kínai újraegyesítés folyamatába, és nem segíthetik elő Tajvan függetlenségét.

5. A két félnek fejleszteni kell gazdasági kapcsolatait, és gyakorlati lépéseket kell tenni a levélforgalom, a szállítás és a kereskedelem biztos alapokra helyezésének érdekében.

6. Az elmúlt öt évezred csodálatos történelme, amely létrehozta a kínai kultúrát és szellemiséget, szintén nagyon fontos a békés újraegyesítés érdekében. Mindkét oldal felelőssége, hogy megőrizze ezeket a kulturális tradíciókat.

7. A 21 millió tajvani honfitárs, függetlenül attól, hogy az ország melyik tartományában él, ugyanolyan kínainak számít, mint bármilyen kínai ember a szárazföldön. A tajvani lakosságnak joga van az autonómiához, saját életstílusához és azoknak az érdekeknek a megvédéséhez, amelyekkel rendelkezik.

8. A tajvani hivatalnokok és vezetők szívesen látott vendégek Pekingben. A pekingi hatóságok, amennyiben módjuk van, készek megosztani politikai tapasztalataikat, mint vendéglátók, a tajvaniakkal. Az ügyek elrendezéséhez nem szükséges a nemzetközi közreműködés.

A pekingi felvetésre néhány hónappal később Li Teng-huj tajvani elnök 1995. április 8-án hatpontos válaszjavaslatot tett.

1. El kell fogadni azt a tényt, hogy Tajvan és a szárazföld két szuverén politikai kormányzat fennhatósága alatt áll 1949 óta.

2. A kínai kultúrára büszkének kell lennie minden kínai embernek. Mindkét oldalnak erősítenie kell az etnikai összetartást.

3. A kétoldalú kereskedelmet fejleszteni kell oly módon, hogy a tajvani gazdaság tapasztalatait a szárazföldön fel lehessen használni, Peking piacként kerüljön bevezetésre a kapcsolatrendszerben, lássa el nyersanyaggal és munkaerővel a gazdasági együttműködést, míg a sziget a felhalmozott tapasztalataival nyújtana segítséget. Tajvan előmozdítaná a szárazföldön a mezőgazdaságot és életszínvonala fejlesztését.

4. Mindkét fél részt venne a nemzetközi szervezetek munkájában, és a két oldal vezetői találkozhatnának ezeken a színtereken.

5. A szárazföld jó szándéka jeléül bejelenthetné, hogy lemond a katonai megoldásról. Ez az alapja annak, hogy a kétoldalú békés megbeszélések elvezessenek a rosszindulatú megközelítések végéhez. Tajvani függetlenségi törekvéseire való hivatkozás és az ezt követő katonai erővel való fenyegetőzés a tények kiforgatását jelentik.

6. Az együttműködés a szárazfölddel megerősíthetné a demokráciát Hongkongban és Makaón.

A tajvani javaslat tulajdonképpen nagyon hasonló ahhoz az alapszerződéshez, amelyet a két német állam 1972-ben kötött egymással. Ez akkor Berlin és Bonn kapcsolatát belnémet ügynek tekintette. Az NSZK-t és az egykori NDK-t elválasztó vonalat pedig belnémet határnak hívták az alapszerződés megkötése után. A két fél formailag nem vette fel ugyan egymással a diplomáciai kapcsolatot, ellenben diplomáciai státussal rendelkező képviseleti irodákat nyitottak egymás fővárosában. Mindkét német államot felvették az Egyesült Nemzetek Szervezetébe. Teljes mértékben eltűnt az a gyakorlat, hogy az NSZK megszünteti a diplomáciai kapcsolatokat azokkal az államokkal, amelyek elismerték az NDK-t. A tajvani vezetés egy ilyen megoldásban látná az újraegyesítésig a szárazföld és a sziget viszonyának rendezését.

G. Fehér Péter

Káldi Gyulánné főépítész

*: forrásmegosztásával foglal-
ıy a Főváros megalkotta a ke-
'étes forrásmegosztási rende-
erület 1990–1996 közötti alap-
it kívánja átfogni, az 1997. évi
a kerületi gazdálkodás 1997.
: egyben felhívás lesz a kerület
véleményükkel segítsenek a
iának még tökéletesebb kiala-*

kerület?"

li- tott feladatokat (oktatás, egész-
a- ségügy, szociális ellátás) nem ér-
g- tékeli pozitívan a forrásmegosz-
sa tás. Az átlagra való törekvés –
et fővárosi átlag normatíva – kerü-
tti letünkben alulfinanszírozást
eredményez, más kerületnél for-
rástöbbletet.

a- A jelentős alapokból való ré-
l- szesedésünk, pl. Támogatási
71 Alap, csekély, mivel magas adó-
e- fizető kerület vagyunk, így a Fő-
en város szerint a szociális feladatok
szorzószám megállapításánál
és hármas holtversenyben az utol-
g- sók vagyunk, így csekélyebb tá-
e- mogatásra jogosultak a forrásme-
ül gosztásnál.

Összefoglalva megállapítha-
ói tó, hogy a Főváros a forrásmeg-
et osztásra bevont összegeket
e- 51,3%/48,7%-os arányban osztja
ü- meg saját maga és a kerületek
a- között. Az 1997. évi átengedett
forrás egyébként 9,4%-kal maga-
i- sabb az 1996. évinél, ami az el-
ismert infláció harmadát ismeri csak el.

Egy nagyon komoly vita még nem folyt le az Országházban és a Fővárosban sem. Mit szeretnénk: erős kerületet és gyenge fővárost, vagy fordítva? Ezt a kérdést már évek óta kerülgetik a törvényhozók, és nem igazán tudom, hogy miért. Véleményem szerint erős kerületek kellenek, hiszen csak ők adhatnak erős fővárost! Elfogadom és egyetértek azzal, hogy vannak olyan kérdések (pl. hulladékgyűjtés, közlekedés, energiaellátás), melyek csak fővárosi szinten kezelhetők. Kérdés az, hogy a Fővárosi Önkormányzat csak ilyen kérdésekkel foglalkozik, vagy olyan feladatokat is ellát, melyek esetleg kerületi szinten megoldhatóak lennének. Ha van ilyen, akkor nem kellene párhuzamosan működtetni kerületi szinten azonos feladatra embereket, gépeket.

Az 1997-es forrásmegosztás bizottsági vitájában mint a Fővárosi Pénzügyi Bizottság tagja, természetesen elmondtam ezeket. Javaslatot is tettem a forrásmegosztási reform halogatásának befejezésére és egy kerületek számára kedvezőbb szja megosztásra is. Felvetésemre válasz érkezett, de a Fővárosi Közgyűlés a javaslatot elvetette. Ha lesz is reform, az biztos, hogy nem ebben az évben. Talán 1998-ban?

Dr. Mitnyan György
alpolgármester

Fővárosi Önkormányzat			Főváros mindösszesen		
költség eFt	mutató fő (db)	index Ft/fő	költség eFt	mutató fő (db)	index Ft/fő
115280	672	171548	6649621	54986	120933
529287	3048	173651	17239378	144628	119198
924465	6980	132445	4429059	35002	126537
902446	52272	112918	6074856	53494	113561
494910	1927	256829	1066452	5202	205008
27799	124	224185	2502882	8720	287028
48687	11	4426091	684872	5702	120111

Kié lesz a Gyermek-vasút?

A *Magyar Hírlap* értesülése szerint a MÁV még az idén pályázatot ír ki a Gyermekvasút működtetésére, már folynak a tárgyalások egy hazai nagyvállalkozással. A pályázatot 1995-ben akarták kiírni, de nem volt megfelelő szakmai háttéranyag, márpedig – írja a cikk szerzője – nem mindegy, hogy kik, mire és milyen távon használnák a nagyrészt természetvédelmi területet. A cikk „Eladósorba került a Gyermekvasút" – címmel jelent meg, mire a MÁV sajtóközleményben tudatta, hogy nem adhatja el és nem szüntetheti meg a volt Úttörővasutat, mert az állam a tulajdonos, a MÁV csak az üzemeltetést vállalta. Ugyanakkor a tulajdonossal egyetértésben valóban keresik *„az állami vagyonnal való gazdálkodás legjobb lehetőségét"*.

●

A közlemények arról is hírt adtak, hogy a MÁV az idén több, mint százmillió forintot kíván fordítani a Gyermekvasút pályafelújítására, működtetésére és a Gyermekvasutasokért Alapítvány támogatására. A MÁV Kommunikációs irodáján azt az információt kaptuk, hogy valóban dolgoznak a pályázaton, de a fejlesztésre szánt összegről még nincs végleges döntés. Megnyugtattak bennünket: ha nem akad megfelelő új üzemeltető, akkor a MÁV maga működteti tovább a Gyermekvasutat.

(Kérész)

Gyorsan megnyerték a betegek bizalmát

Otthoni szakápolási szolgálat

datásra, vagy bevásárlásra vállalkozunk, az ilyen típusú tevékeny-
ségre másik szervezet, a szociális
bízatott.

A főépítész feladatai

Az elmúlt hetekben két, egymás számára is ismeretlen, különböző hivatású érdeklődő kérdezte meg: „Mire kell egy főépítész?". A kérdés abból a félreértésből fakad, hogy a kívülálló számára egy ilyen hangzatos hivatali beosztás az építési ügyek feletti teljes hatalmat jelenti. Ez korántsincs így. Egy főépítésznek speciális feladatai vannak. Szeretnénk megosztani most minden kedves olvasóval a kerület főépítészeként végzett mindennapos munka lényegét. Káldi Gyuláné kerületi főépítészt kérdeztük feladatairól.

– A főépítész elsősorban a kerület polgármesterének tanácsadója településfejlesztési és műszaki kérdésekben. Az aktuális és akut ügyekhez kapcsolódó konzultációknál fontosabbnak tekintem a kerület fejlődését távlatokban is meghatározó rendezési tervek elkészíttetését, koordinálását. S, hogy a rendezési tervek is összefüggő rendszert alkossanak, az elmúlt másfél esztendőben komolyan dolgoztunk egy ú.n. „Kerületfejlesztési terv" kidolgozásán, melynek befejezése ez évben várható. (Erről egyébként a lap olvasói is tudomást szerezhettek 1995. tavaszán a lakosság számára kibocsátott kérdőívek kapcsán.) A Kerületfejlesztési terv nem azt jelenti természetesen, hogy a kerület még szabad területeit felparcellázzuk és beépítjük. Ez megengedhetetlen volna... A terv sokkal inkább az itt élő lakosság minél komfortosabb infrastrukturális kiszolgálásának lehetőségeit vizsgálja és ágyazza be azokat a kerület rendszeres teendői közé. Ezen túlmenően a tervező kérésünkre olyan átfogó vizsgálatokat végzett és olyan mélyreható intézkedéseket javasol, melyeket végzetes hiba volna figyelmen kívül hagyni a jövőben. Példaként említem meg azt a vizsgálati sort, mely a kerület demográfiai helyzetét elemzi. Kitűnik ebből, hogy kerületünk lakossága, az átlagosnál nagyobb mértékben öregszik. Ennek egyik oka az, hogy a kerületben kialakult telek és lakásárakat csak kevés fiatal tudja megfizetni. A terv tehát javaslatot tesz a tendencia megállítására, lakásépítés-támogatás, adókedvezmény formájában. Ezen lakások megépítésére természetesen vannak olyan területek a kerületben, melyek beépítése a fenti célokkal nincsenek ellentmondásban. A terv kijelöli ezeket a területeket a kerületben, s meghatározza az építés feltételeit is. Hangsúlyozni szeretném még egyszer, hogy a tervet a képviselő-testület még nem fogadta el, a tervezés programkészítési szinten van.

– Eszerint a továbbiakban a képviselőkön múlik, hogy a felvetett javaslatok megvalósíthatóvá válnak-e?

Arra számítok, hogy 1997. végére olyan szabályozási dokumentum lesz a kezünkben, melynek alapján a döntések meghozatala bizonyos kérdésekben egyszerűbbé válik. A kerületfejlesztési [illegible] lebontását jelentik a részletes ren- [illegible] megléte bizonyos építési ügyekben törvényi előfeltétel. Kerületünkben ma több mint 100 rendezési terv van érvényben, mely területileg annak kétharmadát fedi le. A kerületfejlesztési terv elfogadása után természetesen e rendezési tervek egy részét aktualizálni, módosítani kell majd, az esetleges ellentmondások feloldására. A rendezési tervek készíttetése, felügyelete, elfogadtatása ugyancsak szakterületem feladata. Ezt a feladatot Önkormányzatunknál a Városrendezési Iroda szakemberei látják el. Munkájukat az iroda vezetőjeként irányítom, koordinálom.

Az eddigiekben a kerület építészeti arculatának jövőbeni alakításáról esett szó, vagyis arról, hogy egyre több érték és egyre kevesebb értéktelen építészeti megoldás szülessen. Főépítészként azonban fontosnak tartom meglévő értékeink hathatós megóvását, mely a műemlék épületek védelmében ölt testet. Az országos hatósággal (OMvH) tartott folyamatos kapcsolat mellett önállóan is cselekszünk ezen a területen. A közelmúltban készült el a kerület műemléki programja, mely szerint a kiemelkedő épületek megóvásában kerületünknek aktív szerepet, tehát anyagi terheket kell vállalnia. A program véleményezése folyamatban van.

Eddig a kötelező jellegű feladatok sora, melyeket még számtalan aktuális feladattal lehetne bővíteni; Főváros Általános Rendezési tervének koordinációjában való részvétel, szakmai kapcsolattartás a Fővárossal és a többi kerülettel, tárgyalások sokasága az úgynevezett nagyberuházóikkal és építészeikkel, építészeti pályázatok zsűrijében való részvétel stb., stb.

– Az aktuális egyedi építéshatósági ügyek elbírálásában milyen szerepe van a főépítésznek?

– Amint a fentiekből is kiderült, a főépítész nem hatósági személy. Ez persze nem azt jelenti, hogy erre a területre nincs rálátásom és beleszólási lehetőségem, de ennek törvényi és etikai korlátai vannak. A különböző tervek előzetes szakmai elbírálásához önkormányzatunk egy Esztétikai Zsűrit állított fel, melynek munkájában, esetenként személyesen veszek részt, többnyire azonban egyik közvetlen munkatársam képviseli szakterületünket. Az építési engedélyek kiadása tehát az Építésigazgatási Iroda feladata, melynek munkáját – sem közvetlenül, sem áttételesen – nem irányítom. Engem is sokkolnak azonban esetenként a kerületünkben néhol „alakuló" utcaképek, ezért az Építésigazgatási Iroda vezetőjével konzultálva arra jutottunk, hogy az Esztétikai Zsűri munkáját meg kell változtatni, ugyanakkor ajánlásait erőteljesebben kell érvényesíteni a jövőben.

Munkámról ennyit... hatásfoka – a dolog természetéből adódóan – annak publicitásán is múlik mind az önkormányzaton belül, mind pedig a széles nyilvánosság előtt. Ezzel reményeim szerint sikerül majd meggyőznöm néhány kétkedőt, hogy a Főépítész munkája szakmai [illegible] elkötelezettséget jelent e[illegible] minden főépítész [illegible] jövő sorsának [illegible]

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Káldy Lajos

VAS NÉPE
1965 DEC 12

1021

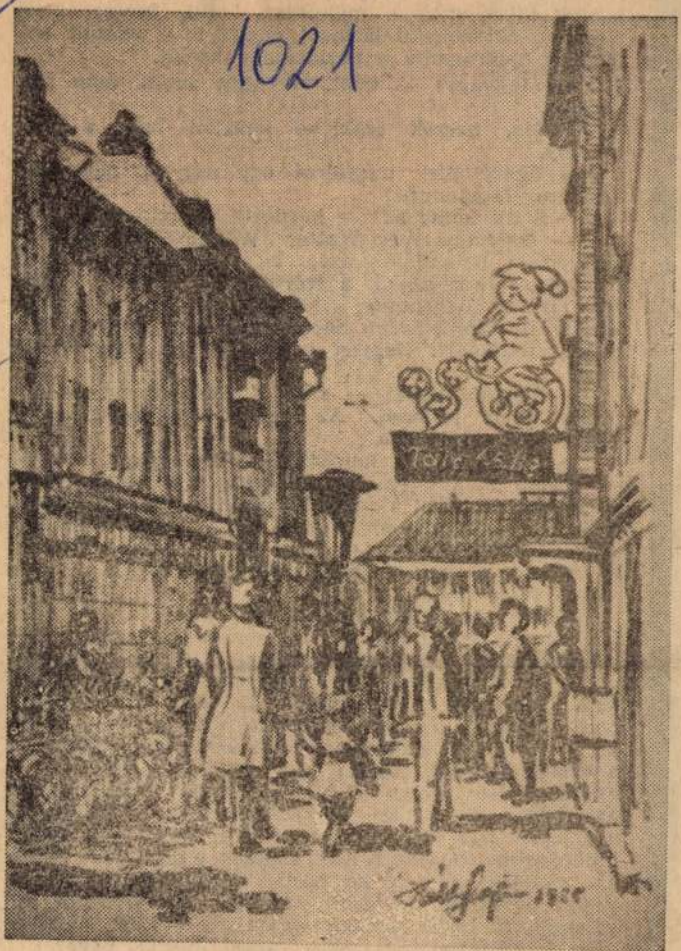

Utcarészlet.

(Káldy Lajos rajza)

A szőke
pacsok dísze
oldalozó, és
men és meg
— Megv
badulsz.
— No,
asszony.
— Szere
vességre. Me
— S mi

— Ismertess meg Walter Williamsszal. Hidd el, egyszerűen bolondulok azért az emberért. S amikor énekel! Amikor azokat a spirituálékat énekli! Mondtam is a férjemnek: „Burton, szerencséd, hogy Walter Williams színesbőrű, különben méltán féltékeny lehetnél". Nagyon boldog lennék, mutass be neki!

— Természetesen — szólt a háziasszony. — Azt hittem, már ismered. Az estélyt egyébként az ő tiszteletére rendeztük.

— De hiszen ez nagyszerű — mondta a vendég. — Igazán nem látom be, mi rossz van abban, hogy az ember összejár a színesbőrűekkel. Nekem semmiféle mellékgondolatom nincs róluk. Egy szikrányi sem. Burton — ő persze más. Dehát tudod, ő Virginiából jött s ezek a déliek egészen mások.

— Eljött veled?

— Óh, nem. Ma szalmaözvégy vagyok. Ah, Burton...! Bele fog halni, ha elmesélem neki, hogy találkoztam Walter Williamsszal. Állandóan veszekszünk a négerkérdésben. Olyanokat mondok neki, hogy „ne légy már ostoba!" De meg kell hagyni, hogy Burton még mindig sokkal szélesebb látókörű, mint a déliek általában. Tulajdonképpen szereti is a színesbőrűeket. Mindig azt mondja: neki nem is kellene fehér szolga a házban. Tudod, volt mellette egy néger dajka, azt egyszerűen imádja. Képzeld, ahányszor hazajön, kimegy hozzá a konyhába. Nincs különösebb kifogása a színesbőrűek ellen, csak éppen azt mondja: nem lenne hajlandó egy asztalhoz ülni velük, egymillió dollárért sem. Én meg ilyenkor azt válaszolom, hogy beteggé teszed az embert a fecsegéseddel, Burton. Borzasztó vagyok hozzá, ugye?

— Nem, — nyugtatta meg a háziasszony. — Egyáltalán nem.

— De hát én másmilyen vagyok. Bennem a leg-

R.Káldy János

Felhők, rézk.

Ecce Homo, "

Krisztus követői, xxxxx vf.

Virradatvárók, vf.

N.Szal. kiáll. 1927. jun.

14. 1.

Káldy Judit
1021

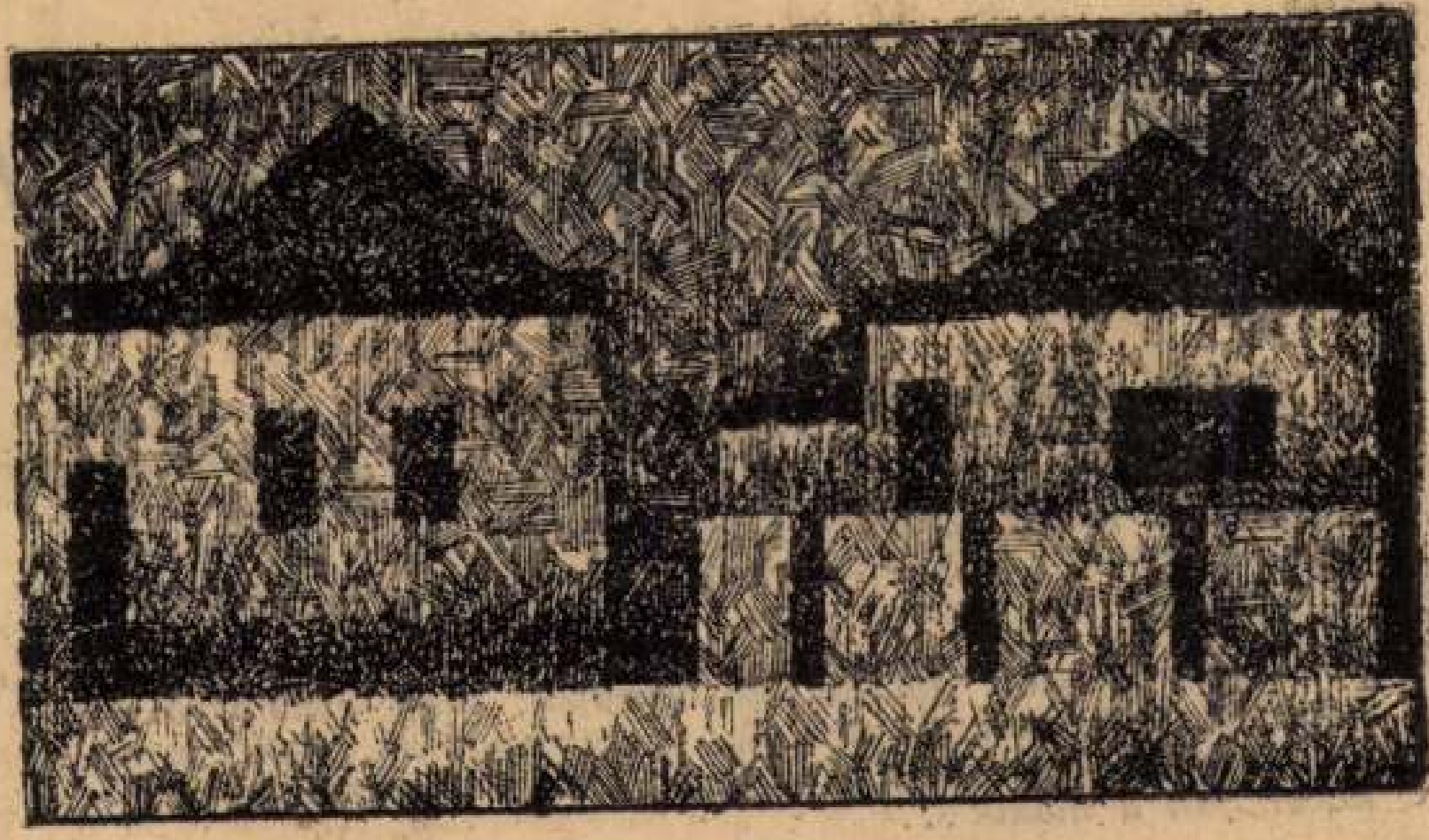

Káldi Judit: PÉCSI UTCARÉSZLET

1968 JUN 9

TOLNA MEGYEI NÉPUJSÁG

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Sokat ut
máson megkérdeztem: mikor indul az a vonat, amelyikkel én utazni szeretnék, és azt válaszolták, hogy úgy háromnegyed öt körül. Mint később kiderült, öt után indult, de mi lett volna, ha fél ötkor indul, mert az is háromnegyed öt körül van...

Ezért inkább gyalog, autóstoppal, meg ellenőrző gépkocsival indultam útnak. Ez is bizonytalan, igaz, mint a MÁV válasza, de mégis biztosabb, mert ha elmegy az egyik kocsi, jön a másik...

Gyalog mentem a Máza—Bonyhád közötti útszakaszon. Érdemes volt. Olyan új dolgot láttam, amit érdemes közzé

Káldy Lajos: **MARTINÁSZ (akvarell)**

technikus is, aki az új szövésnélküli kelme szakítószilárdságát méri. (Első képünk.)

A kisérletező gyár ebben az évben már többszázezer métert gyártott az új mó[illegible] rel. Maga a gyártás a gyártmányú „Malimo[illegible] varrvahurkoló módszerrel[illegible] ténik. Az újfajta[illegible] küli szövést Szakacs Bernadett tűzőnő már kitűnően elsajátította: mesterien irányítja a gépet. (Második képünk.) Harmadik képünkön Fazekas Etelka, Harkai Ágnes és Páni Ferencné az új módszerrel készült bútorszövetet vizsgálja a gyár laboratóriumában.

(—)

Szergej Mihalkov

A gólya és a béka

Egyszer megkérdezte a Gólyát a Béka:

— Melyikünk szebb?

— Én! — mondta meggyőződéssel a Gólya —. Nézd csak, milyen szép lábaim vannak!

— Csakhogy nekem négy lábam van, neked meg csak kettő — gúnyolódott a Béka.

— Az igaz, nekem csak két lában van, de azok hosszúak — felelt a Gólya.

— Igenám, de én tudok kuruttyolni, te pedig nem!

— Én meg repülök, de te csak ugrálni tudsz!

— Én viszont a víz alá merülök.

— De nekem csőröm is van!

— Csőr! Mire jó az?!

— Erre ni! — mondta haragosan a Gólya és bekapta a Békát.

Nem hiába mondják, a gólya azért eszi meg a békát, hogy ne kelljen vele többet vitatkozni.

Megható legenda

Egyszer volt, hol nem volt, réges-régen történt... Valami oknál fogva kesőn ment haza az Egér és ezt mesélte:

MDK

Káldy Lajos, festő
Szombathely, Derkovits Gy. isk.

51. Öreg vasas.
Kialudt pipa.
57. Kovács műhely

Magy.Ifj. Képzőm.Kiáll. /VIT/
Föv.Képtár. 1949.aug.16.-szept.10. Kat.

Káldy Lajos

épitomester

láig

Bgyör 89. l.

nevü munkás igazolta

a művezető aláírása.

yezem:

gy helyettesének
ása.

Endrényi Imre, Szeged.

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1980 JAN 20

VAS NÉPE

Káldy Lajos
festőművész

KULTÚRA MŰVÉSZET

1021

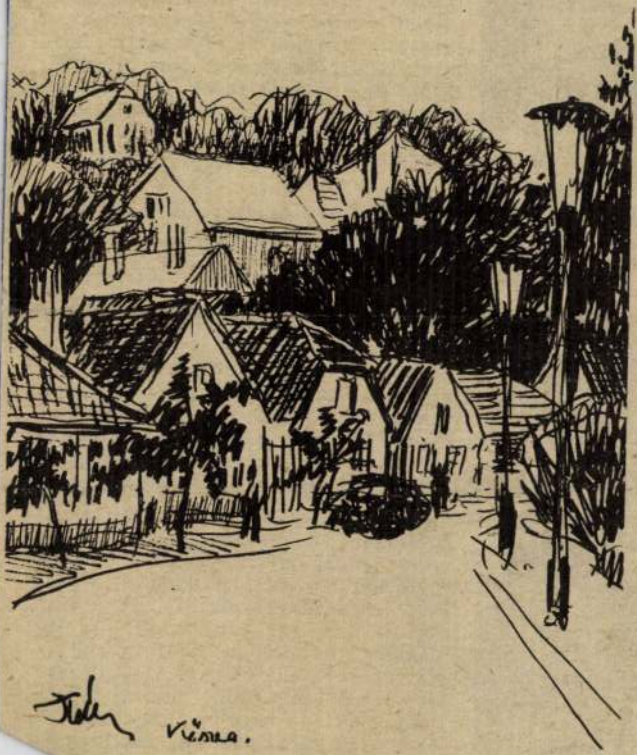

...es: Kőszeg, Felső-Várkör

szombath

Sövegjártóné Seper Éva testnevelő tanár: Nem vagyok derűlátó, a montreali eredmények várhatók. E véleményemet az elmúlt évek eredményeire alapozom és itt az aranyakra gondolok. Pontversenyben viszont némi előrelépést várok a magyar olimpiai küldöttségtől. Magyar Zoli, a kajak-kenuzók, vízilabdázók és birkózók szerezhetnek örömet az itthoniaknak. Vas megyéből súlyemelő juthat ki, bármelyikük utazik, pontszerző helyre várom. A pontversenyt a szovjetek nyerik.

Varga Imre hentes: Olimpia alatt jobbára csak hölgyek járnak a boltba, a férfiak a tévé előtt ülnek. Alig várom a zárást, rohanok én is haza a képernyő elé. Szeretem a sportot, főleg a férfias kemény sportágak híve vagyok, no és a labdarúgásé. Bízom abban, hogy Lakat doktor fiai kijutnak az olimpiára, s ott nem vallanak szégyent. Véleményem szerint a birkózó, kajak-kenu, vízilabda, torna és súlyemelő versenyek színhelyén játszhatják el a magyar Himnuszt.

Gombos Lászlóné szakácsnő: Azért csodálatos az olimpia, mert az egész világ odafigyel rá. Ezt tudják a sportolók is, ezért próbálják a legjobb eredményt elérni. Én bízom abban, hogy az amerikaiak is ott lesznek Moszkvában, nem marad távol senki az olimpiáról. Úgy érzem, több érem lehet, mint legutóbb volt. Drukkolok a magyar sport főleg vízilabdázásban vár érmet, de néhány m más sportágban is.

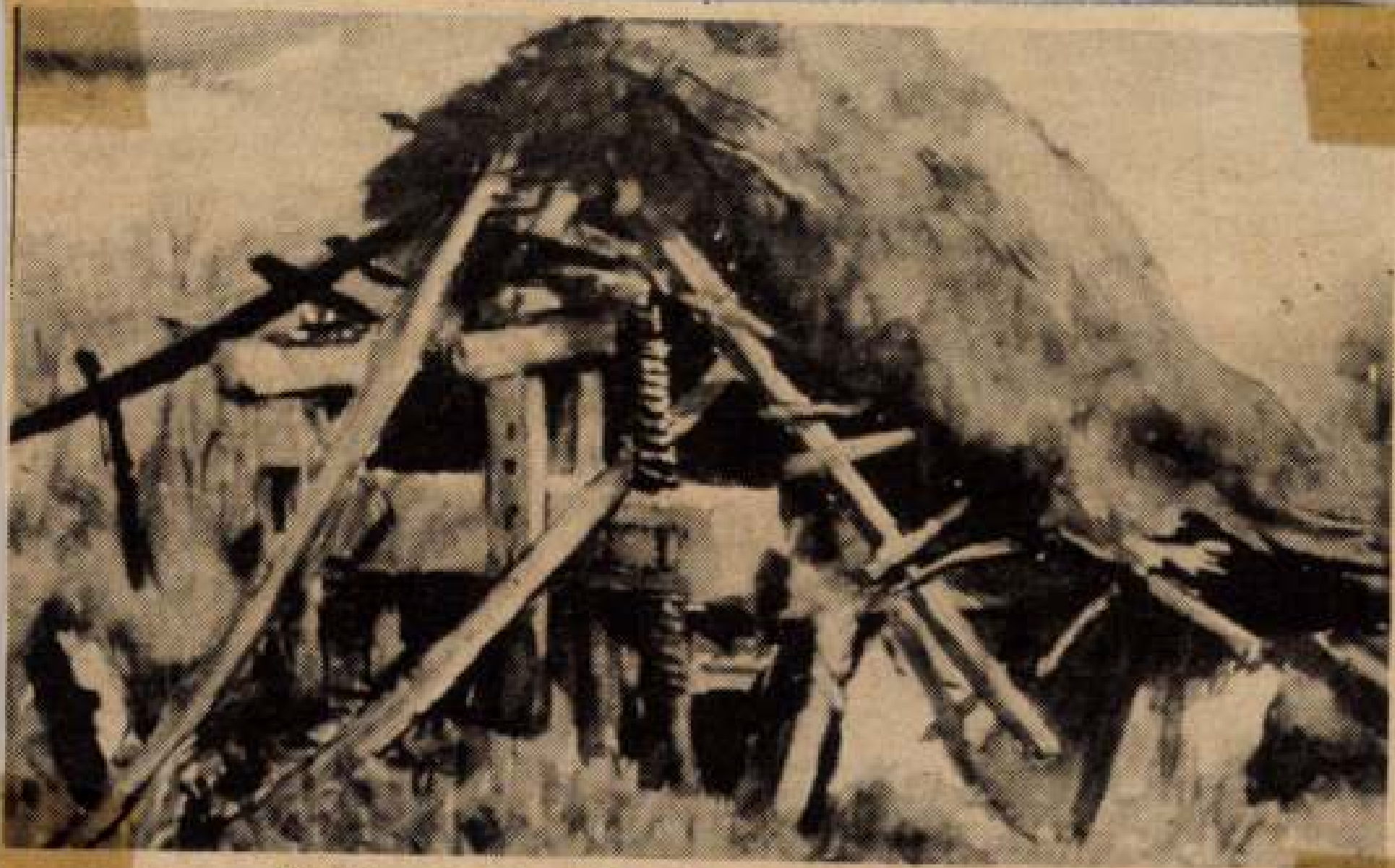

Káldy Lajos: Présház (Csipkerek)

övel a tsz leszállítója
zére. A panaszos reklamált
tsz-nél: szerinte a kő fele
uha, réteges és törésnél
zétmállik vékony lemezekre.
tsz segédüzemág vezetője
álaszában közölte vele,
ogy a bányában kitermelt
alazókő minősége mind szi-
árdsági, mind esztétikai
zempontból megfelel a fa-
azási követelményeknek.

Olvasónk panaszához ezt a
evelet is mellékelte, feltéve
kérdést: hogyan tudja el-
bírálni az üzemág vezetője,
hogy a leszállított kő, ame-
yet nem is látott, megfelel a
minőségi követelményeknek?

Szerkesztőségünk tová-

Burkon Dénes kérelmére a termelőszövetkezet a nála lévő követ visszaszállítja és a vételárat visszautalja. Megjegyezzük, hogy a kő minőségével kapcsolatban eddig soha semmiféle reklamáció nem érkezett. Egyébként a követ mi nem előállítjuk, hanem csupán kibányásszuk. A rendelkezésre álló kőtől eltérő minőségi követ nem tudunk szállítani.

dr. Ghiczy Tibor
jogtanácsos"

★

Véleményünk: a sajnálatos esemény elkerülhető lett volna, ha az áru átvételekor

Káldy Lajos, festő

Sakatos Ferenc: Három képzőművész tárlata Kőszegen.
Vas Népe, 1978. júl. 9.

Káldy Lajos

nagyrészen a
hagyományos ak
lus hatása érződi
likusabb témáka
ezen a tárlaton.
itt alkalmazott
túlzottan apró
szinte megkívár
ez jól nyomon
bulgáriai útiélm
örökítő néhár
melyeket akár
Aladár is
volna. Ez pers
nem rosszall
mégis rokonsz
talán éppen az
kal „máibb"
nak, — az oly
vei, melyek n
ciával, könny
dületesebben
Mint a „Pré
„Kiszsidányi r

„Szerencsés a
kiállítás az a
alkalmazó, h
kereső, de
dolgozó háro
vésznek. Sz
kapcsolódnak
így is, kieg
Ki-ki a ma
„leg"-et adj
mely így, eg
ző, jó bizon
megyénk
nek e sajá
vendégkönyv
jegyzésekke
gatva bizon
le: rég ado
igazán nag
kiállításnak
szegi Juris

Lakatos Ferenc: Három képzőművész tárlata Körmenden.
Vas Népe, 1978. júl. 9.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Káldy Lajos, festő – művész

VAS NÉPE

1983 FEB 04

1021 Sibinger János :K

Két festő közös kiállítása Körmenden

A körmendi színház előcsarnokában immár rendszeressé vált bemutatkozások sorát, ezúttal két festő: Káldy Lajos és Klimaj György közös kiállítása folytatja. Az elmúlt héten, csütörtökön nyitotta meg a kettős bemutatót Hargitai József a megyei tanács művelődési osztályának munkatársa, Káldy Lajos megyénkben született, ma is itt él. Kőszegen, majd Szombathelyen járt iskolába, szakmát tanult. Húsz évig kézi munkás volt, de közben tanult. Negyedszázadig volt tanár a szombathelyi 405. számú Berzsenyi Dániel Szakmunkásképzőben. Időközben a Pécsi Tanárképző Főiskolán rajz—földrajz szakon szerzett diplomát.

Harmincöt éve fest. Mesterei közt tartja számon Jaksa Istvánt, Burányi Nándort, Radnóti Kovács Árpádot és a főiskoláról Horváth Jánost, Kelle Sándort. 1953-tól rendszeresen szerepel a megyei kollektív tárlatokon. Önálló kiállítása volt 1978-ban Kőszegen. A szakmunkásképző intézetben két-, háromévente állított ki.

Klimaj György Szarvason született, de családi szálak fűzik őt megyénkhez. Budapesten, több önképzőkörben tanult. Az elmúlt évek során képeivel sok sikert ért el.

A két festő közös kiállítása, merész és érdekes vállalkozás. Egymástól elég távol eső festészeti stílus, irányzat került itt egymás mellé.

Káldy Lajos képeit jól ismerik megyénkben. A mostani válogatás egysége — csak akvarellek szerepeltetése — jól átgondolt koncepcióra vall.

Érdekes jelenség, hogy képein, néhány kivétellel, nincsenek emberek, csak a természet, az épületek, tárgyak állnak magányosan. A szép zöldek, barnák keveredése, az itt-ott feltűnő lilás feketékkel a csend, az elégikus megbékélés hangulatát árasztják a látogató felé. Ilyen képe a Romos borpince, a kidőlt falakkal, ahol már csak öreg prés

Káldy Lajos: Bontás.

tartja a rátámaszkodó tetőszerkezetet.

Néhány figurális képén sem az ott szereplő emberek, állatok fontosak, a hangsúly ott sem rajtuk van. A Bontás című kép az elmúlást idézi, a nyári forró délután verőfényében fogyó parasztházzal, melynek egykori tiszta szobája már falak nélkül, mezítelenül áll a világban. De ugyanígy a hangulat, a hideg, nyirkos, ködös reggel elevenedik meg a Reggeli komp című képen, ahol ugyan ott állnak az emberek, lovak a kompon, de a szürke háttér, a kékes tompa tükröződés felfalja, elnyeli őket, és marad a fázós várakozás a kikötésig.

SPORT

„Bódinak" a tenisz az élete

A Rohonci útról — a Rohonci útra

— Na látja, itt is olyan emberről írnak, aki tenisszezett és Szombathelyről indult el — mutatja a Képes Sport egyik januári számát. — De nem mehetek az országban sehova, ahol ne találnék régi ismerőst. Budapesten a tenisz szövetségben is otthon érzem magam: Szemes Kálmán, Sári Károly és a szövetségi kapitány, Jákfalvi Béla — aki gyakori vendég —

bajnokságon. Bécsben, Prágában és Stockholmban egyaránt helyezett lett csapatunk. Partnerem volt többek között Szabó Éva (az idősebbik), Kunovits Zsuzsi, Fehér Gyöngyi, a fiúk közül Mayer Laci, Szabados Zoli és Bancza Feri. Legnagyobb élményem az volt, amikor a negyvenes években Körmenden Asbóth József és Ádám András ellen léptem pályára. Asbóth Wimbledonban volt már harmadik, Ádám pedig főiskolai világbajnokságot nyert. Csató Bélával, mi négyen tartottunk bemutatót. Felejthetetlen volt ellenük játszani.

— Edzőként mire a legbüszkébb?

— Szakít-e most nyugdíjasan az egyesülettel, a tenisszel?

— Hogy lehet ilyet kérdezni? Ezután is dolgozom, csak most technikai vezetőként. Kizárólag csak a tenisszel foglalkozom. Segítek Kupó Zolinak, az új edzőnek. A klubhoz és a teniszhez soha nem tudnék hűtlen lenni. Versenyzőként is be szeretnék kerülni még a felnőtt férfi csapatba. Eddig százkilencvennyolc mérkőzést játszottam, szívesebben mondanék — ha kérdeznek — kerek számot. A megyei felnőtt bajnokságban pedig szeretném még egy-két fiatalnak megmutatni, mire vagyok képes.

Jövőre harminc éve lesz annak, hogy igazolt versenyzőként először pályára lépett Bódi, azaz Horváth László. Túlzás nélkül fogalmazhatunk úgy, az élete

Élen a védők

A férfiakkal együtt a pá
rosok is megkezdték versen
gésüket Dortmundban
műkorcsolyázó- és jégtán
Európa-bajnokságon.
legutóbbi győztes Baes
Thierbach NDK-beli duóna
ismét jó esélye van a büsz
ke cím megszerzésére, mer
a rövid program bemutatás
után vezetik a mezőnyt.
második helyet is honfitár
saik foglalják el, őket pedi
három szovjet kettős követ
Említést érdemel, hog
mindössze 12 pár indult eb
ben a versenyszámban.

A páros verseny állása
rövid program után: 1. Sa
bine Baess, Tassilo Thier
bach (NDK) 0.4 p, 2. Birgi
Lorenz, Knut Schuber
(NDK) 0.8, 3. Veronika Per
sina, Marat Akbarov (Szov
jetunió) 1.2, 4. Valova, Va
sziljev (Szovjetunió) 1.6, 5
Avsztrijszkaja, Kvasnyir
(Szovjetunió) 2.0, 6. Massari
Azzola (NSZK) 2.4.

Váldy Lajos, festőművész

Az idei szombathelyi tavaszi tárlatot holnap bontják le. Hazánk felszabadulásának 35. évfordulója tiszteletére pályázatot hirdetett a megyei tanács. A beküldött 95 pályázat közül 52 került a bírálóbizottság elé.

Szerepel a tárlaton a művész „Köd a Dunán" c. műve. (emlitve).

Szakály Éva: Az idei tavaszi tárlatról.
Vas Népe, 1980. ápr. 12.

Káldy Lajos, rajztanár, amatőr festő

Szombathelyen, a Megyei Műv. és Ifj. Központ galériájában látható a vasi amatőr-művészek kiállítása. — A szombathelyi Káldy Lajos és Fekete Viktorné már többször bizonyították, hogy rajztanárnál nem ritka a tájképfestészet iránti ~~mozgalom~~ vonzalom.

Budai Rózsa: Az amatőrség határain belül és kívül. Vas Népe, 1983. szept. 25.

KÁLDY LAJOS festő

1996. június 11.

Vasi vízfestmények

Három héten át: az Őrség a Várkastélyban

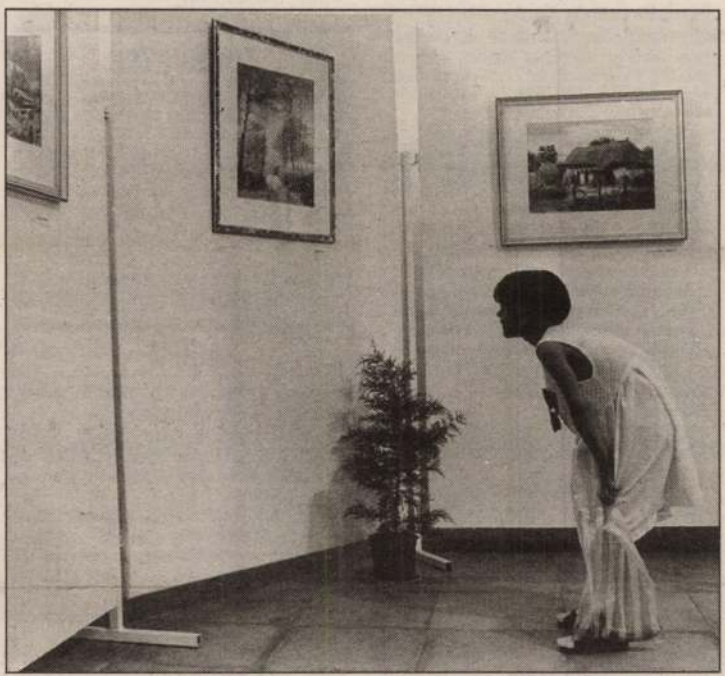

Szinte nincsen üresjárat, „ország-világ" fényképészei, ásványgyűjtői festő- és iparművészei váltják egymást a Várkastély kiállítótermében, bemutatkozó vagy visszatérő munkáikkal.

A ránk köszönt rekkenő hőségben most némi kikapcsolódást, kis időnyi megnyugvást adhatnak a jövőre 75 éves, Csipkereken született Káldy Lajos képei. Múlt pénteken nyílt kiállítása valójában nem történeti anyag, mégis egy életút tapasztalása áll mögötte.

Káldy Lajos autodidakta módon kezdte elsajátítani a szakma és az „ecset" fogásait. Arra csak később, a háború után nyílt módja, hogy a lakatos-műszerész hivatás mellett szakkörökbe járjon. Iskoláiról szólva Radnóti Kovács Árpádot és Burány Nándort tiszteli mestereiként. Ők azok, akik az azóta már fogalommá vált zsennyei magot is alkották. A Derkovits Gyula Képzőművészeti Szabadiskola és a földrajz—rajz szakos tanári diploma megszerzése után 25 éven át a tanári pálya következett, miközben Káldy Lajos maradt, aki volt: szenvedélyes néprajzitárgy-gyűjtő és akvarellfestő. A „színes víz"-technika látszólag egyszerű, hiszen már az óvodások is így festenek. Alkalmazása mégis egyszeri, gyors döntéseket kíván.

Így készültek képei a tájakról, hangulatokról, öreg tárgyakról. A népi eszközök természetes velejárója a paraszti életnek — tartja a mester —, nem lehet és nem is szabad őket abból kiragadni, hazavinni és tőlük idegen „otthonokban" közszemlére tenni. Ő olyannak és ott szereti őket, amilyenek, és ahol vannak.

Ebben a szemléletben megalkotott akvarelljeit tekintheti meg a Várkastély kiállítótermének közönsége június 27-éig 8—17 óráig.

HÁZ, NYARALÓ

Vennék a Göcsejben felújításra szoruló parasztházat 1-2 hold földdel. Ajánlatokat ármegjelöléssel kérek. Budapest 1149 Kövér Lajos u. 56/a. Forrai. (194535)

Szombathelyen 4 szobás étkezős új CK családi ház értéken aluli áron eladó. Érd.: Szombathely, Csatár u. 6. (194673)

Nagymizdó, Fő u. 82. sz. alatti régi parasztház 6700 m² telekkel eladó. Irányár: 650.000 Ft. Érdeklődni a délutáni órákban a 06/99/331-516-os telefonon. (194814/1K)

WEST INKÖZ AJÁNLATOK

Körmendi új lakásépítés:
A Munkácsy és a Dózsa György utca sarkán épülő 15 lakásos társasház értékesítését megkezdtük. Tájékoztatóanyag átvehető a városháza portáján. Ügyfélfogadás a városházán kedden délelőtt és csütörtök délután június 20-ig. *Bővebb tájékoztatás* a városi televízióban június 17-én.

Kínálunk Szombathelyen:
Eladó lakások:
- **Rohonci,** Váci úton nyolcadik emeleti, kettőszobás lakások. Irányár: 2.000.000 Ft.
- **Egyszobás** lakások Oladban, Derkovitson, belvárosban 1.9-2.5 m Ft között.
- **Hunyadi** úton második emeleti minigarzon. Irányár: 1.450.000 Ft.
- **Mikes** Kelemen utcában háromszobás, 86 m²-es, harmadik emeleti erkélyes. Irányár: 3.800.000 Ft.

Eladó családi ház:
- **Gyöngyöshermánban** négy- és ötszobás családi házak 700 m² telekkel. Irányár: 7.000.000 Ft-tól.
- **Stromfeld** lakótelepen sorházak 6-6.9 m Ft között.
- **Budai** Nagy Antal utcában nagyméretű ház, parkosított telekkel. Két család részére is alkalmas. Irányár: 12.000.000 Ft. (194972/1K)

Szombathely, Szt. Márton u. 8.
Tel.: 310-579

Kőszegen a Gyöngyös utcában ház 1532 m² területen eladó. Irányár: 4,5 millió. Érdeklődni: 323-776(rögzítő), 360-456, 330-928-on. (194998/1K)

Szombathelyen a Vépi út közelében 3 szobás családi ház eladó. Érdeklődni: 11-én, 17 óra után, vagy 15-én a 322-670-es telefonon. (195020/1K)

TELEK

Körmenden közművesített építési telkek eladók. Felvilágosítás: 94/412-760, 411-716. (194107/3K)

Vasalja, Magyarnádalja, Kemestaródfa, Pinkamindszent községben belterületek eladók, valamint 2 Romet segédmotor olcsón eladó. Érdeklődni: Vasalja, Deák F. u. 1. (194418/2K)

Szombathelytől 7 km-re, Jákon az új lakótelepen 1440 m² közművesített telek eladó. Érdeklődni: 17 óra után 324-690-es telefonon. (194704/3K)

Kőszegen a városközponttól 300 m-re 1300 m²-es építési telek eladó. Tel.: 06-20/423-880. (194983/1H)

Szombathelyen a körgyűrű keleti oldalán, a Zanati úti kereszteződéstől 150 méterre 1 hektáros terület reális áron eladó.

Opel Vectra 1.7 D, 1989-es, első tulajdonostól eladó. Telefon: 94/323-443.

Lada 2105-ös, 6 éves, friss műszakival eladó. Tel.: 94/329-052. (194929/1K)

601 Trabant jó állapotban, másfél év műszakival eladó. Érdeklődni tel.: 06-20-235-613. (194985/1H)

Peugeot 309 GLD. 1990-es friss műszakival kedvező áron eladó. Érd.: 311-497 telefonon. (195045/1K)

ADÁSVÉTEL

Tűzifa /vegyes/ Szatta térségében nagytételben is eladó. Tel.: 92/352-675, 06/30/574-131. (194455/4K)

V-4-es átfolyós gázbojler és 10 tagú Radal radiátor eladó. Irányár: 18.000-3.000 Ft. Telefon: 94/358-113. (194994/1K)

ABLAKKLIMA 5 kW-os, 3 hónapot használt, költözködés miatt, 110.000 Ft-ért eladó. 324-650, 06/30/567-745. (195022/1K)

380 V-os, 2,2 kW-os 2980 fordulatszámú villanymotor eladó. Tel.: 316-947. (195030)

ÁLLAT

Malacok, hízók eladók. Szombathely, Zanati u. 83. (194417/2K)

Rottweiler kölyökkutyák eladók. Anya: CACIB kitűnő HD Frei. Apa: 2xCAC HFGY. Érdeklődni 94/316-772-es telefonon. (189959/8K)

Kistestű, jól nevelő dajkakutyát keresek június 10-15-ig várható kölykezéshez, 5 hét időtartamra, fizetés megegyezés szerint. Érd.: 06/30/376-404, ill. 06/60/376-404. (194694/3K)

Malacok eladók. Szombathely-Zanat, Zanati u. 104. (194823/1K)

Méhcsaládok eladók NB. Gérce, Kossuth u. 31. (194955/1K)

Malacok eladók. Nemesbőd, Kossuth L. u. 79. (194978/1K)

15 malac eladó. Körmend, Mező u. 2. (195012/1K)

Négy malac eladó. Hegyháthodász, Kossuth L. u. 73. (195015/1K)

Méhcsaládokat, méhrajokat vásárolok. Húsz malac eladó. Csipkerek, Rákóczi u. 16. Tel.: 94/376-181. (195053/1K)

BÚTOR

Költözés miatt különféle bútorok eladók. Telefon: 94/314-459 (Szombathely). (195019/1K)

ÉPÍTŐANYAG

80 m²-re extra dörzsölt nemesfehér vakolat LB. Knauf eladó. Tel.: 94/410-083. (195009/1K)

Építkezésből megmaradt béléstest, fagerenda és tűzfaltégla eladó. Németh Gyula, Nemeskolta, Rákóczi F. u. 16. (195025)

Bontásból tégla, tetőfa, deszka, léc, cserép, vasajtók, vasablakok, betongerendák, betonvas, különféle anyagok eladók. Szombathely, Katona J. u. 23. Tel: 94/326-259. (195042/1K)

KISGÉP

Négyütemű fűnyíró jó állapotban eladó. Tel.: 94/329-421. (194941/1K)

3 éves Husqvarna 281-es motorfűrész eladó. Érdeklődni: Bük, Marx Károly u. 13. (195058/1K)

KÁLDY Lajos

AS

Csipkereken született.	**1922**	Born in Csipkerek.
Képzőművészettel kezdett el foglalkozni Jaksa István festőiskolájában.	**1947**	Started to study art in István Jaksa's painting school.
A szombathelyi Derkovits Művészeti Szabadiskolában tanult, Burány Nándor és Radnóti Kovács Árpád voltak mesterei.	**1948**	Studied in the Derkovits Arts Free Schol in Szombathely, where his masters were Nándor Burány and Árpád Radnóti Kovács.

KIÁLLÍTÁSOK — **EXHIBITIONS**

Szombathely	**1977**	Szombathely
Kőszeg	**1978**	Kőszeg
Pápa	**1982**	Pápa
Körmend	**1983**	Körmend
Budaapest, Csili Galéria	**1984**	Budaapest, Csili Gallery
Nürnberg	**1984**	Nürnberg
Hévíz	**1985**	Hévíz
Vonyarcvashegy	**1986**	Vonyarcvashegy
Budapest, Marcibányi téri Művelődési Központ	**1988**	Budapest, Community Center in Marcibányi Square
Tatabánya	**1989**	Tatabánya
Szombathely, TIT Galéria	**1990**	Szombathely, TIT Gallery

Geboren in Csipkerek.	**1922**	Nato a Csipkerek.
Begann er die Beschäftigung mit den bildenden Künsten in der Malerschule von István Jaksa.	**1947**	Ha cominciato ad occuparsi delle belle arti nella scuola di Jaksa István.
Lernte er in der Derkovits Freischule für Kunst in Szombathely. Seine Meister waren Nándor Burány und Árpád Radnóti Kovács.	**1948**	Studiava nella Scuola d' arte libera di Szombathely dai maestri Burány Nándor e Radnóti Kovács Árpád.

AUSSTELLUNGEN — **EPOSIZIONI**

Szombathely	**1977**	Szombathely
Kőszeg	**1978**	Kőszeg
Pápa	**1982**	Pápa
Körmend	**1983**	Körmend
Budaapest, Csili Galerie	**1984**	Budapest, Gelleria Csili
Nürnberg	**1984**	Nürnberg
Hévíz	**1985**	Hévíz
Vonyarcvashegy	**1986**	Vonyarcvashegy
Budapest, Kulturzentrum am Marcibányiplatz	**1988**	Budapest, Centro di cultura della piazza Marcibányi
Tatabánya	**1989**	Tatabánya
Szombathely, TIT Galerie	**1990**	Szombathely, Gelleria TIT

"Legkedvesebb műfajom az akvarell.
Szeretem a környéket, a hazámat. A varázslatos szépségű magyar táj festője lettem, akaratlanul is.

"My favorite artistic form is the aquarelle.
I love my neighbourhood, my country. I became, uninteationally, the painter of the magically beautiful Hungarian landscape.

"Meine beliebteste Gattung ist das Aquarell. Ich liebe
meine Heimat. Ich bin zum Maler der zauberhaft schönen ungarischen Landschaft geworden, sogar ünwillkürlich die Umgebung,

"Il mio genere preferito è l' oquerello.
Mi piacciono paesaggi e la mia patria. Sono diventato pittore del meraviglioso paesaggio ungherese."

VONYARCI UDVAR
1984. 36 X 48 CM AKVARELL, PAPÍR

YARD IN VONYARC
1984. 36 X 48 CM AQUARELLE, PAPER

HOF IN VONYARC
1984. 36 X 48 CM AQUARELL, PAPIER

CORTILE DI VONYARC
1984. 36 X 48 CM ACQUERELLO, CARTA

PECÁZÓ
1963. 30 X 40 CM OLAJ, KARTON

ANGLER
1963. 30 X 40 CM OIL, CARD

ANGLER
1963. 30 X 40 CM ÖL, KARTON

PESCATORE
1963. 30 X 40 CM OLIO, CARTONE

SZŐLŐ ÉS LÁGY KENYÉR
1985. 30 X 40 CM AKVARELL, PAPÍR

GRAPES AND NEW BREAD
1985. 30 X 40 CM AQUARELLE, PAPER

WEINTRAUBE UND WEICHES BROT
1985. 30 X 40 CM AQUARELL, PAPIER

UVA E PANE FRESCO
1985. 30 X 40 CM ACQUERELLO, CARTA

mdk.

Káldy László

Nagyanyó mesél, kép a 8. sz hátsóborítóján

Miskolci fotóamatőrök

Népművelés, 1958, 8. sz Hátsóborítólap.

Káldy László
Jestö
Kombathely
l.
Dunántuli Szemle
1944. 222. l.

gyüjt.

h. 71

5 Kōt. 4°

Mecklenburg-Schwerin

Die Kunst- und Geschichts-Denkmäler
des Grossherzogthums ——

Im Auftrage des Grossherzoglichen Ministeriums
des Innern herausgegeben von der Commission
zur Erhaltung der Denkmäler.

Bearbeitet von Prof. Dr. Friedrich Schlie.

I. Die Amtsgerichtsbezirke Rostock, Ribnitz, Sülze-Marlow,
Tessin, Laage, Gnoien, Dargun, Neukalen
I.–XVIII. + 1.–612. ll., 37 reines tabla — Schwerin i. M.
1896.

II. Die Amtsgerichtsbezirke Wismar, Grevesmühlen,

Káldy Marcel

A TESZ-Társadalmi Egyesületek Szövetsége Tavasni Táslatán szerepel. A Világítási Rénvénytársaság díját kapta.

Füss. 934. v. 2.

Káldy Mihály

építész Győr.

l.

Vállalkozás. 465. l.

Káldy Edön

1892

Érmiok 1930. 84. l.

Dugonics ~~[illegible]~~ András:

Mellig kissé ~~jobbra~~ fordu
daillonban. Parókát k
tórendűek ~~[illegible]~~ ruhajat (visel
alatt:

„DUGON

Fametszet, méretei

8953

Magyar irók arcképe
T. Füzet, pag. 31. N:

Kalecsinszky Lajos MDK.

Az Orsz. Magy. Képzőművészeti Társulat 1899 évi rendes közgyülésen vett részt.

Műcsarnok 1899. 215. l.

Kalecsinszky Sándor MŐK.

Az Orsz. Magy. Képzőművészeti Társulat 1899. évi rendes közgyülésén vett részt.

Műcsarnok, 1899. 215. l.

Kalencsik

kiváló váci
szurszabó

l. Györffyszur

171. l.

Kalenda Lóránt

tervezte az uj sé-
tatéret a pécsi székesegyház
előtt

Repr.

Tér és Forma

1937. 110. 1.

Tradescantia discolor

Descripción en una de-
terminación a Hieronymus
1894

Kalenda Lóránt

az alábbi építen kormány-
biztosság debreceni
körzeti kirendeltsé-
gének vezetője
1945-től

Borbíró Virgilar

Az Orsz. Építés-
ügyi Kormánybiz-
tosság kirendelt-
ségeinek tevé-
kenysége

Tér és Forma

1947, 2. n 39. l.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Kalenda Lóránt

pécsi műszaki
főtanacsos

l.

Gosztpécsbelvt

46 l.

Érkezett 1904. május 6.

302/1904. Z. (Budapest, 1904. május 2-án 9322. Z. a.)

Számvevőség megküldi érvényesítve Fejérpataky László nyitrai ulifizámláját (A pénz felvétele végett közöltetik az érdekelttel, 1904. V. 6.)

MDK

Kalenda Lóránt építész

A pécsi műépítészet kér fel [illegible]écs ... tanári lakások tervpályázatának elkészítésére. Dunántul, 1929, I.4. 2.l.

Kalesnár Erzsébet

Megnyílt a szovjet képzőművészet tárlata az Ernst Múzeumban. – az évenként megismétlődő közös alkotótáborokban részt vett magyar részről a művész is.

M.Zs.: Képek, szobrok, grafikák, Magyar Ifjúság, 1975. júl. 25.

Kaletsky Géza

Nül. 1883. Esti sauf.
otvörség.
Bachruch Ötszvérzinel.
Értimisk 1900/1901.
39 l.

Xylophon VIII. 242.

Ybl Béla, építész

L: Ungár Péter

– követségi hírek

Magyar

Építőművészet, Bp. 1983

Boríték 3

83/1

Kati Éva

Textiltervek

Magyar Nemzet 1987. V. 8.

Káli Kun Istvánné Keserü Zsófia MDK

urasztali kendője 1738 (Dobeka ref. templom)

18.e.

Balogh Jolán: Kolozsvári reneszánsz láda 1776-ból.

Kelemen Múz. 9-23.o.

MDK

Kali Simon

nyomdász

vezetése alatt zép tevékenységet fejtett ki a Marosvásárhelyi nyomda, 1848-49 ben írte el tetőpontját működése.

Firtinger Károly: Hazánk könyvnyomtatói Grafikai Szemle 1893. 8 z. 137 l.

MDK

Káli Simon Marosvásárhely
nyomdáz

Káli Simon,
Imrel Sándor mestere a megbarnult nagyobb
fasajtóról ezeket mondta:
„Ez Rakóczi Ferenc Fábori sajtójs volt, ezen a
sajton nyomatta rendeleteit, parancsait.
Ezen a sajton nagyon sok jeles munka
nyomult"

Visszaemlékezések
Grafikai Szemle 1842. 47 58 o.

Kali Simon

nyomdász

l.

Kertésznyomtatók

274. l.

275. l.

Esztergomi, 1872., 15. l. — —ó: Az esztergomi Hercegprímási képtár. Magyar Korona, III., 1879., 20. szám. — Z.: Az esztergomi érseki képtár leírása. Új Magyar Sion, XVI., 1885., 770. l. — Maszlaghy II., 186. szám. — Gerevich: Az Újság, 1916. júl. 20, 4. l. — Esztergom vármegye . . . Bp. é. n. 176. l. — Lepold—Homor 97. l. — Gerevich PA, 249. l. — Rónay, Maria: Die Schätze des Christlichen Museums in Esztergom. A Műgyüjtő, V., 1931., 8. l. — Lepold—Lippay 56. l.

Szent József a kis Jézussal

Vászon, olaj, 87×47 cm.

Jelezve lent jobbra: Fr. Dobyaschofsky, 1863. Beszédes Kálmán: Az esztergomi érseki képtár. Esztergom, II., 1875., 44. szám. — Földváry István: Az esztergomi érseki képtár. Fővárosi Lapok, XIII., 1876., 760. l. — —ó: Az esztergomi Hercegprímási képtár Magyar Korona, III., 1879., 20. szám. — Maszlaghy II., 265. szám. — Esztergom vármegye . . . Bp. é. n. 176. l. — Gerevich: Az Újság, 1916. júl. 20, 4. l. — Lepold—Homor 97. l. — Gerevich PA, 249. l. — Rónay, Maria: Die Schätze des Christlichen Museums in Esztergom. A Műgyüjtő, V., 1931., 8. l. — Lepold—Lippay 56. l.

Olasz pásztorfiú

Vászon, olaj, 109×85 cm.

Jelezve lent balra: Franz Dobyaschofsky, 1866. Zalka János győri püspök ajándéka.

Kaliba János

ötvös mas.

Mestere Kolozsvári

Lőrinc Kassán. 4 évre

Hegödött 1628. jun. 26 án.

Felszab. 1632. jun. 14 én

Mestere Kaliba Máté.

Mihalik József Kassavá-
ros ötvösszerinek tör-
ténete. Bpest. 1900.

318. l.

Mátray Vilmos

festő.

Október 1-re elkészül a debreceni orvosegyetem új kórélettani intézete

Debrecen, szeptember

(A Kis Ujság kiküldött munkatársától)

Az ellenforradalmi korszak úgynevezett konszolidált szakaszának kultúrpolitikai hivatalosai *kirakatintézményként* mutogatták a debreceni egyetemi klinikatelepet. Az újbarokkos álkultúrfölény nagyhangúan és öntömjénező hangnemben kürtölte világgá, hogy a debreceni Nagyerdőn „Közép-Európa legszebb, legmodernebb klinikatelepét építették fel".

Hát, ami a felszínes tetszetősséget illeti, a debreceni egyetem orvoskari telepe valóban kielégíteni látszott „minden korszerű kívánalmat". Akit netán nem ejtett az első pillanatban bűvöletbe a Nagyerdő fái közé ékelt klinika-telep külső szépsége, azt még a „híres" aluljáróba is levezették, hadd lássa azt a földalatti összefüggő hálózatot, aminek — mint mondották — „nincs párja Európa egyetlen klinikai telepén sem". Nem is volt vége-hossza az álkultúrfölény hazug hivatali világához mélló újbarokkos dicséreteknek — a klinikákat illetően. Hanem a klinikák mellett *az elméleti tudományos intézeteket már nem nagyon mutogatták.* Hallgattak róluk, miként a sír. S volt is ok erre hallgatásra. Nagy oka volt annak, hogy a kirakat-intézményszámbamenő klinikák mellett — enyhén szólva — *ne dicsekedjenek* az orvoskar elméleti tudományos intézeteivel. A gondosan kiépített klinikákkal ellentétben ugyanis az elméleti tudományos intézeteket — néhány kivétellel —

egyetlen épületben zsufolták össze.

Együtt volt az anatómia az élettannal, biokémiával, a fejlődéstannal, a kórbonctannal s még pár más intézettel. Ez a zsúfoltság meglehetős zavarokat okozott mind a tudományos munkában, mind az orvosképzésben. Erről azonban *nem illett* akkor beszélni. Annál nagyobb volt a megrökönyödés, amikor egyik *nagynevű öreg, de temperamentumában fiatalos elméleti orvostudósunk* egy napon, a 30-as évek elején mégis csak fel merte tárni a debreceni egyetem orvoskari telepének rejtelmeit, az elméleti tudományos intézetekben uralkodó botrányos helyzetet. A kiváló tudósnak fejét követelték „nagy bűntette" miatt. Botrányhősnek nevezték ki azt a lelkiismeretes férfiút, aki a magyar sajtó néhány munkatársa előtt *feleplezett egy kultúrbotrányt.*

Miért kellett most mindezt előljáróban elmondani? Azért, hogy megvilágosodjék, milyen közelmúlti mulasztást hoz helyre népi Magyarországunk kultúrkormányzata a debreceni orvoskari telepen, amikor az ötéves tervciklusban *egymásután kapnak*

önálló épületet

a debreceni egyetem orvoskarán az elméleti tudományos intézetek. Elsőként a *kórélettani intézeti*, amely már az új tanévben önálló, új épületben folytatja működését. A kultuszminisztérium építtető vállalatának, az Általános Beruházási NV-nek megbízásából a debreceni Magasépítő NV dolgozói a befejező munkálatok utolsóelőtti szakaszánál tartanak. Az építővállalat két vezetőtagja — *Kalenda* Loránt főmérnök és *Csüri* Kálmán vállalati titkár — kíséretében a *Kis Ujság* munkatársa megtekintette az építkezés színhelyét.

Már áll az új kórélettani intézet a Nagyerdő fáinak sűrűjében. A kőművesek mind a három emeletet felhúzták, a tetőterraszt is kiképezték s most már csak a belső munkálatokon dolgoznak: a földszinten, az egyes emeleteken és az alagsorban. A kőművesek munkája összefolyik a szerelőkével, a festőkével, ácsokával, épületasztalosokéval, csempézőkével. Az *előadóterem* hosszan kiugrik középen a főépületből. Karzatszerű képzéssel *másfél emeletnyi magasságú a 150 hallgatót befogadó előadóterem.* A katedra és a filmvászon helye az alagsorba nyúlik le. A műtő is az alagsorban van, mégpedig az előadóterem tőszomszédságában, hogy demonstrálások esetén ne kelljen hosszú s időpazarló vargabetűket járni a hallgatóknak az előadóterem és a műtő között.

— Ez is egyik különlegessége a sok közt a mi kórélettani intézetünknek — tájékoztat a távollévő *Kesztyüs* Loránt professzor, intézeti igazgató, a debreceni orvoskar jövőévi dékánja helyett *Szilágyi* Tibor dr adjunktus, az intézet vezető-tanára. — Azért mondom, hogy egy különlegesség a sok közt — füzi tovább a szót Szilágyi adjunktus —, mert *alig lehet felsorolni az új intézet sok előnyét.* A sok közül csak párat ismertetek itt. Kísérleti állataink istállókamrái például — az eddigi szokásokkal szemben — *a legfelső emeleten* kapnak elhelyezést. Ez az állatok és az itt dolgozó emberek szempontjából egyaránt előnyösebb, mint a régi módszer, amely s az kísérleti állatokat *pincében* tartották. Előnyös az állatok napoztatása, levegőztetése és kellemetlen szagok elkerülése szempontjából is. Boxokban elhelyezve, egyenletes hőmérséklet alatt lehet tartani így a kísérleti állatokat, amelyek nem férgesedhetnek el s váratlan betegség nem lepheti meg őket, mert a kísérleti kutyák és tengerimalacok részére *levegőző- és napozóterraszok* épültek. Az étket *takarmányfelvonó* szállítja fel számukra

Hat laboratórium

működik majd az épületben s azok érdekessége, hogy a laboratóriumi asztalok *előregyártott vasbetonelemből* készültek. Egy-egy laboratóriumban annyi hallgató számára lesz hely, hogy *az orvoshallgatók közül senki sem maradhat ki a laboratóriumi munkából.* A laboratóriumi asztalok mellett a hosszanti képzésű konzolasztaloknál minden hallgató kellő fényvilágításban s kényelmesen dolgozhat. Lesz úgynevezett *hideg-szobánk*, ahol elektromos hűtővel állandóan tarthatjuk a mínusz 5 fokot. A víruskutatás és a mikrológiai kísérletek számára a hideg-szoba fölött az emeleten állandó 37 fokot tartó úgynevezett *termosztát, vagyis melegszoba* is lesz. Lesz úgynevezett *autokláv fertőtlenítő fülkénk*, ahol állandó magasnyomású vízgőzben a nap bármely időszakában folyhat a fertőtlenítő eljárás, míg a régi intézetben a laboratóriumban kellett aránylag kezdetleges módon fertőtlenítenünk.

— Mindez azonban — mondja emelt hangsúllyal Szilágyi adjunktus — csak mellékes kuriózumnak tűnhet az alapvető változáshoz képest. Az új intézetben *már teljesen az épülő szocializmus*

új irányelveinek

megfelelően folyhat mind a tudományos kutatómunka, mind pedig az orvosképzés. Míg azelőtt éles szakadék tátongott az elméleti kutatók és a klinikus orvosok között, ez az ellentmondás most felszámolóban van. Megszűnik az elméleti orvostudomány elszigeteltsége, *az új intézetben korszerű módon juthat kifejezésre a klinikusok és az elméleti kutatók együttműködése.* Ez hasznosan termékenyíti meg a tudományt elméleti és gyakorlati vonatkozásban egyaránt, úgyannyira, hogy lényegében megszűnik a skolasztikus ellentét elméleti és gyakorlati tudomány között. Gazdagodik ezzel az orvospedagógia is, mert *több és jobb képzettségű orvosok nevelődnek az új intézet falai között* és gazdagodik a dolgozó magyar nép, amelynek békeharcát támogatja korszerű tudományos és nevelő módszereivel az új intézet.

Szabó György fiatal müépítész, az Általános Beruházási NV debreceni megbízottja megmutatja a terveket, amelyek szemmelláthatóan igazolják Szilágyi adjunktus szavait. A kórélettani intézet új épületében működik majd a II. emeleten a mikrobiológiai intézet, egyelőre ugyancsak Kesztyüs professzor irányításával, míg ketté nem választják a mikrobiológiai tanszéket a kórélettanitól.

Az építési dolgozók

nagy munkát

végeztek, amíg az alaptól a tetőzetig eljutottak. Az alapozásnál a *talajvízzel* kellett megbirkózni s kőműveseknek kelleti eltávolítani a vizet át nem boesátó kőkemény vörös-homokréteget. Az építés vezetője húszegynéhányéves fiatalember, ifj. *Tóth* Ferenc. Ő építette a *nagyerdei szabadtéri színpadot* és Magyarország legmodernebb kultúrotthonát, a *hajdúszoboszlói kultúrotthont.* A beosztott dolgozók munkáját nehezítette az, hogy a tervezőiroda mindig módosította a tervet s *gyakran kész falakat kellett lebontani egy-egy módosult tervezési megoldás kedvéért.* A munka nehezén azonban túlvannak. S ebben az öreg és a fiatalabb dolgozóknak egyaránt nagy részük van. Az éltesebbkoruak között, a hetven év előtt álló *Szentesi* József ennél az építkezésnél egy

új találmánnyal

gazdagította építőiparunkat. Nevezetesen a *csikóállvánnyal*, amelynek előnye alagsori falfelhúzásnál mutatkozik meg legjobban. Hatvanhétéves *Kocsis* István habarcskeverő, ki a mult héten 180 százalékot ért el. Felülmulta a koreai heti teljesítményét. A koreai héten egyébként a fiatal *Farkas* János kőműves 220 százalékot ért el, de nyilván elbízta magát, mert azóta visszaesett. *Géder* János csempéző, *Arany* András kőműves, *Bors* István csempéző, *Bertalan* János kőfaragó, mind-mind megközelíti a 200 százalékot. De nem maradnak el a segédmunkások sem, köztük a diákokból álló segédmunkás-brigád.

— *Két hét mulva mindennel készleszünk*, nemcsak a kőművesmunkával, de a szobafestéssel szereléssel is — jelenti Tóth Ferenc olyan határozott hangsúlyal, hogy nem lehet kétségünk, október 1-én új intézet áll a debreceni Nagyerdő egyetemi orvoskari telepén az új Magyarország erősségére.

Nagy Tibor

Munkában a békebizottságok:

a VI. ker. 10-es körzet a felesleges sorbaállás ellen, egy Vörösmarty-u'cai ház példát mutat, a tömbakciók és egy gyár lelkesedése

Az üzemi- és tömb-békebizottságok napról-napra jobban belelendülnek a munkába és aktivizálják a hatáskörükbe tartozó dolgozókat. A múltheti újabb amerikai agresszió, berepülés Kína területére, még jobban összekovácsolta a nagy cél, a tartós béke érdekében a magyar társadalom legkülönbözőbb rétegeit.

*

A VI. kerület 10-es körzetének békebizottságától például most indult ki egy kezdeményezés, hogy küzdjenek az *indokolatlan sorbaállások ellen.* A békebizottságok tagjai beállnak az élelmiszerüzletek előtt várakozók közé és felvilágosítják őket, hogy *teljesen felesleges az áesorgás,* mert mindenütt megkezdték például a *cukor* árusítását és várakozás nélkül is fog mindenkinek jutni.

*

Több békebizottság kapcsolódott be máris a *kultúrmunkába,* előadásokat, kultúrműsorokat szerveznek s az előadás jövedelmét *koreai szeretetcsomagokra* fordítják. Nagyszerűen sikerült előadást rendezett például a *Vörösmarty-utca 46. számú házban a békebizottság.* Szépen kivilágított, gazdagon dekorált udvar fogadta a látogatókat, akiket előzőleg a békebizottság tagjai felkerestek s ezáltal igen sok ember érdeklődését tudták felkelteni. Ez a ház teljesen maga állította össze a műsort, sőt a ház adta a szereplőket. Az úttörők is lelkesen vettek részt a műsorban *és saját zenekar is kikerült a ház lakóiból.* Belépődíj nem volt ezen a kultúrműsoros estén, de az egybegyült közönség önkéntes adakozással hálálta meg a szórakozást és tekintélyes összeg gyült össze a közönségtől.

*

A *tömbök békebizottsága* hetenkint tart gyűlést, ahol mindig az aktuális politikai kérdésekről és természetesen elsősorban a béke ügyéről tartanak beszámolót. Amióta a békebizottságok akcióba léptek, egyre szaporodik a gyűléseken résztvevők száma s olyan házakban, ahol azelőtt tíz-tizenöten jelentek meg egy-egy lakógyűlésen, ma már úgyszólván kivétel nélkül megjelennek a ház összes lakói. Több VI. kerületi békebizottság, hogy még jobban összekovácsolja a békeharc érdekében a háztömb lakóit, *kollektiv mozilátogatásokat szervez és közös hajókirándulást,* ahol a későesti órákig szórakoznak együtt az egy utcában, vagy egy háztömbben lakók s ott is műsorszámok és kisebb előadások emlékeztetnek a békeharc jelenlegi állására.

*

A *Papírneműgyár NV* békebizottságának működése abban is lemérhető, hogy koreai csomagokra eddig 1100 forint gyült össze a dolgozók köréből, ami a dolgozók létszámához viszonyítva igen szép összeg. A vállalat békebizottsága — mint Márkus Lajos, a békebizottság elnöke tájékoztat — kéthetenkint tart ülést, de rendkívüli értekezleteket is összehívnak, amikor szükség van rá.

— Ma délben például röp-értekezletet tartottunk, hogy a nemzetközi helyzetet és a béke ügyét ismertessük dolgozóinkkal — mondja *Márkus* Lajos. — Nap-nap után jönnek hozzám a dolgozók azzal a kívánsággal, hogy rendszeresen szerelnének a hős koreai harcosoknak csomagot küldeni. Egyénileg és a brigádok ajánlottak fel rendszeres havi csomagküldeményt. A békebizottság mellé most szervezünk egy agitációs gárdát főleg ifik-ből, akik nagy segítségünkre lesznek munkánkban.

*

De nemcsak gyüléseken, hanem ebédidőben és munka után is foglalkoznak egyénileg a békebizottság tagjai dolgozóinkkal, aminek az eredménye abban is megmutatkozik, hogy többen *hosszúlejáratú versenyszerződést* kötöttek, mert az egész üzem békefelajánlásként elvállalta, hogy *november 7-ig, a nagy Októberi* Forradalom évfordulójáig *teljesíti a évi tervet*

A legutóbbi röpgyülésen határozták el, hogy az újonnan épült ebédlőben *békesarkot rendeznek be* Sztálin generalisszimusz és Kim-Ir-Szen fényképével s terveik között szerepel, hogy Korea térképén apró zászlókkal fogják naponként feltüntetni, hogyan alakul a front helyzete. A *béke falujúság* állandóan foglalkozik a koreai eseményekkel a stockholmi békefelhívás egyre növekvő aláírásaival és természetesen az üzemi eredményekkel. A béke falujúságot a békebizottság tagjai szerkesztik és ők írják a cikkeket is.

— Úgy érezzük — fejezi be tájékoztatását Márkus Lajos —, hogy a béke ügyének teszünk szolgálatot, amikor üzemünk az *első iskolafélévre szükséges füzetmennyiséget augusztus 15-re elkészítette* és ígéretet tettünk, hogy szeptember 15-re az egész második félévre szükséges füzetmennyiséget is leszállítjuk.

Hogyan ijedtek meg az angol reakciósok egy futball-labdától?

Közönséges, gömbölyű, bőrből készült futball-labda. A labdán felírás: angol sportolók üdvözlete a lengyel sportolóknak — sportbarátságuk jeléül. S ime, ehhez a labdához a következő történet fűződik.

Ezt a labdát Beer angol sportember vitte Lengyelországba. Az angol lapok ezzel kapcsolatban veszett lármát csaptak. Ha Beer Lengyelországba megy, ez nem jelenthet egyebet, minthogy Beer kommunista. Következőleg — kommunista családból származik, tehát a papája (az öreg Beer) szintén kommunista. S ha ez így van, hogyan is dolgozhat tovább mint építészmérnök a bristoli városi tanácsban?

Az idősebbik Beert ezek a következtetések, s a velük kapcsolatban kilátásba helyezett krónikus munkanélküliség annyira kihozták sodrából, hogy kész volt fia után utazni, hogy visszahozza az apai házba. Akadt egy újság („Daily Mail"), amely pénzt ígért az építészmérnöknek, ha utoléri fiát, de csak egy feltétellel: ha nemcsak fiát, de . . . a futball-labdát is visszahozza.

Nem valami nagy bátorsággal rendelkezik az angol burzsoázia, ha még egy futball-labdától is fél, s nem lehet valami találékony, ha egy futball-labdát tész meg antikommunista programmja „parádés számának".

Ugy látszik, a Citynek már nincs sok „hathatós antikommunista érve" tartalékban.

(JAN MAREK cikke a Tartós békéért, népi demokráciáért legújabb számából.)

A kiskereskedők is megkapják cukorellátmányukat

Megszünt a cukor-izgalom, még az „ijedős" Brezsnyák néni is megnyugodott

Tegnap este, amikor a Köröndi előtt a Sztálin-úti KÖZÉRT-árudában felvágottat vásároltunk, a kiszolgálószemélyzet minden vevőt megnyugtatott:

— *Holnap reggel 6 órakor a tejjel együtt 1 kiló cukrot adunk minden vevőnek.* Most mérik ki előre a hátsó helyiségben.

— Csak az kap, aki tejet vásárol? — kérdezte egy férfi.

— *Mindenki kap!* — hangzott a válasz.

Ma reggel *már jóval 6 óra előtt kinyitották az árudát.* Néhány perc mulva egymásután jöttek ki, *kezükben egy-egy kiló cukorral a vevők.*

Mosolyogva lépett ki az ajtón csomagjával a VI. kerület réme: *az „ijedős" Brezsnyák néni is.* Ezt a jelzőt azért kapta, mert ha 5 percen belül nem tudott valamit beszerezni, útonútfélen kétségbeesve panaszkodott mindenkinek. De az ijedős jelzőn kívül néhány hónap előtt *más jelzővel is felruházták.* Amikor tavasszal citrombeszerzési-láz fogta el az embereket, Brezsnyák nénit *„átváltozó-művésznőnek"* hívták. Akkor a körúti KÖZÉRT-fiókok körül fejtett ki tevékenységet. Szatyrában *többféleszínű sapkát rejtegetett.* Először sárga sapkában állt az üzletek elé, amikor benyitott és megkapta citromját, a legközelebbi kapualjban *lilaszínű sapkát öltött, szemüveget vett fel és újból odaállt a bejárathoz.*

Brezsnyák nénit már a Sztálin-úti KÖZÉRT-ben is ismerik. Az ajtóban álló árudavezető azt mondja Brezsnyák néninek:

— No, Brezsnyák néni, megnyugodott már?

— *Meg!* — feleli.

— *Tíz nap előtt megmondtam magának, hogy lesz bőven cukor a régi hatforintos áron* Megmondtam azt is, hogy az új termésből már a cukorrépásvagónok százait irányítják a gyárak felé. *De maga nem hitt nekem, folyton türelmetlenkedett.*

Most egy munkába sietö férfi áll az ajtó elé.

— A feleségem egy óra mulva jön, lesz még cukor?

— *Lesz!* — felelte az árudavezető —, mert nemcsak itt osztunk, hanem a közelben minden *KÖZÉRT*-fűszerárudában, *TEJÉRT*-fiókban és *Meinl*-boltban is.

Az elosztás gyors ütemben folyt tovább. Reggel 8-ig több mint 200 vevőt szolgáltak ki. Az árudavezető többször kiállt az ajtóba és megnyugtatta a várakozókat:

— *Nyugalom, jut cukor mindenkinek!* Most telefonáltak a központból, hogy dé'előtt újabb szállítmányt kapunk.

Nyolc óra felé egy magas, szőke jólöltözött 40 év körüli asszony lépett az üzletbe. *A fiókvezető arca egyszerre elkomorodott.* Odaállt az asszony elé.

— Mivel szolgálhatok, asszonyom?

— Kérek 2 félkilós csirkepörkölt konzervet és . . .

Ekkor a fiókvezető hirtelen közbe szólt. Hangját kissé letompítva mondta:

— *Remélem cukrot nem kér asszonyom?* Három hét előtt, jól megjegyeztem arcát, amikor két tételben 20 kiló cukrot vásárolt árudánkban.

Az asszony elpirult és hebegve mondta:

— Nem . . . cukrot . . . nem kérek.

— Igazán szép magától, asszonyom! — mondta az üzletvezető kissé gúnyosan. — *Az ilyen felvásárlások miatt következett be az átmeneti cukorhiány és az ezzel járó izgalom.*

Az üzletvezető odafordult az egyik kiszolgálóhoz:

— Pista, adjál a hölgynek 2 félkilós csirkepörköltkonzervet. *Cukrot nem kér a hölgy . . .*

Ma reggel a *Fűszerkereskedők Egyesülete* értesítette budapesti tagjait, hogy a belkereskedelmi minisztet rendelkezése szerint szombattól kezdődően minden kiskereskedő megkapja megfelelő cukorellátmányát.

(n. j.)

Hirek a kiskereskedelem és kisiparosság köréből

Az őszi burgonyaelosztásban fokozatos mértékben veszik igénybe az élelmiszerkiskereskedőket is. *Budán,* a Krisztina-körúti krumplielosztó az ottani körzetben eddig már 10 kiskereskedőt jelölt ki. A többi kerületi krumplielosztók most állítják össze a kiskereskedők névsorát.

*

A vaskereskedelmi szakma már felkészült az őszi csúcsforgalomra. Miután idén a termésbetakarítás előbb fejeződött be dolgozó parasztságunk már megkapta a beszolgáltatások ellenértékét. *A vidék vásárlóereje megnövekedett.* Dolgozó parasztságunk elsősorban a különféle vasáruk iránt érdeklődik. Leginkább mezőgazdasági szerszámokban és kézi talajművelőeszközökben van kereslet. Háztartásaik részére pedig edények, vödrök, mosdótálak, tűzhelyek és egyéb használati tárgyak iránt mutatkozik érdeklődés. Idén erősebb őszi forgalmat várnak a falusi szövetkezeti boltok és vegyeskereskedések is. *Vasiparunk jól felkészült az őszi időnyre,* úgyhogy az áruelosztó nemzeti vállalatok idén *megfelelő mennyiségü árut tartalékoltak a kisvaskereskedések és falusi vegyeskereskedők számára is.*

*

A budapesti férfiszabó-szövetkezetek minőségi versenyében, amely 10 héten át tartott, első lett az *Eggenruházati,* második a *Budapesti Férfiszabók,* harmadik az *„Uj Otthon"*, negyedik a *„Buda és környéke"*. A mennyiségi versenyt az *„Uj Otthon"* nverte, második a *„Buda és környéke"* harmadik a *Budapesti Férfiszabó,* negyedik az *Eggenruházati Ktsz.*

*

Az első országos fodrászszövetkezeti konferenciát szeptember 17-én tartják meg Budapesten. A konferencián résztvesznek a fodrászszövetkezetek ügyvezetői, felügyelőbizottsági elnökei és a műhelyfelelősök is.

— Érdekes nászajándékban részesült egy ifjú pár a XVI. kerületi anyakönyvi hivatalban. Házasságkötésük alkalmával mindjárt megkapták a kerületi tanács végrehajtóbizottsági lakásosztályától az Árpád-utca 40. szám alatti házban levő modern szoba-konyhás, összkomfortos lakásra a kiutalást. Az értékes iratot a házassági anyakönyvi másolattal együtt nyujtották át a boldog ifjú párnak.

„A budapesti úszóverseny a sport ügyét szolgálta"

F. *Stöger*, a Budapesten járt osztrák úszók vezetője nyilatkozott a magyar úszóbajnokságokról. Hangoztatta, hogy az ezévi magyar úszóbajnokság minden tekintetben *sokáig emlékezetes marad a számukra.* A fogadtatás, a vendéglátás *példás* volt.

Amikor pedig körülnézték a városi, meggyőződtek róla, hogy *milyen akarattal és derültással dolgozik a magyar nép.* Kijelentette, hogy a magyar úszóbajnokság sportbeli leg is igen nagy sikert jelentett. A bécsi európabajnoki versenyről szólva elmondotta, hogy az osztrák kormány *szükmarkú* volt az osztrák sportolókkal szemben. Az Európa-bajnokság *nem bővelkedett jó eredményekben*, olyanokban például, mint a most lezajlott magyar bajnokság. De ez nem is csoda. *Egy olyan verseny, amelyen nem vesznek részt a Szovjetunió és a népi demokráciák úszói, nélkülözi az Európa-bajnokság jellegét.*

Ez a budapesti bajnokság valóban a *sport* ügyét, a különböző nemzetbeliek *barátságát* és ezen keresztül a *béke* ügyét szolgálta.

Hatalmas a fejlődés!

Rajki Béla szövetségi kapitány kritikája az úszóbajnokságokról

A magyar úszóbajnokságokról és az ott látottakról nyilatkozott *Rajki* Béla, az úszók szövetségi kapitánya:

— Mielőtt kiértékelném az idei bajnokság eredményeit — mondotta —, rövid *összehasonlítást* kell tennem az 1949-es és az 1950-es magyar úszóbajnokság között. Ez alatt az egy év alatt is megmutatkozik az a *hatalmas fejlődés, amely a felszabadulás óta jellemzi úszósportunkat.* A tömegeknek az úszásba való egyre nagyobb bekapcsolódása eredményezi azt, hogy minden évben újabb és újabb úszókkal ismerkedünk meg, akik szinte egyik napról a másikra kerülnek az élvonalba. Például a mellúszók közül *Utassy, Aradi, Gyurcsik, Bojki*, a gyorsúszók közül *Csapó, Joó, Kaszás* és *Ipacs*, a lányok közül pedig *Hunyadffy, Kárpáti* és az egri *Nagy* Éva azok, akik ma már az *élvonalba* sorolhatók.

— Hogy a fejlődés mennyire szembetűnő, érdekes néhány eredményt összehasonlítani a tavalyi és az idei úszóbajnoki számok között.

— 1949-ben a 100 méteres gyorsúszást *Szilárd* nyerte 59.4 mp-cel és a harmadik hely eléréséhez 1 perc 1.2 mp is elég volt. Ezzel szemben az idén győztes *Kádas* ideje 57.6 mp és az ötödik helyezett *Kettesi* is kerek egy percet úszott. A női 100 méteres gyorsúszásban tavaly a győztes *Temes* ideje 1 perc 7.2 mp, míg a harmadik helyezett ideje 1 perc 16.2 mp volt. Idén viszont a bajnok *Székely* Éva eredménye 1 perc 5.8 mp, a második helyezett *Temes* pedig elérte a régi 1 perc 6.2 mp csúcseredményt, a hatodik helyezett pedig 1 perc 14 másodpercet úszott. Vagy például a 100 méteres férfi pillangóúszásban is ugyanilyen mértékű javulás tapasztalható.

Ezután Rajki Béla úszóinknak a magyar bajnokságon mutatott egyéni teljesítményeiről beszélt:

— A bajnoki eredmények közül magasan kiemelkedik — mondotta — *Székely* Évának és *Kádas* Gézának teljesítménye. Véleményem szerint most elért eredményeik túlszárnyalására is képesek.

Áll ez elsősorban *Székely* Évára, aki, ha teljesen pihenten úszik, a 400 méteres gyorsúszásban most elért — világviszonylatban is kiváló eredményénél — *még jobb időt* érhetett volna el. *Kádasról* azt mondhatom, hogy 400 méteren hátrabb versenyzéssel akár *három másodperccel* is jobb időt úszhatott volna.

— *Temes* hátúszásban és gyorsúszásban egyaránt túlszárnyalta, illetve beállította eddigi legjobb eredményét. *Nyéki* és *Csordás* mindketten idei legjobb eredményüket érték el. *Tumpek* a 100 és 200 méteres pillangóúszásban mutatott kiváló formát. Ugyanezt mondhatom el *Németh* Sándorról is, aki mindkét számban túlszárnyalta tavalyi eredményét. A hátúszó *Gyönggyösi* ugyancsak élete legjobb formáját érte el.

— Összegezve a háromnapos magyar bajnokságon látottakat, megállapíthatom, hogy az idei magyar úszóbajnokságokat elsősorban a *rendszeres* és *gondos előkészület*, valamint a fiatalok hatalmas arányú előretörése jellemezte. Külön megemlítem még, hogy igen hasznos volt versenyzőink formájára az öthetes *edzőtáborozás*, ahol a legjobb körülmények között készülhettek fel a bajnokságra.

A Művészeti DSE vízilabda bajnok

A *negyedosztályú* vízilabda bajnokságban a *Művészeti Dolgozók Sport Egylete* győzött. Tíz pontot szereztek, 39 gólt dobtak és csak 5-öt kaptak. Utánuk 8 ponttal következik a *Gyapjúmosó*, 4 ponttal az *Épületszerelő*, majd az *Elektromos*, a *33 FC*, a *Siemens*, a *Standard* és a *Hazai Fésüs*.

Nyegrebeckij a legjobb szovjet teniszező

A szovjet teniszbajnoki küzdelmeket befejezték. Nyegrebeckij háromszoros szovjet teniszbajnok. Győzött az egyesben, a vegyespárosban és a férfipárosban. A férfi egyes döntőjében Ozerovot 6:4, 3:6, 3:6, 9:7, 6:0 arányban verte meg.

Csütörtökön érkeznek az albánok

Az albán válogatott labdarúgócsapat *Románián* keresztül utazik Budapestre. Az együttes már útban van és *csütörtökön* érkezik meg a magyar fővárosba. Az Albán Népköztársaság válogatott futballistáit ünnepélyes keretek között fogadják. A budapesti mérkőzés után az albánok szeptember 17-én *Prágában* és október 1-én *Bukarestben* állnak starthoz.

Szerdán Kőbányán lesz a főpróba

Az albánok ellen készülődő magyar válogatott labdarúgócsapat szerdán délután a Kőbányai EDOSZ csapatával edzőmérkőzést játszik. A B-válogatott csapatunk, amely vasárnap Szegeden áll starthoz, csütörtökön a Dózsa-stadionban a Dózsa együttesének lesz az edzőpartnere. Nemcsovszki a magyar-albán mérkőzés csehszlovák bírája értesítette a Magyar Labdarúgók Szövetségét, hogy szombaton érkezik Budapestre.

Hajrá bőrösök!

A labdarúgó bajnoki forduló egyik legnagyobb meglepetése, hogy a „bőrösök", a BDSE Győrött győztek a Győri Vasas ellen. A Győri Vasasok a Béke Kupa-mérkőzéseken meghódították a budapesti közönséget. A Latorca-utcai sporttelepen sokszor hangzott fel a győrieket biztató kiáltás.

Vasárnap megváltozott a helyzet. Amikor a győri közönség látta, hogy a bőrösök az elbizakodott győri csapattal szemben milyen szép stílussal játszanak, kórusban kiabálták: „Hajrá, bőrösök!"

A mérkőzés után a közönség lelkes ünneplésben részesítette a kedvenc csapatát verő vendégcsapat játékosait.

Vegyes sport

Jungrova a női diszkoszvetésben a Prerovban rendezett atletikai versenyen 43 m 86 cm-re javította a *csehszlovák női diszkoszvetés csúcsát.*

Kolozsvárott a *kínai* főiskolások kosárlabda-csapata 37:26 arányban legyőzte *Kolozsvár* város válogatottjainak együttesét.

A **Bulgária** körüli kerékpáros versenyt szeptember 7-én bonyolítják le.

Az országos ifjúsági vitorlázó bajnokságot befejezték. *Krivácsi* (Honvéd), *Törzs* (DVHSK), *Szekeres* (KSzTSE) győztek. A nők versenyében *Istvánfi* Éva (Ganz) volt az első.

A Lámpagyár nyerte a kisöblű puska térdelő és álló csapatbajnokságát.

Szerdán rendezik a folyamúszó bajnokságot a Dunán. Nyolc kategóriát bonyolítanak le.

Puhony megjavította a körrekordot. *Szabó* László a pályarekordot az *EDOSZ* tihanyi motoros versenyén.

— **Döntetlen eredményt** *ért el Barcza világhírű sakk-nagymesterünkkel a XI. kerületi tanács egyik hivatali dolgozója.* A XI. kerületi tanács hivatali dolgozói a kerület nagyüzemeinek bevonásával húsztáblás sakkszimultán-versenyt rendeztek a végrehajtóbizottság épületének kultúrtermében. A szimultán-versenyt Barcza Gedeon világhírű sakknagymesterünk adta, aki egy döntetlen kivételével az összes játszmáját megnyerte. A döntetlent Szőcs András, a kerületi tanács végrehajtóbizottságának hivatali dolgozója érte el.

Két rendkívüli TIP és százalékos TOTÓ tájékoztató

A Toto 37-ik fordulójában két *rendkívüli tipünk* és a *papírformát* mutató *százalékos* tájékoztatónk a következő:

MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG—ALBÁN NÉPKÖZTÁRSASÁG 1 1
1 x 2
60% 20% 20%

SZOMBATHELYI SZMTE—M. DINAMO 2 x
1 x 2
30% 30% 40%

SOPRONI LOKOMOTIV—TATABÁNYAI ÉPÍTŐK SE 1 1
1 x 2
40% 30% 30%

SZEGEDI LOK.—SZOLNOKI LOK. 2 2
1 x 2
20% 30% 50%

SZOLNOKI MTE—KECSKEMÉTI SZTE 2 1
1 x 2
30% 40% 30%

CEGLÉDI VSK—BÉKÉSCSABAI SZSE 1 x
1 x 2
40% 30% 30%

GYULAI SZSE—KELENFÖLDI TEXTILES (GSE) 1 2
1 x 2
30% 30% 40%

SAJÓSZENTPÉTERI TÁRNA—PERECESI TÁRNA 2 x
1 x 2
30% 30% 40%

SÁTORALJAUJHELY—KŐBÁNYAI ÉPÍTŐK SE 1 2
1 x 2
30% 40% 30%

SALGÓTARJÁNI VASAS—KISTEXT 2 1
1 x 2
30% 30% 40%

MOSZKVAI SZPÁRTÁK—MOSZKVAI DINAMO 2 x
1 x 2
30% 30% 40%

JERLVÁNI DINAMO—TBILISZI SZPÁRTÁK 1 2
1 x 2
30% 40% 30%

PÓTMÉRKŐZÉSEK:

GÁZGYÁR—ÉPÍTŐK KSE (MÉMOSZ) 2 2
1 x 2
20% 30% 50%

SOROKSÁR—M. ACÉL 2 x
1 x 2
20% 30% 50%

VÖRÖS METEOR—VÁCI DTK 1 1
1 x 2
40% 30% 30%

K. LOMBIK—BUDAPESTI LOK. x 1
1 x 2
30% 30% 40%

Huszonnégyszer nyert magyar bajnokságot a műugró Hidvégi

A magyar úszóbajnokságok egyik meglepetése: *Hidvégi László az osztrák, a német és a magyar műugrókkal szemben megnyerte a bajnokságot.*

Stílus, szépség és *pontosság* jellemezte Hidvégi László *bravúros* gyakorlatait és így történt, hogy a bírák, nagyrészt külföldiek, Hidvéginek ítélték oda a bajnoki címet.

— Mióta versenyez? — kérdeztük a műugró bajnokttól.

— *Tizenkilenc éve...* Huszonnégyszer nyertem magyar bajnokságot. 1937-ben és 1947-ben *Párisban* megnyertem a főiskolai világbajnokság műugró-számát. Ugyanakkor *toronyugrásban* második helyen végeztem. Most már többet foglalkozom az *utánpótlás* tanításával, mint a versenyzéssel.

— Egyik tanítványom, *Szőke* Klári *második* helyen végzett a műugró-bajnokságban és szépen szerepelt másik tanítványom *Lehr* Katalin is. *Ujvári* László az *ifjúsági toronyugró-bajnokságban* győzött. Legközelebbi feladatom: *könyvet írok, amely útmutatást ad a műugróknak.* Ami a továbbiakat illeti, lassanként átadom a helyet a fiataloknak, de amíg szükség van rám, mint például ebben az esetben, hogy külföldi versenyzőkkel szemben sikert érjek el, *mindig örömmel és szívvel-lélekkel állok rendelkezésre.*

Hidvégi nem mondja, de magában gondolja, hogy *jó lenne jövőre megnyerni a huszonötödik bajnokságot is...* A magyar műugróbajnok a *termelésből* is eredményesen veszi ki a részét, a *Magyar Textil export-osztályán dolgozik eredményesen.*

Színházak keddi műsora

Állatkerti Színpad: Szevillai borbély (7). — **Margitszigeti Színpad:** Nincs előadás. — **Károlyi-kert:** Nincs előadás. — **Rádió:** Jövedelmező állás (Kossuth 20.25). — **Fővárosi Nagycirkusz:** Szeptemberi vidám műsor (4, 8).

Szerdai ügetőversenyek

Kezdete fél 4 órakor.

I. Diva T. legutóbbi gyenge szereplése után ismét kitűnően dolgozott. Szerelmes második startjára hozhat annyi javulást, amivel nyerhet. A hatvan méter előnnyel induló Dárda ugrás nélkül akár könnyű nyerő lehet.

II. Blackbird munkaformái szerint verhetetlennek látszik, ellene csak megbízhatatlansága szól. Ellenfele Lady Astute, Asszonyság és Derűre ború lehet. Az először induló Dursuline jó mozgású hároméves, jó szereplése nem lenne meglepő.

III. Pepita legutóbb már legjobb formáira emlékeztetően ügetett versenyben s ezzel a formájával már nyer. Asszonyság egy nagy ugrással is helyezve volt. Luella régi esedékesség, az istállóbizalom is mellette szól. Lightning mostanában gyengén szerepelt, ennek ellenére esély.

IV. Indokolt itt magas klasszis, de a távviszonyok miatti komoly ellenfél lehet Clarisse, Fruska és Chrisantheme T. Elemér a meglepetés lova.

V. Első látásra a két klasszisügető, Half Pint és Uniforme, küzdelmének ígérkezik a verseny, de kérdés, hogy a nagy formában levő Etusnak le tudnak-e adni hatvan métert. Ha teljesen rendben van, úgy Twiddle is ellenfél lehet.

VI. Az egyenletesen szereplő Merész II. a reális esély. Kyra ezen a távon mindig figyelmet érdemel. Az előről indulók közül Gyöngyvirág, Demure és Ilonka jó esély. Louisiana ellen csak az szól, hogy lassú kezdő.

VII. Umbrina rövid távon már igen jó eredményeket ért el. Tavaly erre a távra 26.4-et is ügetett. Lucy Frisco legutóbbi győzelménél több mint húsz métert vesztett a startnál. Hannibal már nagyon esedékes, a táv is mellette szól. Cserkeszlány nagy kezdősebessége révén küzdelembe kerülhet. Geoffrey a meglepetés lova.

VIII. Csárdás T. itt magas klasszis, beállítása is kedvező. Viktória Marschall kezében ügethet olyan formát, amivel komoly ellenfél lehet. Andrea D. már nagyon esedékes, kérdés, végigügeti-e ugrás nélkül? Jéke most egyenletesen jól szerepel; feladata is megoldhatónak látszik. Miki a meglepetés lova.

IX. Ernő fokozatosan javuló formákat üget, előről különösen szívesen megy. Lila Sportnál csak attól függ a győzelem, hogy végig ügetve ugrás nélkül. Caroline M.-től újabb javulás várható. A legutóbb jövid távon sétálva nyerő Lille Fellov itt is jó eséllyel indul. Lady és Bokros közeli esély.

I. Sárinusztai díj.

1	Harsány	(Zwillinger)	1560
2	Csinos D.	(Kappel)	1560
3	Lyda	(Hévizy)	1560
4	Dárda	(Kovács J.)	1560
5	Szerelmes	(Marschall)	1620
7	Diva T.	(Jónás)	1620

Tip: DIVA T. — SZERELMES — DÁRDA

II. V. oszt. handicap.

1	Pomás II.	(Nagy T. 20)	2080
3	La Rosa f. n.	(Ferge 20)	2040
4	Sanyi f. n.	(Máté)	2040
5	Kamasz f. n.	(Kov. M.)	2040
6	Cineér	(Róthfischer)	2060
8	Dursuline	(Simkó)	2080
9	Blackbird	(Gilián)	2080
10	Dodó	(Horváth)	2100
12	Derűre ború	(Dékmár)	2120
14	Bogár	(Papp A. 20)	2120
17	Lady Astute	(Marschall)	2160
18	Perno II.	(Fülöp 20)	2160

Tip: BLACKBIRD — LADY ASTUTE — DERŰRE BORÚ

III. IV. oszt. handicap.

1	Pityu	(Simkó)	2000
2	Ebi	(Zwillinger)	2000
4	Luella	(Földi)	2060
6	Ibis	(Paulovitz)	2060
11	Asszonyság	(Kovács J.)	2100
12	Lightning	(Horváth)	2100
14	Pepita	(Dékmár)	2100

Tip: PEPITA — ASSZONYSÁG — LUELLA

IV. Nemzetközi handicap.

1	Chrisantheme T.	(Horv.)	2200
2	Clarisse	(Marschall)	2220
3	Elemér	(Jónás)	2220
4	Risnás	(Jónás F.)	2240
5	Fruska	(Konta)	2240
7	Hilda	(Róthfischer)	2260
8	Aigle du Mou	(Simkó)	2260
9	Primadonna	(Ráduly)	2260
11	Györgyi	(Kovács J.)	2280
13	Indokolt	(Hévizy)	2340

Tip: INDOKOLT — CLARISSE — FRUSKA

V. Badacsonyi handicap.

2	Béla király	(Máté)	2000
3	Mr. Hugh	(Konta)	2000
5	Etus	(Kappel)	2000
7	Bebe de la Troup	(Galla)	2000
8	Twiddle	(Kovács J.)	2020
11	Half Pint	(Jónás)	2060
12	Uniforme	(Kovács II.)	2060

Tip: HALF PINT — ETUS — UNIFORME

VI. II. oszt. handicap.

1	Nurmi	(Dékmár)	1700
2	Gyöngyvirág	(Paulovitz)	1700
3	Jávor	(Gilián)	1700
4	Demure	(Jónás)	1730
6	Ilonka	(Máté)	1730
7	Louisiana	(Kovács II.)	1730
8	Nero	(Kovács M.)	1760
10	Hódító	(Marschall R.)	1760
13	Merész II.	(Kappel)	1780
14	Lotte Hammer	(Galla)	1780
15	Kyra	(Horváth)	1800

Tip: MERÉSZ II. — HÓDÍTÓ — GYÖNGYVIRÁG

VII. II. oszt. handicap.

1	Geoffrey	(Zwillinger)	1760
2	Cserkeszlány	(Konta)	1780
3	Lucy Frisco	(Hévizy)	1720
7	Jenő	(Máté)	1740
8	Csapláros	(Dékmár)	1740
11	Umbrina	(Marschall)	1760
13	Urfi D.	(Horváth)	1780
14	Hannibál	(Kovács J.)	1780

Tip: UMBRINA — LUCY FRISCO — CSAPLÁROS

VIII. Nemzetközi handicap.

2	Jéke	(Wampetich)	2220
3	Andrea D.	(Váradi)	2220
4	Miki	(Horváth)	2240
5	Joli	(Jónás)	2240
9	Had	(Paulovitz)	2260
12	Viktória	(Marschall)	2280
13	Csárdás T.	(Róthfischer)	2300

Tip: CSÁRDÁS T. — VIKTÓRIA — JÉKE

IX. III. oszt. handicap.

2	Ernő	(Földi)	2120
3	Lille Fellov	(Kappel)	2140
7	Bokros	(Váradi)	2140
11	Lady	(Horváth)	2160
12	Lila Sport	(Marschall)	2160
13	Caroline M.	(Róthfischer)	2160
18	Ádám fia	(Ráduly)	2180
24	Hegyes	(Kovács F.)	2200

Tip: LILA SPORT — HEGYES — CAROLINE M.

Mindenkinél többet fizetek használt férfi- és női ruhákért, télikabátokért. — László. Telefonálion: 221-674

Férfiruháit legjobban Szabónénak adhatja el. Dob-utca harminchét. Telefon: 230—356. Hívásra jövök.

Utolérhetetlen árat fizetek használt férfiruháért Csap, Anker-köz 2. félemelet. Telefon: 426—835.

Horribilis árat fizetek
használt férfiruhákért
POLLÁK, Kazár-u. 18. (Sztálin-út sarok.) Tel.: 227—915.

Cailliart Vogel cailliárüzemi Részlet javítás fel üvegezés, alkatrész vételek. Mária Terézia-tér egy.

Férfiruháért, télikabátért
óriási árakat fizetek. GUTTMANN, Kazár-utca 1. I'.: 427—010. Hívásra jövök.

Telefonáljon, zálogban levő tárgyait kiváltom. Férfiruháját, szmokingját, télikabátját legmagasabb áron megveszem. 141—984. (Az előtt: Népszínház-utca 20.) Gábori.

Mindenfajta szőnyegek vétele, eladása. Ungár, Rákóczi-út negyvenkettő. Telefon: 224—343.

Értéken felül fizetek férfiruhákért, bundákért, bőrkabátokért, hibásért is. Frost, Klauzál-utca 9. Telefon: 222—546.

Télikabátért, férfiruháért
szenzációs árakat fizetek. REISS, Kazár-utca 2. Hívásra jövök! Telefon: **226-963**

Vennék zongorát, vagy pianinót azonnali átvételre. Rottenbiller-utca huszonegy. Telefon: 226—712. (Kramberger).

Tanulózongora 2500—! Keresztlihúros mignonzongorák háromezerötszáztól! Világmárkás zongorák, pianinók olcsón! Radványinál. Rákóczi-út ötvenöt.

Kárpitosmunkát háziaknál vállalok olcsón. Bece, Dohány-u. 57., fszt. 5.

Zongorák, pianinók eladása, vétele. Hungária 342—662. Aggtelek-utca 5. I. Darázsy.

Apróhirdetési árak
1 szó hétköznap 50 fillér
1 szó vasárnap 1 forint
Legkisebb hirdetés tíz szó!
Az első szó és a vastagon szedett szó duplán számít!
HIRDETÉSEK FELVÉTELE: BUDAPEST, BAJCSY-ZSILINSZKY-ÚT 34. TEL.: 125—340.

Hirdessen a Kis Ujságban

SZŐNYEGET gépi hibásat is. EGYENRUHÁT, RUHÁT, PONYVÁT vidékről is vesz. FALUS (FREUND) Ecseri-út 4/b. Telefon: 135—812. 427—610.

Gyermekágy, gyermekkocsi, összecsukóágy legolcsóbban Prohászkától. Zichy Jenő-utca negyvenhat. Javítást vállal.

Elveszett
VIII. 27-én barna levéltárcám Blum Ottó névre szóló iratokkal. Kérem a megtalálót, vagy aki tud róla, adja le, ill. jelentse be **jutalom ellenében** a Matematikai Intézetben, Múzeum-krt. 8.

UJ BUTOROK
Sztopka képesített asztalos üzletében Vidékre csomagolás Király-u. Fióküzlet nincs. Címre ügyelni 82
Hálók, kombináltak, konyhák

KIS UJSÁG
4. évfolyam 207. szám
Kiadja a Független Kisgazda Párt
A kiadásért felel: KATONA JENŐ felelős szerkesztő
Az előfizetés ára havonként 12 forint
Csekkszámlaszám: 61023.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VI., Eötvös-utca 12. Telefon: 429—760
Nyomatott: Független-nyomda NV. Bp. VI., Eötvös-u. 12.
Felelős: Földi Vilmos igazgató.

1021

LÁZÁR ISTVÁN

AZ ÉN ISTENEIM

(Az én isteneim rejteztek vizeknek partjain, zsolozsmájuk folyócsobogás, hullámlocsogás. Zöldár és jeges ár elborítá búvóhelyüket, medrébe alázatosan visszahúzódott azután a folyó.)

A Csepel-sziget nyugati partján, hosszan a Duna mellett, a környező síknál alig magasabb, a gyakoribb vízjárástól talán mégis mentes, keskeny gerincen évezredeken át élt az ember. Miért jön most a folyó, amely oly sokáig megfért a szemközti part löszdombjai alatt; miért mossa el a hajdan lakott vízparti sávot — miért rabolja évről évre a Csepel-szigetet? A soroksári Duna-ág lassú feltöltődése, majd teljes elzárása az ok: hogy ma a Duna egész vize, ami régen megoszlott a két folyóág között, most a nyugati ágon folyik le? Vagy a főmeder a hajózás érdeke szerinti szabályozásának lehet akaratlan eredménye ez a partrombolás?

Néhol kőborítás, máshol csak fák, bokrok keskeny csíkja védi a partot. A kővel nemigen bír a folyó. A fákat, bokrokat alámossa, ledönti, gyökérzetüket csupasszá teszi, áldozatait magával ragadja, helyettük föntről hoz, úsztat le tépett fa- és bokortetemeket. Évről évre, néha hónapról hónapra változik a part képe. Meghökkentő ellentéte ez maradandóságnak és változásnak: hogy sokezer éven át megmaradt, ilyen közel a vízhez, ez a sűrűn lakott partszakasz, most viszont ugyanaz a víz, ami hajdan rétegről rétegre felépítette, ismét magába mossa.

(Az én isteneim nyugodtak gödör-sírba vetve. Nyugodtak iszapban és homokban, hamu és kavics rétegei közt, karcolt, simított cserepek, égett csont, kagylóhéj-tömeg közt; nyugodtak rokkantak, derék- és lábtörötten. Jöttünk dicsőségükre lapátok, ásók templomi zászlóival, kaparók, seprűk, ecsetek tiszteletével; eljöttünk műanyag-fólia baldachinja alatt, fényes papi segédlettel, mérőszalag, milliméterpapír, fényképezőgép szertartásaival; jöttünk régész-papok, kubikos ministránsok körmenetével.)

Nem én fedeztem fel ezt a lelőhely-övezetet. De hogy a sziget árterein csöndet keresve hétvégeken gyakran megfordulunk, látom pusztulását. Viszi nemcsak a víz. Unatkozó horgászok, de még felelőtlen „helytörténészek" is beletúrnak a partba. Ép cserepet keresnek, ami pedig itt nincsen, s összetapossák, félredobálják, ami csak a régésznek érték, ám neki annál fontosabb.

A hívásunkra létrejött első terepbejárás legalább 6—8 különböző korból származó leletanyagot eredményezett, ám egyik sem ígért annyit, hogy érdemes lett volna ásatást kezdeni. A másodikról is úgy indultunk haza, egy már a partoldalról leomlott földtöbből való, kilónyi cseréppel, hogy a kísértés nagyobb — de csak egy tavaszi feltárás tervének erejéig. Még az este csöngött azonban a telefon. Az otthon megmosott cserépdarabok egyike, melyen kint csak egy kis dudort vettünk észre, egy tenyérnyi agyagidol töredéke — újságolta izgatottan a régész. A dudor az istennő egyik melle... Pár nappal később újra kimentünk, és ugyanott még két idoltöredéket találtunk. Majd pedig múlt év novemberének leghidegebb három napján, a Dunáról ránkcsapó, korbácsos északi szélben folyt a hirtelen megszerzett leletmentő ásatás.

Felázott szántón, dűlőn csúszkált autónk a helyszínre. Még tűzött ránk a nap, miközben eltűnt a szemközti part, a folyó felett vízszintes csíkokban úszott az ólmos, esővel vegyes hódara, azután elsötétült a környék. Tíz percre rá ismét szikrázott a víz és az ég. Szólni alig tudtunk egymáshoz, ebédelni csak az autóba bújva lehetett. Panasz nélkül vacogott velünk a nyugdíjas brigád, melyet Tököl tanácsa az őszi községfásításhoz szervezett, s e három napra kölcsönadott nekünk.

A bádeni kultúra edényei (az ásatás leletanyagából)

Az ásatás során újabb 9, összesen tehát 12 idoltöredék került elő, sok egyéb lelettel. Utolsó nap még maradt idő két másik, egykorú gödör feltárására. Ezekben idol nem volt, csak csont és cserép: háztartási hulladék. Első gödrünknek — mellette formás, tapasztott falú kemence — kultikus jelentősége lehetett. Itt áldoztak, vagy csak ide, egy helyre temették a megsérült isteneket, melyeknek a tisztelet azért még ezután is kijárt?

(Az én isteneim földművelők istenei, paraszt Madonnák; Az én isteneim a föld termésének, az ember szaporaságának őrei, letéteményesei. Az én isteneim bővérű Vénuszok, tündöklik mellük formálása, árulkodik ölük rajzolata, hivalkodik csípőjük ereje.)

A kő és agyag termékenység-istennők a neolit forradalom a földművelés-állattartás kezdetei óta általánosak. De a korai és a középső rézkorban, amikor a földműveléssel szemben az állattartás került előtérbe, a tevékenységkultusz is megváltozik, állatábrázolásokhoz, állatistenségekhez kapcsolódik. A késői rézkorban, amit nálunk a *bádeni-péceli kultúra* képvisel, ismét fontos lesz a földművelés. E korból határainkon túl találtak már — bár nem olyan bőséggel, mint az újkőkorból — agyagistennőket. Nálunk, bár e kor számos lelőhelyét tárták fel, csak 3—4 bádeni-péceli idoltöredék bukkant fel eddig, s egy kivételével nem rétegből, hanem régészetileg „nem hiteles" módon. De a szomszéd országokbeli bádeni idolok is oly töredékesek, hogy néhány szakcikkben fordítva, „fejjel lefelé" reprodukálták őket, nem ismerve fel az egyes részek helyét, összefüggését, az erősen absztrahált nőábrázolás mineműségét.

Ásatásunk 12 idolja között sincsen ép. Több töredék azonban nagyobb, épebb az eddigieknél; van deréktól fel-, és van deréktól lefelé teljes. Így tehát a bádeni kultúra e Vénuszainak, ezek több típusának alakja rekonstruálható. Ez teszi leletanyagunkat 1975 egyik legjelentősebb régészeti eredményévé. A hazai, de a nemzetközi összehasonlító kutatás számára is alapvető fontosságú. Sokan foglalkoznak majd vele, hivatkoznak majd rá. (Hol lesznek minden írásaim, amikor — mint régészek famulusát — akadémiai *Acták* cikkeinek lábjegyzeteiben még buzgón számontartanak...)

Az ásatás óta újra és újra jártam a helyszínen. Elnéztem a gödröt, amiből isteneim valók. Ha kultikus célú, ha „templom" lett volna is — ugyanolyan, mint az akkori lakógödrök. Aszódon újkőkori, Tiszaörvényen honfoglaláskori, egészen a tatárjárásig fennállt telephelyen láttam hasonlókat; de — írtam is akkor — dinnyecsőszök és vándorcigányok máig ellaknak ilyenekben: félig a földbe vájt kunyhóban, ággal, lombbal, gazzal rakott tető alatt.

Az emberiség története a neolit forradalomtól: paraszttársadalmak története. Ami ezen túl van, az még csak vékony réteg, új, fiatal kezdemény. A ma élő emberek túlnyomó többsége: földművelő. Ezért is olyan erősek sokakban a paraszt-nosztalgiák? Ha magamon ilyesmit olykor észlelek, e lakógödrökre is gondolok, józanítóul. Kilépni belőlük több ezer évbe telt, és még azután is: a nyirkos vályog, a zsúptetős nyomorúság évszázadai... Volt persze kőkori város. A termelőerők már a neolitikumban lehetővé tették egyes, kedvező helyeken nagyszámú ember tömörülését, a korai munkamegosztás létrehozta az árucsere állandó színtereit. Az új és új ásatások mind régebbi városokat tárnak fel. Ezekben azonban a lakosság csekély töredéke élt. S a periférikus vidékeken a nép többsége földkunyhókban és sárral tapasztott sövényfalak közt.

Az ásatási terület — idén ősszel

(Az én isteneim keleti istenek. Jöttek keleti szél pályáján, iszapos sodrú folyók völgyében, fényes egű tengerek mellékéről; jöttek remények bölcsőjétől, jöttek forradalmak csapásán. Az én isteneim idegen istenek: keleti istenek.)

A neolit forradalom útja a Közel-Kelet, a nagy folyami kultúrák. Anatólia és a Mediterránum felől a Balkánon át vezet Európába. Ez rég ismeretes. A késő rézkori bádeni kultúráról viszont egyes kutatók igyekeztek kimutatni — sőt, a múlt idő még nem is egészen jogos! —, hogy északi eredetű, germán földről való, onnan terjedt át Közép-Európába. Volt ebben némi része a „nemzet felsőbbrendűség" ideológiájának, a germán őskeresés tudományos mezt öltő mítoszainak? Igen, volt. De már itt jelzem: nagy tévedés volna ezt ellenkező előjelűre fordítani...

A Csepel-sziget most talált bádeni-péceli idoljainak legtöbbje végletesen leegyszerűsített, absztrahált. Testformájuk lapos téglány, esetleg hegedű-alak. Karjuk nincs, lábuk is tömör. Női mivoltukat a két mell, és az öl erőteljesen bekarcolt ábrája jelzi. (Akad azonban köztük a legismertebb őstípus, a vaskos, nagy fenekű Willendorfi Vénusz két „húgocskája" is.)

Sovány Vénuszaink fő jellemzője azonban — valamennyié, melyeknek felső része maradt meg — az, hogy *nincsen fejük*. Két válluk közt egy vagy két lyuk. Ide került, ebbe illeszkedett a fej, ami feltehetően romló, szerves anyagból készült. Illetve: ide kerültek *a fejek*? Felváltva ilyen és olyan: emberé és bikáé?

A bádeni kultúra eredetének ez egyik fő bizonyítéka. A fej nélküli istenségek útján délkeletre jutunk. Hasonló, a mieinkkel szoros rokonságot mutató idolok kerültek elő például Trója első rétegeiből, fej nélküliek Mezopotámiából stb. Hasonló kultúrák leleteiként — de korábbi időkből. Ami nálunk úgy 4500 éves, az tőlünk délkelet-kelet felé haladva annál idősebb, minél távolabbi. A felénk kisugárzó, vándorló kultúrák nálunk, a

peremvidéken sokkal később virágzottak, mint szülőhelyükön.

Nemcsak a görög mitológia isteneinek, hanem a még régebbieknek is attributuma, elválaszthatatlan „jelzője" — mondhatjuk azt [illegible]ének része, egyik fele — volt egy-egy [illegible]. Egyiptom, Anatólia, Mezopotámia, Kréta egyes női istenségeit például bikafejjel, bikaszarvval ábrázolták. A görög Démétér sem istennőként jelent meg szertartásain, hanem bika alakjában. S tudunk szobráról, amelyre hol ember-, hol bikafejet illesztettek.

Ugyancsak keletre mutat egyes bádeni idolok ikonográfiája. A mi egyik idolunk is mellet és a vállat keresztszalagszerűen övező bekarcolást visel. Ennek az ősi Közel-Keleten kultikus jelentősége volt. Az i. e. 3. és 2. évezred fordulóján tisztelt Istár istennő egyik jelképe ez a háton-mellen hordott keresztszalag. Istárnak Anatóliában arany keresztszalagos ezüst szobrocskája is előkerült.

(Az én isteneim idegen istenek. Érkeztek más ösvényeken, álltak más nép oltárain. Nem értem intő szavukat, nem értik Ave Máriámat. Ők enyémek, én nem vagyok övék.)

Miért hangsúlyoztam előbb, hogy a bádeni kultúra északi eredeztetésében megnyilvánuló germán őskeresést ne fordítsa senki ellenkező előjelűre? Amikor Kalicz Nándor és Makkay János a hazai újkőkori idolok eredetét kutatva, a Mediterránum, Anatólia, Mezopotámia neolit kultúráinak hatását mutatták ki Európa, közelebbről a Kárpát-medence őskorára, az a kétes megtiszteltetés érte őket, hogy munkáikat idézgetni kezdték — a sumerológusok. Azok tehát, akik nyelvészeti vagy bármi más bizonyítékok keresgélésével-kreálásával hirdetik a „sumér—magyar rokonságot". Kalicz és Makkay régóta készülnek, hogy „kikérjék maguknak" e hivatkozásokat, melyeket teljességgel tévesektek, tudománytalanoknak tartanak.

A sors iróniája, hogy most éppen Kalicz Nándor kezéhez kerültek a neolitnál közelebbről, a késő rézkorból olyan idomok, melyek még közvetlenebbül vezetnek akár Mezopotámiáig? Ha az is, semmi oka arra, hogy ezután ne tartsa ugyanúgy badarságnak az ilyesfajta „őskereséseket", mint eddig.

Az egymást követő újkőkori, rézkori stb. kultúrák — és később a már megnevezhető népek — kialakulása, egymásba olvadása vagy egymást váltása olyan sokrétű folyamat, ami csak nehezen követhető. Az önálló helyi kifejlődés ritka. Egy új kultúra vagy egy új népességgel érkezik valahová, vagy a helyben élőket ért új hatások formálják; de a leggyakoribb alighanem az, hogy a népesség részleges cserélődése során az újonnan jöttek hoznak is magukkal, át is vesznek a már ott éltektől. A bádeni kultúráról például jól megállapítható, hogy helyi előzmény nélkül, idegenként terjedt el a Kárpát-medencében, később viszont népe jó részt beolvadt az utána érkező, harciasabb csoportokba, s feladta kultúráját.

Hogy más példát is nézzünk: újabb antropológiai vizsgálatok szerint a Kárpát-medence egyes részein (Bodrogköz) ma élők egyenesági ősei közt ott van egy olyan ős-európai népesség, amely mintegy 6000 éve, a neolitikum óta helyben él. Olyan ősanyákat és ősapákat tisztelhetnek tehát sokadízigleni felmenőik közt a bodrogköziek, akik a honfoglalás előtt már 5000 évig művelték ugyanazt a földet, legeltették ugyanazt a két folyó közti síkot...

Mégis bizonyos, hogy aki a történelem ekkora mélységeibe tekintve keres magának, népének olyan „ősöket", akikre úgy lehet büszke, hogy ezzel saját felsőbbrendűségének tudatát táplálja — helyesebben: kisebbrendűségi komplexusát így próbálja leküzdeni —, annak semmi köze a tudományhoz. Az mítoszokat táplál, nemzeti érzelmekkel él vissza, faji nosztalgiákkal sámánkodik. A magyar sumerológiának nem az a legfőbb baja, hogy ha ellentétbe kerül a tudományos tényekkel, akkor annál rosszabb a tudománynak és a tényeknek. Hanem az, hogy a homályos — sőt: a kezükön gyanús — múltba menekül olyan erkölcsi támaszért, amit minden népnek, nemzetnek közvetlen, máig ható hagyományai javában, jó és rossz küzdelmei tanulságaiban, legfőképpen pedig mai tevékenységének érdemeiben, a nemzetnek a maga és a világ számára egyaránt hasznos eredményeiben kell megtalálnia. És ha mi, magyarok, azoktól származnánk is, egyenes „vérvonal"-lal", akik az ekét, a kereket, az írást, az államot(?) feltalálták — mit tenne az hozzá mai állapotunkhoz, vagy mit venne el belőle?

Fej nélküli idolok határainkon kívüli lelőhelyekről

RÉVÉSZ TAMÁS FELVÉTELEI

Amikor olvasom buzgó sumerológusainkat, már azon csodálkozom, hogy példájukra miért nincsenek még pannoniológusaink? Hiszen kutatóink mind több jelét lelik újabban annak, hogy a római impérium pannóniai hatalmának veszte után az itteni kolóniák nem tűntek el nyomtalanul. Lakóik nem mind menekültek el, nem is olvadtak be rögtön a hún birodalomban és a népvándorlás mozgatta embercsoportokba. Egyes települések közösségei — és e közösségek keresztény gyülekezetei is — még sokáig megőrizték önálló létüket, s ezzel feltehetően azt a képességüket is, hogy némi hatást gyakoroljanak arra, ami a volt Pannónia területén a rómaiakat követő időben, az impérium és a magyar államalapítás közötti kornak főleg az első századaiban történt. Mégis, nevetséges és mélységesen tudománytalan volna, ha például Szombathely lakosai hirtelen római eredettel kezdenének kérkedni, és nemcsak az ókori Izisz-kultuszt idéző művészeti játékaikat keresztelnék el ennek alapján, hanem követelnék, hogy városuk valamely pannóniai esemény jubileumakor felvehesse a Savaria-Szombathely nevet.

S ha fellángolna újra — amire vannak előjelek — az évszázados vita, hogy az őshaza — az őshazák? — magyarságának összetételében menyi a finnugor, és mennyi a törökös elem, az volna-e a tét e vitában, hogy szégyenkeznünk kell-e, és mennyire, a „halszagú atyafiság" miatt, vagy büszkélkedhetnénk újra „szittya eleink" dicsőségével? Nem pedig az, hogy az etnikai, gazdasági és társadalmi fejlődés távoli lépcsőfokait megismerve, világosabb legyen számunkra nemzetünk kialakulásának bonyodalmas útja? Az ilyen vita, merüljenek fel bármilyen új tényezők, tévúton jár, ha nem szögezzük le előre azt, hogy a Kárpát-medencén kívül, a honfoglalás előtti időben magyarságról nem is beszélhetünk, csak annak elődeiről. Oda, ahol ma népünk él, nem „az őseink" érkeztek, hanem azoknak egy része, akikből — már itt, a honfoglalás utáni századokban, máig tartó folyamatban! — a magyarság kialakult.

Messze szaladtam? Lám, *így* van mondanivalója az évezredes leleteknek is mai mindannyiunk számára...

(Az én isteneim?)

Az én isteneim természetesen nemcsak az enyémek. És nem azért, mert végig többes számban kellett volna fogalmaznom, együtt Szathmári Ilonával, akivel megoszlik mind, ami szerepe a szakmán kívülinek lehet lelőhelyünk megtalálásában, feltárásához segítésében... A háromnapos ásatást — a Nemzeti Múzeum anyagi támogatásával — Kalicz Nándor, az MTA Régészeti Intézetének osztályvezetője végezte. Jóvoltából említhettem itt olyasmiket is, amikkel nem illik a feltáró régész szakpublikációit megelőzni (de persze mindent a magam gondolatmenetébe illesztve, tehát más igénnyel, más felelősséggel, mint a szakemberé).

Isteneink a restaurálás és a tudományos feldolgozás első szakasza után a Nemzeti Múzeumba kerülnek. És talán nem a raktárak mélyén leülepedő anyag közé, ahol csak évtizedenként fújja le róluk a port egy-egy elszánt kutató. Hanem sűrűn megfordulnak majd a fényes kiállítási vitrinek üveg szentségtartóiban, bársonyterítős oltárain, fénybaldachin alatt; hívők és papok: látogatók és tárlatvezetők tolonganak körülöttük; s átsuhan felettük a sötétruhás, fegyveres őrök árnyéka, akik a nemzet múzeumának legnagyobb kincseit éjjel-nappal felváltva vigyázzák...

csak avatott torok, értő nyelv zengedezhet. Ezzel nem a hódoltság korát magasztalom, ám eltűnődöm a hazai vendéglátó mesterség romlásán.

S ezt a fertályt, Budavára borra szomjúhozó öccsét, keresztelték, a törökök kiűzése után, Vízivárosra. Ám a fuvarosokkal, saru-vargákkal, kárpitosokkal megerősített bokkhoszi sereg, élén a kocsmáros és serfőző céhhel, nem hagyta annyiban. A felvilágosodás századának hajnalán, egymással versengve tártak kaput új vendégfogadók és feltámadt kocsmák. A Fő utcában megnyílt *Az arany hajó*, dunai hajósok és utasok fogadója. Teteje épp akkor gyúlt lángra, amikor ott időzött II. József. „A szállót az uralkodó jelenléte mentette meg a leégéstől." A kalapos király legközelebb a Bomba téri — ma Batthyány Lajos nevét viseli — *Fehér Kereszt*-ben szállt meg. A csinos vendégfogadóban bálokat és színielőadásokat rendeztek. Az egyik német színjátékot megnézte az aufklérista felség is; s az elsötétített páholyban hagyta széles ellenzőjű, zöld viaszosvászonnal borított útisapkáját. Mondták is a süveges, kócsagtollas magyar urak: Micsoda király ez? Egyszer veres kakas repül a fejére, másszor ellopják a kalapját! Immáron se koronája, se kalapja. Köszönjön le!

A három utcára tekintő *Három nyúl* vendégfogadó, melyből kaszárnyát csináltak a *Zöld szőlőfürthöz* címzett fogadóval és serfőzővel egyetemben, számomra különösen emlékezetes. A Fő utcai szárny egyik szobájában született édesanyám. Nagyapám, hetyke Butykay Ádám gárdahadnagy, nem akarván vízivárosi német pap kezére adni leányát: lóháton vitte kisded anyámat, keresztelőre, a Mátyás templomba. Az ilyen legendát nem lehet feledni. Később, kocsmajáró garabonc koromban, anyám szemére lobbantottam: miért nem szülte egyszem fiát fogadóban? *Arany hordó*ban vagy a *Barna orosz-*

A középkorban Buda öt alsóvárosa osztozott a Várhegy Dunára ereszkedő lejtőjén. Szent Péter, Szent Mihály, Szent István, Tótfalu és Taschenthal. S megannyi templom, rendház s még több vendégfogadó, papi taverna, melyben dézsma-borukat mérték a barátok. A király halászai és sajkásai a Dunából éltek, amúgy pohárban látni sem tudták a vizet. Bort ittak a tapló torkú tímárokkal, cserzővargákkal, nemkülönben a bírókergető, Zsigmond király korában forradalmat csináló szőlőkapásokkal, akiknek emlékezetét ma is őrzi a Kapás utca. A Vízibástyát — melynek kútjából Zsigmond felparancsolta a Duna vizét a Friss palotába —, megcsodálták, ám nem irigyelték. Elég bajuk volt, utódaikkal egyetemben, az árvízzel. Világjáró Evlia Cselebi, egy turbán alá véve az öt fertályt, *Böjük-varosnak;* Nagy külvárosnak nevezte, város szavunkat a török nyelvbe olvasztva. Megdicsérte Szokollú Musztafa dzsámiját, hetven doboshajóból álló hídját, ólomtetős fürdőjét. Ám a „város korcsmás embereiről" sem feledkezett meg, írván, hogy a „gyertyásházakban sárga, topáz-színű s kristályhoz hasonlatos bort" isznak. S aligha csupán a gyaurok, borról így

mak

Kalicza festőművész

férfi portréjáról birálat

- Hirek. Kalicza festőművész.

Pesthegyi Hirlap 1895. 50. sz 3. L

MDK

Kalicza Erzsébet, festő.

Slingelt kendő. Of. -

OMKT - Vándorkiáll. 1910 szept. 8 - dec. 27 ig.
Tm: Hornyánszky V. kny. 78. l.

Kalicza Erzsébet

Testvérek, vizf.

Krizantém, "

Magy. Képzőművésznők Egyesülete jub. kiáll.

N. Szal. 1938. jun. 1o 1.

Kalicza Erzsébet

Portrait, paszt.

Magy. képzőművészek egyesülete VIII. kiáll. H.Szal.
1916. márc. 14 l.

Kalicza Erzsébet
Piros rózsák

Tavaszi Tárlat. Műcsarnok, 1932. április, 7 l.
1.

Kalicza Erzsébet
Annuska, olaj

Téli tárlat. Műcsarnok, 1919-20. 24 l.

Bp. 1911., 40. l. — Haiczl Kálmán: A garamszentbenedeki apátság története. Bp. 1913., 20., 23. és 144. l. (Az első kettő képe mellékleten.) — Gerevich: Az Újság, 1916. júl. 14., 4. l. — Gerevich: Régi és újabb magyar festők a prímási képtárban. Vasárnapi Újság, 1916., 553. l. — Gerevich: Kolozsvári Tamás. Bp. 1923., 6. és 31. l. (1. kép, 5. l.) — Lepold—Homor 96. l. — Gerevich: A régi magyar művészet európai helyzete. Bp. 1924., 23. l. — Gerevich PA, 213. l. — Rónay, Mária: Die Schätze des Christlichen Museums in Esztergom. A Műgyüjtő, V., 1931., 5. l. — Hoffmann, Edith: Über Altäre aus Ungarn. A Műgyüjtő, V., 1931., 167—168. l. — Genthon RMF, 122—123. l. — Genthon: Egy budai humanista aranycsészéje. Tanulmányok Budapest multjából, III., 1934., 139—140. l. (2. kép, 144. l. után.) — Hoffmann Jegyzetek 18. és 26. l. — Csánky Miklós: A lőcsei Vir dolorum-oltár. MM, XIII., 1937., 58., — Csánky Dénes: Tanulmányok a szepességi táblaképfestészet XVI. századi történetéhez. MM, XIII., 1937., 338. l. — Jajczay János: Az eucharisztia a művészetben. Tükör, VI., 1938., 330., l. 1. kép, 327. l.) — Rados Jenő: Magyar oltárok. Bp. 1938., 36. l. — Jajczay János: A művészet hódolata az eucharisztia előtt. Bp. 1938., 1. kép, 98. kép. — Babits Mihály: Szent István városa. Pesti Napló, 1938. szeptember 4., 31. l. — Lepold—Lippay 54. l.

1a

7,

ARAMSZENTBENEDEKI FESTŐ,
1510 körül
ét oltárszárny:

Kalicza Erzsébet,
Mezei virág, olaj

Téli tárlat. Műcsarnok, 1919-2o. 23 1.

BUDAPEST, 1932 május 2.

Bizottsága.

Budapest.

hogy a f.hó 22-én tartandó hajóki-
Visegrád-Salamon toronyhoz a belé-
lást részünkre lehetővé tenni mél-

a bátorkodunk felhozni, hogy a mult
zittya" törzsének kedvezményes belé-
amikor is a résztvevő 6-700 személy

Kalicza Erzsi festőművész
Tavaszi virág, olajf.
Mezei virágok, olajf.
Női arckép, olajf.
Magyar Képzőművésznők tárlatának és Páris Erzsi
gyüjteményes kiállitása, Nemzeti Szalon, 1921. okt.

Zólyemi várfelügyelőség

3 szám
1907.

A

Műemlék

Országos

Hivatk

kelt 3/3-1907 szám
zal leadott helye
mellékelve azon a
terjesztem vissza,
már juliusban t

a Erzsébet festőmüvész

Ka csendélet x. riáll.

gyar Képzőmüvésznők Egyesülete, 1918. április 26.

286. l. — Lepold—Homor 73. l. — Gerevich PA, 198. l. — Lepold Adatok, 23. l. — Egyházműv. kiáll., 1930., 368. szám. — Lepold—Lippay 38. l. — Lepold Katalógus 62. sz.

SZELEPCSÉNYI PRÍMÁS KELYHE,

arany, öntött, részben zománcdísszel és drágakövekkel. A talpon hat ovális zománcos kép, Kálvária, négy evangelista és Szelepcsényi címere: GEORG. SZELEPCHENI. ARCHIEP. STRIGONIEN. AŌ 1667. A talp peremén alul: Memoriae felicis Incoronationis Augustissimae Imperatricis Claudiae Felicis Austriacae in Reginam Hungariae Capitulo suo Metropolitano Strigonien: Georgius Szelepchény Archiēppus Strigon. Késöreneszánsz stílű.
Mag. 21·5 cm.

Magyar munka, 1640 körül. Patena aranyból, Bécs, Anders, 1862.

I. Lipót feleségének, Claudia Felicitasnak koronázása alkalmából készíttette Szelepcsényi s adta 1673-ban a kincstárnak. — Először az 1687. évi leltárban.

Zalka János: Széchy Dénes bíbornok-prímás kelyhe Esztergomban. Magyar Sion, I., 1863., 463. l. — Esztergomi kincsek. Esztergom, III., 1876., 20. szám. — Árvízkárosultak, 1876., 44. l. 1487. szám. — I. A.: Magyar mű- és történeti emlékek kiállítása. Századok, X., 1876., 511. l. — Dankó 79—80. l. (Képe XVI. táblán.) — Pulszky Károly: Az esztergomi főegyház kincstára. AÉ, XIV., 1880., 302. l. — Irodalom. Egyház-

MDK

Kalicza E.

Deák Adrien urhölgy arcképe, of.

KMT 1912. tav. kiáll. 54.1.

MDK

Kalicza E., festöm.

514. Linke kisasszony arcképe. Olf.

KMT 1912. tav.kiáll. Kat. 68.l.

MDK

Kalicza E., festöm.

514. Limke kisasszony arcképe. Olf.

KMT 1912. tavaszi kiáll. Kat. 68.1.

MDK

Kalicza E.

Lujza, of.

Képzőm. Társ. 1910. tav. kiáll. kat.
49.l.

Kalicza E. MDK

Lujza, olf.

Műcsarnok 1910. tavaszi kiállitás

Kalicza E. MDK

Linke kisasszony arcképe, olf.

Mücsarnok 1912. tavaszi kiállitás

Kalicza E. MDK

Deák Adrien arcképe, olf.

Műcsarnok 1912. tavaszi kiállitás

MDK

Kalicza Erzsébet vasadi

Flox.

Az első magyar representativ csendélet kiállitás katalogusa. Nemzeti Szalon 1932. Febr.-Márc.

Kalicza Erzsébet MDK

Az ősz rózsái, olf.

Műcsarnok 1917 tavaszi tárlat

Kalicza Erzsébet MDK

Annuska, olf.

Műcsarnok 1919-2o téli kiállitás

Kàlicza Erzsébet MDK

Mezei virág, olf.

Műcsarnok 1919-2o téli kiállitás

Kalicza Erzsébet MDK

Tavaszi virágok

Műcsarnok 1939 dec.-1940 január

Kalicza Erzsébet MDK

Őszi virágok

Műcsarnok 1936 Jubileumi kiállitás

Kalicza Erzsébet

MDK

Piros rózsák, olf.

Műcsarnok 1932 tavaszi kiállitás

Kalicza Erzsébet MDK

Pünkösdi rózsák, olf.

Mücsarnok 1917-18 téli tárlat

MDK

Kalicza Erzsébet

Rózsák, of.

Az 1921.évi őszi kiáll.tárgym. Műcsarnok.1921. nov. 22.l.

Kalicza Erzsébet MDK

Slingelt kendő, olf.

Miccarnok 19?0. Vándorkiállítás

Kalicza Erzsébet

MDK

Virágcsendélet

Miccarnok 1942-43 téli kiállitás

Kalicza Erzsébet MDK

Orgona

Mücsarnok 1942 Tavaszi kiállitás

Kalicza Erzsébet

Rózsák

Műcsarnok 1941 Jubileumi kiállitás

MNK

Kalicza Erzsébet

Jegykendő, of.

M. táj- és életképkiáll. 19-20. sz.

Műcs. 1927. jan.

Kalicza Erzsébet MDK

Rózsák, olf.

Mücsarnok 192o. tavaszi kiállitás

Kalicza Erzsébet MDK

Pünkösdi rózsák, olf.

Műcsarnok 1922 jubileumi kiállítás

Kalicza Erzsébet MDK

Mezei virág, olf.

Műcsarnok 1919-2o téli tárlat

Kalicza Erzsébet MDK

Annuska, olf.

Mücsarnok 1919-2o téli tárlat

MDK

Kalicza Wrzsébet, festöm.

Slingelt kendö. Olf.

OMKT-Vándorkiállitások 1910. szept.8.-dec.27.Eger,Miskolc,Kassa,Eperjes, S.a.ujhely, Debrecen, Gyöngyös.
Kat.78.1.

Kalicza Erzsébet MDK

Deák Betti arcképe, olf.

Műcsarnok 1913. tavaszi kiállitás

Kalkoza Brasebet

Dekk Betti arokèpe, elf.

Kalicza Erzsébet

MDK

Rózsák, olf.

Mücsarnok 1915-16 téli tárlat

Kalicza Erzsébet MDK

Jegykendő, olf.

Műcsarnok 1927 táj- és életképkiállitás

Kalicza Erzsébet

MDK

Őszi virágok

Milcsarnok 1936. máj-jun. Jub. kiáll.

Kalicza Erzsébet

Nyár virágai, olf.

Műcsarnok 1920-21. Téli kiállitás

MDK

Kalicza Erzsébet, festöm.

Deák Betti urhölgy arcképe. olf.

Képzőm.Társ. 1913.tav.kiáll. Kat. 63.l.

KALICZA ERZSÉBET

Rózsa csendélet. Olajf.

A Magyar Képzőművésznők Egyesülete tizedik rendes tárlatának kat. Nemzeti Szalon.1918.ápr-máj.

Kalicza Erzsébet MDK

Annuska, olf.

Műcsarnok 1919-20. téli tárlat

Kalicza Erzsébet MDK

Mezei virág, olf.

Műcsarnok 1919-2o. télitárlat

MDK

Kalicza Erzsébet

Rózsa csendélet, of.

Magyar Képzőművésznők Egyesülete X. kiáll. 1918.ápr.

MDK

Kalicza Erzsébet
műve:

Őszi virágok.

Az Orsz.Magy.Képzőm.Társ.jubileumi kiall.
képes tárgymutatója.1936.máj-jun. 30.l.

MDK

Kalicza Erzsébet

Művészet 1917. 4.

Kalicza Erzsébet, MDK

Rózsák, olf.

Műcsarnok 1920. tavaszi kiállitás

MDK

Kalicza Erzsébet

Testvérek, vf.

Krizantém, vf.

M. Képzőm. nők. Egy. jub. kiáll. 1938. jun.

14. l.

MDK

Kalicza Erzsébet

Testvérek, vf.

Krizantém, vf.

Magyar Képzőm.nők Egyesülete jub.kiáll.katalógusa
1938 jun.3-18.

lo.l.

MDK

Kalicza Erzsébet

Tavaszi virágok, of.

Horthy jub.kiáll. Műcs. 1939. dec.

11. l.

Kalicza Erzsébet MDK

Rózsák, olf.

Műcsarnok 1931 Művészcsoportok kiállitása

mdk

Kalicza Károly akademiai festő

Kenkeméten. Mutermé az iparegyesület-épületében.

Hirek: Festőmüvész
Pestmegyei Hirlap 1895. 47 sz 3. l

MDK

Kaliczky János

270 K. áll. ösztöndijat kapott.

Képzőmüv. Főisk. Évk. 1915-16. 8.l.

tovább

~~Bacher Róza~~

~~Ducsay Béla~~

~~Herkner Szidónia~~

~~Hrabák János~~

Kaliczky János

Martinkó Mátyás

Paar Alfréd

Pfalz György

Réfi Kády János

270 k. állami
ösztöndíjat kaptak

Képzőm. Fönk. Évk
1915-16. 8-l.

határozathoz képest saját

hogy a Magyarországon szék

vencióiknál nem képviselte

ért is a jogtanácsosok köz

vehető.

Budapest,

A min

D

A kiadvány, hiteléül:

Jabolcha

miniszteri iroda s.tiszt.

A Műemlékek Országos B i z

Kaliczy Erzsbet

MDK

Piros rózsák, olf.

Mücsarnok 1930 tavaszi kiállitás

Kaliczy Erzsébet

MDK

Nyár virágai, olf.

Mücsarnok 192o-21 téli kiállitás

Kalicza Erzsébet

BRUCK HERMINA.
507 Intérieur-részlet. Olajf. Eladó.

BÉLI-VÖRÖS ERNŐ.
508 Komédiáslány. Olajf. Eladó.

KLAMMER MARISKA.
509 Virágok. Olajf. Eladó.

XV. TEREM.

GÁBOR MÓR.
510 Önarckép. Olajf. Eladó.

SENYEI (SCHÖN) JÓZSEF.
511 Csendélet. Olajf. Eladó.

ZORD ARNOLD.
512 Fák a tengerparton. Olajf. Eladó.

KORCSEK JÁNOS.
513 Zongora mellett. Olajf. Eladó.

KALICZA E.
514 Linke kisasszony arcképe. Olajf. Magánt.

SCHWARZ ELZA.
515 Csendélet. Olajf. Eladó.

LÉNÁRD IMRE.
516 Tanulmányfej. Olajf. Eladó.

KOVÁCS GINA.
517 Csendélet. Olajf. Eladó.

KÁRPÁTY REZSŐ.
518 Holdvilágos est a dalmát vizeken. Olajf. Eladó.

BÁNK ERNŐ.
519 Tájkép. Olajf. Eladó.

Műcsarnok 1912. tav. kiáll

FESZTYNÉ J. RÓZA.

492 Kilátás műtermem ablakából. Olajf. Eladó.

NÁRAY AURÉL.

493 Emlékezés. Olajf. Eladó.

494 Uzsonna közben (pillanatkép). Olajf. Eladó.

KEMÉNY NÁNDOR.

495 Altwien. Olajf. Eladó.

NÉMETHYNÉ UDVARDY FLÓRA.

496 Pihenés. Olajf. Eladó.

BUZNA SÁNDOR.

497 Önarckép. Olajf. Magánt.

CSÁKY LÁSZLÓ.

498 Kártyavető cigányasszony. Olajf. Eladó.

FERENCZY JÓZSEF.

499 Részlet Ohaba-Bisztrán. Olajf. Eladó.

KÖVÉR GYULA.

500 Udvarrészlet Capriból. Olajf. Eladó.

MADARÁSZ VIKTOR.

501 Washington. Olajf. Eladó.

LASZGALLNER OSZKÁR.

502 Méltóságos dr. Takács Menyhért jászóvári prépost. Olajf. Magánt.

GROSS BÉLA.

503 Ájtatosság. Olajf. Eladó.

ZORD ARNOLD.

504 Holt tenger Lakromában. Olajf. Eladó

BR. SPLÉNYI ERNESTA.

505 Őszi rózsák. Olajf. Eladó.

MADARÁSZ VIKTOR.

506 I. Napoleon 1812.

Kalicka Erzsébet

Thieme Becker
XIX. 466-l.
(Dyka)

A m kir. Kereskedelemügyi Miniszter ad II. 90.9
ez a küldemény kg-kint 2 filléres frankójegy

Feladó bizományos neve: .....

Lakhe'y: .....

Tartalma

194 ..... hóról.

makulatura		
	Magyar Nemzet köznapi	
	" " vasárnapi	
	Független Magyarország	
	Film, Szinház, Irodalom	
	Képes Sport	
	Magyar Rejtvény Ujság	
	Sztár	

Jegyzet az átvevő raktár részére

..... kgr.

..... drb csomag

Kalicza Ersi

Árverési Csarnok aukció Kat.

37. sz. 1927 márc.
39. sz. 1927 okt.

Schlik Ferencz gr.

Eisse
Mellig, ~~[illegible]~~
bajuszt és pofaszak
ra-valója felett sza
keresztet visel. Zsi
van csapva, prémes. ~~elöl~~
Felirata a kép al

„ Sch

alól balra: „Dau
jobbra: „ Gedr.
legalól balra: „ W
s jobbra: „ Eig
Nachdr

Könyomat,
Köre rajzol

1593. Vajda Zsigmond:

Szilágyi Erzsébet.

A vár erkélyén áll Szi
tart és nézi a gyermek Mátyást
zekkel kéri anyjától a kardot.
zett kendőn Szilágyi Erzsébet
tünk, hol a várból a magyar s
zsébet fejdiszéről fátyol omli
ékköves; ruhájának bő ujja, a k
prémes. Mátyás szőke haját ara
nadrágja szük és topánjának szá
szik. Alól jobbra a mester jelz

Vászon, mé
Vétetett 1897: I. 7-én
L. a Tiszántúl 1899. ju
Az 1899: V. 29-diki 370
VI. 11-én (323/99) kiadatott a
egyesületnek. (405/99.)
Az átadást tudomásul ve
(560/99.).

vasadi KALICZA ERZSÉBET

59 Flox 150.—

Nemzeti Szalon

Csendélet kiáll. 1933 febr–márc

Kalicza Erzsébet †

Esti Ujság

1943. jún. 8.

— **Holtan találták lakásában az idős festőművésznőt.** A Döbrentei-utca 8. számú ház lakóinak feltűnt, hogy Kalicza Erzsébet 71 esztendős festőművésznő vasárnap óta nem hagyta el a lakását. Az idős festőművésznő egyedül lakott a műteremmel egybekötött lakásban. Ma reggel felnyitották a lakást és az ágyban fekve, holtan találták Kalicza Erzsébetet. A rendőrorvos megállapítása szerint már két nappal ezelőtt beállt a halál, álmában szívszélhüdés ölte meg. Holttestét a törvényszéki orvostani intézetbe szállitották.

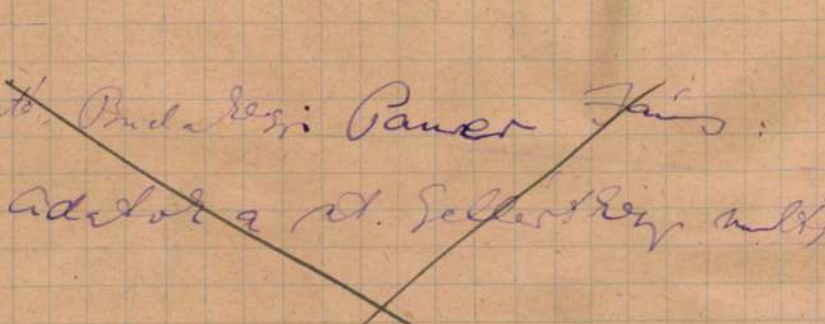

Kalicza Erzsébet

festő

Kalicza Erzsébet festőművésznő Döbrentei-utcai műtermében 63 éves korában hirtelen elhúnyt.

Esti Magyarország

1943. jul. 10.

Érthetetlen, hogy e
haláleset hírét
ilyen megkésve hozza

Kath. György vt.
Prot. György

Izr. 21. Pészah 7. n.

CSÜTÖRT.

25

Kath. Márk ev.
Prot. Márk

Izr. 22 Pészah 8. n.

PÉNTEK

26

Kath. Marcellin
Prot. Ervin

SZOMBAT

27

Kath. K. Péter et.
Prot. Arisztid

Izr. 24. S. Akhari M. 1. P.

Kalicza Erzsébet

festő

Meghalt Kalicza Erzsébet. Döbrentei-utcai műtermében 63 éves korában hirtelen elhunyt *Kalicza* Erzsébet festőművésznő. A budapesti festőiskolán tűnt fel tehetségével, legkedvesebb tanítványa volt Deák-Ébner mesternek. Állami ösztöndíjat Münchenben, Párizsban és a nemzetközi tárlaton díszérmet nyert. Különösen színpompás virágesendéletei ismeretesek. Az egyik disztávirat belső oldalán eljutott a nagyközönség legszélesebb rétegeihez is. Megmaradt festményei megtekinthetők julius 15-ig délután 4 órától a Döbrentei-utca 8. szám alatt lévő műteremben.

A Mai Nap 1943

jul. 10.

Most nincs értem! A hagyaték értékeszítése tette aktualisá a halálesetet felvillását

V. ÉVFOLYAM 128. SZÁM ÁRA 12 FILLÉR BUDAPEST, 1943 KEDD, JUNIUS 8

PEST

MILYEN ANYAGOKBÓL ÉS MINŐSÉGBEN FOGJÁK KÉSZÍTENI A TEXTILÁRUKAT?

A tengely hadseregei, repülőrajai és hadihajói készenlétben várják az angolszászok és a szovjet minden vállalkozását

A német hadiipar áthelyezése a veszélyeztetett vidékekről

Legújabb hírek Argentinából

Berlin, Washington és London egyaránt bizalmatlanul figyeli a buenos-airesi forradalmi kaleidoszkóp gyors változásait

A NÉMET HADVEZETÉS TÁMADÁSI LEHETŐSÉGEI

Berlin, június 8. *Speer* fegyver- és lőszerügyi miniszter s *Göbbels* birodalmi miniszter szombati beszédeinek pontos adatait a német főváros katonai köreiben úgy magyarázzák, hogy a német hadvezetés nemcsak a védekezésre gondol, hanem *hatalmas támadási lehetőséget is biztosít neki a megnövekedett hadifelszerelés.* Német részről nyugodtan tekintenek minden lehetőség elé, akár megkísérlik az angolszászok a *második arcvonal* felállítását Európa szélén, akár a *Szovjet* megy át nagy nyári támadásba, akár

mind a két vállalkozást

egyszerre kísérli meg az ellenség.

Katonai vélemény szerint az ellenségnek ilyen kísérletei feltétlenül nemcsak német védekezést eredményeznének, hanem arra is kell gondolni, hogy Hitlernek minden hadműveleti megfontolásnál *meglepő eszméi* voltak. A német csapatok létszáma és a fegyverkezés üteme erősen megnőtt. Aláhúzzák Speer beszédének két pontját, amelyek *a tömegesített páncélkocsik* gyártásának fokozásáról és *a német repülőgépgyártás* további fejlődéséről szóltak.

A páncélos és a repülőgép nem védekező fegyver.

Az angolszász légiháború a német haditermelésben csak a határokhoz közeleső területeken okozott kisebb kieséseket, *a német hadiipar áthelyezése tehát majdnem befejeződött.* Az ellenség ebben a vonatkozásban sem várhat olyan eredményeket, amelyek a német hadvezetés elhatározó képességét akadályozhatnák.

Az új hatalmas ipartelepeket pedig a tengely által ellenőrzött európai térségben már a légiháború tapasztalatai alapján építették.

Németország és szövetségeseinek hadseregei, repülőrajai és hadihajói *készenlétben állanak.* A tengely katonai ütőereje csak arra vár, hogy *megfelelő alkalomhoz jusson. (MTI)*

Miért szeret Churchill elrepülgetni Angliából?

Amsterdam, június 8. Az angol hírszolgálat szerint *Morrison* angol belügyminiszter *Churchill* külföldi utazásairól kijelentette egyik beszédében, hogy a brit háborús kormány mindannyiszor kényes válaszúton van, ha azt kérdezik tőle: utazzék-e Churchill vagy sem. A felelősség ebben az esetben súlyos, ezért *mindig ingadozik a kormány Churchill utazásait illetőleg az igen és a nem között.* Maga Churchill szeret elmenni Angliából, mert a Whitehallt meg lehet sokallni. *(MTI)*

Pártigazolvány megvonások Olaszországban

Róma, június 8. Firenzei jelentés szerint *újabb hat olasztól vonták meg a fasiszta pártigazolványt*, mert minden tiltakozás nélkül *hallgattak egy közerkölcsöt sértő és destruktívhangú költeményt.* További három egyéntől pedig azért vonták meg a pártigazolványt, mert olyan időkben, amikor az egész nemzet harcban áll, *estélyen vettek részt* és így súlyosan megsértették az egész olasz nemzetet. *(MTI)*

Berlin véleménye az invázió beharangozásáról

Berlin, június 8

(A Pest berlini szerkesztőségének telefonjelentése)

Erősen foglalkoztatja a német közvéleményt *az invázió kérdése.* Ebben a tekintetben igen nagy súllyal esik latba az a sokféle megnyilatkozás, amely az angolszász sajtó részéről tapasztalható. Hogy ezek a megnyilatkozások német hivatalos körökben milyen hatást váltanak ki, arról nem sok említés történik. Bizonyos tájékoztatást nyujt azonban illetékes katonai magyarázóknak az a határozott formában nyilvánosságra jutott meggyőződése, hogy *ha az angol és amerikai illetékes tényezők most már csakugyan komolyan gondolnának az inváziót, akkor bizonyosan nem beszélnének és nem írnának ennyit róla.*

Ehhez még külön továbbra is állandóan hangoztatják azt a *súlyos kockázatot*, amellyel egy valóban komoly és nagyszabású partraszállási vállalkozás járna, amihez végül hozzáfűzik, hogy ezt a kockázatot különösen az teszi súlyossá, hogy *a tengely teljes mértékben felkészült minden ilyen vállalkozás ellen.*

O. von H.

London: A legközelebbi jövő súlyos áldozatokat fog követelni

Bern, június 8. A londoni lapok az elkövetkezendő eseményekről írnak, amelyekre a washingtoni és északafrikai megbeszélések kialakító befolyást gyakoroltak. Több lap hangoztatja, hogy a most következendő időkben súlyos áldozatokat kell hozni, sőt egyes lapok nem tartják lehetetlennek, hogy *ezek az áldozatok, illetve veszteségek súlyosabbak lesznek, mint a háború bármely más időszakában voltak. (Bud. Tud.)*

A pápa különkihallgatáson fogadta Rupprecht bajor herceget

Vatikánváros, június 8. *(NST) XII. Pius* pápa hétfőn különkihallgatáson fogadta *Rupprecht* bajor herceget. A herceg *György* nevű unokatestvérének temetése alkalmából tartózkodik Rómában.

Svédországban két újabb kémszervezetet lepleztek le

Stockholm, június 8. *(NST)* Svédországban hétfőn *két újabb kémszervezetet* lepleztek le. Mint az *A Tehanda* közli, Stockholmban *titkolt hírközlés* miatt letartóztattak *egy külföldi állampolgárt és két állampolgárság nélküli egyént.* Az egyik állampolgárságnélküli egy kereskedelmi matróz. A kémkedés részben *Svédország ellen* irányult.

Soedermanland tartományban *két lengyel állampolgárt* tartóztattak le, szintén tiltott hírközlés miatt. Ebben az esetben azonban a kémkedés *nem Svédország ellen* irányult.

Franciaország első új ezrede közvetlenül Lavalnak van alárendelve

Páris, június 8. *(NST)* »Franciaország első ezrede«, amelyről *Laval* miniszterelnök szombati rádióbeszédében említést tett, *közvetlenül a kormányfő ellenőrzése alatt áll.* Ez újítást jelent a régi francia hadsereg feloszlatása előtt fennálló katonai szervezettel szemben. Az új ezred székhelye *Limoges* középfranciaországi város lesz.

Görögországban nincsenek partizánharcok

Berlin, június 8. *(NST.)* Német katonai helyen megcáfolták azokat az angolszász jelentéseket, amelyek szerint *a partizánharcok az utóbbi időben görög területre is átterjedtek.* Görögországban ugyan egyes helyeken *harcokra került sor* olyan bandákkal, amelyek különböző kerületekben zavart akartak előidézni, de ezek a harcok *nem öltöttek partizánharc jelleget*, hanem csupán kisméretűek.

Negrin fia átvette az afrikai vörös spanyol milicia parancsnokságát

Milánó, június 8. *(NST)* A *Corriere della Sera* tangeri különtudósítójának jelentése szerint Jaime *Negrint*, az egykori spanyol vörös kormány miniszterelnökének 30 éves fiát a francia északafrikai koncentrációs táborokból elbocsátott egykori vörös spanyol milicisták parancsnokává nevezték ki.

A szombati marseillei bombamerényletnek 12 sebesültje van

Marseille, június 8. *(NST)* A marseillei Cannebière-n elkövetett szombat esti bombamerényletnek *12 sebesültje van*, közli a marseillei rendőrfőnökség hétfőn este kiadott hivatalos jelentése. A sebesültek *részben német katonák, részben francia polgári személyek.* Egy részük súlyos, más részük könnyebb sebesüléseket szenvedett. A tetteseket sikerült kézrekeríteni. Valamennyien *külföldi megbízatásból* cselekedtek.

Benes Moszkvába megy

Washington, június 8. *(NST)* Ugy látszik, igaznak bizonyulnak azok a hirek, hogy a Londonban ügyködő cseh emigránskormány főnöke, Benes, Moszkvába megy. Benes hétfőn este elbúcsúzott Roosevelttől, majd fogadta a sajtó képviselőit és kijelentette, hogy bár washingtoni megbeszéléseiről ezidőszerint nem nyilatkozhat, annyit elárulhat, hogy az eredményt hamarosan megtudja a világ.

Washingtonban elterjedt hirek szerint Benesnek az lesz a feladata Moszkvában, hogy *tisztázza a középeurópai határok megvonásának kérdését* és eloszlassa a szovjet aggodalmait a moszkvai igények angolszász elbirálása tekintetében. Benes állitólag *széleskörű teljhatalommal* megy Moszkvába.

Mértékadó körök közölték a sajtó képviselőivel, hogy *Benes bizonyos garanciákat fog felajánlani az Egyesült Államok és Anglia részéről a Szovjetnek* s megigéri, hogy a háború után megvonandó uj határok mögött a Szovjetunió biztonságban érezheti majd magát minden jövőbeli támadással szemben. Washingtonban és Londonban az a vélemény alakult ki, hogy ezt a problémát *már most meg kell oldani*, nehogy azután az eljövendő béketárgyalások során viták támadjanak ebben a kérdésben a szövetségesek között.

Két argentin minisztert vád alá helyeztek

Ramirez ideiglenes elnök megtorlással fenyegeti a valótlan hirek terjesztőit

Buenos Aires, június 8. Az argentinai államcsínynek *belpolitikai okai* voltak. Általában a *léifenntartási költségek* állandó emelkedését és a *kommunista aknamunka* terjedését tartják az államcsíny főokainak. Erre vall az is, hogy *a földmivelésügyi és be ügyminisztert vád alá helyezték*, áremeléssel és megvesztegethetőséggel vádolják őket.

Az uj katonai kormány külpolitikai céljairól még nem történtek világos kijelentések. Az egyetlen külpolitikai utalás *Rawson* tábornok kiáltványában fordult elő és annyit mondott, hogy *az amerikai államközi kapcsolatok szorosabbá tételére kell törekedni.* Ez a programpont azonban Castillo elnök politikájának is szerves része volt.

A hadsereg nyilván csak hazafias okokból avatkozott bele a belpolitikába, az egyre tarthatatlanabbakká váló szociális és gazdasági viszonyok miatt. Az uj katonai kormány tehát valószinüleg *a belső kérdések megoldására* törekszik és nem hiszik, hogy a hadsereg a külföldi diplomácia játékszerévé válhatnék és hogy a nemzetközi politika a belpolitikai életre zavaró hatással lenne. Ezért alakitották meg az uj kormányt olyan személyekből, akik nem pártpolitikai emberek.

A tegnapi lapok különkiadásai és a rádió közölték *Ramirez* hadosztálytábornok, ideiglenes elnök közleményét arról, hogy a helyzet teljesen normális és hogy *az átvett hatalmat szilárd kezében tartja.* A célzatos hirek terjesztőit *a legszigorúbban üldözik* és cselekményüket hazaárulásnak tekintik.

Martinez Domingo tábornok egyébként lemondott az ideiglenes argentin kormányban viselt *külügyminiszteri* állásáról.

Berlin, június 8. Német illetékes helyen a legnagyobb tartózkodással foglalkoznak az argentinai hirekkel, mivel a forradalmi kormány külpolitikai céljait még nem lehet megállapitani. Különösen figyelemmel kisérik Berlinben az Egyesült Államoknak azokat a kisérleteit, hogy *a forradalom bizonyos irányelveit a maguk javára magyarázzák.*

Zürich, június 8. *(A Pest külön tudósitójától.)* Az argentinai helyzet három nappal a buenosairesi államcsíny után *ismét zavarossá és bizonytalanná vált.* A *Rawson*-kormány hétfőn délelőtt történt lemondása után néhány órával megalakult a *Ramirez*-kormány, mely magát véglegesnek mondja, de egyre több jel vall arra, hogy *az uj kormány helyzete is nagyon ingatag.* A tisztán magasrangú katonatisztekből és tengernagyokból álló kormány a polgári pártokat mindeddig nem vonta be az ügyek vezetésébe. *Rawson* tábornok, aki a katonai forradalmat vezette, tegnap délután véglegesen visszavonult, mind az államfői, mind a kormányelnöki tisztségről lemondott.

Az uj kormányban Ramirez az államfői és kormányelnöki tisztséget a maga kezében egyesitette. A helyettes államfő Sabe *Sueyro* altengernagy, a belügyminiszter *Gilbert* ezredes, a külügyminiszter Segundo *Storni* tengernagy, a hadügyminiszter *Farrell* ezredes, a tengerészeti miniszter Benito *Sueyro* altengernagy lett, a többi tárcákat is a szárazföldi hadsereg és a flotta magasrangú tisztjei töltik be. Rawson közvetlenül lemondása előtt közölte, hogy a kongresszust feloszlatja.

Az általa megindított La Hora cimü ujság bejelentette, hogy a forradalmi kormány helyre fogja állitani az alkotmányt, felveszi a kapcsolatot a Szovjetunióval és csatlakozni kiván az egyesült nemzetekhez. A Rawson-kormányban azonban két polgári politikus foglalt helyet: José Maria *Rosa* pénzügyminiszter és Horatio *Calderon* igazságügyminiszter, akik kifejezetten *tengelybarát politikusok.* Minthogy Ramirez és Rawson közötti ellentéteket békésen nem lehet elintézni, *Rawson lemondott.*

A Ramirez-kormánynak a polgári pártokhoz való viszonya teljesen tisztázatlan. A szocialista párt jelenlegi vezetője, *Repetto*, aki jelenleg Newyorkban tartózkodik, newyorki ujságíróknak kijelentette, hogy a buenosairesi változás: *katonai palotaforradalom amelynek a politikai pártokkal semmi közössége nincsen.* A politikai pártok magatartásáról még nincsenek megbizható hirek. Tény, hogy mértékadó külföldi helyeken, *Berlinben, Washingtonban és Londonban egyaránt nagy tartózkodással itélik meg az argentinai helyzetet és nem biznak a mostani állapot tartósságában.*

Argentina visszautasit mindenféle külföldi beavatkozást

Buenos Aires, június 8. *(Német TI)* Az ideiglenes kormány megalakitása alkalmából hétfőn délután *Ramirez* tábornok aláirásával a következő alapvető nyilatkozatot adták ki:

Az argentin köztársaság újra hangoztatta, hogy a fennálló egyezmények szellemében tovább folytatja a barátságon és őszinte együttmüködésen alapuló politikáját a többi amerikai nemzettel. Argentina a többi állam irányában jelenleg *semlegességi politikát* folytat.

Az ideiglenes kormány egyébként szükségesnek tartja rámutatni, hogy szilárdan kitart amellett az alapelv mellett, hogy *az államoknak a legteljesebb önállóságban kell kormányzati elveiket megállapitaniok.* Argentina éppen ezért *semmiféle kivülről jövő beavatkozást sem fog eltürni.*

A argentin nép az ország alkotmányának szellemében mindezideig kitartott *a köztársasági népképviseleti alapon álló kormányforma mellett* és ettől a legnehezebb körülmények között sem fog eltérni. *(MTI)*

Tegnap gazdasági miniszteri értekezlet, ma minisztertanács

Tegnap délben a pénzügyminisztériumban *Reményi-Schneller* Lajos pénzügyminiszter elnöklésével *gazdasági miniszteri értekezlet volt.* A megbeszélésen a gazdasági miniszteren kívül *Kállay* Miklós miniszterelnök is résztvett.

Ma délután 5 órai kezdettel a **Sándor-palotában** megtartják *a szokásos heti minisztertanácsot.* A tanácskozáson *Kállay* Miklós miniszterelnök elnöklésével a kormány valamennyi tagja résztvesz.

A chilei kormányválság

Zürich, június 8. *(A Pest külön tud.)* **Lisszaboni jelentések szerint az argentinai események után most Chileből érkeztek jelentések súlyos válságról. Santiago de chilei jelentés szerint Beltrami belügyminiszter, aki Rios elnök távolléte alatt az elnöki teendőket is végzi, bejelentette lemondását. Rios elnök jelenleg Newyorkban van és onnan táviratilag intézkedett, hogy az elnöki teendőket és a belügyminisztérium vezetését Rideros gazdasági miniszter vegye át. Hirek érkeznek azonban arról is, hogy a többi miniszter szolidáris kiván lenni a belügyminiszterrel és lemondással fenyegetőzik. Beltrami az elnökhöz intézett levelében a jobboldali politikusok tizelmeivel okolja meg lemondását.**

Lemondott a chilei kormány

Buenos Aires, június 8. *(Német Távirati Iroda)* **Mint Santiago da Chileből jelentik, hétfőn délután az egész chilei kormány lemondott. Valamennyi miniszter szolidaritási vállalt a belügyminiszterrel, aki már a korareggeli órákban egészen váratlanul benyujtotta lemondását.** *(MTI)*

Az uj argentin kormány eskütétele

Buenos Aires, június 8. *(NST)* Helyi időszámitás szerint hétfőn este hat órakor (középeurópai nyári időszámitás szerint hétfőn éjfélkor) megalakult az uj argentin kormány és felesküdött az Evangéliumra. Az uj kormány eskütétele ünnepélyes külsőségek között ment végbe. A miniszterek az Evangéliumra tett kézzel fogadták meg Istennek és a hazának, hogy tiszteletben tartják az alkotmányt.

Újabb üzenetek érkeztek külföldről a Vöröskereszthez

A Magyar Vöröskereszt polgári tudósító szolgálata (Budapest, VIII., Baross-utca 15.) közli, hogy újabban a következő nevekre érkezett üzenet amelyeket azonban címváltozás miatt nem lehetett kézbesiteni.

Bird M. János, akinek utolsó ismert lakcime Budapest, VIII., Práter-utca 28., Angliából, *Katona* József (Budapest, *Stefánia-út* 18.) Angliából. *Antalics*, vagy *Nagy* József (Budapest, Gát-utca 22.) Párisból, *Claudor* Anna és Rózsa (Budapest, *Zsilip*-utca 6.) Párisból, *Nagy* Teréz (Budapest, *Aggteleki*-utca 19.) Angliából, *Horváth* Ferencné (Budapest, *Rákosi Jenő* utca 55.) Ukrajnából. *Véghely* László (Budapest, *Várna*-utca 8.) Indiából.

Kelenné Irén (Budapest, VI., *Aréna*-út 11.) Angliából, *Sacher* Mária (Budapest, VII., *Névtelen*-utca 3.) Argentinából, *Ő dög* János (Budapest, *Róbert Károly* körút 62.) Belgrádból *Kresic* Fritz (Budapest, *Kresz* Géza utca 41.) Ausztráliából, *Zapotoczky* Kornélia (Budapest, *Jókai*-tér 10.) Amerikából,

Ollmann János (Bácska), Argentinából, *Herczegh* Béla (Budapest, Visegrádi-utca) Amerikából, *Németh* Irén (Budapest, József-utca 58.) Angliából, *Lászlóné* Aranka (Budapest, Széchenyi-utca 6.) Amerikából és *Sándor* Jenő (Budapest, Csömöri-út 17.) Amerikából kapott üzenetet.

A húsjegyek beváltása

A székesfőváros közélelmezési ügyosztálya közli, hogy Budapesten és környékén a húsjegyek június 10-től érvényes szelvényei közül a B. 52., 53., 54. számú szelvényekre marha, borjú vagy lóhúst, vagy bármely lóhúsból készült kolbászárut lehet kiszolgáltatni. Az A. 51. számú szelvény nem váltható be.

A VII. számú különszelvényre füstölt sertéshúst, a rendes hússzelvényekre megállapitott súlyban vagy feketebádog-, vagy aluminiumdobozban levő húskonzervekre nézve már közölt mennyiségben e hó 16-ig lehet vásárolni

RÁDIÓ

Kedd, június 8.

BUDAPEST I.: 12.00 Harangszó, Fohász, Himnusz. — 12.10 Melles Béla-zenekar. — 12.40 Hirek. — 13.20 Időjelzés, vizállásjelentés. — 13.30 Honvédeink üzennek. — 14.00 Radics Gábor tánczenekara. — 14.30 Hirek, Műsorismertetés. — 15.00 A 80. állami jótékonycélú m. kir. állami sorsjáték húzásának közvetitése. — 15.50 Gyermekdélután. — 16.20 Hirek német, román, szlovák és tuszin nyelven. — 16.45 Időjelzés, hirek. — 17.00 Előadás. — 17.15 Dal, tánc, siker. — 18.00 Honvédműsor. — 18.50 Hirek. — 19.00 Szórakoztató zene. — 19.45 Nem élhetek muzsikaszó nélkül. Vigjáték négy felvonásban. — 21.40 Hirek. — 22.10 Tánczene. — 23.00 Magyar nóták. — 23.45 Hirek

BUDAPEST II: 17.00 Kassa. — 18.50 A földmüvelésügyi minisztérium mezőgazdasági félórája. — 19.15 Max Trapp: Szonatina. — 19.30 A ligur Riviera. — 20.00 A Weiss Manfréd-gyár dalkör férfi- és vegyeskara. — 20.25 Előadás. — 20.45 Timkó Margit zongorázik. — Utána Hirek.

— **Gyászrovat.** Özv. *Arczfalvy* Gyuláné szül. *Vannay* Anna életének 76. évében június 6.-án Budapesten elhunyt. Temetése június 8.-án, kedden délután öt órakor lesz a farkasréti temetőben.

Öt napja feküdt holtan a lakásán egy festőművésznő

Kalicza Erzsébet 71 éves festőművésznő, aki Döbrentei-utca 8. szám alatt lakott, napok óta nem jött ki lakásából. Mivel egyedül élt, igen ritkán érintkezett a ház lakóival, távolléte egyideig nem tünt fel. Ma korán reggel a tejes bekopogott a házmesterhez, hogy már *öt tejesüveg áll az ajtóban*, valószinüleg baj történt a festőművésznővel. A kukucskukon benézett és látta, hogy a zárban belül van a kulcs. A házmester rendőrt hivott és lakatossal felnyittatták a lakást. A hálószobában holtan találták az idős festőművésznőt. A rendőri bizottság megállapitotta, hogy álmában szivszélhüdés ölte meg már napokkal ezelőtt.

— **Szanatóriumba vonult Vikár Béla.** Vikár Béla betegsége miatt néhány hétre a Siesta Szanatóriumba vonult gyógykezelésre. Ezalatt az idő alatt nem foglalkozhatik a Goethe Társaság és a La Fontaine Irodalmi Társaság ügyeivel sem.

— **Házasság.** *Hiolecz* Ilonka (Budapest) és *Bíró* Sándor (Kassa) e hó 13.-án tartják esküvőjüket Budapesten a Kálvin-téri ref. templomban.

Madi *Kovács* Györgyit, vitéz madi *Kovács* Imre, Tolna vármegye főispánjának leányát szerdán délután félegy órakor vezeti oltárhoz Budapesten az Egyetemi templomban *Péterdy* Márton m. kir. tüzérszázados.

Jezierski Éva és *Zsigmond* Béla m. kir. ipari anyaghivatali előadó június 6.-án a Szent István Bazilikában tartották esküvőjüket.

Kalicza Erzsébet

festő

Műcs. kiáll. 1910 tól

Pipics 115. l.

KALICZA *Erzsébet*, festő, * Karcag 1876 nov. 20. A bpesti női festőiskolában Deák Ebner Lajosnál tanult. A Műcsarnoknak 1910 óta kiállítója. Főleg arcképeket és virágcsendéleteket fest.

Ég. I. 5214

Keszthely VII. 17 2

Kalicza Erzsébet

Műcsarnok

1915-16. téli kiáll. 312

1917. tav. kiáll. 105

1917-18. téli kiáll. 355

1919-20. téli kiáll. 488.

1920-21. téli kiáll. 497

498

1921. őszi kiáll. 445

1922. pib. kiáll. 528.

1927. magyar táj

714

Agyapodony, körös VIII. 190

ruhát

s **festést.** Nagyobb mennyiségű ruháért
s után házhoz szállitom.
y a Szécsi gőzmosódában 15 évig voltam
igy teljes szakképzettséggel birok.
inden igyekezetemmel törekedni fogok nb.
lni, kérem Nagyságos Asszonyom szives

kiváló tisztelettel

GREFF ANNA.

omda, Budapest.

Kalocza Erzsébet

1.

Vasadi Kalocza
Erzsébet

11.15.

Kalicza Erzsi

1921. okt. MKE

kiáll. Nemzeti szalonban

Tavaszi virág, olaff. 3000.—

Mezei virágok, olaff.

Női arckép, olaff.

Corvin János II. 62

Érkezett 1905 júl. 28.

693/1905 sz. (Bpest, 1905 júl. 7 484 91 sz. a)

A v. és k. o. minisztérium utalványozza a f. évi rendes és rendkívüli segélyeket, a bártfai múzeum 25000 K nagy segélyét és a főfőségnek beszerzésekre 12650 K. (1.) Hio. nyugta. 2.) Sáros m. alispáni hio. 3.) Körlevél a segélyezett intézetekhez. 4.) Árva m. alisp. hio. 5.) A békéscsabai múz.-egy. 6.) Baksay Sándor ev. ref. püsp. 7.) A bpesti Könyvt. egy. 8.) Az alsófehérm. tört. ség. és term. tud. egy. 9.) A balatoni múz.-egyl. 10.) A magy. orsz. Kárpát egyl. 11.) A pozsonyi városi tanácsnak. 12.) A vasm. kultúr egy. 13.) Molnár Viktor temesvári főispánnak. VII. 28.)

Kalicza Erzsébet

1916. máj. MKE Kiáll.
M. Halom
Portrait, plastik.

Vörösmarty bronzplaketje Beraitól

X. 92.

Kalicza Erzsébet

1908/9-1909/10 és 1901/2-1908/9 a Deák Ebner féle női festőiskola növendéke.

Ferképzomfoiskèvk

97.l.

Kalicza Erzsébet

festő

Kiel Karcaf

l.

Boz. Magyarlex

500 h.

Kalicza Erzsébet, (vasadi

szül. 1876 nov. 20. Kar-
czagon rk.
Polg isk. 4 osz.
1909/10. I. kilencedik
osztálybeli rendkívüli nin-
vésznövendék
Tanára Deák Ebner Lyss
Kalicza Károly festőnin-
vész leánya
1909/10. II. félév. 9. osztály.
Deák Ebner Lyssnál.

Mihály Jesto
16. sz.

VII. 208.

Kalicza Erzsébet

Műcsarnok

1910. tav. kiáll. 497

1912. tav. kiáll. 302, 514

1913. tav. kiáll. 383

Antiochus ezüststatere VIII. 125.

Kalicza Erzsébet

UDVARY GÉZA.
299 Kiüzetés után. Olajf. Eladó.

DOMBI LAJOS.
300 Lakásrészlet. Olajf. Eladó.

PAP EMIL.
301 Biedermeier. Olajf. Eladó.

KALICZA E.
302 Deák Adrien úrhölgy arcképe. Olajf. Magánt.

SPÁNYIK CORNÉL.
303 Édes anyám otthon. Olajf. Eladó.

ZSOMBOLYA-BURGHARDT REZSŐ.
304 Kilátás a Szajna-partra. Párisi külváros. Olajf. Eladó.

SPÁNYIK CORNÉL.
305 Edes anyám otthon. II. Olajf. Eladó.

X. TEREM.

MIKLÓSI MUTSCHENBACHER ÖDÖN.
306 Meszelő asszonyok. (Impressió.) Pastell. Eladó.

ROTTMANN MOZART.
307 Fohász. Olajf. Eladó.

VÁRADY GYULA.
308 Téli táj a Lágymányoson. Olajf. Eladó.

PÁLLYA KÁROLY.
309 Hegyek közt. Olajf. Eladó.

KÉZDI-KOVÁCS LÁSZLÓ.
310 Havazás. Olajf. Eladó.

TATZ LÁSZLÓ.
311 Tanulmányfej. Olajf. Magánt.

Műcsarnok 1912 tav. Eráll.

MOLDVAI KRAJNA JÁNOS.

284 Őszi álom. Olajf. Eladó.

PAP EMIL.

285 Álarcos nő. Olajf. Eladó.

MIKOLA ANDRÁS.

286 Vízpart tavaszkor. Olajf.

TAMÁSSI MIKLÓS.

287 Tihanyi Doktorné udvara.

KADA ALAJOS.

288 Alkony a fenyőerdőben. Olajf. Eladó.

VESZTRÓCZY MANÓ.

289 Domboldal. Olajf. Eladó.

KÖRMENDI FRIM ERVIN.

290 Csendélet (porcellánok tükör előtt). Olajf. Eladó.

VESZTRÓCZY MANÓ.

291 Meztelen nő. Olajf. Eladó.

KANDÓ LÁSZLÓ.

292 Női arckép. Olajf. Magánt.

BASCH ANDOR.

293 Feketehajú leány. Olajf. Eladó.

BUDAI SÁNDOR.

294 Szobafogság. Olajf. Magánt.

JOACHIM FERENC.

295 Mentoni kikötő, este. Olajf. Eladó.

KÁRPÁTY REZSŐ.

296 Hegyi legelő. Olajf. Eladó.

PAP EMIL.

297 Hollandi asszonyok. Olajf. Eladó.

ZSOMBOLYA BURGHARDT REZSŐ.

298 Árvíz a Notre-Dame körül (Hangulat). Olajf. Eladó.

Kalicza Erzsébet, vasadi, szül. 1879 november 20-án Kaszagon. A budapesti m. kir. női festőiskolában Deák-Ebner Lajos vezetése alatt tanult s 1906-ban állami ösztöndíjjal bejárta Európa jelentékenyebb városait. Művei legtöbbször arcképek.

A művésznő közlése nyomán.

Kalicza Erzsébet

Döbrentei u. 8. Műcsarnok

1930. tav. Eitl. 27.

Máramarosmegyei Dalkör VIII. 150.

Kalicza Erzsébet

Képzőművésznők Egyes. tagja

KMTÁRS művesoptok

1931 feb márc kiáll.

XIII. 22

1932. febr. – márc. kiáll – 212

1932. tav. tárl. – 42

Kalitchy Katalin
iparmüvész

Műbőrtáskák"
" (repro)

Bojár Iván: Hasznosság és esztetikum
Tükör, 1975. jul. 22. – 16 oldal

Kalicsky Katalin

munkájának reprodukciója

Jubileumi Iparművészeti Kiállítás
1975. Miskolc, jún – júl.

Kalicsky Katalin

Részt vesz a kiállításon

Jubileumi Iparművészeti Kiállítás
1975. Műcsarnok, jún–júl.

Kalicsky Katalin

öltözködési formatervező, részt vett
a kiállításon

Jubileumi Iparművészeti Kiállítás
Kecskemét, 1975. jún – júl.

Kalicsky Katalin

Kalicsky Katalin táskával
szerepel.

Fekete Judit: Főiskolás tárlatvezetők.
Művészet, 1975. október - 38. oldal

Kalicz Ki Katalin, iparművész

Ma délelőtt a TIT XI. kerület, Bocskai út 37.

Taróczy győzelemmel kezdett

Bőrdíszmű-kiállítás

8.

EST I HIRLAP, Bp. 1975. jún. 25.

Kaliczki Katalin

Az Iparművészeti Főiskola nigzős hallgatói ma kiállításon mutatják be diplomamunkájukat. Kaliczki Katalin camping felszerelés garnitúrája szerepel e kiállításon, amely praktikus és olcsó is.

Déli Krónika.

1973. I. 17. Kossuth 12.00 /Szné/.

Kaliczky Katalin Iparművész

a Jubileumi Iparművészeti Kiállításon szerepel célszerű iskolatáskája.

(szulítve)

P. Brestyánszky Ilona: Iparművészetünk 30. éve.
Dolgozók Lapja (Komárom), 1975. júl. 27.

Kaliczky Mihály

üvegesmester

Kassa 1744.

l.

Arch. Ert

1916. 218. l.

ántfejekkel. XIX. sz. — Triposförmiges Gestell, schwar-

rpitozással. XIX. sz. v. — Vier Stühle, Mahagoni, mit

három lábbal. Olasz. — Zwei Stühle, Nussholz, mit
. Italienisch.

asz. — Zwei Savonarola-Stühle, Nussholz. Italienisch.

ályozott fa, piros mustrás bársony kárpitozással. Olasz,
itzt und gedrechselt, mit rotgemustertem Samt tape-

ssel. Olasz, XVII. sz. — Betschemmel, Nussholz, mit

tt oroszlánfejes diszitéssel, egy ajtóval és fiókkal. Olasz,
olz, mit geschnitzten Löwenköpfen, einer Tür und Lade.

liófa, hullámos előrésszel. Olasz, XVIII. sz. — Schmale
rnseite. Italienisch, XVIII. Jh.

liófa, behajló előrésszel. Olasz, XVIII. sz. — Schmale
Stirnseite. Italienisch, XVIII. Jh.

-alaku lábakkal. Olasz, Bidermeier. — Tisch, Nussholz,
, Biedermeyer.

Bp. IX., Gubacsi út–Hentes u. sarok
Telefon: 215-9094

Bp., Soroks...
Haraszti út 28/...
Telefon: 289-019...

Megszűnőben vannak az ország nagy részén a havazás nyomai az autópályákon és a főutakon. A nehezen járható mellékutakon hómarók dolgoztak. MT

Távozik posztjáról az APEH elnöke

BUDAPEST – Király László György APEH-elnök azután nyújtotta be lemondását, hogy beszélt Draskovics Tibor pénzügyminiszterrel.

A szaktárca közleményben jelentette be, hogy Szikora Jánost, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Adóhivatal igazgatóját kívánja kinevezni az adóhatóság új elnökének a pénzügyminiszter. 5. OLDAL

Zséda lesz a vendég

MŰVELŐDÉS 12. OLDAL

Gyurcsány Ferenc Oroszországban

MOSZKVA Stratégiai partnerként tekintünk Oroszországra – jelentette ki Gyurcsány Ferenc kormányfő látogatásán.

A magyar miniszterelnök orosz kollégájával, Fradkovval találkozva méltatta a kapcsolatokban az elmúlt években végbement jelentős fejlődést, így azt, hogy a magyar export 2002 óta megduplázódott. Gyurcsány Ferencet ma fogadja Putyin elnök is. 3. OLDAL

Hálapénz itt és ott

KALIFAY TAMÁS METRO 2005. 6. 17. 2. l.

HALLÓ...

KALIFAY TAMÁS

festőművész

A Karinthy szalonban nyílt kiállításán különleges technikával készült festményei láthatók. Miért nem használ ecsetet?

Ha ujjal festek, közvetlen kapcsolatba kerülök az anyaggal. Megelevenedik az ősi élmény, amikor gyermekként először találkoztam a színekkel. Ösztönös igényem van erre a kapcsolatra, mert így jobban érzem, szinte látom a színeket. Ráadásul a hiedelemmel ellentétben mutatóujjal is lehet aránylag éles kontúrokat festeni. Ha pedig nagyobb felületet akarok egyenletesen bevonni egy színnel, akkor telefonkártyát használok, mert puhább, mint a spakli és a hangulata is más.

Milyen képeket választott a tárlatra?

Huszonhét év anyagából válogattam, minden darab más anyaggal és technikával készült. Amit ki akarok fejezni, az mindig mást kíván, és nem is vagyok híve annak, hogy egy művész évtizedeken át egyforma képeket készítsen. Az idő múlásával változom én is, a világról alkotott véleményem is, ezt tükrözik a képeim. Fontosnak tartom azonban, hogy a művészet pozitív élményt adjon a szemlélőnek, ezért többnyire humoros, színekben gazdag festményeket készítek.

Mikor került kapcsolatba a művészettel?

A hetvenes években kaptam édesapámtól egy festékkészletet, kipróbáltam, és ez meghatározta a sorsomat. Iskolában nem tanultam a művészetet. Ha éppen nem festek, akkor fotózással foglalkozom, de díszleteket is terveztem. Jelenleg a Szkéné Színházban dolgozom, így a különböző művészeti ágak összefonódnak, kiegészítik egymást.

SZŐLLŐSI KISS ORSOLYA

Kalina

litografus.

Budapest. T. 163.

A levélpapir felső sarokdiszén keretben látjuk a Hentzi szobrot. Felirata fölül:

HENTZI DENKMAL

oldalt balra: Druk v. Kalina Pest 1853.

Kny., 8-o, mér. a papirosnak 22.2 : 14 cm.

M.D.K.

Kalik Ferenc, kőműves

nevét ezelőtt Hartmann Lipót ácsal és az 1833-ban épült markari plebánia-házzal kapcsolatban.

Heves megye műemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. AkadémiaiKiadó, 337. old.

Kalin Ferenc

l.

Radoskastély II.

70. l.

ŁL (Bäuerin m. Kind).

h.)

359.
lezve (Bezeichnet): Magyar Mannheimer G.

stbildnis in hohem Alter).
Illusztr. XXVII. tábl.

hund). Jelezve (Bezeichnet): Márk.

zeichnet): G. Max, 1880.

9).
Jelezve (Bezeichnet): Mednyánszky.

Kalina Antal
réznyomó

Der Ungar 1845. márc. 13.
hirdetés

Kalmán

Kalina Antal
rézmyomó

Ker Ungar 1945. máj. 20.
hirdetés

Kalmár

Karlina Antal

rézmyomó

Der Ungar 1845. márc. 27.

hirdetés

Karlmann

Kalina Ferenc (kapuvári) M.D.K.
építész

Első díjat és hiviteli megbízást nyert a kapuvári hörsép kórára és iskolára kiírt pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1894. XV évf.
szept. 18. szl 3. old.

M.D.K.

Kalina F. épités

tervei alapján épült
Ráth Mórics háromemeletes bérháza a Tükörny-
h. 3. sz. alatt.

Budapester Bauzeitung und Wohnungs-Anzeiger,

Bp.1874. III.évf. 21. sz. 153. old.

Kalina László, grafikus, 1941. végbizonyitványt nyert

Iparmüvészeti Isk. Évk. 1888-1941. Bp. 1942.
33 l.

esz falról emlitést és a Stolos Ha-
1909 évi törzskönyv is csak azt emli-
metővel együtt árok veszi körül. ~~Egy-~~
~~alusiak, de az erősitett templom jel-~~
~~ésszerü ablakok is. Nem lehetetlen,~~
~~oruk korában épült, amikor a templom~~
~~ézen volt /XVI.század második fele/.~~
volt plébániája, 1562-ben azonban ada-
en Hasszán török tiszt, Dengeleg ura,
antizmus ügyét s valóban 1611-ben Al-
gen és Szöllősön vannak k.r. plébániák.

Kalina Irajá

1924/25 - 1926/27.

Ferképzőmfoisk`vk

97. l.

ECKERSBERG, *Christoffer Vilhelm*, dán festő, * Blaakrog (Schleswig) 1783, †. Charlottenburg (Kopenhága mellett) 1853. Klasszicista kezdet után Párizsban David, Rómában Thorwaldsen tanítványa. Kopenhágába hazatérve, a keményen, de keresetlen őszinteséggel festett képmásokat, táj- és genreképek hosszú sorával Jens Juel nyomán a dán festészet önálló fejlődésének megindítója lett. A kopenhágai múzeumban levő 23 képe egész sokoldalúságát bemutatja. Tanítványainak hosszú sora fejlesztette tovább irányát.

ECKMANN, *Otto*, német festő és rajzoló, * 1865, † 1902. A berlini iparművészeti iskola tanára. A modern díszítőművészet egyik vezető egyénisége. Finoman stilizált növényi díszeket és új betűtípusokat alkotott.

EECKHOUT (ejtsd: *ékhaut*), *Gerbrand van den*, hollandi festő, * Amsterdam 1621 aug. 19, † 1674 szept. 27. Rembrandt tanítványa s mestere modorát igen jól utánozta, de bibliai képei (Párizs, Louvre, Amsterdam, Rijksmúzeum) felszínesek. Néha azonban szerencsésen emlékeztet nagy mesterére; így pld. a budapesti Szépm. Múzeumban levő képe: A sunami asszony Elizeus prófétánál (1664). U. o. Jézus bemutatása a templomban (1671), Jákob Lábán családjánál. Vertumnus és Pomona. A tudós. A flamand mitológiai festés hollandi ízű parafrázisát adja pl. Cimon és Iphigenia képében (Budapest, Glück Frigyes gyüjteménye).

EFFNER, *Josef*, német építész (1687

Kalina Maja
118 Gyermekfej, gipsz mgtul.

Nemzeti Szalon

Tavaszi Szalon

1926.

Kalina Tivadar

Kalina Tivadar

1879/80 I.

Ferképzomfoiskövk

97. l.

Lelet, ráczalmási VI. 205.

Kalina Tivadarné

1888/89 – 1889/90 a Deák Ébner
téle női festőisk. növendéke

Ferkèpzomfoisk.vk

97. l

?

MOK

Kalina Istvánné

Az Állami Fodrászat 30-as fiókjának vezetője. (Az általa tervezett kivitelről szól a mellékelt sovos írás.)

Hajviselet – az ókortól napjainkig.

Nők Lapja, Bp. 1956. március 1. [19. l.]

KALINGER JÁNOS, szücs legény

ATettes/tekintetes/Nemes Magistratushoz nyujtandó alázatos felelete a Bötsületes Szüts Czéhnek Kalinger János Suüts Legénynek Fölséges Consiliumhoz nyujtott Instanza. -Székesfehérvári llami Levéltár. Vegyes céhiratok. 263.old

U.VARGA MARIANNA: Mesteremberek Székesfehérvárott a XVIII.században 263.old

ALBA REGIA. István Király Mú zeum Évkönyve. VIII.-IX. 1967-68. Székesfehérvár

Kalinke Miklós

Köpargó legény
1578. Kassa

Szod

Ks 48. 1.

Kalinszky Sándor

A képlékeny lemezméretezési eljárást a képlékeny ágyazású sík és görbe lemezek esetére tergesztette ki és a problématikát nyj elméleti mint gyakorlati vonalon részletesen kimunkálta

Dr. Vajda Pál: A magyar hídépítés
Bp. 1964. 44 o.

M.D.K.

Kális (Kalik) Ferenc, gyöngyösi kőmüves

rajzai fennmaradtak, melyeket a markazi plébánia-
ház átépítéséhez Hartmann
Lipót gyöngyösi accsal együtt nyújt
tott be: 1836-ban a vécsi-, 1841-ben
a gyöngyöshalmi templom javítási munkáit
vécsi

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsányi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 348. old.

KÁLIS /KALIK/ Ferenc gyöngyösi kőmüves. Fennmaradtak a markazi rk. plébániaház átépitéséhez készitett tervei, amelyeket --+ Hartmann Lipót gyömgyösi ácsal együtt nyujtott be. 1841-ben végzi a gyöngyöshalmai rk.templom bővitési és restaurálási munkálaait.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit

Kalisch Manó

festő

szül. 1868 febr. 18. Vágvecsen.

Kalisch Manó, festő, szül. 1868 febr. 18-án Vágvecsén, 1884—86 az ált. festészeti szakosztályban Griepenkerl tanítványa volt.

lása

Fleischer Béla. 56. l.

Tokaj.

A középtért a város és a
el, melynek kapujához czölöpök
nek vizében egy asszony is fü
térben az utat járó-kelők élén
ten csikázznak; a háttérben pe
hegyek tövében, város bontakozi
szalagon:

TOKAY

magyarázó szövegének kezdete:
Cattedrale.

Rm., mér. a rl. 1

66-93-63.

MDK

Kalisch Mano-fertő

„A hiszkány műletésnapja"
„A hábszgatott nagyapa" c képeit KT vizsantarítja
(távlatról) 1887.

MDK-A-I-1/1930.

MDK

Kalisch Manó festő

„Hol a szemüvegem"
„Az elvesszett szerelmeslevél"
„Virágcsendélet" c képei KT-tárlaton. 1889.

MDK-A-I-1/2663.

MDK

Kalisch Manó festő
(Vágvecse)

„Háborgatott naggapa"
„A hiszlánynak ünletésnapja" c képei V.-tárlatom

MDK-A-I-1/1906.

MDK

Kalisch ~~Jakab~~ Manó futó

„Nyugtalan unokák" c képét megvenik.

1888

MDK-A-I-1/2393.

dr. Kaliszky Sándor

Az Épitès- és Közlekedéstudományi Közlemények 1969-től új névvel /Épitès- Épitészettudomány/ és részben változott profillal jelenik meg. A szerk,biz. tagjai: dr.Gábor László, dr.Kaliszky Sándor,dr.Kézdi Árpád,dr. Major Máté és dr. Perényi Imre. Techn.szerkesztők: dr. Vámossy Ferenc és Horváth Tibornné /Sipos Edit/. - A szerkesztő /Major Máté/ előszava:

Épitès-Épitészettudomány, 1969.1-2.sz.3-4.l.

KALITA Gábor festő

1950. Léva

A Huber Galéria tisztelettel meghívja Önt

Kalitzky Katalin

formatervezett táskáinak és bőrtárgyainak kiállítására

Megnyitja: *Réz András – esztéta*

1998. december 3-án, 18 órakor.

A kiállítás megtekinthető: 1998. december 31-ig,
hétfőtől–péntekig: 10–18-ig.

1077 Budapest, Dob u. 31–33. Tel./fax: 268-9678

Kalivoda

MDK

Kner Izidor, Agyafurt alakjai. Gyoma, 1914.

MDK

rajztanári oklevelet kapott.

Ferképzőmfőiskövk 1936/37. 89. l.

Kaliwoda Franz

l.

Mary M N Cent

93.l - 95.l.

KALIWODA József

SINKÓ Katalin: Az Alföld és az alföldi pásztorok felfedezése a külföldi és a hazai képzőművészetben. = Etnographia, 100. évf. 1/4.sz. 1989

139.p.skk. ill.

Kalix

pesti otvos

l.

Arv. Kvil

73. n. 1935. febr.

152. l.

Magyarigos Dr. Szentivanyi Gyu

Van szerencsem mellékelten
küldeni, azon tisztelettelyes kére
kell befizeténi lapunkjáu küldeni
fizethető. azert mellékelek több

		Kikiáltási ár pengőben
1391.	KARKÖTŐ, arany, zománcozott díszítéssel. 42 gr. . . .	170
1392.	NŐI ÓRA, arany, zománcozott díszítéssel	30
1393.	NYAKÉK, arany, brilliánsokkal. 32 gr.	1975
1394.	KARKÖTŐ, arany, zománcozott díszítéssel. 42 gr. . . .	170
1395.	BURNÓTSZELENCE, ezüst, fedelén teknőc és gyöngyházberakás. XVIII. század	30
1396.	ÍRÓKÉSZLET, csiszolt üveg és ezüst, 5 drb. Tokban.	35
1397.	FEDELES KANNA, ezüst. Bécs, 1857. 425 gr.	90
1398.	KANNA FEDŐVEL, ezüst. Bécsi bélyeg, 1834. évszámmal. 615 gr.	120
1399.	PECSÉTGYŰRŰ, aranyozott réz. Iparművészeti munka	4
1400.	CSÉSZE ALJÁVAL ÉS KÉT KANÁLLAL, ezüst. 230 gr. Tokban	20
1401.	SÜTEMÉNYESTÁL, ezüst, üvegbetéttel	15
1402.	PECSÉTGYŰRŰ, arany, domború dísszel és két kis brilliánssal. 6 gr.	35
1403.	PECSÉTGYŰRŰ, arany, ametiszttel	16
1404.	SÓTARTÓ, vert ezüst. XIX. század eleje	3
1405.	GYŰRŰ, arany, domború dísszel	16
1406.	MELLTŰ, arany, brilliánsokkal	50
1407.	CUKORFOGÓ, ezüst, Bécs, 1840	8
1408.	KANNA, ezüst, három lábon álló. Pest, XVIII. század 400 gr.	135
1409.	KERESZTELŐ ÉREM, ezüst, filigrán keretben. 1850 körül	8
1410.	SÓTARTÓ, ezüst, XVI. Lajos-ízlésben. XVIII. század. Újabb zöld üvegbetéttel	12
1411.	SÓTARTÓ, sajtolt ezüst, kék üvegbetéttel. 1850 körül . .	8
1412.	FÜLESKOSÁR, ezüst, vésett dísszel. 370 gr.	35
1413.	FEDELES DOBOZ, ezüst, domborított perzsa alakokkal. 126 gr.	20
1414.	CSEMEGEÁLLVÁNYKA, ezüst, áttört dísszel. 109 gr.	12
1415.	CSÉSZE ALJÁVAL, ezüst, vésett dísszel. 155 gr.	20
1416.	CUKORTARTÓ, ezüst, domború dísszel. 240 gr.	30
1417.	KANNA FEDŐVEL, ezüst. Pest, 1841. 458 gr.	100
1418.	CSÉSZE, ezüst. Pozsony, Weinslabl, 1856. 152 gr. . . .	15
1419.	CSÉSZE, ezüst, Kolozsvár, 1840 körül. 118 gr.	15
1420.	CUKORTARTÓDOBOZ, ezüst. Magyar, XIX. század eleje. 307 gr. (Hibás)	35
1421.	TEJSZÍNKANNA, ezüst, bordásan verve, elefántcsontfüllel. Orosz, 1825. 127 gr.	25
1422.	VÁZÁCSKA, ezüst, domború dísszel. XVI. Lajos ízlésében. 85 gr.	12
1423.	VÁZÁCSKA, ezüst, domború dísszel. XVI. Lajos ízlésében. 83 gr.	12
1424.	KÁVÉSKANNA FEDŐVEL, ezüst, bordás és domború dísszel. Bécs, 1856. 337 gr.	70
1425.	SÓTARTÓ, ezüst. XVIII. század. 2 drb. 59 gr.	30

IV. ARANY-, EZÜST- ÉS ÉKSZERTÁRGYAK
(1373-tól 1858-ig)

Kikiáltási ár pengőben

1373. TEJSZÍNLÁBAS FEDŐVEL, ezüst, vésett dísszel. Bécs, 1800 körül. 1000 gr. 200
1374. TEAFŐZŐ, ezüst. Bécs, 1821. 1090 gr. 270
(Illusztrálva a XIII. táblán)
1375. TEJSZÍNLÁBAS FEDŐVEL és fekete fanyéllel. XVIII. század vége. 545 gr. 70
1376. POHÁR FEDŐVEL, aranyozott ezüst, trébelt díszítéssel. Breslau, XVII. sz. második fele. Újabb aranyozással . . . 200
(Illusztrálva a XIV. táblán)
1377. SÓTARTÓ, ezüst, csiszolt üvegbetéttel. Lombardia, XVIII. század vége. 2 drb 45
(Illusztrálva a XIII. táblán)
1378. HÁROMLÁBÚ LÁBAS FEDŐVEL, ezüst. XVIII. század második fele. 472 gr. 70
1379. CIGARETTASZELENCE, ezüst, zománcozott sávokkal. 132 gr. 20
1380. IRON, doublé 10
1381. ZSEBÓRA, ékkövekkel díszített ezüst tokban, üveggel borított szerkezettel 25
1382. ECET-OLAJTARTÓ, ezüst, alakos kivitelben. Csiszolt üvegpalackokkal. 1155 gr. 95
1383. MENTEKÖTŐ, aranyozott ezüst, kameákkal díszítve. Olasz 30
1384. LIKŐRÖSKÉSZLET, tizenkétszemélyes, ezüst, zománcozott dísszel. Csiszolt üvegpalackokkal és pohárkákkal. 2500 gr. 182
1385. ECET-OLAJTARTÓ, ezüst, alakos kivitelben. Fehérrel átvont kék üvegbetétekkel. 1083 gr. (Hibás) 95
1386. SÓTARTÓ, ezüst, háromlábú. Bécs, 1807. 2 drb. 125 gr. 28
1387. ECET-OLAJTARTÓ ÁLLVÁNY, csiszolt üvegekkel, ezüst kupakkal és ezüst állványon. A kupakok 1777, az állvány 1779 100
1388. SÓTARTÓDOBOZKA, lábakon álló, ezüst. Magyar, az ötvös nevével: Kalix. XIX. század eleje 25
1389. MELLTŰ, ezüst, domborított díszítéssel és ékkővel. Iparművészeti munka 3
1390. NAGY KERESZTELŐTÁL KORSÓVAL, aranyozott ezüst, domborított történelmi jelenettel, zenélő puttók- és gyümölcsök. A XVII. század modorában. 4590 gr. 1000

Arv. Kör. 1933. dec. hó. 4 rk. sz.
68. aukció.

Kalix Jakab

ötv.

l.

Kőmagyötvj.

1205. 17

Egyenleg	X	Követel	Tartozik

Sz.:

Tartozik	Követel	X	Egyenleg
6 50		T	6 50
	6 50		
78.-			
	28.-	T	50.-
44.-	30.-	T	64.-
7.-	7.-	T	64.-
14.-	14.-	T	64.-
9.-	9.-	T	64.-
	28.-	T	36.-
	22.-	T	14.-
6.-		T	20.-
	2.50	T	17.50
7.-	7.-		
6.80	6.80		

Kalix Jakab

ötvös Löcse

Kőmagyötvj. 214. l.

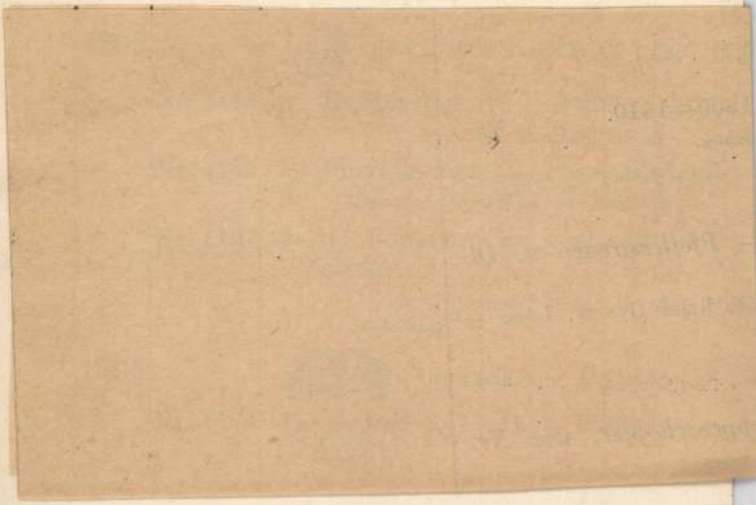

1133. Spanyol iskola.
a XVI. századból.
Szent püspök:

Egész alak, kissé jobbra
és dicsfénytől körülvett fején, p
zét, melyen három aranygyürüt ho
lyet a térdére fektetett T, könyv
A trónus faragott ~~diszü~~ és a men
tok meg zsinórok képezik a szegé

Trónus kötésű és aranymetfésű

Fa
~~Olajfestés fára~~, méretei

Vétetett 1894: VII. 16-án
Elszámoltatott 1894: XII.
Az elszámolásra nézve l.
1894: VII. 11-én. Szalay
járultak.

904: IV. 26.

Kalic Jakab

ötvös

1828 Lőcse

Magyarországi ötvösök 37 l.

mber 5-én.

♀ nagyremű ∟ lelógó

ltan és megkötöz~~ött állapotban~~ve
ra hajlik, fekete haja vállaira omlik
nyű lepel. Fejdiszét felholdak ékesí-
foglalt ♀ gyöngyök képezik. A háttér pi-
Erdtelt. München, 02.4.

lt. sz. 4474. -- Értéke 1,200 K. --
912 márczius 9-én (621-913). -- A
(1381-913). -- ~~Átvétetett 1913 ápri-~~
etett 1914 márczius 30-án (245-914).

69

		Kikiáltási ár pengőben
1205.	LIKŐRÖSKÉSZLET, ezüst, domborított dísszel. 340 gr. (Tálca, 6 pohár és 1 üvegpalack ezüst dugóval.)	35.—
1206.	ECET ÉS OLAJTARTÓ, ezüst, négy csiszolt üvegbetéttel	30.—
1207.	OVÁLIS TÁLCA, ezüst, vésett díszítéssel. Súlya fabetéttel együtt 1270 gr. . .	70.—
1208.	ECET ÉS OLAJTARTÓ, ezüst, négy csíszolt üvegbetéttel.	30.—
1209.	SÓTARTÓ DOBOZKA, lábakon álló, ezüst. Magyar, az ötvös nevével: Kalix, XIX. sz. eleje.	20.—
1210.	FÜLES TÁLCA, ezüst, vésett díszítéssel. Súlya fabetéttel együtt 2630 gr. . . .	140.—
1211.	ECET-OLAJTARTÓ ÁLLVÁNY, csíszolt üvegekkel, ezüst kupakkal és ezüst állványon. A kupakok 1777, az állvány 1779.	100.—
1212.	NAGY FÜLESTÁLCA, ezüst, vésett díszítéssel. Súlya fabetéttel együtt 3560 gr.	180.—

ORSZÁGOS MAGY. KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT.

TÉLI TÁRLAT.
1917–18.

Bei Dersö

891. KÓNYI JÁNOS, Várta mulatság avagy Sarmant királynak és Florina kis-asszonynak tündéres és ritka történeti. Posony, 1810. Fvkts. /Rong.pl./ 16.-

892. KOPPI, CAROLUS, Jus electionis quondam ab Hungaris exercitum Historia stirpis Arpadianae illustravit. Viennae, /1790./ Fve. Egy nagy leszármazási táblával. VIETORIS LÁSZLÓ rézmetszetü ex-librisével 12.-

893. KORAN, THe: or Essay, sentiments characters, and callimachies of tria juncta in uno ... Vienna, 1798. Fve 6.-

894. KORBULY DOMONKOS, Az örmény kérdés a magyar közvéleményben. Bpest, 1942. Fve 2.-

895. KORCSMÁROS NÁNDOR, Forradalom és emigráció. Bpest, 1923. Fve 4.-

896. KORIZMICS LÁSZLÓ, Uti képek és jegyzetek 1851-ből. Bpest, 1874. Fve 2.-

897. KORNIS GYULA, A lelki élet. Bpest, Akadémia. II-III. kötetek. 1918-19. 2 kötet, er.fvktsek 10.-

898. KOSSUTH HIRLAPJA. Pest, 1848.-i évfolyama. Ivrét, fvkts 20.-

899. KOSSUTH LAJOS, Tanulmányok Báró Nyáry Jenő az aggteleki barlang mint őskori temető czimü munkája felett. Bpest, 1883. Fve 3.-

900. --, A kiegyezésről. Bpest, 1907. Fve 2.-

901. KOSTETZKY, DOMINIK, Theoretisch-practische Anleitung zur Behandlung der Erbschaftssachen. Wien, 1814. 2 rész egybekötve, fbőrkts. Egy rézm. képpel 10.-

902. KOSZORU. A Petőfi-Társaság havi közlönye. Szerk.: SZANA TAMÁS. II.kötet. Bpest. 1879. Fve. /Vizfoltos péld./ 2.-

Kalivoda

870. KLAPKA, GEORG, Der Nationalkrieg in Ungarn und Siebenbürgen in den Jahren 1848 und 1849. Mit e. Karte von Ungarn. Leipzig, 1851. 2 kötet, egybekötve, fbőrkts 16.-

871. KLAPKA, GYÖRGY, Emlékeimből. Függelékül: Gróf Teleki László levelei. Bpest, 1886. Csinos félbőrkötésben 16.-

872. KLASSZIKUS KÉPTÁR. A festőművészet legkiválóbb alkotásainak gyüjteménye szines mülapokon. Renaissance-mesterek. 60 szines mülap. Bevezető tanulmányt irt ELEK ARTHUR. Bpest, 1928. Ivrétü eredeti vászonmappában 30.-

873. KLAUREN után SZATTHMÁRY KIRÁLY JÓSEF, Az én utazásom vagy is vaséki méta. Kassa, 1831. Fve, er.boritékban 6.-

874. KLEIN, EPHRAIM, Specimen enucleatioris Grammaticae Hungaricae. Posonii, Cassoviae, 1792. Ppkts 6.-

875. KLEIN, J.L., Eleonore Königinn von Hungarn. Eine Geschichte. Wien, 1783. 12r., ppkts 8.-

876. KLEIN, RUDOLF, Max Liebermann. Mit 5 Helio-Gravüren und 30 Vollbildern in Ton- und Strichaetzung. Berlin, 1906. 12r., er.ppkts. /Háta sérült/ 2.50

877. KLUCZYCKI, FRANZ, Kőnig Johann III. im Feldzug gegen die Türken im Jahre 1683. Krakau, 1883. 4r., fvkts 5.-

878. KNAUZ NÁNDOR, Fejér György okmánytárához évmutató. Buda, 1862. Fve 2.-

879. KNER IMRE, Könyv a könyvről. Gyoma, 1912. 4r., fve. SZERZŐ S.K. AJÁNLÁS ÁVAL SZALAY JÓZSEFNEK 5.-

880. KNER IZIDOR, Agyafurt alakjai. Megrajzolták: BÉR, GARAY, GEIGER, HOMICSKÓ, KALIVODA, MÜHLBECK, VADÁSZ. Gyoma, 1914. Er.fvkts. KNER IZIDOR SAJÁTKEZŰ LEVELÉVEL SZALAY JÓZSEFHEZ 4.-

~~Litográfiai intézet~~

Kaliwoda XX könyomóintézet Pozsonyban /XIX sz.e.f.?/

Századok 1874.84-1o2 o.
Nagy Iván:Magyarország képzőművészei

Kaliwoda N. festő Pozsonyban
/1847-ben/

Századok 1874.84-1o2 o.
Nagy Iván:Magyarország képzőművészei

Pozsony

Kaliwoda N. festő müködése /1847-ben/
és a Kaliwoda-kőnyomóintézet

Századok 1874.84-1o2 o.
Nagy Iván: Magyarország képzőművészei

KALIWODA, grafikus

Paterno, bécsi kiadóvállalat kiadta az osztrák császári korona uralma alatt élő népek 140 lapból álló viselet albumát. Közepes tehetségü osztrák rajzolók készitették ezeket. legnagyobbrészt Théodore Valério nyoman.-Ezek voltak: Ranftl, Kollarz, Gerasch, kaliwoda, etc. 32.old 81. jegyz

GRNNERNÉ WILHELMB GIZELLA: 16.-19.sz.-i grafikus viselet orozatok Közép-Európa nemzetiségi életének és társadalmi helyzetének képes forrásai 23.old

FOLIA HISTORICA, 1. A M.N.M. Évkönyve, Bp. 1972

Kalivoda

LykaMagyműI300-50
411. l.

8. idom.

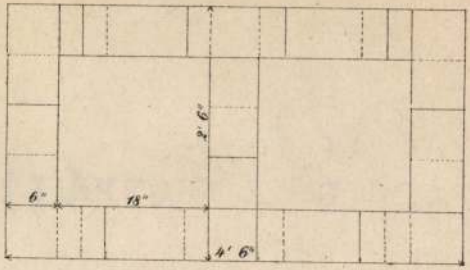

5. idom.

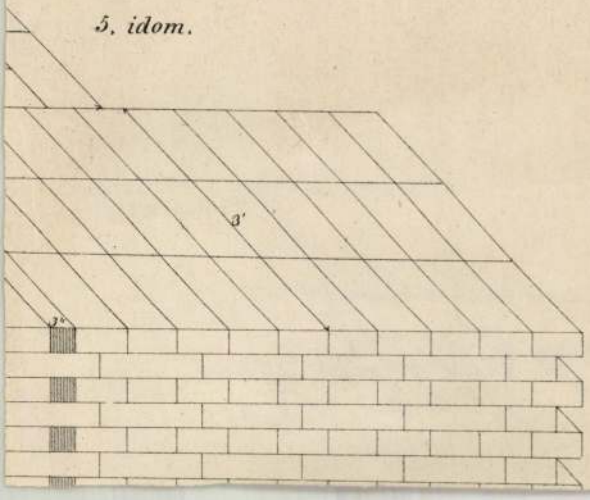

Kalivoda

Lt Ab IV. 35

Kaliwoda

Kosyrolo.

Porsaszba e nevü könyomo
ütetet leteret.

Nagy Iván: Magyarország képes
művészet a legrégibb időktől 1850
Szárados. 1874 évf. 87. l.

Viselet.

Nagyszombati paraszt:

~~A előtünk álló~~ Allva és kissé jobbra néz ve ábrázolt fiatal tót legény, ki jobb kezével szűrjét fogja, baljában pedig pipáját tartja. Öltözete: karimás kalap nemzeti szinű szalaggal és tollakkal, virágos nyakkendő, bő ujú ing, kék mellény pitykével és gatya a csizma szarába dugva. Szűrjét vállra vetetten hordja, dohányzacskója rojtos. Felirata a kép alatti: „16" szám után két sorban:

„Slovakischer Bauer von Tyrnau
(Slaven)";

alól balra: „N. d. Natur gez. v. Kaliwoda" és
jobbra: „Lith. v. Kollarz";

Laid Kollarz alatt is

legalól balra: „Vervielfältigung Vorbehalten",
középütt: „Verlag u. Eigenthum v. F. PATERNO in Wien"
és jobbra: „Gedr. b. Reiffenstein & Rösch."

Könyomat, méretei a vonalkeretnek 32.6 : 22.4 c/m.
Körerajzolta: Kollarz Ferencz.

Ltsza 4532. (szines).

57/94 № 88.

Kaliwoda

Laid

Kollarz.

KALIWODA (keresztnevét nem tudjuk) az 1840 es években pozsonyi kőnyomdász és festő. Műveit nem ismerjük. Talán azonos azzal, akinek nagykunsági juhászt ábrázoló rajza Kollár kőrajzában megjelent Reiffenstein & Rösch nyomdájában Bécsben. — Bibl. Lantos X. A. Kat. 424. Lyka: Tbv. m. — — Nagy I, —

n, a Bi-
etője is-
ág javas-
aki fő-
osztálya
fogadás-
an, minden
t s végül
ző határo-
ul a bel-
való el-
azonban a
a templom
a tér vég-
Figyelmé-
legeljen egy

K a l i w o d a az 1840-es években pozsonyi kőnyomdász és festő.- Nagy I.
Lyka:Tbv.m.IV.-Müveit nem ismerjük.Talán azonos azzal,akinek nagykunsági juhászt ábrázoló rajza Kollarz kőrajzában megjelent Reiffenstein & Rösch nyomdájában Bécsbe.-Lantos X.A.Kat.424.-

korszak"-beosztást.A kezdeményezés korszakának két ~~XXXXXX~~ jelentősebb magyar litográfusa sem ad müvészileg sokkal többet,mint a kisérletek első éveiben.Viszont a harmincas évek elején keletkező uj nyomdák min technikailag,mind a müvészi fejlődé illetően,az előző évekhez képest na előhaladást jelentenek.

Richter és Schmid,valamint a nagyszebeni Bielz a litográfiának c pán egyetlen eljárást,a fehér-feket hatásokkal dolgozó krétarajzot ismo ték és alkalmazták.A 30-as évektől kezdve egymásután jelentkeznek a kisebb-nagyobb vállalatok,Pest-Budá és az ország különböző kulturális központjaiban,mint Kolozsvártt,Po-

Kaliwoda Fr

Pestmegyei gulyás
litografia
a kör-nüből

Trachten-Album.
Wien 1850 Eötvös

Repr.

Domanovszky Sándor

Magyar zünvelődéstört
V. k. Bp. é. n. 111. l.

Kalswoda

Árokszállási hajdu,
fenti rajza után
litografálta Kollarz
A Trachten Album-
ból. 1850 körül

Repr.
Domanovszky Sándor
Magyar művelődéstört.
V. k. Bp. é. n. 177, 668. l.

Kaliwoda

festő

1847-ben Pozsonyban élt

Nagy Iván. Magyarországi képzőművészek a legrejibb időktől 1850 ig. Szaradon. 1874. 87. l

Kaliwoda F

Balaton Füred:

A Balaton partján látható hol az uszodától jobbra, két vitorlás és egy gőzhajó köti le figyelmünket és a hol a facsoportok közül, ~~az~~ több emeletes fürdő épület, a szinház s a kápolna vál~~nak~~ik ki. A háttérben hegység terül el szőlőkkel, nyaralókkal és pinczékkel; az előtérben pedig jobbról félig kibontott vitorlás halad két vendéggel és két hajóssal, kiknek egyike evez, másika kormányoz. Az égbolt fölhős. Felirata a kép alatt három sorban:

„37.
Füred.
[AM PLATTENSEE].";

alól balra: „Nach F. Kaliwoda lith. v. E. Weixelgärtner",
középütt: „Verlag u. Eigenthum v. F. PATERNO in Wien";
és jobbra: „Vervielfältigungsrecht vorbehalten"; végre
legalól középütt: „Druk v. J. Haller."

Kőnyomat, alányomással, méretei 32.4 : 41.7 cm.
Köre rajzolta: Weixelgärtner E.

Ltfza 4495.

57/94 N° 48.

Viselet

Magyar juhász.

Az előtérben legelő nyájon ímen áll ~~a juhász~~, ~~ki~~ jobb kezében ~~[illegible]~~ kampójával lefelé forditott bot ~~fogja~~ van, s baljával a nyájra mutat. Öltözete: kalap ~~felje~~ felhajtott széles karimával, bő újú rövid ing, fekete nyakkendő, piros mellény, gatya, szűr és csizma. Oldalán dohány zacskó ~~[illegible]~~ lóg. A háttér sikság juhokkal és gémes kutakkal. Felirata a kép alatt „25" szám utáni balról:

„Ungarischer Hirt auf der Pusta",

jobbról: „Magyar juhász a Pusztán";

fölül a kereten: „OESTERREICHS NATIONALTRACHTEN"

ugyanott alól: „UNGARN";

alól balra: „N. d. Natur gez. v. Kaliwoda"

és jobbra: „Lith. v. Kollarz";

legalól balra: „Vervielfältigungsrecht vorbehalten",

középütt: „Verlag u. Eigenthum v. F. PATERNO in Wien"

és jobbra: „Druck v. F. Reiffenstein & Rösch."

Könyomat, vonalkeretben, melynek méretei 22.3 : 32.8 c/m.
Köre rajzolta: Kollarz F.

Ltpa 4528 ___ (szines).

57/94 № 88.

Viselet.

Árokszállási menyecske:

~~A jobbra látható~~ Fiatal ~~menyecske~~ asszony, ki jobb kezében himzett kendőt tart, (s a ki) bal kezét felemelten hallgatja a bundajába burkolózott férfit, ki benédét élénk kézmozdulattal kiséri. Az asszony öltözete: kendő kontyra kötve, csipkés gallér, magas ruha, prémes bekecs ezüst zsinórzással s kötény. Felirata a kép alatti „17" szám után balra:

„Verheiratete Frau von Arokszállás"

jobbra: „Arokszállási menyecske";

fölül a keretén: „OESTERREICH'S NATIONALTRACHTEN."

alól balra: „N. d. Natur gez. v. Kaliwoda"

jobbra: „Lith. v. Kollarz";

s legalól balra: „Vervielfältigung vorbehalten";

jobbra: „Gedr. b. Reiffenstein & Rösch"

s középütt: „Verlag u. Eigenthum v. F. PATERNO in Wien".

Könyomat, méretei a vonalkeretnek 33: 22.9 c/m.

Körerajzolta: Kollarz F.

Lásd még Kollarz Elatt is!

Ltha 4536 (seines).

57/94 N° 88.

Kaliwoda, (Franz), tájfestő és Körajzoló Bécsben, 1854-ben Neumannál kiadott egy alsóstájeri könyrmatag tájképsorozatot; 1858-ban a Maja kiállításon kiállított 12 aquarellvázlatot „Die 12 Linien von Wien mit lokaler Staffage", s sok rajzot kénített Paterno „Österreichs Nationaltrachten" sorozatába.—

C. v. Wurzbach, Biogr. Lex. X. (1863.) 400. p.
Jahrb. der Bilder- u. Kunstblätterpreise, Wien 1910. ff. I–III.

Th–B. XIX. 468.

Viselet:

Czigánycsalád.

van ábrázolva. Tagjai körül az apa

~~A~~ Hegyesvidék előterében (pöröly mellett ~~a földön ül a~~ ~~czinálé czigány~~ jobb ~~bal~~jában kalapácscsal s bal kezében drottal. Előtte fia hever, ki elmélyedve maga elé néz s mögötte az öregasszony köze-ledik egy nyalább fával, hogy a tüzet táplálhessa a mely ~~mellett~~ nél a nagy fazék fő. A háttérben, balról a gémes kutnál, legény ~~kez~~ itat három lovat ~~itas~~ Felirata a kép alatt:

„22"

„Zigeunerfamilie aus dem Mátragebirge ... Mátrahegyi czigány-család";

alól balra: „N.-d. Natur gez. v. Kaliwoda"

és jobbra: „Lith. v. Kollarž";

legalól balrá: „Vervielfältigungsrecht vorbehalten",

középütt: „Verlag u. Eigenthum v. F. Paterno in Wien,"

és jobbra: „Druck v. Reiffenstein & Rösch";

fölül a keretben: „Oesterreich's Nationaltrachten"

Könyvmat, méretei a keretnek 33: 22. 8 ½m.

Ltfa 4461. (szines).

39/94 № 60.

I. Terencz József:

Térdig, állva, balra. Jobb felől elválasztott haja oldalt előre van fésülve s sem bajusza, sem pedig szakála nincs. Jobb kezével a talapzatra támaszkodik s balját leereszteve tartja. Ingének gallérja lehajtott, körülcsavart nyakkendőjé ~~fekete~~ csomóra kötött, fehérmellénye ~~fekete~~ ki van vágva s frakkja s nadrága fekete. Felirata a kép alatt két sorban:

„Franz Josef I.
Kaiser von Oesterreich etc. etc. etc."

alól balra: „Lith. V. Kaliboda"
s jobbra: „Gedr. b. T. Rauh"
s legalól balra: „Wien, bei L. T. Neumann"
s jobbra: „Eigenthum des Verlegers mit Vorbehalt gegen Nachdruck".

Könyomat, az alak nagysága 24.2 c/m.

Köretajzolta: Kaliboda.

Ltsa 7943 (chin. pap.)

191/93 N° 593.

Viselet. T. 510.

Árokszállási viselet.

A VÁRMEGYE HÁZA kapujához támaszkodó hajdú kezeit hosszú botján nyugtatja és zsinóros ujjasát vállravetetten hordja. Felirata

balra: Heiduk von Arokszallás.
jobbra: Árokszállási hajdu.
alól balra: N. d. Natur gez. v. Kaliwoda.
középütt: Ungarn UNGARN
18.
jobbra: Lith v. Kollarz.
fölül középütt: OESTERREICH´S NATIONALTRACHTEN.
legalól balra: Vervielfältigung vorbehalten.
jobbra: Druck u. Verlags Eigenthum v. F. PATERNO in Wien.

Kny., alányomással, melynek mér. 33 : 22.9 cm.

Viselet. T. 4530.

Árokszállásiak.

Az ünneplőjébe öltözött házaspár kezeivel olyan mozdulatot tesz, mintha beszélne. Felirata fölül:

OESTERREICH´S NATIONALTRACHTEN.

a kép alatt középütt: 17.
balra: Verheiratete Frau von Árokszallás.
jobbra: Árokszállási menyecske.
alól balra: N. d. Natur gez. v. Kaliwoda.
jobbra: Lith. v. Kollarz.
legalól balra: Vervielfältigung vorbehalten.
középütt: Verlag u. Eigenthum v. F. PATERNO in Wien.
jobbra: Gedr. b. Reiffenstein & Rösch.

Szines kny., alányomással, melynek mér. 33: 22.8 cm.

57-94-88.

Viselet. T. 4532.

Nagyszombati parasztlegény.

Az ünneplőben ábrázolt legény kissé jobbra néz és baljában pipát tart. Felirata:

16
Slovakischer Bauer von Tyrnau
(Slaven).

alól balra: N. d. Natur gez. v. Kaliwoda.
jobbra: Lith. v. Kollarz.
legalól balra: Vervielfältigung Vorbenalten.
középütt: Verlag u. Eigenthum v. F. PATERNO in Wien.
jobbra: Gedr. b. Reiffenstein & Rösch.

Szines kny., alányomással, melynek mér. 32.6: 22.4 cm.

57-94-88.

Életkép. T. 4461.

Czigánycsalád.

A tüz körül látható czigányok közül a legidősebb kalapácsot tart kezében, a fiu leheveredett, az asszony pedig galyakat hoz. A hegyes háttérben a kútnál a legény három lovat itat. Felirata fölül:

OESTEREICH´S NATIONALTRACHTEN.

a kép alatt középütt: 22.
balra: Zigeunerfamilie aus dem Matragebirge.
jobbra: Mátranegyi czigánycsalád.
alól balra: N. d. Natur gez. v. Kaliwoda.
jobbra: Lith. v. Kollarz.
legalól balra: Vervielfältigungsrecht vorbehalten.
középütt: Verlag u. Eigenthum v. F. PATERNO in Wien.
jobbra: Druck v. Reiffenstein & Rösch.

Szines kny., alányomással, melynek mér. 33: 22.8 cm.

39-94-60.

Kaliwoda F

Füred [am Platten-
see)

Kozas sarga alapy
folio

Nach F. Kaliwoda
lith v. E. Weixelgärtner.

~~Kozas folio~~

Kiadta Paterno Beesten

Kalivoda Kata

nül: Letenye 1877 ápr. 6

1896/97. II. é. rajzból

1897/98 I. III é. " "

1897/98 II " —

1898/99 I-II. II. é. rajzból

Dina II. 204.

Kalivoda Kata +

— **Kalivoda Kata festőművésznő meghalt.** *Szurdokpüspökiből* jelentik, hogy *Kalivoda* Kata, az ismertnevű, kitűnő festőművésznő ott hétfőn este meghalt. Kalivoda Kata Letenyén született, Zala megyében, 1883-ban s tanulmányait a budapesti Képzőművészeti Főiskolán végezte. Münchenben Firlénél, Párizsban Laurensnál tanult és 1907-ben állított ki először a Műcsarnokban, ahol a következő évben megnyerte Nemes grófné ösztöndíját. Kiváltkép zsánerképeket festett, amelyekkel több díjat nyert. Két képe a Szépművészeti Múzeumba került: a *Templombamenők* és a *Búcsúsok*. Igen sok illusztrációt készített különböző folyóiratokba. Kalivoda Kata halála érzékeny vesztesége művészetünknek. Temetése csütörtökön délután lesz.

Pesti Napló

1936. maj. 13

Erzsébet

Kalivoda Kata

K.

34 S. Kalivoda Kata: Délutáni álom.

KMT 1912/13. Téli kiáll

426 Náray Aurél: Liliomok.

Kalivoda Kata

Kétnek (Rieder Nóva 15-17)

KALIVODA KATA 1883 április 6-án született a komplénmegyei Gotenjén. Deák-Ébnernél, Münchenben és Párisban tanult. Két képe a Szépművészeti Múzeumba került. Többnyire életképezet fest és folyóiratokban illusztrációkat rajzolt.

Der im Verpflegsstandesrapporte für den 6

ausgewiesene Verpflegsstand ist au

Kalivoda Kata

4

239. Kallivoda Kata: Zászlószentelés.

Műcsarnok 1906/7. téli
nemzetk. kiáll.

167. Bosznay István: Nyári nap.

Kalivoda Kata

hogy a kisdoktor az ő kedvéért jár hozzájuk, de ezek a megvigyázott órák nem szerezték meg a várt örömet. Mindig felügyelet alatt, egy ellenőrizhetetlen szót sem szólhatni, ha sétált: hármasban, ha beszélgettek: hármasban. Legjobb eset volt, ha ott tartották vacsorára, amikor a jótékony csörömpölésben izgatottan várta, hogy a kisdoktor kihasználja az alkalmat. De az nem vette észre, háboríttatlan kedvességgel társalgott tovább, éppen csak úgy, mint mikor mellettük ült a harmadik.

— Ez nem szerelem, — gondolta néha elkeseredetten Olga, — ha szeretne, igyekezne megmondani és nem nyugodna bele, hogy hallgatásra kárhoztatják. De miért jön, ha nem szeret? És ha mégis, miért nem mondja meg? Ez az állapot semmiképen sem egyezett azzal, amit ő szinezett ki álmodozásai közben. Ugy érezte néha, neki magának kell megszólalnia. Aztán még sem mert. Ez a hallatlan nyugalom megingatta. És látta anyján a beleegyezés mosolyát, fején érezte kezét: áldásom reátok.

Olga kétségbeesve tiltakozott az ellen, hogy csak így, minden élmény nélkül, semmi titok és semmi küzdelem, sem lopott csók, sem a bujkálás izgalma, levél sem, semmi, semmi, csak teák és felügyelet és illedelmes purparlék és aztán egy idő mulva lakodalom. Ez elvette mindennek az izét. Mi öröm van egy ilyen udvarlásban? Olyan átlátszó az egész, olyan színtelen, akár Jocó menyasszonysága azzal a tornatanárral. De Jocó nem szép, nem üde, nem is gazdag, örülnek, hogy elveszi valaki a kis hozományával. Hát nála is így legyen?

Csak volna valaki, akivel érdemes lenne féltékennyé tenni, hogy megbolygathatná a nagy biztonságát és kiugratná a vallomást. De azt sem meri. Hiszen már alig is néz rá a fiúkra, nem mer, olyan halálos komolyan vesz ez mindent, ha kacérkodni látná, talán szó nélkül visszavonulna. Képes rá.

Olga régi pajkos kitörése, szertelen jókedve megszelidült ezekben a napokban. Anyja elismerő fejbólogatással nézte: úgy látszik, megjött az esze, ideje is volt már. Maholnap csakugyan férjhez kell adni. Még szaporábban öltögetett kézimunkáján, az idő sürget, hamarosan szükség lesz rá, minden jel arra mutat. Az urával is beszélt már róla:

— Mit gondolsz, fiam, ha valami mégis lenne ebből a dologból?

— Én úgy látom, nagyon jóravaló fiú. Miért? Nyilatkozott már?

— Még nem. De éppen azért, arra gondoltam, tudakozódni kellene utána, mielőtt határozok, hogy tudjam, szabad-e bátorítanom.

— Ismerem a falujukból a jegyzőt és egy orvost is abból a szanatóriumból, ahonnan eljött. Irok nekik. Bizony nem árt, ha többet tud meg róla az ember.

És evvel el is intéződött egy időre a délutánok változatlansága. Pálfyné még nem tartotta okos dolognak, hogy mindig, mindenütt a kisdoktorral mutatkozzanak, sétálni hát délelőtt vitte Olgát, amikor Bánky a kórházban volt elfoglalva és délután továbbra is ültek a szalonban: hármasban.

Ebben a félbizonytalanságban kedvetlenedett el Olga. Olyan világos volt, hogy ha a kisdoktor megkéri, hozzá adják. Csak éppen idő kérdése. Addig itt ülhet a szalonban. Aztán elkezdenek bevásárolni és varrni és ki a házból. Ez ugyan elég tiszta ügy, de unalmas szörnyen. Mennyivel szebb lenne, ha harcolni kellene érte, ha valami útját állná a dolgok folyásának, ha akadályokon hághatna át. Már szinte únta a délutánt, mert hatkor, órapontossággal jött a kisdoktor és ott ült nyolcig, amig a vacsora el nem következett. Ha ott tartották, tízig. Hetenként kétszer.

De nem volt kinek elpanaszolni csalódottságát. Jocó boldogságában meg sem értette volna, neki éppen a biztonság adott örömet, hogy pontosan jön a tornatanár és ott ül velük minden este a családi vacsorákon és nincs akadály, mindannyian akarják ezt a házasságot, alig remélt szerencse, varrás és vásárlás gondokkal, törődött is ő most Olga keserveivel?

Vagy Blankának panaszkodjék? Ennek a szerelmében is józan gyermeknek, aki nem veszíti el a fejét és öreges tanácsait szedegeti elő az illemről, a szokásokról, okosságról? Senki sem értené meg, hogy amit olyan nagyon kívánt, már alig is kell, legalább így nem, ilyen kínáltan, pártfogoltan.

Egyetlen vágya, hogy a kisdoktor beleszeressen, teljesült, semmi kétség, mások is látják, csak hozzájuk jár, a zsúrokon mosolyogva ültetik egymás mellé. És nem mondják már, hogy: ráérsz még, hanem: légy okos. És délután nem engedik el: tudod, hogy jönni fog. És fűzőt kell venni és haját újból kell tűzni: hogyan nézel ki megint. Igy hát már mindenki helyesli, amit ő akart, el is vették ezzel tőle a kedvét. Már így *kellett* lenni.

Sokszor már azt hitte, föllázad. Még a zongora- és franciaórát is könnyebben viselte el, mint hattól nyolcig, hármasban. Szeretett volna megszökni hazulról. Ha elmenne és hat előtt az utcán találkoznának és ketten sétálnának egyet? Ketten. Nem volna abban semmi és mégis jobb lenne, mint itthon a halk, illedelmes üldögélés. Kikapna, hát kikapna! Bánná is ő. Majd kibeszélné magát anyus előtt.

Már el is kezdte:

— Mit gondolsz anyus, ugy-e el kellene mennem szegény Dódihoz, a zongoratanárnő azt mondta, fekszik.

— Menj holnap délben. Tudod, hogy hatkor itt lesz a kisdoktor, előle nem illik elmenned.

— Addig százszor is visszajöhetek. Csak éppen megnézem szegényt.

— De meg ne késsél Olga, akkor inkább el se menj.

— Nem, nem, pontos leszek — és már futott is szobájába, hogy átöltözzék.

Mikor már készen állt a tükör előtt, Kerekesné hangját hallotta be a szalonból. Már csaknem benyitott, hogy szokás szerint a nyakába ugorjon szeles öleléssel, de megállította hallgatózni az ideges, fojtotthangu beszéd. Mit titkolódzhat Margit néni ilyenkor, kora délután?

— Jaj drágám, úgy siettem hozzád. Nem hall itt meg senki? Nem szeretném, ha tőlem pletyka indulna ki.

— Nem édesem, magunk vagyunk, Olga éppen most ment el. De mitől vagy ilyen ideges? — kérdezte Pálfyné.

— Egész nap azon töprengtem, mi a helyes viselkedés az én helyzetemben? Aztán úgy döntöttem, hogy neked mégis csak tudnod kell mindent. Nem szivesen avatkozom mások dolgába, ha nem kérnek föl rá, de most úgy érzem, kötelességem.

Ez a bevezetés már Pálfynét is idegessé tette. Megérezte, hogy kiről lehet szó, hogy abból, amit most hallani fog, nem sok megnyugtatást várhat, hogy valami olyasmi történt, ami eldönti a problémát, amelyik hetek óta foglalkoztatja. Szemöldöke szigorura rándult, láthatatlan birói palást borult rá és kész volt ítéletet formálni, kérlelhetetlenül, ha kell. Már türelmetlenül sürgette:

— De mondd már, mi történt hát?

Kerekesné meglátta Pálfyné arcán a rideg várakozást és már szinte megbánta, hogy elhozta a hirt.

Az Uj Idők dúsan aranyozott bekötési táblájának ára 35 ezer K. Egy tábla póstadija 4500 K.

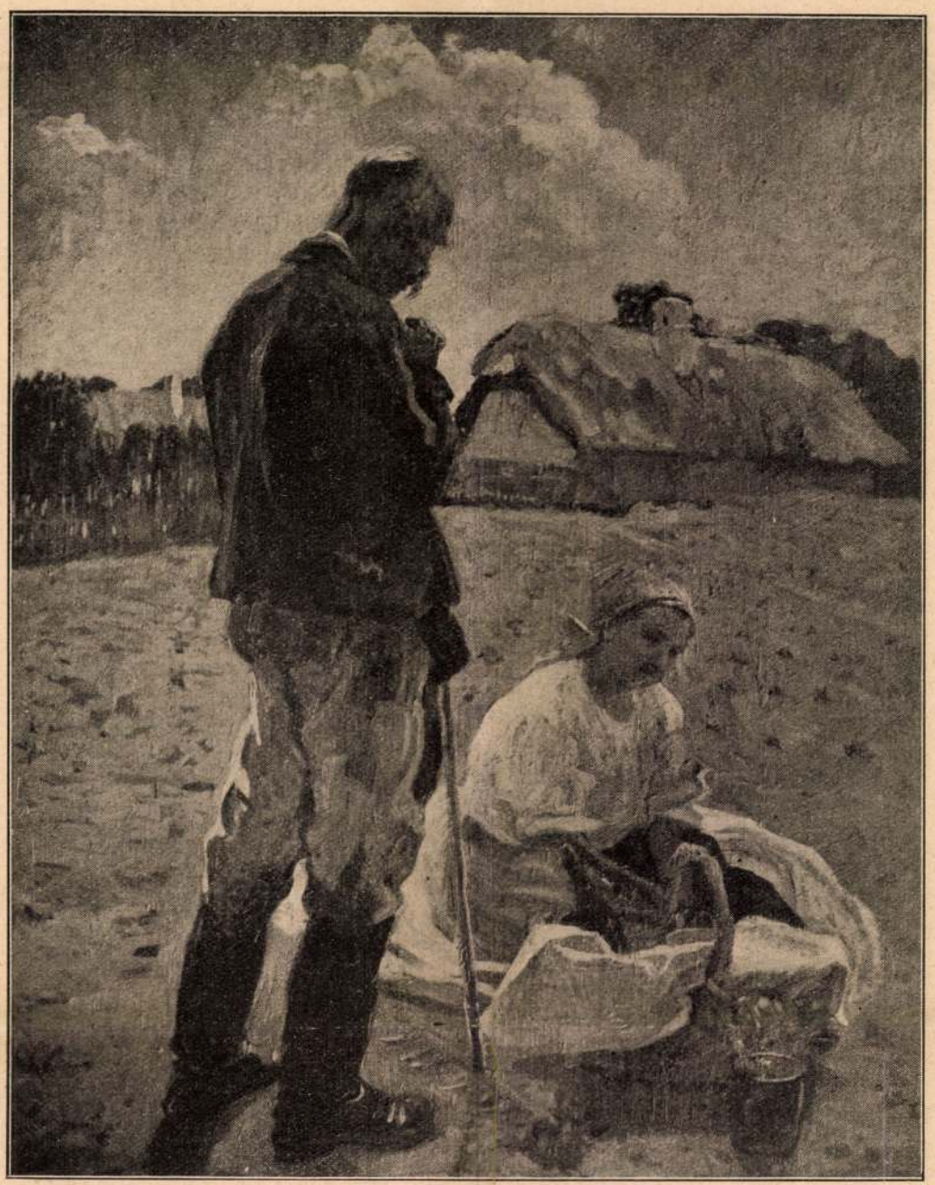

Déli harangszó. Kalivoda Kata festménye.

kinek tudni. És ő azt mondta, szebb is úgy és maradjon a mi titkunk. És megbeszéltük, hogy csak minden másodikat táncolja velem. És egyszer mikor óra után kísért, azt mondta, milyen kár, hogy neki most a járda széle miatt a jobb oldalamon kell menni, mikor ő mindig a szivem felől szeretne lenni. És egyszer, mikor elbúcsúzott és a kisasszony még meszszebb volt más lányokkal, mert mi előre siettünk, behívott a kapu alá és megcsókolta a kezemet és azt mondta, hogy mióta engem ismer, ki nem állhatja a többi lányokat, mert én sokkal finomabb gondolkozású vagyok. És még sok mindent mondott, hogy a szemem égeti és a fogam olyan fehér és erős, mintha belé akarnék harapni és olyan vagyok, mint egy szép tearózsa és nem fog tudni elmenni az egyetemre, mert akkor nem láthat mindennap. De én azt mondtam, hogy muszáj elmenni, mert ha nem végez, az egészből semmi sem lehet és meg kellett igérnem, hogy várok rá és csak az ő felesége leszek. És ő megfogadta, hogy minden héten ír egy lapot, többet nem, hogy föl ne tűnjön, a többit naplóba írja, minden nap és ha hazajön, elolvasom. És most már azt is megmondom neked, hogy egyszer az volt a bélyeg alatt, hogy menjek el a postára és ott lesz nekem egy levél „tearózsa" jelige alatt. Én akkor nagyon féltem, hogy anyus megtudja és megírtam neki, hogy ezt többet nem szabad, én nem mehetek a postára levélért. És akkor azt írta a bélyeg alatt, hogy beszéljek a kisasszonnyal, majd az ő címére ír, de én ettől is féltem és írtam, hogy ne.

Olga kikönyörögte Blankától levelét. Animáltan olvasta. Ó, ha neki is írnának! Kell, hogy neki is írjanak. Mennyi szépség van a leírt szóban. Szebb, mintha elmondják. Szinte kétszer hallja, szemmel és füllel. És ha akarja, ami nagyon szép, többször is olvashatja. És nem lehet elrontani a hangulatot egy ügyetlenül mondott szóval. Az ember olvassa, olvassa, mig csak bele nem szédül és ebben a drága bódulatban ír, ír, anélkül, hogy szavai közben arra kellene néznie, akivel beszél. Kell, hogy valaki írjon neki szép, szerelmes levelet, anélkül nem is szerelem a szerelem, anélkül csak mindennapi pirosrózsa, amit bárki is gomblyukába tűzhet. A levél bearanyozza hímes szavaival. Nagyon vágyott levél után. És mert nagyon távol állott a lehetőségétől, szinte szerencsétlennek érezte magát.

*

A kisdoktor már csaknem minden szabadidejét Olgáéknál töltötte. Nem tartotta számon a fogadónapokat, jött, amint lehetett és elüldögélt a szalon kényelmes karosszékében. Pálfyné is mellettük. Olgát ezek az üldögélések idegessé tették. Igaz, látta,

— Ugyan mán honne vóna! — botránkozott meg Mari, — hásze tetszik tudni, hogy megvette a Pergelt hintóját.

— Nem tudom én.

— Ánnye, iszen mondtam a tekintetes asszonykának.

A feleségem nevetett. De Mari szemrehányóan pillantott rá, a mért előttem elhallgatta a dolgot.

— Jól van Mari, — mondom, — azért ne aprehendáljon, még csak egy hete vagyunk itt, nem tudhatunk mindent. No majd nyár végire mindent tudunk, a mit csak akar.

— Hát átugorgyak?

— Csak ugorgyon.

— Énnye, ha tudtam vóna, nem őtöztem vón fel így.

— Miért?

— Csak nem megyek így Vidra Stván bátyámékhoz még azt hinnék hivogatni járok.

— Menjen, a hogy akar. Csak siessen, siessen

Mari visszament a konyhába s visszaöltözködött féltisztába.

Alkonyodott, mire elindult.

— Szaladok mán, — mondta s elszaladt.

Vártunk, vártunk soká, nem jött. Sötétben került elő.

— Tekintetes asszonyka, ne tessen haragudni, de nem vót otthon Vidra 'Stván bátyám, osztán meg kelletett várni...

— Mit izen, jön, nem jön? — kérdeztem.

— Hát mikor itthon van, jön, de ha nincs itthon, akkor nem jön. Most is tetszik látni, a mezőn volt.

— Eredj vissza rögtön, mondd meg neki, hogy azonnal fogjon. Gyönyörü holdvilág van, most legjobb kocsikázni.

Mari megfordult s kisse zavarodottan, de engedelmesen elment.

Készen voltunk az útra, mikor visszatért.

— Jön a kocsi?

— Hát ma mán nem jön, kezit csókolom.

— Miért nem?

— Este van mán...

— Ejnye, terringette, — fakadtam ki, — ez már mégis sok. Mi köze van neki ahhoz.

szer elmegyünk a székvárosig, máskor három négy falun végig, ha meg jól esik, megállunk, az erdőben sétálunk, vagy szalonnát sütünk... Szóval, mennyiért jár velünk naponta délután egy-két órát?

— Hát instálom az úgy van, hogy a székvárosba a taksa öt korona, várakozással hat.

Na, gondoltam magamban, már ezzel nem fogunk eligazodni.

— Hát mennyiért visz el a másik oldalon, Nagypatakra és vissza?

— Hát instálom, nem tom mit mondjak, annak mán nincs olyan taksája. Mer oda nem jár senki. Négy korona nem lesz sok.

— De nézze csak, itt a térkép; Nagypatak messzebb van, mint a székváros. Hát mér kér kevesebbet. Hiszen a városba bevisz egy órával hamarabb, mint oda.

— Az az én dógom, tekintetes uram, én beviszem a tekintetes urat az én lovammal öt fertály alatt, de a Klajn, nem viszi be két óránál hamarabb, ha ott döglik is a lova.

— Jó van, jól, hát mennyi idő alatt visz el Nagypatakra?

— Instállom, a mán nem úgy számít, mer hát ki megy arra. Csak, ha épen mán Igló felé megy az ember, akkor esik útba.

— Hát nem akar óraszámra szerződni.

— Dehogy nem, instállom. Mér ne?

— Hát mennyit kér egy órára?

— Egy órára! Az a fő tekintetes uram, hogy hova megyünk!

— Mennyit kér, ha az erdőbe megyünk?

— Mék erdőbe? Mer annak is taksája van. A Csererdőből egy szekér fa hozatal — mán csak úgy mondom, a hogy számítjuk, — hatvan krajczár, de mán a Fekete-hegyrül, egy forint. Ha meg a Vágásba kell menni, na hát tekintetes uram, oda tengelyes szekérrel se megyek el öt pengőnél alább, mer én a lovamat meg nem szakasztom, a kocsimat össze nem töröm, ha száz pengőt fizetne se...

Nagy elszántsággal pederte meg a bajszát és kuruczosan nézett a szemembe.

— Jól van, jól van Vidra uram, — mondtam, — de mégse értjük egymást. Nekem

hajtok én akar szakmanyba dolgozok, akar napszámra. Magyar ember vagyok én instállom, nemes ember.

Nevettünk a feleségemmel s összenéztünk: Na itt nem lehet ződ ágra vergődni.

Vidra uram észrevette, hogy egyet gondoltunk az asszonynyal.

Hamiskásan hunyorított.

— Na látom, hogy a tekintetes úr is jó magyar ember, hát minek az a fifikálás. A minek ára van uram, annak ára van. Én nem gondolok semmi roszat, de hát ha nem a tekintetes úr vóna, hanem egy amolyan másféle ember... Hát instálom a könnyen megtehetné velem azt a teréfát, hogy napszámba mindig csak a székvárosba menne velem. Menynyit veszítenék én avval!

— De nézze jó ember. Hát magának nem mindegy, hogy merre hajtja a lovát?

— Nem bizony instálom, mer hát minden útnak más az ára.

— Jól van no, ne beszéljünk róla tovább. Mindig meg fogunk alkudni minden utra... Szépen elállott az eső. Hát legyen szives, menjen haza, fogjon be, és vigyen el bennünket Nagypatakra.

— Nagypatakra!

— Oda.

— Lehetséges...

— Akkor jó.

Vidra uram elköszönt, elment. Egy félóra mulva ott volt az ablak alatt.

Gyönyörü volt az út. Szép lejtésü erdős fasor, nagyszerü, megnyiló kilátások, remek levegő, a mitől perczenként hizik az ember.

Vidra uram néha hátra fordult, mikor felfelé baktatott a kocsi s visszaszólt.

— Tavaly vettem én ezt a lovat a losonczi vásáron. Nem igen lehet meghajtani, mert a nagyboldogasszonynapi vásáron el akarom adni... Egy százast csak kell kapni rajta.

Tovább mustrálta a lovát s lefelé vigan gördült a jó kis futó kocsi.

Egészen beleszerettünk a kocsizásba s elhatároztuk, hogy mindennap kimegyünk.

A mint hazajöttünk kifizettem Vidra uramnak a négy koronát, de megmondtam neki:

— Á, nem alkuszok én másképp. Magyar ember vagyok én... Mit mennek mindig abba a rongy tót faluba, mikor nincs ott semmi keresni valójuk...

— Mi köze ahhoz magának. Arra megyünk, a merre jól esik. Örüljön, ha többet keres. Annak örüljön, minél többször megyünk...

örüljön a tekintetes úr is... Ha dóga vón, ha muszály vóna menni, a más! akkor nem szólanék! De így? Hát uram, minél többször kell arra menni, annál többet kell érte fizetni! Tetszik tudni! Minden utért egy koronával többet!

Bosszúságomban elnevettem magamat.

Vidra István mérgesen végignézett s meg-

emelkedett hőfoka nem mondja meg, azt külön kell vizsgálni. Ha ez a mi csavargásunk divat, akkor ennek a járványnak okát kell keresnünk. A divat olyan, mint a szél; ha valahol tűz van, a szél rettenetesen szítja. De maga a szél nem rakja a tüzet. A csavargás valóban divattá lett és most már fantasztikus arányokat ölt. De miért vált a csavargás di-

Kalivoda Kata: Kofák.

Kalivoda Kata: Viszik a menyasszonyt.

MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZNŐK ÉS KALIVODA KATA GYŰJTEMÉNYES KIÁLLÍTÁSA A NEMZETI SZALONBAN.

Vas. Ujs 1911. 336. l.

A német költségvetés

Berlin, január 22. A birodalmi gyülésen a belügyi költségvetés folytatólagos tárgyalása során *Havenstein,* a Reichsbank igazgatósági elnöke a pénzpiacnak szünni nem akaró feszültségére utal, másrészről ama reményének ad kifejezést, hogy most, talán lassan ugyan, de változás fog beállani. Hangsulyozza, hogy Németország pénzügyileg és gazdaságilag fejlödött, erősen és függetlenül áll saját lábain. Végül behatóan indokolja a birodalmi bank politikáját.

Közgazdasági táviratok

Bécs, január 22. *(Saját tudósitónk telefonjelentése.) Buza:* tiszavidéki 12.20—12.60, bánáti, bácskai és fehérvári 12.05—12.45, mosoni 11.45—12.20, tótfelvidéki 11.35—12.30, déli vasuti 11.25—12.10, alsóausztriai 10.40—10.90. — *Rozs:* 8.95—9.25, válogatott 8.85—9.10, pestmegyei 9.05—9.30, déli vasuti 8.80—9.10, különféle magyar 8.80—9.15, osztrák 8.60—9.10. — *Árpa:* morva 8.50—9.—, az állomásról 7.50—8.30, marchfeldi és bécsi 7.25—8.—, budapesti és pécsi 7—8.—, tótfelvidéki 8—9.—, az állomásról 6.85—8.35, válogatott az állomásról 7.10—8.—, mosoni és györi az állomásról 7.15—8.—, déli vasuti 7.25—8.—, északmagyarországi az állomásról 7—8.—, maláta 7.10—7.45, takarmány 6.40—7.25. — *Tengeri:* magyar és román régi 7.90—8.20, uj 7.25—7.50, cinquantin régi 9.55—10.25, uj 8.35—8.75. — *Zab:* válogatott magyar 8.70—9.20, elsörendü 8.25—8.75, középminőségü 7.90—8.20, gyönge 7.65—7.90, ausztriai 7.40—8.80 korona.

Bécs, jan. 22. *(Saját tudósitónk telefonjelentése.)* A délutáni magánforgalomban a zárlatok a következők voltak: Osztrák hitelrészvény 632.50. Magyar hitelrészvény 839.50. Angol-Osztrák bank 343.—. Unionbank 602.—. Bankegyesület 519.50. Länderbank 527.75. Osztrák magyar államvasut 711.—. Déli vasut elsőbbségi kötvények 103.—. Alpesi bányarészvény 802.—. Skoda 762.—. Rimamuránvi vasmürészv. 640.50. Dohányrészvény 433.75. Májusi járadék 82.70. Magyar koronajáradék 82.70. Török sorsjegy 230.75. Márka készpénzért 117.47, márka áruért 117.55. Magyar bank 528.—. — Az irányzat nyugodt.

Frankfurt, január 22. (Esti tőzsde.) Osztrák hitelrészvény 203.75. Déli vasut 22.10. Osztrák-magyar államvasuti 154.25. Phönix 241 10. Harpeni 185.90. Drezdai bank 154.30. Gelsenkircheni 192.50. Disconto Commaudit 191.25. — Az irányzat szilárd.

London, január 22. (Zárlat.) Angol consolok 74.—. 5% japánjáradék 99.—. 4%-os magyar aranyjáradék 83.—. Canada Pacific vasut 218½. Ezüst 26⅞. Union Pacific vasut 164⅝. Rio Tinto 69.—. Chartered 55.—. Goldfields 221.—. De Beers 17¾. East Rand 218.—. Randmines 587.—. Bécsi váltóár 24.35. Déli vasut 4½. Leszámitolási kamatláb 2⅝. — Az irányzat szilárd.

Glasgow, jan. 22. *(Nyersvaspiac.)* Mixed Numbers Warrants 50 sh. 7½ p. — Az irányzat állandó.

A Külföldi gabonatőzsdék mai és tegnapi árfolyamának összehasonlitása:

PÁRIS	Ma	Tegnap	Különbs.
	frank	frank	frank
Buza januárra	26.65	26.30	+0.35
„ februárra	26.70	26.55	+0.15
„ március—májusra	27.05	26.90	+0.15
„ május—augusztusra	26.95	26.75	+0.20
Rozs januárra	18.75	18.75	—.—
„ februárra	18.75	18.75	—.—
„ március—májusra	18.75	18.75	—.—
„ május—augusztusra	18.75	18.75	—.—
Liszt januárra	34.90	34.70	+0.20
„ februárra	35.—	34.75	+0.25
„ március—májusra	35.35	35.10	+0.25
„ május—augusztusra	35.30	35.15	+0.15
BERLIN	márka	márka	márka
Buza májusra	198.50	198.50	—.—
„ juliusra	201.75	201.50	+0.25
Rozs májusra	162.25	162.50	—0.25
„ juliusra	164.25	164.50	—0.25
Zab májusra	156.75	157.—	—0.25
„ juliusra	159.—	159.50	—0.50
NEW-YORK	cent	cent	cent
Buza helyben	101.50	101.50	—.—
„ májusra	99.63	99.13	+0.50
„ juliusra	97.—	96.50	+0.50
„ szeptemberre	—.—	—.—	—.—
Tengeri májusra	68.25	68.—	+0.25
„ juliusra	—.—	—.—	—.—
CHICAGO	cent	cent	cent
Buza márciusra	—.—	—.—	—.—
„ májusra	92.75	92.—	+0.75
„ juliusra	88.38	87.63	+0.75
Tengeri márciusra	61.13	60.13	+1.—
„ májusra	65.75	65.13	+0.62

New-York, január 22. *Cukor- és kávépiac. Cukor,* fair refining Muscovado 3.36—.—. Cukor finomitva 1. sz. 4.—. *Kávé,* Rio 7. sz. helyben 9½, januárra 9.02, márciusra 9.17.

New-York, jan. 22. *Terménytőzsde. Gyapot.* New-Yorkban 13.—, januárra 12.45, márciusra 12.47. New-Orleansban 13.⅜. *Petroleum,* stand withe, New-Yorkban 8.75, Filadelfiában 8.75. rafined in cases 11.25. Credit balances of oil City 2.50. *Zsir.* Western Steam 11.50. Rohe Testvérek 11.85. *Ón* 38.75—39.—. *Réz* 13.50——.—.

Chicago, jan. 22. *Terménytőzsde. Zsir* januárra 11.12, máj.-ra 11.37. — *Szalonna* hort clear 11.40.— *Sertéshus* máj.-ra 21.82.

New-York, jan. 22. *Gabonatőzsde. Zárlat Buza* szilárd, helyben 101.50 (9.38), májusra 99⅝ (9.20,) juliusra 97.— (8.96). — *Tengeri* szilárd, jun.-ra 68.25 (6.75). — *Liszt* helyben 3.75. — Gabona szállitási dija Liverpoolba 2.— (0.72).

Chikago, január 22. *Gabonatőzsde. Zárlat. Buza* sziláre, márciusra —.— (—.—), májusra 92.75 (8.53), juliusra, 88⅜ (8.14). — *Tengeri* söiláre, febr.-ra 61⅛ (6.04), máj.-ra 65¾ (6.50).

Kitiltott müvész-pár

Csendélet a Mücsarnokban

A közönség előtt is ismeretesek azok a sürün megismétlődő incidensek, amelyeket elkeseredett művészek rendeztek az Országos Képzőművészeti Társulat ellen a Mücsarnok kiállitásán. Emlékezetes az a botrány, amelyet Szines Elemér rendezett tavaly s amely annak idején nagy feltünést keltett. A végletekig elkeseredett művész az őszi kiállitás megnyitása napján a miniszter előtt darabokra tépte egyik hatalmas vásznát, amelyet a zsüri refusált. Keményfi Jenő a tavalyi tavaszi tárlaton, a miniszter képviseletében megjelent államtitkár jelenlétében hangos botrányt rögtönzött és kifakadásaiban nemcsak a kiállitás akkori rendezőjét, hanem magát az államtitkár személyét is megsértette. Berkes Antal szintén a tavaszi tárlat megnyitásakor összehasogatta egy csomó értékes festményét.

Az idei kiállitás sem mult el botrány nélkül s hogy ez a botrány csak ma pattant ki, ennek oka az, hogy a társulat, mint maga az incidensben szereplő művész, eltitkolták a kinos esetet, amely ugyancsak élénk világosságot vet arra az elkeseredett harcra, amelyet a társulat és egyes művészek folytatnak egymás között.

Sándor Antal festőművész feleségének, *Kalivoda* Katának, az ismert festőművésznőnek egyik legsikerültebb festményét erőszakosan eltávolitotta a tárlatról, mert azt a kiállitás rendezője egy teljesen eldugott helyre, a művészek által „krematóriumnak" csufolt terembe, közvetlenül a mennyezet alá függesztette ki. A méltánytalan, rossz elhelyezés sértette a mücsarnokban már tiz esztendő óta szereplő Kalivoda Katát, aki valósággal elkeseredett a rendezők eljárása miatt. Kalivoda Kata müvészete igazán elsőrangu kvalitást, sok hatalmas erőt fejez ki és a nők között egyike a legkiválóbb festőknek. Neki valóban érdemei vannak, amelyeket mindenkor méltányoltak nemcsak a Képzőművészeti Társulat, hanem maga a főváros is, amely egyik diját 1910-ben az ő munkájának itélte oda. Ugyancsak ő kapta meg két évvel ezelőtt a Nemes Nándorné-féle dijat a Mücsarnokban, valamint a Jonás Adolf-dijat a Nemzeti Szalonban kiállitott képeiért, eltekintve az állam vásárlásaitól, az állam tulajdonában szintén vannak Kalivoda Kata-féle képek.

Ezek után szinte értelmetlen, hogy miért történt meg ez a figyelmetlenség, a művésznővel szemben, aki éppen a kellemetlenségeket akarta kikerülni, amikor teljesen kikapcsolta magát a művészek politikájából. A versengő két művészcsoport egyikéhez sem csatlakozott, *munkáját az összzsürihez küldötte be,* amely elfogadta a képet és sorsolás utján a „Független Művészek" csoportjának rendezésére bizta. Igy került aztán Kalivoda Kata képe a közönség figyelme elől teljesen eldugott helyre, s amikor a firniszelés napján a művésznő férje Sándor Antal, megjelent a mücsarnokban, mélyen elkeseritette ez a sérelem. Bár a társulat kiköti, hogy a kiállitás tartama alatt az azokba felvett müveknek a megnyitástól a bezárásig a kiállitásban kell maradniok, Sándor Antal felháborodásában egy észrevétlen pillanatban a keretből kiemelte felesége festményét és a szolgájával hazavitette.

De, hogy ezt a dolgot máskép ne minősitsék, öt perc mulva jelentkezett a titkárnál és a mütárosoknál, akikkel közölte a dolgot, de kijelentette, hogy ezzel az eljárással sem tüntetni, sem demonstrálni nem akart, csak meg akarta kimélni feleségét a nagy méltánytalanságtól, akinek az ily módon való szereplését röstelte azok előtt is, akik a művésznő munkásságát figyelemre és elismerésre méltatták. Szóval: egyszerüen azt akarta elérni, hogy a naiv közönség ne magyarázza ezt Kalivoda Kata munkásságának hányatlásaképpen.

És az Országos Képzőművészeti Társulat december hóban levelet irt a művészpárnak, amelyben arról értesitette őket, hogy Sándor Antal által elkövetett sérelem miatt mindkettőjüket kizárja a Mücsarnok összes kiállitásáról és pedig *1913. december 31-től 1916. december 31-ig.*

Tehát három esztendőre szól a kitiltás, amely éppen elegendő idő ahoz, hogy megröviditse a művészpár munkásságának idejét. Feltünő a dologban az, hogy a kitiltás a feleségnek, Kalivoda Katának is szól, aki pedig teljesen ártatlan, *mert férje eljárásáról csak utólag értesült.* Hogy mily veszteséget jelent egy művésznek a tárlatokról való kitiltás, ezt felesleges külön megmagyaráznunk. Csak egy példával szolgálunk: A kilencvenes években egy fiatal piktor kétségbeesett elkeseredésében sértő hangu levelet irt a Társulat akkori igazgatóságához, amely ezért kiállitásaiból öt évre jogtalanul kizárta a művészt. Azóta a fiatal piktor eltünt, senki sem tudja, hová, — noha művészkörökben ismeretes volt a nagy talentuma és sokat vártak müvészetétől. De a kitiltás teljesen elkedvetlenitette és letette még idő előtt az ecsetjeit..

A kitiltott művészpár nem hagyta annyiban a dolgot és megfelebbezte a határozatot. Most a napokban kell eldőlnie az eredménynek, amely élénken foglalkoztatja azokat a köröket, ahol figyelemmel kisérik a Mücsarnok legfrisebb botrányát.

Betörők tanulmányuton

Tárgyalási kibicek — A törvényszéki tárgyaláson letartóztattak két betörőt

(Saját tudósitónktól.) Amikor a hideg téli idő lehetetlenné teszi a munkanélkül tengődőknek és notórius dologkerülőknek a szabadban való tartózkodást, a muzeumok, könyvtárak, egyáltalában mindama helyek, amelyek a közönség által könnyen, belépődij nélkül, megközelithetők, alig győzik befogadni a látogatókat. A Nemzeti Muzeum tárai például reggeltől délután két óráig annyira zsufoltak, hogy sokszor mozogni sem lehet a termekben. A Széchenyi-könyvtárba való bejutás szigoru feltételekhez, igazoláshoz van kölve, ide a kevésbé intelligens elem nem is igyekszik, de annál inkább frekventálják a régiségtárat, állat- és növénytárat, vagy a képtárat. Különösen a képtárnak van sok látogatója. A legtöbben télen melegedni járnak a termekbe, müvelődni nem akarnak, nem is nézik a képeket, de annál nagyobb harcot vivnak egy-egy szabad székért, amelyre letelepedve, órákig olvassák az ujságot. A falakon függő müremekek nem érdeklik őket, talán az aktok, a mezitelen női testek még hatnak érzékükre, de müvelődést, studiumot, müérzést hiába keresnénk a jobbára kopott öltözetü emberek közt.

Csaknem minden napra más a programm. Egyszer a Muzeum, majd az Akadémia, az Iparmüvészeti vagy a Szépmüvészeti Muzeum, a néprajzi osztály, a fővárosi könyvtár, néha napján, nagy könyörgés után a képviselőház karzata van müsoron. Ezzel szórakoznak télen Pesten az emberek. A hideg hajtja őket e helyekre, ám valamennyi közt a leglátogatottabb a büntető törvényszék. Itt, a főtárgyalási termekben már „szórakozásra" is találnak. Reggelenkint valóságos ostrom folyik a helyekért, a teremszolgák hiába utasitják vissza a nekik nem tetsző alakokat, a tárgyalási elnökök hiába adják ki a szigoru utasitásokat, a barna padokon mindig helyet foglalnak olyan elemek, akiket jóformán csak a barriére választ el a vádlottak padjától.

Régóta tudják ezt a törvényszéken. Baloghy György elnök többször kérte már a detektiveket, hogy tartsanak *razziát* a termekben, de a cseppet sem bizalmas külsejü, rovott multu embereket nem lehet kiirtani a termekből. Minden ötletet felhasználnak, megismerkednek a folyosón sürgölődő fiskálisokkal, érdeklődve hallgatják a jogi vitákat, szinte extázissal helyeselnek, csak hogy ismeretségekre tegyenek szert. Mások a szolgákat környékezik meg olyformán, hogy ruhatárba adják kabátjaikat s a borravaló fejében igyekeznek protekcióhoz jutni. A külváros söprédéke, tipikus „jasszok" töltik meg a hallgatóság sorait, sokan a vádlottakkal

jó ismeretségben vannak, jelekkel adnak értésükre bizalmasabb dolgokat, de nem ritka az sem, hogy az előszobában várakozó tanukat kitanitják, utbaigazitásokkal látják el.

Más lapra tartozik a „végtárgyalási kibicek" ama csoportja, amely már annyi jogi tudásra tett szert, hogy mialatt a bíróság ítélethozatalra vonul vissza, fogadásokat kötnek az ítéletre. Elsorolják a törvénykönyv szakaszait s nem ritkán lehet hallani az ilyen párbeszédet:

— A „nyolcas" alapján — ez a rovottmultuakra vonatkozó szigoritott szakasz, amely fegyházat ir elő — legalább két „mázsát" (évet) kap a „bruder".

— A „koma" (védő) inditványozta a 92. szakaszt. Nem fogják alkalmazni, mert nem került meg a „szajre" (lopott holmi).

Az esküdtszéki tárgyalásoknál a viták még fokozódnak és megtörténik, hogy egyik-másik „hallgató" reggeltől késő estig, az itélet kihirdetéséig, étlen-szomjan kitart a meleg teremben. Jobb dolga amugy sincs, de legalább lassanként jogászszá müvelődik.

És bármelyik tanács tárgyalótermébe nézünk be, mindenütt egyforma tipusokat látunk. Csaknem mind fiatalember, husz és harminc év között. Állás nélkül vannak, ágyrajárók és napközben nem tartózkodhatnak otthon, de mindig akad néhány ember, aki a vádlottak padján a mogorva fogházőr mellett is ült már. Büntetését kitöltötte, állást nem tud kapni, valami ellenállhatatlan érzés visszahajtja a törvényszékre, most már „kartársi" részvéttel van a szorongó vádlott iránt, vagy pedig a törvényszéket tartja a legjobb buvóhelynek a folyton szimatoló detektivek elől.

A törvényszéken már régen nem volt razzia. A detektivek tul vannak terhelve munkával, nyomozások foglalják le minden idejüket és csak nagy ritkán vetődnek el a Markó-utcai palotába. Szerdán délelőtt a detektivtestület ugynevezett betörőcsoportjából két detektivet tanuként idéztek be *Füzesséry* Zoltán főtárgyalási elnök tanácsához. Nemes és Bergendi detektivek már reggel kilenc órakor megjelentek, de kihallgatásukra csak dél felé került a sor. Egy ideig a folyosón járkáltak, elvegyültek a tanuk közé, de amikor egyre jobban unatkozni kezdtek s benn még egy másik ügyet tárgyaltak, bementek a tárgyalási terembe. A hallgatóság minden helyet elfoglalt, a detektiveknek c k állóhely jutott a kályha mellett. Innen jól végiglathattak a közönség sorain. Az ablak mellett két régen keresett, hirhedt betörő ült. Észre sem vették a detektiveket, de ezek a náluk volt körözvényből megállapitották, hogy *Meisels* Dezső és *Steiner* Dezső lakatosokat a rendőrség már jó ideje keresi. Mind a kettő rovott-multu, ismert betörő; legutóbb a Bethlen-utcában, *Goldmark* Henrik kalapkereskedő raktárába törtek be, de ezenkivül is több helyen követtek el lopásokat. A betörők kedveseikkel, két facér, festett arcu cseléd-leánynyal ültek a teremben és érdeklődve figyelték a tárgyalás menetét. A vádlottak padján szintén egy ismert betörő, *Barcza* Lajos ült, aki valamikor együtt dolgozott velük.

A vád- és védőbeszéd is elhangzott, a bíróság visszavonult itélethozatalra s ezt az időt használták fel a detektivek, hogy *a betörőket elfogják*. Közre fogták őket, nagy lárma, tiltakozás közepette kituszkolták az előszobába, ahol letartóztatták Meiselst és Steinert. Mind a kettőt megkötözve vitték a főkapitányságra, kedveseiket pedig egyelőre a toloncházba kisérték, ahol csavargás miatt inditják meg az eljárást ellenük.

A törvényszéki teremben történt letartóztatás természetesen nagy izgalmat keltett. A termek egymásután kiürültek, mert az a hir terjedt el, hogy razzia van. Akiknek tartozásuk van a rendőrséggel szemben, sietve hagyták el az épületet s negyedóra mulva már csak erősen megcsappant hallgatóság előtt folytatódtak a tárgyalások.

„A női szépség a müvészetben", a PESTI NAPLÓ karácsonyi albuma, százharminckét gyönyörü szines müvészi reprodukció, minden előfizetőnkhöz eljutott, aki arra jogosult. Az ujonnan belépő előfizetők is megkaphatják a kiadóhivatal utján, ismert feltételeink alapján.

NAPI HIREK

Az idő

Csütörtökön *tulnyomóan borult idő volt. A hőmérséklet északnyugaton és Erdély keleti felében sülyedt. A maximum 6 C° volt (Crkvenicán), a minimum —14 C° (Árvaváralján).*

Péntekre *hideg idő várható, elvétve, leginkább délen, havazással.*

Sürgöny-prognózis: *Hideg, elvétve csapadék.*

Smyrna polgármestere Budapesten

Hivja a magyar cégeket

(Saját tudósitónktól.) Ázsiai Törökország legnagyobb városának, Smyrnának polgármestere, *Refik bey Edliazade* három napot töltött Budapesten, hogy a város közegészségügyi berendezését, de különösen a közvégóhidakat tanulmányozza. A polgármester rokonszenves megjelenésü ember, aki alig látszik negyvenesztendősnek, de már többszörös nagyapa s apósa dr. *Nazim* beynek, az uj-török párt egyik legnépszerübb vezérének. A polgármester lelkesedik a magyarokért, akiket a törökök rokonainak tart s kijelentette, hogy a magyar ipart kivánja mindenben pártfogolni. Smyrna fejlődése az ő polgármestersége alatt vett lendületet: a 400.000 lakosu városnak ma már van villamos vasutja, villamos világitása, vizvezetéke, csatornázása. Most közvágóhidat akarnak épiteni s ezért elsősorban a budapesti közvágóhid érdekelte.

A közvágóhid berendezését *elavultnak* tartotta a smyrnai polgármester s csak azok a részek tetszettek neki, amelyeket legutóbb rendeztek be. Igy az élelmiszerüzem hütőberendezése megnyerte a tetszését s mikor megmondották neki, hogy teljesen magyar munka, kijelentette, hogy nagyon örül, mert ilyenformán Smyrna városa ezeket a gépeket magyar cégtől fogja beszerezni.

A polgármester pénzügyi dolgok iránt is érdeklődött s hosszasabban beszélt egy budapesti bank igazgatójával. Elmondotta, hogy Smyrna városának eddig *egyetlen fillér adóssága sincs*. Most akarják felvenni az első kölcsönt: ötmillió frankot, melynek törlesztését és kamatait az uj közvágóhid jövedelmeiből akarják fedezni. Ezután még ujabb kölcsönöket fognak felvenni, egészen huszmillió frankig. A kölcsönpénzből városszabályozási munkákat akar végrehajtani, körutakat és sugárutakat létesiteni, a csatornahálózatot fejleszteni s kórházat és iskolát épiteni. Azt mondotta, hogy mindezeket a terheket könnyen fogja viselni a város, mert a környék igen termékeny, az épülő uj vasutak egy nagy vidéket csatolnak hozzá s a város kereskedői szorgalmas, modern felfogásu emberek, akik szivesen áldoznak higiénikus, kényelmi és kulturális reformokra.

A magyar vállalkozást mindenesetre nagyon érdeklik azok a szavak, melyekben a smyrnai polgármester a magyar ipar terjeszkedési lehetőségéről szólt. Elmondotta, hogy a magyarok eddig is igen sok gazdasági gépet adtak el az aidini vilajetben. Az a magyar cég, amely ezeket a gépeket árusitja, smyrnai irodájában vagy harminc embert alkalmaz, a vidéki városokban pedig tizenöt ügynököt. Ez azonban csak a kezdet. *A gyárak, melyeket Budapesten látott, nálunk nagy piacot találnának.* A török kereskedők és gazdák igen pontos és lelkiismeretes fizetők. A csőd, fizetésbeszüntetés igen ritka eset náluk. A paraszt inkább koplal, de a megvásárolt modern gazdasági eszközök árát letörleszti, ha a föld alól is kell előteremtenie a pénzt.

A smyrnai polgármester Budapestről Berlinbe utazott, ahonnét Brüsszelbe, majd Párisba megy. Amikor elbucsuzott, még egyszer kijelentette, hogy nagyon szeretné, ha *a magyar testvérek ipara* és szaktudása segitségével dolgozhatna Kisázsia fővárosának előrehaladásán.

NAPIREND: Naptár: Péntek, január 23. Róm. kath.: B. A. eljegyz. — Prot.: Etruk. — Görög-orosz: január 10. Nissz. Gerg. — Zsidó: Tebeth 25. — A nap kél reggel 7 óra 39 perckor, nyugszik délután 4 óra 45 perckor. — A hold kél reggel 6 óra 2 perckor, nyugszik délután 1 óra 20 perckor. — *A földmivelésügyi miniszter* fogad délelőtt 11 órakor. — *A közoktatásügyi miniszter* fogad délután 4 órakor. — *Némethy Károly* belügyi államtitkár fogad délben 12—2-ig. — *Lers Vilmos* kereskedelemügyi államtitkár fogad délben 1—2-ig.

— **A király.** Bécsből jelentik: *Lamoral Albert, Thurn és Taxis* hercege ez idő szerint feleségével, *Margit* főhercegnővel és legidősebb fiával Bécsben van. A hercegi család őfelségének a vendége és Schönbrunnban tartózkodik. *Thurn és Taxis* hercege azért jött Bécsbe, hogy bemutassa a királynak fiát, *Ferenc József* herceget, aki most lett nagykoru. Holnap a herceg családjával együtt *Klotild* főhercegnő és *József* főherceg meglátogatására Budapestre és Alcsutra megy. *József* főherceg sógora, *Klotild* főhercegnő pedig anyósa *Thurn és Taxis* hercegének.

— **Rendjeladományozások.** A király *Hertelendy* Ferenc főrendiházi tagnak, az Osztrák-Magyar Bank főtanácsosának a Szent István-rend kiskeresztjét, *Weingart* János felügyelőnek, a nagyszebeni fiókintézet főnökének, valamint *Mondecar* János felügyelőnek, a zágrábi fiókintézet főnökének a Ferenc József-rend lovagkeresztjét s végül *Kozonich* Ágost pénztári szolgánál a koronás arany érdemkeresztet adományozta. — Ugyancsak a csütörtöki számában közli a hivatalos lap, hogy a király dr. *Beleznay* Andor kunhegyesi főszolgabirónak a Ferenc József-rend lovagkeresztjét és *Dán* János rozáliai körjegyzőnek a koronás arany érdemkeresztet adományozta.

— **Kossuth Ferenc állapota.** Kossuth Ferenc állapota még mindig sulyos és egyelőre bizonytalan, hogy mikor fog annyira javulni állapota, hogy az ágyat elhagyhatja. Testvérét, *Kossuth* Lajos Tódort hivatalos ügyben visszahivták Olaszországba. Miután az orvosok megnyugtatták, hogy a beteget jelenleg veszély nem fenyegeti, csütörtök este elutazott Budapestről.

— **Picquart tábornok temetése.** Párisból jelentik, hogy *Picquart* tábornokot katonai pompával fogják a halotthamvasztóba szállitani. *Clémenceau* kérésére ugyanis beleegyezett a gyászoló család, hogy katonai pompa is legyen a temetésen. A parlament tegnap kimondta, hogy Picquart tábornok *a nemzet halottja*. Holnap, pénteken délben Páris egész helyőrsége ki fog vonulni a vasuthoz és az egész utvonalon katonai sorfal fog állani, amerre *Picquart* tábornok koporsóját a temetőbe viszik.

— **Tömeges megbetegedés romlott hustól.** Madridból táviratozzák, hogy a spanyolországi Alzárban *nyolcvan ember megbetegedett romlott kolbásznemütől*. Mind a nyolcvanat kórházba szállitották, *negyvennek reménytelen az állapota.*

— **Az európai nagy sztrájkok.** *Pétervárról* táviratozzák: A rendőrség és sztrájkolók között ismételten összeütközések voltak. — *Lisszabonból* táviratozzák: A nyugati vasut sztrájkját befejezték.

— **Vaughan báróné életveszedelemben.** Párisból jelentik, hogy *Maiton* aviatikus Beaulieuben látványos repülést mutatott be szerdán a hidroplánjával és magával vitte *Anasztázia* meklenburgi hercegnét, a német trónörökösné anyját is. Körülbelül egy óra hosszat volt vele a levegőben, azután minden baj nélkül leszállt. Maiton másodszor is felrepült, magával vitte *Vaughan* bárónét és a báróné egyik gyermekét. A hidroplán elindult, de abban a pillanatban, amikor a vizből kiemelkedett, *hullám boritotta el*, ugy hogy egy alsó sikja eltörött, több drótja elszakadt, propellere megsérült és a gép hátsó része visszasülyedt a vizbe. *A három utast az a nagy veszedelem fenyegette*, hogy a tehetetlenné vált sulyos repülőgép *magával huzza őket a mélységbe.* Az utolsó pillanatban azonban odaérkezett egy motorcsónak és megmentette őket.

— **Gróf Széchenyi Kálmán temetése.** *Nagycenkről* jelentik: Gróf *Széchenyi* Kálmánt tegnap temették el nagy részvét mellett Nagycenken. A holttestet a templomban ravatalozták fel, ahol *Polgár* Dénes kanonok mondott gyászmisét. A beszentelés után az elhunyt főurat a családi sirboltban helyezték örök nyugalomra. A gyászszertartáson a nagyszámban megjelent családtagokon kivül résztvettek a soproni hatóságok vezetői, az uradalmi személyzet és a község lakossága.

— **Hat olasz tiszt — magyar szón.** Az olasz hadvezetőség — mint Bécsből jelentik — hat tisztet küld Budapestre, hogy megtanulják a magyar nyelvet. A tisztek három hónapig fognak tartózkodni a magyar fővárosban és havonkint háromszáz lira pótlékot és civilruhájuk költségeit kapják. Amikor Budapestről visszamennek Olaszországba, az olasz vezérkar előtt vizsgát kell tenniök és bebizonyitaniok, hogy *tökéletesen birják a magyar nyelvet.*

Kalivoda Kata

Thieme Becker

XIX.

468. l.

(Cyka)

idelete alapján
érmentesíthető!

OPA
jesztő és könyv-
raktára

UDAPEST,
rvös-utca 43.

Elismervény

(megőrzendő)

Az EUROPA RT.
részére feladott makulatura
csomagról.

Tartalma:

194 ..... hóról.

Magy. Nemz. közn.		makulatura
„ „ vasárn.		
Függ. Magyarorsz.		
Hétfő Reggel		
Képes Sport		
M. Rejtvény Ujság		
Sztár		
Film, Szinh., Irod.		

..... kgr.

Postai bélyegzővel ellátni.

MDK

S. Kalivoda Kata, festő

Nemz. Sz. II. aukc. - 16. l.

S. Kalivoda Kata

koll. kiäll. Nemzeti
kalon

vod
2

Az Ujság

1918. febr. 7.

(e. a.: S. Kalivoda
Kata kiällítása.)

Budát látjuk, hol az aknák is felrobban-
etséges keresztényczapatok kündenek s
zák. Balra Pestnek egyik sarok bás-
lnek. Felirata fölül két sorban:
liche Hauptstatt in Ungarn den
1º 1686 in Angesicht
s von Ihro Kayserl: Mayst: und dero
rm erobert."
étei a vonalkeretnek 17.3: 28.3 és a reilap-

a 106.

Kalinoda Kata

1907. febr. 17-én nyílt meg < > kiállítása a. művészet és művelődési nő egyesület rigadobeli helyiségében –

Művészet 1907. 131. l.

PEST

Kallivoda Kata

+ 1936. máj. 11.

59 éves Eorabari

Emlitve Elek A.

hagyat.

b) Nem művészek.

I Andrássy Gyula gróf
II Apponyi Lajos gróf †
III Bárczy István
II Benke Gyula
II Berzeviczy Albert dr.
II Dessewffy Arisztid
I Egger Gyula
III Forster Gyula báró
I Fraknói Vilmos
II Hadik Barkóczy Endre gr.
II Herczeg Ferenc
I Kohner Adolf
I Lederer Sándor
III Lipthay Kornél
III Lukács Antal †
I Molnár Viktor
III Révai Ödön
III Szmrecsányi Miklós dr.
III Szüry Dénes †
III Szitányi Géza
II Végh Arthur
II Wágner Géza dr.
I Wekerle Sándor
I Zboray Miklós

A római számok a sorozatot jelölik meg, amelybe a választott tagok tartoznak. Az I. sorozat mandátuma az 1912-ik év, a II. sorozaté az 1911-ik év és a III. sorozaté az 1910. évi közgyűlésig tart.

S. Kalivoda Kata

Árpádházi szent Margit
vezeklése

Árpádházi Szent Margit
a liliomok közt.

Nemzeti Szalon
Árpádh szentek kiáll. 1930 aug.

Kalívoda Kata

lásd

Bende 1916

143, 144. l.

y.

öre hajolva. Kontyba tűzött haja, me-
orit és szemöldöke szőke, szeme kék.
csuszott. Jelzése fölül jobbra

52: 41·8 cm.

Vid. Muz.

Kalivoda Kata

Kendőt próbálok

Cirpelcat

~~Kazán k. n VIII·157~~

Kallivoda Kata
festő
Nagyranizsán született,
atyja gyógyszerész volt s
hamabb ideig lakott
Nagyranizsán.

Barbarits
368-l.

Szalay 20.000

Bartos E. [illegible] 10,000 P.

110 P. 2% skontó.

[illegible] 3 havi [illegible] 30 varrógépet

[illegible]nel Győr 100 varrógépet limitó s

[illegible]tó. a forg. a. hiilön való fels.

[illegible] 34.40

[illegible] 542.30 P.

[illegible] lej. julius 20.

[illegible]et a 148 P. és forg. a. [illegible]

[illegible] P

MDK

S. Kalivoda Kata, festő.

Téli táj. Of.-

OMKT- Vándorkiáll. 1910 Kept. 8- dec. 27-ig.
Fm.-Hornyánszky V. kny. 78. l.

MDK

Kalivoda Kata

Ravatal mellett, olaj

KMT . 1907-8. téli kiáll. 39 l.

MDK

Kalivoda Kata

Ünnepi körmenet, olaj

KMT. 19c7-8. téli kiáll. 4o 1.

MDK

Kalivoda Kata

I.figurális dij

A mintarajzisk. kitüntetettjei.

Mücsarnok, 1899. 7.sz. 87 l.

MDK

Kalivoda Kata

Nyári délután, olaj

Szent György Céh I. árverási kat. 1910. ápr. 6 l.

MDK

Kalivoda Kata

Hazatérés a vásárból, festm.

Bíró Jó A marosvásárhelyi képtár. Magy. Művészet, 1937. 177-78 l.

MDK

Kalivoda Kata

Az anya, olaj

N.Szal. I.magykanizsai kiáll. 1906.

3 1.

MDK

Kalivoda Kata

Tájkép, olaj

N.Szal. I.nagykaniszai kiáll. 1906.

3 1.

MDK

Kalivoda Kata

Gereblyéző leány, olaj

N.Szal. I. nagykanizsai kiáll. 1906.

7 l.

Kalivoda Kata
Gereblyéző leány, [illegible], olaj

A Nemzeti Szalon első bajai kiállítása, 1906. 4 l.

művészetet képviseli. A Zsigmond-kori kódexfestészet az ausztriai művészet egyes stílusjegyeit követi a magyar művészet szellemében átalakítva. Így az Antiphonarium, miként a budapesti Pálóczy-Missale díszítésének megvan ugyanaz az egyéni jellege, megegyező formaképzése, amely megkülönbözteti őket az ausztriai miniaturafestészet termékeitől. Mindkettőnek a díszítése nyugodtabb, nehézkesebb, nincs meg bennük az a szaggatott, ideges vonalvezetés — az indák és levelek nyugtalan elágazódása — ami az egykorú osztrák miniaturafestészet stílusára oly jellemző. És miként a lapszéldíszítés- és figurák festésében, úgy a kompozíció felépítésében is harmonikus kiegyensúlyozottság irányítja a miniátorok kezét.

1a lap: In Assumptione B. Mariae Virginis.

6a lap: „de sancto rege Stephano."

36b lap: „de sancto Emerico."

47a lap: (In Nativitate B. Mariae Virginis. Sancta Maria virgo.) A lap minden oldalát díszítés szegélyezi. A felső lapszélen a díszítés a kötés által majdnem teljesen levágódott, csak nyomai láthatók. A belső lapszélen rózsaszín-zöld egyenes indaszár vonul végig, három csomószerűen ráillesztett nagy aranytallérral. A száron egy rózsaszín és egy kék levél háromszor csavarodik át. A zöld indaszár a lap alsó szélén körbe csavarodik, amelyet rózsaszín-kék-zöld levelekből mintázott virág tölt ki. A két kék levéllel és három elnyujtott aranytallérral díszített indaszár rózsaszín levélben s kék virágban folytatódva, fölkúszik a lap külső szélének közepéig, ahol kis piros eperrel díszített végén hosszúfarkú, szürke mókus ül.

Kalivoda Kata
Akt tanulmány, olaj

Szegedi Képzőmüv. Egyesület kiáll. 19o7. márv. 15 l.

Kalivoda Kata
Templomba menő lányok, olaj

Szegedi Képzőmüv. Egyesület kiáll. 19o7. márc.
9 1.

Kalivoda Kata
Tánczolók, olaj

Szegedi Képzőmüv. Egyesület kiáll. 19o7. márc.
17 l.

Kalivoda Kata
Zászlószentelés, olaj

Szegedi Képzőmüv. Egyesület kiáll. 19o7. márc.
16 l.

Kalivoda Kata

Ujonc, olaj

Árverési Közlöny, 1936. márc. 2. rendk.sz.

1.

40

S. Kalivoda Kata

Éjféli mise, olaj
Mosóleány, olaj
Kis konyhaleány, olaj
Fehér rózsák, olaj

Magy. képzőművésznők egyesülete VIII. kiáll. N.Szal.
1916. márc. 15 1.

Kalivoda Kata
Gereblyéző leány, olaj

A Nemzeti Szalon nyitrai kiállitása. XXX vidéki
kiáll. 19o7. 8 1.

528

: "NOVIGRAD" Jelezve jobbra lent:
rozott tusrajz. 28.9 x 46.1 cm. Ma-
lt.sz.n. (000 rés.)

: "NOVIGRAD" Jelezve jobbra lent:
zott tusrajz. 29 x 46.2 cm. Magyar
z.n. (000 rés.)

a:"Nouigradt" Ismeretlen mester rajza.
nei gyüjtemények magyar vonatkozásu
sz. Fotókópiája: Épitészeti Tanács
rt. MOB.C/1373-317 sz. Délkeletről.

a: "Nouigradt" Ismeretlen mester raj-
Fotókópiája: Épitészeti Tanács Titkár-
B.C/1374-917.sz. Északnyugatról. A 6.

a: "NOVIGRAD" Ismeretlen mester réz-
, a képmező mérete: 6.2 x 13.2 cm.
L.: Neue Beschreibung des Königreich

Kalivoda Kata
Táncolók, olaj

A Nemzeti Szalon első máramarosszigeti kiállitása.
XXXIII. vidéki kiáll. 1908. 10 1.

ismétlés

citára 1845-ben épült.

~~Az 1771 évi összeir~~
~~az ujonan felállitandó homo~~
bon áll, keletelt, magas té
Jellege: Homlokzattornyos,
Külseje: Az egész templom k
1.6o méterre emelkedik. Egy
a nyolcszög három oldalával
leti oldalán. A hajó és a s
golással. A hajóban két-két
dalán egy ablak. A magas ho
annak barokk oromzatában fe
az alatt hat lépcsőfokos, z
felett a megnyult bádoghagy
párkánnyal, egy-egy ablakka
Belseje: Nyugodt, későbarok
pillér ~~tartja a dupla övet.~~ és hevederek
donga, karzat~~on~~ alatt keresztdong
~~gossárga fal és boltozatok,~~
~~val~~. Kosárives diadaliv, el

A hevederek

S.Kalivoda Kata festőmüvész

Székesfővárosi dij, 1909. x. riéll. rat.

Magyar Képzőmüvésznők Egyesülete, 1918 április 26.

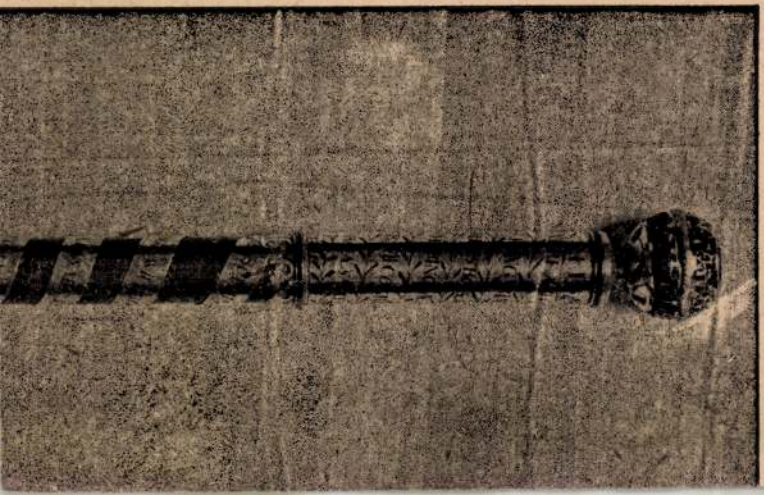

S. Kalivoda Kata festőművész
Egyesületi aranyérem, 1914. K. kiáll. rat.
Magyar Képzőművésznők Egyesülete, 1918. április 26.

1936., 253. l. (Képe 254. l.) — Kőszeghy 1437. p. szám. — Lepold Katalógus 81. sz.

FÜGGŐLÁMPA,

ezüst, barokstílű.
Mag. 63 cm.
Michael Mayr, augsburgi ötvös műve, 1710 körül.

Kövér Béla: Régi ötvösművek jelző bélyegeinek megfejtése. AÉ, X., 1890., 25. l. — Forster: Magyarország műemlékei. II. kötet, Bp. 1906., 287. l.

ÚRMUTATÓ,

részben aranyozott ezüst, vert díszítéssel, alakokkal. Barokstílű. A talp peremén poncolt felirat: joanni elemosynario dedicatum. Pozsonyi hitelesítő bélyeg és ICM mesterjegy.
Mag. 55 cm.
Pozsonyi munka, a XVIII. század elejéről.
Lepold Katalógus 91. sz.

KÉT MISEKANNA OVÁLIS TÁLCÁVAL ÉS CSENGŐVEL,

aranyozott ezüst. A kannák talpán IHS és MARIA, a tálca alján, a kannák és a csengő oldalain bécsi hitelesítőjegy 1713-ból és ZAS mesterjegy. A tálca 35·6×24·5 cm, a kannák mag. 14·8 cm, a csengőé 7·8 cm.
Bécsi munka 1713-ból.
Mérey Mihály esztergomi kanonok (1689—1729) és Batthyány prímás birtokából.

Forster: Magyarország műemlékei. II. kötet. Bp. 1906., 284. l. — Lepold Adatok. 18. és

N 11

S.Kalivoda Kata festőművész
500 K-ás székesfővárosi dij. 1916 x. kiáll. rat.
Magyar Képzőművésznők Egyesülete, 1918. április 26.

főpapi, arany, fejében hosszúkás nyolcszögű aquamarin. Karikája tövénél egy-egy levél.
Átm. 3 cm.
Magyar munka, XVIII. század.
Tört. Főcsoport, 2028. szám. — Lepold Katalógus 93. sz.

MELLKERESZT,
ezüst, gyémántokkal, hátlapja felnyitható, gyöngyökkel és ereklyékkel.
Mag. 8·1 cm.
Magyar munka, 1750 körül.
Valószínűleg Kondé Miklósé volt.
Lepold Katalógus 96. sz.

BÁRÓ RÉVAY PÁL KELYHE,
aranyozott ezüst, vert ószövetségi jelenetekkel és szentek félalakjaival. Barokstílű. A talp peremén alul bevésve: PAULUS LIBER BARO DE REVA... Turocensis COMES. Perpetum Protho-Notarius Apostolicus E. M. Strigoniensis Custos et Canonicus A° 1753 IN EPPUM D BONSEM CONSECRATUS A° 1756, 1757. A talpon Révay Pál címere, talpperemén AV mesterjegy.
Magyar munka, 1753-ból.
Révay Pál báró esztergomi kanonok (1731—1770) készíttette.
Gerevich PA, 190. l. — Lepold Adatok, 40. l. — Lepold Katalógus 88. sz.

EREKLYETARTÓ,
Mária fátyolának részletével. Aranyozott réz. Talpas. Rokokó stílű.
Mag. 28 cm.
Bécsi munka, 1760 körül.

Halivoda Kata, XX.sz.
Parasztleány, olaj

N.Szal. III. aukc. 1924. 7 l.

KALIVODA KATA/

Rajok

1.) Hüsvéti öntörés (94.)
Bossnem Jankó, 1919. ápr. 20. 11 l.

/Gábor Imréné-Rudas Klára /: Ujságrajzok. 1919. Forradalmi szatira az egykoru ujságkok rajzaiban. Bev.:Máté György.Bp.1959.

KALIVODA Kata (Sándor Antalné) / 1877–1936 (1)

festő, Letenyén született. Tanulmányait Budapesten kezdte, majd Münchenben és Párizsban folytatta. 1907 után már kiállításokon is részt vett erőteljesen festett, naturalista szemléletű, falusi élettképeivel. Sok folyóirat-illusztrációt készített.

/Gábor Imréné-Rudas Klára/:Ujságrajzok.1919. Forradalmi szatira az egykoru ujságok rajzaiban. Bev.:Máté György.Bp. 1959.

/7

S. Kalivoda Kata (1877-)

Önarckép.
Olj f. 50x39 vászon. Ltsz: 1148. Sign.

Napfényben.
Olj f. 65.5x59.5 vászon. Ltsz: 701. Sign.

A Fővárosi Képtár háborus veszteségeinek jegyzéke
Budapest 1952.

MDK

S.Kalivoda Kata, festö

Nagymosás. Olajf.
Mákvetés. "

Nemzeti Szalon.-Őszi Tárlat. 1932.szept. Kat.

MDK

Kallivoda Kata, 1877-1936.

Kukoricamorzsolás

Almásy-Tel. 3.auk. 1940. ápr. 22 l.

MDK

Kalivoda Kata, sz. 1883.

Imádkozó kisleány, fm.

Ernst Mus. ~~xxxxxxx~~ 44/b. aukc. 16 l.

16 I.

MDK

Kalivoda Kata

Udvarrészlet, of.

Árv.Közl. 1940.dec. 7.rk.sz. 96.sukc.

25 l.

Kalivoda Kata festő.

Népszava XXXVII. 1909 ápr.18.
92 sz. 4 lap.
Müvészet,irodalom.

Szerepelt a Magyar Képzőmüvésznők Egyesületének 1909 évi kiállitásán.

Halivoda Kata (Sándor Antalné)
festő, 1883 -

Pásztortűz, 1931. 25-26 sz.
565. l.
Gulyás Károly: Károsvásárhely keptára

Kallivoda Kata festőművész.

Népszava XXXV.évf.1907 nov.17.
273 sz. 3 lap.

Téli tárlat a Műcsarnokban.

Kalivoda Kata festő

Népszava XXXVIII.1910 márc. 19.
66 sz. 6 lap.

A Nemzeti Szalon tavaszi tárlata.

Kalivoda Kata festő

Népszava XXXVIII.évf.1910. márc. 19. 66 sz. 5 lap.

A Nemzeti Szalon tavaszi tárlata.

Kalivodakata kiállítása a Művészet és Művelődés Nőegyesület vigadóbeli helységében. 1907. II. 16.

Művészet.
VI. évf., 1907.
131.

Kolozsvári Kata (Sándor Antalné)

festő, 1883 -

Művészet, 1931. 25-26 sz.

565. l.

Gulyás Károly: Marosvásárhely festői

MDK

Kalivoda Kata, festő

9. Templomba menő lámpk. Of.

A Szegedi Képzőmüv. Egyes. mükiáll. - Szeged. 1907.

Katalogus.

9.

Hochverehrte Herr Kollege!

Ich bestätige Ihnen gern, daß Herr Dr. Meyer 1905/06
Assistent

MOK

Kalivoda Kata, festő.

256. Akt tanulmány. Of.
296. Zászló ventelés. "
302 Táncolók. "

A Szegedi Képző mův. Egy. műkiáll. - Szeged. 1907. III

Kat. 15, 16, 17. l

S. KALIVODA KATA: ZALA GYÖRGY

Képzőművészet
1929. 21. 7.

TÓTH ISTVÁN: A FOGADALMI TEMPLOM FELAJÁNLÁSA

A szegedi Fogadalmi Templom reliefje

állapításnak a szegedi Fogadalmi Templom számára készült reliefek és az Ádám-Éva szobrok. Nagy kár, hogy a finomságokban gazdag mintázású Széchenyi-fürdő részére készült szobor nem került felállításra. Széchenyi Miklósnak, a megboldogult váradi püspöknek ülőszobra igen jelentékeny darabja a magyar plasztikának.

Ami pedig a legnagyobb elismerésre tarthat számot, éppen az a körülmény, hogy Tóth István túl a hatvanon legszebb műveit csinálja. Szobrászi fejlődése egy töretlen egyenes vonal, melynek lendülő íve a múló évekkel egyre feljebb tart. Tóth István mindig munkás tagja volt a magyar szobrászművészek társadalmának. De soha még nem dolgozott annyit, mint most. És soha annyi fiatalos energiával, tehetséggel és sikerrel.

Ilyen művésznek érdemes kivárni az emberi kor legszélső határát. Kívánjuk is Tóth Istvánnak a magyar szobrászművészet nagyobb dicsőségére. *Gy.*

MŰTEREMLÁTOGATÁS SÁNDORNÉ KALIVODA KATÁNÁL

Hosszú, hosszú ideje már, hogy a közönség semmit nem hall *Kalivoda* Katáról. Kalivoda Katáról, aki pedig a legnépszerűbb művészek egyike volt. Képei rendszerint már a verniszazs napján gazdára találtak, a műértő közönség szeretetén kívül, része volt művésztársai és a sajtó elismerésében is, sőt kitüntették a Nemzeti Szalon aranyérmével is. És hirtelen, váratlanul, csaknem tíz esztendeje megszakadt ez a sikerekben gazdag művészpálya. Eleinte

S. KALIVODA KATA: TANULMÁNY

csak az keltett feltünést, hogy mind ritkábban jelentek meg a tárlatokon az S. Kalivoda Kata jelzésű vásznak, majd végleg elmaradtak. Kinzó betegség támadta meg a művésznőt és verte ki kezéből az ecsetet, mellyel oly vonzó és sajátos képét tudta vászonra varázsolni a falu festői életének. A színek dús skálája az életöröm érzésével kapott lendületes hatást a magyar falu színdús ábrázolásában. Akár egy hangulatos táj, vagy magyaros interieur, akár a templomi áhítat felemelő jelenetei, vagy a falu tipikus alakjainak markáns megjelenése ösztönözte ecsetjét alkotásra, a Kalivoda Kata művészetében mindig fel lehetett fedezni a nagy ihletőt: az életöröm színvidámítóan derűs színharmóniáit és biztos vonalvezetésű, szinte férfias energiájú rajztudását. Igen, az életöröm adott életet képeinek, s az életöröm áradt a szivekbe képeiből. Ez magyarázza nagy népszerűségét is. Az ő képei körül nem tomboltak szenvedélyes harcok, — legfeljebb kicsinyes intrikák — a megértés és megnemértés zajos csatái, az ő képei azonnal utat találtak a közönség minden rétegében. A művészetét duzzasztó életöröm tette ezt.

S. KALIVODA KATA: ÖNARCKÉP

S. KALIVODA KATA: ZÁSZLÓSZENTELÉS

És ez a piros életet szimbolizáló művészet éppen ezen a ponton kapott mély sebet. Kalivoda Kata közel tíz esztendeig volt súlyosan beteg. Ez idő alatt talán más művész „a jobb napokon" tovább dolgozott volna, nála ez lehetetlen volt. Hiszen éppen az hiányzott az alkotáshoz, ami nélkül ő nem tudott ecsethez nyúlni: az életöröm. Azonban hála a Teremtőnek és a művészben mélyen eresztő életenergiának, Kalivoda Kata lett a győztes a betegséggel vívott kegyetlen harcban.

És Kalivoda Kata ismét fest. Színei ugyan tompábbak lettek, hangulatain át-áttör a hosszú betegség borúja, de tudása a régi és régi meg új képeiből válogatott reprodukcióinkon mindenki megítélheti, hogy Kalivoda Kata ma is ugyanaz az értékes tagja a magyar művészek társadalmának, mint volt tíz év előtt. Csak hadd múljon a hosszú betegség emléke, hadd kerekedjen győzedelmesen felül a Kalivoda Kata energiája, nemsokára ismét örömmel üdvözölhetjük tárlatainkon az életöröm derűs szimfóniáit.

Chroniqueur.

MEGHALT STROBENTZ FRIGYES. 73 éves korában, Münchenben meghalt Strobentz Frigyes, aki a Benczurral egykorú u. n. müncheni generáció egyik kiváló tagja volt. Abban az időben, mikor Benczur odahagyva Münchent, hazajött, vele együtt sok magyar festőművész indult vissza hazájába, hogy a sok éves müncheni tartózkodás után megvessék alapját a virágzásnak induló magyar piktúrának. Néhányan mégis kint maradtak, s ezek közé tartozik Strobentz Frigyes is, aki igen előkelő helyet foglalt el a müncheni művészek sorában. *Vasárnapi istentisztelet* c. festménye az 1892.-i müncheni nemzetközi kiállításon a második aranyérmet nyerte. *Iskolás gyermekek* c. festménye 1894-ben a párisi Szalonban kapott kitüntetést. Nálunk 1904-ben mutatta be műveit egy gyüjteményes kiállításon és 1906-ban *Rózsaszínruhás hölgy* c. a Műcsarnokban kiállított festményére megkapta a magyar állami aranyérmet. Úgy a mi Szépművészeti Muzeumunkban, mint a müncheni Pinakothékában láthatók kitünő alkotásai. Annak ellenére, hogy állandóan Münchenben élt, élénk összeköttetésben állott a magyar művésztársadalommal és a müncheni kiállításokon mindig erőteljesen képviselte a magyar művészek érdekeit.

A MŰGYÜJTŐ

VITÉZ JÁNOS, A HUMANISTA GYÜJTŐ

Irta: SIKLÓSSY LÁSZLÓ DR.

Az olasz renaissance meghozta a modern értelemben vett gyüjtő tipusát. Nem ugrásszerűen, inkább lassú fejlődés eredményeképen. Fokról-fokra történik a haladás Olaszországban és még jó időbe telik, mig hozzánk elhatol. Az

S. KALIVODA KATA: CIGÁNY CARMEN

akkori modern gyüjtés a bibliophiliával kezdődik. Magát *Petrarcát* látjuk a lelkes könyvbarátok élén. Bejárja Olaszországot; mindenütt könyvek és kéziratok után kutat, miközben mindtöbben követik példáját. Petrarca Magyarországon is megfordult *Nagy* Lajos udvarában. A királyi udvar minden fénye mellett is maradinak tűnhetett egy modern gyüjtő előtt. Petrarcát, ha ugyan szót ejtett gyüjtőgondolatairól, vagy nem értették meg, vagy ha megértették is, az csak legföljebb arra való volt, hogy udvariasan, néhány szép kéziratos codex-szel elégitsék ki a vendég passzióját.

Nagy Lajos halála után ingadozás és hátraesés mutatkozik kultúrális életünk szépen megindult fejlődésében. Egy félszázad mulva azonban besurran hozzánk az az idő, amikor a magyarság is kér Petrarca örökéből. Egy gondviselésszerű férfiú, aki hatalmas egyéniségét rányomja egész XV. századi kultúránkra, gondoskodik arról, hogy az amatőrködés nálunk tártkarokra találjon.

Zrednai Vitéz Jánosról szólok. Vitéz 1408 körül született. Olaszországban befejezett tanúlmányai után *Zsigmond* király kancelláriájában mint jegyző kezdte meg pályáját. Tollát, mellyel hervadhatatlan érdemeket szerzett a magyar nemzeti birodalom külföldi érintkezései körül, már Zsigmond aktáiban megismerjük. Hivatalában fokról-fokra emelkedik s ezenközben lelkesen terjeszti a humanistaság áldásos szellemét, mellyel ő maga telítve volt. Még *Hunyady* János, a hadak becsületes nyers vezére sem menekülhetett előle. Való tény, hogy a kormányzó utolsó éveiben lelkesen érdeklődött a tudományok iránt és hogy *Poggio Bracciolinitől*, a flórenci költőkancellártól, aki neki 1448-ban újabb munkáit megküldötte, a római királyok történetéről szóló könyveket kért. A fiatal *V. László* király sem kerülhette el Vitéz hatását; akinek — Vitéz pennájával — *Alfonz* nápolyi királytól és *Borso* ferrarai hercegtől kellett könyveket kérnie, amelyekért külön futár ment.

S. KALIVODA KATA: A MI KERTÜNK

— Tudomásunkra jutott — irja — hogy fenséged azon erényeihez, amelyekkel korunk fejedelmei közül békében és háborúban kimagaslik, azt is csatolja, hogy szeret a tudományokban és az irásművekben búvárkodni és ilyképen a régi idők jeles fejedelmeinek példáját követni. Mi is fenséged nyomába akarunk lépni, amikor országaink kormányzásának ügyétől fáradtan pihenést és üdülést keresve a régi és uj kor követésre méltó eseményeit óhajtjuk tanúlmányozni. Hogy ezt minél hathatósabban tehessük, jónak láttuk szándékunkat Fenségeddel közölni, hogy onnan

kapjunk segítséget, ahol a példát láttuk. Éppen azért különös bizalommal fordulunk Fenségedhez és kérjük Fenségedet, hogy küldjön nekünk könyvet vagy könyveket — egyet vagy kettőt – amelyek a régi római vagy más fejedelmeknek jeles tetteit alaposan és komolyan tárgyalják és amelyek méltók arra, hogy mi azokat olvassuk; úgy értesültünk, hogy ilyenekkel Fenséged bőségesen rendelkezik.

Más a lelkiállapota egy udvari alkalmazottnak, aki egy elmaradt ország gyenge uralkodója mellett működik és ismét más egy a modern műveltség teljében levő egyházfőé. A két lelkiállapot közötti utat Vitéz hatalmas szelleme gyors iramban tette meg.

Vitéz maga nagyváradi püspök korában 1444-ben kezdett igazándiban *könyveket gyüjteni.* Már itt fejedelemhez hasonló módon vette körül magát jeles tudósokkal. Ezek között találjuk *Vergerio* Péter Pál bölcsészt és humanistát, *Podacataro* Fülöp görög írót, *Szanocki* György lengyel tudóst, a későbbi lembergi püspököt, *Peuerbach* György csillagászt, a híres *Váradi Táblák* szerzőjét. Könyvtárszámba ment abba az időben már az a kéziratömeg, amellyel ezek az urak kedveskedtek vendéglátó gazdájuknak. Kívülük *Trapezunti* György teológiai íróról, *Argyropylos* János műfordítóról és *Tribrachus* Gáspár ferrarai eccloga-költőről tudjuk, hogy készörömest küldték el kéziratos műveiket a magyar egyházfejedelemnek. *Peuerbach* György említett művében — Fraknói közlése szerint — így aposztrofálja Vitéz kultúrális működését:

S. KALIVODA KATA: KOFÁK

MDK

Kalivoda Kata, festőm.

Ujonc. Olf. Jelz.

Árv. Csarn. 1937.okt. 83 sz./Árv.Közl. rf.sz./ 26.1.

MDK

Kalivoda Kata, festöm.

Ujonc. Olf. Jelz.

Árv. Közl. 1937. 4.rk.sz. 26.l.

MDK

Kalivoda Kata, festöm.

Ujonc. Olf. Jelz.

Árv. Közl. 1936. márc. 70. sz. 2. h. 3x. 40. l.

MDK

S.Kalivoda Kata,

önálló gyüjt.kiálitás keretében mutatkozott be.
1918.

A Nemz. Szql. 4oo-ik jub.és a KEVE XX-ik kiáll.-a.
1929.febr.

S.KALIVODA KATA

Kertünk. Olajf.

KMT 1912/13.téli kiáll. kat. 37.oldal

KALIVODA KATA

Erdei kunyhó. Olaj f.

Képzőm. Társ. 1907/8. téli kiáll. kat. 48. oldal

MDK

S.Kalivoda Kata ,festöm.

34. Délutáni álom. Repr.

Képzöm. Társ. 1912/13 téli kiáll. Kat.

MDK

S.Kalivoda Kata festő

A N.Szal. őszi tárlata. Képzőművészet 1932. 53.sz. 188 l.

S. Kalivoda Kata

MDK

Önarckép, olf.

Műcsarnok 1924. febr. márc.

MDK

S. Kalivoda Kata

1914. Egyesületi aranyérem

Magyar Képzőművésznők Egyesülete X. kiáll. 1918. ápr.

MDK

S. Kalivoda Kata

1909. Szfvárosi dij

Magyar Képzőművésznők Egyesülete X. kiáll.
1918. ápr.

MDK

Kalivoda Kata

Magyar Képzőművésznők Egyesülete X. kiáll. 1918. ápr.

MDK

S. Kalivoda Kata

1916. 5oo K-ás székesfővárosi dij

Magyar Képzőművésznők Egyesülete X. kiáll. 1918. ápr.

MDK

Kalivoda Kata, festö

Ujonc. Jelzett. Olf.

Árverési Közlöny. Festm., rajzok. 1936 okt. 4. rk. sz. 34.1.

M.D.K.

S. Kalivoda Kata /1877-1936/

275. Templombamenők. Olajf. 50 x 42. vászon.

Háborus mütárgyveszteségjegyzékek. I. füzet.
MUMOK. Bp. 1952. 32. l.

MDK

Kalivoda Kata, festö
szül. 1883.

Imádkozó kisleány. Jel.: K.K. Vászon.

Ernst Muzeum aukciói. 43.sz. Bp. 1929. Kat. 22 o.

M.D.K.

S. Kalivoda Kata /1877-

379. Önarckép. Olajf. 50x39 vászon
380. Napfényben. Olajf. 65.5x59.5 vászon.

Háborus mütárgyveszteség-jegyzékek. IV. füzet.
MUMOK. Bp. 1952. 26. l.

Kalivoda Kata
Sándorné
gyógyt. Eiáltlan.

1918. febr. a Nemzeti
Halomban. 81 mm.

207.

Payne, A. H.

A Vendôme-tér Párisban. (Vendôme-Platz (zu Paris.) Deroy rajza után.

Am.

107 x 164 mm.

K. 0.50

MDK

Kalivoda Kata

Reggeli, olajfm.

Képzőm.Társ.1909/10.téli kiáll.kat. 51.1.

MDK

Kalivoda Kata festőművésznő

A néhai özvegy Nemes Nándorné-féle ösztöndijat a Képzőm.Társ. igazgatósága Kalivoda Kata festőművésznőnek itélte.

Műcsarnok, 1907. 3.sz. 16.l.

MDK

Kalivoda Kata

A képzőművészeti év eseményei. P.H. 1933. évi nagy naptára. 56.l.

MDK

S. Kalivoda Kata

1914 -re tervezett kiállitása Sándor Antallal kollektiven- mütermük leégése miatt elmarad.

Képzömüvészet. -

Budapesti Hirlap. 1913. május 18. Képzömüvészet. U.609

MDK

S.Kaliveda Kata , festöm.

28. Interieur. Olt.
34. Délutáni álom. "

Képzöm. Társ. 1912/13 téli kiáll. Kat. 39.l.

Kalivoda Kata MDK

Parasztudvat, olf.

Műcsarnok 1908. tavaszi kiáll.

Kalivoda Kata

Bölcső mellett, olf.

Műcsarnok 1908/9. téli nemzetközi kiáll.

MDK

S.Kalivoda Kata

Árpádházi Szt.Margit vezeklése
Árpádházi Szt.Margit a liliomok között

Árpádházi Szentek Modern Egyházművészeti Kiállításának Katalogusa.Bpest.1930.Aug. Nemzeti Szalon.

Kalivoda Karl

Kiállítás

P. H. 932. IX. 4.

T. Cim!

A Művészettörténeti Dokumentációs Kö
ráskiadvány-sorozatát. A sorozat első

"Magyar Tanácsköztársaság Ké
cimü levéltári publikáció jelent meg, a
Művészeti Osztályának iratanyagát és a
iratanyagának a képzőművészetre vonat

Értesitjük, hogy ezenkivül intézetünk k

"Művészettörténeti Tanulmányo
cimü kötete, mely a Dokumentációs Kö

Továbbá kapható

"Művészettörténeti Tanulmányo
cimü kötete. Ára: 45.- Ft.

A felsorolt kiadványok megvásárolható

MDK

Kalivoda Kata

Erdei kunyhó.Olajf.

KMT 1907/8. téli kiáll. 48.l.

MDK

S.Kalivoda Kata

Kertünk, olajf.

Képzóm.Társ.1912/13.téli kiall.kat.37.l.

S.Kalivoda Kata, festőm. MDK

34. Délutáni álomm. /Kisbaba és bölcső./

Repr.

KMT 1912/13 téli kiáll. Kat.

MDK

Kallivoda Kata, festöm.

239. Zászlószentelés. Repr.

Műcsarnok. 1906/7 téli nemzetk.kiáll. Kat.

S. Kalivoda Kata

MDK

Önarckép

Műcsarnok 1924 február-március

Kalivoda Kata.

Müveiből kiállitást rendezett a Nemzeti Szalon 1910-ben.

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat.

Kallivoda Kata

Márffy Ödön, Katona Nándor, Glatz Oszkár, Magyar-Mannheimer Gusztáv, Mihalik Dániel, Vaszary János és Pállya Celesztin művészeket a "modernek közül" sorolja fel Rm., mint akik a Szent György-céh tagjainak aukcióján vettek részt alkotásaikkal a Nemzeti Szalonban rendezett kiállitáson.

A HÉT, Bp. 1910. ápr. 17.
XXI. évf. 16. sz. 263. lap

Kallivoda Kata

Név nélkül több dilettánssal együtt emliti, akik a közhiedelem szerint professzionisták "óriási méreteikkel...hetykén, kacskaringósan görcsösen vonaglóan meghuzott ecsetvonások, kékek, vörösek, lilák, kicsitt halottak, de tagadhatatlanul jó képekről tanultak."
Marco: "A téli tárlat I." c. beszámolója.

A HÉT, Bp. 1906. nov. 18. XVII. évf.
46. sz. 769-770. lap.

Kalivoda Kata

Bruck Hermina, Büttner Helén, Klammer Mariska, Sós Elemérné, Kazacsay Gerőné festőművészekről Tövis: "Művésznők" c. kritikája állítja: "fejlődés nem igen konstatálható a felsoroltak egyikénél sem; kiforrott, kész egyéniségek többnyire, se jobbat, se rosszabbat aligha fog produkálni valamelyikük is, legfeljebb arról lehet szó: milyen előnyösen van képviselve egyik-másik ezen a tárlaton."

A Magyar Képzőművésznők Egyesülete rendezte a kiállitást a Nemzeti Szalonban.

A HÉT, Bp. 1909. ápr. 25. XX. évf. 17. sz. 290-291. lap.

Kalivoda Kata

A Nemzeti Szalonban rendezett tárlatról /Rm./: „S. Kalivoda Kata kiállitása" cimmel méltatja a müvész nyolcvanegy darabból álló gyüjteményét. Közöttük minden megtalálható: nagyméretü kompoziciók, figurális müvek, tájképek , portrék, zsánerképek, tanulmányok. Külön kiemeli: "Nagymosás", "Hazatérő kofák", "Müteremsarok", "Kézimunkázó leány", "Vasalás" c. müveit, valamint önarcképét.

A HÉT, Bp. 1918. febr. lo.
XXIX. évf. 6. sz. 91. lap.

KALIVODA KATA, festő

Nemes Marcell 1911-ben 80 képet ajándékozott a Kecskeméti Múzeumnak.-E gyüjtemény jegyzéke:
29.-KALIVODA KATA: Festő-interieur.-Vaszon, olaj.
59,5+53 cm.-Jelezve nincs.-Régi ltsz
56/N:29/.-Elveszett.-39.kép.-298.old

SÜMEGI GYÖRGY: Nemes Marcell a mügyüjtő Adalékok a magyar mügyüjtés századeleji történetéhez 275.old

CUMANIA, III. HISTORIA, Bács-Kiskun Megye Múzeumainak Közleményei, Kecskemét, 1975

KALIVODA KATA, festő

--

Nemes Marcell 1911-ben 80 képet ajándékozott a Kecskeméti Múzeumnak.-E gyüjtemény jegyzéke:

29.-KALIVODA KATA: Festő-interieur.-Vászon,olaj.~~59,5+~~ 59,5+53 cm.-Jelezve nincs.-Régi ltsz: 56/N:29/.-Elveszett.-39.kép.Fekete repr.- 298.old

SÜMEGI GYÖRGY: Nemes Marcell a mügyüjtő Adalékok a magyar mügyüjtés századeleji történetéhez 275.old

CUMANIA,III.HISTORIA, Bács-Kiskun Megyei Múzeumok Közleményei, Kecskemét, 1975

KALIVODA KATA, festő

Nemes Marcell a Kecskeméti Múz.Képtárának megalapitásá
ra 1911-ben 79 képet adott a múzeumnak.A gyüjtemény egy
része a Városi Múz.képtárának avató kiállitásán került
először a nagyobb közönség elé/1924.VI.6-X.26/.A gyüj-
teménybül kiallitottak:
KALIVODA KATA: FESTŐ-INTERIEUR, című művét is. 282.old
31.jegyz

SÜMEGI GYÖRGY: Nemes Marcell a műgyüjtő Adalékok a ma
gyar műgyüjtés századeleji történetéhez 275.old

DUMANJA, III. HISTORIA, Bács-Kiskun Megyei Múzeumok
Közleményei, Kecskemét, 1975

S Kalivoda Kata MDK

Téli táj, olf.

Mücsarnok 1910. Vándorkiállitás

Kalivoda Kata.

Müveiből kiállitást rendezett a Nemzeti Szalon 1918-ban.

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat.

Kalivoda Kata

MDK

Misére menők, olf.

Mücsarnok 1908/9. téli nemzetközi kiáll.

Kalivoda Kata MDK

Terasz, olf.

Kertrészlet, olf.

Műcsarnok 1908/9. téli nemzetközi kiáll.

MDK

S.Kalivoda Kata

Zala György, festm.

Képzőművészet, 1929. 129 l.

2/.

MDK

Kalivoda Kata, festöm.

Kofák.	Repr. 140.1.
Cigány Carmen.	Repr. 139.1.
A mi kertünk.	Repr. 139.1.

Hosszu idej, h. a közönség semmit nem hall K.K.-ról, aki pedig a legnépszerübb müvészek egyike volt. Része volt a müértökön kivül müvésztársai és a sajtó elismerésében, kitüntették a Nemzeti Szalon aranyérmével. -Tizmhosszu esztendöre ki hullt az ecset kezébel

Chroniqueur: Müteremlátogatás Sándorné Kalivoda Kata.

Képzömüvészet. 1929. 21. sz.

1/.

MDK

S.Kalivoda Kata.

Zala György. Festmény az ülö mesterröl.
Repr.

Tanulmány. Repr. 137.1.
Önarckép. Repr. 137.1.
Zászlószentelés Repr. 138.1.

Chroniqueur:

Müteremlátogatás Sándorné Kalivoda Katánál.

Képzömüvészet. 1929. 21.sz.

MDK

S.Kalivoda Kata, festöm.

Téli táj. Olf.

OMKT-Vándorkiállitások 1910. szept.8.-dec.27.Eger,Miskolc,Kassa,Eperjes, S.a.ujhely, Debrecen, Gyöngyös.
Kat.78.1.

Kallivoda Kata MDK

Zászlószentelés, repr.

Műcsarnok 1906/7. téli nemzetk. kiáll.

Kalivoda Kata MDK

Ravatal mellett, olf.

Mücsarnok 1907/8. téli kiáll.

Kalivoda Kata MDK

Erdei kunyhó, olf.

Mücsarnok 1907/8. téli kiáll.

Kalivoda Kata MDK

Táncolók, olf.
Zászlószentelés, olf.
Akttanulmány, olf.

Mücsarnok 1906/7. téli nemzetközi kiáll.

Kalivoda Kata MDK

Úrnapi körmenet, olf.

Műcsarnok 1907/8. téli kiáll.

Kalivoda Kata

— **Kalivoda Kata festőművésznő meghalt.** *Szurdokpüspökiből* jelentik, hogy *Kalivoda* Kata, az ismertnevű, kitűnő festőművésznő ott hétfőn este meghalt. Kalivoda Kata Letenyén született, Zala megyében, 1883-ban s tanulmányait a budapesti Képzőművészeti Főiskolán végezte. Münchenben Firlénél, Párizsban Laurensnál tanult és 1907-ben állított ki először a Műcsarnokban, ahol a következő évben megnyerte Nemes grófné ösztöndíját. Kiváltkép zsánerképeket festett, amelyekkel több díjat nyert. Két képe a Szépművészeti Múzeumba került: a *Templombamenők* és a *Búcsúsok*. Igen sok illusztrációt készített különböző folyóiratokba. Kalivoda Kata halála érzékeny vesztesége művészetünknek. Temetése csütörtökön délután lesz.

P.N.936.V.13.

Kalivoda Kata

"Zászlószentelés" c. festményét hozza a lap.
Repr.

ÉLET, Bp. 1909. május 9. I. évf. 19. sz.
620. lap.

Kallivoda Kata

Komáromi Kacz Endréné tizenkét akvarelljéről mondja a kritika: technikai készsége mellett is kissé klisészerü,

Raynerné Istvánffy Gabriella ugyanugy hat, mint Komáromi Kacz Endréné müvei.

Rauscher Juliska képei valóságos oázist jelentenek.

Sidló Ferencné talentumos akvarelljeit kiemeli a kritika,

Somló Sári Vajda János szobrát szintén megdicséri a kritikus,

Tótváradi Korniss Elemérné csipkéi szépek.

Élet, Bp. 1916. márc. 12. VIII. évf. 11. sz. 259. lap.

S. Kalivoda Kata

Müvenet 1918 16,17.

Romániai Jókai-Egyesület

IX. 68, 69.

Kallivoda Kata 1-

A Magyar Képzőművészek kiállitása a Nemzeti Szalonban c. tárlatot ismerteti m.sign.-val /Margitay E./
Boérné Undi Mariska erős portréi, interiörjei, és a Biró Máté legendáját ábrázoló gyönyörü üvegablakaival szerepel. Vonal és szinérzéke, dekorativ tudása messze kiemeli társai közül.

Kallivoda Kata "Éjféli misé"-je csupa szinbeli finomság. Minden képe tudásról, erőről tanuskodik.

Kazacsay Gerőné két vászna méltó az elismerésre.
Klammer Mariska tájképei gyönyörködtetőek.
folytatását lásd a2"-es sz. cédulán.

Élet, Bp. 1916. márc. 12. VIII. évf. 11. sz. 259. lap.

Kallivoda Kata

A tavaszi tárlatról, melyet a Nemzeti Szalonban rendeztek, M. sign.-val Margitay Ernő számol be. Felsorolja a résztvevő művészeket , s röviden jellemzi műveiket.

Festők: Faragó Géza, Góth Móric, Pentelei Molnár János, Bakos Tibor, Kőváry Szilárd, Raáb Ervin, Borszéky Frigyes, Kallivoda Kata, Sülley Erzsébet, Büttner Helén.

Grafikusok: Olgyay Viktor, Conrád Gyula, Kubinyi, Rauscher, Lévy-Lénárd, Nagy Sándor.

Kallivoda Kata, mindhárom festőművésznő tudását frissnek, biztosnak nevezi a kritika.

ÉLET, Bp. 1910. márc. 27. II. évf. 13. sz. 431. lap.

S. Kallivoda Kata

Árpádházi Szentek kiállításán a Nemzeti Szalonban "Árpádházi Margit vezeklése szerepelt.

M. 930. VIII. 15.

S. Kalivoda Kata

Árpádházi szentek kiállításán a Nemzeti Szalonban "Árpádházi Szent Margit vezeklése" c. vászna szerepelt

PH.930.VIII.15.

S. Kallivoda Kata

Modern egyházművészeti kiállításon a Nemzeti Szalonban szerepelt.

UN. 930. VIII. 17.

MDK

S. Kalivoda Kata

Parasztleany. Olajf.

Képzőm.Társ. 1912/13. téli kiall.kat. 69.l.

S. Kalivoda Kata MDK

Csendélet, olf.

Mücsarnok 1913-14 téli kiállitás

Kalivoda Kata

r. 1799

l. Vas. kij.

1913. 209. l.

Eger
Érseki Lyceum Könyvgyűjtemény
1897

Kalivoda Kata, Sándor

tanárné, festő, szül. 1877 IV. 6

Lelenyén. Budapesten, Münchenben és Párisban tanult.

Élénk színhatású életképeket festett.

Deák Ferenc:

Derékon alól, ülve, hétv
döke s bajusza sötétbarna, sze
karjával az asztalra támasz
tű van szurva, kivágott fehér
s nadrágja szürke. A hátte
ros szövettel van bevonva.

Olajfestés, vászonra, me
Vétetett 1888. september
Sz. nyugtára. – Elszámoltatott 1888. x
Ára 30 frt. (L. 33/88 4

Kalivoda Kita, festő, stb. marad, l. 371/sor.

— Folytatólag tovább: Két képe a Szépművészeti Múzeumba került.

Kalivoda Kata

Müvenet 1908. 419

...május hó.

		P	f	P	f
... kp. ellen	P/1	15.293	88	15.293	88
...k Szentes,	n/2.	3.276	20	3.276	20
... hben	[illegible]/3	5.140	80	5.140	80
... hben	[illegible]/3	5.140	80	5.140	80
...k, kp.		9.880	04	9.880	04
...nak, kp.	P/2	3.498	60	→	
...ónak.					

Kalivoda Kata

Művészet 1907. 131
– 1910. 223
– 1911. 132

V. I. Mészáros-utca 10

Kalivoda Kata

Kod. Eiall 1918.

Művészet 1918. 16.

~~Bécsi ötvösök VI. 307~~

Kalivoda Kata

Múcsarnok,
1906-7. téli tárl. 238-240.

III

702 (1874).
812 (44)

⊥ fordult

~~ok allegoriájának mellék alakjai.~~

atti szegletekben ülő ~~alakjuk~~ és ~~a történelmi tartományok~~
mattal ~~ülő~~ két ifjú ~~ábrázolja.~~ ~~Az egyik~~ Körülök az ar-
olvas és ~~hátra tett~~ jobbjában egyptomi
ig a Philologia, jobbra tekint, a térdé-
és ~~hátratott~~ bal kezében nyitott könyvet
szalag szoritja. ~~és~~ Meztelen testöket a
ja.

6 és 195:171 cm.
terjesztésre 1898: XII. 31-én kelt 81978
84/98). ~~a vételár~~ Elszámoltatott 1899: XI.
900: III. 4-én a 2075 sz. fogadta el. (111/

900: XI. 5-én (550/900).

102

S. Kalivoda Kata

Můžeme

1907-8. těli kiáll. 209, 213, 400

1908. tav. kiáll. 286

1908-9. těli kiáll. 695, 733, 734, 743

1909-10. těli kiáll. 394

1912. tav. kiáll. 3.

1912-13. těli kiáll. 2, 28, 34, 483

1913-14. těli kiáll. 589.

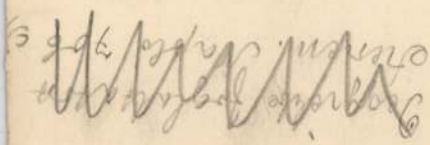

~~[illegible]~~ Művészetek allegoriája.

~~[illegible] ábrázolt~~ kiterjesztett szárnyú Genius kissé balra, de
~~t kiterjesztett~~ ve tartja. Jobb kezével a Zene
ki neki a lantot ajánlja fel; baljá-
szetet ~~[illegible]~~ ~~jelképező~~ allegorikus ~~alakot~~ karolja át,
lába kapaszkodik. A Genius fejét ba-
dős bő ruhája vállairól lecsuszott és
ra vetette ~~át~~. Lábaiknál paletta és
gott dombormű kőtile figyelmium-
s jobb lábával fellépett.

etei 346 : 209 cm.
ársház déli falán jobbra tevő fresko eredetije.
iki előterjesztésre 1898. XII-31-én kelt
vétetett (384/98), a vételár elszámolta-
/99.), az elszámolást 1900. III. 4-én a 2075
o).

Kalivoda Kata
Sándor Antalné

Művészeti lexikon
371.1.

A. 147(9)

S. Kalivoda Kata

vö.

(P-y) S. Kalivoda Kata. A Képzőművészeti Egyesületének kiállítása. Magyar Nemzet 1911. ápr. 13.

U. 232

Életrajz is van benne, érdekes felhasználandó.

Kalivoda Kata

Nr. 1982

~~Avas sírmező, huszárcsákó~~

~~VIII. 198.~~

Eötvös Imre, ö. 1577.
Eötvös István, ö. l. Érsekujvári I.
Eötvös István, ö. 1554.
Eötvös István, ö. 1577 - 1583.
Eötvös István, ö. XVII – XVII.
Eötvös István, ö. 1601.
Eötvös István, ö. 1715–1732.
Eötvös Jakab, ö. 1622.
Eötvös János l. Dédesi J.
Eötvös János l. Désy J.
Eötvös János, ö. 1566.
Eötvös János, ö. 1578.
Eötvös János, ö. 1581.
Eötvös János, ö. XVII.
Eötvös János, ö. 1601.
Eötvös János, ö. 1606.

Kalivoda Kata

1909. MKE kiállításán
Székesfővárosi díj

Tótvázsonyi népkvt. III. 240.

S. Kalivoda Kata

1916. MKE kiáll.
székesfővárosi díj

Elbocsátó-levél, sárvai Katonai

V. 252.

A MÚZEUMOK ÉS KÖNYVTÁRA

883

Iktató szám:

Érkezett: 19

A beadvány

kelte:

száma:

Tárgy:

S. Kalivoda Kata

1914. MKE. egyesületi aranyérem.

1916. MKE kiáll. N. halva

Éjféli mise, olaff.

Mosóleány, olaff. 1500.–

Kis konyhaleány: olaff. 1500.–

Fehér rózsák, olaff. 2000.–

egyébként itt már régebben is kiállított.

s tovább nem is, egyzem Ki.

Madonna, XV. század, Zsolyság

V. 163.

Kalivoda Kata

festů

úvod

z

Krück

I. 589. l.

Ráth György II. 62

Érkezett 1905 aug. 19.

760/1905 sz. (Bpest, 1905 aug. 12., 58.416 sz. a.)

A v. és k. o. miniszter Sebestyén József szegedi áll. rajztanítónak székelyföldi néprajzi gyűjtésre 300 k engedélyez. (Értesítés Sebestyénnek VIII. 22.) A M. N. Múz. igazgatóságának X. 11. e. i. 541/1905)

Kalivoda Kata

1911. gyüst. Ecall

Neureti kalom

Kalivoda Kata

Bpest székesfővárosi
díja a Magyar
Képzőművészek Egyesü-
letének 1910 évi tár-
latán

Kaliwoda Kata

Kepei a

Képmű, Múzeumban

Lelet, coitényi VI. 132.

S. Kalivoda Kata

Önarcheji, olyf

Budapest székesfőv.

– tulajd.

~~Bronzkori dísztük VII. [illegible] 8–10~~

Kalivoda Kata

szül. Lebenye (Zala m.)
1877. Rk. 4 polg.
1895/96 női önálló

Minutulus V. 257.

Kalivoda Kata

u. 1767

S. Kalivoda Kata

U. 1180

Kalivoda Kata

U. 1336.

Kalevala Kata

U. 232.

Kalivoda Kata

Taid Sándor Antalné

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedél

.....

a műhelyfőnök va
aláír

8. sorsz. Műhelyi minta. –

1877

Kalivoda Kata (Sándor Antalné), festőnő; szül. [redacted]
április 6-án Letenyén (Zala vármegye). 1895–1899-ig a budapesti mintarajziskolában Komócsyné és Aggházy Gyula, 1899–1902-ig a budapesti m. kir. női festőiskolában Deák-Ébner Lajos, 1902–1904-ig Münchenben Heinrich Heidner és Walter Firle, majd egy évig Párisban Jean Paul Laurens, tanárok vezetése alatt végezte tanulmányait. 1902 tavaszán a münchenni Kunstverein kiállításán Zászlószentelés, Férfiact, Fonóasszony, Fehérruhás lányok és Pasztell czímű műveivel vett részt.

A művésznő közlése nyomán.

Kalivoda Kata

u. 1767

Koll. Kiáll. Nemzeti Szalon.

Pesti Napló. 1918. febr. 7. (Kalivoda Kata.)

Müv.

j. 46

1 Rot. 8°

Lippich

Elek, Koronghi dr.

A finnek és a finn művészet

(98 - ik nám zárótven példányból)

S. Kalivoda Kata

U. 1982

Pesti Hirlap. 1916.
márc. 24. (Díjkiosztás a képzőművésznők kiállításán.)

Fenti: Kis konyhaleány c. dajf. a szerzőváros díját nyerte

Egyszerű

3.	"	"	4 és fél napidij,á
4.	"	"	Arck.vasúti igazolv
5.	febr.	2.	Vasuti jegy mint 1.
6.	"	3.	" " " 2.
7.	"	"	Egy és fél napidij
8.	"	11.	Vasúti jegy mint 1.
9.	"	12.	" " " 2.
10.	"	"	Két napidij á 16
11.	"	16.	Vasúti jegy mint 8.
12.	"	17.	" " " 2.
13.	"	"	Két napidij á 16
14.	márc.	6.	Vasúti jegy mint 1.
15.	"	8.	" " " 2.
16.	"	"	Két és fél napidij
			Átvitel :

239. KALLIVODA KATA: Zászlószentelés.

Kallivoda Kata

167. Bosznay István: Nyári nap.

tovább 3

~~Dely Alice, Vörösné~~

~~egyesületi díj Vásárnap~~
~~olaff. c. képére~~

Kalivoda Kata

egyesületi aranyérem
Csendélet c. olaff-ére.

Nagy Sándorné

grafi. ezüstérem Tündervilág a Városligetben c. nincs rajzára

Pongrác Sarolta
bárónő

nékesfővárosi díj
Szobám sarka c. olaff-ére

Undi Mariska

ezüstérem Virágos
udvar a Naphegyukaban
c. vizf-ére.

Az Ujság. 1914. márc.
27. (Díjkiosztás a
Magyar Képzőművésznők
Egyesületének kiállításán.)

U. 1336.

Ismeretlen festő.
A XIX. századból.

729. Damjanics János.

(látható, kissé fordultan
Térdig, jobbra ~~nézi~~, áll. M
jobbkezében tollas sapkát tart, balj
Feje elől kopasz; haja, szemöldöke,
tétbarna. Paszomántgallérú zsinóros
kötő szoritja, vállaira vetett menté
~~[illegible]~~ szüz Máriás fehér lobogóva

Vászon, méretei 130: 105 c
Az 1848/9-iki szabadsághar
Átvétetett az 1896: IV. 8-

Felirata fölül, balról a batérkoz
Kilenc Jorban: Fehértemplom
vácz - Legendorf Frolnok - Bi
szeg - Vácz - Nagy - Sarló - Kom
1848/9 4.

Kaliwoda Zata

Perällag III.

1453. l

1822. **Két ülőke,**

fényezett diófaállvánnyal, aranybrokát kárpi
mit Goldbrokat überzogen. Mitte XIX. Jah

1823. **Bölcső,**

bükkfa, faragott levélindadísszel és 1712-es
Blattrankendekor und Jahreszahl 1712. Un

1824. **Oltár,**

fa, márványosan festett. Az oltárkép Fekete-M
keretben. XVIII. sz. k. A gyöngyösi templom
mit Silberkrone in reich geschnitztem und verg

1825. **Heverő,**

(Recamier), faállvány, selyembrokátkárpitozá
überzogen. Anfang XIX. Jahrhundert.

1826. **Iróasztal,**

barna, fényezett fa, hajlott lábakkal, hullám
politiert, auf geschwungenen Beinen, mit zw

1827. **Iróasztalszék,**

tölgyfaállvány félkörös támlával, párnáján ke
SESSEL, das Gestell aus Eichenholz, mit h
strauss. Mitte XIX. Jahrhundert.

1828. **Irószekrény,**

fényezett diófabórítással, lecsapható írólapja
— SEKRETÄR, Nussholz, politiert, zum A
Empirestil.

1829. **Ülőgarnitura,**

darabjai: kanapé, két karosszék és asztal, fek
NITUR, bestehend aus Sofa, zwei Fauteuils
stoff überzogen.

1830. **Kanapé és két karosszék,**

barna fényezett faállványon fekete oszlopokk

KALIVODA KATA

festőiskolája
nők részére

Budapest, VI. kerület, Eötvös-utca 29. sz.

A tanitás október 15-én kezdődik. Addig is jelentkezni lehet levélben, személyesen vagy telefon utján (telefonszám: Dunakeszi 7.)
DUNAKESZIN, Liliom-utca 12. szám. 131042

1913. sept

magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191..... év

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztar

Kelt ....., 191..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

Kalivoda Kata

Nemzeti Salon Almanach

128

..... *mühely.*

elyfőnökség!

.....év ..... hó.....n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

re ..... számu .....

biztam

..... évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Kalivoda Kata

u. 1799

–	–	–	–	–	–	–	30
–	–	–	–	–	–	–	30
–	–	–	–	–	–	–	30
–	–	–	–	–	–	–	30
3	–	–	–	–	–	–	30
4	–	–	–	–	–	–	30
3	3	–	–	–	–		38
10	–	10	–	–	–		29
2	–	–	–	–	1	–	13
20 22	3	12	3		1		573

23

3

Kalivoda Kata

1911. április

kollektív kiállítása

Budapesten.

Az Ugaj 1911. dec. 31.

U. 78.

S. Kalvária K.

4038. *Templomba menők.*

Bekötött fejű és kendőbe burkolózott csizmás asszonyok, a kikkel egy kis leány is van, ki sárga fej- és piros vállkendőt visel. Mindannyian a kopasz akáczfáktól körülvett templomhoz törekszenek, a melyen túl a község egyes házai látszanak. Az előtérből jobbról feltörött út vezet a háttérbe, hol a tájékot még fel nem olvadt hó borítja. Az égbolt felhőzött.

Vászon, méretei 50 : 42 cm. — Lelt. sz. 4038. — Vétetett az 1911 április 21-iki 42111 sz. engedély szerint 400 K-án (936–911). — Kifizettetett 1911 május 19-én. — Elszámoltatott 1911 június 9-én (1359–911). — Az elszámolásra nézve lásd a 6407–912 szvsz. előadmányt.

III.
580 (4038)
625 (244).

III : 580

Vét. 1911

Kalivoda Kata

719 **Kuszka Jenő.** Csend. (Tolnamegye). Olajf. Eladó.
720 **Déry Béla.** Tél Tirolban. Olajf. Eladó.
721 **Nagy Vilmos.** Szolnoki művésztelep. Olajf. Eladó.
722 **Ujváry Ignác.** Ködös reggel. Olajf. Eladó.
723 **Déry Béla.** Verőfény a télben. Olajf. Eladó.
724 **Szlányi Lajos.** Szérűskert. Olajf. Eladó.
725 **Benczúr Béla.** Poros országút. Olajf. Eladó.
726 **Benczúr Béla.** Folyó mellett. Olajf. Eladó.
727 **Komáromi Kacz Endre.** Este a Strandon. Olajf. Eladó.
728 **Nagy Vilmos.** Kísértés. Olajf. Eladó.
729 **Peske Géza.** Lesben. Olajf. Eladó.
730 **Kóbor G. Henrik.** Csendes utca. Olajf. Eladó.
731 **Mányai József.** Nagybányai malom. Olajf. Eladó.
732 **Nagy Zsiga.** Arckép. Olajf. Magánt.
733 **Kalivoda Kata.** Terrasz. Olajf. Eladó.
734 **Kalivoda Kata.** Kertrészlet. Olajf. Eladó.
735 **Kiss Rezső.** Bányászcsalád. Olajf. Eladó.
736 **Szirmai Antal.** Libák. Olajf. Eladó.
737 **Miesz Frigyes.** Leány korsóval. Olajf. Eladó.
738 † **Lotz Károly.** Báró Podmanitzky Ármin. Olajf.
*739 **Peske Géza.** Valami megcsípett. Olajf. Eladó.
740 **Kató Kálmán.** Nyári délután. Olajf. Eladó.
741 **Szlányi Lajos.** Kilátás ablakomból Olajf. Eladó.
742 **Lechner I. Ödön.** Szolnok vár. Olajf. Eladó.
743 **Kalivoda Kata.** Misére menők. Olajf. Eladó.
744 **Paczka Ferenc.** Falusi délután. Olajf. Eladó.
745 **Berkes Antal.** Utolsó sugarak. Olajf. Eladó.
746 **Koszta József.** Pihenés. Olajf. Eladó.
747 **Glatter Gyula.** Vízhordók a Zagyván. Olajf. Eladó.
748 **Komáromi Kacz Endre.** Viharos est. Olajf. Eladó.
749 **Juszkó Béla.** Saját lovas képmásom. Olajf. Eladó.
750 **Koszta József.** Mezei munkában. Olajf. Eladó.

Képrőm. Társ. 1908/9
Téli Kiáll. Cat.

696 **Erdőssy Béla.** Baromfivásár. Olajf. Eladó.

697 **Nagy Vilmos.** Rózsakert Olajf. Eladó.

698 **Mihalik Dániel.** Megáradt Zagyva tavaszkor. Olajf. Eladó.

699 **Rubovics Márk.** Felhős táj. Olajf. Eladó.

700 **Gy. Takach Béla.** Adoration of Buddha. „Buddha imádás". Olajf. Eladó.

701 **Khnopff, Fernande.** Női fej. Rajz. Gr. Széchenyi Pálné tulajdona.

702 **Uytterschaut, Victor.** Tél. Vízf. Eladó.

703 † **Rops, Felicien.** Temetés vallon földön. Kőrajz. Eladó.

704 † **Rops, Felicien.** Ártatlanság. Rajz. Eladó.

705 **Danse, August Michel.** A modell. Rézm. Eladó.

706 † **Rops, Felicien.** Sipkás nő. Rajz. Eladó.

*707 **Khnopff Fernand.** Tömjén. Olajf. Eladó.

708 † **Rops, Felicien.** Cigarettázó fiatal nő. Tollrajz. Eladó.

709 † **Rops, Felicien.** A lopás és a csábítás uralkodása a világon. Rajz. Eladó.

710 **Danse, Luise.** Apollo (Ribera után). Rézk. Eladó.

711 **Uyt erschaut, Victor.** Rynsburg (Hollandia). Vízf. Eladó.

712 **Uyterschaut, Victor.** A tengerparton. Vízf. Eladó.

XV. TEREM.

713 **Ujváry Ignác.** Deres reggel. Olajf. Eladó.

714 **dobai Székely. Andor.** Szegényház. Olajf. Eladó.

715 **Szlányi Lajos.** Zuzmarás reggel. Olajf. Magánt.

716 **Nagy Vilmos.** Udvarrészlet. Olajf. Eladó.

717 **Perlmutter Izsák.** Őszibarackok (csendélet). Olajf. Eladó.

718 **Perlmutter Izsák.** Besztercebánya esti világításnál. Olajf. Eladó.

Kalivoda Rata

Jlaraterés a vásárból

írta

Bíró József

A marosvásárhelyi képtár.

MAGYAR MUVESZET

1937. 178 l.

Írta

Cinke 1934

Kalivoda Kata

1 à 19

Nemreti Salon Almanach

126.

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

élyezem:

.....

vagy helyettesének
áírása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Kalivoda Kata

1895/96 – 1898/99 és 1899/900 – 1903/4. a Deák Ébner féle női fertőiskola növendéke.

Ferkèpzomfoiskèvk

97. l.

333

Kalivoda Kata

Kovács Lydia:
Magyar művésznők
otthon. Vas. Ujs. 1913.
209. l. képekkel.
Esetleg felhasználandó.

MDK

S.Kalivoda Kata

Templombamenők, o.

Szépműv.Muz. háborus veszteségeinek jegyz.
Bp.1952.

Kalivoda Kata

festőművész

Őszi tájkat - Nemzeti Szalonban - képével szerepel.
Több nagyobb kompozíciója.

Magyar Hirlap
1929.IV.8.

S. Kalivoda Kata

festőművész

Őszi Tárlat - Nemzeti Szalonban - képével szerepel.

U j s á g
1929.IX.8.

Kalivoda Kata

festőművész

Őszi Tárlat - Nemzeti Szalonban - képével szerepel.

Néhány nagy vásznu bronzhy, elmélyedő stúdiumok-ról tanúsbodik.

Nemzeti Ujság
1929.IX.8.

KALIVODA Kata
(Sándor Antalné)

②

Gyűjteményes kiállítása 1918-ban a
Nemzeti Galériában volt.

/Gábor Imréné-Rudas Klára/:Ujságrajzok.1919. Forradalmi szatira az egykoru ujságok rajzaiban. Bev.:Máté György.Bp. 1959.

4

gy . . . . . .

A KÉPEK

Tóth István: Szent György . . . . . Cimoldal

Tóth István: A fogadalmi templom felajánlásának reliefje 129

S. Kalivoda Kata: Zala György 130

Zala György és Orbán Antal: gróf Tisza István emlékszobra 132

Zala György és Orbán Antal: Az emlékszobor főalakja 133

…th István: gróf Széchenyi Miklós püspök . . 134

…tván: Éva 134

… Ádám 135

… Széchenyi-fürdő kútszobra . . 135

… 136

To… szobra 136

S. Kali… 137

S. Kalivoda … 137

A székesfőváros képzőművésznők részére pályadíjat alapított. Ezt a pályadíjat a Bárczy István polgármesterből, Benczur Gyula és Bruck Miksa festőművészekből álló biráló-bizottság Kalivoda Katalin festőművésznőnek ítélte oda.

Tevan nyomda és könyvk…

Kalivoda Kata

Művészet 1910. 223. l.

SZT. GYÖRGY

JUNIUS

Kalivoda Kata

ÖZV. GRÓF NEMES NÁNDORNÉ BÁRÓ RANSONNET ELIZA MŰVÉSZ-ÖSZTÖNDÍJA.

Az alapítvány néhai özv. gróf Nemes Nándorné 20.000 korona hagyományából áll, — célja fiatal művészeknek két évre évi 900 korona ösztöndíjjal való ellátása — az orsz. m. képzőművészeti társulat igazgatóságának művész-tagjai által eldöntendő pályázat útján.

1. 1903. Szablya-Frischauf Ferenc festő.
2. 1905. Pentelei Molnár János festő.
3. 1907. Kalivoda Kata festő.

Szm KT 50-132.c

KALIVODA *Kata, Sándor Antalné*, festő. * Letenye 1877 ápr. 6. Budapesten, Münchenben, Párizsban tanult s 1907 óta erőteljesen megfestett naturalista szemléletű életképeivel (Templomba menők, Kendőpróbálók, Búcsúsok a templomban, Első áldozás stb.) vett részt a kiállításokon. 1918. gyüjteményes kiállítása volt a Nemzeti Szalónban.

+ nigh
Szurdokpüspoki
1936 maj 11
E. G. I. 521 l

Kossuth Lajos utca Kerékhelyen

VII. 172

Kaliwoda Kata

Kaliwoda Kata, verehel. Sándor, magy. festőnő, Deák-Ébner tanítványa az Akadémián, majd Münchenben és Párisban tanult. Stül. 1883. Letenyén (Zala megye). — Irod. Műcsarnok II. 87. (1899.) — Nemzeti Kal. Alm. 1912. p. 178. — Krücken-Parlagi I. 589. — Művészet VI. 131., VII. 419., IX. 223., X. 132., XVII. 16. Z. v. Takács in Pester Lloyd v. 7. 2. 1918. Th-B. XIX. 468.

Kalivoda Kata

1911

Április 12-én nyílt meg a Nemzeti Szalonban a Magyar Képzőművésznők Egyesületének és Kalivoda Kata festményeinek kiállítása.

Művészet 1911. 192. l.

kissé balrafordult. Hajának
ke barna, szeme kék. Ékköves
gyöngyszeme homlokába lóg.
k betétje kék és ingvállának

éretei 4 : 3·1 cm. — Lelt. sz. 384.
Nemzeti Múzeum régiségtárától
85 április 14-én (97–885 rgst. sz.

Kalivoda Kata

Revár XX. 441. l.

S. Kalivoda Kata

Zala György arcképe
repr. festitől
Képzőművészet
1929. 130. l.

Kalivoda Kata

A Nemzeti Szalonban február 7-én nyilt meg S. Kalivoda Kata műveiből rendezett kiállítás. Nem emlékszünk, hogy az utóbbi években Kalivoda Kata felkereste volna a tárlatok nyilvánosságát, mostani gyűjteménye azonban, amely visszamenőleg demonstrálta fejlődését, annál kimerítőbb képet nyújtott munkásságáról, A nőfestőknél előszeretettel kultivált virág, csendélet és interieur, Kalivoda Katának nem témája. Mondanivalóit a szines és napfényes magyar vidékről meríti, a falu világából. Parasztok jelennek meg képein, batyus asszonyok és mezitlábas gyerekek, s képei arra valianak, hogy ezeket nem a városi kiránduló szemével nézi, hanem ismeri őket, egy-egy festménye mögött a tanulmányok egész sora van. Főképen figurális festő, alakjait leginkább plein-airbe szereti állítani, de mindig csak odáig, hogy a forma zártsága ne tompuljon, ne mosódjon el. Felfogását bizonyos tárgyilagosság jellemzi s előadása, alakjaihoz hasonlóan rusztikus. A nagy felületeket kultiválja s ahogyan ezeken a rajztudás erős bázisára támaszkodva végig szánt: e férfias biztonság tekintetében a festőnők közül alig állítható melléje valaki. Kalivoda Kata nagyon szívós energiával juthatott mai eredményeihez, a kiállítás meglepő haladásáról tanuskodott.

Művészet 1918. 16/17. l

Kalivoda Kata

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat
a Nemes Eliza ösztöndíjat Kalivoda Katának adta.

Művészet 1908. 419.1

MDK

MDK

S.Kalivoda Kata

Önarckép, o.

Napfényben, o.

Fővképtár háborus veszteségeinek jegyzéke

Bp. 1952.

EA ..... ltsz. Gyűjtés helye:

Kalivoda Kate

festőművész

Őszi Tárlat - Nemzeti Szalontan - képével szerepel.

Több várzna sak úgy sugározza az áhitatot.

Uj Nemzedék
1929.14.3.

Kalkán János, maszkkészitő

Busómaszk. Fából fargott amberarc. Festett. bordó feketével pirossal. Ködmöndarab csuklyával. -"kapa-Larfa". -Jan. Pann Múz. Ltsz: 60.271.1. -M: 248 mm. Sz: 165 mm. V: 40 mm. Készitett Kalkán János 1944-ben--I. tábla 3. kép.; VI. tábla E. kereszt metszet. 167. old

MANDOKI LÁSZLÓ: Busómaszkok 159. old

A Janus Pannonius Múzeum Evkönyve, 1961. Pécs, 1962

Kalkán Mátyás, a Nejzművészet mestere.

Id. Kapoli dutal emlékére Balatonlellén kétévenként megrendezik az országos faragókiállítást, a pályázatra beküldött anyagból. A kiállításra busómaszkokat állított ki (emlétve)

Horányi Barna: Kapoli emléke fában.
Somogyi Néplap, 1974. aug. 4.

Kalkán Mátyás, Jafaragó

Mohácsi Jafaragó.

Buzó-álarcokat kézít.

— : Buzójárás ra kézül Mohács

— : (— szöveg — fényhép —) 9.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. febr. 4.

Kalkan Mátyás

busómaszk faragó a „Népmüvészet mestere lett"

Magyar Nemzet, 1967. VIII. 18. 4. o.

Kalkan Mátyás, burómunk-fogó

MDK

A Népművészet mestere kitüntetést kapta.

—: Népművészek és népszevelők kitüntetése 1

ESTI HIRLAP, Bp. 1967. aug. 18.

Kalkan hátyás buzó maszfaragó

hajkapta a „Nyomuvészet

mestere" kitüntetést

Nyomva 1967 VIII. 19 2old

MDK

Kalkan Mátyás, buzómaszkhéniló

A Népművészet mestere lett.

— : Átmyújtottók .....

7

Népszabadság Bp. 1967. aug. 19.

Kalkán Mátyás

Az ötvenes években filmesek látták meg a magafaragta bresómaszkját és felkérték Kalkán Mátyást, hogy csináljon még néhányat.

Szebeni András: A bresómaszk faragó
Nők Lapja, 1977. febr. 19 - 10 oldal

BU

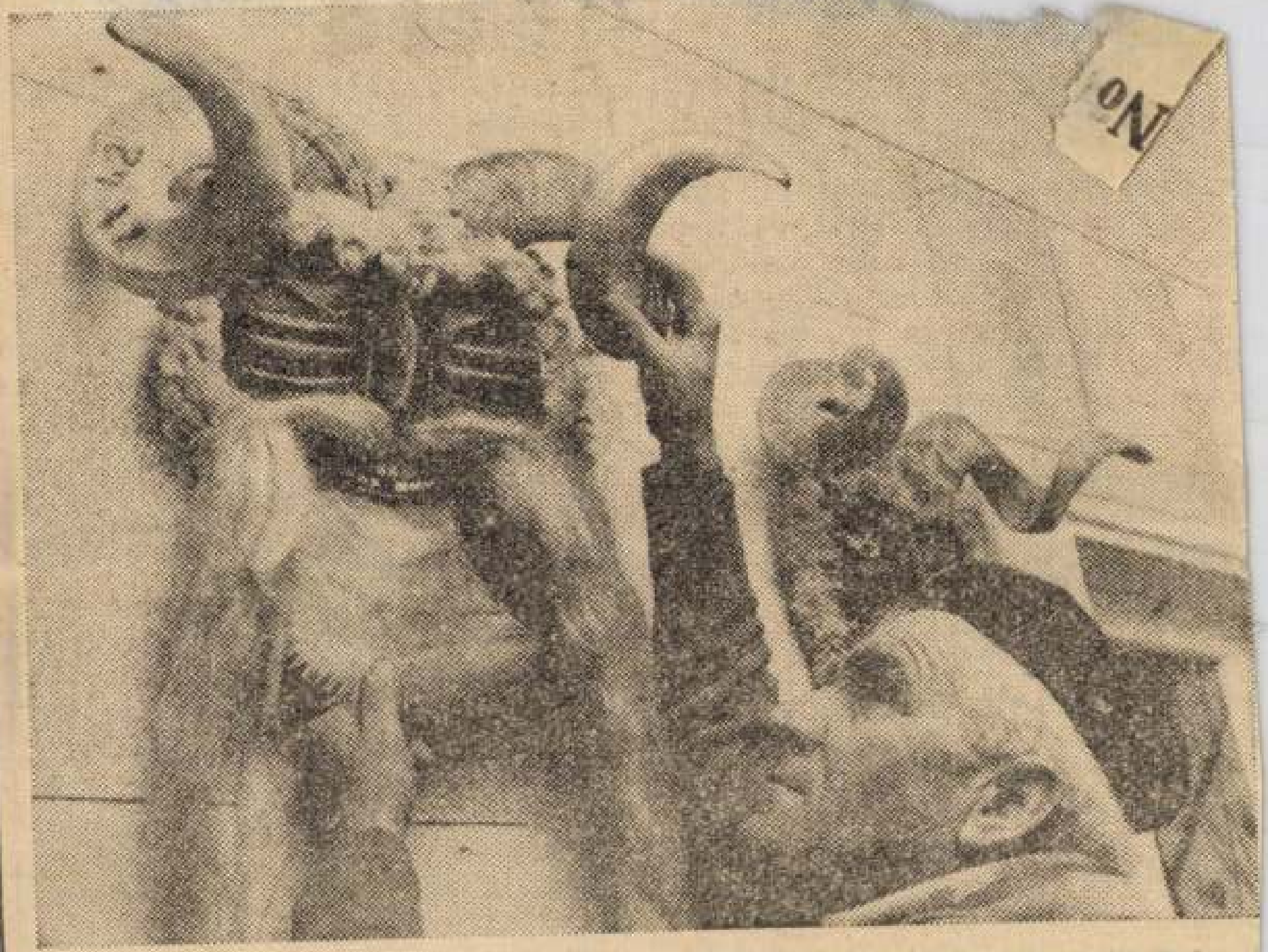

Eredeti „recept" szerint, állati vérrel festett busómaszkokat készít az idei busójárásra Kalkán Mátyás. A mohácsi fafaragó munkáiból készültek már álarcok a budapesti, a zágrábi néprajzi múzeumba, valamint a mohácsi Kanizsai Dorottya Múzeumba.

A most készülő álarcokat az idei busójáráson avatják fel.

(Bajkor József felvétele — MTI Fotó.)

... évi egyezmény jegyzokönyve

Tegnap Budapesten *Szalai Béla* ülkereskedelmi államtitkár és *erhard Nitzschke*, az NDK kül-ereskedelmi miniszterhelyettese láírta a két ország 1979. évi áru-sere-forgalmi jegyzőkönyvét. Je-en volt *Bíró József* külkereske-elmi miniszter és *Dieter Zibe-us*, az NDK budapesti nagykö-etségének ügyvivője is.

Az 1979. évre előirányzott köl-sönös szállítások értéke a tava-ihoz viszonyítva hét százalékkal övekszik, és meghaladja az 1,3 illiárd rubelt.

A magyar gépkivitelben igen elentős az autóbuszok, a szer-zámgépek, erőművi berendezések, lektromotorok, műszerek, élelmi-szeripari gépek aránya. Az NDK Magyarországra irányuló export-ában fontos szerepet játszanak az építőgépek, a W 50-es Robur és Barkas tehergépkocsik, textilgé-pek, emelő- és szállítóberendezé-ek, nyomdaipari gépek, a korsze-ű mezőgazdasági betakarítógé-pek. Folytatódnak a kölcsönös yers- és alapanyag-szállítások. Az NDK 1979-ben 500 ezer tonna arnaszén-brikettet, 250 ezer ton-na káli műtrágyát, 250 ezer tonna cementet, több mint 70 millió ru-bel értékben vegyipari anyagokat, kohászati termékeket és különfé-le építőanyagokat szállít Magyar-országra. Hazánk a többi között bauxitot, 25 ezer tonna timföldet, több ezer tonna aluminiumtömböt és félgyártmányokat, valamint nagy mennyiségű gyógyszeripari terméket exportál az NDK-ba.

A lakosság részére több mint 130 ezer hektoliter sör, különféle szövetek, szőnyegek, alsó- és felső kötöttáruk, függönyök, tizenöt-ezer moped, fényképezőgépek és különféle fotóműszaki cikkek, 10 ezer rádiókészülék, 17 ezer mosó-gép, 32 ezer háztartási varrógép, 15 ezer centrifuga, 10 ezer gáz-konvektor és kétezer gázbojler érkezik. Wartburg és Trabant személygépkocsikból összesen 32 500-at szállítanak

Magyarország az idén ezer ton-na szalámit, 500 tonna gyulai kol-bászt, több mint 100 ezer tonna gabonát, 400 ezer hektoliter bort és pezsgőt, valamint 165 ezer tonna friss és feldolgozott zöldséget és gyümölcsöt szállít

Kalkán Mátyás, fafaragó

USÓMASZKOK A MOHÁCSI FARSANG

(: -fénykép- szöveg)

6.

Népszabadság, Bp. 1979 febr. 10.

Kalkán Mátyás, népművén

BUSÓÁLARCOK, fából faragott, teljes alakú busófigurák láthatók Kalkán Mátyás mohácsi népművész Székesfehérvárott, a megyei művelődési központban most megnyílt kiállításán.

8.

– Hír

Nepszabadság, Bp. 1979 szept. 27.

Kalkán Mátyás
a népművészet mestere

1929-ben Mohács szigetén született
Kalkán Mátyás. Gyermekkorában
tanult meg bűsómaszkot faragni.

Szebeni András: A bűsómaszk faragó

Nők Lapja, 1977. febr. 19 – 10. oldal.

Kalkán Mátyás

1967-ben a Művelődésügyi Miniszteriumba hívták Kalkán Mátyást, ahol a népművészet mestere címet kapta.

Szebeni András: A bucsómaszk faragó. Nők Lapja, 1977. február 19-10. oldal.

Kalkbrenner György XVIII. nd.
Breslaui építőmester.
dr. Ogghány Mária nevint
/ „A nyeri apátság templomépítési
a XVIII. nd-ban / a zirci templom
alkotója

Nemzeti Cysóg 1937 XI. 2.

M.D.K.

Kalkó Ede.

Szobrászmüvész több hódmezővásárhelyi müvész társával kiállitást rendezett Szolnokon.

Hódmezővásárhelyi müvészek kiállitása Szolnokon
Városok Lapja. 1926. XXI.évf. 11.szám. juni.1.
108.old

Kalkó István
író

M.D.K

Nyujtózkodó

Írók és költők kiránduláson IV.
Élet és Irodalom, 1963. november 8 - 11 lap

Kalkopász Petrás

festő

U. 1185

20. Velenczo

568/900.

-jegyzék 20. szám.
22 fl 55 kr.

[illegible]

Kalkopász Petrás

litvan festő

U. 1185.

1910 körül a nagyvá=
radi hegyen lakott,
Tolstoj követője volt.
Az önköltsége ~~felül~~
megtérítésen felül nem
fogadott el pénzt ké-
peiért. Dióért, almáért
turóért és tejért festette
a hegyi lakokat, ~~[illegible]~~
vincellér-eket és a va-
suti bakterek feleségeit.
1914-ben már nem
volt Nagyváradon-

Nagyváradi Napló,

1914. jan. 22. (Árve-
rés a képkiállitáson.)

intetű Bizottság!

Kálmán, műszaki tanácsosnak
rencsem) az egyegyi róm.
rállítási munkáiról
felterjesztem és kérem,
tatni és rézéret a fel-
i méltóztatnak.
ltvégeinek fedezésére a
vallás és közoktatásügyi
yi mininterium

Kall Viktor lakatos tanuló MDK

Pécs

Sztálin, dombormü

Ifjuségi Képzőm. és Iparm. kiáll. N.Szal. 1950. jun. 14.1.

Kalla

l.

LykaMagyműI300-50

393, l.

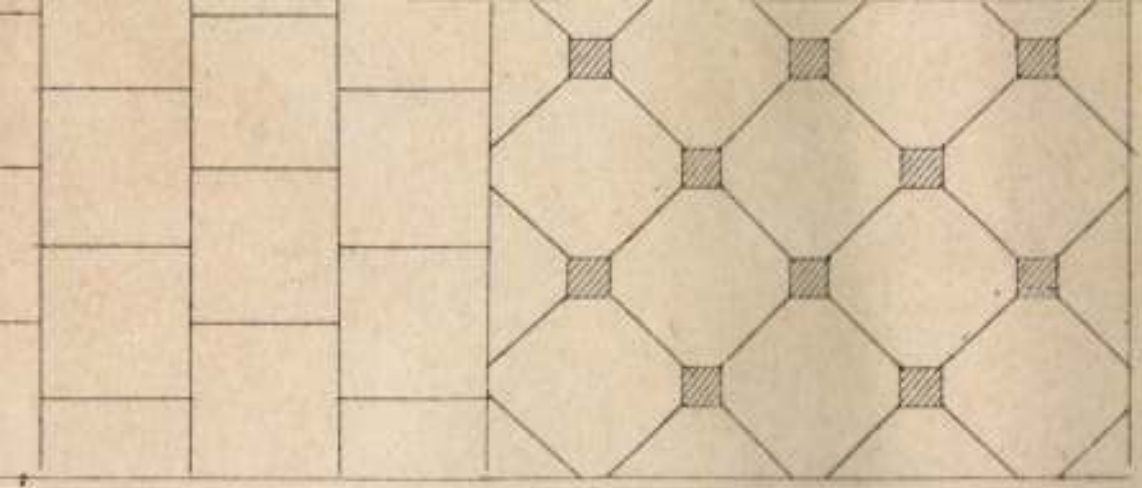

31. idom.

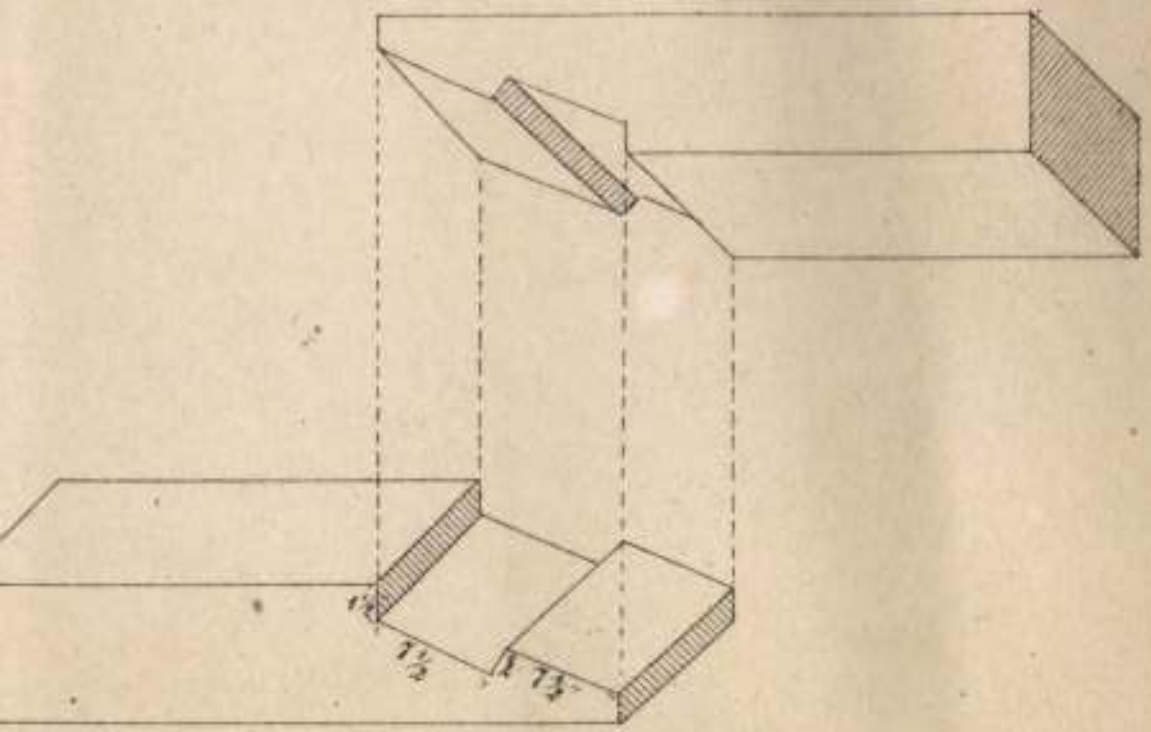

Gyomt. Rohn és Arund Pesten 1866.

Kalla

Lykanemzromantika
228. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36. IV. 1.

Kalla

Ltåb IV. 17

Kalla Mihály

Művészet. 1911.
20, 74, 76, 82

Kalla Miklós, [kádár, Jafinagó]

L.: Lotz K.

dr Boross M: kántód puszta kiáll. 1083.

Élet és Tudomány, Bp. 1980. aug. 22. XXXV/34

Kalivoda Kata

cród
z
m. K. K. gyüst-
kiáll. Élet 1918. 8 r.

Vasárnap **19** Kat. B. Margit	JANUÁR 31 NAP	Prot. Sára
Hétfő **20** Kat. Fáb. és Seb.		Prot. Fáb. és Seb.
Kedd **21** Kat. Ágnes sz. vt.		Prot. Ágnes
Szerda **22**		Prot. Artur

Kalivoda Kata

Irod

Takács, Z. v. Ausstellung der Malerin Kata Sándor-Kalivoda, Pester Lloyd 1918, 32, neggeli: 7.

Vasárnap **12** Kat. Szentcsalád	JANUÁR 31 NAP	Prot. Ernő
Hétfő **13** Kat. Veronika		Prot. Vidor
Kedd **14** Kat. Hilár pk. ea.		Prot. Bódog
Szerda **15**		Prot. Lóránt

Kalivoda Kata
festőművész

Őszi tár[illegible]t a Nemzeti S[illegible]onban

Az elmult képzőmüv[illegible] szezon nem jelentett nagyobb siker[illegible] a *Szalonnak;* voltak augurok, akik egy[illegible]nesen a hanyatlás utján látták — és látják még ma is — az erzsébet-téri kiállitási palotát haladni. A tavalyi passzivitást, természetesen, nem lehet helyrehozni... de lehetett belőle tanulni, — mégpedig sokat. A Szalon ezévi — 1929—1930-as — programja jóval frissebb, elevenebb és több eredményre kecsegtetőbb, mint a mult évi. Ez a tavaszi tárlat is, mely első ajtónyitása a háromhónapos képzőművészeti csendnek, minden zsufoltsága mellett ujra helyes nivóra lendíti a Szalont. Az előkészületben lévő kiállitások között ott látjuk Oscar *Larsen* kollektiv tárlatát, a nürnbergi reprezentativ kiállitás érdekességeit és a norvég képzőművészeti kiállitást, melyekről reméljük, nem ugy fognak sikerülni, mint a francia piktorok téli bemutatkozásai.

A vasárnap megnyiló őszi tárlat általános benyomása: a jól és szerencsésen összeválogatott anyag. Pedig nagyon kevés az ismert név, az ismert márka. Inkább fiatal, most lendülő művészek jelentek meg itt. Kalivoda Kata festményein kivül nagyobb kompozició nincsen, a plasztika pedig egyenesen a háttérben maradt... de az összhang, az általános nivó: kielégitő.

Határozottan tehetségesnek nevezhetjük *Molnár* Tibort, aki két értékes, kitünő munkájával *(Öreg férfi, Falurészlet)* érdekes ellentétben áll a szintén tőle származó *Cigányok az erdőn* cimü festményével. Az első kettő meglepően ügyes félárnyalatu beállitásai lekötik, megfogják a nézőt... ellentétben a harmadikkal, mely valószinüleg a kezdet kezdetéről származhat, annyira egységtelen, nem kifejező.

Magyarság
1929 IX.8

Huber István *(Arckép)* erős vonallal keretezi az arcot, a karokat és a ruha minden törését, hajlatát. Ez a kivitelezés precizkedésre vall, de minden nagyképüsködés nélküli precizkedésre, amit annál is inkább elfogadhatunk, mert átgondolt, higgadt szemü müvészt árul el minden ecsetvonás. Értékes portrét látunk a Berlinben élő *Müller* Ágotától *(Voronoff professzor)*. Az ismert tudósról készült portré, mely a nagyterem közepén van kiállitva, a tárlat egyik legjobb — naturalista megoldásu — munkája.

Értékes, de ma már idejét mult megoldással dolgozik *Csallóközi Farkas* Lőrinc *(Csend, Félhomályban)*, szinesebben, kevesebb liraisággal *Csillag* József *(Tarlószántás)*. Kitünő tehnikát árul el H. *Schuschny* Erna és *Bakonyi* Kató, kiknek csendéletei, tekintve az e müfaj borzalmas egyhanguságát, messze emelkednek ki az átlagból. Például *Szilággyi* Ignác csendélete *(Gyümölcsök)*, tényesre lakkozott kidolgozottságával annyira bántó, hogy télen, amikor hó borit majd mindent, kész veszedelem lesz ezekre nézni, mert hiába, nem élnek, nem élők...

A hosszu évekig külföldön tartózkodó *Czirjék* József most lép megint nyilvánosság elé. Hóolvadásos budai tája és egy aszszonyalakja nagy komponálási készségről tesznek bizonyságot. *Lajthánéné Führer* Ilus két arcképe, beállitás és megfigyelés tekintetében nemcsak figyelmet, hanem elismerést érdemel. Ugyszintén *Müller* Méla kosztümtanulmánya *(Ősanyám ruhája)*, valamint *Dimits* Sándor több hangulatos, levegős, meleget, tájszeretetet lehelő képe.

Eléggé jó festményeket és pasztelleket állitott ki: *Kis* Pál, *Jeney* Zoltán, *Páldy* Zoltán, *Murakőzy* László, *Zsotér* Ákos, *Tóth* Menyhért, tökéletes szinhatásu képet *Mészáros* Jenő, *Hrabovszky* Viola, *Vadon* Benjámin, aki sajnos, csak kisebb munkával szerepel és *Farkasházi* Miklós.

Az alig öt szobrász közül kiemelkedik *Kobór* Elek diófaszobra és *Koch* István alakja, mely kicsisége mellett is kifejező,

Dékány András

Kalkán Mátyás, faragó

8.

6.

EST

Busófarsangra készülve.
Mátyás mohácsi la-

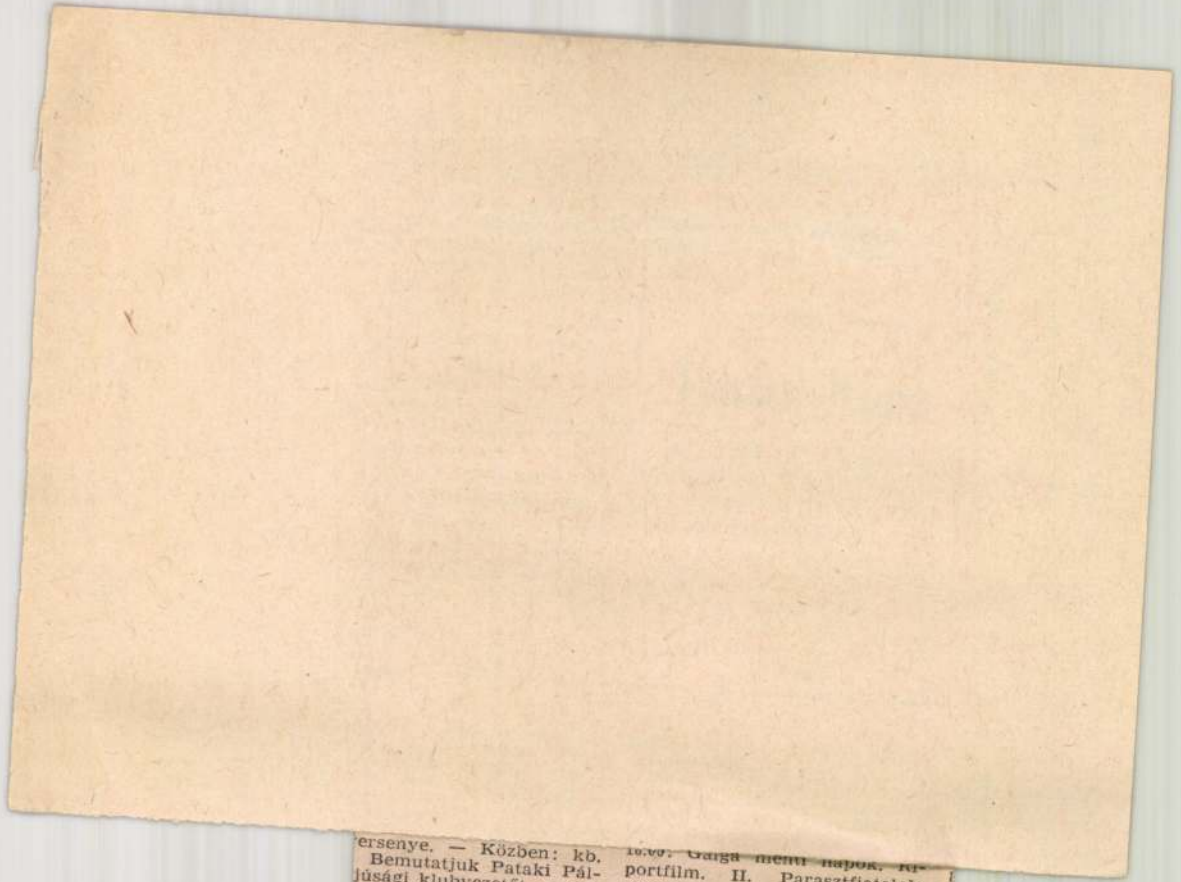

ersenye. — Közben: kb.
Bemutatjuk Pataki Pál-
júsági klubvezetőt. — Kb.

portfilm. II. Parasztfiatalok.
(Színes.) — 18.30: Öt perc me-
teorológia. — 18.35: Mindenki
özlekedik . . . — 18.50: Olajvi-

Kállai vár.

Lásd.

Borovszky Magyarország vm

Szabolcs vm.
455. l.
468. l.

ZALAEGERSZEGI PLEBANIAHIVATALTÓL.

38. szám.
930.

ZALAEGERSZEG 39 Or 0.12 MAGYARORSZÁG

A Műemlékek Országos Bizottsága
Lehintetes Elnökségének

Budapest

IX. Hőgyei-u. 10

Kállai vár

és Nagykálló

régi képe rézm.

Borovszky: Magy. orsz. vm

Szabolcs vm.

427. l.

Kállai régi vár mezze-

hára

Fénykép után rép.

Borovszky Magy. orsz. vm

Szabolcs vm.

478 l

Feladó: Felsővályi református egyház
Felső Vály
Utólsó posta Gömör Füge
(Gömör megye)

Kállay Andrea ~~festőművésznő~~ hölgy

Női akt
Fiatal férfi
Leányfej

A Budai Szépművészeti Társulat Karácsonyi kiállítása, 1936.XII.13.

285. kép. *Miseruha. Velence, 1480 körül.*

37. Illés Gyula	*Építőmunkásnő,*	gipsz	66 cm
38. Istók János	*Simonyi óbester,*	terrakotta	20 cm
39. Jálics Ernő	*Női arckép,*	gipsz	40 cm
40. Herczeg Klára	*Sportoló fiatalság,*	terrakotta	48 cm
41. Herczeg Klára	*Az első vörös nyakkendő,*	gipsz	65 cm
42. Halmágyi István	*H. Magduska úttörő,*	terrakotta	32 cm
43. Kállai Anna	*Olvasztár,* bronz		24 cm
44. Kállai Anna	*Vascsapolás,* dombormű,	gipsz	80x100 cm
45. Kamotsay István	*Csasztuska* (dombormű),	gipsz	77x77 cm
46. Kamotsay István	*Férfifej,*	márvány	45 cm
47. Kallós Elek	*Plakettek,*	bronz	
48. Kerényi Jenő	*Rizsültető lány,*	gipsz	48 cm
49. Kerényi Jenő	*Hunyadi János,*	gipsz	40 cm
50. Kerényi Jenő—Tar István	*Túrkeve,* (dombormű),	gipsz	130x180 cm
51. Kernstokné, Stricker Gina	*Albán lány,*	bauxit	33 cm
52. Kernstokné, Stricker Gina	*Öreg munkás,*	bauxit	33 cm
53. Kisfaludi Stróbl Zsigmond	*A vándor Petőfi,*	gipsz	66 cm
54. Kisfaludi Stróbl Zsigmond	*Szabadságért, békéért,*	bronz	57 cm
55. Kiss István	*Tengelykovács ifibrigád,* (dombormű),	gipsz	100x250 cm
56. Kiss István	*Békét,*	gipsz	100 cm
57. Kiss Kovács Gyula	*Professzor H. I. portréja,*	bronz	60 cm
58. Kiss Kovács Gyula	*Petőfi,* tanulmány,	gipsz	50 cm
59. Kocsis András	*A nép szolgálatában,*	gipsz	57 cm
60. Kocsis András	*Petőfi,*	gipsz	265 cm
61. Korányi Felicitasz	*Closca,* plakett,	gipsz	18 cm
62. T. Kovács Imre	*Pilótanő,*	gipsz	130 cm
63. Kovács Margit	*Édesanyám,*	bronz	32 cm
64. Kucs Béla	*Bányász,*	gipsz	190 cm
65. Laborcz Ferenc	*Téglát vivő fiú,*	fa	155 cm
66. Madarassy Walter	*Ifjúmunkás próbázás előtt,*	gipsz	100 cm
67. Macris Agamemnon	*Béketüntetés,*	bronz	12x20 cm
68. Marosán László—Huszár Imre	*Béke,*	gipsz	280 cm
69. Marton László	*Építőmunkások,* dombormű,	gipsz	100x200 cm
70. Marton László	*Veronika,*	gipsz	60 cm
71. Martsa István	*Villanyszerelő,*	gipsz	180 cm
72. Medgyessy Ferenc	*Napozó,*	márvány	150 cm
73. Mikus Sándor	*A Sztálin-szobor kétméteres mintája*	gipsz	
74. Olcsai Kiss Zoltán	*Rákosi-portré,*	gipsz	100 cm
75. Palotai Gyula	*Labdarúgó ifi,*	gipsz	48 cm
76. Pándi Kiss János	*Csapatzászlós,*	gipsz	124 cm
77. Pándi Kiss János	*Szovjet hősi emlékmű-tervezet,*	gipsz	48 cm
78. Pátzay Pál	*V. I. Lenin,*	gipsz	68 cm
79. Petri Lajos	*Balázs Béláné arcmása,*	gipsz	35 cm
80. Rubletzky Géza	*Jánoska unokám,* tanulmányfej,	bronz	30 cm

81. **Simon Ferenc**	*Érmek,*	bronz és gipsz	
82. **Somogyi Árpád**	*Agronómus lány,*	gipsz	170 cm
83. **Somogyi Árpád**	*Sarlóslány,*	gipsz	170 cm
84. **Somogyi József**	*Martinász,*	gipsz	75 cm
85. **Somogyi József**	*Hunyadi János lovasszoborterv,*	gipsz	60 cm
86. **Sóváry János**	*József Attila,*	gipsz	38 cm
87. **Sóváry János**	*Diszkoszvető*		150 cm
88. **Sóváry János**	*Medgyessy Ferenc arcmása,*	gipsz	35 cm
89. **Stöckert Károly**	*Olvasó katonák,*	gipsz	110 cm
90. **Szabó István**	*Bányász,*	fa	80 cm
91. **Szabó István**	*Rakodó bányász,*	terrakotta	15 cm
92. **Ifj. Szabó István**	*Építkezés* (dombormű),	gipsz	80×130 cm
93. **Szabó Iván**	*Úttörő,*	márvány	37 cm
94. **Szabó Iván**	*Vörös katona,*	bronz	49 cm
95. **Székelyné, Komor Anna**	*Ezt láttam a szovjet kolhozokban,*	terrakotta	15x27x35 cm
96. **Komor László**	*Döngölő,*	gipsz	120 cm
97. **Tar István**	*Lenin,*	gipsz	35 cm
98. **Tar István**	*Zrínyi,*	gipsz	60 cm
99. **Ungvári Lajos**	*Center,*	gipsz	50 cm
100. **Várady Sándor**	*Felszabadító szovjet harcos*		110 cm
101. **Vigh Tamás**	*Leányfej,*	gipsz	33 cm

Felvétel

Magyar Foto: GK 1029/3 Hegedüsné

Kállai Anna: Vasöntés

Gipsz-domborműi

1957. X. 29.

Neg. van

MDK

Kállay Andrea

Női akt, szobor

Fiatal férfi, "

Leányfej, "

Budai Szépm. Társ. karács.kiáll. 1936. dec.

Kállai Anna MDK

Olvasztár, bronz

Vascsapolás, dombormü, gipsz

Miccarnok 1951. II. Magy. Képzőm. Kiáll.

MDK

Kállay Anna

Amoszov a Rákosi Művekben. Gipsz dombormű.

"Magyar-Szovjet Baratság" Képzőművészeti kiállitás katalogusa.1952. 6.1.

MDK

Kállay Anna, szobrász

Amoszov a Rákosi Művekben. Gipszdomborom"

„Magy. Szovj. Barátság" – 1952 – Képzőm. kiáll. – Kat. 6. l.

Kállay Anna.

A Magyar-Szovjet Társaság képzőművészeti kiállításán Amoszov olvasztár magyarországi látogatását megörökítő domborművével szerepelt. (említve)

Népszava, 1952. Ápr. 11

MDK

Kállai Anna

Olvasztár, bronz

Vascsapolás, domb.mü, gipsz

II. Képzőm. Kiáll. 1951. nov. 13 l.

MDK

Xéîîai Anne

Olvasatér, brons

Vascsapolás, damb.mű, éipas

11. Képzőm. Kiáll. 1951. nov. 15 1.

MDK

Kállai Anna

Fej, bronz
" "

M.O. Képzőművv. Főisk. MEFESZ körének kiáll.
1949. febr.

Kállai Anna

nobrán

l.

Kállai Gyuláné

alatt.

Zólyomi várfelügyelőség

7 szám
1911

A

Müemléke
Országos k

Hivatkoza
kelt 541-1910 sza
jelentem, hogy Ka
kintve, hogy évesa
halt és neki mo

Fénykép.

Mi lepe.

Képzőművészeti Főiskola: 170 ltr.

Kállai Anna: Vasöntő munkái.

Diplomamunka: 1950/51

Szokai.

Negatív nincs.

Kállai ötvös Ferenc

Mint ötvös legény mint a dött Kassán, s vagy 1604 végén vagy 1605 elején halt meg.

Mihalik Lóiset. Kassaváros ötvösségének története. Bpest 1900. 238. l.

Halász László

vobrász

MDK

Kalivoda Kata

Bölcső mellett, of.

Műcsarnok 1908/9. téli nemzetk. kiáll. kat. 64.l.

Halló Laci!

Méltatlan

Tasnádi Attila: Biennálé Kassán.
Nepszava, 1976. dec. 19 - 8 oldal.

Kazinczy Ferenc:

Derékig, szem be néz, d
összefonhag tartja. Haja rö
penyének lehájtott gallérj
bátja zsinóros. Felirata a

„KAZINCZY F

Fametfet, méretei a k

8951.

Magyar iról arcképe
T. Füzet. pag. 6. N:

Kallivoda Tessza

textil

1924-25

Éirnisk 1930. 84. l.

Jókai Mór:

Mellig, kissé jobbra
fésült haja rövid, bajusza
lérja lehajtott, nyakkendőjé
ta a kép alatt:

„

alól balra: „Magy. irók arc
s jobbra: „3".

Fametszet, mé

89

Magyar irók arcképe
T. Füzet. pag. 35. № VIII.

7125

Kallivoda Klára

textil

1927-29

Éimisk 1930. 84. l.

MAGYAR NEMZET, 14.o.

KÁLLAI NAGY KRISZTINA

Gyermekkönyvek Óperencián innen és túl

Kállai Nagy Krisztina munkái idehaza és külföldön

László Dóra

Szerencsésnek mondhatók a mai harmincas, negyvenes éveikben járó szülők gyermekkorukat tekintve – legalábbis a vizuális nevelés szempontjából. A kicsinyeknek szóló kiadványokat akkoriban többek között *Reich Károly, Szántó Piroska, Würtz Ádám* és *Réber László* munkái ékesítették. A budapesti Kortárs Galéria Petőfi utcai Mesegalériájában négy éve látogatható az egykori és mai illusztrátorok eredeti munkáiból válogatott kiállítás. Nyitott szemmel kell járnia manapság annak, aki szép könyvet, jó mesét keres, mert a kis példányszámú kiadványok hamar elfogynak. A napokban egy könyvesboltban *Kállai Nagy Krisztina* meseillusztrátor osztrák kiadású, német nyelvű gyerekkönyvére bukkantam, és ez adott ötletet ahhoz, hogy felkeressem a grafikust, akinek eddigi – méretben – legnagyobb munkája a Tűzoltó utcai gyermekkórház melletti mesevilággá varázsolt, hatszáz négyzetméteres tűzfal.

– Az Iparművészeti Múzeum karácsonyi vásárán odalépett a standomhoz egy tizennégyéves-forma leány, és elmondta: iskolába menet gyakran a tűzfal felé kanyarodik, mert az jókedvre deríti – meséli mosolyogva Kállai Nagy Krisztina. – Már a Képzőművészeti Szakközépiskola utolsó éveiben is rajzolhattam gyerekkönyveket, könyvszakosként. Mindig vonzott az alkalmazott grafika, a könyvtervezés, tipográfia. Igazi illusztrátori pályafutásom a Dörmögő Dömötörnél indult, a nyolcvanas évek végén. Az újságnak akkor *Döbrentey Ildikó* volt a főszerkesztője és *Gaál Éva*, sok szép könyv alkotója a művészeti vezetője. Sokat köszönhetek nekik. Tíz éve diplomáztam a Képző- és Iparművészeti Főiskola alkalmazott grafika szakán, ösztöndíjjal tanultam Hollandiában és Brightonban. Elvégeztem a mesterképzőt is, *Orosz István* tanítványaként. *Bátki László* kollégámal jutottam el a frankfurti, majd a bolognai könyvvásárra. Dolgoztam angol és belga kiadók megbízásából, de a legkomolyabb kapcsolat az amerikai Intervisual Books kiadóval alakult ki, amely a többdimenziós gyerekkönyvek specialistája. Mulatságos volt, amikor Ausztriában egy kiállításon a művészeti könyvek között a saját munkámmal találtam szembe magam. Meglepett továbbá, hogy Kínában, ahol a legtöbb könyvet gyártják, nagyon érdeklődnek a karácsonyi mackós könyvem iránt.

– *Idehaza miért fogyatkoztak meg az igényes magyar gyerekkönyvek?*

– Gyermekkönyvet kiadni nagyon költséges, részben a sok illusztráció miatt; a kiadók e területen kis példányszámokkal dolgoznak. Fontos, hogy mit néznek a gyerekek, mint ahogy a mi nemzedékünk is komoly művészek munkáin nevelődött. A mindent elárasztó, sematikus, önálló karaktert nélkülöző rajzok súlyosan károsítják a felnövekvő nemzedék vizuális kultúráját. Fáj ezt tapasztalnom, szívesen illusztrálnék magyar anyagot. A Helikon Kiadó 1998-ban annak ellenére jelentette meg a Dünnyögők és Dúdolókat – *Gabnai Katalin* válogatását a néphagyomány mondott rítusaiból –, hogy alapvetően nem foglalkozik gyermekkönyvkiadással. A kötet Szép Könyv-díjat nyert. A Ha majd hatéves leszek című versválogatás 1995-ben jelent meg a Sziget Kiadónál tizenötezer példányban, és olyan sokan keresték, hogy abból újabb tizenötezer is elfogyott volna. Szeretek jó történeteket illusztrálni, nagyon fontos számomra, hogy milyen az irodalmi anyag. A Királykisasszony és a manó című könyv, amely tavaly a Harmat Kiadó gondozásában jelent meg, angol mese a javából.

– *Változatos könyvgyűjteményét látva, kik a kedvencei?*

Kállai Nagy Krisztina a Tűzoltó utcai gyermekkórház tűzfalát mesevilággá varázsolta FOTÓ: BELICZAY LÁSZLÓ

– Az angol és francia kiadványok közül sok kedvencem van. Inkább a könyv egészét tekintem, mint az illusztrátor nevét. Az egykori Kelet-Közép-Európa illusztrátorainak nem könnyű ismertté válniuk Nyugat-Európában. Fél évvel ezelőtt *Szegedi Katival, Szalma Edittel* és Bátki Lászlóval létrehoztuk az Óperencián Túliak Társaságát a szép gyerekkönyvek kiadására, megismertetésére. Ünnep, ha kézbe foghatom az elkészült, tetszetős kötetet, mert attól kezdve önálló életet él, amit megálmodtam.

Nem lettek drágábbak a síutak

A téli sportok kedvelőinek körében újra népszerű Szlovákia

Ahogy beállt a hideg, a síutak iránti érdeklődés is megnőtt, de ezzel együtt az utasforgalom enyhe visszaesését prognosztizálják a komolyabb, síutak szervezésére szakosodott utazási irodák. Kedvező hír, hogy a síterepeken lévő szállodák és a pályatulajdonosok nem emelték jelentős mértékben áraikat az idén.

A Magas-Tátrában folyamatosan működnek a hóágyúk

FOTÓ: MAGYAR MEMZET-ARCHÍV

HOMMER TIBOR

Nemzeti valutában vagy euróban számolnak el egymással az utazási irodák és a vendéglátók, így a forint dollárhoz viszonyított idei drámai árfolyamváltozása nem befolyásolja a síutak árát.

A lapunk által megkérdezett utazási irodáknál arról számoltak be, hogy idén sem a síbérletek, sem a szállások ára nem emelkedett. Ily módon továbbra is megmaradtak a régi árkülönbségek, amelyek fényében Olaszország bizonyul a legdrágábbnak: általában harminc százalékkal kerül többe ott a szállás és a síbérlet, mint Franciaországban, ahol 45–65 ezer forintért már hozzá lehet jutni egy nyolcnapos, hét éjszakás üdüléshez – tájékoztatta lapunkat *Regős Pál*, az Alpesi Travel ügyvezető igazgatója.

Az Alpesi tapasztalatai szerint Franciaország és Szlovákia iránt nyilvánul meg nagyobb érdeklődés, annak ellenére, hogy Szlovákiában a Hopok déli része még mindig nem alkalmas síelésre, viszont a Magas-Tátrában a Csorbató, a Lomnic és a Myto pályáit folyamatosan hóágyúzzák, így azok alkalmasak a téli sport szerelmeseinek fogadására, akárcsak a magyar határhoz közelebb eső Donovaly és Rózsahegy. A francia síterepek – az Alpesi megfigyelése szerint – minőségükkel vonzzák a vendégeket, nem egy helyen ugyanis 200-300 kilométer összhosszúságú, kiépített pályarendszerek állnak a turisták rendelkezésére. Mindemellett pedig a hó is biztosított, hiszen Franciaországban általában már december elején havazik.

Az Ibusz Rt. vezérigazgató-helyettese, *Gálpál Zoltán* szerint az alacsony árak az igen kiélezett piaci versenyhelyzetnek is köszönhetők. A hazai utaztatók rákényszerülnek arra, hogy fölkutassák az olcsó, de minőségi szolgáltatást biztosító szállodákat. Az Alpesi Travellel ellentétben az Ibusz azt regisztrálta, hogy a hóbiztonság miatt a környező országok közül inkább Ausztriát preferálják a síelni vágyók, annak ellenére, hogy a szlovákiai kínálat jóval olcsóbb az osztráknál.

Bár az Ibusz és az Alpesi is Franciaországot találta az egyik legfrekventáltabb síparadicsomnak, a Tensi Sí Irodában ennek éppen ellenkezőjét tapasztalják. Márton Péter igazgató szerint a magyarok már fölfedezték maguknak Franciaországot az elmúlt években, s most más helyek után kutatnak.

A síutak iránti érdeklődés most „ugrott meg", miután itthon is havazott – mondta Márton Péter, de hozzátette: ennek ellenére kevesebb helyfoglalást regisztrálnak, ami előrevetíti azt, hogy némileg visszaesik forgalmuk a tavalyi évhez képest.

Hitel vállalkozóknak

A nem fizetők nevét közzéteszik a médiában

CSÁKÓ ATTILA

sanak hitelhez. A részvénytársaság üzleti vállalkozás, amely mögött

tebb felén az érdekvédelmi szervezeti tagság növeli a vállalkozó, a vál-

Tarifaváltozások a távközlésben

A vezetékes távközlési tarifák február 1-jétől átlagosan legfeljebb hat százalékkal emelkednek. A Matávnál – amely az ország nyolc-

Kassa

Kállai ötvös Ferenc, 1605

Arch.Közl.1899. XXI. 238

Kassa

Kállai ötvös Mihály, 1639-62

Arch.Közl.1899. XXI. 270

KÖNYV

Bárány Tamás: Aki feltámadott

Istenkísértés

Néhány éve még legalább vitatkoztunk arról, hogy száguldó korunkban megírható-e a magyar nagyregény. Ma már a sürgetés indítéka ugyanúgy visszaszorult, mint a kételkedő ellenérveké, s az irodalom nemcsak kilátó pontjai előtt álldogál letargiásan, hanem hovatovább járt útjait is feladja a cselekvés öntudatát kínáló politika kalandjáért. S közben pedig egy magyar író műhelyében megszületik egy körkép, amely már nem is a történelem, hanem az Isten kísértése. Bárány Tamás útjára bocsát egy regényalakot, aki korunk magyar hétköznapjainak tereiről eljut az ősmítoszokig, s onnan a nagy világvallásokon át a krisztusi megváltás gondolatáig, majd tovább a bolognai vasúti merénylettől Palme legyilkolásáig, s a Fényes Ösvény szabadságharcától az iráni–iraki háborúig. Ez a regényalak már nem a századelő időproblémájának szülötte: nem hökkenti meg olvasóit korhatárokat áttörő alakváltozásaival, s racionális időképzeteket provokáló lélektanával. Szülője és fenntartója egy gondolat, melyet az önmagáról gondolkodó emberiség fogalmazott meg és fogalmaz újra örökké. A megváltás mítosza hordozza ezt a gondolatot, és szolgálja egyszerre az eszmény időtlenségét, valamint az időt csak egy-egy pillanatában felfogni képes emberi tudat történelemképzetét. Mert hosszú és kanyargós út előzte meg a megváltás eszményét. Az embernek fel kellett ismernie, hogy nem elég a mindenható és szigorú Isten szolgálata, és harmóniája is üres, ha annak ára a visszahúzódás az öntudatlanság azonosságába. Megalkotta tehát magának az isteni és az emberi természet együttélését, a megváltás áldozatában emberi értékké fogalmazta át az istenit, s vállalta, hogy az isteni kegyelemnek immár nemcsak részesévé, hanem részévé is kell lennie. E felismerésben azonban két súlyos következtetés is benne rejlett. A megváltás híve a maga igazságával szemben sem lehetett gőgös és megelégedett: hiteles képe világáról csak akkor lehetett, ha az magában foglalta az egymásra vetülő korábbi világképeket. S a megváltás híve nem helyezkedhetett el kényelmesen a krisztusi hit rendszerében, szembe kellett néznie azzal, hogy az isteni mű egyszerre befejezett és befejezetlen, a megváltás és az önmegváltások, az isten és az istenülési küzdelmek függvénye. Az első következtetés testet öltése a történelmi gondolkodás: igazságaink örök párbeszéde a múlttal és a jövővel; s művelődéstörténeti és vallási rendszerek örök kiépülése, szétválása, megtagadása és egymásba épülése. A másodiké pedig erkölcsi parancs az egyén számára: úgy kell élnie, hogy létének terében nincs külön ég és föld, s idejében sem válik ketté a krisztusi gondolat megszületésének kora és a mindenkori jelen, amelyre már csak az igazság követése vár.

Bárány Tamásnak az isteni igazságosztó elbeszélő szerepét kellett volna vállalnia, ha e két következtetéssel nem néz szembe. Az olvasó meggyőződhet arról, hogy nemcsak szembenézett, hanem széles tablójának indítékait találta meg bennük. Ezért nem is törekszik arra, hogy a világmindenségben végigvándorló hőse alakváltozásainak epikai hitelét megteremtse. Csupán első fejezete ígéri egy fikció belső logikájának érvényesülését. Itt ugyanis az író a köznapi élet felől közelíti meg a krisztusi eszményt: korunk egyik magyar átlagpolgárával fedezteti fel, hogy akaratlan csodák művelője, s emberfeletti képességek birtokosa. Ez a köznapi alak azonban hamar eltűnik Bárány Tamás regényéből, hogy átadja helyét az isteneknek és a prófétáknak, valamint a huszadik századvég történelmi sátánjainak és áldozatainak. Közös nevezőjüket a vallástörténeti rekonstrukciók rajzolják elénk, s azok a következtetések, amelyeket a mozaikkockákból összerakott történelmi tabló egésze foglal magában. „Utamon előttem jár Atón – biztatja magát Mózes –, vagy Él, vagy Elóhim, vagy Jahve, egyszóval maga az Úr, Ábrahám, Jichák és Izráél Istene, az én erőm és védelmezőm!" Mohamedet pedig arról világosítja fel a Sátán, hogy sokszor találkoztak már, de akkor őt másképp nevezték. Például: Sziddhárthának, vagy hatszáz éve a názáreti Jésuának. S amikor a keresztfán haldokló Jézus azt kérdezi Atyjától, ha most meghal, feltámad-é majd a halálból, az Atya így válaszol: „Többször, mint hinnéd, jó fiam. Hisz örökkévaló a te tiszted!" De örökké érdemes-e az emberiség a megváltásra? A vallások nem mondhatnak mást, mint hogy igen, mert az eszmények időtlen és végtelen terében az isten és a sátán s az emberi jó és rossz küzdelme is időtlen és végtelen. De a véres és forró történelem gyakran elfödi az ember elől e közömbösen fenséges ítéleteket és reményeket. Bárány Tamás vallástörténeti fejezetei és huszadik század végi szörnyű történelmi képei tehát rímelnek is egymásra. E kor névtelen Krisztusa üldözői elől menekülve egy templomhoz ér, amelynek kapuja előtt feszület magaslik. „Ő viharos lendülettel odaveti magát a keresztfa elébe, karját széttárván dobbant lábával, és egyetlen puha mozdulattal belésimul a Megváltó elgyötört testébe. A tömeg eldübörög alatta. Ő meg csak áll, áll zsibbadtan, a keresztre feszített test örök, mozdíthatatlan mozdulatával. Kőszeme tompa csillogással mered a semmibe. Éppen eleget látott a világból, nincs már ereje hozzá, hogy útját folytassa. Talán majd máskor, reménytelibb időkben."

Bárány Tamás regényében tehát a világmindenség vándora a szörnyű huszadik század végén rezignáltan ítéli meg az emberiség megválthatóságát: „Talán majd máskor, reménytelibb időkben." Rezignációja sötétebb távlatot sejtet, mint egyik nagy elődjének történetében az Isten végszava: „Ember, küzdj, és bízva bízzál!" De aligha véletlen, hogy Madách művét az Úr szava zárja le, Bárány Tamásét pedig korunk névtelen Krisztusáé. Az egyik létfilozófiai, a másik történelmi következtetést foglal magában. A felelet érvényességét az dönti el, hogy a ráirányuló kérdés melyik emberi életszféra szülötte. Madách a történelmi ember útját követve lépett ki a történelemből, s jutott el az egzisztenciális válaszig, amely deus ex machinaként lendíti tovább a halandót a történelem kátyújából. Bárány Tamás az örök Krisztust keresi, s a maga korának történelmi dzsungelébe érve veszti szem elől az emberi létezés isteni távlatát. Arról a pontról, ahova hősével együtt jutott, következtetése jogos és jogosan rezignált. Kérdés persze, hogy érvényes lehet-e a történelem válasza saját közegén kívül is. Ha az ember társadalmi, történelmi, individuális és létdimenzióit egymást feltételezőnek fogjuk fel, aligha tagadhatjuk, hogy Bárány Tamás történelmi rezignációja korunk Krisztus-keresésének megítélése is.

De az is kérdés, hogy a Bárány Tamás által választott regényközeg hitelesítheti-e a vallástörténeti képsorozatot. Nem a véletlen szóhasználat vezérelt, amikor a bevezetőben a *gondolat* fogalmat használtam, midőn e Krisztus-regény különböző természetű fejezeteinek közös nevezőjét kerestem. S az sem véletlen, hogy a felhasznált idézetekben tételes megfogalmazásokban is megtaláltam e gondolatot. Ezek nélkül: a vallástörténeti fejezetek regényesített művelődéstörténeti rekonstrukciók, amelyekben a műveltséganyag nem integrálódik egy egyszeri és megismételhetetlen írói világba. Mert a regény, mint örökké változó műfaj, elsősorban általánosító rendszer, melyben a filozófia ugyanúgy közeget teremthet, mint a világszerűség. Bárány Tamás Krisztus-regényének olvasóját bizonyára a mozaik-technika vezeti túl a művelődéstörténeten. Ez nem emelheti ki közegükből a vallástörténeti ismereteket, de jellegzetesen huszadik század végi gondolatmenetté rendezheti a felidézett hiteket és kétségeket.

BODNÁR GYÖRGY

Szőcs Géza hanglemeze

Ez már a feltámadás

Szőcs Géza kolozsvári költő – korábbi, Romániából történt kényszerű menekülése után *nyugati magyar* és *magyarországi* poéta is – már Forráskötetében (1975) *mítoszkereső* volt, miként megállapította *Utunk*-béli kritikusa, Láng Gusztáv. „Képeiben úgyszólván nincs érzékelés, csak káprázat, hallucináció, s e képek nem valósághangulatú látvánnyá szerveződnek a versben, hanem álomsejtelmű (és álomlogikájú) látomássá." Másfél évtized alatt sok minden megváltozott. Szőcs, anélkül, hogy odahagyta volna „álomsejtelmű látomásait" – ismét szögezzük le: e fátyol (szürrealista szómágia?) mögött nagyon is ott volt a *félelem* –, mítosza tartópillérének megtette a valóságot. A közép-európai sors – főképp, ha Romániában éli meg az ember – van annyira élmény, hogy a mítosz tőle *evilágivá* váljék. S az első Szőcs-kötet versei, nemhiába a tüneményes kezdés, lassan csak megteltek „tartalommal". Ez az avantgárd líra úgy lett egyre bonyolultabb, a Harlekin világgal szembeni fölényét mutatván összetettebb, hogy közben nem veszett el játékos hangulata, szójátéksziporkáinak, stílusparódiáinak bája.

Hanglemezén a költő mondja a verseket, és a mindenre érzékeny gyermek értelmezi. A koravén, s tudákos gyermek, aki nem átall – a kérdezz–felelek játékot imitálva – *Sztár atyuska rulettjé*ről értekezni, hosszú, már-már humoros címbe bonyolódni *(Első hallásra is közérthető, éppenséggel felolvasásra szánt helyzetvers, amit egy ismert stíluseszközre építettem)*, hogy mindennél világosabban vallhasson a nagy – történelmi? – meccsről, amelyen az eredmény – FELLEGVÁR–BAROMVÁSÁRTÉR 6:1! – megmutatta a valóságos erőviszonyokat; még akkor is, ha Kökő, Fáni, Kismogul, Kutya és Nagyvogul eltávoztával („a munkásosztály a paradicsomba megy") odalett a későbbi összecsapások győzelmi esélye.

Ez a jóízűen, a poénokat ügyesen kihasználva verset mondó gyermek – találgathatjuk, hogy az óvodai mókuskerék korlátjára, valamely kocsmaasztalra vagy a lipótvárosi Szent Istvánhoz címzett *gyógytár* pultjára (1854!) támaszkodik-e – olyasvalamit tud a világról, amit nem tanítanak a tankönyvekben. Szőcs a lélek nagy esélyét, a meg nem futamodást, az önfeladás lehetetlenségét *énekli;* sokszor önmagát is karikírozván sebesen szökteti, selypesen bodorítja a szavakat. Lemeze, mint egy nagy mesemondógép – az *Író és a bíró*ban föl is hangzik a „hol vótam, hol nem vótam" –, időn kívülire helyezi az időt. És olyan terepre irányítja, ahol a föltehetően nemzedékcsúfolónak sem utolsó *A szakállas farkas* – mondanom se kell, nem Szőcsék nemzedékéről van szó! –, úgy bírál egy, különben hiteles, irányzatot, hogy – megbocsátván a megbocsátandót – dőlünk a nevetéstől.

Persze a versek után itt-ott fölhangzó (fölhangozható) kacaj sem feledtetheti: szinte mindenik versben ama bizonyos *fogolyról* van szó *(Puszták népe)*, amelyik ugyan levegőt sem mer venni a „fojtogató sasok" árnyékában, ám testvérének tudja az – úgy véli, nála különb helyzetben élő – indiánt („Gettó, bantusztán, rezervátum, jól fogna sokszor, egyik sincsen" – *Indián szavak a rádióban)*. A korábban már említett „álomlogikájú látomás" ily körülmények között válik nemzetiségi tiltakozássá *(Az elveszett törzs* – Vers a forradalomról a New York-i magyaroknak), mely egy magyar nevű marosvásárhelyi utca eltűnése apropójából íródott, vagy lesz maga is közharcú tűnődés Rákóczi fejedelemnek a grosbois-i kolostorból elveszett szívéről *(A küszöb alatt egy óra, vagy szabadságharc)*.

Szőcs Géza, amikor azt mondja, hogy *Ez már a feltámadás*, második életét kezdvén, a sírból visszajöttek rendíthetetlen nyugalmával, a *tények* jövőt átvilágító esélyére szavaz. A József Attilára visszautaló *Születésnapomra* után az újabb, remélhetően a nagy csapatot (Kökö, Fáni stb.) megint pályára állító igazi születésnapra. *(Hungaroton)*

SZAKOLCZAY LAJOS

ZENE

Mahler: A fiú csodakürtje

Mindenütt ott a helye

Magyar lemezen is hozzáférhetők Gustav Mahler *A fiú csodakürtje* címmel megjelent dalai, az EMI 1968-ban készített felvételén. Az előadók: Elisabeth Schwarzkopf, Dietrich Fischer-Dieskau és a Londoni Szimfonikusok Széll György vezényletével.

A tizenkilencedik század legelején napvilágot látott Csodakürt-kötet, a „régi német dalok" gyűjteménye Mahler egyik legkedvesebb olvasmánya volt. Ebben vélte megtalálni mindazt, ami foglalkoztatta; hitet, halált, szerelmet, túlvilágot, gyermekkort és katonaéletet, ugyanakkor a versek az ihlet forrásai is voltak számára. Huszonévesen már megzenésített egy csokorravalót, és harmincon túl tucatnyit választott ki, hogy zenekari dalokká formálja őket. Ez utóbbiak vannak a lemezen. Nem dalciklusról van szó, a dalok sorrendje esetleges, mégis olyan szoros közöttük a hangulati rokonság, hogy a művek együtt erőteljesebbek, mint elválasztva egymástól.

A mű nem éppen sok felvétele között a Hungaroton által megvásárolt felvétel vitathatatlanul a legjobb. Azzá teszi a Széll György irányította zenekar pontos, de érzékeny játéka, a fúvósok káprázatos hangszeres tudása, a vonósok egyneműsége, a hangzás erőteljessége. Elisabeth Schwarzkopf a felvétel idején már túl volt a csúcson, és bár itt még mindig imponálóan könnyedén veszi az oktávugrásokat, érezhetően óvatos a magasságoknál, és a hangnak egy kicsit öreges a csengése. A másik énekes, Dietrich Fischer-Dieskau a daléneklés egyedülálló és utolérhetetlen jelensége, aki egyszerre rendelkezik muzikalitással, rendkívüli zenei és zenén kívüli intelligenciával, azzal a képességgel, hogy visszafogott gesztusokkal is sokat tud kifejezni és – természetesen – hanggal. Fischer-Dieskau hangjában nem az a különleges, hogy szép a színezete, hogy könnyedén siklik föl szinte valószínűtlen magasságokba is, mélysége pedig biztos és erőteljes, hanem az, hogy ezt a hangot senkinek nem kell megszoknia, mindenki számára azonnal ismerős. Ha egy ismeretlen kultúrának dokumentumot kellene küldeni az emberi hangról, habozás nélkül valamelyik Fischer-Dieskau lemezt, akár éppen ezt választanám.

Nincs lehetőség a lemezen szereplő összes dal alaposabb vizsgálatára, így csak az utolsót, a *Hol a sok szép trombita zeng* címűt vesszük szemügyre. Mivel szinte végig párbeszéd a szöveg, a két énekes felváltva énekel egy-egy szakaszt. Fojtott, tétova trombitaszó után szólal meg a fölébredő lány, amire az ajtó előtt várakozó fiú felel. Ebben az egy versszakban benne van mindaz, ami Dietrich Fischer-Dieskaut azzá teszi, ami. A dallam mélyről indul, az énekes hangja itt bársonyos, kissé hangszerszerű, finoman a zenekari szövetbe illő, mintha csak a szólócsellót hallanánk. Hatása megnyugtató, talán hízelgő, amit a helyzet indokol: a fiú éjszaka kér bebocsátást szerelméhez. A tempó és a hangerő azonban lassan fokozódik, mivel a hidegben ácsorgó ifjú érthetően türelmetlen. A „meinem Schatz" kifejezéskor érünk a csúcspontra, itt azonban a várakozó észbe kap, nem akarja hevességével elijeszteni a lányt, így a versszak utolsó szava ismét lágy. A dallam azonban itt már magasba szárnyal, és Fischer-Dieskau hangja is egészen más, mint kezdetben; most sokkal világosabb, éteribb és ártatlanabb. Természetesen nem is lehet neki ellenállni. Az erre felelő versszakban Elisabeth Schwarzkopfnak is van egy azóta sokszor utánozni kívánt megoldása: A „weinen" (sírni) szóra Mahler ereszkedő dallamot írt, amit az énekesnő olyan óvatosan és természetesen bicsaklít meg, mintha valóban a sírás fojtogatná.

A Csodakürt-versek megjelenésekor Goethe azt írta, hogy a könyvnek ott a helye minden háztartásban. Nos, ennek a lemeznek is kéznél kell lennie, hogy aki akarja, meghallgathassa, és akár vidám, akár szomorú, „mindig találjon benne rokon hangot vagy ösztönzést".

FÁY MIKLÓS

KÁLLAI Ernő művtört.

TELEVÍZIÓ

Üzlet a tévén

SPIRÓ GYÖRGY

November harmadikán, szombaton délután az egyesen láthattam, amint a pécsi körzeti stúdió stábja az Omega Tours autóbuszát Medjugorjéba kísérte, ahol hat fiatal, immár kilenc éve folyamatosan látja Szűz Máriát, és tanácsait hallgatja és tolmácsolja áhítattal.

Jelenés van, ha a kérdés nincs is egészen tisztázva még, az Egyház pedig egyelőre nem foglal állást, közli a tiszta arcú plébános. A szép kisváros főterén jól öltözött járókelők s zarándokok sétálnak, csinos bódékban kólát, sört, kolbászt, csecsebecsét árulnak, az újonnan épült katedrálisban mise folyik a helyi nyelven, továbbá világnyelveken, s persze magyarul is. A jelenésben részesített egyik fiú kosárlabdázik, majd imádkozik; egy szép arcú lány a Szűzanya legutóbbi parancsolatjait mondja el nézőinknek imigyen: a pap akkor is jó, ha amúgy rossz ember, a böjt pedig szigorú legyen, mindössze kenyér és víz. A vajdasági magyar papjelölt mesél az ifjakról, akik a jelenésben részesülnek. Egy fiú és egy lány látható, este hatkor a templomtoronyban imádkoznak, és az üzenetet hallgatják áhítatosan, ezt három percen át látjuk, de hallani sajnos, nem halljuk, csak a misézés szüremlik be, meg a lenti tömeg zaja. „Ha Istentől van, meglesz a bizonyíték" –, véli a magyar nemzetiségű papjelölt, s hozzáteszi: a bizonyíték meg is van már, hiszen kilenc éve tart a jelenés-látás. Egy Minnesotából érkezett magyar hölgy közli, az egyik jelenés-látó lány kézrátéttel elmulasztotta a fejfájását. A helyi plébános elmondja: egy portugál maratonfutó jött, megtért, s életét Istennek ajánlotta. Honfitársaink mezítláb kaptatnak fel a Krizovacra, vagyis a Kereszt Hegyére, útjukat a stációknál fakeresztek szegélyezik, az idős nénik mezítláb araszolnak fölfelé, a tiszta arcú pap délcegen lépdel. Odafönt új kőkereszt, sok virág, szép kilátás. Honfitársaink hazatérnek Zalába, s mindenkinek csak ajánlani tudják e lelki épülést kiváltó utazást.

Negyedszázada, pont azon a vidéken, ahol e kegyhelyet szépen kiépítették, ahová ömlik a turista, amely gazdaságilag felvirágzott, a „hímvizet" találták fel, a helyi nyelven úgy hívták: „muska voda". Arrafelé is mászkáltam akkoriban, tanúsíthatom hát, sok millió palackkal adtak el belőle. Elsősorban német hímek érkeztek, hogy víz által potenciájukat visszanyerjék. Nagy üzlet volt, de hát múlékony; azóta a német hölgyek érkeznek oda nyaranta, nem vízért, de valódi spermáért. A muska vodában csak két évnyi üzlet volt. A jelenés jobb ötlet, tartós. Évezredek óta tudjuk, mi emberek, hogy a legnagyobb üzletet a hittel való kereskedéstől remélhetjük.

Ezért hát csak elismerésemet fejezhetem ki Csák Elemérnek, akinek sikerült Amerikába elzarándokolnia, hogy egy pompás gurut találjon, mint november 11-én délután az egyesen láthattuk. Gurunk zenél is, fest is, lelket is épít, de főleg súlyemel. Hol súlyokat emel, hol a híveiből ötöt, hol két, angyalszárnnyal ellátott leánykát. Vallomása szerint ebben egy százalék az edzés, a többi az Istentől származó adomány. Valóban felemelő látvány, ahogy a tanítványait a nem fiatal guru fizikailag is fölemeli. Csák Elemér halk, áhítatos hangja a hitprodukcióhoz tökéletesen illő. Főműsoridőben, vasárnap délután, keresve sem találhatnánk jobb lelki épülést manapság.

Őszintén remélem, Csák Elemér ott lesz, amikor a súlyemelő guru legközelebb pingponglabdából főz rántottát.

Nagyon remélem, az Omega Tours és a pécsi körzeti stúdió fölkent stábja nem mulasztja el, hogy a jelenések vidékére legközelebb is elmenjen, s onnét áhítatos hangon tudósítson.

Némileg járatos vagyok már a hit ügyeiben, megjósolom, milyen is lesz az a műsor, persze szintén főműsoridőben.

Boszorkányok pedig vannak, ha a kérdés nincs is egészen tisztázva még, az Egyház pedig egyelőre nem foglalt állást, közli majd a tiszta arcú plébános. A kamera a szép kisváros főterén álló emelvényt mutatja majd: szorgos munkáskezek simítják a deszkákat, helybéli és messziről érkezett bámészok állnak és néznek, hírneves társaságok buszai állnak a parkolóban, csinos bódékban kólát, sört, kolbászt, csecsebecsét, számítógépet árulnak, az újonnan épült katedrálisokban mise folyik a helyi nyelveken, meg a világnyelveken, és persze magyarul is. A városka határában levő hegy egyik oldalán még láthatók a stáció fakeresztjei, meg a tetején a szép, fehér kőkereszt; másik oldalán a sátánkultusz emlékhelyei állnak, állati csontvázak, faragott ördögfejek, jórészük ébenfából, egy fekete vasorrú bába, meg a feláldozott csecsemőket formázó kicsiny gumibabák, belőlük nyomásra vörös folyadék spriccel. A lejtő alján fiatalok táboroznak, imádkoznak, állatokat kínoznak. A kamera a börtönt mutatja, újonnan épült, rokokó jellegű, az ablakok finoman kovácsolt vasráccsal fedve; a bent tartott boszorkányokat a kamera előzékenyen nem mutatja.

Honfitársaink, köztük sok idős néni, messziről érkeztek autóbuszon a boszorkányégetésre, s minden vágyuk személyesen láthatni, miként is száll az átkozottak füstté vált lelke az égbe. Megmásszák a köves hegyoldalt mezítláb, szemükben elragadtatás. Sok a kamasz meg a bakfis köztük, szemük tiszta. Látjuk őket az égetés alatt, szemükbe füst száll, pislognak, de nem tágítanak, s örömmel láthatjuk majd: jó helyük van a nemzetközi tömegben, közel vannak a máglyához. Az égetést a kamera persze nem mutatja, van nekünk ízlésünk, de az imádkozó, fekete csuklyás hóhér összekulcsolt, eres, inas, megdolgozott kezét igen, premier plánból.

Hálaadó ima lészen a filmriport vége, honfitársaink otthoni templomukban köszönik meg a lelki épülést, s mindenkinek csak ajánlani tudják majd, a messzi városkába menjenek el az Omega Tours autóbuszán, hogy a következő boszorkányégetést le ne késsék.

BÁTAI SÁNDOR:

Alak I.

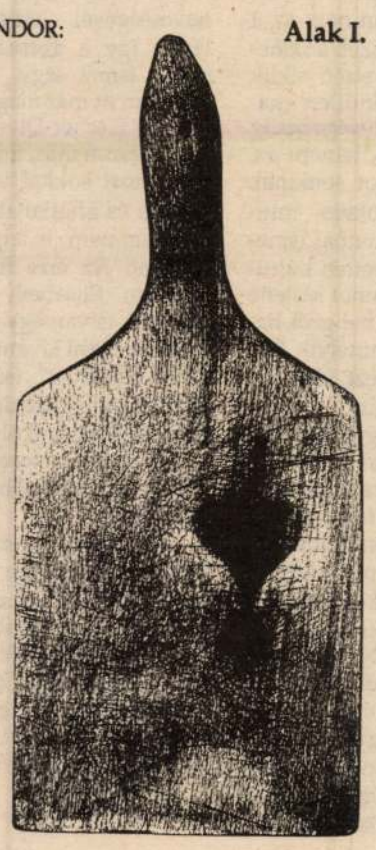

Alak II.

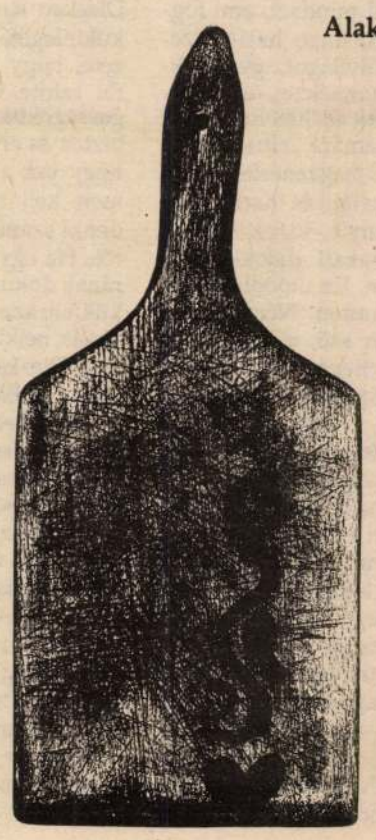

Képzőművészet

Kállai Ernő – itthon

Der Kunstnarr volt a címe annak a művészeti folyóiratnak, amelyet Kállai Ernő indított Dessauban, 1929-ben. Az első szám egyúttal az utolsó is lett, azt is szinte egymaga írta, még a levelezési rovatot is. Egyetlen szerzőtársa volt: Vaszilij Kandinszkij, akivel együtt dolgozott a Bauhausban. *A Művészetbolond* nemcsak önironikus, önmagára mutató cím volt: az adott pillanatban volt bizonyos éle is, amely azokba vágott bele, akik mindenáron a hasznosság, a gyakorlatiasság nevében tiltakoztak a művészet ellen. Kandinszkij olyan pillanatban segédődött Kállai szövetségeséül, amikor még a Bauhauson belül is meg kellett küzdeni a festészet létjogáért; amikor Európa-szerte egyre inkább műtermük fedezékébe húzódtak vissza a festők, ha nem éreztek hajlandóságot arra, hogy belebonyolódjanak az egyre agresszívebben realizmust követelő „közízlés"-sel való vitába.

Kállai Ernő, az egyik legnagyobb formátumú, legszínesebb magyar műkritikus egyéniség, aki most november 9-én lenne százéves, még megért néhány korszakváltást. Németországból, ahol a húszas éveket végigélte, 1935-ben hazajött Magyarországra. „Hogy egészen nyíltan valljam be vétkemet – írta 1946-ban –: hányszor tartottam már ott, nemcsak 1944 sötét esztendejében, de a felszabadulást követő hónapok kiábrándító, keserű tapasztalatai, gyötrelmes ínsége közepette is, hogy legszívesebben falba vertem volna a fejem, amiért annak idején nem Svájcba menekültem Hitlerék harmadik birodalmából, noha lehetett volna, hanem hazajöttem. Hányszor kívántam, bár abban a jó polgári rendben élhetnék, ahol olyan széles, nyílt tere van a modern művészetnek, ahol nemcsak magángyűjteményekben, de múzeumokban is egymást érik Matisse, Rouault, Braque, Picasso, Paul Klee és az úttörő szürrealisták és absztraktok művei. Milyen dúsan rakott munkaterületről mondtam le, szomszédságában álombeli hazámmal, Franciaországgal és Párizzsal."

Ezekben a reménytelennek látszó időkben azonban egyszer csak felkereste őt néhány egyetemista, Szíj Béla joghallgató (azóta művészettörténész) vezetésével, akik Lossonczy Tamás egy festményét tartották a kezükben, és Kállai véleményére voltak kíváncsiak: jól választottak-e? A képet a Fővárosi Képtár számára akarták megvásárolni – nem pénzért, hanem: nullásliszt ért. Kállai nem akart hinni a fülének: a többnyire paraszt származású fiatalok félkilónként, kilónként adták össze a hazulról hozott nullásliszt et, és mire Kállait felkeresték, már 75 kilónyi vagyonuk volt. Ebből „a Képzőművészeti Főiskola az évi ifjúsági kiállításán két díjat adományoztak, értékben öt-hatszorosát az ugyanakkor kitűzött állami díjaknak. Egy különösen szűkös körülmények között tengődő Bernáth-növendéknek segélyt juttattak. A Szépművészeti Múzeum számára megvásárolták Szentiványi Lajosnak, a Fővárosi Képtár számára Lossonczy Tamásnak egy-egy kisebb méretű festményét".

Nem tudom, kaphat-e művészetkritikus ennél többet. Kállai egy kivételes, euforikus történelmi pillanatban megélhette, hogy nincsen egyedül; hogy a festészet nem egy elité, és az annyira misztifikált modern művészetet a legteljesebb természetességgel pártfogolják a parasztfiatalok. „Hogy megint svájci viszonylatban értékeljem a dolgokat: ez a szerény műpártolói kezdemény ezerszerte többet számít előttem azoknál a drága kép- és szoboradományoknál, amelyekkel évszázados polgári, kulturális hagyományokon nevelődött gazdag svájciak gyarapítják hazájuk világhírű, modern múzeumi kincseit." Ez az esemény nagy reményeket ültetett el Kállaiban. Újra fiatal lett, kész volt mindent elölről kezdeni. „Szóval? Szóval amondó volnék, fiatal művészbarátaim, akik velem együtt inkább ma, mint holnap indulnátok jobb hazát keresni: itt maradunk, dolgozunk és verekszünk. Ha fene fenét eszik is..."

Hát itthon maradt. Két év múlva ki kellett lépnie a Művészeti Tanácsból, majd állásából, 1949 után írásait sem közölte egyetlen lap sem. Német fordításokból élt, és visszahúzódott az egyelőre változatlan óbudai kiskocsmákba. 1954-ben halt meg.

FORGÁCS ÉVA

SZÍNHÁZ

A Körmagyar Tartuban

A neves Vanemuine Színháznak nem ez az első találkozása a magyar irodalommal. Több mint egy évtizede nálunk is nagy sikerrel adták elő *Az ember tragédiáját*.

A színház az idén szeptember 15-én a *Körmagyar*ral nyitotta meg az évadot. A darabválasztás, ill. az előadás a Tartuban megjelenő *Edasi* (Előre) című független napilap kritikusának nagyszerű alkalmat kínált arra, hogy fantáziáját szabadjára engedje.

A darab – tkp. a fordító szándéka és javaslata ellenére – a *Hooratta ring* címet kapta. A címben érzésem szerint szójáték rejtezik. A „lendkerék fordulata" semleges hangulattalanságát a *hooratta* szóval minden nehézség nélkül aszszociálható *hoor* (*-a*) 'kurva' dobja fel. Ennek megfelelően az előadással foglalkozó írás egyik alcíme: Észtország első Emmanuelle-szerű bemutatója. Ilyen hangütés után nem csodálkozunk a kritikus egyéb élcein.

„Az AIDS veszélye napról napra nő. Már megfertőzte Honolulut és Budapestet, félő, hogy hamarosan eléri az észt vidéket is. Tallinnt finn testvéreink a hatalmas kockázatról szóló plakátokkal vették védelmükbe. Tartuban a Vörös Zászlóval kitüntetett Vanemuine Színház lépett harcba, dicséretre méltó előkészítő munkát végezve. Az új előadás, a *Körmagyar*, egyenesen AIDS-elhárító vízesárokként hat az őszi kultúrtájban. Mi másként is lehetne értelmezni a díszlet vérfagyasztó poénját – légy bár milliomos vagy rózsaszín maszkos ártány –, a fertőzés előtt valamennyien egyenlők vagyunk. A teremből jövő hangként a következő tanácsot lehetne adni: a színház vezetése a műsorfüzethez kondomot is mellékelhetne. Ennek megfelelően a modernizált műsorfüzet ára 3,30 rubel lehetne (egyébként 30 kopek – P. J.). Nem szabad zsugorinak lenni, az embernek mind a lelkéről, mind az egészségéről gondoskodnia kell..."

„Klasszikus a színpadon a puska-trükk, az első felvonásban a puska békésen lóg a falon, de az utolsóban elsül. A *Körmagyar*ban nem látjuk a puskát, de annál jelképesebb a katona megjelenése már az első képben, ezért a lövéssel a továbbiakban nem takarékoskodnak. Még a takarón át is lőnek..."

„Az új darab lényegesen segít abban, hogy csökkenjenek a kiáltó egyenlőtlenségek Észak- és Dél-Észtország lakossága között. Míg korábban a délészteknek a finn tv kedd esti erotikus műsorának megnézésére Tallinnba kellett utazniuk, most az erotikus klub délészt szekciója a Vanemuine Színházban gyülekezhet. A jövőben lehetne gondolni a program további bővítésére. Látványosabbá és pszichológiailag mélyebbé tenné a darabot a férfiak közti szerelmi játék. És több figyelmet a háziállatoknak!..."

„De mindez csupán a jövő zenéje. Most, amikor a néző a színház körhintájában a fejét szédülésig forgatta, a hétköznapokba kilépve megállapíthatja: *és mégis mozog*."

PUSZTAY JÁNOS

KÁLDOR AU

Bp.1924.okt.2.-

Kisfaludi Strobl Aljos tanitványaként
főiskolát.Önálló keramikusként kezdte
Vállalat,a Kerámia Iparművész Szövetkez
az Aquincumi Porcellángyár és Hollóházai
gozott. -1963 óta önálló egyházi művész.

Főbb művei:Madonna 1964 Kiskani
Rita csoportozat 196
Lidia 1965.München
Pieta Pákára és Sor
Térrendezés Nagysz
Négy szobor Bp.Ke
Betlehem Egyete
Mária Szive
Térrendezés

1977-ben gyüjteménye

Kåldor Aurel.

KÁLLAI Ernő

ld. Szántó Piroska vallomását róla és az Európa-iskoláról

Életünk, 1992/1. 106-107. p.

rajzírója ;[29] mi ner
mint pl. a németc
felé a *Tömörkény I*
ségesnek. A földesi
vadvirágos görönyz
vérig magyar lélek,
őstalajába, mint a
nem vágyott ő so
idegen nyelvet sen
kozna az ellen, ha
elő az ő munkáséle

Löfkovits Art
azokat az előzmény
ségét megelőzték.
útját annak, hogy a
eszme tényleges m
1902 őszén felajánlo
egy leendő múzeun
számlált, melynek
fizetésére kötelezte
pár évvel később a Z
melynek tárgyalása
kultúrtanácsnok Zo
jegyzőjévé tette me
állításához nem is ő

KÁLLAI Ernő

Új Művészet 1992/1. 80.

HÍREK

Az MTA Művészettörténeti Kutató Intézet és a budapesti Goethe Intézet szervezésében 1991. október 10–11–12-én *Kállai Ernő és a műkritika Németországban és Magyarországon* címen háromnapos nemzetközi tudományos tanácskozást tartottak. A nyitó esten a Goethe Intézetben az üdvözlő szavak és *Forgács Éva* Kállai szerepét, jelentőségét méltató előadása után *Szántó Piroska, Jakovics József* és *Gyarmathy Tihamér* emlékezett a művészek barátjára, harcostársára, az Európai Iskola teoretikusára. A Művészettörténeti Kutató Intézet tanácstermében tartott konferencián több mint húsz tudományos előadás hangzott el Kállairól, a kilenc magyar előadón kívül Kanadát, Franciaországot, Szlovákiát, Lengyelországot egy-egy előadó képviselte, Németországból heten érkeztek. A konstruktivizmustól a szürrealizmusig, a Bauhaustól a bioromantikáig, a fotográfia kérdéseitől a Hamvas Bélához fűződő viszonyig Kállai munkásságának számos korszaka és kérdésköre került napirendre az előadások s az őket követő viták során.

*

Celsissimus Sac: Rom: Imp: Princeps Pauli
Estoras de Galanta, perp: Com: in Frakn
Reg: Hung: Palatinus, Aur: Vel: Eques &
. Anno Domini 1687.

KÁLLAI ERNŐ

FORMÁCS Éva: Bauhaus. Pécs : Jelenkor, 1991 113,142, 163-164,173,178,194, 197-201,21o.p.

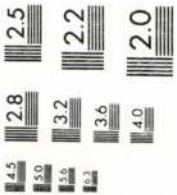

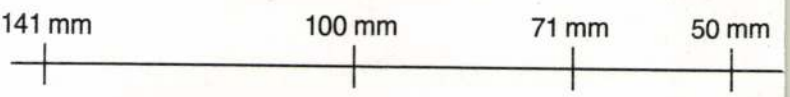

®OzaTechnik
Test-Chart A4 Quer

KÁLLAI Ernő mükritikus

ÉS 1990.46.sz.2.p.

Emlékeztető

Száz éve született Kállai Ernő mükritikus. A tízes évek végén Kassák MA-köréhez tartozott, mint a konstruktivista művészet teoretikusa. 1920 és 1935 között Németországban élt, a Bauhaus munkatársa volt. Majd Budapesten a Pester Lloyd művészeti rovat vezetője, 1945 után az Iparművészeti Főiskola tanára, fontos „elvont művészeti" kiállítások rendezője. 1948-ban tanári állásából elbocsátották, 1954-ben hunyt el. Fontosabb művei: Új magyar piktúra (Bp., 1925; új kiadása a napokban jelenik meg a Gondolat Kiadónál), Cézanne és a XX. sz. konstruktív művészete (Bp., 1945). Kritikáinak válogatott gyűjteménye: Művészet veszélyes csillagzat alatt (Bp., 1981).

kerengője /A Gothic seated statue of the Vir
Somogyvár and the destroyed cloisters of the
Giles Abbey/, in: Művészettörténeti Értesitő
pp. 93-103. /in Hungarian/.

Mátyás király székesfehérvári sirkápolnája /The
of King Matthias Corvinus in Székesfehérvár/
évszázadai, vol. 2, Székesfehérvár 1972. pp.
Hungarian/.

Wege zur spätgotischen Architektur in Ungarn, ir
XXIIe Congrès International d'Histoire de l'A
Budapest 1972. vol. I. pp. 543-549.

A román kor müvészete /Romanesque Art and Archit
Corvina, Budapest 1972. 31o pp, 203 figs. /in
ddition 1976/

KÁLLAI ERNŐ

DAS KUNSTHISTORISCHE INSTITUT UND DAS GOETHE-INSTITUT

laden ein

zu einem Kolloquium

"KÁLLAI UND DIE KUNSTKRITIK IN DEUTSCHLAND UND UNGARN"

PROGRAMM:

10. Oktober 1991 Vorabend

(Ort: Goethe-Institut Budapest V., Kecskeméti u.7.)

18.00 **Eröffnung des Kolloquiums**

Begrüßung:

Dr. Egon Graf von Westerholt, Direktor des Goethe-Instituts,

Dr. Ernő Marosi, Direktor des Kunsthistorischen Instituts der Ungarischen Akademie der Wissenschaften

18.15 **"Die Kunsthistorische Bedeutung von Ernst Kállai"**
Vortrag von Éva Forgács

18.30 **Podiumsgespräch "Persönliche Erinnerungen an Ernst Kállai" mit Piroska Szántó, József Jakovits, Tihamér Gyarmathy**

Moderator: Dr. Gábor Pataki

19.30 **Empfang**

12. Oktober 1991 Kolloquium

(Ort. Lesesaal des Kunsthistorischen Instituts, Uri u. 49.)

9.00 **Die Bioromantik-Theorie von Kállai**

Moderator: Dr. Eva Körner

Dr. Hubertus Gaßner (Documenta-Archiv, Kassel): **Die Rolle des Rhytmus in der wissenschaftlichen Theorie von Kállai**

Oliver A.I. Botár (University of Toronto): **Kállai and Scientific Photography**

Monika Wucher (Hamburg): **Die Bioromantik-Kozeption von Ernst Kállai**

Géza Perneczky (Köln): **"Das verborgene Gesicht der Natur". Kállais Versuch, die Bauhausnormen zu überwinden**

12.00 Mittagspause

13.30 **Kállais letzte Periode: die 40er Jahre**

Moderator: Géza Perneczky

Ottó Mezei (Budapest): **Die Bioromantik und der "ungarische" Surrealismus**

Dr. Éva Forgács (Hochschule f. Angewandte Kunst, Budapest): **Ernst Kállai und Béla Hamvas**

Dr. Gábor Pataki (Kunsthistorisches Inst. Budapest): **"Zeichen und Bilder". Ein Rekonstruktionsversuch des letzten theoretischen Werks von Kállai**

Attila Kotányi (Düsseldorf): **A propos Ubul. Worüber würden wir uns heute unterhalten?**

frei Diskussion

Abschiedsbüffet

11. Oktober 1991 Kolloquium

(Ort: Lesesaal des Kunsthistorischen Instituts, Úri u. 49.)

9.00 Die Perspektiven der mitteleuropäischen Avantgarde nach dem ersten Weltkrieg

Moderator: Prof. Dr. Heijo Klein

Andrzej Turowski (Université Bourgogne): **Central-Europe: Possibilities of Avant-Garde**

Hannes Böhringer (Kunsthochschule Berlin): **+- Avantgarde, +-Kunstkritik**

Iva Mojzisova (Kunsthistorisches Institut, Bratislava): **Kállai und Teige. Ein Vergleich**

Dr. Wolf Tegethoff (Zentralinst. f. Kunstgeschichte München): **Die modernen Urbanisationstheorien und ihre Kritiken**

11.00 Kállai und der Konstruktivismus: Möglichkeit und Enttäuschungen

Moderator: Dr. Wolf Tegethoff

Dr. Éva Körner (Budapest): **Die Konstruktivismustheorie von Kállai**

János Brendel (Uniwerzytet Poznan): **Die Bildarchitektur und Kállai**

Dr. Tanja Frank (Berlin): **Ernst Kállai - Hannes Meyer - die Bauhauszeitschrift**

Gábor Andrási (Óbudaer Gemeinschaftshaus, Budapest): **Kállai's Interpretation of Constructivism between 1930-1940**

13.00 Mittagessen

14.30 Kállai als Kritiker und Interpretator der zeitgenössischen Kunst

Moderator: Dr. Andrzej Turowski

Dr. Júlia Szabó (Kunsthistorisches Inst. Budapest): **Kállais Entdeckungen und Interpretationen zwischen 1920-25**

Prof. Dr. Heijo Klein (Kunsthistorisches Inst., Universität Bonn): **Kállais Interpretation des "Schützengrabenbildes" von Otto Dix im Vergleich mit zeitgenössischen und gegenwärtigen Deutungen**

Dr. László Beke (Ungarische Nationalgalerie, Budapest): **Kállai und die Fotografie**

Krisztina Passuth (Musé de la ville de Paris): **Kállai und El Lissitzky**

16.00 Kállai und die ungarische Kunst zwichen den beiden Weltkriegen

Moderator: Dr. Hubertus Gaßner

Dr. Éva Bajkay (Ungarische Nationalgalerie, Budapest): **Kállai und sein Buch "Die Neue Malerei in Ungarn"**

Dr. Árpád Timár (Kunsthistorisches Inst. Budapest): **"Ungarntum und Europäertum" im Werk von Kállai**

freie Diskussion

KÁLLAI Ernő Magyar Világ 1991. 12.

zonytalanodott ember transzcendenciakeresésé-ről van szó (ami sokkal kevésbé rétegspecifikus jelenség), hanem közösségigényről.

Mindebből adódik egy fontos tanulság. *A posztkommunista átmenetekben megfigyelhető heves nacionalizmus* nem magyarázható pusztán annyival, hogy felemelték a fedőt és előtört alóla a 40 éven át lefojtott gőz. Nem, a kommunizmus *az erőltetett társadalmi mobilitással* új utánpótlási forrást teremtett a régi nacionalizmusnak, hiszen tömegével állította elő a gyökértelen embereket, nemcsak az értelmiség, hanem az első generációs munkásság körében is, akik szintén az átlagosnál jobban ki vannak téve a nacionalizmus csábításának.

Bizonyos történelmi előzményeken túl valószínűleg éppen ezzel magyarázható a nacionalizmus fokozott jelenléte olyan kelet-európai országokban, ahol a nagymérvű mobilitás tovább maradt fent, mint nálunk, viszont nem következett be a kádárihoz hasonló szerény polgárosodás sem. Ez annál is inkább állítható, mert néhány szomszédunknál (Szlovákia, Románia, Jugoszlávia) *a nacionalizmus felerősödése nem a kommunizmus bukása után* következett be, hanem már jóval előtte, és éppen a kommunista pártok ösztönzésére.

Az 50-es évek derekán, vagy annál később született nemzedékekre két okból sem igazán jellemzőek a fent említett jelenségek. Az egyik: mire ők a pályaválasztás közelébe kerültek, már erősen lefékeződött a korábbi társadalmi mobilitás, és az arányok megváltozása is befolyásolja egy generáció arculatát. Ennél azonban nagyobb jelentőséget tulajdoníthatunk annak, hogy ezt a nemzedéket már *a korábbinál polgárosultabb szülői ház* bocsátotta útjára, még akkor is, ha a szülők forma szerint a „fizikai dolgozó" kategóriába tartoztak. Ezekben a korosztályokban így már *jóval kisebb a különbség első- és másodgenerációs értelmiség között.*

Talán ennek tudható be, hogy a FIDESZ afféle junior SZDSZ–MDF nagykoalícióként funkcionál, ami „felnőtt" változatban a lehetetlenségek birodalmába tartozik, és talán éppen azért, mert az igazi MDF képtelen elfogadni azt a liberális minimumot, amit a FIDESZ „MDF"-je könnyedén a magáévá tett. Ami viszont biztos: míg a politikai áramlatok, az ezeket kifejező pártstruktúrák nagy hasonlóságot mutatnak a volt szocialista országokban, de legalábbis a három közép-európai államban, addig a FIDESZ-hez hasonló képződmény másutt nem található. Márpedig *Magyarország egy dologban különbözött lényegesen a szomszédaitól: a kádári polgárosodásban*, s valószínűleg ésszerű feltételezés egy egyedülálló párt létrejöttének okát egy egyedülálló társadalmi jelenségben keresni.

Perneczky Géza

A természet rejtett arca

Kállai Ernő utópikus utazása a bio-romantikától a fraktál-romantikáig

Kállai Ernő, aki az első világháború után színre lépő magyar konstruktivista nemzedék legjelentősebb kritikusa volt, s aki a Sturm, később pedig a Bauhaus körül kialakult csoportosulások tagjaként a weimari Németország művészeti közéletének nagy tekintélyű művészetteoretikusai közé emelkedett, pályafutása során végigjárta az utópiákba vetett hit és a belőlük való kiábrándulás állomásait. Ez már ennek a pályának a külső alakulásából is leolvasható. Nem sokkal a hitleri hatalomátvétel után ugyanis Kállai útja visszavezetett Magyarországra. Itt Kállai először ugyan jelentős művészetkritikai szerephez jutott, de aztán egyre inkább kiszorult a közéletből, s végül a sztálinizmus éveire jellemző teljes elszigeteltségben halt meg 1954-ben.

Az itt következő esszé azonban arra a science fiction ízű kalandra vállalkozik, hogy megállítsa Kállait azon a lejtőn, ami az európai művészeti életből való kiszakadáshoz vezetett, és hogy fogva tartsa őt abban az 1947-ben bekövetkezett pillanatban, amikor egy avantgárd tartalmú kiállítást nyitott meg Budapesten. Ezt a már nevezhetném így: „poszt-Bauhaus" felfogású, de még modernista szemléletű Kállait szembesíteném aztán a jelenkor egy érdekes problémájával, nevezetesen azzal, amely pillanatnyilag a legnagyobb vizuális és spekulatív szenzációval szolgál, vagyis a fraktálok világával. Ezen túl persze az a kérdés is érdekes lehet számunkra, hogy ebben a helyzetben milyen véleményre jutna a modernizmust éltető utópiákkal kapcsolatban egy olyan szenzibilis publicista, mint amilyen Kállai is volt. Magyarán: képesek-e a fraktálok új életet lehelni a veszni látszó utópiákba?

Néhány idézettel fel kell vázolnom tehát Kállai világnézeti fejlődéséből azt a részt, ami a művészet rendeltetésére és sorsára vonatkozhat. Ezután lépnénk át a Kállai számára is bizonyára nagy kalandnak ígérkező jelenkori problémákba. Hogy mik a fraktálok, azt a modern művészettel foglalkozók egy jelentős része már tudja. Azok számára azonban, akiknek még nem volt szerencséjük e témához, a függelékben vázlatos betekintéssel szolgálunk a fraktálok matematikai és ismeretelméleti kérdésekkel terhes világába.

*

Kállai első jelentős cikkei, melyeket 1921 körül írt Berlinben, hogy aztán többnyire Kassák lapjában, a Bécsben szerkesztett MA hasábjain jelentesse meg őket, a kubizmus és a konstruktivizmus rajongó csodálatáról árulkodnak. Nem csak az, amit ezekben a cikkeiben Kállai állít, hanem a nyelv is, amin ír, úgy hathat most számunkra, mintha egy szuprematista kiáltványt olvasnánk: „Új szellemi higiénia, derűs, egészséges okosság, fegyelmezett és uralkodó tárgyilagosság szépül itt. ...absztrakt síkszerkezetei a gépek és gyárak, amerikanizálódó nagyvárosok, mérnökök és organizátorok világát csodálatos örömmé emelik..." („Új Művészet". MA, 1921. június) Kállai ebben az időben himnikus sorokat írt a fiatal Moholy-Nagy Lászlóról, Kassákról, Liszickijről és a magyar konstruktivizmus jellegzetes megnyilatkozási formájáról, a „képarchitektúráról". Összefoglaló igényű cikkében, amely a „Technika és konstruktív művészet" címet viseli, például a következőket olvashatjuk:

„A technika maga is emberi mű, a tudatnak egy logikusan uralt rétegéből olyan nyers vagy előkészített energiák és anyagok körébe vetítve, melyek teljesen hatalmunkban vannak. Térformáinak egyszerű és szigorúan törvényes viszonylatai olyan rendszert alkotnak, mely teljesen önmagára alapozva áll... Ennek a lényegnek a tipizált volta túl van minden alanyi érzés- és ösztön-

labirinton, tragédián és patetikus erőlködésen... Hatalmas indítások ezek olyan szellem részére, mely a metafizikai és szentimentális természeti hagyományok egész koloncát a teremtő jóistentől lefelé napjaink egyénieskedő anarchizmusáig elrúgta magától, és a maga vázát akarja fölépíteni, mint az élet ... rendjének és közösségének a gerincét... Ezért pompás repülése, túl technikán és hasznon, ezért legtárgyilagosabb, legszigorúbb geometriájának is tiszta, emberi, boldog, meleg szimbolikája." (MA, 1922. május.)

Egy évvel később, az orosz konstruktivisták emlékezetes 1923-as berlini kiállítása kapcsán azonban már mintha kevésnek bizonyulnának Kállai számára a „térformák törvényes viszonylatai": „A katalógus előszói említettek ugyan valamit a művészet kivonulásáról az utcára, de ez inkább mentegetődzés és magyarázkodás volt mindenfelé, mint bátran hangoztatott követelés. Nem volt semmi, ami a kiállításnak világszemléleti és etikai gerincet adott volna... A kiállítás a naturalizmustól és impresszionizmustól Cézanne örökségén át a Tatlin marcona térbeli kubizmusáig és a konstruktivizmusig minden irányból hozott reprezentatív értékeket. Ezt az egész terjedelmes skálát nem annyira a formai készség, mint inkább az anyaggal való bánni tudás csodálatos és változatos gazdagsága jellemezte." (Akasztott Ember, 1923. február 15.) Abban a megjegyzésében, hogy az orosz konstruktivizmus építészeti terveinek a fő gyengéjét az igazi, a gyakorlatból érkező feladatok hiányában látja, és hogy amíg ilyen feladatok nem realizálhatók, addig a funkcionalizmus elvei is csak „programatikus szóbeszéd" maradnak, Kállai először adott hangot annak a józanabb felfogásnak, ami az emberi szükségleteket teszi meg fő mércéjéül, és ezért nem hagyja magát elvakítani a még oly modern és hangzatos programoktól sem.

A konstruktivizmus ideáljában Kállai azonban még mindig hitt, legfeljebb óvott annak szélsőséges, egyoldalú tolmácsolásától. Ez olvasható ki a De Stijl csoport munkáját kritizáló írásából is, amely jellemző módon a „Korrektúrát" címet viseli. „...a művészeti alkotó és befogadó élmény kollektivitása ... más, mint az objektív adottságokat csak megállapító matematikusok vagy geométerek ítéletbeli *egyformasága*... A művészet lényege nem egy minden emberi... vonatkozástól függetlenül is megálló... igazságban, hanem élettani használhatóságában, lendítőerejében rejlik." („Korrektúrát. A De Stijl figyelmébe." MA, 1923. július.)

Ebből a maximából Kállai azt a nagyon „left"-es csengésű következtetést vonta le, hogy a konstruktivizmus vagy megteszi a döntő lépést afelé, hogy kultúrpolitikai arculatú művészetté váljék, vagy pedig megmarad a tisztán esztétikai problémáknál, mely esetben azonban le kell hogy mondjon arról az igényéről, hogy több legyen, mint egy a számtalan izmus közül.

Szinte profetikus az az érzékenység, amivel Kállai már ekkor, 1923-ban a konstruktivizmus évtizedekkel későbbi megmerevedését előre látta: „Az ember végtelen nyomorúságával szemben teljesen mellékes, hogy esztétikailag ide vagy oda tartozom, és ha ebből a hovatartozásomból úgynevezett elvi kérdést csinálok, a leggroteszkebb akadémiát, a leghazugabb dogmát létesítem, melyet valaha látott a világ." Ez már annak a Kállainak a hangja, aki a második világháború után Picassóról írt könyvet, és ebben elsősorban nem a kubista mesterről, hanem a Guernica festőjéről, az emberi sorskérdések vizionáló látnokáról, a kimérák és szörnyek zseniális ábrázolójáról adott képet.

Ezt a hangot a weimari Németországban különben olyan írók képviselték, mint Tucholsky, Ossietzky vagy Kästner, valamennyien a korszak kiemelkedő folyóiratának, a Weltbühnének a munkatársai, ahová 1930 után Kállai is a művészeti cikkeinek java részét írta. Előbb azonban még egy fontos közjáték: 1928-ban, amikor Gropiust Hannes Meyer váltja fel a dessaui Bauhaus élén, a kitűnő szeméről és szociális elkötelezettségéről egyaránt ismert Kállait Hannes Meyer meghívja, hogy legyen a Gropiusszal együtt távozó Moholy-Nagy helyett a Bauhaus folyóiratának a szerkesztője. Az utilitárius felfogású Hannes Meyerrel való együttműködés azonban nem bizonyult minden szempontból harmonikusnak. Ahogy Kállai érezte: Hannes Meyer alatt a Gropius-féle „exkluzív konstruktivizmus" ugyan sokat vesztett a befolyásából, de mit használt ez, ha annál nagyobb teret kapott a kisiparos-mentalitás, a funkcionalista asztalilámpákat gyártó szimpla műhelyszellem.

„Nem azért élünk, hogy lakjunk" (Wir leben nicht um zu wohnen. Bauhaus, 1929/I.), így az egyik ez időben írt cikke. Polemikus írások egész sorában vitatkozott a túl szűkre szabott és az emberi szükségleteket a racionálisra és a praktikusra redukáló Bauhaus-műhelyek ideológiájával. Ez a polémia azonban nem vezetett a Hannes Meyer-féle Bauhauszal való végleges szakításhoz. Kállai a festőprofesszorok gondolatilag és érzelmileg is gazdagabb világában talált sokáig vigasztaló ellensúlyt – ez tükröződik abban is, hogy rendezvényei és írásai számára ez időben olyan címeket választott, amelyek például Kandinszkij egyik korai írását idézik: „Das Geistige in der Kunst."

Valószínű azonban, hogy nemcsak a Bauhausban folyó munka egyoldalúságai vagy az intézmény hanyatlása, hanem az egyre sötétebbé váló európai horizont, a fasizmus előretörése, a kiábrándulás és a szorongás is közrejátszott abban, hogy Kállai a harmincas évek elején egy a konstruktivizmus radikális normáihoz képest „retrográdnak" tűnő felfogást dolgozott ki, amelynek a „Bioromantika" elnevezést adta. Először 1932-ben a pozsonyi Fórum című lapban közölte ezt a programját, majd néhány évvel a Magyarországra való visszatérése után, 1939-ben a Pester Lloyd hasábjain is megismételte a cikk publikálását.

1947-ben, amikor a budapesti absztrakt és szürrealista művészek köréből, az Európai Iskolából kiváló szűkebb nonfiguratív csoport számára rendezett kiállítást („Új világkép" címmel, Galéria a 4 világtájhoz), a kiállítótermet fenntartó Misztótfalusi könyvesbolt jóvoltából a nagyközönség számára átdolgozva külön füzet formájában is megjelentette „bioromantikáról" szóló elméletét. Ennek a képekkel is illusztrált füzetnek a címe „A Természet rejtett arca" volt.

*

Álljunk meg egy percre ennél a tárlatnál és a kiállításhoz készült esszé tartalmánál. Ez ugyanis az a pillanat, amikor Kállai Ernő utoljára kísérli meg, hogy a szuverén gondolkodó magabiztosságával nyúljon bele a kortárs képzőművészet alakulásába, és programot adjon, utópiát rajzoljon fel. Az „Új világkép" című tárlat már a nevében hordta ezt a maximalista igényt. Halványabb a tárlatot kísérő tanulmány. Nemcsak a második világháború éveinek nyomasztó hatása, hanem a Magyarországon is hatalomátvételre készülő sztálinizmus ideológiájával való kétségbeesett vita is kicseng a sorok közül. Kállainak ebben a depressziós helyzetben kétszeres oka is lehetett arra, hogy nyomatékossá tegye a modern utópiákat.

A kiállításhoz készült plakátról már leolvasható volt a lényeg: ez a tárlat nemcsak képeket vagy szobrokat ígért, hanem a tudományok világából vett érveket és párhuzamokat is: „Az absztrakt és szürrealista művészet szellemi kapcsolatai a modern természettudománnyal, technikával és építészettel. Magyar és külföldi művészek alkotásai, mikro- és röntgenfelvételek. Mérnöki rajzok, grafikonok" – olvashatjuk e plakátról. Akár az is eszünkbe juthat, hogy íme, újra a kezdeteknél vagyunk, a futuristák és a korai konstruktivisták gépeinél, technikai szerkezeteinél, azoknál a masináknál, amelyekre például Le Corbusier hivatkozott, amikor a húszas évekre oly jellemző lakógépeit tervezte. Vagy mégsem?...

Nos, egyáltalán nem. Mert az egykori, a modernizmus hőskorára jellemző lelkes hivatkozások és az ez alkalommal kiállított fotók közt lényeges különbség látszik. Most elsősorban nem gépi alkatrészek, nem racionális szellemű geometrikus alakzatok és nem is a modern életstílus körébe vonható egyéb utópikus szerkezetek vagy formák szerepeltek a fényképfelvételeken, hanem olyan organikus képződmények, sejtek, örvénylő zsúfoltságot mutató szövettani metszetek és mikroszkópi felvételek, amelyek inkább a lírai absztrakció laza, intuitív alakzataival hozhatók rokonságba, illetve bizonyos szürrealista technikákra, például Max Ernst erdők vegetációit sejtető formahalmozására vagy „frotage" néven ismert satírozási eljárására emlékeztettek.

A szeszélyes és kiszámíthatatlan hatalmak játékát, a természet megnevezhetetlen erőinek a működését sugallták a képek. Így például a sok ágra szakadt villám, amely irracionális grafikont rajzolt az égre, vagy az a kép, amely egy kettévágott káposztafejet ábrázolt a metszési síkon

kacskaringózó fantasztikus vonalrajzzal. Kállai ezt a fotót a tárlatot kísérő tanulmányfüzetében úgy közölte le, hogy vele szembe Frank Kupka „Teremtés" című, a cseppkőbarlangok belsejéhez hasonlítható nonfiguratív képének a reprodukcióját állította. A leközölt művészi munkák közt szerepelt egyebek közt Vajda Lajos egy kései, ágas-bogas tagolású szénrajza is, a részletformák követhetetlenül sűrű hálójával, amely izegő körvonalaival csapkodó madárszárnyakra emlékeztethet. A vele szemben lévő oldalon pedig Picasso egyik biomorf jellegű szörnyalakzatát látjuk.

„Sűrű térszövevényben nyugszik a kolosszális test, egészen lágyan és ernyedten belemerülve ösztönlelke átderengő fényébe, a lehető legnagyobb rejtettségben, mint magzat az anyaméhben. Valóban ez a test inkább embrióhoz, semmint a már világra jött állathoz hasonlít. Lényének csírájában és elsődlegesen azokban a természeti állapotokban, melyek minden teremtményt rokoni szálakkal fűznek egybe." Kállai ezekkel az expresszív szavakkal vezeti be az 1932-es datálású „Bioromantika" című írását, amelyet nyilvánvalóan e tárlat legfontosabb előzményének tekinthetünk, ha azokat a fordulópontokat keressük, amelyek megmagyarázhatják Kállai művészetelméleti felfogásának a változását. Az állat egyébként, amelyről szó van, Franz Marc „A bika" című képének motívuma. Klee is sorra kerül azonban a tanulmányban: „...vannak olyan fantáziái, melyekben állat, növény és ember a külső megjelenési formák és alakzatok köztes birodalmában fura, kalandos tenyészetben keresztezi egymást... A »túlsó arc« iránti érzék minden teremtményből ki tudja olvasni a túlvilággal való összefonódásának hieroglifáját..."

Még néhány hasonló példa után Kállai rátér a lényegre: „Az új szókapcsolat, a »bioromantika« nem egy új izmus körül akar bábáskodni. Eleve és szívesen szabad teret adunk viszont mindenféle szellemes gondolattársításnak a biokémiával, a biofizikával és más hasonlókkal... Az a kép, amelyet a múlt századi materialista természettudomány a szerves élet fejlődéstörvényeiről és formáiról kialakított... alapvetően meghaladottá vált... Olyan összefüggések válnak világossá, melyek túlnyúlnak az idő, a tér és a fejlődési fokok távolságain... A bioromantika nem riad vissza attól, hogy nyitott szemmel tekintsen egyszerű élőlény voltunk mélységeibe. Elég bátor ahhoz, hogy civilizációnkat szenvtelenül, sőt pesszimistán szemlélje... A művészet már a világháború előtt bebizonyította, hogy idegrendszere érzékeny előrejelzésekre képes. Ne lepjen meg hát bennünket, ha Max Ernst és G. H. Roux bioromantikus vízióiban új katasztrófák jelzik eljövetelüket."

Kállai akkor, 1932-ben még egy sor művész munkáját idézi, többnyire szürrealisztikus ihletettségű kompozíciókat, s mint láttuk, hasonló illusztrációk kísérték a „Természet rejtett arca" című esszét is. Hogy eközben hová tűnt a konstruktivizmusból ismert és a Bauhaus működésében oly pregnáns formákat kapott racionálisabb ízű modernizmus? Kállai erre a kérdésre így felel: „Igaz, az irracionális jelenségek e feltárása folyamán a festői forma nagyon gazdag tartománya megy veszendőbe. Sok mindent fel kell áldozni a drágán megszerzett teljességből..."

De minek a kedvéért ez az áldozat? – kérdezhetnénk. Talán a káosz vagy a katasztrófa ábrázolása éri meg ezt a veszteséget, vagy inkább annak a meggyőződésnek igazolása, hogy a rend, a geometrikus tisztaság ábrázolása különben sem lehetett az utolsó szó, a teljes igazság kinyilvánítása? Irracionalizmus és a „túlsó arc" keresése – olvashatjuk Kállai e kései tanulmányaiban. Itt kellene keresnünk tehát az új törvényt, a káosz kiismerhetetlen logikájában?

*

E ponton hadd tegyem meg azt a merésznek ható kijelentést, hogyha Kállai Ernő ma élne, akkor a fraktálokban találná meg azt a modellt, ami – legalábbis első látásra – eleget tenne a „bioromantika" szóval körülírt sejtelmeinek. Ez lenne az, amiről elmondhatná, hogy íme, a természet rejtett arca, amely kárpótol a korábbi teljesség feláldozásáért.

Ez a feltételezés egyrészt Kállainak azzal az igényével magyarázható, miszerint művészetelméleti spekulációinak hátterébe mint végső tekintélyt mindig is egy tudományosan is igazolható tételt kívánt állítani. Másrészt azonban –

úgy tűnik – Kállainak ma már talán nem is lenne szüksége ilyen romantikus – vagy nevezzük így: irracionális – utópiákba kapaszkodó igazolásra.

Az a folyamat, amelynek során a tízes évek kubizmusa és a húszas évek konstruktivizmusa fölbomlott és a szürrealizmus, majd pedig a lírai absztrakció irracionalizmusához vezetett, visszatekintve már nemcsak felbomlásnak tűnik, hanem egyúttal újfajta szerveződésnek is. A racionális utópiákba vetett hit megrendülése akkoriban magától értetődően együtt járt valamilyen irracionális utópiához való közeledéssel. Ez a ködös tartalmú irracionalizmus természetesen még nem lehetett az, amit ma a fraktálok világának nevezünk – már csak azért sem, mert a fraktálok a maguk módján nagyon is szigorúan determinált matematikai objektek. Kállai azonban ma esetleg azt mondhatná, hogy a „bioromantika" vagy a „természet rejtett arca" címen összefoglalt gondolatok a később felfedezett fraktálok irracionális „fölérzései" voltak, és hogy ezzel az intuitív megközelítéssel nem volt egyedül. A szürrealista, illetve absztrakt művészek egész tábora inspirálta őt az ilyen irányú sejtelmek megfogalmazására.

Vizsgáljuk meg közelebbről a kérdést: tényleg megfelelne-e egy ilyen úton megközelített romantika annak a feladatnak, hogy pótolja a korábbi, például a konstruktivizmus kapcsán kidolgozott utópiákat?

Visszatekintve a harmincas–negyvenes évekre, talán nem is a racionalizmus-irracionalizmus kérdésköre, az irracionálisba való belecsúszás veszélye tűnik a legfontosabb problémának. Az igazán nagy krízist ugyanis inkább az jelenthette – és ezzel a veszteséggel kellett a művészeknek megbirkózniuk –, hogy ezek az irracionális ízű utópiák és segédelméleteik, mint például a freudizmus és a többi valamilyen általánosabb, sokszor tényleg biológiai színezetbe öltöztetett lélekbúvárlás (s ezek közé sorolható a „bioromantika" elmélete is) nem hordoztak jövőbe mutató komponenseket és tartalmakat. Magyarán: elmerültek a jelen kríziseiben, s így nem lehettek tervek, programok, utópiák – még negatív módon, azaz pesszimista értelemben véve sem. Márpedig a modernizmuson nevelkedett művészek szokva voltak ahhoz, hogy látnoki képességeiket fitogtassák.

A „túlsó arc" emlegetése Kállainál tehát nagyon is árulkodó elszólás: mivel nincsen jövőkép, legyen hát a művésznek valamilyen képe egyszerűen a létezés túloldaláról. Hogy ez a halált jelenti-e, vagy ami majdnem ugyanaz: a születés misztikáját, az majdnem egyre megy. A lét misztikájának a tana meg kellett hogy elégedjen a jelennel és az élet racionális határait átlépő egyénnel, aki szinte már nem is ember, hanem médium. Ki kellett találnia továbbá az ilyen médium számára bejárható metafizikus teret is. Valami olyasmit tehát, ami a mindennapi életben tulajdonképpen soha nem játszott szerepet, és ami ezért nem is ígérhet semmit a hétköznapok számára.

Márpedig az avantgárd nagy álma éppen az volt, hogy a modern művészet utópiáit a mindennapi ember kincsévé tegye, sőt maga az avantgárd művész is azon fáradozott, hogy a mindennapi ember egy különös példánya, mondhatnám: sajátságos prototípusa legyen. Az ilyen mérnök–művész ideál tükröződik például az orosz konstruktivisták vagy a Bauhaus-művészek jól ismert egyenoveralljában, de emlékezzünk rá, a költők is a „lélek mérnökei" akartak lenni ebben az időben. Az irracionális, amiről Kállai is ír a „bioromantika" kapcsán, azonban nem tűri, hogy mérnöki pózban, vonalzóval a kézben közeledjünk hozzá. Még kevésbé alkalmas arra, hogy forradalmi módon változtassa át a munkahelyet, az otthont, hogy megváltó erőként újítsa meg a háziasszonyok konyháját.

Ezen a korlátozáson a harmincas és negyvenes évek avantgárdja úgy látszik, egyszerűen túltette magát. Így érthető, hogy a kor tele volt az új és „tudományon túli" sejtelmek messianisztikus hitű fölrajzolásával. A művészek az organikusból, a biológiaiból vagy a pszichológiaiból is ugyanazt a profetikus képet, ugyanazt a világmegváltó erőt próbálták kikényszeríteni, mint amit korábban a geometrikus absztrakciótól és a konstruktivista utópiáktól vártak.

Lapozzuk csak fel a Bauhaus-nemzedék egy másik ismert művészeti írójának, a festőként is jól ismert Kepes György könyveit, például azt, amely már a címében is Kállai „A természet rej-

tett arcá"-ra rímel, „A világ új képé"-t. Ennek első, amerikai megjelenése dátumául ugyan 1956 szerepel, a benne publikált anyag azonban Kepes korábban, a harmincas és negyvenes években folytatott pedagógiai és művészetelméleti munkája során gyűlt össze. Ez a könyv is tele van „kettévágott káposztafejekkel". A legkülönbözőbb organikus struktúrák, növényi és állati szövetek, mikroszkópi képek és rost- vagy fonalrácsok váltogatják benne egymást. Mintha a korszak művészei, akiket már nem elégíthetett ki a konstruktivizmus euklideszi geometriája, naiv hite és meggyengült optimizmusa, de akik továbbra is csökönyösen a bölcsek kövét keresték, most megbabonázva tekintenének a kaotikus formák labirintusába és azon fáradoznának, hogy kulcsot találjanak a káosz törvényeinek a megfejtéséhez.

Hogy annyira elbűvölően hatottak ezek a bonyolultan áttekinthetetlenül kaotikus és mégis szép rajzolatok, azon egy mai természettudós vagy matematikus már egy csöppet sem csodálkozna, hiszen ő már azt is tudná, hogy mi az, ami ezekben a képekben olyan csodálatos. „Fraktálok" – mondaná odavetve, és esetleg egy kis tanulmányozás után arra is vállalkozna, hogy fölírja azt a formulát, amivel a képből kiolvasható fraktált jellemezni és „generálni" lehet. Igen, számokat írna a papírra – azt jelentené ez, hogy mégiscsak visszahelyezhetjük jogaiba a körzőt és vonalzót? Nos, őket talán nem, legfeljebb helyettük a logarlécet vagy a komputert – de ez csak nagyságrendi, és nem elvi különbség.

Egy elvi különbséget azonban a jelenkori természettudós vagy matematikus rögtön tisztázna a lelkes művésszel vagy profetikus hajlamú művészetelméleti íróval. A fraktálok csak generálhatók, vagyis előállíthatók, de végső alakjukról nem olvasható le soha a belső felépítésük abszolút pontos képe, különösen nem, ha ragaszkodunk ahhoz, hogy ez a kép a klasszikus formák és arányok módjára, azaz a racionális számok szellemében legyen olvasható. Mi több, nemcsak az irracionális számok teszik nehézzé itt a tájékozódást, hanem ehhez járul még az a további probléma is, hogy a fraktálok olyan halmazok, amelyeknek az egymást követő tagjai nem fűzhetők fel egy lineáris sorra. Ezek a tagok ugyanis nem adnak ki olyan egyenest vagy görbét, amelyet „meghosszabbítva" – vagy amelyhez akár csak „közelítve" – eljuthatnánk a rendszer következő tagjához. A legkisebb intervallumok közt felvett legparányibb különbség is elég már ahhoz, hogy a lehetséges legnagyobb eltérésekhez jussunk. A fraktálok esetében így hát nem is marad más hátra, mint hogy külön-külön számítsuk ki és tegyük a helyére a végtelenségig finomítható halmaz minden (végtelen...?) tagját.

Ha pedig igaz az, amit a velük végzett kutatások mutatnak, nevezetesen hogy a természetben és az élők világában lejátszódó komplex jelenségek (az eddig használt egyszerűbb modellekkel szemben) csak a fraktálgeometria segítségével írhatók le sikeresen, akkor ez egyúttal azt is jelenti, hogy a természetben és az élők világában lejátszódó folyamatok hasonlóképpen nemlineáris természetűek: a jövőjüket kutatva hiába próbálkoznánk azzal, hogy „meghosszabbítsuk" a bennük mutatkozó tendenciákat. Mindig bele fogunk ütközni azokba az apró részletekbe, amelyek halomra döntik az elképzeléseinket, mert a parányi effekt következménye óriási. A „túloldalról" tehát, legyen az akár a jövő, vagy egyszerűen csak a természet rejtett, irracionális, esetleg okkult arca vagy valami más, utópisztikus tartomány, ebből a még meg nem élt és magunk mögött nem hagyott világból soha nem fognak hírek érkezni hozzánk. Az utópiák megmentése reményében fölkutatott tartományok tehát csak arra lehetnek jók, hogy megadják a kegyelemdöfést a jövőt modellező gondolkodóknak vagy művészeknek. A fraktálok felfedezése után nehéz továbbra is hinni az utópiáknak.

Valószínű tehát, hogyha Kállainak meg is adatna a fraktálokkal – nevezzük így az ő nyomán: a természet rejtett arcával – való mai találkozás, számára ennek az eseménynek édes-kesernyés lenne az íze. Mert a fraktálok ugyan végre érthetővé tesznek egy sor eddig is ismert, de megmagyarázhatatlannak tartott jelenséget – egyebek közt talán azt is, hogy mit kerestek a művészek a káosz, az anarchia és a bioromantika homályos tartományaiban –, mégis ezek a fraktálok az arcába nevetnek annak, aki tőlük a me-

tafizikai értelemben vett ismeretlen feloldását várta.

*

Nem törődve ezekkel a kiábrándító felismerésekkel, rendezzük meg mégis a „bioromantika" mintájára a „fraktálromantika" című kiállítást!

Az anyag kéznél van, hiszen az utóbbi években a könyvek és szakfolyóiratok illusztrációi mellett egy sor olyan kötet is megjelent, amelyeket kifejezetten a fraktálokról szóló képes albumoknak nevezhetünk. Mellettük néhány pazar videokazetta is forgalomba került, s ezek segítségével (zoom effekt!) a szó szoros értelmében elmerülhetünk a legszebb fraktálokban. Sőt újabban az otthonában elektronikával fölszerelt átlagértelmiségire is gondoltak a kiadók: diszketten árulják a nagy számítógépek által kidolgozott fraktálok képét, illetve olyan lemezeket hoztak forgalomba, amelyek az igen elterjedt és népszerű komputerjátékoknak teremthetnek kellemetlen konkurenciát. E diszkettek segítségével ugyanis bárki fraktálokat generálhat a saját otthonában.

Ezt a lelkes foglalatoskodást eléggé jól megmagyarázza a fraktálok esztétikai vonzereje. A képernyőn kirajzolódó arabeszkek ugyanis roppant szépek, egyszerre idegenszerűek és ismerősek. Van bennük valami az ősidők óta elevenen élő ornamens kultúrákból, ez teszi emberileg megközelíthetővé és szimpatikussá őket. Ugyanakkor ezek a minták ebben a gazdagságban, alakváltozatosságban és végtelenségig feszülő dinamikában eddig még soha nem voltak láthatók. Hűvösen fanyar science fiction íz sejlik fel, ha beléjük kóstolunk, mintha nem is a földről származnának.

Azt hiszem nem tévedek, ha ebben a faszcinációban még egy motívumot találok, mégpedig azt, amit nagyon pontatlan kifejezéssel úgy írhatnék körül: a vezérsugár követése. Régi találmány ez, valószínűleg már a betlehemi csillag is csak késői változata volt a sok korábbi iránymutatónak számító fénysugárnak. A mítoszok szekularizációjával azonban ezek a csillagok is egyre inkább természettudományos eszközökkel gerjesztett fénnyel világítottak. Az utolsó nagy üstökös, amelyet a modern képzőművészeti kultúra még évtizedekig követett, a technika szuggesztív fölénye volt, a tiszta geometriai formák szabadságot és autonómiát ígérő univerzuma.

Ennek az utolsó fénysugárnak a fokozatos halványulása vezetett aztán már a harmincas években oda, hogy a tisztaság és a racionalitás formái helyett bevonult a galériákba a „bioromantika", a természet rejtett arca. Vajon azzal, hogy most a fraktálok ezt az „antigeometrikus", bonyolultan szövevényes világot több fénnyel, pengeéles egzaktsággal és a végtelenbe kifutó dinamikával fogalmazták újra, vajon ezzel a szupernovarobbanással tényleg visszakaptuk volna a mindenkori vezérsugarat jelentő világosságot is, azt a csillagot, amely az utópiák birodalmába vezet minket?

Aligha. A kételkedés egyik gyökerét magában a fraktálokban találhatnánk meg – helyesebben a fraktálok sajátságos, „emberen túli" tökéletességében. Mert például a Mandelbrot-halmaz komplexitásával ugyan milyen művészi alkotás versenyezhetne? Bár egyértelműen világos, hogy egy Rembrandt-kép az úgynevezett emberi vonatkozások terén több információt hordoz, és még a művesség oldaláról nézve is – ami csupán csak technika – állja a versenyt a fraktálok másfajta formai tökéletességével. Mégis a feladat, amit a fraktálok állítanak a képzőművész elé, nem hasonlítható ahhoz a kihíváshoz, amit a négyzet mint abszolút forma jelentett például Malevicsnek.

A hagyományos geometria archaikus kopársága és szófukarsága beszédre ösztönzött, illetve az ilyen formákban rejlő szintaxisok kifejtésére inspirálhatott. A fraktálok azonban kész univerzumként lépnek elénk, teljesen kidolgozott rendszerrel és billió részletformával. A már említett Mandelbrot-halmaz esetében ez a gazdagság például odáig terjed, hogy a halmaz képének a száz- vagy ezermilliós nagyítása is új információkkal szolgálhat, azaz ha szétvágnánk és New York lakossága közt osztanánk fel a szeleteit, akkor ez a sok millió fragment még minden újabb darabjában is új és új részletekkel, feldolgozásra váró konfigurációkkal szolgálna. A fraktálok gondolati, tudományos és történetfilozó-

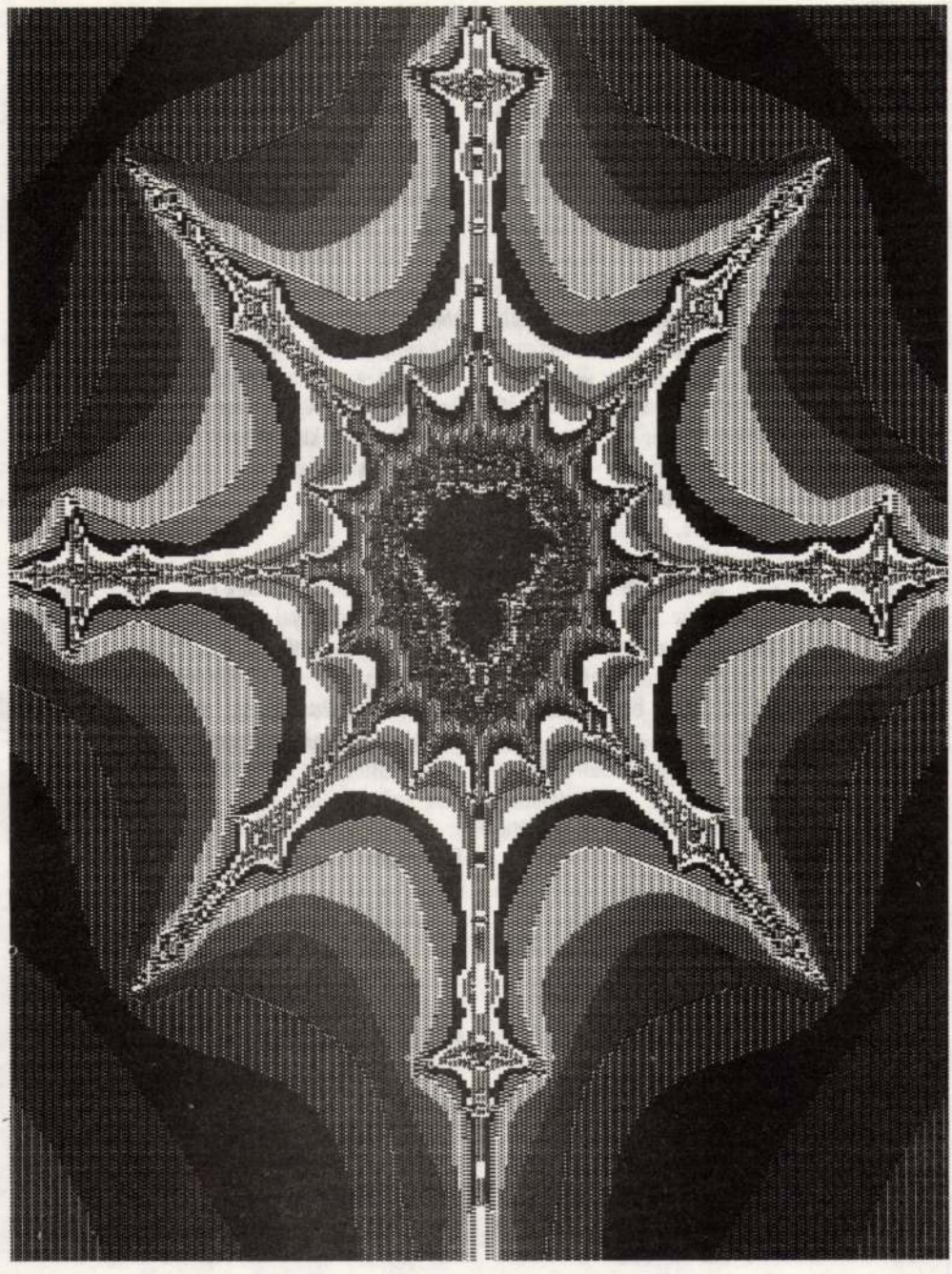

Mandelbrot:
Re -1.8331208245, -1.8317475516
Im -0.000614801 0.000614801
Iteration level 100

Print: CANON BJ-10e

Sept. 26 1991

fiai aspektusai lehetnek még oly fontos és megtermékenyítő hatásúak, az esztétikai tartományokra mégsem vihető át ez a gazdagság. A fraktálok vizuálisan is megtapasztalható komplexitása ugyanis túllépi azt a mértéket, ami alkalmassá tehetné őket arra, hogy megtermékenyítően hathassanak a kultúrára.

A másik ok még nyomósabb. Ez pedig az a változás, ami bennünk következett be az utolsó évtizedekben. Kielégülve a geometriával és eltelve a kozmikusan steril és tárgyilagosan technikai utópiákkal, szemléletünk újra historikussá vált – talán túlságosan is azzá. Csak úgy tudjuk méltányolni a művészetet, ha a művek mögött történelmi dimenziókat sejthetünk, ha a műalkotásra rávetül – mi több: ráég vagy rárohad – a történelem árnyéka. Ez valóban romantika, de nem „bioromantika" többé, hanem történelemromantika. A tegnapnak és az azt megelőző rég-tegnapok hosszú sorának metafizikája. A fraktálok időtlen szépsége és tökéletessége azonban annyira független az ilyen értelemben vett történelemtől, hogy ebben a jelenlegi helyzetben úgy érezhetjük, hogy bennük még az úgynevezett holnapot sem lenne könnyű megpillantani, nemhogy a tegnap romantikáját. A fraktáloknak nincs közük a történelemhez, ahistorikusak, hiszen szeplőtelen a fogantatásuk.

A nagy katarzis, ami a bölcsek kövének a hosszú keresése után bekövetkezett, nem az volt, hogy sikerült megtalálni a huszadik századra szabott megoldást vagy boldogságot, hanem az, hogy most már biztos, hogy nem sikerült. Innen a most aktuális századvég lelkiismeret-furdalása. Ez az állapot nem tökéletes kozmoszokra vágyik és nem is himnuszokra inspirál, hanem emlékezésekre és zsolozsmákra.

Jellemző, hogy a nyolcvanas évek egyetemes képzőművészetében, vagyis akkor, amikor a komputertechnika felfutásával párhuzamosan a fraktálok is tüneményes gyorsasággal hódították meg a matematika és a rokon tudományok ágazatait, a képzőművészet tulajdonképpen érintetlen maradt ettől az utópiákat tálcán kínáló tűzijátéktól. A legszuggesztívebb művészi karriert egy eklektikus festő futotta be, az az Anselm Kiefer, aki azzal foglalkozott, hogy az ó- és újgermán mítoszokat fektesse sósavas ágyba, vagy hogy a történelemkönyvek lapjait merítse az emlékezés fáradt olajába. A „bioromantika" olyan képviselője volt ő, aki a biológiait nem a mikroszkopikus metszetek irracionális struktúrájában, hanem a mikrovilág szörnyetegjeiben találta meg: a mocsaras tájjá hizlalt vagy csatahajóvá görbített festővászonban, máskor meg a vadászbombázókká kalapált ólomlemezek kontemplatív súlyában.

*

Sorry – mondhatnánk elnézést kérve, miközben széles mosollyal nyitnánk ajtót a színes monitorokon elénk táruló fraktáloknak s a kíséretükben érkező, pazar részletekben bővelkedő elektronikus vizualitásnak. Bocsánat, de mi már tudjuk, amit tudni akartunk. Mindazonáltal nagyon lekötelező a látogatásuk, mert igazán hasznos, amit kínálnak.

Kállai Ernőt látom, amint ő is karon fogja a fraktálokra kíváncsi érkezőket, és a kiállítóterembe vezeti őket. Közben már elkészült a tárlat – a falakról ezúttal a természet *látható* arca tekint reánk. Az az arc, amely megmagyarázza a titkok természetét, és közben új titkoknak ad tápot azzal, hogy egymás után sorolja fel a képleteket, a fraktálgeometriai csodákat. Középen terítve már az asztal az örök és mindig új utópiáknak.

Kállai gyorsan körülnéz, majd tenyerét összeütve csendet kér az összegyűltektől, és így szól: – Hölgyeim és uraim, az utópiák érvényüket vesztették, a tárlatot bezárom. Vége a kiállításnak.

Forrásirodalom: Kállai Ernő: Művészet veszélyes csillagzat alatt. Válogatott cikkek, tanulmányok. Válogatta és bevezette Forgács Éva. Corvina, Budapest 1981.

A fraktálok az úgynevezett nemlineáris halmazok közé tartozó matematikai objektumok. A legnépszerűbb és legkomplexebb ilyen halmazt a fraktálok felfedezőjéről, Benoit Mandelbrotról nevezték el, s ennek alapképlete: $x \rightarrow x^2+c$. Ebben a formulában a „c" egy állandó, azaz annak a „zavaró tényezőnek" a szerepeltetése, ami minden visszacsatolásos (rekurzív) rendszer lelke. Mivel a valóságban lezajló folyamatokban az egyszer már elért eredménynek a számításba való bevonása (vagyis az egyes lépéseket korrigáló visszacsatolás) nagy szerepet játszik, a fraktálokkal való számítás végre lehetővé tette a legkülönbözőbb komplex folyamatok leírását és megértését.

Fölfedezésükhöz és a matematika tartományain túlmutató univerzális jelentőségük megértéséhez szükséges volt a szinte korlátlan számítási kapacitással rendelkező komputerek segítsége, sőt a nagy felbontású színes képernyők emellett még azzal a lehetőséggel is megajándékoztak minket, hogy eddig nem sejtett szépségű képeket kapjunk az ilyen halmazok világáról. A fraktálok esztétikai szuggesztivitása azonban ugyanúgy másodlagos jelentőségű, mint az a körülmény, hogy csak komputerekkel lehet kielégítő részletességgel kiszámítani őket. A fő érdekességük a nemlinearitásnak az a struktúrája, amely a matematikától az ismeretelméleti kérdésekig egy sor tudományágat forradalmasított.

Az alábbiakban elemi fokon megfogalmazott segítséget nyújtunk ahhoz, hogy ennek a tartománynak a küszöbét az olvasó átléphesse. Ez a vázlatos bevezetés természetesen nem pótolhatja a részletesebb szakirodalom tanulmányozását, de ösztönzést adhat hozzá.

*

A nemlineáris eseménysorok természetének jobb megértésére szolgál, ha rögtön a matematika nyelvére fordítjuk le a problémát. Lássunk először is egy példát arra, hogy mi a *lineáris* sorok jellegzetessége. Jól illusztrálja ezt az a képlet, amelynek az alakja

$$a_{n+1} = a_n^2$$

Ha „a" nagyobb 1-nél, akkor a sor az egyre tovább haladó kiszámolás (iteráció) során a végtelen felé közelít. Például ha a=1,4, akkor a sor tagjai 1,95, 3,8416, 14,757891... stb. lesznek. Ha viszont „a" kisebb egynél, akkor a sor a nulla felé közelít. Legyen a=0,6, és ekkor a következő tagokat kapjuk: 0,36, 0,1296, 0,167962...

És most lássuk a *nemlineáris* sorok képletét. Ebben szerepeljen a visszacsatolást jelentő „c" is, ami egy tetszőleges állandó szám lehet. A képlet alakja:

$$a_{n+1} = a_n^2 + c$$

(Megjegyzendő, hogy ez a képlet tulajdonképpen a föntebb idézett Mandelbrot-halmaz képlete, csak más formában fölírva.)

Legyen „a" a kiindulásnál 0,5, és a „c" legyen mindvégig –1. Ez esetben a következő számsor áll elő:

0,5, –0,75, –0,4375, –0,8085938,
–0,3461761, –0,880162, –0,2253147,
–0,9492333, –0,098562, –0,9902077,
–0,0194888, –0,9996202, –0,0007595...

És így tovább (megjegyzendő: a törtszámok többnyire lekerekítettek).

A sor láthatóan két határérték, két fix pont felé közelít, s ezek nulla, illetve mínusz egy. Ha „a"=1,5, akkor ez a két határérték még mindig ugyanez a két szám lesz! Ha viszont „a"=2, akkor az egész számsor az iteráció előrehaladtával már a végtelen felé tart. Valószínű tehát, hogy van egy olyan „a" szám valahol 1,5 és 2 között, amelynél a sor tagjai nem változnak többé, hanem valamennyi lépésnél konstansok maradnak. Kiszámítható, hogy ez (mivel négyzetgyökvonás eredménye) egy számpár, mégpedig plusz, illetve mínusz 1,618034... (az eredmény egy végtelen tizedes tört, egy pontosan vissza nem adható irracionális szám).

Próbáljuk meg, hogy mi történik akkor, ha ezt a végtelen törtet jobbról-balról egy-egy racionális számmal, tehát 1,61 és 1,62-vel közelítjük meg, és ezeket a számokat az „a" helyébe állítva számítjuk ki a sor első tíz tagját:

$a_0 = 1,61$	$a_0 = 1,62$
$a_1 = 1,5921$	$a_1 = 1,6244$
$a_2 = 1,5347824$	$a_2 = 1,6386754$

$a_3 = 1{,}355557$	$a_3 = 1{,}6852569$
$a_4 = 0{,}8375349$	$a_4 = 1{,}8400909$
$a_5 = -0{,}2985353$	$a_5 = 2{,}3859347$
$a_6 = -0{,}9108767$	$a_6 = 4{,}6926842$
$a_7 = -0{,}1903037$	$a_7 = 21{,}021285$
$a_8 = -0{,}9709967$	$a_8 = 440{,}89443$
$a_9 = -0{,}0571655$	$a_8 = 194386{,}89$
$a_{10} = -0{,}9967321$	$a_{10} = 37786000000$

Ez a számítás arra a meghökkentő eredményre vezet, hogy egy rekurzív sor esetében egy egészen apró, a tizedesvessző utáni második helyen álló számjegy 1-gyel való megváltoztatása is – tíz lépés után – már a mínusz egy és a 37 milliárd közti nagyságrendnek megfelelő fantasztikus különbséghez vezethet. (Ez a különbség akkor sem lenne kisebb, ha csupán a tizedesvessző utáni századik jegyet változtatnánk meg!) Bár az eljárás racionális, semmilyen szemléleti „saccolás", de még az integrálszámítás gyakorlatából átmentett módszer, a közelítésekkel való operálás sem lett volna képes ennek az eredménynek az elérésére. A visszacsatolás elve tehát olyan sorokat hoz létre, amelyeknek a fokozatos, ismétlésekkel pontosított kiszámítása (iterálása) bizonyos fix pontok létezésére utal, melyek azonban numerikusan nem mindig adhatók meg pontosan. Rajtuk túllépve pedig a sor viselkedése teljes káosszal fenyeget.

Ez elég meglepő, de ennél sokkal nagyobb meglepetést, valóságos sokkot idézett elő még a tudományos világban is annak a kísérletnek az eredménye, amelyet Mandelbrot, a lengyel származású francia matematikus egy amerikai intézet komputerein végzett az 1970-es évek végén. Mandelbrot mindenekelőtt nem reális, hanem *komplex számokat* vett alapul, mert ezek mindig két számjegyből, két összetevőből állnak, amelyek egy olyan koordináta-rendszer síkján ábrázolhatók, amely síkot a komputer képernyője is szemléletesen megjeleníthet. Mandelbrot meg akarta vizsgálni, hogy „végtelen sok" művelettel pontosítva az iterációkat, a rekurzív sorok még mindig olyan kaotikus képet nyújtanak-e, mint azt a fenti rövid számítás is sejtette.

A Mandelbrot halmaz képe a „c"-re kiszámított értékekkel a komplex számok síkján. A fekete tartomány azoknak a „c"-knek a halmaza, amelyek az iterálás során nem futnak a végtelenbe. Az „almaemberke" körüli atmoszférában lévő filigrán alakzatok csak erős nagyításban láthatók.

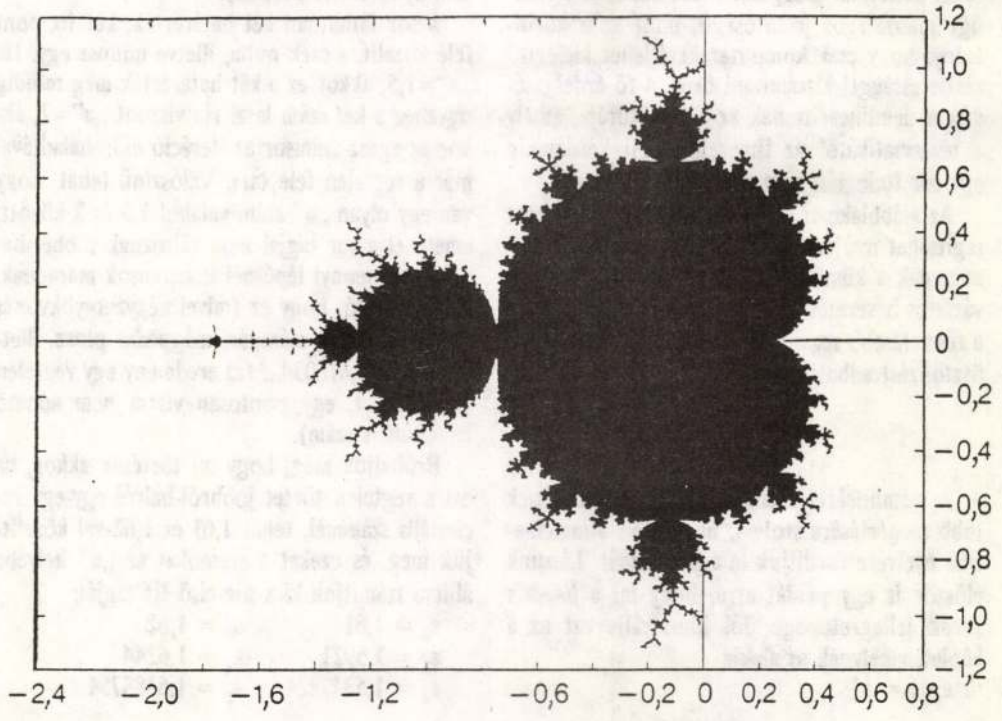

Mandelbrot „a"-nak egyszerűen nullát vett fel, és azután sorra kiszámította, hogy milyen iterációs sorok állnak elő, ha a „c" értékét egyre finomabb intervallumok szerint változtatja. Hogy a képernyő valamennyi raszterpontját értelmezhesse, számtalan „c" értékhez (többnyire igen aprólékos és igen sok tizedesjegyből álló törtszámhoz) kellett a sort iterálnia. Ehhez járult még, hogy valamennyi számítás – lévén hogy bonyolult kezelést igénylő komplex számokról volt szó – további részletműveletek tömegére bomlott fel.

Ez a sokmilliónyi művelet végül is arra a megdöbbentő eredményre vezetett, hogy a káosz ábrázolása helyett (például hogy a képernyőn egyfajta „por" alakjában rendeződjenek el számok) nagyon is szabályos alakzatok jelentek meg a monitoron. Az a=0-hoz rendelt „c"-k azon része, amely az iteráció során nem lépett túl egy bizonyos határértéket (és így nem rohant úgy a végtelen felé, mint ahogy azt az előző táblázatunk jobb oldali oszlopa tette), egy jól felfogható formát, a ma már oly híres és számtalan könyvben és folyóiratban reprodukált „almaemberke" alakzatát adta ki. S ráadásul olyan „atmoszférával" körülvéve, amely maga is tele volt ugyanennek az alakzatnak a végtelenségig kisebbedő újabb és újabb ismétléseivel („önhasonlóság" elve), valamint az ezen formákat összefonó fantasztikus spirálkarokkal, ornamensekkel és egyéb dinamikus ritmusban kibontakozó organikus figurákkal.

Egy másik francia matematikus, Gaston Julia már 1918-ban publikált egy rokon szellemű vizsgálatot. Ez a kezdeményezés annak idején azonban még visszhang nélkül maradt.

Mivel ő még nem rendelkezett komputerrel, az érdeklődését fölkeltő rekurzív sorokat csak „manuális" módon iterálhatta. Ennek ellenére is sikerült kimutatnia az ilyen sorok nemlineáris természetét. Julia ugyanazt a képletet használta, mint Mandelbrot, csak ő nem az „x" értékét (a mi számításainkban ez volt az „a" szám) vette adottnak, hanem a „c"-t, és az ilyen fix „c"-hez számította ki aztán a lehetséges „x"-ek elhelyezkedését a számsoron. Ugyanez a számítás mai technikával megismételve a komplex számok különböző fraktáljait adja ki (a lehetséges végtelen sok „c"-nek megfelelő végtelen sok alakzatban), és ezek összességükben ugyanolyan komplex világot tárnak fel, mint a Mandelbrot-halmaz.

Mandelbrot maga e szenzációs sorokat *fraktáloknak* nevezte el. Ideje elárulni, hogy miért. A szó a latin frangere = törni ige participiumának, a „fractus"-nak a származéka. Hogy miért tört, felbontott, köztes vagy „antiegész" a fraktálok világa, azt jobban megértjük, ha egy másik irányból közelítjük meg a problémát.

*

Érdekes, hogy a racionális formák köddé porlasztása vagy gondolati kísérletekkel elvégzett dematerializációja a 19. század vége óta egyre több matematikust és természettudóst foglalkoztatott. Az egyik ilyen matematikai felfedezés Giuseppe Peano nevéhez fűződik, és ezért Peano-görbe néven ismert.

Leegyszerűsítve a következőképpen lehet megmagyarázni a lényegét: vegyünk egy tálcát, amelyen rizsszemek vannak, és mérjük meg a rizsszemekből képződött folt *kerületét*. Belátható, hogy ha alaposak akarunk lenni, akkor nem elégedhetünk meg azzal az elnagyolt eredménnyel, amit a legszélső szemek külső oldalai mentén végzett méréssel kapunk, hanem a szélen lévő rizsszemeket egyenként is egészen körbe kell járnunk, sőt a mögöttük lévő rizsszemek határvonaláról sem feledkezhetünk meg. A mérést egészen addig folytathatnánk, míg csak egyre mélyebbre hatolva be nem járnánk a tálca közepén lévő rizsszemek oldalait is. A következő lépésben csökkentsük a rizsszemek méretét, növeljük viszont a számukat, egészen addig, amíg az egyes szemek végtelenül kicsik nem lesznek. Ugyanaz a tálca ekkor csupa olyan rizsszemmel van tele, amelyeknek az összkerülete egy végtelenül sűrű rajzolatú vonalat képez.

Ha pedig így van, akkor ez azt jelenti, hogy a tálca *területének* minden egyes pontját ennek a *kerületnek* egy-egy pontja takarja le. Következésképpen: a rizzsel teli tálca kerülete ugyanakkora, mint a területe. A kétdimenziós síkot letakarta egy vonal, amely – úgy látszik – „túlnőtt" a vonalaknak engedélyezett egydimenziós nagyságrenden, és maga is kétdimenziós lett!

Ezt a paradox eljárást kis módosítással a térbeli testeknél is megismételhetjük. Vegyünk egy Rubik-féle kockát, amelynek – mint köztudott – minden éle három-három kocka éléből áll, egy-egy oldala pedig kilenc kockára enged rálátást. A test közepén lévő láthatatlan kocka helyét képzeljük eleve üresnek. Ezután ahelyett, hogy úgy csavargatnánk, ahogy azt a Rubik-féle kocka használata előírja, emeljük ki minden oldaláról a középső kis kockát. Ezután képzeljük el, hogy minden egyes maradék részkocka is tulajdonképpen egy-egy kisebb méretű Rubik-kocka, vagyis újabb, még kisebb kockák halmaza, és itt is lökjük ki minden oldalról a középső kockát.

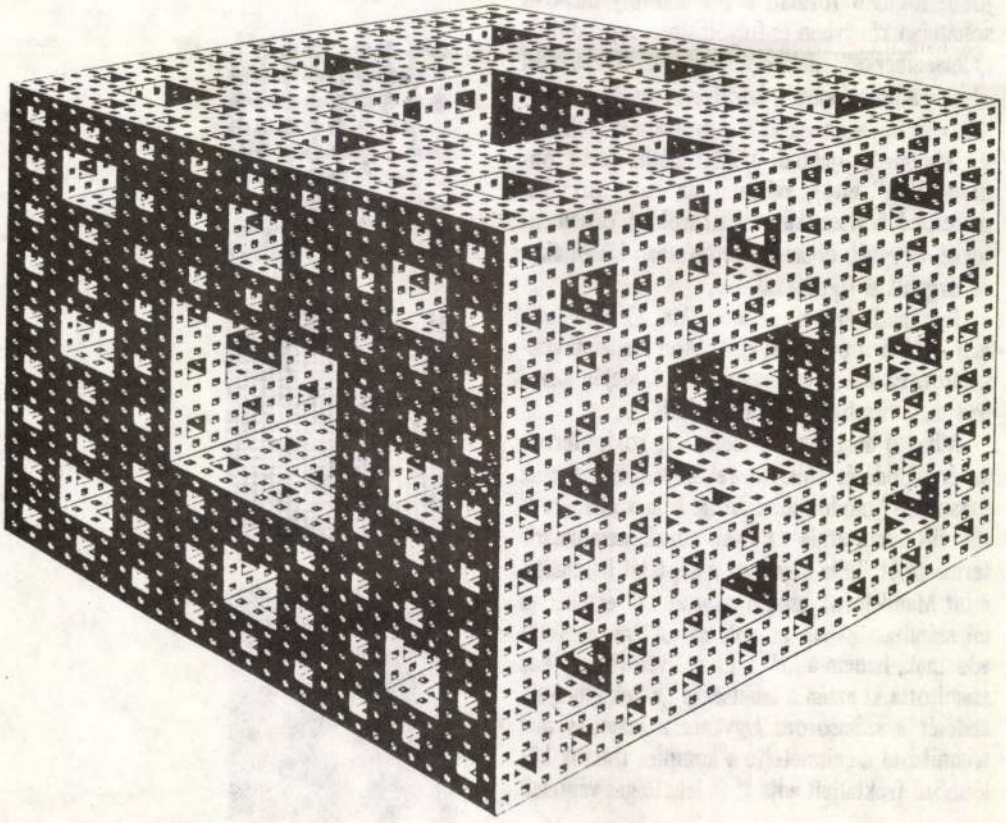

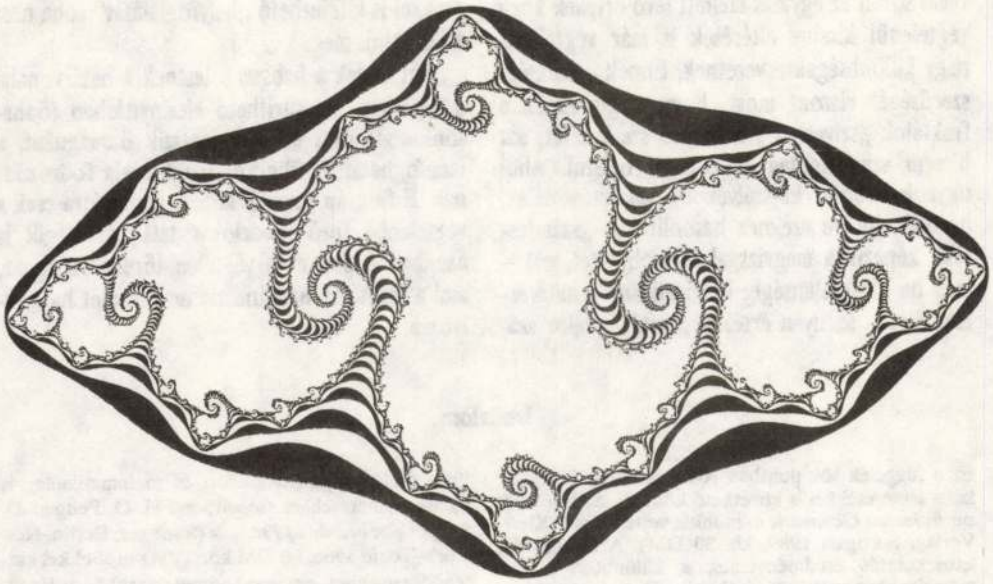

Ha az eljárást egyre kisebb léptékben újra és újra megismételjük, az eredeti kocka egyre üregesebb lesz, míg csak elő nem áll egy olyan szivacsszerű test, aminek úgyszólván nincs is tömege, hanem csak felülete, mintha csak habból lenne az egész. (A végtelenhez közelítő iteráció során az n. lépés eredményeképpen az ilyen átlyuggatott Rubik-kocka tömege tényleg nulla, felülete pedig végtelen lesz!) Nyilvánvaló, hogy egy ilyen képződmény valahol a sík felület és a térbeli test között kell hogy legyen, és a dimenzionális karakterisztikája is a két és három dimenzió közötti tartományban adható meg. Azaz egy törtszám formájában.

Matematikai úton bebizonyítható, hogy az ilyen jellegű, önmagukhoz hasonló kisebb formákkal „tört" vagy „üregelt" formák keresett dimenziója nem más, mint a kisebb „önhasonló" formákra való lekicsinyítés első lépésének a dimenziója:

$n^d = k$

ahol „n" annak az 1 : n kicsinyítési aránynak a nevezője, amelynek léptékében az önmagához hasonló kisebb részeket az első iterációnál kaptuk. „k" az a szám, ahány ilyen kisebb részforma ennek az első iterációnak során a nagyobb kiindulóformába belefért. „d" a keresett dimenzió számszerű nagysága (szokás „Hausdorff-dimenziónak" is hívni). A „d"-re kifejezve ez az egyenlet így fest:

$$d = \frac{\log k}{\log n}$$

A Rubik-kockából kapott üreges test esetében az első iteráció után 20 kisebb kocka képezte a testet, a „k" tehát 20. A kicsinyítés az 1 : 3 arányban történt, az „n" értéke tehát 3. A keresett dimenzió (megközelítőleg) = 2,73. Vagyis tényleg kisebb, mint a testeknél szokásos 3 dimenzió, de mindenképpen nagyobb, mintha a képződményt csupán egy nagyon tagoltan „ráncolt" síkfelületnek tartanánk.

Megint csak Mandelbrot volt az, aki az ilyen tört dimenziójú objekteket kapcsolatba hozta a fraktálokkal, és bebizonyította, hogy *fraktál* minden olyan halmaz, amelynek a Hausdorff-dimenziója nagyobb a topológiai dimenziójánál (a megszokott geometriai értelemben vett dimenziójánál).

És itt emlékeztetnék a korábbi, kéthasábos számítási táblázatra, amely során nemcsak azt láttuk, hogy a fraktálok során irracionális számok tömegével van dolgunk, hanem azt is tudomásul kellett vennünk, hogy egy-egy iterációs folyamat során mindig adódhatnak a határértékek közelében olyan tartományok, ahol az ite-

ráció során az egymás mellett lévő értékek közti végtelenül kicsiny eltérések is már végtelenül nagy különbségekre vezetnek. Ennek a szükségszerűségét viszont most, hogy megismertük a fraktálok „szivacsos", habszerű szerkezetét, azt hiszem szemléletileg is könnyű belátni. Ahol ugyanis csupán hajszálvékony választóvonalak, hártyák, illetve ezekhez hasonlítható „számtestek" képezik a megvizsgálandó objektet, ott – még ha a végtelenségig is közelítünk a határértékekhez – az ilyen értékek „testét", valós számokkal is kifejezhető „helyfoglalását" soha nem találhatjuk meg.

Sőt ennek a habszerű testnek a határvonalai a végtelenségig sűríthető kicsinyítésben (önhasonlóság!) újra és újra metszik önmagukat, a megfoghatatlan filigrán struktúrákig fodrozódnak. E filigrán formák között pedig újra csak a végtelenbe futó iterációkat találjuk. Végül is azonban éppen ez a végtelen töredezettség az, ami a fraktálok nemlineáris természetét hangsúlyozza.

Irodalom

Ez a függelék sok pontban Reinhart Behr középiskolai ismeretekkel is követhető könyvét, az *Ein Weg zur fraktalen Geometrie* c. munkát vette alapul (Klett Verlag, Stuttgart 1989, kb. 30 DM). A fraktál- és káoszkutatás eredményeinek a különböző tudományágakban való hatásáról szól a Bernd Olaf Küppers szerkesztésében megjelent antológia: *Ordnung aus dem Chaos* (Serie Piper, München 1987, 30 DM alatt). Klasszikus műnek számít ma már B. B. Mandelbrot esszéje, amelyben a szerző a gondolatai illusztrálására mintegy 300 fraktált ismertet: *The Fractal Geometry of Nature* (Freeman, San Francisco 1982). Ennek német fordítása, *Die fraktale Geometrie der Natur* (Birkhauser, Basel 1987) ma már 50 DM körüli áron paperback kiadásban is kapható. Mandelbrot a középiskolainál alig magasabb matematikai tájékozottságú laikusoknak is hallatlanul érdekes (sőt szellemes) olvasmány. A legszebb színes illusztrációs anyaggal kiadott és matematikailag is igényes ismeretekkel szolgáló mű H. O. Peitgen–D. Saupe: *The beauty of Fractals* (Springer, Berlin–New York–Tokió 1986, 80 DM körül). Az utóbbi két esztendőben ehhez egy sor komputerszakkönyv járult, részben kíséró diszkettel és a fraktálok generálásába bevezető programozási ismeretekkel. A számtalan népszerűsítő kötetet nehéz lenne felsorolni, itt csak óva intek az olyan feldolgozásoktól, amelyek matematikai megfontolások helyett „Alice a Csodaországban"-ra vagy más hasonló irodalmi metafórára építik magyarázataikat. Aki videokazettát akar, az nem fog csalódni H. O. Peitgen *Fraktale – Schönheit aus dem Chaos* című, szakkönyvesboltokban is kapható kazettájában (Spektrum Videothek, 1988, kb. 100 DM).

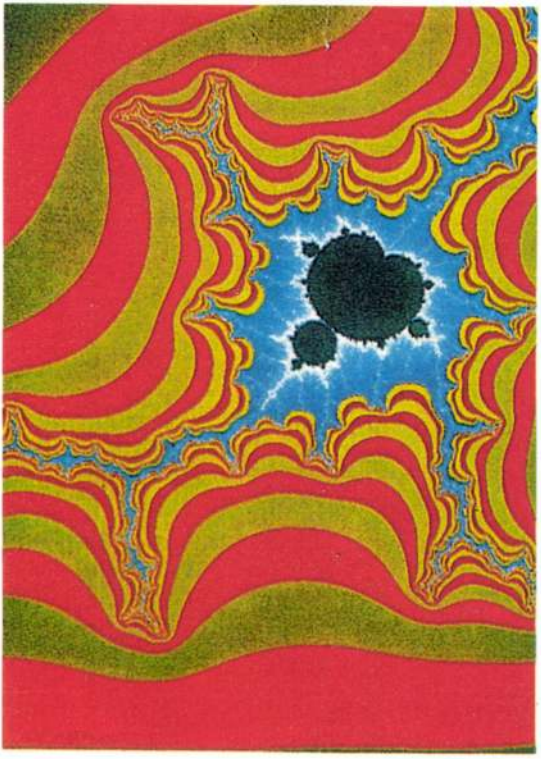

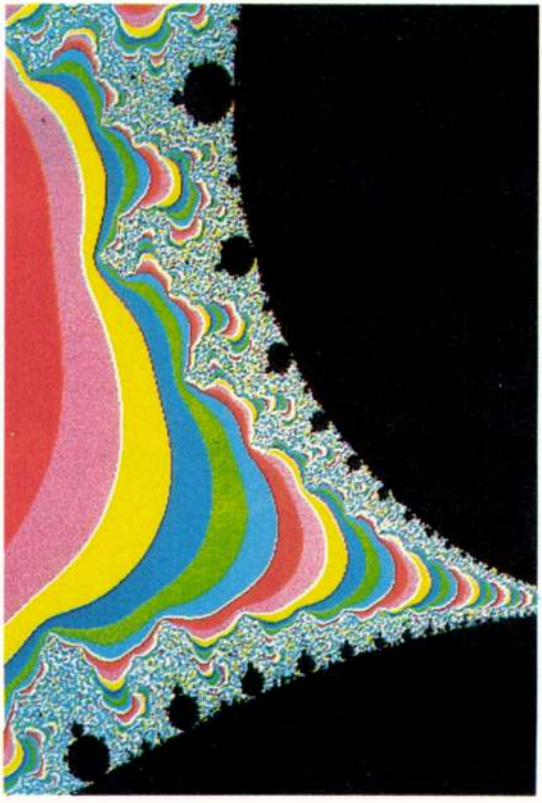

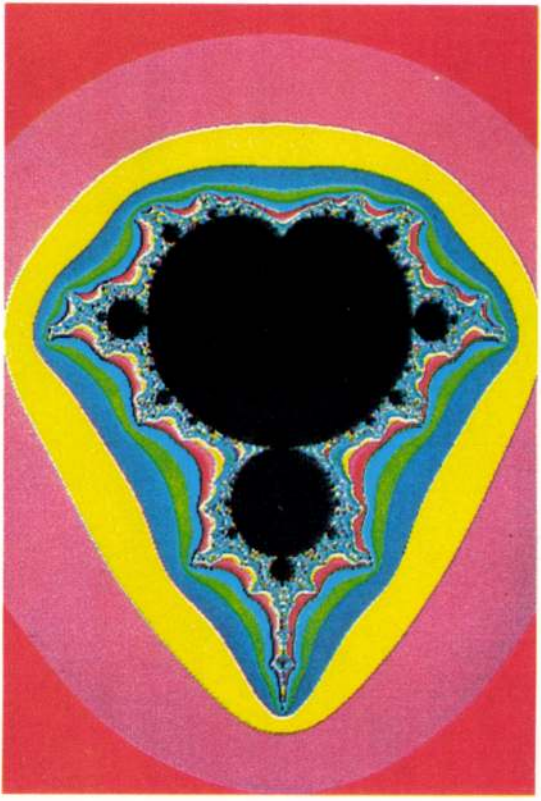

Fraktálok (Perneczky Géza esszéjéhez)

MOZGÓ VILÁG 1051 BP. NÁDOR U. 26.

Fraktálok (Perneczky Géza esszéjéhez)

MOZGÓ VILÁG 1051 BP. NÁDOR U. 26.

KÁLLAI ERNŐ

ÚJ MAGYAR PIKTÚRA

1920–1925

Egy könyv, amely 1925-ben meg tudta mondani, hogy mi a magyar művészetben a modern és az európai, és mi a sajátosan magyar karakter. Máig érvényes elemzések Rippl-Rónai József, Berény Róbert, Czóbel Béla, Tihanyi Lajos, Kernstok Károly, Vaszary János, Perlrott-Csaba Vilmos, Nemes-Lampérth József, Kádár Béla, Scheiber Hugo, Moholy-Nagy László, Bortnyik Sándor és a századelő más kiváló alkotóinak művészetéről.

A GONDOLAT KIADÓ ÚJDONSÁGA A TÉLI KÖNYVVÁSÁRON

204 oldal szöveg 54 fekete-fehér képpel és 32 oldal színes melléklettel.
Ára: 240 Ft.

Kállai Ernő
ÚJ MAGYAR PIKTÚRA

s Péter BESZÉLGETÉS NAGY TIBOR NEW YORK-I GALÉRIÁSSAL • Lóska Lajos RAJZ 90
y Anikó VÁROSKÉPEK PEST-BUDÁRÓL • Wehli Tünde MÁTYÁS-KORI KÓDEXFESTÉSZET
ária A FERENCZY CSALÁD ÚJ KIÁLLÍTÁSA • Szalai András SZERELEM – ÉLET – HALÁL
György MŰTEREM, MADÁRTÁVLATBÓL • Bán András TIMUR ÉS CSAPATA..... 80,– Ft

Oltványi Imre (1893–1963) művészettörténészi, kritikusi életműve számbavételekor, publikálatlan írásai között találtam a *Kállai Ernő*ről szóló nekrológját. Az *Ars Hungarica* művészeti monográfiasorozat (1932–40) s a *Magyar Művészet* szerkesztője (1935–39) ismerte Kállait, folyóiratszerkesztőként foglalkoztatta is. Személyes kapcsolatuk kezdetét nem ismerjük, csak feltételezzük, hogy Oltványi apósa, *Rózsa Miklós* ismertette össze őket. Érdekes összefüggés egyébként, hogy a Rózsa Miklós Emlékkiállítást (1945. V. 20.–VI. 3.) *Kállai Ernő* rendezte (kiállítók: *Ámos Imre, Barcsay Jenő, Bán Béla, Bokros Birman Dezső, Forgács Hann Erzsébet, Gadányi Jenő, Korniss Dezső, Lossonczy Tamás, Martyn Ferenc*). E tárlat katalógusában tették közzé az *Anonymus Irodalmi és Művészeti Intézet* művészeti munkaprogramját és Kállai Ernő *Rózsa Miklós emlékére* ajánlott bevezetőjét. Amit ő megállapít Rózsáról, az rá, Kállaira, egész tevékenységére is érvényes: „... tévedéseivel is a haladó szellemű művészet ügyét szolgálta." Oltványi Imre publikált és meg nem jelent írásainak összegyűjtése, kortársi műgyűjtői tevékenységének értékelése, politikai cikkeinek és levelezésének közlése majd együttesen rajzolja föl Oltványi szellemiségének teljességét. Portréjához fontos adalék lehet az együttérző szeretettel és pontossággal megrajzolt Kállai Ernő-értékelése is.

Sümegi György

OLTVÁNYI IMRE:
KÁLLAI ERNŐ

1954. dec. 2-án, csütörtökön temették el *Kállai Ernőt*. A két világháború közötti művészeti irodalmunknak aligha volt nála érdekesebb, színesebb és tisztább alakja. Csendesen, szinte észrevétlenül hagyott itt bennünket, temetésén csak maroknyian voltak. Pedig a húszasharmincas években és a negyvenes évek elején nem nagyon akadt művész, művészetkedvelő, író és muzsikus, aki Kállai Ernőt, a baráti kör garabonciás „Ubul"-ját nem ismerte vagy legalább hírét nem hallotta.

Az akkori „hivatalosok" tudni sem akartak róla, a középszer félt tőle, de a forrongó, elégedetlen fiatalok vakon bíztak benne, rajongtak érte. Annyi bizonyos, hogy közömbös senki nem lehetett vele szemben. Kénytelen-kelletlen észre kellett venni, bárhol tűnt fel. Puszta megjelenése, mint valami szokatlan természeti tünemény, magára vonta a szemet. Tiszta, de hanyag, bohém ruházkodása a régmúlt kóbor diákjaira vagy egy a hétköznapi szabályok hámjából kitört, szabadszellemű, elcsapott, oda-se-neki tanárra emlékeztetett. Önfeledt, egyenetlen lépte s így imbolygó járása, taglejtéseinek kamaszosan szögletes hevessége pompásan egybevágott arcjátékának mosolygó élénkségével, szemének csintalan villanásával. Társalgásban, vitatkozásban maga volt a feszteleség. Megejtő közvetlensége előtt feloldódott minden tartózkodás, eltakarodott minden nagyképű begubózkodás s szavai nyomán meleg, emberséges légkör támadt. Irtózott a fölényeskedéstől, alapos műveltségét, sokágú tudását senkivel sem éreztette. Nyilvános előadásaiban is a magas rendű csevegés finom bája ragadta el hallgatóit. Remek, világító humora csak akkor csapott élesebb évődésbe, ha vitázó ellenfele mélyebbre akart szántani, mint amennyire erejéből futotta. Ismerte a magyar nyelvnek, sőt a németnek is minden csínját bínját, s beszédében, írásában egyaránt csak úgy zsongtak a szebbnél szebb érzékletes kifejezések. Ízes szóképei olyan frissen, jólesően csapongtak, zümmögtek, mint virágos réten az aranyszőke méhek. Ez a nyelvi zene azonban nem terpeszkedett el stílusán buktató önteltséggel. Kállai csak azért élt vele, hogy árnyalja-megvilágítsa azt, amit mondani akart.

Szerette az életet, szerette a társaságot, ahol meghitt beszélgetés váltogatta az elmélyülést, töprengést. Örömest mulatozott kiskocsmákban, s kedélye ilyenkor nemegyszer harsány jókedvre pezsdült. Könnyen ismerkedett, nehezen barátkozott. Módfelett vonzódott az egyszerű emberekhez, mindent tudni akart róluk, valósággal halászta a lelkeket. Sokat barangolt vidéken, szívesen járta a kisvárosokat, a falvakat s a munkások és parasztok között verbuvált magának nem alkalmi ismerősöket, hanem igaz barátokat. Hányszor láttam, hogy ezek milyen gyorsan, szinte átmenet nélkül kaptak iránta bizalomra, mert utánozhatatlanul szívélyes egyszerűsége az első szavakkal elmosta közöttük a műveltségi és társadalmi különbséget. Érdek nélküli érdeklődéssel hallgatták egymást és kapcsolatuk rögtön a legtisztább emberi viszonnyá lett.

[...] Hol innen, hol onnan indult portyára. Csapásait bőven osztogatta jobbra-balra, de mindig csak oda vágott, ahol a művészet fejlődésének, megújulásának akartak torlaszt emelni. Bizonyos, hogy ő volt művészeti irodalmunk erjesztő *enfant terrible*-je. Lélekben, magatartásban egyedüli rokona a nála vagy húsz évvel idősebb kortársának, *Rózsa Miklós*nak. Csupa lelkesedés, csupa tűz és csupa nemes elfogultság. Elfogultsága, létének indoka, nagy szerelme: a *Művészet*. Ez volt a mindene, ő pedig örökké küzdő, megalkuvást nem ismerő, alázatos mindenese a művészetnek.

Sokan ezt az egyoldalúságot hányták szemére, jóhiszeműségében, önzetlenségében, erkölcsi tisztaságában azonban senki sem kételkedhetett. A művészeten belüli egyoldalúság vádjával is illették – lényegében alaptalanul. Kállai az egyiptomi, a kínai művészetben éppúgy el tudott merülni, mint *Rembrandt*ba, vagy *Vermeer*be, s a velenceieket nem kevésbé szerette, mint a XIX. század franciáit. Ám kétségtelen, hogy minden idegszálával saját korában élt, képzeletét saját kora termékenyítette meg legjobban. *Cézanne, Picasso* voltak a bálványai. Az ő nyomukat kereste mindenütt. Azzal szeretett leginkább foglalkozni, ami alakulóban volt, amiről azt hitte, hogy a fejlődés, a haladás csíráival terhes. Nyugtalanító lobogással ment ökölre mindenért, amiben meggyőződést, őszinteséget érzett, s ami szerinte hadat izent a tespedésnek, a patópálos egy helyben topogásnak.

Nem volt aprólékosan rendszerető elme, partizán jellmével ez ellentétben állott volna, első könyvében mégis ő próbált eszmei rendet teremteni akkori festészetünk új törekvéseiben. Ez a könyv az első világháború után íródott, oly időben, amikor tehetséges fiatal festőink zsákutcába kerültek, vagy legalábbis válaszúton álltak. Merészség volt rajtuk keresztül előrevetíteni a jövő fejlődés arculatát. De hát Kállai Ernőt mindig is a gondolat vakmerősége csábította, és hitt az elégedetlen, mindenütt kiábrándult ifjú művészekben.

Igaz, abban a lelkes törekvésében, hogy friss szellővel, akár szélviharral borzoltassa fel a magyar művészet kertjét, a harc hevében nemegyszer vétette össze az *új* fogalmát a puszta ügyeskedéssel, a külszíni mesterkedéssel. Kállai azonban azt tartotta, hogy a gyomot az igazi tehetségek izzó sugara úgyis holtra perzseli. Állandóan attól rettegett, hogy valódi értékek kallódhatnak el, ha ő nem bátorítja a pirkadó tehetséget. Boldog volt, ha friss felfedezettjeivel vaskosat sújthatott, szellemesen szikrázó mellékmondataiban, a „beérkezettekre". Nem szívlelhette a megmerevült formákat. Lélektelennek tartotta a túlságosan csiszolt megjelenítést, amelyből hiányzik az élet meghökkentő izgalma. Egy fiatal festő mesterségi bizonytalansága, tartalmi félszegsége inkább szíve szerint való volt, mint a befejezettség nyugalmát, a véglegességet éreztető kép. Volt idő, amikor az a festmény tetszett neki legjobban, amelyben határozott, félreérthetetlen ábrázolás nem gátolja a nézőt abban, hogy egyéni hangulatával, érzelmeivel egészítse ki, mintegy tovább fesse a képet. Ez a merőben lírai felfogás sodorta nagy tévedése, a szélsőséges expresszionizmus és az absztrakt festészet felé. Erre terelték ifjúkori németországi élményei is. Tévedése nem vitás – milyen elragadóak mégis azok a sziporkázó elemzések, amelyekkel az elvont festők vonalait, színfoltjait, mértani idomait forradalmi, a társadalmi rend megújítását célzó értelemre fordítják!

Kállai modelljei sokszor törpék voltak, ő sosem törpült hozzájuk. Az a fény, amelyben megragyogtatta őket, az ő fénye volt. S az a cél, melynek szolgálatába állította őket, szép volt és tiszta, mint ő maga. A művészet forradalmasítása lebegett előtte, folyton ezért küzdött, s tudta, hogy művészeti forradalom nincs társadalmi forradalom nélkül. Megmaradt mindvégig a maga területén, de írásaival, előadásaival, kiállításrendezéseivel megmozgatta lomha képzeletüket, nyugtalanította a változástól irtózókat, erőt, hitet öntött a csüggedő fiatal művészekbe. Lendülete elsodró, magával ragadó volt. Persze, ő is akkor vetett magas lobbot, ha igazi, vérbeli művészről írt. *Mednyánszky*-monográfiájában egyenesen izgalmas nyomon követni, mivé alakul az ő tolla alatt Mednyánszky művészete. *Rippl–Rónai*ról, *Márffy Ödön*ről, *Egry József*ről, *Berény Róbert*ről, *Bernáth Aurél*ről, *Szőnyi István*ról, *Ferenczy Béni*ről, *Pátzay Pál*ról, *Barcsay Jenő*ről, *Derkovits Gyula*ról és annyi másról írt tanulmányai, kritikái művészi írásmódjukkal, gondolatébresztő hevükkel egy magas rendű elme, kitűnő író és lelkes, jó ember maradandó hagyatéka.

[1954. XII. 4.]

BEVEZETŐ

A 100 éve született *Kállai Ernő*. Itt közölt – tudomásom szerint mindeddig publikálatlan – írása elé kínálkozik némi magyarázat. A tanulmányban olvasható gondolatok legnagyobb része – így a tömegkommunikációnak az elmélyült képi befogadást tönkresilányító vizuális tömegtermelése, azonkívül a természet és a lélek mélyvilágából merítő bioromantikus-elmélet – újra és újra megfogalmazódik Kállai írásaiban. Csak egy példával élve: részben a most közölt cikk megállapításait építi tovább majd az 1947-ben a *Diárium* hasábjain megjelent *Optikai demokrácia* című írása. *A szem demokráciája és a fausti művészet* című tanulmányát elkészültének ideje teszi izgalmassá és dokumentum értékűvé. Kállai ugyanis – s ez a szövegösszefüggések alapján erősen valószínűsíthető – 1932–33 között vetette papírra ezeket a sorokat Berlinben. A Hitler hatalomra jutását közvetlenül megelőző vagy azt követő években, tehát akkor, amikor a „Kampfbund für deutsche Kultur" Alfred Rosenberg szellemében már napirendre tűzte a német szellem „megtisztítását" az „elfajzását" okozó baloldali és liberális hatásoktól, mikor sorra rendezik a „szégyenkiállításoknak" nevezett bemutatókat a modern német művészek alkotásaiból, de amikor még sokan, értelmiségiek, művészek, így például *Kandinszkij* is, reménykedtek abban, hogy mindez csupán időleges túlkapás, mely lassan elcsitul. Hiszen a magángalériákban, így például a Kállaival szoros kapcsolatot tartó Galerie Ferdinand Möllerben még kiállíthattak a cikkben is említett fiatal német alkotók, ha fogyatkozó számban és mind visszafogottabban, de megjelenhettek még a *Max Beckmannt, Karl Hofer*t, a német művészet expresszionista vonulatát pozitívan értékelő tanulmányok. Többekben élt az az – utólagosan csúfosan naivnak bizonyuló – elképzelés, hogy némi alkalmazkodás után kompromisszum köthető a hatalommal, hogy kialakítható valamiféle modus vivendi, miután megadják a császárnak azt, ami a császáré. Ez az illúzió indítja Kállait is arra, hogy igazolni próbálja az expresszionista és bioromantikus tendenciák létjogosultságát, sőt – ne szépítsük meg a gondolatbicsaklást – összeegyeztethetőségét a nordikus ember mítoszára és a Heimatkunstra egyaránt apelláló elméletekkel.

Mindez nem kérdőjelezi meg persze a *Sozialistische Monatshefte* szemlelírójának baloldaliságát és antifasizmusát. A hitlerizmus szörnyetegével viaskodó Kállai 1935-ben hazamenekül Magyarországra, hogy aztán 1947–48 táján újból kétségbeesett igyekezettel kísérelje meg annak bebizonyítását, hogy a modern képzőművészet nem áll ellentétben a szocialista társadalom kultúrpolitikai alapelveivel. Ma, a klippek, magazinok, műholdas tévéközvetítések korában az optikai demokráciáról írottak mellett épp az a baljós figyelmeztetés rejtheti Kállai írásának aktualitását, hogy a gondolkodó ember és (a totalitárius) hatalom közötti párviadalban amúgy se köthetők jó kompromisszumok. *Pataki Gábor*

A szem demokráciája és a fausti művészet

KÁLLAI ERNŐ

Az egyik első filmesztétikakönyv címe „A látható ember". A cím elsősorban a filmfelvevőnek arra a sajátosságára utal, hogy képes láttatni az emberi arcban és testi gesztusokban tükröződő leghalványabb, alig vagy egyáltalán nem érzékelhető lelki rezdülést is. Valóban, különösen a nagytotál alkalmas arra, hogy egy igen ismert arcfelszínen is teljesen ismeretlen vonásokra bukkanjon, mintha egy már ismert tájat fedeznénk fel újra. A filmkockákon azonban az ember nemcsak testiségében jelenik meg fantasztikus mélységben, hanem mint saját lelki élményeinek kifejezője is. Sőt a kamera optikai felfedezőképessége nem korlátozódik az emberire. Az emberrel együtt az őt körülvevő egész világ megjelenik az élő természet sejtszövedékének legrejtettebb osztódásaival és életfolyamataival és a csillagos ég fényévnyi jelenségeivel együtt. A filmszem mikroszkóppal és teleszkóppal fegyverzi fel magát. Semmi sem marad rejtve előtte. Az ember univerzális voyeurré vált. Telhetetlen vágya az érzéki megismerésre, arra ösztönzi, hogy létrehozza a hangélmény technikai eszközeit is. A távolbalátó és hangosbeszélő film kézzelfogható közelségbe került. Semmi gond: még valami egészen más is bekövetkezhet. „A látható ember"? Ugyan, kérem, az is valami? A látható, szagolható, ízlelhető és tapintható világ, amit minden otthonban akár egy gyerek is egy mozdulattal bekapcsolhat, ez igen! Kedves uram, maga Berlinben kávézik és technikailag szabályozott minden lehetséges érzéki csalódások kombinációjának segítségével élvezi egy romantikus amazonasi hajóút élményeit, s közben még jóleső biztonságérzet is eltölti a szörnyű krokodilusok láttán. Mintha minden valóság és nem puszta illúzió lenne, amit kombinált totálvevője, a Mundus D. R. P. közvetít.

Nos, a mesterséges érzéki csalódásoknak ez a tökéletes realizmusa egyelőre utópia. De már a hangosfilm elég ahhoz, hogy felidézzük egy tetszőleges, azóta talán halott ember szívverését, hallhatóan és láthatóan, mint érdekes előzetest, előétel például az est nagy slágeréhez: ... Már az is elég, ha elővesszük az első, kezünk ügyébe eső képeslapot, amely szemünket a nagyvilág látványosságainak briliáns fotóival szórakoztatja. Ez még mind nem elég. Már készen áll az újságosnál a következő magazin, amely új mozzanatokkal szorítja ki a nagyvilág előbbi érzetét. Az új és új valóságképek utáni vágyat, a realista látványt bekebelező mohóságot csak a látvány nagymérvű elértéktelenítése, felhigítása elégítheti ki. A szem technoid demokráciájának győzelme: mindig mindenki számára minden látható. Ez az impresszionista kép elvének mechanikus felfokozása, mely szerint egy tárgyat, egy tájat és az egész teremtést mint a recehártya ingerét érzékeljük. A materialisztikus szenzualizmus végső fokára jutottunk, ahonnan a lélek is csak tudattartalmak összegét jelenti. Elértük a lejtő legalját, amire a művészet abban a pillanatban ítéltetett, amikor megtagadta a középkor földöntúliságát, és az érzéki valóság totális meghódítását tűzte ki célul. Mikor megszűnt a középkori istenhatalom,

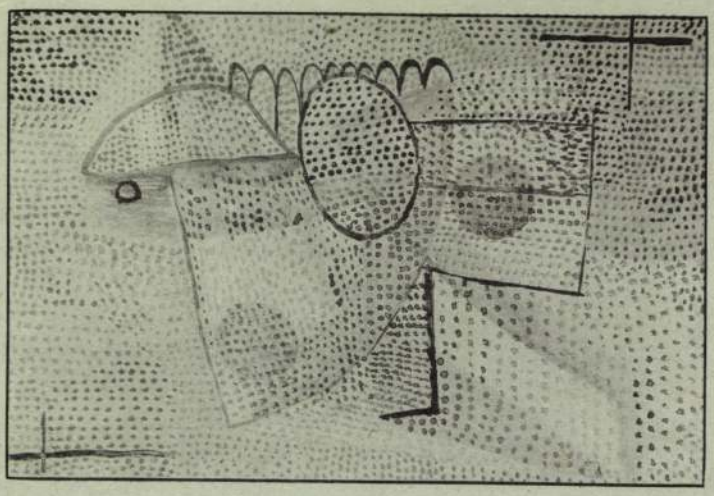

Paul Klec:
Csendélet, 1931

s helyette az embert avatták a teremtés koronájává és minden valóság urává, törvényszerűen elveszett a túlvilág minden mélysége és a szem felvilágosult demokráciájának optikai babonájához jutottunk, mely szerint minden létezőnek láthatónak kell lennie és minden látható létező lehet.

Nyilvánvaló, hogy ez a tévhit milyen következményekkel járt a művészetre nézve. Szülőjévé vált a sekélyes, profán szemléletnek, a tárgyhoz való merev ragaszkodásnak és a lélektelen illuzionizmusnak. Mivel azonban ez a látványművészet sem mentes a lelkiség salakjától, éppen a kézműves megvalósítás pszichofizikai tartalma révén, nem felelhet meg hosszú távon a szem demokráciája által támasztott igénynek: „Mindig mindenki számára minden látható." Mit is remélhet egy olyan nép művészete, melynek látványigénye képeslapok millióit teremti meg, mindennap egy vagy több újat, s nemcsak a városokban, hanem vidéken is. Németország legtávolabbi sarkait is nap mint nap sokszorosított sajtófotók tömege árasztja el. Csoda-e hát, ha a nép a fától nem látja az erdőt? Ha a műalkotástól is csak a kézzelfogható tárgyat kéri számon, s érzéketlen marad a szín és forma élményének mélyebb értelme iránt, akkor is, ha a látható mű csak hasonlata egy láthatatlan lelki fundamentumnak? Nincs a realizmusnak drasztikusabb és korlátoltabb érve, mint *Courbet* válasza egy kérdezőnek, aki azt akarta tudni, miért nem fest a mester soha angyalokat. Courbet a kérdést elintézte a következő felelettel: Látott már vala is egy angyalt? A kérdés mindenesetre 70 évvel ezelőtt hangzott el. Igaz, hogy a forradalmi materialista gondolkodás csúcspontjára esett. Ráadásul olyan talajra hullott, mint Párizs, ahol a felvilágosodás legmerészebb szélsőségeit, legvadabb bolondságait követte el. De két évvel ezelőtt nekem magamnak is mellemnek szegezte a kérdést, egy erdész – valódi német fajta, népi vér és csupa erő: – Hát mutassa meg nekem azt a lelket, hol is rejtezik, hogy végre saját szememmel láthassam és kézzel foghassam!

A szavaiból áradó látszatfelvilágosultság mint egy járvny fertőzte meg a népet. Komolyan tudatában kell lennünk romboló hatásának kultúránk minden területén, hogy megértsük az új művészet izzó vágyát a változtatás, egy evilágon túlmutató látomás iránt.

Eleve le kell szögezni: ezt a fausti-hívő törekvést nem téveszthetjük össze a művészetpolitika ma leghangsúlyosabb jelszavával: vissza a természethez

Emlékeztetni szeretnék arra, hogy a „természet" az isten – és túlvilágtagadó, hús-vér realista Courbet és a világszerte elterjedt plen air festészet számára is az alkotás alfája és ómegája volt. Beszélnek ugyan fiatal művészek a honi rög mítikus eszméjéről, de amit festenek, az ismét a zolai elvnek felel meg: „a műalkotás nem más, mint a természetnek egy temperamentum által szemlélt darabja", azaz az anyagszerű, tárgyi motívum, amelyet az érzelem langyos hullámai nyaldosnak körül. Az úgynevezett „újtárgyiasság" pontossága, érzékeny, statikus, kemény vonalvezetése a hangulat és az ahhoz szorosan tartozó festői tónus- és színtobzódás ködös áramába került. Kétségkívül kellemes megpihenni a képnek ebben az átszellemült táji védettségében. Természetes velejárója a hangulatos természetközelségnek a mélység sejtelme, melyet a látvány, vagyis az anyagiság, a tárgyi valóság mögött feltételezünk. De a hangulatok nemcsak láttatnak, hanem lepleznek is. Ezt ma nemcsak halványan sejtjük, hanem abszolút jelenvalóságában, teljes súlyában és élességében érzékeljük. A hangulatok érzékenységtől nem mentes félmegoldások a mélység felé vezető úton, melyet a fausti művészet a formát soha szem elől nem tévesztő akaratával végigjár, egészen az evilági tudat határáig. Az anyagi és tárgyi világ minden hangulattal körülrajongott látványán túl él a titokzatos egyesítésben és rombolásban egyaránt kedvét lelő természet. Megfoghatatlan, de tagadhatatlan jelenléte áttöri az előtér és a képkivágás határait, legyen azok meghatározója akár szociális, akár nemzeti szándék. Az a művészet, melyet ez a valóságfölötti vízió ural, nem engedelmeskedik semmiféle politikai besorolásnak. Aki tartózkodását mint a világtól való menekülést, mint negatív romantikát, elítéli, az a világ határait mindig az éppen időszerű hivatalos álláspont szerint akarja meghatározni. Anélkül, hogy vitatnám az aktuális

Max Ernst: A Porte Saint-Denis éjszaki aspektusának víziója, 1927

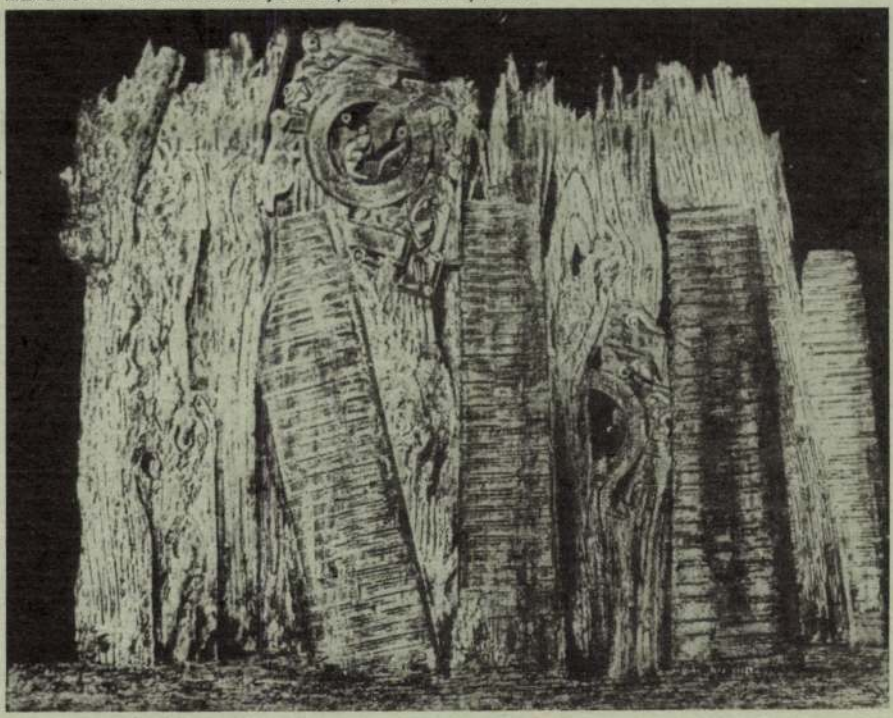

művészetpolitika jó, az emberi társadalom, az állam és nép számára hasznos oldalát, szeretném itt hangoztatni az apolitikus művészet jogát arra, hogy feláldozza az emberit, ha az útjában áll egy átfogóbb lényegiség megálmodott látomásának. Ami megadatik a jámbor kereszténynek, a „magányos ima a csöndes zugban", meg kell hogy adassék a maga módján a fausti-hívő művésznek is, aki a politikai forrongások közepette sem tud lemondani arról, hogy kívül maradva az eseményeken, a teremtésnek hódolva a valóságon túli mélységeket kutassa. A német művészet tűri legkevésbé, hogy a realizmus beszűkítse fantáziájának terét. Nietzsche látta meg a veszélyt: „Ha a német nem Faust többé, filiszterré válik."

Dr. von Leers, birodalmi oktatási főnök beszélt egyszer egy nyilatkozatában a „kívülálló töprengőről" a művészetben. Soha nem volt a fausti művésznek ez a típusa olyan fontos, mint ma, mikor óriási változás keretében új, a racionalizmustól, materializmustól és utilitarizmustól mentes művészet alapjait kell lefektetni. Amit ez a művésztípus teremt, sokak számára nincs nyilvánvaló összefüggésben a nép és az állam sorsával, sőt úgy tűnik, az új rend ellen irányul. Mégis ez nem az első alkalom, hogy a művészet és a politika látszólag egymástól távol haladva ugyanazon cél felé közeledik. *Stefan Georg* munkássága nyújtja szemléletes példáját ennek a távolságból érvényesülő kölcsönhatásnak. Míg azonban a művészet a legtisztább ideák szellemében állítja fel perspektíváit, a politikának engedelmeskednie kell az ellentmondásoknak és problémáknak, melyek az ideális elképzelésekkel szemben a valóságból létrejönnek. Reálpolitikának kell lennie. A művészet ezzel szemben szabadon tágíthatja látomásainak fantáziaterét akár az utópia felé is vagy alámerülhet a misztikában. Hogy merészsége győzelmes beteljesüléshez vezet vagy kudarcba fullad, az nem az „irányon" múlik, az egyes-egyedül a művész tehetségétől és jellemétől függ.

Az expresszionizmussal a német művészetnek egy új fausti korszaka kezdődött el, mely még egyáltalán nem ért véget. *Nolde, Franz Marc, Feininger* és *Klee* vetése termő talajra hullott. Művüket olyan tanítványok folytatják, akiknek célja a látomás sűrítése és körülhatárolása anélkül, hogy az irracionális elem és a szimbólum távlata csorbát szenvedne. Ellenkezőleg: éppen az expresszionizmus ezen legitim örökösei érvényesítik igazán az elvet: minden látható csak hasonlat. Szimbolikájuk merészebb, kevésbé áttételes és leplezett. Ahol az expresszionizmus világ és túlvilág közé még átszellemített, némileg testetlen tájat vont, hogy a képzeletet fokozatosan vezesse a valóságon túlra, ott több tanítvány *(Max Ernst, Coester, Oelze)* képén minden látható elem anyag- és tárgyszerűségében igen keményen, különös agresszivitással jelenik meg, de csak azért, hogy az irracionalitásnak a látvány mögött föltáruló szakadéka annál meglepetésszerűbben és elementárisabban táruljon fel. Ezek a realista és egyben érzékfeletti látomások valósággal kísérteties, feszültséget rejtő kettősségből keletkeznek, ami a szinte plasztikus érzékletességű félálom sajátja: a testit és túlvilágit egyesítő szimbolikus optikából. Az expresszionizmustól megszabadult fausti fantázia szorosan kötődik a középkori nagy német elődök szelleméhez.

De az expresszionizmus misztikus öröksége, „minden látható csak hasonlat", az új művészet képileg egészen más formáiban is fellelhető. Az expresszionizmus a testet szín, vonal, folt és tér szellemi árnyékává emésztette, s ezt a végsőkig vitte. *Werner Gilles* vagy *Wilhelm Nagel* tájai és alakjai szellemszerű sémává

válnak, valódi naiv keresztényi Isten-gyermekként áldozzák fel őket egy érzékfeletti lélekbirodalom hitének. Vagy: természet és ember, tér és alak arabeszkszerű, mindent elnyelő figurációba, fantasztikus élő alakzat vagy konstruktivista törvényszerűség szimbolikus jelébe olvad bele *(Hans Arp, Fritz Winter, Fritz Kuhr, Otto Pitschl)*. Ezek a formafantáziák nemes termékenységű növényi vagy állati őslényekké nőnek, vagy az anyaföld legmélyének új életekkel terhes, éjsötét ölébe vezetnek. Ezt a művészetet úgy tekinthetjük, mint a természet folytatását más eszközökkel. A természet második arcát próbálja a láthatóan túli örök középben és minden teremtés forrásában megkeresni és rögzíteni. Szellemileg és lelkileg a legbelsőbbre koncentráló törekvését forró akarat hevíti. És még azt mondják, hogy ez a fausti művészet nem német, nem a misztikus német természetcsodálat mélységeiből fakad? Csak azért, mert a természetet nem úgy festi, ahogy az mint táj, mint nemzet és nép környezete testiségében él? Nem ősi germán örökség-e az állati és növényi alakzatokból formált képornamens? Nem kell-e inkább örülnünk ennek az új szellemi láncszemnek, mely ismét a képi ősjelek művészetének egy változatával ajándékoz meg minket, amely legyőzi a „természet részlete" elvben rejlő kispolgáriságot? Alábecsülnénk a népi és táji gyökerek jelentőségét, ha művészi megjelenítésüket

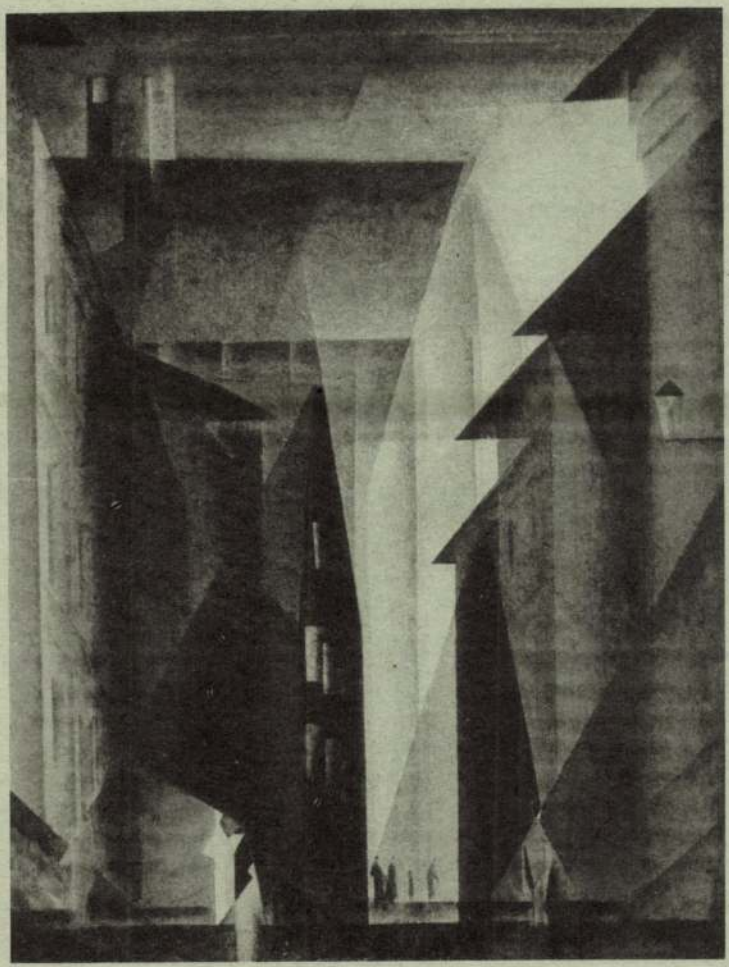

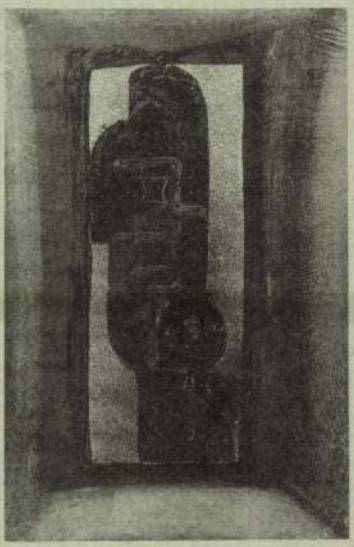

Fritz Winter: Cím nélkül, 1932

Lyonel Feininger: Erfurti templom, 1927

csak ember és táj ábrázolásaként képzelnénk el, aminek mércéje a látható és tapintható valóság. A látomásos művészet éppen azért feszítheti fantáziájának íját a valóságon túlra, anélkül, hogy a népiesség lényegét és szervességét elvesztené, mert fő táplálója a föld szeretetének irracionális ereje. Az „absztrakt" jelek és képek azért nélkülözik az előteret, a valóság szeleteit és anyagi kérgét, hogy annál erőteljesebben mutassanak rá ennek a valóságnak a mélyebb szerkezetére: az ősi, univerzális képekre, melyek valóságunkat alkotják, és belső hatóerővel, eszmei feszültséggel és átfogó törvényszerűséggel hatják át. Az igazán mélyen német fausti törekvés „vissza az ősanyákhoz" soha nem alkotott még ennyire tömör közvetlenségű és hatóerejű szimbólumokat, mint az új művészet. Ha remélhetjük, hogy a materializmus és mechanisztikus életellenessége valaha vereséget szenved, ennek jóslatát láthatjuk ezekben a jelekben és képekben.
A letisztult vallásos harmónia jelei mellett ez a művészet valóban magába foglalja a szörnyek világát is. Ijesztő teremtményei leleplezik sokat csodált civilizált és művelt életünk démoni oldalát: a káoszt, a széttöredezést, a lelki nyomort, amit a racionalizmus és a gépimádat idézett elő. Aki ezeket az apokaliptikus víziókat elveti, annak a középkori művészet nagyszerű egészéhez tartozó pokolszülte, gonosz torzképeiről is le kell mondania.
Az a művészet, mely a legélesebb ellentétben a ma elfogadott tárgyilagosságnak hódoló szemlélettel, ideoplasztikus szimbólumokat teremt, még igen messze van attól, hogy népszerű legyen. A szem demokráciájának realista felfogása uralkodik az egész európai és amerikai élettérben, tekintet nélkül a politikai rendszerre. Művészi szabályai a nép és az iskolázott, úgynevezett művelt réteg számára egyaránt általánosabb érvényűek. Az evilágon túlmutató jelek és képek fausti művészete semmit sem mond a szem demokráciájának, nem is vár tőle semmit, hacsak nem egy többé-kevésbé érdeklődő esztétikai toleranciát, ami a legkevésbé fontos. Azt a hitbéli döntést, ami ennek a művészetnek az alapját képezi, a szemlélő csak a személyes elmélyedés és szellemi koncentráció csendjében hozhatja meg, sohasem a tömeglélek széles nyilvánossága előtt. Az a közösség, melyhez a fausti művészet evilágról elvágyódó képi hasonlatai tartoznak, most még láthatatlanul, sok-sok szívben elszórtan létezik. De üt majd az óra. Az e szellemben dolgozó festők és szobrászok életét meg lehet nehezíteni, le lehet járatni őket, útjukba akadályokat helyezni. Nem lehet azonban elpusztítani a szellemet, melynek elkötelezték magukat.

Fordította Bakos Katalin

Emlékeztető

Ötven éve írták: „Ami pedig Boda Gábor szobrait illeti, úgy látom, hogy az új kollektív, hősi világszemlélet kifejezését modorosan erőszakolják. Ugyanaz a hibájuk, mint annyi rokon célzatú szobornak nálunk és Európa-szerte: a dagályos felfuvalkodottság; a zordon pózokat összetévesztik a monumentalitással, a valóban nagyvonalú, igaz erővel, amely mindig egyszerű, tömör és világos. Most van a KÚT kiállításán Medgyessy Ferenc kis bronzmodellje, melyet a mester a Madách-emlékműpályázatra készített. Ezek a természetes magatartású és alkatú apró figurák százszorta monumentálisabbak akárhány nem hősi szellemű, csak hősködő, patetikus emlékműnél."

(Kállai Ernő: Még egyszer az új postapalota. Magyar Nemzet, 1940. november 23.)

KÁLLAI Ernő

MEZEI Ottó: Az 1923-as Bauhaus-fordulatról. = Ipari Müvészet, 1975.6. 16 - 2o.p.

KÁLLAI Ernő
UHQ 64(1976)

ERNŐ KÁLLAI: THE ART CRITIC OF A CHANGING AGE

Though now almost forgotten, Ernő Kállai was one of the most prominent Hungarian art critics of the twenties and thirties of this century. Born in Szakálháza in 1890, he travelled to Britain, Scandinavia and the United States immediately before the start of the First World War. He came home and served on the Carpathian front, he was later demobilized because of a serious wound. Even at that time he wrote book reviews and after the war taught for a short time in a Budapest workers' settlement school. In 1920 he first applied to the Minister of Education for a study leave; later he moved to Germany and soon became editor of the *Jahrbuch der jungen Kunst*. His writings were also published in *Cicerone*, *Kunstblatt*, *Das Neue Frankfurt* and *Offset-Buch und Werbekunst*, to mention just a few of the papers.

Living mostly in Berlin, he was prominent in the art life there; people argued with him in various papers, he was the recipient of open letters, and some of his dicta were passed around in artistic circles. Aside from Hungarian and German papers, he wrote for journals in Switzerland, France, Holland, Rumania, Czechoslovakia, Poland and Yugoslavia, and was a contributor to the prestigious *Weltbühne*. He was associated with the groups of refugee Hungarian artists living in Vienna after the overthrow of the Hungarian Republic of Councils in 1919, notably Kassák's circle around *Ma* (Today). In the meantime he sent reports and studies to art publications in Hungary. His book on contemporary Hungarian painting *(Új magyar piktúra—Neue Malerei in Ungarn)* was published simultaneously in German and Hungarian in 1925. Being bilingual, Kállai could pursue his particularly useful undertaking of comparing international and Hungarian painting with the purpose of establishing the connections between them.

His close ties to Dutch and Russian Constructivists brought him recognition as a dedicated critic of Constructivism—so much so that in 1928 Hannes Meyer invited him to be editor of the Bauhaus journal. The *"Bauhausbücher"* series was to include a book jointly written by Kassák and Kállai on the *Ma* circle. Kállay edited *Bauhaus* until Meyer resigned in 1930. Meantime in 1929, he tried publishing a paper of his own, marking the acme of his career. Even Kandinsky wrote a study for his paper, *Der Kunstnarr*. To escape the Nazis, Kállai returned to Budapest in 1935. Later he learned that his writings had been included in the 1937 *"Entartete Kunst"* exhibition as an example of what not to do.

His return home brought new problems. Though he was conversant with art life in Hungary he was much astonished and saddened by the slackness, passivity, corruption and mediocrity that he found when he arrived. Still, he helped organize exhibitions for a few galleries, some that even had modern works. He wrote critiques and studies for practically all liberal and non-academic papers, steadily and bravely defending those talents ignored by official cultural policy. He was conversant with recent trends in European art, and he could present Hungarian art in a European context, distinguishing intrinsic value from provinciality, the universal from the cultish. He consistently encouraged Czóbel, Egry, Barcsay and Bernáth; was amongst the first to recognize the greatness of Lajos Vajda and first presented Mednyánszky to the general public in Hungary. He continued to write for a whole range of art publications, and according to written reactions to his critiques and reminiscences of contemporaries, his writings played an important part in shaping public opinion. This influence was further enhanced when he became a contributor to the important German-language daily in Buda-

with particular events or experiences. *Telemark* is a monument to the memory of the heroes of the Norwegian resistance movement. The bell-formed figures of the partisans show sorrow and acquiescence along with catastrophe and rejoicing. A recent statue in honour of Dante expresses man's recurring encounter with the infinite in an attempt to classify the relation of man and the universe.

András Kiss Nagy entered several pieces in the 1972 Venice Biennale. A number of museums bought his statues, and Italian papers wrote of his works in an appreciative way. In recognizing his keen artistic instinct, his high standards and the beauty of his works, they also seemed to detect in his work the influence of Moore. It is an unavoidable attribution insofar as the generation after Moore had already absorbed as basic to sculpture those formal innovations which he had implanted in the public consciousness and even, we might say, in the history of art. All those not diametrically opposed to his ideal of harmony and beauty speak, to a certain extent, in his language. Yet different sculptors, of course, have their own accent. This is evident in the art of András Kiss Nagy.

Half of his works are medals, an art which is allotted a separate chapter in the history of Hungarian sculpture. A number of the problems and formal innovations of modern art which appeared in this miniature genre did not win acceptance in large-scale sculpture until much later, if at all.

András Kiss Nagy makes his medals in two different techniques. Following the methods used in Greek coins negatives are cut in plaster of Paris. The cutting gives sharp, pointed and hard forms, making a sharp distinction between the basic plane and the artist's work. The series *Polyushka* celebrates the vigorous rhythms of galloping riders. The other method, used in cut or tooled medals, is the result of impressing tiny objects in the mould as in the series *Time Broken in Pieces*, made in 1965. The first piece has the small accessories—hands, dial-plate and cog-wheels—of a dismantled clock. The pieces follow the passage of time, while broaching the subject of the finiteness of human life and the infinity of natural existence. In a new context the objects take on a new meaning. Such a use of objects shows a distant relation to Pop Art as though a lyrical projection of it.

With their manipulation of soft plastic forms, the medals often give mysterious atmospheric effects, making the round medal a palm-size universe. The series *Natura* celebrate nature, not only in the generous handling of forms but also in the very beauty of the material—bronze. The artist does not patinate his works but colours the metal by heating and burnishing. We thus get a whole variety of hues from cold, bluish tints to a mellow gold. His two series entitled *Metamorphosis* start with scenic experiences in different parts of the day and end up, in the second series, with an exact order of spaces, one passing into another.

A familiar part of old Hungarian peasant houses is the *tornác*, the porch. It is the plastic quality and rhythm of the porch with its geometric elements dividing and connecting spaces (doors, windows, pillars) that are evoked by the plastic contrasts in these medals. The positive and negative variation of the self-same form have different meanings, from openness and depth to inclusiveness. The forms are strictly interlocking, and connected—even in *Pandora's Box*, which is completely different from its predecessors. It is like a personal object, an ancient covered mirror or a finely wrought casket, which still hold many a dear secret.

ILDIKÓ NAGY

pest, *Pester Lloyd*, of which he was art editor from 1940 to 1944.

After the war he set about organizing Hungarian art life with the enthusiasm of one who knew the time had come to spread genuine values among the public. He mounted a successful modern exhibition for workers, joined the European School, and opened a gallery called "The Four Cardinal Points". Until 1947, he was the leader of the Visual Arts Section of the Art Council, the supreme forum of art life at the time. He resigned when he felt his opinion was continually being disregarded. Between 1946 and 1948 he taught aesthetics at the School of Industrial Art and was reputedly a spellbinding lecturer. His lectures, as transcribed by students, were published in 1948 as the book *A tárgyformálás esztétikája* (The Aesthetics of Shaping the Object). He was dismissed the same year and thenceforth lived quietly in Óbuda, supporting himself by translating Hungarian literature into German, while his wife, who was a Russian by birth, did translations into Russian. He died in 1954 as an outcast from the cultural life of the period.

*

We know from Kassák's reminiscences and Kállai's early articles that during the years of the First World War, for ideological reasons, he considered Expressionism the most worthwhile style in the visual arts. Instinctive reactions seemed pitted against the dispassionate machinery of war, like a shriek bursting from the nerve ends against the cool rationalism of the supreme command, so incomprehensible to the individual. It had staggering credibility at the time. This, however, was swept away in the revolutions of 1917, 18 and 19, with their idea of a new, communal society. Kállai left Hungary when the revolution was suppressed and in Weimar Germany invested all his talent in the search for the artistic form that would adequately express the collective ideal to be realized after the world revolution. For

Lajos Tihanyi's selfportrait, cca 1920. Inscribed "To Ernő Kállai with love, Tihanyi, 1936, Paris."

this, however, he had to bend his thoughts to the future utopia and adjust art to that vision.

"We fight for synthesis and style in society, *Weltanschauung* and Art," wrote Kállai in 1921, thereby formulating the programme for the Constructivists in the twenties. Kállai was not a philosopher: he was interested in the relationship of form and *Weltanschauung* from the perspective of actual works of art.

Since his point of departure was the idea of collectivity Kállai first of all turned against Expressionism as an expression of individualism. In order to express his opposition to all that which is individual and

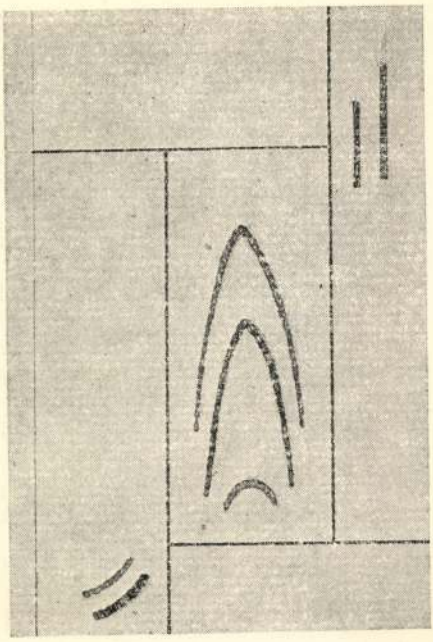

G. Vantongerloo: Fonction, 1938, Paris

G. Vantongerloo: Courbes, 1938, Paris

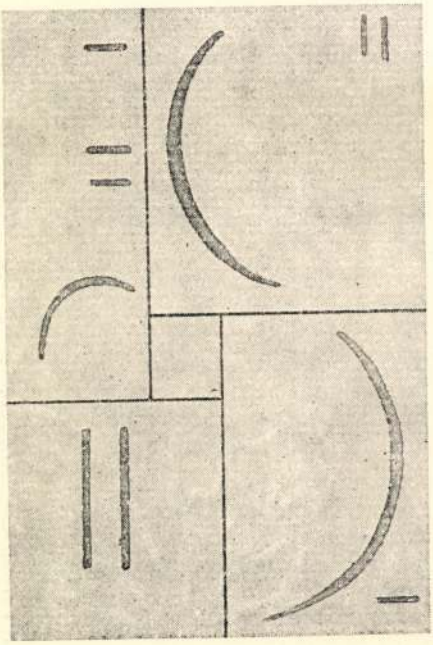

subjective, he first called the art of the new world "objectivism". It replaced personal features with well-formulated structures and discipline: the work itself was to be a social model, a figurative description of the visualized social system. At the outset (as when he analysed the pictures of Moholy-Nagy) Kállai describes an open, dynamic system the elements of which are loosely connected to some focal point (but not only one focal point!). He modified this conception into free-swinging forms, with aerial spatial constructions giving over to the monumental façades of pictorial architecture—a static, solemn picture-plane in a static system. He assigned Constructivism its proper place in contemporary art, tracing its descent to Cubism's way of building a picture up from small elements. Yet he pinpoints the differences as well. He regards the structure in Cubism as aristocratic and accessible only to over-refined, individual taste, while the lack of objects in Constructivism is meant to eschew all objective representations that would so much as remind one of individual content. At this point he reconciles Kassák's pictorial architecture with Russian and Dutch Constructivists by noting the clear harmony and closed universe among all abstract work springing from social and revolutionary thought, though each follows its own rules.

Kállai follows with discerning sensitivity the alterations of the revolutionary thought through the period of euphoric ecstasy to the nadir of disintegration. After 1922–23 his social utopia and the picture he had of its artistic shape rapidly falls apart: in his writings dating from 1924 he writes matter-of-factly, devoid of illusions, about the withdrawal into privacy, the necessity of building commodious apartments, in which the sober, healthy and modern petit bourgeoisie, no longer dreaming of monuments, can live free and private lives.

Between 1924 and 1927 he deals intensively with Hungarian art. It was the period in which he wrote his bilingual book *(Új*

Postcard written and sent by Vantongerloo to Kállai (1946)

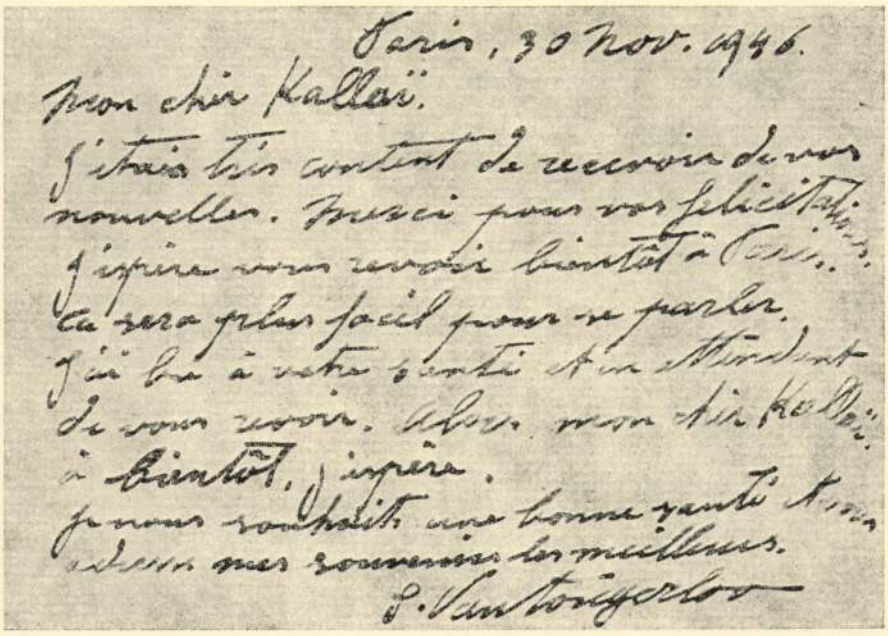
Paris, 30 Nov. 1946.
Mon cher Kallaï.
J'étais très content de recevoir de vos nouvelles. Merci pour vos félicitations.
J'espère vous revoir bientôt à Paris.
Ça sera plus facil pour se parler.
J'ai bu à votre santé et en attendant de vous revoir. Alors mon cher Kallaï à bientôt, j'espère.
Je vous souhaite une bonne santé et vous adresse mes souvenirs les meilleurs.
G. Vantongerloo

magyar piktúra—Neue Malerei in Ungarn), yet he keeps on searching for the possibility to act. That was how he got interested in the Bauhaus, which had by now abandoned a large-scale utopian thinking (as represented by the *Grosse Bau* in 1919) for mass-produced industrial design for daily use. They sought to reconcile modern technology with free personal artistic activity in the spirit of the slogan "Art and Technology: a New Unity". Understandably, Kállai turned with his own sensibilities to the seemingly irreconcilable conflict between art and technology, individual fancy versus disciplined manufactures.

Once more, and this time more quickly, Kállai became disillusioned: in 1928 in the *Bauhaus*, in the *Tér és forma* (Space and Form) as well as in Kassák's *Munka* (Work) he is found praising Hannes Meyer's new and many-sided humanism; yet by 1930, he is writing an article in *Weltbühne*, assessing the previous ten years of Bauhaus in which he foresees a situation inspired by the Bauhaus, when artists and engineers will come into irreconcilable conflict.

*

It was presumably the emergence of Surrealism that brought about a change in Kállai's critical method. We cannot assign it an exact date, but it was sometime after 1920 that the lucidly arranged structures and rational form of Constructivist work devolved into more amorphous, organic configurations, as non-figurative Surrealism was perfected in technique.

In order to understand and judge these, Kállai had to choose his starting-point and unravel the *Weltanschauung* from the works themselves. In contrast with Constructivism he followed a procedure whereby he studied the work as a deduction from the *Weltanschauung*. Here the material reality of the work was a point of departure, and he had to reveal what was behind it. At last Kállai could rely on his most sterling quality: intuition, which was ever reliable. As with all notable art critics, this was his most important endowment: discernment, an instinctive knowledge of the visual laws, and consequently, a capacity for empathy and an intense personal identification with the works. When guided by this talent he is in his element, and it is exactly this trait that sets him apart from theoreticians: he starts not from the thought but from the sensation. It is his subjectivity—his taste—that systematizes the objects of reality, and not the other way round.

Non-figurative Surrealism inspired him to rephrase the Bauhaus question of "Technology and Art". He tried to detect in the works springing from the wells of collective consciousness the same forms that are microscopically visible in the "deep-world" of nature. Kállai surmised that the consciousness of man beyond individual features would have exactly the same elementary forms as the elementary components of nature. The relation of non-figurative Surrealism to nature is precisely the same as Constructivism to an ideal society: it is a model of its elementary form and system. Thus Kállai thought elementary forms reflected the structure of the world. He illustrated his idea with such examples as the striking similarity of certain Surrealistic works to, say, a cut-up cabbage, a photograph of lightning or the cellular structure of a tree-leaf as seen under a microscope. It was in 1932 that he first used the term "bio-romanticism". Though the word has an ironic, questionable ring to it, Kállai never abandoned it and eventually published his thoughts on the subject in 1947, in a small book entitled *A természet rejtett arca* (The Hidden Face of Nature).

*

Ernő Kállai's most durable and significant work is on Hungarian art; his *Új magyar piktúra* (New Hungarian Painting) has never been superseded as a comprehensive and interpretative look at contemporary

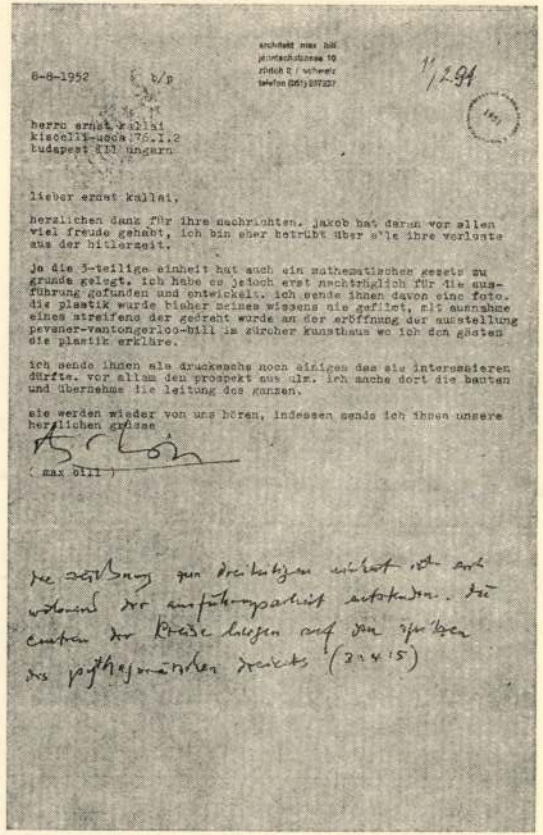

8-8-1952 b/p

architekt max bill
jenatschstrasse 10
zürich 2 / schweiz
telefon (051) 237237

11/2.91

herrn ernst kallai
kiscelli-ucca 76.I.2
budapest III ungarn

lieber ernst kallai,

herzlichen dank für ihre nachrichten. jakob hat daran vor allen viel freude gehabt, ich bin eher betrübt über alle ihre verluste aus der hitlerzeit.

ja die 3-teilige einheit hat auch ein mathematisches gesetz zu grunde gelegt. ich habe es jedoch erst nachträglich für die ausführung gefunden und entwickelt. ich sende ihnen davon eine foto. die plastik wurde bisher meines wissens nie gefilmt, mit ausnahme eines streifens der gedreht wurde an der eröffnung der ausstellung pevsner-vantongerloo-bill im zürcher kunsthaus wo ich den gästen die plastik erkläre.

ich sende ihnen als drucksache noch einiges das sie interessieren dürfte. vor allem den prospekt aus ulm. ich mache dort die bauten und übernehme die leitung des ganzen.

sie werden wieder von uns hören, indessen sende ich ihnen unsere herzlichen grüsse

(max bill)

die zeichnung zur dreiteiligen einheit ist erst während der ausführungsarbeit entstanden. die centren der Kreise liegen auf den spitzen des pythagoräischen dreiecks (3:4:5)

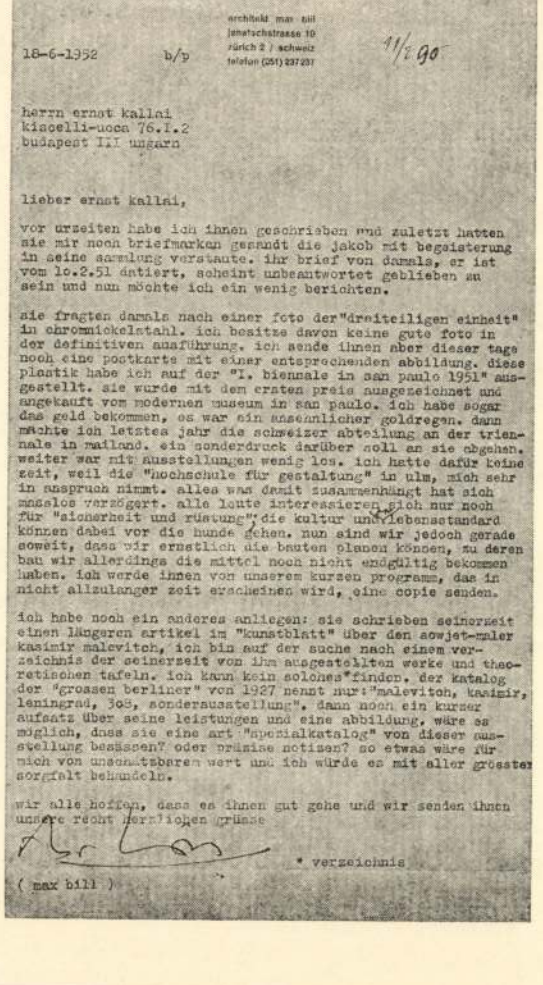

18-6-1952 b/p

architekt max bill
jenatschstrasse 10
zürich 2 / schweiz
telefon (051) 237237

11/2.90

herrn ernst kallai
kiscelli-ucca 76.I.2
budapest III ungarn

lieber ernst kallai,

vor urzeiten habe ich ihnen geschrieben und zuletzt hatten sie mir noch briefmarken gesandt die jakob mit begeisterung in seine sammlung verstaute. ihr brief von damals, er ist vom 10.2.51 datiert, scheint unbeantwortet geblieben zu sein und nun möchte ich ein wenig berichten.

sie fragten damals nach einer foto der "dreiteiligen einheit" in chrommickelstahl. ich besitze davon keine gute foto in der definitiven ausführung. ich sende ihnen aber dieser tage noch eine postkarte mit einer entsprechenden abbildung. diese plastik habe ich auf der "I. biennale in san paulo 1951" ausgestellt. sie wurde mit dem ersten preis ausgezeichnet und angekauft vom modernen museum in san paulo. ich habe sogar das geld bekommen, es war ein ansehnlicher goldregen. dann möchte ich letztes jahr die schweizer abteilung an der triennale in mailand. ein sonderdruck darüber soll an sie abgehen. weiter war mit ausstellungen wenig los. ich hatte dafür keine zeit, weil die "hochschule für gestaltung" in ulm, mich sehr in anspruch nimmt. alles was damit zusammenhängt hat sich masslos verzögert. alle leute interessieren sich nur noch für "sicherheit und rüstung"; die kultur und lebensstandard können dabei vor die hunde gehen. nun sind wir jedoch gerade soweit, dass wir ernstlich die bauten planen können, zu deren bau wir allerdings die mittel noch nicht endgültig bekommen haben. ich werde ihnen von unserem kurzen programm, das in nicht allzulanger zeit erscheinen wird, eine copie senden.

ich habe noch ein anderes anliegen: sie schrieben seinerzeit einen längeren artikel im "kunstblatt" über den sowjet-maler kasimir malevitch, ich bin auf der suche nach einem verzeichnis der seinerzeit von ihm ausgestellten werke und theoretischen tafeln. ich kann kein solches* finden. der katalog der "grossen berliner" von 1927 nennt nur: "malevitch, kasimir, leningrad, 308, sonderausstellung". dann noch ein kurzer aufsatz über seine leistungen und eine abbildung. wäre es möglich, dass sie eine art "spezialkatalog" von dieser ausstellung besässen? oder präzise notizen? so etwas wäre für mich von unschätzbarem wert und ich würde es mit aller grösster sorgfalt behandeln.

wir alle hoffen, dass es ihnen gut gehe und wir senden ihnen unsere recht herzlichen grüsse

* verzeichnis

(max bill)

Two letters by Max Bill (1952)

Hungarian art. Analysing historical and national characteristics, Kállai tries to unravel the distinctive features of Hungarian painting. It is a substantial undertaking—to find national values that are neither provincial nor subservient to alien traditions. He traces Hungarian national painting back to the intensely laconic and, as far as forms are concerned, dramatic art of the nineteenth-century Hungarian painter, Viktor Madarász. Aside from historical subjects, he lays special emphasis on plasticity and a lively *chiaroscuro* as the substantive, authentic characteristics of national romanticism. The path of Hungarian painting, formulated in forceful forms, leads through Bertalan Székely, László Paál and Károly Ferenczy. On the other hand, in his chapter entitled "False Summaries" he analyses the painters—Rippl-Rónai and Vaszary—who assimilated the achievements of foreign painting and thought they found a proper synthesis of Hungarian pictorial traditions with French-like facility and decorativeness.

According to Kállai's convincing arguments and analysis, Hungarian painting is characterized by a certain "structural naturalism", which in our century first manifested itself in the work of the group of Eight. His judgement—and this applies to his articles as well—are always based on a strict analysis of the works. Yet they are always tendentious: he does not avoid evaluating the *Weltanschauung* expressed in—or absent from—the subject. Analysing the peculiarities of Hungarian painting, he demands *Hungarian* peculiarities of the artist: "structural naturalism, charged with eruptive force", which, from national romanticism, through the painting of the Hungarian experimenters with Cubism and Constructivism (the group of Eight) is evident in the work of all mature Hungarian artists. At the same time this norm puts Hungarian painting on the plane of universal values, for he makes his judgements not only in a national but also in an international context. He regarded a certain slackness and impressionistic, somewhat illusory rendering of colours and atmosphere as the expression of sensuality and hedonism, a token of irresponsibility and insouciance. In contrast the superior quality of reason and determination is evident in a solid and plastic pictorial architecture, trenchant and rational arrangements of lucid structural elements, and a certain consciousness in composition, not without a streak of lyrical empathy.

Új magyar piktúra was a unique attempt at synthesis, in which outlining a Hungarian pictorial tradition was all but tantamount to creating it, so ignored had it previously been. Still Kállai never won full acceptance in his own country. The platforms of official art always had their reservations about him: while living in Germany, he was considered half a foreigner, and on his return, his poignant and unequivocal criticism got him disqualified from the patronage of the academic painters, who also never forgot what he had to say about them in this book. As early as 1925 his book was received with mixed emotions.

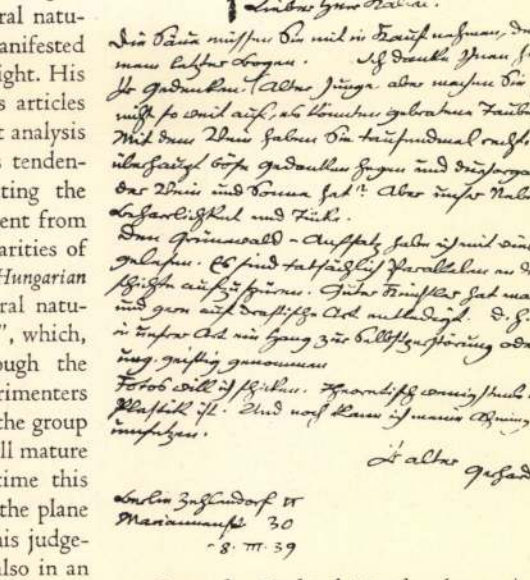

Letter by Gerhard Marcks (1939)

The most distinguished conservative theoretician noted that the book omitted the names of the eminent naturalists and realists of the period, and, moreover, "a significant percentage of the artists" whom Kállai wrote about "were madmen"; he summarized the book curtly: "...in view of the fact that there is little prospect of these groups surviving, we deem it useful that an unquestionably competent writer undertook in the eleventh hour to give so fine an analysis and interpretation of the more hidden features of these moribund aspirations."

*

In 1945 Kállai was overcome by terrific enthusiasm, as though the world revolution he had been dreaming about since 1920 had actually arrived. He undertook all kinds of work to propagate popular interest—lectures, exhibitions, reviews and interviews as well as statements on public affairs in numerous daily newspapers and weeklies. He was trying to establish contact between the modern abstract and surrealistic artists and the masses. He sought to give the general public an understanding of those artists, who, to the best of his judgement, were in the widest sense progressive and expressive of the spirit of the age. He soon realized that he was not being appreciated amid the increasingly dogmatic cultural policy of the country. As late as 1948 he published a book on Picasso, and taught aesthetics at the School for Industrial Art; yet in 1949 he found it difficult to make ends meet. Max Bill and a few other old friends kept up with him, but he had long ceased to exist in Hungarian cultural life when he died in 1954.

ÉVA FORGÁCS

MY FRIEND CAPA

Endre Friedmann, whom friends called "cápa" because of his big mouth ("cápa" means shark in Hungarian), was arrested by the police at the notorious demonstration on September 1, 1930 in Budapest. After his release he could do nothing but apply for a passport and emigrate. First he tried his luck in Germany, then in Denmark where he took his famous photo of Trotsky, and finally ended up, naturally, in Paris. I got to know him there.

*

I had come to Paris leaving Hitler's Berlin and was working to help others get out of Germany. With all possible conspiratorial caution I had a German comrade to find at a given address. Two young men were talking in the porter's lodge of the house, and in my mixture of Budapest–Berlin French I managed to stammer out the object of my visit. These two turned out to be Hungarians and one of them was Capa. Although not yet a big shot he was already considered a promising young press photographer, we became inseparable friends.

The development of the French Popular Front, stormy workers meetings, street rows and battles fought in hallways were all subjects for the ubiquitous Capa, and striking photos were published ever more frequently. The outbreak of the Civil War in Spain in

The Budapest *Műcsarnok* showed a number of Robert Capa's photos in the spring of 1976.

1936 was his golden opportunity. Pál Aranyossy, a friend and patron who, under the name Falus, edited the French weekly *Regards* commissioned work from Capa and a few weeks later, he published Capa's first photos from Spain. This was the real Capa, always taking shots at close range with absolute disdain for caution. I remember one photo in particular, a house crumbling as it was hit by a bomb or grenade. Later Capa told me he never intended to photograph the house, he hit the trigger instinctively, a reaction of fear.

Another horrifying picture brought him world fame. Franco's troops were advancing north toward Madrid. They met the Republican army at Talavera. But what an army! Absolutely untrained men who could barely fire a gun. Moreover, with typical Spanish individualism and particularism, every fighter obeyed only his own organization. FAI (Federación Anarchista Iberica), CNT (Confederación Nacional des Trabajadores, National Workers Confederation), socialists, communists all obeyed their organizations or parties and not their commenders. The few professional officers who, out of conviction, fought on the side of the Republicans had no easy jog of it.

At Talavera the order went out to lie flat, hold fire until the enemy came within gunshot, and then shoot only on command.

The situation was maddening. The *milicianos* did not understand why they had to lie on their stomachs or wait for the enemy without firing. One of the *milicianos* cried out in a nervous rage:

"The officers betray us!" Another, a worker with the fierce blood of a Spanish hidalgo, picked up the theme:

"A hero does not crawl on his belly, he stands up and faces his enemy!"

At this he jumped up and ran toward Franco's Foreign Legionaires. He got the first bullet and Capa was there in the front-lines to capture it.

The world had never seen such a war photo. "The *miliciano*'s death" circled the globe and made Capa world-famous. From then on Capa was no longer dependent on *Regards*, he began to appear in the popular mass press.

After a short trip to Paris he went back to Spain, this time with his love and companion, beautiful fair-haired tiny Gerda Taro. She was also a photographer and had emigrated from Germany. And she, of course, was always in the front-lines with Capa—unfortunately. During one advance she lost her balance, fell from the running-board of a truck and an oncoming armoured car crushed her frail body.

Capa came back to Paris grief-stricken. He raged and drank. One day we tried to reason with him.

"Capa, you cannot go on like this, you will go mad and destroy yourself; you have no right to do it. You are needed, you have great things to accomplish."

"Yes, yes," he muttered, "you are right, I must do something."

And he did, in his own way.

He picked up the phone and announced to one or perhaps several papers that he was going to China to photograph the Japanese–Chinese war. He asked for authorization and an advance and booked a plane ticket. Suddenly he was purposeful and active. The next day he disappeared. Within a few weeks his photos were already in the papers. One was more horrible than the last: children with protruding bellies, pregnant mothers in blood and filth; Chinese digging their own graves under the supervision of Japanese soldiers; Japanese soldiers practising bayonet assaults on living Chinese.

So Capa went in search of death but it was never his. Not yet, anyway.

*

One day, when autumn had just come to Paris, we met on the Boulevard St. Michel.

"Hey, man! Here in Paris and you didn't get in touch?"

Capa was sun-tanned. With his usual

Szabó Júlia

Kállai Ernő felfedezései 1920-1925 között

Kassák Lajos 1918-ban vagy 1919-ben a budapesti MA Váci utcai kiállitóhelyiségében ismerkedett meg Kállai Ernővel, aki az ott kiállitott képekről magyarázott lelkesen valakinek. A német nyelv és irodalom fiatal tanára ekkor már a kortárs müvészet ismerője lehetett, noha müvészet kritikái német nyelven csak 1920-tól, magyar nyelven 1921-től jelentek meg jelenlegi tudomásunk szerint, bár esztétikáról már korábban is értekezett. Az 1920-tól Berlinben élő Kállai Ernő cikkeket 1920-tól a müncheni Der Ararat-ban, a Weimarban indult /1917/, majd a potsdami Kiepenhauer Verlagnál kiadott Das Kunstblattban, a Cicerone-ban /Leipzig/, valamint a Jahrbuch der jungen Kunst-ban /Leipzig/ publikált. Mindezek a lapok közös vonása, hogy nem voltak egyetlen irányzatra orientált avantgarde kiadványok, hanem müvészettörténeti lapok voltak, a jelen kérdéseire nyitottak. Volt egy erős expresszionista előtörténetük, de a huszas években más irányzatokkal is foglalkoztak. Mind az Ararat, mind a Kunstblatt adott közre cikket már 1919-ben az orosz müvészet legfrissebb irányairól, s később is figyelemmel kisérték mind a szuprematista-konstruktivista eredményeket, a fotográfia, a fotomontázs, a film szerepét, s a Neue Sachlichkeit sajátos mondanivalóit. A jövendő müvészete mellett mindazonáltal nem mondtak le a mult értékeiről sem.

A magyar müvészeti lapok közül leginkább az 1923-24-ben megjelent, s néhány tanulmányával /pl. Charles de Tolnay Cézanne tanulmánya/ az egykori európai müvészettörténeti lap-

kiadás csucsán lévő Ars Una /szerk. Pogány Kálmán/ e lapok rokona. Kállai au utóbbinak is több fontos cikkel, kiállitási beszámolóval a munkatársa lett.

Hevesy Iván a magyar aktivizmus tizes évekbeli expresszszionista-kubista-futurista korszakának kritikusa egy 1923-ban irott cikkében "a képarchitektura egyik teoretikusának" nevezte Kállait, aláhuzva azt a tényt, hogy Kállai Ernő az 1920-as évek elején a bécsi-berlini magyar avantgarde folyóirataiban /a MÁ-ban, Akasztott Emberben, Egységben/ teljes egyetértéssel a Kassák Lajos, Bortnyik Sándor, Moholy-Nagy László, Péri László által képviselt uj müvészeti törekvések mellé állt. Kállai 1921-25 között irt magyar nyelvü cikkeiben főként az avantgarde teóriákkal és müvészekkel foglalkozó kritikus volt.

Kállai mind német, mind magyar nyelvü irásaiban van egy-egy müvészt röviden jellemző interpretáció, van manifesztum-szerü irás és van történeti folyamatot megfigyelő áttekintés.

Kállai évekkel később irta csak le Paul Cézanne Kártyázók c. képével történt ifjukori "találkozást", mely egész kritikusi pályáját meghatározta. A Der Araratban 1920-ban, illetve a Der Kunstblattban 1922-ben megjelent cikkében csupán egy-egy mondat olvasható Cézanne-ról, aki a Nyolcakkal indult éppúgy, mint El Lissitzky-nek Tihanyi Lajos müvészetének őse, s akinél elsőként jelentkeznek "a konstrukció első, megbonthatatlan, bár még a természeti organikusság burkában megjelenő formái", 1924-ben a Jahrbuch der jungen Kunstban a Moholy-Nagy Lászlóhoz és a konstruktivizmushoz vezető utat inditja Cézanne-tól.

Ebben a felfedezésben Kállai sok kortársával osztozik, 1920-as évek elején irt cikkei, cikkrészletei nagy részében azonban elfordul a közelmult müvészetétől is, és "a jövő társadalmi anarchiától és sötét pszichózis tenyészetétől megszabadult emberéhez" méltó müvészet képviselőjét látja, El Lissitzky-ben, Kassák Lajos, Moholy-Nagy László, Namu Gabo, Tatlin, Malevics alkotásaiban. 1921-ben Kassákról és 1920-ban, 21-ben Moholy Nagy Lászlóról ő irta az első kritikát Európában, sajnos csak az utóbbi jelent meg idegen nyelvü folyóiratokban /Der Ararat, Jahrburch der jungen Kunst/. Ők voltak Kállai első felfedezettjei. E müvészek - magyarok, oroszok - közös ismertetőjele, hogy Európa keleti feléből valók, müvészetüket jelentős kiállitásokon Berlin fogadta be, s a közép-európai müvészeti centrumokban, igy Prágában, Varsóban, Brnoban, Pozsonyban, Bécsben értek el először jelentős sikert.

Kállai Ernő tehát Kelet- és Közép-Európára orientált kritikusként indult, erős elhatározással, hogy csak a legujabb müvészeti törekvésekkel foglalkozik. Uj müvészet - ez a cime a MÁ-ban két részletben közreadott 1921-es irásának, amelyben a régi, a töredék, a ketrec fogalmait használta mind az impresszszionizmus, mind az expresszionizmus müvészeire, elutasitva a legnagyobb müvészek előadásmódját is Franz Marctól Kokoschkáig s Noldétól Kandinsky-ig. Egy helyen azonban meglepetésszerüen felfeslik a rendszer szövedéke és elismeri az expresszszionizmus továbbélési lehetőségét, ahol az irányzat tullép

"a mitosszá magasodó életvalóság", a "szatira" vagy a "fanatikus realizmus" felé. E kategóriák közé helyezi el Marc Chagallt /"Rembrandt óta nem volt festő, aki az élet és az emberek egészen kicsi mindennapos tényeinek ekkora jelentőséget tudott volna adni, mint ez az orosz zsidó festő"/, George Groszt és Otto Dixet. Dixet ismét a régi mesterekhez hasonlitja /kezet foghat a régi spanyolokkal!/.

Georg Grosz és Otto Dix realista expresszionizmusa az uj müvészet egyik pólusa Kállai több irásában. A másik pólus a konstrukciók müvészete, mely "egységet, uj szellemi higiéniát, derüs, egészséges okosságot jelent. A jövő világa Kállai elképzelése szerint mérnökök és organizátorok világa. E világba helyezi el Moholy Nagy László 192o-21-es alkotásait. A MÁ-ban megjelent 1921-es Moholy-Nagy cikk nagy hatásu záró-mondata a végtelen jövő perspektiváiba, a törvény és szabadság megvalósitásának magasszintü gondolati müvészete példájává emelve mutatja be Moholy-Nagy ekkori linoleummetszeteit, szobrait, papirkollázsait. A cikkből kilátás nyilik Moholy-Nagy későbbi tevékenységére. Ez minden jó kritikusi felfedezés lényege.

A következő rövid cikk a MA lapjain Kassák képarchitekturáival foglalkozik. Meglepő lehetett, hogy Kállai a magyar kritikusok által elmarasztalt irányzattal ennyire pozitivan foglalkozik. Kállai nem foglalkozik a manifesztummal, Kassák grafikáiról ir. A képarchitekturát szembeállitja mind a realizmussal, mind a dadával, azonositja viszont a tárgyatlan formával, a tagozatok végsőkig kötött rendjével, a kérlelhe-

tetlen forradalmi akarat uj törvény és életszabásával. Kállai "Kassák, Bortnyik és Moholy-Nagy képarchitekturája" rokonait találja meg Tatlin tornyában, Lissitzky prounjainak tektonikus-matematikai világában. Naum Gabo mozgó plasztikáiban. Ezek az összehasonlitások erőt adhattak az ekkor csak linoleummetszeteket, papirkollázsokat, vizfestményeket készitő alkotóknak utjuk végigjárásához. A teoretikus-kritikus Kállai teljes hitével állt 1921-ben a képarchitektura irányzata és mesterei, a bécsi és berlini magyar avantgarde legprogresszivebb törekvése mellé. De több volt mégis, mint a képarchitektura kritikusa. Egy német nyelvü cikkében, mely a der Ararat-ban jelent meg, már 1921-ben fellelhető négy évvel később megjelent teljes modern magyar müvészeti áttekintésének alapja. A Jungungarische Malerei c. cikk az Uj magyar piktura /Neue Malerei in Ungarn/ mondanivalóit már magába süriti: "Az organikus plasztikus és az absztrakt sikszerü kompozició és konstrukció a két tiszta pólusa a fiatal magyar müvészetnek". Az első csoportban nagy jellemzőerővel helyezi el az expresszív naturalistának is jelölt Tihanyi Lajos és Nemes Lampérth József müvészetét /őket már a tizes évek kritikusai is felfedezték/, a másik pólust azonban 1921-ben frissen felfedezettek alkotják. Egészen személyes élményeken alapul müveiknél a tiszta, absztrakt sikok leirása, a tökéletes egyszerüség kapcsolatainak jellemzése. S kik képviselik mindezeket a magyar müvészetben? "Der spätere Uitz, dann Bortnyik, neuerdings auch der als Dichter und Schriftsteller

so hervorragende Kassák. Vor allen aber Moholy-Nagy, der auch die dadaisten Anregungen der chaotisierten westlichen Kultur zu strahlend-siegreichen, monumental türmenden aber auch tanzend leichtfüllig schwebenden Bejahungen des Lebens und der Schönkeit umwartet." A MA cikkeiben leirtak ismétlődnek ebben az irásban.

Kállai nagy tette volt, hogy Közép-Európában az elsők között ismerte fel a konstruktivizmus, s annak magyar változata a képarchitektura jelentőségét, de felfigyelt a dada, az ujrealizmus, a neue Sachlichkeit értékeire is. Kritikusi tisztánlátására vall, hogy a több teoretikus irásában elmarasztalt posztimpresszionizmus és expresszionizmus jelentős alkotóit is értően elemezni tudta. Igy volt ez Chagall esetében és ez történt Egry Józsefről, a fiatal Bernáth Aurélról irt német és magyar nyelvü irásaiban is.

A konstruktivizmus teóriáival szemben 1923 után már kételyei is megfogalmazódnak, de az irányzat magyar és kelet-európai mesterei munkásságában később sem rendül meg a bizalma. 1924-ben adja közre a Jahrbuch der jungen Kunst-ban a a der Ararat-ban 1920-ban, a MÁ-ban 1921-ben megjelent Moholy-Nagy cikke bővitett változatát, mely mindmáig a leghitelesebb interpretáció Moholy-Nagy 192o-as évek eleji müveihez, sőt tágabban egész életmüvéhez: "Es ist kein altern der dürrer Rationalismus der die Prazision dieser Gestaltung bestimmt, sodern eine jugendlich frohe Beglücktheit über das

Schöne und Befreiende der sich darbietenden Lebensperspektive. In wem dieser hingebunsvolle Glaube an die utopisch-erlösende Mission des Intellekts nicht als priméren Lebensbefühl mitzuschwingen vermag, der wird die Vitalitat der konstruktionen Moholy-nagy zu planimetrischen Übungen und physikalischen Farbenexperimenten abgestumpt aurnehmen." A cikk végén egy ujabb szempont feltünik: "Dass Moholy-Nagy mit der kennzeichnenden Entschiedenheit sich einer rhytmisch ausserst sein und reich bewegten Gestaltung der Form und einer lebhaften Farbenskale zuwandte wird im Wesentlichen ungarisches Erbgut sein."

Az avantgarde teoretikus kritikusából 1924-25 körül regiókat és történeti folyamatokat, nemzeti sajátságokat vizsgáló történész kritikus lesz. Ebben Fülep Lajost, Nyugatban közölt magyar müvészetről irt cikkeit, 1923-ban megjelent Magyar Müvészet c. könyvét követi, mint erre utal is az e folyamatot legjobban kifejező könyvében az Uj magyar pikturában. A könyvben - melynek ismertetése nem az én feladatom - továbblép Kállai Fülepnél, mikor a legfrissebb jelenségeket is elemezi, s beépiti a könyvbe korábbi cikkeiben leirt felfedezéseit: igy pl. 1924-es Konstruktivizmus-cikkének megállapitásait Péri László müvészetéről: " die Raumkonstruktionen Peris wirken ausserst schwer gedrängt, kraftvoll und agressiv, was auch durch die Beschrenkung ihrer Töne auf ein rauhes Grau, Schwarz und Braun neuerdings aur ein lebhaftes Rot bedingt ist."

Kállai beemelte a magyar müvészettörténetbe a képarchitekturát és kitapogatta a hozzá vezető utakat a századelő müvészetében. De nem volt vak más felfedezések iránt sem. Avatottan elemezte e könyvben ismét Egryt, Bernáthot, Benedek Pétert, a parasztfestőt és ő volt az első magyar kritikus, aki ezt irta le Csontváry Tivadar müvészetéről: "Nemcsak magyar, de európai viszonylatban is kétségtelenül az egyik legérdekesebb jelensége az impresszionizmust követő müvészi mozgalmaknak."

Kállai nem áltatta magát, ha egy müvésznél a hanyatlás jeleit látta. Kertelés nélkül leirta, hogy Rippl-Rónai legjobb, legmodernebb müve 1897-es Maillol portréja. Kritikáiban és könyvében nemcsak lelkesedett egy-egy müvészért, irányzatért, de tudott keményen elutasitani is. Igy volt ez az ujklasszicizmus esetében, melynek minden formáját elutasitotta. Kállai az elkövetkező években is megőrizte minden ujra érzékeny megfigyelőképességét és a retrográd, klasszicizáló, historizáló jelenségek iránti ellenszenvét. Igy mondhatjuk, hogy kritikusi arca 1921-25 között formálódott.

Otto Dix Lövészárok képének interpretációja Kállai Ernő értelmezésében.

Otto Dix Lövészárok c. festménye már 1923-as megszületésekor éles vitákat váltott ki. A mü erőteljesen provokálta a háborupárti erőket, és realista látásmódja éppugy kiváltott éles elutasitásokat, mint lelkes igenléseket. Az elemzők általában politikai szempontból itélték meg a képet, ami aztán a mü Odösszeiájához vezetett, egészen az Elfajzott müvészet c. hirhedt kiállitáson való bemutatásáig, ahol mint a dekadencia egyik fő példája szerepelt. Kállai Ernő A szatira démoniuma c. a Das Kunstblattban 1927-ben megjelent cikkében megállapitja, hogy a kép megvalósitja a csodálat és az ellenkezés mélyről és belülről gyökerező egységét, amit szokatlan nagyságának köszönhet. Ezzel Kállai tullépett a kép addig szokásos egyoldalu kritikáján. Az előadás Kállai érvrendszerét vizsgálja, és összehasonlitja egyéb kortárs értelmezők /Meier-Graefe/ és az uj interpretációk szempontjaival. Végkonkluziója: valószinüleg Kállai differenciált és érzékeny kritikája áll a legközelebb Dix eredeti intenciójához.

Heijo Klein

A propos Ubul.

Miről beszélgetnénk manapság?

Kállai fantomfigurája ül itt előttem. Manapság, Ububl, vajon mit mondanál, jobban mennek a dolgok?

x

Van egy összefüggés, amelyet szivesen neveznék a Kállai-féle leszármazástannak. Vizió nélkül nincsen formatörvény, vagyis nem támad koherencia a müvön belül, nem jön létre a mü részeit bizalmi kötelékben tartó katalizis. Érvényes-e még Kállai leszármazástana?

Érvényes-e mindannak ellenére, ami a háboru után történt, a pop art győzelme után- hogy Perneczkyt idézzem? Miután napjainkban annyi jelentkező akad az avantgard cimre Nyugaton, ahány elégedetlen müvész van.

x

Megkisérelhetjük Kállai szóbanforgó korrelációját vizió és formatörvény /forma-játék-szabály/ között az épitészet erősen teoretikus, de annál aktuálisabb kérdésére alkalmazni:

- milyen értelmet kap a genius loci, ha nem korrigáljuk Kállai nyomán azt az értelmezést, melyet Norbert Schulze adott neki Heideggerre hivatkozva

- Lehetne-e dekonstruálni az európai városok tervezésének hagyományos, tisztán metafizikus mintaképét, az "Uj Jeruzsálemet", amely a bibliai apokalipszisből származik? Elképzelhető e az a "dekonstrukció" egy másik apokalipszis távlatában? /Derrida vállalkozása, Heideggerre hivatkozva/

- Elképzelhető-e, hogy a "Roi Ubu-l" királyságában Nagy-Budapest egészen uj és hivatalos városfejlesztési terve egyszerüen törvényellenesnek minősülhe?

x

"... mert mindenben, ami van, rejlik egy dal" /Eichendorff/

Kotányi Attila

Kállai Ernő és Hannes Meyer

Kállai 1928-ban, nem sokkal Hannes Meyer kinevezése után kezdi el szerkeszteni a Bauhaus folyóiratát. Hannes Meyer funkciomalizmus-elméletének megvalósitását a növendékek számára készitett képzési tervében és a gyakorlat meghatározta épitő -s tervező-gyakorlatban kivánja megvalósitani. Elképzeléseinek alapelveit a folyóirat programadó cikkeiben hozza nyilvánosságra. Kállai azonban ezeket az irásokat és az iskola gyakorlatát birálattal illeti. Pedig egyetértettek abban a törekvésben, hogy a növendékek képzése egy széles szellemtörténeti bázison nyugodjék, abban a meggyőződésben, hogy a Bauhaus gyakorlati tevékenysége csupán a tömegek puszta szociális igényeinek kiszolgálója legyen. Éppenugy egyetértettek a "Bauhausstilus" hirtelen divatossá vált torzulásainak elitélésében is. Különbségeik, a folyóirat cikkeiből kiolvashatóan, helyzetük megváltozásából adódtak. Kállai kritikájának leglényegesebb része Meyer épitészeti felfogását illette. Kállai a funkcionalista épitési koncepcióban veszélyes egyoldaluságot látott, amely csak minimálisan számol a felhasználó valós szükségleteivel és az individuudm szabad kibontakozását lehetetlenné teszi. Kállai nem volt hajlandó arra, hogy a szociális lakásépités szükségleteire hivatkozva engedjen ennél jóval nagyobb szabásu elkpézeléseiből. Szkepszissel szemléli a Bauhaus szériatermékeit is, mivel ugy véli hogy ezzel az alkotó potenciál az ipari termelés technikai-gazdasági késnyszerüségeinek lesznek alávetve.

Ellenpontként az ipar részére történő tervezés és a müvészi tevékenység pontos elválasztását javasolja. A szabad müvészet lehetőségében látja az egyetlen lehetőséget arra, hogy megteremthessünk egy olyan környezetet, melyet még nem vont véglegesen uralma alá a technika. Ezek a különbségek végül Meyer és Kállai eleinte gyömölcsözőnek igérkező kapcsolatának megszakadásához vezettek.

Tanja Frank

"Jelek és képek". Kállai utolsó elméleti müvének rekonstrukciós kisérlete

Kállai Ernő pályája utolsó éveiben, 1949-1954 között nem publikálhatott. Hagyatékában ebből a korszakból főként a "hétköznapi sztálinizmust" kommentáló jegyzetek maradtak fenn, ám főként 1952-54 között számos cédula, idézet, vázlat tanusitja, hogy Kállai "Zeichen und Bilder" cimmel egy nagyobb szabásu tanulmány megirására készült. Az előadás ennek hozzávetőleges rekonstrukciójára tesz kisérletet.

A mü gerince feltehetően a Természet rejtett arca /1947/ német nyelvü, kibővitett és átalakitott változata lett volna. Szándékában azonban még nagyobb igényü annál: egy, a bioromantikánál szélesebb értelmü alkotói magatartás, sőt szemléletmód ontológiai megalapozását kisérelte volna meg benne megfogalmazni Kállai. Az önmagában nyugvó "tiszta látomás" müvészete ez, amely azonban egyuttal a természet mélyvilágában gyökerező, de a szenzuális tapasztalatokon tulemelkedő szabad szellem, az "egzisztenciafölötti" megnyilvánulási formája. A "jelképező müvészet" igy egy sorba kerül az "egzisztenciafölötti" más terrénumaival, a zenével és az elvont tudományos gondolkodással, különösen a matematikával. Ez az öntudat hatja át és "valósitja meg" a tárgyi világot, ez működteti a keletkezés, elmulás és ujjáéledés örökké változó processzusát. Ebben az értelemben a nonfiguralivitás a világ valóságos, mélyebb megismerésének eszköze lesz.

A mü további részei csupán rövid töredékekből állithatóak össze, az előadás ezekre tér ki még röviden.

Pataki Gábor

KÁLLAI Ernő

168 óra III. évf. 3. sz. 1991

Kiröhögték a verebek

A művészet nemes madara

A Bauhaustól a kocsmapultig

Kállai Ernő, századunk egyik legjelentősebb magyar műkritikusa, az avantgárd menedzsere és szakírója a Bauhaus vonzásában indult, míg Hitler meg nem futamította. Itthon 1940 és 1944 között a Pester Lloyd művészeti rovatát vezette. 1946-tól 1948-ig az Iparművészeti Főiskola tanára volt, míg onnan is ki nem ebrudalták. Egyik cikkgyűjteménye *Művészet veszélyes csillagzat alatt* címmel jelent meg. A száz éve született, csakugyan veszélyes csillagzat alatt élt Kállai Ernőre hajdani barátja, pályatársa, Gyarmathy Tihamér festőművész emlékezett. Az idős mestert Rádai Eszter kereste meg.

– 1939-ben, amikor Gyarmathy Tihamér hazatért, Max Bill ajánlólevelét vitte Kállai Ernőhöz. Akkor kezdődött ismeretségük és barátságuk...

– Nem ajánlólevél volt, hanem Max Bill – akinek akkor kis példányszámban megjelent egy albuma – arra kért, hogy ezt személyesen adjam át. Nem akarta, hogy postán esetleg elkallódjék.

Fénykép vagy matematika?

– Max Bill és Kállai Ernő ismeretsége, barátsága, ugye, még a Bauhausból származik...

– A Bauhausból... Elvittem tehát az albumot Kállainak, s így ismerkedtünk meg. Ő aztán összeismertetett Kassákkal, Vajda Lajossal, mindenkivel, aki jelentett valamit.

– Kállai akkor nemrég – úgy tudom, 1933-ban – tért haza Németországból, amikor ott már teljesen lehetetlenné vált a működése...

– Baja lett a Bauhausnak, mert az baloldali intézménynek számított. Amikor hazajött, itt alantasabb munkát végzett. A Pester Lloydnak dolgozott, s ez megalázó dolog volt Kállai számára.

– De ez akkori munkásságának csak egyik részét alkotta. Művészetpolitikai, művészetszervezői munkát is végzett: csoportba gyűjtötte az akkori fiatalokat.

– Azokat hívta maga köré, akik az övéhez hasonló világszemléletet vallottak, s hajlandók voltak ez irányban fejleszteni szellemüket.

– Tehát ott volt Gyarmathy Tihamér, Lossonczy Tamás, Jakovits József, Vajda Lajos...

– Ott tisztázódott, hogy ami a fölszínen három dimenzióban megjelenik és fotogenikus, az a továbbiakban nem lesz a föstészet problémája, mert ez a fényképészeté. Ez mentesített bennünket attól, hogy a menyasszonyt – mivel nem lehet másképp –, ha az arcképit elküldi, azt köll lefesteni. Sokat beszélgettünk akkor erről, és végül ez alapozta meg művészeti alapállásomat. Lényege a dolognak, hogy odáig jut el a gondolkodás, mint az elméleti matematika. Egy Bolyai és egy Einstein – ha folyton csak fotografálta volna a természetet – sosem jött volna rá a relativitásra, a végtelen tendenciájú terekre, a párhuzamosok találkozási lehetőségeire és metszeteire. Minden attól függ, milyen szemszögből nézek valamit.

– Akik képesek és hajlandók voltak ilyen összefüggésekben gondolkozni és dolgozni, azokat kiválasztotta Kállai Ernő, vagy ők csatlakoztak hozzá?

– A Párizsi Áruház mellett volt egy kis cukrászda. Párizsinak hítták azt is. Oda beültünk a hét bizonyos napjaiban, és ottan feketézgettünk, beszélgettünk.

– Kikkel találkoztak, beszélgettek ott?

– Kállai Ernő és én – talán mi ketten kezdtük el. Pár hónap múlva már annyian voltunk, hogy el köllött menni valami más helyre, mert a presszóban nem fértünk el. Akik oda jöttek, tudták, hogy ott nem pénzről van szó, hanem művészetről.

A festészet „imbisze”

– A háború éveiben nemigen tudtak megjelenni ezek a festők. 1945-ben, gondolom, úgy látszott, hogy majd nagyobb lesz itt a szabadság, és sokkal több lehetőség kínálkozik mind Kállai, mind a csoport számára...

– – Bárki jött is közénk, mindannyian baloldaliak voltunk...

– A Galéria a négy világtájhoz elnevezésű társulás hogyan jött létre?

– Kényszerből. Az Európai Iskolából ki kellett válnunk, mert ők azt mondták: ne frakciózzunk. Mert mi mást csináltunk. Az Európai Iskola olyan imbisz, hidegtál volt, amelyen a naturalizmustól az absztrakcióig helyet kapott minden. Mi viszont másféle jó falat voltunk... Ki is léptünk onnan.

– Kállaival együtt léptek ki, vagy ő maradt?

– Mind, az egész, mind kiléptünk. Akkor a Misztótfalusi kiadó vett be bennünket. Annak a könyvesboltjában, a Semmelweis utcában, a vagy tizenkét méter magas helyiség fölső részében csináltattunk magunknak galériát...

– Azt gondoltam, hogy a Galéria a négy világtájhoz nem konkrét kiállítóterem volt, hanem egy intézmény, iskola, mozgalom...

– Mozgalom volt, de egy konkrét helyen működött.

– Kik voltak a tagjai ennek a csoportosulásnak?

– Vajda Lajos volt benne – bevettük posztumusz, mert akkor már nem élt –, aztán Jakovits József, Martinszky János, Lossonczy Tamás, Martyn Ferenc, Marosán László, Fekete Béla, jómagam... 1947-ben alakult ez, azután jött létre az első, majd a második nonfiguratív kiállítás.

– Ezeket is a Kállai Ernő szervezte?

– Igen. A másodikba bevettük Vajda Júliát és Barta Lajost is. Jelentéktelen kis kiállítóhelyiség volt, de igen látogatott. Aztán, amikor az Európai Iskolát is megszüntették, ahogyan mondani szokás, „adminisztratív úton” ezt is becsukták...

– Akkor Kállai Ernőt is kirúgták a főiskoláról?

– Igen, és a mi nevünket sem volt szabad leírni.

– Azokban az években, amikor Kállai Ernő fordításból élt, továbbra is találkoztak?

– Akkor is rendszeresen találkoztunk, de már mind kevésbé beszélgettünk képzőművészetről. Ő, sajnos, bizonyos fokig alkoholista lett, és rengeteg kávét is ivott, végül ebbe pusztult bele. Kocsmákban találkoztunk, azokban poharazva szidtuk az egészet. A végén pedig daloltunk, de akkor őt már úgy köllött hazavezetni... A fiam valamikor madarakkal foglalkozott. Volt neki egy karvalya, annak kitettünk az erkélyre egy partvisnyelet, azon kikötve üldögélt. Amikor ezt a verebek észrevették, százával jöttek, hogy kiröhögjék. Végül a karvalyt megütötte a guta. Hát valahogy így járt Kállai Ernő is. Olyan volt, mint egy nemes madár. Szemléletemet, alapállásomat neki köszönhetem. Mindig emlékezem rá. Sírkövet csináltattam neki, nem hagytam jeltelenné múlni.

Gyarmathy Tihamér: „Szemléletemet, alapállásomat neki köszönhetem”

KÁLLAI Ernő

„Én, itt, Picassóval...”

(Száz éve született Kállai Ernő)

Ez év január végén konstruktivista stílusú levélpapíron értesített arról Hubertus Gaßner, a közép-európai modern művészet jeles kutatója, hogy a kasseli egyetem, a Dokumenta-Archiv és még több más intézet közös emlékülléssel fogja megünnepelni Kállai Ernő születésének századik évfordulóját, akinek a modern német kultúra legalább annyit köszönhet, mint a magyar. Ez az emlékülés elmaradt vagy talán csak későbbre tolódott a történelem felgyorsult eseményei miatt.

Kállai Ernő születésének évfordulóján – november 9-én – négy művészettörténész jutott el az óbudai temetőbe. A borostyánnal befutott kövön még két szál virág volt, talán egy-egy művész tisztelgésének jele. Ahogy az emlékülés a sír vörösborral öntözése is elmaradt, s amikor vigasztalásképpen felkerestük volna az egykori Kenyeresvendéglőt, az óbudai Kállai Ernő kedvenc tartózkodási helyét, és zárva találtuk, merthogy időközben éjszakai mulatóvá alakult át, úgy tűnt, a száz év véglegesen a múltba zárt egy kort s benne egy nagy életművet.

Idősebb művészek őrzik leveleit, dedikált könyveit, van, aki öt-hat évtizeddel később is úgy akar festeni, rajzolni, ahogyan Kállai Ernővel megbeszélte. A Corvina Kiadónál 1981-ben Kállai egyik cikkét idézve Művészet veszélyes csillagzat alatt címmel jelentette meg cikkeinek, írásainak gyűjteményét Forgács Éva. Már ez a kötet sem kapható sehol, Kállai Ernő egykori könyvei (Új magyar piktúra, Cézanne és a XX. század konstruktív művészete, Picasso) pedig drága könyvritkaságok. A művészettörténeti kutatócsoport két munkatársa, Timár Árpád és Pataky Gábor hozzákezdett egy teljes életműkiadás előkészítéséhez, melynek első része kiadásra készen áll. Ez a jelenlegi kiadási körülmények között azt jelenti, hogy legjobb esetben négy-öt év múlva lesz olvasható.

Kállai Ernő *mégsem* fog elévülni. Életművének nagy és kis teljesítményei egyaránt figyelemre méltóak. A fiatal német szakos tanár a Kassák-körben került közel a modern művészethez, s amikor a húszas években Berlinben élt, először a bécsi MÁ-ba írt manifesztumokhoz hasonló műkritikákat. Ő volt az első, aki 1921-ben *Kassák Lajos* és Moholy-Nagy László kollázsainak és képarchitektúráinak jelentőségét felismerte. Ő volt az első teoretikus Európában, aki a *konstruktivizmus* jelentkezésében meglátta egy új korszak kezdetét, aki a konstruktivizmust elvonatkoztatta az egyes iskoláktól, s egységes életelvként, művészetszemléletként elemezte. Később megérezte és leírta a konstruktivizmus utópikus karakterét is, a tragikus konfliktusok iránti érzéketlenségét. Nyugaton ő írta az első értő méltatást 1927-ben Kazimir Malevics művészetéről.

Kállai, miután több kitűnő német művészeti lap (Cicerone, Ararat, Kunstblatt) kritikusa és a Bauhauszeitschriftnek egy ideig szerkesztője volt, amikor „a harmadik birodalom már nagyhatalmi fényében ragyogott”, mint írja, „hazamenekült”, s itt haláláig az *európai szellem* védelmezője volt. Nem volt könnyű dolga. Napilapokban (Magyar Nemzet, Pester Lloyd) és irodalmi-művészeti folyóiratokban (Korunk szava, Korunk, Munka stb.) közli állásfoglalásait és elutasításait művészet és magyarság kérdéseiben. Világosan leírja, mi elfogadhatatlan számára. Ilyen „a feudálkapitalizmus, neobarokk sallang, szólamkultusz, körmönfont hivatalos művészetpolitika, nacionalizmus, fajelmélet”. 1945 után hasonló élességgel fogalmazva *utasítja el* „az ún. szocialista realizmus ... múlt századbeli, iskolás, polgári recepteket felmelegítő epigon konzervativizmusát, az óvatos és ravasz alkalmazkodókészségnek a szellemileg sorvasztó légkörét”.

Mindez nem azt jelenti, hogy Kállai nem tisztelte a 19. századot. Mednyánszky Lászlóról írt ezekben az években monográfiát, s a modern magyar festészet őseit Madarász Viktorig visszatekintve kereste. Az európai modern művészet atyjaként tisztelt *Cézanne* művészetében is felfedezi a Logosz megnyilvánulása mellett a köznapok puritán nagy realizmusát: „Ilyen dísztelen, rideg dolgot még sohasem láttam életemben” – emlékszik vissza Cézanne *Kártyázóira*, melyet egy pesti műkereskedés kirakatában látott. – „Az asztalnál ülő figurák egyrészt a valóság kézzelfogható, megszólalásig eleven erejével hatottak, de ugyanakkor, mintha valamely varázslat kísérteties, dermesztő idegensége is hatott volna rájuk... Azt hinné az ember, hogy a színek összeférhetetlen, durva köntös módjára fedik a felületet, holott valóban csak úgy sugárzik belőlük a szellem mértéket és rendet tartó fennkölt világossága és a csiszolt művesség.”

Kállai ezt a Cézanne-reprodukciót mindenhová magával vitte, *még a harctérre is*. Amikor 1939 novemberében a Zeneakadémia kistermében nagy jelentőségű előadást tartott Cézanne-ról, megosztotta hallgatóival ezt a nagy élményét. A világosság és a művesség értékeit kereste kezdők és elismert művészek munkáiban egész kritikusi pályáján. Felismerte, hogy ez a magyar művészetben sokszor nagyon nehezen születik meg. Kállai nagy tette, hogy a harmincas években sok tiszteletre méltó próbálkozás mellett felismerte a fiatalon meghalt zseni, *Vajda Lajos* életművének jelentőségét.

Paul Cézanne: Kártyázók, 1885–1890

december 3., hétfő

Mátra Örökmozgó (Bp. VII., Erzsébet krt. 39.), **20 óra**
a *Berlini Arsenál* programja
az Új-Berlin K. T. keretében
A BARÁTNŐ, német–argentin, 1988
A film két nő, egy szőke, északi típus (*Liv Ullman* játssza) és egy fekete, déli típus barátságáról, az ellentétek vonzásáról és összeütközéséről meg az argentin diktatúráról, az eltűntekről szól.
Tinódi (Bp. VI., Nagymező u. 8.), **20 óra**
TÁVOLI HANGOK, CSENDÉLET
Terence Davies első, színes filmje 1988-ban a legjobb angol film díját, a Cannes-i Filmfesztivál különdíját kapta meg. *Bereményi Géza* Eldorádójához hasonlóan kritikus nosztalgiával előadott családtörténet. A gyerekek emlékképeiből kirajzolódik a zsarnoki, de olykor gyengéd apa portréja, a keserves de gazdag érzelemvilágú gyerekkor. Ez a Távoli hangok. A második rész, a Csendélet, az időközben felnőtt gyerekek jelenéből villant fel képeket.

Óbudai Társaskör (III. Kiskorona volt Magyar L. u. 7.), **19.30**
BUVÁRI LÍVIA dalestje
Zongorán kísér *Csipkay Éva*
Liszt, Mahler, R. Strauss, Bartók és Kodály művei hangzanak el.
Magyar Állami Operaház (Bp. VI., Andrássy u. 22.), **19.30**
A *Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekará*nak hangversenye.
Vezényel *Erich Bergel*, közreműködik *Thomas Riebl* brácsán
Vaughan-Williams, Erőd Iván és Brahms művei
Zeneakadémiai (Bp. VI., Liszt Ferenc tér 8.), **19.30**
A *Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola* Szimfonikus Zenekarának és Énekkarának hangversenye.
Vezényel és a műsort ismerteti *Szabó Tibor*.
Elhangzik Schütz Karácsonyi történet c. műve és Bach Karácsonyi oratórium – 1–3. kantáta
Marczibányi Téri Művelődési Központ (Bp. II., Marczibányi tér 5/a), **19–21 óráig**
Minden hétfőn!
INDIAI ZENE KLUB
A CALCUTTA TRIÓ is vendégül látja *Steven Jamest*, aki legutóbb a Makám klubjában muzsikált.

december 4., kedd

Mátra Örökmozgó (Bp. VII., Erzsébet krt. 39.)
A *Berlini Arsenál* programja
Az Új-Berlin K. T. keretében
18 óra: AZUTÁN, izraeli, 1988
A dokumentumfilm két főszereplője az énekes, zeneszerző *Yehoda Poliker* és producer, szövegíró *Yaakov Gil'ad* a háború után született. Életüket azonban mégis meghatározza a Holocaust, szüleik életén keresztül... Nem véletlen, hogy megszületett Por és Hamu című lemezük, jóllehet korábban nem foglalkoztak ezzel a témával. De ahogy sok másodgenerációs számára, egy ponton túl az ő számukra is megkerülhetetlenné vált szüleik múltja, a XX. század egyik legnagyobb traumája.
20 óra: WEDDING NEGYED, német, 1989
A Wedding negyed Berlin északi részének füstös munkásnegyede. Itt nőtt fel a film három hőse, a két férfi és a nő, s itt találkoznak újra évek múltán. Felelevenítik közös emlékeiket...
Műcsarnok, ART KINO (Bp. XIV., Hősök tere), **18 óra**
Rafael Corkidi: AUANDAR ANAPÚ, 1974

Vigadó Galéria (Bp. V., Vigadó tér 2.)
CASIO elektronikai kiállítás és vásár

Magyar Nemzeti Galéria (Budavári Palota, Bp. I., Dísz tér), **13 óra**
KAKUKK BALÁZS baritongambán játszik.
Közreműködik *Lukács Péter* brácsán, *Párkányi Tibor* gordonkán.
Haydn, Neumann, Tomasini baritonműveit adják elő.
Zeneakadémia (Bp. VI., Liszt F. tér 8.), **19.30**
A *Magyar Állami Hangversenyzenekar* koncertje
Vezényel Lukács Ervin, zongorán közreműködik Körmendi Klára.
Brahms-, Mosonyi Mihály-műveket hallunk.
Händel, Beethoven egy-egy, Chopin és Kodály két-két művét hallhatjuk.

december 5., szerda

Petőfi Csarnok (Bp. XIV., Zichy M. u. 14., Városliget), **20–23 óráig**
Az *Amadinda Ütőegyüttes*, *Matthias Frey* nyugatnémet zongorista és az *In Line Jazz* háromrészes kortárs zene- és jazz-estje, *Mandel Róbert* szervezésében.

Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ (Szombathely), **19 óra**
a *L'art pour l'art Társulat* harmadik estje
RENGETEG PARITTYA
A társulat tagjaiból már ismerünk egyet-kettőt a képernyőről is, a Humorfesztivál kapcsán. Ahogy a korábbi előadások, ez is mozaikokból, azaz jelenetekből, monológokból, diavetítésekből épül fel. A humor mellett ezúttal a horrort is bőven kiaknázzák mint kiváló hatáskeltő effektust.

Mátra Örökmozgó (Bp. VII., Erzsébet krt. 39.), **18 óra**
A *Berlini Arsenál* programja
az Új-Berlin K. T. keretében
IMAGINARY I–II–III. (kísérleti rövidfilm) brit, 1989
HANGOK A PADLÁSRÓL, USA, 1988
Az amerikai *Debbie Goodstein*, akárcsak izraeli kollégája, a Holocaust témáját a második generáció szemszögéből vizsgálja, de a saját családja körében. A rendezőnő, aki *Milos Forman* tanítványa volt, „hazautazott" Lengyelországba, hogy szülei világát is megismerje. A film így tér és idő perspektívájába helyezve, kollektívvá tágítja a családi traumát.

Szőnyi István-terem (Miskolc, Széchenyi u. 21.)
STRISSOWSZKY SZILÁRD
A fiatal festőművész nem véletlenül választja képei hőséül Szindbádot, Mednyánszkyt, képei hangulata is Krúdyt és „bolond piktort" idézik. Csendes, rezignált romantika, lírai romantika jellemzi még 1848–49-es témájú festményeit is, ha Bem apót, ha nemzetőrök egy csoportját ábrázolják. Hősi pátosznak nyoma sincs.

JÖN! JÖN! JÖN!

Lovas Zoltán

JÖTTEM, LÁTTAM, GYŐZTEK

Rendszerváltás Kelet-Közép-Európában (1989. június 16.–1990. április 8.)

Könnyű Katát táncba vinni. Hát még egy vérbeli riportert! Különösen, ha körülötte olyan kelet-közép-európai forradalmi össztáncot lejtenek, mint amilyet lejtettek Lipcsétől Bukarestig s még tovább, egészen Jerevánig 1989 őszén, telén és '90 tavaszán. De Lovas Zoltánt vinni sem kell, mégy ő magától is. Hajtja kíváncsisága, űzi kalandvágya, s máris ott terem, ahol a legjobban cifrázzák... Így aztán a saját szemével látja, mint ragadják el Prágában a Vencel téri tüntetésről durva rendőrkezek Deutsch Tamást, mint őrzik a szekusok Tőkés Lászlót Menyőn, saját bőrén tapasztalja, mint küzdenek a keletnémetek, csehek, románok és magyarok a szabadságukért... Térül-fordul, gyűjti, hozza, viszi, menti a híreket repülőn, helikopteren, vonaton, autón, rendőrkordonokon, lezárt határokon, harci úttorlaszokon át. S közben itthon fáradhatatlanul szervez. Ülő- és éhségsztrájkot a cseh követség előtt, ökumenikus istentiszteletet a Hősök terén, behatolást a magyar titkosszolgálat központjába, konspirációt a III/III-as ügyosztály leleplezésére, új, ellenzéki lapot, Fidesz-sajtóirodát, választási kampányt... Egyik izgalomból ki vagy még ki sem, a másikba be! Nincs megállás, egészen április 8-ig. Most pedig e száguldó riporter közreadja élményeit, történelmi kalandjait, az MDF, az SZDSZ, a Fidesz, az MSZ(M)P titkait... Nem csalás, nem ámítás, ami e könyvben áll, csupa színtiszta igazság.

Kállai modernsége nem volt kirekesztő. Amikor 1925–30 körül a konstruktivizmus teoretikusából a teljes európai modernség kritikusává vált, a művészet szabadságának, az *optikai* és *szellemi demokráciának* a harcosa lett. Ezeket a fogalmakat 1945–1948 után megjelent, napilapokban írt (Kis Újság, Köztársaság) cikkeiben sűrűn használta. Küzdött az absztrakt művészet megértetéséért, s számára természetes volt, hogy „az absztrakt művészet éppen úgy gyökeret ver majd a lelkek szélesebb körében, mint a modern művészet annyi más iránya".

Kállai magyarországi működése talán még nehezebb feltételek között zajlott, mint németországi évei. Ott szigorúan szakmai szempontok által vezetve írhatta kritikáit, itt mindig *kultúrateremtő* feladatokkal is küszködött. Politikával is kellett foglalkoznia – s volt, amikor állásfoglalásaival nagyon egyedül érezte magát. („A művészet terén is a soknyelvű nemzet Szent István-i gondolatához tartsuk magunkat. A magyar művészet szellemi spektruma is több színből áll, amelyek mindannyian ugyanannak a faji elkülönülés fölött álló nemzeti egységnek a részesei. (...) Az ún. nemzeti művészet alighanem íztelen volna, mint a desztillált víz. Semmi jó nem származnék belőle, ha a magyarság művészeti fogalmát erőszakosan szűkre szorítanák. *Magyar Nemzet*, 1939. május 21.") Hasonló idézeteket még bőven találhatnánk az életműben. Számomra a százéves születésnapon a *Köztársaság* című lap 1946. július 7-én megjelent számában közölt *Hetvenöt kiló nullásliszt* c. cikkének néhány mondata volt megrázó és egyben felvidító. A kritikushoz fiatal egyetemi hallgató kopog be, a lisztvásárlással egybekötött műpártolásról számol be, melynek eredménye Lossonczy Tamás egy festményének megvásárlása a Fővárosi Képtár számára. Ekkor Kállai felszabadult panaszban tör ki, úgy érzi, *nem élt hiába:* „Mennyit kell itt vesződnöm, hogy nyugati körülményekhez mérten szellemileg és szociálisan még mindig parlagi talajon egy-egy apró darabkát felszántsak, és elhintsem benne az új művészet megértésének magvát. De aztán mindig jött valami ... Hogy csak egyet mondjak: ezt éreztem, amikor egy téli éjszakán, fűtetlen szobában, éhesen és fagyoskodva, készülő Picasso-monográfiámon dolgozva, és közben a Duna jegének robbantgatását hallgattam, ezt a békés célzatú ágyúzást vagy bombázást, mely az épülő új híd biztonságát szolgálta. Akkor itt azt gondoltam magamban: én, itt, Picassóval a magam módján állok az újjáépítés posztján, azok pedig a katonák és munkások megint a maguk helyén, a maguk sajátos erejével dolgoznak, hogy kimásszunk a gödörből, amelybe belezuhantunk."

Kállai bizarr képe egy másik képet, képeslapot juttatott eszembe. Prágából jött, *kubista zeneszerszámot* ábrázolt, egy spanyol–magyar szakos egyetemi hallgató és egy hangszerkészítő-tanonc írta alá. És *Pablo*, aki úgy látszik, már hátizsákos turistaként utazik fiatal barátaival Budapest, Prága, Varsó és Párizs között.

„Ideje van a születésnek és ideje van a meghalásnak, ideje van a sírásnak és ideje a nevetésnek."
(Prédikátor könyve)

TÁVOLI HANGOK, CSENDÉLET

Lírai szépségű film egy liverpooli munkáscsalád mindennapjairól „és egyben rekviem egy harminc évvel ezelőtti életformáért".

TÁVOLI HANGOK, CSENDÉLET

1988. év legjobb angol filmje, s a Cannes-i Filmfesztivál nagydíjasa
Rendezte: Terence Davies
November 29-től a Tinódi moziban
Forgalmazza: a Magyar Filmklubok és Filmbarátok Szövetsége

Beszélő Mikulás

december 6-án, csütörtökön 19 órakor a Friedrich Naumann Alapítvány (Budapest VII., Gorkij fasor 45.) liberális társalgójában

Beszéltető:

Győrffy **Miklós**

Beszélők:

Mészöly **Miklós**
Tamás Gáspár **Miklós**
Haraszti **Miklós**

A zongoránál: Darvas Ferenc **(Mikulás)**

Az idő emlékezete

A mexikói fotográfia 150 éve (Műcsarnok, nov. 9.–dec. 9.)

A képek a rendezés leleménye folytán nem követik az időrendet, s a régi felvételek egy része mai technikával van újranagyítva. Már az első teremben összezavarodtam, „eltévedtem az időben"; azután bekattant, hogy éppen akkor érkeztem meg voltaképpen Marquez csodálatos regényének világába, ahol száz év ide vagy oda – nem számít... Az időbe vetett *erőszak* képein csaták, kivégzések, halottak és tragédiák sorjáznak közömbös, időtlen fátumként. Jose Angel Rodrigueznek a nagy Mexikó városi földrengés (1985) idején készült képén éppen egy indián kérdezi istenét a kétségbeesés örökkévaló mozdulatával: mivégre a pusztulás? A város közepén egy csoport ősember... De emlékezik az idő – jófele homállyal – Graciela Iturbide 1980-as „Angyal asszonyában" is. A végtelen tájba lépő valószerűtlen jelenség – kezében modern, kazettás magnetofonnal – ugyancsak próbára teszi az egészséges (?) valóság- és időérzékelést.

A mexikói fotográfia enyhén szólva nem bevett fejezetcím a fotótörténetekben. Egyetlen szerzőt szoktak kiemelni: az itt mindössze négy képpel szereplő Manuel Alvarez Bravót. 1930-ból való női portréját titokzatos gömbtükörrel varázsolja el. A tükörben se fényépezőgép, se fotós nem látszik! Íme egy „teremtett fénykép" – még belegondolni is istenkísértés! Legtöbbet reprodukált képe az az egyszerű, szép aktfotó 1939-ből, melyen tisztán fotográfiai minőségek dominálnak: a fal és a tüskés növények anyagszerűsége, a puha fények, valamint a kompozíció nagyvonalúsága. Megrökönyödve tapasztaltam, hogy e tisztán fotószerű látvány – ha komolyan veszem a címét: „Az alvó Tisztesség" – igazából allegória. Időben és a megközelítés többértelműségét tekintve is idekívánkozik Edward Weston „Illemhely"-e (kb. 1925). E kísérletéről naplójában maga így írt: „Éppen a vécénket fotózom, ezt a rendkívüli szépségű, csillogó porcelánedényt. Azt hihetnék, hogy cinikus hangulatban vagyok, hogy effajta szüzsét választok ahelyett, hogy szép nőket vagy »Isten szabad természetét« fényképezném. De nem! Inspirációm a formára való tisztán esztétikai reakcióként érkezett... amikor megpillantottam a képét a mattüvegen, hihetetlen izgalom vett rajtam erőt! Itt állt előttem érzéki valóságában »az ember isteni formájának« minden görbülete, hiba nélkül! A görögök sem értek el nagyobb tökélyt művészetükben. Olykor a vécécsésze a maga tartózkodó, egészséges formáinak ragyogásában és mozgalmas kontúrjainak duzzadó, előrelendülő mozgásában a szamothrakei Nikére emlékeztet."

Azt hiszem, van még min elgondolkodni a fotótörténet klasszikusainak humorérzékét illetően...

A kortárs fotográfusok közül vállalkozásának újszerűsége okán feltétlen figyelmet érdemel Jorge Andrade Diaz suta privát fotókról megrendelésre készített két festménye (1985). Azt az ügyetlen retustechnikát idézi meg itt, amit az 1910–1950 közötti fotókról lehet ismerni, s amelyek durva fotószerűtlensége ihlette e munkákat. (Ilyen újrafestett formában ismeretes pl. a szarajevói merényletről készült felvétel, amikor Gavrilo Principet elfogják.) Fennáll a „veszély" ugyanakkor, hogy a szerző *tényleg* egyszerű vidéki iparos, aki komolyan gondolja, amit csinál; „művészetét a lakosság szolgálatába állította". Ha így van, akkor spontán módon jött rá valami olyasmire, ami a közeljövőben várhatóan a fotográfián és a festészeten belül is érvényes kérdésfelvetés lesz.

Laura Cohen geometrikus, de nagyon átszellemült két *szürke* kompozíciója (1987) igen erős egyéniséget sejtetnek. Victor Flores Olea kék falképe (1985) a hetvenes évek végének egyik legfontosabb internacionális stílusában készült. Ennek lényege, hogy a képet alkotó motívumok – formák, színek, fények stb. – egymáshoz képest azonos hangsúllyal vannak jelen. A kép ránézésre egy geometrikus, nonfiguratív kompozíció benyomását kelti, s csak figyelmes tanulmányozás után derül ki, hogy a fotós egy valóságos látványt emelt el kvázi konstruktivista képpé. Az ember árnyéka kedvelt eleme ezen képeknek, ahogyan az árnyék általában is síkforma. Jelen esetben valami kifeszített tüll-lepedő árnyéka vetül a kék falra; lírai effektusként egy hideg, kiszámított világban.

Végére hagytam a kiállítás talán legjobb képét, mert úgy érzem, ebben nem túlzás önmagán messze túlmutató jelentést sejteni. Elsa Medina „Illegális munkás az USA-határ előtt 1987" című képéről van szó. Ebben a földön fekvő, arcát eltakaró szegény emberben talán minden lemaradó, elszegényedő régiója a világnak magára ismerhet egy kicsit.

Miltényi Tibor

VÁLLALATOK, KFT.-K, FIGYELEM!

A SZÁMALK FORGALOMBA HOZ
POSTAI ENGEDÉLLYEL ELLÁTOTT
INTELLIGENS TELEFONKÖZPONTOKAT!

GMX 616

- **maximális kiépítés: 6 fővonal, 16 belső vonal**
- **moduláris felépítés**
- **különleges szolgáltatás: a bejövő és a kimenő hívás részt vehet a konferencia beszélgetésben**
- **PC-csatlakozás, tarifaszámlálás**
- **helyszíni installáció**
- **garancia**

ÉRDEKLŐDNI LEHET:SZÁMALK
1117 Budapest, Budafoki út 109.
Telefon:161-08-33

BESZÉLŐ

1990. december 1.

EZ EGY OLYAN

M&S

AJÁNLAT

amit nem lehet figyelmen kívül hagyni

IBM KOMPATIBILIS AT SZÁMÍTÓGÉP 66 000,– Ft

CPU 80286-12, 12–16 MHz, ház+táp,
101 gombos billentyűzet 1024 Kb Op.mem.,
1,2 Mb FDD, 40 Mb HDD, 14// monochrom monitor

Ugyanez

CPU 80286-16, 16–21 MHz ..... +24 000,– Ft

Ugyanez

EGA MONITORRAL ..... +17 000,– Ft

Ugyanez

VGA MONITORRAL ..... +24 000,– Ft

AMERICAN POWER CONVERSION 600 LS
szünetmentes áramforrás ..... 32 000,– Ft

Kérje bővebb, díjmentes árlistánkat,
kollégáink készséggel állnak rendelkezésére, szaktanácsadással,
Novell hálózatok kiépítésével, installálással.
Áraink készpénzfizetés esetén érvényesek,
és az Általános Forgalmi Adó nélkül értendők.

M&S MARKETING & SOFTWARE Kft.
1136 Budapest, Pannónia u. 17/a
Tel.: 132-8351 Szerviz: 167-1223

KÁLLAI Ernő mükrtikus

A százéves Ubul

Ubul nem írt hosszú könyveket. Volt ugyan egy Cézanne-monográfiája, egy Mednyánszky-albuma és egy Új magyar piktúráról szóló eszmefuttatása, de e műveket nem lenne illendő „tudományos" tomuszoknak nevezni. Esszék azok bekötve.

Ubul nem volt sehol, semmilyen intézményben elnök vagy főtitkár, tanszékvezető vagy igazgató. Három évig professzorkodhatott az Iparművészeti Főiskolán, de a második világégés után, káderhiányos időkben ilyesmi sok mindenkivel megesett.

Ubul ellenfelei dr. Lukács Györgytől Lukács Györgyig terjedtek. Előbbi, mint a húszas években az Országos Képzőművészeti Társulat elnöke mindent elkövetett, hogy a rózsaszínű Weimarban piros avantgárdot menedzselő szakíró az itthoni tűztől minél távolabb legyen. Utóbbi, úgy is mint a negyvenes évek végének nagy moszkvai türelmetlenje, baloldalról végezte el, ami jobboldali névrokonának sem sikerült: formás ideológiai kirohanásban hallgattatta el és sodorta le a pályáról egyszer és mindenkorra.

Pukkaszthatnékből

Ubul nevének eredete a mondák homályába vész. És nem is nagyon érdekes, hogy a svábnémetből Kállaira magyarosított, világjárt szabad lateiner értelmiségi miként jutott e ragadványnévhez. Gyanítom, pukkaszthatnékből. Az ipszilonos Kállay család — akihez a „hígmagyar" druszának nem sok köze volt — ugyanis gyakran élt ezzel az ősi keresztnévvel. Ha már lúd, legyen kövér, így a logika. Ha már Kállai, hát legyen Ubul is. Talán így gondolkozott ő, és még inkább azok, akik számára fogalom lett. Akik számára orákulum volt, elfogultságai ellenére és akik becézték akkor is, amikor felszisszentek éles mondatai olvastán.

Száz éve született Kállai Ernő, szakmánk közmegegyezése szerint a legnagyobb magyar műkritikus. De mit is ér *ma* ez a *legnagyobb* jelző? E hasábokon néhány napja Sükösd Mihály panaszkodott azon, hogy az öröknek hitt mélyfényű csillagok, Déry meg Illyés, Németh László meg Örkény, Lukács (igen ő, aki pár sorral feljebb szerepelt, mint Kállai végzete — de milyen az élet, itt másként, és ezzel mégsem ellentmondásba kerülve) meg Bibó, pislákolnak, kihunynak zivataros jelenünkben. Ők, akik a honi bolyongók biztosnak hitt tájékozódási pontjai voltak, most mintha nem tudnának segíteni. Még ők sem, akik tömény filozófiát és elsők között gyakorolt szociológiát, humanista prózát és sokértelmű drámát, zengő lírát és nyers politikát sugároztak. Mi várható akkor attól a „legnagyobbtól", akinek életműve rotációs papírra nyomott cikkekbe záratott, témája a képzőművészetre korlátozódott, magatartása a biztos ízlés szabadságán alapult. Szép drámai fordulat lenne: nem, Kállai öröksége szerencsésebb sorsra jutott, ő véletlenül minden gyanú felett álló guru maradt, ítéletei pedig láthatatlanul és értelemszerűen ott lebegnek az időszaki kiállítások programválasztékában, a galériák európaian érzékeny kínálatában, a vásárlóerő kifinomult karakterében, főként pedig a fürge médiumok műbírálóinak tömeges és független véleményhalmazában. Csattanóval én sem szolgálhatok. Kállai csillag-üzenete legalább annyira megosztott magyarságra hull, mint ama „hatoké". Ha úgy tetszik, ma Kállai sem kell mindenkinek, egyelőre ő is rétegolvasmány.

Veszélyes csillagzat alatt

Hogyan is kellhetne mindenkinek, ha olyanokat írt például — ráadásul már 1928-ban (Új Bauhaus) — a társadalmi-művészeti haladás eszméjétől visszarettenő művészeti magatartásról, hogy az „új tárgyiasság visszatért a jó öreg, prózai, lapos kedélyességhez. Ezt a fordulatot semmiképp sem foghatjuk fel a gép és az európai—amerikai lelki problematika legyőzésének, hanem csupán a valóság előtti szégyenletes meghátrálásnak. Ez a művészet bújócska és rejtőzés, a szív tehetetlenségének homályos zugaiba, langyos béke, megfélemlített és nyomasztó iszkolás a beszűkült széplélek önmaga iránti elfogultságának beltenyészete." Minő tapintatlan szavak ezek egy technikai civilizációtól *is*, szociális berendezkedéstől *is*, szolidaritástól *is* húzódozó-visszarettenő posztmodern helyzetben! Aligha lapozzák bibliaként e sorokat az új festészet mai apostolai. S ha mégis, akkor szorongások közepette gondolva Ubulra.

És hogyan hatna ma itt és most a Harmadik Birodalom eszmerendszerének előérzete, ráadásul 1931-ben, a „próbaelőadásokat" látva csupán: „Az elrontott német forradalom macskazenéjével, na és az inflációval, a korlátolt rend utáni vágy hulláma kerekedett felül: a védettség érzelgős-pedáns keresése és a hangulatok tenyésztése ... Az elkülönülés, a »távol a nagyváros forgatagától« teljesedik ki a »hűség a fajhoz és a földhöz« völkisch ideológiája. Minden, ami csak túllépi ezeket a határokat, e földtől idegen, internacionalista rendzavarásnak számít." Mely kellemetlen egybecsengések! Egy mélyenzengő népnemzeti festő vagy még inkább egy neo-trianoni kopjafaragó mit is kezdhetne e sorokkal?! Nyilván hárítva sercintene bajusza alatt „abzug Ubul"-t morogva.

Meg miként is értelmezhetők az alábbi, 1946-ból származó gondolatok?! „A modern művészet eredményei nélkül vagy éppenséggel azok ellenében meghirdetett, a legszélesebb tömegek közkeletű látóigényéhez alkalmazkodó realizmus mindenekelőtt a Műcsarnok »mezei hadait« szólítja majd fegyverbe. Ezek a mindenkori kereslethez alkalmazkodó festők a politikailag hangsúlyozott aktuális szükségletnek is könnyűszerrel megfelelnek." Elképzelem azokat a „természetelvű", „közérthető", „jó magyar" festőket, akik éppen e hetekben támadgatják sajtóban, itt-ott a Műcsarnok legkevésbé sem „műcsarnoki", túlságosan ezoterikusnak tartott világpolgári koncepcióját. Hát nem hinném, hogy éppen nekik esti olvasmányuk a *Művészet veszélyes csillagzat alatt* című forráskiadvány, Kállai mindmáig egyetlen napvilágot látott cikkgyűjteménye. Ubul számukra a baj forrása, egzisztenciális megtorpanásuk ideológiai okozója. Nyilván olajba főznék.

Tapasztalati igazságok

Hát igen, Kállai többértelmű örökséget hagyott ránk. Csak óvatosan, vigyázva, felkészülve fogyaszthatót. Mint ama gombafajtáét, amelyet csak bizonyos érettségi fokon, bizonyos elkészítési módban, bizonyos diéta betartásával ajánlatos megenni. Különben hallucinációt, tudatzavart idéz elő. Az ezoterikus modernséghívők könnyen csuklani kezdenek tőle, mert írásainak ízében felfedezik a *közösségi gondolat* összetéveszthetetlen baloldali aromáját. A népi összetartozás hirdetői émelyegni kezdenek, mert nekik meg emészthetetlennek bizonyul a civilizációba vetett emberi magány keserű zamata. A konzervatívok bizonyára elkedvetlenednek avantgardizmusától, a kérlelhetetlen avantgárdok pedig nem tudnak mit kezdeni a legváratlanabb pillanatokban felfakadó nosztalgiáival. Sóvárgásával a premodern vizesködös Mednyánszky iránt. Epekedésével a buja színekbe feledkező kései Berény után.

Az egyetlen sémára felhúzhatatlan, a totális dogmán diadalmaskodó *tapasztalati igazság* megélését és kifejezését ünnepeljük életművében. A világnézeti hazugságokat nem eszével, hanem ízlésével elkerülő homo estheticust, a lila dolgok csábításainak sosem engedelmeskedő homo eticust.

Mint Kállai Ernő, bizonyára írt több meghaladott szakvéleményt, elhamarkodott kritikát, eltúlzott bírálatot. De számára a művészet több volt, mint szakma. Személyes, testmeleg, jelen idejű életforma diákos hevület. Ez a magatartás csakis mint Ubul volt létrehozható.

P. Szűcs Julianna

Hoppárézimi!

Horesnyi László, Ternyák Zoltán és Bencze Ilona. ILOVSZKY BÉLA FELVÉTELE — MTI FOTÓ

Borisz Polevoj, a kitűnő haditudósító és kevésbé kitűnő regényíró megörökítette az amputált lábbal repülőgépet vezetni újra megtanuló vadászpilótát. *Egy igaz ember* retorikusan hangzatos címmel kedvelt regény lett. Megfilmesítették. Modellje, Mareszjev kapitány egy nép reklámjaként járva a világot, Magyarországon is fürdőzött a népszerűségben.

Zemlényi Zoltán középiskolai tanulót és kenubajnokot 1985. március 7-én a Lenin körút és November 7. tér kereszteződésében elütötte egy Trabant. Megműtötték a tizenöt éves fiút. Harminc napig kómában feküdt. Kezelába, agya megbénult. Megnémult. Hogy mégis kifejezze magát: mesenaplót vezetett írógépen, betegsége mindennapjairól, gyógyulása állomásairól, sokat eláruló *Agytakarítás* alcímet viselő könyvében. Elfogulatlan szárazsággal elemezte állapotának változásait, akár Karinthy Frigyes tekintette nyersanyagnak agyműtétjét. Ráadásul ugyanazzal a bájjal, amivel Karinthy magyarra fordította az *Egy komisz kölyök naplóját*, Zemlényi elragadó kedvességgel, irónikus bölcsességgel, csillogó nyelvű leleményekkel *Hurrárézimi!* címmel megírta egy béna gyerek naplóját.

Polevoj regényhőse, Mareszjev — az akarat diadala.

Zemlényi Zoltán, az emberi szellem ünnepe.

Mareszjev a katonai vitézség dicsérete.

Zemlényi szívós élni tudása a civil hősiesség példája.

Mindkét mű sikerét érzelmes helyzete táplálja, jóllehet: Zemlényi kórleírása és a szó legszorosabb értelmében vett talpra állásának prózává olvasztása a betegségen fölülemelkedő kivételes intelligencia kritikai elfogulatlanságaival ékes.

Az orosz kapitány a közösségért sanyargatja magát: a honvédő háború hőse akar lenni.

A magyar fiú története bármennyire hasonló, mégis ellenkező irányú. Az amerikai színdarabok és mozifilmek azon sorába illik bele, ahol a gyanúsan érzelmes alaphelyzet az egyén élethez való jogát hirdeti, a másság, a többségtől elütő különbözés nap alatti helyéért emel szót.

Amikor a Zemlényi könyveit sajtó alá rendező *Mészöly Gábor* a Madách Kamarának színdarabot formált az 1987-es magyar bestsellerből, némi fenntartással fogadtam a hírt, egyszersmind igazat adtam a színháznak, miért ne használná ki Zemlényi népszerűségét, és érzelmes ajánlatát.

Huszti hibátlanul lendületes, érzelmes, de az érzelgősséget drámával helyettesítő tiszta rendezése, *Horesnyi Balázsnak* az utóbbi időben elfajzott tologatható kredencdíszlet-divatját célszerű mutatósággal megvalósító, színpadi keretében megkapó előadássá formálta a kelleténél picurit elnyúlóbb színdarabot. Az apa és az anya két ellenszenves hiszteroid figurává módosítása drámai feszítőerőt kölcsönöz ugyan a jeleneteknek, mégis merőben fölöslegesnek érződik, dráma úgysem születik az önéletrajzi regényből, színszerű színdarab azonban igen. (*Horesnyi László* és *Bencze Ilona* hamisak is mindvégig szerepükben. Horesnyi kabarémodorban poentíroz, Bencze pedig generálmosollyal önti le színpadi jelenlétét.)

Szerencsére, a Katona József Színház kölcsönadta a főszerepre *Ternyákot*, s már a kitűnő fiatal színész miatt is érdemes megnézni a Hoppárézimi-t. Ternyák kikerüli a kínálkozó nyavalyatörős ábrázolást és az elesettség édelgését, tukmáló megszerettetését. Lehetséges, hogy szakorvosok kifogást találhatnak, színészi értelemben azonban ragyogó kórleírást nyújt, elvetve minden kínálkozó színházi sablont. Ternyák és Zemlényi hibátlan összhangban működik az előadásban. Mindketten mély tudói a méltósággal viselt szenvedésnek, a kínokat tréfálkozásba fordító akasztófahumornak. Tudják azt, hogy a derű csak a tragikum mélyén süt ki, és hogy a szenvedés mosolyokkal takarózik. Sírni csak nevetve szabad a művészetben és a mosoly mindig tartalmaz elkínzottságból kicsorduló könnyeket. Szerző és színésze érzékenyen reagálnak a kötelességszerű részvétre, a tolakodóan mutogatott együttérzésre fütyülnek. Ismerik a halálközeliség nyugalmát és előkelőségét. És ismerik a testi nyomorúság büszke szemérmét.

Györgyi Anna tudja a másik oldalt, a beteglátogatók igazi szeretetét, amikor nem önmaga részvétteli *föllépése* a fontos, hanem a szeretet. Györgyi olyan színésznő, aki nagyon képes a színpadon szeretni, mintha meghallotta volna Dosztojevszkijt, aki szerint a szeretet nem más, mint figyelem. *Pásztor* ironikus sértettsége, ékszerekkel megerősített önszeretete ismét telibetaláló szarkasztikus alakítást kínál. *Schnell* első jelenetében remekel, ahol a nyomorúság láttán zavarba jövő beteglátogató kényszeredettségét festi meg, későbbiekben a közönség örömmel nyugtázza színes viselkedését. Jó *Némethy* száraz iróniája, *Tóth Enikő* és *Tóth Tamás*, valamint *Dengyel* karakteralakítása egy borravalóra éhes, érzelmek nélküli mentős szerepében.

Kárpáti Enikő jelmezei közül igen dícsérendő a főszereplő öltöztetése.

Sírnak a nézők. Örülhet a színház. Büszke lehet Zemlényi és nagy büszke Ternyák.

M. G. P.

Nem zár be!

És ha a múzeum bezár? — kérdezte szerdai cikkünk címe. Nem zár be: ezt a hírt közölte a könyvtárak, levéltárak mellett a múzeumok dolgozóinak érdekképviseletét is vállaló, 17 ezer tagot számláló Közgyűjteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezetének országos titkára.

Vadász János, aki az egyetlen függetlenített dolgozója a független — sem az MSZOSZ-hez, sem a Ligához nem tartozó — szakszervezeteknek, elmondotta, hogy a kormány új költségvetési tervezetében a kulturális területre már nem tervez húszszázalékos költségcsökkentést. Ezzel szemben sikerült egy olyan ajánlatot elérni tőle, hogy fogadjanak el húszszázalékos bérfejlesztést, valamint tízszázalékos fejlesztést a működési költségvetésben. Bár ezt az ajánlatot pozitívan értékeli a szakszervezet, nem fogadhatja el, hiszen a kormány szerint is 34 százalékos az infláció.

— Arról nincs szó, hogy akár csak egy rendszeresen nyitva tartó múzeumot is be kellene zárni — folytatta Vadász János. — A Művelődési és Közoktatási Minisztériumnak van egy tartalékalapja, amelyből költségvetési többlettámogatást igényelhetnek Cseresznyés László helyettes államtitkártól, a fűtési gondot alátámasztó számítások alapján. Így a győri múzeumnak sem kell már bezárnia. Egyébként az érdekegyeztető tanács hétfői ülésén, ahol szakszervezetünket képviselem, javaslatunkra olyan megállapodás született, hogy az energiaár növekedése miatti többletköltséget novemberre és decemberre igénylés alapján az említett úton ellentételezi a minisztérium, mert erre is van alapja. Végül ami az érdekképviseletet illeti: arra ösztönözzük a művelődési területek dolgozóit, hogy erősítve az önszerveződést, kössenek kollektív szerződéseket, amire mintákat is közzétettünk Érdek és Érték című lapunkban.

N. F.

A nyeremény: egy álom valóra válása

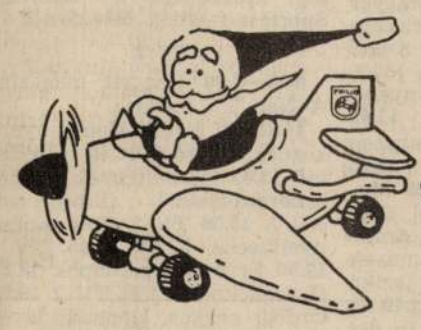

Ön december 31-ig vásárol egy PHILIPS televíziót vagy videomagnót.
És meglehet, hogy nyer.
Például: Utazást 2 személynek San Franciscoba, Párizsba, Rómába, Bécsbe.

Azokban a boltokban, ahol ezt a matricát látja.

Ez is PHILIPS... karácsonyra.

PHILIPS

Ogilvy & Mather

Tiboldi Mária kulcsszerepben

A rejtvény megfejtése után a számozott négyzetek betűit írja át a lenti hálózat megfelelő helyére. Így ott Kálmán Imre egyik operettjének címét kapja. Ebben a darabban játszotta első szerepét Tiboldi Mária Szegeden, ebben lépett fel először külföldön (Bécsben), és az újabb felújításban is láthatjuk őt a Fővárosi Operettszínház előadásán. Az operett címét kérjük beküldeni, nem a kivágott hálózatot, levelezőlapon. Határidő: 1990. november 26. A cím mellé kérjük ráírni: REJTVÉNY.

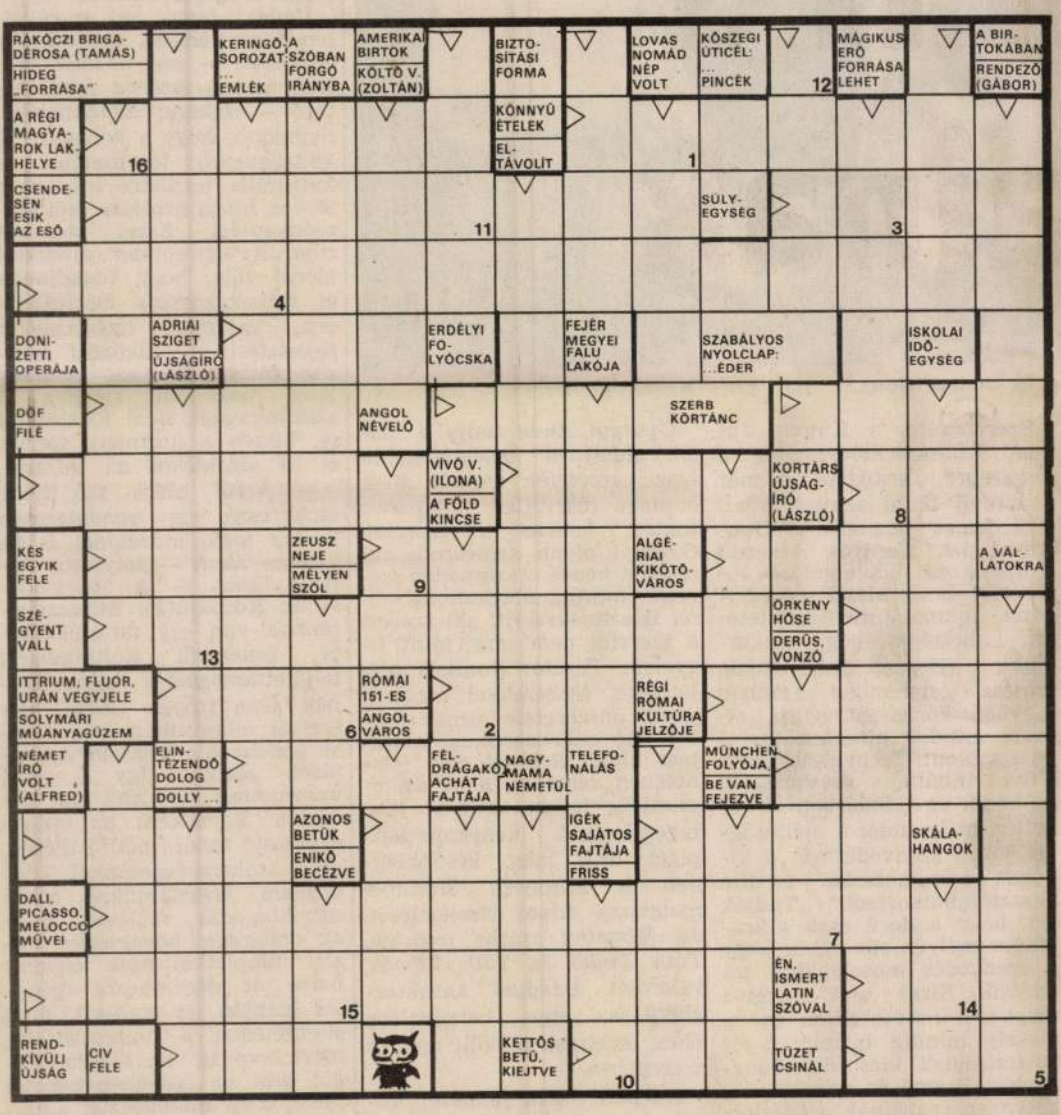

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16

AZ 1990. NOVEMBER 3-I REJTVÉNYPÁLYÁZATUNK NYERTESEI:

Megfejtés: Gengszterek klubja.

Budapestiek: Agócs Lajos, Ágoston Jánosné, Bajai Rita, Borsos Magda, Bozsó Csaba, Brauner Ákos, Farkas Nándorné, Hallgató Árpádné, dr. Karáth Ferenc, Kruppa Károlyné, dr. Lippényi Ferenc, dr. Lőrinczi Géza, Németh Zsuzsa, Nyirati Lászlóné, Perlaki Józsefné, Pethő László, Pintér László, Simon Miklós, Szekula László, Szentirmai József.

Vidékiek: Andor Jenőné, Vaspör; Bakacsy László, Balassagyarmat; Borsos György, Mezőszentgyörgy; Endrődi Noémi, Szekszárd; özv. Fekete Sándorné, Egyházasdengeleg; Gulyás Eszter, Ózd; Horváth Imre, Hajdúszoboszló; Juhász Károly, Atány; Katona Endre, Lippó; Kálmán László, Szombathely; Kiss Ferencné, Ráckeve; Kókai István, Nyírbátor; dr. Kovách Katalin, Eger; Lázár Jánosné, Keszthely; Lázár Kálmánné, Jászárokszállás; Matetits Lajos, Cegléd; Menyhárt Lajosné, Dány; Merekva Mária, Baja; Mező Sándor, Pécs, Mike Csaba, Győr; Nagy Marianna, Heves; Papp Sándor, Szolnok; Radnai Vilmosné, Dunaharaszti; Sajgó Gábor, Pécs; Sárközi Józsefné, Pilisvörösvár; Sógor Ferenc, Sopron; Szentirmai Józsefné, Nyergesújfalu; Törő Ferenc, Kecskemét; Varjasi Károly, Zalaegerszeg; Várnagy Ferenc, Nagykovácsi.

Nyereményként egy-egy 100 forintos könyvutalványt küldünk postán.

HÍREK

● NYÍLT NAPON mutatkozott be pénteken a dél-dunántúli régió pályaválasztás előtt álló nyolcadikosainak a pécsi Zrínyi Miklós Honvédkollégium. A nyílt nap programja egy katonai életpálya ismertetésével zárult. Az intézmény diákjai és a meghívott vendégek Király Béla nyugalmazott vezérezredessel, országgyűlési képviselővel, az 1956-os Forradalmi Nemzetőrség parancsnokával találkoztak.

● MAGYAR ALBUM. Négynyelvű kötetben mutatja be az Enrico Navarra francia kiadóvállalat a mai magyar képzőművészet 16 kiváló képviselőjét. A könyvet most mutatták be a képzőművészet kedvelőinek a párizsi Magyar Intézetben. Ebből az alkalomból kiállítást rendeztek a művészek egy-egy litográfiájából. A 16 alkotást külön albumban is megjelentetik.

● ÖSZTÖNDÍJASOK KIÁLLÍTÁSA nyílt az Iparművészeti Múzeumban, pénteken. A fiatal kézműves iparművészek bemutatója december 16-ig tekinthető meg.

● KIÁLLÍTÁS. 1990. november 17-től december 2-ig tart az a kiállítás, amelyet T. Horváth Éva festőművész képeiből rendeznek a Zsámbéki Tanítóképző Főiskola Galériájában. Ez lesz a művésznő hatodik önálló kiállítása.

Lottónyeremények

A Sportfogadási és Lottóigazgatóság tájékoztatása szerint a 46. heti lottósorsoláson öttalálatos nem volt. A nyeremények az illeték levonása után a következők:

A négyesekre 241 625; a hármasokra 1255; a kettesekre 42 forintot fizetnek. A következő hétre átvitt jutalom nettó összege 3 millió forint.

A közölt adatok nem véglegesek. (MTI)

KÖZLEMÉNY

A RADNÓTI SZÍNHÁZ igazgatósága közli, hogy november 23-án, délelőtt 11 órakor a Micimackó előadás technikai okok miatt elmarad. A megváltott jegyek november 30-án délelőtt 11 órára érvényesek.

● CIGARETTÁT CSEMPÉSZTEK. 1105 karton Marlboro márkájú cigarettát fedeztek fel a Varsó—Budapest útvonalon közlekedő nemzetközi expresszvonat egyik magyar kocsijában. A több mint fél millió csehszlovák korona értékű cigarettát egy ellenőrzési ponton végrehajtott vámvizsgálat során találták meg.

● TŰZ ÜTÖTT KI péntek délben a landshuti Isar—2 atomerőmű egyik nem nukleáris részlegében — közölte a Deutschlandfunk rádióállomás. A tüzet, amelyet generátorból kiszabaduló hidrogén okozott, eloltották. A nukleáris részlegben nem esett kár, a bajorországi atomerőművet a tűz kitörése után azonnal leállították.

Felhívás

Az idő és a körülmények sürgetése miatt létre kívánjuk hozni a kisvárosi önkormányzatok országos érdekvédelmi szövetségét. Ennek a szervezetnek a célja az önkormányzatok érdekeinek megjelenítése a hatalmi struktúrában. Részt kívánunk venni az önkormányzatokat érintő minden törvény előkészítésében, megalkotásában. Magunk kívánjuk megszervezni az önkormányzatok közötti szabad vélemény- és információáramlást. Szakmai hátteret kívánunk biztosítani az önkormányzatok működéséhez. Része kívánunk lenni a megalakuló önkormányzatok országos érdekvédelmi szövetségének, mely magában foglalja a megyei jogú városok és községek hasonló szövetségeit is. Alakuló országos közgyűlésünket 1990. november 22-én, csütörtökön 11 órakor Jászberényben, a Déryné Művelődési Házban tartjuk. Program: az ideiglenes alapszabály elfogadása, a szervezeti felépítés kialakítása. Jelentkezés: 9100 Jászberény, Polgármesteri Hivatal dr. Magyar Levente polgármester, telefon: 06-57-11-400, telex: 23-254.

● BERTALAN LAJOS újságíró, a Vas népe című napilap nyugalmazott olvasó-szerkesztője rövid, súlyos betegség következtében csütörtökön Szombathelyen elhunyt. Temetéséről később intézkednek.

● VONÓSNÉGYESEK PÁRIZSBAN. Nagy sikerű hangversenyt adott csütörtökön este a párizsi Magyar Intézetben a Kodály Vonósnégyes. A hét végén a Takács-kvartett lép közönség elé a Theatre de la Ville színpadán.

● SZOLNOK KÉRI megyei jogú várossá nyilvánítását a parlamenttől — jelentették be azon a sajtótájékoztatón, amelyet König László, a település polgármestere tartott pénteken a városházán. A döntés az önkormányzati képviselő-testületben született meg.

Eltűnt kislányt keres a rendőrség

November 15-én reggel 8 óra tájban a péceli iskolából eltávozott a 13 éves Pankucsi Mária és azóta sem hallat magáról. Búcsúlevelet hagyott hátra, amelyben öngyilkossági szándékára utal.

A kislány 165 centiméter magas, közepes testalkatú, arca ovális, haja és szeme sötétbarna. Eltűnésekor drapp színű, denevérujjas szövetdzsekit, koptatott farmer anyagú kertésznadrágot, világosdrapp színű görög nyakkivágású pulóvert és fekete sportcipőt viselt. Vélhetően Budapesten a pályaudvaroknál, vagy Borsod megyében bukkanhat fel.

A rendőrség kéri, hogy aki a kislányt felismeri, hollétéről felvilágosítást tud adni, jelentkezzen a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság ügyeletén, a 111-7272-es telefonszámon. (MTI)

Vasárnap ismét jelentkezik a NAP TV 5.30 és 7.50 között Worldnet híradóval, kulturális magazinnal, a Sport plusz rovatával, a tűzoltóság híreivel és sok zenével. Tervezett témák: Leonard Bernstein-portréfilm – Farkas Ferenc 75 éves – A Munkáspárt és a testvérpártok. Vendég: Thürmer Gyula – Logisztika: a logikus tudomány – Mi terem a francia káposztaföldön? – 1991: a legrosszabb év? Vendég: Vértes András, a Gazdaságkutató Intézet igazgatója – Kocsis Zoltán a Párizsi Őszi Fesztiválon – Mire szövetkeznek a jazz-zenészek? – A Kinn, padra Farkas Vladimirt várjuk. Műsorvezető Havas Henrik, szerkesztő Udvarhelyi Tibor. A NAP TV hívható az adás ideje alatt a 114-3873 telefonon.

RÁDIÓ- ÉS TÉVÉMŰSOR

SZOMBAT

KOSSUTH RÁDIÓ

8.10 Hangszemle **8.30** Családi tükör **9.05** Ismét — a javából! **10.40** A Rádiókabaré III. Humorfesztiválja. 4. elődöntő **12.30** Kontinensek, szántóföldek **13.05** Klasszikusok délidőben **14.10** Szaván fogjuk! **14.20** Mindennapi irodalmunk **14.50** Énekeljük együtt! **15.05** A keselyű országlása. Döbrentei Kornél versei **15.10** Új Zenei Újság **16.00** 168 óra **17.30** Ünnepek zenéje **18.20** Szemle **18.45** Miska bácsi negyedórája **19.05** Remekírók hangszalagon. Ivanhoe. Walter Scott regényének rádióváltozata. III/2. **20.17** Népszerű operanyitányok **20.40** A minta és a mű **21.05** Találkozásom a népzenével **21.48** A hóember halála... **22.20** Sporthíradó **22.35** Két szonáta **23.05** Hangversenymúzeum **0.15—5.50** Éjfél után.

PETŐFI RÁDIÓ

8.05 Föld-adta sors... **8.30** Népszerű muzsika — világhírű előadók **9.03** Más hullámhossz **10.00** Népzene mindenkinek **11.03** Szombat délelőtt **12.00** Jó ebédhez szól a nóta **12.55** Múzeumi híradó **13.05** Daráló **13.35** Hangok és visszhangok **14.00** Életreform magazin **15.03** Tudósítás a Bp. Honvéd—Vasas és a Pécsi MSC—MTK-VM bajnoki labdarúgó-mérkőzésről **15.10** Magyarán szólva **15.25** Kékharisnya. Nőmagazin **15.55** Körkapcsolás bajnoki labdarúgó-mérkőzésekről **17.03** Folk-rock Európában **17.30** Egy órában egy élet. Bing Crosby **18.30** Slágerlista **19.03** Közvetítés a súlyemelő világbajnokságról a Nemzeti Sportcsarnokból **19.10** Zenekanál — zenepohár **20.55** Tudósítás a súlyemelő-világbajnokságról **21.03** Magnósok, figyelem, **21.43** Sybill. Jacobi Viktor operettjének rádióváltozata **23.03** Sporthíradó **23.10** Éjszakai koktél (0.15—5.00-ig a Magyar Rádió éjszakai műsorában folyt.) **0.15—5.50** Éjfél után.

BARTÓK RÁDIÓ

8.20 Új lemezeinkből **9.00** Házy Erzsébet emlékezetes szerepei. XII/6. **10.00** Hangfelvételek felsőfokon **11.30** Dietrich Fischer-Dieskau operafelvételeiből **12.05** A Magyar Rádió és Televízió énekkara énekel **12.30** Follow me. Angol nyelvlecke kezdőknek. 30/7. **12.45** Por favor. Spanyol nyelvlecke kezdőknek. 15/7. **13.00** Kívánságműsor szombaton **14.00** Händel műveiből **15.05** Lemezbörze helyett **16.05** Maria Teresa Uribe énekel, Székely István és P. Szabó Anikó zongorázik **17.10** Liszt-művek **18.00** V materinskom jaziku **18.20** In limba materna **18.40** Na maternjem jeziku **19.05** In der Muttersprache **19.25** Reissiger: Norvég fantázia **19.35** Cornelia Kallisd dalestje **közben: kb. 20.20** Buddhák, istenek, démonok **kb. 20.35** Dsida Jenő versei **kb. 20.40** A hangverseny-közvetítés folytatása **21.30** Mindennapi irodalmunk **kb. 22.00** Szimfonikus táncok **22.39** Mester és Margarita. Mihail Baulgakov regénye. IV/4. **23.17** Európaiságunk zenei tanúi **0.10** Lemezújdonságok.

TV 1

6.30 Falutévé **7.00** Napraforgó **9.05** Jó reggelt, Istenem! **9.10** Tévétorna gyerekeknek **9.15** ÁSZ **10.10** Panoráma (ism.) **11.10** Unser Bildschirm **11.45** TS-szombat. Tenisz TS Kupa: Vidék—Budapest korosztályos válogatott csapatmérkőzés **12.50** TS-kapcsolás **13.20** TS '90. III/1. **14.15** Vegyes váltó. III/1. **15.05** Mundial '90. III/1. **15.55** ZTE Heraklith—Körmend férfi kosárlabda rangadó közvetítés Zalaegerszegről **17.35** TS-kapcsolás **18.00** Telesport **18.35** Szomszédok. 93. fejezet (ism.) **19.05** TS-szombat **19.10** Esti mese **19.30** Híradó **20.05** Inter-operett. Gálahangverseny a Pesti Vigadóból **21.20** Ne ébreszd fel az alvó zsarut! Francia bűnügyi film (Csak felnőtteknek) **23.00** Súlyemelő-világbajnokság. Közvetítés a Nemzeti Sportcsarnokból, felvételről.

TV 2

6.00—9.00 Reggeli magazin. A Nap TV műsora.

14.15 TV 2 **14.25** Német nyelv kezdőknek. 26/5. **14.40** Kölyökidő **15.05** Keresztények. Angol ismeretterjesztő filmsorozat. XII/7. **15.56** TV 2 **16.45** Angol nyelvlecke. 52/46. **17.45** TV 2 **17.50** Erdélyi képeslapok **18.25** Gyerekeknek **18.49** TV 2 **19.00** Ördögi négyes. Kanadai tévéfilm **20.19** TV 2 **21.00** Híradó 2. **21.20** TV 2 **21.30** Gyuszi ül a fülben... **22.05** Napzárta **kb. 22.55** Tisztogatás. Ausztrál tévéfilm **kb. 0.45** TV 2.

ESTI MŰHOLDPROGRAMOK

SKY-EUROSPORT

20.00 Helyzetjelentés a BÓC világkörüli egyéni jachtversenyről **20.15** Birkózás **21.45** Ökölvívás **22.45** Műugró EB **23.45** ATP tenisztorna **2.30** Műsorzárás.

SUPER CHANNEL

17.30 Coca-Cola európai slágerlista **18.00** Ultra sport **19.50** Időjárás **20.00** Erő kapitány. Sci-fi **20.30** Élve vagy holtan. Western **21.00** Bemutatom a hadsereget. Amerikai filmmusical **23.00** Szürkületi zóna **24.00** Halálra rémülve. Amerikai bűnügyi film **1.30** Egyveleg.

RTL

17.45 Csodálatos évek. Amerikai film **18.00** Steffi Graf-mérkőzés (vagy mindkét elődöntő mérkőzés **22.05)** **18.15** Filmújdonságok **18.45** Híradó **19.00** Sípjel. Foci-show **20.15** Ivanhoe **22.05** Dall-As. Talkshow **23.05** A rózsaszín ördög. Francia erotikus film **0.30** Boldog születésnapot, Harry. NSZK—olasz vígjáték **1.50** Különleges megbízatás Caracasban. Francia—olasz—spanyol kémfilm **3.10** Billy Boy, a bokszbajnok. Dél-afrikai film **4.30** A tokiói reptér rendőrsége. Krimi **5.30** Aerobik.

VASÁRNAP

KOSSUTH RÁDIÓ

8.30 Világóra **9.05** Neveletlenek **10.05** Énekszóval, muzsikával **10.54** Édes anyanyelvünk **11.05** Gondolat—jel **12.20** Harminc perc alatt a Föld körül **12.50** Mik vogymuk! **13.05** Ignacy Jan Paderewski saját műveiből zongorázik **13.20** Mit üzen a Rádió? **14.10** Művészlemezek **15.05** G. A. úr X-ban. Déry Tibor regénye **15.40** Ilosfalvy Róbert operettdalokat énekel **16.05** Ballada-délután **17.05** Hát maga mit keres itt? **17.35** Népdalkörök pódiuma **18.20** Muzsikáló nagyvilág **19.05** Hol volt, hol nem volt... **19.20** Remekírók hangszalagon. Ivanhoe. III/3. **20.45** Maros Rudolf: Romániai magyar népdalok **21.04** Találkozásom a népzenével **22.25** Juhász Gyula versei **22.30** Családi krónika. XIII/13. **23.05** Archívumok mélyéről **0.15—4.20** Éjfél után.

PETŐFI RÁDIÓ

8.05 Szeretetlézer **8.55** Muzsikáló természet **9.03** Heavy metal magazin **10.00** A Magyar Rádió Karinthy Színpada. Még huszonötöt érdemeltünk? 1. rész **11.08** Vasárnapi koktél **12.03** Jó ebédhez szól a nóta **13.03** Stúdióvilág **14.00** Szerpentin **15.03** Táskarádió **16.00—21.00** Poptarisznya **21.03** A nemzet napszámosai — 1790—1990 — játékszíni tuttifrutti — 5. rész **21.28** Társalgó **22.25** Dzsessz a 80-as években **23.03** Sporthíradó **23.10** A magyar rock archívuma **0.15—4.20** Éjfél után.

BARTÓK RÁDIÓ

8.15 Salzburgi Mozart-hét 1990. VI/2. **9.33** Operarészletek **10.05** Új Zenei Újság **10.50** Eszperantó híradó **11.00** Európa hangversenytermeiből **12.26** Operarészletek **13.00** Komor gravitáció **13.05** Szemle **13.30** A St. Martin-in-the-Fields Kamarazenekar két divertimentót játszik **14.10** Népinemzeti kultúra a népzene vonzatában **15.07** Az Amadeus vonósnégyes játszik **16.05** Nyílt műhely **17.00** Ünnepek zenéje **18.00** V materinskom jaziku **18.20** In limba materna **18.40** Na maternjem jeziku **19.05** In der Muttersprache **19.25** Barokk zenekari muzsika **20.05** Zsellér Éva, Lando Bartolini és Szilágyi Károly áriaestje közben: **kb. 20.50** Az igazság orvosa. Dr. Buris Lászlóval, a DOTE Igazságügyi Orvosszakértői Intézetének igazgatójával beszélget Kolláth Adrienne **kb. 21.10** A hangversenyközvetítés folytatása **kb. 22.10** Hangszerszólók **22.30** Zenekari muzsika **22.59** Nevek ürügyén **0.10** Magyar előadóművészek felvételeiből.

TV 1

7.55 Családi torna **8.05** Kéménymesék **8.25** Eduárd és barátai. Angol bábfilmsorozat. XIII/7. **8.50** Varázsműhely. Bábfilmsorozat. XIII/11. **9.05** Cigánykerék **9.35** Walaki. Magyar mesefilmsorozat. VI/3. **9.45** Zenebutik **10.45** Az inkák földjén. VII/5. **11.15** Hazanéző **12.00** A Guldenburgok öröksége. NSZK-tévéfilmsorozat. XIV/12. **12.45** Ízek mikrohullámon. V/3. **13.15** Családom és egyéb állatfajták. Angol tévéfilmsorozat. X/7. **13.45** Emlékek a magyar táncművészet történetéből. VI/6. **14.20** Arany János: A főtitkár úr. A Cimbora különkiadása. XI/7. **14.55** Képes nóták kívánságműsora **15.30** Van benne valami **16.15** Házi-barát **16.25** Szó—zene—kép **16.55** Súlyemelő-világbajnokság. Közvetítés a Nemzeti Sportcsarnokból, felvételről **17.40** Örömhír **18.00** Telistelevideo **18.15** Delta. Tudományos híradó **18.50** Esti mese **19.00** A HÉT **20.00** Híradó **20.15** Erzsébet-díj 1990. Gálaműsor a Szegedi Nemzeti Színházból **22.20** Telesport.

TV 2

9.00—12.00 Tévémagiszter.

14.15 TV 2 **14.35** Angol nyelvlecke. XV/11. **15.00** Szívrabló. Brazil tévéfilmsorozat. VI/1. **15.51** TV 2 **16.50** Álljunk meg egy szóra! **17.35** Száz évvel Teleki után **18.05** Előadja Latinovits Zoltán. VI/2. rész: Szerelem **18.25** Gyerekeknek! **18.47** TV 2 **19.00** Premier. A Stúdió '90 műsora **21.40** TV 2 **21.45** A szörny arca. Francia tévéfilm **kb. 23.15** TV 2. Napzárta.

ESTI MŰHOLDPROGRAMOK

SKY-EUROSPORT

19.00 Nemzetközi autó- és motorsport **20.00** Labdarúgás **22.00** Műkorcsolya **23.30** Kétszemélyes Bob Világkupa **0.30** Súlyemelő-vb **1.30** Műsorzárás.

SUPER CHANNEL

17.00 Egyveleg **17.30** A világ holnap **18.00** Financial Times **18.30** Oroszország 11 **19.00** Bepillantás **19.30** Videodivat **20.00** Európai sikerlemezlista **21.00** Szemünk fénye. Amerikai film **kb. 22.50** Egyveleg.

RTL

17.50 Német slágerek **18.45** Híradó **19.05** Különleges nap. Utazási fejtörő **20.00** Steffi Graf mérkőzése vagy a Prime Time után a döntő mérkőzés közvetítése **20.15** A helikopteres kémek. Amerikai kémfilm **21.45** A Der Spiegel hírmagazinja **22.15** Prime Time **22.30** Tuttifrutti **23.20** Crime Story **0.05** Pulaski. Krimi **0.50** A Munster család **1.15** Aerobik.

KÁLLAI ERNŐ

Új magyar piktúra

1900–1925

GONDOLAT · BUDAPEST, 1990

művészetfilozófus Fülep Lajos és a műkritikus Hevesy Iván között kell keresnünk.

Most, amikor Kállai Ernő születésének 100. évfordulóján első könyvének új kiadásával tisztelgünk emlékének, intő jelként fogadhatjuk példáját, ahogy a kortárs magyar művészetet jó szemmel, idejekorán propagálta magyar és idegen nyelven egyszerre.

Bajkay Éva

1990

Névmutató

A vastagabb számok a színes melléklet képeire utalnak

A

Aba Novák Vilmos 94, 98, 100
Ady Endre 16, 17, 44, 114, 117

B

Bajkay Éva 204
Barta Sándor 93, 161
Bartók Béla 161
Benczúr Gyula 28–29, 86
Benedek Péter 11, 78–83, 111, 200
Berény Róbert 56–60, 84, 85, 125, 126, 202, **4**
Bernáth Aurél 24, 32, 147–162, 163, 168, 180, 202
Boccioni, Umberto 53
Bohacsek Ede 127, 129, 147, 200, **22**
Bonnard, Pierre 45
Bornemisza Géza 46, 76, 78
Botnyik Sándor 93, 173, 196–198, 199, 202, **31**
Böcklin Arnold 35, 36, 96
Braque, Georges 53, 170, 174, 176
Brodszky Sándor 28

C

Carrière, Eugène 45
Cézanne, Paul 8, 54, 55, 56, 62, 70, 72, 73, 75, 84, 105, 168, 174, 175, 176, 177, 203
Chagall, Marc 8, 53
Courbet, Gustave 31
Czigány Dezső 88–89, 90, 203
Czillich Anna 129–131, 147
Czóbel Béla 24, 46, 118–125, 127, 129, 202, 203, **21**, **23**

Cs

Csók István 36, 37
Csontváry Kosztka Tivadar 135–141, 142, 143, **24**

D

Daumier, Honoré 105
Degas, Hilaire Germain Edgar 34, 45
Delacroix, Eugène 23, 106
Delaunay, Robert 53
Deli Antal 94
Dénes Valéria 144–146, 168
Denis, Maurice 45
Derkovits Gyula 70, 84, 85, **7**
Doesburg, Theo van 170

E

Eggeling, Wiking 188
Egry József 24, 111–118, 122, 146, 147, **12**

F

Fényes Adolf 36, 37
Ferenczy Károly 24, 36, 37

Kunstblatt és a Der Cicerone hasábjain és a rövid életű budapesti Ars Una-ban.

Mindezek ismeretében is feltűnően nagy vállalkozás volt egy 35 éves fiatalember részéről az 1900–1925 közötti magyar művészet áttekintő összegzése. Nem korábbi írásainak összefoglalása volt e könyv. Nem is lehetett. Friss, szinte naprakész vállalkozása nem monografikus leírások egyszerű egymásutánjából kerekedett könyvvé, hanem a maga szempontjai szerinti igényes válogatásból, műelemzések sorából. Tájékozottságát, biztos ítélőképességét dicséri, hogy értékeléseiben – mai művészettörténeti felfogásunk szerint is – alig-alig tévedett, talán csak Czóbel Béla túlértékelését, vagy Mattis-Teutsch János jelentőségének nem kellő méltánylását vethetjük komolyan szemére.

A könyv megírásához Kállainak minimális idő állt rendelkezésre. Az előszó tanúsága szerint a kéziratot 1925 januárjában adta le a Klinghardt és Biermann kiadónak (patinás művészeti könyvkiadó ma is Münchenben). Még az évben – máig utolérhetetlen gyorsasággal – jelent meg német és magyar nyelven. A budapesti partner a modern szellemű Amicus Kiadó volt. A 80 táblás képanyagot a német klisék alapján készítették a hazai kiadáshoz is.

E könyv számos fontos mű elsődleges publikációs forrása volt és sajnos legalább felerészben máig is az maradt, mivel a közölt festmények több mint fele nem honi alkotás, sok elveszett, megsemmisült vagy hozzáférhetetlen. Mivel művét a szerző részletes műelemzésekre építette, nagy gondot kellett fordítania a képanyag összeválogatására. A reprodukciók egy részét a Herwarth Walden szerkesztette berlini Der Sturm (A vihar) folyóirat, kiadó és galéria engedélyével közölte. A Der Sturm volt Kelet és Nyugat művészeinek igazi találkozóhelye Berlinben. A legújabb művészeti tendenciák fóruma, melyen a magyarok komolyan szóhoz jutottak. Legjelentősebb alkotóink: Berény, Czóbel, Kernstok, Tihanyi, Mattis-Teutsch, Bernáth, Bortnyik, Péri közvetlenebb szálakkal is kötődtek a

honfitárs műkritikus Kállaihoz. Maguk a művészek kölcsönözték a közölt fotók másik részét, a későbbi adattári dokumentumok bizonysága szerint (MTA Művészettörténeti Dokumentációs Központ). A reprodukciós anyag személyes gyűjtéséből adódtak bizonyos egyenetlenségek. Így viszonylag több kép szerepelt az említettektől, míg például Iványi Grünwald, Czigány vagy Uitz műve a szövegbeli méltatás ellenére a könyvből teljességgel hiányzik. Uitz esetében tudomásunk van róla, hogy kapcsolatuk 1922-ben rossz volt, de Kállai Ernő objektivitását dicséri, hogy ennek ellenére méltó helyet szentelt az aktivizmus e jelentős képviselőjének.

A 65 évvel ezelőtt nyomtatott kiadvány képi minősége sajnos nem teszi lehetővé a könyv reprint kiadását. A kiadó mai igényeinknek megfelelően a fellelhető művek jó részének színes közlése mellett döntött, míg a többi fekete-fehér nyomtatásban, szövegbe ágyazva teszi élvezetesebbé, demonstratívabbá a kiadványt. A szöveg megfelelő illusztrálását szolgálják azok a pótlások is, melyek az eredetileg közölteknek (Czóbel, Galimberti, Márffy, Perlrott, Szobotka) jelenleg is meglévő ekvivalensei, magyar gyűjtemények anyagából készült színvonalas reprodukciók.

Kállai sajátos, nemegyszer ma már nem használt szavakkal fűszerezett szaknyelve hűen idézi a kort és alkotójának gondolatvilágát. A szöveg csupán helyesírási és címegységesítési korrekció alá esett. Az izmusok tanulságait levonó esztéta szól a könyvből, aki Berlinből érzékenyen figyelte, kereste a magyar jellegzetességeket és megtalálta azt a romantikus, plasztikus, patetikus sajátosságokban. Mindez az általa világosan kijelölt magyar hagyományon túl erősen összefüggött az 1920-as évek közepén bekövetkezett fordulattal, az absztrakciótól elforduló új tárgyiasság időszakával. A könyv Kállai modernista hitvallása. A megélt változások közepette is megmaradt a Cézanne-ból induló új piktúra apostolának. Ezt bizonyítja 1942-ben megjelent másik könyve: *Cézanne és a XX. század konstruktív művészete* is. Ekként művészettörténeti helyét a

A Tafelbild kétségtelenül elérkezett már fejlődésének ahhoz a pontjához, melyen túl képtelen a maga kereteit tovább tágítani és megújítani. Ez a megismerés azonban korántsem jelentheti a számunkra azt, hogy most már egyszerűen leszereljünk és behódoljunk a tradíciónak. A Tafelbild restaurációja jelenthet üdülést és pihenőt abban az értelemben, mint ahogy a fórumon és az üzemben elfáradt nagyvárosi ember nyaralni megy. De az élet nem szorítkozik derűs idillekre, hanem tovább rohan. Technikai szervezkedése és társadalmi vajúdása egyaránt a tárgy és a tudat új realitáskereteit teremti. Velük új művészeti szükségletek támadnak, melyek ellátására a Tafelbild korántsem alkalmas többé. A forradalmi irányoktól, elvont képproblémáktól visszahúzódó újklasszicizmusban van valami a szenvedélyek és kicsapongások tapasztalatain okult élvezőből. Roppantul kitágult, differenciált és bonyolult élményvirtuozitása a fenékig kóstolt, heves mámorok után most az egyszerű és természetes motívumokat kívánja. Nem a Henri Rousseau-k, Bohacsek Edék és Benedek Péterek tiszta naivitásával, hanem a minden hájjal kent, elkényeztetett idegek furcsa ellentéteket kergető raffinériájával. Sokkal mélyebbre fonódtunk a polgári esztézis labirintusába, semhogy közönyösek lehetnénk régi formák és új narkotikumok eme keverékének ínyenc ingerei iránt. De tudjuk, miről van szó és látjuk a szerény határokat, melyeken túl kezdődik csak az élet a maga elintézetlen szociális vádjaival és új technikai lehetőségeivel. Nagyon könnyen meglehet, hogy ezek a problémák dűlőre jutva, átlépnek a piktúrán és az optikai esztézist egészen más területre vonják. Bármint legyen azonban: az újklasszicista idill ne ringasson el bennünket. Azért igazán nem vajúdhattak a hegyek, hogy ilyen egeret szüljenek.

Utószó

A 20. század egyik legjelentősebb magyar műkritikusának, Kállai (Kannengiesser) Ernőnek (1890–1954) első könyve 1925-ben jelent meg Lipcsében *Neue Malerei in Ungarn* és ugyanakkor Budapesten is *Új magyar piktúra* címmel. A kortárs művészet, a ma már klasszikusnak nevezett avantgárd legjobbjait publikáló fiatal kritikus mögött akkor még csak félévtizedes pályafutás állt.

1920-tól Németországban, a weimari alkotmány teremtette szabadabb alkotói légkörben bontakoztatta ki Kállai a modern festészet mellett korán elkötelezett munkásságát. Az emigránsokat befogadó német főváros az I. világháború után vált igazán metropolisszá, s Párizs után a különböző országokból érkező művészek találkozóhelyévé, pezsgő szellemi központtá. Míg ő maga Berlinben dolgozott, 1921-től cikkei a Kassák Lajos szerkesztette bécsi MÁ-ban láttak napvilágot.

Kállai időben felismerte magyar barátaival: Moholy-Nagy Lászlóval, Péri Lászlóval és a műkritikus Kemény (Durus) Alfréddal a tudomány, technika és a művészet századunkat meghatározó új kapcsolatának fontosságát. 1921–23 között a konstruktivizmus elkötelezett propagátorává vált. E tendenciában komoly elméleti elmélyedést mutatott, de más eseményekről, kiállításokról is tudósított Berlinből. Ezek az írásai egyidejűleg jelentek meg a különféle bécsi magyar orgánumokban, a legjelentősebb német szakfolyóiratokban: a Das

KÁLLAI ERNŐ

„Apja sváb, anyja szerb, ő tehát magyar”

ÍRTA A „NÉMETORSZÁGBÓL »HAZA« MENEKÜLT ZSIDÓ”:

KÁLLAI ERNŐ

Bocsánat a kissé furcsa címért és szerzői jelzésért, de rögtön megmagyarázom mind a kettőt. Van egy háborús katonakoromból való, régi jó barátom, aki a címbe foglalt tréfás módon szokott engem bemutatni, nevemmel együtt származásom faji összetevőit és nemzeti eredőjét is bemondva. A másik idézetet viszont a nyilas fő lapnak köszönhetem, amely egy kiállítás katalógusához írt előszavammal kapcsolatban lezsidózott.

Az olvasó ezek után már megértheti azt, amit a nyilas lapban való lezsidóztatásomra válaszképp gondoltam. Ezt gondoltam magamban: Én zsidó? Hát nekem ugyan igazán mindegy, hogy minek véltek, de azért olyan régi sváb mint sokan közületek, ebadta nyilasai, én is vagyok.

Kell-e derekabb sváb név, mint az én apai részről való, ősi családi nevem: *Kannengieszer*? Hátha rokona vagyok annak a szép Dorothea Kannengieszernek, akinek híres képmását valamikor Holbein festette meg. De ne menjünk olyan messzire. Beérem én azzal a közeli sváb rokonsággal is, amely Temesvár vidékén gazdag paraszti sorban él. Olyan parasztok azok, hogy közülök például apai nagybátyám, Nikolaus Kannengieszer fiatal korában feleségestől minden évben több hetet töltött külföldi utazáson. No azért nem bánom, nem akarok én hencegni, sőt szívesen engedek a száz percentes sváb dicsőségből, és örömest vállalom az anyai részről való szerb vérséget is, melynek jeleként keresztlevelemben a *Kuzmanovits* név szerepel.

Kannengieszer-Kuzmanovits. Apja sváb, anyja szerb... Hiába kerültem nyilasék jóvoltából a rosszhiszeműség és butaság szerkesztette fekete listára, mint zsidó. Nem vagyok én zsidó, könyörgöm, csak egyszerű zsidóbérenc. De ez aztán szívvel-lélekkel vagyok. Hiszen zsidóbérenc voltomban a magyar művészeti és irodalmi értelmiség színe-javával tudom magam kitűnő társaságban, hogy a nagy halottakat ne is említsük, elég nekem *Móricz Zsigmond* és *Bartók Béla* zsidóbérencsége mint erkölcsi támasz. Elég a magam igazolására, hogy az ő csodálatos művészetükben ismerek rá arra a magyarságra, amelyért ebben a hazában élnem nemcsak érdemes, de kötelesség is. Mert hiszen, nyilasék kegyes engedelmével, nem „haza”, hanem valóban, idézőjelek nélkül menekültem haza Németországból. Igaz, hogy az én i-betűs Kállai nevem mögött, amelyet ama közismert, egykoronás-bélyeges kérvény ellenében belügyminiszteri engedéllyel tíz éves kölyök koromban ruháztak reám, mindössze 200 egynehány évi honpolgárság rejlik, miután a Kannengieszerek csak 1723-ban jöttek be Lotharingiából a temesi bánság területére. De szerény ember létemre az állampolgársági bizonyítvány mellett ennyivel is beérem. Elvégre nem lehetnek mindenkinek olyan honfoglalás korabeli, turáni ősei, mint azoknak a hungaristáknak, akik „Pádorság, heil Hitler”-rel köszöntik egymást.

Száz szónak is egy a vége. Csakugyan hazamenekültem, még pedig Berlinből, még pedig 1935 derekán, amikor a harmadik birodalom már új, nagyhatalmi fényében ragyogott. Senki sem üldözött, és mégis menekültem – magyarságom szárnyain. Éppen ezért kérem az olvasó szíves figyelmét ennek a nagyon személyes tárgyú írásomnak a részére. Annyi zokszó esett azokról a disszimiláns hazai németekről, akiket a hitlerizmus roppant faji vonzóereje távolított el a faji gondolaton felülálló, magyar nemzeti eszmétől. Engedjék meg tehát, hogy egy olyan hazai sváb mondja el a maga esetét, akiben ellenkezően éppen a hitlerizmus félelmetesen megszervezett, irtózatos szám- és hangerejű, rotációs és hangszórós pángermán propagandája ébresztette fel az alvó magyar nemzeti öntudatot. Igaz, nemcsak ezt, hanem a szabadsághoz és a demokráciához való ragaszkodás hitbeli, ellenálló erejét is. A hazai levegő után való, hirtelenül feltörő vágyódásom egyet jelentett a szabadabb levegő utáni sóvárgással. Nem mondom, ami ezt illeti, elég csalódásban volt és van részem itthon is, de erről még beszélhetünk. Való igaz, hogy tudatosan, nemzetien magyarrá éppen azok alatt a lelki és szellemi pörölycsapások alatt edződtem, amelyekkel a hitlerizmus a németség faji egységét kovácsolta. (Amelyekkel a hitlerizmus fanatizált tömegnémetsége sújtott reám.) Ahelyett, hogy agyonlapították volna, azért is feltámasztották bennem azt a magyarságot, amely a weimari Németországban való, több mint tíz esztendei tartózkodásom alatt majdnem teljesen színtelenné, semlegessé vált.

Száz éve született Kállai Ernő (1890-1954). Ez a hagyatékában található írás (MTA Művészettörténeti Kutatócsoport, MDK-C-I-11/567) 1938-ban készült, s az alkalom, a kiváltó ok a szövegből egyértelműen kiviláglik. Egy rövidebb változat *Asszimiláció vagy disszimiláció?* címmel a *Korunk Szava* c. folyóirat 1938. december 15-i számában jelent meg (ezt közölte újra Forgács Éva a Kállai válogatott írásait tartalmazó kötetében: *Művészet veszélyes csillagzat alatt*: Corvina, Budapest, 1981. 265-270.) A hagyatékban fennmaradt szöveg mintegy 80 sorral gazdagabb. Személyes sorsáról, világnézete alakulásáról Kállai ritkán vallott ilyen részletességgel. – *Tímár Árpád*

Ez a nemzeti semlegesülés már a modern művészettel kapcsolatos írói munkásságomból is következett, amelyben a forma német, francia, olasz, orosz és holland jelenségei egyaránt szerepeltek. Igaz viszont, hogy a háború utáni évek Berlinjének minden világtáj felől egybecsődülő tárlatai és teljesen nemzetközi művészeti légköre révén jutottam ahhoz a talán nem egészen terméketlen distanciához, amely lehetővé tette, hogy újabb festészetünknek a nyugati kultúráktól eltérő, sajátos nemzeti vonásait felismerjem. Ám ettől eltekintve, kétségtelen, hogy magyar öntudatomat a weimari Németország lassanként elaltatta, mivel soha nem is kérdezte tőlem, hogy nemzetileg voltaképp hova is tartozom hát. Csak a magyar állampolgárság kérdése szerepelt időről-időre, amikor lejárt útlevelemet meg kellett hosszabbíttatnom. És még valami – a Bartók Béla gyűjtötte magyar paraszti nótakincs, amelynek számos melódiáját már odakint is tudtam, és néha órák hosszat danoltam vagy fütyörésztem magamban. Az értelmi világ, amelyben már csak szakmabelileg is élnem kellett, idegen volt, de a lirizmus, amely ennek a világnak a tudat alatti mélyén lappangott, önkéntelenül is egyre csak a régi magyar nótákat kívánta. Ám éppen ez az: ez a lirizmus csak a koronkénti, hangulati megbúvás, andalgás dolga, amolyan kis hazai, lelki kortyintás dolga volt. A magyar valósággal, a magyar sorssal való közösség felelős tudata egyre halványult bennem. Kezdtem már nagyon is otthonossá válni Németországban. Kivált, amikor a Majna vidékén vagy a rajnai Pfalz táján olyan tájszólást és olyan énekeket hallottam, amiket ugyanúgy még gyermekkoromból, temesi sváb emlékeimből tudtam. Végül is valami nagy, általános „deutsch–ungarisch" kiegyenlítődés és harmónia érzelmi levében kezdtem úszkálni. Ezért is ütköztem meg rajta, amikor egy ilyen értelmű és hangulatú cikkemet a *Verein für das Deutschtum im Ausland* folyóirata azért nem akarta közölni, mivel a magyar–német kapcsolatok rajzát túl idillikusnak vélte, tekintettel arra, hogy a szerkesztő szavai szerint „a magyarországi németséget újfent nagyon szorongatja a magyar sovinizmus". Éreztem, hogy kedélyes magyar–német komázásommal a nagy-német gondolat ránk nézve túl kemény élű céljaiba ütköztem, és ez meglehetősen elkedvetlenített. De a cikk azért mégis megjelent. Igaz, másutt, az azóta betiltott *Tägliche Rundschau*ban, ahol azonban soká hevertették, úgyhogy csak 1933 tavaszán került sorra, amikor már az én hangulatos, privát magyar–német harmóniám a patetikus, pángermán harsonázás erejétől csörömpölve darabokra hullott, és halálos ridegen meredt rám az alternatíva: vagy-vagy. *Vagy magyar vagyok, vagy német.* De a kettő együtt nem lehetek.

Az első döntés akkor esett bennem, amikor röviddel Hitler hatalomra jutása után egy művészeti írókból álló, szűkebb társaságban azt latolgatták, ki írhatna tovább az új rezsim alatt is. Engem is ide soroltak. Német kollégáim egyike hirtelen hozzám fordult: „Sie sind doch auch ein Deutscher, nicht wahr?" Önkéntelenül, majdnem csattanóan tört ki belőlem a válasz: „Ich? Wieso? Ich bin Ungar." Pár pillanatnyi elfogult csend következett. Rám ez a váratlan kérdés és a magam spontán válasza úgy hatott, mint a villámcsapás. Egyszerre vakítóan éles világosság támadt bennem, amelynek fényénél az óriási fanatizált német faji tömegközösség képe mint az idegenség tátongó szakadéka meredt reám. Úgy éreztem, hogy ha most németnek vallom magam, akkor ez a szakadék mindenestől elnyel, és szabad ember voltommal együtt azokat a lelki arányokat is kioltja bennem, amelyeken belül az életnek eddig formáját és értelmét láttam. Visszarettentem, és miközben önkéntelenül valamilyen lelki támasz után nyúltam, amelyben megfogódzhatnék, hogy az előttem tátongó, idegen mélységbe bele ne szédüljek – megváltó menedék gyanánt a magyarság fogadott magába. Az a magyarság, amely évek óta mint a lirizmus védett területe, mint amolyan lelki „Naturschutzpark" már csak lappangva élt bennem, most forró, diadalmas zuhatag módjára tört fel a szívemből. *Csak haza innét!* Ez volt mostantól minden kívánságom.

Kérem, ne értsenek félre. Nem akarok mellemet döngetve, dicséretes, jó hazafiként a fórumra állani. Ami velem történt, ez a hazaűző pálfordulás nem hazafiasság, hanem természetes önvédelem dolga volt. Ha a nemzeti szocializmus nem kiviteli cikk, hanem a németségnek szigorúan mérték szerint szabott, sajátos lélek és életformája, amint azt a harmadik birodalom vezető emberei mindig is hangoztatják, úgy az én önkéntelen visszarettenésem azt jelezte, hogy nem vagyok német. A hitlerista

ÖV ALATT

Fésületlen gondolatok

STANISŁAW JERZY LEC

A máglyák fénye nem oszlatja el a sötétséget.

A gondolattalanság öl. Másokat.

„Felfelé esik az eső" – vallotta be a lábánál felakasztott ember. A jegyzőkönyvbe még az is bekerült: „Az igazságnak megfelelően."

A hazaszeretet nem ismer határokat. Idegen határokat.

Demoszthenész kavicsokkal a szájában is folyékonyan szónokolt. Kavicsok! Nagy dolog!

Az analfabéták kénytelenek diktálni.

Van-e joga az emberevőnek azok nevében beszélni, akiket megevett?

A Pegazus esetében a lovas szájába kerül a zabla.

eszmeoltás, a szellemi „vérpróba" nem fogott rajtam. Immunisnak bizonyultam. Vajon azért-e, mert a német véren kívül szerb vér is kering bennem? Nem nagyon hiszek a világszemléletek és hatalmi rendszerek biológiai magyarázatában. Tudok jó néhány tiszta származású, kiváló és szabad szellemű embert, aki soha politikával nem foglalkozott, és aki mégsem lelhette többé honát a harmadik birodalomma lett német hazában. Viszont tudok színmagyar labancokat, akik még Hitlernél is nemzeti szocialistábbak akartak lenni, és közben az idegen minta alantas kontár, (operettszerű) másolatát, a csizma, az ököl és a véres szájú demagógia uralmát próbálták ráerőszakolni a mi nemzetünkre.

Mentől szervezettebben és gépiesebben működött a hitlerizmus német tömegkultusza, annál hívogatóbban szólt bennem a magyar érzés, az ősi parasztnóták egyénhez szabott és mégis nagy, népi távlatokat idéző, szabadon szárnyaló, természetes szépsége. Egy orosz szobrász ismerősöm mondta egyszer, amikor néhány ilyen nótánkat fütyörésztem a kedvéért, hogy e nótákon át látatlanul is ismerni véli és szeretnie kell nemcsak népünket, de tájainkat, falvainkat és életünket is. „Nagyszívű, szabad és büszke, de végtelenül melankolikus, tehát sokat sanyargatott nép lehet a magyar." Ha ez a szobrász orosz létére, aki soha nálunk nem járt, történelmünket hírből sem ismerte, egyébként pedig mindössze Munkácsyról, Petőfiről és Jókairól hallott valamit harangozni –, ha ez az orosz, mondom, pusztán néhány régi magyar paraszti nóta alapján olyan mély vonzalmat érzett országunk és népünk iránt –, úgy bizonyára meg lehet érteni, hogy ezeknek a nótáknak reám nézve ott, az idegen újnémet világban milyen mérhetetlenül sokat kellett jelenteniök. A hitlerizmussal szemben támadt nemzeti visszahatásomban ők tartották a legtisztábban a lelket. Méltósággal és gráciával teljes hangzatukban felmérhetően, úgyszólván kitapintható konkrétum gyanánt éltem át a magyarság lénybeli alapképletét, legbensőbb alkatát. Ez a benső alkat a maga nemes arányaiban, a maga mélyen zengő, szélesen, messzire ringató érzelmi sodrában és fordulatos, ütemes lendületében annyira más volt, mint a körülöttem zajló hitleri világ, hogy elég volt csak kissé is megpendítenem, a propaganda legfelfokozottabb német faji és hatalmi hangorkánja közepette is meghitten és vonzóan, utat jelzően szólt hozzám, mint magyar voltom csalhatatlan bizonysága. Nem volt az a tudatos, értelmi, művészeti és humanista érvelés, amely jobban megerősített volna a hitlerizmussal szemben való elzárkózásomban, mint az ősi magyar népdalkincs, melynek birtokában voltam és amely legmélyebb nemzeti ösztönemet mozgósította.

Holott ugye félig sváb, félig szerb vérségű vagyok! Az idegen vér, ha vízzé nem is, de magyar nemzeti érzéssé úgy látszik, mégis válhat. Hiszen a magyar szellemi, politikai és hadi történet éppen elég nagyszerű példával szolgál erre vonatkozólag. A világért sem óhajtom kisemberi voltomat ezekkel a kimagasló magyar tüneményekkel összemérni. Csak azért említem őket, mert ahhoz, amit a magyar történelem különböző ágazataiból tudok, hozzáadhatom a magam közvetlen, benső tapasztalatát is.

Az „apja sváb, anyja szerb, ő tehát magyar" paradox tréfáját szeretném megvilágítani. Talán nem érdektelen kérdés, hogy az idegen vérségű magyar állampolgárból, aki idegenbe kerülve nemzetileg már-már elkallódik, hogyan csattan ki váratlanul és teljes erővel a nemzeti érzés. Ennek a pálfordulásnak természetesen annyi különböző módja lehet, ahány ember ér. Az én esetem csak egy a sok, reméljük, a nagyon sok közül. Vagy úgy van talán, hogy a disszimilans hazai németek magyar nemzeti elhidegülését egyensúlyozandó, néhányunkban, akik ugyancsak svábok vagyunk, az asszimilációnak annál tüzesebb lángot kell vetnie? Olyan lángot, amely ezerszer inkább olvasztja be a magamfajta svábot a kicsiny, szegény, szociálisan elmaradt magyarságba, semmint hogy ez a sváb tagja kívánna lenni a hetvenöt vagy akár százmilliónyi, világhatalmi németségnek.

Mégiscsak különös vonzóereje van ennek a megfogyatkozott és a maga történeti küldetésének útján bizony éppen eléggé tántorgó magyarságnak. Igaza volt a *Verein fur das Deutschtum im Ausland* berlini szerkesztőjének, aki a magyar–német harmóniáról elmélkedő cikkemet visszautasította –, igaza volt, amikor beszélgetésünk folyamán azt mondotta: „Merkwürdig, wie gross die seelische Anziehungskraft der kleinen ungarischen Nation selbst heute noch ist, und gerade auch auf unsere deutschen Volksgenossen." Örvendek, hogy ezt a megállapítást mint volt „német néptárs" legalább a magam részéről teljes egészében igazolhatom.

Egy sor nullából könnyen alakulhat lánc.

Törpék előtt mélyen kell meghajolni.

A kannibálok azokat szeretik a legjobban, akikben semmi gerinc.

Bátor ember: a zsarnok kezéből eszik.

Némely emlékműfelirat idővel úgy hangzik, mint egy körözés.

Nem igaz, hogy az ember magányos! Valaki mindig figyeli.

A rendőrállamokat nem kizárólag rendőrök lakják.

Aki szemellenzőt hord, gondoljon arra, hogy a készlethez zabla és ostor is tartozik.

Láttam olyan bábukat is, akiken zsinór helyett bilincsek voltak.

Mikor valamit szétesés fenyeget, szögesdróttal tartják egyben.

FORDÍTOTTA BOJTÁR ENDRE

Az asszimilációnak nyilván sokféle, gyakran igen bonyolult útja van. A milléniumi illúziók értelmében való, felületi asszimiláción természetesen én is hamar átestem, fiatalon, éretlenül, akárcsak holmi gyermekbetegségen. De tudatosan először főiskolás diák koromban *Ady* költészete révén lettem magyarrá – , mégpedig lázadó magyarrá. Egy öreg, megkövülten konzervatív gondolkodású professzorom, isten nyugosztalja, valamit megsejthetett ebből, ami akkoriban végbement bennem, mert egy szép napon előadás közben egyszerre csak rám mordult: *„Kállai úr! Maga... maga... maga vigyorgó demokrata!"* Lehet, hogy tudtom nélkül elmosolyodtam azon az ásatag történelemszemléleten, amellyel hallgatóit tartotta. Hogy vigyorgóan vagy sem, azt nem tudom, de hogy *demokrata* voltam, az bizonyos. Én, a temesi sváb, a magyarság lényének és sorsának egész valójával, súlyos szociális és nemzeti problémáival tudatosan először a *Nyugat* és uram bocsáss, a *Huszadik Század* hasábjain találkoztam. *Ady* és *Móricz Zsigmond* voltak az én első, tudatosan imádott magyar isteneim. Az ő mély gyökerű magyarságuk juttatott Kemény Zsigmond és a régi magyar költészet ízére. Csáth Géza zongorajátékában és, milyen fura körülmény, a Galilei-körnek (amelynek különben tagja sem voltam) egy hangverseny estéjén hallottam az első, Bartók gyűjtötte régi parasztnótákat és az akkor még fiatal mester első kompozícióit. Nem Bartókon múlott, hogy a magyar származású úri középosztály akkor még hallani sem akart róla. Ma is boldog vagyok, ha visszaemlékszem arra az igézetre, amelyet ezeknek a kis zongoradaraboknak a hallatára éreztem. Ady, Móricz Zsigmond, Bartók Béla: ők ébresztettek tudatosan magyarrá, éspedig a népi magyarságért, a demokráciáért és a modern városi kultúráért lelkesülő magyarrá. Tévednek azok, akik azt hiszik ma, hogy népi érték, demokrácia és urbanizmus egymással szükségképp, lényegileg összeférhetetlen, szétható fogalmak. Kár volna, ha a magyar élet sajátos, beteges tüneteit gyógyítani akarván, a pácienst agyonoperálnók.

Két külföldi utazás (Egyesült Államok, Anglia, Skandinávia) csak megerősítette bennem azt a demokratát, akivé tudatossá lett magyarságom révén váltam. Meg is kaptam érte, ami dukált. Egy vidéki város gentry-alpolgármestere már 1913-ban fejemre olvasta, hogy én is afféle zsidó-magyar vagyok. Igaz, hamarosan megbékélt velem, sőt bocsánatkérően meg is ölelt, amikor kiderült, hogy nem vagyok ellene sem a jó bornak, sem a jó nótának. A változatosság kedvéért viszont az történt velem a háborúban, amikor egy szolgálati helyen jelentkeztem, hogy az öreg, népfölkelő százados-parancsnok, régi vágású, kedves vidéki úrfajta, a nevem hallatára kitörő örömmel fogadott. „Kállai?! Szervusz öcsém, tán a nagykállói Kállayakhoz tartozol?" Amire, mit tehettem egyebet, tisztelettudóan azt feleltem, hogy a Temes megyei Kannengieszerekhez tartozom. Szegény öregúrnak nagyon leesett az álla. Így járhat az ember magyarosított nevű sváb létére. Így támad az asszimilációnak némi humoros mellékíze.

De én azért nagyon komoly magyar voltam. A háborúba, igaz, rezignáltan mentem. Úgy láttam, meglehetősen mindegy, hogy melyik világhatalom ülepedik ránk: a távlatok mindenképp tragikusak voltak. A forradalmak alatt és után riadtan kapkodtam a fejem és kémleltem az eget: mi van ennek a szerencsétlen nemzetnek a csillagzatába írva?

A háború után német származásomra való tekintettel a később Ausztriához csatolt Sopron megyei Nagymártonba neveztek ki polgári iskolai tanárnak. Nem mondhatnám, hogy ama bizonyos vérségi kapcsolat jelében lelkileg is rokoni környezetben éreztem volna magam. Hiába kínált föl engem a kultuszminisztérium, hogy úgy mondjam, tálcán: íme, itt az új német nemzetiségi iskolapolitika első hírnöke, az új tanerő, a német testvér! Hiába voltam az egyetlen tanár a községben, aki a nép nyelvén beszélt. Nem tudtam közelebb férkőzni ezekhez a kicsinyes, bizalmatlan, mogorva és kapzsi heánc parasztokhoz. Úgy fogadtak, mintha ellenséges megszálló csapathoz tartoztam volna. Még szobát sem adtak bérbe. Örültem, amikor német testvéreimet ott hagyhattam és magyarabb tájakra költözhettem.

Ám amikor 1920-ban tanulmányi szabadságra Németországba kerültem, úgy látszott, hogy rajtam is beteljesül a vér parancsa. A nemzetileg semleges weimari világban az én „Nyugat" ébresztette, demokratikus magyarságom idővel nagyon elhalványult. Már ott tartottam, hogy végleg felülkerekedik bennem a sváb. Hogy ennek mégis pontosan az ellenkezője történt, azt a hitlerizmusnak köszönhetem.

De nem olyan egyszerű megtért asszimilánsnak lenni, ha az ember a magyar nemzet képében egyúttal a népi és polgári demokrácia és a szabadság megvalósult eszméit szeretné látni. Alighogy hazatértem, hamarosan rádöbbentem a keserű magyar valóságra. Hol van ez a valóság a régi népdalok szépségétől, amelyben a hitlerizmus győzelmes áradata közepette olyan biztatóan és hívogatóan éreztem a magyarság szívemhez szóló üzenetét? Tájait, népi értékeit mint mindig, most is gyönyörűeknek találtam. De a feudálkapitalizmus antiszociális, tehát végeredményben nemzetellenes uralma, a városi és falusi nincstelenség borzalmai, az üres, neobarokk sallang és szólamkultusz, a „kérlek alássan", a tetszikezés, az „alázatos tisztelet" copfos, szervilis modorcikornyái, az úrhatnámság és címkórság nevetséges, koramúlt csökevényei, az áporodott társadalmi légkör, a művészet puha, lagymatag passzivitása és újdonsült, hamis akadémizmusa: mindez súlyosan próbára tette bennem az újra asszimilált magyarságot. Hónapszámra, évszámra dermesztő nemzeti borúlátás nyomott a földre. Nem tudtam, hol a helyem, mi a célom, tennivalóm ebben a hazában. Dühös, tehetetlen lázadás fojtogatott. Hiába, nem lehet tizenöt esztendeig büntetlenül távol lenni hazulról. Soká tartott, amíg a magyar lirizmus megemésztette a jórészt élvezhetetlen magyar valóságot. Soká tartott, amíg kiismertem a „dürgést" és világosan kitapasztaltam, hogy hányadán vagyok, rosszban és jóban.

Az elhatározó lendületet a komoly belső revízióban való hitem adta. Amióta úgy látom, hogy nálunk is mozog végre a föld, és megindul a magyar élet rettentő szociális fekélyeinek gyógyítása, azóta végérvényesen, tudatosan vállalom hazatértemet. Most már látom, hol, melyik ponton kell állnom a sarat. Most már tudom, hogy miért öröm és virtus itthon – még verekedni is. Hogy a német vér ezt a magyar nemzeti tudatot többé el nem moshatja, ahhoz kétség nem fér. Ez a disszimiláció engem már nem fenyeget. Csak Páris fáj néha, mégpedig nagyon. No de ezt a fájdalmat sokan ismerik a vérbeli magyarok közül is. Mégpedig nem is a legsilányabbak.

KÁLLAI Ernő

2000. 1990. XI. nám

KÁLLAI ERNŐ

SINKOVITS Péter: Gyarmathy Tihamér. Bp., Uj Művészet Alapítvány, 1991

8.p.skk.

alapitott holicsi gyár veze-
sorában magyar nevüt alig
véért, külföldi mintákat
anszot teljesen a magunkénak,
, mert egész sor kisebb ma-
ete csatlakozik hozzá.
olicsi gyár minden korszaká-
mcsak fajanszokat, de az 1787
a XIX. század elején kisérlet-
. Legérdekesebb darabjai a
en készült plasztikai alkotások,
kák, a kigyótól övezett halál-

KÁLLAI Ernő

FODOR András: A Kollégium :
Napló, 1947-1950. Bp. Magvető,
1991 50.p.

Barcsay 1948-as kiállításának megnyitójáról

ÓBUDA-BÉKÁSMEGYER ÖNKORMÁNYZATA

tisztelettel meghívja Önt és kedves Barátait
2004. december 2-án, csütörtökön 16 órára

KÁLLAI ERNŐ

(1890–1954)

művészetkritikus
emléktáblájának avatására

Bp. III. Kiscelli u. 76.

Az emléktáblát felavatja
Tarlós István polgármester

Az életművet méltatja
Dr. Pataki Gábor
az MTA Művészettörténeti Kutatóintézet
igazgatóhelyettese

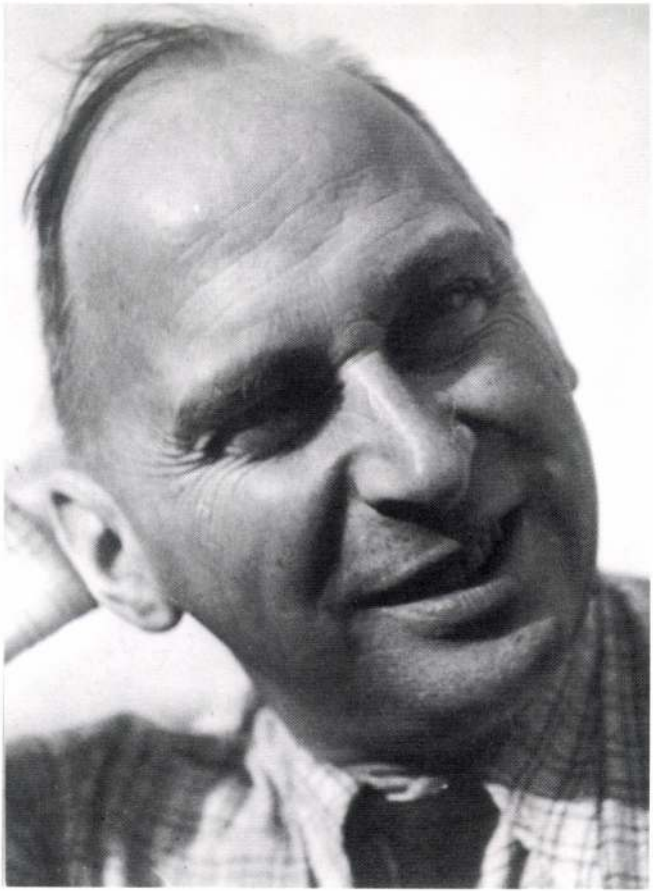

KÁLLAI Ernő

Vigilia 1982/4

Kossuth-díjjal tüntette ki, amikor egyik fő művét csak bírálat illethette.

A fehérvári kiállítás figyelmes szemlélője megérezhetett valamit abból az akkor bátor, eredményeivel mégis félrevezető harcból is, mely már a korszak elején megindult a hivatalos stíluslehetőségek határainak tágítására. E küzdelem vezetett oda, hogy 1954-ben Munkácsy Mihályon kívül már Nagybánya hagyománya is udvarképessé vált, s ezzel a rendezők kiállíthattak olyan képeket, mint például Bernáth Aurél *Balatoni táj*-a. Az „eredmény" azonban hamisított: nem egy művésszel elhitette, elfogadtatta azt a veszélyes tételt, hogy a megelőző években a bajt nem a recept okozta, hanem a kivitelezés minősége.

A székesfehérvári képtárban a rendezők az 1950 és 1955 év közötti hat reprezentatív nemzeti tárlat anyagából válogattak, óvatos figyelemmel kerülve a fölösleges bántást, a csúfolódást, az iróniát. A kiállítás célja egyáltalán nem a művészek megleckéztetése, vagy az új közönség szórakoztatása volt, hanem mementó állítása, gyötrelmes emlékek megidézése. Nehéz szembenézni ezekkel a képekkel – s bennük régi, torzító viszonyításainkkal. Ugyanolyan nehéz, mint megidézni az irracionális félelem gondosan felépített rendszerét, amely az iskolában és a munkahelyen egyaránt meghatározta életünket.

A kiállítás végén hirtelen változik a kép. Az emeleti nagyterem bal oldalán az 1957-es Tavaszi Tárlat képeiből válogatott anyag a hiteles művek visszatérését jelzi. Ha most csak ezekkel az alkotásokkal találkoztunk volna Fehérvárott, akkor a felnőtt új nemzedék aligha értette volna meg, miért tartották az ötvenes évek első felében zár alatt ezeket a képeket? Holott a Tavaszi Tárlat nem zárt és nem nyitott korszakot, mégis – mint most is láttuk – nagy fontossággal bírt, mert – Aradi Nóra szavaival – kifejezte a művészek természetes vágyát arra, hogy soha többé ne menjen veszendőbe semmi valódi érték, hogy soha többé ne kényszerüljenek álságos ábrázolásokra.

Az 1957-es Tavaszi Tárlat csukott ajtókat, elsötétített ablakokat tárt föl, a közönségnek hosszú évek után bepillantást engedve a műtermek világába. Kár, hogy a fehérvári rendezők sok, egykor már a Műcsarnokban szerepelt képet – többek közt Bálint Endre és mások alkotásait – nem tudták megtalálni. A válogatás így is számos értékes művet vonultatott fel. Lenyűgöző volt látni 1957-ben a Műcsarnokban és most a fehérvári reprízen is Korniss Dezső műveinek elragadóan magabiztos derűjét, amelyet a legsötétebb évek sem zavartak meg. Meglepetése volt az 1957-es esztendőnek Ország Lili jelentkezése szürreális képeivel, melyek a kiállításon talán a legközvetlenebbül szóltak az előző évek ijesztő szorításáról. A mai néző számára felfedezés a Tavaszi Tárlat anyagában Csernus Tibor *Újpesti rakpart*-ja. Ez a kép egyszerre foglalja össze mindazt, ami Ferenczy Károlytól Bernáth Aurélig történt századunk magyar festészetében; s egyben előőrse is annak az irányzatnak, melyet a kritika később a *szürnaturalizmus* címszóval üdvözölt.

Az 1957-es Tavaszi Tárlat látványosan és végérvényesen adta át a múltnak az „ötvenes évek" fogalmát. A művészet folyamatosságát tudta demonstrálni, és ezzel jelentős állomásnak tekinthetjük a magyar festészet, grafika és szobrászat nagy korszaka, az elkövetkező hatvanas évek előtt.

KOVÁCS PÉTER

•

Kállai Ernő művészeti írásai

Ki volt Kállai Ernő? *Válogatott írásainak a közelmúltban megjelent kötete* – Művészet veszélyes csillagzat alatt *címmel csaknem száz kritikáját, esszéjét és tanulmányát adta közre – megkönnyíteni látszik a válaszadást: Kállai Ernő mindenekelőtt irigylésre méltóan* független gondolkodó *volt. Noha – mint ez munkásságával kapcsolatban már elhangzott – nem hagyott hátra nagy, összefoglaló igényű elméleti művet, sajátos művészetszemléletének értékei – mozaikszerűsége ellenére is – nyilvánvalóak. Ez a mozaikszerűség egy (tanulságosan pozitív) körülményre utal: Kállai esetében az eszmerendszer állandó összefonódásban élt a kortárs művészet változó jelenségeivel, így magától értetődően esett át önkritikus periódusokon s tudott nyitott lenni az új és más érték számára is. Esztétikai és művészetelméleti megállapításai nem elméleti pálmaházban nevelődtek, hanem a tapasztalat konzekvenciáiként születtek. Félreértés ne essék: a konkrétumokból kiinduló, az élő művészet tényeit alapul vevő elmélet Kállainál sohasem sekélyesült ideológiai széljárásra figyelő, aktuálkritikai zsurnalizmussá. Ítéletei, következtetései mindig szélesebb összefüggésrendszerhez kapcsolódtak: a haladó európai és magyar művészettörténeti folytonossághoz – amelynek áramlatairól, hullámairól gyakorta határozott „különvéleményt" jelentett be.*

Kállai részt vett és állást foglalt a modern művészet körül fel-fellángoló vitákban, de huzamosan és kritika nélkül sohasem csatlakozott egyetlen irányzathoz vagy csoporthoz sem. Mindez egyszerre ok és következmény; s művészetfelfogása eredményezte, hogy egyrészt sikerült mindenkor megőriznie gondolkodói autonómiáját, másrészt rendre asszimilálhatatlannak bizonyult a különféle falánk ideológiai

részérvényességek számára. „Abból a türelmetlen programfanatizmusból már régen kijózanodtam, ha úgy tetszik kiöregedtem, amely a művészetet csak a társadalmi és világnézeti vagy éppenséggel politikai aktualitás szemszögéből képes látni" – *írta 1942-ben.*

Tevékenységének kiszélesedése a húszas évek derekára esett, arra az időszakra, mikorra a klasszikus izmusok művészetelméleti tanulságai már levonhatók, ugyanakkor a konstruktivizmus még bőven rejtett magában össztársadalmi megvalósulást áhító perspektívákat. Kállai tizenöt éven át Németországban élt; érdemei – mint a Bauhaus *egyik vezéregyéniségéé, kritikusé és folyóirat-szerkesztőé, valamint kiállításrendezőé – lassanként tudatosulni látszanak művészeti gondolkodásunkban.*

Kállai Ernőt kezdetben a konstruktivizmus művészeti és társadalmi optimizmusa, a racionális-funkcionális technika és civilizáció világjobbító mozgalma vonzáskörében találjuk; a „monumentálisan kollektív akarat", a „formának minden alanyi, személyes izgalmakon túl járó, végső, objektív távolsága" eszmerendszerében és a magyar aktivizmus stílusában mozog otthonosan. Ekkor született írásai sokban emlékeztetnek az ellentmondást nem tűrő, magabiztos és eszmeileg sem kevésbé türelmetlen avantgarde manifesztumokra – azzal a különbséggel, hogy nála a meghaladottnak minősített izmusok (expresszionizmus, kubizmus) bírálata esztétikailag átgondolt, formaelméleti szempontú elemző kritikára épül. Mindezzel együtt Kállai már 1923-ban revízió alá vette a konstruktivizmus művészetelméletét. A Korrektúrát! *című írásban – a konstruktivizmus etikai dilemmájának szellemes megvilágításán túl – erősödnek fel azok az elvi összetevők, melyek későbbi – szinte egész életére szóló – művészetfelfogását meghatározzák. Noha értékkoncepciója a művészetfejlődés mozgásával párhuzamosan változásokon ment keresztül, életműve mégis egységesnek mondható abból a szempontból, hogy mindig megőrizte alapvonásaként a nyitottságot, a toleranciát, a par excellence és konkrét formaelemzésre épülő ítéletalkotást. Mindehhez le kellett számolnia a kizárólagossági esztétikákkal, át kellett törnie „ideológiák és programok drótsövényein".* „Kiderült, hogy rengeteg sokféle trombitába lehet fújni, és mind szépen szól, ha értenek hozzá" *(Ideológiák alkonya, 1925). Ugyanebben a cikkben fogalmazódik meg Kállai megtalált ars poeticája:* „. . . a művészet sokoldalú, különböző arcú elevenségén egy kritikai szempont uralkodhatik csak: a kvalitás szempontja". *Ahogyan konstruktivizmus-kritikájában az irányzat „tiszta kultúrarculatát" a történelemre kívánta fordítani, úgy az elkötelezett politikus-agitatív művészettel szemben az esztétikai minőség igényét fogalmazta meg* (Új valóságlátás a képzőművészetben).

Az értékes művészet Kállai felfogásában mindenekelőtt autonóm szellemi teljesítmény, *mely egy adott formai probléma megoldásaképp manifesztálódik. Így a kapu nyitva áll a legkülönfélébb „nyelvet" beszélő alkotások előtt. Mindez kiegészül egy további –* Kandinszkij *nézeteit idéző – összetevővel. Kandinszkij szavaival:* „. . . az a legfontosabb a formában, hogy belső szükségből keletkezett-e vagy sem". *A Kállainál gyakorta előforduló „szellemi mag", „belső igazság" fogalmai is az értékes művészet zálogaként fogalmazódnak meg: e szellemiség lesz belső mozgatója az alkotásban magára ismerni akaró formának és csakis a formának, hiszen mindaz forma immár, ami a műben érzékelhető „pozitív tény": sajátos elevensége, képi rendje.* „A művészetben a »hogyan« a fontos" – *tartotta Kállai, és így nem véletlenül állt közel szívéhez a tárgyi ábrázolásról lemondó, a „tiszta formák" univerzumát építő absztrakt művészet. Legszívesebben mindig idézőjelbe tette volna az „absztrakt" jelzőt, mert jelentésmagját – „elvont" – egyenesen félrevezetőnek érezte. Írásaiban vissza-visszatér a terminus kritikája; egy helyütt találóan „fatális nyelvi szükségmegoldás"-nak nevezi, hiszen az efféle művészetet kizárólag „a szín és a forma teljesen konkrét jelenségei alkotják".*

A harmincas évek elejére elmélete kiforrottan jelentkezik – kiegészülve egyéni ornamentika-felfogásával. A felületek játékos átírása, a pusztán díszítő funkciójú külsődlegesség szerinte csak egyik – kései és oldott – változata az ornamentikának. Létezett egykor másik típus is, az „ornamentális vízió" típusa: „Minden vallásos és mágikus kultúrában, ahol a művészet túl minden egyéniesítő ábrázoláson és külsődleges válogatáson, a dolgok ősi mélységű és átfogó jelzésére törekedett, mindig eljutott odáig, hogy nagy, ritmikus vonásokban adja meg az ősképek jelét. . . Ezek a szimbolikus jelek kapcsolódnak össze és alkotják a forma szuverén kombinációit, melyeket ornamentálisnak kell neveznünk" *(Vissza az ornamentikához). Látható: Kállai felismerte a rokon vonásokat – a kifejezhetetlen kifejezésére irányuló törekvést, az ábrázolható mögötti mélyebb összefüggések jeleit – az ősi ornamentika motívumaiban és az absztrakt művészetben. Többről van itt szó, mint a századelőnek a primitív, a törzsi művészet utáni nosztalgiájáról, az alkotás természeti és természetes létezése utáni sóvárgásáról. A világ tárgy nélküli, víziószerű szellemi-képi megragadására, a művészet aurájának újbóli megteremtésére tett formai kísérlet vált aktuálissá. A párhuzam nyilvánvaló; ugyanakkor a kísérlet törékenysége is: az éltető aura a huszadik században inkább óhajtható, mint megvalósítható. A modern „jelképező-ideoplasztikus" művészet idézi ugyan „a látható forma mélyebb értelmét", ám – a Kállai-féle kollektív*

szimbolikájú ornamentikával szemben – végzetesen alanyi és töredékes módon.

Elméletének logikus folyományaképp értette meg és ismerte fel Kállai Vajda Lajos jelentőségét: az univerzum bűvöletében és a földi valóság fenyegető szorításában született, tragikus érvényű és egyúttal sorsszerűen szubjektív képi világát. Számos írásban, kritikában méltatta pályáját (könyvet is készült írni róla); „kortárs" létére volt bátorsága Vajda életművét – sokak ellenséges vagy bagatellizáló véleményével vitázva – festészetünk egyik csúcsaként számon tartani.

Írásainak egyik jellegzetessége – mint ezt az absztrakt művészet és az ornamentika esetében láthattuk – a gépiessé vált, vagy beszűkült jelentéstartalmú művészetelméleti fogalmak újraértelmezése, illetve új dimenziókkal történő „feltöltése". Így találta alkalmazhatónak kora művészeti jelenségeinek egy körére a romantika kategóriáját. Nem stílusként, nem a letűnt korstílus analógiájaként, hanem bizonyos közös – már a múlt században is felbukkanó – eszmei vezérelvként, világérzékelésként, mely – hátat fordítva az idegen valóságnak – arra törekszik, hogy „a szellemet az »ősanyához«, az élet ősforrásaihoz és ősi ösztöneihez vezesse vissza". „A természet eszmei potenciájáról" van szó; az irracionálisnak és démoninak, mint az alkotás folyamatában ható tényezőnek vállalásáról. Kállai felfogásában a bioromantikáról, mely a racionális, „okos" világban is jelenlévő transzcendens erők „képi ősjeleit" vetíti elénk. Mindez nem egyszerűen a tudatalatti, az álomvilág harca polgárjogáért – nem pusztán szürrealizmus, hanem kétirányú esztétikai aspiráció: egyfelől „a mágikus lényeget emberi ésszé oldja", másfelől „mágiává oldja az emberi értelmet" (Thomas Mann). A bioromantika jelenségeként értelmezte nemcsak Miró és Max Ernst, hanem Franz Marc, Arp, Brâncuşi, Archipenko, Henry Moore és mások művészetét is.

A két háború közötti magyar művészeten végigtekintve, e fogalom elméleti variánsaként folyamodott Kállai az új romantika terminusához. Mint a bioromantika esetében, itt is a legkülönfélébb stílusú alkotások és életművek közös szellemi magját keresve: „Nem azt, ami elválaszt, hanem ami összeköt". Kállai nemzeti vonásként értékelte megfigyelését: „Az érzelmekben és sejtelmekben gazdag ábrázolásmód, más szavakkal a romantikus hangulatszerűségnek megfelelő képforma szinte minden lényeges művészünknek vérében van" (Új romantika, 1944). Emberképét tekintve alapjában más és valóban „új" ez a romantika; itt a magányos individuum „a természeti és lelki erők végtelen szövevényébe fonódva" jelenik meg. Szembetűnő a hasonlóság a bioromantika és az új romantika fogalmai között (bár az utóbbit kiterjesztette a tárgyi valóságot ábrázoló művészetre is). A Kállai-féle romantika-kategória elméletben allegorikus lehetőség volt az egyre veszélyesebb társadalmi és politikai élettel dacoló művészi értékek együttes eszmei védelmére.

A II. világháborút követő években Kállai Ernő időlegesen közéleti funkciókhoz jutott. E fórumokon igyekezett érvényesíteni a művészetpolitikai tolerancia elvét és megalapozni a modern művészet és a közönség kapcsolatát. Cikkezett, propagált, kiállításokat rendezett – közöttük a nagy jelentőségű Európai Iskola bemutatóit, 1946-ban Az elvont művészet első magyar csoportkiállítását és 1948-ban A magyar képzőművészet újabb irányai című kollektív tárlatot – mindezt az értékek felfedezésének és közzétételének értelmességébe vetett hittel. Élesen bírálta az újkonszolidáció, a művészi konformitás magatartástípusát, rámutatott a középszer önadminisztrációjának és pozícióhajhászásának a művészi munka etikai hitelét felszámoló következményeire (Művészek, csak azért is világítsatok!). Profetikus jövendölése a kinyilatkoztatott szocialista realizmusról már 1946-ban előrevetítette az elkövetkezendő eseményeket, az „akadémiák" újraszületését: „...a programszerű, tehát egyelőre valóban csak mondvacsinált szocialista realizmus a maga politikai és társadalmi célzatában lehet ugyan forradalmi, de művészileg a maradiságot és a visszaesést szolgálja" (Vigyázat, Műcsarnok!).

Kállai – fentebb vázolt – esztétikai és világszemléleti „rögeszméiről" nem tudott és nem is akart lemondani. Fokozatosan szorult a művészeti élet perifériájára, könyvtervei meghiúsultak, elhunytáig fordításokból élt. Hatéves hallgatása jóvátehetetlen; öröksége, markáns szellemi függetlensége követésre csábít. (Corvina Kiadó, 1981)

ANDRÁSI GÁBOR

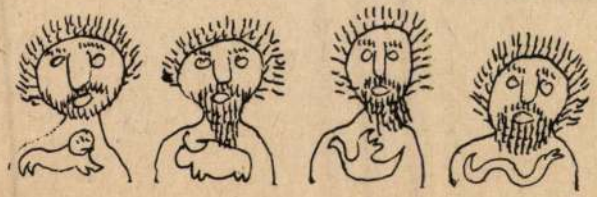

1982
ANNÉE XLVII.

VIGILIA

AVRIL–APRIL
APRIL–APRILE

Revue mensuelle – Monatsschrift – Rédacteur en chef – Chefredakteur: BÉLA HEGYI
1053 Budapest, Kossuth Lajos u. 1. – Abbonnements pour un an – Abbonnement für das Jahr: 16,50 US dollar

RÉSUMÉ

Gellért BÉKÉS OSB de Rome donne un commentaire pour notre temps du récit des disciples d'Emmaüs (Luc 24:13–35). – Un écrit de László SZÉKELY sur l'exercice du Chemin de la Croix ayant une place de choix dans la pratique des dévotions des Sicules du comitat de Csik (aujourd'hui en Roumanie). L'article comporte maintes curiosités ethnographiques et liturgiques. – Dans son reportage, Csaba KOSA présente la vie quotidienne des Hongrois – Tchangós (groupe ethnique hongrois d'origine sicule), établis dans la région du col de Ghimes, dans les Karpathes Orientales (aujourd'hui en Roumanie).

Dans la série „Entretien Vigilia", Béla HEGYI a interviewé Béla POMOGÁTS, historien littéraire, collaborateur de notre revue. L'entretien a porté sur la littérature hongroise de l'entre-deux-guerres ainsi que sur celle de nos jours, ces deux chapitres passionnants de l'histoire de notre littérature constituant le terrain de recherches de Béla POMOGÁTS. En ce qui suit, nous retenons quelques passages de cet entretien: „Pour la vie intellectuelle de Hongrie, la connaissance et l'accueil fait à la littérature hongroise d'Occident sont une nécessité dont elle ne saurait se dispenser. Les poètes et les écrivains qui rédigent et publient en langue hongroise dans les pays de l'Europe de l'Ouest et d'outre-mer sont tous les représentants d'une même république des lettres hongroises et ils méritent notre sympathie, ne fût-ce que pour les gros sacrifices qu'ils consentent personnellement pour écrire et faire imprimer leurs oeuvres ... Nul ne peut ignorer que l'accueil des écrivains hongrois de l'Ouest ne saurait se faire d'un coup de baguette, mais qu'il s'agit là de tout un processus. Celui-ci peut avoir des à-coups et bien entendu, aussi ses limites: du point de vue politique et idéologique, la littérature hongroise de l'Ouest présente nombre de tendances diverses et cela va de soi que les tenants d'aujourd'hui des mouvements de droite de triste mémoire n'ont aucune place dans la vie intellectuelle de notre pays. Bien entendu, je ne pense pas à des publications périodiques telles que le trimestriel ÚJ LÁTÓHATÁR (NOUVEL HORIZON de Munich) ou le bimestriel KATOLIKUS SZEMLE (REVUE CATHOLIQUE de Rome). En ce qui concerne ces deux dernières revues qui publient, de fait, des études de valeur, il faudrait trouver le moyen de les rendre accessibles du moins aux membres de l'élite intellectuelle du pays: écrivains, savants, critiques ... Les deux revues pourraient bien élargir le domaine du dialogue mené dans un esprit constructif." Dans la suite, l'entretien porte sur la situation des Hongrois qui vivent en minorité dans les pays voisins dont, en premier lieu, la Roumanie et la Yougoslavie; sur les conditions dans lesquelles les hommes de lettres hongrois de là-bas déploient leurs activités créatrices. Puis Béla POMOGÁTS aborde la question de la répartition ethnique et religieuse de la population de Transylvanie. Pour terminer, il situe VIGILIA dans la vie intellectuelle et culturelle hongroise et souligne que „notre revue en fait bien partie et qu'elle devra y être toujours maintenue."

En 1831, les jeunes clercs du Séminaire de Pest ont fondé l'Académie de la Littérature d'Eglise Hongroise. Pour commémorer les cent cinquante ans de cette Académie, nous publions l'article de László OBBÁGY, élève du Séminaire Central de Budapest, qui fait connaître les antécédents de l'institution de cette Académie, les activités déplyées par elle au cours des cent cinquante ans écoulés, le déclin qu'elle a connu au cours des trois dernières décennies et finalement la reprise lente, mais rassurante de ses activités. Dans les conditions actuelles, l'Académie considère comme tâche primordiale d'entretenir des échanges avec la vie intellectuelle hongroise, tout particulièrement avec la littérature et les arts d'inspiration chrétienne d'aujourd'hui. – László VANYÓ, Professeur à l'Académie de Théologie Catholique de Budapest, attire l'attention sur l'importance de la traduction en hongrois d'ouvrages étrangers, en premier lieu celle des travaux de théologie, la traduction en hongrois étant une des meilleures traditions de l'Académie et demeurant une de de ses chances les plus prometteuses.

(Margit NÉMETH)

Európai Iskola

A magyar képzőművészet történetében különleges helyiértéke van az Európai Iskola nevű társaságnak. Az 1945 és 1948 között működő művészcsoport a hazai szellemtörténet és képzőművészet ragyogó csillaga — tagjai mégis messze vannak attól az ismertségtől, szakmai elismeréstől, amely megilletné őket. Mert nem csak 1948-ban, a fordulat évében, a kommunista hatalomátvételkor érte őket a felfüggesztés és elhallgattatás kollektív igazságtalansága, de a későbbi fordulatok sem kedveztek számukra.

Mert legutóbb, a nyolcvanas évek végén, amikor az ország kiszabadult a szovjet provincia-létből, akkor a képzőművészeti „reneszánsz" a hatvanas években elhallgattatott, vagy szóhoz sem engedett nemzedékében találta meg a még feldolgozatlan szakmai múltat, s a már „történeti" értéknek számító Európai Iskola továbbra is homályban maradt.

Minderről szólnunk két aktualitás teszi indokolttá.

Nemrég a Goethe Intézet és a Magyar Tudományos Akadémia közösen szervezett háromnapos művészetelméleti konferenciát Kállai Ernőnek, az Európai Iskola egyik alapító vezéregyéniségének, a harmincas-negyvenes évek kiemelkedő művészetteoretikusának életművéről. A konferencia keretében az Európai Iskola művészei, Szántó Piroska, Jakovits József és Gyarmathy Tihamér személyes emlékeiket elevenítették föl, azután az életműhöz kapcsolódva berlini, pozsonyi, kölni, bonni, kasseli, torontói, hamburgi, düsseldorfi szakemberek mondták el véleményüket, a budapesti kollégák mellett. A tanácskozás segített feldolgozni annak a nagyszerű és szintén méltatlanul megtört pályának tanulságait, amely Kállai Ernő nevéhez fűződik: a Bauhaus, a század legnagyobb hatású művészeti iskolájának elméleti embere volt, majd miután úgy érezte, hogy a merev funkcionalizmuson túl kell lépni, akkor hazatért, s itthon egyéni bioromantikus elképzelései szerint vált egyik szervezőjévé az Európai Iskolának, majd az ebből kiváló Galéria a 4 Világtájhoz nevű absztrakt művészcsoportnak, hogy ezek betiltása után teljesen elfeledve és mellőzve éljen 1954-ben bekövetkezett haláláig.

Minderről és sok egyéb fontos részletről is olvashatunk a jelen írás másik témáját szolgáltató könyvben, amelyet az Európai Iskoláról jelentetett meg a Corvina Kiadó. A könyv szerzőpárosa György Péter és Pataki Gábor. A két fiatal szakember példamutató kötetet állított össze. A 276 fotóval illusztrált könyvben az Európai Iskola közvetlen és közvetett előzményeitől a benne résztvevő alkotók korunkig tartó alkotói munkásságáig, minderről képet adnak. A közölt szövegdokumentumokkal hitelesített, a szerzők által felrajzolt korképből megérthetjük annak a rövid hároméves

periódusnak a lényegét, amelyet az Európai Iskola tevékenysége átfog. Az iskola alapításának ezekben a napokban van évfordulója, mivel az alakulást jelentő okiratot 1945. október 13-án írta alá Pán Imre, Kiss Pál, Mezei Árpád, Kállai Ernő és Kassák Lajos.

Az alakulástól a bezárásig összesen 38 kiállítást szerveztek, részben a tagoknak, részben nagy elődöknek, illetve korábban itthon nem látott 20. századi klasszikusoknak, mint Arp, Bill, Chirico, Klee Miro — hogy csak néhányat említsünk.

Ők maguk, az európai iskolások elődként jelölték meg a magyar művészet nagy magányosait, Csontváryt, Gulácsyt, Nagy Baloghot. A két szerző a művészetelméleti összefüggések elemzésével feltárja a szentendrei körnek, Kassáknak és a Szocialista Képzőművészek Csoportjának előzményszerepét is. Kimutatják, hogy 1945-ben az Európai Iskola tisztán művészeti indíttatásából, azaz a művészet teljes autonómiájának jegyében fogalmazza meg programját, s csak legfeljebb a későbbiekben telítődik ez baloldalisággal — kinél erősebben, kinél sehogy. Mindenesetre az Európai Iskola igazi éve 1947, amikor magukat már meghatározták, de ebbe a meghatározásba nem játszott szerepet a napi politika. Azután 1948-ban, amikor a kommunista hatalomátvétel egyre közelebb került illetve megtörtént, a tendenc-írók, művészek és kritikusok olyan támadásba mentek át, hogy az európai iskolásoknak már csak a védekezés jutott — egészen a teljes visszavonulásig.

Rendkívül fontos fejezete a könyvnek a korabeli kritika áttekintése és értékelése. Ahhoz, hogy ezt a képzőművészetet saját korának megfelelően értékelni tudjuk, tudnunk, éreznünk kell azt a társadalmi környezetet, amelyben a művek fogantak. Hiszen éppen e kérdésben rejlik egyik kulcsa az európai iskolás művészeket ért kollektív igazságtalanságnak.

Nevezetesen abban, hogy a mai vagy tegnapi fiatal művészek számára időben oly távolra került az Európai Iskola, hogy az akkori művészi nóvum mára közhelyesen ismert lett, s azért elveszítette közvetlen inspiratív erejét. A történelmi-társadalmi szituáció pedig olyannyira más lett, hogy a 45—48-as korhangulat átélése-átérzése különleges empátiát és alapos ismeretet igényel. Ezekből a könyv legalább a pótolhatót, a megismerhetőt biztosítja.

A korabeli vitákat, támadásokat felelevenítve a mai olvasónak Andrássy, Kurta vagy Oelmacher egy-egy gondolata a megdöbbenés erejével hathat, s jelezheti, hogy jobbról és balról egyaránt támadták és támadhatták a korszerű művészetet, mivel politikailag „használhatatlan" volt.

A könyvben ilyen egyszerű igazságok olvashatók, s ezek felfedezhetővé teszik az Európai Iskola mára is érvényes tanulságait.

Például: az Európai Iskolánál a direkt politizálástól való elszakadás gondolata együtt jelentkezett a Közép-Európát művészileg összekötni szándékozó törekvésekkel. Ahogyan ma azon igyekszünk, hogy a régió kulturálisan se legyen kiszolgáltatva a nagyhatalmaknak, s ennek érdekében a közös identitástudat kialakításán, egymás jobb megismerésén fáradozunk, ugyanúgy ők anno 1947. megrendezték a cseh szürrealisták kiállítását Magyarországon és készültek a románok tárlatára; de sem ez utóbbira, sem a cserebemutatókra már nem kerülhetett sor. Az „Oszd meg és uralkodj!", valamint a zsdanovi teória, amely a primitív szocreált követelte meg a kultúrától, erősebb volt, mint egy maroknyi művész intellektuális szándéka.

A könyvből végigkövethetjük a szürrealisták és a nonfiguratívok szétválásának történetét, ráeszmélhetünk, hogy nincs élő szellemi élet viták nélkül, s hogy mégsem az a legrosszabb, ha az egyik művészcsoport nem hajlandó a másikkal többé együtt kiállítani. Az igazi rossz az, ha a politika beleszól abba, hogy ki kivel, mikor és hogyan állíthat ki.

CHIKÁN BÁLINT

KÁLLAI Ernő

THE STRUCTURIST

Number 23/24 1983/1984

EDITOR: ELI BORNSTEIN

NATURE, SELF AND ART
J. STAN ROWE 4

TWO POEMS
KEITH LOUISE FULTON 8

FOSSIL FLOWERS
JAMES BASINGER 12

POETRY AND NATURE
MIRIAM WADDINGTON 18

RICHARD ST. BARBE BAKER: MAN OF THE TREES
PAUL HANLEY 22

THE BIOLOGICAL BASIS OF ARTISTIC BEHAVIOR
ALEXANDER ALLAND, JR 29

NATURE AND ARCHITECTURE
ALFRED CALDWELL 34

SKETCHES FROM NATURE
ELI BORNSTEIN 42

SEASONS OF THE PLUM
HANS DOMMASCH 52

MUSIC AND NATURE
AUSTIN CLARKSON 56

THE BODY AS CONSTRUCTED ART
ELIZABETH WILLMOTT 64

PHOTOGRAPHING NATURE: HOW MUCH OF *IT* IS *I*?
JACK KLIGERMAN 67

ST. MICHAEL'S CEMETERY
ELIZABETH WILLMOTT 70

LIGHT AND LINE IN NATURE
MARTHA MURPHY 72

ERNŐ KÁLLAI AND THE HIDDEN FACE OF NATURE
OLIVER BOTAR 77

PIET MONDRIAN:
UNPUBLISHED NOTES ON NATURE AND ART, 1938-1943
HARRY HOLTZMAN 83

ATTITUDES TOWARDS NATURE
IN SOME EARLY TWENTIETH CENTURY ART
S.A. MANSBACH 87

ART/NATURE/PROCESS
CHARLES HESS 91

NATURE AND ART: THE NATURAL AND THE ARTIFICIAL
FRANCISCO INFANTE (TRANSLATION, JOHN BOWLT) 95

BOOK AND EXHIBITION REVIEWS:

VLADIMIR TATLIN AND THE RUSSIAN AVANT-GARDE, John Milner; *RUSSIAN CONSTRUCTIVISM*, Christina Lodder; and *THE DE STIJL ENVIRONMENT*, Nancy Troy
Review by KEITH BELL 99

ABSTRACT PAINTING AND SCULPTURE IN AMERICA 1927-1944, Minneapolis Institute of Arts
Review by DONALD McNAMEE 102

MAN AND THE NATURAL WORLD: CHANGING ATTITUDES IN ENGLAND, 1500-1800, Keith Thomas
Review by STUART HOUSTON 112

ANATOMY OF REALITY: MERGING OF INTUITION AND REASON, Jonas Salk
Review by J. STAN ROWE 114

© Copyrighted in Canada and the United States of America. All rights reserved. Published annually until 1972, biennially thereafter as double issues. Current international retail price: $13.00 for single issue, $18.50 for double issue. For libraries and multiple user institutions: $18.00 for single issue, $25.00 for double issue. Printed in Canada.
ISSN 0081-6207

THE STRUCTURIST Box 378, University of Saskatchewan, Saskatoon, Canada S7N 0W0

ERNÖ KÁLLAI AND THE HIDDEN FACE OF NATURE

OLIVER A. I. BOTAR

OLIVER BOTAR completed graduate studies in Urban and Regional Planning at the University of Toronto. He has organized two exhibitions in Toronto of Hungarian Constructivist art. In 1979-80 he was on a Canada-Hungary exchange scholarship and returns there this year to continue studying Hungarian avant-garde culture of the early Twentieth Century.

Who remembers Ernö Kállai? Indeed, very few remember this man who was, during the twenties, one of the major critical influences on Weimar-German art. His name is most often associated with the culture of Weimar Germany, especially as related to the Bauhaus. However, when it comes to a critical understanding, the *cognoscenti* are narrowed to a small group of aging survivors of the period, and an even smaller (albeit growing) group of art historians and artists in Hungary. Like so many of his generation Kállai, as a foreigner, partook in the fifteen-year culture of Weimar Germany. Returning home, he sank into the obscurity that most of those operating in Hungary are condemned to abroad. Meanwhile, he has been treated as an outsider by German and Western scholarship. This is a cruel fate indeed for one who was probably the first Western critic to promote Constructivism and to contribute to its theory (starting in 1921), and one of the first to think in terms of a wider *constructive* tradition in art.

Erno (Ernst) Kállai (1890-1954) had his first contact with the avant-garde in 1918, through an exhibition at Lajos Kassák's Ma-Gallery in Budapest. He went on scholarship to Berlin in 1919, and elected to stay, remaining until his disgust with Nazi Germany compelled him to leave in 1935.[1] During his first few years in Berlin, he actively participated in the life of the Hungarian avant-garde-in-exile, publishing mainly in Kassák's journal *Ma* (Today), then being produced in Vienna. It is on the pages of *Ma* that Kállai developed his theory of Constructivist art, which, in combination with theoretical writings and art by Kassák, Alfréd Kemény, Béla Uitz, Sándor Bortnyik, László Péri, László Moholy-Nagy and a few lesser figures, formed the corpus of the Hungarian version of Constructivist art and thinking. Kállai, along with Kassák, represented the more idealist version of this art, believing, very briefly, that the *Képarchitektúrák* (literally "Architectures of the Picture") being produced by Kassák and Bortnyik at the time, were projections of the coming universal Communist-Constructivist order. Since this order did not as yet exist, the "projections" were of necessity non-figurative.

A theme in Kállai's thought that was present from the start, but which became stronger as he began tempering his Utopian-Constructivist vision around 1923, is that of the relationship between art and technology. His initial idea of technology as the plaything of the New Artist developed through a further stage, one of technology as the key to the coming Universal Utopia of Constructivism, into that of technology as the tool of rational man attempting to actually build the new order rather than just dream about it.[2] By the time of his appointment by Hannes Meyer to the editorship of the journal *bauhaus* in 1928, Kállai was satirizing those who saw their salvation in the wonders of technology and was promoting the complete subordination of technology to the sober social construction characteristic of the thought of the Meyer Bauhaus.[3] Eventually, however, upon his discovery of the visual wonders of microscopic and x-ray photography,[4] and the close relation of these images to the production of many artists around that time, he realized that technology could make that aspect of our world visible to us, that "deep structure," which artists had recently been making visible through purely intuitive means. He called this kind of art "Bioromanticism." This was a stupendous discovery for Kállai, and was to concern him for the rest of his life. The recognition of a profound parallel between the results of technology and art, and of a potential for meaningful interaction between the two, was in a sense, a return to the original semi-mystical views about the power of technology Kállai had held during his early Constructivist days, except that now

ERNÖ KÁLLAI FROM COVER OF *BAUHAUS* II, 2/3, 1928. COURTESY OLIVER BOTAR.

technology was a means to an end—an approach to Nature (i.e. an approach to the Ultimate Reality)—rather than a vague end in itself.

Kállai's activity as a critic, writer, theorist, editor and organizer had already been prodigious. He was an editor of the influential *Jahrbuch der jungen Kunst* in 1924, he wrote for many journals, and he was, with his editing of *bauhaus* and his promotion of the institution through various journals and exhibitions, undoubtedly one of the major figures of the two-year Hannes Meyer period.[5] Soon after the advent of his "Bioromantic" epiphany in 1930, he organized an exhibition at the Galerie Fritz Möller in Berlin entitled "Vision und Formgesetz" (Vision and the Language of Form), about which Ida Mihály notes that it was considered by many critics of the time to be the outstanding exhibition of the year. With the political situation deteriorating, however, Kállai limited his German publication to a couple of sympathetic Berlin journals, to ones in Hungary, and to the Bratislava periodical *Fórum*, where he published his new ideas on art during the early thirties.[6]

By 1935 Kállai found it impossible to continue working in Germany, and so returning to Budapest, he continued his activities, working as art critic for several papers, most notably for the liberal German-language daily, the *Pester Lloyd*. He held a series of lectures entitled "Cézanne and Twentieth Century Constructive Art" in Budapest in 1939 (published in Budapest as a separate volume in early 1944), and had his studies "Bioromantik" and "Vater Cézanne" appear in *Pester Lloyd* in 1939 and 1943 respectively.[7] When the first Jewish laws were proposed, Kállai (not being Jewish) stood up in defense of Jews in *Pester Lloyd*. Just days before the Nazis marched into Budapest in March of 1944, and under great personal risk, the indefatigable Kállai opened his exhibition "The New Romanticism," which included works by the brilliant Jewish "Constructive-Surrealist" Lajos Vajda. Needless to say, the Nazis, who had included Kállai in the "Entartete Kunst" exhibition of 1937, immediately closed it down. His Hungarian friends came to call him "Ubul," the fearless one.

After the war Kállai joined with like-minded individuals in the establishment of a gallery called "Galéria a Négy

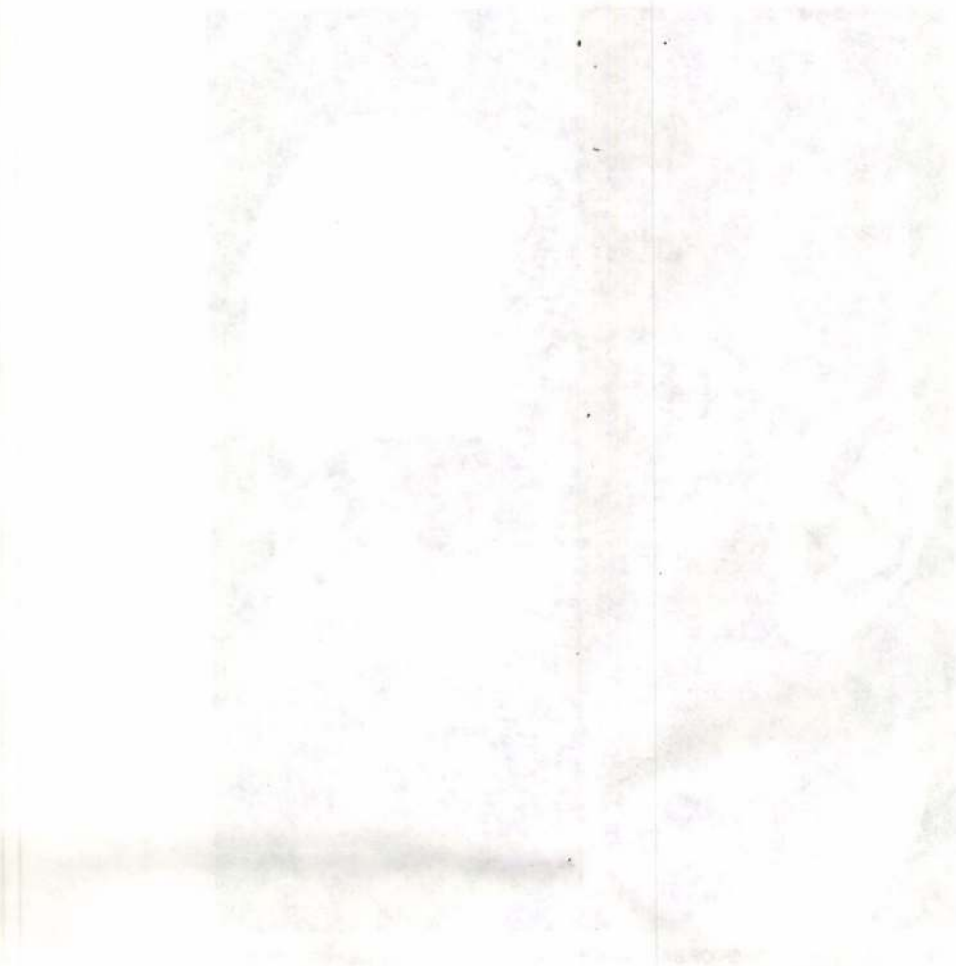

. agtájhoz" (Gallery to the World's Four Quarters). Many of the non-figurative artists soon congregated around it, and Kállai organized the "First Group Exhibition of Hungarian Abstract Art" in May of 1946. These artists came to be known as the "Abstract Group" and were very important to the artistic life of the country during the 1945-49 period.[8]

Kállai's 1947 exhibition "Uj Világkép" (New World Image), held at the Gallery to the World's Four Quarters was the culmination of his work on "Bioromanticism." He simultaneously published an illustrated booklet *A természet rejtett arca (The Hidden Face of Nature)*, an expanded version of his 1932 "Bioromantik." The exhibition was set up to highlight the relationship between phenomena occurring naturally, and the new non-figurative painting. Thus, alongside x-ray and microscopic photographs were photographs of art and architecture by, *inter alia*, Le Corbusier, Gabo, Gorin, Mondrian, Hélion, Moholy-Nagy, Malevich, Vordemberge-Gildewart, Arp, Täuber-Arp, Moore, Brancusi, Klee and Kandinsky as well as original works by Max Bill, Willy Baumeister and members of the Abstract Group. Post-war conditions precluded the possibility of borrowing works from abroad.

In 1948, as Soviet influence and the hegemony of the Communist Party strengthened, the situation of the Modernists became precarious. Kállai's major January exhibition at the National Salon, "1948. Newer Directions in Hungarian Art" was fervently attacked in the Communist Press as Kállai warned of the falseness and danger of Socialist Realism. Soon afterwards, he was dismissed from his teaching position at the Academy of Applied Arts in Budapest. A debate on the question of "abstraction" in art that Kállai organized in May was completely disrupted by the authorities. In the introduction to the catalogue of a major Socialist Realist exhibition that month entitled "A magyar valóság" [Hungarian Reality], the art historian Gábor Pogány called the controversy between "realist" and "abstract" art a dead issue: artists must paint in a way comprehensible to the "working people."[9] Needless to say, the work of artists who tried to get to the core of natural phenomena, and so, in a very profound sense the true "realists," were deemed "incomprehensible" and their work was denied a public life from 1949 to 1956. Kállai, their theorist and critic, was silenced as well. He did not live to see a change in official culture policy and died in 1954.

The Hidden Face of Nature was an important document of modern art, inasmuch as it pointed out a unifying theme in two major streams of modern art: those of (as Kállai put it) geometrical and of "organic" abstraction. Kállai's thesis, that this art is the (primarily, though not necessarily) unconscious attempt on the part of artists to depict the deep underlying Reality of Nature, whose

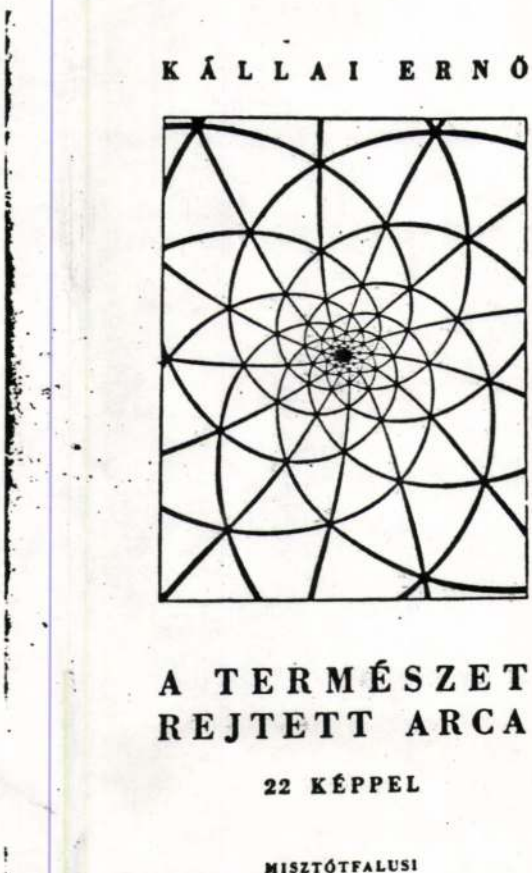

COVER DESIGN FOR ERNÖ KÁLLAI, *THE HIDDEN FACE OF NATURE*, 1947.

uncovering science had recently begun, and was thus an integral aspect of the *Zeitgeist*, owes much to Carl Jung's conception of the Collective Unconscious, which, along with Freud's ideas, had been very influential in Hungary. Kállai was unabashedly thrilled and humbled by the (re)discovery of this underlying force, and by the fact that artists had caught on to it. These feelings are apparent in his use of the term "Bioromanticism." He contrasts the Romanticism of the nineteenth century, which was man-centred, with that of our own, in which "the man of the new Romanticism feels himself to be an insignificant point... amid those animate forces which surge through his own organism and consciousness, as well as through the deep of Nature and the gigantic spaces of the universe." However we may like to argue with this conception of a "New Romanticism," or with the idea expressed by Kállai that such insights are impossible to convey through mimetic art, one cannot help but admire Kállai for the great breadth of his vision and for his ability to place the art of his day into a wider framework. His comments on the "demon" for example, equivalent to Jung's "shadow" (he devotes a section to discussing

artists who have attempted to come to terms with this "shadow") have again become as timely as they were before and during the last war when they were written. A comparison of Kállai's *Cézanne and Twentieth Century Art* (1944) and his *The Hidden Face of Nature* (1947) could be made with Charles Biederman's *Art as the Evolution of Visual Knowledge* (1948). The obvious parallels in theme and ideas, not to mention the times of writing, are interesting, although the conclusions are very different. Given different conditions, Kállai's ideas would have become more influential.

Kállai was officially "rehabilitated" at a 1965 reburial ceremony in Budapest attended by major figures from his generation. An exhibition entitled "Kállai Ernö Emlékezete" (Remembrance of Ernö Kállai) was held in Budapest in 1982.[10] It is to be hoped that the English translation of this passage from *The Hidden Face of Nature* (about one seventh of the text) will begin the process of Erno Kállai's "rehabilitation" outside of Hungary as well.

□ □ □

Excerpt from *The Hidden Face of Nature* by Ernö Kállai, 1930–1945, pp. 7–11. [*A természet rejtett arca.* Budapest: Misztótfalusi Kiadó, 1947.]

TRANSLATED BY OLIVER BOTAR

Now we reach the thesis, strictly speaking, of my study. Not all art which depicts the sensible image of objects corresponds to natural and human reality. A painting or statue which springs from the imagination can also be realistic, because it conforms to the deeper structure of Reality. Modern scientific and psychological research does recognize that that Reality is the function and fabric of structures and forces concealed behind its objective facade. What is so extraordinarily interesting is that the works of art dealt with in my study are precise equivalents of the images which new studies in physics, biology and psychology present about the world and about man. Realism and Impressionism constituted the conceptual equivalents of the materialistic science of the nineteenth century. Abstract[11] and Surrealist art, on the other hand, conform to conceptual perspectives apposite to modern science.

This is, of course, nothing new. The same *geistige*[12] tendency always makes itself felt in the philosophical and artistic works of any given age. We could also characterize this epoch-making unity of the *Geistige*, using the cliché that "it is in the air." In other words (to connect this with today's artists), we should not believe that it is only with the study of Einstein's Theory of Relativity and of Planck's Quantum Theory, or with a perusal of modern biology and analytical psychology texts that modern artists—in a speculative manner—arrived at their own strange repertory of forms [*formavilág*]. By no means does it, of course, follow that artists care only about their own field, that they do not care about other aspects of the intellectual life of their age. Artists working in the light of intuition and imagination have never been hampered by an aptitude for contemporary scientific issues. The great Italian Renaissance master Leonardo serves as a brilliant example of this.

We can go further, however. The products of Abstract and Surrealist art stand in close connection with the social life of our age. Though they are not popular, they are far from hovering in a vacuum, somewhere between earth and sky, just as they avoid locking themselves into the ivory towers of *l'art pour l'art*. Their meaning is completely real in this sense as well. As in all true artistic phenomena, we must see in them organic offshoots of social reality. This sociological analysis would require a study of its own, which would have to include, as an indispensible constituent, a penetrating examination of the spiritual effect of the European crisis (as manifest in the two world wars) on Abstract and Surrealist art. Similarly, separate space would be required for the train of thought outlining the development of this art only from the formal and stylistic points of view. I think, however, that we should be clear, above all, about the *geistige* essence of this art. For this reason, let the order of the art and artists to be considered be determined by the psychological association rather than formal organization.

I have stated that the new consciousness of Reality manifests itself in this modern art. This consciousness does not base itself on the outer structure of objects, but rather on their inner make-up, their inner structure —on the forces and functions which bring the objective world into being, which maintain it and consume it. The New Art penetrates the surface of things with the sensitive *geistige* antennae of its imagination, in order to get at the concealed essence, the very centre of phenomena. Its imagination... does not content itself with

Oriental wisdom of renunciation according to which Nature veils the Creator's face, making it useless to raise this veil with our unworthy hands: the mystery which lies behind would in any case be impossible to attain. Fascination with depth spurs the New Art to precisely the same *geistige* restlessness that it does modern science.

Science is also at the point of seeing through the dense magic of this godly veil. Its inquisitive spirit uncovers Nature's most arcane secrets with the aid of micro and x-ray photography, the film-camera and with sensitive analytical methods. Let us think of the rays, invisible, but, due to modern science, precisely measured and defined, which interpenetrate terrestrial and astronomical space. Or let us consider the following: every single atom consists of a miniscule revolving planetary system of electrons, and it carries within itself the tremendous tension of latent forces. Identical spiral configurations are contained in the form of galaxies, the structure of some shells, and in the arrangement of leaves on plants and of stamens on flowers. Is there a deeper mystery than the structural system of crystals and of chemical processes? A scientist has realized that coal, and the human, animal and vegetal systems all contain the same sex-hormone. What a dizzying perspective opens up from this discovery! What a fantastic interlinkage of things so different in their being, structure and fate! Nowadays even the new biology is returning to the old wisdom according to which an ideational potential [*eszmei potencia*] manifests itself in Nature. That is, every organic culture (in the biological sense) carries within itself the blueprint of its life-course and of its consummate form already in its punctiform, embryonic state. Every remote and complex perspective of an animated life testing its wings already dwells in the elementally simple form repertory [*formavilág*] of embryos. The greatest scientists and mathematicians of our age are inspired by the certainty that one animate creative force determines the direction and the laws of the universe's form and fate. From cells and crystals, to planets and spiralling galaxies, one basic structure—life's one universal rhythm—one animating force makes itself felt. This realization again points to those supersensual, those transcendental levels [*hát-tér*] which the last century's Materialism wanted, at all cost, to ignore.

What does the new biology teach us? It has long denied the Materialist supposition... that the mind is nothing more than the conscious reflection of bodily functions. In light of the new discoveries of an organic and dialectical mind-body unity, the mind, once again, stands before us as an ancient, unconsciously creative agency. Research in depth psychology is still in its infancy, but it has already brought us to the realization which poets, artists and metaphysicians have always held anyway. Namely, that the irrational currents of the subconscious, incomprehensible and uncontrollable permeate our most real [*valosagos*], everyday and workaday lives. Just to name one example: our dreams are far from being cloudy insubstantialities, they are, rather, symbols with very real meanings, involuntary "poetic transpositions." Who can tell what new expanses of our life, as yet only suspected by visionaries, will in the future enter the field of concern of scientific and practical consciousness? And who knows, what new questions, what new chasms lurk behind these expanses. . .?

These expanses are the invisible and unpredictable animators, the puppeteers of our famous Reality, about which we like to think ourselves the conscious planners and guides. This deep level [*mélyvilág*] perpetually surprises us with new and unexpected manifestations of itself. Sometimes it does so (thanks to the poets, artists, scientists and inventors), as the enjoyment of the products of intuition and of the creative imagination. At other times, however, it manifests itself as the historical atrocities of latent bestiality, which, like some horrible divine sentence, rear their heads periodically. Historical Materialism has no explanation which could really make us understand how an enlightened and cultured humanity can descend to the murderous intemperance of war. Because, despite the goals of economics, sovereignty and of *Realpolitik*, every justification must ultimately balk at the dense, bloodthirsty beast of the possessive and power instincts. Men have been tearing, killing and trampling each other since Cain, often for (and this is the cruel irony of human nature) very high-sounding reasons, principles, and indeed, ideals. The light of the Spirit, of *Geist*, combines with the demon's underworld gloom in man. In the final analysis it is this demon which accounts for the catastrophic "excesses" of history. The given reasons, goals, conditions and events leading up to any situation merely provide the opportunities for the demon's entries onto the scene.

This tragic strife has put its own perniciously human imprint onto technology. The machine uncovers worlds, and it maintains worlds for us. For better or for worse, it binds together the fates of the most distant parts of the world. But this new productive world power, the machine, delivers death and decay as well. It destroys craftsmanship, and it breeds an industrial proletariat, which, from the point of view of the stability of bourgeois society, is dangerous. Last, but by no means least, it provides man with the most horrible, murderous and destructive tools of war.

Behold, we just glanced behind the surface of human and natural Reality, and already it has become apparent that the structure, the meaning and the interconnections of things are immeasurably deeper, more intricate, and mysterious than mere sensing or figural representation [*tárgyi ábrázolás*] can adequately depict. The concealed visage of Reality, its deeper origin, both of which we have just glanced at, cannot be depicted using the traditional means of landscapes, still lives or the human face and form. Our mind's eye has conjured up universal perspectives, and these can no more be captured using figural depiction (which always limits itself to one detail or another), than one would be able to empty the ocean of its water using a spoon. One cannot depict such universal perspectives, one can just guess at them. One can do so, moreover, using painterly and sculptural signs. Primary forms, be they geometric or organic, are needed, which precisely because of their total simplicity, are apt to allow for the appearance within themselves as central points of the common meaning and animate interconnectedness of the immense circle of things. One can epitomize general perspectives of universal meaning only by using infinitely simple forms. Let us recall what simple forms were employed in Byzantine mosaics, and in Romanesque sculptures and miniatures to represent the infinite and eternal power of the divine order of things. Modern art, of an abstract imagination, also tends to simple, symbolic forms, in order to express its universal vision, characterized by a will to reach the very germ of things [*magvukhoz férkőzni*]. Or, if to a certain extent it employs the elements of figural depiction, it only uses them in order to suggest the *geistige* obverse of phenomena, their supersensual essence [*háttér*]. □

NOTES

1. The biographical information is mostly from the following two works by Éva Forgács: "Kállai Ernő és a konstruktivizmus" (Ernő Kállai and Constructivism). *Ars Hungarica*. 1975/2. pp. 277-294; and the introductory essay to Ernő Kállai. *Művészet veszélyes csillagzat alatt* (Art Under Dangerous Constellations (selected articles and studies). Budapest: Corvina Kiadó, 198[illegible] from Ida Mihály. "A 'Bauhaus'-szal kapcsolatos levelek Kállai Ernő hagyatékából" (Letters in Connection with the Bauhaus From Ernő Kállai's Bequest). *Művészettörténeti Dokumentációs Központ Közleményei* III. Budapest: 1963. pp. 46-54; and from Júlia Szabó. "Kállai Ernő idézése" (Summoning Ernő Kállai). *Művészet* XXIV 9. September 1983. pp. 51-53.
2. Forgács. "Ernő Kállai és a konstruktivizmus." pp. 281-291. One article from this period, "The Social and Intellectual Perspectives of Constructive Art" has been published in an English translation in *The Hungarian Avant-Garde. The Eight and the Activists*. London: Arts Council of Great Britain, 1980. pp. 118-119.
3. Ernő Kállai. "Das Bauhaus lebt!" *bauhaus*. II 2/3, 1928. pp. 1-2
4. He was first shown such photos around 1930 at the Frankfurt Institute of Experimental Therapy by its director Wilhelm Kolle. Ernő Kállai. *A természet rejtett arca* (The Hidden Face of Nature). Budapest: Misztótfalusi, 1947.
5. Among comments on the Bauhaus staff by students we find the following: " . . by the way, lately the most worthwhile thing at the Bauhaus is this magyarized Transylvanian Swabian, Ernst Kállai, alias Kannengiesser!" (Kállai's original name) *bauhaus* II 2/3, 1928, p. 27. It should be noted that Kállai was continuing the tradition of Hungarian involvement at the Bauhaus established during Gropius' term by Alfréd Forbát, Farkas Molnár, László Moholy-Nagy and Marcel Breuer. Indeed, the first editor of *bauhaus*, as well as of the *bauhausbücher* series, had been none other than Moholy-Nagy. Kállai and Kássak planned a volume on the Ma-group for the series, but with Kállai's and Meyer's dismissal in 1930, it did not materialize.
6. Appearing in *Fórum*, among others, were: "Kunst und Technik" I 1932, pp. 186-187; "Bioromantik" II 1932, pp. 271-274; and "Kunst und Wirklichkeit" III 1933, pp. 8-11.
7. A plan by his friend Max Bill in 1946 to publish *Cézanne and Twentieth Century Constructive Art* in Robert Motherwell's Documents of Modern Art series did not come about, possibly because of the early death in 1946 of Moholy-Nagy who would have acted as the book's promoter. It is tragic that Kállai got so close to, but did not succeed in, securing the international reputation he rightly deserved. (Bill's letters to Kállai are reprinted with Ida Mihály's "A 'Bauhaus-szal' kapcsolatos levelek . . ." pp. 66-71.)
8. Of the "Abstract Group" Gyula (Julius) Marosán (1915) has been living and working in Toronto since 1957.
9. Budapest: Fővárosi Képtár Kiállításai XXXV, 1948, unpag.
10. *Kállai Ernő emlékezete*. Budapest: Óbuda Galéria, 18.11.82-9.1.83. Organized by Gábor András, the catalogue was edited by Ottó Mezei.
11. Kállai uses the Hungarian word "elvont" here, which means "abstract." However, he (and other Hungarian writers on the subject) use both "elvont" and "absztrakt." The latter seems to be used in the sense of "abstracted" art, that is an image derived from a mimetic one, and the former in the sense of an image already conceived as non-mimetic—the usual sense of the English "abstract." In this excerpt, only the "elvont" variant appears, and so the meaning of "abstract" is to be taken as such.
12. The Hungarian term "szellem" is a combination of the English concepts "intellect" and "spirit." There is no exact English equivalent—the German term "*Geist*" stands closest to it. Since the term "*Geist*" and its adjectival form "*geistige*" are better known in English, I will use them. (cf. the by now familiar term *Zeitgeist*.)
13. Square brackets [ ] enclose Hungarian terms in cases where it is felt that an adequate, but not completely equivalent translation was possible.

KÁLLAI Ernő

KÁLLAI ERNŐ

emlitve

ld. Czumpf Imre

P.Szabó Ernő: C.I. kiállitása:Szentendre,Művelődési Központ
UJ TÜKÖR 1981/XVIII/28.sz.3.o.

ban, a kihagyásokat tudniillik. Hány, de hány alkalmat
ínálkozó „poézis"-ra! Hiszen még természetes is volna: egy
írikus is, miközben epikai keretet épít fel, megragadhatná
neki tetsző, őt líraian érintő mozzanatokat részletezze,
szürrealistán kiénekelje, felnagyítsa. Leírhatná a tengeri
sor a versben), háromszor olyan hosszan a cethal-beli
sszociációs lehetőségek! – a sivatagot, a ninivei romlás-
ulatát, a versből teljesen kihagyott cethal-utáni ocsúdást
y tovább, halmozhatna képet, archaizmust, lírai részlet-
epikai vázra. Ámde Babits mindezt nem teszi. „Áradásos"
ás könyve bámulatosan szűkszavú. Egy hatalmas lírai erő,
pesség, a Babitsé, csak éppen annyira van jelen, csak éppen
ikár történés-vázat, amennyire okvetlenül szükséges, mint
mely áthatja környezetét. Babits itt az expresszivitást *nem*
i-lírai, hanem cselekményi-szerkezeti síkon oldja meg, az
olati váz kimunkálására összpontosítva. És éppen *ebben*
ek nagy-lírája. Ha az idős Babits költészetét csodálatos,
neveztük a fiatalkorihoz viszonyítva, akkor a *Jónás köny-*
kváder-kövekből rakott szikla-palota, amelyről csak az
zek pusztultak le, de váza-szerkezete annál rendíthetetle-
girodalmilag is ritka lírikusi tulajdonsága a szerkesztő-
s-architektúrák *mondanivalóját* megragadó érzéke, szöve-

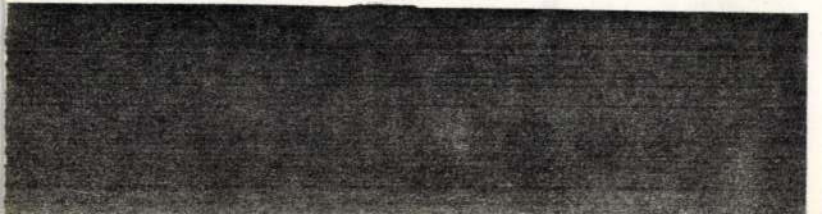

UJ TÜKÖR 1981/XVIII/ 40. sz. 2. o.

Nem bírta abbahagyni éjfélig. A hosszú igehirdetésben, levegőtlenségben és az egész napi megfeszített figyelemben megfáradt gyülekezet egyik ifjú tagja, Eutikhus, elbóbiskolt, s leesett az ablakból, le a belső udvar gyepére.

Régi történet ez, amit Lukács leírt az Apostolok cselekedete 20. részének első verseiben, s hiába tudjuk jól a következő versek mindent elcsendesítő, megbékítő, gyermeket meggyógyító úrvacsorai kenyér megtörését; mintha belsejében lepecsételve hordaná a keresztyén család, az igehirdető a „gyermekmunka" e megdöbbentő eseményét. Vigyázni kell a gyerekekkel, az ifjakkal! Fárasztja az istentisztelet! Elbóbiskol, s talán levegő sincs elég! Van elég dolga ma egy általános iskolás ifjú embernek. Majd ha felnő, amikor már nem esik le, majd megoldja életét a megtört kenyér a konfirmációs vizsga után.

De mi lesz addig? Sok család keserű tapasztalata — lassan országos gond — ha nem jön az ifjú a gyülekezetbe, akkor is „leeshet". Leeshet a polcról, ahova szeretnénk feltornázni, leeshet tanulmányi eredményében, leeshet emberi tartásában, leeshet szerelmében, s lecsúszhat olyan mélyre, ahonnan nemcsak szép szó, de már gyógyszerek sem hozzák vissza.

Meg kellene tanulni Páltól: mondani sürgősen és folyamatosan, mondani éjfélig. Nemcsak a nagynak és felnőttnek, de a kicsinek és ifjúnak is. Nekünk is alig van több, mint Pálnak; a szó. Nincsenek demonstrációs eszközeink, vetítő vásznaink, több fajta könyvünk, amiből tanítani lehetne, nincsenek helyiségeink, nincs munkaközösségünk, legalább egy kis team, ami volt Pálnak, de lehet mienk is a szó. A testté lett Ige. Az élő Jézus Krisztus. Jézus igaz közösséget ad.

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus. (1890–1954).

Mezei Ottó: Kontraszty László gyűjteményes kiállítása.

Kontraszty László konfiguratív képeket 1935-ben kezdett festeni a Németországból hazatért Kállai Ernő és Tabéry Gyula hatására. Kállai szerepeltette műveit az Elvont művészet II. csoportkiállításán 1947-ben. Legutóbbi kiállítása az Ernst Múzeumban volt látható 1987. júniusában.

Magyar Építőművészet, 1989., 1-2 szám, 115-old.

Kállai Ernő: művészeti író, műkritikus (1890–1954).

P. Szabó Ernő: István Király Budapeshen.

A Műcsarnok-ban rendezett kiállítást 1938-ban az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat. 44 s művet mutattak be, 50 fél díjat osztottak ki. Kállai Ernő beszámolójában írta: „Egyház és állam bőkezűen gondoskodott, hogy a művészeket sorkentse, de a sok harmadrendűség még a szokottnál is kínosabb. A szerencsétlen előkészítés miatt nem szerepelnek a legjobbak..."

Budapest folyóirat, 1988., 8., 10-old.

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus (1890–1954).

Ágárdi Péter: a „Szép Szó"-ról ötven év múltán. Sokszínűség és egység

A lap a filozófiai, esztétikai, irodalmi, művészeti és belpolitikai cikkek egész sorában műfaji-tájékozódási irányt emelhetünk ki Kállai Ernőtől Pogány Ödön Gáborig.

Kritika, 1986., szept., 29-old.

KÁLLAI ERNŐ

HAULISCH Lenke: Az 1980-85 közötti uj szerzemények kiállítása Kiscellben. = TBM XXIV. Bp., 1991 236.p.237.p.

Kállai Ernő annyira szívén viselte a Schmidt kastély gyüjteményének sorsát, a szobrpark pusztulását látva arra kérte barátját Pap Gyulát, hogy készitsen fotókat róla, legalább igy maradjanak fenn a régi plasztikák.

MŰVÉSZEK ÉS ME

a 16–17–18–19. szá

a mai Szlovákia ter

Szlovák kutatók (Pavel Horváth, Viera Lu
Anna Petrová–Pleskotová) publikált le
összeállította: Bardoly

MTA Művészettörténeti Ku
Budapest

UMELCI A MAJST

KÁLLAI Ernő

PERNECZKY Géza: Kisérlet egy legenda racionalizálására : György Péter - Pataki Gábor: Az Európai Iskola és az Elvont Müvészek Csoportja. Bp., 1990 [rec.] - Buksz, III. évf.2.sz. 1991 194-211.

SZOLNOK

Képcsarnok Vállalat: *Palicz József* festő (9.1—9.15).

SZOMBATHELY

Művelődési és Sportház: *Pleidell János* festő (8.13—8.28).

Savaria Múzeum: *Z. Gács György* festészeti és grafikai kiállítása (6. 18—7. 16); Zsennyei iparművészek kiállítása (7. 23—9. 17).

TATABÁNYA

József Attila Művelődési Otthon: Kisplasztika és grafika (6. 18—7. 16).

VÁRPALOTA

Művelődési Ház: Mai életünk — festészeti kiállítás (9.1—9.15).

VESZPRÉM

Fegyveres Erők Klubja: *Blaski János* festő (9.24—10.8).

Képcsarnok Vállalat: *Vágfalvi Ottó* festő (8. 25—9. 8).

Vegyipari Műszaki Egyetem: 14 művész kiállítása (8.11—9.10).

(Összeállította: Faller László)

KÁLLAI ERNŐ

„Június 11-én, vasárnap de. az óbudai temetőben felavatták Kállai Ernő művészettörténész síremlékét." (Újsághír)

Kállai Ernő esztéta és művészeti író, akinek sírhelyét pár hónap óta méltó emlékmű jelöli, 1890. november 9-én született egy kis németajkú faluban, a Temes megyei Szakálházán. Az első világháborút megelőző időkben tanári diplomát szerzett, majd tanulmányúton járt az Amerikai Egyesült Államokban, Angliában és Skandináviában. Az első világháború alatt egy ideig katonáskodott (meg is sebesült), majd egy kispesti iskolában tanított. 1920-ban Berlinben telepedett meg; a weimari német köztársaság művészeti folyóiratai („Das Kunstblatt" stb.) számos tanulmányát, cikkét közölték. A 20-as évek második felében a dessaui Bauhaus tanára, s a Bauhaus folyóiratának társszerkesztője lett. Ezekben az években került bensőséges baráti kapcsolatba Gerhard Marcks német szobrásszal, Fritz Winter festővel, a svájci építész-festő-szobrászteoretikus Max Bill-lel és a holland „De Stijl"-csoporthoz tartozó F. Vordemberge-Gildewart-tal. A hitlerizmus hatalomrajutása után Kállainak nincsen maradása Németországban, 1935-ben (orosz származású feleségével) hazaköltözik.

Kállai Ernő németországi tartózkodása idején sem szakadt el a magyar művészettől. 1924-ben a lipcsei „Der Ciceroné"-ban tanulmányt publikált a „Nyolcak"-csoport egyik legjelentősebb művészéről, Tihanyi Lajosról, majd 1925-ben megjelentette „Új magyar piktúra" c. könyvét (Amicus-kiadás; németül — némi szövegváltozattal — „Neue Malerei in Ungarn" címen). E „szempontokban gazdag, tiszta ítéletű mű" (Genthon István) sok, máig is érvényes megállapítást tartalmaz Csontváry, Gulácsy, Uitz Béla, Kernstok, Moholy-Nagy, a korai — expreszszionista — Bernáth Aurél s más művészeink munkásságáról. Az „Új magyar piktúrá"-val nagyjából egyidőben az iparművész, építész és könyvillusztrátor Kozma Lajosról is megjelent egy munkája („Ludwig Kozma", Leipzig 1926).

Magyarországra való visszatérése előtt nem sokkal — az „Ars Hungarica" könyvsorozat hetedik köteteként — kedves festője, Czóbel Béla munkásságának szentelt egy értékes monográfiát Kállai, — ihletetten elemezve a „Kislány ágy előtt" c. képet, a „Lépcsős út"-at, „A múzsá"-t és a művész más festményeit. A harmincas évektől esszéi, kritikái sűrűn jelentek meg a „Magyar Művészet"-ben, az „Új Idők"-ben, a „Korunk Szavá"-ban, „Az Ország Útjá"-ban, a „Magyar Csillag"-ban, a „Pester Lloyd"-ban s más orgánumokban, valamint a Fränkel-galéria (és más kiállítóhelyiségek) katalógusaiban.

1943-ban látott napvilágot Kállai Ernő gazdagon illusztrált, kimagasló értékű élet- és pályarajza Mednyánszky Lászlóról, a csavargó-fejek, háborús jelenetek, felvidéki tájképek nagy, magános festőjéről („Mednyánszky", Singer és Wolfner kiadása). „Alig tudnánk olyan valakit említeni, aki a Mednyánszky-problémát ilyen eredményesen tudta volna megoldani", — írta Lyka Károly Kállainak — aki már két évvel korábban (1941) elnyerte a Baumgarten-jutalmat — e munkájáról.

1944-ben jelent meg, de csak a németnyilas uralom bukása után került forgalomba „Cézanne és a XX. század konstruktív művészete" c. kötete (Anonymus-kiadás), amely az utolsó fél évszázad európai és hazai művészeti mozgalmait tekinti át, középpontba állítva a kubisták, a konstruktivisták, az „Abstraction-Création"-kör és a magyar „Nyolcak", valamint az utánuk következő festők (Nemes-Lampérth, Kmetty, Egry, Gadányi, Paizs-Goebel, Martyn stb.) munkálkodását.

A felszabadulást követő első esztendőkben Kállai Ernő tevékeny szereplője volt az újjászülető ország szellemi életének: kiállításokat rendezett, résztvett a Magyar Művészeti Tanács munkájában, gyakori cikkírója volt Kassák „Alkotás" és „Kortárs" c. folyóiratainak, — 1946-ban az Iparművészeti Főiskola tanárává is kinevezték. Két könyvet is írt ezekben az időkben. Az egyik a szürrealizmus és absztrakció mellett lándzsát törő „A természet rejtett arca" (Misztótfalusi-kiadás, 1947), a másik a „Picasso" („Új Idők Irodalmi Intézet" kiadása, 1948), amely az Auschwitzban mártírhalált halt jóbarát, Farkas István festőművész emlékének szóló ajánlással jelent meg. Újabb művészeti irodalmunk egyik remeke e Picasso-monográfia.

Kállai Ernő a dogmatikus kultúr-politika időszakában teljesen visszavonult a művészeti közélettől. 1948-ban az Iparművészeti Főiskoláról is elbocsájtották, s mint fordító kereste meg a kenyerét ezekben az esztendőkben. Egészségi állapota egyre romlott (része volt ebben a túlzott alkoholfogyasztásnak is), s 1954. november *28*-án (az új „Művészeti Lexikon" közlése pontatlan . . .) meghalt az az ember, aki magyar földön talán a legkiválóbb kommentátora volt a modern képzőművészetnek. Temetésén — amely december *2*-án volt — Bálint Endre festő mondotta a sírbeszédet — Berda József, a költő pedig megrendült hangú költeményben vett búcsút a magyar művészeti irodalom nagyszerű alakjától:

„A szépség titokzatának, a merészebb
lendületnek káprázatos képzeletektől
kígyulladt, nyughatatlan kutatója, szinte
felfedezője voltál te, kopaszságodban
is kedves kamasz . . .
Aludj, aludj
kimerült barátunk mindaddig, míg virágzó
valósággá nem válnak látomásaid itt és
másutt, szerte az egész, emberségre
vágyó világon. Ámen."

Dévényi Iván

MŰVÉSZET

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:

ARADI NÓRA, D. FEHÉR ZSUZSA, ÉK SÁNDOR, FARKAS ZOLTÁN, GÁBRIEL FRIGYES, POGÁNY Ö. GÁBOR

Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Budapest VII., Lenin körút 9—11. Telefon: 221-285. Felelős kiadó: SALA SÁNDOR igazgató

Felelős szerkesztő: POGÁNY Ö. GÁBOR * Szerkesztő: SOLYMÁR ISTVÁN * Műszaki szerkesztő: SÜTŐ LÁSZLÓ

A szerkesztőség címe: Budapest V., Szent István tér 15. Telefon: 125-022

67.1805 Atheneaum Nyomda, Budapest. Felelős vezető: Soproni Béla igazgató. A képanyag mély-, a szöveg magasnyomással készült

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál (Bp. V., József Nádor tér 1.) és a postahivataloknál

Előfizetési díj ¼ évre 30,— Ft. Csekkszámlaszám: egyéni 61 280, közületi 61 066

INDEX 25602

KÁLLAI Ernő

Művészet 1967. 9.

Kállai Ernő

4 Magyar Nemzet 1985. XII. 28

Kállai Ernő emlékezete

Ha idő és körülmények úgy hozzák, az ember meglett korban, váratlanul egy régi kedves ismerős szobra vagy másféle emlékműve előtt találja magát. Rosszkedvű találkozás. Zavartan forgatjuk fejünket a mindenképp hamis ábrázolat előtt, és szégyenkezve kérdezzük: „Hát ezt tették veled?" És hozzátesszük: „Ronda dolog, mondhatom!"

Magam két éve, karácsony táján a nyugat-berlini Bauhaus Archívum tablója előtt álldogáltam így, Kállai Ernő jócskán

Kállai Ernő

felnagyított fotográfiája előtt, ahol ő Gropius, Klee, Kandinszky, Moholy-Nagy és más halhatatlanok társaságában bámult maga elé.

Furcsa volt itt látni a Gropius tervezte, a tökéletességre pályázó épületben, mely olyan steril, mint valami érzéseket eszmékké pároló, kitűnően jövedelmező laboratórium... Emlékével szívesebben találkoztam az óbudai Kiscelli utcában, ahol utóbb lakott, és a hajdani Kenyeres névre hallgató kurtakocsmában, melynek pultja előtt éppoly otthonos volt, mint Kassák MA című lapjának berlini munkatársaként egy tükrös kávéházban, vagy a Bauhaus folyóiratának szerkesztői székében, netán a Pester Lloyd művészeti rovatvezetői íróasztala mögött, esetleg az Iparművészeti Főiskola tanári katedráján.

Persze professzor volt ő a Kenyeresben is! Nyűtt téglagyári munkásokat tanított, víg székely nótákra — inni nem ő tanította őket, ment azoknak régtől fogva. A *„Csak egy kupa lisztem vagyon"* kezdetűért és a többiért cserébe, ott honos dalokat kapott, melyekből megtudhatta az úri közönség, hogy például *„Én a téglagyárban lakom / és téglaporos a kalapom / Onnan tudják, hogy ott lakom / mert téglaporos a kalapom..."*

Mindebből könnyen következhetne, hogy Kállai Ernő az elzüllött istenfiak egyike volt, aki kivételes szellemével és műveltségével rosszul gazdálkodott... Létezett ilyen logika. Goebbels, a Harmadik Birodalom propagandaminisztere például, *közvetve* azzal tisztelte meg, hogy az *Elfajzott művészet (Entartete Kunst)* című hírhedt kiállításon Kállai munkásságát is a felheccelt, röhögő tömeg mulatságává tette.

Szerencsére létezik egy másféle, máig érvényes értékelés is. Eszerint Kállai Ernő egy züllött korban volt tisztaságát, szellemi függetlenségét haláláig megőrző gondolkodó. A valaha élt legnagyobb műkritikusok egyike — akiről viszont a legutolsó évekig semmit sem lehetett hallani idehaza.

Harminc éve múlt, hogy meghalt. Állítólag Berda József, a költő időnként felkereste sírját az Óbudai temetőben. Mondják, még borral is körbelocsolta; ám emlékét rajta kívül kevesen ápolták. Három esztendeje *Andrási* Gábor és *Mezei* Ottó jóvoltából kiállítást szentelt életművének az Óbudai Galéria.

Aki őt személyesen ismerhette, szorongva indult akkor az egykori Zichy-kastélyba. „Úristen! Mit és kit fognak nekem bemutatni?!"... Arra gondolt ugyanis, hogy a hasonló emlékkiállításokon személyes tárgyakat, kéziratokat szoktak elővenni. Kállai Ernő pedig oly kegyetlen szegénységben halt meg, hogy Kiscelli utcai parányi lakásában szinte semmi sem maradt, amit 1954-ben egy külvárosi ószeres elvihetett volna... Alig voltak könyvek. Kép talán egy sem. Annál az esztétánál, aki egész életét képek, könyvek között töltötte. Jó, ha két szék, egy asztal és ágy maradt mindig riadt orosz feleségére, Gerdicskára. (Vele, ki tudja, mi történhetett — bár könnyen kiszámítható.)

A kiállítás szép volt mégis. *Anna* Margit, Ámos Imre, *Barcsay* Jenő, Czóbel, Egry, Kassák, Vajda és a többiek művei tiszteletek a régi társ, Kállai „Ubul" emléke előtt.

Körülbelül ebben az időben jelent meg a Corvinánál válogatott írásainak gyűjteménye is, értékes tanulmánnyal a szerzőről és egy félig igaz ajánlószöveggel a kötet hátoldalán. Eszerint a felszabadulást követően a sok hányattatás után, végre nyugodtan alkothatott. Tehette is... 1945 és 48 között a modern magyar képzőművészetet bemutató, máig számon tartott kiállítások sorát rendezte. Tanított az Iparművészeti Főiskolán, dolgozott a Művészeti Tanács Képzőművészeti Szaktanácsában, tagja volt az Európai Iskolának.

Később viszont...

Állítólag akkor tudta meg, hogy elbocsátották a főiskoláról, mikor a portás többé nem engedte be. Hogy mint az avantgarde apostola, esetleg mint félig német származású, egykori berlini újságíró, netán egy emigráns családból származó orosz asszony férje volt gyanúsabb — mára mindegy. Se munkája, se kenyere. Fordít, ha van mit, ezt teszi több nyelven kitűnően beszélő,

Magyarász Imre 1905—1972, Kállai Ernő 1951.

de magyarul alig tudó felesége is... Az óbudai kiskocsmákban pedig mind gyakoribb vendég egy baszksapkát viselő, rekedt hangú, de jó dalos, mindig vidor férfiú, aki minden nótát tud — amit mégsem, azt tüstént megtanulja.

Szereti az óbudai söntések publikumát, mely nem gyors részegséget, hanem embermeleget keres a kocsmazgőzben. A kocsisbort nyakaló téglagyári munkásokról, kistisztviselőkről ezer vidító története van!... Arról a társaságról például, amelyik épp a kopaszok huncutságáról dalol, míg észre nem veszi az ő csillogóan tar fejét.

Megáll a nóta, mindenki elhűlve várja: mi lesz. Aztán Kállaihoz lép az egyik cimbora és meghajol:

— Uram, biztosítom, hogy ez a tojásfejű kopaszokra nem vonatkozik!

Ubul szintén meghajol, mondván:

— Uram, tudok kopaszról, akire vonatkozik!

A történetnek mindenütt nagy sikere van, holott elmesélni korántsem veszélytelen. Az ötvenes évek elején járunk. Kállai Ernőnek még két éve van...

Alakja — számomra — minden karácsony estén megjelenik. Ahogy a valóságban megjelent családunknál az ostrom után haláláig ezen az ünnepen. Ormótlan, havas, sáros cipőben állított be mindig oda, ahová hasonló vándorok gyakran betértek a kinti hideg elől.

Megay László

mi okozza a szokatlan zaj és világosságot. A sarkon három suhanc petárdákat robbantgatott. Odacsoszogott s megkérdezte, mit csinálnak itt éjnek idején. — „Nem látja, gyereket. Ahhoz meg mi köze?" — jött az arrogáns válasz. Ezek után gyorsan visszahúzódott. A tüske azonban megmaradt benne, s most aggódva kérdezte: hová fog ez az út vezetni? Ha így haladunk, könnyen megérhetem, hogy fényes nappal sem lesz az ilyen fiataloktól nyugtunk.

Egy másik eset. Egyik ismerősömet, aki éppen két évtizede tanít egyetemen, arról faggattam, van-e különbség a 60-as és a 80-as évek diáksága között. — Hogyne — válaszolta készségesen. — Akkor a hallgatók többségét az foglalkoztatta, hogy miként lehetne jobban elmélyülni a tananyagban. Ma az, hogyan lehet átbliccelni az egyetemi éveket. Ma nem sikk a tanulás, az óralátogatás, a pontos megjelenés, sőt még a köszönés sem. A legutóbbi ifjúsági parlamenten is kikeltek magukból a fiatalok. Kifogásolták a péntek délutáni órákat, a sok zárthelyit, sőt egyes studiumokat legszívesebben eltörölnének. Nincs önkritikus szemléletük. Egy szót sem ejtenek arról például, miképpen lehetne visszaszorítani a hallgatók körében a fegyelmezetlenséget, s mit tehetnének ők maguk az oktatókkal való jobb együttműködés kialakításáért. Ahhoz értenek csak, hogy szisztematikusan elutasítsák a felnőttek életmódmintáit, kultúráját, a társadalom meglévő értékeit.

ELŐÍTÉLETEK

Az ilyen és hasonló esetek, „élmények" leírását hosszan folytathatnánk. De inkább kiegészíteném még a sort azzal, hogy az ifjúság *általános* megítélésében egyéb divatos *előítéletek, beidegződésekkel* is találkozhatunk. Kettőt említenék.

Egyesek kijelentik, az ifjúság ma már magas szinten és irigylésre méltó könnyedséggel igazodik el a technika s a tudomány újdonságaiban, természetes módon viselkedik, érzelmi megnyilvánulásaiban leküzd mindenféle kötöttséget, álszemérmet, a dolgokat merészen és makacsul néven nevezi. Végül is az ifjúság nem más, mint „az ész lázas állapota".

Mások éppen ellenkezőleg vélik a dolgot. Az ifjú ember általában még „zöld az erkölcsfilozófiához", nem a földön, a valóság talaján jár, hanem „absztrakciókban hányódik", a „saját levében fő", s úgy istenigazából semmit se képes megcsinálni. Az ifjúságot tehát a gondolati szertelenség, erkölcsi szabadosság és cselekvési erőtlenség jellemez.

A fentiek arra intenek: közgondolkodásunkban *kettős ifjúságkép* (vagy az is) él a fiatalokkal kapcsolatban. Egy optimista, bizakodó, az ifjúságra nézve hízelgő és egy pesszimisztikus, „keményebb" színezetű, leértékelő értelmezés.

Ennek a két, lényegében egymással ellentétes megítélésnek gyakorlati lenyomatai is kivehetők. Például a politika, a közélet területén.

Az ifjúságpolitikai dokumentumok, az ifjúságról szóló tudományos értekezések, ideológiztikus magyarázatok nagyobb részt arról kívánnak meggyőzni bennünket, hogy napjainkban a fiatalok társadalmi szerepe egyre nagyobb. Ezért megkülönböztetett figyelem s érdeklődés kíséri az ifjúság sorsának alakulását. Sőt általános társadalmi gondoskodás jön létre. S ennek nyomán valóban kedvező lehetőségek nyílnak számukra — tanulásban, munkában, kultúrában, mindenben. Talán — így az ideológia — ezért is születhetett meg a „De jó lenne *ma* fiatalnak lenni!" szlogen.

Ugyanakkor az ifjúság politi[illegible] Egyesülés létrehozásáig számos lépés, gyakorlati intézkedés bizonyítja a fokozott társadalmi érdeklődést és törődést.

MINŐSÉG

Ezt a társadalmi méretű nekibuzdulást és szélesedő szeretőóvó gondoskodást nevezem én — talán kicsit önkényesen — *ifjúságreneszánsznak.*

Jó dolog ez a figyelem. A fiatalok nagyobb társadalmi térnyeréséhez nyitja meg a kapukat. A felnőtt s idős nemzedékeket is megnyugtatja, hiszen a jövő olyan (is) lesz, amilyenné ők formálják s készítik fel az ifjúságot.

Másfél évtized telt el a folyamat kezdetétől, de a kétségtelenül érzékelhető pozitív eredmények ellenére *még sok a megválaszolásra váró kérdés.* Valóban megismertük-e már ifjúságunk érzésvilágát, sajátlagos problémáit? Valóban megadjuk-e neki a szükséges gyakorlati támogatást, meggyőztük-e már társadalompolitikai céljaink, vezérlő eszméink helyességéről? Maga az ifjúság akar-e, tud-e nagyobb felelősséget, fegyelmet s felkészültséget vállalni önnön arculatának s környezetének formálására? Képes-e igazodni az alapvető társadalmi követelményekhez? Hányan kerülnek a konformizmus nonkonformizmus zsákutcájába?

Lehet, hogy ortodox álláspontnak tűnik, mégis megkockáztatom: még ma sem tudatosult teljesen és vált maradéktalanul elfogadottá a 70-es ifjúságpolitikai határozat alapmondanivalója (pedig azóta már született egy másik is, 84-ben). Az tudniillik, hogy a fiatalok megítélésében *ne a külsődleges jegyek* (tehát az öltözködés, a hajviselet, a rockzene élvezete stb.), hanem a *minőségi, tartalmi* szempontok játsszák a döntő szerepet. Azaz: miképpen tanulnak vagy dolgoznak, hogyan készülnek fel társadalmi szerepükre a fiatalok — ez legyen a mérce. S nemkülönben fontos ajánlása a dokumentumnak, hogy az ifjúság segítésében felelősen részt kell vállalnia minden olyan intézménynek, szervezetnek, amelynek tevékenysége valamilyen módon kapcsolatban van élet és munkakörülményeikkel.

MEGKÖZELÍTÉS

Sajnos, a közvélemény ifjúságszemlélete — szerintem —, még ma sem egységes. Egyes intézmények és szervezetek pedig változatlanul nem tudják megadni azt a támogatást, amelyre az ifjúságnak oly nagy szüksége lenne. Ma is hat az a tetszetős elképzelés, hogy az ifjúkor évei lényegében olyanok, amelyeket gondtalanul és felelőtlenül el lehet tölteni, hiszen ugyebár a régi rómaiak is már azt mondták: juventus ventus (ifjúság, bolondság). Vagyis amilyen gyorsan lelkesedik az ifjúság, olyan hamar le is csillapul.

Minden bizonnyal ennek a szemléletnek is köze van ahhoz, hogy az ifjúságot nem megfelelően ítéljük meg, s hogy a fiatalok közérzete sem kifogástalan. Ebben a vonatkozásban sem az optimista, sem a „kemény" megközelítés — ha kizárólagossá tesszük valamelyiket — nem vezethet reális értékítélethez. A két tendencia ugyanis *egyszerre van jelen s együtt jellemzi társadalom és ifjúság mai viszonyát.*

Egy idős orvosprofesszor nemrég felvetette a ráióban, mi lenne, ha a fiatal szívét, energiáját egyesítenénk az idős ember felhalmozott tudásával, tapasztalatával. S megfordítva: ha a megfáradt testhez adnánk a fiatalos erőt, lendületet. Nem lenne jó — hűtötte le hallgatóit a professzor. Maradjon csak meg a fiatalban az új értékek lázas, megalkuvás nélküli keresése, a kitaposatlan utak különös világára

Kállai Ernő, művészeti író, kritikus (1890–1954).

Moholy-Nagy László: „Kompozíció A II." olaj, vászon, 115×136.5 cm, 1924.

Kállai Ernő fenti művét ír, azt elemzi.

Művészet, 1983. május, borítón.

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus. (1890–1954).

Kállai Ernő, az egyik legkiválóbb magyar művészet-kritikus Nemes Lampérth színhasználatában és festészmódjában magyar jellegzetességet látott.

Csaplár Ferenc: Nemes Lampérth öröksége. Tükör, Budapest, 1984. szept. 9.

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus (1890-1954).

Németh Lajos szerint Kornis Dezső a képzőművészet nyelvén a legszebben beszélett magyarul. Kállai Ernő azt mondja róla egy helyen, hogy Kornis a legfranciásabb magyar festő volt.

Láttuk, hallottuk.

1984. VIII. 23. Petőfi 10.35

Kállai Ernő, művészettörténész, műkritikus (1890-1954).

Nemes Lampérth József halála után (kor.) a két legjelesebb művészeti írója, Kállai Ernő és Genthon István méltatta a művész grafikai és festői munkásságát.

Csaplár Ferenc: Nemes Lampérth József.
Testi Műsor, 1924. aug. 22., 51-old.

Kállai Ernő, műveszeti író, műkritikus /1890–1954/.

Mészáros Dezső, Munkácsy-díjas szobrászművész Szegeden született, nagyon szegények voltak, szülei alkalmi munkákból tartották el népes családjukat. – Szegedi barátai örztönözték, hogy jöjjön fel Brestre, tanulni. Pesten, a Népi Kollégiumok Orsz. Szövetsége Derkovits Kollégiumába ment, hogy felvételi vizsgát tegyen, – ami nem sikerült. Véletlenül egy tanterembe került, ahol aktot rajzoltak. Ő is kapott rajzszereket és rajzolás közben érvevette, hogy többen állnak mögötte: Kállai Ernő, Bogány Ó. Gábor, Kmetty János, Koffán Károly és Beck András. Kmetty János ottartotta. – 1953-ban kapta meg a diplomát. –

Lénárt György: Része legyen a természetnek.

Magyar Hírek, 1984. márc. 31. 20-21-old.

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus (1890-1954).

Maghy Zoltán 1924.-ben Vaszary tanítványaként lépett a nyilvánosság elé, hogy mindjárt a nagy tekintélyű Kállai Ernő és Rabinovszky Máriusz fogadja a cehbe, „iránymutatásra alkalmas tehetségként.

Székelyhidi Ágoston: Maghy Zoltán gyűjteményes kiállítása Tükör, Budapest, 1983. máj. 1.

Kállai Ernő

Hortobágyi Endre kiállítása
a Zichy-kastélyban

Magyar Nemzet 1985. X. 18.

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus (1890-1954).

Művészettörténészeink már Nyerges János festőművész példája kapcsán felismerték tehetségét, méltatták munkásságát. Az első számú kritikus, Kállai Ernő 1925-ben, az budapesti kiállítását követően felfigyelt a festőművész műveire s munkásságát az „expresszív naturalizmus" ~~követe~~ körébe sorolta.

Wehner Tibor: Életműmetszet.
Dolgozók Lapja, 1984. jan. 4.-old.

KÁLLAI ERNŐ

emlitve ld.Dési Huber István

Kántor Lajos :Hazatérés.D.H.I. a Korn
Kornis Galériában
UJ TÜKÖR 1983.XX.évf. 18.sz.17.o.

SZERZ

munkavégzésre irányuló egy

mely létrejött egyrészről a MTA Müvész
u. 62.), másrészről

név: . . . . . .

főállásu munkahelye: . . . .

állandó lakcime:

szem.ig.száma:

megbizott között az alábbi feltételekkel:

1. Az elvégzendő feladat részletesen:

2. A dijazás összege: Ft.
A dijazásnál alapulvett munkaköri be

KÁLLAI ERNŐ

emlitve ld.Lossonczy Ibolya

Salamon Nándor: L.I.szobrai.Győr,Vár
Városi Könyvtár Galériája
UJ TÜKÖR 1982.XIX.évf.21.sz.4.o.

ZŐDÉS
véb jogviszony létesitéséhez

zettörténeti Kutató Csoport (Bp. I. Uri

esorolás

Kallai Ernő

Hortobági Endre kiállítása
az Ótudai Pincegalériában

Magyar Nemzet 1985. X. 18.

Kállai Ernő művészeti író
műkritikus /1890-1954/.

1982.XII.1. Petőfi lo,45/Mészárosné

Láttuk, hallottuk

Az Óbudai Galériában nyílt meg egy nagyon különös, nagyon érdekes kiállítás. A kiállításnak az a címe: Kállai Ernő emlékezete. A kiállítást a Láttuk, hallottuk kritikusai közül Csapó György nézte meg.

- Először is, ki ez a Kállai Ernő, akire a kiállított művek emlékeznek, emlékeztetnek és akikre a kiállító művészek is emlékeznek ezekkel az alkotásokkal? Ki ez a nevezetes Kállai Ernő?

- Igen, vakóban híres-nevezetes. Hosszú ideig nemigen hallottuk a nevét, de akik a két háború között éltek, azok már tudták. A Pester Lloydnak volt egy kiváló kritikusa Kállai Ernő. A pályafutása viszont nem itt kezdődik.

- Igen, hát a Pester Lloyd egy konzervatívabb jellegü, nagyon színvonalas, de konzervatívabb polgári lap volt, mi viszont Kállai Ernő müvészettörténeti, müvészetszervezői pályafutásán lényegesen radikálisabb volt korábban is, később is.

- Igen, mint a magyar képzőmüvészeti életnek egy nagy szervezője, nemcsak mint kritikusa. Maga a puszta jelensége, egyénisége, ahogy szemmel tartotta az egész magyar képzőmüvészeti életet, hogy müteremről müteremre ment a tehetséges avantgardiát támogatta és tulajdonképpen a magyar basztrakt müvészetnek, képzőmüvészetnek teoretikusa volt, előfutára inkább talán.

- És egyik nagy szervező egyénisége is.

- Egy nagy szervező egyénisége, hiszen a felszabadulás után egyik kezdeményezője volt az európai iskolának és később az absztrakt müvészetnek a Galéria négy világtájhoz elnevezésü csoportosulásnak egyik lelke, motorja.

- Kitől láthatunk képet ezen az óbudai kiállitáson, mely most Kállai Ernőre emlékezik?

- Azoktól, akikkel Kállai kapcsolatban volt, ekikről irt, akikkel összejárt, akiket támogatott, stb. Talán azzal kezdeném, hogy Mednyánszky László, akivel ugyan nem járt összze, ő az egyetlen kivétel, de irt egy nagy tanulmányt. Könyv formájában meg is jelent. És hát foglalkozott sokat Mednyánszkyval. Ugyanigy szerepel Czóbel, Egry József, tehát velük már személyes kapcsolata volt, Barcsay Jenő, akikkel ő már úgy mondjam, olyan kapcsolatban volt, hogy szintén szövetséges volt. Ha szabad, még egypár nevet megemliteni. Bálint Endrének nagyon szép két képe van, Bene Gézának, Beöthy Istvánnak a régebbiek közül, Fekete Nagy Bélának, Gadányi Jenőnek, á ő már meghalt szintén - Gyarmati Tihamérnak, Jakobits Józsefnek, aki még Amerikában él, szobrász. Kassák Lajosnak, Korniss Dezsőnek, Losonczy Ibolyának, a szobrásznőnek, Losonczy Tamásnak, a festőnek és nem utolsó sorban két gyönyörü, két az utolsó korszakából, a Feketekorszakból Vajda Lajosnak.

- Nagyon izgalmasan hangzik ez a névsor. Egy pillanata úgy fel is rémlett előttem, ha ilyen óriási átással tud lenni egy müvészet-történész a magyar müvészetre, mint ahogy ezek szerint Kállai Ernő hatással volt a szervező tehetsége és a szervező befolyása révén, akkor talán érdemes is müvészet-történésznek lenni Magyarországon.

- Hát igen, hatásából is felmérhető, hogy fel-feltünik egyes kritikákban, mai kritikákban az ő megfogalmazása. Volt egy

idő, amikor megbecsülték, a két háború között, nem a hivatalos személyiségek, de mondjuk az irddalom, Avant-garde díjat kapott 1941-ben. A felszabadu és után, már említettük, közvetlenül egypár év és akkor jött egy olyan korszak, az ötvenes évek, amikor ő nem szereplhetett. És 1954-ben meghalt, úgyhogy nem volt mód arra, hogy később - mint ahogy olyan sokan mások - újul t erővel dolgozzék, hát ez nagyon szomorú.

- Hadd kérjem meg zárásul valamire. A katalógusban, amelyik megjelent a kiállításra, a legelső mondat Kállai Ernőre vonatkozik. Nagyon érdekes ez a Kassák idézet. Olvassa fel ezt az első mondatot.

- "Csend maradt utóna, mintha nem is létezett volna. Vagy azért, mert nagyon is létezett."

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-

Kállai Ernő

Gyarmathy Tihamér műtermében

Magyar Nemzet 1985. III. 8.

Kállai Ernő kritikus

Szabó Julia: Kállai Ernő idézése

Művészet, 1983. szeptember

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus

Gyarmathy Tihamér kiállítása a Magyar Nemzeti Galériában (Bécsi kapu tér 3.) nyílik június 9.-én. Budapesten Kassák Lajossal és Kállai Ernővel kötött házasságot.

Műhely sorozat.

a Magyar Nemzeti Galéria programja.

1982. június.

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus.
Klub:

2 Kedd	17.30	**Klub** Kállai Ernő, a magyar avantgarde kritikusa Előadó: Forgács Éva

A Magyar Nemzeti Galéria Rendezvénytaptár,
1982. Március hó.

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus. 2.) Folytatás.

„Most itt az ideje, hogy ajtót, ablakot nyissunk és művészeti életünknek ezt az ernyesztő, áporodott légkörét egyszer s mindenkorra kiüzzük, – írta említett cikkében Kállai Ernő a felszabadulás utáni mámoros hangulatban. Most sokkal józanabb fővel – talán éppen a tisztánlátás igényével végzett számvetés után – is hasonló dolgokat mondana.

P. Szabó Ernő: Gondolj Miro fiataljaira.

Magyar Ifjúság, 1982. jan. 1. 19. old.

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus 1) Folytatás

a Szépművészeti Múzeum megnyitása idején még mutatkozott némi esély a felzárkózásra, a 20-30-as évek ~~végén~~ művészetpolitikája azonban gondosan vigyázott arra, nehogy az esélyből valóság váljon. Ezért menesztette Hóman Bálint – írja Szabad képnek szabad művészetet! Ünnü ükkében Kállai Ernő – az ugyancsak fontolva és óvatosan haladó, de a modernek elől azért mereven el nem zárkózó finom kultúrájú Petrovics Eleket a Szépművészeti Múzeum éléről, hogy helyébe egy hatodrangú festőt, Csánky Dénest ültesse, aki a Modern Képtárat egy műcsarnoki bratkat szinvonalára sülyesztette.

P. Szabó Ernő: Gondolj Miró fiataljaira!
Magyar Ifjúság, 1982. jan 1. 19. old.

Kállai Ernő:
Művészet, veszélyes csillagzat alatt

Az utóbbi években — viták és beszélgetések során — gyakran felidézték Kállai Ernő példáját. Alakja a visszaemlékező művészek és pályatársak szemében lassan-lassan az ideális műkritikus rangjára emelkedett. Magatartását, a művészekkel való bánásmódját többnyire a mai kritikával elégedetlenek emlegették — az „igazi" műkritikus példájaként. De fölfedezték a szaktudomány művelői is, írásai nélkülözhetetlen forrásnak bizonyultak a magyar aktivizmus, a Bauhaus-mozgalom, a szocialista képzőművészeti törekvések, a szentendrei festészet és az Európai Iskola történetének feldolgozása szempontjából egyaránt. Napi kritikáinak módszeres számbavétele és kiadása azonban sokáig váratott magára. Most, halála után majd három évtizeddel végre megjelent egy, munkásságának jelentőségéhez méltó válogatás. Ez a gazdag, jól átgondolt gyűjtemény — melyet szerkesztőjének *Forgács Évá*nak igen alapos, Kállai egész pályafutásáról reális képet adó bevezető tanulmánya, jegyzetei és Kállai írásainak bibliográfiája tesz teljessé — lehetővé teszi, hogy most már a

Kritika 1982/7

vesre irányuló mozdulatában, szenvtelenségében visszafojtott érzelmek lappanganak. Meghatóan szép alakítás, mentes az „édes kiscseléd" bájolgásától. A legszebb pillanatokat a kapcsolatteremtés szégyenlősen rejtett gesztusai hozzák, mint amilyen például az apasága hírére arcát a koszlott dívány mélyébe furó, összegömbölyödő Liliom elutasító, a korábbi boldog kitörést „visszavonó" testtartása.

Babarczy — és a színészek — szerepelemzései a szereplők valóságos társadalmi helyzetéből indulnak ki. *Koós Olga* Muskátnéjában szemernyi ordenáréság sincs; egy tisztességes üzletasszony, akinek szüksége van Liliom tehetségére. *Nagy Sándor Tamás* ideggyenge Ficsurja kísérlet a pszichofizikai leépülés ábrázolására. *Fehér Ildikó* (Mari) és *Csák György* (Hugó) kettősének finom humorral rajzolt portréi, az „égi detektívek" földi valóságot folytató figurái — élükön *Jeney István* érzéketlen hivatalnoki jóindulattól csöpögő, kiváló Fogalmazójával — hibátlanul illeszkednek az előadásba, amelynek végre sikerült Molnár Ferenc külvárosi legendáját mai gondolkodásunknak is megfelelő színházi élménnyé avatnia.

KOLTAI TAMÁS

Goldoni: Két úr szolgája

A *kaposvári* Csiky Gergely Színház előzetes műsorterve szerint évad végén új magyar darab, a *Munkásoperett* premierjének kellett volna sorra kerülnie. A szöveget író Ács János azonban még nem készült el teljes egészében munkájával, s így — rendezőként — kénytelen volt más szerző-

KÁLLAI ERNŐ

megbízható tények alapján vizsgáljuk meg, milyen is volt egy igazi műkritikus.

Kállai Ernő kritikusi pályafutását a Ma munkatársaként, a legújabb művészeti irányzatok támogatójaként kezdte. Az avantgarde kritikus klasszikusan tiszta típusát képviselte ekkor: lelkesen propagálta a legújabbat és elutasította a fejlődés korábbi fázisait, megtagadta az éppen aktuálisat közvetlenül megelőző mozgalmat is, még ha korábban ő maga is híve volt neki. „Minden kompromisszum langyos veszedelem, ha mégolyan okos és kedves is" — hirdette. Türelmetlen volt, harcias: „Ez a szatíra elbúsítja a szelíd lelkű polgárokat, de nem elég cselekvő... Nem üt agyon, nem bőszít fel, csak elcsüggeszt" — írta például Schwittersről. Keményen bírálta az elavultnak, túlhaladottnak érzett törekvéseket. Különösen az expresszionizmust tartotta károsnak, a fejlődés akadályának: „Delaunay elgiccsesedett, és túl ezen megtagadta néhai kozmikus forradalmi aktivitását: expresszionista lett; az irány gyógyíthatatlan, romantikus és szentimentális terheltségével." Az avantgarde magatartás része volt a jövő megtervezése is. Kállai — hasonlóan más korabeli kritikusokhoz és teoretikusokhoz — ellenvetést nem tűrően nyilatkoztatta ki, milyennek kell lennie az eljövendő művészetnek: „...a jövő legkézzelfoghatóbb realizmusa sem lehet más, mint egy önmagában is architektúrához jutott kollektív valóságnak a formába sugárzása." — „A jövendő művészet az ábrázolás, kifejezés és forma tökéletes architektonikus egységét fogja hozni, az egyszerű sík monumentalitásában." Ennek az ideális megvalósulásnak a reményét hol Moholy-Nagy műveiben, hol Kassák képarchitektúráiban, hol Liszickij *Proun*jában, hol pedig a legújabb kinetikus törekvésekben vélte megtalálni.

De az újabb és újabb avantgarde törekvések megítélésében nem a stiláris vagy formai elemek újdonsága volt a döntő Kállai számára. Programja mindvégig az volt: „Szintézisért, stílusért verekszünk, társadalomban, világszemléletben, művészetben." Éppen ezért az eredmények értékelésében „az élet teljességének" megközelítése a kritérium. „Mert amennyire kevés a művészet teljességéhez az alanyiságában elszigetelt élmény puszta térbe ömlesztése, éppen annyira nem elég, ha szerkezeti kategóriák, logikus aprioritások üres kereteit állítjuk fel a képeken anélkül, hogy beléjük törnők és sűrítenők az objektív, reális élet alaktalan és ezeralakú materiális, vitális lényegét. Emberi és alkotó szuverenitásunk csak az anyag és szellem kollektív vagy kozmikus tényein át válhatik teljessé. Különben világszemlélet és életbe vezető út helyett megint csak magunkra hagyott örökös légtornászai leszünk a mindenkori legújabb és legeslegújabb agyafúrt formatrapézeknek" — írta egyik legkorábbi cikkében, már 1921-ben.

Kritikusi magatartásának döntő fordulata azonban csak 1925 körül következett be. Lendületes aktivizmusa, a megtervezhető jövőbe vetett hite, voluntarisztikus türelmetlensége — feltehetően a történelmi körülmények változásai és a művészeti mozgalmak tapasztalatai következtében is — megtorpant, szemlélete megváltozott, türelmesebbé, megértőbbé, nyitottabbá vált, tudomásul vette. elfogadta az egymás mellett élő irányzatok tarka sokféleségét, az újdonság és jövőre orientáltság helyett más kritériumokat választott. A fordulatot, új kritikusi alapelveit legnyilvánvalóbban az *Ideológiák alkonya* című írása dokumentálja: „A konstruktivizmus vagy bármely más irány, szintúgy az architektúra vagy mozi, vagy színház művészi egyeduralma az életen: ideológiai légvár, utópia, fikció... föl kell adnunk az izmusokba való elzárkózást. És ebben az esetben a művészet sokoldalú, különböző arcú elevenségén egy kritikai szempont uralkodhatik csak: a kvalitás szempontja, mely a stílszerűség és a mesterségbeli tökéletesség követelményeit foglalja magában." Ezzel a szemléleti fordulattal egyidőben témaköre is kitágult, a konstruktivizmus és a képarchitektúra képviselői mellett egyre nagyobb figyelmet szentelt a magyar hagyományokhoz szorosabban kapcsolódó művészek munkásságának. Czóbel, Márffy, Tihanyi, Egry után hamarosan sort kerített az akkor legfiatalabbakra is, az elsők közt fedezte fel például Bernáth Aurél jelentőségét. Érdeklődése a következő években sem lankadt, sőt hazatérése, 1935 után egyre újabb és újabb tehetségek mellett tette le voksát. Lelkesen méltatta Derkovits, Kmetty, Bokros Birman művészetét, de megértő jóindulattal írt az akkor még pályakezdőnek számító Dési Huber, Barcsay, Vajda Lajos, Borsos Miklós és Szalay Lajos eredményeiről is.

A türelem, a megértés, a nyitottság azonban nem jelentett kritikátlanságot. De az értékelés, a kvalitás megítélése többnyire nem volt bántó, mert Kállai megállapításai mögött — a részletekre vonatkozó szigorúbb megfogalmazások ellenére — ott érződött a művész tehetségének feltétlen tisztelete, a kritikus hite abban, hogy a művész képességei többre hivatottak, hogy a tanács, a jó irányba való útmutatás kihozhatja a művészből az optimális megoldást, a képességeinek-lehetőségeinek megfelelő műalkotást. „Valójában minden stílust csak a maga belső szükségszerűsége felől lehet megítélni, nem pedig vele összeférhetetlen, rajta kívül álló, tehát formalisztikus szempontok alapján" — állapította meg a már idézett *Ideológiák alkonyá*ban. Ezt a belső viszonyítási rendszert alkalmazta egy-egy művész teljesítményének értékelésekor is: „Márffy hosszú évek tévelygő problematizmusa után végre ismét megtalálta a kapcsolatot festő mivoltának egyik eredeti, elsődleges összetevőjével" — írta a helyes utat megtalált művész biztatására. De legszigorúbb bírálatai is ezt a módszert követik. Csók Istvánról mondja egy helyütt: „Miért állították ki tehát Drezdában pont a Magdolnát és a Vámpírokat, ezt a két kompromittáló tévedést, mely az impresszionizmusnak »vallásos« és »fantasztikus« hangulatokkal való »elmélyítése« kívánt lenni, de nem egyéb az impresszionizmus és benne sajátosan Csók határainak rutinos meghamisításánál? Csók erotikája, mely kétségtelenül egyik legerősebb összetevője művészetének, ebben a két képben valahogy túlságosan »hatásra« célzóan érvényesül... Ízig-vérig impresszionista talentumát igazán kár volt tehát Drezdában véka alá rejteni." Általánosan is megfogalmazta ezt az elvet: „Mindig többé-kevésbé katasztrofális balfogásokkal jár, ha a művész a maga érzékletének egyéniség szabta, természetes határain túllendülve »akar« valamit." Persze a megingás, az eltévelyedés oka lehet a könnyebb megoldások keresése, az üzleti szempontoknak való behódolás. De ha igazi tehetségről van szó, akkor Kállai bíráló módszere itt is hasonló: „Pedig Hincz Gyulától nemcsak az álkultúra »ízléséhez« szabott művészkedés, hanem komoly művészet is telik. Újabb képei között is akad olyan, amely nemesebb formai érzékre vall. Egy-egy korábbi tájképén, csendéletén vagy rajzos tanulmányfején a mélység gyönyörű, sötét tüzével, az ábrázolás lényegre ható, elemi erejével találkozunk. Éppen ezért illeti Hincz Gyula mondén tetszelgését beható és kíméletlen bírálat. Kivételes tehetségű művészről van szó, akinek kár eltévelyednie."

Szigorú és következetes kritikusi elveit Kállai a felszabadulás után is alkalmazta a megújuló művészeti életben. Ismét kereste az új tehetségeket, de figyelmeztetett az újabb veszélyekre is: a közérthetőség jelszava mögé megbúvó giccsre, „a mindenkori kereslethez alkalmazkodó festők" ügyeskedéseire, a vezércikkművészet buktatóira. Alapelvei nem változtak: egyik utolsó cikkében Czóbelt, Egryt és Márffyt emelte ki példaként, „akik féltékenykedés és rosszmájúság nélkül, a föltétlen szellemi türelem és szabadelvűség nemes elve szerint tartják tiszteletben az utánuk következők célzatait és eredményeit". Sajnos Kállai megértése, toleranciája és nyitottsága nemcsak a politikai türelmetlenséggel került összeütközésbe. Elhallgatását, kiszorulását a művészeti közéletből a művésztársadalom éretlensége, egyes művészeti irányzatoknak a rohamos elszegényedés irányába ható kizárólagosságra való törekvése is nagymértékben elősegítette. Szellemi öröksége, kritikusi magatartásának példaként ható ereje azonban nem veszített el időszerűségét. *(Corvina)*

TÍMÁR ÁRPÁD

renitás, elegendő virtus, zsenialitásához mért éleslátás, hogy idejében megragadja sorsa kormányrúdját. Papírlapok zörgő avarában gázol Bolyai János; mint szemetet tapodja egy forradalmian új világfelfogás képleteit.

A tárgyhoz igazodóan racionális és matematikusan tiszta darabértelmezés *Gágyor Péter* rendező és *Szigeti László* dramaturg érdeme. A fekete és fehér szín kontrasztjában, zárt végleteiben találtak rá mondandójuk képi és jelképi megfelelőjére. Gágyor — mint a kitűnően szerkesztett műsorfüzetből kiderül — az „Ecce homo dialecticus" meggyőződésével mutatja föl a monodrámát. „Jaj annak az embernek, aki nem jutott el a bölcsesség azon fokára, amelyen önmagát tragikus helyzetében is megmosolyogja. És többszörösen jaj annak a népnek, népcsoportnak, amely nem tudja megmosolyogni önmaga (vagy legféltettebb kincse: múltja) heroizmusának groteszkségeit" — vallja; s ennek szellemében instruálta színészét. Koncepciója, remek ötletei ellen csak egy ponton emelhető kifogás: a tetőtől talpig feketébe burkolt-fátyolozott, szimbolikusnak szánt nőalak új és új színrelépése megtöri a monodráma egységét. Eldöntetlen a figura szerepe (látja-e őt Bolyai vagy sem? s látja-e ő Bolyait?), így kiütközik, hogy sokszor csak szcenikai kényszerűségből, mintegy kellékesként van a színpadon.

Kocsis István talán legjobb drámájának ez az interpretációja, Csendes László színészi ereje kiemelkedő előadást hozott létre. Legemlékezetesebb pillanataiban úgy izzott föl a játék, mint egykoron Darvas Iván megjelenítésében az *Egy őrült naplója*.

(—más)

Arthur Miller: Pillantás a hídról

Eddie Carbone modern végzettragédiája nem először és nyilván nem is utoljára szerepel magyar színpadon. Mégis, az emlékezetes 1955-ös Madách-beli produkció óta alig voltunk tanúi revelatív erejű előadásának. A *József Attila Színház* idei bemutatója sem az. A munkástémába oltott klasszikus dramaturgiájú sorstragédia szinte kínálta magát a műfaji egysíkúsággal küzdő *József Attila Színház* repertoárjába. Hogy mégsem lett igazi élmény az előadás, azt a rendezői-színészi darabértelmezés hiányában keresném. Miller drámáját ugyanis — bármennyire tiszteljük is a klasszikusokat — ma csak újraértelmezve, a végzetszerűséget esetleg megkérdőjelezve vagy idézőjelbe téve, a figurák egymáshoz való viszonyában a hangsúlyokat kiemelve, illetve átalakítva, egyszóval korszerűsítve lehet sikerrel előadni.

A József Attila Színházban mindez nem történik meg, *Berényi Gábor*, a rendező alig képviselteti magát az általa jegyzett előadásban. A puritánul berendezett, jellegtelen színpadon egyszerű, külön jelentéssel nem bíró jelmezekben a színészek pusztán *elmondják* Eddie Carbone félelmetes feszültségű tragédiáját. A színtelenség, a rossz értelemben vett puritánság nemcsak látványban teszi igénytelenné a produkciót, de a darabbeli drámaiság kibontakozásának is árt. A finom árnyalatok, jelzések, gesztusok alapvetően hiányoznak ebből az előadásból, sok viszont a darabos, elnagyolt, csiszolatlan elem mind a színészi összjátékban, mind az előadás vizuális, akusztikai összképére nézve. A színészek többnyire régi, rutinszerű gesztusokból építkeznek. *Horváth Sándor* dühkitörései ellenére is erőtlen marad Eddie szerepében. *Szerencsi Éva* túlzottan „tűzről pattant", sokszor mesterkélt, nem tudja árnyalni, visszafogottan jellemezni Catherine figuráját. Beatrice alakjában viszont szép pillanatokat kapunk *Kállay Ilonától* és kitűnő, egyszerűségében méltóságteljes *Kránitz Lajos* is.

— katona —

Bucz–Havas: Helyzetkép az amatőr színjátszó mozgalomról

Adataiban igen gazdag, következtetéseiben azonban túlzottan is mértéktartó tanulmány *Bucz Hunor* és *Havas Gábor* munkája. Valóban „helyzetjelentés" egy alaposan elemzett felmérés alapján.

Az amatőr mozgalommal kapcsolatban igen sok szó esik mind arról, hogy az menynyiben járul hozzá a személyiség kiteljesedéséhez, az igazi művészet mélyebb megértéséhez, mennyiben gazdagítja az egyén — s vele a társadalom — életét, mind arról, hogy az amatőrködés sokszor az úgynevezett ellenkultúra megnyilvánulása, a „hivatalos" kultúra, művészet „manipulációja" elleni tiltakozás, a társadalom megállapodott keretei közül való kivonulási szándék kifejeződése. E felmérés főképp az amatőr színjátszó mozgalom belső, illetve közvetlen környezetével való konfliktusait, problémáit mutatja be, nem sokat törődve magának a mozgalomnak e kettős arculatával. Talán lehetetlen is volna a fenti világnézeti-esztétikai megkülönböztetést számszerű formák közé szorítani. Alkalmazott eljárásukkal viszont igen plasztikus képet sikerült adniuk azokról az életformabeli gondokról, anyagi nehézségekről és társadalmi előítéletekről, elvárásokról, amelyek a mindkét értelemben vett amatőr színjátszó mozgalom kibontakozását megnehezítik. *(Művelődéskutató Intézet)*

-zappe-

Rontás és reménység

Nehéz meghatározni, milyen film is tudajdonképpen *Moldován Domokos* új alkotása, a *Rontás és reménység*. Lehetett volna néprajzi film (a rendező eddigi munkássága alapján várhattuk ezt), a cigány folklór és a mai nagyvárosi foklór keveredésének leképzése. Nem lett az; a filmben szereplő cigányok nem saját etnikumuk kulturális örökségét „hozzák". A főhős, Erzsike, akit megszédítenek „varázslataikkal", szintén nem képvisel semmiféle jellegzetes tudatréteget, csupán egyetlen, szélsőségesen extrém esetet. Lehetett volna Moldován filmje művészi felkiáltójel is, figyelmeztetés egy veszélyes és új jelenségre; megkereshette volna annak mélyebben rejlő, az átmeneti társadalomba ágyazott okait, hogy a cigányság egyik lumpenrétege miért van jelen a városi bűnözésben mind nagyobb arányszámban s ez a tény mit és hogyan torzít az egész népcsoport megítélésének optikáján. A Rontás és reménység nem ezt teszi, inkább megnyugtat, hogy valójában nincs is semmi baj, hiszen a főhős pénzét kicsaló társaság is „végső soron" jót tesz áldozatával, feloldja magányát, közvetve élettárshoz segíti. Lehetett volna ez a film kísérlet a dokumentarizmus megújítására, de éppen dokumentatív hitelével van gondunk, hiszen nem tetten ér, hanem művileg rekonstruál egy történetet, „újból eljátszatja", a civil szereplők közé hivatásosat sorol be, a tárgyaláson a „felkért" közreműködők éppúgy jelen vannak, mint a valóságosak és így tovább. De nemcsak a fikció tettenérhetősége zavaró ebben az „igaz történet"-ben; feszélyező és kínos az is, ahol „egy az egyben" a natúr valóságot kapjuk, mintha privát ügyeket lesnénk ki indiszkréció vétkébe esve, kulcslyukon leselkedve. Dokumentálni ez a film sajnos csak indirekt módon dokumentál valamit: azt a viszszatetsző alkotói divatot, mely kazalba hányva, átgondolatlanul szór elibénk jelenségeket a mindenáron akart érdekesség bűvöletében.

N. V.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Kállai Ernő, műkritikus, művészeti író

Könyvvilág
1981 APR

(1890–1954)

1021

Kritikus, veszélyes csillagzat alatt

Ha azt mondom, hogy nagy adósságot törlesztett a magyar könyvkiadás Kállai Ernő kritikáinak összegyűjtésével, akkor csupán a tett egyik felét ismertetem. Kétségtelen tény, fájó igazság méghozzá, hogy az 1954-ben elhunyt Kállai Ernő műkritikus neve majdhogynem feledésbe merült, ma csupán a szűk szakmai közvélemény tartja számon kivételes jelentőségű munkásságát, azonban még ez a nem nagy kör is csak hírből ismeri, mert szöveggyűjteményekben újraközölt néhány írásától eltekintve, tanulmányai és cikkei az elmúlt harminc esztendőben nem jelentek meg; a régiek pedig ma már nehezen hozzáférhetők, vagy éppenséggel külföldi folyóiratokban találhatók.

Most, hogy Forgács Éva jóvoltából egybegyűjtve és értő bevezetőtől kísérve felsorakoznak Kállai Ernő legfontosabb írásai, kiderül: nemcsak Kállaival voltunk igazságtalanok a hallgatással, hanem önmagunkkal is. A magyar szellemi élet, azon belül is a képzőművészeti gondolkodás szegényebb azáltal, hogy mind a gyakorlatból, mind az elméletből kiiktatódott életművének megannyi tanulsága.

Ebben a rövid kis híradásban nincs mód arra, hogy valamennyire sort kerítsünk, néhányat a legfontosabbak közül azonban megemlítenék.

Első benyomása az lesz az olvasónak, hogy a kritika nem feltétlenül efemer műfaj. Újsághoz és napi aktualitáshoz kötődik, ez vitathatatlan, de az is, hogy aki Kállai Ernő felkészültségével és igényességével műveli a képzőművészeti publicisztikát, az maradandó művet hoz létre. A kötet varázsa nem utolsósorban abban van, hogy Kállai kortársként tesz évtizedekre érvényes megállapításokat. A születő fasizmus dermedő légkörét érzékelve mutat rá például már a húszas évek végén — a harmincas évek elején arra, hogy a szürrealizmus borzongásai mögött katasztrófát sejtető jelenségek izmosodnak, egyre fenyegetőbben.

Nem kevésbé rokonszenves a kritikus elfogulatlansága. Vagy talán inkább azt mondanám: tág szellemi horizontja, hisz, mint minden szuverén kritikusnak, Kállainak is voltak favoritjai. Tág szellemi horizontján azt értem, hogy mindig az akkor legjelentősebb művészi mozgalom mellé állt támogató ideológusként. A húszas évek első felében a konstruktivizmus, majd az emberi értékek fenyegetettségét közvetítő bioromantika agitátora, a harmincas évek elején Derkovits egyértelmű méltatója, a háborút megelőző és követő időben az Európai Iskola körében találjuk. Igazodása mögött nem eklektika rejlik: a konstruktivizmust bírálja utópizmusáért, a szürrealisták híveként sem habozik méltatni a Gresham csendes piktúráját, az Európai Iskola tagjaként Czóbelt, Márffyt, Bokros Birmant is felvonultató kiállítást rendez. Vagyis: a magyar képzőművészet minden árnyalatát ismeri és értékeli.

Kállai (ez a mostani kötetben közölt és az ide nem férő írásokból egyaránt kiderül) kritikus volt, azaz szigorú. Szigora azonban a műalkotások olyan mély rétegeinek (eredendő hibáinak és erényeinek) érzékeléséből fakadt, hogy ítéletét nem lehetett nem respektálni — sem a kortársaknak, sem az utókornak. Kivételes érzéke volt ahhoz, hogy a művészet műhelykérdéseiből kiindulva általános megállapításokat tegyen. A művészeknek a műértő, a művészettörténésznek az elemző Kállai szolgál revelációval, a művészetet kedvelő olvasónak pedig az, hogy lám, a bonyolultnak és idegennek mondott modern művészetről is lehet érzékletesen, szenvedélyesen és érthetően szólni.

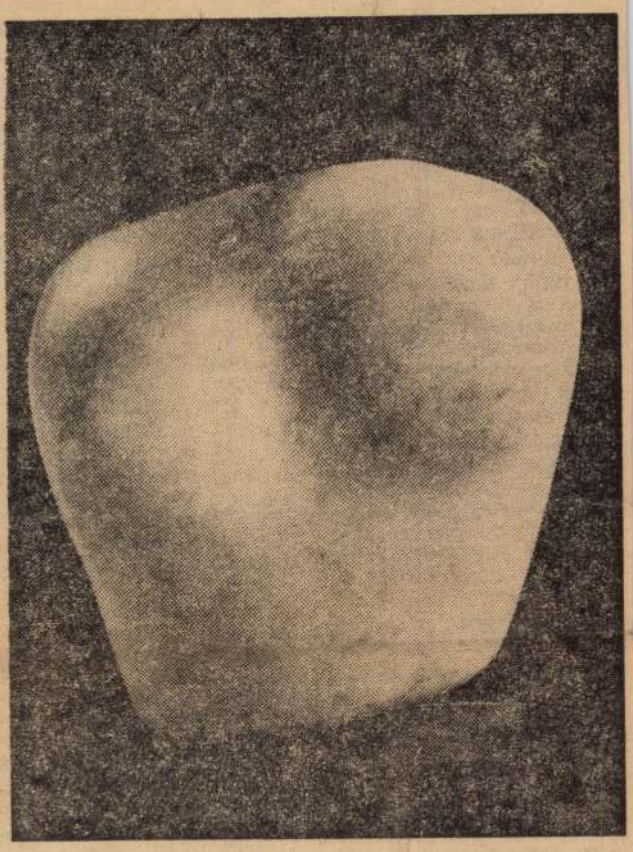

Borsos Miklós: Torzó

Vadas József

(Kállai Ernő: Művészet veszélyes csillagzat alatt. Válogatott cikkek, tanulmányok. Corvina. Művészet és elmélet, 552 oldal, 72 fotó kartonált, 74 Ft.)

felfedezésekkel a múltba szorul vissza, s így kényelmetlen lesz már folyton másra és másra húzni rá a „huszadik századi" (értsd: „legmodernebb") megjelölést... De mindezt szem előtt tartva is bizonyosnak látszik, hogy még ma is teljes érvényben van Hans Krebs Nobel-díjas biokémikus jó másfél évtizede tett megállapítása: „Századunkban csupán két alapvető tudományág mutat *valóban* alapvető előrehaladást: az atomfizika az első, amelynek fejlődése a kvantummechanika megteremtéséhez és az atomenergia fölszabadításához vezetett el, a második pedig a biológia, nevezetesen a molekuláris biológia, amely a biokémia, a biofizika és a genetika összeolvadásából született meg, s olyan alapvető biológiai jelenségek megértését tette lehetővé, amelyek még egy nemzedékkel korábban is a tudomány számára teljesen megközelíthetetlennek látszottak."

Hol vagyunk mi, érdeklődő laikusok ebben a rohanásban, számít-e ránk a tudomány, s mi számíthatunk-e arra, hogy lépést tartsunk vele — a *megértés* mezején? (Érdeklődő laikusnak aligha nevezhető más, ezt szögezzük le, mint aki legalábbis a tudományos világépítmény korábbi szintjeire némi — nem okvetlenül jelentéktelen és csekély — erőfeszítéssel, tanulással már fölhágni igyekezett. Hiszen valamelyes önkéntes előképzés nélkül egy-egy forrongó tudományág *legújabb* problémáinak közelébe nem kerülhet az ember.)

Nos, a tudomány — legjobb képviselőinek személyében — igenis számít ránk. Hajlandó megosztani velünk gondjait és eredményeit. Néha bizonyos fajta leereszkedéssel. Ez sem rossz: hasznos. De néha viszont csodálatos módon mindenfajta leereszkedés

anyag s
ezt kuta
dése teh
tárul itt
nyoma s
mák és
nikus sz
utóbbiak „történeti előzményként" való, szokásos tárgyalásának. Watson könyve így a dialektikus gondolkodás példás megvalósítója.

(James D. Watson: A gén molekuláris genetikája. Medicina. 680 oldal, kötve 175 Ft.)

Még Watson munkája után is roppant érdekes kézbe venni a hazai genetikusok jeles csapatának Orosz László szerkesztette tanulmánykötetét, a *Klasszikus és molekuláris genetiká*-t, amely a történetiség kérdésében hasonló fölfogást követ, s ráadásul néhány részkérdésben 1975 utáni, tehát csakugyan a legfrissebb kísérletek eredményeiről is tájékoztat. A genetika logikájára, sorrendbe rakott, tipikus példák elemzésével, kétségkívül rávezeti az olvasót. Ámde teljesen egységes kép fölvázolásában némi hátránnyal kénytelen birkózni, s bizony nem mindig sikerrel: a didaktikizmussal, ami levezető, deduktív módszeréből következik. (Tisztában vagyunk vele, hogy egy biológiai mű értékét nemigen ítélhetjük meg stilisztikai méricskéléssel, de azért a stílus mégiscsak a módszerre jellemző; s ha lépten-nyomon a „beláthatjuk hát", „könnyen beláthatjuk" és hasonló fordulatokkal találkozunk, akkor — beláthatjuk, hogy megindul az olvasó fantáziája, s éppenséggel a tanító bácsi figyelmeztetésre emelt mutatóujját idézi föl...)

(Klasszikus és molekuláris genetika. Akadémiai. 360 oldal, kötve 97 Ft.)

magvak, hanem részterméssek) biológiájával foglalkozik. Szándéka szerint elsősorban mezőgazdászokhoz szól, de — s ebben van nagy erénye — az általános és növénygenetikai kutatások eredményeinek számbavételével, a gyakorlati mezőgazdasági munkák számára is hasznot hajtó ismertetésével voltaképpen a nem szakembereknek is élvezhető. Átfogó, szemléletformáló „ismeretterjesztő" munkát sikerült írniuk a tanulmánygyűjtemény szerzőinek.

(A magbiológia alapjai. Akadémiai, 391 oldal, kötve 104 Ft.)

Friss olvasmányaim közül a fentiek mellé sorolható egy tulajdonképpen nagyon elütő műfajú, remek könyvecske is: dr. Czeizel Endre ismeretterjesztő célzatú munkája, *Az orvos-genetikus szemével*. A közhelyes cím eredeti próbálkozást jelöl; műfajára nézve a naplójegyzetek és az esszésor között áll a könyv. A humángenetika számos gondját sikerül megosztania a szerzőnek azokkal, akik a leginkább rászorulnak: kedves, laikus mindnyájunkkal. Az irodalom, a művészetek közismert nagyjainak példáin, olykor mulatságos anekdotákkal fűszerezve végzi genetikai tanácsadó munkáját. A tárgy és a népszerű szerző személye különben már magában is biztosíték arra, hogy a könyv nem fog raktárakban porosodni.

(Dr. Czeizel Endre: Az orvos-genetikus szemével. Minerva. 352 oldal, kötve 50 Ft.)

Csala Károly

iának közé! c. kötetéből

1021

Kállai Ernő emlékezete

KÁLLAI ERNŐT — akinek munkásságát és emberi alakját január 29-én (halálának 20-ik évfordulója alkalmából) emlékülésen idézte fel a Magyar Képzőművészek Szövetségének művészeti írói szekciója — a XX. század magyar műtörténészei, kritikusai, esztétái és művészetszervezői között megkülönböztetett hely illeti meg... Amiként a századfordulón Lyka Károly a nagybányai művészek, Bölöni György pedig — 1910 körül — a Nyolcak propagátora volt, — úgy Kállai a két világháború közötti (és a második világháború utáni) legértékesebb művészeti törekvések támogatására, a Bauhaus-gondolat népszerűsítésére, Kozma Lajos, Derkovits, Ferenczy Noémi, Czóbel, Bokros-Birman, Szalay Lajos, továbbá a magyar szürrealista és nonfiguratív festők (elsősorban Vajda Lajos, Korniss Dezső, Lossonczy Tamás és Martyn Ferenc) elismertetésére tette fel az életét.

Az 1890-ben született Kállai a tanári diploma megszerzése és külföldi tanulmányutak után végigharcolta az első világháborút, környéki iskolában tanított. 1920-ban — nem érezve jól magát a „szegedi gondolat" és a tiszti különítmények Magyarországán — Berlinbe költözött.

A 20-AS ÉVEK második felében Kállai a dessaui Bauhausnak volt a tanára; ő szerkesztette a híres képző- és iparművészeti iskola folyóiratát is. A náci hatalomátvétel után a Bauhaus működése lehetetlenné vált, s Kállai — orosz származású feleségével hazatért Magyarországra.

A másfél évtizedes németországi tartózkodás időszakában sem szakadt meg kapcsolata a hazai művészeti élettel; munkatársa volt az „Ars Una" és a „KÚT" című folyóiratoknak, s 1925-ben Budapesten napvilágot látott „Új magyar piktúra" című könyve, amely egyrészt találóan jellemzi a század eleji magyar festészet legfontosabb mestereit (Rippl-Rónai, Gulácsy, Kernstok, Nemes Lampérth, Uitz stb.), másrészt művészetünk nemzeti jellegéről is sok figyelemre méltó s ma is érvényes megállapítást tesz. Kállaira — világosan kitűnik ez fejtegetéseiből — erősen hatott a marxizmus: *„A polgárság teremtette a tőkét és a tőke nemzetközi nagyhatalma egész sorát növesztette nagyra az olyan erőknek, amelyek végeredményben a tőke és vele a polgárság sírját készülnek megásni..."*

MAGYARORSZÁGRA VISSZATÉRKEZVE Czóbel Béla munkásságát dolgozta fel önálló kötetben (1934). Esszéit, cikkeit, tárlati beszámolóit a „Magyar Művészet", a „Nyugat" (itt jelenik meg a Patyomkin című Eizenstein-filmről szóló írása is...), a Kommunisták Magyarországi Pártjának legális folyóirata: a „Gondolat", a haladó polgári „Korunk Szava" és a „Nyugat" utóda, a „Magyar Csillag" közli.

Kállai Ernő bátor, engesztelhetetlen ellenfele volt a fasizmusnak... Egyik tanulmányában — amely a 30-as évek végén jelent meg a „Magyar Művészet"-ben — kemény ítéletet mond *„a humánum sötét kerékbetörői és megcsúfolói"* felett, — félreérthetetlenül célozva a náci állam barbárságára és a göbbelsi kultúrpolitika bűneire. Ugyanebben az írásában — nemes pátosszal — arról vall, hogy *„nincs ma magasztosabb küldetése a művészetnek, mint hogy teljes erejével minden emelkedett szellemi élet gyökerét: a szabad emberség érzületét ápolja és hirdesse."*

1936-ban ő (és Bálint György) látja el bevezetéssel azt a mappát, amely Derkovits „1514" című fametszetsorozatát tartalmazza, majd testes monográfiát publikál Mednyánszky László rembranti erejű művészetéről (1943). Baloldali gondolkodását mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy — 1943-ban (!) — szükségesnek tartja megemlíteni: a „népi demokrácia" kifejezés Mednyánszky írásaiban bukkan fel először...

1944 legelején — pár héttel a német megszállás előtt — nyomták ki átfogó esztétikai koncepcióról tanúskodó — *„Cézanne és a XX. század konstruktív művészete"* című művét, amelyet azonban a Sztójay-éra alatt nem volt szabad terjeszteni.

A FELSZABADULÁS UTÁN Kállai nagy aktivitást fejt ki: tárlatokat rendez (így pl. Márffy Ödön festményeinek gyűjteményét is ő mutatja be), részt vesz a Kodály Zoltán elnöklete alatt működő Magyar Művészeti Tanács tevékenységében, katedrát kap az újjászervezett Iparművészeti Főiskolán, cikkírója az „Alkotás", a „Kortárs", a „Szocializmus", a „Világ" és a „Szabad Szó" című lapoknak s egyik megalapítója a magyar avantgarde művészeket tömörítő „Európai Iskolá"-nak.

A dogmatizmus éveiben Kállai Ernő kiszorult a magyar szellemi életből. *„A szépség titokzatának nyughatatlan kutatója, a szenvedélyes és vidám vitatkozó"* (Berda József) húsz évvel ezelőtt — hatvannégy esztendős korában — halt meg; az óbudai temetőben nyugszik. Barátai — élükön Gyarmathy Tihamér festőművésszel — néhány évvel ezelőtt sírkövet állítottak hamvai fölé.

DÉVÉNYI IVÁN

magazin · maga

Forgácsok

Bár báránynak tetette magát, úgy acsarkodott mindenkire mint a farkas.

•

Az évek nem öregítették az asszonyt — csak születési bizonyítványa.

•

Mielőtt sikerre törekednél vedd fontolóra, vajon barátaid el tudják-e viselni a sikeredet.

•

A régi hibát beismerni néha sokkal nehezebb, mint újat elkövetni.

Az ifjúság forrása

Köztudomású, hogy Richard Strauss nem vetette meg az italt. Még öreg korában is mindennap megitta a maga borocskáját. Hetvenéves volt, amikor orvosa így szólt hozzá:

— Ha nem hagyja abba a borivást, reménye sincs arra, hogy szép kort érjen meg.

— Ebben tökéletesen igaza lehet doktor úr — válaszolt nevetve Richard Strauss —, hiszen a jó bor fiatalon tartja az embert.

Gyomnövény-felderítés

A NASA szakértői nemrégiben nyilvánosságra hozták, hogy a gyomnövények ellen mintegy 20 ezer méter magasságból hatásos küzdelmet lehet folytatni, azoknak a világűrből történő megfigyelésével. A „Melon Dudaim" gyomnövény időnként ellepi Kalifornia dinnyeföldjeit. Megfigyelték azonban, hogy nem is a dinnyeföldeken okoz nagy károkat, hanem inkább a gyapotültetvényekben, lucernásokban, és a cukorrépaföldeken. Egyes farmokról az utóbbi években 60 százalékos terméshozam-csökkenést jelentettek a gyomnövény támadása következtében.

Időben és térben azonban igen nehéz felismerni, orvosi nyelven diagnosztizálni ezt a parazita növényt, amely különösen a nagy hőségben és magas páratartalom mellett szaporod[illegible] növényekben [illegible] között. Földről [illegible] is a csörgőkígyók miatt [illegible] derítés.

Az amerikaiak 20 ezer méter magasságból mesterséges holdakról készített felvételeket értékeltek, amelyek infravörös filmre készültek, és amelyeken az említett gyomnövény lila színben volt felismerhető. A világűrből készített felvételek értékelésénél kitűnt, hogy az egyik farm 32 hektáros területén valószínűsíteni lehetett az említett gyomnövény előfordulását. A szakemberek remélik, hogy ez a mesterséges holdas módszer a jövőben be fog válni a Melon Dudaim felderítésénél. A földről ugyanis 1000 hektár átfésülése 60 ezer dollárba kerülne. Ebben az esetben a mesterséges hold gazdaságosabban dolgozik.

Koronázási „tortúra"

Birendra Bir Bikram Sah Devast febr. 24-én koronázzák Nepál királyává. Az ünnepség keretében a szerzetesek vízből, tejből, joghurtból és vajból készült fürdőben „tisztítják meg" az uralkodót, elvezetik egy hangyaboly előtt, majd megáldják a Gangesz vizével. Az ünnepségre már 300 vendéget meghívtak, köztük Károly angliai herceget is.

Törvény a névadásról Brazíliában

Manuel Carrera brazíliai állampolgár rendkívül furcsa keresztneveket választott gyermekeinek: Függetlenség, Mussolini, Hitler, Lima utolsó szülötte, Epilógus. Végül is a ha[illegible] megtiltja, hogy olyan keresztnevet válasszanak a gyermekeknek, amelyek miatt felnőtt korukban nevetségessé válhatnak. A törvény egyébként komoly pénzbüntetést is

Péntek, tizenharmadika

Négy évvel ezelőtt villám csapott abba a repülőgépbe, amelyen utazott. Péntek 13-a

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., Üllői út 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
Tolnamegyei Népújság
1975 FEB 9

Magyar Nemzet
Hétfő, 1983. január 3.

KÁLLAI ERNŐ

Két kiállítás

Avantgard klasszikusok

Két budapesti kamarakiállítás ad újra lehetőséget, hogy elgondolkodjunk az avantgard jellegéről, jelentőségéről.

A dada Magyarországon

Óvatos cím. Nem azt mondja, hogy volt *magyar* dada művészet, hanem, hogy a dada *nálunk is* jelen volt, hatott. S ez — tagadhatatlan.

A *dada* századunk első harmadának művészeti forgatagában a főszereplők egyike. Nincs olyan gondosan kidolgozott, irodalmi értékű elmélete, mint a kubizmusnak, nem olyan vérre menően komoly és sorsdöntő, mint a szupermatizmus, és nincs az egész világ megváltoztatására programja, mint a konstruktivizmusnak. Egy gúnyos *„nem"* Európa háborús illúziók utáni másnapos állapotában. Kassák Lajos megfogalmazásában: *„A dadaisták meg akartak szabadulni terhessé vált emlékeiktől, úgy vélték, hogy a múlt és jelen minden adottsága megérett a lerombolásra. De ezt a romboló szándékot nem a cinikus hitetlenség, hanem az optimista hitet már-már elnyelő kétségbeesés táplálta."*

Ha ez a *dada* társadalomtörténeti lényege, akkor nyilvánvaló, hogy művészeti elvei nem születésekor, a tízes évek végén hatottak Magyarországon, hanem néhány esztendővel később, s akkor is elsősorban Kassák Lajos Bécsbe emigrált körére.

Erről szól az a nagy lelkesedéssel, de kevés eredeti dokumentumból összeállított kiállítás, amely az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészkarának Klubjában, a Pesti Barnabás utca 1. szám alatt tekinthető meg január közepéig. *„Tagadásokból" nehéz látványos kiállítást összeállítani:* nem csak az pótolhatatlan, ami elveszett, vagy elpusztult, hanem még inkább az, ami már születése pillanatában le akarta rázni magáról a műtárgyiasulás avitt formáit. Márpedig az igazi *dada* fütyült arra, hogy meghódítsa a múzeumokat. Már csak azért sem könnyű bizonyító eljárást lefolytatni *dada*ügyben.

Ám itt másról van szó, s ezt, ha nem is a kiállítás, de a katalógusban *György Péter* és *Pataki* Gábor bevezető tanulmánya hangsúlyozza: *Magyarországon nincs értelme iskolás módon tételes izmusok után nyomozni.* Kassák Lajosról lehet beszélni, Kassák köréről és lapjairól, továbbá néhány független művész-személyiségről, akik hosszabb-rövidebb ideig kapcsolatba kerültek Kassákkal. A huszas éveket megelőző és követő években — némi túlzással — Kassák kedélyállapotának változásai szerint következtek egymásra az izmusok a magyar avantgardban.

Így került előtérbe az emigráció kezdeti éveiben Kassák csalódottságával, rosszkedvével, dühével együtt a *dada*. „A feltételek megértek e hatás befogadására" — fogalmazhatnánk szakszerűbben. Lapjában, a *Ma*ban olyan szövegek, kollázsok látnak napvilágot, melyek nem tagadják meg a mozgalom korábbi szociális indulatát, de a bizonytalanságból következően másképpen, szaggatottabban, agresszívebben fogalmazódtak. A szerzők — Kassák mellett — Barta Sándor, Moholy-Nagy László, Kudlák Lajos.

Az egyeten talán igazán *dada*-személyiség a lapalapító, versépítő, filmtervező fiatalember, Gerő György, akit zabolátlan IS című folyóiratáért perbe is fogtak, míg szülei, hogy védelmezzék, megpróbálják elmebetegnek nyilváníttatni. A kiállítás az ő tevékenységét dokumentálja a legalaposabban.

A huszas évek közepétől aztán színesedni kezd irodalmi és művészeti életünk. A katalógus a Kassák-kör folytatólagos tevékenysége mellett fontos jelenségek egész sorát veszi számba, kiemelve kötődésüket a *dadához*. Említsük csak meg Palasovszky Ödön, Hevesy István és Bortnyik Sándor *Zöld szamár* színházát, Déry Tibor hatásos, a lét „örök témáját" *dada* módon feldolgozó színművét, az *Óriáscsecsemőt*, vagy Tamkó Sirató Károly akkori verseit és manifesztumait.

Kállai Ernő emlékezete

Néhány hónapja kis híján felszámolták Kállai Ernő sírját az Óbudai temetőben. A művésztársadalom kiállására volt szükség ahhoz, hogy a szerény emlékhely ne szűnjön meg végleg. Érdemes azonban az eszmékre is így vigyázni, amelyeknek Kállai Ernő, mint művészeti gondolkodó, mint kritikus a képviselője volt. És tiszteletben tartani azt a szigorúságot, amely Kállai gondolkodásmódját jellemezte.

Persze, a hétköznapi gondolkodás könnyen hajlik arra, hogy leegyszerűsítse a jelentős személyekről őrzött képet. Így vált Kassák azonossá az aktivizmussal, *Kállai pedig a „bioromantikus szürrealizmussal"*, azaz a negyvenes évek nontigurativ törekvéseinek egyik ágával. Pedig általában hamis az ilyesfajta leegyszerűsítés. Kassák racionalizmusában, láttuk, helye volt az irracionális *dadának* is és Kállai életényei is ellentmondanak e címkézésnek. Különben is, *hogyne férhetne meg egyetlen emberben az irányzatos elfogultság és a széles körű tájékozottság*, az értékek feltétel nélküli elismerése. Sőt...

Az *Óbudai Galériában* rendezett és január 9-ig megtekinthető kiállítás hajlik a leegyszerűsítésre. Bár egy-egy — nem mindig szerencsésen kiválasztott — kép erejéig sorra veszi azokat a jelentős alkotókat, akikről Kállai valaha írt (Mednyánszkyról, Egryről, Czóbelről van szó), ám a tárlat súlypontja Kállai *1946—47-es művészetszervező tevékenysége*. Az általa összeállított kiállítások művésznévsorát vették elő az emlékkiállítás rendezői, és az ott szereplő festőkről, szobrászokról szereztek be egy akkori, és ha mód volt rá, egy mai művet.

Érdemes lett volna egy kiállítás keretében a jelentős kritikus, Kállai Ernő *ízléséről* elmélkedni. Érdemes lett volna egész egyszerűen *tényszerűen bemutatni* hihetetlenül izgalmas életpályáját Kassákkal való kapcsolatától a *Bauhaus*ban végzett kiemelkedő munkáján át a *Négy világtáj* galériáig. Érdekes lett volna akkori elvei mellé felsorakoztatni *a pontosan odaillő* műveket. Vagy — más megközelítésben — végig lehetett volna kísérni egy művészeti áramlat történetét, amellyel Kállai is kapcsolatba került. Mindez *együtt* azonban *sok* egy kamarakiállítás számára. Így még, ebben a kuszaságában annyi örömünk sem marad, hogy élvezzük a jó műveket, Vajda Lajos lenyűgöző, szorongásos rajzait, *Korniss* Dezső két kis 1948-as zománcfestményét, vagy Gadányi Jenő — isten tudja, hogy hogyan idekeveredett — fényfantáziáit.

Bán András

A Marczibányi téri művelődési házban mutatta be kerámiáit P. Kertész Klára. Élénk mesevilág fogadta a látogatót. Ezt a mesevilágot nagyrészt állatok lakják — de ezek egyben hasonlatok is. Türkizzöld vízilovak fiastól: apró méreteik ellenére monumentalitást sejtető bikák. Vízibivalyon vietnami mesealak. Kutyák, mindenféle fajta. Fekete párduc, épp megfordul; kíváncsi szürke csacsi, úgy kapja föl a fejét, mintha hirtelen valami nagyon meglepőt mondtak volna neki. P. Kertész Klára képzelettársításait fejezik ki játékosan komoly állatfigurái, derűs és kedves meseviláguk sokféle mondanivalóját mégis az emberfigurák teszik teljessé, titkok tudójává. (—r)

◆

Dénes István, az Operaház karnagya, decemberben, a bécsi Volksoperben, tíz alkalommal vezényelte nagy sikerrel Kálmán Imre Csárdáskirálynő című operettjét, illetve Nico Dostal: Ungarische Hochzeit (Magyar lakodalom) című zenés művét.

A

— **Németh Mihály szobrászművész** alkotásaiból nyílt hétfőn kiállítás Sárváron, a Nádasdy-várban. A sárvári születésű, s ma is a kisvárosban élő művész ezúttal ötven szoborral és mintegy harminc bronzplakettel lépett a közönség elé, alkotásainak zöme az utolsó egy-két esztendő termése. A kiállítás február 27-ig látható.

— **A leningrádi blokád áttörésének** negyvenedik évfordulója alkalmából beszélgetést rendeznek a témáról január 3-án, csütörtökön, 15 órai kezdettel a Szovjet Kultúra és Tudomány Házában (Budapest V., Semmelweis utca 1—3.), a nagyteremben és levetítik a „Blokád" című új szovjet játékfilmet.

— **Az űrkutatás negyedszázada** címmel hangzik el előadás január 6-án, csütörtökön, délután 4 és 6 órakor a TIT Budapesti Planetáriumában. Január 7-én, pénteken ugyanebben a két időpontban Földünk bolygótestvéreiről hallható előadás.

— **A primások báljával** kezdődik az idei farsang január 6-án, csütörtökön, este 8 órai kezdettel a Hungária Étteremben. A hainalig tartó bál érdekes színfoltja, hogy ifjatal primások és énekesek is bemutatkoznak a közönségnek. Jegyek a bálra a Nemzeti Szállóban válthatók.

— **Autóbuszok közlekednek:** változásvitás miatt január 3-án, 4-én, 5-én, és 6-án a **62-es villamosok helyett** a Bosnyák tér és az Örs vezér tér között 7.30-tól 14.30-ig. Január 3-tól megszüntetik a Lehel utcai ideiglenes Volán autóbusz végállomást. A váci, a gödi, a dunakeszi és a fóti autóbuszok a Váci útra, a metró leállatához érkeznek. A Vácra, Gödre és Horányba a Bulcsú utcából, Dunakeszire és Fótra pedig a Tüzér utcából indulnak az autóbuszok. A változások miatt a Bulcsú utcában és a környező utcákban parkolási tilalom lép életbe a táblákkal jelzett helyeken. A Budapest—Kolozsvár—Marosvásárhely Volán autóbuszjárat a meghirdetett menetrendtől eltérően január 5-től továbbra is közlekedik: szerdánként 6 órakor indul Budapestről, a csütörtöki napokon pedig 8 órakor indul Marosvásárhelyről.

— **Az olasz idegenforgalom idei mérlege** jó volt, s a jövő év kilátásai sem rosszabbak. Az olasz nemzeti idegenforgalmi hivatal vezérigazgatója szerint elsősorban a külföldi valuták előnyös olaszországi árfolyamainak köszönhető, hogy például az NSZK-ból a tavalyinál 11,4 százalékkal több turista kereste fel az idén Itáliát, még a beutazó franciák, britek és dél-amerikaiak száma négy százalékkal nőtt.

— **Ismét megjelenik a The Times** a jövő héttől Londonban, kéthetes szünet után. A nagy hagyományokkal rendelkező lapnál az elektromos szakemberek sztrájkoltak, mivel sokallták feladataikat és kevesellték a fizetést. Most végre sikerült megállapodni, a kiadó megígérte új munkások beállítását, a bérkérdés megoldását azonban későbbre halasztották.

— **AZ ÚJÉV ÜNNEPLÉSE TRAGIKUSAN végződött Londonban: a Trafalgár téren összegyűlt tömegben — több mint ötvenezren tolongtak a téren — két nőt halálra tapostak, egy férfi pedig szívrohamban halt meg. A mentőknek ötszáz embert kellett szilveszter éjszaka elsősegélyben részesíteni. A tömegben igen sokan voltak erősen ittasak.**

— **Drágulások az új évben Olaszországban:** a villanyáram díját huszonhat százalékkal növelik, a postai díjszabás tizenhárom százalékkal lesz magasabb, a telefonbeszélgetések árát tizenöt százalékkal emelik. Jelentősen növelik az úthasználati díjakat is. A magyar turistáknak is jó tudni, hogy a hétszázhetvennégy köbcentis felső határú autókategóriában Milánótól Rómáig már tizennégyezerháromszáz lírát kell fizetni az autósztrádán. Az átlagos kategóriában — ezerháromszázhetvenkettő köbcentiig — pedig huszonegyezer-nyolcszáz lírát. A dízelmotorú gépkocsik adóját ötven százalékkal emelik.

— **HALÁLOZÁS:** Édesanyám, **Bogáti Dezsőné** sz. **Becz Ilona** rövid betegség után követte tavasszal elhunyt édesapámat. Hamvasztás utáni búcsúztatását január 7-én, pénteken fél tizenkettőkor tartjuk a Farkasréti temetőben. Bogáti Péter. ×

— A gyászoló család szomorúan tudatja, hogy **dr. Bíró András** ny. KÖJÁL-főorvos, 1982. dec. 17-én elhunyt. Kívánságára csendben eltemettük. ×

— Sajnálattal értesítjük mindazokat, akik ismerték és szerették, hogy zsarnai **János** kenézlői gyógyszerész hamvait, Budapesten, a Rákoskeresztúri temetőben, 1982. december 30-án, helyeztük örök nyugalomra. Gyászoló barátai. ×

— Fájdalomtól megtört szívvel tudatjuk mindazokkal, akik ismerték és szerették, hogy **Nagy Bálint** belsőépítész életének 51. évében, türelemmel viselt hosszú betegség után 1982. december 27-én váratlanul elhunyt. Temetése 1983. január 7-én, 14 órakor lesz a Rákoskeresztúri új köztemetőben. A gyászoló család. ×

— Szomorúan tudatjuk, hogy **Thomay Frigyesné** nyug. tanárnő december 26-án, életének 90. évében csendesen elhunyt. Temetése 1983. jan. 6-án, 15 órakor lesz a Farkasréti temetőben. ×

— **Köszönetnyilvánítás:** Köszönetet mondok mindazoknak, akik imádott feleségem **Szögyén Béláné** sz. **Csiky Ilonát** utolsó útjára elkísérték, vagy részvétüket fejezték ki. Szögyén Béla. ×

ŐZÓ FELHŐZET, HÓZÁPOROK

vidékén, Dél-Franciaországban és Spanyolországban ugyanakkor még tavasz a felhő és nincs jelentős csapadék. Újból hidegebb léghullám érte el a Lengyel Alföldet és a Kárpátok térségét, s hózáporokat okozott. A hideg levegő a Balkán-félsziget felé közeledik. A Balkán országaiban egyébként már az elmúlt napokban erősen

lehűlt a levegő, még Görögország déli felén is mértek fagypont alatti hőmérsékletet. Kemény hideget jelentenek a Szovjetunió északi vidékeiről, ahol napközben sem ritka a —15, —20 fokos hőmérséklet. Ukrajnában és a Fekete-tenger környékén sokfelé havazik.

Vasárnap Magyarországon a még enyhe léghullámok hatására szinte egész nap borult maradt az ég. Kisebb havazást, illetve esőt jelentettek nem egy helyről. A hőmérséklet kora délután 1 és 6 fok között alakult.

A várható időjárás hétfő estig:

Nyugat felől lassan fölszakadozik a felhőzet. Kisebb eső, majd egyre inkább hózáporok várhatók. Az északi szél időnként megélénkül. A hőmérséklet kora délután általában 1 és 6 fok között alakult.

A Duna vízállása vasárnap délután Budapestnél 260 centiméter volt.

3., 06 órára . időjárási helyzet

/// Eső
Havazás
Zápor
Zivatar
Köd
mása középpontja
középpontja

Európai időjárási körkép

1983. január 3.

Budapest	felhős	4
Ankara	felhős	1
Athén	zápor	6
Belgrád	hózápor	4
Berlin	napos	5
Bécs	napos	5
Bukarest	hózápor	2
Helsinki	hózápor	1
Kijev	havazás	—2
Koppenhága	napos	3
Leningrád	hózápor	2
Lisszabon	napos	10
London	esős	9
Madrid	ködös	8
Milánó	felhős	3
Minszk	havazás	—4
Moszkva	hózápor	—12
München	párás	2
Oslo	felhős	5
Párizs	esős	6
Prága	napos	4
Róma	felhős	8
Stockholm	felhős	5
Szófia	felhős	2
Varsó	napos	3

Kállai Ernő, művészeti író
műkritikus (1890-1954).

1021

1981.X.9. 4,25 N.

Jó reggelt!

- A könyvespolcra ajánljuk:

- A Budapesti Művészeti Hetek idején bizonyára nem lesz érdektelen megismerkedni a CORVINA Kiadó két értékes kötetével. Kállai Ernő nevét a művészetbarátok idősebb és középgenerációi jól ismerik, de a fiatalok nem sokat tudnak róla. Könyvünk szerője a két világháboru közötti időszak tekintélyes képzőművészeti kritikusa volt. Olyan korban irta birálatait, amikor sokszorosára nőtt az alkotók felelőssége. Ecsettel és mintázófával, szinekkel és formákkal többet lehetett elmondani, mint élőbeszéddel. Kállai Ernő könyvtárnyi maradandó irásából gyüjtött össze egy kötetrevalót Forgács Éva. A cim: Veszélyes csillagzat alatt. Ha szükszavu kis leltárt készitünk a kötet tartalmáról, az már magában elmondja, hogy milyen értékek hordozója a könyv. Moholi Nagy László vagy Kassák Lajos müvészetét a 20-as évek elején sokkal inkább magyarázni kellett, mint napjainkban, pedig ma is elkél a magyarázat. Századunk első felének nagy magyar alkotóiról sokat irnak ma is, az egykori kortárs értékitélete talán mégis a legfontosabb. Czóbel Béla, Egry József, vagy Szőnyi István méltatása, a jól bevált jósoatok kategóriájába is sorolható. Derkovits Gyula Dózsa sorozatáról szólván azt fejtegeti Kállai Ernő, hogy miért éppen a fametszet volt az egyedül lehetséges eszköz a müvész elképzeléseihez. Elmondja, hogy ezeket a lapokat Derkovits afféle szegények bibliájának szánta. Az 1514-es parasztfelkelés képi megidézése nem türt árnyalatokat. Csak a fekete-fehér éles ellentéteivel tudta a festő a tragikumot kifejezni. Nézzük az évszámot, a Dózsa sorozatot dicsérő irás 1936-ban született. A máig közöttünk élő mesterek idnulásának időszakát is jól meg lehet ismerni itt. Barcsay Jenő, Borsos Miklós, Wilt Tibor és a többiek már korai munkájukkal is máig érvényes birálatot kaptak Kállai Ernőtől. Mivel az október muzeumi hónap, e tárgyban is illő legalább egy jó müvet elhelyeznünk a könyvespolcon.

- Hazánk egyik legnagyobb és legértékesebb közgyüjteményét ismerteti a Szépmüvészeti Muzeum cimü kis kötet. Ez szintén CORVINA kiadvány. A muzeum történetének rövid krónikájával indul a könyv, majd az ott őrzött értékek bemutaása következik. Alaposan megismerhetjük az egyiptomi gyüjteményt és különleges mütárgyait, ezt követően az antik gyüjtemény mutatkozik be. A zömmel görög és római emlékeket őrző osztály négyezer tárgyat gondoz sok kivételes értéket. A kiállitásokon nem szereplő, raktárban őrzött kincsekből is bemutat néhányat a könyv. A régi képtárban és a régi szobor osztályon tett látogatásunk után, az euórpai hirü rajzgyüjtemény, a grafikai osztály legszebb lapjait láthatjuk. Végül a modern külföldi alkotások bemutatása zárja a sort. Ez a katalógusnak, kalauznak, kiállitásra hivogató olvasmánynak egyaránt remek kis kötet, sok szines és fekete-fehér fotóval készült. A Szépmüvészeti Muzeum cimü könyvet Czobor Ágnes szerkesztette, szerzői pedig neves szakemberek.
- Takács Margit könyvszemlét hallották.

Egy kritikus és művészeti író

— Kállai Ernő 1890–1954 —

KÁLLAI ERNŐ

„... hányszor tartottam már ott, nemcsak 1944 sötét esztendejében, de a felszabadulást követő hónapok kiábrándító, keserű tapasztalatai, gyötrelmes ínsége közepette is, hogy legszívesebben falba vertem volna a fejem, amiért annak idején nem Svájcba menekültem Hitlerék Harmadik Birodalmából, hanem hazajöttem. Hányszor kívántam, bár abban a jópolgári rendben élhetnék, ahol olyan széles, nyílt tere van a modern művészetnek ... De aztán mindig jött valami ... s mégis csak úgy döntöttem, hogy itt a helyem. Megértettem, sőt az öröm és a lelkesedés mámorító tüzével megéreztem: mit tesz az, éppen ilyen romokkal éktelenkedő, földúlt, elhanyagolt, szegény tájon valami újat, jobbat, emberibbet és szabadabbat kezdeni. Hogy csak egyet mondjak: ezt éreztem, amikor egy téli éjszakán, fűtetlen szobában, éhesen és fagyoskodva, készülő Picasso-monográfiámon dolgoztam és közben a Duna jegének robbantását hallgattam, ezt a békés célzatú ágyúzást vagy bombázást, mely az épülő új híd biztonságát szolgálta. ... Olyan jövőnek elébe szárnyaló, diadalmas perceket és órákat éltem át azon a téli éjszakán, amelyekért mindent érdemes vállalni, amelyekről egy rendezett, sima, polgári körülmények között dolgozó svájci írónak halvány sejtelme sem lehet."

Ezt a megrendült lelkesedést az váltotta ki Kállai Ernőből, hogy szaktanácsért fordult hozzá néhány paraszti származású fiatal, akik kilójával, félkilójával összeadott finomlisztért a nagyközönség, különösen a parasztság előtt addig sosem ismert és főleg sosem népszerű modern festőművészek képeit vásárolták meg. Ez a mecénási akció 1946-ban történt. Kállai mintegy 800 cikke és tanulmánya, könyve utolsói 1948-ban jelentek meg — egy kis karcolata még 1949 elején —, utolsó kiállításrendezésének éve is 1948. A személyi kultusz éveiben teljesen kiszorult a képzőművészeti kritikából és kiállításrendezői gyakorlatból, 1954-ben meghalt. Életművét és alakját ma is a hallgatás többszörösen lerakódott rétegei fedik. Ez a több mint harminc éve tartó csend annál is nagyobb fényűzés, mivel Kállai nemcsak kulcsfontosságú, máig tanulságos írásos örökséget hagyott hátra, hanem olyan közéleti működés — szervezés, kiállításrendezés, műterem-látogatás — és személyes jelenlét emlékét is, amelynek ebben a formában máig sincsen folytatása, bár hiányát minden képzőművész érzi.

Szenvedélyes, olykor elfogult, könnyen lángra lobbanó kritikus volt, aki minőségi ítéleteiben soha semmiféle kompromisszumot nem ismert. Rendszeres és alapos műteremlátogató lévén, pontosan tudta ki hol tart, országos szinten jól ismerte azt az anyagot, amelyből egy-egy kiállítás alkalmával válogathat. Ugyanakkor átgondolt képe volt a század európai és magyar művészetéről, az úgyszólván a szeme előtt készülő műveket sok szálból összesodort történeti folyamatok rendszerében látta és értékelte. Magát „kritikus és művészeti író"-nak nevezte, de kritikáinak, tanulmányainak, publicisztikájának és gyakorlati tevékenységének valódi súlyát csak egy újonnan megírandó, minden művészeti irányzatra és eseményre kiterjedő magyar képzőművészet-történet mérheti fel.

Németország: a világforradalom ígérete

Kállai Ernő 1890. november 9-én született Szakálházán, apja révén német származású-ként. Ez a tény döntő szerepet játszott életében: e nyelvi és kulturális kötődés nélkül aligha tölthetett volna tizenöt évet Németországban elismert és népszerű kritikusként, aligha lehetett volna a Pester Lloyd állandó munkatársa az ötvenes években pedig fordításból élő szabadúszó (Móricz műveiből is fordított németre). 1916-ban tanári diplomát szerzett; ekkor már sebesülés miatt leszerelt katona volt, akinek lelkes képmagyarázataira Kassák felfigyelt a *Ma* Váci utcai kiállítóhelyiségében. Hosszú ideig munkakapcsolatban álltak: Kállai, aki 1920-tól kezdve Berlinben élt, rendszeresen küldött írásokat a Bécsben megjelenő *Ma*ba, és írt Kassák később szerkesztett lapjaiba is: 1928-ban a *Munká*ba, 1947-ben az *Alkotás*ba.

Berlinben Kállai az akkori Európa forradalmi várakozásoktól túlfűtött művészeti fővárosába került, a különböző kávéházak és városrészek között megoszló kelet-európai emigránsok, forradalmárok, galériások és műkereskedők, expresszionisták, dadaisták, kubisták és konstruktivisták igehirdetőinek kavargásába. Egy sor napilapban és folyóiratban kezdett kiállításkritikákat közölni, s egy ideig szerkesztője volt a *Jahrbuch der jungen Kunst*nak, ennek a manifesztumok világától távolabb eső, igényességéről és alaposságáról ismert folyóiratnak. Munkatársa volt a Karl von Ossietzky szerkesztette *Die Weltbühne*nek, a német baloldali értelmiség e talán legfontosabb folyóiratának is. A legfrissebb művészeti áramlatok közül különösen a konstruktivizmus kerítette hatalmába: maga is azoknak a világforradalmi illúzióknak a hatása alatt állt, amelyekből ez az irányzat fakadt. A fegyelmezetten, személytelenül fogalmazott sík- és térkonstrukciókban a várva várt kollektivitás eszméjét, a tökéletes világgép modelljét látta. Az expresszionizmusban feltáruló lelki örvénylések után a gép, a technika anonim szépségét dicsérte, az egyenlőség új szimbólumát.

Kállai résztvevőként, belülről ismerte a konstruktivizmus szellemi élményét, melytől elválaszthatatlan volt a forradalmiként megélt helyzet pátosza és romantikája. Konstruktivizmussal kapcsolatos írásait nem társadalmi elméletként ésszerű megközelíteni, s nem is művészetfilozófiai írásokként, hanem inkább mint sajátos feljegyzéseket, amelyek maguk is a határán járnak annak, hogy műalkotásként lépjenek elő: hiszen amikor Kállai leír egy rendszert, amelynek sem a valóságban, sem valamely megformált műben nincsen modellje, tulajdonképpen — mai terminus technicust visszavetítve — *konstruktivista konceptet* hoz létre, szuverén hozzájárulást az irányzat művészi terméséhez.

Kállait Németország-szerte a konstruktivizmus hívének és értőjének ismerték. Ezzel függ össze, hogy 1928-ban, amikor a forradalmi illúziókat már tudományos alapon igyekeztek újból életre kelteni, Hannes Meyer, a Bauhaus akkor újonnan kinevezett igazgatója őt hívta meg a Bauhaus folyóirat szerkesztőjéül. Mint Kállai írásaiból és Meyer programjából egyaránt kiderül, senki sem tudatosította, hogy Gropius romantikus messianizmusa helyébe racionális világkép, a világtervezés helyébe tárgytervezés lépett: Gropiust éppen mint lélektelen technokratát marasztalták el, aki több gondot fordít az építkezések gördülékeny lebonyolítására, mint a leendő lakók emberi szükségleteire. Kállai ekkor nagyrészt Meyer álláspontját képviselte a folyóiratban, egyedül a Bauhaus festőinek kérdésében fordult vele szembe: hevesen ellenezte háttérbe szorításukat.

1929-ben saját lap kiadásával próbálkozott. Ez a félig komoly, félig játéknak álcázott gesztus megmaradt a *Der Kunstnarr* (A művészetbolond) egyetlen, április elsején kiadott számánál, amelynek, Kandinszkij egy írásától eltekintve, minden cikkét a szerkesztő írta. Németországi évei alatt Kállai írt Hollandiában, Csehszlovákiában, Jugoszláviában, Ausztriában és Romániában megjelenő folyóiratokba, és haza is rendszeresen küldött írásokat. Először a Pogány Kálmán szerkesztette, rövid életű *Ars Una*nak küldött tudósításokat és rövid tanulmányokat, majd a *Nyugat*nak, *KÚT*-nak, *Magyar Művészet*nek, a Szabó Pál szerkesztette *Új Föld*nek, Raith Tivadar *Magyar Írás*ának, és a kolozsvári *Korunk*nak is. Könyvet írt a magyar festészetről, amely 1925-ben egyszerre jelent meg magyarul Budapesten és németül Lipcsében: a Magyarországra küldött cikkek mellett az *Új magyar piktúra* kétnyelvűsége is jelzi, hogy Kállai éppannyira jelen volt Budapesten, mint Berlinben. Szerepe leginkább El Liszickij és Ilja Ehrenburg vállalkozásához hasonlítható, akik 1922-ben Berlinben *Vjescs, Gegenstand, Objet* című háromnyelvű lapjukban így foglalták össze céljaikat: „1. Az Oroszországban alkotókat megismertetni a legújabb nyugat-európai művészettel. 2. Nyugat-Európát tájékoztatni az orosz irodalomról és művészetről." Kállai nem programszerűen, hanem helyzetéből adódó természetességgel látott el hasonló feladatot. Az akkor külföldön dolgozó és kiállító magyar művészekkel, a csoportosulásoktól távol maradó Czóbellal, Egryvel, Szőnyivel — akik mindig mindenütt magyar festők maradtak — éppúgy kapcsolatban állt, mint az avantgarde nemzetközi áramával tartó Moholy-Nagy Lászlóval, Forbáth Alfréddal, Péri Lászlóval, és ez utóbbiakat is tárgyalja az *Új magyar piktúrá*ban.

Újra Magyarországon

1930-tól kezdve Kállai a saját bőrén is érezte a németországi helyzet rohamos rosszabbodását. Meyer elbocsátása után ő sem maradt a Bauhausban, amely rövid agóniára ítélve Berlinbe költözött. A kollektív társadalom konstruktivista utópiája eltűnt az egyre sötétülő horizontról. A művészekhez hasonlóan Kállai is elfordult a tömegek által birtokba vett „kultúrától" — amelybe egyébként az időközben divatba jött „Bauhaus-stílus" is beleértendő —, és az áruházi, fogyasztási és szellemi konfekcióárutól érintetlen birodalmakat kereste, az őszinte kifejezés lehetőségeit. Klee, Max Ernst, Miró és Arp világához került közel. A húszas évek konstruktivista felfogásához képest új tartalmat látott az individuumban, a szuverén személyiségben: már nem túlhaladott kispolgári mértéket jelentett számára, hanem az arc nélküli, mindenre kapható tömeg ellenpólusát, az értelmes és szabad cselekvés lehetőségét és képességét. Ugyanakkor érezte, hogy ezeknek a lehetőségeknek a valóságos tere egyre szűkül, az irracionális fenyegetettség érzete a művészetben is megtalálta kifejezését. Kállai ekkor alakította ki bioromantika-koncepcióját: a művészekkel együtt ő is az ösztönök mélyének tartományába vezető utakat keresste, az elemi szerves formák világát — innen az elnevezés —, mint a szellemi értékek óvóhelyét, ahol az egyre nyilvánvalóbban közelgő világkatasztrófa átvészelhető. „A művészet már a világháború előtt bebizonyította, hogy idegrendszere érzékeny előrejelzésekre képes — írta 1932-ben, *Bioromantika* című cikkében. — Nevezheti-e valaki is irreális fantasztáknak ezeket a művészeket azok közül, akik saját szemükkel is látják civilizációnk gyilkos háborús grimaszát?"

A nemzetiszocializmus elől Kállai 1935-ben hazatért Magyarországra, ahol „a német szellemi küzdőtér feszültségei után mindent túl passzívnak és puhának talált" — ahogyan egy levelében írta. Kállai hazatérése esemény volt a nyomasztóan provinciális kulturális közéletben: friss híreket és cikkeiben új hangot hozott. Még 1935-ben írt Klee, Kandinszkij, Arp, Ernst, Miró, August Herbin Magyarországon addig nemigen említett műveiről a tradíciókat méltóságteljesen őrző *Magyar Művészet* hasábjain. Ha a hivatalos eszményeket nem is ingatta meg, ez a cikk tízéves ismeretterjesztő és ízlésformáló program alapja volt. Kállainak egyrészt sikerült megőriznie a húszas évek európai forgatagában kialakult eszményeit, másrészt reálisan látnia a hazai adottságokat és lehetőségeket. Fel tudta mérni, hogy a mélységesen konzervatív római iskola álmodernségével szemben

KRITIKA
1979/11

még a Gresham-kör konszolidált művészeteszményei és művészi termése is értékmegőrzőnek mondhatók. A posztnagybányai művészetet, bármilyen kétségbeejtő visszalépésnek tartotta is, be tudta illeszteni a magyar festészet folyamatosságába; Szőnyi, Bernáth és Berény elkényelmesedő — ahogy Szőnyiről írta: „lomha álomba ringató" — piktúráját még mindig megbocsáthatóbbnak tartotta, mint a velejéig hamis akadémizmust.

Hazatérésétől fogva rendszeresen járt műtermekbe. Felkutatta a magányosan meghúzódó, megélhetési és kiállítási gondokkal küszködő művészeket, és minden lehetséges módon kiállt azok mellett, akiket jelentősnek tartott. Egyéni és csoportos kiállításokat rendezett a Fränkel Szalonban, az Alkotás Művészházban, a Tamás Galériában, az Ernst Múzeumban, s Czóbel, Egry, Gadányi, Derkovits, a fiatal Bernáth és Barcsay mellett a kritikusok között elsőként ismerte fel Vajda Lajos súlyát és tehetségét, elsőként járt Ámos Imre, Anna Margit műtermében, és sok fiatal festő felfedezése fűződik a nevéhez. De nemcsak kortársai foglalkoztatták; mint az *Új magyar piktúrá*ból kiderül, a magyar festészet múltjáról is tudott újat mondani. Egyik legfontosabb tette volt, hogy elsőként, és érdemben azóta is egyedül beszélt Mednyánszky értékeiről, és igyekezett a figyelmet kimagasló festői életművére terelni.

Fontos vonása Kállai kritikusi karakterének, hogy erkölcsi értékskálája nem mosódott össze minőségi ítéleteivel. A szocialista művészcsoport törekvéseinek szociológiai-kritikai vonatkozásait meleg rokonszenvvel, a Tamás Galériában bemutatott gyenge művészi termésüket szigorú kritikával fogadta. 1936-ban ő volt az egyetlen tekintélyes hivatásos kritikus, aki annyira komolyan vette a csoport programját, hogy műveiktől is számon kérte. A *Magyar Művészet*en kívül írt még a *Gondolat*ba, a *Szép Szó*ba, az 1938-ban betiltott *Korunk Szavá*nak munkatársa volt, dolgozott az *Új Idők*, a *Jelenkor*, *Az Ország Útja* és az Illyés szerkesztette *Magyar Csillag* számára. Az első zsidótörvények után méltatást tett közzé Ámos Imréről a *Múlt és Jelen* című zsidó folyóiratban. 1939-től 1944-ig a legnagyobb tekintélyű napilap, a németül megjelenő *Pester Lloyd* művészeti rovatvezetője volt. Ezekben az években olyan publicisztikát is művelt, amellyel nem művészeti kérdések kapcsán, hanem közvetlenül szólt hozzá a korszak szégyenteljes eseményeihez, a fajvédelem és fajüldözés megalázó témájához. „Nem vagyok én zsidó, könyörgöm, csak egyszerű zsidóbérenc!" — kiáltott fel keserűen a *Korunk Szava* egyik utolsó számában.

Félbemaradt viták

Kállai igazi nagy korszakát, egész addigi munkásságának kiteljesedését a háború utáni demokratikus Magyarország ígérte. Társadalmi, szellemi, művészeti eszményei, amelyeket 1920-tól fogva sorra alá kellett rendelnie a történelem túlereje által diktált realitásoknak, teljes fényükkel világítottak egy minden korábbinál valóságosabbnak ígérkező jövőbe. Már a felszabadulás első, még zűrzavaros napjaiban írni és szervezni kezdett. Jakovits József szobrászművésszel együtt még 1945 tavaszán modern képkiállítást rendezett Csepelen, május 20-án már a Rózsa Miklós emlékkiállítást nyitotta meg Ámos, Barcsay, Bán Béla, Bokros-Birman, Forgács-Hann Erzsébet, Gadányi, Korniss, Lossonczy és Martyn műveiből, az új magyar művészet nyilvános bemutatóinak nyitányaként. Kállai a csoportkiállítások nagymestere volt. Emlékezetes esemény volt a *Vision und Formgesetz* (Látomás és formatörvény) című kiállítás, amelyet Berlinben rendezett 1929-ben a konstruktív és a szürreális kifejezésmód együttes bemutatására; kimagaslóan bátor és szakmailag magas szintű volt az 1944 karácsonyán megnyitott *Új romantika*, amelynek katalógusában Kállai a romantikát egészen tágan: a lélek határtalan szabadságvágyaként értelmezte.

A felszabadulás után rendezett csoportos kiállításai az új magyar művészet áttekintését szolgálták, az absztrakt látásmódtól elijesztett nézők visszahódítását, dialógust mindenkivel, akivel csak lehetséges. 1946-ban nyitotta meg az *Elvont művészet* első magyarországi csoportkiállítását, a többi között Vajda Lajos, Jakovits József, Gyarmathy Tihamér, Martyn Ferenc műveiből. Ez a kiállítás részben összefoglalása volt a korszak nonfiguratív formanyelvű törekvéseinek, és azok beillesztése a magyar képzőművészet folyamatába, részben pedig népszerűsítés, érvelés az új művészek igaza mellett. Erre annál is nagyobb szüksége volt, mivel egyre hevesebb támadások érték tevékenységét és írásait. Az 1946—47-es évek egyre türelmetlenebb hangú, gyakran rossz leegyszerűsítések jegyében zajló vitái közepette a végleges állásfoglalások kikényszerítésekor Kállait is sarokba szorították. Realizmus és absztrakció sematikus szembeállításakor a magukat realistáknak nevezők szemében Kállai automatikusan egészen a másik végletig távolodott, és sok jele van annak, hogy a közemlékezetben is ez az utolsó kép róla. Kállai valóban elfogult volt, hiszen egykor minden forradalmi várakozása az absztrakt művészethez, a konstruktivizmushoz kötődött — sajtóvitáiból és egész életművéből azonban világos, hogy sosem gondolkodott ilyen kettősségekben. Amikor megrendezte a korszak legnagyobb összefoglaló kiállítását, amelynek az *1948 — A magyar képzőművészet újabb irányai* címet adta, a fiatalok mellett felvonultatta Czóbel, Egry, Márffy és Bokros-Birman műveit is, „mert — mint a katalógus bevezetőjében írja — munkásságukból az újabb irányú, fiatalabb nemzedékek sok lényeges ösztönzést, továbbfejleszthető szellemi és formai indítékot merítettek. Műveik révén nyilvánvaló a szerves folyamatosság..." Kállai olyan nagy formátumú és következetes értékrenddel lépett fel, amely elég toleráns volt ahhoz, hogy semmilyen értéket ne hagyjon elsikkadni (a legfelületesebb Márffy-művek festőiségéről, a legüresebb Csók István-képek koloritjáról is volt egy-két jó szava), ugyanakkor tévedhetetlenül hierarchikus volt, a csúcson Vajda, Derkovits és Egry művészetével, mellettük Mednyánszky, Ferenczy Károly, Czóbel, Bokros-Birman, Barcsay műveinek legjavával. Személyében olyan kritikus járt-kelt a művészek között, aki rajongásig szerette a festészetet és a szobrászatot, s a művekhez olyan közvetlen, érzéki szférában került közel — a faktúra közegében —, amely intuitív biztonságát igényelte az ítéletalkotásnál. A kompozíció és a tematika intellektuálisabb mozzanatait már Kállai is a hűvös ész segítségével elemezte, de a művekről alkotott ítélete nagy valószínűséggel már a felületmegmunkálással való találkozásakor eldőlt. Minden más kritikusnál színesebben, gazdagabban és érzékletesebben tudott írni a festői faktúráról — s talán épp a fogékonyságnak ez a módja avatta olyan sok művész meghitt jóbarátjává.

Huszonöt éve halott, a mai negyvenévesek és pályakezdők már nem is ismerik.

FORGÁCS ÉVA

Búcsú Bányai Lászlótól

Február 1-én még ott volt az újpesti Művelődési Ház különtermében rendezett Berda József-emlékesten. Itt gyűltünk össze mintegy százan, hogy a tizenhárom esztendeje halott Berda Józsefre emlékezzünk születése napján. Akkor, ott a fehér asztalnál, barátok között még terveiről beszélt Bányai László. Rekedtes hangon, suttogva, halkan, szerényen, ahogy élt az utóbbi harminc esztendőben. Asztalfióknak dolgozott. Kevés köztisztviselői nyugdíját ötszáz forint vaksági segéllyel toldották meg. Évtizede betegeskedett. A munkának élt. S annak az életre szóló élménynek, testi-lelki jóbarátságnak, ami József Attilához fűzte, kötötte. Nemcsak mint József Jolán volt férjét, hanem, mint igaz barátot.

Azon az estén is József Attiláról beszélt szűk baráti körben, az emlékest szünetében. Halk volt ez a hang, olykor fájdalmasan elcsukló, elhomályosult a sok dioptriás szemüveg, ahogy Bányai félkönyékre dűlve az asztallapon, pergette elénk a megrázó emlékeket. Ismerte József Attilát, baráti közelből; tanulmányok, könyvek, levelek, ládaszám sárguló kortörténeti dokumentumok, sok-sok négyszemközti beszélgetés őrzik e barátságot. Irodalomtörténetünket még számos meglepetés várja, ha Bányai László hátrahagyott örökségét napfényre búvárkodja a kutatás.

Hogy ki volt a csendes, halk szavú, szerény soha nem hivalkodó Bányai László? Író, költő, publicista, esztéta? Vagy csak szürke hétköznapi kistisztviselő, hivatalnok, aki kacérkodik az irodalommal? A Magyar Irodalmi Lexikon szűkszavú sorait hadd egészítse ki a kortárs, a barát. Hódmezővásárhelyen született 1904. szeptember 3-án, értelmiségi családból. Édesapja református gimnáziumi tanár. László a hetedik gyermekként születik a családban. Középiskoláit Hódmezővásárhelyen, egyetemi tanulmányait, jogi és bölcsészdoktori diplomáját Szegeden szerzi meg. Korán a helyi lap munkatársa, verseket ír, majd Juhász Gyula tanácsára áttér a prózára. A Pesti Napló, a Napkelet és más korabeli sajtóorgánum közli írásait rendszeresen. Ír szépirodalmat, társadalomtudományi cikkeket, vitairatokat, glosszákat. Első novelláskötete 1926-ban lát napvilágot Hódmezővásárhelyen Lázár lakomája címmel. Az utolsó szó jogán című regényét a Pantheon kiadó adja ki 1942-ben. A regény megjelenésekor már vihart kavar. Mellőzik, üldözik, később e könyvét zúzdába küldik. Forrásértékű az a szubjektív hangú tanulmánykötete, számos pontos életrajzi adalékkal, amely Négyszemközt József Attilával címmel 1943-ban lát napvilágot. A további József Attila-kutatásnak is hasznos adalékanyaga a „Mindenséggel mérd magad" című tanulmánykötete és több más idevonatkozó jegyzete, évtizedek kutatómunkájának ma még ládákba zárt eredménye, feldolgozásra váró nyersanyaga.

A második világháború és az azt követő évek, nemcsak a méltatlan feledést hozták számára, de fizikai fájdalmat, szenvedést, megaláztatást is. A köztisztviselőből Tükersegédmunkás, szénlapátoló, majd újból tervosztályvezető, és ismét csak segédmunkás lesz. Az egészsége közben tönkremegy, a későn jövő rehabilitáció sem javíthat már rajta. Egyetlen életmentő fogódzó az írás, a ládákba lakatolt kortársi levelezés, dokumentumok, merész írói-költői álmok, amelyek életkedvet adva fűtik, forrósítják.

Hetvenötödik születésnapját alighogy elérte, 1979. szeptember 30-án, apróbetűs szűkszavú halálhírét közölték a lapok. Emléke bennünk megmarad. Hagyatéka az irodalomtörténetre tartozik. Feltárásával ne várjunk sokáig.

KOPRÉ JÓZSEF

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus.

Lossonczy Tamás mondja: „kizárólag festői eszközöket használok. Művészetem – Kállai Ernő szavaival – érzéni világ – festői eszközökkel kifejezve. Például arra, hogy milyen szín, mekkora intenzitással jelentkezik.

Fábián László: Lossonczy Tamással.
Film, Színház, Muzsika, 1981. júl. 25.

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus

A magyar absztrakt művészet kezdetét Martyn Ferenc jelenti, „a legrégibb, legtudatosabb és legrendszeresebb absztrakt iskolázottságú művész" mint Kállai Ernő írta róla, s a másik jeles és következetes mestere Lossonczy Tamás. Első kiállítása kapcsán ugyancsak Kállai Ernő jegyezte meg, „bizonnyal sokan megütköznek azon, hogy ezek a képek nem valóságos tárgyakat, vagy élőlényeket ábrázolnak. Ránézésre pusztán csak néhány geometriai alakzat."

Csányi László: Lossonczy Tamás és az absztrakt festészet.

Népújság/Tolna/1981. júl. 26.

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus

Rózsa Gyula a „Bálint ügy vége" című politikai pamflettjében megtámadta Bálint Endrét, a nagy műcsarnoki kiállításának zárónapján, amiért – valójában segítő szándékkal – kiállt fiatal művészek mellé. – „Miért ~~nem~~ polemizált Rózsa Gyula fantomokkal, ahelyett, hogy Kállai Ernő módjára mély képanalizisekkel ismertette volna meg az olvasókat" – teszi fel a kérdést Bálint Endre.

Bálint Endre: Életrajzi törmelék X.
Életünk, 1980. 9. 750–751. old.

Kállai Ernő, iparművész

Az iskola Bauhaus-jellegű átszervezésének terve csak 1946-ban Kozma Lajos igazgatósága alatt merült fel. Ekkor került az iskolához, bár rövid időre: Gadányi Jenő, Kornisz Dezső, Kállai Ernő, stb. 50.old.

Jenő, Kornisz Dezső, Kállai Ernő, stb. 50.old.

Mezei Ottó: Az Orsz.M.Kir.Iparművész.Iskola /1880-1944/ oktatási rendszere és forrásai 37.old

Müv.Tört.Ért. 1975. XXIC. 1.sz. Bp

Kállai Ernő

Kállai Ernő teoretikus munkássága mind olyan tényezők, melyek nagyszerű lehetőségeket kínáltak a Ma sajátos stílusának kialakítá-

sához

Aczél:Passuth:Magyar müvészek az európai avantgade-ban

Alföld 1975/11/73

Hallai Ernő

Méltatás.

Harold Ulbrich: A nemzetközi szocialista művészet...
Művészet, 1978. április - 39. lap.

Kállai Ernő/1890-1954/

az 1928/29es években a Bauhaus folyoiratának a Bauhaus Zeitschriftnek volt a társszerkesztője

Kenyei Gyula:Az ipari forma története Magyarországon Akadémiai Kiadó 1974 43 ol.

Kállai Ernő

A fasizmus az Egyesült Államokba kényszeritette, de a Bauhaus hatása élete végéig alakitotta munkás ságát.

Ernyei Gyula9:Az ipari forma története Magyar országon Akadémiai Kiadó 1974 430l.

Kállai Ernő

„Vigyázat, Múcsarnok!" c. cikke a

45-46. oldalon

(Fredetiley: Szabad Szó, 1946. junius 23.)

Perneczky Géza:

Kritikai és lépek 1976 Corvina Bp.

6.

- Kállai Ernő

Martyn Ferenc a háború után csatlakozott az Európai Iskola művészeihez, de rövid idő elteltével Szentmiklóssy Tihamérral, Korniss Dezsővel és Kállai Ernővel önálló absztrakt csoportot alakított.

Lóska Lajos: Martyn Ferenc
Nagyrád, 1977. jún. 12.

Kallai Ernő

„17 tenderet rejtett arca" c. írása
a 48-51. oldalon
(eredetileg Bp. é.n. 7-11.p.)

Perneczky Géza:
Kultúrát és lépet 1976 Corvina Bp.

6.

Kállai Ernő

A Kassák körön át jutott el a Bauhausba Moholy Nagytól Kállai Ernőig több magyar művész

Ernyei: Az ipari forma története Magyarországon
Akadémiai Kiadó 1974 37.o.

Kállai Ernő

A Kassák körön át jutott el a Bauhausba Moholy Nagytól kállai Ernőig több magyar müvész.

Ernyey Gyula: Az ipari forma története Magyarországon

Akadémiai Kiadó 1974 37.o.

Kállai Ernő/1890-1954/

az 1928-29-es években a Bauhaus folyóiratának
,a Bauhaus Zeitschriftnek volt társszerkésztője.
A fasizmus az Egyesült Államokba kényszeritette
,a háboru után visszatért, ugyancsak tanitványa
Molnár Farkas.

Ernyey: Az ipari forma története
Magyarországon
Akadémiai Kiadó 1974 43.o.

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus

A Nyolcak és az aktivisták műveiből rendezett nagyszabású gyűjteményes kiállítás nemrég zárta kapuit Londonban. – A kiállításnak tízezer látogatója volt, ami magas szám Londonban. A katalógus igen drága volt, 5 fontba került, viszont gazdag dokumentumanyagot tartalmazott a korszak műveiből. Pld. Kállai Ernő írását, angol fordításba, bibliográfiát és tanulmányokat a mozgalmakról.

A magyar avantgard Londonban.

1980. máj. 8. Kossuth 12.35 (VGné).

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus

a hábovú utáni években nem tellett égetőkemencére, agyagra. Cruzéra még igen. Akkor az Iparmű-vészeti, majd a Képzőművészeti Főiskolán olyan kimagasló művészegyéniségek tanítottak, mint Hincz Gyula, Konecsni György, Kállai Ernő, Hevesi Iván.

Tandi Lajos: Kass Jánosnál.
Tiszatáj. 1980. 7. 92. old.

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus

Medgyánszky László festőművész monográfusa Kállai Ernő.

Nagy Zoltán: Medgyánszky László festészete.
Kritika, Budapest, 1979. 9. 36. old.

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus

Az egyetemes és magyar művészet legaktuálisabb kérdéseihez szólnak hozzá Kállai Ernő Berlinből küldött kiállításismertetései és Czóbel Béla művészetéről írt tanulmánya.

Szabó Júlia: a direktórium elnöke: Pogány Kálmán.

Kritika, Budapest, 1979. 3.

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus.

Kállai Ernő „Konstruktivizmus" című cikkének első mondata így hangzik: „A konstruktivizmus a legtisztább immanencia művészete."

Forgács Éva: A konstruktivizmus.
Kritika, 1980. 2. 36. old.

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus.

Ferenczy Noémi művészetéről a legnagyobbak nyilatkoztak, tartották fontosnak, hogy elmondják róla véleményüket. Műteren látogatás bensőségességét közvetítő 1935-ös írásában ma is helytálló szavakkal állapította meg Kállai Ernő: „Ferenczy Noémiben a szociális emberségű művész típusa személyesül meg."

Vadas József: Szövő nő.
Élet és Irodalom, 1979. jan. 13.

Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus.

Az utópiának ez a kritikus pontja: a harmonikusan működő, pontosan irányított rendszer képzeletbeli beteljesedése. Ezen a ponton szoktak megtorpanni. A maga részéről, idáig jutva a magyar bauhausos Kállai Ernő fogalmazott a legplasztikusabban: „Ez az újfajta, prestabilizált harmónia úgy járatná az embersorsokat, mint a villamos játékvasút vonatjai: összeütközések, katasztrófák nélkül, de közösség nélkül is."

Forgács Éva: Schlemmer-Moholy-Nagy-Molnár: a Bauhaus színháza.
Kritika, Budapest, 1979. 1. 37. old.

Kállai Ernő műkritikus, művészeti író, Martyn Ferenc kossuth-díjas kiváló művész életművi kiállítását a Budapesti Történeti Múzeumban rendezték. A kortárs kritikus Kállai Ernő elemzi írásában a művész művészetét, alkatásainak lényegét.

Művészeti Magazin.
1974. aug. 15. Televízió 20.55 M.

Kállai Ernő
grafikus

Reich Károly mestere volt a
Főiskolán.

Galambos Ferenc: Reich Károly.
MŰVÉSZET, 1972.szeptember - 18.oldal

Kállai Ern)ő

Kállai avantgarde szigorusága nem fogadta be Perlrott Csaba Vilmost, ezért minden művészeti iskolától elhuzodott.

Bodri Ferenc: Perlrott Csaba Vilmos

Látóhatár 1970/7-8 763.old.

Kállai Ernő

Kállai az elsikkadt Matisse-iskolát kéri számon Perlrott Csaba Vilmostól, a Párizsi nosztalgia helyett a város stílusiskoláinak faragatlan átvételét.

Bodri Ferenc: Perlrott Csaba Vilmos
Látóhatár 1970/7-8 763.old.

Kállai Ernő

Kmetty János krónikása

Bodri Ferenc: Kmetty János

Lálóhatár 1971/1-2 144 old.

Kállai Ernő művészeti író

az absztrakt művészek
független csoportjának vezetője

The New Hungarian Quarterly 1974 55.sz

144. old

Kállai Ernő, [ ]

Szerepet a Székesfehérvári képtárban.

Rózsa Gyula: Az Európai Iskola vizsgája 7.

Népszabadság, Bp 1973. okt. 19.

Kállai Ernő

a „MA" munkatársa volt; utóbb a Bauhaus tanára.

Kassák Lajos: Az izmusok története, Budapest, 1972

261/l.

Kállai Ernő

a „MUNKA" című folyóirat munkatársa.

Kassák Lajos: Az izmusok története.

Budapest, 1972

303 l.

Kállai Ernő

A Baushaus századunk egyik legjelentősebb művészei mozgalma s munkatársai között tudjuk Moholy- Nagy Lászlót,Breuer Marcelt,Molnár Farkast,s Kállai Ernőt.

Koczogh Ákos:A modern művészet utjai
Népmüvelési Propaganda Iroda 1972. 166.o d.

Kállai Ernő

Ista az 1936-os akvarell

Kiállítás katalógusának előszavát.

Bálint György: A toronyőr visszapillant I

Bp. Magvető 1976

630. old

Kállai Ernő

a Bauhaus tanára volt

Uj irás 1974/2
Vadas A müvészi ipartól az ipari müvészetig

Kállai Ernő

Kállai Ernő vezetésével kiváltak az Európai Iskolából éa megalakitották az Elvont Müvészek csoportját Fekete Béla, Gyarmathy Tihamér, Lossonczy Tamás, Marosán Gyula, Zempléni Magda festőművészek.

Magyar Hirlap 1973/257/6

Láncz

Kállai Ernő

Neve az Európai Iskola kapcsán említve

Dévényi Iván cikke

Vigília 73/12 854. o.

Kállai Ernő /Mátyás Péter/

A bécsi MA kritikusa, róla
szóló írás a 86-92. oldalon

Passuth K:Magyar művészek az európai avantgarde-ban
Bp.1974 Corvina

MDK

Kállay Ernő

Teljes autonómiát kap a M.Művészeti Tanács.
Szabadság. 1945. ápr. 20. 2.o.

Kállai Ernő, [ ] MDK

Németh Lajos Könyvéről szólva

értékeli alakját a cikk.

Miklós Pál: A modern magyar képzőmű-

vészetről 20-25. o.

KRITIKA, Bp.] 1969. március VII/3.

Kállai Ernő

Közreműködött a Bauhaus progressziv szellemének kialakításában és elterjesztésében, részt vett a vezetésben is, a Bauhaus-kiadványokat szerkesztette.

Erdey Gyula: Magyar design; Ipari Művészet, 1969. III. 20. l.

Kállai Ernő

Rövid önéletrajz

Képzőművészet
Veszprém, Jpp. 1970. jún.

Kállai Ernő

A Bauhaus Sanára

Major Máté: Gondolatok – tettek: építetőnk mozgatói

Kritika 1965 10 sz. 12. l.

MDK

Kállai Ernő

Szőnyi István gyüjteményes kiáll. kat. Fränkel 1937. okt. 4.l.

Kálmai Ernő (1890 - 1954) entéta.

Első fontos munkája a 20-as években jelent meg: Új magyar piktúra.
1927-28 Dessauban a Bauhaus mozgalom folyóirata gyűjt nekkentője.
Írt Czóbelről, Hedvigankyról könyvet.
Fő műve: Cézanne és a XX. sorod konstruktív művénete. 1941-ben Baumgarten díjjal tüntették ki. 1945 után: Picasso könyvet írt.
Egy ideig az Iparművészeti Főiskolán tanított
Vigilia, 1959, XII. n., 761 old

Kállai Ernő esztéta

A Bauhaus folyóiratát

szerkesztette egy ideig

Vigilia, 1964, 6 sz., 377 old.

Rállai Ernő művészeti író

Szabad művészet. 1951 V. 2. 69-74

Ankét a kritika feladatairól

MDK

Kállai Ernő

Kállai E: 4 balatoni tájkép. Uj Idők, 1936. 29.sz. 41-44. l. képekkel

MDK

Kállai Ernő

Tanári kinevezések az Iparművészeti Főiskolán.
Körirat 1948.II.25.

MDK.

Kállai Ernő

75 éves születéséről megemlékezés

Vigilia 1965 junius 372 lap.

MDK

Kállai Ernö

irta a katalogus bevezetö tanulmányát.

Frankel.Mária Valéria-u. - Kmetty János festöm.
Gyüjt.kiáll. 1937.nov.
7-21. Kat.

Kóllai Ernő

a Bauhaus "stilus magyar képviselője

Halász Zoltán: La vie culturelle en Hongrie, Budapest, 1966.

264 l.

Kállai Ernő

1942. Magyar Csillag-beli cikke (őszinte beszámoló egy beszélgetésről) a Gresham-körről

Képzőmův. Almanach Bp. 1969. 19.o. Pernecsky Gresham

Kállai Ernő

1925-ben kiadott Új Magyar Piktúra c. könyve
korai ahhoz, hogy a Gresham-művészek
szerepeljenek benne

Képjönnův. Almanach Bp. 1969. 18. Perneczky:
A Gresham és köre

Kállai Ernő

1929-ben Bernáth Aurélról ír ilyeket, az expressziónizmus magyar képviselőjének tartja

Képzőművi. Almanach: Bp. 1969. 18. Perneczky: A Gresham és köre

Kállai Ernő

Gábelt új festészetünk egik forrásának tisztelte

Képzőmű v. Almanach Bp. 1969. 30. o.

Frank: Jegyzetek

MÜVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Kállai Ernő

Mint Bauhaus-művésznek más magyarokkal együtt szerepe volt az ott kialakult elvek kidolgozásában és gyakorlatra váltásában, tehát az ipar művészetének forradalmasításában. Említve vannak még: Mohrly-Nagy, Breuer Marcel, Huszár Vilmos, Kepes György, Molnár Farkas, Vágó Péter.

Ipari Művészet, Cikkgyűjtemény, 1963. 1. sz., 8. l.

Kállai Ernő

A korszerű tárgyalakítás nagy elődjeként kerül említésre Fekete György belsőépítész kiállítása kapcsán.

Juhász László: Művészek és művek, Ipari Művészet, 1963. 4. sz.
89-92. l.

Kállai Ernő

Az Európai Iskola egyik alapítója.

Német kiejes.. [illegible] [illegible] [illegible] 1, Cornia, 1968 120. l.

Kállai Ernő

A németországi Bauhaus tagja volt

Bodri Ferenc: Ipari művészet

Gyalekor 1968 IV. 333 old.

Kákai Ernő műtörténész, esztéta

1954-ben hat meg.

Fiz. kőavatása lesz jun. 11-én az

óbudai temetőben

Nagyvarsa 1967 VI. 10 4 old.

Dálnai Ernő

művei nem szerepeltek a magyar kiállításon.

Pernecky Géza: The Paris Exhibition of Hungarian Art. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1967. 25. sz. 187 l.

Mdk.

Kállai Ernő művészeti író

Vajda művészetét „pszichorealizmus" szóval jellemezte. Vajda művészetét életében kevesen ismerték és becsülték, nelány barát, kollega faintvány állt mellette.

Devenyi Iván

Jelenkor 1963. 11. sz

1080. L

MDK

Kállai Ernő

Pán I: Az Európai Iskola. Index, 21-24. 1947.

Kállai E

Kassák Lajos képarchitekturális irányzatából indul a Bauhaus felé.

Szigeti József stb.: Esztétikai kislexikon, Budapest, 1969.

183 f.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 237-748, 340-226
Kállai Ernő, művészeti író, műkritikus
MAGYAR NEMZET
1981 AUG 16
1021

Marc Chagall önarcképe (Reprodukció Kállai Ernő Művészet veszélyes csillagzat alatt című tanulmánykötetéből — Corvina)

renyhe nyelval
munkára serken

BEFOGADÁS. polgárjogot! — lenvetést, amiko gen szó magya használatba — vételi kísérletre gyan állunk is fogadóképességgel? Reformkori folyóirataink között böngészgetek a Széchényi Könyvtárban, épp a *Tudományos Gyűjtemény* 1834. évi X. kötete van a kezemben, s bár én akkoriból való tájrajzokat keresek, megállok a nyelvújításról szóló egyik tanulmánynál. Szerzője — Lovász Imre — felháborodik azon, hogy a *prókátor*, a *professzor*, a *cukormíves*, a *patika*, a *patikus*, a *seborvos*, a *chemia* helyett „olyan idétlenségeket" akarnak nyelvünkbe hozni, mint az *ügyész*, *tanár*, *cukrász*, *gyógyszertár*, *gyógyszerész*, *sebész*, *vegytan*. Meghonosodtak azóta ezek a „sületlenségek"?

Nem is kell azonban százötven esztendőre visszamennünk ahhoz, hogy a nyelvtisztító munka eredményeit felmutassuk. Nem hivatkozunk itt a sportkifejezések példamutatóan sikeres megmagyarítására, de ha belelapozunk például Tolnai Vilmosnak az 1930-as évek végén megjelent *A tiszta magyarság szótárába*, meglepetéssel láthatjuk, hogy az utóbbi negyven esztendőben mennyi idegen szó tűnt el nyelvünkből. Vagy azért, mert megfelelő magyarral helyettesíteni tudjuk, vagy mert maga a fogalom veszett ki. Egy kis válogatás belőlük: *abonál* (előfizet), *abcug* (le vele), *ágens* (ügynök), *angazsál* (leköt), *allür* (viselkedés), *anzágol* (tódít), *auzlág* (kirakat), *bagázs* (podgyász), *bazen* (medence), *blanketta* (nyomtatvány), *bonton* (jó ízlés), *brans* (szakma), *céladon*

vásárlási utalványt sorsolunk ki.

A megfejtést és az elért pontok számát a lapból kivágott ábrán szíveskedjék beküldeni. Egy név csak egyszer szerepelhet.

A betűk pontértéke:

A Á B C D E É — 1 pont
F G H I J K L — 2 pont
M N O Ö P R S — 3 pont
T U Ü V Z X Y — 4 pont

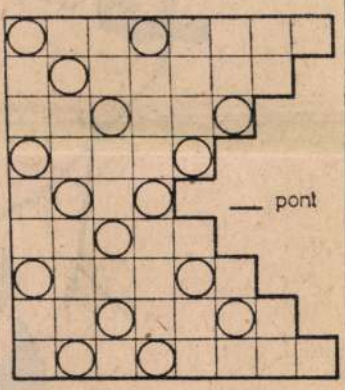

A pályázatot a megjelenést követő egy héten belül az alábbi címzéssel kérjük beküldeni: Lapkiadó Vállalat Reklámszerkesztősége, 1073 Bp., Lenin krt. 9—11. „A Magyar Nemzet pályázata." A nyertesek névsorát a beküldési idő letelte után megjelenő keddi számunkban közöljük.

(p. p.)

KER

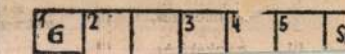

Kálmán Ernő

1928-tól a Bauhaus iskola
„bauhaus" i folyóiratának merkentője

Maron Ferenc: Jubilál a Bauhaus

Magyar Nemzet 1968 XII. 15

Ars Hungarica 1975.2.

Forgács Éva

KÁLLAI ERNŐ ÉS A KONSTRUKTIVIZMUS

Kállai Ernő "kritikus és művészeti iró" – ahogyan maga megjelölte – alakja köré a hallgatás és a legendás nagyraértékelés nehezen áttörhető rétegei rakódtak az elmult majdnem három évtized során. Ez az idő elég hosszu volt ahhoz, hogy eltávolitsa Kállait a kritika és a müvészettörténet horizontjáról, s tevékenységének, a magyar müvészet alkulásában játszott szerepének felmérése helyett különös ködhérosszá távolitsa. Ahogy ebben a helyzetben majdnem természetes, Kállai erényei és gyengéi egyaránt felfokozottan és megfoghatatlanul lebegnek a "szakmai köztudat" felett, s megragadásuk szinte reménytelen is mindaddig, amig életmüve nem kerül a nyilvánosság elé. Ugyanakkor a tisztázásnak még egy, még nehezebben teljesithető feltétele van: annak a korszaknak az elemzése és értékelése, amely Kállait elhallgattatta. Az ötvenes évek képzőmüvészetének és müvészetpolitikájának feldolgozására pedig ugylátszik még nem jött el az idő. Mégis szükséges megállapitanunk, hogy Kállait egy ma már meghaladott kulturpolitika állitotta félre – ahhoz, hogy állitásait és értékitéleteit vizsgálva legalább attól a zavartól mentesüljünk, amely az ötvenes évek kulturális életével szembeni magatartásra oly jellemző. Egyuttal azt is ki kell mondanunk, hogy Kállai személyes tragédiája nem tarthat vissza attól, hogy vitatkozzunk vele.

Meg kell próbálnunk tehát ugy tenni, mintha a közel harminc éves hallgatás sem érdemeit sem tévedéseit nem növelte volna legendássá. Le kell küzdenünk azt a lelkiismeretfurdalást, amelyet a tulélő utókor érez az előző korszak áldozatával szemben. Emlékének tehát kegyelettel adózunk, munkásságát pedig azzal a nyitottsággal igyekszünk megközeliteni, amely vele szemben a magyar müvészettörténeti tudománytörténetirás kötelessége.

Hogy Kállai mennyire nem leli helyét a már emlitett "szakmai köztudat"-ban, azt jelzi az, mennyire szélsőségesen különböző összefüggésekben találkozunk nevével. Kassák Lajos(1) és Bálint Endre(2) baráti emlékezései a lebilincselő előadót, az örök jókedélyü, frappáns itéletü kritikust villantják fel, mig Szabó Julia(3) tanulmánya mint teoretikust, Worringer eszméinek közvetitőjét tünteti fel, Passuth Krisztina könyvében(4) pedig elsősorban mint "A bécsi Ma kritikusa" szerepel. Mindemellett Perneczky Géza(5) és Szabó Julia(6) a két világháboru közötti magyar müvészet és mükritika elemzésekor reálisan itélik meg Kállai szerepét és jelentőségét, éppugy mint Németh Lajos(7) és Körner Éva(8), akik nagyobb távlatból, illetve más szempontból foglalkoznak a két háboru közötti évekkel.

Kállai Ernő "felfedezését" legkorábbi irásain kell kezdenünk, az első megfogalmazásain azoknak a kérdéseknek és gondolatoknak, amelyek minden irásának középpontjában vannak. Kállai ugyanis egész életében kitartott a konstruktivizmus mellett, jóllehet ez a szó tulságosan rugalmasnak bizonyult, s szinte észrevétlenül csuszott át más és más tartalmakra. Ennek a csusztatásnak mechanizmusát első, szinte összefüggő füzért képező cikk-sorozatában is felfedezhetjük. Ezek az irások a Mában jelentek meg 1921 és 24 között.

Az Uj müvészet(9)

Hangvételét és az érvelés természetét tekintve ez az 1920/21-es keltezésü irás közelebb áll a röpirat mint a tanulmány müfajához. Minden sora és végső következtetése heves támadás, majd leszámolás az expresszionizmussal. A tabló teljességére törekedve Kállai jóformán minden expresszionista festőt és szobrászt felsorol: Delaunayt, Marckot, Kandinszkijt, Noldet, Heckelt, Schmitt-Rottluf-ot, Macke-t, Campendonk-ot, néhány kortárs holland festőt, a már halott Lehmbruck-ot, Kokoschka-t, Meidner-t, Munch-ot, Klee-t – csak hogy keserü fölénnyel mindannyiukat mult idejünek nyilvánitsa – Chagall kivételével. Hirtelen ugy látta volna, hogy ezek mind rossz müvészek, gyenge kvalitásu festők és szobrászok? Ellenvetései más természetüek. Marc-ról lemondóan irja: "Romantika ez, igazi kékcsillagos német romantika... ábrándos elkivánkozás a kemény kényszerüségek és formák világából." Nolde és Schmitt-Rottluf "egyenesen iskolás példája annak, hogy a vesztét érző polgári intellektualitás hogyan görcsösödik el a szellemülés kivánatának mindenféle kalandos őrületében.", "hiábavalók Meidner apokaliptikus extázisai"; "Delaunay elgiccsesedett .... Mit érünk vele, hogy fékevesztetten keringő szinei néha szines káprázatokat csóváznak?"

A döntő ellenvetés tartalmi és ideológiai. Az expresszionizmus individuális kifejezési mód: felfokozott egyéni érzelmek, szorongások, viziók a müvek alapanyagai. Feltehetően(10) volt idő, amikor Kállai feltétlen igenléssel fogadta mindezt, mint a nemrég véget ért háborunak az egyes ember számára áttekinthetetlen, hideg racionalitásával szembeni emberi káosz, félelem és gyülölet kifejezésre juttatóját. Azonkivül, az expresszionizmus az igazság kihirdetését igérte, Kállai szavaival "... l'art pour l'art dekorativitás helyett a világszemléletnek és vallásos kinyilatkoztatásnak jogát, sőt kötelességét...". Ez az, amit elsősorban számon kér: valami egyének felett álló közlést, uj vallást, individuumok helyett közösséget. S mivel ez részéről követelés, leszámol azokkal – egyenként és elvileg is – akik ezt nem teljesitik. Az expresszionizmust "felelőtlen szubjektivizmus"-nak nevezi, és élesen veti oda: "Az expresszionizmus nem veszi figyelembe, hogy minden metefizikum egyén fölé hatalmasodó objektiv törvényt, minden vallás kollektiv dogmát, kategorikus imperativuszt jelent. A szubjektiv megindultság magában még nem elég az üdvösségre és hangulatos esztétikai taglejtéssé gyöngül, ha nem reális történelmi hatóerőkön emelkedik vizióvá."

Tehát: metafizikumra, objektiv törvényre, vallásra van szükség. Az egyéni teljesitmény csak akkor léphet tul az üres esztétizáláson, ha az egyént valós történelmi erők mozditják cselekvésre.

A kérdés az: milyen objektiv törvényre, milyen vallásra van szükség, és milyen reális történelmi hatóerőkkel számolt Kállai?

Nolde és Schmitt-Rottluf kapcsán a "vesztét érző polgári intellektualitás"-ról beszél, és a cikk más helyén az expresszionistákat "talajukat és kollektivitásukat vesztett ... polgári entellektüelek"-nek nevezte.

Hogy mennyire lehetett 1920-21-ben a polgárság végnapjairól beszélni, ezt ma aránytalanul könnyü megállapitani. Tudjuk, és a korabeli ujságok és folyóiratok világosan mutatják, hogy az 1917-es, 1918-as és 1919-es forradalmak folytatást igértek. Németország tele volt forradalmárokkal, kelet-európai emigránsokkal, orosz müvészekkel, trockistákkal, anarchistákkal, világmegváltókkal. Lukács György egy interjuban igy emlékezett az 1919-es állapotokra: "... rendkivüli mértékben el volt terjedve az a hit, hogy egy nagy forradalmi hullám elején vagyunk, amely néhány év alatt el fogja árasztani Európát. Olyan illuzióink voltak, hogy rövid idő alatt a kapitalizmus minden maradványát felszámoljuk."(11)Ezt a vágyat 1919-ben és még néhány évig nem illuzióként, hanem valóságos perspektivaként élte át az emigrációban élő magyar baloldali müvész-értelmiség jó része. Hitről volt szó, nem helyzetelemzésről: az éppen hogy levert forradalmak varázsa és hatalmas igérete elfályolozta a lehalkulásával egyenes arányban erősödő magyar konszolidáció valóságát. Az emigráció – illetve, Kállai esetében egyszerüen a külföld – életformája és környezete még fel is erősithették az átmenetiség érzetét. Különösen Berlin volt mozgalmas nemzetközi centrum, ahol hetente születtek és szüntek meg ujságok, csoportosulások, folyóiratok, programok. Az avangard Kolozsvártól Amszterdamig készenlétben állt v a l a m i r e – cselekvésre, amely talán saját hivatalossá válásában ki is merült volna. Nem tudhatjuk: konkrét programok nem maradtak ránk. Az 1922 májusában Düsseldorban megtartott "Haladó müvészek első nemzetközi kongresszusa", amelyen minden fontosabb csoportosulás képviseltette magát, a széthuzás és tehetetlenség jegyében zajlott le. (12) Minden cselekvés utáni vágy ujabb cselekvés utáni vágyat szült – s a fő tennivaló a cselekvésre való szakadatlan felkészülés volt. "Az egész csak arra volt jó – irta Kassák a Kongresszusról – hogy a világ uj alkotó erői ettől az át nem gondolt, heterogén próbálkozástól is serkentve, végérvényesen hozzá lássanak a forradalmi alkotó erők összeszervezéséhez."(13)

R e á l i s t ö r t é n e l m i h a t ó e r ő k-ön tehát Kállai sem érthetett mást, mint a forradalom még jelenlévő igéretét, s az erre a helyzetre való szüntelen készenlét szükségességét. A többi – az o b j e k t i v t ö r v é n y é s a v a l l á s, a k o l l e k t i v d o g m a ezen az egyébként is egyre lazább szövetü álmon tul terült el. Kállai valóban az ürben épitkezett: az orosz konstruktivistáknál, Kassáknál, a Bauhausnál és a Stijl-nél talált elemekből makacs kitartással emelte és csiszolta minden konstruktivizmus szintézisét, saját következetes konstruktivizmus-eszményét. Ugyancsak az expresszionizmust ostorozva irta: "Nincs határozott gondolat, nincsen konkrét ténye semmiféle anyagi vagy szellemi valóságnak, etikumnak, nincsen objektivitás, amelyből ezek a képek születhettek volna" ...s azt hihetnénk, megszületőfélben levő világképének és az adott napi valóságnak folytonossági hiányairól ir, ha nem tenné hozzá: Épitkezésről, logikáról, konstruktivitásról szó sincs."

Itt válik világossá, hogy Kállai azokat a mozzanatokat menekitette a konstruktivizmus módszerével alkotott Utópiájában, amelyek a való, jelen időben létező világból hiányoztak, de amelyeket más baloldali avangard csoportok is céljaik között soroltak fel.

Kállai konstruktivizmus-felfogása nem annyira egyes jellemzői tartalmai miatt sajátja, mint inkább a gondolat sorsa, az időben leirt ive miatt.
Ezek tehát a kezdetek: az objektivitás, épitkezés, logika, konstruktivitás követelményekként való megnevezése, és kizárólagos történelmi jogosultságának kijelentése. Azért jellemeztük az Uj müvészet első részét ugy mint röpiratot, mert a konstruktivizmus mellett éppugy nem hoz fel érveket, mint az expresszionizmus ellen: mindössze sokféle szempontból mutat rá ugyanarra a változatlan tényre, mely szerint a történelmi szükségszerüség a konstruktivizmust sürgeti megvalósulni, az expresszionizmus pedig egyetlen olyan vonással sem rendelkezik, amely ahhoz hasonlóvá, azaz történelmileg jogosulttá avathatná. Ezt axiómának tekinti, nem támasztja alá történetfilozófiai meggondolásokkal, és nem ad elemzést arról, milyen – a jelenben ható – reális történelmi erők meghosszabbitása lesz az a világ, amelynek világnézete lesz a tolla alól majd kibontakozó konstruktivizmus. A magyarázatot azzal a fordulattal kerüli meg, hogy az expresszionizmussal szemben "spontán ... ütközik ki a formák és tartalmak másik roppant komplexuma: az objektivizmus." Ezzel a spontaneitással igazolta az egyelőre – az Uj müvészet II. részében(14) – objektivizmusnak nevezett irány magától értetődő létjogosultságát.

Az uj irányzat legfőbb ismérve, hogy az expressziók helyett konstrukciókat hoz létre, s hogy "Nem élmény, hanem megismerés, nem érzés, hanem tett, nem folyamat, hanem lezárt eredmény. Objektivitás." Tehát a valóság megismerése, alakitása, épitése. Az elvont, rendszerint geometrikus konstrukcióknak (vagy ilyeneket ábrázoló képeknek) a valósághoz való szoros kötődése gondolatokban, megfontolásokban rejlik és logikai jellegü érveléssel igazolható leginkább: "Müvészi alkotó ösztönök ilyen belső meghatározottsággal csak konkrét élet és valóságtényeken indulhatnak teljesedésbe ... mindenüttt félreérthetetlenül szembetünik a vizióknak elsődleges tárgyi valóságok egy bizonyos köréhez való kapcsolódása." A tárgyi világhoz való kapcsolódás itt még igazoló erejü, de a későbbiekben elutasitja majd. Itt még toleráns módon a kubizmus, a futurizmus és a realizmus egyaránt szolgálhat az objektivizmus alapjául, amennyiben a szerkezetes, fegyelmezett müvek létrehozására való törekvése nyilvánvaló, s e törekvés mögött világnézeti megfontolások garanciája áll. A cikknek ebben a második részében Kállai a konstruktivizmus szempontjából szóbajöhető müvészeket veszi sorra, s közülük Archipenko-t, Picasso-t, Braque-ot, Leger-t, Gleizes-t, Georg Grosz-t és Otto Dix-et más-más szempontokból bár, de elfogadja, Ivan Puni-t, Tour Donas-t, Louis Marcoussis-t, Carra-t, és részben Kurt Schwitters-t is elveti.
A konstruktivizmus ideája uj motivumokkal bővül. Archipenko szobrai felvillantják az uj világ – a "Szép uj világ"– szép uj emberét:"Archipenko asszonyaiban modern, sportüzések és táncok jól ápolt, tiszta testisége bontakozik ki a térből, hiszterikus vonaglások és problémás lelki terheltségek nélkül, ... hüvös karcsusággal, fölényesen és nyugodtan..." A sport és a problémamentesség motivuma mellett megjelenik a gépi világ, a varázslatos modern technika, amely létezésének egész sulyával szavatolni látszik a bontakozó konstruktivista utópia valóságosságát és a jelenhez való szerves kapcsolódását. A technika az az elem, amely a legmegtévesztőbb: minden más – a kollektivitás, a tömegsport, a szüntelen épitkezés – még csak a jövő, de a technika nyilvánvalóan jelenvaló, és olybá lehet venni, hogy a jelenből egyenesen abba a jövőbe fog vezetni. amelynek felépitése a

konstruktivizmus álma. Kállai elragadtatva irja: "Ne menjünk a müvészetig. Mennyi klasszicizmus: világos, áttekinthető rend, finomság, mozgás- és formaszépség van a modern gépek rendszerében! Mennyi földi, emberi fölmagasztosultság gyárak, felhőkarcolók büszke vertikalizmusában, gőzhajók vonulásában, eroplánok repülésében, hidak ivelésében!" Arról, hogy milyen történelmi illetve gazdasági erők mozgatják a gőzhajókat és repülőgépeket, és kik emelik a gyárakat és felhőkarcolókat, nem esik szó. Az egyes jelenségeknek ez az izolálása, azaz a történelmi összefüggésből való kiemelése az avangard ideológiák visszatérő, jellegzetes mozzanatának látszik. (A sport, mint olyan; az épités, mint olyan — a csak állitásként létező világ oly elvont, hogy e nélkül az izoláció nélkül talán egyetlen jelenség sem absztrahálható annyira, hogy oda akár fiktiven is átültethető lenne.)

Most már együtt van Kállai konstruktivizmus-épitményének minden fontos alapeleme: az objektivitás (amely fogalom hamarosan a kollektivitás mögé csuszik, annál is inkább, mivel az objektivitás eredetileg is az individuálissal szemben álló, a mindenki számára hozzáférhetőnek a principiuma volt), az épitkezés, a logika, a sport, az egyéni problémáktól, konfliktusoktól való mentesség, és a mindenható technika. Mindezeket az alapelemeket a történelmi szükségszerüségbe vetett hit tartja össze, az a szilárd hit, hogy maga a történelem ennek az épitménynek az irányába halad előre.

Ennek megfelelően Kállai mint kritikus csak a konstruktivitás felé mutató müveket fogadja el, mint az szelekciójából is kiderül. A festői és plasztikai értékekre érzékeny és fogékony, a megitélés alapja mégis az egyes müvek mögött kitapintható szándék mérlegelése. A November-Gruppe konstruktivista jellegü próbálkozásait például elutasitja, mivel nem talál a müvek mögött elfogadható elvi fogódzót, a megvalósitás rokonsága önmagában pedig számára nem lehet elegendő alap az igenlésre.

Moholy Nagy

Moholy Nagyról irt rövid ismertetése (16) ujabb motivummal: a dinamikával gazdagitja a konstruktivista utópiát, és itt vetődik fel először a mü célszerütlenségének gondolata. Moholy Nagy müvein "Épület vagy hidszerkezetbeli részletek minden célszerüségi vonatkozás és gyakorlati relativitás alól felszabadultan öncélu és önértelmü renddé jelentősödnek." A sport motivuma alakul itt tovább: az önfeledt, szép, problémátlan homo ludens boldog céltalanságáig.

Másrészt, ebben az irásban megmozdulnak az Uj müvészetben megcsodált szerkezetek; Moholy Nagy egyik müvéről szinte filmszerü leirást olvashatunk. "Az anarchia érezhetően az egytörvényüség felé rendeződik. Szétrobbant konglomerátumok helyén ujból részek állnak össze tagozatokba, bár nem a magukban záródó épitkezések centralizmusával. Még mindig nyitott, de már határozottabb, összefüggőbb középpontokból mozgatott szerkezetek támadnak. Itt a modern gépek mechanikája és mozgásrendszere váltódik müvészetté...". Meg kell jegyezni, hogy a szerkezetek, mozgásrendszerek nyitottsága ugyancsak a kialakulófélben levő gondolati épitmény fontos tulajdonsága. Még két további uj motivum tünik fel ebben a rövid irásban: a monumentalitás és a gyermeki csodálkozás — ha ugy tetszik: tabula rasa motivumai. "Moholy Nagy nem csak

Egyre árnyaltabb, elképzeléseinek egyre pontosabban megfelelő képet rajzol az utópia emberéről: vas akarattal és monumentális erővel uralkodik a világon, konstruál, s valójában céltalanul, önfeledten, csak önnön tevékenységéről tudva (mint az ősgyermek, vagy barbár) játszik, élete állandó, céltól szabad alkotás. Nyilvánvaló, hogy e tulajdonságok között egy sincsen, amely nem vágyálom, s amely ne a való világban adott lehetőségek pontos logikai ellentéte lett volna.

Moholy Nagyról irt cikkéből kitünik, hogy Kállai e müveket – valószinüleg sokkal inkább, mint alkotójuk – egy dinamikusnak elképzelt, egyuttal monumentális dimenziójú jövendő társadalom hasonlatainak, sőt: modelljeinek tekinti. S noha még Moholy-Nagyról is leszögezi, hogy "Müvészete mégis közvetlen kapcsolatban marad határozott tárgyi területeivel" utolsó mondatával mégis a müveken kivüli világ-tervre irányitja a figyelmet:" Moholy-Nagy a jelen minden problematikusságán tul végtelen jövő perspektivákba világitó törvényt és szabadságot hirdet."

Kassák Lajos

Az eddig értéknek megjelölt jegyekből lassan összeálló utópia müködéséről még nem sokat, karakteréről annál többet tudunk. Dinamikus térkonstrukció mintájára képzelhetjük el, állandó változásban és nyitottságban, játékos, céloktól nem bénitott cselekvés örömében élő polgáraival, akiket rejtélyes módon, talán mindenkire sugárzó monumentalitásának erejével, kollektivává gyurt.

A Kassákról szóló, ugyancsak rövid irás(16)más vonásokat helyez előtérbe. Érthető, hogy a Moholy-Nagytól müvészi alkatban annyira különböző Kassákról Kállai egészen más hangon ir, hiszen kritikusi erényei közé tartozik érzékenysége, a müvekbe való beleélés, a belülről interpretálás képessége. Itt azonban másról van szó. A konstruktivizmus jegyében fogant utópia nem egyszerüen uj motivumokkal gazdagodik: változásokon esett át. Ezek a változások éppoly nyilvánvalóak, mint az a tény, hogy Kállai nem regisztrálta őket.

A nyitott mobil rendszer helyébe kötött – és szigoruan kötött – statikus rendszer ideája lép. A mozgó rendszerhez rendelt játékosság és öröm helyébe itt fegyelmezett, kegyetlen szigor lép. ("Mert minden uj közösség befejezett ténnyé emelését jelenti egy uralomra jutott történelmi akaratnak. ... konstrukciót a szó legkegyetlenebb értelmében.") Másrészt, ugyancsak Moholy-Nagy világával szemben, itt nem keresendők a tárgyi megfelelők: a szigoru architektonikus rendnek ez a világa mintegy nem szorul már rá a valóságos tárgyak asszociációjára. Ez kissé Moholy-Nagy meghaladásaként jelentkezik.

Kassák-interpretációjának lényege a végletes absztrakciónak végletesen absztrakt ideákkal való összekapcsolása. Kassák azért mentes a tárgyi asszociációktól, mert müvei kizárólag a jövő határköveit cövekelik a "végtelen és alaktalan térbe", tudatosan elszakadt minden tárgytól abban a jelenben, amelyet elutasit. Csak a jövőben gondolkodik és csak önmagából épitkezik: rendje valami ezen a világon tuli architektura kristályos viziója. Ebből következően elnémitóan ünnepélyes és patetikus: hieratikus frontalitása és kötöttsége tiszteletet parancsolnak, monumentalitásának ereje fenyegető. Pontosan olyan, mint Kállai utópiája ezen a ponton. Jóllehet világosan látjuk a Moholy-Nagy müvekkel párhuzamba állitott világ-terv és a Kassák müveivel modellezett világ-terv különbségeit, a cikk hangvételéből

és fogalmazásából az a benyomásunk támad, hogy Kállai maga ugy tekinthette, hogy az ő következetesen meggondolt és fenntartott világmodelljét Kassák fejlettebben, szugesztivebben valósitja meg müveiben, mint pl. Moholy-Nagy.

Ujból felveti a cselekvés, az aktivitás visszatérő motivumát: "Legsüritettebb és legegyszerübb formába redukált cselekvő művészet ez: TETT." Nem csak az izolálást érjük tetten ujra (a tett, mint olyan kiszakittatik mindenfajta történelmi összefüggésből) hanem az avangard egy másik jellegzetes gesztusát: a szuggesztiót is. Az aktivisták ráolvasásai, varázs-szövegeik hiába istenitik a tettet: az aktivizmus magva, központi principiuma – paradox módon – éppen az, hogy nem cselekszik: ráolvas. Imája a Tetthez, a Tettről, a Tettért szól, de szavának nincsen ereje a számára átjárhatatlan valóság megváltoztatásához – még csak fogyatékos módositásához sem. Ráolvasásával deklarálja teljes elhatárolódását a történelmi valóságtól, annak peremére vonul és onnan kiáltja a változás igéit. S az igéire nem válaszoló világot azzal átkozza meg: jól tudja, bizonyosan hiszi, hogy a jövőt az ő igéi hordják magukban. Tisztaságának megóvása készteti a különállásra, s különállása akadályozza a cselekvésben. Hiszen nem lehet a világ peremén, a szinte már légüres térben olyan TETTet végrehajtani, amely elérheti a világ centrumát, ahol a változásnak — ha történik – történnie kell. A Tett-ben reménykedve már uj időszámitásban gondolkodnak: nem létezik más, csak eddig és ettől kezdve, s a jövő tervezésének minden mozzanatánál a fő inditék az, hogy az ettől kezdve... az eddig... ellentéte legyen.

A képarchitektura monumentalitása a beszennyezett világtól megtisztitott üres teret veszi körül, monoton szuggesztióval állitva azt, ami (még) nincs – hisz tere szándékoltan a (még) nem létező dolgok számára fenntartott hely. Minden hite az ebben a még-ben való hit.
Milyen tettre gondolhatott Kállai 1921-ben, Berlinben?

Kubizmus és jövendő müvészet(17)

Ennek a terjedelmesebb irásnak nem annyira a kubizmus, mint inkább a jövendő müvészet a lényeges tárgya. Finom elemzés során választja el a kubizmus két korszakát, s főleg azt hangsulyozza, hogy a kubizmus a konstruktivizmus egyetlen méltó előzménye. Az elhatárolás természetesen ismét tartalmi jellegü: "A kubizmus eljutott korunk civilizativ és konstruktiv öntudatához, de nem vonja le azokat a világszemléletre és tettre szólitó társadalom-forradalmi és müvészeti következtetéseket, amelyek ebből az öntudatból kinálkoznak." Ennek a bátor következetességnek a hiányát a müvekben is kimutatja: "a kubista szerkezetek arisztokratikusan tartózkodó frontalitása sokkal rafináltabban mámorosa a szépnek, sokkal törékenyebb, semhogy egy kollektiv és civilizativ hatalom akaratának a parancsoló monumentalitását magába fogadhatná és viselhetné."

Ez az irás annyiban viszi előre Kállai konstruktivista utópiáját, hogy – sokkal határozottabban, mint az előző cikkekben – jelen időben kezd irni a jövőről, és már megcsendül a szuggesztióval is megerősitett jövő-kép felvázolásának különös, magabiztos öröme. Az elvont fogalmak mintegy életre kelnek, a világ-modell élni kezdi önálló életét: "... éppen a formának ez a demonstrativ egyszerüsége és mégis: világot áthidaló hatalomra vágyódása az, amiben a jövőnek minden

ígérete benne feszül. Mert a tér és forma lázadó robbanásait architektonikus akarat uralja... A kifejezés és a forma ... a legvégletesebb szigorral távolodik parancsoló frontalitássá; sikba egyenesedve magasan áll a ma minden anarchizáló és lényegtelen, relativizált elkülönülései fölött. Vallássá emelt civilizáció, uj kulturperspektiva, tagadásból és szeretetből támadt kiáltvány: TETTREHIVÁS!"
Az "architektonikus akarat", a forma "uralma" nagy sullyal nehezedik a jövő-modellre. Arra enged következtetni, hogy Kassák erős hatással lehetett – ha csak átmenetileg is – Kállaira. Ezek a motivumok csak a Kassák-cikkben merültek fel, és attól kezdve a legfontosabb, legerőszakosabb védjegyei Kállai utópiájának, még azon az áron is, hogy oly nyilvánvaló ellentmondásban állnak a kezdetben felvázolt derüs örökmozgó rendszer gondolatával. Kállai megpróbálta összeegyeztetni a szigoru monumentalitás és kegyetlen rend világát a céltalanul, gyermekien játszó-sportoló, öntudatlanul állandóan alkotó emberekből álló dinamikus rendszer ideájával. Ugy tünik, ez a kétféle elem még az absztrakciónak ebben a szférájában sem vegyül.

Technika és konstruktiv müvészet(18)

Ennek az irásnak már első szava a vallásról szól, és lényegében végig e körül a nyugtalanitó, megoldatlan feladat-góc körül köröz. Bár nyugtázza, hogy az emberiség "meg tudott szabadulni" a dogmák szoritásától, a vallásról mégis kijelenti, hogy "az embernek szilárd szellemi talapzatot nyujtott". A legfontosabb, hogy a vallásos világnézetben "A világ egysége és teremtő törvénye végül is egyet jelentett az emberi tudattal. "A " szilárd szellemi alapzat" az emberi tudatnak a világgal való teljes, minden ponton való azonossága számára megvalósitandó szellemi tett, követelmény, melyet itt egyelőre még csak kitüzött. Ez végső szellemi cél, efelé mozdul gondolati konstrukciója, alkotóelemei forrongva keresik végérvényes helyüket. Ebben az irásban a technika elve mentén igyekeznek elrendeződni. A technika itt a vallás helyébe lép: szelleme és formája van, az élet minden szférájában jelenvaló. Ugyanakkor saját hatalmasságát tárja fel az embernek, mivel maga is "emberi mü", – az ember tudatából jut a "természeti anyagok és energiák körébe", s a világ szervezőjeként szolgálja az embert. A technika embertől adományozott világszellem: "Térformáinak egyszerü és szigoruan törvényes viszonylatai olyan rendszert alkotnak, mely teljesen önmagára alapozva áll, tiszta önuralom, és a maga lényegét minden ponton teljesen képes áttekinteni. " Tehát ujraalkotható az az állapot, melyben – mint már idéztük – "A világ egysége és termető törvénye végül is egyet jelentett az emberi tudattal. " A szándék világosan ez: a technika vallássá emelése. Perneczky Géza is rátapintott erre: "Némileg a protestantizmus megjelenésére emlékeztet az avangarde-nak ez a fejezete: – irja – az uj apostolok feltalálják a mindennapi technika anyanyelvén irt bibliát; a konstruktiv szerkezet." (19) A technika olyasféle centrum, amely gyakorlati szempontokhoz kötődik – mint a természet, amelyet a keresztény vallás átlelkesitett – s amely körül szabadon rajzanak az emberi szellem megnyilvánulásai. A technika a modern természet: az emberi léthez nélkülözhetetlen funkciókban ölt testet, magában létező, és nincsen az életnek olyan szférája, amelyet ne determinálna. Biztos fedezete az életnek, s az embernek nem is kell rivalizálnia vele, hiszen

maga hozta létre. "Amily kevéssé tudta a régi müvészet a természetet megismételni vagy fölülmulni, éppoly kevéssé áll módjában az uj müvészetnek, hogy a technikai formák szigoru gazdaságosságát, cél és anyagszerüségét még csak meg is közelitse." Önnön müvének ez a mindenhatósága állandó győzelmi tudattal tölti el az embert, s egyuttal megszabaditja a gondoktól, felszabaditja teremtő energiáit: "A képarchitektura ilyen fölszabadult, elemi ember- és szellemenergiák kinyilatkoztatása."

Valahol itt szakad el Kállai végleg a földtől, itt kezdi a technika-centrumu uj világ képzetét valóságnak állitani, s azt mint "kezdetet ..., mint intellektuális formák ifju tisztaságát és örömös lebegését" átélni. Ez az uj, az előzményekkel kontinuitást nem tartó, hanem azok fölött lebegő világ a szellem mozgásának a tere. Ez a szellem "a maga vázát akarja fölépiteni, mint az élet uj, tragédiás terhektől megszabadult rendjének és közösségének gerincét." Ez a váz a képarchitekturában épül fel, a képarchitektura azonos az emberi szellemmel, az pedig a "világ egységével és teremtő törvényé" -vel - a kör már zárt.

Rendkivül fontos, hogy felfigyeljünk a tragédiáktól való megszabadulás gondolatára. Ez a motivum uj és jelentős, éppugy mint az a jelenség, hogy ebben az irásban kezd Kállai következetesen mult időt használni az utópiáját megelőző világ leirásakor. (Pl. az embernek eddig "torz kérdőjellé meredt volt az arculata. Végleges és tökéletes szabadulása ettől a tragikus összeütközéstől (ti. a fennálló világrend - F. É.) lehetővé tette azonban, hogy önmagát egy uj jövendő egészen egyszerü, vidám kezdetének érezhesse.")

Látható, hogy Kállai már átlendült abba a birodalomba, amelynek centruma van, amely csak a jelen és jövő időt ismeri, s amelyben a szellem maga mögött hagyott minden összeütközést, kisszerünek tünő ősdi tragédiát. A történelem folyamatossága nem ér idáig, itt a szellem "gondtalanul élhet a jelen pillanat, az ittlevőség jövőt igérő kisugárzásainak. Ezért a képarchitektura játékos ritmusa, sugárzó vertikalizmusa, lebegő ivelése. Ezért pompás röpülése, tul technikán és hasznoson, ezért legtárgyilagosabb, legszigorubb geometriájának is tiszta emberi, boldog, meleg szimbolikája." A cikket a legnagyobb amerikai repülőgépcsarnok és egy amerikai hidkonstrukció fénykép-felvételei illusztrálják, a fotografikus hitelesség különös feszültségben áll az irásnak a fényképezhető valóságtól való eltávolodásával. Az a határozott benyomásunk támadhat, hogy Kállai számára a fényképek és a szöveg nem váltak két univerzummá, s itt vissza kell utalnunk a technika különleges státuszáról mondottakra. Ha Amerikában acélmonstrumok épülhetnek, akkor Kállai utópiája talán nem is időben, hanem térben van odébb? Mint minden utópia esetében, ez itt is ugyanazt jelenti. Fontosabb kérdés az, miért éppen ilyenné formálódott ez az utópia? Mindenekelőtt próbáljuk megismerni még kibomlottabb formájában a következő két irásból.

A konstruktiv müvészet társadalmi és szellemi távlatai(20)

Ebben az irásban a legszembetünőbb az, hogy a technika ideájának absztrakt magva köré vont rendszer politikai tartalmat nyer, nem más, mint "A termelésnek és értékelosztásnak tökéletesen organizált, technikai ütemü rendje: kommunizmus." Szóhasználatából marxista müveltségre következtethetünk, amelyet Trockij Kassákon átszürt permanens forradalom elmélete szinez.

Eszerint irja Kállai, hogy a kommunizmusban ugyan meg fog szünni a család, a magántulajdon, az osztály, a nemzet és a haza, mint a létezés megannyi kerete, mégsem a kommunizmus a termelés és elosztás végső szervezési módja, hisz nincsen beteljesülés, uj problémák adódnak majd, "A történelmi fejlődés távlatai beláthatatlanok.". Mindebből elsősorban a kommunizmus vállalása váratlan, hisz mindeddig egy általánosabb humánum látszott mozgatni gondolkodását. Lehetséges, hogy személyes kapcsolódások mentén kellene felfejtenünk ezt a fonalat: körülbelül e cikk irásával egyidőben jelent meg a KMP illegális, Bécsben nyomott lapjában Moholy-Nagy László, Kemény Alfréd, Péri László és Kállai Ernő aláirásával egy Nyilatkozat, amelyben az aláirók kommunista elkötelezettségüket jelentik ki, valamint legszögezik a kommunista ideológiából fakadó konstruktivizmus kizárólagos jogát arra, hogy "konstruktivizmus"-nak neveztessék "A kommunista társadalom megvalósitásáért a müvészeknek a proletariátussal együtt kell harcolniuk, s ezért egyéni érdekünket a proletariátus érdekeinek alá akarjuk rendelni. – irják – Ezt csak a kommunista párton belül, a proletariátussal való együttmunkálkodással véljük elérhetőnek."

Hogy a cselekvés milyen felfogása, vagy milyen ujonnan kialakult helyzet, esetleg személyes kötődés vezette Kállait a kommunista párthoz, nem tudhatjuk. Annál is kevésbé, mivel nem maradt hir arról, hogy belépett volna a párrba, az Egységnek ez volt az utolsó száma, még a beigért vitacikk sem jelenhetett meg, amely a Nyilatkozatot birálta volna. Igy egyelőre Kállainak a kommunizmussal való találkozását epizódnak foghatjuk csak fel, amelynek valódi inditékait nem ismerjük. Kállai utópiájának szempontjából elsősorban az a jelentősége, hogy szilárd kötőanyag gyanánt tartja össze annak addig bizonytalanul egymást támogató elemeit. Határozott hangon, immár a legteljesebben kibontva tárja elénk az uj világot. Leirása szinte élményszerü, az utazó szemével meglátott világ pontos ismertetése. Az ott-lét élményét szuggerálandó, sokat ismétel, az a-világi lét egyedül-értelmességéről és bizonyosságáról, természetes és szükségszerü létezéséről akar meggyőzni.

Ez a világ tökéletesen szervezett, egylényegü, lényege minden pontján azonos és jelenlevő. Tökéletes világ-gép: funkciói, alkatrészei egytől egyig nélkülözhetetlenek, mind olajozottan müködnek, felesleges mozgás nincs, s minden funkció, alkatrész bensőséges kapcsolatban van a világ-gép egészével, lényegével, szellemével. Központ van, de periféria nincsen. A kollektivitás nem ismer térbeli távolságot. "Az egyes ember ... elveszti a polgári individualizmus korából való jelentőségét. Összetevő lesz, melyen át a munka és öröm szakadatlan társadalmi aktivitása lendül." Nincs többé sors (ezt külön kiemeli), csak jelen idejü mozgás és kapcsolódás. A technika-centrumu világ-modell nem változott meg lényegesen, de a technikáról nem esik szó. Előtérbe kerül az egész-nek, mint tökéletes technikai megvalósulásnak a vizió ja. Tökéletességén érzett örömében fel meri venni a vallás-gondolat fonalát: "Azok, akik a kollektiv történelmi korok szellemi strukturáját multra támaszkodó analógiával csak vallásnak tudják látni, ám nevezzék ezt, az anyagi és szellemi fejlődés határtalanságán edzett világszemléleti aktivitást vallásosságnak."

A konstruktiv müvészet részletes ismertetése – inkább azt mondhatnánk: szellemidézése – gazdagon árnyalja, minden részletre kitérve, minden oldalról körüljárva hiteti el e vágy-világ létezését. Kállai minden mozzanatot aprólékos

gonddal, pontosságra törekedve ir le, szinte azzal a nehézséggel, mintha az általa már tapasztaltakat csak nehezen tudná igazán valósághüen visszaadni. "A kommunista társadalom millió különböző funkciója ... az életnek óriási kollektiv rendszerét alkotja. Ebben a rendszerben elvész az egyes életfunkció alanyi és tárgyi vonatkozásának jelentősége. Csak konstruktiv jelentősége marad, mellyel az egyetemes társadalmi szellem- és anyagcserét, mint tökéletes folytonosságot egyik pontról átviszi a másikra" - fogalmazza meg sokadszor, s ujból másképp.

A konstruktivizmus szó ebben az értelemben, ebben az összefüggésben egészen pontos jelentést kap: nem egyszerüen az épitkező szellemet vagy épitésre, önmagában megálló konstrukcióra való törekvést jelenti, hanem olyan rendszer állitását, amely kizárólagosan saját funkcionális (struktiv) alkotóelemeit tartalmazza. Ez egyben etikai követelmény is: a maximális ökonómia, szervezettség és tisztaság igénye. Ha egy müről mindez elmondható, ugy "a tisztán formai megoldással törődő konstruktiv müvészet ... akaratlanul is a kommunista etikát példázza." Itt érvényét veszti az Egység-ben közzétett Nyilatkozat: e percben nem az ideológia szavatol a müért, hanem megforditva. Még egy vonást kell kiemelnünk: a monumentalitás, a nagyság hangsulyozását. "A konstruktiv müvészet egy minden mozzanatában hatalmas, architekturális renddé összegeződő társadalmi élet perspektivája felé fordul." Emelkedettebben, mint a technika-központu látomásban, Kállai a világrendet itt mint nagyszabásu architekturát képzeli el, dinamikus, de törvény szabta pályákon mozgó tagozatokkal.

Talán a gropiusi Grosse Bau jövőbe vetitése, talán csak a technikai hasonlat szükségszerü ünnepélyessé felfokozása - a világ-gép ideájából müalkotás-idea lett, kinetikus épitészeti modell.

Konstruktivizmus (21)

Ez a rövid irás a konstruktivizmus-utópia extatikus csucspontja. Lényegében az előző cikkbe foglaltak párlata: az önmagában nyugvó rendszer elvont idea-alkotóelemeinek ujbóli áttekintése, majdhogynem ritmikus ujrapergetése. Uj vonás, uj tartalom nincs benne, a már megnevezett vonásokat idézi fel ujra, szuggerálja intenzivebben. Egyik leghangsulyozottabb gondolata: "a konstruktiv tudat térbeli és időbeli tekintetben egyaránt tökéletes ittlevőség, illetve jelenlevőség gyanánt éli önmagát. Nem mintha kiterjedése nem volna. Mindössze a látótér tovatünését nem ismeri, mely perspektivikusan vagy profetikusan távolba helyezett zónákba vezet: a konstruktiv tudat ahisztorikus."

Egy uj szempontot is hozzáfüz: "Ezzel a sajátossággal nem fér össze egy sors rendelte beteljesülésnek és tragikus dialektikának a gondolata. A konstruktiv drámának már puszta gondolata is képtelenség." Ismét ezt látjuk tehát: folyamat helyett időtlenség, illetve a létezés jelenje; kiszámithatatlan sorsok helyett halkan gördülő, egymáshoz szervesen kapcsolódó automatizmusok. A konstruktiv tudat a megvilágosodás, vallásos beteljesülés; "Nincsenek ontologikus és teleologikus szemlélethez való formái. Ok és cél nem állnak szemben egymással dualisztikusan. A legteljesebb lényegbeli azonosság mélyében gyökereznek."

Kállai addig hajszolta ezt a gondolatot, amig megnyugvást találhatott benne egy rövid ideig. Ezen a ponton pozitiv állitásba sürüsödött mindaz, ami a huszas években negativum, hiány gyanánt volt csak átélhető. Az értelmetlenségből értelmetlenségbe futó földi lét elől Kállai olyan mennyei Jeruzsálembe távozott, ahol az ok- és céltalanság maga a lét értelme, ahol nincsenek megoldhatatlan feladatok s az ember legfőbb dolga az, hogy vállalja önmagával való azonosságát. Ugy tünik, ez a távlat az a tényező, amely segithet Kállainak tulélni a történelmi környezet fojtását. Noha csak egy szimbolikus pillanatra juttatta szellemi és érzelmi beteljesedettség-élményhez, széttörése után is többször megkisérelte rekonstruálni.

Korrekturát (A De Styl figyelmébe)(22)

1923 a világforradalomba vetett hit válságának és megingásának éve volt Európában. A győztes és vesztes államok egyaránt megszilárditották belső rendjüket, nem hagytak réseket a forradalmi tevékenység számára. A Szovjetunió nehézségekkel küszködött, nem lehetett példa, nem inspirálhatta a magyar forradalmárokat. A törés megdöbbentő dokumentuma Mihail Szlonyimszkij szovjet iró 1923-ban irt novellája(23), amelyet elsősorban Kállai utópiájával kapcsolatban, annak sorsával való meghökkentő párhuzama miatt indokolt itt viszonylag hosszan idéznünk:

"Olejnyikov ... részletesen magyarázta a müvésznek, hogyan fesse ki a szinház falait:

– A falakra hat festmény kerül. A müvészet hivatása, hogy megmagyarázza a munkásnak munkája értelmét. A képek ezért a következők legyenek: az első ábrázolja a burzsoá paradicsom által elnyomott munkást, a második képen a munkás kiegyenesedik, ember, nem gép, a burzsoá paradicsom pedig összeomlott. Harmadik kép: a munkás összeszedi a világ roncsait, hogy ujonnan fölépitse belőlük az életet. Követi a gondolatmenetemet? A negyedik képnek a közös munkát kell ábrázolnia. Mindazok, akik vissza akarták állitani a burzsoá világot, megsemmisültek, földdé, nyersanyaggá változtak. Az emberek, ki-ki a maga munkaterületén, egyforma buzgalommal dolgoznak az uj, igazságos civilizáció megteremtésén: sehol egyetlen naplopó, egyetlen ingyenélő. Ötödik kép: a munka gépesitve van, az ember megalkotta és irányitja a gépet. A legfontosabb: az ember semmilyen körülmények között sem rabja a gépnek, ezt valamiképp ki kell fejeznie a festményen. Végül az utolsó kép: az igéret földje. Értsen meg jól: a gép mindenütt, minden munkaterületen felváltotta az embert, igy mindaz az energia, amit ma a fizikai munka igényel, szellemi munkára forditható; az uj kultura nem az ember véres verejtékéből nő ki, nem fojt el senkit, senkin nem követ el erőszakot, mindenki szabadon élvezheti, ezért a kultura rendkivüli mértékben felvirágzik. Az ember uj, nagyszerü gépek egész sorát találta fel. Ő irányitja az időjárást, az éghajlatot, dus termőföldé változtatta a sivatagot meg a tundrát. Éhség, szegénység, fagyoskodás, az uj ember mindezt nem ismeri. A felszabadult értelem gépek segitségével legyőzi az időt, tájfun, földrengés többé nem fenyegeti, a szél és a föld belsejének gáznemü anyaga is néki engedelmeskedik. Érti, kérem? Az ember ismeri a világegyetem minden zegét-zugát, föld, viz, levegő

ereje hódol hatalmának. Ért, kérem? Valósággá válnak a mágusokról, varázslókról szóló régi legendák, az ember megtalálta a bölcsek kövét, azt az őselemet, melyből az élet származik, azt az istent, akihez a régiek imádkoztak. Ilyen legyen a kép: az ember ott áll az élet forrásánál, de hatalma nem arra való, hogy mindent arannyá változtasson (az aranyra már nincs szükség), hanem arra, hogy mindent igazsággá és egyensullyá változtasson. Érti, kérem? Az ember legyőzi a szeretetet és a gyülöletet, az összefogást és a széthuzást. Élet és halál urává lesz. Ő a mindenség ura. És mindez ne tessék álomnak, ugy kell ábrázolnia, hogy aki csak megnézi a képet, értse meg belőle, hogy tőle és csakis tőle függ, hogy közelebb hozza azt a távoli jövendőt. ... (Olejnyikov barátjának levele:) ... Nem teketóriázom: főbe lövöm magam. ... Főbe lőttünk, összezuztunk, megsemmisitettünk mindent, ami csak a legkevésbé is emlékeztetett a régire. Egy ezredévet ugrottunk előre, egy évezred szakadéka választott el azoktól, akiket irtottunk. ... Röviden szólva: tér és idő ellen küzdöttem, jelenné akartam tenni a jövőt. Ez lehetségesnek látszott azokban a pánikkal, zürzavarral zsufolt esztendőkben, amikor eltünt az idő; de most megszünt a pánik, az élet megint térben és időben mozog. És ha a teret le is lehet győzni, az időt nem lehet. Az életet megint ugyanazok az inditékok mozgatják, mint azelőtt: szerelem, pénz, dicsőség."

Már csak azért is idéznünk kellett, mert Kállai ugyanezt a kort, lényegében ugyanigy élte át, de az idők változását nem – illetve nem igy – tudatositotta. Nem zökkent ki a már jelennek kinyilatkoztatott jövőből, nem tudta kivülről felmérni, mint Szlonyimszkij. Nézeteinek átértékelését, Korrekturát cimmel a De Stijl figyelmébe ajánlotta. Cikkének hangvétele, magabiztossága arra enged következetetni, hogy változatlannak tudta gondolatait (nyilván nem olvasta ujra egy-két évvel korábbi irásait), és fontosnak tartotta megvédeni a konstruktivizmus tisztaságát a megjelölést bitorló egyre heterogénabb csoportoktól. Már az 1922-es Nyilatkozat hasonló szándékban fogant, pedig az ideológiai zürzavar akkor még nem is jutott annyira mint 1923-24-ben. (24)

Hogy Kállai is mennyire visszazökkent a történelembe, azt első fontos, tanitó érvényü megállapitása jelzi, mely szerint "A müvészet lényege nem egy minden emberi tudatbeli vonatkozástól függetlenül is megálló, konkrét időhöz és térhez nem kötött igazságban, hanem élettani használhatóságában rejlik." "Ha ugy tetszik, végtelenre beállitott elveinek teljes fönntartásával, de... a rendszerezett egészről a részekben, töredékekben vajudó történelemre" kell helyeznie sulypontját. Szlonyimszkij elbeszélésének ismeretében most legfeljebb azon csodálkozhatunk, hogy a történelem időjárásváltása még az arra csak intuitiven reagáló Kállai sorait is átrendezte. Kállai sosem elemezte az éppen adott történelmi, politikai helyzetet, nem valószinü, hogy olyan tudatosan követte volna az események görbéjét, mint Szlonyimszkij. Mégis ugyanugy reagált: ha nem is lőtte magát főbe jelképesen, nehezen felépitett utópia-épitményét lassan bontani kezdte, és egyenként elhordta alkotóelemeit. A "konkrét időhöz és térhez nem kötött igazság" kiemelése után megvált a rendszer önmagában nyugvásától, időtlen jelenétől: "Miféle közösség lehet az olyan, amely a szerves leszármazás (= történelmi kontinuitás – F. É.) dialektikus sodrából kiemelkedve, időtlen térré lett? ... Ilyen rendszerbeli konstruktivitás csak matematikai vagy formális logikai levezetéseket vagy mérnöki tervrészeket füzhet össze egy egésszé, de nem kapcsolhat egybe embereket társadalommá." Megtagadja a müalkotás

nyilvánvaló modell-voltát, amit éppen ő tett meg követelménnyé, és képtelenségnek nevezi azt, hogy egy-egy képzőművészeti alkotásból próbáljunk következtetni arra a társadalmi rendszerre, amit a mü "állitólag anticipált." Lebontja a funkciók mozgásából összeálló rendszert, értetlenül áll a felhőtlen, tragédiáktól megszabadult ember vágyképe előtt, sorsát a villamos játékvasutak előre kitervelt pályán, garantáltan összeütközések nélkül közlekedő kocsijaihoz hasonlitja, és magától értetődő igazságként szögezi le, hogy az emberi kapcsolatok "minden tragikus lehetőség és mult nélkül csak mechanikusak és külsőségesek lehetnek." Saját maga konstruálta vágy-világrendjét "exkluziv konstruktivista Utópiának" nevezi, mintha csakis a Stijl-csoport agyréme lenne, teljes reménytelenségét illusztrálandó jellemzi ugy, mint ami "gazdasági, politikai és emberiességi megkötések nélkül, szabadon lebeg az időtlen térben..." és lemondásának, megvetésének jeleként veti még oda: "Entellektüelek fölényes szellemi sportjáról ... van itt szó."
Más irásai is ugyanilyen uj nézeteit tartalmazzák. Liszickijről például ugyanazért ir elmarasztalóan, amiért Moholy-Nagyot két évvel korábban piedesztálra emelte: Liszickij képei "fiktiv mechanizmusok fiktiv konstrukcióivá válnak"(25)–mintha Moholy-Nagy szerkezeteiben nem épp a célszerütlenséget ünnepelte volna. Fájdalmasan zavart fejtegetésekbe bocsátkozik: olyan, mintha korábbi saját maga rosszindulatu s nem is tul bölcs vitapartnere lenne. A Konstruktivizmus cimü irásban az ok és cél nélkül való lét teljességéről irtak hajszálfinom szövetét most durván széttépi: "a folytonosságnak mult és jövő felé egyaránt éles, végleges megszakitásával" előálló "kiegyensulyozott, maradandó állapot"-ról diadalmasan jelenti ki: "Ez pedig teleológia." De, hogy a teleologiát miért veti meg éppugy, mint hiányát, arról nem esik szó.
Utópiájának várából nem sok maradt: az utolsó köveket ETIKA(26)és ARCHITEKTURA(27)cimü irásaiban hordja el.

ETIKA?

Ebből a cikkből az világlik ki, hogy az a fogalom, amit Kállai számára korábban a konstruktivizmus jelölt, kiüresedett, s csak politikai felhangjai maradtak meg, amelyek a kommunista társadalom majdani müvészetének deklarálják. Különben még a monumentalitást és az etikát is visszaveszi Kállai: rezignáltan már a Korrekturát cimü cikkben vágyott tragikumot sem hivja. Egyszerü, minden pátosztól és nagyratöréstől mentes mindennapi életet hirdet ("szerelem, pénz, dicsőség"-irta Szlonyimszkij), amely számára még az etika is nagyzolás. A csöndes elkülönülés "mindenkire nézve több friss levegőt, mozgáslehetőséget, elfogulatlan nyiltságot jelent, és, szerencsére, kevesebb monumentalitást, heroizmust és tragédiás etikumot." Fáradtság, a napi élet kisszerü problémái felé fordulás járja át sorait. A konstruktivizmus régi jegyei uj összefüggésben bukkannak fel: készségesen segédkezhetnek a nyugodt életvitelü társadalom megszervezésében, ahol az emberek magánügy-(sic!)ként kezelik problémáikat.

Architektura

cimü irása ugyancsak a negativumok jegyében fogant. Már nem képes vallásért küzdeni, fáradtan regisztrálja, hogy "Ahol nincs ideológiai absztrakció körül ki-

alakult kultusz, ott architektura sincsen a szónak régi, minden részletformát uraló értelmében." Néhány példán elemzi, mennyire nincsen egyetlen olyan mozzanata sem a jelen társadalmi berendezkedésnek, amely monumentumot kívánhatna emelni magának, vagy amelynek a közösség (ha volna, ha nem magánügyek halmazáról beszélhetne csak) hajlékot emelhetne. "Nincs ideológiai középpontunk – zárja le a hiábavaló keresést – ... Életünkből kiveszett a szakroszantnak és a profánnak a kettőssége". Ennek megfelelő építészeti elveket fektet le: az építészet ne akarjon többet annál, ami funkciója: nyujtson kellemes lakhatási lehetőséget, de ne kívánjon hivalkodni, városok, települések tetejébe nőni, "Ne kívánjon többet jelenteni feltünés nélkül alkalmazott ... ruházatnál." A privát élet szférájába visszahuzódott élet programja ez, s ha visszagondolunk első, a Má-ban megjelent cikkének lendületére, és arra a hatalmas darab jövőre, ami alig három évvel korábban még Kállai előtt állt, csak azt állapithatjuk meg, hogy extatikus csucsok elérése után a görbe mélyebbre zuhant, mint ahonnan felfelé ivelni kezdett.

Ez a gondolatmenet Kállai kritikusi itéleteinek és a modern müvészet interpretációjára vállalkozó irásainak forrásvidéke. Sokszor és sokféleképpen nyult vissza ahhoz, amit ebben a korszakban konstruktivizmusnak nevezett. Legmarkánsabban azok az irásai mutatják ezt, amelyeket a Bauhaus munkatársaként, a Bauhauszeitschrift szerkesztőjeként irt 1928-29-30-ban.

FÜGGELÉK

Kállai Ernő életrajza

Kállai (Kannengiesser) Ernő 1890 nov. 9-én született Szakálházán. A dévai Oberrealschule elvégzése után 1910 és 1913 között a Polgári Iskolai Tanitóképzőben tanult, ahol 1913-ban kapott diplomát. 1913-14-ben hosszabb utazást tett Angliában, Skandináviában és az Egyesült Államokban. A háboru miatt haza kellett jönnie, katonai szolgálatot teljesitett a kárpáti fronton. Sulyos sérüléssel leszerelték és laktanyaszolgálatra osztották be. A háboru után rövid ideig a kispesti munkástelepi iskolában tanitott, majd 1920-ban tanulmányi szabadságot, később állásából való felmentését kérte a kultuszminisztertől és Németországba ment. Kisebb megszakitásokkal Berlinben élt, ahol a Kunstblatt c. folyóiratba kezdett irni, majd a Jahrbuch der Junge Kunst und Dekoration szerkesztője lett. Sok cikke és tanulmánya jelent meg a Cicerone, Die Form, Die Horen, stb. folyóiratokban, kritikái jelentek meg a Kölnische Zeitung, Das Neue Frankfurt, Augsburger Allgemeine Zeitung c. napilapokban. Hannes Meyer 1928-ban megbizta a Bauhaus folyóiratának szerkesztésével, és az igazgató távozásáig Kállai a Bauhaus munkatársa maradt. 1929-ben saját lap inditásával próbálkozott. A Der Kunstnarr Berlinben jelent meg, mindössze egyetlen szám. Az élénk németországi, sőt az európai müvészeti életnek is ismert személyisége lett. Több lapban nyilvános vitákat kezdtek vele, nyilt leveleket irtak hozzá, idézték véleményeit. Támadások, gunyolódások éppugy érték mint elismerések. Nem csak kritikus volt: előadásokat tartott, vitákat vezetett, kiállításokat rendezett. (1931-ben Berlinben pl. a Vision és Formgesetz cimü, kiemelkedő jelentőségü kiállitást.) Magyar és német lapokon kivül Svájcban, Hollandiában, Romá-

niában és Csehszlovákiában megjelenő lapokba is irt, a rangos weltbühne-nek is munkatársa volt.

A nemzetiszocializmus elől 1935-ben hazajött. Addig sem szakadtak meg kapcsolatai a magyar müvészeti élettel: mint berlini tudósító kritikákat, tanulmányokat és kiállitási beszámolókat közölt az Ars Una, Nyugat, Magyar Irás, Magyar Müvészet, Tér és Forma c. lapokban, és Kassák két lapjának, a Má-nak és a Munká-nak is munkatársa volt. Nehezen szokta meg a lassu, passziv és korrupt magyar müvészeti életet, de fokozatosan bekapcsolódott az Ernst Muzeum, Tamás Galéria kiállitásainak rendezésébe. Kritikáit, cikkeit közölte az Uj idők, Jelenkor, Magyar Csillag, Kortárs, és más fórumok is. 1940-től 1944-ig a Pester Lloyd müvészeti rovatvezetője volt.

A háboru után nagy lendülettel kezdte megszervezni a képzőmüvészeti életet és a modern müvészet népszerüsitését: nagy sikerü kiállitást rendezett modern müvekből Csepelen. Egy ideig az Európai Iskolához tartozott, majd Gyarmathy Tihamérral és Martyn Ferenccel kivált belőle és a Négy Világtájhoz cimzett galériában rendezett kiállitásokat. 1947-ig a Müvészeti Tanács Képzőmüvészeti Szekciójának tagja volt. Erről a részvételről lemondott, mert véleményét nem érvényesithette. 1946 és 1948 között az Iparmüvészeti Főiskolán tanitott esztétikát (előadásainak anyaga A tárgyformálás esztétikája cimen meg is jelent). 1948-ban elbocsátották, ezután visszavonultan élt Óbudán, forditásokat vállalt. Magyar irodalmat (pl. Móricz Zsigmondot is) forditott németre. 1954-ben halt meg.

Könyvei: Neue Malerei in Ungarn (Leipzig, 1925), Uj Magyar Piktura (Bp. 1925), Ludwig Kozma (Leipzig 1926), Czóbel Béla (Bp. 1934), Mednyánszky László (Bp. 1943), Cézanne és a XX. század konstruktiv müvészete (Bp. 1944), A természet rejtett arca (Bp. 1947), Picasso (Bp. 1948).

A Kállai életére vonatkozó források: Müvészeti Lexikon, illetve az Életrajzi Lexikon Kállai-cikkei, az MTA Müvészettörténeti Kutató Csoportjában található dokumentáció, valamint a Müvészettörténeti Dokumentációs Központ Bauhaus - számában F. Mihály Ida életrajza. Ezek közül az Életrajzi Lexikon néhány olyan adatot közöl, amelyeknek forrása nem ismeretes. Igy pl. azt, hogy Kállai a "British Museumban dolgozott" és "Hosszabb időt töltött Amerikában", ezt az 1913 nyarától 1914 nyaráig terjedő rövid időszakban – Skandináviai tartózkodását is beszámitva, nehéz elképzelni. Önéletrajzában sem emliti (MDK-C-I-11/308), más forrásban sem fordul elő ez az adat. Ugyanigy az sem, hogy a dessaui Bauhausban esztétikát tanitott volna, vagy szerkesztője lett volna a Bauhausbücher sorozatnak.

Arról viszont egyetlen életrajzban sem esik szó, hogy 1929-ben saját lappal próbálkozott, amelybe Kandinszkij is irt egy cikket. A Der Kunstnarr egyetlen száma megtalálható a lipcsei Deutsche Bücherei-ben.

JEGYZETEK

(1.) KASSÁK L.: Emlékezés Kállai Ernőre, Valóság, 1965/8, 55-61.

(2.) BÁLINT E.: Hazugságok naplójából, Bp. 1972, 14-15.

(3.) SZABO J.: Worringer és magyarországi visszhangja, Magyar Filozófiai Szemle, 1968/3, 595-601.

(4.) PASSUTH K.: Magyar müvészek az európai avangardban 1919-25, Bp. 1974, 86-93.

(5.) PERNECZKY G.: Kortársak szemével, Bp. 1974, 42-49.

(6.) SZABO J.: Derkovits és a magyar mükritika a két világháboru között, Művészettörténeti Értesitő, 1966/1, 40-52.

(7.) NÉMETH L.: Modern magyar művészet, Bp. 1968.

(8.) KÖRNER É.: Derkovits, Bp. 1968.

(9.) Ma VI/7, 1921 jun. 99.

(10.) KASSÁK: i.m. 55-56.

(11.) LUKÁCS GY.: A Tanácsköztársaság kulturpolitikájáról, Magyar irodalom, magyar kultura Bp. 1970, 626.

(12.) A Ma 1922/aug. száma közli a dokumentumokat, köztük: "A kongresszus cselekedetei igazolták, hogy az individuális álláspont tultengéséből folyólag nemzetközi haladó szolidaritás e kongresszus elemeiből nem épithető fel." – El Liszickij, Hans Richter.

(13.) u.o.

(14.) Ma VI/8, 1921 aug, 114-115.

(15.) Ma VI/9, 1921 szept, 119.

(16.) Ma VII/1, 1921 nov. 139.

(17.) Ma VII/2, 1922 jan. 26-32.

(18.) Ma VII/5-6, 1922 május, 7-9.

(19.) PERNECZKY: i.m. 28.

(20.) Ma VII/8, 1922 aug, 55-59.

(21.) Ma VIII/7-8, 1923 ápr.8.

(22.) Ma VIII/9-10, 1923 jul. 14-16.

(23.) SZLONYIMSZKIJ, M.: Az Emery-gép. Kegyetlen szerelem c. antológia, Bp. 1969, II. kötet 209-242, Szőllőssy Klára ford.

(24.) Hans Richter is szóvátette a "G" c. folyóirat 1924/1 számában a konstr. pluralizálódását.

(25.) KÁLLAI, E.: El Liszickij, Der Cicerone, 1924/II, 1058-1063.

(26.) Ma IX/2, 1923 nov.2.

(27.) Ma IX/3-4, 1924.febr.2.

Zusammenfassung

ERNST KÁLLAI UND DER KONSTRUKTIVISMUS

Ernst Kállai (Kannenngiesser) wurde 1890 in Szakálháza geboren. Nachdem er als Lehrer in Ungarn gearbeitet hatte, fuhr er 1920 nach Berlin, wo er als Kunstkritiker berühmt und bekannt geworden war. Er hat Artikeln für Zeitungen wie "Neue Frankfurt", "Augsburger Allgemeine" usw. geschrieben, und hat auch für Fachzeitschriften und Avangardzeitschriften gearbeitet. Er hat sich auch mit der ungarischen Kunst beschaftigt und hat viele Artikeln für Ars Una und Magyar Művészet (Ungarische Kunst) gegeben. Während seines Aufenthaltes in Berlin arbeitete er auch mit Ludwig Kassák zusammen, der damals als Emmigrant im Wien lebte und redigierte die Avangardzeitschrift Ma (Heute). Kállai hat einige Artikel in dieser Zeitschrift veröffentlicht, wo er eine eigenartige Idée über den Konstruktivismus entwickelt hat. Am Anfang hatte er den Kubismus und Expressionismus analisiert und er kam auf die Konklusion an, dass die Kunst der Zukunft – einer kommunistischen-utopistischen Zukunft – nur der Konstruktivismus werden kann.

Die Idee – die er über den Konstruktivismus konzipierte–, hat sich innerhalb 4 Jahren sehr viel verändert. Am Anfang (1921) war der Konstruktivismus für Ihn zweckloses, freies Spiel des neuen Menschen. Spater, wenn er Ludwig Kassáks Bildarchitekturen analisiert hat, sprach er über statische Elementen und Monumentalitat statt Dynamik und Öffenheit.

Die Richtung – in die er diese Idée weiterentwickelt hat – war politisch und Gesellschaft-orientiert. 1922-1923 hat das Wort Konstruktivismus für Kállai den Modell einer vollkommen organisierten Gesellschaft bedeutet, in denen Einheit alle Teile bestimmte Funktionen hatten. Dieser gesellschaftliche Modell war kommunistischgebunden. Diese Tendenz in Kállais Konstruktivismus-Konzeption hat dem wirklichen gesellschaftlich-historischen Bewegungen und Tendenzen der führzwanziger Jahren entsprechen, indem die Illusion einer Weltrevolution der Intellektuellen und politisierenden Avangard-Künstler ganz wahrscheinlich und realistich gescheint hat.

Später, als, diese Illusion schon vorbei war, hat auch Kállai – obwohl unbewusst – seine Konstruktivismus-Idée verändert. Er kritisierte den sogenannte "exklusive Konstruktivismus" der Stijl-Gruppe. In letzter Phase 1924, hat er fast alle seine Konstruktivismus-Prinzipien zurückgezogen und behandelt sich nur mit Privatarchitektur ohne Monumentalität. Kállais eigene Konzeption vom Konstruktivismus ist sehr lehrreich. als Spiegelung der weitghenden Verschiedenheit utopistischer-Konzeptionen zwischen 1920 und 1924.

Kállai Ernő

Válasz 1947/4.

és méretü népi irodalom, mint amilyen nálunk kialakult. Ha azonban a társadalmi fejlődés olyan irányba terelődik, mint amilyenben Ramuz intézte nagy kérdéseit a néphez, ha a francia élet esetleges szervi megrokkanása a paraszti szellem erőtartalékait is lendületbe hozza, talán meglassul ott is a paraszti erők felszívódása a polgárságba és a parasztság — súlyának és új életformájának megfelelően — építi ki műveltségét és irodalmát.

SEMJÉN GYULA

A TRADICIONÁLIS MŰVÉSZET ÉS A BIOROMANTIKUS IRÁNY

A képzőművészeti életet érdeklődéssel kísérők figyelmét valószínűleg nem kerüli el az a jelenség, hogy a mai képzőművészeti stílus-küzdelmét jellemző tünetek mennyire hasonlítanak az első világháború utániakhoz. Mindkét esetben az úgynevezett „elvont" és az újabb szóhasználattal élve „természet-elvűség" alapján álló irányok közötti ellentét került az érdeklődés középpontjába. Akkor is és most is, a körül forgott a vita, hogy az elvont művészet természetes következménye-e a kultúra és ezzel együtt a művészetek fejlődésének, vagy sem? Akkor is, most is az a kérdés volt az ütközőpont, hogy vajjon az elvont* festészet és szobrászat forma és színvilága valóban a mai, vagy helyesebben a jövő emberének életszemléletéből fakad-e? Stílus-kezdeményezése tehát új, a jövőbe mutató út, avagy az élet minden területén súlyos problémákkal küzködő, tragikus kornak pszihozisa kitermelte extrém irány-e csupán? Vagy talán értékes, forma-elemző művészi tevékenységnek ad abszurdumig vitt fejlesztése-e; tovább már nem sok eredménnyel művelhető irány: zsákutca. Mindezen kérdések mélyén az a kevésbbé hangoztatott kétség feszül, hogy egyáltalán művészetnek nevezhető-e az elvont művészet? Ugyanazt a célt, ugyanazt a rendeltetést töltik-e be az elvont műalkotások, mint amit az emberi életben és a kultúrában a képzőművészet évezredek óta betöltött?

A kérdés ebben a formájában sokkal mélyebbre hatol, semhogy a választ reá pusztán az elvont irányok formanyelvének az elemzésével adhatnánk meg. Mert lényegében nem az dönti el azt a kérdést, hogy egy kép, vagy festmény műalkotásnak tekinthető-e, hogy elvont formákkal, vagy természeti formákkal közli-e a művész mondanivalóját; hogy felismerhető módon szerepelnek-e a műveken az emberi-, növényi-, állati-, geológiai formák, az atmoszféra szín- és fényjelenségei, vagy a tárgyi világ formái. A természetre utaló formák felhasználása, vagy elvetése önmagában azért sem lehet döntő bizonyíték arra nézve, hogy melyik mű, vagy melyik irány tartozik még a művészet területére és melyik már annak területén túlra, mert a formanyelv a művész kezében magasabbrendű eszköz: szimbólum csupán. A művészi mondanivalónak, pontosabban az ember és a természet, az ember és a világmindenség viszonyának szimbóluma. A műalkotásoknak a természet jelenségeire utaló formái és színei a szerint válnak bővérűekké, kézzelfoghatókká, a valóság illusióját keltőkké, sápadnak sejtelmes jelenségekké, víziószerű árny-alakokká, vagy merevednek meg a tárgyi valóságra alig egy-két mozzanattal utaló jegyekké, hogy a művész mit vall az életről, az emberi élet értelméről, értékéről. A természet és tárgyi világalakjait a szerint formálja tehát a szobrász vagy festő, hogy a test és lélek harmóniájában, küzdelmében találja-e meg az élet értékét, vagy a szellemnek, a léleknek vagy a testnek az elsőbbrendűségét hirdeti-e?

Minden műalkotás — legalább is eddig — végső jelentésében erre az exisztenciális kérdésre válaszol, hol extatikusan, mint Greco, vagy Grünewald, hol szenvedélyes

* Elvont irány alatt azt a szobrászi- és festői-felfogást értjük, amely nem él a természetnek és a tárgyi világnak érzékszerveinkkel közvetlenül felfogható forma- és szín jelenségeivel. Mondanivalóját a síkmértan alakzataira emlékeztető formákkal és ezek viszonyával tolmácsolja, vagy alaki szempontból pontosan meg nem határozható formációkkal és alakzat csoportokkal. Itt csupán a bioromantikus ágazatával foglalkozunk.

jelenléte tompítja s az életöröm ellenpólusa az a megmagyarázhatatlan és bevallott magányosság, amely főhőseinek lelkét körülveszi.

De mindkét regényköltő, miközben a népi valóságot a babona és a mithosz, a félelem és a szépség erejével a tények és az irrealitás határai között lebegve tartja, kiformálta magában politikai mondanivalóját is a parasztság számára. Ezekben az írásokban Giono anarchizmusa és elképzelése a paraszttársadalomról eleinte sok értékes elemet tartalmaz, de később mindjobban felülkerekedik bennük egy talán a román Vasgárda szemléletével rokon politikai felfogás. Giono gyermeteg ideologus, a paraszti élet társadalmi jelentőségét túlértékeli, fanatizmusával fokról-fokra a kollaborációs német párthivek táborához sodródott s noha törvényesen nem ítélték el, sajátos anarchista magatartása fölött a közvélemény pálcát tört.

1938-ban, a végzetes kataklizma első forró szelének idején lépett a parasztság elé a svájci Ramuz is és a *Besoin de grandeur*-ben a válságba jutott világ problémáival foglalkozva tette fel patetikus kérdéseit: Mozdulatlan marad-e a paraszt a jövőt építő nagy forrongásban? Nincsen szava a társadalom átalakításához? Nem lesz aktívvá a bölcsesége? Pedig ő a lét forrásánál él, más dolgokat tud, mint a munkás. a gép, akármilyen bonyolult is, titok nélkül való. Ezért racionalisták a munkások, az anyag alakítói az élet alakításában is. De a paraszt nem nyilvánítja-e ki az élet titkai közt szerzett bölcseségét, nem szólal meg még abban a pillanatban sem, amely esetleg az utolsó?

A feleletet Ramuz talán mindmáig sem hallotta meg. A parasztság évezredek óta megszokta már, hogy a termésre várakozni kell.

De ha a néphez intézett megnyilatkozás pillanatnyilag eredménytelenül zárult is, legalább elégtétellel vehetjük tudomásul, hogy az irodalom ezentúl teljesítette el nem hanyagolható szociális feladatát. Hiszen ezzel a feladattal, amint láthattuk, a parasztságnak éppen elégszer adós maradt. A parasztokról szóló regény, a paraszti sors, mint téma a francia regények tengeréhez mérve esetlegesnek, az irodalomban tükröződő valóságot csak kiegészítő elemnek látszik, sohasem került az alkotó élet középpontjába. A mult nagy regényírói sohasem szegődtek mellé és ha meg is tették egy-egy könyvnek árán, csak azért tették, hogy művük emberi képének egésze lehetőleg csorbítatlan legyen. Teljes érdeklődéssel, becsvággyal és szívvel sohasem fordultak a parasztsághoz, kívülről szemlélték és ha érzületben vállalták is az emberi összetartozást, élményben nem azonosultak vele. Ezért nem ragadhatták meg a paraszti élet lényegét, ezért lengtek ki hol az idillikus eszményi paraszt, hol meg a rideg, önző, lomha, kegyetlen és érzéki torzkép felé. A francia irodalomban mindmáig nem találjuk azt a nagy művet, amely úgy tárná fel a föld és kenyér embereinek termő-teremtő epikus életét, mint a finn, a lengyel, az orosz, vagy a magyar regényírás egy-egy remeke.

A francia irodalmi élet urbánus jellegü és ezt a jelleget sem a szociális haladás, sem a népi kultúra eszméje nem tudta megmásítani. Egyik oka bizonyára az, hogy a francia műveltségtudat nem érez nemzeti meghasonlást a város és falu, polgár és paraszt kultúrája közt s mindkettőt az azonos szellemiség egy-egy fejlődési fokának tartja. Ezért nehezen gondolható el francia földön egy olyan erejű

életörömmel, mint Rubens, vagy Frans Hals, hol szkeptikusan, mint késői arcképei egyik másikán Rembrandt, vagy hideg tárgyilagossággal, mint Holbein.

Az elvont irányok teorétikusai előtt sok esetben ezek a mozzanatok elhalványulnak. Hajlamosak arra, hogy ne tulajdonítsanak nagy jelentőséget annak a ténynek, hogy a természetre utaló formák megfogalmazásának módjában mindig a dolgoknak az érték-élményen alapuló viszonyítása (korrelációja) fejeződik ki. Az „érzékletes formák" jelenléte egy műalkotáson nem jelenti még okvetlenül azt, hogy a művész a lét igazi lényegének a „profán valóság"-ot vallja. A művész ugyanis csak abban az esetben utal alkotásán a profán valóságra, ha az érzékletes formáknak tárgyias, anyagias mivoltukra mutató jegyeit domborítja ki, vagy, ha a célja a valóság illuziószerű ábrázolása. Ez a két törekvés azonban meglehetősen ritkán fordul elő az európai művészet történetében. Az érzékletes formák román-kor előtti és utáni stílusokban egyaránt, majd mindig „rejtettebb szellemi" távlatok felé mutatnak. A transcendens mozzanat még a klasszicizáló és a naturalizmus akadémikus irányánál is lényeges mozzanat, mert hiszen ezen stílusok egyik művelője sem a profán valóságot másolja, hanem egy a valóságnál magasabb értékűnek tartott, elképzelt értékrendszer létének hitével alakítja át a profán valóságot. Nehéz az impresszionizmust is, — mint ahogy azt Kállai teszi — a valóság felületes, felszínes ábrázolásával vádolni. Az impresszionizmus ugyanis éppen a profán valóság egyik felületalatti lényeges mozzanatára utal: az állandó változásra, alakulásra.

A művész a műalkotásban, mint említettük, érték-élményéről tesz vallomást, nem pedig ismereteit közli velünk. Olyannak festi a világot, amilyennek érték-élményei alapján annak lennie kellene és nem olyannak, amilyennek azt érzéki tapasztalatai közvetítésével megismerte. Az emberi magatartásból azokat a mozzanatokat emeli ki és fokozza fel, amelyeket értékesnek tart. A mű a megértő kortársak előtt nem azért hat valóságnak, mert az érzékletes valóságnak megkülönböztető jegyeiben és összhatásában egyaránt hű képét adja, hanem azért, mert megfelel annak az ideának, amit a kor értékként maga elé tűzött.

Az elvont művészet — legalább is Kállai magyarázata szerint — merőben más célok felé halad. Azt a valóságot törekszik ábrázolni, amelyik az érzékletes valóság álarca mögött van:[1] A valóságnak mélyebb keletű, rejtett arcát akarja az elvont művészet formába önteni.[2]

Az elvont művészet célja tehát — mint az a fentiekből, de különösen, mint az az idézett műben közölt alkotásokhoz fűzött elemzésekből kitűnik — a valóság lényegének feltárása. A művész intuitív módon, képzelete útján hatol be a dolgok felszíne alá, a jelenségek rejtett magvához, középpontjához, mondja az idegen szerző.

Az elvont művész, véleményünk szerint, akkor, amikor a természettudományokhoz hasonlóan (csak nem azoknak exakt módszereivel) a felületi formák mélyén működő tényezőkre és szerkezetekre világít rá, röntgen-képek, mikroszkópikus nagyítások formavilágát idéző műveivel, eltér a művészet évezredes tradiciójától, lényegétől és hivatásától is.

Az elvont művészet hívei a valóságnak, a létnek végső formáit keresik. A lét formájának, lényegének keresése azonban önmagában nem művészi probléma. Művészi problémává akkor nemesedik, amikor a művész ezeknek az erőknek és az emberi életnek viszonyáról beszél. Amikor ezek a tényezők az emberi élet alakulására, vagy alakítására hatnak: ha sorssá válnak.

[1] Kállainak az az állítása, erősen vitatható, hogy a természet igazi arca csupán a sejteknek mikrofénykép és mikrofilm feltárta élete és testnek röntgen feltárta szerkezete. Amennyire a természet igazi arcát mutatja az a jelenség, hogy minden élő, sőt eddig élettelennek hitt természeti jelenség millió meg millió élő organizmusból áll, éppen annyira a természet igazi arcához tartozik ezeknek az elemeknek csodálatos és bonyolult sokrétű organizáltsága is. Az úgynevezett érzékletes formák: egy növény levele, virága, az emberi test a maga egységében éppen olyan igazi arca a természetnek mint a sejtek. Sőt talán igazibb, mert a természet mélyén alkotó és alakító erők szellemisége, célja, csodás szervezése ezeknek az elemeknek egy magasabb organizmusban való megszervezésében ölt igazán formát.

[2] V. ö. Kállai Ernő: A természet rejtett arca. Bp. Misztótfalusi.

Mit mondanak az elvont képek Kállai szerint? Azt, hogy az élet nyüzsgés és mozgás, azt, hogy az élet áramlik és lüktet és azt, hogy látszólag minden változatlan forma mögött belső erők feszülnek. Azt mondják továbbá, hogy életünk, mint minden élet kozmikus életfolyamatba ágyazódik bele. Ebben az életáradatban nincsen ember, állat, fa és növény, csak állandó áradás, keletkezés, küzdelmes lét és halál van. Továbbá azt, hogy a természet forma gazdagságának mélyén néhány azonos egyszerű szerkezet rejtőzik.

Az a művészeti irány, amely ezeket a ma már többé-kevésbbé közismert tényeket a képzőművészet eszközeivel fogalmazza meg, nem tűz maga elé magasabb eszményt, mint a profán valóságot részleteiben és egészében szolgaian másoló irányzat. A külső érzékletes valóságot hűen másoló irányzatot ugyanis nem azért tartjuk kevésbé értékesnek, mert nem tekint elég mélyen a dolgok mögé, mert a természet igazi arca helyett annak maszkjával elégedett meg. Hanem azért kisebb az értéke előttünk, mert másol, tényekett regisztrál csupán, a valóság egyik mozzanatáról értesít bennünkett a helyett, hogy az élet értelméről, sorsunkról beszélne.

Az elvont irányzat, azaz annak egyik iránya azonban nem merül ki csupán a tények regisztrálásában. Kállai kifejezésével élve, a „bioromantikus" irányt többé, értékesebbé, a művészethez hasonlóvá, a művész misztikus magatartása teszi. Tehát az az érzelmi magatartás, amellyel kiemeli a festő, vagy szobrász ezeket a folyamatokat a realitásukból, kozmikus, természeti jelentésükből és csodákká fokozza őket. A keletkezés és elmúlás, a születés és halál lényegükben, jelenség mivoltukban sem nem misztikusak, sem nem csodásak, sem nem félelmetesek. Csak előttünk válnak azzá, mert nem ismerjük az élet igazi értelmét. A bioromantikus művész tehát akkor, amikor kilép a személytelenségből és a valóság, a természet rejtett vonásai közé saját emberi aggodalmait, félelmét, csodálatát, vagy szent borzalmait szövi bele, közeledik a művészethez. Ekkor azonban elveszíti létjogosultságát arra, hogy a valóság „*igazi arcának*" kialakítóját lássuk benne. Nem állítható, hogy a bioromantikus irány szellemében készült műben alkotója, szinte emberfeletti lényeg látással, a valóság igazi arcát tárja fel. Azt mondhatnók inkább, hogy a művésznek a valóság, az élet lényege iránti nosztalgiája ölt csupán formát ezekben az alkotásokban. A természet jelenségeit, a dolgok mélyén rejlő erőket képeikben, szobraikban az egyes művek alkotóinak lelki akarata szerint hol démonikusnak, hol csodásnak, hol misztikusnak látjuk. Nem a dolgokról, a valóság lényegéről beszél a bioromantikus művész, hanem saját érzelmeiről, tárgytalan vágyairól, mint minden romantikus. Műveiből nem a természet igazi arca tekint ránk, hanem egy szubjektumé. A természetnek tehát mindezen víziók mögött meghúzódó igazi arca számunkra továbbra is rejtett marad.

A bioromantikus irányban, helyesebben annak teoriájában, értelmezésében, véleményünk szerint, két vitatható tétel fedezhető fel. Ezekről már szólottunk, de röviden ismét visszatérünk reá. A művészetnek nem lehet feladata, mint azt Kállai állítja, hogy a természeti jelenségeket és folyamatokat vizsgálja. Feladatán kívül esik és a rendelkezésére álló eszközök sem alkalmasak arra, hogy „fellebbentse a fátyolt a Teremtő arcáról", „kifürkéssze a természet rejtett titkait." A közölt bioromantikus képek — Kállai interpretációja szerint is — messze vannak ettől. A teremtés titka helyett az élet legkezdetlegesebb megnyilvánulási módjáról, a legkezdetlegesebb élet jelenségekről (táplálkozás, mozgás) adnak többé kevésbbé szemléletes képet. A másik tétel abban az állításában rejlik, hogy a természet *igazi arca* az elemi formációkban rejlik. Ez az állítás sokkal kevésbbé fogadható el, mint az, hogy a természet igazi arca az elemi formációk rendkívül bonyolult, gazdag variációjú strukturáltságában rejlik. A világot létrehozó és fenntartó tényezőről — (akár a Kállai által említett „lelkes teremtő erőben" hiszünk, akár Szt. Ágoston meghatározásával élve: a transcendens és immanens Isten létét valljuk is) nem állíthatjuk, hogy ennek a világot létrehozó és fenntartó szellemnek igazi lényege és nagysága éppen az elemekben, a lét kezdetleges formáit élő alakzataiban ölt formát. Azt a magyarázatot sem fogadhatjuk el, hogy a minden létező elemi mozzanatait adó formációknak az ábrázolásával a valóságot minden vonatkozásában átható és fenntartó erőt akarták szimbolizálni, mert ennek az erőnek a lényege éppen a variációk létrehozásában a magasabbrendű lények létében nyilvánul meg.

A bioromantikus irányzat vitás problémái művészi szempontból nem sokat nyomnak a latba. Nem is ezek az árnyoldalai ezeknek az alkotásoknak. Művészi szempontból legnagyobb hiányossága a műveknek az, hogy szimbóluma fomanyelve nem érthető. Legalább is a művészettel szakszerűen foglalkozókon kívül más számára szinte hozzáférhetetlenek. Ennek a magyarázata abban keresendő, hogy pusztán folt, forma, vonal és színritmussal fejezi ki a művész magát. Hiányzanak a különböző eredetű és irányú élményekből táplálkozó szimbólikus formák. A mikróbák, az ősszejtek, a csillagképek életéről nincsen közvetlen élményünk, csak ismeretünk. Érzékszerveink nem tudósítanak sejtjeink életjelenségeiről. Már pedig csak azokat a jelenségeket tudjuk értelmezni, csak abban tudjuk érzelmi életünket belevetíteni, humanizálni, amelyekről érzéki benyomásaink vannak és ezek az érzéki benyomások érzelmi hatásokkal asszociálódnak. Egy csepp víz vagy a sejtek mikroszkópikus szemlélésénél szemünk előtt nyüzsgő élet minden mozgalmassága mellett sem kelti bennünk az élet igazi, magával ragadó lendületű élményét, mert az itt kapott benyomások távolállanak ízmaink feszülésében, vérünk lüktetésében, egy tekintetből, egy gesztusból és számos más, közvetlenül, mélyen és élményszerűen átérzett életérzéseinktől.

Tévedés azt állítani, hogy a mult művészetének nagy mestereit műveik végső elemzéseiben, alkotásaikban nem a lét nagy kérdései foglalkoztatták, hogy valamilyen formában nem a világot fenntartó szellemről vallottak valamit. A különbség csupán az, hogy azok vallomását pozitív hit fűtötte, közérthető formában fejezték ki azt és a biológiai tények nem homályosították el értékítéletüket.

Tovább is folytathatnók az elemzést, de ez a végső következtetésen nem sokat változtatna. A bioromantikus alkotások érzelemmel fűtött szín és forma kompoziciójának expresszív hatása felizgathatja érzékeinket. Sajnos szín, vagy forma hatása sokáig megülheti emlékezetünket és izgathatja fantáziánk. Talán meditációra is késztethet, de egyet nem adhat számunkra, nem részesíthet bennünket az örökértékek élményében.

UJVÁRI BÉLA

KÁLLAI Ernő

SZALATNYAY József: Kállai Ernő. = Művészet és Barátai, 3,1993,1. 6.

MEGHÍV

Az MTA Művészettörténet

Németh Lajos: *Törvé*

című könyvének megjelen

sajtóbemutatót re

Kállai Ernő

KÁLLAI Ernő: A szem demokráciája és a fausti művészet. Bev. Pataki Gábor. = Uj Művészet, I.évf.2.sz. 1990 66 - 72.p. ill.

Mt. Pataki Gábor

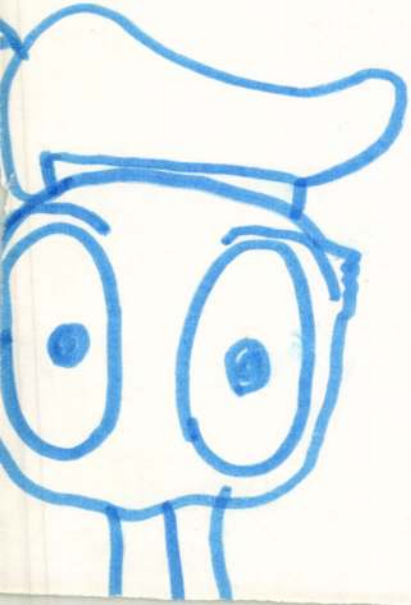

KÁLLAI Emő

Pamuth Kristum: A Zétanú Kállai Emő.

= MÉrt 2000/3-4. 343-346.

celloidin, 15x17 cm, 14.857

celloidin, 12,5x15,5 cm, 14.194 MNG

Kisszeben, R.k.plébániatemplom Faszobrok Lőc
1907.k.
pozitív: celloidin, 12,5x17 cm, 3905

Kisszeben, R.k.plébániatemplom. Mária a kisde
1905.k.
pozitív: celloidin, 12,5x17,5 cm, 3912

Kisszeben, R.k.plébániatemplom. Kehely.
1907.k.
pozitív: celloidin, 9x18 cm, 28.371

Kisszeben, R.k.plébániatemplom. Szilassy-kehe
1905.k.
pozitív: 28.360 (8,5 x 18 cm) celloidin

Kisszeben, R.k.plébániatemplom. Szilassy-ötvö
1905.k.
pozitív: 14.834 (14,5 x 10 cm) celloidin

Kisszeben, R.k.plébániatemplom. Alba csipkéb
1904.k.

KALECSINSZKY Sándor, *Sátoraljaújhely, 1857. febr. 27., †Bp., 1911. jún. 1.: kémikus. – Az MTA tagja (l. 1902). A kolozsvári egy. t. doktora (1906). Szabó József-emlékérem (1906). – 1882-ben a bp.-i egy.-en középisk. tanári oklevelet szerzett. 1878-tól a bp.-i egy. kémiai int.-ében gyakornok, 1882–83-ban tanársegéd. 1883-ban R. Bunsen heidelbergi laboratóriumában folytatott kutatásokat. 1884-től mint a M. Földtani Int. vegyésze az int. múzeumában megszervezte az agyag- és kerámiai ipar szolgálatában álló gyűjteményt, és a kőszénvizsgálatok céljára korszerű laboratóriumot rendezett be. 1892-től a M. Természettud. Társulat megbízásából elvégezte mo.-i kőszéntelepek technológiai vizsgálatát. Tisztázta, hogy az erdélyi sóstavak addig rejtélyesnek tartott felmelegedését a napsugárzás okozza. – **F. m.:** Über die Aufbewahrung shemischer reiner alkalischer Lösungen (Zeitschrift für anorganische Chemie, 1894); A magyar korona országainak tűzálló agyagjai (Bp., 1896); A magyar korona országainak ásványszenei… (Bp., 1901); A szovátai meleg és forró sóstavak mint természetes hőaccumulátorok (Bp., 1902); A Nap melegének accumulatioja különféle folyadékokban (Term.tud. Közl., 1904; németül: Annalen der Physik, 1904); Naptól felmelegedő sóstavak (Bp., 1904); A magyar korona országainak megvizsgált agyagai (Bp., 1906; németül is). – **Irod.:** Ilosvay Lajos: K. S. (bibl.-val; Földtani Közl., 1912); Pap János: Ismertetés K. S.-ról (M. Kémikusok Lapja, 1961).

KALINKA Joakim, *Rózsahegy, 1601, †Zittau, 1678. jún. 17.: ev. szuperintendens és egyházi író. – Radványban, Körmöcbányán, Bicsén, Banovicon és Eperjesen tanult. Ezután Radványban kántor, majd Rózsahegyen rektor, ahol fél év múlva diakónus lett. Innen Gradnára, majd Rajecre került lelkésznek. 1637–67-ben Illaván lelkész, egyúttal az Ostrosich-család udvari papja volt. 1646-tól ev. szuperintendens. Főkén a hitoktatást szorgalmazta, sikeres működése eredményeként katolikusok tértek át az ev. hitre. 1671-ben a pozsonyi törvényszék elé idézték, mert *Drabik* Miklós ellene is terhelő vallomást tett. Noha bebizonyosodott ártatlansága, mégis csak 1672. máj. elején engedték szabadon. Amikor megkezdődött a protestánsok általános üldözése, 1673-ban másokkal együtt őt is a pozsonyi vésztörvényszék elé idézték, ahol írásbeli kötelezettséget vállalt az ország elhagyására. Drezdában II. György szász választófejedelem segítségét kérte maga és társai érdekében. A választófejedelem közbenjárása I. Lipót császárnál eredménytelen maradt, az üldözöttek nem térhettek vissza hazájukba. ~ egyházi énekeket, halotti prédikációkat írt. Cseh katekizmusa, üldöztetésének történetét megörökítő, szlovák nyelvű naplója kéziratban maradt. – **F. m.:** Lemma Funereum… (Trencsén, 1637); Verus Mundus Veré piae & mundae Matronae To gest: Prawé Ozdoba Prawé Pobožné, a čistotné Matrony podlé Slowa k Týtowi… (Trencsén, 1648). – **Irod.:** Rácz Károly: A pozsonyi vértörvényszék áldozatai 1674-ben (Sárospatak, 1874); Harmath Károly: A pozsonyi evangelikus líceumi könyvtár régi nyomtatványainak és kéziratgyűjteményének ismertetése (Pozsony, 1879); Kvacsala János: J. K. szuperintendens első vizsgálati fogsága Pozsonyban (1671. július–1672. május) (Prot. Szle, 1890); Ján Mocko: Biskup J. K. Obraz jeho života, práce a utrpenia (Békéscsaba, 1897).

KALIVODA Kata; *Sándor* Antalné, *Letenye, 1883. ápr. 6., †Szurdokpüspöki, 1936. máj. 11.: festő. – A bp.-i Mintarajzisk.-ban, a müncheni képzőműv. akad.-n és Párizsban végezte műv. tanulmányait. 1907-től szerepelt kiállításokon. A paraszti életből vett témákat feldolgozó, naturalista szemléletű életképeket, valamint portrékat és tájképeket festett. – **F. kiáll.:** *csoportos:* Nemzeti Szalon (Bp., 1918). – **F. m.:** Búcsúsok; Kendőpróbálók; Templombamenők. – **Irod.:** Műteremlátogatás Sándorné K. K.-nál (Képzőműv., 1929).

KÁLLAI Ernő, *Szakállháza, 1890. nov. 9., †Bp., 1954. nov. 28.: műv. író, kritikus. – Baumgarten-jutalom (1941). – 1910–13-ban a bp.-i polgári isk. tanítóképző int.-ben tanult, 1916-ban szerzett oklevelet. 1913-ban tanulmányutat tett Nagy-Britaniában, a skandináv országokban, Németo.-ban és az USA-ban. 1915-ben a *M. Paed.* c. folyóirat munkatársa. 1915–20-ban Nagymartonban, majd a kispesti munkástelepi isk.-ban tanított. 1920–35-ben Berlinben élt, 1929-től a *Deutsche Kunst und Dekoration* c. folyóirat szerk., közben az 1920-as évek elején Londonban a British

Museumban és a National Galleryben folytatott tanulmányokat. Berlinben több, baloldalinak számító folyóirat (pl. Bauhaus) munkatársa volt. 1935-ben hazatért. 1940–44-ben a bp.-i *Pester Lloyd* c. lap műv. rovatának vezetője volt. 1945 után csatlakozott az Európai Isk.-hoz. 1946–48-ban a bp.-i iparműv. főisk. tanára. 1948-ban a Képzőműv. Szaktanács újkonzervatív nézeteinek nyilvános bírálata miatt megfosztották tanszékétől. Ettől kezdve fordításokból élt, tervezett műveit nem tudta megírni, s halála előtt kényszerű passzivitásba vonult. A modern műv. törekvések egyik első és nagy hatású mo.-i propagálója. Az 1910-es évek második felében ismerkedett meg *Kassák* Lajossal, akivel később is szoros kapcsolatot tartott fenn. Szenvedélyes hangú, értő kritikáiban határozottan kiállt az absztrakt és expresszionista művészet és a fotóművészet mellett. 1935 után Bp.-en a „római isk."-t pártoló hivatalos művészettel szemben az egyéni törekvéseiket megvalósítani akaró művészeket (*Barcsay* Jenő, *Berény* Róbert, *Czóbel* Béla, *Egry* József, *Szőnyi* István stb.) támogatta, s műveikből több kiállítást rendezett a bp.-i Ernst Múz.-ban, a Tamás Galériában, a Fränkel Szalonban és az Alkotás Művészházban. 1945 után is több nagyszabású kiállítást (Elvont művészet I. mo.-i csoportkiállítása, 1946; Dési Huber István-kiállítás, Ernst Múz., 1947; Új világkép, Galéria a 4 világtájhoz, 1947; A m. képzőművészet újabb irányai, Nemzeti Szalon, 1948) rendezett. – **F. m.:** Új magyar piktúra (Bp., 1925; németül: Leipzig, 1925); Ludwig Kozma (Lipcse, 1926); Czóbel Béla (Bp., 1934); Mednyánszky László (Bp., 1943); Cézanne és a XX. század konstruktív művészete (Bp., 1945); A természet rejtett arca (Bp., 1947); Picasso (Bp., 1948); Művészet veszélyes csillagzat alatt . Szerk., bev. Forgács Éva (teljes bibl.-val; Bp., 1981); Összegyűjtött írások. Szerk., jegyz. Tímár Árpád (Bp., 1999); K. E. német nyelvű cikkeiből. Kiad., bev. Markója Csilla (Enigma, 1999). – **Irod.:** Marsovszky Miklós: Új magyar piktúra (Nyugat, 1925); Farkas Zoltán: Czóbel Béla (Nyugat, 1934); Szegi Pál: K. E. (Műv.tört. Ért., 1955); Kassák Lajos: Emlékezés K. E.-re (Val., 1965); Dévényi Iván: K. E. és Nagyfalusi Jenő (Új Látóhatár, 1970); Forgács Éva: K. E. és a konstruktivizmus (Ars Hungarica, 1975); Szabó Júlia: K. E. szellemi hagyatéka (Művészet, 1975); Lóska Lajos: Tisztelgés a következetesség előtt. K. E. emlékezete (Művészet, 1983); Szabó Júlia: K. E. idézése (Művészet, 1983); Mándy Stefánia: „A természet rejtett arca." Száz éve született K. E. (Jelenkor, 1990); Forgács Éva: New perspectives on E. K.'s concept on constructivism (Acta Historiae Artium, 1990/92); Perneczky Géza: A természet rejtett arca. K. E. utópikus utazása a bio-romantikától a fraktál-romantikáig (Mozgó Világ, 1991); Andrási Gábor: „Kezdetben volt Cézanne." K. E. és a „konstruktív" művészet Magyarországon 1935 és 1945 között (Nappali Ház, 1992); Forgács Éva: Egy utópia lebomlása és lebontása. K. E. és Moholy-Nagy László konfliktusa (Jelenkor, 1992); Körner Éva: K. E. konstruktivizmus-koncepciója (Új Műv., 1993); Forgács Éva: Az ellopott pillanat (Pécs, 1994); Oliver A. I. Botar: E. K. and Wilhelm Kolle: science and art in Weimar Germany (Acta Historiae Artium, 1994/95).

KÁLLAI Gyula, *Berettyóújfalu, 1910. jún. 1., †Bp., 1996. márc. 12.: politikus, a Min.tanács elnöke (min.elnök, 1965–67). –

Az MKP KV (1945–48), az MDP KV (1948–51, 1956. júl.–okt.), PB tagja (1956. okt. 24–28.). Az MSZMP KB (1956–89), PB tagja (1957–75). Az Elnöki Tanács tagja (1967–89). – 1930-tól a bp.-i egy.-en latin–m. szakán tanult. 1931-től az illegális KMP tagja. Amikor a rendőrség 1933-ban több egyetemistát letartóztatott, a debreceni egy.-re ment át, ahol

adták ki Budapesten és Lipcsében *[Neue Malerei in Ungarn]* amely a magyar művészet jelenlétét emelte ki az európai művészet összefüggésében. Az írásmű tárgyalja az emigráns művészek, Moholy-Nagy, Forbát, Péri és Czóbel, Egry, Szőnyi kapcsolatát az európai művészettel. ~ 1928 körül mint a *Bauhaus* folyóirat szerkesztője, a hazai *Tér és Forma*, valamint a *Munka* (szerk.: Kassák L.) c. lapokban rendszeresen tudósított a Bauhaus tevékenységéről. Saját lapot indított 1929-ben, de a *Kunstnarr* csak egyetlen számot ért meg. A 30-as években a nonfiguratív szürrealizmus felé fordult (J. Miró, H. Arp), amely számára a válságkorszak szorongásának kifejezője. 1935-ben a Harmadik Birodalom nemzeti szocializmusa elől hazamenekült, itthon a hivatalosan támogatott Római Iskola törekvéseivel szemben a magányosan alkotó művészeket támogatta. Egyéni és csoportos kiállításokat szervezett a Fränkel-Szalonban, az Ernst M.-ban, a Tamás G.-ban, az Alkotás Művészházban. Többek között Czóbel B., Egry J., Bernáth A., Szőnyi I., Barcsay J., Berény R. műveit állította ki. Az akkoriban még ismeretlen Vajda L., Ámos I., Anna M., Farkas I., Pap Gy. művészetének jelentőségét ~ fedezte fel. 1941-ben Baumgarten-díjat kapott. 1939-1944 között a németül megjelenő *Pester Lloyd* művészeti vezetője volt. Ebben az időben írásai jelentek meg a *Szép Szó* (szerk.: József A.), a *Magyar Csillag* (szerk.: Illyés Gy.), a *Jelenkor*, a *Korunk Szava*, az *Új Idők* és az *Ország Útja* c. lapokban. 1945 után nagy lelkesedéssel kezdett bele művészeti életünk újjáélesztésébe. Eddigi gyakorlatának megfelelően továbbra is látogatta a művészek műtermeit, bírált, buzdított. A felszabadulást új korszak kezdetének tekintette. 1945 tavaszán a csepeli munkásoknak rendezett kiállítást. A *Nagyvilág*, a *Szabad Szó*, a *Köztársaság*, a *Jövendő*, a *Szabad Művészet* és a több nyelven is megjelenő *Új Magyarország* közölte korszakelemző írásait. 1945 májusában megnyitotta Rózsa Miklós emlékkiállítását, amely Ámos I., Barcsay J., Bokros-Birman D., Forgács-Hann E., Gadányi J., Korniss D., Lossonczy T., Martyn F. műveit vonultatta fel, s kezdete volt az új festészeti és szobrászati irányokat bemutató tárlatoknak. Számos egyéni kiállítást is szervezett, de tevékenységének jelentős állomásai az értő kritikai szellemben kiválogatott, aktuális és értékőrző műveket felvonultató közös kiállítások voltak. 1946-ban megrendezte az Elvont művészet I. magyarországi csoportkiállítását a Képzőművészek Szabad Szervezetének Kt.-ben, az Andrássy út 69. alatt, Fekete B., Gyarmati T., Jakovits J., Lossonczy T., Makarius Sammeer, Marosán Gy., Martinszky J., Martyn F., Vajda L., Zemlényi M. részvételével. A nonfiguratív művészetet összefoglaló kiállítást élesen bírálták a *Szabad Szó*ban, amelyre ~ válaszolt. Ebben az időben csatlakozott az Európai Iskolához, megalapította a „Galéria a 4 világtájhoz" nevű kiállítótermet, amelyet az *Új Világkép* c. kiállítás avatott fel. A tárlat a modern technika felhasználásának lehetőségeit kutatja és mutatja be a művészetben. 1947-ben Dési Huber I. kiállítását rendezte meg az Ernst M.-ban. 1948-ban a korszak legnagyobb összefoglaló kiállítását szervezte és rendezte a Nemzeti Szalonban *A magyar képzőművészet újabb irányai* címmel. Ebben az időben esztétikát tanított a MIF-en, de a Képzőművészeti Szaktanács újkonzervatív nézetei ellen való felszólalása miatt 1948-ban megfosztották a katedrától. Ettől kezdve fordításokból élt, nem tudta megvalósítani tervezett könyve kiadását, amely az *Új magyar piktúra* folytatása lett volna *Magyar festőművészet Nagybányától napjainkig* címmel. Készült Egry- és Vajda-monográfia megírására is. Halála előtt kényszerű passzivitásba vonult. Életében több mint 900 publikációja jelent meg.

Válogatott publikációk: *Új Művészet I.*, Ma, 1921. jún. 1.; *Új Művészet II.*, Ma, 1921. aug. 1.; *Kassák L.*, Ma, 1921. nov. 15.; *A kubizmus és a jövendő művészet*, Ma, 1922. jan. 1.; *Konstruktivizmus*, Ma, 1923. máj. 1.; *A mai művészet képproblémái*, Ars Una, 1923. nov.; *Ludwig Tihanyi*, Der Cicerone, 1924; *Francia impresszionisták Berlinben*, Magyar Művészet, 1925; *Magyarság és európaiság*, KUT, 1926. márc. 28.; *Magyar művészet külföldön*, Magyar Írás, 1927. jan.; *Das Bauhaus lebt*, Bauhaus, 1928/2-3.; *Rhytmus in Bildern*, Die Weltbühne, 1930/41.; *Malerei und Film*, Fórum, 1933/2.; *A nő a művészetben*, Új Idők, 1936/2.; 1937/1.; *Das Kind in der Kunst*, Pester Lloyd, 1940. febr. 24.; *Erdélyi művészek, erdélyi tájak*, Jelenkor, 1941. okt. 1.; *Christus-Visionen der modernen Kunst*, Pester Lloyd, 1941. ápr. 13.; *A kritikus nagy bűnéről és a kritika feladatáról*, Magyar Csillag, 1942. febr.; *Die Preisträger der Szinyei-Preise*, Pester Lloyd, 1943. febr. 2.; *Die finnische Baukunst*, Pester Lloyd, 1943. máj. 18.; *Polnische Künstler*, Pester Lloyd, Abendblatt, 1944. jan. 10.; *Szabad népnek szabad művészetet!*, Kis Újság, 1945. ápr. 12.; *A magyar festőművészet Nagybányától napjainkig*, Demokrácia és köznevelés, 1945; *Művészet a romok között*, Jövendő, 1946. febr. 14.; *Vigyázat, Műcsarnok!*, Esti Szabad Szó, 1946. jún. 23.; *Modern grafikák Svájcban*, Nagyvilág, 1947. jan. 15.; *Optikai demokrácia*, Diárium, 1947; *Művészet és tömeg*, Kortárs, 1947. nov. 1.; *Művészet és gépi világ*, Alkotás, 1948. márc.-ápr.; *Remete*, Világ, 1949. ápr. 7.

Fm: *Új magyar piktúra*, Bp., 1926; *Neue Malerei in Ungarn*, Lipcse, 1926; *Ludwig Kozma*, Lipcse, 1926; *Czóbel Béla*, Bp., 1934; *Cezanne és a XX. sz. konstruktív művészete*, Bp., 1942; *Mednyánszky László*, Bp., 1943; *A természet rejtett arca*, Bp., 1947; *Picasso*, Bp., 1943; *A tárgyformálás esztétikája*, Bp., 1948 [kézirat, amelyet a MIF hallgatói jegyeztek le és adtak ki ~ előadása alapján]; *Művészet veszélyes csillagzat alatt*, Bp., 1981 (szerk. bev.: Forgács É., teljes bibliográfiával).

Kortárs magyar műveseli lexikon Fösz. Fitz Peter

I 1999 A6

II 2000 H–Ö

III 2001. P–Z.

Iparműv. iskolája; Podolini Volkmann Artúr szabadiskolája; Orsz. Magyar Királyi Iparműv. Isk., belsőépítészet, bútortervezés, mestere: Kaesz Gyula. Népköztársasági Érdemérem arany fokozata. Párizsi továbbtanulás és munka után a Faragó és Gróf-féle Iparműv. műhelyben dolgozott. A 30-as években reklámépítészeti és belsőépítészeti munkákkal tűnt fel, és fokozatosan tért át tervezőgrafikára. 1945-től teljes aktivitással a plakát, illusztráció, reklámnyomtatványok és kiállításgrafika felé fordult, neonreklámokat tervezett. Kereskedelmi plakátjai egyéni hangvétellel folytatják a magyar plakátművészet karikaturisztikus hagyományait. Frappáns ötleteit, a találó karaktereket és helyzetkomikumot könnyed rajzzal öntötte formába.

Vcsk: *Országos plakátkiállítások;* 1948: Nemzeti Szalon; 1953: *Békeplakát és 5 éves terv grafikai kiállítás,* Műcsarnok; 1955: *Képzőművészetünk 10 éve,* Műcsarnok; 1960: *Magyar Plakát-Történeti Kiállítás 1885-1960,* Műcsarnok; 1986: *100+1 éves a magyar plakát,* Műcsarnok; 1995: *Plakát Parnasszus I.,* Szent Korona G., Szfvár.

Mk: MNG; OSZK.

Irod.: VITÉZ M.: *Művészek a vásáron,* Új Szántás, 1948/7.; M. ABONYI A.: *Emlékezés ~ grafikusművészre,* MŰV, 1963/4.; BAUER J.: *Az elmúlt 20 év plakáttermése Magyarországon,* MŰV, 1965/2.; BAUER J: *Esti fények művészete,* MŰV, 1965/7.; KISS S.: *A magyar politikai plakátművészet,* MŰV, 1963/7. (B. K.)

KALICZKY Katalin bőripari formatervező
(Bp., 1950. ápr. 1.)
1968-73: MIF, mestere: Szilvitzky Margit. 1973-76, 1978, 1987: Orsz. Bőrdíszműip. Kiállítás díjai; 1973-76, 1981: Iparműv. V. pályázatának díjai; 1975: Alkotó Ifjúság pályázat II. díj. 1973-76 között a Rákospalotai Bőrdíszmű formatervezője; 1976-79 között a PEVDI formatervezője, 1979-91 között ismét a Rákospalotai Bőrdíszmű formatervezője, közben rendszeresen szállít az Iparműv. V. üzleteinek. 1991-ben megalapította a KOS Bőrdesign Stúdiót. Rendszeresen tervez a Wimmer Line kollekcióhoz bőrtárgyakat. Különösen elegáns, visszafogott formavilág jellemzi táskáit, menedzserszettjeit. 1977, 1978, 1980: Słupski művésztelep (PL).

Ek: 1994: DOTE; 1996: CD Hungaria; 1998: Huber G.

Vcsk: Rendszeresen részt vesz a Budapesti Nközi Vásárokon; 1977: Magyar Kultúra H., Berlin; 1993: Agro Hotel; 1998: *Szolgáló tárgyaink,* IM.

Mk: M., Krsinya (PL).

Irod.: KOCZOGH Á.: *Szép tárgyak dicsérete,* 1978; KULINYI I.: *Magyar Design '92.* (T. A.)

KALITA Gábor festő, reklámgrafikus, publicista
(Léva [Levice, CSZ], 1950. nov. 5.)
1976-81: Komenský Egyetem, Pozsony, újságíró szak. 1970-ben *A HÉT* kult. hetilap külső munkatársa. 1971-88 között *A Szabad Földműves* hetilap szerkesztője. 1989 után szabadfoglalkozású képzőművész és újságíró. Újabb publicisztikai írásaiban főleg képzőművészettel foglakozik. 1995-ben Kubička Kucsera Klárával megalapította a *Kupola* c. építészeti és művészeti lapot, amelynek csak két száma jelent meg. Pozsonyban él.

Ek: 1988: Szakszervezetek H., Érsekújvár (kat.); 1994: Madách G., Pozsony (kat.).

Vcsk: 1992: *Hommage à Gyula Szabó,* NG, Losonc; 1995: *SZMKT II. csop. kiállítás,* DMM, Komárom; KMG, Dunaszerdahely; 1996: MVSZ; Magyar Köztársaság Kult. Int., Pozsony (kat.); 1997: *Más realitás,* Várm., Esztergom; Umelecká Beseda, Pozsony (kat.); KMG, Dunaszerdahely, 1998: *Pozsonyi műtermek,* Magyar Köztársaság Kult. Int., Pozsony (kat.).

Mk: KMG, Dunaszerdahely. (K. K. K.)

KÁLLAI Ernő művészeti író, műkritikus
(Szakálháza, 1890. nov. 9.-Bp., 1954. nov. 28.)
1910: Déva, Oberrealschule; 1910-13: Pesti Polgári Iskolai Tanítóképző, 1916-ban diplomázott; 1913-ban tanulmányutat tett Angliában, a skandináv országokban és Amerikában. 1915-ben a *Magyar Pedagógia* c. lapnál dolgozott. Ekkoriban ismerkedett meg Kassák Lajossal a *Ma* kiállítótermében. 1920-ig Nagymartonban, majd a kispesti munkástelepi iskolában tanított. Munkássága a 20-as évektől elválaszthatatlan az európai avantgárd művészettől. 1920-1935 között Berlinben lakott, számos újságban, folyóiratban írt kiállításkritikákat, tanulmányokat. A *Jahrbuch der jungen Kunst* szerkesztője volt, ahol a konstruktivizmusról, El Liszickijről, Moholy-Nagyról jelentek meg írásai. A berlini *Weltbühne* c. baloldali értelmiségi folyóirat munkatársa volt, ahol a 30-as években a Harmadik Birodalom kultúrpolitikáját támadó cikkek láttak napvilágot. Érdeklődése fókuszában a berlini tartózkodás éveiben a konstruktivizmus művészetmegújító ereje és társadalomformáló eszméje, valamint a művészi alkotófolyamat mint emberi tevékenység állt. Művészetelméleti munkásságának erőssége abban volt, hogy a látványfestészet és az elvont művészet tartalmait és érvényességét egyaránt elismerte, írásai a kortárs törekvések sűrűjében biztos eligazodásról tesznek tanúbizonyságot, a még alakuló életművek kvalitásait biztonsággal ismerte fel. Németországból írt csehszlovák, holland, jugoszláv, osztrák, román és pesti folyóiratokba is. Monografikus tanulmányokat, tudósításokat küldött az *Ars Una,* a *Nyugat,* a *KUT,* a *Magyar Művészet,* az *Új Föld,* a Kolozsváron megjelenő *Korunk* számára. A magyar emigráns művészcsoportokkal az aktivista Kassák Ma-körével, Barta Sándorral [az *Akasztott Ember* c. lap szerkesztőjével] kapcsolatban állt, támogatta őket. Titkára volt a Berlini Magyar Egyesületnek. 1926-ban az *Új magyar piktúra* c. könyvét egyszerre

Källar Emö

Szegi Pál: Kállai Ernő (1891-1954)
MÉ 4. 1955 124-125.

Karsai Lajos Emlékezés Kállai Ernőre.
Valóság. 8, 1965, 8. 55-60.

Devényi Iván: Kállai Ernő emlékezete.
Vigília 30, 1965, 6. 372.

Källar Emö

MŰVÉSZET

A kassai Nemzeti Kiállítás.

Az *V. Nemzeti Kiállítást* az Országos Irodalmi és Művészeti Tanács Kassán rendezte. Úgy érezzük, hogy mindenek előtt a hazatért, számunkra legnagyobb részt új emberekkel illik foglalkoznunk. Nem egy olyan tehetség akad közöttük, aki a hazai művészet értékállományát sajátos színekkel gyarapítja. Ebből a szempontból elsőnek *Jaszush* Antalt említjük. Képei egyenetlenek. Sok bennök a tisztázásra szoruló festői dudva és nyerseség. De néhány művében megragadó erővel nyilvánul a szegény hegyvidéki néphez húzó érzés. Rokonlelkűek, de festőileg jóval szűkebb skálájúak *Manajló* Tivadar és *Oravecz* Imre szellő, bensőséges képei. *Koczka* András, *Erdélyi* Béla, *Sz. Novák* Andor és *Boreczky* Béla a színek bővérű, széles és heves lendületével festenek. Képeik az expresszionizmus tájékán járnak. Finom és gazdag árnyalatú festményeit kell kiemelnünk *Halász-Hradil* Elemérnek és *Váli* Lászlónak a nagybányai naturalizmus szellemében való tájképeit is gondos művességük miatt becsüljük. Egyszerű, tiszta érzés csendül *Endrédi* György ruszin parasztot ábrázoló, nyugodt képében. *Prohászka* Istvántól, akit a humoros, realisztikus népi zsáner festőileg igen eleven, színes művelőjének ismerünk, sajnos csak egy kép szerepel a kiállításon. Igen szép *Löffler* Béla egyik bronz munkásszobra.

Szeretnők azzal biztatni a hazatérteket, hogy a szélesebb és fejlettebb művészeti kultúránkkal való érintkezés javunkra válik. De attól tartunk, hogy a kassai Nemzeti Kiállítás ezirányú reményeiket *inkább lefékezi*, semmint élesztgeti. Ez a kiállítás ugyanis rendkívül gyönge. Bővelkedik — a *jelentős távollevőkben*. Számos nagynevű mester, kitűnő művész és komoly fiatal tehetség művét hiába keressük. Kivált azoknak a festőknek és szobrászoknak a távolléte feltűnő, akik az *újabb magyar művészet döntő értékei* közül valók. Hiszen a kassai Nemzeti Kiállításnak legméltóbb hivatása éppen az lett volna, hogy a Felvidéknek megmutassa : miként fejlődött a magyar művészet az utolsó húsz év alatt, az elszakított országrészektől való kényszerű elkülönülésben. Ha így rendezik a kiállítást, akkor semmi esetre sem maradhatott volna annyira csonkán, mint aminő most. De az V. Nemzeti Kiállítás összetételében *más szempontok* érvényesültek. Bizonyos, hogy sok kitűnő művészünk *önként* maradt távol. Ám ennek a félreállásnak *igen alapos okai vannak:* abban a művészetpolitikai légkörben, amely az utóbbi évek folyamán mindennek kedvezett, csak éppen a művészeti irányok és érdekeltségek fölött álló, valóban átfogó és haladó szellemű, nemzeti értékrendjének nem. Készségesen elismerjük, hogy művészeti közügyeink hivatalos intézői kiváló érdemeket szereztek egyes vidéki központok (kivált Esztergom és Székesfehérvár) reprezentatív alakítása körül. De erősen túlzottnak tartjuk azt a szerető gondoskodást, amellyel a naturalizmus műcsarnokbeli epigónhada és a római iskola neveltjei és pártfogoltjai felé fordulnak. Ennek az elfogult művészetpolitikának a jelét látjuk újabban a múzeumokban és most, a kassai Nemzeti Kiállítás összetételében is.

Nem változtat a dolgon, hogy a kiállításon helyenként igen jó nevekre és művekre is akadunk. Példa erre a festők közül : *Iványi-Grünwald*, *Koszta*, *Csók*, *Glatz*, *Szobotka*, *Szőnyi*, *Vass*, *Szabó* Vladimir, a szobrászok közül : *Medgyessy*, *Erdey* Dezső, *Csucs* Ferenc, *Madarassy*, *Varga* Ferenc. *Egry* József nek egyetlen pasztelle látható, azt is félre akasztották. Az a kár, hogy érdemtelenül és aránytalanul sok a tetszetős, sekélyes tarkaság, a jellegzetesen műcsarnokbeli vagy azzal egyívású, szórakoztató termék. Másfelől túl sok teret juttattak a római iskolának is. *Aba Novák*, *Molnár C.*, *Kontuly*, *Istókovits*, *Jeges* megannyi külön gyűjteménnyel szerepel. Ezek a festők hősi és kegyes idealizmust fitogtató, modoros stílusgyakorlatokra specializálták magukat. Nem az igaz formát művelik, hanem a mutatós formulát szorgalmazzák. Igy szolgálják ki a közületek reprezentatív igényeit, kapják a díjakat és megbízásokat. Közülök Aba Novák az ezermester. Sajnos, a felvidéki bevonulást ünneplő freskóterve az illusztratív elemek nyers és fürge halmozása révén nem annyira fölemelő történeti vízióvá, mint inkább nagyon is profán ízű látványossággá alakult. A Felvidék történeti eseményeit többen is megfestették. De valóban megragadó érzést és látomást csak *Dex* Ferenc freskótervében tapasztaltam, amely a *pozsonyi Magyar Ház* részére készült. Hiába : a nemzeti gondolat művészeti kifejezése is könnyen téved a sallangok és üres szólamok terére, ha nincs meg a kellő népi és szociális valótartalma. A realizmus és idealizmus útjai sajnos, a művészetben is végzetesen különváltak egymástól.

Kállai Ernő

KÖNYVEK

Wimmer M. Anzelm O. S. M. : A megváltás bölcsődala. (K o r d a.) A *Magnificat*nak, a Szentszűz örömteljes himnuszának, amely akkor fakadt fel lelkéből, amikor Erzsébet asszonyt meglátogatta, évezredeket felölelő, történelmi háttere van. A Magnificat ugyanis az utolsó szem abban a végtelenül hosszú láncban, amelynek első szeme már a teremtés őshajnala előtt ott volt örök időktől kezdve a Teremtő kezében. A Szentszűz himnusza nem némult el Erzsébet házában, hanem végigzuhogott a kereszténység századain, mint a megváltás beteljesülésének örömittas diadaléneke. Ma is érinti lelkünket, ma is gyujt, elragad és gazdagít. Ez a felismerés indította *Wimmer* M. Anzelm karmelita atyát, az aszketikus irodalom nagytehetségű művelőjét, hogy megvilágítsa a Magnificat horderejét, megrajzolja ószövetségi vonatkozásait és teljes nagyságában megfesse a Szentszűz egyéniségét. Mint a Szentszűz fogadalmas szolgája, a szerző rajongó szeretettel, de egyúttal nagy történelmi tudással, a Szentírás átfogó ismeretével s fénylő tollal végezte maga elé tűzött feladatát. *Himnuszt írt a himnuszról*, mondhatnánk. A Korda a szép könyvet igen előkelő kiállításban, a *festőművészet legnagyobb mestereinek Madonnaképeivel* illusztrálva hozta könyvpiacra.

Szerkesztől üzenetek

K. F., Budapest 1. Mindig örülünk, ha a *Jelenkort* kérdéseivel felkeresi. Természetes, hogy a szűkreszabott terjedelem mellett a lapban csak közérdekű kérdésekre tudunk felelni, de minden olvasónk hozzánk érkező levelét készségesen megválaszoljuk. 2. A kérdések politikai természetűek is lehetnek, de kérjük az ú. n. «napi rémhíreknek» ne üljön fel. — **B. H., Budapest, Váci-utca.** Nem, tudomásunk szerint utazási irodát nem szokás könyvkereskedéssel összekapcsolni. — **H. Sch. E. Nyiregyháza.** A magyar film nekünk is szívügyünk, sajnáljuk, hogy a Bors István óta jó és érdekes magyar képet nem láttunk. Az «Áll a bál» szövegkönyve valóságos társadalmi kórkép, holott rendezése művészi. A magyar film kérdésére még visszatérünk. — **G. J., Makó.** A *Jelenkor* a gazdasági kérdéseket sem hanyagolja el, de felfogásunk szerint, különösen a haza mai helyzetében először a szellem területét kell felmérni, az álláspontot leszögezni, az ellenfélre rámutatni. A szövetkezeti mozgalom jelentőségével tisztában vagyunk, legközelebb foglalkozunk vele. Érdeklődését köszönjük. **I.K. Esztergom.** A *Jelenkor* felelős szerkesztője legközelebb előadást tart az Ön városában a fiatal magyar irodalom szociális problémáiról és Szegeden «Csődöt mondott-e a kereszténység a társadalmi és a szellemi életben» címmel. — **S. G., Sopron.** Nyugodtan hallgathatja. Tessék valamelyik rádió-szaklaphoz fordulni, ott pontos felvilágosítást adnak. — **Z. A., Tapolca.** Ilyen dolgok felett napirendre kell térni. Sajnos, a butaság nagyon erős fegyver. — **N. A., Kiskunhalas.** Mi sem tartjuk ildomosnak. Nagyobb lélekre vallana, ha az illető úr a történtek után tartózkodna a közszerepléstől, s kivált az ítéletmondástól. Arról, hogy a párthelyiségben mi történt, nem tudunk felvilágosítást adni. Kósza hírek nem érdemelnek hitelt, ha még oly «érdekesek» is. — **Sz. R., Budapest.** A *Jelenkor* független szegénységében kizárólag előfizetői és olvasói támogatásából él.

JELENKOR. Társadalmi, politikai és kulturális lap. — Megjelenik minden hónap 1-én és 15-én. — Minden cikkért írója felel. Kéziratot nem őrzünk meg és nem adunk vissza. — Szerkesztőség és kiadóhivatal : Budapest, IV., Váczi-utca 36. III. 16. — Telefon 185-246. — Postatakarékpénztári csekkszámla : 11.870 — Szerkesztőségi és kiadóhivatali órák : minden d. e. 10—2. — A szerkesztő fogad : kedden 12—2. — Előfizetési díj : egy évre 4 P, félévre 2 P, jogi személyeknek évi 40 P. Egyes szám ára : 20 fillér. — Felelős szerkesztő és kiadó : KATONA JENŐ. — TEMPS PRÉSENT Revue bimensuelle sociale, politique et culturelle — Rédacteur en chef : EUGÈNE KATONA. Rédaction et administration : Váczi-utca 36. Budapest, IV.

Stephaneum nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 28. Felelős : Ifj. Kohl Ferenc.

AZ ÖSZTÖNÖK URALMA

Hogy az ember *eszes* érzéki lény, a XIX. századig senki nem merte kétségbevonni, ha ezzel nem akart e meghatározásból automatikusan kiesni. Európának, az európai embernek e definíció keretén belül az *volt (talán* még most is az) természetadta és magáravállalt feladata, hogy ezt az eszességet a lehető legnagyobb mértékben kifejlessze, minőségileg és mennyiségileg egyaránt. Így lett az európai kultúra racionális jellegű és az európai *attitude* intellektualista. Európának határai nem ott vannak, ahol még kedvelik a művészeteket, a vallást, a költészétet, hanem addig tartanak, ameddig az elmék az intellektust, a *logost* kedvelik. E határon nem versoszlopok, hanem logikai könyvek állanak őrt. *«Európai» és «logikus»: felcserélhető fogalmak.* Ebben az értelemben vett kereszténység is csak akkor épült fel, mikor a dogmatika rendszerét az aristotelesi módszerek és utasítások szerint kezdték konstruálni. Szinte elképzelhetetlen, mi lett volna a kereszténységből, ha történetesen nem a görög racionalizmussal köt polgári és egyházi házasságot, hanem pl. a *jóga-szutrák* rendszerével áll össze.

Az ész öneszmélésének elemzése, munkájának módszeres megállapítása, továbbá az értelem természetes érdeklődési körének: az igazságnak, mint struktúrának, felderítése a logika feladata. Természeténél fogva mindig csak formális tételeket fogalmazott; az ítéletek, a fogalmak, a következtetés tartalmával nem törődhetett, ez a szaktudományok háziügye. Az «élettől» távoltartotta magát, mint ahogyan a matematika sem gondol konkrét példákra, mikor tisztán formális tételeit a már ismertekből levezeti. Mégis mindkettő szabályai, tételei, meghatározásai megtölthetők a valóság tartalmával. A valósággal való kapcsolat lehetőségét a logika történetében a középkor mutatja, amikor a nagy Summák, a görög eszmék megkeresztelt tanítványai, azóta is példátlan szabatossággal fogalmazott tisztasága nevelte a barbárok kesze-kusza gondolkodásmódját, hogy a ma elért állapottá pallérozza.

A *romanticizmus* az érzelem létét félti a rideg klasszicizmustól és hajlandó a megismerés racionalista jellegétől eltekinteni. *Hölderlin* filozófiai mitológiáról ábrándozott, *Novalis* mágikus idealizmusról irogatott. *Hamann*, «észak mágusa» szerint az igazi megismerés magva az érzelmi átélés. Ch. S. *Peirce*-től elindított s W. *James*-től kidolgozott *pragmatizmus* már teljes gorombasággal vallotta, hogy az értelem belátását a hasznos fogalmával kell kicserélni. *Schopenhauer* a vak akaratot zúdította a filozófiába. Majd jöttek az «élet» filozófusai: *Nietzsche* szerint az ítélet annyiban értékes, amennyiben fajfejlesztő. *Guyau* az esztétika területén felveti a kérdést, hogy a tudományos szellem nem pusztítja-e el az alkotó ösztönt, az érzelmet?

Ilyen előzmények után természetes következménynek látszanak a mai füzetek és programmelőadások, melyek a logika megmásítását, «meggazdagítását» követelik azzal, hogy «a közvetlen élet» szempontjait vigyük bele. Ezek szerint a logika és az élet szabályai nem fedik egymást, azaz nem fejezi ki emennek lényegét. A logika feladatát abban látják, hogy népi, faji törekvések igazolása legyen. A valamikori egyetemes európai kultúra helyén a széthúzó népi törekvések külön, bennszülött logikákat akarnak fogalmazni, mert, mint írják: *«a valódi kultúra népi, faji, történeti és ezért világnézetileg és politikailag is meg van határozva».*

Itt nem arról van szó, hogy egy tudomány, a logika forog veszélyben. Ezek a tervek, hogy *az értelmet az ösztönösnek rendeljük alája*, oly értékelési rend uralomrajutását jelentik, melyben az érzékelés föléje kerül a logikai megismerésnek. Az érzékelésnek pedig közvetlen tárgya az egyedi, az esetleges, a pillanatnyi, a nem lényeges és nem is alkalmas az igazi tudás megragadására. A logikai tudás a dolgok legegyetemesebb határozmányait fedi fel, nem hangsúlyozza, csak megengedi, a konkrét vonásokat. Amikor az ösztönöket hangsúlyozzuk az értelemmel szemben, a *logikai megismerés ellen* lépünk fel. Igy magunkra ránjuk azt a katasztrófát, hogy *ítélőerőnk véglegesen meggyöngülhet*, míg ez a generáció tart és uralkodik. Az ítélőerő erőtlenségét magától követi az elvakultság megduzzadása s nemcsak tudományos életünk, hanem *társadalmi viszonyaink* is indulatok martaléka lesznek, mert nincs meg az a regulatív és kötelező zsinórmérték, amihez igazodnunk kellene. Érzelmekre, indulatokra épített élet szétrobban éppen az ezerfelé feszülő érzelmek és indulatok miatt, hiszen emocionális természetünk a leginkább individuális, önző és szinte képtelen feláldozni a maga érdekeit. A megértés lehetőségét csak az értelem adhatja meg, ez az a képesség, mely a különböző fajú népeket egymáshoz hasonlóvá teszi. Egyetemesen csak *homo sapiens*-ről beszélhetünk, csak a *sapiens* jegy szempontjából beszélhetünk egységes emberiségről. Ha már a *homo volens*, vagy *sentiens* meghatározást kíséreljük meg, az emberiség mint egyéni érdekeinek koncáért marakodó, egymással csak időnként megbékélni tudó tömeg tűnik a képzelet előtt, az egyesek meg ügyükért nem az igazságra apellálnak, hanem kardjukat lökik a mérlegre.

Az ember fejlődése nem egyenletes, tarkítva van visszaesésekkel, hasonló ahhoz a mondai feladathoz, mellyel a sziklát a hegyre kellett görgetni. De ha a fejlődés csúcsait összekötjük, egy felszálló vonalat kapunk és ez az intelligencia fejlődését ábrázolja. A mai kor alatta marad az előzőnek és jóval alacsonyabb lesz a holnap elért magasságnál. Az emberiség fejlődése oda irányul, hogy lelkiismerete minőségben és terjedelemben nagyobbodik. A bűn, a hiba mind nagyobb és nagyobb területeken lesz elkövethető. Eddig csak a jó ellen követőkre nehezedett rá az öntudat szemrehányása. Aki az igazság ellen követett el valamit, büntetlenül tévedett. Ma még messze vagyunk attól az érzékenységtől, hogy az Igazság ellen való gondolataink miatt is éppen úgy bánkódjunk, mint mikor a Jóságot sértettük meg.

SZABÓ ISTVÁN

Vörösmarty Mihály:

ROM

(Részlet)

Egy népet lele, mely gyéren vala s lelke törötten
Ősei honában, melyet megronta örökre
Hare és visszavonás. Termékeny ugarban ekéjét
Hasztalanul vezeté, nem örült munkája díjának.
Átok volt az egész földön. Másnak vete a kéz
S másnak gyüjte kepét. A tőt más mosta veríték
Csöppjeivel, más itta borát nyugodalma helyében.
Más az erős folyam is, mely gáttalan úton alá foly
S önként ontja szabad vizeit, idegennek adózott;
Dús arany aknáját idegennek nyitta meg a bérc —
Ily népet látott, a pártus népnek utóját
Látta; de rajtok perzsa királyt és perzsa hatalmat
S újra sötét gondok dulakodtak lelke nyugalmán:
«Im mi derék nép ez, gondolta törődve, mi méltó
Istennek képét a nap láttára viselni
Mégis mely nyomorú, mint van rabigáig alázva.»

A Volt Korunk Szava egy esztendővel ezelőtt örömmel és meghatódva üdvözölte a hazatért felvidéki fiatalságot és testvéri szavakkal hívta őket a magyar szellemi életbe: «Hozzák magukkal a józanságot, a keresztény demokráciát, a szociális érzést». Igy szólította őket és sokáig várta a visszhangot szavára. Azóta a Felvidék megtalálta otthonát és berendezkedett, bizonyára lassabban és több súrlódással, mint ahogy azt békés időben lehetett volna várni. Ennek során a hazalak és hazatérők részéről egyaránt hangzott el bírálat, egyszer megokoltan, másszor ok nélkül, ami az idegek állandó túlfűtöttségében könnyen kipattanhatott. Sokféle hangot hallhattunk a felvidékiektől, de az a hang, amit egykor a Korunk Szava köre kívánt, csak igen halkan, finoman hangzott a felvidéki diapazónban. Ezért kell most örömmel üdvözölni egyik kassai laptársunkat, vidéki lapot, ami nem is akar versenyezni a fővárosiakkal, mert azt a józanságot és keresztény demokráciát képviseli, amit egykor az egész Felvidéktől vártunk. Egy kis kör lapja ez, amely egykor a maga kis, de bátor szervezeteivel behálózta az egész Csehszlovákiát és ma, talán megfogyva, de rendületlenül küzd a régi célokért. Két vezetője és irányítója van ennek a munkának, és ezt a két nevet érdemes megtanulni. Az egyik Pfeiffer Miklós, a kassai egyházmegye kanonokja, a magyarságnak bátor harcosa a legnehezebb időkben is, a másik pedig női lélek, a szlovákiai magyarság egyik vezetője, Esterházy Lujza, aki az őt megillető grófi címet még most sem szokta használni, amikor körötte mindenütt a címkórság lett a legelterjedettebb betegség.

A népszerűséget nem kívánják, igaz bírálattal illetik a magyar helyzetet. Ime, így írnak: «Csehszlovákia hat magyar gimnáziumában 654 iparos, 504 földműves, 963 intellektuel, 178 altiszt és munkás és 267 magánzó gyermeke tanult. Az arány évek folyamán a szegény néposztályok javára egyre nőtt. Egyre több volt azoknak a népi fiataloknak a száma, akik középiskolát végeztek, egyetemre jártak, hogy valamikor majd a magyar társadalom vezetését a kezükbe vegyék».

ákjaira, vagy egy a hétköznapi szabályok hámjából kitört, szabadszellemű, elcsapott, oda-se-neki tanárra emlékeztetett. Önfeledt, egyenetlen lépte, s így imbolygó járása, taglejtéseinek kamaszosan szögletes hevessége pompásan egybevágott arcjátékának mosolygó élénkségével, szemének csíntalan villanásával. Társalgásban, vitatkozásban maga volt a fesztelenség. Megejtő közvetlensége előtt feloldódott minden tartózkodás, eltakarodott minden nagyképű begubózkodás, s szavai nyomán meleg, emberséges légkör támadt. Irtózott a fölényeskedéstől, alapos műveltségét, sokágú tudását senkivel sem éreztette. Nyilvános előadásaiban is a magas rendű csevegés finom bája ragadta el hallgatóit. Remek, világító humora csak akkor csapott élesebb évődésbe, ha vitázó ellenfele mélyebbre akart szántani, mint amennyire erejéből futotta. Ismerte a magyar nyelvnek, sőt a németnek is, minden csínját-bínját, s beszédében, írásában egyaránt csak úgy zsongtak a szebbnél-szebb érzékletes kifejezések. Ízes szóképei olyan frissen, jólesőn csapongtak, zümmögtek, mint virágos réten az aranyszőke méhek. Ez a nyelvi zene azonban nem terpeszkedett el stílusán buktató önteltséggel. Kállai csak azért élt vele, hogy árnyalja-megvilágítsa azt, amit mondani akart.

Szerette az életet, szerette a társaságot, ahol meghitt beszélgetés váltogatta az elmélyülést, töprengést. Örömest mulatozott kiskocsmákban, s kedélye ilyenkor nemegyszer harsány jókedvre pezsdült. Könnyen ismerkedett, nehezen barátkozott. Módfelett vonzódott az egyszerű emberekhez, mindent tudni akart róluk, valósággal halászta a lelkeket. Sokat barangolt vidéken, szívesen járta a kisvárosokat, a falvakat, s a munkások és parasztok között verbuvált magának nem alkalmi ismerősöket, hanem igaz barátokat. Hányszor láttam, hogy ezek milyen gyorsan, szinte átmenet nélkül kaptak iránta bizalomra, mert utánozhatatlanul szívélyes egyszerűsége az első szavakkal elmosta közöttük a műveltségi és társadalmi különbséget. Érdek nélküli érdeklődéssel hallgatták egymást és kapcsolatuk rögtön a legtisztább emberi viszonnyá lett. [...] Csapásait bőven osztogatta jobbra-balra, de mindig csak oda vágott, ahol a művészet fejlődésének, megújulásának akartak torlaszt emelni. Bizonyos, hogy ő volt művészeti irodalmunk erjesztő *enfant terrible*-je. Lélekben, magatartásban egyedüli rokona a nála vagy húsz évvel idősebb kortársának, *Rózsa* Miklósnak. Csupa lelkesedés, csupa tűz és csupa nemes elfogultság. Elfogultsága, létének indoka, nagy szerelme: a *Művészet.* Ez volt a mindene, ő pedig örökké küzdő, megalkuvást nem ismerő, alázatos mindenese a művészetnek.

Sokan ezt az egyoldalúságot hányták szemére, jóhiszeműségében, önzetlenségében, erkölcsi tisztaságában azonban senki sem kételkedhetett. A művészeten belüli egyoldalúság vádjával is illették – lényegében alaptalanul. *Kállai* az egyiptomi, a kínai művészetbe épp úgy el tudott merülni, mint *Rembrandt*ba, vagy *Vermeer*be, s a velenceieket nem kevésbé szerette, mint a XIX. század franciáit. Ám kétségtelen, hogy minden idegszálával saját korában élt, képzeletét saját kora termékenyítette meg legjobban. *Cézanne, Picasso* voltak bálványi. Az ő nyomukat kereste mindenütt. Azzal szeretett leginkább foglalkozni, ami alakulóban volt, amiről azt hitte, hogy a fejlődés, a haladás csíráival terhes. Nyugtalanító lebegéssel ment ökölre mindenért, amiben meggyőződést, őszinteséget érzett, s ami szerinte hadat izent a tespedésnek, a patópálos egy helyben topogásnak.

Nem volt aprólékosan rendszerető elme, partizán jellemével ez ellentétben állott volna, első könyvében mégis ő próbált eszmei rendet teremteni akkori festészetünk új törekvéseiben. Ez a könyv az első világháború után íródott, oly időben,

amikor tehetséges fiatal festőink zsákutcába kerültek, vagy legalábbis válaszúton álltak. Merészség volt rajtuk keresztül előrevetíteni a jövő fejlődés arculatát. De hát *Kállai* Ernőt mindig is a gondolat vakmerősége csábította és hitt az elégedetlen, mindenütt kiábrándult ifjú művészekben.

Igaz, abban a lelkes törekvésben, hogy friss szellővel, akár szélviharral borzoltassa fel a magyar művészet kertjét, a harc hevében nemegyszer vétette össze az *új* fogalmát a puszta ügyeskedéssel, a külszíni mesterkedéssel. *Kállai* azonban azt tartotta, hogy a gyomot az igazi tehetségek ízzó sugara úgyis holtra perzseli. Állandóan attól rettegett, hogy valódi értékek kallódhatnak el, ha ő nem bátorítja a pirkadó tehetséget. Boldog volt, ha friss felfedezettjeivel vaskosat sújthatott, szellemesen szikrázó mellékmondataiban, a „beérkezettekre". Nem szívlelhette a megmerevült formákat. Lélektelennek tartotta a túlságosan csiszolt megjelenítést, amelyből hiányzik az élet meghökkentő izgalma. Egy fiatal festő mesterségi bizonytalansága, tartalmi félszegsége inkább szíve szerint való volt, mint a befejezettség nyugalmát, a véglegességet éreztető kép. Volt idő, amikor az a festmény tetszett neki legjobban, amelyben határozott, félreérthetetlen ábrázolás nem gátolja a nézőt abban, hogy egyéni hangulatával, érzelmeivel egészítse ki, mintegy tovább fesse a képet. Ez a merőben lírai felfogás sodorta nagy tévedése, a szélsőséges expresszionizmus és az absztrakt festészet felé. Erre terelték ifjúkori németországi élményei is. Tévedése nem vitás – milyen elragadóak mégis azok a sziporkázó elemzések, amelyekkel az elvont festők vonalait, színfoltjait, mértani idomait forradalmi, a tásadalmi rend megújítását célzó értelemre fordítják!

Kállai modelljei sokszor törpék voltak, ő sosem törpült hozzájuk. Az a fény, amelyben megragyogtatta őket, az ő fénye volt. S az a cél, melynek szolgálatába állította őket, szép volt és tiszta, mint ő maga. A művészet forradalmasítása lebegett előtte, folyton ezért küzdött, s tudta, hogy művészeti forradalom nincs társadalmi forradalom nélkül. Megmaradt mindvégig a maga területén, de írásaival, előadásaival, kiállításrendezéseivel megmozgatta a lomha képzeletűeket, nyugtalanította a változástól irtózókat, erőt, hitet öntött a csüggedő fiatal művészekbe. Lendülete elsodró, magával ragadó volt. Persze, ő is akkor vetett magas lobot, ha igazi, vérbeli művészről írt. *Mednyánszky*-monográfiájában egyenesen izgalmas nyomon követni, mivé alakul az ő tolla alatt Mednyánszky művészete. *Rippl-Rónai*ról, *Márffy* Ödönről, *Egry* Józsefről, *Berény* Róbertről, *Bernáth* Aurélról, *Szőnyi* Istvánról, *Ferenczy* Béniről, *Pátzay* Pálról, *Barcsay* Jenőről, *Derkovits* Gyuláról és annyi másról írt tanulmányai, kritikái művészi írásmódjukkal, gondolatébresztő hevükkel egy magasrendű elme, kitűnő író és lelkes, jó ember maradandó hagyatéka.

Báró Mednyánszky László*

A művészeti irodalom meglehetősen mostoha gyerek nálunk. „*Helyezettsége*" bizonytalan. Nemcsak a közönség magatartása, hanem szépíróinké is se hideg se meleg vele szemben, aminek egyik legfőbb oka bizonyára az, hogy fiatalabb íróinkat teljesen leköti a saját mesterségük. Érdeklődésükből a képzőművészetre már nem futja. Legalábbis ezt kell hinnünk abból, hogy fehér hollónak számít az az író, aki egy kiállítási megnyitón látható. Azelőtt ez nem így volt, az írók jobban érezték a sorsközösséget. A közönség viselkedése azonban sokkal érthetőbb. Több kapcsolata lévén az irodalommal, az irodalmi tanulmányokat is szívesebben olvassa. A zenei műveltség terjedésével pedig egyenesen divatjuk támadt a zenei könyveknek. Garmadában jelennek meg a nagy zenészek regényes formába öntött életrajzai, hangversenykalauzok, versenymű- és operaismertetések, népszerű és tudományos zenetörténetek, s a közönség egykettőre szétkapkodja őket. Nyilvánvaló, hogy az irodalom és a zene sokkal inkább „*közügye*" műveltségünknek, mint a képzőművészet. Újabban mintha javulna a helyzet, de még mindig nagyon vékony az a réteg, amelynek a képek és szobrok is fontosak. Nem várhatjuk tehát, hogy művészeti irodalmunknak egyelőre nagy visszhangja támadhasson.

De azt sem tagadhatjuk, hogy az említett általános okon kívül maga a képzőművészeti irodalom is hibás egy kissé a közönség elidegenítésében. A művészeti írók és kritikusok egy része túlságosan meghódolt annak az írásmódnak, amely a húszas években Németországban kapott leginkább lábra. Elvontan foglalkoztak a művészettel, problémát kerestek ott is, ahol nem volt, s a képek és szobrok mesterségi oldalának részletező taglalásával még a bennfentesek előtt sem mindig egyértelmű szaknyelvet, vagy inkább tolvajnyelvet alakítottak ki. Írásaikból eltűnt a *Taine*-ek, *Fromentin*ek, *Dvořák*ok világos szabatossága. A rendezett gondolatok megkapó közvetlensége helyett lelkendező elméleteket közöltek olyan nyelven, amelyből kirítt az átlagolvasó iránti lenézés és elriasztó szándék. Ennek a szak-góggel telt német nyelvnek amúgy sem szerencsés kifejezéseit olyan sután ültették át magyarra, mint ahogy a mai német politikai és hadi kifejezések „*téridegen*", „*őskeresztény*", „*csúcsteljesítmény*" és ezekhez hasonló nyelvi borzalmakként kezdenek meghonosodni. Napilapjaink művészeti kritikái mohón estek erre a modorra, mert remekül lehetett vele fedezni a mondanivalók ürességét. Nem csoda, hogy a közönség ho-

* Kállai Ernő: Mednyánszky. Singer és Wolfner kiadása. Bp. [1943]

vatovább csak a művészek nevét jegyezte meg a kritikákból, a „méltatást" pedig el sem olvasta.

Nem szeretnénk félreértetni. Mindig voltak kritikusok, akik tudták, miről van szó, amikor a művészetről írtak. Ezeknek nem volt szükségük kisegítő félrebeszédre, de számuk elenyészett a tömegben. Amíg a lóversenyrovat vezetőjétől alapos ismereteket kívánt meg a szerkesztőség, addig a művészeti rovatvezetést felváltva „sózták" egy-egy kevésbé foglalkoztatott munkatárs nyakába hosszú időn át. A hozzáértő, állandó kritikusok azután nehezen tudták eloszlatni azt a zűrzavart, amit elődeik idéztek elő. A napi kritikán kívül álló művészeti írók java természetesen sokkal öntudatosabb mestere a magyar nyelvnek, sokkal komolyabban fogta fel nevelő hivatását, semhogy ferde irányba térülhetett volna. Ámde az elriasztott közönség már senkiben sem bízott, és őket is elkerülte. Így állott elő az a helyzet, hogy vannak kitűnő művészeink, kitűnő íróink és kritikusaink, s a képzőművészet mégis háttérbe szorított ága művelődésünknek. Támogatása, néhány gyűjtőn kívül, majdnem egészen a közületekre maradt. A megzavart közönséget visszaédesgetni nem könnyű dolog.

Szerencse a szerencsétlenségben: a háború gyökeresen felforgatta az eddigi állapotokat. Már a múlt háborúból ismert tünetként rohamos kereslet támadt a képek és szobrok iránt, és ennek nyomán a művészeti irodalom is fellendült. Ha egyvelege tarkabarka is, kiszemelhetünk belőle jó néhány olyat, amelyet nemcsak irodalmunk könyvelhet el nyereségként, hanem egyúttal a közönség kegyét is megnyerte.

Bizonyos körön belül az emberek általában ismerik egymást. Művészeti irodalmunk művelői pedig nem olyan nagyszámúak, hogy ne tudhatnák egymásról, ki issza a csigert aszúnak. Megítélésükben a „bennfentesek" közt nincs is nagy különbség. E tekintetben *Kállai* Ernő kivétel. Ha *Pátzay* Pál egy heves cikkében „botszemű-nek" is nevezi, nem hiányzanak, akik előtt Kállai ítéletei fellebbezhetetlenek. Annyi bizonyos, hogy Kállai művészeti irodalmunk *„enfant terrible"*-je. Csupa lelkesedés, csupa tűz, csupa elfogultság és kiszámíthatatlanság. A művészet mindene, s ő harcos mindenese a művészetnek. Nem rendszerező elme, első könyvében mégis ő adott jó-rossz összefoglalást az újabb törekvésekről. Ez a könyv akkor íródott, amikor mai legerősebb tehetségeink épp válaszúton voltak. Merész vállalkozás volt rajtuk keresztül rajzolni meg az új művészetet. De hisz Kállait épp a merészség jellemzi. És rajongás az ifjúságért. Ökölre megy mindenért, ami újnak látszik, s néha alaposan összevéti az *új* és az *eredeti* fogalmát. Retteg attól, hogy valamilyen érték elkallódik, ha ő azonnal nem *„fedezi fel"*. Boldog, ha friss felfedezettjeivel sújthat oda vaskosat, remek mellékmondatokban a *„beérkezetteknek"*. Aki „beérkezett", az nem érdekli többé. A folytonos változásban leli örömét, bár lehetetlen nem tudnia, hogy a puszta változás még nem jobb minőség, aminthogy az ifjúság is csupán szerencsés állapot, de nem feltétlen érték. Legalábbis a művészetben. Kállait egy idősebb mester remekműve közel sem hatja meg úgy, mint egy fiatal festő bátor tudatlansága, kifejezési bizonytalansága. Nem tűri, hogy a kép vagy szobor őt igázza le befejezettségével, festői tartalmának véglegességével. Igazában csak akkor szíve szerint való a műalkotás, ha lazán jelöl, s a néző egészítheti ki érzelmeivel, amelyeknek a határozott ábrázolás nem szab gátat. A műtárgynak el kell bírnia minden hangulati belemagyarázását. Azt akarjuk mindezzel mondani, hogy Kállai lelkéből csupán az ún. *absztrakt* művészet lelkedzett. Ehhez vonzzák ifjúkori németországi élményei is. Elragadó az a kifejezési készség, amellyel az elvont festők vonalainak, színfoltjai-

nak, geometriai idomainak metafizikai értelmet tulajdonít. A leglírikusabb kritikus. Némi túlzással azt mondhatnók rá, hogy a kiállítás puszta alkalom neki, hogy a maga pillanatnyi érzésvilágáról számoljon be, a műtárgyaktól többé-kevésbé függetlenül. Más lapra tartozik természetesen, hogy Kállai világa önmagában és művészi írásmódjának megnyilatkozásában többnyire érdekes és értékes. Minden kritikájában van valami erjesztő anyag, ami bőven elkel nálunk.

Egyenesen izgalmas nyomon kísérni, mivé alakul az ő kezében *Mednyánszky* művészete.

Mednyánszkyról elmondhatjuk, hogy egy időben a legnépszerűbb festők egyike volt. Mindenki ismerte hangulatos tájképeit, erdőrészleteit, költői légkörüket, sőt azt hisszük, lényegesen több volt és van ezekből forgalomban, mint amennyit Mednyánszky festett. Nem mondható, hogy valakit is utánzott a mélabús őszi hangulatnak ez a mestere. Művészete alapjában véve gyengéd naturalizmus, de nem pepecselő természetutánzás. Későbbi korszakában néha olyan monumentalitás robban ki egy-egy képéből, főleg háborús vásznaiból és vázlataiból, hogy azt kell hinnünk, nagyobb tehetség volt, mint amennyi képeiben ránk maradt. Ha nem tartozott is legnagyobbjaink közé, magas művészi rangja elvitathatatlan. Az egyetlen, akiből a világháború nagy festője válhatott volna, ha vázlatait be tudta volna fejezni. Ebből a két végletből: meleg, bensőséges líra és mélységes, megrendült, a háború borzalmain fellázadt emberiesség, csak az első van meg hiánytalanul művészetében, a második alig egypár képén fejeződik ki tökéletesen, vázlatai csak jelzések. Bámulatos, komor és nagyszerű ígéretek, a beteljesülés öröme nélkül. A közönség nagyjában ma is csak a lírikus Mednyánszkyt ismeri és szereti. De még ezeknél is jobban ismertek azok a mendemondák, amelyek életében vették körül alakját. Arisztokrata származása, nyughatatlan természete, bolyongásai, váratlan el-eltűnései állandóan foglalkoztatták az emberek képzeletét. Furcsa barátkozásai egyszerű emberekkel tolsztojánus nimbuszt vontak fej köré, de ugyanakkor rejtélyes találgatásokra vezettek. Ismerték bohém életmódját, tudták, hogy mindenkinek adott pénzt, úgyhogy ő maga gyakorta egy fillér nélkül maradt. Látták furcsa, igénytelen életmódját. Néha alig különbözött ruházkodása azokétól a csavargókétól, akiket éles emberismerettel, szinte kegyetlen jellemzéssel festett le. Volt, hogy szocialistának tartották, sőt anarchistának, volt, hogy a buddhizmus egyik európai apostolát látták benne. Alapjában véve talán senki sem ismerte, s önmagának is ismeretlenül halt meg.

Kállai részére nem lehet nagyszerűbb modellt elképzelnünk. Érezte ezt ő is. Több évig tartó szenvedélyes tanulmány után készült el művével, s tegyük mindjárt hozzá: ez egyúttal legkitűnőbb könyve. Kár, hogy Kállai monográfiáját két részre osztotta. Az első Mednyánszky életével foglalkozik, a második művészetét ismerteti. Bár az életrajz is utal művészetének fejlődésére, s a második rész is folyton visszavisszanyúl az életrajzi adatokra, nem felbontott, szervesebb összefüggésük egységesebb rajzot tett volna lehetővé. Így szinte két különálló művet kaptunk. Az egyik, az életrajz, Kállai tehetségének legszebb vonásaival ékes. Lelkes, majdnem rajongó, izgalmas. Szinte detektívmunkát végzett. Kifürkészte Mednyánszky leveleit, titkos feljegyzéseit, utánajárt minden adatnak. Hitelessé tett néhány legendát, kiirtott jópárat, de mégis, minden tárgyilagosságra igyekvése mellett, mintha új legendát magvát is elhintette volna. Az a Mednyánszky, akit Kállai könyvéből ismerünk meg, különbözik is, nem is, az eddigitől. Élesebben áll előttünk emberiessége, mélységes részvéte az elnyomottak iránt, szociális lelkiismerete és végzetes magányossága.

Menekül az emberek és gyakorta önmaga elől is. Olyan kötelességeket érzett, amilyeneket egy ember válla nem bír el. Kállai egy helyütt idézi Mednyánszky szép mondását: *hidat kell építeni a véges és a végtelen között.* Kállai hősi rajza talán ott torzul el egy kissé, amikor túlnyomórészt ezt a végtelen felé tárulkozást látja Mednyánszkyban, és életének hétköznapjaira tapintatosan fátyolt borít. De talán ebben is igaza van. Vajon az ünnepi pillanatok nem jobban jellemzik-e lelkünket, mint a földhözragadtság tespedt percei?

Végeredményben ez az életrajz a legszebb művész-életrajzok közé tartozik. Ugyanennyi jót mondhatunk-e arról a méltatásról, amit Kállai Mednyánszky művészetéről ad? Kötve hiszem. Igaz ugyan, hogy Kállai érzékenyen követi nyomon Mednyánszky fejlődésének összefüggéseit mind a hazai, mind a francia művészettel: elemzései sokszor élesek, szellemesek, elevenre tapintók; leírása egy-egy festményről érzékletes, bár nyelve, amely az életrajzi részben mesélően oldott, vagy drámaian szaggatott, itt olykor görcsös és idegen szavak ritmusrontó henyeségével terhes, nem tömör, hanem zsúfolt. Ám kifogásunk nem írásmódja ellen irányul elsősorban, bárhogy sajnáljuk is a két rész közt észlelhető stílusszakadást. Amivel sehogysem érthetünk egyet, az a Kállai ismertetett lelkületéből folyó *„beállítás"*. Egy lépés választja el attól, hogy *Mednyánszky*ban szürrealista vagy absztrakt festőt szimatoljon. Alapot erre Mednyánszky utolsó éveiben készült festményeiben vélt találni. Nem kívánjuk vitatni, hogy a mesternek ezekben a vázlataiban valóban rendkívül érdekes lehetőségek lappanganak – megvalósításukra azonban nem futotta talán idejéből, talán erejéből. Bizonyos azonban, hogy Mednyánszky jelentőségét nem lehet kizárólag vázlatos képeire korlátozni. Ez legalábbis olyan tévedés, mint róluk nem tudomást venni. Érdeme Kállainak, hogy nagyon nyomatékosan hívta fel rájuk a figyelmet, de túlzása szinte lerontotta érdemét. Mednyánszky emberi alakja nagyszerűen megfelelt Kállai elképzelésének a művészetről, nem tudta ennek folytán megállni, hogy festészetét is ne a maga vágyaihoz idomítsa. De mintha ő is érezné egy kissé eljárásának erőszakosságát. Könyvének végmondataiban sejtetésre szorítkozik. „...(Mednyánszky)... életének utolsó évtizedében színérzéke végül is olyan merész szárnyakat bontott, festői fogalmazása annyira elvonttá és sejtelmessé vált, hogy ez időből való képei messzire elébe világítanak napjaink *léleklátó* művészetének." A *léleklátó* szót mi emeltük ki a mondatban. Bővebb magyarázat nélkül nem értjük tisztán, nem tudjuk, kikre és mire céloz vele az író. Aligha csalódunk azonban abban a feltevésünkben, hogy Kállai nem marad adósunk a felelettel készülő új munkájában. A könyv kiállítása szép, a reprodukciók jók, de Mednyánszkyt egyoldalúan mutatják be.

Vajda Lajos festő (Alkotás)

Vajda Lajos fiatalon halt meg, s hagyatékából most emlékkiállítást rendeztek. A képek jegyzékéhez Kállai Ernő írt baráti szeretetből áthatott előszót. Be kell vallanunk, hogy szellemes fejtegetéseit és értékítéletét a kiállítás előttünk nem tudta igazolni. Vajdában nem sikerült rendkívüli tehetséget felfedeznünk. Igaz, hogy ez a művész olyan nyelven beszél, amelyen mi alig értünk. Mégis megpróbáltuk kihámozni belőle azt, ami hozzánk is szól. S így történt, hogy szentendrei rajzainak érzékeny vonalaiban, e vonalak imbolygó hajlatában élvezetet tudtunk találni. Sőt csendéletein is jólesett látnunk a színek finom összhangját, de tovább nem tudtuk követni a művészt. Legalábbis érzésünkkel nem, legföljebb latolgató eszünkkel. Észrevettük képein *Picasso* letörölhetetlen hatását, nekünk úgy tűnt, iskolás utánérzés formájában. Képmontázsairól az a véleményünk, hogy miben sem különböznek ennek az egykor divatos műfajnak szokványalkotásaitól, legfeljebb Vajda mértéktartó ízlését dícsérhetjük bennük.

Fantasztikus, alaktalan rajzait Kállai a *pszichorealizmus* művészetének nevezi. Szép szó, Kállaira való. Mi sokáig nézegettük e rajzokat, de csak úgy jártunk velük, mint az ábrándos felhőnéző: azt olvastuk ki belőlük, amit akartunk. Állati szörnyeket éppúgy beléjük láttunk, mint pajkos ördögfiókákat. Nem tagadhatjuk azonban, hogy a vonalak abrakadabráiban mégis van rendszer, egy zaklatott lélek idegvibrációjának nyugtalan rendszere. Ha szentendrei rajzait szerény népi dallamoknak érezzük, akkor ezek a tárgytalan vonalak kakofóniás, torzított dzsesszre emlékeztetnek. Lelkük csak a megingathatatlan ütemezés. De talán nem alap nélkül mondják, hogy a jó festő is a jó ritmusérzékkel kezdődik. Ám hozzátehetjük, hogy mással folytatódik. Őszintén sajnálhatjuk, hogy Vajdának a folytatásra nem adatott idő.

Új romantika (Tamás Galéria)

Ezt a kiállítást *Kállai* Ernő rendezte, s tőle ered az „új romantika" elnevezés is. Terjedelmes előszóban fejti ki, hogy mit ért ez alatt. Kilátástalan lenne vitába szállni vele, mert ő a romantika megszokott fogalmát egy lendületes meghatározással úgy tágítja ki, hogy abba belefér minden olyan festmény, amely Kállainak tetszik, tartozzék az bármilyen irányhoz. Tanulmányának végső mondata ugyanis így hangzik: *„A romantikának, de kiváltképpen korunk romantikus művészetének fogalmát* (a klasszicizmussal szemben) *úgy határozhatnók meg, hogy az a szabadság vágyának, a lélek határtalan és csodálatos birodalmának megjelenítése."*

Ha Kállainak igaza van, akkor örömmel kell megállapítanunk, hogy ezt a szabadságvágyat festi az egész mai magyar művésztábor a klasszicista római iskola hívein és azokon kívül, akik akadémikus stílusokat utánoznak. Így aztán helyet kapott a

Bécsi 1944

kiállításon *Csontváry*n és *Mednyánszky*n kezdve *Egry* Józsefen, *Czóbel* Bélán és *Bernáth* Aurélon át *Lossonczy* Tamásig és *Vajda* Lajosig, vagyis az elvont művészetig mindenki. Kállai azt írja, hogy tulajdonképpen *Tornyai*nak, *Kosztá*nak, *Rudnay*nak, *Nagy* Istvánnak, *Hollósy* Simonnak, *Ferenczy* Károlynak, *Thorm*ának, *Réti* Istvánnak, *Iványi-Grünwald*nak, *Fényes* Adolfnak és *Rippl-Rónai*nak szerepelniök kellett volna, azonban helyszűke miatt kénytelen volt megelégedni azzal, hogy a régebbiekből *Csontváry, Mednyánszky* és *Gulácsy* Lajos egy-egy mesterművével adjon ízelítőt. Ezt a mentegetőzést elfogadjuk, azt azonban semmiképp sem tudjuk megérteni, hogy *Czóbel* Béla és *Bernáth* Aurél mellől miért maradt el *Berény* Róbert és *Szőnyi* István, *Márffy* Ödön és *Egry* József mellől *Szobotka* Imre és *Kmetty* János, vagy *Basch* Andor és *Diener-Dénes* Rudolf – hogy épp csak egypár legkézenfekvőbb nevet említsünk. Ha azok új romantikusok, ezek éppúgy azok. Vagy-vagy. De nem érdemes sokat bakafántoskodnunk, mert végeredményben a kiállított festmények javarésze szép és jó kép, legfeljebb azt említhetjük még meg, hogy a kimaradtak beiktatásával a rendező elfogultsága kevésbé látszott volna meg. Igaz, hogy ez esetben Kállainak fel kellett volna áldoznia egy pár kérdéses értékű fiatal festőt, már pedig tudjuk, hogy ezek nőttek leginkább szívéhez.

Az idősebbek képeit gyűjteményekből, kiállításokból régóta ismerjük. A fiatalabbak közül *Ámos* Imre, *Domanovszky* Endre, *Gadányi* Jenő és *Korniss* Dezső örvendetesen magaslanak ki.

Zoli! Ha tud innen vetjen ki 1 sort, ha nem az oldal 1 sorral hosszabb lesz

KÁLLAI ERNŐ (1891 – 1954)

1954. dec. 2-án, csütörtökön temették el Kállai Ernőt. A két világháború közötti művészeti irodalmunknak aligha volt nála érdekesebb, színesebb és tisztább alakja. Csendesen, szinte észrevétlenül hagyott itt bennünket, temetésén csak maroknyian voltak. Pedig a húszas-harmincas években és a negyvenes évek elején nem nagyon akadt művész, művészetkedvelő, író és muzsikus, aki Kállai Ernőt, a baráti kör garabonciás „Ubul"-ját nem ismerte, vagy legalább hírét nem hallotta.

Az akkori „hivatalosok" tudni sem akartak róla, a középszer félt tőle, de a forrongó, elégedetlen fiatalok vakon bíztak benne, rajongtak érte. Annyi bizonyos, hogy közömbös senki sem lehetett vele szemben. Kénytelen-kelletlen észre kellett venni, bárhol tűnt fel. Puszta megjelenése, mint valami szokatlan természeti tünemény, magára vonta a szemet. Tiszta, de hanyag, bohém ruházkodása a régmúlt kóbor di-

Kállai Ernő (1891–1954)
Kézirat, az eredeti példány (Oltványi Noémi tulajdona, Bp.) bal fölső sarkába Oltványi ceruzával fölírta az írás keletkezésének idejét: 54. XII. 4.
Aláírás: Oltványi Imre
A cikk teljes terjedelmében megjelent: Oltványi Imre: *Kállai Ernő.* (Bevezette: Sümegi György), Új Művészet, 1990/2. sz. 65–66. lap

Oltványi 1991

KÁLLAI Ernő

RÁDAY Eszter: A művészet nemes madara : A Bauhaustól a kocsmapultig : Beszélgetés Gyarmathy Tihamérral. = 168 óra. III.évf. 3. sz. 1991 25. p. ill.

január 22

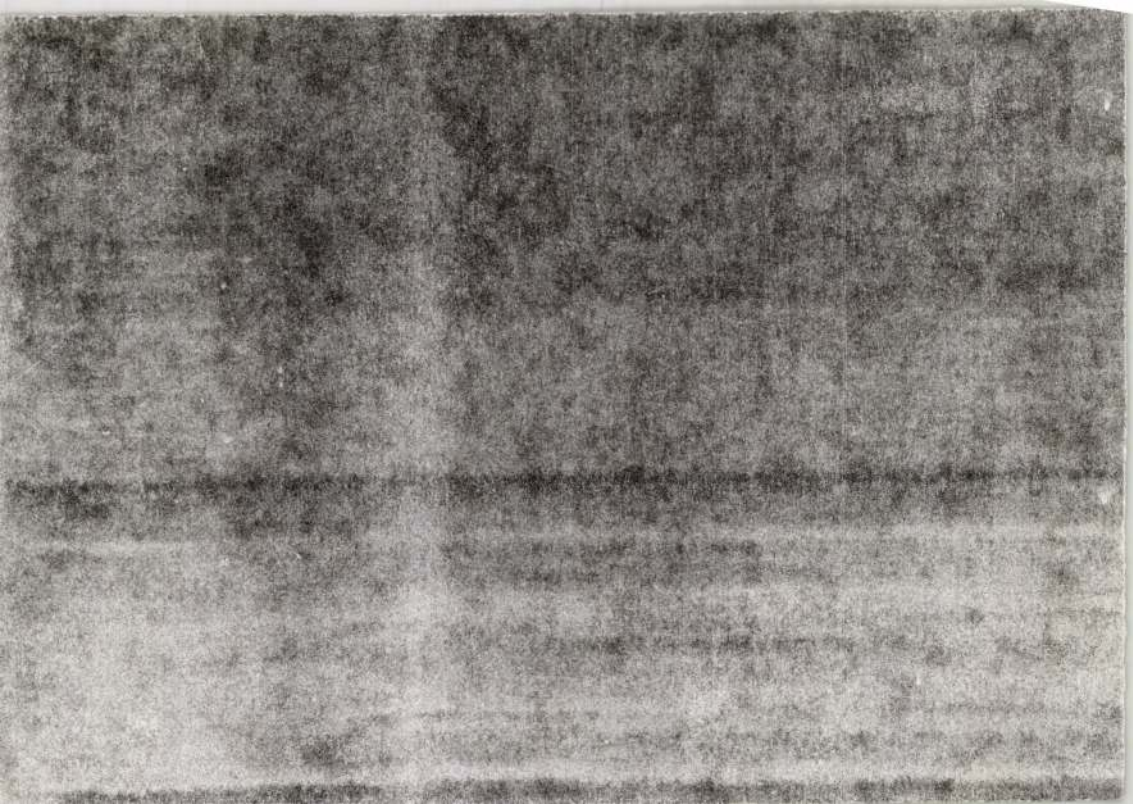

KÁLLAI Ernő

ANDRÁSI Gábor: „Kezdetben volt Cézanne" : Kállai Ernő és a „konstruktív" művészet Magyarországon 1935 és 1945 között. = Nappali ház, 4, 1992,4. 90 - 95.

KÁLLAI Ernő

Forgács Éva: Egy utópia lebontása és lebontása: Kállai Ernő és Moholy-Nagy László konfliktusa. = Jelenka, XXXV, 5, 1998 k. 446-450. p.

Moholy →

Kállai Ernő: Új magyar piktúra. Bp., Gondolat, 1990

rec. FORGÁCS Éva = Buksz, 4, 1992, 3. 378 - 379.

Kállai Ernő

OLTVÁNYI Imre: Kállai ERnő. = Uj Müvészet, I.évf.2.sz. 1990 65 - 66.p.

Az emlékülést követően,
17 órai kezdettel ugyanott,
az MTA Székházának
III. emeleti előadótermében
az MTA Művészettörténeti Kutatóintézete
és a budapesti Goethe Intézet
könyvbemutatót tart

Kállai Ernő

Összegyűjtött írások

1. Magyar nyelvű cikkek, tanulmányok 1912-1925

és

2. Schriften in deutscher Sprache

(mindkettő: Argumentum Kiadó-MTA Művészettörténeti Kutatóintézet, Budapest, 1999.)

című művét ismerteti

Passuth Krisztina tanszékv. egy. tanár
(ELTE Művészettörténeti Tanszék)
a szerkesztők, Tímár Árpád
és Markója Csilla jelenlétében.

KÁLLAI ERNŐ

A MAGYAR TUDOMÁNY NAPJA

MEGHÍVÓ

A Magyar Tudományos Akadémia
Képzőművészeti Gyűjteménye,
az MTA Könyvtára,
az MTA Művészettörténeti Kutatóintézete
és a Széchenyi Irodalmi és Művészeti
Akadémia a budapesti
Goethe Intézet igazgatójának,
Wolfgang Meissner úrnak védnökségével

1999. november 2-án
14 órai kezdettel emlékülést rendez

Johann Wolfgang Goethe
és a művészetek címmel,

az MTA Székháza III. emeleti
előadótermében és képtárában,

amelyre Önt a rendezők.
tisztelettel meghívják.

Johann Wolfgang Goethe és a művészetek

Az emlékülés programja

Lator László (SZIMA) bevezetője.
Ujvári Péter (Szépművészeti Múzeum):
Goethe, Alois Hirt és a Laokoon-csoport.
F. Csanak Dóra (MTA Könyvtár):
Elischer Boldizsár Goethe-gyűjteménye
a Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtárában.

Az előadásokat vezetés követi
a Képtár Goethe-termében,
a kiállított műveket kommentálja
Széphelyi Frankl György
egyetemi adjunktus
(ELTE Művészettörténeti Tanszék)

KÁLLAI Ernő

György - Pataki 1990 9-10, 12-14, 16-18, 24, 25, 27-30, 32-49, 51, 55, 57, 59, 60, 62-64, 66, 67, 74, 81, 90, 92, 94, 95, 97-99, 101-102, 104, 109, 122, 124, 134, 136, 140, 141, 144, 146-148, 151, 157-159, 161-164, 166, 171, 174, 176-178, 182, 184, 187, 191, 203-205, 207 + ill

d or Tektronix. The Adobe Type Manager also makes a major
n on-screen, computer-based presentations delivered using
ide Show feature.

roducing color slides on a film recorder, or if you're sending
outside service bureau such as Genigraphics, you need to be
choosing your typefaces. In this case, you're limited to the
e options offered by your particular output device or service

Genigraphic's nationwide chain of service bureaus to create
overhead transparencies in either the Macintosh or MS-DOS
for example, you can choose the same 35 typefaces built into
t printers such as the LaserWriter IINT. The Genigraphics
includes three serif faces, two sans serif faces, one "decora-
one typeface that resembles typewritten output, as well as a
on.

gn and Legibility

rrowed your typeface options down to those that your output
dle, choosing the right typeface involves looking at five basic
characteristics that help differentiate one typeface from an-
as follows:

Andrási Gábor

„KEZDETBEN VOLT CÉZANNE"

Kállai Ernő és a „konstruktív" művészet Magyarországon 1935 és 1945 között

Kállai első modern művészeti élményét – mint ezt a *Cézanne, az ősapa* című 1943-ban megjelent írásából tudjuk – az aix-i mester *Kártyázók* című, éppen száz esztendeje készült művének köszönhette. A tizes évek elején, egy budapesti műkereskedésben megpillantott reprodukció „sorsdöntő találkozás"-nak bizonyult számára. „Megrendülve és elragadtatva" bámulta a fényképet, mint valami megfoghatatlan, elbűvölő jelenséget, mint valami mérhetetlenül mély, ijesztő kinyiltakoztatást."[1]

Ám Cézanne megértéséhez még néhány évnek el kellett telnie. A frontról sebesülten hazatérve azonban Kállai, mint írja, „hirtelen, egy csapásra", mintegy „megvilágosodásszerűen" ráébredt a cézanne-i formateremtés lényegére, és utóbb – újabb évek múltán – a kezdetben „önmagában álló nagyság"-nak gondolt festő meghatározó szerepét, a huszadik század modern művészetére gyakorolt hatását is felismerte.

A fenti „megvilágosodás"-ból nyert bizonyosság, Kállai Cézanne-felfogása a húszas évek közepétől, az *Új magyar piktúra*[2] megjelenésétől kezdve rendíthetetlen elméleti alappillérként van jelen munkásságában. Jelentősége ugyan némiképp háttérbe szorul a Bauhausban és a Németországban eltöltött évek idején, de hazatérve, 1935 után, a magyarországi művészet helyzete és sajátosságai folytán ismét rendkívül fontossá lesz. A gondolatkör végső formáját a *Cézanne és a XX. század konstruktív művészete* címen 1944-ben megjelent könyvben (ezentúl rövidítve használom: Cézanne-könyv) nyerte el.[3]

Kállai felfogásának elsődleges érdeme a cézanne-i festészet sokrétűségének, összetettségének hangsúlyozása. Az összetevők között természetesen nála is első helyen szereplel a mester képeinek épített, szerkezetes volta. Erre vonatkozó írásaiban újra és újra felbukkanó kulcsszó a „tektonika" és utóbb a „konstruktív" kifejezés. (Cézanne „új tektonikájá"-nak „az volt a jelentősége, hogy áttörte a testek zárkózott tömegegységét és azt a térszerkezeti tényezők ütközőpontja összegzéseképp alakította ki" – ÚMP, 55. Ez a „képszerkesztés új logikája", az „új térfelfogás", mely „tér és forma szoros egybeöltésén" alapul – Cézanne-könyv, 86.) Az eltelt évek során rendkívüli stiláris változatossággal fogalmazta meg, de a lényeget tekintve mindvégig azonos módon látta Cézanne művészetét. „A téri erőkkel átszőtt forma"; „a térrel egybeszőtt új formai kristályosodás"; „a tér és forma konstruktív képi egységének harmóniái" (idézetek különféle Kállai-írásokból a harmincas-negyvenes évekből) teremtik meg annak lehetőségét, hogy a Cézanne utáni modern művészetben „a kép maga is tisztára tárggyá jegecesedjék", hogy az „ábrázolás teljesen formává hasonuljék".[4] A tér és a „plasztikus tömörségű forma" egységének szempontjából Kállai nézetei a Cézanne-értékelés fő áramához – igaz, annak igen korai szakaszához – kapcsolhatók, hasonlóan ahhoz, amit a festő szín-értelmezéséről tart: Cézanne úgy valósította meg a plasztikus és monumentális formát, hogy egyúttal „fenntartotta és továbbfejlesztette az impresszionista színességet. Elemző látása a színbontást eladdig páratlan érzékenységű fokra vitte." Képein „a monumentális forma a színek végtelenül gyöngéd szövedékéből, az árnyalatok finom hasadású, kristályos szerkezetéből áll. [...] Színesen mintázta meg a tárgyak domborzatát és színesen mérte végig a tér mélységét. E színes távlati skálának minden fokát szabatosan lerögzítette és elhatárolta a körülötte levőktől."

Kállai igen pontosan írja körül a Kurt Badt kifejezésével később cézanne-i „színformák"-nak elnevezett jelenséget: a rajzot és kontúrt is helyettesítő, koncentrált ecsetvonásokkal felvitt foltok rendszerét.[5]

Kállai megfigyeléseinek legeredetibb vonása annak hangsúlyozása, hogy Cézanne a forma, a tér és a szín újító felfogásával egyidejűleg művein megőrizte az atmoszférát. Ám ez az atmoszféra korántsem egyszerűen „festői hangulat", hanem szellemi erőkkel teljes, tiszta sugárzás. „Konstruktív Logosz" és eleven élet egysége minden kép. Érzékelte, hogy az oly sokat emlegetett szerkezet és konstrukció Cézanne-nál távolról sem személytelen, mértani jellegű, hanem titokzatos, „látomásos képi rend"[6]: hogy Cézanne összetettsége egy olyan élő szellemi-vizionárius egységen alapul, melyben egyfelől a konstruktív szerkezetet átlelkesíti, élettel-telíti az atmoszféra, másfelől az atmoszférát tagolja, értelmezi és megszilárdítja a festő „elemző látása", vagy ahogy Werner Hofmann fogalmazta: „töprengő keze".[7] A gondolat – fordított megfogalmazásban – már az ÚMP lapjain is felbukkan: „Cézanne pikturájában az atmoszféra és modell érzéki burkolatát lépten-nyomon áttöri a sztereometriai elemek alkotta szerkezet". A cézanne-i formaakarat így az érzéki és a szellemi dimenziók kölcsönös áthatására irányul. Az áthatás festői megnyilvánulása a „látomásos képi rend", mely mindvégig valósághoz, természethez és motívumhoz kötött, ám mégis képes minden vászonra-kerülőt – Kállai szavaival – „egy általános törvényszerűség világába emelni".[8]

Észrevételeivel Kállai a modern Cézanne-értelmezések leglényegesebb pontját járta körül, megelőlegezve a későbbi elemzéseket, melyek rendre a művek „atmoszferikus burká"-nak szellemi természetére, a „valóságos tér gondolati újjáalkotására" (Lásd: Liliane Brion-Guerry: *Cézanne et l'expression de l'espace*, magyarul: *A tér a festészetben*, szerk. Mezei Ottó, NPI, 1981), az aix-i mester festészetének „valóság feletti", absztrakt tendenciájára mutatnak rá.

A Cézanne-probléma kiemelkedő szerepet játszott a két világháború közötti művészeti irodalomban és elevenen élt Magyarországon is. Barcsay Jenő emlékezete szerint Kassák is könyvet szándékozott írni e tárgyban; lapja, a Munka közölte Peterdi Gábor Cézanne-tanulmányát és Bernáth Aurél Magyar Művészet -beli elméleti cikke is számot vetett a kérdéssel.

A hazai hagyományt mégis mindenekelőtt Fülep Lajos írásai jelentették[9] ám Kállai és Fülep álláspontja merőben különbözik, hiszen az utóbbi kétségbe vonta, hogy Cézanne-nak köze lenne az impresszionista színbontáshoz: „Az anyag egységének és összetartozásának hatását csak egységes és összetartó színfoltokkal érhette el. Az impresszionizmus analitikus eljárásával szemben a szintetikus felfogást vallotta magáénak (akárcsak Gauguin), s míg azok fölaprózták, addig ő tömör, feszült, telített nagy felületekbe osztotta szét színeit".[10] Fülep elsősorban az impresszionizmussal szembeni reakcióként értékelte a mester művészetét. Fejtegetései között azonban megtalálható – és ez Kállainál, láttuk, kulcsfontosságú lett – az érzéki és a spirituális dimenziók áthatásának gondolata: Cézanne „fenntartja mind az anyag, mind a szellem elvét, de egyiket áthatja a másikkal. (...) Az egyensúly és a harmónia elve képviseli a determináló szellemi momentumot a valóságos anyagok valóságos színében megérzékülve a súlyok tisztán materiális momentumával szemben."[11]

Sokkal több érintkezési pont és megfogalmazásbeli hasonlóság adódik a Kállai-írások és Tolnay Károly nagyszerű tanulmánya[12] között, mely minden bizonnyal közrejátszott Kállai Cézanne-értelmezésének kialakulásában. Tolnay szerint a festő művészetében „a tárgy még nincs meg, csak létesül a nézés által", a dolgok „csak a legfinomabb színárnyalataik végigtapintásán keresztül nyerik el tárgyiságukat", és ehhez „szemének érzékenységét végsőkig kellett fokoznia (ezért az impresszionizmus vívmányainak elsajátítása), át kellett alakulnia teljesen nüansz-figyelő világorgánummá."

„Kezdetben vala Cézanne" – írta Kállai a Cézanne-könyv bevezetőjében, és ugyanezt olvashatjuk a *Cézanne, az ősapa* című cikkben is, és megtalálhatjuk benne a *fa-metaforát* is: a festő „életműve hatalmas fatörzshöz hasonlítható, melynek nedve sok ágat és gallyacskát élet." A könyvből folytatom: „Ahány ág, annyi művészeti irány." (A cikk – néhány eltéréssel – felsorolásszerű tartalmi kivonatát adja a könyvben szereplő művészeknek. Kimaradt a könyvből Leuppi, Gabo, Marquet és Perlrott-Csaba. A cikkből hiányzik a könyv szövegében és/vagy képanyagában (sorrendben) megtalálható van den Berghe, Duchamp-Villon, Delaunay, Gris, Léger és Mondrian).

Amilyen színvonalasnak, átgondoltnak és kiforrottnak hat Kállai Cézanne-értelmezése, olyan komoly problémákat vet fel a „belőle sarjadó", a művészetéből levezetett jelenségek köre. Kállai a „XX. század konstruktív művészete" feltérképezésekor külön tárgyalja könyvében az aix-i mester színfelfo-

1 Kállai Ernő: *Cézanne, az ősapa, Vater Cézanne*, Pester Lloyd, 1943. aug. 29., in: Kállai Ernő: *Művészet veszélyes csillagzat alatt* (Szerk. Forgács Éva, Corvina, 1981., 199.)
2 Kállai Ernő: *Új magyar piktúra* (ÚMP), Amicus kiadás, 1926. Második kiadása: Gondolat, 1990.
3 Anonymus Könyvkiadó, é.n. A könyv az 1939. november 30-án, a Zeneakadémián a Cézanne-centenárium alkalmából tartott „vetítettképes előadás" átdolgozott és kibővített változata. Az előadás előzménye egy korábban közölt írás (K.E.: *Cézanne*, Tükör, 1939. április. 255-59.), melynek több szövegrészlete megtalálható a könyvben.
4 Kállai Ernő: *Georges Braque*, Magyar Művészet, 1938/10 (in: Forgács, 193.)
5 Kurt Badt: *Die Kunst Cézannes*, München, 1956.
6 *Cézanne, az ősapa*, Forgács, 200.
7 Werner Hofmann: *A modern művészet alapjai*, Corvina, 1974., 176.
8 Cézanne-könyv, 21.
9 Fülep Lajos: *Paul Cézanne*, Szerda, 1906. okt. 31. Uő: *Cézanne és Gaugain*, A Hét, 1907. május 12. Uő: *Paul Cézanne*, Művészet, 1907/3.
10 Fülep Lajos: *Magyar művészet*, 1923., 185-186.
11 Fülep Lajos: *A művészet forradalmától a nagy forradalomig* (Szerk.: Tímár Árpád), Magvető, 1974., I. 461-462.
12 Tolnay Károly: *Cézanne történelmi helye*, Ars Una, 1923-24. A rövid életű – és az elméleti problémák iránt fogékony, Pogány Kálmán szerkesztette – lapnak Kállai is állandó munkatársa volt.

gásához, külön a formáinak plasztikitásához és végül külön a szerkezetes (tektonikus), sokrétű térképzéséhez kapcsolható törekvéseket. E széttagolás oka – és a szerző sem hagy kétséget e tekintetben -, hogy a cézanne-i komplexitás *teljessége* követhetetlen, és az „örökösök" e teljességnek csupán egy-egy aspektusát ragadták meg.

Mikor a háborút követően, 1946-ban a könyv külföldön történő publikációja felmerült, a Kállai-ambicionálta kiadás körüli ügyeket Svájcból intéző *Max Bill* nem titkolta súlyos elvi fenntartásait. Ezek feltehetőleg döntő szerepet játszottak abban, hogy a terv végül is meghiúsult.

Max Bill 1941–52 között Kállaihoz írott levelei alapján (in: *Művészettörténeti Dokumentációs Központ Közleményei III., Bauhaus-szám*, MKPI, 1963) fény derül kettejük szoros munkakapcsolatára – információk és publikációkhoz szükséges anyagok cseréje – valamit az is valószínűsíthető, hogy Kállai a háború után a Svájcba település gondolatát fontolgatta (vö. Max Bill 1946. április 8-án kelt levelével, i.m., 68., ehhez ld. még Kállai *Hetvenöt kiló nulláslisszt* című írását, in: Forgács 336.) Határozottabban csak Kállai leveleinek ismeretében fogalmazhatnánk. A svájci mestertől ezirányú kéresemre a következő választ kaptam: „Ön a Kállai-levelezés iránt érdeklődik, Megkísérlem megtalálni. Lehet, hogy sok egyébben együtt rálelek egy dobozban. A levelezésem nagyon kiterjedt és nincs szisztematikusan rendszerezve. Minden barátság mellett mi Kállaival folytonosan vitatkoztunk. Sohasem akceptáltam a teóriáit. Izgalmas partner volt, éppen, mert ellentmondásra ingerelt." (Részlet az 1992. február 14-én írott levélből).

A Cézanne-könyv szempontjából legérdekesebb, 1946. július 7-én kelt Bill-levél részletét is ideiktatom: „A Cézanne-könyvet érdeklődéssel néztem át és rátaláltam megtisztelő jelenlétemre. Mindent egybevetve számomra nem tűnik különösebben kifejtettnek, és a Cézanne óta lezajlott fejlődés sem tisztán jellemzett. Nincsenek jelen a fontos kisugárzások Cézanne-tól a Delaunay–Klee irányban. A kárcsak a Malevics képviselte fejlődés. Fontosabb lenne, mint minden magyar „naturalizmus". Helytelennek tűnik, hogy Hélion, bár évek óta naturalisztikusan fest, jelen lehet, míg Vantongerloo nem, aki egyike a legjobbat mutató Cézanne-követőknek, akár Mondrian. Ebben a formájában nem ajánlhatom a könyvet az amerikai kiadónak s még Moholynak is ítéletet kell alkotnia róla, hogy vajon fordítható és angolul publikálható-e. Ebben a állapotában *bel-magyar viszonyok számára íródott* (kiemelés A.G.), miként ezt Ön is írja. A kiadó elvi beleegyezése fennáll egy nagyon szigorúan nem-romantikusra módosított változatra. A terjedelem némileg túlzott. Azonban, mint bevezetés, nekem nagyon jónak tűnik. A fotók beszerzésében segítségére leszek Önnek, ha elküldi a könyv új szerkezetének tervét. Teljesen elhibázottnak tartom a Chirico- és a Moore-jelenség bekebelezését, miközben Delaunay a St.Séverin utáni Napkorongjai val és hasonló képeivel Kupka fontosabb lenne, és az egészen korai Kandinszkij-tájak, melyek aztán Kompozíciókká alakulnak át, sem feledhetők. Van némi anyagom, melyet ezirányban rendelkezésére bocsáthatok (természetesen: kölcsön!). A kitekintés az építészete hézagos. Vagy kissé ki kellene bővíteni (Wright, Rietveld, Mies van der Rohe), vagy elhagyni."

Bill kritikáját mai szemmel nézve mindenképpen el kell fogadnunk (különösen Malevics, Klee és Kupka kimaradását, Chirico és Moore indolkolhatatlan „bekebelezését" és az építészeti rész vázlatosságát illetően. A közölt reprodukciók alapján számomra ugyanilyen problematikusnak tűnik *A szín* című fejezetet Matisse-ra építeni; ráadásul a rá vonatkozó fejtegetésekben Kállai maga írja, hogy a festő „sutba dobta a cézanne-i képalkat térbeli bőségét", hogy a „temérdek elaprózott színárnyalatot néhány erős ellentétté foglalta össze" és hogy „aminek Cézanne-nál szigorúan *építményes* szerepe volt, az Matisse kezén már könnyebb fajsúlyú, *dekoratív* jelleget öltött".[13] Éppen a színfelfogásbeli különbözőség az, amely alapján a két mester festészete a legélesebben elhatárolható egymástól. Így látta ezt Johannes Itten is, aki szerint Matisse „lemondott a színek modulálásáról és újra egyszerű, világító színfelületeket helyezett egymás mellé"; és Malevics is, aki Matisse „kolorizmusá"-t, „színfelületfestészeté"-t Cézanne „tulajdonképpeni festészeté"-vel állította szembe.[14]

A könyv *Bevezetőjéből* tudjuk, hogy az eredeti előadást Kállai utóbb úgy dolgozta át, hogy az arányokat a magyar művészet javára módosította. A közölt anyag minősége ezáltal óhatatlanul egyenetlené lett és egyidejűleg a „külön" helyi érdemek, a provincializmus szelleme is belopózott a lapok közé. A „magyar naturalizmus" bőséges szerepeltetése és az, hogy a könyv – mint ezt levelében Max Bill is felrótta a szerzőnek – elsősorban „bel-magyar viszonyok számára íródott" lehetett a külföldi kiadás egyik akadálya.

Kétségtelen, hogy Kállai művészetszemlélete a magyarországi helyzetben a harmincas évek végére engedékenyebbé vált. Az egyetemes-európai mérce mellett kimondva-kimondatlan megjelent egy másik is, mely a „római iskola" akadémikus neoklasszicizmusa és a műcsarnoki posztnaturalizmus és újbarokk szalonművészet ellenében ható minden egészséges megnyilvánulást

13 Cézanne-könyv, 22.
14 Johannes Itten: *A színek művészete*, Corvina, 1978., 14. Kazimir Malevics: *A tárgyneikűli világ*, Corvina, 1986., 42.

rokonszenvvel kísért. A kötet remek Cézanne, Braque, Léger, Mondrian, Herbin és a közéjük fűzött Berény, Tihanyi, G. Dénes Valéria és Martyn-elemzései után Kállai „más vizekre" érkezik: „...most szándékosan fékezek, és hagyom, hogy a fejlődés sodra meglassulva nyugodt öblök szélesedjék. Itthon vagyunk, magunk között, a hazai művészetnek egészben véve szelídebb és tempósabb ütemű tájain". Kállai felfogásában megférnek egymás mellett a Gresham „lélekláto" természetfestői, a lassan kibontakozó hazai szürrealis és a „ornamentális" absztrakció képviselői és az igen tágan értelmezett „konstruktív" tendenciák is. A háborús évek fenyegető légkörében, a fokozatosan jobbratolódó politikai viszonyok közepette „engedékenységének" egyik oka az *értékőrzés*, az *értékmentés* szándékában keresendő.

Tizenöt évvel korábban, az *Új magyar piktura* lapjain Kállai leggyakrabban használt kifejezése a „tektonikus" és a „szerkezetes" – a Cézanne-könyvben a „konstruktív" lesz uralkodóvá. Nem pusztán stiláris kérdésről van szó. 1924-ben, az *Új magyar piktúra* írásának idején, az izmusok eleven közelségében a „konstruktív" jelző leginkább a konstruktivizmus jegyében született művekre vonatkozott és jelentéskörnyezete radikális-avantgard szellemet asszociált. Kállai ezidőtájt még rendkívül takarékosan bánt evvel a minősítéssel. Könyve az aktuális progresszió szemszögéből szigorú bírálatokat is tartalmazott – mindenekelőtt Berény, Bernáth, Derkovits, Medgyes és Perlrott Csaba művészetével kapcsolatban – és látta az „elvont térszerkezeti problémákra", a Cézanne örökségére leselkedő veszélyt, hogy azok közül a hazai festők közül, akik ezen az úton elindultak, végül sokan „vagy beérték a naturalista és impresszionista természetábrázolás mérsékelt átszervezésével, vagy a kifejezésre törő hangulatok laza festőiségébe olvadtak." A magyar festészet „stílusbeli jellegzetességé"-nek tartotta természethez kötöttségét, azt a tulajdonságát, hogy „természetes formaképzeteit az anyagi ösztönöknek milyen áthatlan sűrűje üli meg."[15]

A Cézanne-könyvben lépten-nyomon előforduló „konstruktív" kifejezés azonban már pusztán a „szerkezetes" vagy „építményes" szavak szinonimája. A kötet e központi kategóriája híján van minden avantgard felhangnak és reminiszcenciának; egzakt művészettörténeti szakkifejezés, „terminus technicus" csupán. Ami az *Új magyar piktúra* gondolatmenete szerint még – igen szókimondóan – „szerkezetes naturalizmus", az a negyvenes évekre „Cézanne-ból eredő konstruktív stílusfejlemény"-nek és – egyre mérsékeltebben – „konstruktív készségnek" vagy „szerkezeti alkat"-nak, „szerkezeti gerinc"-nek minősül – Szobotka, Márffy és Egry esetében. Kállai ezidőtájt született írásaiban gyakran találkozhatunk a „keleties életbölcsesség", a „bölcs félrevonulás" megfogalmazásokkal, a termést gondosan összegyűjtő „jó kertész" metaforájával. Ezek rendszerint a pályájukat a festői progresszió szellemében, az izmusok jegyében, vagy az azok eredményeihez kapcsolódva kezdő, már beérkezett, tekintélyes, középgenerációs magyar mesterekre vonatkoznak, akik szinte kivétel nélkül konszolidálták a festészetüket; méghozzá pontosan úgy, ahogy azt Kállai az *Új magyar piktúrában* „megelőlegezte": posztimpresszionisztikus-naturalisztikus festőiségben, „színkáprázatokban" oldották fel az izmusok tanulságait.

Sajátos ellentmondás húzódik meg ekkor Kállai szemléletében. Olykor – az európai művészet stílusfejleményeinek és aktuális problémáinak ismeretében – bírálja ezt a tendenciát, máskor – a magyar művészet éppen általa hangsúlyozott „természethez kötöttségé"-nek, mint nemzeti sajátosságnak elve alapján – a jelenséget szükségszerűen látva – „szerkezetesség és festőiség érett egyensúlyá"-ról, „az érzéki és a belső forma" szerencsés egységbeolvadásából eredő „különös magyar »időszerűség«"-ről beszél.[16]

Az európai és a „bel-magyar" időszerűség kettős értékrendje között tátongó szakadékot a Cézanne-könyvben Kállai csak úgy képes áthidalni, hogy egyfajta sajátos *szintézis*nek láttatja a hangulatbaoltott szerkezetességgel operáló hazai természetfestést. Nagy elhitető erővel és szívós érveléssel bizonygatja képelemzéseiben, hogy a „a C[ezanne]-hoz fűződő konstruktív stílusfejlemények, miként Európa-szerte, az új magyar művészetben is milyen jelentősek és teremtő erejűek".[17] Ám ha elfogulatlanul összevetjük a könyv nemzetközi és magyar képanyagát, látnunk kell: a Cézanne-ból eredeztethető egykori progresszió, mint hagyomány, Magyarországon, a negyvenes évek elején már nemcsak progressziót éltet. Engedékenységét, értékőrző álláspontját Kállai 1942-ben a következő módon indokolta: „...azért, amiért negyven-ötven éves mestereinkben nincs meg a kifejező- és szerkesztőerő aktivista lendülete, sem a tiszta formai képzelet, korántsem tartom őket kevésbé értékes művészeknek. Abból a türelmetlen programfanatizmusból már régen kijózanodtam, ha úgy tetszik: kiöregedtem, amely a művészetet csak a társadalmi és világnézeti vagy éppenséggel politikai aktualitás szemszögéből képes látni."[18] Érvelésének támadható pontja, hogy a védelmé-

15 ÚMP, 168.
16 Kmetty János újabb képei (1937) és *Szőnyi István* (1941), in: Forgács, 248. ill. 288. és 290.
17 Cézanne-könyv, 7.
18 Őszinte beszámoló egy beszélgetésről (1942), in: Forgács, 298.

1021

Ferenczy Béni tíz levele I.

„Pótolhatatlan és szégyenteljes mulasztás" – írta Vajda Miklós, miután tényszerűen, de igen szomorúan megállapította, hogy a szobrász baráti köréből senkinek se jutott eszébe „lejegyezni a vele való beszélgetéseket, a történeteit, a mondásait, vagy célzatosan kikérdezni a családról, a fiatalságról, a külföldön töltött évtizedekről, művészi elveiről és munkamódszeréről". (Ferenczy Béni estéje, Új Írás, 1981/5.) Bár szakmai-művészettörténészi oldalról voltak ilyen kezdeményezések (Soós Gyula, Tóbiás Áron és Rozgonyi Iván beszélgetései pl.), tény, hogy a szükségesnél és lehetségesnél még ma is sokkal kevesebbet tudunk erről a nem mindennapi életpályáról és erről a hatalmas életműről. Különösen kevés az, amit az emigrációs évekről, s azon belül a Moszkvában töltött csaknem négy esztendőről tudunk, illetve tudtunk mostanáig. Az alábbiakban ismertetendő, Wilde Ferenc hagyatékából a Magyar Nemzeti Galéria Adattárába került tíz moszkvai levél ugyanis nagyon fontos, az eddigi ismereteket kiegészítő vagy helyesbítő, a történtek jobb megértését segítő információkkal szolgál részünkre. Jelentőségük tehát aligha becsülhető túl.

A Bécsből Moszkvába utazás időpontját e levelek ismeretében sem tudjuk egészen pontosan meghatározni. A Wildéék másolatában fennmaradt és általuk 1932 elejére datált első levél (MNG Adattára 20151/1979/38) – ez a tartalomból következtethető – mintegy két hónappal a Moszkvába érkezés után íródott Juliskához, azaz Wilde Jánosnéhoz, illetve Ferenczy Noémihez, de általában – ez szintén a levelekből derül ki – körlevelekként jártak kézről kézre a Moszkvából Prága közvetítésével érkezett írások. A levélben közöltek megértéséhez tudni kell, hogy Ferenczy Béni első felesége, Yvonne, ekkor új férjével és a gyerekekkel együtt Leningrádban élt.

A kifejezetten Juliskának szóló részben Ferenczy Béni az Ermitázs néhány remekművét említi. Tizian, Rubens, az egyiptomi gyűjtemény és Michelangelo ragadták meg különösen. Befejezésül megjegyzi: „Újra *'férj'* vagyok, de *másképp* – jobban gyerekek". A Noémihez intézett levél pedig a következő:

„Kedves Noémi. Nagy változások! Szegény Róza – borzasztó lehetett neked így elhagyni a süllyedő hajót. Kérlek azonban, hogy maradj ott és igyekezz a régi vonalon, amennyire lehet, ha mégolyan nehéz is – arriválni. Itten a helyzet nem alkalmas 'művészetre' – tudom, hogy ottan sem az, de idő és elismerési lehetőség mégis inkább van."

Miután Noéminek is bejelenti, hogy megnősült, levelét így folytatja: „Ez a hír talán meglepően jön, pláne így, de but en blanc [hirtelen] – viszont a dolog nálunk már elég régi, amióta itt vagyok, úgyszólván az első napokban találkoztunk. Két hónapja húzódik a dolog, tegnap óta itt lakik nálam egészen. Kovács Miklós [Erzsi első férje] képzelheted milyen nehezen törődött bele a dologba, a gyerek egy orosz családhoz került, akiknél az apja is lakik – kint az erdőben, 10 km-re a várostól, gyönyörű helyen. Az orosz egy rém derék, krisztusi muszka – fiatal, 3 nővér és anya, vannak tyúkjaik, és halászhatnak a tóba sat. Erzsi [...] egy rém kedves, derék asszony, teljesen úgy gondolkozik mint én. A nagy barátság persze bányász alapon kezdődött – sokat beszéltünk a mamáról, az ottani gyerekekről, az öreg Gyiraszin bácsiról [Erzsi édesapja] sat. Nem intellektuell, a forma problémái nem érdeklik, de mindenhez igazán munkás módon, frissen, üdén, helyesen vagy kritikát vállalóan állást foglal. Hiszen ösmered – nagyszerűen tudja utánozni a te kézmozdulataidat.

Yvonnet és a gyerekeket meglátogattam. A gyerekek rém kedves [*sic!*] és boldogak, Rozi mindenáron mindenüvé 'be akar lépni' – 'csatlakozni' sat. Matyinak szabadon szerzett utcai barátai vannak, vidám sat. A Hotelbe ahol laknak persze mint Herz gyerekei szerepelnek – és nagyon kedvesen közölték egy két jobb ismerősükkel, hogy az ő apjuk én vagyok, de el ne árulják a Hoteligazgatóságnak. Yvonne cseléd nélkül van, rém sovány és le van strapálva – akármit is beszéltek Yvonne most is egy jó anya, modern és talán nem olyan polgárian gondollkodó vagy proletáros munkabíró amilyen jó volna ha lenne – de a gyerekek nagyon szeretik őtet és Yvonne tudja őket mulattatni és kapnak mellette sok önállóságot. Matyi a Zaradniknak komolyan reggeltől késő estig segít a motorjait javítani és érti már a szerkezetét. Közbe Rozival lázasan olvasnak, Robinson – 'Konkurrenz' (Crusoe Matyinak nem tetszik), Pantalajeff, Gorkij elbeszélései és az újság. Szóval ezek nagyon jól vannak ottan csak Yvonnenak nehéz az élete, annál inkább, mert a férjének nagy nehézségei, veszekedései vannak. Ha lehet jobb állásba, akkor áthelyezzük *ide*. Ez egy szempontból kár volna – ahol most vannak egy *isteni* szép város. 10 km-re a vizektől érzed, hogy itt valahol *tenger lesz* – és micsoda *építészek* dolgoztak ottan, csupa művész, olaszok, hollandusok, és mind mégis *egy* egységes hatást értek el. Prága és Róma mellett talán nincs még egy város ahol *egységes*, művészi akarás *így* érvényesült volna. Ez biztosan *hat* a gyerekekre is – ez itten egy bábeli zűrzavar [...]

A kijövetellel gyerekek várjatok még két évet. Jó lesz? Mancinak [Lessner Manó] persze élvezet volna L[eningrádo]t látni – kritizálni... de művészi munka itt nincsen: inter armas silent musae – itt olyan munka folyik, hogy nincs kultúrára se idő, se gond!"

A következő levél szintén Ferenczy Noéminek szól, dátuma 1933. május 1. (MNG Adattára 20151/1979/37):

„Kedves Noémi. (Ma ünnepi hangulatba vagyok. Május 1-e van – Erzsi gyönyörű nagytakarítással, meszeléssel sat. egész nagybányaivá tette a szobát – bent a városban tegnap láttam az óriási készülődéseket – a kubistás díszletek, ízlésben *javultak* és dimenzióban, itt is soha nem látott méreteket öltöttek – mindenki, aki kevés 'nyomorék' itthon maradt, ünnepi díszben van sat. sat.)

Köszönöm hosszú leveledet – a másikat, a *gyönyörű* pasztellel megkaptuk, két nappal az én levelem után. Hogy miért nem írtam ilyen sokáig, annak az az oka, hogy a pénztelenség ill. a 'művészek anyagi helyzetének átrendezése folytán' igen rossz hangulatba voltam. Eddig mindenkinek volt 'szerződése' ill. *liferálandó* műtárgyakra majdnem minden művész havi általányt kapott – persze senki se liferálta a felét se annak amire kötelezte magát, *vagy* a liferált tárgyak elfogadására kirendelt bizottságok refusáltak mindent az egyik (főleg a modern) művésztől, vagy elfogadtak minden semmiséget ill. giccset. Ez persze rossz volt. De rossz ill. *rémes* az átmenet a 'szabad művészi' életre – ahol újra minden művésznek úgy kell megrendelések után *mászkálni* mint nálatok. Így az elmúlt 4 hónap irtó nehéz volt számomra – most ezen a téren is vannak reményeim és egy megrendelésem is. Egy Thälmann plakettet csinálok ami remélem nemsokára egyik ékessége lesz a W[ilde] F[erenc] plakette gyűjteménynek. A hátlapon semmi csak írás. Egy vert érem (amit külön csinálok egészen szerényen, pénzszerűen) és egy *öntött* plakette, ezen is csak írásos revers, de a fej szép és mozgalmas. *'Magamnak'* a Daumier plakettet csinálom, miután véletlenül találtam egy remek Daguerotipiát – *teljes* profilba. A Revers itten az örökös fa (előbb már a Prof. Alexanderen aztán Wilde nénin szerepelt) itten egy Daumier rajz után, mely 'a koronát letépte a vihar de a fatörzs erősen áll' czímmel jelent meg. Ösmeritek ezt a rajzát? Egyike a legszebbeknek.

Az el-nem ismertetés és nimolisták közé való sorozás viszont itten sokkal kevésbé fájdalmas és megalázó mint ottan. Érthető és *kézenfekvő* hogy művészi kérdésekben a döntő befolyás az orosz művészeké, az orosz intellektuelleké – ez egy régi réteg amely befolyását így biztosíthatja és érvényesítheti, és teszi ezt elsősorban azok *ellen* akiket nem *ért*, nem *akar* érteni, a modernek, a 'nyugatosok' ellen. Az irodalomról levezetett analógiák is károsak itten – mert az iro-

KÁLLAI ERNŐ

M 1983/9

mint írásos válasz hét kérdésre, amelyre annak idején Barcsay Jenő, Bernáth Aurél, Bokros Birmann Dezső, Egry József, Füst Milán, Gadányi Jenő, Illés Endre, Illyés Gyula, Kadosa Pál, Kassák Lajos, Kállai Ernő, Lukács György, Márai Sándor, Márffy Ödön, Németh Andor, Szentkuthy Miklós, Vámbéri Rusztem és Vilt Tibor válaszolt. (A kéziratot György Péter és Pataki Gábor bányászta elő és adta ki újra az Ars Hungarica 1982-es évfolyamában.) A kérdéseket és saját válaszait Kállai gondosan őrizte. Az egyik kérdésre, amely az író és művész örök és napi feladatának összehangolásáról szólt, így válaszolt:

„A művésznek és írónak feltétlenül kötelező örök feladata az, hogy nyitott szemmel és fogékony lélekkel éljen a természetben és társadalomban, és hogy azokról a képzetekről és gondolatokról, amelyek ekként támadnak benne, legtisztább lelkiismerettel, legjobb tudása szerint számot adjon." Kállai ezt tette ifjúkorában a konstruktivizmus társadalmi és szellemi távlatainak felvázolásában, később a csupán technicista átlag Bauhaus-stílus bírálatában, az organikus lét és a természet-interpretáció új útjainak keresésében, a nyitott szemű antifasizmusban, 1948 után pedig a sem esztétikainak, sem közösségteremtőnek nem nevezhető normatív művészetpolitika elleni tiltakozásában. Utóbbit végül csak levelekben, kéziratos feljegyzésekben tehette meg. De megtette. Az itt újraközölt levélben tiltakozott Kodály Zoltánnál a képzőművészetben elfogadott „minőséghígítás" ellen, lemondva a Művészeti Tanácsban elfoglalt pozíciójáról. A levélhez sok kommentár nem kell, önmagáért beszél az írás. Kállai lázadt a magyar művészeti életben több korszakban felbukkanó kiegyensúlyozatlan művészetpártolás és a valódi értékek háttérbe szorítása ellen. Ha szükség volt rá, s elkerülhetetlen volt, hallgatással, visszavonulással foglalt állást elvei mellett. Ezután német fordításból élt, s egyre elkeseredettebbé vált: a kedélyes poharazások, amelyek baráti társaságban éltető, elmélyült eszmecserék forrásai voltak, pusztítóbb, félelmetesebb formát öltöttek. Óbudán épült meg proletár Pimodánja. Utolsó feljegyzései, levelei szintén közreadásra érdemes komor dokumentumok. Feljegyezte ekkor többek között történelmi olvasmányait is (Kossuth 1848-as beszédeit, Metternich kancellár politikai kijelentéseit), majd azt is, hogy miről nyilatkozott Ilja Ehrenburg – akit Berlinből, 1922 óta ismert – 1953-ban a Béke Világtanács ülésén; egy szakadozott lapra pedig azt, hogy hogyan beszélt egy új társadalom eljöveteléről 1952-ben egy cigány fiú egy külső körúti söntésben.

Kállai Ernő írásainak további felkutatása, rendezése és bővebb kiadása a művészeti írók szakmájának szép feladata, akárcsak a másik, a nehezebb: a kritikusi és történelmi feladatvállalás, legalább a kijelölés és a megoldási kísérlet szintjén, közösségi, testületi és egyéni kezdeményezésekben.

Szabó Júlia

Kodály Zoltán úrnak, a Magyar Művészeti Tanács elnökének, Budapest

*Elnök Úr!**

Kérem szíves elnézését, hogy január 28-án kelt levelére csak most válaszolok. Engedje meg, hogy lemondásom indokait most már behatóbban és konkrétabban adjam elő.

Az utóbbi hónapokban alig vettem részt a Tanács ülésein. Részben azért maradtam távol, mert sokat betegeskedtem, részben pedig azért, mert a Képzőművészeti Szaktanács ugyanakkor tartja üléseit, amikor nekem az Iparművészeti Főiskolán előadásaim vannak. Ám ezektől a hónapoktól eltekintve, azelőtt bőven volt alkalmam részt venni a Tanács, szorosabban: a Képzőművészeti Szaktanács munkásságában és szert tenni azokra az elkedvetlenítő tapasztalatokra, amelyeket lemondó levelemben szóvá tettem. Legyen szabad erre vonatkozólag három példával szolgálnom.

1. Sóvári János szobrász 1947 nyarán egy már jó előre a centenárium alkalmára készült Kossuth-plakettet nyújtott be a Tanácshoz véleményezés végett. A Képzőművészeti Szaktanács újkonzervatív többsége (Bernáth, Ferenczy B., Pátzay, Szőnyi) erről a művészileg teljesen érdektelen, iskolás sablonmunkáról a Beck András, Kmetty János és a magam jegyzőkönyvbe foglalt, elutasító különvéleménye ellenére, jóváhagyóan és ajánlóan nyilatkozott. Mennyi szó esett arról, hogy a centenárium alkalmából nyilvánosság elé bocsátandó, aktuális vonatkozású műveknél a legszigorúbb minőségi szempont legyen mérvadó. Mégis megtörténhetett, hogy a Képzőművészeti Szaktanács újkonzervatív többsége ezt az elvet a Sóvári János mögött álló magas közhivatali pártfogásra, tehát művészeten kívüli mellékszempontokra való tekintettel megtagadva, egy vitathatatlanul gyönge munkának kedvezett.

2. A londoni magyar kiállítás. Anyagának zöme tudvalevően abból a gyűjteményből való, melyet 1944 elején Ybl Ervin vitt ki Svájcba. Pátzay Pál ezt a gyűjteményt 1947 nyarán felülvizsgálta, egy részét kiselejtezte és mással pótolta. A londoni kiállítás összetételéért tehát ő felelős elsősorban. Azonban a kiállítás végleges előkészítése céljából a múlt év végén zsüri ült össze, melyben többek között a Képzőművészeti Szaktanács tagjai is részt vettek. Így a kiállítás összetételéért a Művészeti Tanácsnak is helyt kell állania. Már most hogyan fest ez az összetétel? A zsüri összejövetelekor átnéztem a kiállítás gépírásos tárgymutatóját. Rögtön megállapítottam, hogy értelmi főrendezője, Pátzay Pál bizonyos konformista engedményekkel alig leplezett, túlnyomóan konzervatív jelleget adott a kiállításnak. Az újabb festői áramlatok olyan jelentős képviselői, mint Gadányi Jenő, Lossonczy Tamás, Martyn Ferenc és Vajda Lajos egyáltalán nem szerepeltek a katalógusban. Másfelől azt is megállapítottam, hogy a kiállításra kiszemelt művészek „helyezése" szembeszökően és visszás módon aránytalan. 13 Szőnyi és 11 Bernáth-képpel szemben mindössze 8 Egry és 6 Czóbel, Márffytól még éppenséggel csak 4, Barcsaytól pedig 3 kép. Kivált Márffy és Barcsay „helyezése" tűnik méltatlanul csekélynek, ha meggondoljuk, hogy ugyanakkor Aba-Novák 5 képpel, Bartha László, Elekffy, Molnár C. Pál és Szentiványi Lajos Márffyval egyenrangúan szintén 4-4 képpel, Vass Elemér pedig Barcsayval egy sorban ugyancsak 3 képpel szerepel. Még szembeszökőbb ennek az „adagolásnak" a képtelen volta, ha számba vesszük, hogy Csontvárynak és Nagy Istvánnak mindössze 1-1 képe van kiállítva. Hogy a kiállítás összetételében mutatkozó, minősítési aránytalanságokat Elnök Úr számára a zene területéről vett hasonlattal megvilágítsam: körülbelül ugyanaz a helyzet, mintha egy hivatalosnak és reprezentatívnak szánt külföldi magyar hangversenyen Dohnányit mint zeneszerzőt Bartók és Kodály mellé vagy éppenséggel fölé akarnánk helyezni. Kritikai észrevételeimet, amennyire ezt a katalógus első áttekintése után, rögtönözve megtehettem, mint különvéleményt a zsüri jegyzőkönyvébe foglaltattam. Ennek azonban mindössze annyi volt az eredménye, hogy Gadányi, Lossonczy, Martyn 1-1 képpel tessék-lássék bekerült a kiállításba, egyébként pedig minden maradt a régiben. – A Tanács a magyar művészeti élet legfőbb minőségi fóruma, de még csak a szavát sem hallatta az ellen, hogy ez a kiállítás ilyen minőséghígító összetételben kerüljön Londonba, a nemzetközi művészeti élet egyik legfontosabb középpontjába.

3. A Művészeti Tanács nemrégiben megvette Berény Róbertnek egy falusi utcát ábrázoló festményét. Ez a kép mind Berény munkásságának korábbi színvonalát, mind pedig az általa újabban szemmel tartott naturalista irányzatot tekintve, valósággal katasztrofális minőségi hanyatlásnak a jele. A Műcsarnok [műcsarnoki?] epigon-naturalizmuson belül is olcsó, tetszetős hatásokkal élő, közepes és banális munkának számít. Miért kellett a Tanácsnak ezt a képet megvennie? Szinte azt mondhatnám: jobb, ha fölteszem, hogy a vétel hátterében művészeten kívüli mellékszempontok lappanganak, mert különben meg kellene állapítanom, hogy a Tanács legfőbb minőségi fórum létére, ezzel a vétellel megbocsáthatatlanul fogyatékos minőségi érzékről tett tanúságot. Nem voltam jelen, amikor a Képzőművészeti Szaktanács a képvásárlás ügyében döntött, ám ha ott vagyok is, csak úgy járok a különvéleményemmel, mint a Sóvári-plakett esetében. Az újkonzervatív többség véleményével szemben ezúttal is kisebbségben maradtam volna.

Tudom, hogy minőségi értékelések dolgában hivatott szakemberek között is mindig voltak és most is lehetnek nézeteltérések. Mivel azonban ismételten azt kellett tapasztalnom, hogy lényeges minőségi kérdéseket illetően a Képzőművészeti Szaktanács újkonzervatív többségétől merőben eltérő kritikai véleményen vagyok, és ezt a véleményt a Tanács határozataiban gyakorlatilag érvényesíteni nem tudom, jobbnak láttam, ha ennek a meddő ellenzéki helyzetnek levonom a konzekvenciáját. A fentiekben elmondottak alapos és tárgyilagos mérlegelése indított arra, hogy a Művészeti Tanácsban viselt tagságomról lemondjak.

Bpest, 1948. febr. 18. *Igaz nagyrabecsüléssel kész híve [Kállai Ernő]*

* A levélfogalmazvány a Művészettörténeti Kutatócsoport Adattárában őrzött Kállai Ernő-hagyatékban maradt fenn, aláírás nélkül, másolatban.

KÁLLAI ERNŐ

Grafikák Kállai Ernő hagyatékából
: Kiállítás az Óbudai Pincegalériában
1984 okt 2- nov. 4 Rend. bev. kat. Andrási
Gábor Bp. Óbudai Múzeum, 1984 [12] p. ill
E

adatával [illegible], ez a hozzájuk kapcsolt cédulákhoz automatikus névmutatója lenne (kinyomtatva is). Ezért gondoltuk: nem lehetne Istvánt, aki a névmutató elkészítésével van megbízva, megkérni rá, hogy ezt a helyettes egy részének bérásával tegye i amivel a saját munkája is el lenne végezve?

Kállai Ernő: Új magyar piktúra

Amicus, Budapest – Klinkand-Biermann, Leipzig, 1926. Újrakiadás. Utószó: Bajkay Éva. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1990. 207 old., 32 színes, számozatlan fekete-fehér reprodukcióval. 250 Ft

Hosszan néztem egyszer egy kis tájképet a drezdai Zwingerben. Nagyon békés, csöndes hegyoldalt ábrázolt, az volt a címe: *Buchenwald.* Próbáltam összefüggést teremteni a cím és a kép között. Az *újra* kizöldülő természet bölcsessége? A halál csendje? A láger mint a táj belső emlékezete? Egyszerre észrevettem a dátumot: *1871.* Egyszerű és jellegzetesen német múlt századi tájkép volt, lazúrosan festve, nem is tudom, hogyan nézhettem XX. századinak, ráadásul 1945 utáninak. A címe pedig egyszerűen: *Bükkfaerdő.*

Nagy figyelemmel kell ma olvasni Kállai *Új magyar piktúráját*, mert amint a Buchenwald szó most már mindig egy helységnév lesz, úgy a *magyar, fajmagyar, eredendően magyar* kifejezések is használhatatlanok már olyan tárgyszerűen és elfogulatlanul, mint ahogyan Kállai 1925-ben használta őket. Igaz, még ő is szükségesnek tartotta kijelenteni: „Amikor nemzeti sajátosságokról van szó, természetesen nem a liberális polgári illúziók vagy a fajvédő reakció ér-telmében való fogalmat használok" (11. old.), de egész könyvét a szent ártatlanság hatja át. Ugyanis valóban nemzeti karakterológiát vázol fel, amelynek funkciója van a könyv gondolatmenetében, mivel – miből másból – a magyar nemzeti karakterből vezeti le a magyar nemzeti festészet karakterét. Amikor a „magyar festői stílust" akarja tetten érni, Kállai mintegy a magyar nyelv festői megfelelőjét keresi, azokat a szín-, fény-, faktúra- és kompozícióbeli sajátosságokat, amelyek révén a magyar festészet „minden fölmerülő, európai horderejű stílustörekvésből csinál valamit, ami a francia, német, olasz vagy orosz sugalmazás ellenére is sajátosan magyar és éppen ebben a sajátosságában értékes" (7. old.). A *Természet, temperamentum, stílus* című fejezetben sorra veszi a magyar karaktervonásait: a rapszodikus, „könnyen hevülő temperamentumot", amely ugyanilyen könnyen vált át mély csüggedésbe, az úri könnyelműséget, józan realizmust, a végletektől való tartózkodást és vidékies tempót, amely viszont végletes érzelmi kilengésekkel párosul. A magyar provincializmust abban látja, hogy „A magyar agrárélet zsírpárnái közé ágyazott embert általában kevesebb konfliktus gyötri és enyhébben, mint a technikai civilizáció és az ipari szocializmus ezerféle sors- és lélekválságának kínpadjára húzott, eszében kételkedő és idegeiben túlérzékeny Nyugatot" (15. old.).

Ennek megfelelően a magyar sajátosságokat – s ezeket Madarász Viktor festészetében már jól demonstrálhatja – a plasztikus, a mindig a megfogható valóság közelében maradó, világos tagolású, egyenletes ritmusú, a fény-árnyék változásokat drámai erőként működtető képekben találja meg. Nagyon árnyalt, élvezetes elemzésekben világítja meg az eredendően magyar festői jegyeknek és a nyugati eredetű stílusoknak a találkozásait. Legszemléletesebben talán a fiatal Bernáth festészetéről ír, különösen 1924-es *Tájkompozíciójáról.* Érdemes hosszabban idézni: „Bernáth kompozíciója az oldott festőiség romantikus magyar hagyományaihoz kapcsolódik és az európai expresszionizmusnak ezekbe a hagyományokba való első, eddig egyetlen lényeges beolvasztását jelenti. [...] Éjsötét barna és kék mélységekből zöldesezüstösen csillogó, lidércfényes káprázatokba szédül, földi terekről óriási lendülettel planetáris régiókba veti magát. Minden kozmikus pátosza ellenére megint csak a sírva vigadás ősi magyar hangulatrapszódiája ez. Már festőmatériájában, faktúrájának sűrűen, dúsnedvűen, zavarosan örvénylő áradatában is. [...] a koncepció gyökerében megoldatlan feszültségű, dinamikus világképnek bizonyul. Okát nyilván a temperamentum és a lélek dualisztikus alkatában kell keresnünk. Ez a dualizmus pedig a magyarság ősi dualizmusa, a keleti pogány temperamentum örök hányódása, depressziók éjszakája és önistenülések vakító mámora között. Bernáth képének irizáló szín- és fénykáprázatta anyagtalanodott transzcendentális csúcsain is a magyar temperamentum hangulatrapszódiája villog tehát" (147–148. old.).

Emellett a vonulat mellett Kállai elkülöníti az „álösszegezéseket", mindenekelőtt Rippl-Rónaira célozva, mint idegen kultúra felületes, reflexiókat nélkülöző importőreit. Nehezebb dolga van a kubizmussal és konstruktivizmussal, mivel jószerivel csak hozzá hasonlóan külföldön, emigrációban élő művészeknél találhat rájuk. Még így is a többiekhez képest aránytalanul nagy teret szentel az akkor már húsz éve Hollandiában élő Huszár Vilmos művészetének, s mindvégig arra kell jutnia, hogy Huszár festészetén inkább az mutatható ki, mennyire *nem* magyar. A kubizmus „nagymértékben anyagtalanná tisztult térképzetek bonyolult feszültségrendszere" – írja, amelyhez képest a jellegzetesen magyar piktúra „természetes formaképzeteit az anyagi ösztönöknek áthatlan sűrűje üli meg." Márpedig „ezt a plasztikus testiséget úgyszólván lehetetlen annyira keresztül-kasul dekomponálni, hogy térviszonylatok puszta feszültséghálózatává alakultan is megtartson valamit eleven erejéből" (168. old.). És éppen Huszár kapcsán kell kimondania: „szellem és lélek a mi számunkra egyet jelent a természet megtagadásával. [...] A mi spiritualitásunk valahogy vegetáriánusok és krisztiánusok, szentelt vizek és fogyasztó kúrák képzetét kelti." (170. old.) Azt azonban természetesnek tartja, hogy a konstruktivizmus termékeny talajra talált a magyar művészetben: éppen, mivel egy csapásra kiszabadulást ígért a sűrű és kusza meghatározottságokból és a nemzeti lét provincializmusába süppedtségből. Tipizált, egyszerű geometrikus nyelvezetével a konstruktivizmus a nemzetek közötti különbségek feloldását is előrevetítette: „Úgy tetszett, hogy ez a képlet a nemzeti hagyományokon át való fejlődés kerülő útja nélkül közvetlenül bele tudott illeszkedni az áhított új világ és kollektivitás általános művészeti keretébe. Ez a lehetőség olyan művészek szemében, akik ennek az európai nemzetköziségnek hovatartozás szempontjából kétséges határszéli területeiről valók, igen fontos kellett hogy legyen: a konstruktivizmusban kínálkozó utópikus perspektívák a keleti temperamentumok tőretlen lelkendezőképességére és könnyen hevülő képzeletére minden tekintetben úgy hatottak, mint valami új kinyilatkoztatás" (184. old.). A korszak és a kötet az *Új klasszicizmussal* ér véget, az új kinyilatkoztatások korának lezárulásával, a táblakép és a régi értékrend restaurációjával. Kállai azonban dacos gesztussal zárja áttekintését: „az újklasszicista idill ne ringasson el bennünket – írja. – Azért nem vajúdhattak a hegyek, hogy ilyen egeret szüljenek" (200. old.).

Kállai könyvének legnagyobb érdeme (a mai áthallások inkább csak szórakoztatók), hogy elsőként térképezte fel a magyar festészetet szisztematikusan, minden jelenségre kiterjedő figyelemmel, végig egy határozott szemponttól vezettetve. Művét csak Fülep Lajos 1922-ben írt *Magyar Művészete* előzte meg, amely azonban teoretikus mű. Fülep a magyar nép sajátos hivatását keresi az európai népek családjában, a klasszikus görög és az egész európai kultúrán csiszolt fogalmakkal közelítve a magyar művészethez. Kállai ezzel szemben pragmatikus. Nem táplál elméleti ambiciókat, viszont mivel a művekből indul ki, megtalálja azokat a kifejezéseket, amelyek pontosabban írják le a magyar festészetet, mint az idegen stílusok szótárából kölcsönzött szavak – így jut például a *szerkezetes naturalizmus* fogalmához, amellyel a magyar művészetre legjellemzőbb stílust határozza meg. Műve nagy ígéret volt – és maradt – e tekintetben: a magyar művészetről máig azért nehéz, többek között, beszélni, mert hiányzik az adekvát, pontos, testre szabott terminológia. Ez pedig éppen az ilyen praktikus kritikából jöhetett volna létre, amely nem az európai kultúra távlatából szemléli a magyar festészetet, hanem magukból a képekből és az őket formáló karakterből indul ki. Kállai élete több periódusában tervezte e munka folytatását, de összefüggő, hasonló igényű magyar festészettörténetet nem írt többé.

Az *Új magyar piktúra* annyiban is felütés maradt, amennyiben senki nem ismételte meg napra készen, az éppen kortárs tendenciák áttekintését adva, a magyar festészet félmúlt- és jelenkori történetének megírását. A jelen sűrűjében való biztos eligazodás, a még alakuló életművek kvalitásainak és irányultságának megítélése, a minőségi ítélet biztonsága, amely a korszak igazságának érzékelésével és így a hitelesség érzetének a biztonságával párosult, Kállai nagy erényei. Bizonyos, ha ilyen típusú munka folyamatosan követte volna a magyar festészetet az elmúlt csaknem hetven éven át, jelentős tényezőjévé vált volna a festészetnek, akár mint megerősítő, akár mint olyan szemlélet, amely ellen alkalomadtán lázadni kell és érdemes. Ebben az értelemben az *Új magyar piktúra* újrakiadása erre a nagy hiányra, a magyar festészetről való gondolkodás artikulálatlanságára, töredékességére figyelmeztet. Mindez, egalábbis teljes értékűen, nem pótolható – hiszen a *jelen idejű* kritika semmi mással nem helyettesíthető.

Az újrakiadás annyit változtatott a könyv eredeti megjelenésén, hogy a reprodukciók egy részét színes nyomásban adja közre, a címlapra pedig az eredeti *art decos* borító helyett (hiszen azon az 1926-os kiadó, az Amicus neve is ott áll) Kernstok Károly *Őszi napfény az erdőben* című képét emelték. Nekem nem lett volna bátorságom egyetlen festménnyel sem azonosítani a címet, és – elnézve a reprodukciók minőségét – úgy találom, lényegesen jobb lett volna a jó minőségű, megfelelő papírra nyomott fekete-fehér utánnyomásnál maradni, mint a szöveg papírjára nyomott, nagyon gyenge fekete-fehér illusztrációknál, és a selymes fényű, a reprodukciók színeit eleve halálra ítélő műnyomópapírra nyomtatott, halvány és élettelen színeseknél. És Kállai könyvéhez sajátos módon hozzátartozik az is, hogy a fekete-fehér korszakban, a színes nyomda- és fotótechnikák elterjedése *előtt* készült: autentikusabb lett volna az újrakiadás, ha megőrzi az eredeti vizuális megjelenését is. A kötethez Bajkay Éva írt informatív utószót.

FORGÁCS ÉVA

Paul Kennedy: A nagyhatalmak tündöklése és bukása

Ford.: Bojtár Péter, Csillag Gábor, Varga Zsuzsanna. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992. 638 old., 790 Ft

A könyv 1987-es megjelenésének pillanatától kezdve jellegzetes amerikai siker, az 1988-as bestsellerlista nagy befutója, a kasszasikernek kijáró recenzensi tisztelet kiváltója, heves sajtóviták ürügye. Önkéntelenül adódna az összehasonlítás a két évvel későbbi „Fukuyama-szindrómával", de van egy lényeges különbség: Kennedy könyve nem pár oldalas provokatív tanulmány, hanem paperback változatban is hatszázvalahány oldalra rúgó történelmi elemzés; meglehetősen ritka madár a könyvpiaci statisztikák felhőrégióiban.

A zajos sikernek azonban, úgy tűnik, megvoltak a hátulütői is. A szakma „nagy öregjei" alig-alig vették ki részüket a kritikai elemzésekből, gyakorlatilag átengedték a terepet a politológusoknak és az újságíróknak. (Az egyetlen általam ismert jelentős kivétel az oxfordi hadtörténész Michael Howard könyvismertetése a *The New York Times Book Review* hasábjain. Némi rosszindulattal itt is megjegyezhető, hogy Howard négy művével is szerepel

KÁLLAI Ernő

Buda 1992/3.

MAHIR MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

ESTI HÍRLAP
1984 OKT 16.

KÁLLAI ERNŐ
1021

ÓBUDÁN

Kállai Ernő hagyatéka

Ritka kivétel ma az a kisgaléria, alkalmi kiállítóhely, amely következetes kiállításpolitikát, szakszerű szelekciót folytat. Ezek közül való az Óbudai Pincegaléria, amely néhány éve *Andrási Gábor* fiatal művészettörténész vezetésével körültekintő alapossággal és nagy hozzáértéssel ad helyet a kortárs képzőművészet azon értékeinek, amelyek rendre kiszorulnak a nagy kiállítási intézményekből, ám amelyek nélkül fontos színek, árnyalatok hiányoznának a hazai szobrászat és piktúra palettájáról.

Az utóbbi időkben — egyebek mellett — bemutatták *Halmy Miklós, Molnár Miklós, Szeift Béla, Cerovszki Iván, Mattis-Teutsch Waldemár* festményeit, *Szalay Lajos* Franz Kafka elbeszéléseihez készített rajzait, *Gergely Nóra* ősi technikákat modern gondolatokkal párosító kerámiáit, *Korzim Erika* textiljeit, *Szentirmai Zoltán* és *Nemes Attila* szobrait.

Hónapról hónapra új kiállítást szervezni nem könnyű. Sok galéria nem is tud megbirkózni ezzel a feladattal, tartalmi engedmények nélkül. Andrási Gábor azonban magabiztos szakmai tudására, nagy tárgyismeretére támaszkodva, biztos kézzel válogat az értékes és értéktelen között. Ennek köszönhető, hogy az Óbudai Pincegaléria egységes szemléletű, de mégis sokszínű kiállításokkal lepi meg rendszeres látogatóit, mentesen a stílusok, alkotói attitűdök kizárólagosságának hirdetésétől. A bemutatás, a tálalás minden az „...ez is van a magyar képzőművészetben" alapállásból történik.

A fentiek példázataként kell szólni a legújabb tárlatról is, amely Kállai Ernőnek, a magyar műtörténet nemrégen még nagy hatású, de mára szinte teljesen elfeledett nagy alakjának hagyatékából mutat be néhány ritka csemegét, [illegible] grafikai lapot. [illegible] munkássága az egyik legfontosabb összekötő kapocs a tízes-húszas évek európai avantgardja és a hazai képzőművészeti élet között. Nem irányzatokat, izmusokat propagált, hanem az új művészeti mozgalmak gondolatiságát. Ezt kamatoztatja később is, hazai kiállításszervező kritikusi és szakírói tevékenységében is.

A hagyatékból kiválogatott lapok is ennek az elevenen szellemi közlekedésnek a reprezentánsai. Max Bill és Borsos Miklós, Fritz Kuhr és Martinszky János, Szalay Lajos lapjaival izgalmas párhuzamokra, összehasonlításokra adnak alkalmat.

Pallagi Ferenc

csozó egyéniségét. [illegible] A Le Matin a látogatás kapcsán a magyar—[illegible]

Ára: 1

Esti

P

Újabb tárgyalások, találkozó a gazdasági

közös sajtóértekezlet Francois Mitterra

Kádár Jáno
mai párizsi pro

Párizs, október 16.

Dobsa János jelenti:

Ma — lapunk zártakor — *újabb négyszemközti megbeszélésre* kerül sor

ramja, és Kádár János a kora esti órákban indul haza Budapestre.

Franciaországban élénk figyelem kíséri Kádár János látogatását.

Tegnap a Francia Televízió mindhárom csatornája ismertette a látogatás főbb eseményeit, riportokat is közöltek Magyarországról. Beszámoltak a tegnapi eseményekről a különböző rádióállomások és a ma reggeli lapok is. *Több lap fényképet közöl arról, amint Mitterrand elnök az Elysée-palotában Kádár Jánost üdvözli.*

„Béke és együttműködés" — a *L'Humanité* ezzel a főcímmel részletesen ismerteti *Kádár János pohárköszöntőjét* azon az ebéden, amelyet Mitterrand elnök adott tiszteletére. A lap azt írja Kádár János és *Georges Marchais* találkozójáról, hogy *a megbeszélés a két párt közötti jó viszonyt jellemző baráti és szívélyes légkörben folyt le,*

s egyetértettek abban, hogy mindkét pártnak folytatnia kell

KÁLLAI Ernő

Salamon Nándor: Dunántúli város 1942-ben – egy világpolgár szemével. = Dunatáj, VII. évf. 1. sz. 1984. 72–76. p.

Gyűr

KÁLLAI Ernő

Szelényi Lajos: Vallomás két magyar intellektuellről. = Bécsi Napló V. évf. 3. x 1984. 8. p.

[rec] Kállai: Veszélyes csillagzat.
Hanvas Béla: A világosulság. Bp. 1984

ORTRÉ

Sándor Marosvásárhelyt született 1893. július 3-án. 1913-ban Bu-eiratkozott a Rippl-Rónai, Kernstok és Vaszary vezette szabad-916-ban egy festményével mutatkozott be a Nemzeti Szalonban. sok kiállítása volt Magyarországon és külföldön. Hét évig — 56 között — a Képzőművészeti Főiskola főigazgatója volt. Ebben oan „Korszerűsített Klasszikusok" címmel egy szatirikus képso-olikált.

Műterme a város központjában van, egy bérház hetedik emeletén, ahonnan belátni Budapest tetőit, köveit, kupoláit és a hegyek zöldellő félkörét. A falakon néhány kép, a többi rendben a falhoz támasztva. Műterme rendezett, akár a képei; a könyvek legalább annyira jellemzik, mint a festmények. Mindenütt könyvespolcok. Kellemes, nyugalmas otthon. Bortnyik külsőre öt évvel fiatalabb évei számánál. Beleje, azt hiszem, sokkal többel. Mozgása fürge, talán ezért is nem akarózott neki soha a kor után kullogni. Világosan beszél, kevés melékmondatot használ. Több mint ötven évvel ezelőtt kezdte a mesterségét. Itt kezdem én is a kérdéseimet. Íme az első!

— *Nehéz kezdet volt?*

— Nem. Szerencsém volt. Tizenhét esztendős koromban festettem az első plakátomat, 1910-ben, a Halley üstökös évében. A plakát egy kis áruház kirakatába került, ez állt rajta: „A Halley üstökös nem csinál olyan szenzációt, mint a Reményi bazár leszállított árai". Egy buda-

célú, individuális aktivitás volt. Ez inkább a meglepetésre, sőt a megbotránkoztatásra törekedett, mint a „dada". A másik aktivista mozgalom igazi, emberi, céltudatos aktivitás volt. Témaköre, előadásmódja, felfogása: tiltakozás az elközönyösödött élet- és művészetszemlélet ellen. Tudatosan újított, tartalomban, mondanivalóban. Ez volt a Ma-csoport. S ezenkívül Derkovits, Dési-Huber és mások. Külföldön Käthe Kollwitz, George Grosz, Guttuso, Diego Rivera, Mazereell a többi között, amint azt Kassák a Ma első számában írta: „A művészek harcosok, próféták és emberek... Képeikkel tisztító hatalmat akarnak beledobni korba, művészetükbe, a vajúdó század irányt jelző póznái... Képeik eleven kérdő-, és felkiáltójelek akarnak lenni... Csak a lényeg — témában és képben — fontos..."

— *Hogy került Bécsbe és Weimarba?*

— A Tanácsköztársaság bukása után Bécsben gyűlt össze a magyar haladó gondolkodású emberek egy része. Ide emigrált a Ma-csoport is

KÁLLAI Ernő

Salamon Nándor

„Művészet vesszőhegyes csikagzat alatt"

Kállai Ernő időnerűsége

Dunatáj, 1984. aug. VII. évf. 3. s. 43-48.

Topor Tünde

Grafikák Kállai Ernő hagyatékából
1984.
A.6. Bp. Óbudai Múz. Ház <12> p. ill. E.
zend. bev. Rat
Andrási Gábor

180-5288

P. Szabó Ernő

Grafikák Kállai Ernő hagyatékából

Óbudai Pincegaléria

XX. n. graf

Új Tükör 1984

Új Tükör 1984. okt. 14. XXI. évf. 42. n. 3.

-

A szakadozott cédulán b
mos keze irása áll.

Festőnk kedvelhette a f
személyes ismeretség okán lá
Modigliani elementáris egyén
val is ragadta. Perlrott Csa
vonzódott a különleges figur
is közéjük tartozott.

Érdekes módon a magyar
"enfant terrible"-nek nem bu
figyelemre méltó tény, hisze
és érzékenységéből következő
totta egybe saját müvészi je
neit is alárendtelte - őt kö
hatóan: H. Matisse, P. Gaugu
R. Delaunay - hogy csak a f

KÁLLAI ERNŐ

Pallagi Ferenc: Kállai Ernő hagyatéka.

= Esti Hírlap. XXIX. 244. 1984. okt. 16. 2. p. ill

Bp. Óbudai Pincegaléria, Kállai emlétkiáll.

KÁLLAI Ernő

1. 67, 68, 80.

Új Művészet 1992

Ilyen művészetet gyarapító, közönséget nevelő, jó és alkotó közérzetet serkentő közösség a Művészetbarátok Egyesülete is, ahol Szíj Rezső után Gergely Mihály és Geröly Tibor irányításával festők és műbarátok százai találják meg belső fejlődésük komponenseit. Vidámság, derű, tényleges demokratizmus ismérveit fedezhetjük fel abban, hogy Ráckevén a diákság szavazata döntötte el, hogy Czinege Sándor melyik festményét adományozza az Ady Galériának. Megható lélekkel olvashatjuk a Mezőgazdasági Múzeum vendégkönyvében, hogy a gyáli gyerekek gratulálnak a szokolyai iskolások közös falfestményéhez. Ez tizenöt évvel ezelőtt történt. Ma ők már felnőttek, velük találkoztunk Viski János festőművész emlékkiállításán. Boldog emberként találkoztak a képek szépségével, s hogy nem céltalanok, azt a művészetnek és annak is köszönhetik, hogy a nagy névtelenek valamikor megszervezték velük együtt a holnapjukat.

Az emberiség fölfedezte a Mona Lisát, a milói Vénust, Rodin Gondolkodóját. Ezek kinevezett és valóságos remekművek, milliós számú állandó közönséggel. Mondhatjuk, a Siralomház és a Majális a magyar nemzet tudatához tartozik. Ezer és ezer remekmű várakozik azonban arra, hogy megnevezetlen értékeik életünk tartópilléreivé váljanak. Amennyire jó, hasznos és igazságos, hogy Giotto, Goya, Paál László szellemi létünket alapozza, ugyanannyira méltatlan, hogy Boltraffio és Nagy István minőségét még nem fedeztük fel a maga teljességében önmagunknak. Sok hozzájuk hasonló érték föltámasztása vár reánk. Föladatunk, hivatásunk, hogy teljes és pontos legyen a szellemi leltár.

Bíró Lajos a maga századfordulói egyszemélyes expedíciójával Kőrösi Csoma Sándor örökségeként páratlanul gazdag óceániai gyűjteményt hagyatékozott nemzetére. Amikor a British Múzeum főtisztviselői az 1900-as évek elején fölkeresték Szigetszentmiklóson, magas életjáradékot és fantasztikus font-összeget kínálva, ő szigorú szerénységgel csak ennyit jegyzett meg: "Az anyag nem eladó, hazámnak hoztam". Ez a hatalmas kincs még ma is a Néprajzi Múzeumban vár arra, hogy külön állandó kiállítást szervezzenek belőle, félretéve a közönyt és a nemzeti ügyetlenséget, hogy az új magyar közönség és Európa részesüljön e nem ismert szépség nem használt gazdagságából. Máskülönben Bíró Lajos mentalitása példánk és mértékünk.

Amikor a magyar közönség és a magyar képzőművészet új kapcsolatrendszerét építjük, indokolt sokezer magángyűjtemény szemek elől elzárt világára figyelnünk, s a létesítendő Magángyűjtők Szalonjában rendszeres munkával lajstromozni ezt az érintetlen lelőhelyet, melyben legalább negyven magyar múzeum anyaga rejtőzik. A Művészetbarátok Egyesületének új és nemes célja lehetne, hogy gazdája legyen ennek a gazdátlanságnak, és nemzeti összefogással, állami támogatással megvalósítsa ezt az eddig nem érzékelt óriási lehetőséget. Magánkincsből így lesz művészettörténészi lajstromozással, lehet megfontolt és értelmezett bemutatások sorozatával új, hatalmas kulturális vagyon.

A létrejött Mű által a befogadó közönség is gyarapodik, festmény és szobor más közegben folytatja sugallatait, tovább teremti azt, így a mű szerzőjének alkotótársává válik. Elmondhatjuk, hogy Tintoretto Golgotájának a Mesteren kívül annyi a szerzője, milliós létszám ez, ahányan látták, gyönyörködtek és eszméltek e remekmű örök látomásában. Ez a fölemelő sors vár Mednyánszky László "Itatás"-ára is, ha hozzákezdünk a mű föltárásához és föltámasztásához. Ezer és ezer műtárgy várakozik múzeumainkban, hogy ezt a küldetést elvégezzük. Utalnék a budapesti Hopp Ferenc Múzeum Visnu-fejére, melynek rejtelmes mosolya azonos értékű megcsodált festményeivel. Egy a teendőnk, e nagy hírt önmagunkban gyökereztetni és az eredményt fölmutatni a nagyvilágnak. Ha ez megtörténik, nemcsak a Louvre előtt, hanem az Andrássy úton is népes tömeg fog várakozni Ceglédről, Ceylonból, Los Angelesből és Kisvárdáról. Mindez tény, igazság, távlat. Rajtunk a sor, hogy a hazát (és a kontinenseket) e tette nemesített fölismeréssel gyarapítsuk reprezentatív bemutatással, többnyelvű katalógusokkal, szállodák, magyar idegenvezetés és magyar múzeumok baráti kézfogásával. Sem többet, sem kevesebbet nem szükséges mondanunk, hiszen igaza volt a norvég miniszterelnöknek, amikor Szentendrén fölkiáltott: Magyarország szellemi nagyhatalom! Valóban azok sorába tartozunk, hiszen a magyar művészet és a hazánkban őrzött külföldi kulturális kincs hatezer esztendő üzenetét rejti remekművekben. Használjuk végre, hasznosíthatjuk a tisztesség határain belül!

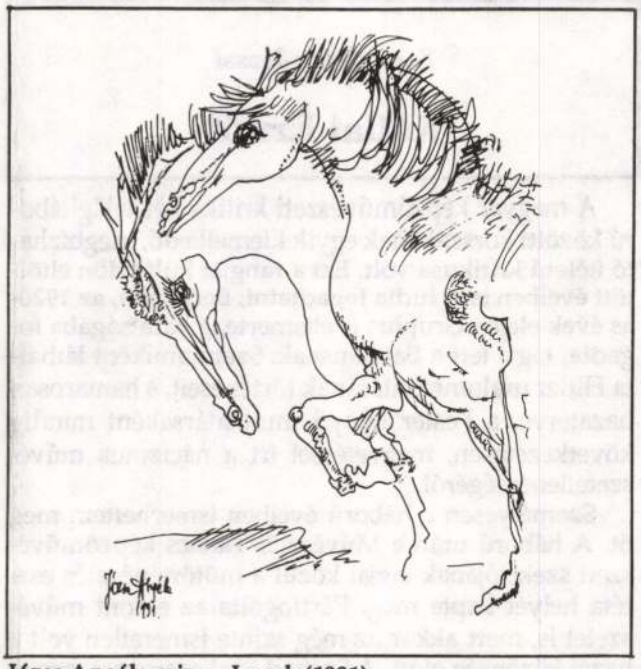

Józsa Angéla rajza – Lovak (1991)

Nem maradhatunk kishitűek, mi sem vagyunk másodlagos emberek. A közönség befogad, inspirál, s ezzel alkot és teremt. Ki-ki a maga szellemi, lelki, testi állapotában. Ha egy önmaga felső fokára törekvő tanár, tudós, kereskedő, gépész, növénytermesztő, kazánkovács észrevesz egy olyan művet, melyet - a Mahabharata mondását kölcsönözve - "fölső lélek" munkált tökéletesre, őt is magas tettekre hevíti, hiszen a rilkei igazság jegyében "A nagy a legnagyobbá lenni vágy". Ez mindannyiunk lelkületének része, tartópillére. Biztos vagyok benne, hogy egy üzemmérnök, föltaláló, hajóskapitány és matróz Gentile Belli portréjának megtekintése után, a magaszerzett tisztább és okosabb emberségével, mellyel a művészet ruházta föl, a maga közegében is optimális teljesítményre lesz képes. És szinte melléktermék, hogy a szépség birtoklása boldoggá is érleli életét. Mondhatjuk, hogy a mű és ember között létesített híd mindenkit egyenrangúvá avat, alkotó eszmecserét épít a szemlélődésben, mely gyönyörködés és fölismerés, gondolattal alapozott Tett.

Indokolatlan az az arisztokratizmus, mely gyakorlatban akar megszüntetni tényleges kapcsolatot, mely önzően kirekesztésre törekszik. Ilyen támadások érték az utóbbi időben a populáris fontosságú Kovács Margit művészetét és szentendrei múzeumát. Minden értékre, minkenkire szükségünk van, ezt az el nem vethető igazságot Tóth Árpád fogalmazta meg: *"Írók kicsinyje, nagyja rajta csak!"*. Nem az áskálódás, irigység, nem a gyűlölködés, hanem a gondolkodás tisztasága, erőssége, a tettek önzetlensége és sokasága, a jószándék nemessége, a baráti kézfogások milliós mérőszáma emelheti föl a népet és a nemzetet. Ez a helyes irány, gyakorlat.

Szabó Lőrinc ír a tűz mibenlétéről a "Tücsökzene"-ben. Kérdez és válaszol: *"Mit mond a tűz? - Attól függ, ki vagy"*.

Zsófi néni egy gimnázium takarítónője volt, de nyugdíjas éveiben lopva ment vissza az épületbe, s amikor senki sem látta, tisztára törölgette a folyosókon őrzött festményeket, szobrokat. Számára így szólalt meg a művészet, lelkében így visszhangzott a szépség. Valamit vissza akart adni, vissza tudott adni a művek csodájának, s ezzel a lelki nemességgel dúsította is az alkotások kimeríthetetlenségét. A budapesti Orvostovábbképző Intézetben látható Hincz Gyula monumentális üvegfala, amely naponta szólítja meg formáinak bőségével a sietős sebészek sokaságát, akik e mesterműtől ihletődve minden bizonnyal még hibátlanabbul operálnak, még sikeresebben, hiszen a szépség energiája egyszerre növeli önbizalmukat és lelkiismeretességüket.A közönség, a magyar közönség is tehetséges, s még inkább azzá nemesíthető. A műbarát a továbbteremtésben maga is művésszé válhat; a mű be nem fejezett teljességét építi. A közönség a művészet új, külön dimenziója. A Holnap.

KÁLLAI ERNŐ

Szalatnyay József

Kállai Ernő*

A magyar képzőművészeti kritika két világháború közötti korszakának egyik kiemelkedő, megbízható ítéletű kritikusa volt. Ezt a rangját külföldön eltöltött éveiben is el tudta fogadtatni; Berlinben, az 1920-as évek elején Grupius is elismerte, a barátságába fogadta, tagja lett a Bauhausnak. Szemtanúként láthatta Hitler uralomra jutásának történéseit, s hamarosan hazatérve, a Pester Lyoyd munkatársaként mindig következetesen, megvetéssel írt a nácizmus művészetellenességéről.

Személyesen a háború éveiben ismerhettem meg őt. A háború után a Művészeti Tanács képzőművészeti szekciójának tagjai közül a műtörténész és esztéta helyét kapta meg. Pártfogolta az elvont művészetet is, mert akkor az még szinte ismeretlen volt a hazai közönség előtt. A Szabad Szakszervezet termeiben 1946-ban csoportkiállítást szervezett tíz absztrakt művésznek. Utána az Ernst Múzeumban négy festő és három szobrász közös tárlatát rendezte meg 1946 decemberében. Tárlatlátogatásokat, előadásokat tartott *A művészet egy és oszthatatlan* címmel.

Barátságunk ekkor már teljesnek mondható, mindig is festőművésznek titulált s csak a minisztériumba küldött leveleit címezte a miniszteri titkárnak. Külön felkért, hogy grafikáimból és vízfestményeimből 21 darabot adjak egy tervezett csoportkiállításra, mert tudta, hogy ódzkodom az ilyen nyilvánosságtól. Nem is küldtem be munkáimat 1941-től, mert nem tartottam volna korrektnek, hogy esetleg jogtalan előnyt kapjak hivatalom miatt. Két vízfestményt csak a *Siess, adj, segíts!* kiállításra adtam, melyet Hermann Lipót rendezett.

A Kulturális Minisztériumban munkáim között talán a legfontosabb volt a művészeti intézmények reformjának és személyi összetételének megtárgyalása minden érintettel. Kállai Ernő az Iparművészeti Főiskola tanára lett, mindenki egyetértésével, státuszbeli besorolásánál sikerült beszámíttatni húszéves szabadpályás működését. (A Minisztertanácshoz szóló előterjesztésem másolatát máig megőriztem.)

Akkoriban Schubert Ernő volt a Rákosi Mátyás vezette Kommunista Párt részéről tárgyaló partnerem a koalícióból. Kállai mindig óvatlanul, noha visszafogottan, szólt a hitlerizmusról, de a sztálinizsdanovi művészetpolitikiát is elutasította. Például *A természet rejtett arca* címen megjelent tanulmánykönyvében. Ebben kritikát mond Bernáth Aurél és Pátzay Pál újabb műveiről is, szinte előre látva, hogy a szocreál hangoztatott ismérveinek mennyire megfelelnek.

Kállai embernek, barátnak is rendkívüli volt. Berdával, Szelle Kálmánnal, gyakran voltunk a társaságában. 1949-ben aztán őt is kirúgták állásából, mint engem a minisztériumból. Teljesen lehetetlenné vált kritikusi, esztétikai munkássága. Sokadmagával együtt fordításokból élt. Fehérorosz származású felesége emigránsként élt Berlinben, ott vette feleségül. Gerlicska is fordításokat vállalt oroszból vagy oroszra. Az ő hozzám intézett levele is megmaradt azokból az évekből.

Szalatnyay József rajza - Dunabogdányi lány III., 1938.

(Előző számunkban e cím alatt Károly Éva Önarcképe jelent meg. A tévedésért elnézést kérünk. - Szerk.)

Kállai nehezen viselte elnémítottságát, anyagi helyzetüket, elkeseredésében rászokott az alkoholra. Rengeteget ivott, s a gyorsabban pusztító módon; rumot sörrel. Sokunk fájdalmára hamar meg is halt. Utolsó kívánságát Berda Jóskára bízta; ha barátai majd meglátogatják a temetőben, öntsenek néhány pohár bort a fejfájára.

Napjainkban azok vitték diadalra az ő azonos mértéket, toleranciát, azonos esélyt kívánó esztétikáját, akik vissza is élnek vele, akik a neoavantgard pápájának kiáltanák ki Kállait, holott Ő minden igazi érték elismerője volt, aki kritikáját minden esetben indokolta, akkor is, amikor valamit elmarasztalt, elutasított a hivatalosnak minősített művészeti áramlattal szemben is.

A figuratív művészek legjobbjait nagyon szerette, ezt remek kritikái bizonyítják. Mednyánszkyról és Picassoról írt könyvei tanusítják legfényesebben nyitottságát és befogadó készségét minden érték iránt, a legmagasabb teljesítmények feltétlen elismerését.

Korán, 1954-ben ment el, s mert megélhettem az azóta elmúlt évtizedeket, ismerhettem az ő munkásságát, személyét, elmondhatom: annyira hiányzik mai képzőművészeti életünkből Kállai Ernő! Valaki, aki hozzá mérhető volna a művészet ismeretében, minden értékre reagáló érzékenységében, s a művészek őszinte megbecsülésében, az igazság és szabadság konok szeretetében.

(1992)

* - A Művészetbarátok Egyesületében elhangzott előadás tömörített változata.

KÁLLAI Ernő

És 1991. szept. 13.

A Kállai Ernő műkritikusi ösztöndíj elnyerésére

A Művelődési és Közoktatási Minisztérium pályázatot hirdet fiatal műkritikusok és művészettörténészek részére a Kállai Ernő műkritikusi ösztöndíj elnyerésére.

Az ösztöndíj célja, hogy segítse a kortárs képző-, ipar- és fotóművészet, illetve határterületeik kutatását, feldolgozását és publikálását.

Ösztöndíjban részesülhet évente 4 fő.

Pályázati korhatár: 35 év.

Az ösztöndíj bruttó összege: 10 000 Ft/hó.

Időtartama: 3 év.

Az ösztöndíj odaítélésére és az ösztöndíjasok munkájának figyelemmel kísérésére a minisztérium szakértőkből álló kuratóriumot hoz létre.

Az ösztöndíj odaítéléséről a kuratórium dönt.

A pályázati kérelemhez mellékelni kell:

1. A pályázó szakmai önéletrajzát.

2. Az ösztöndíj időtartamára tervezett szakmai koncepciót, melynek megvalósításához a pályázó a támogatást kéri.

3. A pályázó eddigi publikációinak a jegyzékét.

A pályázatokat írásban a Művelődési és Közoktatási Minisztérium képzőművészeti főosztályához kell benyújtani. (1055 Bp., Szalay u. 10—14. II. em., 222. szoba.)

A pályázatok beadásának határideje: 1991. október 1.

Budapest, 1991. szeptember 3.

ltunk, a BUDAVÁR ANTIKVÁRIUM 3.

olgozott készlet első, kisebbik
zerint rövid időn belül követ a
sz.

KÁLLAI Ernő

Szij Rezső emlékei. Kallairól ill. A természet rejtett arca c. Zöpvének Kiadásáról. + a Galéria a négy világtáj hon. megalapításáról a Misztótfalusi Zöpverbultban

Szij 1990 33. p

Magyar Hirlap
XII.2.

Kulturálls aranyalap

Ma és holnap rendkívüli l
lés keretében ülésezik a Mag
dományos Akadémia tudós
te. Hovatovább hozzá is szok
az üléseződhez, hiszen nem i
régen került sor arra a több
akadémiai fórumra, amely
mány finanszírozásának kér
foglalkozott.

Azóta tudjuk, hogy a pén
kevesebb – az Akadémia k
vetéséből 400 milliót vontak
viszont a kormány legalább
maga elé kerülni az akadém
vényt. Így csak sejteni lehet, l
Országgyűlés a jövő év tav
talán már el is fogadja azt, r
módosítással megspékelve, r
ben az akadémiai intézetek
csöndben, hozzákezdtek a lé
csökkentéshez.

A rendkívüli közgyűlés a
lyi kérdéseken túl az egyete
az akadémiai intézetek kapc
val kíván majd foglalkozni,
gyalja majd az újraindítand
vészeti Akadémia kérdését is.

Kosáry Domokos még ez

KÁLLAI Ernő

1990 1. 35,
2. 54, 65, 66

91 2. 29, 30, 34, 71
5. 23, 25, 43, 67
7. 5, 69, 13
9. 44
10. 28, 33, 35, 37, 79
11. 66

Új Művészet

KÁLLAI Ernő

10, 17, 38, 44, 46, 55, 58
95, 121-124, 156, 177, 187-188
190-192, 205, 206, 216, 221, 224

Oltványi 1991

91.

10

1/6., 121/7., 121/8., 121/9., 121/11.,
. lapokon mind szerepel a "Villa
észletrajzok mind azonosithatók az
ve a Klösz fotóval. /Ahol eltérés
a fotó között, -- a középső terem-
lőcsarnokba vezető nyilások záródása --
etesen, a fotón látható kivitelezett
/1., 121/1o., 121/12., 121/13., 121/14.
ikén van olyan motivum, amely nem kap-
hoz: volutás párkány /121/1./, akan-

Képzőművészek közgyűlése

A Kállai Ernő Kör nyilatkozata

A Kállai Ernő Kör tagjai, a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének műkritikus tagjaiként megkaptuk az 1992. június 3-ára összehívott „művészeti tanácskozás és elnökválasztó közgyűlés" meghívóját. Túl azon, hogy nem értjük, mit is jelent e kettősség, alább az elnökválasztás módjával kapcsolatban szeretnénk a széles nyilvánosság előtt a közgyűlés összehívóihoz, illetve az ott szereplést vállaló kollégákhoz fordulni.

Mint a több száz példányban kiküldött programból megtudhattuk, a Németh Lajos professzor elhunyta óta üres elnöki hely betöltésére, azaz az elnökválasztás procedúrájára 15, azaz tizenöt percet szántak az előkészítők. Ez az elképzelés aggodalommal tölt el bennünket. Tizenöt perc alatt egy átlagos úttörőőrs vezetőjét sem lehetett tisztességesen és korrekten megválasztani.

Ebből az elképzelésből a demokrácia működésének és lényegének, a vitának a helye hiányzik. Nem mehetünk el szó nélkül emellett. Ugyanis az elmúlt hónapokban több olyan aggasztó jellel találkoztunk, mely azt bizonyította, hogy a Magyar Köztársaságban még nem alakultak ki és nem rögzültek a demokrácia lényegét alkotó pluralizmus gyakorlatának élményei és eljárásai.

Azért fordulunk a nyilvánosság előtt a magyar művészetért felelősséget érző kollégáinkhoz és a közvéleményhez, hogy gondolkodjanak el azon, miféle választást is készítenek elő.

Azt javasoljuk, hogy a szövetség új elnökét meghatározott időre, egy szabályszerűen előkészített, e célból összehívott közgyűlés válassza meg.

Attól tartunk, hogy 15 perc alatt akkor lehet elnököt választani, ha a politika ismét radikálisan beleszól a művészet dolgaiba, s épp ez az, amit szeretnénk elkerülni.

Budapest, 1992. május 14.

A Kállai Ernő Kör nevében:

Andrási Gábor, Chikán Bálint, Dobai Ágnes, Fitz Péter, Forgács Éva, Frank János, Gergely Mariann, György Péter, Hajdú István, Haulisch Lenke, Jerger Krisztina, Kovács Péter, Lóska Lajos, Méray Katalin, Pataki Gábor, Peternák Miklós, Sárosdy Judit, Szegő György, Tímár Árpád, Tóth Ferenc, dr. Ury Endréné, Wehner Tibor

Élő népmű

„Kultúrát nem leh
elődök kultúrája egy-
log, ha minden nemz
újra meg nem szerzi
Kodály Zoltán ezen sz
pénteken megnyíló t
rajzi Múzeum. A X.
művészeti Kiállítás a
lődési Intézet rendez
Több mint 3000 beér
a zsűri által kiállításr
és díjazott tárgyak e
nek az elmúlt 10 év
munkáival. Így a Ny
jubileumi alkalomra a
rült anyag teljes keresz
ja a hagyományokból
zott kézműves-tevéke
fafaragásnak, népi s
bútorkészítésnek, nádf
kasságnak. A tárlat az
mi főszezonban min
lesz, augusztusban zár

KÁLLAI ERNŐ kér.

Kallai Ernő

Díjat osztottak a kritikusok

Mi tagadás, idén taroltak a nők. Mármint a Színházszövetség Kritikus tagozatának soros díjosztásán. Persze azért is, mert a véleménykülönbségek miatt, közös nevező híján, nem adták ki a legjobb férfialakításért meg a legjobb férfi epizódért járó díjat. S a szokásostól eltérően, a rendezés kategóriájában is nőnek jutott a szakma magas elismerése: *Eszenyi Enikő*nek, a *West Side Story* vígszínházi színre viteléért. A színdarabírás frontján, úgy tetszik, még tartják magukat a férfiak: a *legjobb magyar dráma* díját *Parti Nagy Lajos* kapta meg, *Ibusár* című darabjáért, melyet a *Debreceni Csokonai Színház* meg az *Ódry Színpad* adott elő. A legjobb női alakítás díjával megosztva *Csákányi Eszter* és *Takács Katalin* büszkélkedhet. Előbbi *Kárpáti Péter Akárki* című színjátékában nyújtott alakításáért (Emma – Kamra), utóbbi *Botho Strauss Azz idő és a szoba* Marie – szerepéért (Radnóti Színház). *A legjobb női epizód* díját *Bertalan Ágnes* kapta, aki Jutka szerepét játszta *Német Ákos Müller táncosai* című darabjában *(Kamra)*. A *legjobb díszlet*ért *Antal Csabát* jutalmazták *(Jeles András Szerbusz, Tolsztoj! – Veszprémi Petőfi Színház)*. A *legjobb jelmez*ért járó díját – immár, ki tudja hányadszor – *Szakács Györgyi* nyerte el *Goldoni Az új lakás* és *Shakespeare Hamlet*-jének kosztümterveiért. Ez alkalommal nyújtották át a *Bálint Lajos emlékgyűrűt* is *Bőhm György* dramaturgnak.

(m. k.)

A kitüntetettek egy csoportja Cser István felvétele

Nőuralmat kiálthatnánk a kritikusok díjazottjainak listáját látva: a kiadható nyolc díjból négyet kaptak – öten, hiszen a legjobb női alakításért ketten is átvehették az oklevelet és a plakettet. És ne feledjük, hogy tulajdonképpen csak hat díj talált gazdára, mert férfialakítások ezúttal nem ítéltettek díjra érdemesnek. Azaz...

Azaz ez a végső lista így, önmagában, kissé csalóka. A teljes szavazás más képet mutat: a javasoltak olyan „szóródásban" fordultak elő, hogy többségbe senki nem került. Ami nem azt jelenti, hogy az évad szűkölködött volna kiemelkedő férfi színészi alakításokban. Éppen ellenkezőleg: sok, arra érdemes név került föl a listákra. Ez egyébként a női díjazottaknál is így volt, mert ha majd a Színház, a szakmai folyóirat közli a szavazás részletes eredményeit, láthatjuk: számos név jöhetett számításba.

A színikritikusok díjai persze elkerülhetetlenül közelítik vagy éppen fedik is más, korábbi díjazások kiemeltjeit. Az országos színházi találkozó vagy a főváros díjazottjainak is értelemszerűen abból a legjobbnak tekinthető körből kell kikerülnie, akárcsak a kritikusi szavazatok jelöltjeinek. Ha nem így lenne, valami baj volna az értékítéletek, az értékrend körül. Azt ugyanis elég jól körül tudjuk határolni, melyek azok az előadások (egy évadban nem több mint legföljebb tizenöt-húsz), amelyekben „benne van" valamilyen díj.

Most örömmel kell látnunk, hogy a legjobb új magyar drámára több esélyes is akadt. Ugyanígy a legjobb rendezésre, s a színészi díjakra is. Míg tehát egyfelől okkal és joggal hangzanak el panaszok a színházak nehéz helyzetéről, másfelől az évad mérlege (legalábbis a legjobb produkciók szintjén) kedvezőbb, szebb és reményt keltőbb képet mutat. Az élet a színházakban is megy tovább. Thália nem hajlandó megadni magát, inkább megkeresi, miképp lehet jó, művészileg értékes színházat csinálni a megváltozott körülmények között is.

(takács)

Pécsi József-ösztöndíj

A Művelődési és Közoktatási Minisztérium megbízásából a Képző- és Iparművészeti Lektorátus pályázatot hirdet fiatal, alkotó fotográfusok részére a „Pécsi József fotóművészeti ösztöndíj" elnyerésére. Az ösztöndíj időtartama három év, összege havi bruttó 11 550 forint. Pályázati korhatár 35 év, ösztöndíjban részesülhet évente négy fő. Az ösztöndíjkérelemhez csatolni kell a szakmai életrajzot, az alkotói elképzelést, továbbá méret és technikai megkötés nélkül max. 6 db fotót. Az ösztöndíj odaítéléséről kuratórium dönt. A pályázatot a Képző- és Iparművészeti Lektorátushoz kell benyújtani 1993. november 10-éig. Cím: 1014 Budapest, Úri u. 54–56. Telefon: 156-7444 Információ: Lőcsey Ágnes.

A Művelődési és Közoktatási Minisztérium megbízásából a Képző- és Iparművészeti Lektorátus pályázatot hirdet fiatal műkritikusok és művészettörténészek részére a „Kállai Ernő műkritikusi ösztöndíj" elnyerésére. Az ösztöndíj időtartama három év, összege havi bruttó 11 500 forint. Pályázati korhatár: 35 év, ösztöndíjban részesülhet évente négy fő.

Az ösztöndíjkérelemhez csatolni kell a szakmai önéletrajzot, az ösztöndíj időtartamára tervezett szakmai koncepciót és a pályázó eddigi publikációinak jegyzékét. Az ösztöndíj odaítéléséről kuratórium dönt. A pályázatot írásban kell benyújtani a Képző- és Iparművészeti Lektorátushoz 1993. november 10-éig. Cím: 1014 Budapest, Úri u. 54–56. Telefon: 156-7444 Információ: Jancsó Ildikó.

Képző- és Iparművészeti Lektorátus

A mindenség hatalma

Konferencia Juhász Ferenc költészetéről

Egyetemesség, extenzív totalitás, a filozófiai és nyelvi teljesség lírában szinte példátlan megteremtésének ragyogó kísérlete Juhász Ferenc oevvre-je, vagy a saját személyiségét romantikusan túlnagyító, saját korábbi, hatvanas-hetvenes évekbeli csúcsait permanensen alulteljesítő költészet? Többször is fölizzott már e rendkívüli, s még korántsem lezárt életmű kapcsán pró és kontra érveket, tanulmányokat és ellen-tanulmányokat fölsorakoztató viták sorozata, amelyek számos irodalmon kívüli, művészet alatti, magyarán: politikai szempontokat is becsempésztek önnönmagukba. Pedig az irodalmi rang, a maradandóság alfája és ómegája minden körülményben csak az életmű erkölcsi kisugárzása, esztétikai súlya lehet, a politikai, a közéleti szerepvállalás értékelése másfajta szférákba, tudományokra tartozik.

Bodnár György a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetben (szeptember 28-án és 29-én) megtartott kétnapos, rangos Juhász Ferenc konferencián is hangsúlyozta: azért határoztak úgy, az újvidéki Hungarológiai Intézettel közösen, hogy a költő jelenlétében tartanak egy tudományos szimpóziumot, hogy mentes legyen a tanácskozás minden egészségtelen, irodalmon kívüli tévúttól.

Miért is késztet időnként Juhász Ferenc szintézisköltészete újabb és újabb értékelésre bennünket? A szarvassá változott fiú kiáltozásai a titkok kapujában című gigantikus költeményében a költő a próféta, a látnok kívülállásának egyetemes kínját énekelte meg olyasfajta erővel, egyszerre invenciózusan és nem tévedés, tudományos pontossággal, ahogyan ezt a világirodalomban sem tapasztalhattuk még talán senkinél. A halállal vívódó ember szorongásai, az alkotó *csak azért is* szembeszegülése az enyészettel, a megsemmisüléssel, valamiféle végső lehetetlen szűztiszta reménye együtt tárul elénk, ha együtt alkotva olvassuk a Vers négy hangra, jajgatásra, könyörgésre, átoktalanul című kantátát. A nyelv olyasfajta tartományait is beemeli költészetébe, amelyet korábban a természettudomány sajátított ki önnönmagának. Állandó vizionárius rettegés hatja át e lírát a totális megsemmisüléstől, az apokalipszistól, de még úgy sem teszi le látensen a voksát az emberellenes erők mellé, hogy megnyugszik a kvázi megváltoztathatatlanban. „Az ember legyen úrrá a mindenség magányán" – hirdeti a gondolkodó, az emberiségért aggódó művész heroikus pesszimista bizakodásával. Nagy makrokozmikus eposzai (A halottak királya, A szent tűzözön regéi), s a mikrokozmoszra koncentráló művei (Apám, Anyám, Boldogság) a nemzet sorskérdéseivel, s a családi kötelékek emberléptékű harmóniaigényével egyaránt megbirkóznak. A mikrokozmosz ugyanúgy magában foglalja Juhásznál a teljességet, mint a makrokozmoszi dimenziókban látó és láttató gigantikus eposzok – ebben az alaptételben megegyeztek a Juhász-életmű legkiválóbb kutatói, *Rónay László Pomogáts Béla, Bata Imre, Bodnár György, Bori Imre, Juhász Erzsébet, az ifajbb generációhoz sorolható Angyalosi Gergely.* Utóbbi megjegyezte, hogy Juhász a német nemzeti romantika önmagát is elemésztő tüzének hatalmas képeit idézi emlékezetünkbe, de beszélhetünk nála a bergsoni *elan vitale* elemi erejének lírabeli ekvivalenséről is. Újabb művei, a Csörgőkígyó hőszeme, a Fekete saskirály, az 1989-ben megjelent A tízmillió éves szív is tanúsítják: Juhász költészetével kapcsolatban az önismétlés téves diagnózisát az egyetemességigény, a mindenség hatalmának újabb és újabb katedrálisi megmérése indukálja. A költő szinte minden műve a teljesség gyémántkristálykeretes foglalata, egyszerűbben: szinte minden alkotásába bele szeretne szőni mindent.

Két dolgozat is született Juhász Ferenc Krisztus levétele a keresztről című megrendítő, újabb alkotásáról, Bata Imre és Bodnár György tollából, sőt Pomogáts Béla is jelezte, hogy az íróasztalán fekszik egy harmadik, készülő elemzés kézirata is. Bata Imre dolgozatát hallhattuk a konferencia zárónapján, a konferencia teljes anyagát magában foglaló tervezett kötetben mindet olvashatjuk. Hangsúlyozta, hogy e vers egyik tézise szerint az ember megválthatatlan, csak a halálban lelhet nyugalmat, de ez nem vonatkozik az emberiségre, amely nembelileg létezik, talán halhatatlanul. Az eposz egyben 1956 tragédiájának újraátélése, egyrészt elsiratja a forradalom bukását. Másfelől azt fájlalja, hogy egyelőre 1956-tal kapcsolatban is, a magyarság ott tart, hogy levették a keresztről, mint Krisztust, de a föltámadásban még csak reménykedhetünk, hiszen azt a tényt, hogy 1956-ot lényegében 1990-ig, a csöndes forradalom utolsó pillanatáig igyekezett a hatalom kitörölni a magyarság emlékezetéből, nem változtathatjuk meg. Az átlagembernél sikerrel is járt az amnézia mesterséges előidézése...

Az Irodalomtudományi Intézet nevében Bodnár György igazgató, az újvidéki tanszék képviseletében *Bányai János* zárta le a konferenciát. Juhász Ferenc elfogódottan egy versprózai elemekben gazdag esszével köszönte meg a gazdag elemzéseket, s mindenkinek azt is, hogy megjelent. „Nem csak élni kell, hanem örülni azoknak, akik szívükbe befogadtak."

Pósa Zoltán

A rádió mellett

Történetők

A Budapesti Művészeti Hetek alkalmából mutatta be a Rádiószínház *Illés Endre Történetők* című drámáját. Egy hosszabb sorozat részeként (A magyar dráma a két világháború között) mindenképpen teljesebbé teszi az adott korszak színházi életéről kialakult képet. Illés Endre, ha nem is meghatározó, de mindenesetre jelentős szerzője ennek a korszaknak: íráskultúrája, kifinomult irodalmi ízlése teszi azzá. Persze az irodalmi műveltség néha veszélyekkel is jár az íróra nézve: könnyen előfordulhat, hogy a mintaképek, az elméleti szabályok az egyéni szemlélet- és ábrázolásmódot szorítják háttérbe – ez a gondolat többször is felvillant bennem a rádió-előadás hallgatása közben.

A Történetők (1941-ben mutatták be először) kétségkívül egyik legjobb drámája Illés Endrének; emberismeret és erkölcsi érzékenység jellemzi. A karrierizmusnak hiteles rajzát adja, nemzedéki ellentéttel is színezve. Különösen a mű tetőpontján, ahol az emberi viszonyok úgy gabalyodnak össze, mint az életben is gyakran, valódi feszültség támad, felvillan a nagy dráma lehetősége. Akarat és számítás, ravaszság és álnaiv érzelem feszül egymásnak, s ekkor a sablonok sem érezhetők, a dráma bármely irányba eldőlhet. De aztán mégcsak felülkerekedik a szerzőn a színházi rutin, a befejezés már a dramaturgiai szabályszerűségeket követi, sőt a cselekmény lezárása (amikor kiderül, hogy a két karrierista csak félreértésnek köszönheti karrierjét, s az igazi protezsált egy harmadik kókler) már egyenesen a komédia felé viszi el a művet. Ez természetesen erkölcsi felháborodásunkat is csökkenti, a szerző kritikájának élét is elveszi, s inkább általánosító kicsengése marad a mondanivalónak.

Azt természetesen el kell ismerni, hogy Illés drámája elegánsan megírt darab. Első bemutatása idején nyilván rendkívül hatásos is volt, hiszen a két világháború közti magyar valóság légkörét a rádió-előadás is érzékelteti – még némi nosztalgiát is keltve. Egyébként is: a rádió-előadás békebeli módon kidolgozott, részletezően pontos. Színészi szempontból hálás a darab: dialógusai szellemesek, csattanóra kihegyezettek. A kitűnő színészeknek (*Bács Ferenc, Hűvösvölgyi Ildikó, Mácsai Pál, Blaskó Péter* és a többiek) nem is okozott nehéz feladatot az előadás, inkább élvezetes játék volt számukra. A hallgató, hacsak nem akart kérlelhetetlenül mély értelmű erkölcsi tanulságokat levonni, ugyancsak élvezhette a darabot. Legfeljebb a kritikus húzogathatta a szája szélét a hatásvadász lezáráson. (A drámát rádióra alkalmazta *Szőcs Szilárd*, rendezte *Pós Sándor*.)

Fazekas László

Ünnepi Mise

A brémai Szent Péter-székesegyházban 160 esztendő elteltével újra bemutatták *Hector Berlioz* francia zeneszerző újból felfedezett *Ünnepi Miséjét*. A közönség óriási tetszéssel fogadta a művet, amelynek teljes partitúráját 1991-ben találták meg a St. Carolus Borromeus-templomban Antwerpenben. A 14 tételből álló nagyszabású művet az Orchestre Revolutionnaire et Romantique és a Monteverdi Kórus adta elő. A Messe solennelle-t 20 éves korában komponálta Berlioz. Mint maga többször is említést tett róla, a második, párizsi előadás után saját kezűleg elégette a szóló hangra, kórusra és zenekarra írt kompozíciót.

Valójában azonban a kézzel írt partitúrát egy belga hegedűművésznek ajándékozta, és feltehetően csak a zenekari partitúrarészeket semmisítette meg.

Duna menti párbeszéd

Az UNESCO romániai bizottságának szervezésében Sinaia városban vasárnap megkezdődött az EUROROMÁNIA – Kulturális önazonosságok, európai párbeszéd című rendezvény, amelynek további sorozatai a Duna mentét követik, magyarországi, szlovákiai, ausztriai és németországi állomásokkal. *Cornel Dumitriu*, az UNESCO romániai bizottságának végrehajtó titkára elmondása szerint az EUROROMÁNIA kiállításainak, művészi bemutatóinak a célja esélyt és lehetőséget teremteni az európai párbeszédre. A kiállítás, akárcsak a színházi előadás, a zeneműsor, a vers, a népi zene és a népi táncbemutató ürügy, meghívás a párbeszédre. Nagyon nehéz egy szellemiséget belesűríteni 154 kiállított tárgyba. És nagyon nehéz mindazt, amit egy nép alkotott az évek során, kilenc kiállítás keresztmetszetében összefoglalni.

Botos

SaRock

Jam session

Jam az angol szlengben annyit tesz: örömzene. Muzsikusok alkalmi formációja egy-egy buli erejéig. Hosszabb-rövidebb ideig tartó zenei kommunikáció, intenzív és interaktív együttlét. Általában dzsesszhez, blueshoz, ritkábban rockzenéhez kötődik, s legfontosabb jellemzője a rögtönzés. Az itt és most. Írott alapok, mindenki által többé-kevésbé ismert motívumok, és személyhez kötődő szólók, dallamvariációk végtelen sorozata. S mint ilyen, egyszeri és megismételhetetlen.

A modern zene történetében számtalan jam sessiont regisztráltak már, sőt egy részüket rögzítették is. Ha pedig később híressé vált muzsikusok „követték" el, még ki is adták. Pedig az esetek túlnyomó többségében a különböző hanghordozók sosem voltak képesek az akkori környezetet és hangulatot visszaadni. Az elillanó pillanat így viszont legalább részben megfoghatóvá vált.

Török Ádám pályafutásának huszonöt éve alatt számtalan ilyen jam sessionon vett részt. Az eddigiek, ahogy lenni szokott, elszálltak a levegőbe. Talán az évforduló, talán a lehetőség azonban úgy hozta, hogy a svájci *Jammin' the blues*-zal és a *Besenyő Brass*-szal közös „örömkoncertjét" nem csak rögzítették, de az ügy támogatóinak segítségével a napokban CD-lemezen meg is jelentették.

A dátum: 1993. július 9. Helyszíne: Paks, I. Blues & Rock Fesztivál és Halászléfőző Verseny. A lemezen tíz szerzemény, köztük olyan örökzöld melódiák, mint a *Hallelujah Happiness*, a (Sweet home) *Chicago* és az *Everybody* (needs somebody). Póka Egon és Földes László (és tegyük hozzá: Jeff Beck) 3:20-as bluesát ezúttal is *Deák Bill Gyula* énekli, s aki a hosszabb lélegzetű darabokat kedveli, az három, közel tíz perces bluesban – Lusta blues Kaktusznak, Paks On vagy és Új hullám blues – ízlelheti és élvezheti a műfaj szépségeit. *Tátrai Tibor* gitárjátéka ezúttal is lebilincselő, akárcsak Török Ádám fuvolafutamai. A svájciak hozzák a színvonalat, a Besenyő Brass sem hibázik, *Muck Ferenc* is virtuóz szaxofonos, (bár valljuk meg, gyakran mechanikus és kicsit lélektelen).

Alapjaiban tehát jól sikerült ez a jam session, de azért egyáltalán nem olyan biztos, hogy önálló nagylemezt ért. Mert aki ott volt, tudja, hogy ez csupán csak digitalizált kivonat, aki viszont nem volt ott, az ezzel a lemezzel csak részben vigasztalódhat. Mindenesetre a hazai rockzenei kiadványok sora újabb színnel gyarapodott. S mint azt Paks város polgármestere a lemez bemutatóján bejelentette: az „atomváros" jövőre újra várja a rock és a halászlé szerelmeseit.

(jávorszky)

HIRDETÉS

ÁRVERÉSI HIRDETMÉNY

Az Állami Vagyonügynökség megbízásából

a Szabolcs Vendéglátó Vállalat

1993. november 15-én,

árverés útján értékesíti négy üzletét

Az üzlet neve és címe:	Tulajdon forma:	Kikiáltási ár (E Ft):	Privatizációs költség (E Ft):	Az árverés időpontja:
202. sz. Oázis cukrászda, Nyíregyháza, Ungvár sétány 9.	bérleti jog	300	50	9 óra
259. sz. Dominó eszpresszó, Nyíregyháza, Bocskai u. 51.	bérleti jog	550	120	10 óra
440. sz. Strand bisztró, Vásárosnamény, Jándi u.	az építmény tulajdon, a terület bérlet	1395	160	11 óra
263. sz. Nyírtourist büfé, Nyíregyháza-Sóstó,	bérleti jog	327	50	13 óra

Az árverés helye: Omnia kávészalon, Nyíregyháza, Széchenyi út 1.

Az árverésen részt vevők anonimok maradnak.

Az árverésre jelentkezés feltétele az 1990. évi LXXIV. sz. előprivatizációs törvény 8. § 1. bekezdésében foglaltak szerint, valamint a kikiáltási ár 5%-ának megfelelő bánatpénz letétbe helyezése a Szabolcs Vendéglátó Vállalat pénztárába (Nyíregyháza, Dózsa György u. 1-3. félemelet), 1993. november 5-én 14 óráig.

A vevők a vételárat, a privatizációs költség kivételével, kárpótlási jeggyel is kiegyenlíthetik, amely kamattal növelt névértékben kerül beszámításra a fizetendő vételárba.

A privatizációs költségre - amelyet a kikiáltási ár magában foglal - nem lehet kedvezményes hitelt, illetve részletfizetési kedvezményt igénybe venni.

Eredményes árverés esetén az üzletek átadás-átvételi határideje 1993. november 30-a.

További információt és írásos üzleti tájékoztatót Jobbágy Imre kereskedelmi igazgatóhelyettes ad, a Korona Szálloda 136. sz. irodájában. Telefon: (42)-313-322.

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

Az Állami Vagyonügynökség

nyilvános pályázat keretében értékesítés céljából meghirdeti

a Balatonboglári Mezőgazdasági Kombinát átalakulásával létrejött

Balatonboglári Borgazdasági Részvénytársaság

(Balatonboglár, Szabadság u. 28. 8630)

állami tulajdonban levő részvényeit

A társaság jegyzett tőkéje 797 650 000 Ft, azaz hétszázkilencvenhétmillió-hatszázötvenezer forint, amely 100%-ban állami tulajdonban van.

Az Állami Vagyonügynökség a Balatonboglári Borgazdasági Rt. jegyzett tőkéjének 51% szavazatot képviselő részét, 406 800 000 Ft, azaz négyszázhatmillió-nyolcszázezer forint névértékű részvénycsomagját, szakmai befektetőknek ajánlja fel megvásárlásra.

A további 199 500 0000 Ft, azaz egyszázkilencvenkilencmillió-ötszázezer forint névértékű részvénycsomagot pedig a termelők részére ajánl fel megvásárlásra.

A szakmai befektetők vételi ajánlatukat az értékesítésre felkínált 51% szavazatot képviselő részvénycsomag egészére (egyben) tehetik meg. Az 51% szavazatot képviselő részvénycsomag megvásárlásához egzisztenciahitel igényelhető, kárpótlási jegy, mint fizetési eszköz felhasználható.

A termelők részére kiírt részvénycsomag megvásárlásához kárpótlási jegy és készpénz mellett felhasználható egzisztenciahitel, de részletfizetési kedvezmény és lízing nem vehető igénybe.

Az állami tulajdonú részvények fennmaradó részét kisbefektetői részvényvásárlási program keretében későbbi időpontban értékesíti az Állami Vagyonügynökség.

Az Állami Vagyonügynökség fenntartja a jogot, hogy eredménytelennek nyilvánítsa a pályázatot.

A pályázatok benyújtásának feltétele a részletes pályázati kiírást tartalmazó feltételfüzet 5000 Ft ellenében történő megvásárlása a Balatonboglári Borgazdasági Rt.-nél, adatvédelmi nyilatkozat aláírása mellett, valamint az előírt bánatpénz befizetése.

További információt ad Cziráki Imre, a Balatonboglári Borgazdasági Rt. vezérigazgatója [telefon: (85)-351-111, telefax: (85)-351-450].

Az ajánlatokat 5 példányban, zárt, feladó nélküli borítékban, „BB Rt., Pályázat" megjelöléssel, az eredeti példány külön jelölésével kell eljuttatni a Balatonboglári Borgazdasági Rt. címére.

A pályázónak vállalnia kell, hogy ajánlatát a benyújtási határidőtől számított 90 napig fenntartja.

Az ajánlatok beérkezésének határideje: 1993. november 25-én 14 óra.

Az ajánlatok benyújtási helye: Balatonboglári Borgazdasági Részvénytársaság (Balatonboglár, Szabadság u. 28. 8630).

Az ajánlatokat 1993. november 25-én 14.05 órakor, az ÁVÜ által kijelölt bizottság, közjegyző jelenlétében bontja fel.

Kállai Ernő

Új Műv. 1993/7.

mértani idom. Passzív tárgy. Építhetünk vele, és lerombolhatjuk. Épületek és romok alkotóelemei. Környezetünkben mindig találkozunk vele, emiatt hasonlít a textilhez. Tágabban burkol, mint emez. Rangsorolhatók: szegényesebb, de meghittebb, kézzel formált vályogtégla, címeres egyedi téglák, és a nagyüzemi design-téglák. Belőlük vannak a nagy falak, cellák, ledöntött falak. Heverő téglák mellett sokszor munkaeszközök.

Megkérdeztem Polgár Csabát, milyen közérzetben készültek munkái. Válasza nem volt egyértelmű, mint ahogy választott motívuma is sok jelentést hordoz. De szerintem mindenképpen kulturális pozitív jel. Így egyetemes jel.

Fotográfusként nem kisebbet, mint közös égitestünket, a Napot hívja meg. A katalógusában lévő fotók is talányosak; sziklásan töredezett téglafalon lógnak ezek a kozmikusan előállított klottfotográfiák. Műveiben időtlenség rejlik, és így még egyetemesebb. *(Elhangzott a tárlat megnyitóján, Ernst Múzeum, 1993. II. 26.)*

SZENES ZSUZSA

Felfedezetlen túlsó part

„A túlsó partról jövök... a túlsó partot keresem... de mindig létezik egy túlsó part, mindkét parton nem lehetek, mi van a túlsó parton..."

Uta Heinecke gondolatai ezek, aki az egyetlen nő tagja a hét fiatal képzőművészből álló TULSÓ P-ART nevű csoportnak. A TULSÓ P-ART 1992-ben, Miskolcon jött létre. Alkotásaikból Szeged, Vác, Százhalombatta és Hamburg után most a budapesti FMK rendezett kiállítást.

Előadást, akciót a közönség itt nem láthatott, ezzel szemben annak helyét igen. Egy fehérre meszelt, csillagszórókkal körbetűzdelt homokkupac közepében sóderrel teli vödör áll, melyből egy zászló meredezik fölfelé és rajta a következő felirat lengedez: „ezúttal a szokásos performance elmarad". Maradnak tehát látnivalónak a képek, melyekben vagy a munka szellemisége, vagy a felhasznált anyag az, ami közös. A legközösebb bennük az a gondolat, amit mindannyian vallanak, hogy a túlsó partra eljutni nem lehet, mert az rögtön az innenső part lesz, mihelyt átjut az ember a partok képzeletbeli felezőpontján. Egyenként azonban mind ezt próbálják, és az átvágyódás, az átkelés, az átérés pillanatait örökítik meg képeiken.

A két part létét *Sándor János* jeleníti meg a legdirektebben. Két, jellegzetesen fekete alapon fekete művében egy-egy sáv halad keresztül, kettéválasztva azokat. A két kép egymással szimmetrikus, jobb és bal szegleteikben koszorú ill. körbetekert gyászszalag látható. A túlsó (vagy innenső) parton egy imára kulcsolt kezű asszony térdel, a másik képen megnevezhetetlen szörnyszerű lény fújtat ugyanitt. Sándorral kerültek egy terembe a hozzá hasonlóan gondolkodó *Erőss, Robonczi* és *Borgó*, akik szintén a halált sejtik, gondolják, látják a part másik oldalán, s bár mindannyian mást keresnek ott, végül ezt vélik megtalálni, ez az, ami visszaköszön képeiken.

Erőss István rajzai talán a legpesszimistábbak. Három tablóján groteszk módon ábrázol egy nem emberi koponyát, majd egy fejlődő embriót és végül egy szülő asszonyt. Kegyetlen kép ez az utóbbi, görcsösen a levegőbe kapaszkodó, eltorzult arcú figura erőlködi magából utódját — az egyik partra.

Rohonczi István installációja többféle asszociációra bíztat, az első, ami eszembe jutott, az megint csak a halállal kapcsolatos. Fűzfaágak csokra bókol egy üres vagy éppen a fehér színnel telt kép fölé. Arrébb átlyukasztott fatörzsdarabok. Rohonczi talán az átkelés eszközét, a koporsót idézi fel, az ő halálszíne a fehér.

György Csaba Borgó a maga szarkasztikus módján emel oltárt életnek és halálnak. Egy festett asztalon sötétzöld koszorú nyugszik, felette félkörben drótváz, ezt burkolja be, mint láthatatlan fejet, egy fekete kendő, s végül antennaszerűen kék huzal kandikál ki mindebből. A kompozíció folytatása és ismétlése (vagy eredetije) a felette függő festmény, amely a megtermékenyítés folyamatát hivatott ábrázolni, együtt pedig színterét adják élet és halál e különös randevújának.

Másik teremben kaptak helyet *Maczkó Zsolt, Uta Heinecke* és *Keserű Zsolt* képei, melyek az előzőknél absztraktabbak, itt a túlsó part szabadabban értelmezett, elvonatkoztatottabb jelentéseket hordoz. Maczkó — ő mondja így — áltudományos művészetet mutat be képein. Festményein a mozgás elemeit, fázisát boncolgatja, magyarázza. Narancsvörös színekkel festi le a lüktető, helyváltoztató, képzeletbeli szervet, melynek soha el nem ért célja a jel hagyása — erre irányul fejletlen mozgása. Heinecke képeit nézve is szabadon engedhetjük fantáziánkat. Végtelenben úszó spirális alakzat terül el két alkotásán, melyek egymás negatívjai, egymást vagy csupa feketévé, vagy teljesen fehérré kiegészítő képek. Végül itt látható még Keserű Zsolt két műve is. Keserű kedvenc anyagai: a kőzetpor, fa, madzag, papír, ezekből használ fel változatosan alkotása során. Visszatérő ábrája a különféle formátumban megjelenő háromszög, a geometrikus formák, egyszerű sejteket idéző alakzatok. Az ő túlsó partja vízcseppektől nedves, barnásfehér homokos part, kezdetleges élőlények benépesítette terénum.

A TULSÓ P-ART, az FMK-beli kiállítással egyidőben, a kasseli Kurtfürstegeleriben is látható. Ugyanazt a dolgot sajnálják és ugyanannak is örülnek egyszerre: hogy még nincsenek felfedezve. *(Fiatal Művészek Klubja, 1993. II. 3—22.)*

KOVÁCS ÁGNES VERONIKA

KÁLLAI ERNŐ KONSTRUKTIVIZMUS-KONCEPCIÓJA 1921–1925

II. rész • *Körner Éva*

A De Stijl elutasítása permanens motívuma a Kállai-konstruktivizmus önmeghatározásának. Úgy tűnik, a hollandokkal szemben egy széles középeurópai egységfront működött, ami mögött nemegyszer presztízs jellegű motívumok bújtak meg. Kállai tisztán elvi vitája mentes ezektől, érvei viszont annál keményebbek és globálisan elutasítók. Mert a De Stijl korántsem volt olyan egységes, mint ahogy támadásaiból látszódhat. Egyes tagjai, mint *Van der Leck*, szociálisan erősen elkötelezettek voltak, de még a teozófiától leginkább befolyásolt *Mondrian* is művészetében az emberiség megtisztulását, egy magasrendű életminőséget szándékozott szolgálni. Ráadásul Kállai olyan dolgokat kér számon a támadott művészektől, amikre azok eleve nem vállalkoztak. Így Mondrian és a hozzá paralelként sorolt *Malevics* nem voltak konstruktivisták, fellépésük egy egész korszakkal korábbi volt. Lázadásuk, ha korszakos jelentőségűvé nőtt is, nagyon személyes megvilágosodás, önmegváltás volt. Ha Malevicset a forradalom hatására megihlették is a konstruktivista eszmék, amit így alkotott, az az ő transzcendens törvényrendjén belüli pszeudokonstruktivizmus volt.

Kállai balfelé érvelve a konstruktivista formarendre helyezte a hangsúlyt, amely alkalmas a szocialista társadalmi szervezet hordozására, most jobbfelé felvett vívópozíciójában a szociális elkötelezettség hiányával bizonyítja a formarend gyengéjét. *„Az exkluzív konstruktivizmus is* — írja Kállai *Korrektúrát* című cikkében (MA 1923) — *szükségesnek tartja, hogy közösségről beszéljen. Képei és plasztikái azonban egy minden gátlástól mentes, tiszta ésszerű harmóniát nyújtanak. Minden mű egy-egy önmagában lezárt nyugodt tökéletesség.*" A formák egyenletes eloszlásban töltik ki a képteret, vagy súlytalanul lebegnek. *„Nem tartalmaznak utalást valamire, ami rajtuk kívül még létezhetne... Nem posztulálnak különféleséget, csak számbeli sokaságot ... és rendszerbeli széttagoltságot. Ha a konstruktivista elmélet közösségről beszél, úgy a közösséghez szükséges »sok« a formának csak rendszerbeli, de nem fejlődésbeli struktúrát nyújtó egylényegülésben lebet adva.*

Miféle közösség lebet azonban az olyan, amely a szerves leszármazás és a rendeltetés dialektikus sodrából kiemelkedve, időtlen térré lett? Csak egy önmagában megalapozott és kielégülő eszmének a semmit nem követelő, minden agresszivitás és küzdelem nélkül való objektivizációja.

Ilyen objektivizáció csak metafizikai szférákban lehetséges, a földön nem. Ilyen rendszerbeli konstruktivitás csak matematikai vagy formális logikai levezetéseket vagy mérnöki tervrészeket fűzhet össze egy egésszé, de nem kapcsolhat egybe embereket társadalommá. ... Az exkluzív konstruktivizmus ... a fölényes eszű önuralom, nyugodt egyensúly és egzakt határok esztétikai harmóniája kedvéért elzárkózott a társadalmi élet, a proletárforradalom mindazon aktualitásai elől, melyek rezonanciája ezt a harmóniát megzavarhatta volna." A passzivitás *„esztétikai üggyé degradálja az exkluzív konstruktivizmust ... mindaddig, míg ... az életproblémák történelmi és társadalmi teljességével dialektikus kölcsönhatásba nem kerül. Ez az egyetlen mód arra, hogy a társadalmi forradalom és a kommunizmus, tehát az aktuális európai élet szempontjából termékeny összetevők, ha kell stílusbeli módosítások árán is, de átmentődjenek egy nagyobb és emberiesebb művészet jövőjébe.*"

A bevezetőben Kállai konstruktivizmusát kemény burkú építménynek neveztem, mely egy bizonyos történelmi helyzetben a gyakorlattól függetlenül létezett. Ez nem jelentette azonban azt, hogy Kállai ne helyeselte volna a modern technikát. A modern technika szerkezetét a konstruktivista mű analógiájaként idézi. A korszak valós gazdasági fellendülése a német térségben, az építészeti gyakorlat hatására az utalások konkrétabb alakot is ölthettek, mint láttuk az *Architektúra* című cikkben vagy a magyar proletkultosok géppromboló indulata elleni érvelésben. Mégis, a viszonylag korai cikkeiben felállított tétel mindvégig érvényes maradt: *„Szó lehet a forma gerendaszerkezetéről, amerikai felhőkarcolók sematikus emlékéről, modern vashídvekről stb.*" Ezek racionális formaviszonylatai nagyon alkalmas indíttatások a metafizikai és szentimentális, tragédiás koloncoktól megszabadult életrend és közösség számára. *„Ezek az emberi és világnézeti vonatkozások a szálak, melyek a képarchitektúrától vissza, a modern technikához vezetnek. De csak ezek. Mert a képarchitektúra*

tárgyilagos és konstruktív vonásainak különben semmi közük sincsen technikai művek elhatárolt hasznossági gondolatához. Formái sem a jövőben nem vetik alá magukat semmiféle gépi célszerűségnek." Ugyanakkor a konstruktív mű (képarchitektúra) logikus szerkezetével, de építőanyagainak (fa, üveg, fém) sajátosságaival visszahathat a hasznos tárgyak kialakítására (*Technika és konstruktív művészet*, MA 1922). Már idézett, *Korrektúrát* című cikkében (MA 1923) Kállai ugyanezt a tételt variálja: „*A konstruktivizmus... elindulásakor a közösség elvét hangoztatta. Mint megalkuvást nem tűrő véglet, ezt a kollektivitást a legkifejezettebb, legtisztább megnyilvánulások alakjában akarta dokumentálni. Példaképeit a modern technika sorozatokra és típusokra berendezett üzeméből vette.*" Mert ezek racionális szerkezete példát adhatott az irracionális tényezők kiküszöbölésére. „*A konstruktivizmus ebben az egyértelmű tárgyilagosságban látta a kollektivitás első és egyetlen föltételét.*" Kállai nem követi a Moszkvában és a Bauhausban egymástól függetlenül felhangzó jelszót: művészetet a technikába! Konstruktivizmusa zárt rend marad. Az, hogy további kririkusi működése során a különböző művészetek megítélésében milyen fontos kritériuma ezek többé vagy kevésbé konstruktív jellege, már más kérdéskörbe tartozik.

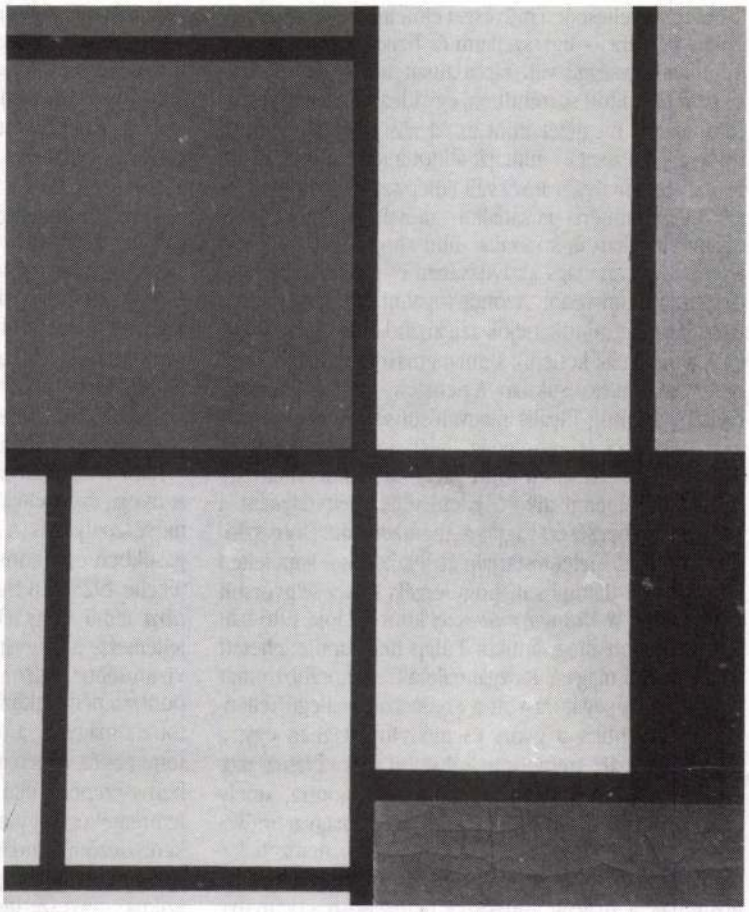

Piet Mondrian: Kompozíció, 1921, olaj, 49,5×41,5 cm

Bár Kállai konstruktivizmus-koncepciója kimondottan emigrációjának terméke, és a magyar határokon kívüli eseményekre vonatkozik, első itthoni nagy vállalkozásának még ez a koncepció adja meg a markáns hátterét. *Új Magyar Piktúra* (1925) című Budapesten megjelent könyvének ez az értékmérője. Kállai tehát szerepet játszik a 20-as évek magyar szellemi életében is, ahol a Vasárnapi Kör utóélete, elsősorban *Fülep* Lajosnak köszönhetően még számottevő. Ekkor — 1923-ban — jelent meg könyvalakban Fülep *Magyar művészete* és az Ars Una hasábjain *Művészet és világnézet* című tanulmánya. A szellemtörténész-filozófus Fülep és a művészetteoretikus-kritikus Kállai egyaránt a művészet világnézeti meghatározottságával foglalkoznak és anyaguk is hasonló: a jelen magyar művészet, melynek próbájául mindketten — bár merőben más nagyságrendű, de általános érvényűnek bizonyult — nemzetközi mércét alkalmaznak. Ezen belül azonban a világnézetfogalom olyan elkülönböző értelmezéséről van szó, hogy kettejük pozíciója valójában egymás tagadásaként fogható fel. Fülep a klasszikus európai művészet normáiból alakította ki szellemtörténeti koncepcióját, de ez akkor, amikor ő a századfordulón radikalizálódó magyar közélet prominens személyisége volt, még nem látszott feltétlen elzárkózásnak az azonos áramlattal mozgó művészeti megújulás útirányától. *Magyar művészet* című munkájának Cézanne-elemzése széttárta a kaput egy új korszakos művészeti kiteljesedés felé, az azonban nem volt kétséges, hogy elutasítja az idea megjelenítésének minden nem érzékletes—nem konkrét formáját. Említett Ars Una-beli 1923-as tanulmányában, a *Művészet és világnézet*ben „az absztrahált formaakarat tehetetlenségét" állapítja meg a modern irányzatokban, amennyiben „tervszerűen akarják a formához konstruálni a világnézetet".

Fülep a kiteljesedett művészet előfeltételének — klasszikus példára — egy szellemi és fizikai valójában harmonikus egységgé vált társadalmat tételezett fel, Kállai pedig fordított sorrendben, egy idea-művészet-konstruktivizmus meglétét mint az ideális társadalom futurológiai genezisét és mintáját állította fel képletül. Ezekre az évekre nyilvánvalóvá vált Fülep számára, hogy nem jött el az emberi—társadalmi—művészeti kiteljesedés olyannyira akart új korszaka, mint ahogy Kállai is kénytelen volt ezt a maga aktivitásában és gondolatmenetében tudomásul venni. Azonos fogalmi sarokpontok határozták meg mindkettejük tájékozódását. Ugyanakkor ezek a fogalmak kettejük számára mást jelentettek — elsősorban kontextusukban. A nemzeti—nemzetközi korrelációt a görög ideális megvalósultságtól a jelen magyar művészet lehetőségeiig Fülep merészen nagyívű *Magyar művészet*ében fogalmazta meg, amelyben egy nemzet történelmi alkotó jelenlétének feltételeként a két tétel egybeesését, vagyis a „nemzeti" általános szintűre emelkedő jelentéstartalmát feltételezte. Ismételten idézzünk fel dátumokat, hogy érzékeljük a felgyorsult korszakidőt. A *Magyar művészet* koncepciója 1916-ban fogalmazódott meg, amikor Fülep már tanúja lehetett az avantgárd magyar mozgalmaknak, de korábban már tanúja és propagátora volt a szecessziós jellegű fellendülésnek. Ebben a gyors eseményforgatagban egy, a maga filozófiája szempontjából stabil pontra támaszkodott, arra a bizonyos Cézanne-i fordulópontra, amely új reményekkel töltötte el, és azokra a magyar művészekre, akik meggyőződése szerint olyan nemzeti karaktervonásokat valósítottak meg, amelyek reményre jogosítottak a magyar művészet nemzetközi érvényűvé válásában. Ezek *Lechner Ödön, Izsó Miklós, Rippl-Rónai József*, tehát nem a Cézanne-t követő mozgalmak képviselői voltak. Fülep írása cikk formájában a Nyugatban jelent meg 1918-ban és 1922-ben, és egy év múlva 1923-ban könyvalakban. És ugyanebben az évben jelent meg az Ars Unában *Művészet és világnézet* című tanulmánya, amely minden kétséget kizárt az ő kortársművészet megítélésében. Míg a *Magyar művészet* nyitott perspektívájú mű volt, ebben az írásában Fülep már nem optimista egy új korszakos művészet kiteljesedését illetően. A kortárs absztraháló avantgardizmusok, amelyek — elemzése szerint — a cézanne-i lehetőséggel visszaéltek, nem tölthetik be a maguknak vindikált világnézetteremtő pozíciókat.

Ha szembesítjük a két teoretikus fogalomértelmezését, illetve -használatát, fel kell hívnunk a figyelmet generációs különbségükre is. Fülep számára a nemzetköziség a művészetben egy nagyon negatív értelmet is tartalmazott. A XIX. századi akadémizmus nemzetköziségét. Ugyanakkor már tanúja volt a „nemzeti" és „népi" napi politikai manipulációjának és ezzel szándékozott szembesíteni e fogalmak filozófiai, adott esetben művészeti vonatkozású definícióját. Mindezzel az értelmezéssel helyezte szembe a maga klasszikus példázatát a görög művészet kiterjedt érvényéről. Kállai friss lapról indult. Ilyen diszkrimináció kényszere a fogalomértelmezésben nem érintette. Az internacionalizmus-szinonim-konstruktivizmus elv talaján vethette meg a maga egzisztenciális alapját. Ebben a vállalásban jogosan érezte magát a minden prejudikált társadalmi norma által kínált megoldási lehetőségből kirekesztettnek, ugyanakkor letéteményesének egy, a negatívumokból összemosódott „múlt" ugrásszerű meghaladása szószólójának. Számára a kiutat a fizikai-szellemi nemzetköziség élménye nyújtotta. A konstruktivizmus utópiájában, akár a francia forradalom hármas jelszavában, a nemzeti benne foglalt, külön meghatározóval nem rendelkező tényezője volt a nemzetközinek.

Kállait azonban, mint számos monografikus cikke bizonyítja, érdekelték e nagy egységen kívül zajló magyar művészpályák is. A jelenségeket már történeti összefüggésükben és a konstruktivizmus elvével összevetve értékelte 1925-ben Budapesten publikált *Új magyar piktúra* című könyvében. Ebben határozott vonásokkal jellemezte a magyar karaktert a nemzetközi konstruktivizmushoz viszonyítva. Füleppel szemben kiindulópontja a nemzetközi volt mint mérce, és ehhez viszonyította a magyart, a nemzetit. A fülepi fogalompár fordítottan és merőben más környezetben meg nagyságrendben szerepel Kállai világképében. Mégis nagyon figyelemreméltó, hogy a két különböző indulás és folyamat kereszteződik Budapesten 1923 és 25 táján. Ugyanígy figyelemre méltó, hogy Fülep idézett munkájában a klasszikus művészetfilozófia művelőjeként nagyságrendi egymásutánban tárgyalta az építészet, a szobrászat, a festészet műfaját és reprezentánsként tekintett művelőjét, holott a bemutatott személyek — lásd fentebb — semmiféle szellemi egységet nem alkottak. Csak az az egyébként oly szigorú Fülep lehetett ennyire „laza" a szigorú diszciplínán belül szellemi világperspektívában és a magyar művészetet illetően, aki az alakító tényezőket tekintve nyitott módon optimista volt.

Ami Kállait illeti: *Új magyar pikturá*jában ugyancsak köti magát műfajhoz. Ő csak festészetről tárgyal — igaz, ennek tág, jelképes hatókörének értelmében. Ez a redukció nemzetközi relációban írt tanulmányaihoz viszonyítva mégis figyelemre méltó „alászállást" jelent. A konstruktivizmus alapelve eltörölte a műfajhatárokat. Kállai most, amikor konkrét magyar oeuvre-ket tárgyalt, ugyan ezek szellemi tartalmát, ideológiai töltetét az ideális szinthez mérte, de alkalmazkodott az itthoni helyzethez is, amely csak a hagyományos kereten belül engedett meg bizonyos mozgásokat (l. a Nyolcak és az aktivisták munkáiban a látvány még-megjelenése volt a szélső tűrési pont). Tudomásul vette, hogy az abszolútum, amelynek az emigráció más atmoszféraviszonyai

között prófétája volt, a hazai sűrű levegőben fel nem merült idea.

Az ő jövőképe hasonló sorsra jutott, mint Fülep idealisztikus távlatképe. Két különböző indíttatású, nagy horderejű norma mérettetett meg a 20-as évek közepe táján Magyarországon. Fülep *Művészet és világnézet* című cikkében felrója az érzékletesség és a nemzeti, „faji" karakter elsorvadását abban az új-negatív nemzetköziségben, amit az avantgárd mozgalmak képviselnek, és amely számára csak alternatíváját jelentette a bármily más történelmi előzményű és társadalmi összetevőjű akadémikus nemzetköziségnek.

Kállait a nemzeti, faji lehúzó ereje készteti figyelemfelhívásra. Nem elítéli, de konstatálja a magyar művészet földi anyaggal terhelt, elvonatkoztatni a szabad régiókba képtelen fajsúlyát.

Két egymással össze nem férhető művészetfilozófia kényszerűen találkozott egy helyszínen és időpontban, hogy egy nagy mérkőzést vívjanak a magyar művészet sorskérdésének megítélésében — igaz, alig valaki figyelt erre akkor már. Találkozás és kereszteződés történt, nem kevesebb mint korszakváltás, és az innen tovafutó vonalak eredeti töltésüket és erejüket vesztették. Új feltételek érlelődtek a világban és Magyarországon. Itthon, talán korábban is, mint más térségekben, mind a politikai, mind a szellemi-művészeti tudatban földízű nacionalizmus és naturalizmus kezd uralomra jutni. Ennek tudható be, hogy történelmi távlatból nézve egy frontvonal mögé került a világnézet fogalmának meghatározásában és értelmezésében olyannyira különböző előfeltételeket és követelményeket állító teoretikus, mint Fülep és Kállai. Ekkor más, parlagi, napi politikai szinten kezdett érlelődni a nemzeti—népi és nemzetközi—internacionális fogalma, nem korrelatívan, hanem egymást tagadó viszonyban. Fülep elhallgatott, nagyon különösen, nagyon egyedien — ő, aki professzor lehetett volna bármely külföldi egyetemen, a nemzetivel való elkötelezettségének áldozatos útját választotta, református lelkészi hivatalt vállalt és eközben aktivitását a magyarság szociológiai problémájára fordította. Művészetfilozófusi elkötelezettségét fenntartotta, de hosszú távra alárendelte. Kállai is kénytelen volt retirálni, de úgy, hogy ugyanazt a területet — az újabb művészetek értékelését — tekintette feladatának, de hosszú időre letett a művészetfilozófiai értékelésről, az abszolútumhoz való viszonyításról.

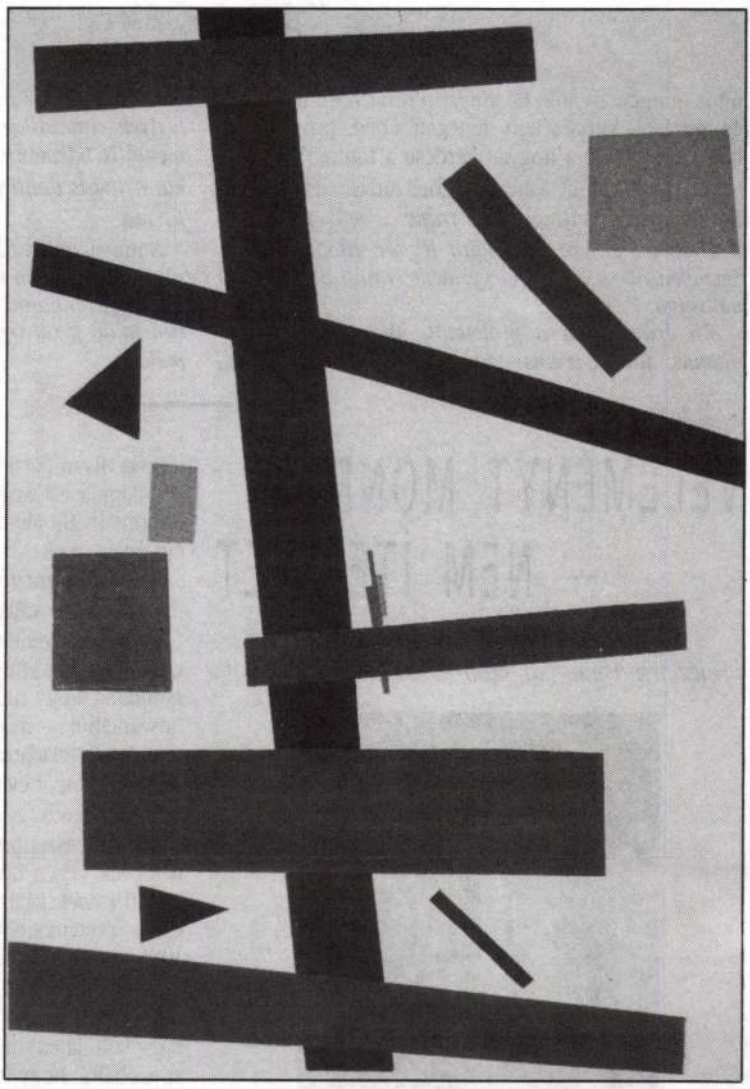

Kazimir Malevics: Szuprematizmus, 1915, olaj, vászon, 101,5×62 cm
(Új Művészet fotóarchívuma)

A szituáció illusztrálására befejezésül idézek Kállai *Ideológiák alkonya* című cikkéből. („325". 1925) *„Az erjedések, az izmusok kora lejárt. Határtalanul kiszélesítette az alkotás lehetőségeit, de ellepte az összes utakat az ideológiák és programok drótsövényével... Hogy mi ez a mondanivaló: ki mit akar, illetőleg mit szeretne, nemcsak ma, de holnap és holnapután, lehetőleg az idők végezetéig, az utópikus perspektívák legtávolabbra és legmagasabbra nyújtogatott szélein, azt*

unos-untiglan tudjuk. Mindnyájan részt vettünk a célok és akarások kitűzésében, fejtegetésében, propagálásában. Most végre a hogyan kérdése a fontos." Most az egyetlen ami számít, a mesterségbeli tudás. *„A konstruktivizmus vagy bármely más irány ... művészi egyeduralma az életen: ideológiai légvár, utópia, fikció. Szemben áll vele ... a tárgyi determinánsok ezerarcú valósága. (...)*

Mit érünk akár a proletkult, akár a konstruktivizmus, utilitarizmus vagy újklasszicizmus ideológiai távlataival? A nagy, végső összefüggések helyett, melyek elméletileg az egy akol, egy pásztor monumentális harmóniáját festik az égre, az egyes munka, a tudás dönti el, hogy mi életrevaló és szuggesztív ma."

A művészetben *„jobb ma az apró és efemer elevenség, ha mégolyan kevéssé absztrakt vagy szociális is, mint egy holnapra (vagy sohára) ígérkező, teljesülésében talán gyönyörűen virágzó, de egyelőre merev elmélet."*

VÉLEMÉNYT MOND – NEM ÍTÉLETET

Kovács Péter: A tegnap szobrai
Fejezetek a magyar szobrászat közelmúltjából

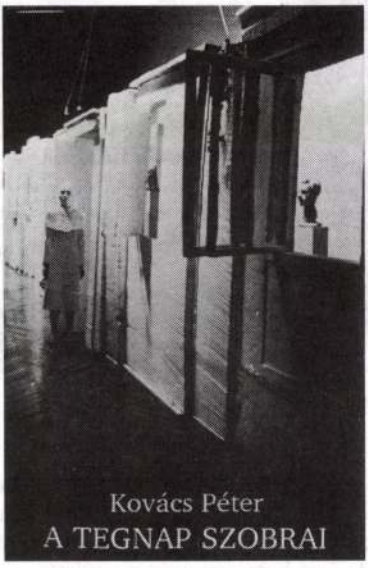

Felmérhetetlenül nehéz s hálátlan feladat a közelmúltról írni.

Az ember mindig a szülők generációjával a legelégedetlenebb, mindig annak vélt igazságait tagadja és utasítja el a legszenvedélyesebben. A *közel*múlttól még nem vagyunk kellő távolságra, nincs megfelelő távlatunk és rálátásunk a történtekre; meg — valljuk be — valamennyire magunk is érintettek vagyunk a dolgokban — sértők, vagy sértettek —, ezért szinte lehetetlen objektívnek lennünk. Többnyire az olvasó is hasonló helyzetben van: ő is sértő, vagy sértett; saját emlékei is vannak a korról és azok valószínűleg eltérnek a mienktől. Ha olyan fiatal, hogy nincsenek saját élményei, akkor nagy a valószínűsége annak, hogy az elutasítás álláspontján áll. Ma mindezek az általánosságok fokozottan érvényesek.

Tiszteletre méltó bátorság kell hozzá, hogy valaki ilyen feladatra vállalkozzék.

Hosszú évtizedek óta ismerem *A tegnap szobrai* címmel megjelent könyv szerzőjét, mégsem tudnám megmondani, hogy megvan-e benne ez a vakmerőség, és önszántából — mondjuk 1990-ben — vállalkozott volna-e arra a feladatra, hogy megírja az 1945 és 1980 közötti harmincöt év magyar szobrászatának a történetét? A dolog nem is így történt. A Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatócsoportja még a hetvenes évek végén hozzákezdett a *Magyarországi Művészet Története* kézikönyv 8., az 1945 utáni időszakot tárgyaló kötetének előkészítéséhez. (A *Művészet* hasábjain 1981-ben meglehetősen éles vita folyt a kötet igencsak vitatható koncepciójáról.) Kovács Péter felkérést kapott, hogy írja meg a kötet szobrászati fejezeteit. A kísértés nagy volt, amelynek ő nem is tudott ellenállni. Ki akarta próbálni, hogy lehet-e, hogy tud-e gúzsba kötve táncolni. A kötet, amelynek koncepciója eleve elhibázott volt, ma már természetesen megjelentethetetlen. (Valójában akkor is az lett volna!) Kiadása tehát lekerült a napirendről.

Kovács Péter a nyolcvanas évek elején megírt, és az eredeti rendeltetés megszüntével felszabadult szövegeit újraolvasva megállapíthatta, hogy gúzsba kötve is sikerült táncolnia — a megírtak érdemi változtatás nélkül érvényesek ma is, érdemes őket nyilvánosságra hoznia. A szombathelyi *Életünk* kiadásában sikerült az eredetileg a kézikönyv fejezeteinek szánt írást önálló kötetben megjelentetnie.

Ennek, a ma igencsak különös történetnek — annak, hogy egy közel tíz éve megírt tanulmány most is érvényes — magyarázatát abban találjuk, hogy a szerző nem az ideológia, nem a kultúrpolitika, nem a történelem és nem is valamely prekoncepció, hanem a művek felől közeledett tárgyához. (Ezt a kötet címében is jelzi, amikor nem a művészet, szobrászat esetleg szobrászművé-

KÁLLAI Ernő

Körner Éva: Kállai Ernő konstruktivizmus koncepciója 1924-1925. 1. rész. Új Művr. 1993. 6. 75-79.

Új Művr. 1993

Kedves István!

Hétfőn igyekszem mihamarabb jönn
Branczik Márta jönne, a billentyű
listát. Ne vigye el, csak írja oda
tetszik neki, egyéb mást is ráírha

A többit is leírom, mert lehet,
A Központi Antikváriumban volt:

– egy bolognai reneszánsz-bar
hasonló jellegű a Klassische Reisezie
egy kicsit, de szerintem nincs benne
az épület történetéről (mind műrés
csak kicsit sok 800-Ft. (198

– Art & Design 1800-1900
Ha jól emlékszem 1986, de első
kiállítás, hanem úgy egyáltalán a
980-Ft

KÁLLAI Ernő

Gyetvai Ágnes
Kállai Ernő emlékére
Beszélgetés Gyarmathy Tihamérral

Magyar Nemzet, 1986. nov. 24. 4.

megjelennek képein, mint a mondák, versek alakjai.

Hegyi György művészetével hozzájárult a „szentendrei művészet" fogalmának módosításához. Új anyag bevezetésével, annak a személyes élmény kifejezésére alkalmassá tételével új hangot ütött meg táblakép-piktúránkban.

LÁNCZ SÁNDOR

Hegyi György: Atomfelhő, 1981, fa, üvegmozaik, 100 x 70 cm

Kállai Ernő: Optikai demokrácia [Diárium, 1947. Karácsonyi szám]. = Filmvilág, 28/1985/7. 32-33. ill

Kállai Ernő

Hegyi László: Kállai Ernő emlékezete.
= M. Nemzet, 1985. dec. 28. 4. ill

természetesen megküldtük.

A tisztelet kifejezésén k
van: mivel az első füze
kísérleti jellegű, örömme
felépítésére, rendszerére,

Tudatom még, hogy szándéku
neti bibliográfiák nemzet
megjelentetése, hanem a
távolság (1984-1991) fokoz
is.

Tisztelettel üdvözli, a le

KÁLLAI Ernő

kiáll. Grafikák Kállai Ernő hagyatékából

ism.P.SZABÓ Ernő:= Müvészet, 26, 1985, 1. 63 - 64.

TALLOZÓ
18.szám
1992.04.30.

BOLDOG VAGYOK, M

Interjú dr. Ormos Máriával, a Janus P

ÚJ DUNÁNTÚLI

— Annak idején úgy kezdtem ennek az egyetemnek a vezetését, hogy tisztában voltam azzal: nem tudok túl sokat róla. A menedzser szakmában sem volt jártasságom. Azért említem ezeket, mert utólag jöttem rá, hogy egy ilyen nagyságrendű intézmény vezetésében elsősorban ilyen tulajdonságok kellenek. Nyitott szemmel ballagtam a vadidegenben, a vaksötét erdő felé, amiről aztán kiderült, hogy nem is oly sötét, legfeljebb erdő csupán. — Mondja beszélgetésünk elején, kérdés nélkül **Ormos Mária**, a Janus Pannonius Tudományegyetem júniusban búcsúzó rektora.

— Rektorasszony, ha most visszatekintünk erre a nyolc évre...

— Alapvetően boldog embernek érzem magam egyetemi szempontból, mert megcsináltam azt a vállalkozást, amelyről az elején nem sok fogalmam volt, ebben segítettek közvetlen vezető munkatársaim is, akik közül egyre nagyobb számban ismertem rá ambíciózus szakemberekre. Akkoriban már egyébként egy fejlődőben lévő egyetemet vettem át, három karral. És itt kezdődött az én felad-

— Pozsgayt...

— Nem, őt nem. A ti-megújulás párti vo szoros kapcsolatot az tartott, ám létezett fiatal garnitúra, Ném tosulva. Sokféle vol pedig közben rájötte matlan vagyok a nap kal inkább kötődöm a vagyok, ezért is vonu

— Persze, lehetet mindezt már a válas dolja...

— Tudja, az csak mennyi feladattal já akkor még itt volt az hogy nem sokáig válla vezetése arra kért, jelölni listán, és én be ként korábban semm volt, ám az afganisz lehetőséget a magyar vállaltam a feladatot.

KÁLLAI ERNŐ

FORGÁCS Éva: Festőiség, film, fényképszerűség: Kállai Ernő és a vizualitás. = Filmvilág, 28, 1985, 7. 30-31. ill

KÁLLAI Ernő

P.SZÜCS Julianna: A százéves Ubul. = Népszabadság, XLVIII.évf. 270.sz.1990 nov.17. 9. p.

prijati za košického mešťana roku 1750 zaplatil vyšší poplatok, určený pre cudzincov. Jeho bohatá sochárska tvorba na východnom Slovensku je pomerne dobre známa.[20] Medzi doteraz známe údaje o jeho sochárskej činnosti sa môže uviesť, že v archíve premonštrátskej prepozitúry v Lelesi sa nám od neho z polovice 18. storočia zachovalo niekoľko signovaných obrazových návrhov na stavbu nových oltárov („formae ararum — delineavit Joseph Hartmann, Bildhauer"), ktoré akiste aj sám realizoval v kláštornom kostole v Lelesi alebo v Jasove.

Hauserbauer Vavrinec, tesársky majster v Trnave, zistiteľný v rokoch 1774—1784, keď robil početné tesárske práce pre Pálffyovcov na červenokamenskom panstve. Okrem rôznych hospodárskych stavieb pracoval napr. roku 1784 na prestavbe kostolnej veže v Častej (okr. Trnava).

Hausleutner Juraj, murársky palier v Bratislave („Maurerpalier in Pressburg"), doložený v mestskom daňovom súpise z roku 1689—1691.

Hausmann Jozef, murársky majster (staviteľ) v Trnave („bürgerlicher Maurermeister und Bauinspector"), doložený v rokoch 1792—1795, keď podľa plánov a rozpočtov architekta uhorskej staviteľskej komory v Budíne Jána Jozefa Thallera viedol stavbu kaštieľa Brunschwickovcov v Dolnej Krupej. J. Hausmann sa na týchto plánoch a rozpočtoch aj sám aktívne podieľal a jeho vlastné návrhy v tomto smere sa pri samotnej stavbe kombinovali s návrhmi architekta Thallera. Skupinu murárov, pracujúcich pod vedením Hausmanna na stavbe, viedol murársky palier Tomáš Michálek z Trnavy. J. Hausmann pracoval v službách Brunschwickovcov ešte aj roku 1800, keď viedol stavbu hospodárskych budov na ich majeri v Dolnej Krupej.

Kállay Erzsébet

1.

Ilevesillest

272.1

Ruhalåda, XIX. 87. VIII. 130.

Kállai Gergely

a debreceni városi nyomda

tulajdonosa

XVIII. sz.

l. Csősz

190. l. 191. l.

192, 193. l

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Kállai György

l.

Crüsfe

363, 364. l.

366.

367. l.

369. l.

Ötvöscich, Kőszegi, pecsétje 1650-ből

VI. 290, 291.

M. D. K.

KÁLLAI Gergely nyomdász

1745-ben a nagyváradi róm. kath. papnevelő intézet nyomdáját bé-reli.

1746-ban Debrecenben tepéd, ellőt vezdve itt dolgozott

Benda Kálmán - Szinyi Károly: A 400 éves debreceni nyomda Bb. 1961.

68-l.

M. P. C

KÁLLAI Gergely nyomdász

1754-ben átvesszi a debreceni nyomda vezetését

alig egy fiúcsa mulva Nagyrárosbban vezető

anyagi zavarai miatt visszavonul a vezetéstől 1758-tól segéd -

Benda Kálmán - Irinyi Károly: A 400 éves debreceni nyomda Bn. 1961. 68. l

mOK

Kállai Gergely

nyomdász

Nagyváradon 1741 ig zünetelt a nyomdászat. az első ismert nyomtatvány 1745 ből van keltezve. Egyházi tartalmú, nyomtatója Kállai Gergely.

Firtinger Károly: Nagyvárad k. nyomt. fört.

Grafikai Szemle 1902 évf 11 sz 179.

MDK

Kállai Gergely
nyomdász

1756-1759 ig vezeti a debreceni nyomdát.

Firlinger Károly: Hazánk könyvnyomdái.
Grafikai Szemle 1893. évf 17. 6 l.

Kállay Géza

Budapest. 1940. sept.

Kállay Géza okl. mérnök, építőmester, X. Kőbányai-út 41/é.
136-428

1929:
e-
tör-

Dési Huber Istvánról

Dési Huber István sokat hányódott, amíg festő lett belőle. Volt kovácsinas, pincérfiú, kifutó, dolgozott gyárban, zsákolt kint a Dunán, ügyvédi irodában körmölt, majd Désett, apja órás- és ékszerműhelyében megtanulta az aranyművességet. Huszonkilenc esztendős volt, amikor 1924-ben három évre Olaszországba került. Szorgalmasan látogatta a múzeumokat, leglényegesebb tanulmányaira ott is a valóságban kényszerült: gyári munkával kereste kenyerét.

Ez a kemény iskola egész életére öntudatos, harcos szocialistát faragott belőle, és művészetére is ebben a szellemben volt döntő hatással. A harmincas évek elején, itthon festett képei jórészt gyárak, kültelki bérkaszárnyák világából való tárgyakat és embereket ábrázolnak. Mégpedig olyan képfogalmazásban, melynek a mértani szerkesztéssel határos, merev, konstruktív törvényszerűsége igen jellemző volt az ábrázolt proletártémák szűkös, rideg valóságbeli légkörére. Ez a határozottan, ütemesen tagoló, biztos szerkezeti fegyelem a továbbiakban is javára szolgált Dési Hubernek, amikor festői látásán a temperamentum szilaj hevülete, szenvedélyes kifejező lendülete vett erőt, és képein a dúsnedvű, erősfényű színeknek szélesen áramló, tüzes, viharkeverő sodra támadt.

Ábrázoló figyelme most inkább a táj és a föld szegény népe felé fordult. Túláradó, forró szívvel ölelte magához ezt a valóságot, melynek képében az expresszionizmus és a realizmus nagy jelentőségű, termékeny új ötvözetét keltette életre. Ez az expresszív realizmus igen egészséges, üdvös ellentét volt a hazai művésztájakon szokványos, bágyatag lélekfestéssel, kenetteljes spiritizmussal szemben, melynek mákonyos színbódulatában fiatal festőink közül ma is sokan olyan ernyedten úszkálnak, mint legyek a szirupos lében.

Nem nehéz ebben a nálunk még mindig széltében divatozó, élveteg festői szemléletben egy emberileg is passzív magatartásra ismernünk, mely a valóságot, az életet úgy hagyja jóvá, amint éppen van, és a társadalmi igazságtalanság, az emberi nyomorúság, küszködés és szenvedés legkiválóbb jelenségei előtt is szemet hunyt. Nem így Dési Huber. Az ő művészetében a festői látás elválaszthatatlan a tiltakozó és lázadó szociális lelkiismerettől és attól a forradalmi meggyőződéstől, hogy a valóságot a szegény nép javára gyökerében meg kell változtatni. Ez a szociális emberi érzület annyira vérében volt Dési Hubernek, hogy békétlenkedő, izzó ereje akkor is lángot vetett a képen, ha az nem szegény parasztot, pásztort, kubikust vagy téglagyári munkást, hanem napsütötte tájat vagy virágos csendéletet ábrázolt.

Dési Huber István sajnos, rövidre szabott művészútjának utolsó szakaszában vérbeli koloristává fejlődött, de festői látásának elevenbe vágó kifejező ereje az egykorú rajzokon is nyomot hagyott. Dési Huber a természet láttán készült vázlataiban

Dési Huber István rajza: József Attila, 1937.

sem volt játékosan könnyűkezű, a vonalakat fordulatosan, tetszetősen odakanyarító rajzoló. Még kevésbé bizonyult annak, amikor ezeket az elsődleges impressziókat jórészt nagy méretű papírlapokon, szénnel átfogalmazta. Inkább keményen és darabosan szántó, de rendkívül erőteljes és tömören jellemző vonalakkal, komponálva rajzolt ilyenkor: szeme előtt már a kép lebegett, amelyhez a szénrajzot pontos alaprajznak, szerkezeti váznak szánta.

Viszont ezek a képszerűen befejezett rajzok éppen a színek fölékesítő köntöse híján, csontig ható, éles igazmondással vésik szemünkbe és szívünkbe a dolgok és emberek keserűen való ábrázatát: azt a szocialista humánumot, mely Dési Huber művészetének legmélyebb és leglegényesebb jellemvonása.

Kállai Ernő

Az én Dési Huberem

Fájdalmas felfigyelnünk sok kortársunkra, mennyi minden kimaradt ismereteikből, mert nem keltették fel érdeklődésüket. Elszomorító, milyen sokan nem tudják; csodálatosan gazdag a magyar művészet ezerszáz éve, századaink sorában nekünk — érthetően — különösen a miénk, a XX.! Csak nagymestereit is felsorolni hosszú lenne, ezért említem az életpályámtól meghatározottan szívemhez legközelebbi kettőt, az igazságkeresésben és kimondásában is testvéri Derkovits Gyula és Dési Huber István életművét.

Hányszor szerettem volna megírni a fenti cím alatt az én Dési Huber-portrémat, mert sorsunkat meghatározó több vonás húz hozzá megrendült ragaszkodással. Ez az oldal a fél évszázaddal ezelőtti (1944. február 25-i) halálára emlékezik. S éppen a halálát követően az Ernst Múzeum termeiben 1947 április-májusában először megrendezett, 118 művét bemutató Emlékkiállítása ürügyén. És Fülep Lajos mellett századunk másik nagy művészetkritikusa, Kállai Ernő avatott, a művész helyét kijelölő katalógus-bevezetőjével. (Köszönet érte Szalatnyay Józsefnek.) És azért, mert mostani éveink lehangolóan emlékeztetnek az elmúlt négy évtized történelemszemléletének elfogadhatatlan, tudománytalan korlátoltságaira, mellyel kirekesztették, agyonhallgatták a történelem, a művészetek, az irodalom, tudományok sok kimagasló alakját, akikről semmiképpen sem lehetett azt állítani, hogy forradalmárok, kommunisták lettek volna. Ha a mostani évfordulóról — sejtésem szerint — nem is emlékeznek meg HIVATALOSAN, remélem, hogy születése centenáriumának 1995-ös dátumát följegyzik naptáraikba. (Derkovits Gyula születésének 100. és halálának 60. évfordulóját is!)

Amikor Dési Huber súlyos tüdőbajával hadakozva utoljára feküdt a budakeszi szanatóriumban, én tőle néhány száz méterre akkor vártam első műtétemre a honvédszanatóriumban. Másfél évtizede aztán én is eltöltöttem öt hónapot azon az osztályon, ahol ő meghalt. Mindezek sorstársként is késztetnek az emlékezésre.

Gergely Mihály

Fischer Ernő

A REMEKMŰ *

Amikor erre az előadásra felkértek, valójában nem tudtam, mire vállalkozom, ugyanis a magam választotta téma súlyát nem mértem fel eléggé. Csak az erről való gondolkodás közben derült ki, hogy milyen feneketlen mélység tátong előttem, és hogy feladatom nem lehet e mélységnek a bevilágítása, hanem csak néhány lényegesebbnek vélt pont kifürkészése, és korántsem a remekmű pontos, teljesértékű meghatározása. Most már tudom, hogy nem is lehetséges, és az erre való minden törekvés értelmetlen. Hiszen maga a téma jellegénél fogva és nagyságrendjében is a tudomány szinte minden ágával érintkezésben áll. Nyitott és végtelen. Éppen ezért vált azonnal felismerhetővé számomra, hogy a "remekművet" úgy fogjam fel, mint "világot", mint "totális létet, egészet". Tehát szükségszerűen kell, hogy rendelkezzék a létezés összes elvi feltételével, hogy tartalmazza a lét, az élet, a tér, az idő, az anyag összes kategóriáját. Mégpedig ezek szintézisét, fundamentális ontológiai lényegét. Ha "remekmű", akkor csak ezért és így lehet remekmű, mert ezeket az értékeket, létminőségeket, kategóriákat fel is tudja mutatni. Ez volna tehát a remekműhöz vezető út első lépcsője, egyben az általános elméleti megközelítés, mely lényegében a filozófia területe.

A második lépcsőfok az esztétikának a filozófiához való szoros kapcsolódása. A kérdés ugyanis az, hogy a remekmű, mint esztétikum, hogyan tartalmazza és mutatja fel a fent említett filozófiai értékeket. Mert mint látni fogjuk, a remekmű kell, hogy tartalmazza őket, szinte kivétel nélkül. Hiszen egy csodálatos sűrítményben és egy még csodálatosabb metamorfózisban tárja elénk a létezés valóságát — természetes esztétikai formában és eszközökkel.

A remekmű tehát totalitás. Általa válik a végtelen mindenség a magunk emberi léptékének megfelelően értelmezhetővé, a remekmű által lesz a világunk humanizált valósággá, egyben igazi otthonunkká. A remekmű megszünteti az ember izoláltságát a létben és beleszövi az embert a világba. És általa éljük meg, hogy a világ nemcsak környezetünk, de otthonunk és szellemi hajlékunk is, egy humanizált világ.

Harmadsorban már konkrétabban kell foglalkoznunk azokkal a filozófiai és esztétikai kérdésekkel, amelyek a maguk valóságában a remekmű létében szükségszerűen megjelennek, és így jelenlétük a remekmű feltétele is. Georg Simmel Rembrandt-könyvében írja, hogy Rembrandt érett képeiben szinte előfeltételezte Heideggert, azt a Heideggert, aki a Lét és idő című versével e század egzisztencialista filozófiájának legnagyobb alakja. Számomra is megdöbbentő volt ez a paralellitás, filozófia és esztétika között. Íme néhány kategória Heidegger Lét és idő című művéből. Figyeljük meg csak ezeknek névszerinti felsorolását, akár ábécé-sorrendben is: belevetettség, bennelét, egész lenni tudás, egzisztencia, el nem rejtettség, felfedés, feltárultság, fenomén, fundamentológia, halálhoz viszonyuló lét, idő, időbeliség, igazság mint felfedő lét, igazság mint feltárultság, lenni tudás, legsajátabb lenni tudás, lét és létezés, létező lét, lét és igazság, lét megértés, a lét értelme. Megdöbbentő, hogy ha az itt felsorolt mozaik-fogalmakat jelentésük és lényegük szerint helyes sorrendbe rakjuk, azok olyan értelmes egységgé válnak össze, melyek a remekmű fundamentumát is képezik.

Közülük is kiemelkedik a Lét és Idő, mint két alappillér, a lét és idő fogalmába transzponálva pedig a véges és a végtelen, múlandóság és örökkévalóság. Ezeken belül pedig az emberi élet és halál súlyos kérdése. Ez a kérdés kimondva vagy kimondatlanul minden nagy mű mögött kell, hogy meghúzódjék, és ha a remekmű valóban a totális lét kifejezője kíván lenni, ahogy azt a bevezetőben állítottam, akkor nem kerülheti meg ezt az ember szempontjából talán legnagyobb kérdést. Itt elsősorban nem tematikus feldolgozásra gondolok, hanem arra, hogy az igazi remekmű dimenziónálisan és szellemi állapotában idézi a totális létet. Mert a remekmű az örökkévalóság és az adott idő metszéspontjában áll. A létezés és elmúlás örök feszültségben, élet és halál árnyékában. És ez az a háttér, ható tényező, még akkor is, ha az a remekmű csupán egy virágcsokor, de annak olyan virágcsokornak kell lennie, mint Van Gogh Napraforgó-csendélete, amelyben Vang Gogh szenvedéssel teli életét oldotta fel. Mert a műalkotás (a remekmű) az ember számára több, mint csupán esztétikai megnyilatkozás: kultikus, szellemi produktum. Az ember mindig túl akart mutatni az anyagi valóságon. Föl akarja venni a küzdelmet az idő múlásával és önmaga halandóságával. Ki akart emelkedni az idő sodrából. Mindig kereste azokat az áthatási pontokat a kultúrákban is, ahol az állandóság, az örökkévalóság, mint vigasz sejlett fel. A vallásos hiten kívül csak a művészet képes ilyen értelemben reményt, vigaszt nyújtani, azért, mert magát a transzcendenciát tudja átélhetővé és élményünkké tenni. Mert a remekmű arra is képes, hogy a néző megszabaduljon mindattól, ami emberi kötöttség és hogy megtegye az utat önmagától az abszolutum felé, hogy a művel azonosulva megélje a katarzist és kilépve az idő folyásából, az állandósággal és a végtelennel azonosuljon. Így lehet és lesz tanúja a művész és a befogadó a titoknak, melyet a remekmű magában rejt, és annak is, ami a remekmű igazi funkciója, hogy kimondja a kimondhatatlant.

Zárógondolatként hadd mondjam el még, hogy a remekmű természetrajzából egyértelműen következik a bennerejlő ellentmondások sokasága. Éppen ezért ennek az előadásnak sem lehet és nincs is végszava. Nincs olyan összegzése sem, amely a témát, mint kimerítettet meghatározta volna, vagyis, hogy mi tulajdonképpen a remekmű. Mert a remekmű túl van a meghatározásokon is. Külső arculata — korokkal és alkotókkal együtt — mindig változó lesz. De az a követelményrendszer, amit az előbbiekben felvázolni próbáltam, az állandó marad minden korszak művészete számára. Vagyis az, hogy a remekmű a létezést és emberlétünket próbálja átfordítani a képzőművészet világába, szférájába. Az, hogy a "végesben" keresi a "végtelent", és hogy határeset az örökkévalóság és múlandóság, időtlenség és idő között. Mert a létezésnek ezek az elemei adják azt a lényeget, mely a remekműben láthatatlan, megfoghatatlan, de létező belső lényeg; belső magját, melyet egy midig változó héj — a korszak és a benne művész által formált külszín — burkol be. Ebből következik, hogy léte az időben nem zárható le. Mivel a művet alkotó elemek, az anyag, a tér, az idő is végtelenek, lényegüket illetően a tudomány számára is ismeretlenek, s természetszerűleg a belőlük létrejött produktum is lényegileg ismeretlen, megközelíthetetlen marad. A remekmű tehát paradoxon volt és marad is, mert végtelenre állított létállandókból; anyagból, térből, időből organizálódik egy véges emberi léptékre állított világgá, "Műalkotássá". Két világ ez, mert ez a két világ, melyek közül az egyik a természeti lét végtelensége, a másik az emberi agy végessége, olyan viszonylat, amelyben nem lehet közöttük szimmetria, mert nagyságrendileg összemérhetetlenek. Ezt az ellentmondást kell a műnek feloldania és csakis a remekmű oldja fel egységgé, valamint olyan varázslatos dologgá, amelyet joggal hívünk remekműnek.

* — *A Művészetbarátok Egyesületében elhangzott előadás rövidített szövege*

KÁLLAI Géza: Kapreál. = ÉS XXXV.évf. 47.sz. 1991. nov.22. 12.p.

mai épitészet

ZÁS
a)

almazom . . . . . .

. . . . . (3) címen 19 . . . . . év

lyettem felvegye.

adatai (4)

. . . . . .

, v. személyi száma: . . . . . .

s adatai (5)

. . . . . .

, v. személyi száma: . . . . . .

atai(6)

. . . . . .

, v. személyi száma: . . . . . .

. . . . . .

, v. személyi száma: . . . . . .

illetékmentes.)

KÁLLAI Géza: Vigyázó-ház. = ÉS XXXV.évf.33.sz. 1991. aug.16 12.p.

mai magyar épitészet. ált.

KÁLLAI Géza: Selmecbánya. = ÉS 1993. március 5. 13.

Magyar Régészeti

Kedves Tagtársunk !

Társulatunk idén is a Múzeumi Világnapo
társulati tagok javaslata illetve a díj kuratór

Társulatunk a Henszlmann díjjal azokat a k
támogatásokat jutalmazza, amelyek a magy
műemlékvédelem ügyét hathatósan támoga
vezetőinek, továbbá a fenti célokat kimagas

Kállai Géza

KÁLLAI Géza: Szent László egyháza. = ÉS 1993. julius 2. 12.

Bp.,X. Pataky tér Szt.László templom

Lechner Ödön

műemlékvéd

ot-jának vagy, hogy egészen közeli példát hozzak, Kon-lor *Bohóc püspökruhában* című alkotásának méltó pár-a. De a Tóth Menyhért-oeuvre-n belül is figyelemre mél-ó a festmény, ugyanis az ő művészete elsősorban a ıépi-paraszti mitikus kultúrkörhöz kapcsolható, míg a *Bohóc maszkkal* azon ritka művek közé sorolható — yen még például a *Jó pásztor* —, amelyek a nyugat-urópai kultúrkörhöz kötődnek.

Ha a sétánkat folytatjuk, a bejárattól balra eső máso-lik teremben a modern magyar festészet klasszikusainak

KÁLLAI Géza: Ujlak. = ÉS XXXVI.évf.8.sz.1992 febr. 21. 13.p.

urbanisztika
Bp., III.ker. Ujlak

sojuz . (l'artiste et l'union des créa-

a .- Moskva .- n°I8, Ier Mars I974.

aintient le lien entre l'art et la vie,
é incontestable dans le domaine artis-

oyt' kul't rabotniku ? . (que doit
la culture ?).
a .- Moskva .- n°54, 5juin I974.

personnel au Ministère de la Culture,
ravailleurs de la culture, qui consistent
le niveau des masses et à les éduquer
tiste-léniniste du beau. L'article est
tiques sur le nombre d'élèves et d'é-
le métier de "travailleur de la cul-

plenum pravlenija sojuza hudožnikov
mblée plenière de la Direction de
RSFSR).
- n°5,I974 . pp 2-40 : 5 ill en coul,

stvo sovetskih hudožnikov prinadležajet
s artistes soviétiques appartient à la

a.- n°8,I974 . pp.2-6 .

KÁLLAI Géza: A királyasszony posztmodernje. =
ÉS XXXVI.évf.13.sz.1992.március 27. 13.p.

mai ép. ált.

KÁLLAI Géza: A Fórum Üzletház Keszthelyen. = ÉS 1992. nov.20. 12.

mai

épitész?

ı egy sodronyöltözetű, fe-
ható. A ruházat V alakban
ili északfrancia szobrászati
ard de Honnecourt vázlat-
A sírkő a királyi család leg-
13. század későbbi idősza-
, de az írásos források által
e a királyi családhoz kötő-
valamint leányuk, Margit
mlékei.[41]

márvány egyetlen felhasz-
a nem is a Szent Adalbert-
ztergom-Szentkirályon egy
k, valamint vörös márvány
ztük vörös márvány – fel-
dett kalocsai második szé-
nhalmi apátsági templom
másik, kisebb kapuja, va-
esztője[44], ekkortájt farag-
árványt egyaránt használó
[5], részben vörös márvány
ri apátság kerengőjében[46],
ápolna kapuzatán.[47] Épí-
sszentkereszti márványko-
tt a 13. század elejéről.[48]
colostortemplom nyugati
bejárat márványküszöbe
segrádon, a Duna medré-
vörös márványból fara-
g a visegrádi Szent And-

Kállai Gyuláné

(művész neve Kállai Anna.) szobrász

Kállai Gyula, a köztársaság elnök személye Eszüli minisztérium miniszterének neje.

A képzőművészeti főiskolán évek óta Pátzay Pál tanítványa. Született Budapesten 1923-ban. Igen tehetséges szobrász. Két kitűnő szobrát (Garami László és egy másik szobrász kollégájának képmása) a főiskolások 1949. febr. kiállításán volt kiállítva.

Nagyon kedvesen kalauzolt a kiállítás és két vérdanyban lemásolta részemre a kiállítás katalógusát. Később tudtam meg hogy

fordítás

KALÁSZ R.-T.

MŰSOR

Vivaldi: *d-moll concerto grosso*
(Szóló: Lányi Margit — Takácsné Hubert I.)

Bach-Weimer: *A 3. hegedűszonáta Andante-je*

Vitali-Respighi: *Ciaconna*
(Garai György)

Szünet

Haydn: *Eco Divertimento 2 zenekarra*

Mozart: *I. szimfónia*

~~Bolgár Judit~~

Kállai Gyuláné

Kis Kovács

Kiss Sándor

Martsa István

Uitz László

az alábbi főiskola
zobrász növendékei.

Rabinovszky Máriusz.

A Képzőművészeti
főiskola növendékei-
nek kiállítása.

Szabad Művészet

1948. 1. 4. 24. l.

tovább

szeti topográfia

téséhez.

ja a Műemlékek Országos Bizott-

ékből a feldolgozandó könyveket,

például : Divald "Magyarország

ap = Divald F. 225 l., -- folyó-

ó, XX. évfolyam, Bp. 1889. 125 l.

nél a szerző zárójelbe teendő, pl.:

lékek Országos Bizottságától ren-

ténik. Felületre az illető helység

templom ; s két-három centimé-

A É, 1915. 14. l. Ahol az épü-

Kállai Gyuláné

szobrász

1955. Moszkvában
volt tanulmányúton

lásd

Szabad Művészet
1955. 286. l.

1021

Dorog városa 800 éves, szénbányászata 200 éves. Az évfordulók alkalmából nyílt meg „Bányászélet" címmel az I. dorogi országos fotókiállítás. Képünk a kazincbarcikai Kállai Imre munkája: „Agyagbánya"

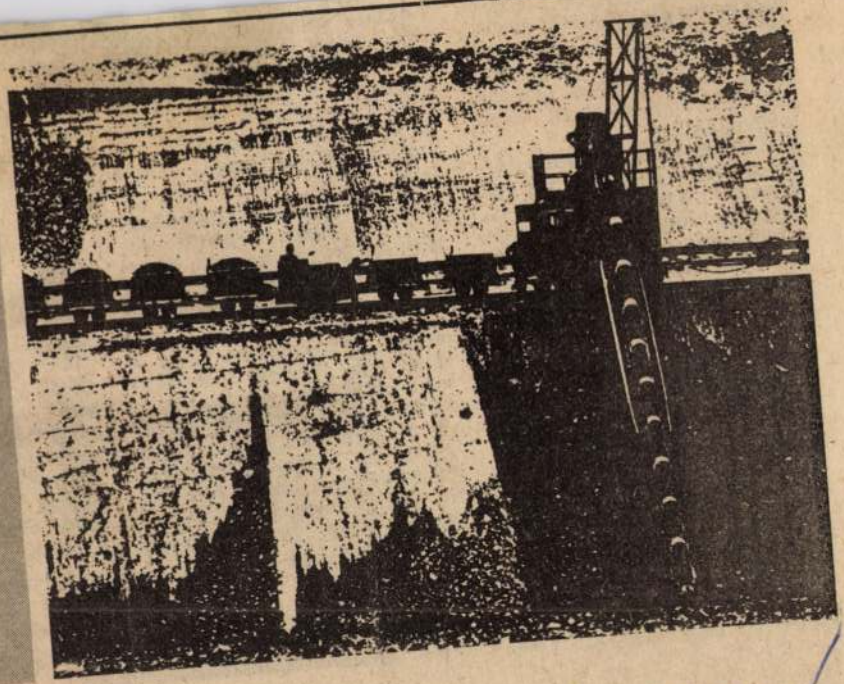

Kállai Imre

jának újabb kísérlete. A professzor néhány évvel ezelőtt fölfedezte, hogy a nem gyógyuló sebeket, fekélyeket, felfekvéseket *gyenge lézersugárral begyógyulásra lehet serkenteni.*

Miután számos állatkísérlet igazolta feltevése helyességét, s minden egyéb szempontból veszélytelen voltát, az *Orvostovábbképző Intézetben kezelni* kezdte a betegeket. *Az eredmény lenyűgöző;* tenyérnyi, évek óta nyitottan tátongó sebeket sikerült hónapok, hetek alatt *teljesen meggyógyítani.* Dr. Mester Endre munkáját óriási nemzetközi figyelem kíséri, Tokiótól Dallasig, Torinótól Moszkváig a világ szinte valamennyi fontosabb orvostudományi kongresszusára meghívták, módszere külföldön egyre szélesebb körben talál követőkre.

Itthon azonban dr. Mester Endre és segítőinek kis csolójában célszerű volna min-
den egyes sebészeti
fölszerelni
alkalmas l
hiszen a műt
gyulást is
gyorsabbá lehet
módon.

Csakhogy egy l
lék *igen drága, fél*
rint körül van az á
is óriási jelentőségű á
fedezés, amit a pro
köréhez tartozó fizi
tettek. A lényeg az, hó
lézersugár három tulaj
sága közül *az egyik, a 'fé*
nyalább polarizált volta ját
sza a döntő szerepet a sej
burjánzás megindításában
gyorsításában. Ezért egy pi-
ros színű polarizációs szűrővel szerelték föl. A lámpa hatását kipróbálták emberi vérből származó fehérvérsejteken, s azt találták, hogy a *hatásfoka eléri a lézersugárénak nyolcvan százalékát.*

1987 SEP 22
NÉPSZAVA
SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

...bektől
...egészségét.
Sz. Sz.

B. Kállai Ilona

cikke

B.Kállai Ilona – Kiss Dénes: Esz tergom városközpontjának új megformálása, tervpályázat, 197o. – Magyar Építőművészet, 1972.2.sz.8-13.l.

B. Mállai Ilona

Mállai Ilona - Kiss Dénes: Ez tergom városközpontjának új megformálása, tervpályázat, 1970. - Magyar Építőművészet, 1972.2.sz.8-13.l.

Kállai István iparművész

Krasznai Mária iparművész társával együtt rendezett kiállitásukat október 31.-én nyitják a Derkovits-Teremben. -adja hirül a lap, a kulturális események cimü rovatában.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. okt. 26.
XVIII. évf. 43. sz. 8. lap.

1977. VII. 20. 17.50 N. TV.
Gazdátlan kastélyok.

Kállai Ilona épitész

fővárostól félórányira vagyunk Bajnán a Sándor Metternich kastélyban. A XVIII. században itt egy barokk kastélyt épitett Sándor Mihály, majd Sándor Móric a hires Ördöglovas, akinek bravurjait és lovasmutatványait nemcsak a korban, hanem a mai időkben is jól ismerik, Hild József révén klasszicista épületté alakitotta át. Azt mesélik akorabeli leirások, hogy csodálatos volt a kastély, a képeket milánói mesterek készitették. Ma alig maradt belőle valami. Aki legtöbbet tud az utolsó harminc évről Kállai Ilona épitész.

- A kastély a II. világháboru folyamán pusztult el. Lényegében a világháboru idejében teljesen épen maradt fönn. A II. világháborut követően a kastélyt részben a falu lakói, részben a környező egyéb községbeli lakosság hordta széjjel. Az elhagyott épület sokáig gazdátlanul állt, majd az 1950-es években mezőgazdasági gépállomás költözött ide. A gépállomás a kastély védelmével, megóvásával semmit nem törődött, igy az épület tovább pusztult. Nem javult a helyzet kiköltözésük után sem, amikor a kastély egy részébe a helyi tetmelőszövetkezet költözött és helyezte el különböző gazdasági egységeit a raktárakat és az asztalosmühelyét. És egy speciális üzeme a termelőszövetkezetnek a rongykorong készitő részleg is itt müködik. Természetes, hogy ez a gazdátlanság nem vezetett semmi jóra.

Kállai Júlia

947-ben született Békésen.
Végzettség: Iparművészeti Főiskola
Tevékenységi terület: az alkalmazott grafika valamennyi területe
Lakcím: 5630 Békés, Karacs T. 3/A

AZ EGYETEMI KÖNYVTÁR KNER-GYŰJTEMÉNYE

KIÁLLÍTÁS A KOSSUTH LAJOS TUDOMÁNYEGYETEM DÍSZUDVARÁBAN

A KNER NYOMDA ALAPÍTÁSÁNAK 100. ÉVFORDULÓJA

ALKALMÁBÓL

DEBRECEN
1982. MÁJUS 25–JÚNIUS 17.

Kemény György

1936-ban született Budapesten.
Végzettsége: Képzőművészeti Főiskola
Tevékenységi terület: az alkalmazott grafika valamennyi területe
Lakcím: 1024 Budapest, Ady u. 17.

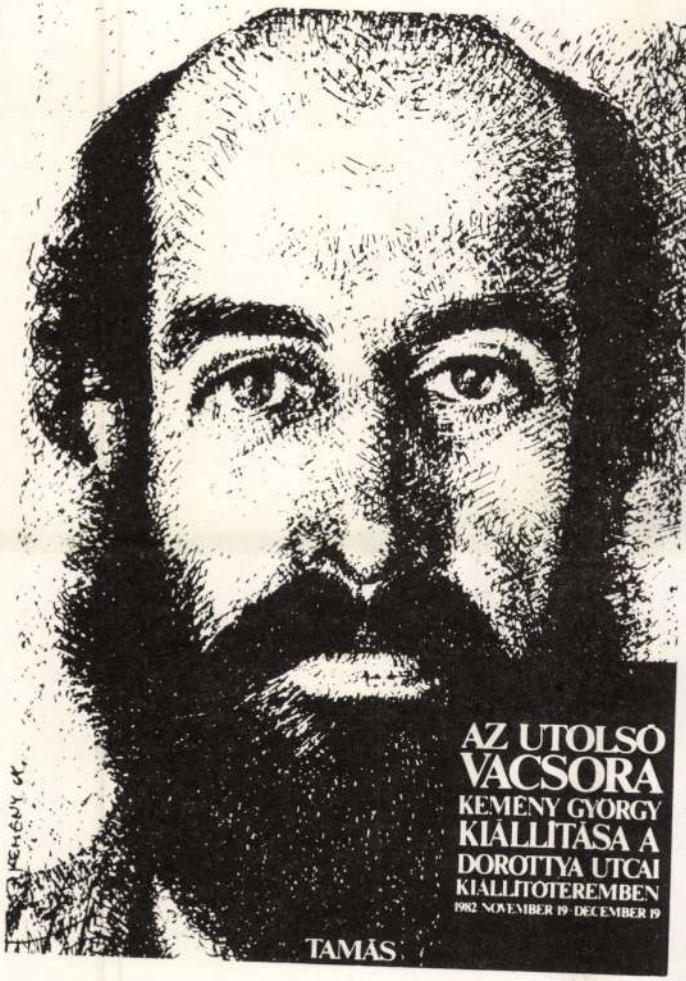

Kállai Júlia, grafikus

Kiállítása nyílt meg Békéscsabán.
(szept. 23.)

—: Hk

8.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1974. szept. 24.

Kállay Júlia grafikusművész

Hikádi Erzsébet festőművésza kiállítását nyitotta meg Békéscsabán, okt. 10.- én.

Békésmegyei Népújság, 1974. okt. 18

Kállai Júlia grafikus

Hikádi Erzsébet festőnnővéra kiállítását nyitja meg okt. 10.-én Békéscsabán.

Békésmegyei Népújság, 1974. okt. 10.

Kállay Júlia, grafikus

Okt. 10-én megnyitja Hikádi Erzsébet tárlatát Békéscsabán.

— : Hallo Huk 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. okt. 8.

Kállai Julia

grafikusművész kiállitása nyilt meg
a békéscsabai ifjuságí és uttörőház
Tizek Ifjuságí Klubbja rendezésében.

Magyar Hirlap 1974 7.évf. 263/8

Kállay Júlia grafikusművész

Békéscsabán csütörtök este megnyitotta Gáldner Tibor festőművész kiállítását.

Békés Megyei Népújság, 1946. márc. 8.

KÁLLAY, Dusan

kiáll.Csehszlovák Kultura, 1985 május

ism.(S.A.)]SEMSEY Andor] = Kisgrafika, 14, 1985, 2. 27.

Kállay István, ötvösművész

Kiállítása nyílik meg
a Derkovits Teremben okt. 31-én.

– : □ Kacsárinné

2.

ESTI HIRLAP, B:t. 1974. okt. 30.

Kállai Ilona
ipari művész

Brassai Mária és Kállai Ilona
ipari művész kiállítása Derkovits
teremben október 31-ig nyitva
még.

-----:Kiállitási naptár.
Művészet, 1974.október - 49. oldal.

MDK

Kállay István iparművész

A Társulat nyiregyházai iparművészeti és háziipari kiállitasanak installációjat ifj. Payer József iparművész tervezet. Kitünő segitséget nyujtott neki munkajaban Kállay István iparművész közremüködése.

Magyar Iparművészet, 1934. 206.l.

MDK

Kállay István iparművész-tervező

Nyiregyházán a Bessenyei Kör négy évtizedes fennállásának jubileuma alkalmából, ünnepségei sorába egy iparművészeti kiállitást is iktatott, melynek installációs munkáit Kállay István iparművész végezte.

Cikk: Nyiregyháza és az iparművészet.

Magyar Iparművészet, 1938. 79.l.

MDK

Kállai István gölöncsérmester

Makói. Mint a görögkatolikus egyház iskolaszéki tagja, jónéhány éve a vizsgáztató kántornak medvefigurás cukortartót ajándékozok. A medve nyulat tart mancsai közöt. A mester jelenleg díszteleen használati tárgyakat: vizeskantát, tejesköcsögöt stb. készít.

Szabó Géza: Újjáéledő művészi gölöncsérség Makón.
Tiszatáj, Szeged, 1947. aug.-szept. I. évf. 6-7. sz. 54-55. l.

Kállai István MDK

Szerepelt a Borsodi Szénbányászati Trösztt képzőművészeti szakkörének kiállitásán.

--: Félszáz festmény és grafika.

Északmagyarország. 1963. ápr. ??

szetének propagandát csináljanak. A bemutatott bútorok legfőbb jellegzetessége az volt, hogy — alacsonyak voltak. Ezt az igénytelenség, az olcsóság és a kedélyesség érdekében rendezték így. A csinos kis asztalok, az alacsony ülőbútorok, a sokféle „hokkerlik", egyszerű tálalók szinte hangsúlyozni akarták, hogy a városi bérházak öles bútoraival szemben, a „zöldben" kisméretű bútorok a helyénvalók. A falusias igénytelenséget más eszközökkel is igyekeztek feltüntetni: nádfonatú, háziszövésű, vagy bőrbevonású bútorokkal, helyenként pedig gerendás mennyezettel, amely csak fokozta a szobák érdekességét. Egyébként a ramersdorfi kiállítás nem hozott semmiféle meglepetést, de ügyesen összefoglalta az eddigi eredményeket.

A SZEKRÉNYBÚTOR. Alig van a lakásberendezésnek bútorfajtája, mely olyan jelentős technikai változások fázisain esne át, mint a napjainkbeli szekrénybútor. Ez a körülmény késztette a zürichi iparművészeti múzeumot arra, hogy legutóbbi kiállítása anyagául a szekrénybútort válassza. Mult és jelen jópéldái egyaránt szerepeltek ezen a kiállításon, de nem különválasztva, hanem egybeolvadva. Apró csoportokat alkottak, melyek az anyagot, azután a szerkesztést, az anyag feldolgozását, a használati célt, az alkatrészeket tüntették fel régi s mai példákon egyaránt. Így azután a magángyüjtemények gazdag anyaga és a mai svájci bútoriparosok termékei egymás mellett szerepeltek s a régi elefántcsonttal berakott szekrénytől a mai hűtőszekrényekig minden válfaj képviselve volt. Az ilyen szellemű kiállítás nemcsak érdekes, de nagyon tanulságos is. N.

VÁROSÉPÍTÉSZET. A magyar városok kongresszusa felterjesztésben fordult a kultuszminiszterhez, hogy vonja vissza azt a rendeletét, mellyel a műegyetemen megszüntette a városépítészeti tanszéket. Alig öt éve, hogy e tanszéket létesítették s ebben a nagy nyugati városok, Berlin, Drezda, Stuttgart, Bécs, Zürich stb. példáját követték. E városok legtöbbjében a főiskolai építészhallgatókra nézve a városépítés tárgyköre kötelező tantárgy. S a mai higiéna, telepítéspolitika és szociális közigazgatás mellett valóban el sem képzelhető művelt építész, akinek e tudnivalók hiányozhatnak. Nem csoda, ha Románia, Jugoszlávia s Csehszlovákia is egy-egy egyetemi városban nem is egy, de több ilyen jellegű tanszéket létesített. A magyar városok e mozgalma tehát teljesen méltányos. És anélkül, hogy a személyi kérdésben állást akarnánk foglalni, elvileg csak helyeselhetjük azt a törekvést, mely egy fejlett urbanizmus érdekében fenntartandónak véli ezt a műegyetemi tanszéket.

A HALÁL POMPÁJA. A ravatalok dekoratív művészete körül vagy egy évszázad óta alig történt számbavehető újítás. Most a franciák — úgy látszik — egy új elemmel gazdagítják az art funéraire-t, még pedig a fény játékával. Poincarénak, a háborús miniszterelnöknek a Pantheonban felállított ravatala volt ilyen kísérlet színhelye. A hatalmas fehér és fekete tüllfátylak mögé rejtett ravatalt fényszórókkal úgy világították meg, mintha a ravatal maga önmagából sugározná ki a fényt. Ez a látvány felejthetetlen hatással volt a sokezer látogatóra és bizonyára sokan fogják követni annak művészi rendezőjét, Venir André építészt.

MAKART. Októberben volt ötven éve, hogy Bécs nagy festője elhúnyt s ez alkalommal kegyeletes sorok és beszédek idézték vissza szellemének egykori fényét. De mily halvány volt ez a visszhang az egykor élénken rivalgó ünneplésekhez képest. Talán nem volt még festő a világon, akit nagyobb diadallal hurcoltak volna körül városában, mint Makartot 1879-ben a mámoros bécsiek. És mialatt Delacroix csendes ismeretlenségben dolgozott grandiózus képein, a fiatal Piloty-növendéknek osztályrészeül jutott, hogy diktátora legyen egy korszaknak, melyben a kép, a divat, a lakásberendezés, sőt még a regényirodalom is az ő színeinek „lángolását" igyekezett utánozni. Ennek az akkori Makart-kultusznak legjellegzetesebb hajtása a Makart-csokor volt. Pálmaágakból, művirágokból és pávatollakból összeállított bokréta, melynek zizegő, élettelen, poros tömege szolgáltatta a komor lakások legderűsebb pontját. Makart alig volt negyvennégy éves, mikor előrehaladott agybaja megölte. Dr. N. P.

HELLERAU. A háborúelőtti Németországnak egyik büszkesége volt a Drezda mellett épített kertváros, Hellerau. Most huszonöt éve, hogy a híres drezdai asztalosmester, Müller Károly, angol kertvárosok példájára létesített ott lakóháztelepet és műipari műhelyt, melyből Németország legelső lakásberendező vállalata fejlődött. Az első alapítók és tervezők még most is életben vannak. Az elmult nyáron ünnepelték a kolónia jubileumát azzal, hogy az eredeti 149 lakóházat újabb 25 ház építésével gyarapították. Ezeken az újabb házakon elsősorban a német fát használták fel építőanyagul. Schmidt ugyanis be akarja bizonyítani, hogy a német égbolt alatt a német erdők fája épp olyan élettartamot biztosít a házaknak, mint a téglával való építkezés. Ugyanekkor e házak belső berendezései számára egyszerű, olcsó anyagú szériabútorokat terveztek Bruno Paul, Breuhaus és Hildebrand építészek. Az új telep lakásai „Am Sonnenhang" gyüjtőnevet kapták s nevükhöz méltó jelleg szerint épültek.

HÍREK MINDENFELŐL. Drezdában a város szépítésére és különösen a kiállítási városrész gazdagítására nagyarányú építési terveket dolgoztak ki, többek közt egy nagy ünnepi csarnok létesítésével. Bécsben az iparművészeti iskola menzája válságba jutott és most országos gyüjtést indítottak további fenntartása céljából. Mün-

Szignet: Fábry Pál terve.

chenben a bajor iparművésznők munkáiból kiállítást rendeztek. Az egyik nagy teremben az ízléses kézimunkák színek szerint voltak csoportosítva: voltak asztalok fehér, sárga-zöld, továbbá tarka hímzésekkel. Berlinben „Német nép — német munka“ címen nagyterjedelmű kiállításon mutatták be a háziipar és kisipar legszebb termékeit. Kézzel szőtt terítők, vászonruhák, színes munkák a legdivatosabb fazonok szerint, kalapdivatok régibb és mostani időkből, sok szép kézicsomózású szőnyeg töltötte meg a kiállítás termeit. Stuttgartban a tavasszal nagyszabású építészeti kiállítás fog megnyílni, melyen egy új családi háztelep 35 építész által készített házait is bemutatják.

HELYREIGAZÍTÁS. A Budapesti Nemzetközi Vásár alkalmából a 7—8. számunkban közölt illusztrációk között Janáky István nevét a 146. és 147. oldalakon tévesen Zanátzky Istvánnak írtuk. E sajnálatos tévedést ezúton igazítjuk helyre.

• KIÁLLÍTÁSOK •

A TÁRSULAT NYIREGYHÁZAI IPARMŰVÉSZETI ÉS HÁZIIPARI KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÁSA. Az Országos Magyar Iparművészeti Társulatnak az utolsó esztendőben az iparművészet és háziipar nívójának fejlesztése és propagálása érdekében végzett nagy munkájának igen jelentős állomása volt a nyíregyházai kiállítás.

A társulat már régebben kezdette el a vidéki propagandakiállítások rendezését s elmondhatjuk, hogy ezek minden egyes alkalommal igen jól sikerültek. Nemcsak a kiállításra kerülő anyagra fektette a társulat a súlyt, hanem a kiállítási anyag tálalására, az installációra is, amelyre ezúttal külön pályázatot hirdetett.

E kiállítások igen fontos tényezői a nemesebb értelemben vett művészeti kultúrának s igen örvendetes körülmény, hogy a társulat a mai súlyos viszonyok dacára is megrendezi őket, hogy a magyar iparosoknak, iparművészeknek, háziiparosoknak kereseti, illetve kiállítási s így eladási lehetőséget nyujtson.

Szignet: Fábry Pál terve.

Rendkívül nagy érdeklődés előzte meg ezt a kiállítást, amelynek megrendezésére a Szabolcsvármegyei Bessenyei Kör hívta meg a társulatot. Nyiregyháza és Szabolcs vármegye vezető körei igaz lelkesedéssel és határtalan buzgalommal dolgoztak a kiállítás létrehozásán, s a megnyitáson tapasztalt óriási érdeklődés bizonyította szükséges voltát.

A társulat kiállítási bizottsága, Lakatos Artúr tanárral az élén, hatalmas munkát végzett, s a Bessenyei Kör főtitkára, dr. Spányi Géza, az előkészítő munkák vezetésében nagy és fáradságos feladatot oldott meg kitűnően. A kiállítás installációját ifj. Payer József iparművész készítette az e célból kiírt zártkörű tervpályázaton első díjat nyert terve alapján, s a kiállítás rendezésében is övé az oroszlánrész. Kitűnő segítséget nyujtott neki munkájában Belányi Rudolf és Kállay István iparművészek közreműködése is. Nagy meglepetés volt ez az installáció Nyiregyháza közönsége számára csak úgy, mint a Budapestről filléres gyorssal leutazóknak is.

A kiállítás megnyitását megelőző napon dr. Nádai Pál, a kitűnő művészeti író tartott a ma iparművészetéről vetített képekkel kitűnő előadást, a Kossuth Reálgimnázium dísztermében, a Szabolcsvármegyei Bessenyei Kör meghívására. Az előadást dr. Scharbert Árminnak, a Bessenyei Kör líceális szakosztálya elnökének bevezető szavai előzték meg, majd Szablya János, a társulat ügyvezető alelnöke tolmácsolta vitéz dr. Ferenc József királyi herceg üdvözletét és ismertette néhány szóval az iparművészet és háziipar szükségességét és a társulat célkitűzéseit. Az előadónak, akit a nagyszámú közönség lelkesen megtapsolt, a Bessenyei Kör nevében dr. Spányi Géza főtitkár mondott köszönetet a kitűnően sikerült előadásért.

A kiállítást, amelyet a Korona szálló nagytermében rendezett a társulat, október 21-én, vasárnap délben nyitotta meg ünnepélyes külsőségek között dr. vitéz József Ferenc királyi herceg, a társulat elnöke, aki szintén a filléres gyorssal érkezett Nyiregyházára, a társulat által rendezett kirándulás résztvevői kíséretében.

A királyi herceget, aki minden alkalmat megragad, hogy a társulat és a magyar iparművészet iránt érzett szeretetének kifejezést adhasson, Nyiregyháza és Szabolcs vármegye részéről dr. Mikecz Ödön főispán — aki dr. Fabinyi Tihamér kereskedelemügyi minisztert képviselte, — Virányi Sándor alispán és dr. Benes Kálmán polgármester, a társulat részéről Szablya Frischauf Ferenc tb. alelnök, Szablya János ügyvezető alelnök, Lakatos Artúr, a kiállítási bizottság elnöke, Györgyi Dénes műépítész tanár, Schóber József, a gazdasági bizottság elnöke és Urbányi Vilmos, a kiállítási bizottság előadója fogadták.

Szablya János ügyvezető alelnök és dr. Mikecz Ödön főispán üdvözölték a királyi herceget, aki megnyitóbeszédében az iparművészet és háziipar fejlesztésének fontosságát hangoztatta s azon reményének adott kifejezést, hogy a kiállítás nagy hatással lesz a Nyírség iparművészeti kultúrájának és háziparának fejlődésére.

MAGYAR IPARMŰVÉSZET
1934

művészies irányú fokozására is. Esztergomban rövidesen megvalósul a Balassa Bálint szobornak több sikertelen pályázat után eldöntött sorsa. A szobor elkészítésével Dózsa Farkas András szobrászművészt bízták meg. Kilástás van rá, hogy ez év nyarán elkészül Székesfehérvárott a Prohászka emléktemplom Leszkovszky György festőművész faliképeivel. Tóvároson Wälder Gyula műegyetemi tanár tervei szerint építenek templomot, Debrecenben az egyetem auláját akarják művészi üvegfestményekkel és freskókkal feldíszíteni a kollégium jubileuma alkalmából. Ugyanerre az alkalomra emlékplakettek tervezésére szólítják fel az egész ország művészeit. A népies építkezés szempontjából érdekesnek ígérkezik a péti munkásfalu felépítése, amelyben magyaros stílusú házak sorát akarja megvalósíttatni Bornemisza Géza iparügyi miniszter. S végül egy monumentális, hatalmas arányú terv: a velencei tó környékét négymilliópengős költséggel befásítják. Gyógyszállókkal, üdülőkkel és sporttelepekkel teszik vonzóvá.

NYÍREGYHÁZA ÉS AZ IPARMŰVÉSZET. A nyírségi magyar kultúra központjában. Szaboles vármegye fővárosában régóta megkülönböztetett figyelemben részesül a magyar iparművészet. Alig van vidéki városunk, ahol annyi megértéssel és annyira munkás buzgalommal venne részt a művelt középosztály az iparművészeti mozgalmakban, mint Nyíregyházán. Ebben oroszlánrésze van az immár negyvenéves Bessenyei Körnek, amely előadásokkal, kiállításokkal s minden elképzelhető módon állt oda mindenkor ügyünk mellé. Most, hogy ez a kör négy évtizedes fennállását jubilálja, ünnepségei sorába egy iparművészeti kiállítást is iktatott, amelyben főként a város és környéke hölgyeinek, valamint a tanyák asszonyainak rendkívül érdekes kézimunkái kerültek bemutatásra. A kiállítás a vármegye és a város előkelőségeinek s nagyszámú műbarátnak jelenlétében nyílt meg április hó utolsó vasárnapján. Társulatunk képviseletében Szablya János kormányfőtanácsos, ügyvezető alelnök utazott le a nagy ünnepségre Nyíregyházára, hogy elnökünknek, vitéz dr. József Ferenc királyi hercegnek üdvözletét tolmácsolva a kiállítást megnyissa. Nagy hatást keltett beszédében megemlékezett a határszéli kiállítás hatalmas jelentőségéről, amely e példás fejlődésű város nyugalmas évtizedeinek legszebb értékmérője. Szólott arról az egymással összeforrott anyagi és erkölcsi sikerről, ami az ilyen népművészeti és háziipari szorgalomnak természetes velejárója. A lelkek emelkedettségére vall — mondotta — hogy ezt Nyíregyháza vidékén mindig megértették s a nemzeti kultúra ügyét szolgálva egyúttal a saját bensőséges érzékeiknek is művészi módon tudtak kifejezést adni úgy a Bessenyei-kör tagjai, mint a Benczúr-kör fiatal művésznövendékei. A beszéd további folyamán alelnökünk az elismerés és a köszönet szavaival emlékezett meg azokról, akiknek e kiállítás létrejöttét elsősorban köszönhette. Kiemelte dr. Borbély Sándornénak, az alispán nejének buzgóságát, aki nagy szeretettel támogatta Pányi Géza dr.-nak, a Bessenyei-kör főtitkárának szervező munkáját. Ez az izig-vérig művészi érzékű, mindig tettrekész műbarát, a vármegyei közkórház tudós főorvosa immár negyedszázad óta áll az élére a város minden hasonló mozgalmának. Finom érzékkel és szerencsésen tudta ezúttal is kiválasztani a kiállítás rendezése közül munkatársait. Elismeréssel kell adózni Kállay István iparművész-tervezőnek az installációs munkákért, Berky Nándornak hatalmas Szabolcs-vezér domborművéért és a plasztikai munkákért, de valamennyi résztvevőnek is, akik színt és mozgalmasságot vittek a nagysikerű kiállításba.

IPARMŰVÉSZETI OKTATÁS ANKARÁBAN. Alig néhány éve, hogy a szépen fejlődő török fővárosban megnyitották a „Keleti iparművészet iskolája“-t. Egy főiskola egyetlen osztályában csoportosították az iskola növendékeit, akiket négy tanár oktatott. Így volt ez egészen az elmult évig, amikor az iskolát megnagyobbították s tanárai számát tizenegyre emelték fel. Most az iskola éppen úgy, mint a képzőművészeti főiskola is, bőséges állami támogatást kap és ez lehetővé teszi, hogy a török díszítőművészetek minden ágát részletesen oktassák. Az iskolában a következő tárgyakba vezetik be a növendékeket: betűfestés, szőnyegkészítés, szépírás és díszírás, márványvésés, éremkészítés, könyvkötés, török miniatürfestés, aranyozás, csont- és gyöngyházberakás, kerámia, metszetek készítése stb. A tanítás anyagát egy év alatt sajátítják el a növendékek. A fősúlyt jelenleg arra helyezik, hogy a török múzeumokban felhalmozott kincsek restaurálására megfelelő szakerőket képezzenek ki. N.

AZ IDEI NYÁR KIÁLLÍTÁSAI BUDAPESTEN. A várható idegenforgalom, elsősorban azonban az eucharisztikus kongresszus nagyarányú ünnepségei a látnivalók és a kiállítások számát hatalmasan felfokozzák az idei nyáron Budapesten. A most következő hetekben egész sereg kiállítás fog megnyilni, hogy főként a honalapító és az első árpádházi királyok nagy műveltség- és vallástörténeti jelentőségét feltárják a világ számára. A Nemzeti Múzeum a magyar szentekre vonatkozó hazai és részben külföldön található ereklyéket készül impozáns kiállításán bemutatni. A Műcsarnokban Szent István és a többi árpádházi szenteket ábrázoló festmények fogják a szentévi áhitatot emelni. Az Iparművészeti Múzeum régi viselettörténeti kiállításán több mint száz kosztüm, rengeteg divatkép, metszet stb. fogja az elmult négyszáz esztendő magyar ruházatát teljességében összefoglalni. A Szépművészeti Múzeumban a középkori magyar táblafestésnek és a szárnyasoltároknak véglegesen itt elhelyezendő remekeit adják át a közönségnek, új osztályt iktatva a múzeum gazdag gyüjteményei közé. Ha hozzá vesszük ehhez, hogy az országos könyvtárak, a kisebb múzeumok és a magán-kiállítószalonok is ünnepélyes bemutatásokkal vesznek részt a szentévi eseményekben, akkor nyugodtan elmondhatjuk, hogy az itthoni s a külföldi közönségnek ritka gazdagságú műélvezetben lesz része Budapesten.

MAGYAR IPARMŰVÉSZET 1938.

ÓLOMKATONÁK. Párizsban, az Invalidusok palotájában kiállítást rendeztek ólomkatonákból. Természetesen nem mai, hanem régi gyermekjátékokból, mert hiszen a gyüjtők csak az ilyeneket gyüjtik és a párizsi kiállítást magángyüjtők anyagából szedték össze. Pedig ez a „műtárgy" sem nem túlságosan régi, sem esztétikailag nem mond sokat. Az ólomkatonáknak a népművészethez s a kézművességhez sincs semmi közük. Az ónból és ólomból öntött katonák gyárilag készültek mindig és olyan soványak, mint a késpengék. A párizsi kiállítás érdekessége mindössze az volt, hogy a régi ólomkatonák csoportjaiból a napoleoni háborúk egyes ütközeteit is össze lehetett állítani. Ezt nagyobbrészt egykorú festők és rajzolók ábrázolásai nyomán lehetett megtenni. De a mult század későbbi háborúit, sőt a világháború egyes jeleneteit is „kirakták" ólom-hadseregekből. Ebben a legfeltűnőbb az volt, hogy míg a régebbi háborús jeleneteket csupa fény, csupa szín vette körül, a világháborút szürkeségben, ködben mutatták be. Talán azért, hogy a szemtanuk sötét emlékeit a kivilágítás fényességével meg ne bántsák. N. P.

EGYHÁZMŰVÉSZETI TANÁCSADÓ-IRODA. Bécsben, az elmúlt télen tartott nagysikerű osztrák népművészeti kiállítás oly gazdag és sokrétű egyházművészetet juttatott érvényre, hogy ennek hatása alatt megérlelődött egy nagyobb mozgalom irányvonala is. Ennek első megvalósítása az „egyházművészeti tanácsadó-iroda". Az a célja, hogy az egyházi művészet körébe tartozó munkaadókat s munkavállalókat egymáshoz közel hozza. Ilyenirányú ízlésnek s műalkotásoknak úttörője legyen. A vallásos szertartások művészies kellékeit kifogástalan darabok s iparművészeti tárgyak megteremtésével szolgálja. Működése körében figyelemmel lesz a már meglevő kegyszerárusító üzemek fejlesztésére, a fogadalmi tárgyak, a vallásos grafika stb. fokozatos feljavítására. Azonfelül pedig a fiatal és anyagi nehézségekkel küzdő tehetségek foglalkoztatása is beletartozik az egyesület hatáskörébe.

A PÁRNÁZÁS MINŐSÉGI MEGJELÖLÉSE. Megemlékeztünk már róla, hogy Németországban rendelet készült, mely szigorúan megállapította, miként kell minden párnázott, illetve kárpitosműhelyben készült bútoron és használati tárgyon annak minőségét pontosan feltüntetni. Az ágytól a kocsiig, a párnától a kanapéig minden tárgyon ott kell függnie a cédulának, mely a tartalmat s az abban felhasznált anyagokat pontosan feltünteti. A jól olvasható feliraton fel kell sorolni a rúgók számát, a nyersanyagokat, azok vegyítési arányát, azonkívül azt is, hogy a felhasznált töltelékben mennyi az esetleg már nem új anyag. Lószőrnek csak a lófarokból készült, legalább 15 cm hosszú anyagot szabad nevezni. Szőr elnevezés pedig semmiféle növényi anyagra nem alkalmazható. Minden növényi anyagot is a nevén kell nevezni s kerülni kell az ilyesféle kitételeket, mint „tengerihaj" stb. Ez alkalommal kioktatják a közönséget is arról, hogyan győződhet meg égéspróbákkal a töltelék minőségéről. Az állati szőr égő szaru szagát adja, ha meggyujtják és kokszos salakja van. A növényi anyagoknál ez a tulajdonság hiányzik, azok hamut nem hagynak s gyorsabban égnek el, mint a papiros.

A BÚTORDÍSZÍTŐ IPARÁGAK. Németországban az iparművészeteket is magában foglaló birodalmi művészkamara az újabb és újabb rendeletekkel igyekszik az iparművészetek egyes ágazatait minőségi áruk termelésére serkenteni. Egyik rendelkezésében szó van arról is, hogy a lakásberendező tartozik a bútorgyári tevékenység keretén belül lehetőleg a rokon díszítő iparágakat, tehát a faszobrászokat, az intarziavágókat és az esztergályosokat is foglalkoztatni. Amit e rendelet a jelzett díszítőiparosok feladatára vonatkozólag mond, az nagyon megszívlelni való. Nem a régi és avult díszítmények formáinak feltámasztásáról van szó, — mondja a rendelet. A faragásnak úgy tagolásában, mint vonalvezetésében a bútornak egészséges elemi építőszellemével kell tökéletes összhangot alkotnia. Ugyanez vonatkozik az esztergályosok munkájára is. Minden dísz, mely a bútortól függetlenül keletkezett s csak utólagosan került rá, legfeljebb csak díszes, de tartalmatlan járulék. A belső berendezőnek kell gondolnia arra, hogy már a tervezésnél belevonja ezeket az erőket a munkába.

A NÉMET MŰHELYSZELLEM ÚJKORI APOSTOLA. Művészeti és ipari folyóiratokban mostanában sok szó esett Schmidt Károlyról, a drezdai Deutsche Werkstätte megalapítójáról. Ez abból az alkalomból történt, hogy a most hatvanöt éves Schmidt éppen negyven évvel ezelőtt indította meg szerény, de nagyon művészi lakásberendező vállalatát. Angol példákon felbuzdulva ő is úgy szervezte meg a helleraui műhelyt, hogy abba mint haszonrészes társakat a tervező-művészeket is bevonta. Az egyszerű, de nagyon értelmes Schmidt asztalosmester eleinte két segéddel delgozott s abból a szerény kezdetből fejlesztette ki a mai több mint ezer alkalmazottal dolgozó üzemet. Igaz, hogy közben a legnagyobb s legpompásabb berendező feladatokat is ő kapta Németországban. Így egész sereg hajó belső építő munkáit ő végezte el. Technikai téren is jelentős újításokat vezetett be a bútoriparban. Így például a lemezfa-eljárást, azonkívül a fa színezésére, égetésére és pácolására vonatkozó újításokat. Különös elégtételére szolgálhat a kiváló mesternek, hogy egészséges munkaelveit, melyek a kézműveserényeket állították a műhelyi élet első vonalába, most tudja csak igazán értéke szerint felbecsülni a gyáripartól kissé már megcsömörlött lakásrendelő.

SZEMLE. Szendy Károly polgármester kegyeletes és művészi gondolattal meg akarja valósíttatni a Kerepesi temetőben nyugvó Sipőcz Jenő és Liber Endre polgármesterek síremlékét. Ebből a célból húsz neves szobrászművészünket kérte fel pályatervek beküldésére. Szobrászati megbízásokról lévén szó, hadd említsük meg itt egy másik emlékmű tervét is. Ezt egy munkásegyesület állíttatná fel, melynek élén vitéz Makray Lajos országgyűlési képviselő áll, mint díszelnök. Elhatározták, hogy ennek az egyesületnek költ-

van rá, hogy ez év nyarán elkészül Székesfehérvárott a Prohászka emléktemplom Leszkovszky György festőművész faliképeivel. Tóváros on Wälder Gyula műegyetemi tanár tervei szerint építenek templomot, Debrecenben az egyetem aulájáit akarják művészi üvegfestményekkel és freskókkal feldíszíteni a kollégium jubileuma alkalmából. Ugyanerre az alkalomra emlékplakettek tervezésére szólítják fel az egész ország művészeit. A népies építkezés szempontjából érdekesnek ígérkezik a péti munkásfalu felépítése, amelyben magyaros stílusú házak sorát akarja megvalósíttatni Bornemisza Géza iparügyi miniszter. S végül egy monumentális, hatalmas arányú terv: a velencei tó környékét négymilliópengős költséggel befásítják. Gyógyszállókkal, üdülőkkel és sporttelepekkel teszik vonzóvá.

NYÍREGYHÁZA ÉS AZ IPARMŰVÉSZET. A nyírségi magyar kultúra központjában. Szabolcs vármegye fővárosában régóta megkülönböztetett figyelemben részesül a magyar iparművészet. Alig van vidéki városunk, ahol annyi megértéssel és annyira munkás buzgalommal venne részt a művelt középosztály az iparművészeti mozgalmakban, mint Nyíregyházán. Ebben oroszlánrésze van az immár negyvenéves Bessenyei Körnek, amely előadásokkal, kiállításokkal s minden elképzelhető módon állt oda mindenkor ügyünk mellé. Most, hogy ez a kör négy évtizedes fennállását jubilálja, ünnepségei sorába egy iparművészeti kiállítást is iktatott, amelyben főként a város és környéke hölgyeinek, valamint a tanyák asszonyainak rendkívül érdekes kézimunkái kerültek bemutatásra. A kiállítás a vármegye és a város előkelőségeinek s nagyszámú műbarátnak jelenlétében nyílt meg április hó utolsó vasárnapján. Társulatunk képviseletében Szablya János kormányfőtanácsos, ügyvezető alelnök utazott le a nagy ünnepségre Nyíregyházára, hogy elnökünknek, vitéz dr. József Ferenc királyi hercegnek üdvözletét tolmácsolva a kiállítást megnyissa. Nagy hatást keltett beszédében megemlékezett a határszéli kiállítás hatalmas jelentőségéről, amely e példás fejlődésű város nyugalmas évtizedeinek legszebb értékmérője. Szólott arról az egymással összeforrott anyagi és erkölcsi sikerről, ami az ilyen népművészeti és háziipari szorgalomnak természetes velejárója. A lelkek emelkedettségére vall — mondotta — hogy ezt Nyíregyháza vidékén mindig megértették s a nemzeti kultúra ügyét szolgálva egyúttal a saját bensőséges érzékeiknek is művészi módon tudtak kifejezést adni úgy a Bessenyei-kör tagjai, mint a Benczúr-kör fiatal művésznövendékei. A beszéd további folyamán alelnökünk az elismerés és a köszönet szavaival emlékezett meg azokról, akiknek e kiállítás létrejöttét elsősorban köszönhette. Kiemelte dr. Borbély Sándornénak, az alispán nejének buzgóságát, aki nagy szeretettel támogatta Spányi Géza dr.-nak, a Bessenyei-kör főtitkárának szervező munkáját. Ez az izig-vérig művészi érzékű, mindig tettrekész műbarát, a vármegyei közkórház tudós főorvosa immár negyedszázad óta áll az élére a város minden hasonló mozgalmának. Finom érzékkel és szerencsésen tudta ezúttal is kiválasztani a kiállítás rendezése közül munkatársait. Elismeréssel kell adózni Kállay István iparművész-tervezőnek az installációs munkákért, Berky Nándornak hatalmas Szabolcs-vezér domborművéért és a plasztikai munkákért, de valamennyi résztvevőnek is, akik színt és mozgalmasságot vittek a nagysikerű kiállításba.

IPARMŰVÉSZETI OKTATÁS ANKARÁBAN. Alig néhány éve, hogy a szépen fejlődő török fővárosban megnyitották a „Keleti iparművészet iskolája"-t. Egy főiskola egyetlen osztályában csoportosították az iskola növendékeit, akiket négy tanár oktatott. Így volt ez egészen az elmult évig, amikor az iskolát megnagyobbították s tanárai számát tizenegyre emelték fel. Most az iskola éppen úgy, mint a képzőművészeti főiskola is, bőséges állami támogatást kap és ez lehetővé teszi, hogy a török díszítőművészetek minden ágát részletesen oktassák. Az iskolában a következő tárgyakba vezetik be a növendékeket: betűfestés, szőnyegkészítés, szépírás és díszírás, márványvésés, éremkészítés, könyvkötés, török miniatürfestés, aranyozás, csont- és gyöngyházberakás, kerámia, metszetek készítése stb. A tanítás anyagát egy év alatt sajátítják el a növendékek. A fősúlyt jelenleg arra helyezik, hogy a török múzeumokban felhalmozott kincsek restaurálására megfelelő szakerőket képezzenek ki. N.

AZ IDEI NYÁR KIÁLLÍTÁSAI BUDAPESTEN. A várható idegenforgalom, elsősorban azonban az eucharisztikus kongresszus nagyarányú ünnepségei a látnivalók és a kiállítások számát hatalmasan felfokozzák az idei nyáron Budapesten. A most következő hetekben egész sereg kiállítás fog megnyilni, hogy főként a honalapító és az első árpádházi királyok nagy műveltség- és vallástörténeti jelentőségét feltárják a világ számára. A Nemzeti Múzeum a magyar szentekre vonatkozó hazai és részben külföldön található ereklyéket készül impozáns kiállításán bemutatni. A Műcsarnokban Szent István és a többi árpádházi szenteket ábrázoló festmények fogják a szentévi áhitatot emelni. Az Iparművészeti Múzeum régi viselettörténeti kiállításán több mint száz kosztüm, rengeteg divatkép, metszet stb. fogja az elmult négyszáz esztendő magyar ruházatát teljességében összefoglalni. A Szépművészeti Múzeumban a középkori magyar táblafestésnek és a szárnyasoltároknak véglegesen itt elhelyezendő remekeit adják át a közönségnek, új osztályt iktatva a múzeum gazdag gyüjteményei közé. Ha hozzá vesszük ehhez, hogy az országos könyvtárak, a kisebb múzeumok és a magán-kiállítószalonok is ünnepélyes bemutatásokkal vesznek részt a szentévi eseményekben, akkor nyugodtan elmondhatjuk, hogy az itthoni s a külföldi közönségnek ritka gazdagságú műélvezetben lesz része Budapesten.

MAGYAR IPARMŰVÉSZET 1938.

ÓLOMKATONÁK. Párizsban, az Invalidusok pal tájában kiállítást rendeztek ólomkatonákbó Természetesen nem mai, hanem régi gyermel játékokból, mert hiszen a gyüjtők csak az ilyenek gyüjtik és a párizsi kiállítást magángyüjtők anya gából szedték össze. Pedig ez a „műtárgy" sem nem túlságosan régi, sem esztétikailag nem mond sokat. Az ólomkatonáknak a népművészethez s a kézművességhez sines semmi közük. Az ónból és ólomból öntött katonák gyárilag készültek mindig és olyan soványak, mint a képspengék. A párizsi kiállítás érdekessége mindössze az volt, hogy a régi ólomkatonák csoportjaiból a napoleoni háborúk egyes ütközeteit is össze lehetett állítani. Ezt nagyobbrészt egykorú festők és rajzolók ábrázolásai nyomán lehetett megtenni. De a mult század későbbi háborúit, sőt a világháború egyes jeleneteit is „kirakták" ólom-hadseregekből. Ebben a legfeltűnőbb az volt, hogy míg a régebbi háborús jeleneteket csupa fény, csupa szín vette körül, a világháborút szürkeségben, ködben mutatták be. Talán azért, hogy a szemtanuk sötét emlékeit a kivilágítás fényességével meg ne bántsák. N. P.

EGYHÁZMŰVÉSZETI TANÁCSADÓ-IRODA. Bécsben, az elmúlt télen tartott nagysikerű osztrák népművészeti kiállítás oly gazdag és sokrétű egyházművészetet juttatott érvényre, hogy ennek hatása alatt megérlelődött egy nagyobb mozgalom irányvonala is. Ennek első megvalósítása az „egyházművészeti tanácsadó-iroda". Az a célja, hogy az egyházi művészet körébe tartozó munkaadókat s munkavállalókat egymáshoz közel hozza. Ilyenirányú ízlésnek s műalkotásoknak úttörője legyen. A vallásos szertartások művészies kellékeit kifogástalan darabok s iparművészeti tárgyak megteremtésével szolgálja. Működése körében figyelemmel lesz a már meglevő kegyszerárusító üzemek fejlesztésére, a fogadalmi tárgyak, a vallásos grafika stb. fokozatos feljavítására. Azonfelül pedig a fiatal és anyagi nehézségekkel küzdő tehetségek foglalkoztatása is beletartozik az egyesület hatáskörébe.

A PÁRNÁZÁS MINŐSÉGI MEGJELÖLÉSE. Megemlékeztünk már róla, hogy Németországban rendelet készült, mely szigorúan megállapította, miként kell minden párnázott, illetve kárpitosműhelyben készült bútoron és használati tárgyon annak minőségét pontosan feltüntetni. Az ágytól a kocsiig, a párnától a kanapéig minden tárgyon ott kell függnie a cédulának, mely a tartalmat s az abban felhasznált anyagokat pontosan feltünteti. A jól olvasható feliraton fel kell sorolni a rúgók számát, a nyersanyagokat, azok vegyítési arányát, azonkívül azt is, hogy a felhasznált töltelékben mennyi az esetleg már nem új anyag. Lószőrnek csak a lófarokból készült, legalább 15 cm hosszú anyagot szabad nevezni. Szőr elnevezés pedig semmiféle növényi anyagra nem alkalmazható. Minden növényi anyagot is a nevén kell nevezni s kerülni kell az ilyesféle kitételeket, mint „tengerihaj" stb. Ez alkalommal kioktatják a közönséget is arról, hogyan győződhet meg égéspróbákkal a töltelék minőségéről. Az állati szőr égő szaru szagát adja, ha meggyujtják és kokszos salakja van. A növényi anyagoknál ez a tulajdonság hiányzik,

birodalmi művészkamara az újabb és újabb rendeletekkel igyekszik az iparművészetek egyes ágazatait minőségi áruk termelésére serkenteni. Egyik rendelkezésében szó van arról is, hogy a lakásberendező tartozik a bútorgyári tevékenység keretén belül lehetőleg a rokon díszítő iparágakat, tehát a faszobrászokat, az intarziavágókat és az esztergályosokat is foglalkoztatni. Amit e rendelet a jelzett díszítőiparosok feladatára vonatkozólag mond, az nagyon megszívlelni való. Nem a régi és avult díszítmények formáinak feltámasztásáról van szó, — mondja a rendelet. A faragásnak úgy tagolásában, mint vonalvezetésében a bútornak egészséges elemi építőszellemével kell tökéletes összhangot alkotnia. Ugyanez vonatkozik az esztergályosok munkájára is. Minden dísz, mely a bútortól függetlenül keletkezett s csak utólagosan került rá, legfeljebb csak díszes, de tartalmatlan járulék. A belső berendezőnek kell gondolnia arra, hogy már a tervezésnél belevonja ezeket az erőket a munkába.

A NÉMET MŰHELYSZELLEM ÚJKORI APOSTOLA. Művészeti és ipari folyóiratokban mostanában sok szó esett Schmidt Károlyról, a drezdai Deutsche Werkstätte megalapítójáról. Ez abból az alkalomból történt, hogy a most hatvanöt éves Schmidt éppen negyven évvel ezelőtt indította meg szerény, de nagyon művészi lakásberendező vállalatát. Angol példákon felbuzdulva ő is úgy szervezte meg a helleraui műhelyt, hogy abba mint haszonrészes társakat a tervező-művészeket is belevonta. Az egyszerű, de nagyon értelmes Schmidt asztalosmester eleinte két segéddel delgozott s abból a szerény kezdetből fejlesztette ki a mai több mint ezer alkalmazottal dolgozó üzemet. Igaz, hogy közben a legnagyobb s legpompásabb berendező feladatokat is ő kapta Németországban. Így egész sereg hajó belső építő munkáit ő végezte el. Technikai téren is jelentős újításokat vezetett be a bútoriparban. Így például a lemezfa-eljárást, azonkívül a fa színezésére, égetésére és pácolására vonatkozó újításokat. Különös elégtételére szolgálhat a kiváló mesternek, hogy egészséges munkaelveit, melyek a kézműveserényeket állították a műhelyi élet első vonalába, most tudja csak igazán értéke szerint felbecsülni a gyáripartól kissé már megcsömörlött lakásrendelő.

SZEMLE. Szendy Károly polgármester kegyeletes és művészi gondolattal meg akarja valósíttatni a Kerepesi temetőben nyugvó Sipőcz Jenő és Liber Endre polgármesterek síremlékét. Ebből a célból húsz neves szobrászművészünket kérte fel pályatervek beküldésére. Szobrászati megbízásokról lévén szó, hadd említsük meg itt egy másik emlékmű tervét is. Ezt egy munkásegyesület állíttatná fel, melynek élén vitéz Makray Lajos országgyűlési képviselő áll, mint díszelnök. Elhatározták, hogy ennek az egyesületnek költ-

Kállay István

butorterverő

1934. vegbir. elégs.

Iparm.Isk.Évk.

1930-34.48.l.

Kállay István

butorterverő

1930-34

Iparm.Ist. Évk.

1930-34. 45. l.

79. kép. *Giampietrino :*

MDK

Kállay Istvánné

tál

kávékiöntő

vörösréz tálca

" gyertyatartó

"-sárgaréz nyaklánc

Zsennyei iparm. kiáll. 1967. Savaria Muz.
Szombathely

Kállay Istvánné

szerepelt a szombathelyi iparművészeti

kiállításon.

Vas Népe 1967. júl. 29.

U. D. K.

KÁLLAY István festő

1786-ban a tokaji pálos rendház becs-
lési munkáit végzi

Garas XVIII. sz. 225. l.

M.D.K.

KÁLLAY István festő

Garas XVIII. N. 225.l

Kállai [illegible]

és [illegible] Jánosné

[illegible] és Andrásné szőrök és Tompa Béláné

[illegible] nepei terveis nyertek a második díjat

Szőrközi nappok alkalmából, a szekszárdi

múzeumban megrendezett szőttesziállításon.

A nap hírei

szőttesziállítás

Magyar Hírlap, 1968 június 16

S.P.

M.D.K.

illai József, ácsmester

a nagyvirsnyár ref. templom toronygombját szerelé le 1886-ban.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: ercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 348. old.

KÁLLAI József ácsmester. A nagyvisnyói református templom toronygombját szereli le 1886-ban az egyházközségi jegyzőkönyvek szerint. /Voit kézirat 1958./

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit

Kállay Jónes építén

szerepel a Műcsarnok

téli tárlatán

Est. Kur. 1938 II. 9

Kállai Judit, díszlettervező

a József Attila Színház

mesejáték előadásának a díszletét

Tervezte

Barabás Tamás. A négy sűveg 2.

Esti Hírlap, Bp. 1981 nov. 16

Kállai Judit, jelmeztervező

a József Attila Kiskör előadásának

a jelmezeit tervezte.

Havas Erzsi: A képmutatók 7.

Nincszabadság Bp. 1981 dec 11

Kállai Judit, jelmeztervező

a József Attila hintón előadásánál

a jelmezeit tervezte

Havas Eruni: Szerb Antal ürügyén 7

Nepszabadság, Bn. 1981 máj. 20

Kállai Judit, jelmezkovező

a József Attila kórtár előadásáton

a jelmezeket kovezte.

Havas Ervin: Pályamódosítás 7.

Nép szabadság Bp. 1980 okt. 10

Kállai Judit, jelmeztervező

a József Attila kínkár előadásának

a jelmezeit tervezte.

Barabás T.: Házasság anyol módra 2.

Esti Hirlap, Bp. 1980 febr. 12.

Kállai Judit, jelmezkovező

a Jósa Attila Szinház előadásához
a jelmezeket tervezte.

Havas E. Csin-csin, alagy az alkoholra nyomorba dönt 7.

Népszabadság, Bp. 1979. márc. 10.

Kállai Judit, díszlettervező

a József Attila kínkár előadásához

a díszletet tervezte.

Monay István: Goldoni: A harug.

2

Esti Hirlap, Bp. 1978 szept. 27.

Róma, 1955 ▪ New York, 1962 ▪ Párizs, 1967

KÁLLAY Karol

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTÉRIUMA

A Magyar Fotográfusok Háza szakmai támogatói

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma ▪ Nemzeti Kulturális Alapprogram ▪ **SIEMENS**

Fenyő János Alapítvány ▪ Magyar Külkereskedelmi Bank Rt. ▪ Westel Mobil Rt. ▪ Budapest Főváros Önkormányzata ▪ Nikon Kft.

AGFA Hungária Kft. ▪ Fujifilm Magyarország Kft. ▪ Kodak Magyarország Kft. ▪ Fővárosi Idegenforgalmi Alap ▪ Canon Hungaria Kft.

Dr. Ladányi Jenőné örököse ▪ AB-Aegon Általános Biztosító Rt. ▪ Olympus Kft. ▪ Heti Világgazdaság Kiadói Rt. ▪ Reafotó Kft. ▪ Tripont Kft.

Fotex 2000 Fotószolgáltatási Kft. ▪ Zsigmond Vilmos/Cam 35 Kft. ▪ Terézvárosi Önkormányzat ▪ Forte Fotokémia Rt. ▪ Pannonia Hotels

Marriott Budapest Hotel Jack Klein (Boca Raton, Fl., USA) ▪ Émix Kft. ▪ Tiara Rt.

A ház újjáépítésének támogatói

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma ▪ Terézvárosi Önkormányzat

Országos Műemlékvédelmi Hivatal Műemlékfelügyeleti Igazgatóság

Budapest Bank Budapestért Alapítvány ▪ ÁJK SATEC Gyengeáramú Építő Kft.

Szántó és Mikó Építészek Kft.

A Magyar Fotográfusok Háza tisztelettel meghívja Önt és barátait

Karol Kállay

Fotográfiák

című kiállításának megnyitójára 2001. július 16-án, hétfőn 17 órára a Nagy Kiállítóterembe

A kiállítást megnyitja Korniss Péter fotográfus

A kiállítás megtekinthető 2001. augusztus 29-ig hétköznap 14 és 19 óra között,
hétvégén és ünnepnapokon 11 és 19 óra között

The Hungarian House of Photography cordially invites you
and your company to the opening of the exhibition

Photographs by

Karol Kállay

the opening will take place on 16 July, 2001, Monday, at 5 p.m. in the Great Exhibition Hall

Opening remarks by Péter Korniss photographer

The exhibition is open on every workday between 2 p.m. and 7 p.m.,
on holidays and weekends between 11 a.m. and 7 p.m. until 29th August, 2001.

Mai Manó Ház 1065 Budapest, Nagymező utca 20. Telefon: 473 2666 Fax: 473 2662 E-mail: maimano@axelero.hu

Karol Kállay 1926. ÁPRILIS 26-ÁN SZÜLETETT A SZLOVÁKIAI ČADCÁN

„1937-ben – emlékezik vissza – a szüleimtől egy Zeiss-Ikonta 6x6-ost kaptam karácsonyra, hogy meg tudjam örökíteni a családi eseményeket. Valójában ezek voltak az első riportképeim, éppúgy, ahogyan a francia Jacques-Henri Lartigue is lefotózta az ő családjában történteket."
1940-ben kezdett komolyabban fényképezni, Rolleiflex kamerával. 1942-ben a Bratislavában megrendezett országos fotótárlaton egyik beadott műve első díjat nyer. „Éppen ebédeltünk, amikor bemondta a rádió. A szüleim ugyanolyan túláradóan büszkék és boldogok voltak, mint én magam. Azt hiszem, ez volt az az esemény, amely egy életre meghatározta viszonyomat a fényképezéshez." Még abban az évben közli munkáit a svájci Camera magazin. 1944 és 1948 között közgazdasági tanulmányokat folytat, jóllehet már végérvényesen eldöntötte, hogy fotográfus lesz. Példaképeinek Robert Frankot, Cartier-Bressont, William Kleint és Bill Brandtot tekinti. 1950-től bejárja a világot: a szomszédos országokon, valamint számos nyugat-európai államon kívül, fényképez Japánban, az Egyesült Államokban, Görögországban, Mexikóban, a Szovjetunióban, Albániában, Észak-Koreában és Kínában is. 1954-ben *Slovenské rieky* (Szlovák folyók) címmel jelenteti meg első albumát, melyet az évek során további huszonhét követ, s közülük több díjat nyer a csehszlovák, illetve a szlovák „szép könyv" pályázatokon. 1955-ben kezd divatfényképezéssel foglalkozni. 1956-ban rendezi első önálló kiállítását Bratislavában. 1957-ben az American Popular Photography magazin két díjjal is jutalmazza munkáit.
1970 óta a svájci FIAP tagja. 1992-ben a Geo német kiadása neki ítéli „Az Év Fotográfusa" címet.
„Számomra mindig a fotográfia jelentette azt a nyelvet, amelynek segítségével ki tudom magam fejezni – vallja Kállay –, amellyel ábrázolni tudom a körülöttem levő világot. Soha nem álmokat fényképeztem, nem is képzelt dolgokat, hanem a valóságot, amit az évek során láttam, megtapasztaltam, és átéltem."

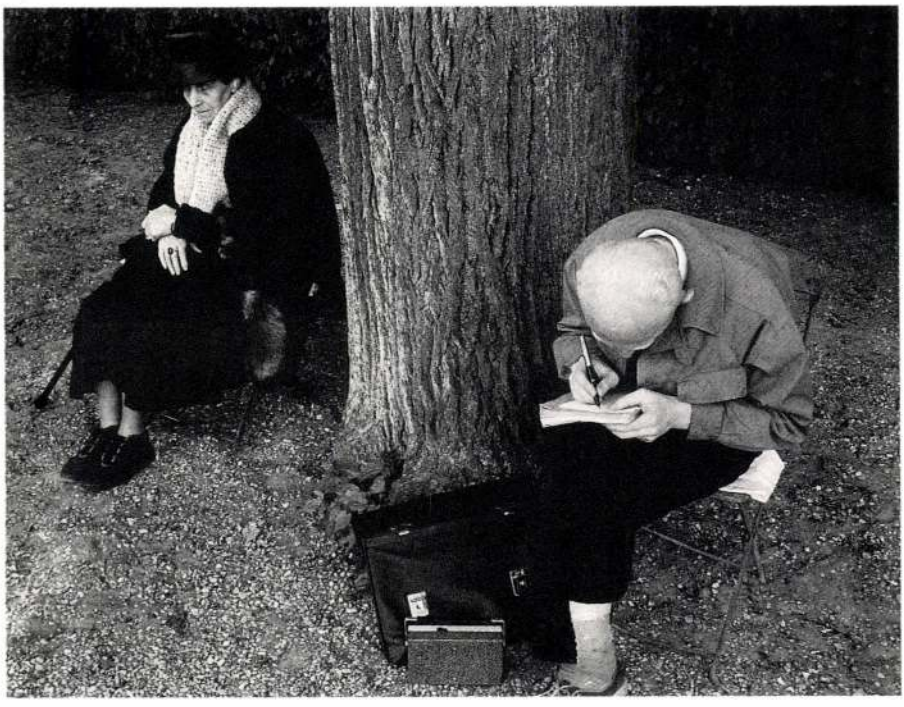

Karol Kállay BORN ON 26 APRIL, 1926 IN ČADCA, SLOVAKIA

"In 1937 – as recalled in his memoirs – I got a Zeiss-Ikonta 6x6 from my parents as a Christmas present, to make photos of family events. In fact, these were my very first documentary photos, just as the Frenchman Jacques-Henri Lartigue recorded all happenings in his family."
He got serious about photography with his Rolleiflex camera in 1940. One of his works won the first prize at the National Photo Show of 1942 in Bratislava. "We were having lunch when the radio announced the winner. My parents were just as happy and proud as myself. I guess this moment had determined my relationship to photography for a life."
In the same year, his works were already published by the Swiss magazine Camera. Between 1944 and 1948, he studied economics, although he was already determined to become a photographer. His role models are Robert Frank, Cartier-Bresson, William Klein and Bill Brandt. From the fifties, he set on his long travels around the world, and apart from neighbouring and Western European countries, he took photos in Japan, USA, Greece, Mexico, USSR, Albania, North-Korea and China. He published his first album in 1954, with title *Slovenské rieky* (Rivers of Slovakia), which was followed by an other twenty-seven in the years ahead, many of which won prizes at the Chechoslovak and Slovak "Beautiful Book" competition. He engaged in fashion photography in 1955. His first solo exhibition was organized in Bratislava, in 1956.
The year 1957 brought two prizes for him, from the magazine American Popular Photography. He is a member of the Swiss FIAP since 1970. In 1992 he was awarded with the title "Photographer of the Year" by the German edition of Geo magazine.
"For me, photography always meant the language by which I could express myself, by which I could draw an image of the world sorrounding me. I never tried to photograph dreams, nor imaginary things, only the reality, the one I saw and experienced throughout the years."

Kállay János

---

ozvos.

1586.–88. Krakó.

Arch. Ert. 1890. 581

Letisztázva

Kállay János

ötvös

(Janusz ~~Kaly~~ Kalaj).

Krakkóban van 1588-

ban.

Letisztázva

Arch. Ért. 1889. 244 l.

Kállay János, ötvös (Janusz Kalaj) Kétségtelenül magyar származású, aki a XVI. század utolsó negyedében vándorolt ki Lengyelországba. 1588-ban Krakkóban az ötvös céhbe való felvételéért folyamodott, miután azonban mesterremeket készíteni nem volt hajlandó, az ebből keletkezett perlekedésnek a czéh úgy vetett végett, hogy bepanaszolta ötvösünket a Királynál. A panasz eredményes volt, mert a Király leiratával utasította Kállayt, hogy mesterremeket mutassa be. Bár műveinek rá egyenes bizonyítékaink, mégis igen való-színű, hogy a remek bemutatása után Krakkóban telepedett meg, s haláláig állandóan ott működött. Fia, Mihály a XVII. században szintén Krakkói ötvös volt.

† (: lásd alább :)

---

5 Lepszy L. Magy. ötv. Lengyelországban. Arch. Ért. 1890. 58. l. —

5 Szádeczky Lajos. Magyar ötvösök Krakkóban. Arch. Ért. 1889. 244. l.

Kállay Kristóf gyűjtő

A gyógyszerészetért élt és küzdött

Fazekas Árpád

(Nyíregyháza) 1943. március 24-én halt meg Budapesten huszti *Dr. Gaál Endre*, aki egyik legsokoldalúbb tehetsége megyénknek. Országosan is jelentős volt gyógyszerészi, politikai és egyházi tevékenysége, s emellett mint ember is érdeklődésre tarthat számot.

Régi nemesi családból származott. Ősei eredetileg Máramarosban éltek, s csak az 1700-as évek végén költöztek Tiszabecsre. Gaál István, a huszti vár kapitánya 1649. június 4-én II. Rákóczi György fejedelemtől kapta nemességét (Erre utal az előnév.). Gaál Endre 1875. november 26-án született a tiszabecsi kúriában. Sárospatakon a Református Kollégiumban csak 6 gimnáziumot végzett, mert apjának korai halála miatt önálló életre kényszerült. Így lett *gyógyszertári gyakornok* Sátoraljaújhelyen. A *gyógyszerészi* diplomát 1903-ban Budapesten szerezte és 1906-ban avatták gyógyszerészdoktorrá. Az ezután megszerzett *jogi* képesítése nagy segítségére volt a közéleti szereplésben.

Eleinte Budapesten a Dr. Jármy-féle patikában dolgozott, s a gyógyszerész munkatársak (segédek, beosztott gyógyszerészek) *szociális érdekeiért* szóval és harcias cikkekben küzdött. Önálló patikáját 1908-ban nyitotta meg az Andrássy út—Bajza utca sarkán. Ezt a gyógyszertárat 1914-ben eladta, s bevonulva, *gyógyszerész hadnagyként* végig szolgálta a világháborút. Ezután Budán az Attila körút 51 szám alatti „Szentháromság" patika tulajdonosa volt 1923-ig, amikor e gyógyszertárát áthelyezte a Teréz körút 12. szám alá „Oktogon" névvel. Lényeges, hogy 1921–1936 között a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület és a Budapesti Gyógyszerész Testület elnöke volt. Ezen szervezetek „aranykora" az ő nevéhez fűződik: „Mikor Gaál az Egyesület elnöke lett az egyesületi vagyon 18 aranykorona volt... Ma (1930-ban!) az Egyesületnek háromemeletes sarokpalotája van Budapesten (VI. ker. Hegedűs Sándor u. 17), azonkívül gyönyörű könyvtára, pazar berendezésű irodái, fiú- és leányinternátusa, három vendégszobája... a

Huszti Dr. Gaál Endre ARCHÍV FELVÉTEL

Budapesti Gyógyszerész Testület saját székházhoz jutott az Aggteleki u. 8. sz. házzal." Nagy tekintélyét jelezte, hogy a New Jorki Gyógyszerészek Testülete *dísztaggá* választotta.

Megvette és szerkesztette a *Gyógyszerészi Értesítőt*, de rendszeresen írt még a következő lapokban: Pesti Hírlap, Pesti Napló, és Az Újság. Érthető tehát, hogy elnökévé választotta a Magyar Szakírók Országos Egyesülete is. Figyelemre méltó ezek után, hogy Koritsánszky Ottó, a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület ügyvezető igazgatója Fehérgyarmaton 1929. február 20-án egyebek között miként üdvözölte Dr. Gaál Endrét: „Jól tudjuk, s közelebbről tudom én, aki három évtizede látom a Te magasan ívelő pályafutásodat, hogy *közmunkád* nyomán mily sok áldásos eredmény fakad." Valóban, amibe belefogott, buzgó akaratával az sikeressé vált.

De ha eddig felsorolt érdemei nem is lettek volna, akkor is megőrizné Dr. Gaál Endre gyógyszerész nevét az a tény, hogy a gazdasági nehézségek közepette 1930-ban két hatalmas és díszes kötetben *megjelentette* Dr. Baradlai János — Bársony Elemér: *A magyarországi gyógyszerészet története. Az ősidőktől a mai napig* c. alapvető munkáját. (I. kötet: 433 old.; a II. kötetet: 712 old. és még 64 oldalnyi Arcképcsarnok 640 gyógyszerész arcképével), amelyhez még emelkedett hangú *Előszót* is írt.

Meghatározta *politikai pályafutását*, hogy nagyatádi Szabó István (1863–1924) földművelésügyi miniszter baráti köréhez tartozott, s részt vett a *Kisgazda Párt* megalapításában. Saját költségén jelentette meg „A Kisgazda" c. lapot. Még 1920-ban a Népjóléti Minisztérium *államtitkára* lett, majd 1921–26 között a Tisza-Szamosközi Ármentesítő Társulat kormánybiztosa. Szűkebb pátriája, Fehérgyarmat 1920-tól kezdve 3 ízben választotta meg *országgyűlési képviselőnek*, majd Fehérgyarmat *díszpolgára* is lett. Az Interparlamentáris Unió tagjaként beutazta a világot, s az egyes országokban a gyógyszerészet terén szerzett tapasztalatokat a *Gyógyszerészek Lapjában sorozatosan ismertette*.

Meghatározó momentum volt az életében *református* vallásossága. A Tiszántúli Református Egyházkerület 1928-ban *tanácsbírójává* választotta, majd 1929. február 20-án fényes ünnepség keretében iktatták be Fehérgyarmaton a Szatmári Református Egyházmegye *gondnoki* tisztébe. A 300 terítékes díszebéden ott volt Dr. Balthazár Dezső debreceni püspök is. *Emlékfüzet* címen erről 120 oldalas díszes könyvet jelentettek meg Tóth Sándor (Nábrád) egyházmegyei lelkészi aljegyző avatott szerkesztésében. Szülőfalujában Dr. Gaál Endre már évekkel ezelőtt ellátta az *egyházközségi főgondnoki* teendőket. Kötelességének érezte az állandó *adakozást*. Református felfogását így foglalta össze: „Türelmes vagyok a végtelenségig azokkal szemben is, akik nem az én utamat járják és megértő és várakozó türelemmel vagyok azok iránt is, akik *rajongó hitemért* esetleg kinevètnek". Mint sikeres és gazdag ember szerette a szépet, a művészeteket. A fővárosban, a Rökk Szilárd utcában pompás háza volt, benne értékes *szobrok, festmények* (Munkácsi, Szinnyei-Merse, Benczúr, Feszty, Csók, Karlovszky, Rudnai stb.) A tiszabecsi ősi *kúriát* is rendbe tette, híres volt itteni kertje, szép rózsáival és kőszobrairól. Gondnoki beiktatásakor Fehérgyarmaton a hölgyvendégek 1-1 élő csokrot kaptak tőle a tiszabecsi télikert februári virágaiból. A fehérgyarmati Kossuth-parkban ma is látható néhány odakerült *kőszobor*, amelyeket 1983-ban Fodor Zoltán kőfaragó mester restaurált.

Az elmondottak alapján is nehéz lenne megmondani, hogy tulajdonképpen ki illetve mi is volt Dr. Gaál Endre? Önmagáról így vallott: „Akármilyen munkakörbe állított is az élet vagy fog állítani, én a *gyógyszerészi* pályához mindig hű voltam és mindig hű leszek és mindig közétek tartozónak érzem magamat." Az is tény, hogy a régi rómaiakhoz hasonlóan Ő is mindig a *szülőföld*, Tiszabecs elismerését tartotta a legbecsesebbnek. Illő azért is, hogy 50 évvel halála után legalább Szabolcs-Szatmár-Bereg megye közönsége ne feledkezzék meg a letűnt rendszer által annyira agyonhallgatott nagy Fiáról.

Petkes József: Ruszin falu

Közbeszólás

Tettek ideje

Angyal Sándor

Olvasom és mélységesen egyetértek a megállapítással: „...Súlyos következményekkel járhat, ha tovább nő a szakadék a keleti és a nyugati országrészek fejlődése között". Ezek a szavak a kereszténydemokraták vezetőinek legutóbbi nyíregyházi sajtótájékoztatóján hangzottak el, s több okból is alkalmasak továbbgondolásra.

Vélhetően a legtöbb kérdést a kereszténydemokraták is az egyre nagyobb feszültséget okozó munkanélküliséggel összefüggésben kapták. Másrészt, aligha fordulhat meg egy politikus az országnak ebben a szegletében, hogy kikerülhetné az állás nélkül maradtak itt legnépesebb táborának kiáltását. Mert igaz: megyénkben messze az országos átlag fölött van a munkanélküliségráta, s itt van a legkisebb remény arra, hogy ez a kétes elsőség változna.

Ehhez kapcsolódik, hogy a foglalkoztatás társadalmi súlyosságára való tekintettel az országgyűlés korábban kötelezte a kormányt, adjon számot az e téren végzett munkájáról és elképzeléseiről. Ennek megfelelően tárgyalta a kabinet nemrég az illetékes miniszteri értékelést. Ebből a már jól ismert tények még világosabban tűnnek elő, s fogalmazódik meg a végső érv: „A munkaerőpiaci helyzet romlása és a foglalkoztatási feszültségek súlyának megfelelő kezelése a gazdaságpolitikában a foglalkoztatási szempontok fokozottabb érvényesítését igényli." Kissé cirkalmas a fenti idézet, amely egyúttal azt is jelzi, hogy az ügy „kezelése" korántsem olyan egyszerű, mint sokan hinnék, vagy szeretnék.

Hiszen ha csupán arra gondolok, hogy a munkanélküliség mindenkor a gazdasági helyzet alakulásának következménye, akkor már is kitűnik: e téren látványos javulás aligha képzelhető el. Mindez jottányival sem kisebbíti azt a kiemelt figyelmet, amit a kormány most a munkanélküliségre kíván fordítani, remélhetőleg már nem csak a szavak szintjén, hanem tettek sorozatával.

Mostanra már egyértelműé vált, amiről korábban — a normatívák istenítésével — gondolni sem akartak; arra tudniillik, hogy kiemelt támogatásba kell részesíteni a hátrányos helyzetű munkaerőpiaci csoportokat. E tekintetben aligha előzi meg az ország bármelyik része Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét, ahol nagyon is szükség van egy korszerű, hatékony befektetés-ösztönzési rendszer meghonosítására. Magyarán szólva: élvezzenek előnyt, akik itt akarnak munkahelyet teremteni, hasonlóképpen részesítsék kedvezményben az infrastruktúrát fejlesztőket, mert — hogy csak ezt a kettőt említsük — ilyen intézkedések nélkül legfeljebb a kívánalom szintjén marad és nem lesz több részvétnyilvánításnál az egész foglalkoztatásbővítés; bizonyára kormánykörökben sem gondolják komolyan — és főleg nem célként — hogy a tankötelezettség meghoszszabbítása majdan érezhetően enyhíti a munkanélküliek körét. Átmenetileg igen, de végérvényesen nem.

Már egymillió munkanélküliről rebesgetnek, amely, ha nem is olyan sokára bekövetkezik, ebből a mi megyénk részesedése a mostaninál is nagyobb mértékű lehet. Ajánljuk ezt a kormány figyelmébe.

Tesszük ezt azért is, mert az ide juttatott milliókat nemcsak megbecsülik, de meg is sokszorozzák a rászoruló tízezrek, akik átmenetileg(?) a perifériára kerültek.

Vagyonfelügyelők

Meg kell vallanom, csőd ügyekben nem tartozom a legtájékozottabbak közé. Annyit azonban tudok, hogy miközben szaporodik a csődbe jutó cégek száma, sokan nem értik, miért engednek a vállalatoknak ilyen menekülési lehetőséget. A képlet egyszerű: ha már összecsapnak a fejünk fölött a hullámok, csődöt jelentünk, aztán majd elrendeződnek valahogy a dolgok.

Szerencsére kormányszinten is felfigyeltek erre, s a parlament sem késlekedett sokat a rendteremtéssel: az idei év január elsején hatályba lépett a csődtörvény, amelynek első tapasztalatait máris mérlegre tették a miniszterek. Kiderült, hogy a törvény eredeti céljai érvényesülését jobban szolgáló módosításokra is szükség van, mégpedig halaszthatatlanul.

Ezek közül a módosítások közül csupán egyet szeretnék a Tisztelt Olvasók figyelmébe ajánlani. A javaslat szerint a jövőben a csőd önkéntes bejelentéséhez a gazdálkodó szervezet hitelezőinek előzetes bizalmi szavazását kell kikérni, s annak csak akkor van helye, ha a hitelezők a törvényben meghatározott százaléka előzetesen is jóvá hagyja e szándékot. Nem kétséges a cél: reális lehetőséget teremteni az újjászervezéshez. Ezzel függ össze, hogy a bíróság a csőd közzétételével egyidejűleg hivatalból rendelné ki a vagyonfelügyelőt, aki a moratórium ideje alatt a törvényességet képviseli, megakadályozza a vagyonkimentésre és a hitelezők egymással szembeni kijátszására irányuló törekvéseket.

Különösen ez az utóbbi kitétel nyerte meg a tetszésemet, hiszen szívfájdalom nélkül aligha lehet végignézni, hogy miként herdálják el a tűzhöz közel lévők a csőd szélére jutott cégek értékeit, s hogy milyen gátlástalan tülekedés folyik egymás kijátszására a hitelezők körében. Üdvözlendő ez a kormányszándék, bár már korábban is határt szabott volna a vállalatok kirablásának. Erre pedig jócskán akadt példa.

Múzsák, ha találkoznak

Petkes József: Napraforgó

Utassy József:

Szemem tábortüzénél

Vagyok, aki vagyok.

Nagy két szemem
tábortüzénél
ragyog, aki ragyog.

De csak az lobogjon,
de csak az ragyogjon,
ha kinek énnélkülem is
ragyognia van ok!

Vagyok, aki vagyok.

Agyam dzsungelében
sejtelem,
köd, titok.

Ám én a nagyfényű
fagyban,
fönn,
a csillagos magasban is,
árvácskát nyitok.

Vagyok, aki vagyok.

Öreg,
magányos,
őszezüst ember,

kinek megmosta lábát
a Tenger,
kinek megmosta lábát
A TENGER.

A pillanat művészete

Budapest (MTI – Press) — Két fotótörténeti jelentőségű kiállítás hozza lázba ilyenkor tavasszal, immár évek óta a hivatásos és amatőr fényképészeket, a fotóművészeket és a sajtóban dolgozó fotóriportereket. Mindkét tárlat a Budapesti Tavaszi Fesztivál eseménye, s mindkettőnek a Legújabbkori Történeti Múzeum ad helyet a Budavári Palota A épületében április 18-ig.

A fotó iránt érdeklődő olvasók bizonyára rájöttek már, hogy a World Press Photó és a Sajtófotó '92 című kiállításokról van szó. S ami közös bennük, az nem más, mint a tulajdonképpeni műfaji összecsengés, maga a fotóriporter. Amelyet a világ 75 országában készített ezerhatszáz fotós, s amelyet Magyarországról is 77 alkotó neve fémjelez.

Megörökítették a fotósok a világeseményeket és — történéseket. Háborúkat és természeti katasztrófákat, születéseket és sokféle halált. Tragikus eseményeket és derűs pillanatokat.

Építést és rombolást, hivatalos protokollt, báli forgatagot, munkás hétköznapokat, és a művészetek átszellemült pillanatait. Megjelenik a képeken a természet és környezet szenynyezése és védelme. A munkanélküliség, a faji és etnikai ellentétek durva megnyilatkozása, a menekültáradat. Aztán olimpiai sikerek, és falusi football mérkőzések. Egy gyár megszűnésének pillanatai, sztrájk, kocsmai verekedés, egy női börtön, egy papnevelde, négyesikrek, parlamenti csendéletek, íróportrék, éneklő ifjúság.

S éppen ebben, a tények, események, divatok és jelenségek megörökítésében rejlik történeti, fotótörténeti jelentőségük is. Az eljövendő korok emberének mindennél beszédesebben és tárgyilagosan vallanak majd a sajtófotók.

A World Press Photo kiállítása 175 színes fényképét éppen százszor ekkora mezőnyből, azaz 17 887 pályázó mű közül választották ki. A Sajtófotó '92 magyar kiállítói 1237 fotót küldtek be, s ezek közül 190 látható most a múzeum falai között.

Míg a nemzetközi kiállítás 1991 eseményeit eleveníti fel, a hazai bemutató 1992-ről szól. A World Press Photo kiállítás már bejárta a világot. Harminc ország közönsége láthatta a tartalmilag és technikailag magas szintű alkotásokat.

Kállay Kristóf gazdag ajándéka

Lakatos Sarolta muzeológus

Nyíregyháza — Megyénk históriájának a honfoglalás korától fontos szereplői, alakítói voltak a *Kállay-család* felmenői: főszolgabírók, alispánok, főispánok, országgyűlési képviselők hosszú sora, tevékenységük a tanúbizonysága ennek. A közélet színpadán minden korban ott találjuk a Kállayakat, közülük többen az országos nagypolitika fontos tisztségeket betöltő, jeles alakjai voltak. Korunkban sem szakadt meg e folyamat, elég, ha éppen *dr. Kállay Miklós* és fia, *dr. Kállay Kristóf* életművére gondolunk. Kállay Miklós 7 éven át volt vármegyénk főispánja, 1929-től államtitkári, miniszteri, 1942-től hazánk német megszállásáig pedig a miniszterelnöki funkciót töltötte be.

Dr. Kállay Kristóf életpályáját a Külügyminisztérium Sajtóosztályán, majd édesapja Miniszterelnöki Hivatalában kezdte segédtitkárként. Az 1944-45-ös történések után, 30 éves korában, 1946. április 16-án éjjel lépte át a határt. Azóta Rómában él, de magyar állampolgárságáról sohasem mondott le. Felesége, a Sík Sándor-irodalmi díjas (1978) *Vásárhelyi Vera* írónő igazi élletársként segítette az új otthon megteremtésében, hazafiságának megőrzésében. Szülőföldjéről való távozás után az Európai Állattenyésztők Szövetségénél (1951. főtitkár), az ENSZ Mezőgazdasági és Élelmezési Szervezeténél (FAO Állattenyésztési Főosztály vezetője 1979) agrár szakemberként dolgozott, emellett több afrikai országban szakértőként működött.

Dr. Kállay Kristóf munkája szervesen összefonódik a *Szuverén Máltai Lovagrend* jelenkori történetével. A Magyarországi Máltai Lovagok Szövetsége (a rend nemzeti szövetsége) Budapesten 1928-ban alakult újjá, de 1945 után a szervezet megszűntette hazai tevékenységét. Újbóli működésüket 1954. február 6-án Rómában, az olasz lovagok római székházában megtartott ünnepi szentmisével kezdték meg. Dr. Kállay Kristóf 1969-től a — jelenleg még — Rómában székelő Magyar Szövetség elnöke, egyidejűleg a Szuverén Máltai Lovagrend szentszéki nagykövete.

Kállay Kristóf a hazájától távol töltött 45 év alatt jelentős *gyűjtő és vásárló tevékenységet* fejtett ki. 1988-ban pedig szülővárosához, Nyíregyházához fűződő érzéseit, kötődését kifejezendő, hazahozta nagyértékű könyv-, rendjel-, oklevél-, festmény- és viseleti gyűjteményét, amelynek kezelésével a nyíregyházi Jósa András Múzeumuot bízta meg. Az általa létrehozott *Kállay-gyűjteményt* azóta is folyamatosan gyarapítja azzal a nem titkolt szándékkal — amelyet dr. Németh Péter megyei múzeumigazgatóval már 1987 óta tervezgetnek — hogy megteremti a *Nyíregyházi Athaeneum* alapjait. Sikerült más, Rómában élő (élt) barátját is megnyernie az ügynek, így ma a Kállay-gyűjtemény különböző kollekcióiban a saját tulajdonából származó tárgyakon túl megtalálhatók bárcziházi *Bárczy István* volt államtitkár, báró altorjai *Apor Gábor* rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter, gróf *pallavicini Hubert* őrgróf, dr. *Papp Géza*, sir *Frederic és Oliver Duncan* angol diplomaták személyes tárgyai, vagy a családi könyvtárukból származó könyvek és kiadványok is. Az adományozókat Kállay Kristóf gyűjtő és szervező munkáján túl a hazaszeretet, a barátság, a római hosszú emigrációs évek és a Szuverén Máltai Lovagrend köti össze.

Kállay Kristóf nemes elhatározásában méltó partnert talált *Nyíregyháza Város Közgyűlésében:* az 1992 szeptemberi döntésükkel a belvárosban, a Széchenyi út 1. szám alatt (Nyírvízpalota II. emeletén) egy közel 200 nm-es helyiséget biztosítottak a gyűjtemény elhelyezésére. *1993. március 10-én* pedig *dr. Kállay Kristóf* és *Mádi Zoltán* polgármester ünnepélyes keretek között hivatalosan is átadta *dr. Németh Péter* megyei múzeumigazgatónak a múzeum új közgyűjteményi egységét.

A Kállay-gyűjtemény többféle kollekcióból áll, amelyek közül értékrendben a *könyv- és a rendjel-, kitüntetési adományról* külön is szólni szükséges.

A 33 féle rendjel, kitüntetés között számos ritka kincs van, amely jelenleg más hazai közgyűjteményben nem található meg. Így pl. az 1429-ben alapított *Aranygyapjas Rend* vörös szalagos rendjelvénye, a Mária Terézia által 1764-ben alapított *Magyar királyi Szent István Rend* nagykeresztje és csillaga, a vatikáni Nagy Szent Gergely Rend, valamint a Szent Szilveszter Rend nagykeresztje és csillaga, vagy a brazil Dél-Kereszt Rend, az argentin Májusi Érdemrend, a perui Nap Rend, a salvadori Jose Matias Delgado Rend, a horvát Zvonimir Király Koronája Rend stb. legmagasabb fokozatai.

A 7000 leltári egységet számláló könyvállomány valóságos kincsesbányát jelent a kutatók számára, jelentős hazai (és külföldi) kultúrtörténeti értéknek minősíthető. Nem valószínű, hogy ilyen egységben és összetételben hazai közgyűjteményben máshol megtalálhatók lennének a gyűjteményben lévő könyvek és kiadványok. Az adománnyal 15 ősnyomtatványt is átvettünk, e könyveket 1585–1714 között nyomtatták (pl. Ovidius: Methamorfosis, Marcus Tullins Cicero: A hivatalos teendőkről). Megtalálhatók a világirodalom klasszikusainak (köztük több magyar írónak, költőnek, pl.: Babits, Illyés Gyula) művei világnyelveken: a magyar irodalom klasszikusainak, a kortárs magyar (és külföldi) irodalomnak, valamint a napjainkban igen keresett magyar emigrációs irodalomnak nagyszámú könyve és kiadványa részben magyar, részben idegen nyelven.

Az 1945 utáni Magyarországról, Kelet-Európáról, a volt Szovjetunióról, 1956-ról stb. szóló történelmi, politikai, közgazdasági könyvek is bizonyára érdeklődésre tartanak majd számot.

Sok az első kiadású, a szerző által dedikált mű, külön értéket képviselnek a számozott példányú könyvek és a nem kis számú kéziratok, különlenyomatok, hasonlóan az adományozók ex librisével ellátott könyvek.

A könyvadomány egyik kuriózumát az *emigrációs irodalom* adja. Az óhazában minden zsigerükkel kötődő írók, költők (a művek tartalmán túl a dedikációk is bizonyítékai ennek) fájdalmasan szép verseitől, a regényektől, az irodalomtörténeti és történelmi, politikai témájú munkákig szinte minden műfajt, témát és tudományágat felölelnek az egyes könyvek, kiadványok. Így kézbevehetjük pl. Csiky Ágnes Mária, Fáy Ferenc, Gömöri György, Horváth Elemér, Saáry Éva, Tűz Tamás stb. verseskötetei, vagy Fáj Attila, Wagner Lilla, Kabdebó Tamás, Várady Imre stb. számos irodalomtörténeti munkáját, tanulmányát. Megtalálható a gyűjteményben Cs. Szabó László, Márai Sándor, Illyés Gyula, Karinthy Ferenc stb. szinte valamennyi munkája — és dr. Papp Géza, Vásárhelyi Vera és Kállay Kristóf részére szóló meleghangú dedikációkkal.

Végezetül szeretném tolmácsolni *Kállay Kristóf* úrnak az 1993. március 10-i átadó ünnepségen elhangzott *üzenetét városunk ifjúságához*. Amikor 1946-ban hazája elhagyására kényszerült, üres zsebbel, csak néhány személyes holmival távozott el. Legnagyobb vagyonát a diplomái és az idegen nyelvek ismerete jelentette számára.

Ez volt az a tőke, amelyre új életét alapozni tudta, és ma már sikeres életpályát mondhat magáénak. Szándékosan vásárolt, gyűjtött és vásárol ma is idegen nyelvű könyveket a Kállay-gyűjtemény számára (a könyvadomány közel 70 százaléka angol, német, olasz és francia nyelvű). Szeretné elősegíteni, hogy Nyíregyháza város ifjúsága minél több idegen nyelvet tanulhasson, hogy a fiatal szakemberek megismerhessék az idegen nyelvű szakkönyveket. *„Üzenem nekik, hogy tanuljanak minél több nyelvet, mert a nyelvek segítségével válhatnak teljes emberré. Az életem a bizonyítéka az idegen nyelvekben rejlő hatalmas vagyonnak..."*

Cecília, aki most Ágnes

Most sietnem kell ismét dr. Szép Ágnessé válni

Rajk András

Budapest (MTI-Press) — *Esztergályos Cecília* új és új meglepetést szerez. Huzamosan azzal, hogy dr. Szép Ágnesként fogalommá vált a televízió *Família Kft.* családjának lelkeként. Az utóbbi hetekben azzal, hogy ugyanott 50. születésnapját ünnepelték — és bevallottan a valóságban is annyi; azután azzal, hogy a *Fekete-fehér revü*-ben (ugyancsak a Tv2-ben) a minap milyen ragyogóan táncolt. A fiatalok közül alighanem többen csodálkoznak ezen. Esetleg nem tudják, hogy Esztergályos eredetileg a Pécsi Balett balerinája volt.

— No, most legalább megtudták — mondja a művésznő. — Nagyon örülnék, ha máskor is gondolnának rám táncos feladatoknál, amíg még aktuális. Igyekszem magamat minél jobb kondícióban tartani, a torna máig életem szerves része.

Esztergályos Cecília nem tagadja a korát — pedig, mint e fotó is bizonyítja — tehetné MTI-PRESS

— Ön táncos — és színészi adottságain túl íráskészségét is bizonyította *Adj békét uram!* című önéletrajzi jellegű könyvével, hat éve. Ilyen korán nem szoktak ilyesmit írni.

— Talán, ha drága édesanyám meg nem hal, én is később fogtam volna hozzá.

— A közelmúltban új szerepkörben találkozhattak önnel sokan az orvosok bálján.

— Talán orvos édesapámnak köszönhetem, hogy meghívtak amolyan háziasszonynak. S az újságírók báljára is hasonló minőségben. A partnerem Antal Imre volt. Miután én korábban táncosnő voltam, ő pedig zongoraművész, igazán testreszabott feladatot kaptunk. Mindig örülök, ha hívnak, minden fajta szereplésben van valami szép. Vagy legalábbis azzá tehető.

— A közönség bizonyára boldogan látná ismét színpadon.

— Elhiheti, én is magamat. Persze a Família Kft. igen nagy lekötöttség, bizonyos egyeztetési nehézségeket is okoz e tekintetben, ezek azonban áthidalhatók. Boldogan megyek, ha hívnak. Ez talán végszónak is jó. Mert most sietnem kell ismét dr. Szép Ágnessé válni, vagy ha így jobban tetszik: „éd's-anyává".

Hiány

Bólya Péter

Budapest (MTI-Press) — *Hallgatom a híres amerikai, Roy Orbison lemezét, s hangja hallatán sorsa jut eszembe...*

Vajon én, B. P., hogy' és miként gondolkoztam volna, ha ő lettem volna ott, a helyében.

Hát... Elsőbb úgy: Miért van ez így? Miért sújt egyes embereket a pokol minden súlya, épp azokat, akik adni akarnak, nem lopni, csalni, ölni?

Aztán emlékezném. Karrierem jól indult, siker sikerre, pénz, hírnév, szerelem... Aztán a sötét fátum vagy mi iszonyatos pofonokkal talált el, feleségem motorbaleset következtében meghalt, nem sokkal ezután házam kigyulladt és leégett, benne két gyermekem...

És mégis tovább csináltam. Énekeltem, milliók örömére, fekete szemüvegem mögé rejtve örök, emberfeletti fájdalmamat — talán csak néhány dalomban érződik ez —, hisz' azért ember az ember, művész a művész, hogy túléljen, és hitét az életben énekével, szobraival, képeivel, írásaival bizonyítsa...

Kállay Kristóf gyüjt.

LAKATOS Sarolta: A Kállay-gyüjtemény. = Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle, 27, 1992, 4. 518-532. ill.

kitüntetések

tal az általa na-
vett mondani-

gi zsidó motí-
fontosabb ele-
tanításának ké-
zésének mély-
k.
sdöntőnek tar-
, mert a már
talált új festői
égében itt lát-
állítás szól ne-
szól nagyon
alkotónak. Az
hogyan tovább-

ítás megnyitó-
riában, 1992.

ZER FRIGYES

Itáliai frottázsok

Polgár Csaba kiállítása

Az utazó, ha teheti, összegyűjti az élményeinek helyszínén talált tárgyakat, és igyekszik azokat minél hívebben archiválni, hogy emlékezetének kopását a későbbiekben korrigálhassa. Ha az utazó ráadásul még művész is, akkor általában pontos leírást, vázlatokat, rajzokat készít az őt megkapó dolgokról későbbi feldolgozás, továbbgondolás reményében.

A modern művészet — s benne az alkotó — viszont a dolgok épp így létére kérdez rá egy sajátos közvetítés segítségével. Természetesen a progresszív irányzatok számos változata él a „megtervezettség mérnö-

KÁLLAY Kristóf gyüjteméyn

LAKATOS Sarolta: A Kállay-gyűjteményről. = Szabplcs-Szatmár-Beregi Szemle, 27,1992,4. 518-532.ill.

iparm.érem.ált.--

K-9815
Sebastiano Ricci

K-9831

K-9832

K-9880

K-9890

K-9894

Kállay Kristóf gyűjtő

nyekre emlékező élőknek, az utódoknak még tegnapinak tűnik a 45 évvel ezelőtt bekövetkezett kegyetlen sorsforduló.

JEGYZETEK

1. **Slovenské Národné Noviny** 32 (11 augusta 1992)
2. Uo.
3. **Slovenské Národné Noviny** 35 (1 septembra 1992)
4. **Juraj Zvara:** A magyar nemzetiségi kérdés megoldása Szlovákiában (Vydavatel'stvo politickej literatúry) Politikai Könyvkiadó, Bratislava—Pozsony, 1965
5. Uo.
6. **Hét** 1992/27 (Pozsony)
7. **Juraj Zvara:** i. m.
8. **Slovenské Národné Noviny** 31 (4 augusta 1992)
9. Zahraniční Slováci a materinský jazyk (Matica slovenská, 1990)
10. **Ján Bobák:** Výmena obyvatel'stva medzi Ceskoslovenskom a Mad'arskom (1946—1948) **Slováci v Zahraničí** 8, Matica slovenská, Martin, 1982
11. **Juraj Zvara:** i. m.
12. **Slovenské Národné Noviny** 3 (21 januára 1992)
13. **Ján Bobák:** i. m.
14. Zahraniční Slováci...
15. **Duba Gyula:** Vajúdó parasztvilág. Madách, Bratislava, 1974
16. Uo.
17. **Juraj Zvara:** i. m.
18. Mi vár a magyarokra Szlovákiában? — Interjú Janics Kálmán történésszel. **Kelet-Magyarország,** 1992. augusztus 3.

LAKATOS SAROLTA:

A Kállay-gyűjteményről

Nyíregyháza város szülötte, *dr. Kállay Kristóf* 1988-ban nagy értékű adományával gyarapította a nyíregyházi Jósa András Múzeum közgyűjteményét. Nemes elhatározását családi indíttatása, egész eddigi munkássága, életfilozófiája motiválta, melynek középpontjában az Isten, a Haza, a Haladás szolgálata áll. A tudós családkutatók tollából ismerjük, hogy a Kállay család minden korban adott jeles férfiúkat, fontos tisztségeket betöltő hazafiakat a helyi és az országos nagypolitika számára: az 1214 táján élt Ubul de genere Balogsemjén két fiától, Mihály és Egyed comes-től,[1] vagy a mohácsi ütközetben vitézül harcoló kiskállói *Vitéz János* szörényi bántól a tudós *Kállay Benjaminig*, aki Bosznia-Hercegovina kormányzója és 1882-ben közös pénzügyminiszter,[2] vagy az édesapáig, a nagy műveltségű, európai látókörű *Kállay Miklós* miniszterelnökig. Jelen korunkban sem szakadt meg e folyamat, elég, ha éppen dr. Kállay Kristóf életművére gondolunk.

Kállay Kristóf iskoláit Nagykállóban, Bécsben és Lille-ben végezte. Életpályáját a Külügyminisztérium sajtóosztályán, majd édesapja miniszterelnöki hivatalában kezdte segédtitkárként. A nyilas hatalomátvételt követően rejtőzködnie kellett, az 1944/45-ös történések után pedig 30 éves korában, 1946. áp-

* Nyíregyháza város Közgyűlése 212/1992. (IX. 21.) sz. határozatával a folyamatosan gyarapodó gyűjtemény ideiglenes elhelyezésére a Széchenyi u. 2. (volt Nyírvíz-palota) alatt 170 m²-es helyiséget biztosított. E nemes gesztusért fogadják a Jósa András Múzeum elismerését.

ború utáni szociális helyzet a jobb életforma felé vonzotta a nincsteleneket, a kevés földdel, a gyenge minőségű lakással rendelkezőket. Ezt látszik megerősíteni *Szűcs Gyula* egykori kirendeltségvezető-helyettes az Országos Földhivatalnak 1947. szeptember 19-én írt levelében, melyben egy volt és áttelepült nyíregyházi lakos visszahagyott ingatlana iránti igényre így válaszolt: *„...a kérelem teljesítését a magam részéről nem javaslom, mert Nyíregyháza környékén a betelepítésre alkalmas házak száma lényegesen kevesebb, mint ahány szlovák háztulajdonos ténylegesen kitelepült".* Gyakori volt az olyan eset, amikor a kitelepült városi házában főbérlő lakó maradt, akivel a betelepített még évekig kénytelen volt egy fedél alatt élni.

A történelem egy részét a levéltárakba zárták, mert az események dokumentumai igen fontosak, de maguk az emberi sorsok is beszorultak az archívumok iratainak lapjaira. Az 1947/48-as lakosságcsere mindkét részről okozott gondot, bánatot, sérelmet, tragédiát. Az ún. „önkéntesség" fönnállott ugyan, de a hozzá vezető út már egyoldalú ráhatás volt: a szociális bajokra hivatkozva „nemzettudatot" csikartak ki azzal, hogy *„ősei földjére tér vissza"*, és szlováknak vallotta magát olyan is, aki még a helyi nyelvjárást sem ismerte.

Duba Gyula a jelzett regényében „Betelepültek" címmel írt egy fejezetet a Garam menti szülőfalujában megjelent ismeretlenekről: *„A faluban új arcok, nyírségi tájszólással ejtett magyar szó és a miénktől eltérő népi kultúra és erkölcs jelent meg. A gazdaházakba a nyíregyházi települések és „bokrok" lakói, a szőlők és a tanyavilág tirpák népe költözött... Aztán a magyar mondatok közé kevert, furcsán kiejtett szlovák szavakkal és szlovákosan ragozott magyar kifejezésekkel töltötték meg beszédjüket az idősebbek... Még nem ismertük egymást, de már tudtuk, hogy ezután együtt fogunk élni... S ... az ösztöneink legmélyén éreztük, hogy az idő haladtával egy temetőbe temetjük el halottainkat, közös földbe temetkezünk".*[16]

Volt olyan, akit a hite vezérelt át, pedig önkéntes jelentkezése ellenére sírva hagyta el házát, tanyaudvarát, de Teremtője éppen Léva környékén jelölte ki számára az „ígéret földjét" — ezért belenyugodott sorsába. Egy szlovák történész is utal arra írásában, hogy miért nem értette meg a CsÁB *„...azt a körülményt, hogy az áttelepülésre jelentkezett szlovákok egy része nem volt hajlandó elhagyni Magyarországot... Pedig... az indítóokok nem is voltak olyan érthetetlenek. A csereakciókor túlbecsülték a magyarországi szlovákok nemzeti öntudatát, nem látták, hogy a sokévi magyarországi tartózkodás folyamán összenőttek az ottani néppel, hogy a magyarországi szlovákság elsősorban szociális érdekeit tartotta szem előtt, nem pedig a nemzeti érdekeket. Márpedig a lakosságcsere nemzeti jelszavakból indult ki".*[17]

A magyar Szlovákiában hontalan lett, nem tiltakozhatott, és mivel magyar volt, „háborús bűnös" lett, mennie kellett a politika és a hatalom által megjelölt transzporttal a ismeretlen új hazába, amely nem volt soha „ősei hona". Ennek ellenére a helyiek sokszor nem akarták elhinni, hogy nem önként jöttek ide a felvidékiek. Ehhez tudni szükséges még, hogy a teljes jogfosztottságba taszított, hontalan és „bűnös" népcsoportként kezelt szlovákiai magyarságot még erkölcsileg sem rehabilitálta a csehszlovák kormány, *„...senki sem hatálytalanította a kassai kormányprogramot, senki egy pardont nem mondott a kollektív bűnösség és a hontalanság éveiért, ráadásul a szlovák történetírás is elegánsan, szinte nyomtalanul elsiklik efölött.*[18]

Az a közös sors, amire az író hivatkozik, itt is kialakult a kiüldözöttek és a befogadók között, igaz, sokszor már csak az elmúlás által, de az esemé-

rilis 16-án éjjel átlépte a határt.[3] *Azóta Rómában él, de magyar állampolgárságáról sohasem mondott le. Szülőföldjéről való távozása után az Európai Állattenyésztők Szövetségénél (1951, főtitkár), az ENSZ Mezőgazdasági és Élelmezési Szervezeténél (FAO Állattenyésztési Főosztály vezetője 1979) agrárszakemberként dolgozott, emellett több afrikai országban működött szakértőként.*

Már az édesapa, Kállay Miklós is tagja volt az 1928-ban újjáalakult Magyarországi Máltai Lovagok Szövetségének,[4] Kállay Kristóf ma a rend magas tisztségeket, fontos közéleti szerepet betöltő lovagja: 1969-től a szövetség elnöke, egyidejűleg a Máltai Lovagrend szentszéki nagykövete.[5] A rendi öltözetén viselt, a nyolc evangéliumi boldogságot jelképező (Máté 5, 3—10.) nyolcszögletű máltai kereszt parancsai szerint él és dolgozik. Maga erről így vall: *„Máltai lovagnak lenni nagy megtiszteltetés. Nemes és szép tradíciók őrzése mellett a lovagi szellem megköveteli, hogy tettekkel tegyünk tanúságot arról, hogy a nemesi életideál nem üres formaság, hanem élő valóság. Ezért a Szövetség Tanácsa a felvételeknél szigorú megfontolást gyakorol, és megköveteli a jelöltektől, hogy azok jó magyarok, gyakorló katolikusok és önkéntes munkavállalásra készek legyenek."*[6] Ilyen élő valóság volt az 1956-os magyar forradalom hírére „Pro Hungaria" néven szervezett nagyszabású segélyakciójuk és a nyugatra menekülők végeláthatatlan sokaságának fogadása. Nemzeti összetartozásuk, hazafiságuk erősítése és kifejezése céljából építették újra a Rómában járó magyarokat is befogadó Szent István Zarándokházat (az elsőt Szt. István építtette, de 1776-ban lebontották), „Lehel Irodalmi Pályadíj"-at alapítottak[7] stb.

Kállay Kristóf a 45 év alatt jelentős gyűjtő- és vásárlói tevékenységet fejtett ki. Olyan könyveket, tárgyakat, okmányokat mentett saját birtokába, amelyek hazájával voltak kapcsolatosak. Közöttük számos egyedi darab található. 1988-ban Kállay úr — a szűkebb hazájához fűződő érzéseit, kötődését bizonyítandó — felajánlotta, átadta nagy értékű gyűjteményét, s ezért őt, mint a Jósa András Múzeum közgyűjteményének jelentős gyarapítóját is tisztelhetjük.

Elévülhetetlen érdemei vannak a Kállay Kristóffal történő kapcsolatfelvételtől (levélváltások, személyes találkozások) a gyűjtemény sorsának gondozásáig *dr. Németh Péter* megyei múzeumigazgatónak.

Alábbiakban Kállay Kristófnak az immár közkinccsé vált, igen értékes rendjel- és kitüntetés-adományát, és a közlemény adta lehetőségeken belül e gyűjtemény néhány darabját szeretnénk bemutatni. Most és itt kell szólnunk az erdélyi származású báró altorjai *Apor Gábor* (1889—1969) máltai nagykeresztes lovagról, aki Kállay Kristóf előtt, 1968—69-ben töltötte be a Magyarországi Máltai Lovagok Szövetségének elnöki tisztét,[8] és aki a Máltai Lovagrend kancellárja is volt. Apor báró rendjelei képezik az alapját a gyűjteménynek, amelyet *Sir Oliver Duncan* prágai angol követ (aki a római Szent István Zarándokház jótevőjeként is kifejezte a magyar nép iránti szimpátiáját) és Granito di Belmonte Gennaro érsek, volt apostoli nuncius rendjelei egészítenek ki.

A rendjelgyűjtemény bemutatása előtt szükségesnek tartjuk, hogy bár röviden, de mindenképpen szóljunk a rendek, rendjelek történetéről.

A középkori egyházi lovagrendek (Johannita, majd Máltai Lovagrend, Német Lovagrend stb.) hatalmi ellensúlyozására, egyidejűleg belső politikai céljaik elérésére hozták létre a központosításra törekvő uralkodók az udvari, világi lovagrendjeiket. Magyarországon az első udvari lovagrendnek a Róbert

Károly által 1326-ban létrehozott Szent György-rend (Miletes Sancti Georgii martiris) tekinthető,[9] *amelytől több hiteles forrással rendelkezünk a 15. század elején szerveződött, és szintén nem hosszú életű Sárkány-rendről. Statutumát Zsigmond magyar király 1408-ban fogadta el.*[10] *Bárczay Oszkár 1897-ben*[11] *így ír a rendről:* „A sárkányrend politikai okok és erők szülötte. Zsigmond 1408-ban még mindig nem érezte elég szilárdnak trónját. Királyi tekintélye érdekében szükségesnek látta, hogy mintegy szövetkezzék hatalmasabb alattvalóival s hiúságukat, hatalmuk és méltóságuk érzetét ilyen látható jellel elégítse ki, s őket testvéreivé tevén, magának lekötelezze. S az alapítólevél valóságos szövetséglevél a király és királyné és a főurak között — egymás érdekei, jogai, kívánságai elismerésére, védelmére." *A rend tagjai kölcsönösen kötelezték magukat egymást minden körülmények között támogatni, a rend alapszabályaiban foglaltakra esküt tenni, és* „nyilvánosan tartoztak jelvényüket hordani, hogy felismerhetők legyenek".[12] *A rend jelvénye a farkával a nyaka köré csavarodó arany sárkány volt, hátának fehér hasadékában vörös kereszttel, annak emlékére, amikor Szent György a szent kereszt segítségével legyőzte a sárkányt.*[13]

A Sárkány-rend statutuma is alátámasztja, hogy a középkori udvari lovagrendek valójában az uralkodók, illetve országuk legbefolyásosabb nemeseinek szűk körű, elit szövetségei voltak. Szövetségüket a nemesi őspróbával is igyekeztek minél zártabbá tenni. A politikai érdekek által determináltan a világi lovagrendek alapítása az idők folyamán mind általánosabb lett, az uralkodók körül sajátos lovagi társadalom szerveződött.

Az egyházi lovagrendekhez hasonlóan az udvari lovagrendek élén is a nagymester állt[14] *(itt az uralkodó személyében). A rendek többségének a politikai érdekeket, célokat kifejező külön rendi jelszava volt, amelyet az egyes rendeket megkülönböztető rendi öltözeten viselt rendjelvényeken, rendjeleken is megjelenítettek. A Sárkány-rendnél pl.* „Minden pénteken feketébe öltöztek a lovagok; a ki pedig ezt elmulasztotta, az Krisztus öt sebe emlékére öt misét volt köteles olvastatni. Ugyanúgy tett az is, a ki valamikor elfelejtette a rend jelvényét hordani."[15] *A statutumban, az alapszabályzatban nyert rögzítést a rend belső életének (a lovagi felvétel feltételrendszerétől a rendjelekig) szabályozása.*

A vallásháborúk, a török elleni harc időszakában, a 17—18. században, a többségében már abszolút hatalommal rendelkező uralkodók politikai érdeke, figyelme, a hadi érmek elismerésére irányult. Rangos katonai rendeket hoztak létre a nemesi származású tisztek megjutalmazására (pl. a francia Szent Lajos Katonai Rend, az orosz Szent András Rend). A 18. század második felében a katonai érdemrendek száma tovább nőtt — ekkor jött létre 1757-ben a Katonai Mária Terézia Rend —, és megjelentek a döntően még nemesi származáshoz kötött, de már nem katonai jellegű érdemrendek is. A 19. század az érdemrendek, kitüntetések általános elterjedésének, a kitüntetési rendszerek kiteljesedésének korszaka. Az uralkodók a régi patinás lovagrendeket is felújították (a nemesi őspróbákat eltörölték), jellegükben az érdemrendekhez közelítették. A mind több és differenciáltabb elismerési lehetőség érdekében egyre gyakoribbak lettek az 5—7 osztályú érdemrendek, s tulajdonképpen ezt szolgálta a különböző művészeti, irodalmi, tudományos stb. elismerési formák létrehozása is.

Az érdemet a közösség előtti látható jellel is el kell ismerni, illetve a jel viselhetőségét biztosítani szükséges. E funkciókat töltik be a rendjelek, kitün-

tetések, érmek, illetve a szalagok, kitűzők. Rendjelvényként a keresztet a legkülönbözőbb változatokban[16] *alkalmazták (eredeti, vallásos jelentésétől eltávolodva), és az érdem fokozatait jelölték velük: nagykereszt, középkereszt, lovagkereszt. A középpajzsokban az uralkodó, az állam címere, arcképek, mellképek, monogrammok, az éremképet értelmező vagy kiegészítő feliratok is helyet kaptak. A különböző fokozatok, osztályok rendjelei általában ugyanazok voltak, s csak nagyságban, méretben különböztek egymástól. A magasabb fokozatoknál gyakran alkalmazták a rendjel mellre tűzendő, kiegészítő jelvényeként a csillagot is, mint másik ősi jelképet. Kezdetben a rendjeleket arany rendi láncra függesztve viselték. A célszerűség azonban igen hamar a szalagon való viselési gyakorlatot tette általánossá. Később a szalag mérete, formája az egyes fokozatokat, osztályokat is kifejezésre juttatta: a széles, csípőig érő vállszalag a legmagasabb fokozat, a nyakszalag a középső, a mellszalag pedig az alacsonyabb fokozatok hordozója lett.*[17]

A drága és dekoratív ajándéknak is tekinthető rendjelek az erre specializálódott céhek, ötvösmesterek, éremkészítők munkái voltak, önálló művészeti alkotásnak is tekinthetők. A régebbi darabok aranyból, ezüstből vagy aranyozással készültek, harmonizáló színes zománcozással. A kitüntetések számának jelentős növekedése a gépiesített sorozatgyártásra való áttéréssel járt együtt, a fokozatokat anyaguk és megmunkálásuk minősége is jelezte.

A Kállay Kristóf adományában lévő rendjelek, kitüntetések, érmek térben 8 európai, 4 közép- és dél-amerikai országból származnak, 11 pedig magyarországi eredetű, illetve a Habsburg-birodalmi korszak időszakából való. Alapításuk éve 1429-től az 1950-es évekig terjed, az egyes kitüntetések az 1900-as évek elejétől 1958-ig kerültek átadásra. A gyűjtemény 3-féle rendjelből, érdemkeresztből és emlékéremből áll, több kitüntetésnél különböző fokozatokat, illetve típusokat is átvettünk. A gyűjtemény értékét az is mutatja, hogy az egyes kitüntetések nagy többsége az adott rend, érdemrend magasabb (I. vagy II.) fokozatai, a csillaggal.

Közleményünkben néhány magyarországi eredetű (beleértve a Monarchia időszakát is) rendjelet, kitüntetést szeretnénk bemutatni, és mindenekelőtt a kollekció egyik legértékesebb darabját, a *Magyar Királyi Szent István Rend nagykeresztjét a csillaggal* (1—3. kép). A Szent István Rendet 1764. május 5-én[18] alapította Mária Terézia, trónörökös fiának, Józsefnek római királlyá történt koronázása napján, a nemesi származásúak polgári érdemeinek megjutalmazására. 1764—1918 között a rendjelvényt összesen 1703 fő (ebből 591 külföldi) vehette át. A rend vitézei között találjuk megyei vonatkozásban a vajai Vay család több tagját, Lónyai Jánost és Kállay Benjamint. Az adományban lévő nagykeresztet a csillaggal Granito di Belmonte Gennaro érsek, apostoli nuncius 1911-ben kapta meg.[19]

A nagykereszt leírása: *nyolcszögletes, zölden zománcozott, arany szélekbe foglalt aranykereszt, középmezejében vörös zománcalapon zöld hármashalmon nyugvó nyitott aranykorona, tetején az ezüst apostoli kettős kereszt. A kettős kereszt jobb oldalán* M, *bal oldalán* T *betű van, Mária Terézia nevének kezdőbetűi. A pajzs körül fehér zománcalapon fekete betűkkel a rend jelszava olvasható:* PUBLICUM MERITORIUM PRAEMIUM *(= a vitézség, az érdem nyilvános díja). A kereszt a magyar koronán függ, amely az akkori kor szerint barokk stílű, eltér eredeti alakjától.*

A pajzs hátoldala fehér zománc, zöld tölgykoszorúval körülvéve. A koszo-

rún belül a STO. ST. RI. AP. *(= Szent István Apostoli Királynak) felirat van.*

A nagykereszt közepén sötétvörös, szélein zöld színű vállszalagon függ. Mérete:[20] *80×43 mm, anyaga: arany és zománc. Ltsz.: JAM KKGY 91. I. 30. 1.*

A nagykereszt csillagának leírása: *a nyolcágú áttört ezüstcsillagon elhelyezett kereszt képe megegyezik a nagykereszt előlapjával. Mérete: 90,5 mm, anyaga: arany, ezüst, zománc. Ltsz.: JAM KKGY 91. 1. 30. 3.*

A másik bemutatásra szánt darab a *Magyar Érdemrend I. osztályú keresztje a csillaggal* (4—6. kép). Magyarország kormányzója, Horthy Miklós, a haza szolgálatában szerzett érdemek elismeréséül 1922. június 14-én Magyar Érdemkeresztet alapított, amelynek elnevezését 1935. december 23-án Magyar Érdemrenddé változtatta.[21] A gyűjteményben lévő Magyar Érdemrend I. osztályú keresztje a csillaggal Sir Oliver Duncan tulajdona volt.

A kereszt leírása: *keskeny, sötét smaragdzöld zománcszegélyű, aranyszélű, fehér zománcú, a középpont felé összefutó szárú kereszt. A kör alakú éremfelületen a babérkoszorú övezte vörös zománc mezőben hármashalmon pihenő, nyitott koronából arany apostoli kettőskereszt nő ki. Hátoldalán a jelmondat:* SI DEUS PRO NOBIS, QUIS CONTRA NOS. 1922 *(= Ha Isten velünk, ki ellenünk. 1922). Egyszínű sötét smaragdzöld rozettás vállszalagon függ. A kereszt mérete: 56×51 mm, anyaga: ezüst, aranyozás, zománc. Ltsz.: JAM KKGY 91. 1. 26. 1.*

Az I. osztályú kereszt csillagának leírása: *nyolcsugarú ezüstcsillag, közepén az I. osztályú kereszt előlapjával. Mérete: 89 mm, anyaga ezüst, aranyozás, zománc. Ltsz.: JAM KKGY 91. 1. 26. 2.*

I. Ferenc József 1849. december 2-án, trónra lépésének első évfordulóján, *Ferenc József Rend-et* alapított.[22] 1850. február 16-án *Érdemkeresztet*[23] is létrehozott, amelyet a Ferenc József Rend szervezetéhez csatolt. Az érdemkeresztet a legkülönbözőbb polgári, gazdasági és kulturális érdemekért adományozták, mégpedig a Monarchia összes rendjelei közül a legnagyobb számban. A Kállay-adományban az érdemkereszt legmagasabb fokozata, a *Koronás Arany Érdemkereszt* található meg (7—8. kép).

Leírása: *aranyból való, vörösen zománcozott, domború végű talpas kereszt. A kereszt szegélye arany, mindkét oldalán fehér zománcos aranysávokkal beszegett középpajzsokkal. Kör alakú középpajzsának előlapján a* VIRIBUS UNITIS *(= egyesült erővel), Ferenc József uralkodói jelmondata, egyben a rendi jelmondat láncszemekkel egybefűzött betűi láthatók, és az e mondat közt egybekapcsolt kezek. A középmezőben Ferenc József nevének kezdőbetűi,* F J *láthatók.*

A hátsó pajzs az alapítás évét — 1849 — tünteti fel. A középpajzs kinyitható, belül üres. A kereszt függesztője az osztrák császári korona, amely 38 mm széles hadiszalagon függ. Mérete: 56×36 mm, anyaga: arany, zománc. Ltsz.: JAM KKGY 91. 1. 25. 1.

Végezetül az *Erzsébet Rend II. osztályú keresztjét* szeretnénk bemutatni (9—10. kép). Az *Erzsébet Rend*-et I. Ferenc József király és császár 1898. szeptember 17-én[24] alapította az 1898. szeptember 10-én tragikus körülmények között elhunyt felesége, Erzsébet királyné emlékére és a királyné védszentje, Árpád-házi Szent Erzsébet tiszteletére — vallásos, emberbaráti cselekedetükkel kitűnt, különösen jámbor hölgyek részére. (1918 után adományozás nem történt.)

A kereszt leírása: *piros-fehér-piros sávozású, liliomos végű, zománcozott*

ezüst görög kereszt. A keresztszárak között a középpajzsból ezüst levelek és rózsák nőnek ki. A kereszt közepén ezüst gyöngykeretű fehér zománc mezőben Árpád-házi Szent Erzsébet dicsfénnyel körülvett, jobbra néző mellképe látható aranyból, koronája felett fehér zománcon arany görög kereszt van.

Hátlapján ezüst gyöngykörrel szegélyezett fehér mezőben, arany rózsaágon nyugvó arany E *monogramm (Erzsébet királynéra utaló) található. A kereszt 28 mm széles fehér színű, cseresznyepiros szélsávú női csokorszalagon függ. Mérete: 50×49 mm, anyaga: arany, ezüst, zománc. Ltsz.: JAM KKGY 91. 1. 22. 1.*

Kállay Kristóf rendjeladományában az ismertetett négy kitüntetésen túl többek között megtalálható az Osztrák Császár Lipót Rend Lovagkeresztje, az Osztrák Császári Vaskorona Rend II. osztályú rendjele, a Signum Laudis bronz fokozata, az I. osztályú Vitézségi Érem, a Károly Csapatkereszt és a Vöröskereszt II. osztályú díszjelvénye — valamennyit a Monarchia időszakában alapították.

JEGYZETEK

1. **Nagy Iván:** Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal. Pest, 1859. 26.
2. **Borovszky Samu** szerk.: Szabolcs vármegye. „Apollo" Irodalmi Társaság Bp. év n. 542.
3. Kállay Kristóf személyes közlése.
4. **Marjai Imre:** A kereszt és a kard lovagjai. A Máltai Lovagrend. Új Nap Könyv- és Lapkiadó. Bp. 1990. 107.
5. Uo.: 114.
6. Uo.: 109—110.
7. Uo.: 113.
8. Uo.: 143.
9. **Bárczay Oszkár:** A heraldika kézikönyve. MTA Történelmi Bizottsága. Bp. 1897. 336.
10. Uo.: 336.
11. Uo.: 336.
12—13. Sárkány-rend statutuma. Közli **Bárczay:** 337.
14. **Zombori István:** Lovagok és lovagrendek. Bp. 1988. 114.
15. **Bárczay:** 339.
16. **Bárczay:** 114—120.
17. **Makai Ágnes—Héri Vera:** Kitüntetések. Zrínyi Kiadó. Bp. 1990. 38.
18. Magyar Királyi Szent István Rend Alapszabálya. Alapszabályt közli: **Felszeghy Ferenc:** A rendjelek és kitüntetések történelmünkben. Bp. év n. 282—287.
19. Névjegyzéke az 1764. évtől az 1914. évig a Magyar Kir. Szent István Renddel kitüntetetteknek. Kiadja a Rend alapításának 150. évfordulója alkalmából a Rend Irodája. Bp. 1914.
20. Az egyes rendjelek leírásánál a méret első száma a tárgy nagyságát jelöli, a vele összetartozó fül, korona méretével együtt, de a függesztő karika, szalagtartó fül mérete nélkül. A második szám a teljes szélességet jelöli. (JAM KKGY = Jósa András Múzeum Kállay Kristóf Gyűjtemény)
21. **Makai Ágnes:** A Magyar Érdemkereszt alapítása. **Numizmatikai Közlöny** LXXIV—LXXV. (1975—1976) 99—103.
22. **Felszeghy:** 338—340.
23. Érdemkereszt Alapszabálya. Közli: **Felszeghy:** 410—411.
24. Erzsébet Rend Alapszabálya. Közli: **Felszeghy:** 341—342.

A fotókat készítette: Belánszky-Demkó Péter (JAM)

1. kép. Magyar Királyi Szent István Rend nagykeresztje (előlap)

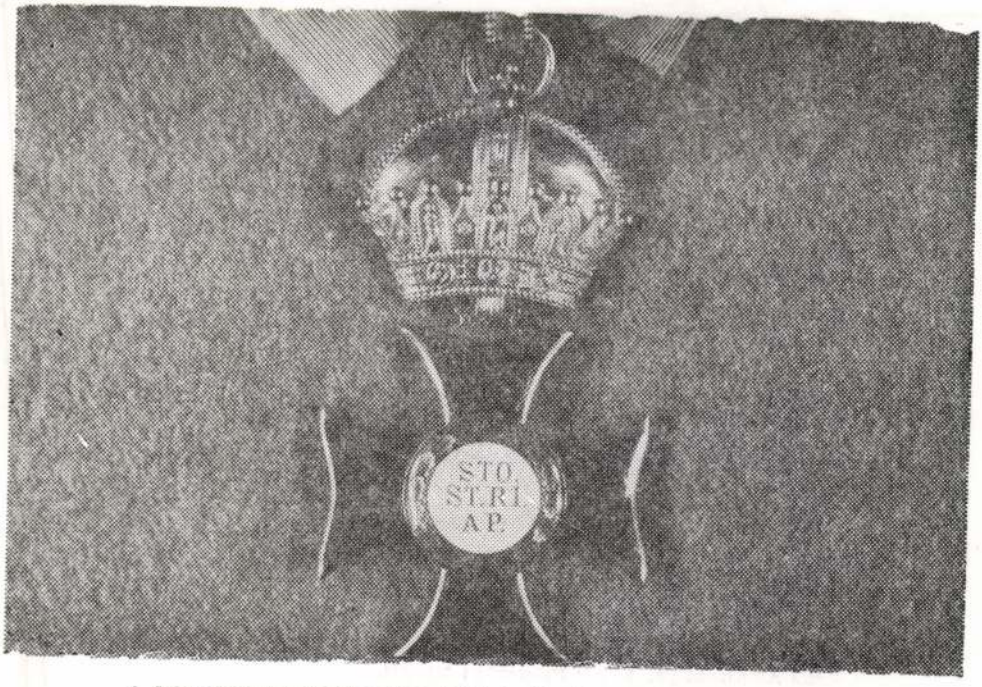

2. kép. Magyar Királyi Szent István Rend nagykeresztje (hátlap)

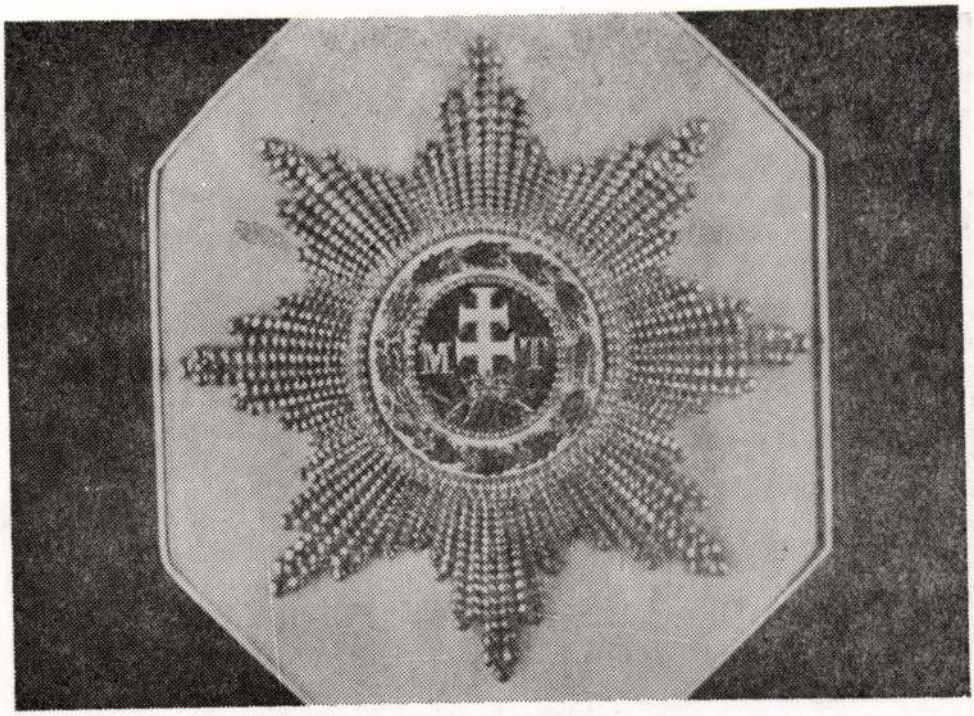

3. kép. Magyar Királyi Szent István Rend nagykeresztjének csillaga

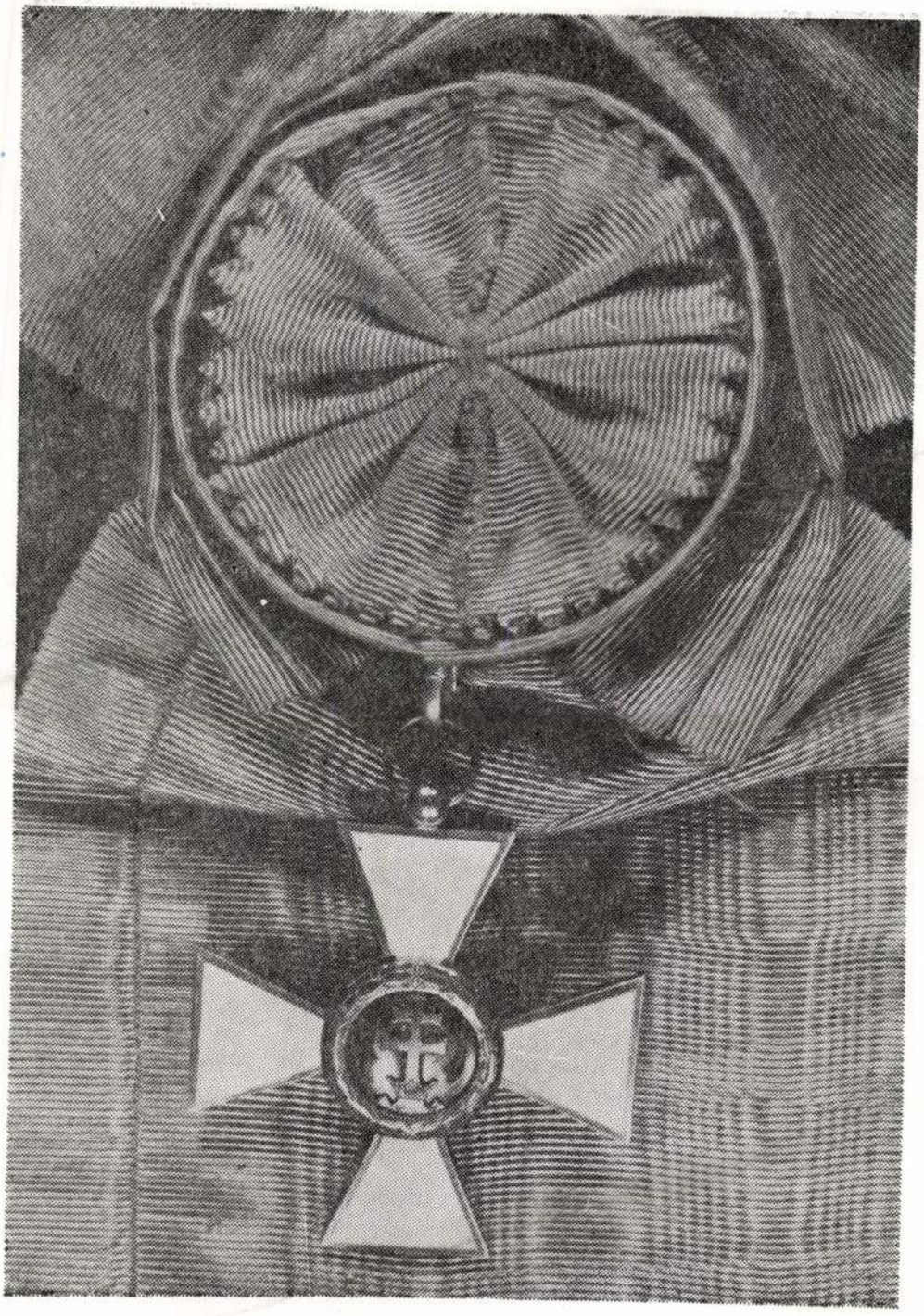

4. kép. Magyar Érdemrend I. osztályú keresztje (előlap)

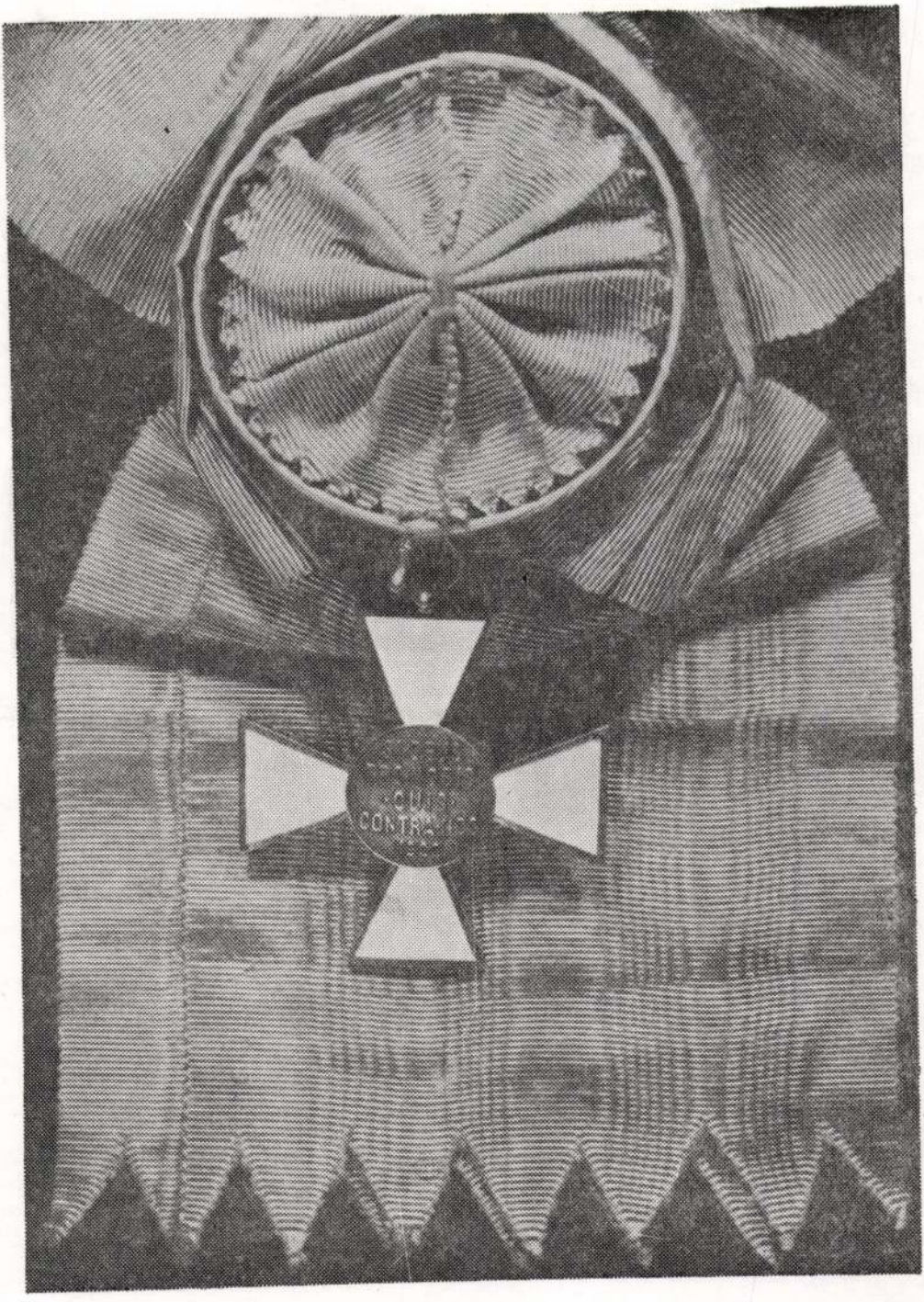

5. kép. Magyar Érdemrend I. osztályú keresztje (hátlap)

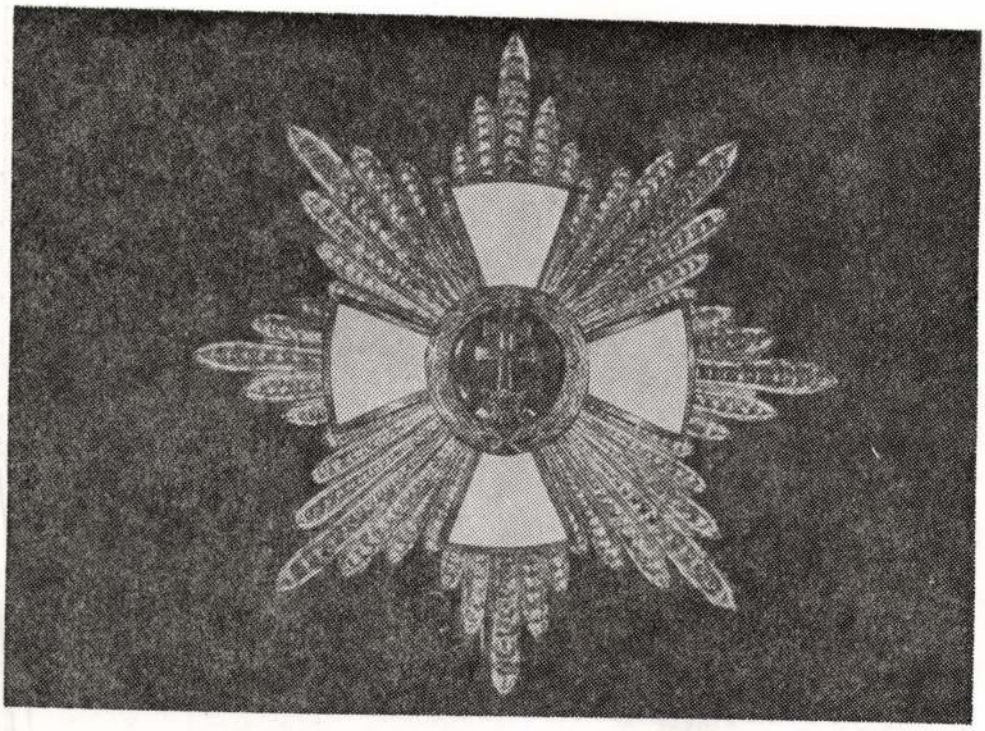

6. kép. Magyar Érdemrend I. osztályú keresztjének csillaga

7. kép. Koronás Arany Érdemkereszt (előlap)

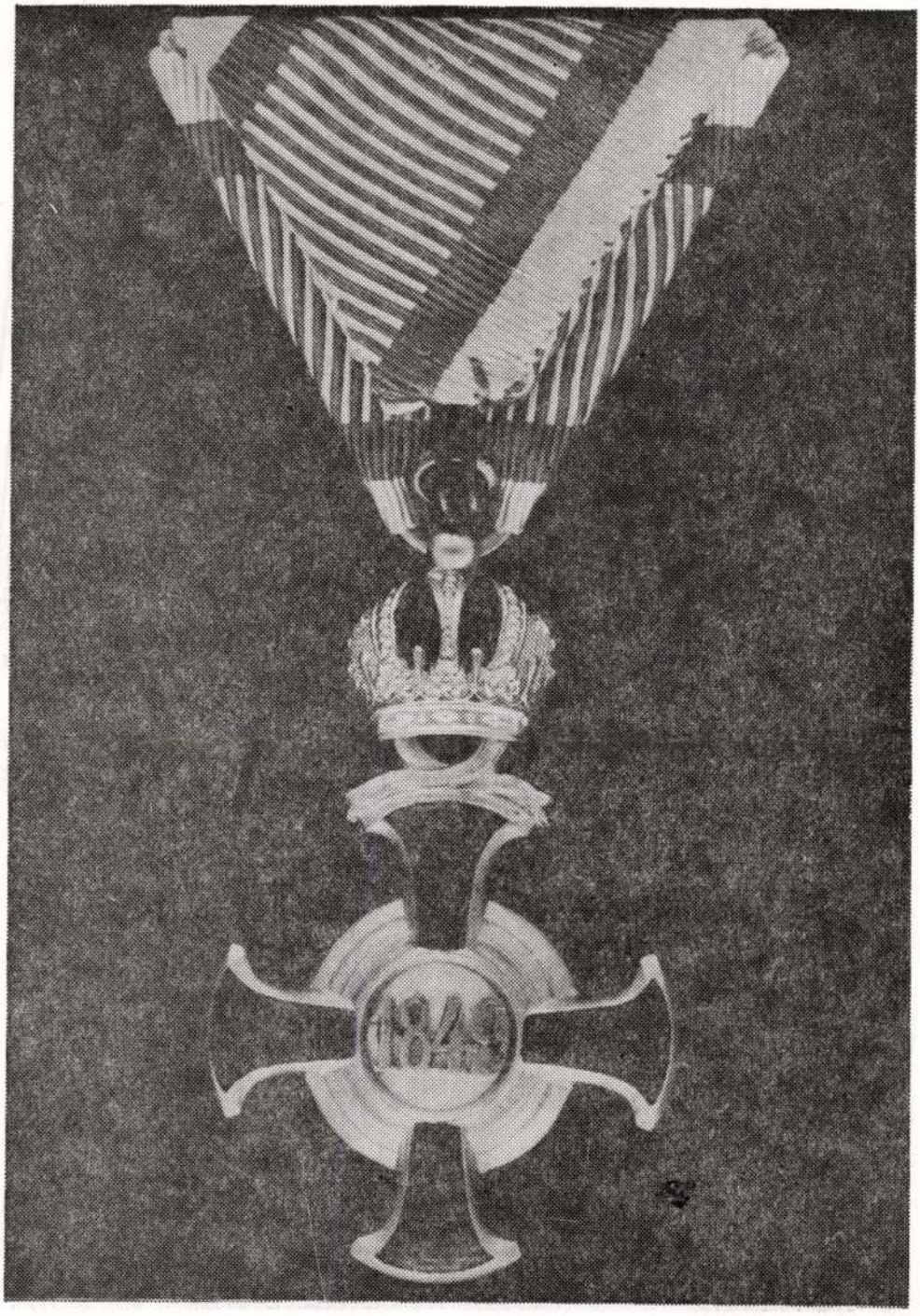

8. kép. Koronás Arany Érdemkereszt (hátlap)

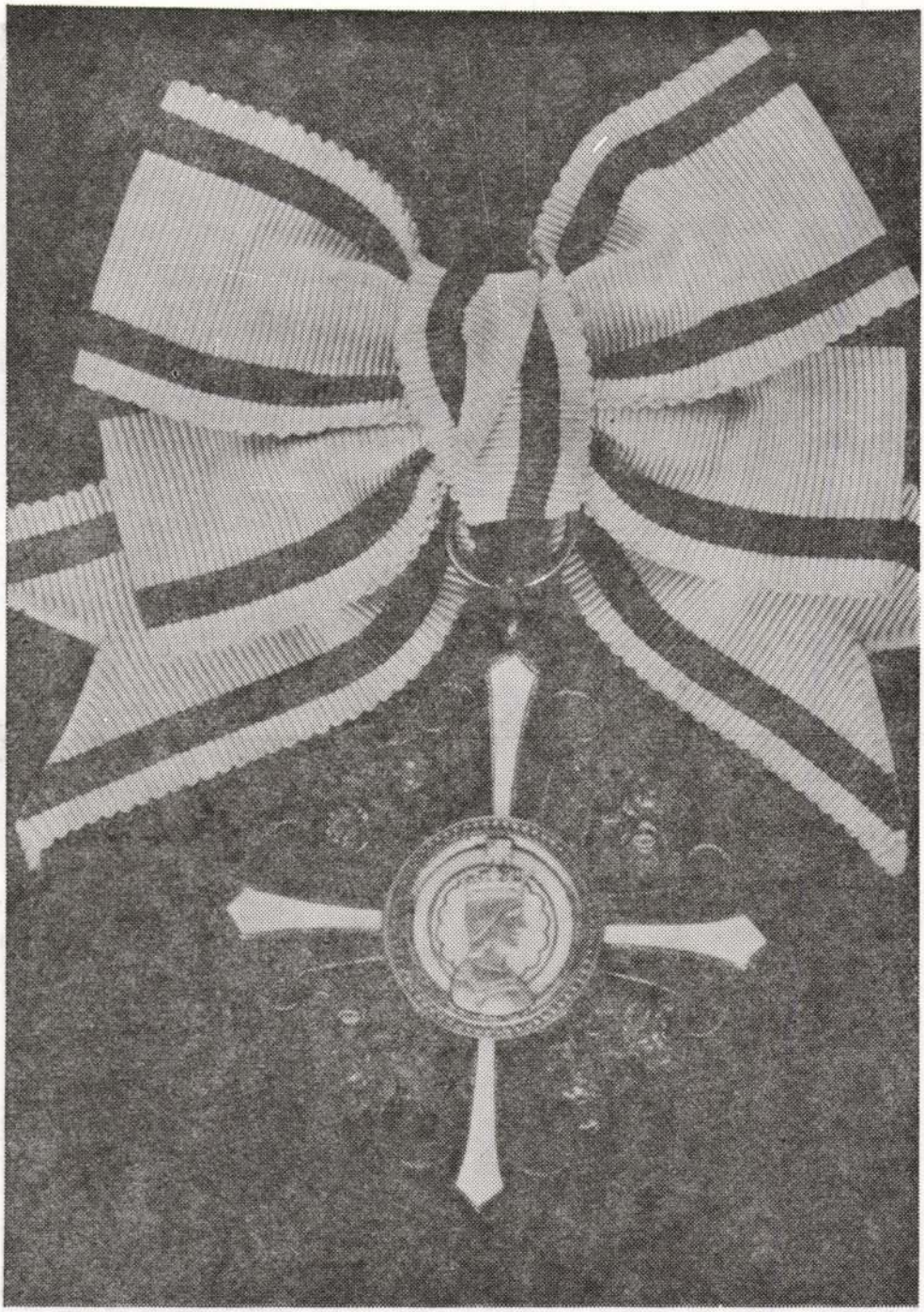

9. kép. Erzsébet Rend II. osztályú keresztje (elölap)

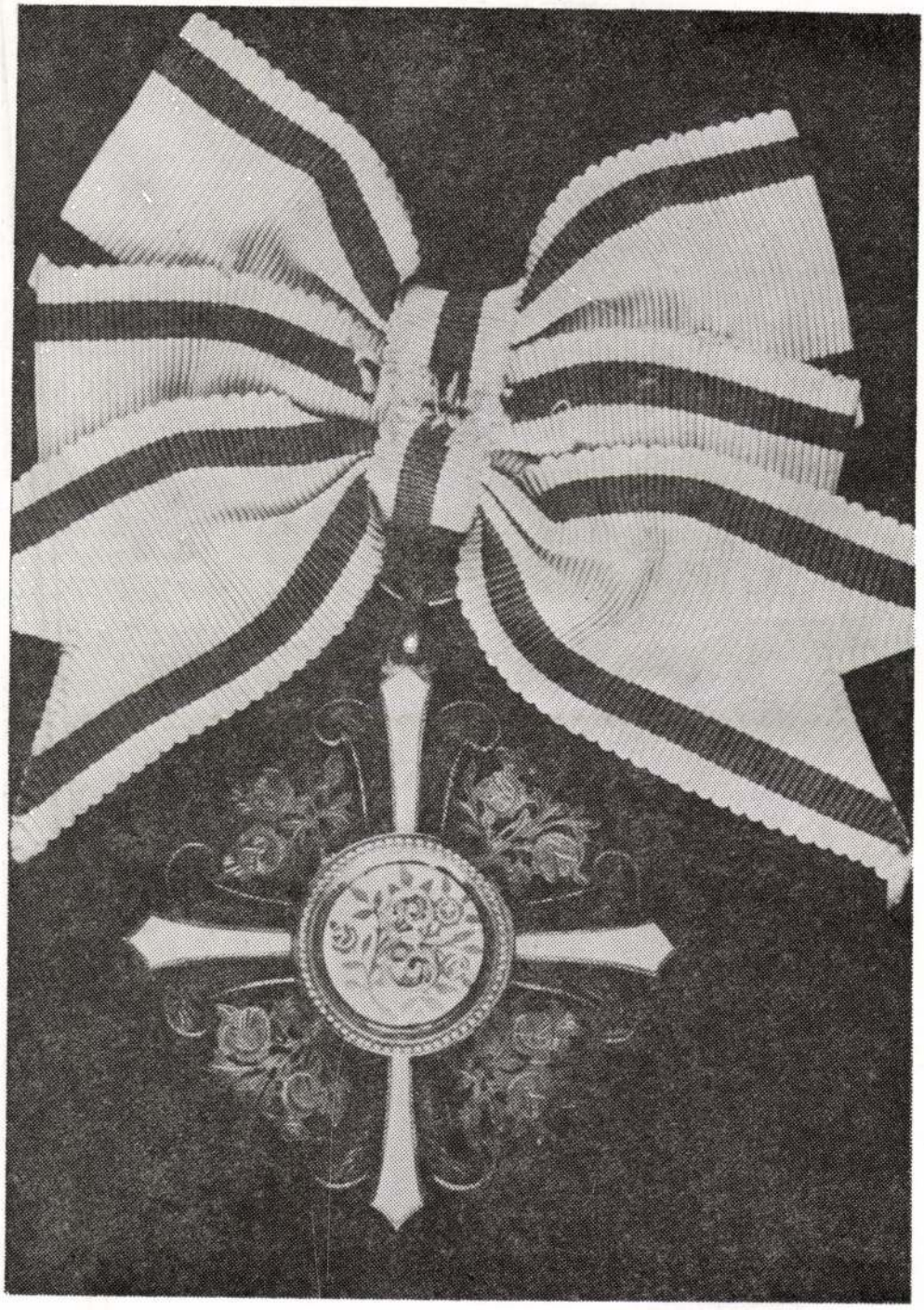

10. kép. Erzsébet Rend II. osztályú keresztje (hátlap)

Bemutató a Móricz Zsigmond Színházban. Műsoron Wasserman—Leigh: La Mancha lovagja c. műve.

22. Megkezdődött a magyar nyelv hetének rendezvénysorozata.

24. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Bartók Béla—Pásztory Ditta Alapítványának kuratóriuma Bartók Béla—Pásztory Ditta-díjjal jutalmazta a nyíregyházi gyermekkórust, valamint karnagyát, Szabó Dénest.

25. Elhunyt Nyíregyháza legidősebb polgára, a 105 éves özv. Heringh Andorné Tahy Jeanette.

26. Móra Ferenc nevét vette fel a nyírturai általános iskola. A névadó ünnepségen átadták Nagy Lajos szobrászművész Móra Ferenc-domborművét.

A nyíregyházi Benczúr Gyula-teremben megnyílt Győrbíró Enikő keramikusművész kiállítása.

A Bessenyei György Tanárképző Főiskolán megkezdődött a tanítóképző intézetek hallgatóinak magyar nyelvi versenye.

Regionális konferencia kezdődött Nagykállóban a kábítószer-fogyasztás helyzetéről, megelőzéséről.

28. Vaján a Vay Ádám Múzeumban megnyílt Filep István kassai festőművész tárlata.

30. A salgótarjáni Nemzetközi Angol Nyelvű Drámai Fesztiválon a nyíregyházi 107. Számú Ipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet diákjai a Hamupipőke című, angolul előadott drámaparódiáért a zsűri különdíját kapta.

Összeállította: Orosz Szilárd

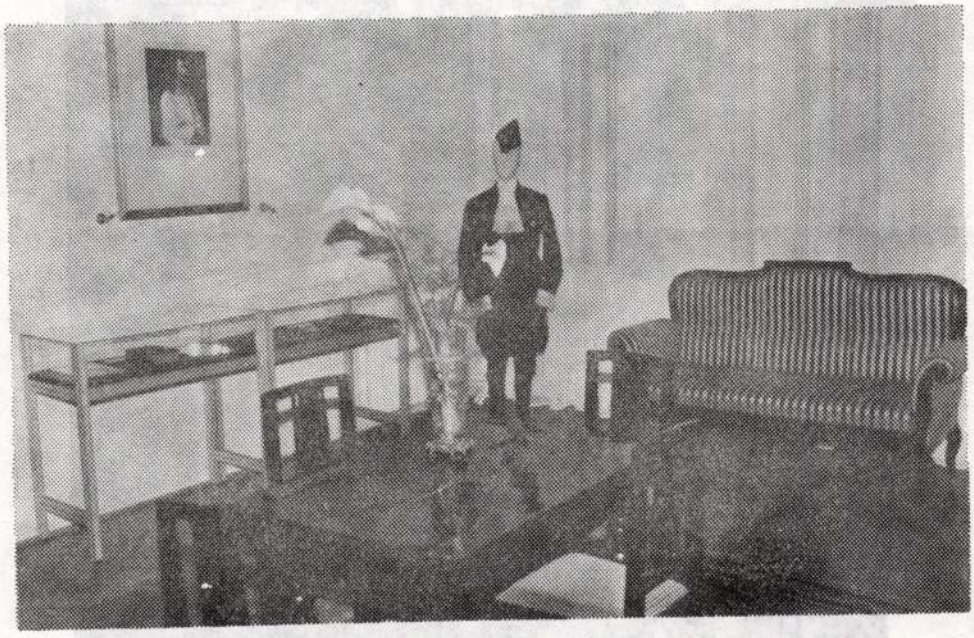

Nagy-Kállói
Kállay Kristóf
Úr,
Császári királyi kamarás,
meghalt 1855ᵈᵉ esztendőben October 23ᵈ
napján, élete 71 évében

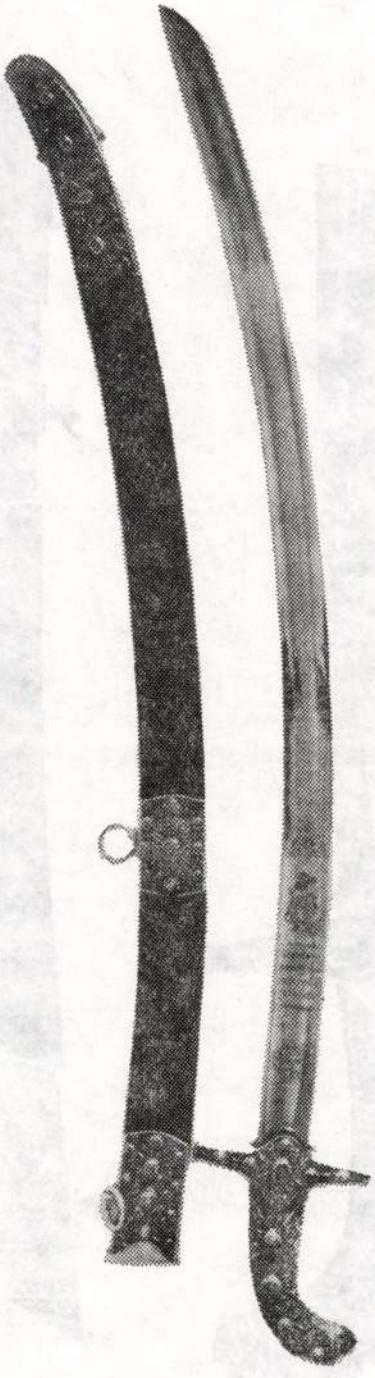

GEORGIVS
RAKOCI
PRINCEPS
TRANSIL.V.

Szerzőink figyelmébe!

Kérjük szerzőinket:

1. Közlésre szánt kéziratait két példányban (az egyik eredeti gépelt példány legyen) szabványosan gépelt oldalakon (oldalanként 27—30 sor, 60 betűhely — 2-es sortávolság) juttassák el a szerkesztőségbe. A magánhangzók hosszúságának jelölését (ha a gépen hiányzik) kérjük pótolni. A kézirat terjedelme az egy kéziratívet (21 gépelt oldal) ne haladja meg. Könyvismertetők, beszámolók esetében maximálisan 6 oldal legyen.

2. Az idézetekkel, hivatkozásokkal kapcsolatosan a következőket kérjük:
   — A forrásokat, hivatkozásokat a tanulmány, cikk végén Irodalom illetve Jegyzetek címszó alatt sorszám szerint sorolják fel.
   — Az idézésnél az idézett mű szerzője, címe, a kiadás helye, éve és az oldalszám jelölendő meg. Folyóiratcikkre, napilapközleményre való hivatkozásnál a szerző nevét, a cikk címét, a periodikum teljes nevét, a megjelenés évét, a folyóirat, napilap számát és oldalszámát szükséges megadni. Az oldalszámjelölésnél az o. rövidítés alkalmazását kérjük.

3. Csak jó minőségű, kontúros ábrát vagy fényképet tudunk elfogadni. A táblázatokat és az ábrákat külön lapon kell mellékelni, és helyüket a kéziratban megjelölni. Minden ábra, fénykép és táblázat hátlapján szerepeljen a szerző és a tanulmány címe, valamint a képaláírás jól olvasható szövege.

4. Ha a szerző dőlt betűkkel akar valamit kiemelni, azt egyszer húzza alá.

5. A kézirathoz kérjük mellékelni a szerző nevét, munkahelyét, munkahelyi telefonszámát, beosztását, tudományos fokozatát, lakcímét, személyi azonosító számát, anyja nevét, születési helyét, valamint azt, hogy a honoráriumot hova kéri utaltatni.

6. A szerző vállalja, hogy a korrektúrát postafordultával, kijavítva visszaküldi a szerkesztőségnek. A kézirattól eltérő nyomdai javítások költsége a szerzőt terheli.

7. A szerkesztőség joga a kéziratok stiláris javítása, a tartalmi változtatáshoz a szerző hozzájárulása szükséges.

SZABOLCS-SZATMÁRI SZEMLE
SZERKESZTŐBIZOTTSÁGA

Pályázatfigyelő

KIZÁRÓLAG ELŐFIZETŐK SZÁMÁRA

A Pályázatfigyelő egy változó terjedelmű újság településeknek, önkormányzatoknak, közösségeknek, intézményeknek.
A teljesség igényével gyűjti a pályázatokat a művelődés, a közigazgatás, az oktatás, az egészségügy, a szociális, a kisebbségi ügyek, a környezetvédelem és a művészetek területén.

A pályázati kiírásokat a napilapokból, a közlönyökből, az alapítványoktól, valamint a minisztériumoktól közvetlenül szerezzük be.

Pályázati naptár rovatunkban minden pályázatot nyilvántartunk annak beadási határidejéig, így a pályázati naptár mint egy határidőnapló havonta figyelmeztet, hogy a pályázatokat milyen határidővel kell elkészíteni.

Többször előfordul, hogy lapzárta után jutunk hozzá fontos pályázatokhoz. Ilyenkor levélben értesítünk minden előfizetőt, hogy időben eljusson hozzájuk a pályázat híre.

Mintát küldünk
Ha felad címünkre (i&i KFT Bp. 1251 Pf. 88) egy bélyeggel ellátott, az ÖN címére megcímzett borítékot, postafordultával küldünk egy régebbi **Pályázatfigyelőt**, hogy annak alapján pontosabb képet alkothasson szolgáltatásunkról.

Havonta 106 Ft
A **Pályázatfigyelő** előfizetési díja havonta 100 Ft + ÁFA. Az időközi értesítések ingyenesek.

Előfizethető
a mellékelt megrendelőlapon, vagy egy olyan levélben (küldhető telefaxon is) amely a megrendelőn kért adatokat tartalmazza.

Címünk:
i&i Kulturális Informatikai és Innovációs KFT Budapest 1251 Pf. 88.
Fax:(1)201-4892

További
felvilágosítást kaphat: Szokolárs Marianna szerkesztőségi titkártól az (1)201-5728-as és az (1)201-5328-as telefonszámokon, vagy személyesen a szerkesztőségben Budapest, I. ker. Corvin tér 8.

Pályázatfigyelő megrendelő

Megrendelem a Pályázatfigyelő c. újságot ..... példányban.

Intézmény: .....

Név: .....

Cím: .....

Számlaszám (intézmény esetén): .....

A megrendeléssel egyidőben az előfizetési díjat rózsaszínű postautalványon feladom az i&i KFT (Budapest I. Corvin tér 8.) bankszámlájára: OTP I. ker. fiók (Budapest I. ker. Alagút utca 3.) számlaszám: 218-98017 501-013280-6.
VAGY
Számlát kérek, és az előfizetési díjat a számla kézhezvételétől számított nyolc napon belül átutalom.
Kérjük az Önnek megfelelőt húzza alá.

Dátum: Aláírás (intézmény esetén cégszerűen)

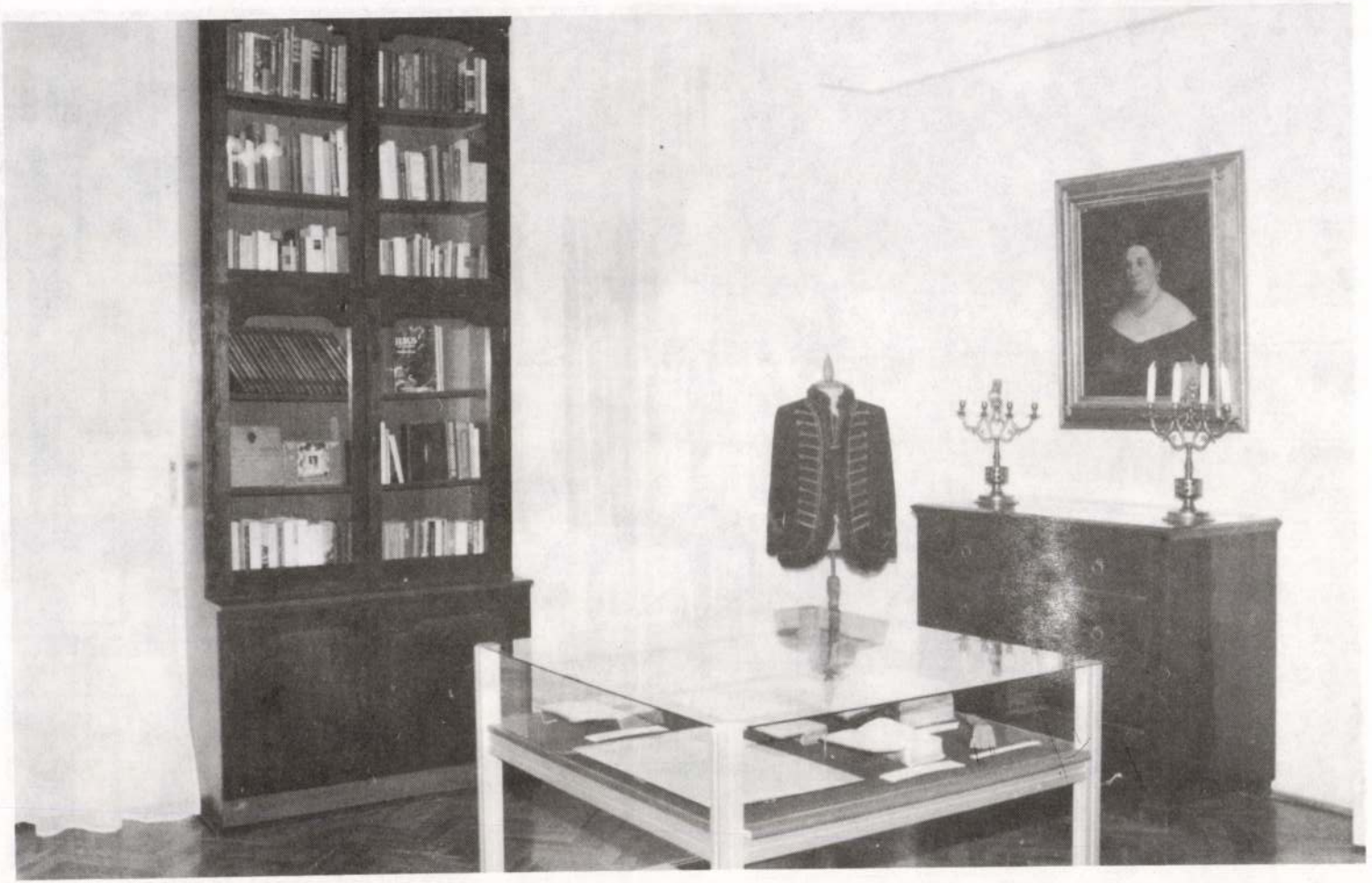

VI. Pál pápa emlékérme 1963-ból, pápasága első évéből (előlap)

VI. Pál pápa emlékérme (hátlap). Kállay-gyűjtemény

XXIII. János pápa 80. születésnapjára vert érem (előlap)

XXIII. János pápa emlékérme (hátlap). Kállay-gyűjtemény

II. János Pál pápa emlékérme 1979-ből (előlap)

II. János Pál pápa emlékérme (hátlap). Kállay-gyűjtemény

II. János Pál pápa emlékérme a Mária-év tiszteletére 1987-ből (előlap)

II. János Pál pápa emlékérme (hátlap). Kállay-gyűjtemény

Kállai Lajos

nagyszalontai születésű

Beállott 1837.

Kolozsvári asztalosok

4. f.

Szikszai Kállay Mátyás

ötvös más.

Mestere Bakai György Kassán. 5 evil szegödött 1607 jun. 17 én. Atyja Mátyás. Felszabadult

1611. okt. 10 én.

Mihalik József. Kassavásos ötvösségének történeta. Budapest, 1900. 314. l.

Lichtenfels Ede

festo.

Kállai Mátyás, szabómester

1872-ben a soproni naptárban szerepel a sztrájk idején. 34.old

László Ernő: A soproni szabólegények sztrajkja 1872-ben. 29.old

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. XIII. 1959. Sopron

Kállai Mihály

kálynásmester.
Magyari József inasodott.

Kiesz Mária: Fazekas, kossós, tálas Bp. 1940.

327.o.

KÁLLAI MIHÁLY, csapó

A Székesfehérvári Városi Levéltárban két irat a város XVIII.sz.-i mestereiről. Az egyik 1784-ből, a másik pár évvel későbbi. 64 mesterség, 519 név. Az arab számok a két listát, a rómaiak az öt csoportot jelzik. 263.old
/ 1./ V. csapo. 265.old

U. VARGA MARIANNA: Mesteremberek Székesfehérvárott a XVIII.században 263.old

ALBA REGIA. István Király Múzeum Évkönyve. VIII.-IX. 1967-68. Székesfehérvár

MDK

Kállay Miklós

Kállay M.: Egy ezeréves magyar cáros architekturája.
Képzőművészet 1929. 2o. sz. 1o8-11o.l.

MDK

Kállay Miklós

Képzőművészet 1931. 43–44. sz. 188.l.

MDK

Kállay Miklós

Képzőművészet 1934. 79. sz. 245.l.

MDK

Kállay Miklós

Képzőművészet 1935. 83-84. sz. 81.l.

MDK

Kállay Miklós

A Tamás Galériában rendezett modern kiallitas-
szervező bizottság tagja.

Perlrott Csaba Vilmos gyüjtm.kiall.a Tamás
Galériában.Katalogus.

Kállay Miklós
Szinyei Társaság meghivott tagja
Szinyei Társaság VII. kiállitása
Nemzeti Szalon, 1940. jan.febr.

naventura, Bernardin és Domokos.

Krisztus sírbatétele

Fa, tempera, 27×27·5 és 28·5×27·5 cm.
Az Ipolyi-gyüjteményből.
Őszi kiállítás 1930., Ipolyi, 76. szám. (Az utóbbi kép.) — Berti Toesca, 956. l. (Velencei iskola, XIV. sz. első fele.)

ÉSZAKOLASZORSZÁGI FESTŐ, XVI. század

Hadvezér páncélban

NDK

Kallay Mihály

kassai cóhmester 1715-ben

Kiek E: A kassai szt.Borbála-kápolna története.
Kosice 1935. 89. l.

Kállai Mihály

ötv.

l. Kőmagyötvy

874. 7.

Athozat

1935.			Versen	Cs
IV.	20.	1573. sz. kla	20	
"	"	1574. " "		
"	25.	1594. " "	20	
VI.	14.	2503. " "	15	
	28.	2584. " "	15	

Kállai ötvös Mihály

1639–1662.

A céhbe 1639. jul. 19-en lép be, vemekbüntetés 3 gira ezüst. Polgárjogot 1639. okt. 13-án nyer. Még polgárjogának megszerzése előtt nősült, mert okt. 6-án a tanács, mivel feleségének „idő előtt" lett gyermeke 40 frt jeuzbírságra itéli.

1646-ban a negyedik asztaltól városi szeniorráes plébánia tisztté választatik, 1647-ben a 3. asztaltól senior, 1 egyszersmind fürmender, 1648-ban 12-ik senátor, városi adótzedő-tiszt, porkolab, ~~és~~ első és negyedik fertályos kapitány, 1649-ben pedig 10-ik hefen senátor. Ezenkívül szolgálta a várost mint negyedik fertályos kapitány 1650-ben, s mint bortiszt és mint a IV. fertályban a gyalogosok kapitánya 1654-ben, míg 1651-ben bortiszt, negyedik fertályos kapitány volt egyszerre. A céhben mint első céhmester az 1648. 1649, 1650 [illegible] ben működött.

Károlyi Lajos

festő.

Köpp W.

festő

sz. 1738. megh. 1807.

Ha majd hatéves leszek

Szeretettel várunk/várjuk
1995 november 1-én 18 órára
a Fiatal Iparművészek
Stúdiójának Galériájába
(Budapest, Kálmán Imre u. 16.)
közös kiállításunk
megnyitójára.

A kiállítást
Orosz István grafikusművész
nyitja meg
zenél Gryllus Vilmos

Nagy Krisztina *Szelek Csilár*

A Galéria hétfőtől csütörtökig 12-17 óráig
és pénteken 12-15 óráig tart nyitva

grafika: Kállai Nagy Krisztina

Pátria Nyomdaa

A kiállítás támogatója: **SZIGET KIADÓ**

tovább · Kállai Nagy József

Kósa Huba Ferenc

Kudelász Károly
festő és nobrász
12, 13-lap

Szervátiusz Jenő
nobrászok

l

Erdélyi képzőm.
Karács. Kiáll. Kat.
1943.
13. lap.

Malmos Andor, kir. főmérnök

IX. 99

zeti az olvasót diadalmas világbajnoki ciklusának állomásain. Megelevenedik az 1994-es tilburgi kandidátusi torna, amelyet Maja *Csiburdanidzével* együtt nyert, az 1995-ös szentpétervári jelölti döntő, ahol 4,5:1,5-re legyőzte Csiburdanidzét, és az 1996-os jaéni (Spanyolország) párviadal, amelyen 8,5:4,5 arányú eredménnyel megfosztotta trónjától az 1991 óta champion pekingi hölgyet.

Seregnyi fénykép érzékelteti azt a hatalmas érdeklődést, amelyet a sport- és neveléstörténeti szempontból egyaránt nagyratörő Polgár-kísérlet világszerte csiholt. A sikertörténet elbeszélő fejezeteiben Shutzman nemcsak azt az utat ismerteti, amelyet a szegény budapesti pedagógus házaspár gyermekeivel a különféle Guinness-csúcsok sorozatáig tett meg, hanem kedvtelve taglalja kapcsolatuk történetét is.

A Polgár-sztorit viszonylag közelről ismerő szemleíró megállapíthatja, hogy a feldolgozás neki is szolgál új mozzanatokkal, ugyanakkor csalódottan kell tudomásul vennie: a Polgárékról szóló legfrissebb mű sem mentes azoktól az egyoldalúságoktól, amelyek a család tagjainak – főleg az édesapának – élőszóbeli és írott megnyilvánulásait jellemzik. Elismerő szó pályatársakról – a legnagyobbakról is – csak akkor esik, ha az illetők valamit tettek hőseinkért. De az érdem, a szolgálat sem mindig elegendő ahhoz, hogy valaki rangjához méltóan jelenjék meg a lapokon. „Zsuzsához először négyéves korában fogadtak edzőt – írja Shutzman. – Egy Karakas Éva nevű magyar női játékos volt, akinek sakkbeli ereje 2100 Élő-pont érdemeit két olimpiai arany- és egy ezüstérem megszerzésében. Nagymesternőnket többek között azért állítják (ismét) pellengérre, mert az 1990-es újvidéki sakkolimpián nehezen tűrte, hogy mellőzik, és hogy amikor a két utolsó fordulóban mégis bevetették, „csak többórás küzdelemben" csikart ki (aranyérmet hozó) győzelmeket viszonylag gyengébb ellenfelektől.

Rossz szájízt kelt, hogy könyvünk főhősét úgy reklámozza a hátsó borító, mint aki „legyőzte a kommunizmus erőit, a faji és a nemi megkülönböztetést". A hatásvadász fogalmazáson túlléve magunkat a valóság az, hogy noha a pártállami időszakban a hivatalos szervek egy ideig gáncsolták Polgárékat, a család több tagja akkor is sportállásban volt, továbbá hogy Polgárék tisztelőinek, szurkolóinak sokezres tábora nem felekezeti alapon toborzódott – bár ilyen érzületű drukkereik és ellendrukkereik is lehettek-lehetnek.

Végső aggályunk, hogy a kötet adós marad a válasszal egy módfelett időszerű kérdésre: miért nem versenyez 1996 februárja, címe megszerzése óta a sakkozás jelenlegi világbajnoknője, a Magyar Köztársaság Tisztikeresztjének kitüntetettje, „a hatvannégy mező modern Jeanne d'Arcja"?

*

December folyamán, a férfiak vetélkedőjével egy időben zajlott le a hollandiai Groningenben a női világbajnokjelöltek tornája. Tíz nagymester vetélkedőjéből a grúz Ketino *Kahiani-Gersinskának* egészségügyi okok miatt csakhamar vissza kellett lépnie; vetélytársai 18 fordulóban, váltott szí-

Vd2 0-0 8. 0-0-0 a6 9. h4 Hd4 He5 11. h5 H7c6 12. 13. Fd4 Fe6 14. Hd5 b5 15. f4-re 15-, c5 16. Fc3 b4 jöhet így viszont 15-, c5-re 16. cb5 következhetne. **15-, f6 16. f4 Fc4 bc4 18. hg6 hg6 19.** matikusan szétveri a király közben a másik hadszínteret alá vonja. **19-, gf5 20. ef5 Hf6+! Bf6** – 21-, Ff6 2. V 23. Ff6; 22-, Kg7 23. Vf5 – **Vf6 23. Vd5+ Ve6 24. Va8- Vd5 Vd5 26. Bd5 Fe4 27. 28. Bf1+ Kg6 29. Bf3 Fb7 d5 31. Bfa3 Kg5 32. Ba(Ba6 c5 34. Bd6 Fe3+ 35. K Bd5+ Kf4 37. Bc5 sötét fela**

Hszie Tyüny–Arahar

1. e4 c5 2. Hf3 e6 3. Hd4 Hf6 5. Hc3 d6 6. Fe2 Hc6 8. Kh1 a6 9. a4 0-0 1 11. Fe3 Be8 12. Ff3 Bb8 1 14. Fd4 e5 15. fe5 de5 16. 17. g5 Bd8 18. Ve2 He8 19 20. Vf2 Bdc8 21. Fg4 Anand–Kaszparov, 1996, L játszmától, amelyben 21. 22. Fc5 Vc5 következett, dö a 33. lépésben. **21-, Hd6** (: 22. Vf7+) **22. Fe6 fe6 23. g Vg2 Bf8 25. Vg6 Ff6 26. 27. Bf3 Vc4?** – 27-, Hc4 He3 – **28. Bg1 Be7** – 28-, Fc5 leszerelhető lenne 29 Bf6 Vg1+!-kal, de 29. B nehéz helyzetbe hozná sö **Bh3 b5 30. Vg6 b4 31. B Vh7+ Kf7 33. Bf6+! sö (1:0).**

Szilá

a. 7) –
de. fél
a. 7)
l Plaza
induló

: Szo.:
V., cs.:
: du. fél
vő szo.:
: A Pál
Chicago

Pillan-

8, cs., p.: éj. fél 11) – H., sze.: Az utolsó hősszerelmes (7) – K.: Apácák (7) – Cs., p.: Örömszülők (7) – Jövő szo.: Ölelj át (7)

Merlin Színház: Szo.: Alice Csodaországban (de. 11 és du. 3) – Szo.: Az angyali üdvözlet (7) – V.: Tévés négyes – újra (8) – K.: Szegény Dániel (7) – Kamaraterem: K.: Café Junion (fél 8) – Sze.: Képcsinálók (7) – Cs.: Kicsi, avagy: mi van, ha... (7) – P.: Zsákbamacska (7) – Jövő szo.: Úri muri (Jókai-bérl. 7) – Klub-

Igazság és béke

A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia Iustitia et pax bizottsága és az osztrák Iustitia et pax bizottság Közösség és szomszédság címmel konferenciát rendez Budapesten 1998. március 5–6-án. A konferencia tagjai a pesti Domonkos-templomban (XIV. ker., Thököly út 56.) vesznek részt szentmisén március 5-én 19 órakor. A főcelebráns Karl-Josef Rauber, az Apostoli Szentszék nunciusa (a Vatikán magyarországi nagykövete) lesz, valamint jelen lesz Mayer Mihály pécsi megyéspüspök. Szeretettel várják a kedves híveket.

ifjúsági
s zenekar

szerda,

Műsor: Haydn: D-dúr
zart: A-dúr klarinét-
eműködik: *Szatmári*
szimfónia. Vezényel:

esti
zenekar

asárnap

cert/4.
I. ker., Selmeci u.
yermekműsor, mű-

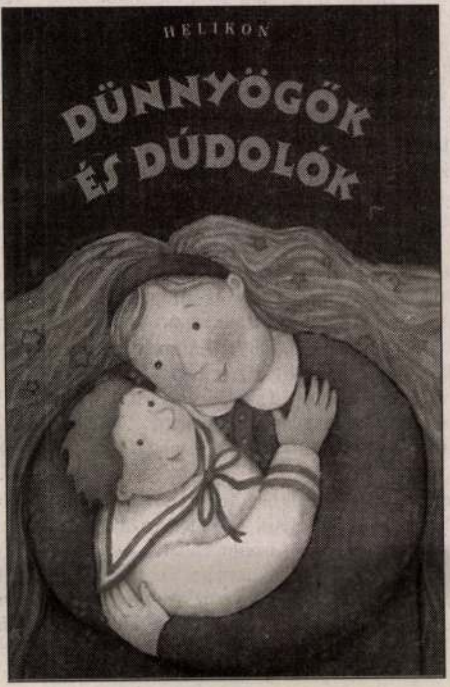

Fiatal Iparművészek Stúdiója

Kállai Nagy Krisztina rajzai

Nemrég jelent meg a Helikon kiadó gondozásában a Dünnyögők és Dúdolók című könyv, köszöntők, szólások és ráolvasások kedves gyűjteménye. A szülőknek és nevelőknek szóló kötet *Gabnai* Katalin válogatása alapján készült. *Kállai Nagy* Krisztina készített illusztrációkat a könyvhöz, ezek a rajzok most a Fiatal Iparművészek Stúdiójának Galériájában láthatók kiállításon március 6-ig.

(r.)

Kállai Mihály

ötvös 1649

l.

Dévépasmtort

181. l.

1942 MAR 30

Kállai Mihály
ötvös
Kassa 1646.

l.

Arch. Ert.
1912. 270. l.

Részben aranyozott ezüstből készült a 172. lapot követő XXXIV. táblán bemutatott ama hólyagos billikom is, mely a talpába vésett felirat szerint Miskolczy Gergely ajándéka révén került 1649-ben a miskolczi ev. ref. templom tulajdonába, a hol azt mai napig is őrzik. Már alakja is elárulja, hogy nem egyházi czélra, de világi rendeltetésre készült. Felirata: VETUSTATE ATTRITUM NOVITATI RESTITUIT JOANNES SZEPESI DE NEGYES ANN 1740. IPSA FERIA PASCHATOS. A talp felirata: MISKOLCZI : GERGEL URAM : AIANDEKOZTA ... MISKOLCZI : TEMPLU .. AN : ISTENI : TIZTEL ... K : KI : SZOLGALTATA ... A : ANNO 1649.

A billikom egykor fedéllel bírt, ma már ez nincs meg, a jelenleg hozzá használt aranyozott ezüstpatenán a kassai ötvösczéh hitelesítő jegye s KÁLLAI MIHÁLY kassai mester (1639—1662) bélyege van beütve, az 1649-ből datált s a fentebbi adományozásra vonatkozó felirattal.

feje fölött szent fénynyel s vállára
Súky-féle kehely reliefjeivel összeha
szembeötlően hasonlít egymáshoz,
kehelyénél jóval gyengébb, minélfo
sem tarthatjuk a kettőt ugyanazon

A másik 116 milliméter á

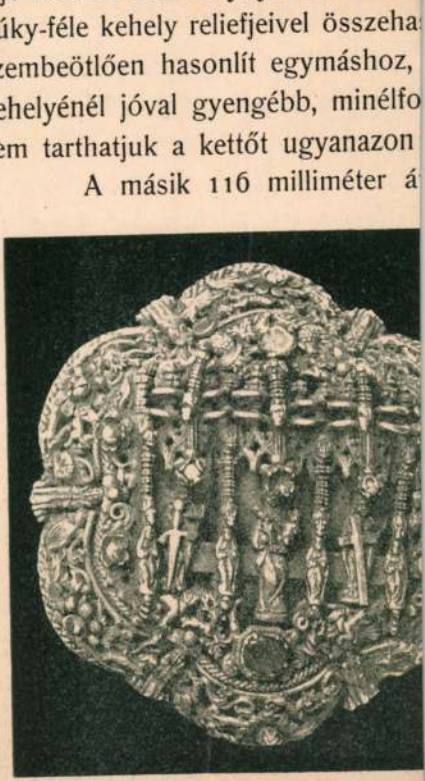

281. ábra. Pluviale-csatt. XV. század vége vagy a
A budapesti kegyesrendiek templomáé

Kállai Mihály
ötvös Kassa
Kőmagyötvj. 146 l.

ë	874		**MK Michaël Kállai,** M et civis 1639, MC 1648/50, 1650, e. —1662.
		Nr. 816	*a)* Pohár. — *Becher.* — „1637." M—*H* 11 Ref. egyház — *Ref. Kirche,* Rozvágy. Expos. 1934 : XIII, 56 (Csányi).
		Nr. 816	*b)* Ostyatányér. — *Hostientaller.* — „1649." Ref. egyház — *Ref. Kirche,* Miskolc. Expos. 1884 : III, 2,47, 35. Mih. K. Ö. 270.

Le

Katalin vt.		Katalin vt. **Izraelita** Kiszlev 11
CSÜTÖRTÖK **26** Berohm. János		**Protestáns** Milos **Görög** Nikon **Izraelita** Kiszlev 12
PÉNTEK **27** Érmes Sz. Mária		**Protestáns** Virgil **Görög** P. Jakab **Izraelita** Kiszlev 13
SZOMBAT **28** B. Pignatelli hv.	Holdtölte 17 óra 12 pk.	**Protestáns** Stefánia **Görög** Irenark **Izraelita** S.Vajislakh

1936 November 30 nap

48-ik hét

Nap kelte 7 óra 14 pk. — Nyugta 16 óra 13 pk.

F (Michael Kálai)

Kállay ötvös Mihály F, ötvös. A valószínűség a mellett szól, hogy csak magyar származású apja, K. János ötvös révén hozható összefüggésbe hazánkkal. Ő maga már Krakkóba született, hol apja még a XVI. század második felében telepedett meg. Az egykori feljegyzések szerint 1639-ben krakkói ötvös volt. (azi ve az ein forrás somba. t. i. az elähuzott rész.)

A mit Eidérül Krakkóból 1639 ben Kassára mennt sottani szöleles eletrajzát lásd az adatani kisz.

Lepszy L. Magyar ötvösök Lengyelországban. Arch Ért. 1890. 59. l.

Kállay Miháy

otvos

Miskolcsi Gergely

urvacsora tányérje

1649 ből

ind

Cregphe 635 l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása

Engedé

.....

a műhelyfőnök v
aláí

Kállay Miháy

Kassai ötvös 1649.

vrd

Mihalik. Kassai ötvös-
művek a nuškoleri ev. ref.
eklézsiz kincstárában.
Arch. Ért. 1894, 337-
338. l.

Kállai Mihály

Ötvös

1631-1635 ig Hegedi Gáspár Debreczeni mesterül tanúlt, a nuor felszabadult.

M 433. l.

Kallai ö Mihály

1639-ben nőnt vette

Zongo István özvegyét

Weres Juditot

Kassán

K Fil.

Kállai Mihály

ötvös

lásd

Arch. Ért.

1912. 270

_____ *műhely.*

őnökség!

_____ hó____n történő kifize-

_____ indokából személyesen meg nem

_____ számu _____

_____

i _____ hó_____

_____

sajátkezű aláírás és munkásszám.

Kállai Miláj

Ötv. Kassa. 1649

rod

Miaö 115. l

..... *műhely.*

yfőnökség!

év ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

ztam

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Kállay Dusán grafikus

(Pozsony, 1948 –

Tanulmányait a pozsonyi Képzőművészeti Főiskolán végezte

1966-72 között

Művei szerepeltek a „Mai szlovák grafika" c. kiállításon

a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeumban

1978. aug.-sept.

– katalógus a könyvtárban –

Kállay Dusán (1948 -

Mindent magunktal visszünk, a szerelmet is
karc, 32x34,5 cm 1975

Nagy fürdés karc 23x34,5 cm 1975

Mai csehszlovák képzőművészet 1976. okt. 5-31.
Bp. Műcsarnok

KÁLLAI Sándor
118. Tessék választani, 1990
Make your choice
offset, 59x40,5 cm
j.n. – ny.n.
ltsz.: xy 90.418

A változás jelei : Plakátok, 1988-1990. : Magyar Nemzeti Galéria, 1990.nov.14.-dec.31. A kat. szerk. Bakos Katalin, Bp. : MNG, 1990 19. p.

Utcakép választási plakátokkal / Street scene with election posters

Kara György-Czuni-Vértes: Kat/Cat.No.: 116 ,

Kállai Sándor: Kat/Cat.No.: 118

Kallai Sándor MDK

Résztvett a pályázaton és kiállitáson.

"Dunapart"

Dr. Vajkai Aurél: A Jankovics Lajos Kulturális Szemle pályázatára beérkezett művek kiállitása a Bakonyi Muzeumban.

NAPLO/Veszprém/ 1962. szept. 1. 2. lap.

Kállainé, szobrász MDK
Képzömüv.Föisk.

245. Férfifej.

Magy. Ifj. Képzömüv. Kiáll. /VIT/
Föv.Képtár. XXX 1949.aug.16.-szept.lo. Kat.

Källai Sándor

Beállott 1848?

Kolozsvári antakrok

4. P –

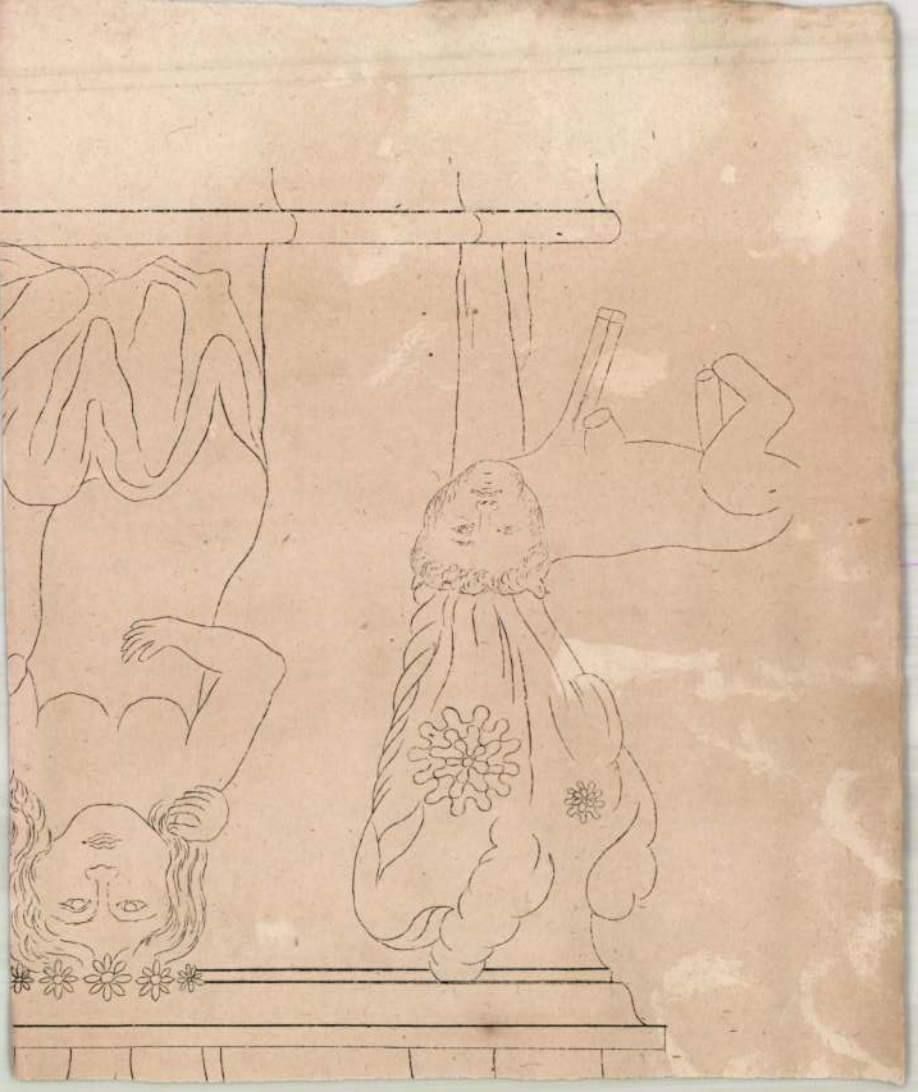

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

NAPLÓ
(VÉSZPRÉM)

Kallay Sándor

1967 MÁR 2

Ifjúsági szakköri tagok képkiállítása Veszprémben

A Kommunista Ifjúsági Szövetség Veszprém megyei Bizottsága a tavaszi „*Forradalmi Ifjúsági Napok*" rendezvénysorozatának keretében kiállítást rendezett megyénk ifjúsági képzőművészeti szakköri tagjainak munkáiból. A kiállítást tegnap délelőtt a veszprémi Jankovics Lajos Művelődési Ház termében *Wolford Sándor*, a megyei KISZ-bizottság képviselője nyitotta meg; ünnepi beszédében megemlékezett a KISZ megalakulásának tizedik évfordulójáról, a Forradalmi Ifjúsági Napok jelentőségéről, a „három tavasz" (1848, 1919, 1945) jegyében rendezendő kulturális eseményekről, megyénk fiataljainak munkájáról, ezen belül a képzőművészeti szakkörök szocialista ízlésfejlesztő és nevelő tevékenységéről. A megnyitó után *Szelényi Pál*, a megyei Népművelési Tanácsadó munkatársa tartott elemző igényű tárlatvezetést. A kiállítás megnyitására nagyszámú közönség jött össze, elsősorban fiatalokból, de sok felnőttet is vonzott az igényes, szép kiállítás.

★

Nem művészek, s különösképpen nem hivatásos művészek (ez egyébként kizáró tényező is volt!) műveivel találkozhatunk ezen a szép, kellemes benyomást keltő és mindenképpen megtekintésre érdemes kiállításon. Hanem olyan fiatal, 13 és 30 év közötti fiatalokéval, akiknek van látáskultúrájuk, van kifejezőerejük, tehetségük, s e tehetségüket a képzőművészeti szakkörökben bontakoztatják ki. Nem művészek..., ami azonban nem zárja ki, hogy egyikőjükből-másikójukból ne válhatnék idővel művész.

Mintegy százhúsz beküldött (és később jutalmazandó) mű közül harmincöt került falra. Számszerűleg is és színvonal tekintetében is azok a városok, illetve községek fiataljai szerepelnek legjobban, ahol erős és művészileg igényesen vezetett ifjúsági képzőművészeti szakkörök működnek: Pápa, Veszprém, Zirc, Fűzfőgyártelep. *Igen örvendetes a látásmód fiatalossága, frissessége és eredetisége; a tematikai változatosság; a különféle technikai eljárások gazdag alkalmazása; valamint elsősorban a szocialista eszmeiség*, az az egészséges szemlélet, ahogyan e fiatalok a mai életet, a mai valóságot látják és láttatni tudják. *Kallay Sándor* Napozó fiúja. *Füstös János* Balatoni alkonyatja; a nem szakkörben, hanem magányosan dolgozó balatonfőkajári pedagógus *Fülöp Lajos* Táj-a; *Novák Géza* Fekete délutánja, *Ktái Éva* portréja, a tizenhárom éves *Khell Zoltán* Csendélete *Friebert Ágnes*, *Nagy Sándor* és főleg *Nemes Ferenc* plakáttervei — hogy csak néhányat említsünk a sok jó kép közül — okvetlenül megállítják a tárlatlátogatót. De nem is ez ebben a fontos és érdekes, nem az egyéni teljesítmény: hanem, hogy *sok fiatal igéretes tehetséget felsorakoztató kollektív vállalkozásáról van szó.* Ez a tárlat az egyre kiterjedtebb szakköri nevelőmunka sikeres vizsgája.

nának vezércikkében üdvözli a DNFF Központi Bizottságának kedden kiadott nyilatkozatát, amely — mint ismeretes — az agresszió fokozására irányuló amerikai politikát ítéli el. A vezércikk megállapítja, hogy a front követelései — az Egyesült Államok szüntesse be a vietnami agressziót, végleges és feltétel nélkül hagyja abba a bombázásokat és a VDK elleni egyéb hadműveleteket, vonja ki csapatait Dél-Vietnamból — teljesen jogosak.

Pham Vandong, a VDK miniszterelnöke szerdán válaszolt azokra a kérdésekre, amelyeket Jacques Moalic, az AFP hanoi tudósítója tett fel neki.

„1965 áprilisa óta — mondotta egy kérdésre válaszolva — az élet nemcsak megerősítette, hanem be is bizonyította, hogy *négypontos álláspontunk helyes alapokon nyugszik és jogos.* Csak ebből lehet kiindulni, ha valóban olyan megoldásra akarunk jutni, amely megfelel népünk jogos igényeinek: a függetlenségnek, a szuverenitásnak, a területi egységnek és integritásnak. Ezeket az alapvető nemzeti jogainkat az 1954-es genfi egyezmények szavatolták."

Belgrád

A vietnami nép harcának támogatására alakult jugoszláv bizottság erélyes hangú tiltakozó táviratot intézett az Egyesült Államok kormányához. Ebben a jugoszláv szervezet felháborodását fejezi ki a vietnami háború fokozása, az északvietnami folyók elaknásítása és a mind kíméletlenebb légitámadások miatt.

A távirat megállapítja, hogy amikor Washington tárgyalókészségét hangoztatja, csupán leleplezni próbálja igazi szándékait, agressziv céljait.

tonság elle
ka. Szavat
Szerződéshe
gok egység
— mondott
seregtáborn

Az évfor
Malinovszkij
jetunió honvédelmi miniszter távíratban köszöntötte az NDK fegyveres erőit és további sikereket kívánt az első német munkás-paraszt állam védelmi képességének erősítésében.

FOLYTATÓDIK AZ ASZPIDA-PER

A november 14-e óta tartó athéni Aszpida-perben szerdán délelőtt *egy hónap után első ízben került sor nyilvános ülésre.*

Mint ismeretes, *28 görög tiszt ellen titkos szervezkedés, a királyi hatalom megdöntésére irányuló összeesküvés vádjával folyik eljárás.* A szerda délelőtti nyilvános ülés röviddel a kezdés után félbeszakadt. Az üléstéremben nagy zürzavar keletkezett. A bíróság elnöke a rend helyreállítása érdekében elnapolta az ülést.

AZ AMERIKAIAK ESÉLYE KISEBB A HOLDRA JUTÁSRA

James E. Webb, az amerikai országos űrhajózási és űrkutatási hivatal igazgatója kijelentette: Az Apollo—1 űrhajó katasztrófája miatt elenyészőbbek az esélyek, mint valaha, hogy 1970-ig amerikai űrhajós eljuthat a Holdra.

Az egyik képviselő megkérdezte tőle, hogy milyen hatást gyakorolna az amerikai népre az, ha a Holdra először szovjet űrhajós jutna el. Ez a hatás — válaszolt Webb, — talán nem lenne katasztrófális, de azért fontos, hogy az Egyesült Államok megelőzze a Szovjetuniót.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NAPLÓ

Kallai Sándor

1973 FEB 23

1021

Kallai Sándor képét a Stúdió-Veszprém legutóbbi tárlatán láttuk

azóta. *Rangosabb lett a szakma*, egy évről kettőre növelték a képzést. Most vannak először másodévesek. A gyáron belüli intézményben a hét két napján elméleti oktatást kapnak, a többieken gyakorlatit. *Az ösztöndíj is nőtt:* az első félévben egységesen 650 forint, azután a tanulmányi átlagtól függően 590-től 710-ig adható. A második évben 620—860 között mozog. A munkaruha, a tankönyv ingyenes, ebédet egy forintért kapnak. S van üdültetés, kirándulás, kulturális és sportolási lehetőség, szabad szombat, legújabban pedig a távollakóknak *leányszállás, ahol napi 13 forintért teljes ellátás, központi fűtés, hideg-meleg víz, klub, tévé, rádió, lemezjátszó, folyóiratok* meg sok más otthonos körülményeket biztosít a lányoknak.

Ez utóbbi mint erről a festék, a berendezés is árul-

lányokat belüli
van. Egy
társalgób
itt," —
lya osztá
Erikával
és a barátnőjével, *Mészáros Zsuzsával* Öcsről került ide Megjegyzi: most jöttek otthonról, kihasználták a szabad szombatot.

S milyen útravalót kaptak az anyukától?

— Nem különösebbet. Tudják, hogy jó helyen vagyunk — mondják többen is —, *voltak már itt szülői értekezleten.* Megnézték a szállást, jó véleménnyel vannak mindenről. Olykor kimegyünk a városba kirakatot nézni, vásárolni, de itt bent is mind több szórakozási lehetőség van. Jól eltölthetjük a szabad időt...

— Hányan jöttek a pápai járásból?

— *Én Bakonyszücsről* — mondja *Péter Mária*, aki legtomaji, illetve *Papp Zsuzsanna* bakonybéli kislány társult ebben a szobában.

— Szép, kényelmes — mondják és mindent megkapnak, amire szükségük van. Pokó Margit még társaira is rálicitál:

— *Én szinte jobban szeretek itt, mint otthon!*

Elmondják azt is, hogy sokat segít a gondnok néni, mindent meg lehet vele beszélni, tanácsot ad.

A leányszállón egyelőre 22-en vannak, de szeptembertől újabb osztály jön. Így mintegy ötvenre kerekedik majd azoknak a száma, akik ezt a szép munkát és a régi, hírneves gyárat választják jövőjük zálogául.

Horváth István

szép,
Egy
in-
kin-
ek".
Pokó
nce-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
– 1972 – 51
életünk

ne dobd szemetre gondolt-szeretőmet.

1021
Kallai Sándor

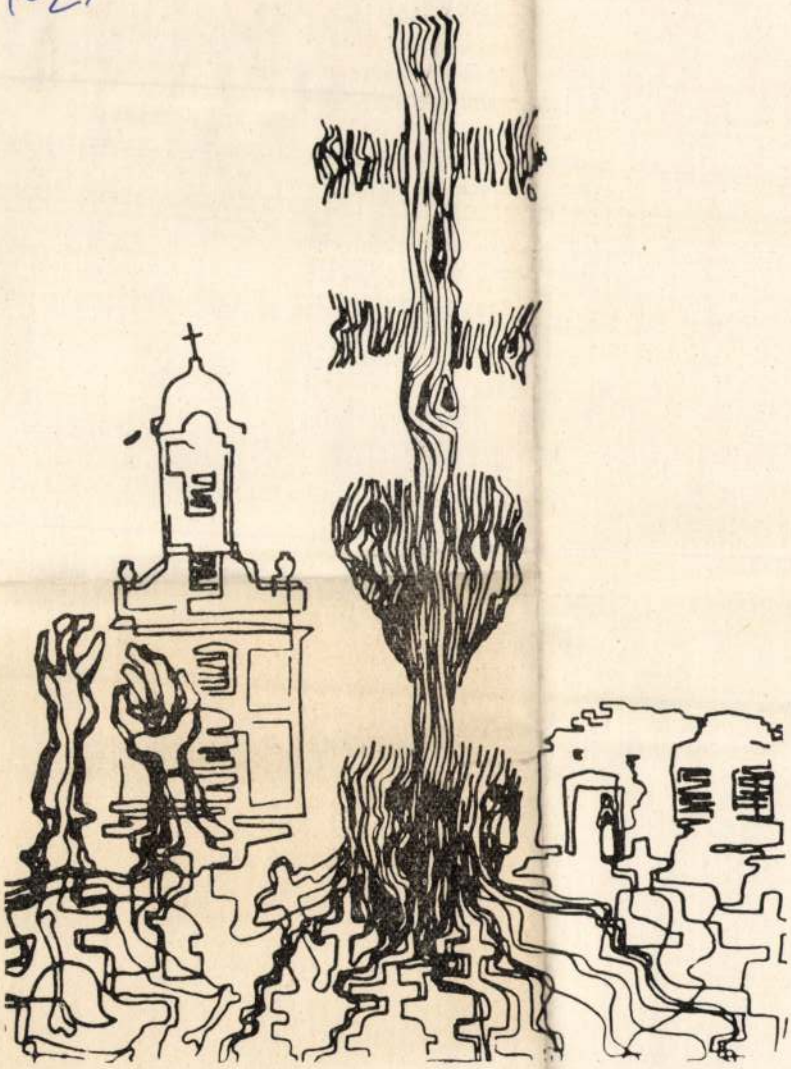

KALLAI SÁNDOR: *ELMÚLÁS*

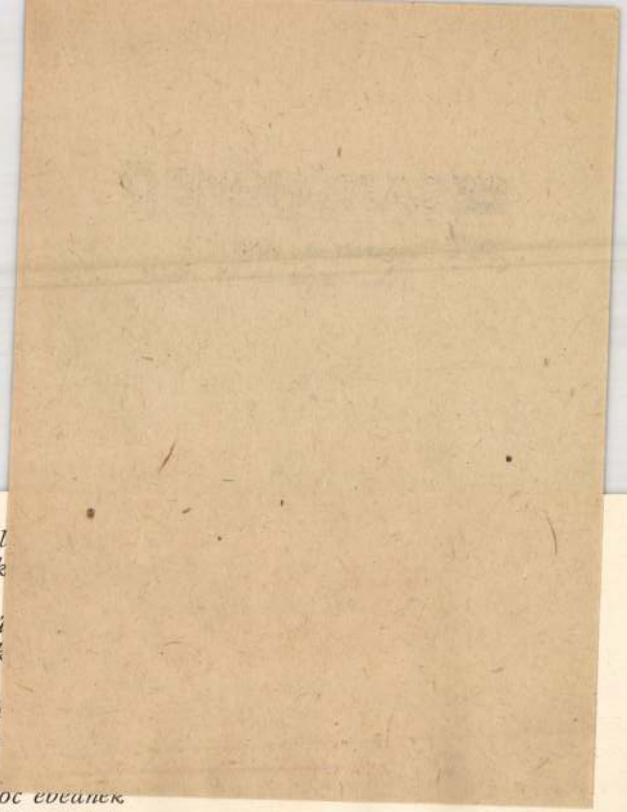

Börtön fája tel
Kedd szökik k

Hét közepén ú
Hireit a pletyk

Lassan viszi e
bosszankodik

Lekvárosgomboc evőanek
örvendezik böjtös péntek

Lelkes várakozásunkat
rúgja fel tántorgó szombat

Másnapos sápadt nótákat
csitít az elnyűtt vasárnap

Este

A parkban sátrat csinál és alábujik a fűzfa
A Göncölszekér lovai rohannak egymást taposva
hortyogó háztetőkön ügyeletes tűzoltók
csillagok hullását átalusszák
bojtos hálósipkában horkolnak az utcák

Kallai Sándor

a „Stúdió Veszprém" kiállításon „Mesevárosa" c. műve szerepel. (említve).

Napló, 1971. ápr. 14.

Kallay Sándor

neve emlitve

Müvészettörténeti Értesitő 1972

307. old.

Kállay Sándor

Tájrepeit és férfi portréját állította ki.

Pesti Napló, 1968. jún. 23.
Tanár-képzőművészek kiáll.

MDK

Kallay Sándor

Kiállitási kritika

Napló /Veszprém/ 1967 márc. 2.

Kallay Sándor

MDK

A képzőművészeti pályázaton pénzjutalomban /2oo-600 frt./ részesültek közt volt.

--: A Jankovics Lajos kulturális szemle - alkotásra ösztönöz.

NAPLO/Veszprém/ 1962. okt. 18.

Kanai Sándor

Szerepel a „Studió Veszprém" c.
kiállítás a veszprémi
Kisfaludy Művelődési Házban

N.N.: Ifjú festők, grafikusok,
fotósok

Napló 1971 IV. 6

MDK

Kallay Sándor

szerepelt a veszprémi SZMT nagytermében rendezett rajztanár-festőművész képkiállitáson.

"Tiszapart"

Cserhát József: A képzőművészeti kultura terjesztői.
Napló 1963. jun. 11.

Kállai Tibor

24 éves, géplakatos

MDK

Kallaj János

kassai céhmester 1715-ben

Wick B: A kassai szt.Rozália-kápolna története.
Kosice 1935. 89. l.

KALLUS

Kallauer János

XVIII. 24.

lárd

Bedygyöri rajzisk

11. l.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726
1975 OKT 18
ÉLET ÉS IRODALOM

Kollár György

1021

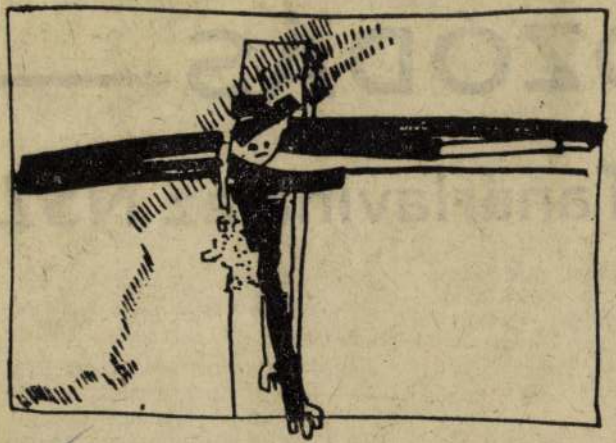

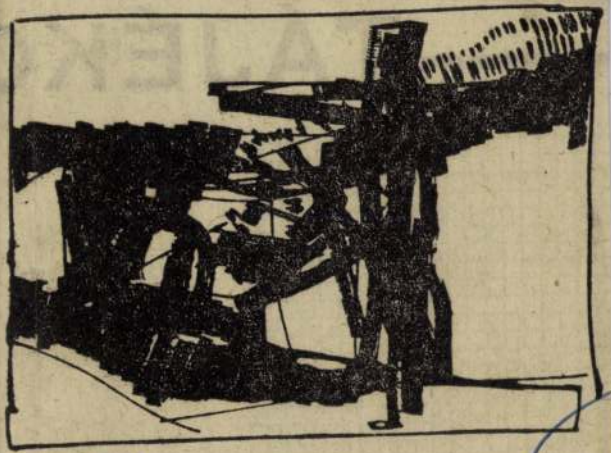

Kollár György: Illusztráció

TÁJÉKOZ

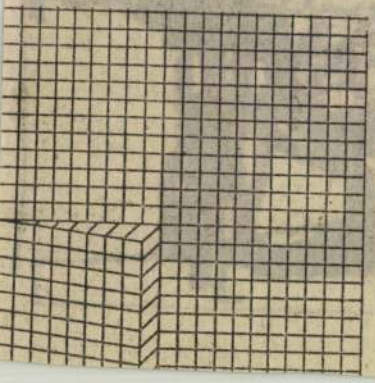

Tanárlavina az NSZ

Érdekes cikk jelent meg *Kurt Reumann* tollából a Frankfurter Allgemeine Zeitungban. A szerző szerint 1968 és 1974 között hetvenöt százalékkal nőtt a pedagógusok keresete.

★

Hol vannak már azok az idők, amikor I. Frigyes Vilmos porosz sorban abban keresendő, hogy nincs elegendő pénz a kis létszámú osztályokra.

Ez az ellentmondás Kurt Reumann szerint más veszélyeket is rejt magában. A jövőben, javasolja, a tanárok alkalmazását gondosabban kell mérlegelni, mert ha a mai fiatal tanárnemzedékek

KÁLLAY ISTVÁN
ÖTVÖSMŰVÉSZ
KIÁLLÍTÁSA
1974 OKTÓBER 31 –
NOVEMBER 13
DERKOVITS TEREM
BUDAPEST
VI. LENIN KÖRÚT 63

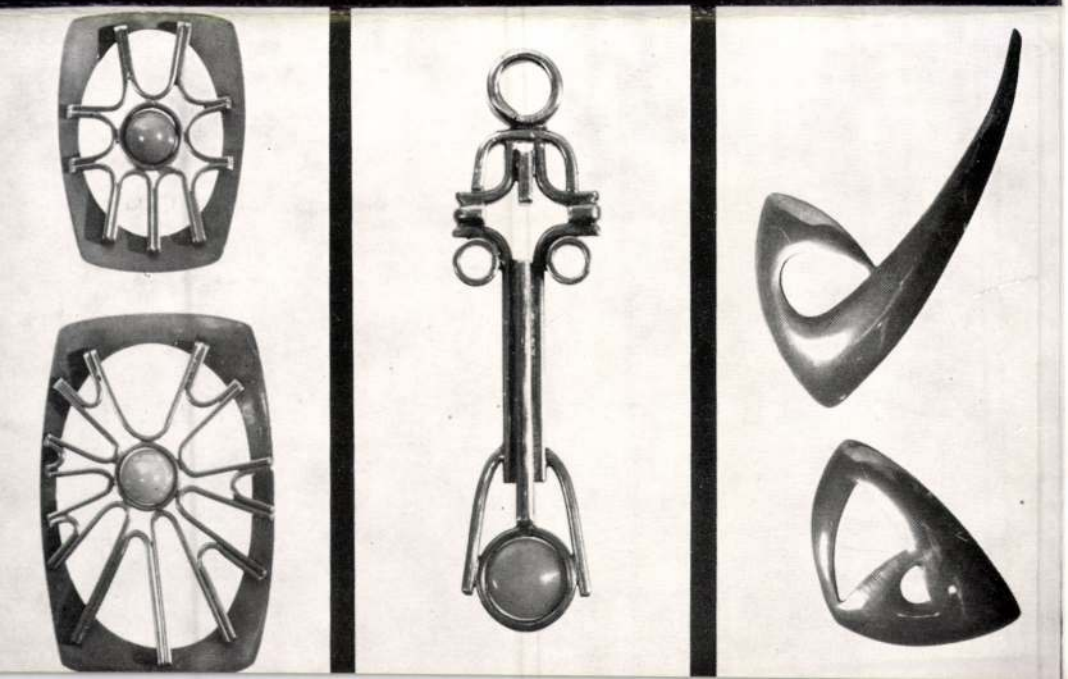

1915. esztendőben születtem. — Tanár voltam. Alsó-, közép- és felsőfokon tanítottam. — 1955 óta vagyok hivatásos ötvös — iparművész. Ez időtől hazai és külföldi megbizásokban részesültem. Budapest, Pécs, Szombathely, Frankfurt, Lipcse, Moszkva, Prága, Stockholm, Velence, Varsó, Bécs iparművészeti kiállításain szerepeltem. Tárgyaim megjelenítésében nincs semmi csoda, sem mértéktelenség. Azt adom, aminek visszaadását lehetővé teszik eszközeim és az az anyag, amivel dolgozom. Kerültem az olyan feladatokat, amelyeknek megoldása során cserbenhagyna mesteri hozzáértésem.

A nagyszerűen egyszerűt megjeleníteni, ez által érdemlegeset adni, a közízlésért valamit tenni: e vágy vezette mindig formálni akaró szándékom. Ezt vállaltam szolgálatszerűen. E törekvésem megvalósult eredményeit kívánom megmutatni, illetve felajánlani.

KÁLLAY ISTVÁN

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NAPLÓ
Veszprém

Kallay Sándor

1021

Vasárnap, 1969. június 22. NAP

Fiatal művészek műtermében

Látogatóban Kallay Sándornál

Kinek jutna eszébe, hogy Németh Lászlót orvos-, Gárdonyi Gézát pedagógus-írónak, Babits Mihályt, Juhász Gyulát tanár-költőnek nevezze? Az a titulus azonban, hogy rajtanár-festőművész nem hangzik idegenül. Sokak esetében a hangsúly mindkét szóra azonos értékkel eshetik. Itthoni példának hirtelen két név jut eszembe, a pápai A. Tóth Sándoré és az onnan elszármazott, Győrben tanító Cziráky Lajosé. Művészetükkel legalább olyan elismerést és rangot vívtak ki maguknak, mint azzal, hogy tanítanak.

Rajzok Lesencetomajon

Festői ambíciók nélkül rajztanár nem élhet. De — így van ez *Kallay Sándor* életében is — a tanév hónapjaiban csak ujjgyakorlatokat végezhet. Veszprémben, a Béke téri iskolában, az oktatás az elsőrendű feladat, mint ahogyan az volt Lesencetomajon is.

— *Földrajz- és rajzszakos vagyok. Tomajon kezdtem a pályát, jó emlékekkel. Ottani igazgatóm csodálatos ügybuzgalommal teremtette meg a lehetőségeket, hogy a falusi gyermekek és a kezdő pedagógus, aki akkor voltam, kedvüket találják a rajzban.*

Kallay Sándor otthonában így kezdődik a beszélgetés. A tanterem levegőjét kell éreznem, amelyből a gyerekeket a tíz perc öröme kiszólít. Csak a tanár marad, hogy gondolataival egyedül maradhasson. Szerteágazóak parancsolóak a gondolatok. Össze kell szedni az eddig is szenvedélyesen gyűjtött gyermekrajzokat. Otthon a legjavát majd kiválogatja, hogy csüggedtebb pillanatban társalogjon velük. Mi mindenre lehet következtetni egy kisiskolás rajzaiból, a pedagógus számára igazán fontos. Fz az elmélyülés vezethette Kallayt, inspirálhatta, amikor a gyermekkönyvtár ajánló bibliográfiájához *címlapot és belső illusztrációkat készített;* benépesítette ő rajzokkal a pályákat népszerűsítő KISZ-füzeteket is.

A rajztanár messzibb gondolatai a nyári időszakkal kapcsolatosak, amikor valamelyik továbbképzést szolgáló művésztelepen — mint legutóbb a sümegin — festeni is lehet. Milyen jó volt a nyár gyümölcseként hazahozni a mélyen lírai Sümegi alkonyt. A másik emléket, a szegedit, ahol a fiatal tanár Vinkler László, Buday Lajos és Fischer Ernő tanítványaként a főiskolát végezte, a Tiszapart és a Napozók őrzi.

— *Úgy volna szép, ha mi a Dunakanyart festhetnénk meg. Kollégáink örülnének a cserének. Ki ne utaznék akár a Tiszától is boldogan a Balatonhoz?*

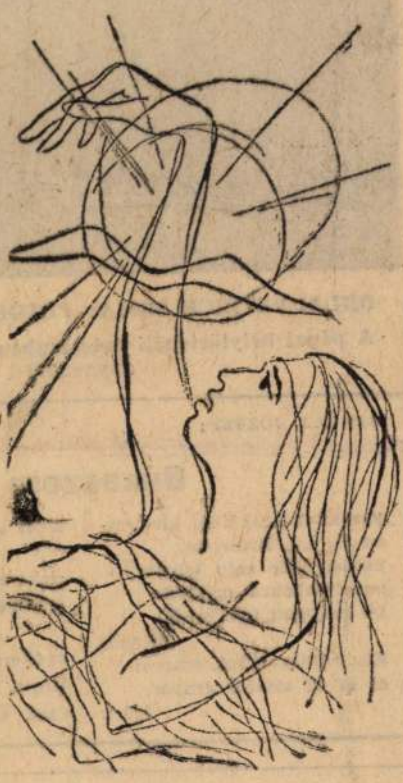

(Kallay Sándor: Versillusztráció)

Másik szenvedély: a zene...

Gutscher Ágnes nevét elég kimondani, hogy hangjára és zongorajátékára emlékezzünk.

— *A feleségem külföldi turnén van. Jelenleg Franciaországban. A szerződés az NSZK-ba és Bernbe is szól. Ági nélkül nagyon nehéz* — mondja a tanár édesanyja — *űrt hagyott maga után.*

Az űrt csak úgy lehet elviselni, hogy Kallay Sándor közös kincsükhöz, a lemezgyűjteményhez — másik szenvedélyéhez, a zenéhez — menekül. A menekülést indokoltan mondhatjuk, mert a fiatal házasok különösen újszülött kisfiuk halála óta csak a művészetben, a klaszszikus zenében találnak vigasztalást.

— És a festés?

— *Talán már belelendülök. Talán. Egyelőre azonban a feleségemet szeretném meglátogatni. Elhiheti, egy hónap is sok egyedül. A mi esetünkben azonban több mint egy évről lesz szó.*

Rokonszenvesnek, szerénynek kell mondanom Kallay Sándor igyekezetét, hogy figyelmemet „festőművész"-ről mindenképpen a tanárra terelné. Szívesen beszél az iskolákban szépen fejlődő képzőművészeti nevelésről; arról is, ami még hiányzik. Anyagiak hiányára hivatkozva az iskolai szakkörök létét vagy nemlétét közömbösen nem szemlélhetjük. A művészeteket élvező és értő közönség nevelése a serdülők között kezdődjék.

A tanári hivatás után még mindig nem a művészi, hanem az otthont-építő férj teendői sorakoznak. Inkább azt hallgassam meg, hogy a szőnyeg a falon is, a padlón is *„Ági és Sándor közös munkája".*

Az édesanya, aki maga is pedagógus volt, belémlát. Megérzi, hogy az újságíró a rajzok, a képek kedvéért jött. Azokat szeretné látni.

Legjobb az „Est"

Kiállításról ismert képeket nézegetek. Úgy emlékszem, hogy az *Est* című a Jankovics Lajos Művelődési Házban láttam. A mostani élmény az akkorival azonos: a képet Kallay egyik legkiforrottabb alkotásának tartom. Változatlanul tetszik, magával ragad a Meseváros is.

— *Sokat kell még vívódnom... tanulnom...*

Versekhez készített rajzok között lapozgatunk. A tanár-festőművész hosszas megfontolás után kettőt elém tesz. A szigorú önkontroll az igényesség arra vall, hogy a tanár a festőművész útját is képes előbbre haladni.

Cserhát József

lvastuk

felhívnunk a figyelmet, mert a szerző nem társadalmi-lélektani, hanem kizárólag zenei meggondolásból vizsgálja az utóbbi évek legnépszerűbb sztárjainak . erepét.

Huszadik századi *trubadurműfajnak* nevezi a Beatles zenéjét, s amikor a zenetörténetben próbálja elhelyezni az együttest, nemcsak a trubadurokkal, hanem a XVI. századi *madrigál-énekesekkel* és a XVIII. századi *vándorzenészekkel is párhuzamba* állítja őket.

„Miért magasrendű zene a Beatles-együttes zenéje? — kérdi, és kérdésre válaszol is: — *„A dallamvezetést definiálni és tanítani lehet, és ez igaz a zene többi kategóriáira, a ritmusra, az összhangzattanra és az ellenpontra is."*

Régimódi zenei képletekből meríti erejét a mai zene, nem raffinált zeneszerzők újdonságkeresésébőL és a régimódi zenéből nemcsak a külső formát eleveníti fel a Beatles zenéje, hanem a legfontosabban, a muzsikálás örömét is. Önfeledt örömmel muzsikálnak, és nagyságuk titka többek között az is, hogy fittyet hánynak a pedáns értelmezésekre. „Nyilván az enyémre is" — fejezi be írását a szerző rokonszenves szerénységgel.

A magunk részéről csak annyit szeretnénk hozzáfűzni mindehhez, hogy N. Rorem csak a Beatles-együttesről beszél, megállapításai nyilvánvalóan *nem vonatkoznak a világszerte gombamódra szaporodó beat-együttesekre és ezek gyakran sekélyes zenéjere.*

B. E.

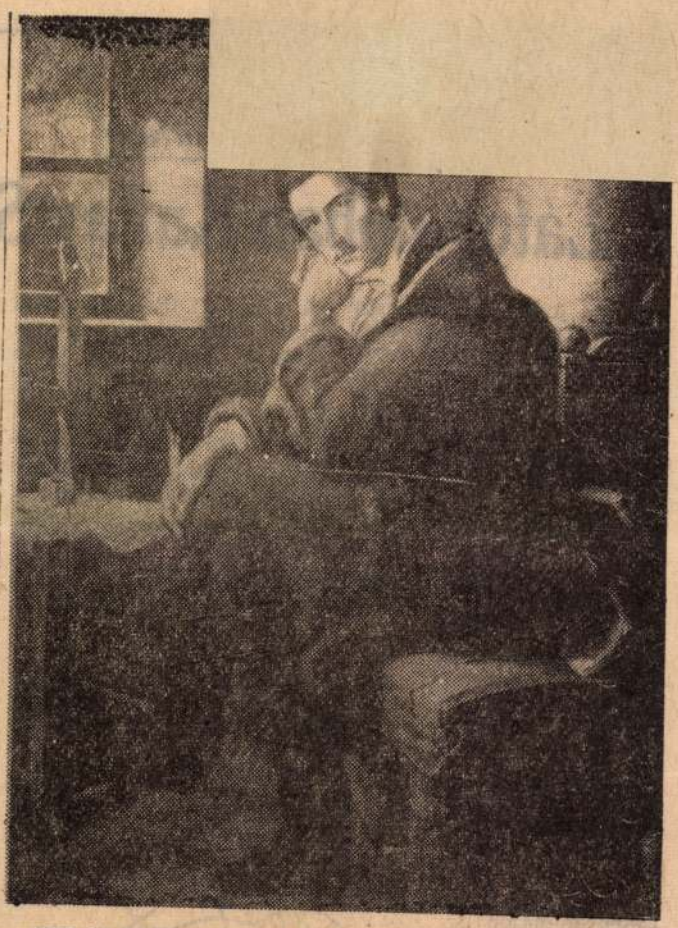

ORLAI PETRICH SOMA: PETŐFI DEBRECENBEN
A pápai helytörténeti múzeumban rendezett kiállítás anyagából

BENCZE JÓZSEF:

Búzaszem

Parasztok zsákjából kiestem,
cingár kis búzaszem.
Ezüstgyökér szép lábaim
hantdombokra másztak.
De megkent fénnyel a harmat
Kis búzaagancsot, szarvat
és az ég sátoros árnyat igért.

Most sárkány-szelek dér-tárja,
cicka-szelek kakas zaja
csipked, vagdos,
rubint-karmos vadborona kínnal.
Mégis, ó tavasz, nyár!
Csak addig kibírjam.

Sándor

. művészete

zünket, hozta az óriási gépet, a hozzávaló felszerelést. Ezel a monstrum géppel készíette híres felvételeit a megkentően változatos magyar tájról, de elsősorban a népművészeti jellegű objektumokról, parasztházakról, színes népviseletről.

A világ, . ült Balogh Rudolf negyven évvel ezelőtt 3x18-as lemezein megörökített, azóta nagyrészben lefűnt, elsüllyedt. Mezőkövesden akkor még színes ruhákban jártak a lányok, az aszszonyok, s a legényeknek tarkán kihímzett kötényük, magas, de szerfölött szűk kenénykalapjuk volt. Épp csak egy a fejük-bubján elfért ez keskeny kalap. Ma meg gyanott teljesen városias ruházatú és fellépésű lakosokkal találkozik az ember.

Azért a népművészet még em veszett ki teljesen, ezt izonyítja Gink Károly fo-

egy nagyszerű alkotásának reprodukciója volna. Szinte alig hihető, hogy a fotoművészet két ágában, két irányban egy azon személy tud ilyen kitűnő képet alkotni.

Ahogy negyven évvel ezelőtt Balogh Rudolffal jártam, most alkalmam volt Gink Károly társaságában a Balaton mentén átutazni. A mai fotoművész már kisebb kamerákkal dolgozik, de felszerelése így is eléggé terjedelmes, eléggé megtölti a gépkocsit. Gink ez alkalommal inkább a lenyűgözően szép tájat rögzítette filmjein, s utólag is sajnálom, hogy nem hívtam fel a figyelmét a Balaton-mellék, Bakony remek, de meglehetősen elrejtett népművészeti alkotásaira, a népi építkezésre, az ívelt gádoros házak sokaságára, a szőlőhegyekben megbúvó, stukkódíszes oromzatú présházakra, a nehezebben fellelhető remek faragású bútorokra. Mert ezek bizony kimaradtak a kötetből.

A több nyelven megjelent kötet szövegrészét Kiss Ivor Sándor írta.

Dr. Vajkai Aurél

A vízöntő kor hajnalán

Tamkó Sirató Károly versei

„Meneteltem az elmúlással behavazott kultúrák romjai közt istencsordák után a történelmi alagutakban" — írja 1927-ben a *Villany-szimfóniá*-ban a magyar avantgarde költészet Kassák mellett legismertebb alakja, aki „zászló egy hullahegyen" és huszonhét évesen elhatározza, hogy „mindenkit le

mus és az általa föltalált dimenzionizmus ma már világhírű alakja: Kandinsky, Picabia, Moholy Nagy, Miro, Arp stb.

Zaklatott élete a *Papiremberr* (1928) és a *Kiáltás* (1942) című kötetekben rögzített életrajzi adatainak tanúsága szerint ugyancsak *műalkotás.* A harmincas évek derekán

MDK

Kallé Viktor

Anyám, gipsz

Arckép kiáll. Ernst Muz. 1952. aug. 1o 1.

Kallenberg Adolf

MDK

formaöntő

a Zsolnay-gyárban a művészeti munkákban közreműködött 1884-1912

71.o.

NIKELSZKY GÉZA:A Zsolnay-gyár művészete.Pécs.1959

Kallenberg Thankmar MDK

gipsz- szobrász

a Zsolnay-gyár művészeti munkáiban közre-

működött 1872-1910.

70.o.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár művészete.

Pécs. 1959.

Kallenberg Thankmar

MDK

formaöntő

Született: Gotha 1837

A Zsolnay-gyárban dolgozott: 1872-1910

45.o. és 76..91/o. 35. jegyz.

NIKELSZKY GÉZA:A Zsolnay-gyár művészete.
Pécs. 1959.

KALLER, Hans Nándor

Pozsony, 1601

Ars 1996 226.

kapunyílása faragott kövekből falazott s négyszög
foglalt csúcsos ív. A kapualj dongaboltozatát csúc
festett indadíszítés s déli végén a Salvator Mundi
keretbe foglalt falfestménye ékesíti, két oldalán g
faragott lóheríves mennyezetekkel betetőzött ülőf
húzódik végig.

A kapualjból balfelé két modernizált szobán kere
pilléres terembe jutunk, ebben négy bordátlan ker
keletnek egy dongaboltos szoba, délen a várkápol
következik. A várkápolna kelet nyugati irányban
magasságban épült s a XVIII. században gyökere
átalakították. Csak nyugati kapuja, gazdag hatású
béllettel keretében s az ennek megfelelő emeleti f
régi. A kápolna fölszerelése czopfstílű. Egyszerű
piramis alakú polyonmunka viaszmedaillonokkal

Kalliáner

festő XVIII. sz

Ifj Kollár Gottfried és neje arcképei. Festette 1795-ből. Ajándékul kapta az alábbi muzeum -

A Borsod-Miskolci Közmüvelődési és Muzeum-Egyesület Évkönyve. 1905/6. Miskolc 1906.

59. l.

F I Z E T É S I J

a VKM 28.690/1947.VII.sz. ala

sz.alatt kiutalt minősitési m

Dr.Szentiványi Gyula .....

Dr.Lux Kálmán

Dr. Dercsényi Dezső

Dr.Tolnainé Berkovits Ilona d

F.Dr.Tombor Ilona

Dr.Szabó Erzsébet

Dr-Rónay Kamillné

mind cét

~~Czetter Sámuel~~

Kallianer A. Ch

Pókaselki Kondé József
Benedek arczéje.
Rézm. Kallianer
rajza után metszette
Czetter.
Megjelent Szirmay
Antal: Hungaria in
parabolis. Buda 1804.

Repr.

Magyarország
IV. 211, 640. l.

N. Jamtetony

Európa

Könyvkiadó R. T.

Budapest

V Ker Rothermere u. 1.

III/2

Kalliauer A. Ch.

becsi fastö-

l.

Orsz Teleki

16. l.

~~Bács-Bodrogvármegyei Történelmi Társulat~~

~~IV. 176.~~

Kallianer A

Kassai nur Gat.

254 l.

A. Ch. Kalliauer del

rapolo

laid

Czetter

A Ch. Kalliauer

laid

Octet

Kalliáner

Zlato

Ifj. Kollár Gotfried és neje arczkepei. 1795.

Miskolczi Muzeum.

Balogh Bertalan A Borsod Miskolczi Közmüvelődési és Muzeum Egyesület évkönyve. 1905 ob. Miskolcz, 1906. 59, 1.

Kalliauer
A.Chr.

MDK

Repr:

II. Eszterházy Miklós arcképe.

Blanchard - A.Chr. Kálliauer - Sam. Czotter.

Horányi Mátyás: Eszterház vigasságok. Bp. 1959.

165.l. 49. kép.

M. D. K.

KALLIANER, Anton festo[9]

1760 - 1827

1795 Kollert Gottfried archéve

Garos XVIII. 14. 225. l:

M.D.K.

Kalliauer – Cretter.

Szent István Szent Imrével. 1805.

Repro.

M. M. M. Évkönyve 1952, XXXIV. Képtábla

Kallibachi

veszprémi festő

1829-festette az alábbi templom főoltárképét, mely kt. József ábrázolja

Gulden István:
A kislődi plébánia története. Magyar Sion. 1865. III. évf.
678. l.

Veszprém vm.

Kallina Géza, építész

L. Árkay Aladár

7

34-36.

Varga Lea: Árkay A. egy bp-i villái

Magyar

Építőművészet, Bp. 1983 83/3

KALLINA Géza építész

Weberle-telep

Pavilon 9 (1994) 49.

postgadualis képzés keretében pedig a paleontroplógia megbecsült előadója.

Éry Kinga a hazai tudományos közéletben is aktív: két ciklusun át volt titkára a MBT Ebertani Szakosztályának, és sok éve tagja az Anthropologiai Közlemények szerkesztőbizottságának. Több akadémiai bizottságban fejt ki értékes tevékenységet, így az MTA Antropológiai Bizottságában; tagja volt az MTA Uralisztikai Komplex Bizottságának, jelenleg titkára az MTA Magyar Őstörténeti Komplex Bizottságának.

Éry Kinga kitűnő szakmai felkészültsége, szakmánkban elengedhetetlen alapossággal, nagy szorgalommal és töretlen munkabírással párosul. Példamutató munkakedve, szellemes humora, kedves, szeretetreméltó egyénisége teszi őt népszerűvé a kollégák és az egyetemi hallgatók között egyaránt.

Meggyőződésem, hogy Éry Kinga személyében nagyon méltó helyre kerül a Kuzsinszky Bálint-emlékérem.

KUZSINSZKY BÁLINT-ÉREM

Gábler Dénes javaslata TÓTH Endréről

A társulat vezetősége és választmánya megtisztelő felkésének örömmel teszek eleget, amikor Kuzsinszky Bálint érem elnyerésére Tóth Endrét javasolom. Ezzel a javaslattal adósságunk törlesztésére teszek kísérletet, hiszen Pan-

KALLINA Géza építész

NAGY Gergely: A Wekerle-telep rekonstrukciója. = Magyar Építőművészet, LXXXI.5.sz.1990 36-37.p.

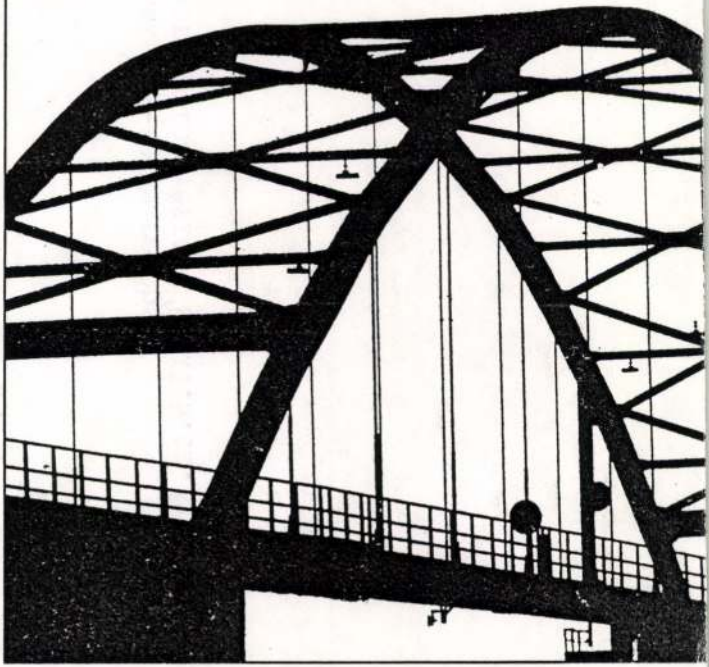

Kallina Géza

Terveste a ~~Vörös~~ Bp. II. Vöröshadsereg útja 79. y. villát (eredetileg a Jungfer műlakatos-család számára készült)

Gerle János: Elszámolás a szá̧ząḍfordulós épületekről
Budapest 1981/11 17-21.o.

Kallina Géza

tervezte a Bp. XIV. Kerepesi u. 76.
egyhori Jungfer műlakatos gyárat - 1914-ben.

Gerle János: Elszámolás a századfordulós épületekről
Budapest 1981/11 17-21.o.

KALLINA Géza épitész [Bp.,1883.V.12.-Bp.,1942.IV.21.]

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 74.p.

Kallina Géza épitész

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 20.p.

22.p.

KALLINA Géza

Nagy Gergely: Kertvárosunk, a Wekerle.
Bg., 1994, F. Szelényi Ibáz

23, 34, 35, 69.

Kallina Géra

épitész

szül Budapest 1883.

okl. vezet 1905

Nevjegyz. Műegyetem 10(

Kallina Géza

építész

Halálozás

Kallina Géza építészmérnök április 21-én rövid szenvedés után Budapesten elhunyt. Temetése április 23-án, délután 4 órakor lesz a Kerepesi-úti temető halottasházából. Az engesztelő szentmisét április 25-én, délelőtt 9 órakor mutatják be a terézvárosi plébániatemplomban.

Uj Magyarság

1942. ápr. 23

MDK.

Kalina Géza épitész.

A kispesti munkáslakóház-telep tervpályázatán.

A z épitendő munkáslakóház terveit 15o koronáért megvették.

Müvészet, 19o8. 419. és 42o. l.

Kalina Géza, építész M.D.K.

Árhay Aladárral közös tervét 500 koronával jutalmazták a zombori függetlenségi kör pályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1907. XXVIII. évf.
febr. 13. sz. 12. old.

M.D.K.

Kallina Géza. építés

harmadik díjat nyert a Földművelésügyi minisztérium alapraj-zi megoldására kiírt pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1907. XXVIII. évf.

márc. 20. sz. 12. old.

Kallina Géza, építész M.D.K.

és Árhay Aladár közös terve 150 K-ás megvételben részesült a kispesti munkás lakóhárak pályáratán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1908. XXIX. évf.

nov. 4. szl 14 old.

MDK

383. Kallina Géza, ép.

Szül.: Budapest, 1883. Okl. kelte: 1905. Sz.: 34 32

A m. kir. József nádor egyetemen oklevelet, abszolutóriumot vagy oklevélhonosítást nyert építészek névjegyzéke 1873-1928-ig.

KP-IP - KP-MŰVÉSZET. 1931. márc 1. 41.1.

Kallina Géza *

épitész

a Szendrei-Kallina-fink apja?

l.

MMÉEÉvk

1934. 216. l.

* Kallina Mór fia?

éz f
.
aján
apes
poly
nán
) k,
s W
A I
tt a
zokt
szse
ondi
tébe
. bü
dőhi
. E
y a
a k
gráb
gazg
sine
nok
atot
fu
k
ssor

dnjijárak) az V. vágássorozatra
karics Márton (Vrata) az I. vágássoro-
19188 k 88 f, Corossacz és Figlió
me) az I, II. és III. vágássorozatra 22762 k,
n az I. vágássorozatra 20000 k, Plese
b (Lokve) az I. vágássorozatra 18400 k,
. vágássorozatra 17200 k, Fischer Gyula*
me) az I. vágássorozatra 22008 k, az V.
ssorozatra 20552 k, a VI. vágássorozatra
22 k;
ravnagorai erdőgondnokság faanyagára:
rinics és Sragalj (Begorovazdolje)

VI.

árásl
pénz
i kir
d.
elelm
bárm
aján

PAR C
épitő
rtokos
k és
tető k
ppa
Két
HY
VÁLLA
st, I
ÖT

i é
ács
nek kiadásaban
művek lapunk
besz

Az épitőfa. Irta
Ára

Gyakorlati szám
Aladár. (3 kötet

Geometriai sze
Palóczi Győző.

egységáron 422 k
60 k egységáron
ütt.

érbeadás.

gok eladása.)
óság augusztus
a VII. ker., Váci-
vizvezetéki raktár-
bbi ócska anyagok
Blau Mór S. fiai
anylemezre 36 k,
rsolt vasra 9·01 k,
e 91·01 k, vörös-
sal 35·17 k, törött
ra 13·02 k, forgó
Rössler Adolf
spléhre 5 k, törött
0 k, törött fémre
Kohn kovácsolt
rött fémre vassal
k, forgó darura
c h Ignác horgany
96·12 k, vörös
126·12 k, Grün-
60 k, horgany-
ulladékra 4·15 k,
vaspléhre 6·42 k,
msalakra 16·92 k,
nn Simon bőr-
enfeld Lipót
t rézre 102·25 k,
e vassal 57·16 k,
nsalakra 22·25 k,
nylemezre 37 k,
vaspléhre 7·50 k,
600 k, Grün-
10 k, horgany-
ulladékra 50 k,

124·17 k, sterró fémre 87·17 k, sterró f
forgácsra 80·17 k, galván vörösrézre 124·1
Blau Mór S. fiai a) fehérrézre 105
szabványtalan fémre 105 k, sárgaréz fé
94·07 k, összeolvasztott sárgaréz fémre 90·0
vörösréz fémre 121 k, vörösréz fémre fehérf
mel 111 k, sterró fémforgácsra 71 k. kábelh
hulladékra 90 k, galván vörösrézre 114
vörösréz szövetre 101 k, összeolvadt fé
35 k, b) sárgaréz csőre 100·01 k, sárga
fémre 80·05 k, galván vörösrézre 112·05
Kohn Adolf a) tömitési fémre 35·50
vörösrézre fehérfémmel 141·25 k, Helf
Adolfné a) fehérrézre 86 k, szabványtalan fé
155 k, sárgaréz fémre 117·20 k, ugya
összeolvasztott 114·20 k, tömitési fémre 52·2
vörösréz fémre (25 q.) 148·20 k, (30
145·20 k, ugyanaz fehérfémmel 171·20 k, veg
fémre 114·20 k, sterró fémre 115·20 ü, ste
fémforgácsra 97·20 k, kábelhuzal hulladé
85·20 k, galván vörösrézre 135·20 k, vörös
szövetre 133·20 k, összeolvadt fémre 48·20
b) sárgaréz csőre 115·20 k, sárgaréz fé
(33 q.) 117·20 k, (50·46 q.) 112·20 k, vörös
fémre (50 q.) 118·20 k, (66·78 q.) 182·20
vegyes fémre 114·10 k, sterró fémre 115·20
sterró fémforgácsra 97·20 k· galván vörösré
135·30 k, Grünwald Adolf a) fehérré
81 k, szabványtalan fémre 80 k, sárga
fémre 95 k, ugyanaz összeolvasztott 95
tömitési fémre 30 k, vörösréz fémre 125
ugyanaz fehérfémmel 150 k, vegyes fémre 95
sterró fémre 95 k, ugyanaz forgács 85
kábelhuzal hulladékra 65 k, galván vörösr
fémre 126 k. vörösréz szövetre 126 k, össz
olvadt fémre 40 k, b) sárgaréz csőre 102
sárgaréz fémre 95 k. vörösréz fémre 125
vegyes fémre 95 k, sterró fémre 95 k, ugyan
forgács 85 k

KALLINA Mór

KOREN Eil: Budavári két templomunk. Bp. : Budavári Evangélikus Gyülekezet, 1990 15,29 ill.

oltárkép

[illegible] kezdve
lentett. [illegible] kincstartó
témésnek [illegible] azonosnak ve
tán [illegible] látszott
csak [illegible] kaput épitett

A [illegible] adóztatás telje
szó [illegible]. Igaz ugy
kek [illegible] voltak
luban [illegible] ugyanakkor
mert [illegible] nagyság
ge, [illegible] sok más tény
tükr[illegible] a [illegible]radék legfo
föld[illegible] /[illegible]us/, amely
ban és [illegible]ában 0,20-
36-[illegible] jelentett.

KALINNA Mór építész

SÁRMÁNY Ilona: Historizáló építészet az Osztrák-Magyar Monarchiában. Bp., Corvina, 1990 12,60.

Kallina Mór

épitéz

honvédelmi minister Thun

Bpmüsz. 125. l.

Kallina Henrik

1855-ben lett
a muzeum legelső
kertésze, aki a muzeum
kert létesítésének munká-
latait kezdettől fogva ve-
zette, s az első fák ülte-
tésében is részt vett.

Mátrnemz Muzkorsz

70. l.

Fenti meghalt Pesten
1861 ápr. 15.

M. o. 76. l.

O. ELŐZETES KÉRDÉS.

Kallina Lajos

epitez

Erod

Magyar Épitőművészet

1909. 2. 7. 35 l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Enged

.....

a műhelyfőnök
a

8. sorsz. Műhelyi minta

KALLINA MIKLÓS

92 Kilátás a Balatonra szines kréta 100.—

Nemzeti Szalon

Tavaszi Szalon

1934

~~Beck Károly, főgimn. tanár~~

~~IX. 73.~~

Kalina Jiří

Mlýnec 1908. 420

P	f	P	f

Kallina Géza

ép.

Lód

Épitő Ipar. 1910. 45.

l. (A Respertinum-

Kárlakárok, Lepekkel)

..... *műhely.*

yfőnökség!

év..... hó____n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

.....számu .....

tam.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Kallina Géza

építész Bpest.

1900/1. végezte az alsóbb iskolát.

Jánosi II. ker. reálisk.

122. l.

Becs-felé
Bécs-felé
Bécs-felé
Bécs-felé

Kallmia Mór

~~IROD.~~

laid

Vas. Ys

1896. 182.
-1831

Kalina Mór
műépítés

Fővárosi Lapok 1886. jun. 10., 5. old.
(Millennáris kitüntetések.)

Kalina

MDK

Kallina műépitész

A Palota előcsarnoka.
A Palota a Disz-tér felől nézve.
A M.Kir.Honvéd Főparancsnokság új palotája Budapesten.- Kallina műépitész tervrajzai után.

Vas.Ujs.1896. 43.évf. 184.l.

MDK

Kallina Mór épitész

A Magy.Kir.Honvéd Főparancsnoksági palota olasz renaissance izlésben Kallina Mór épitész tervei szerint épült. A honvédelmi miniszteri palotát is ő tervezte és épitette.

Cikk: A Magyar Kir.Honvéd Főparancsnoksági palota.

Vas.Ujs.1896. 43.évf. 182-183.l.

Kallina Mór

M.D.K.

(bpesti) építész

terveiszerint épült budai

ág. hitv. evangélikusok uj

templomát okt. 20-án

avatták fel.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1895. XVI .évf.

okt. 29. sz. 2. old.

M.D.K.

Kallina Mór, építész

tervei alapján épül a várbeli Bécsikapu-téren ev. templom, iskola épület és a tisztelettes lakása.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1894. XXIII. évf.

ápr. 10 sz. 86. old.

MDK

Kallina Mór

Wagner Ottó, Kallina Mór, Bernd Rezső "St.Stepha
ni regis" jeligéjű közös palyatervük kapta a
IV.dijat az új Orszaghaz tervpalyazatan.

Cikk: Az új Országház ünnepéhez.

Ország-Világ, 1894.333-337 lapok.

Kallina Mór, epitén

M.D.K.

Servei szerint épült fel
Pell Antal háza a Terész
[ma Lenin] körúton

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1886. XV, évf.
mára. 21. sz, 17 old.

Kallina Mór

ép → terverte

épilette Pucher Józef

irod

Bauzeitung für Ungarn,

1884. 199. l. (Vom Zubau des Franklin-Verein-Gebäudes.)

Kallina Mór

Árkay Bertalan anyai nagyapja volt.

Pusztai László: Árkay Bertalan /1901-1971/.
Magy.Ép.müv.1972.5.sz.60-61.l.

MDK

Kalina épitész

Wagner, Kalina és Bernd épitészek a "Sancti Stefani Regis" jeligés tervükkel a negyedik dijat nyerték az Országház tervpalyazaton.

Cikk: Az új Országház és épitője.

Vas.Ujs. 1884. 24.sz. 374.l.

M. D. K.

KALLINA akór építész

M. k. honvédelmi minisztériumi

(repr.)

Bp. építményei (Szerk. Rozin ay István)

Bp. – Eperjes 1880–1884.

22. 23. t.

MDK

Kallina Mór

Cikk: Az állandó orszaghaz palyatervei.

Az Epitési Ipar, 1883. 192.l.

Kallina Mór és Wagner Ott

K

Irod

Az Építési Ipar

1883. 192. l. (Az állandó orszaghár pálatervei)

..... nevü munkás igazolta

a művezető aláírása.

élyezem:

vagy helyettesének
láírása.

. — Endrényi Imre, Szeged.

MDK

Kallina Mór

Kallina Mór, Wagner Ottó munkatársa a "Sancti Stephani Regis" c. tervrajz készitésében. A terv az 5000 forintos egyik első dijat nyerte az új országház tervpályázaton.

Cikk: Az országház tervei.

Vas. Ujs. 1883. 17.sz. 277.l.

MDK

Wagner Ottó,ép. - Kallina Mór és Bernd Rezsö
munkatársai

"Sancti Stephani Regis" c.pályaterv szerzöi.
Wagner Ottó mint tervezö, Kallina Mór és Bernd Rezsö
mint munkatársak az uj országház tervével 5ooo ft.-o
jutalomban részesültek.

Az országház tervei.
Vas. Ujs. 1883. 277.l.

Kalina

epitész

terverte a honvédelmi minis-
terium palotáját. Renaissance
styl. Épült 1879 – 1882.

Szendrei János. A honvédel-
mi miniszterium palotája.
Vas. Ujs. 1882. 651. l. (Eppel)

M.D.K.

Kallina Mór, építész

tervei szerint lakóház épül a Sugár-ut és Rákosárok-utca sarkán Jálics Géza részére.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1882. XI.évf.

apr. 23. sz. 52. old.

MDK

Kalina épitész

1881-ben adtak at a hasznalatnak a honvédelmi minisztérium palotajat,melyet Kalina tervező épitész tervezett.
Kép a 652.oldalon.

Szendrei Wagner János: A honvédelmi min.palotaja.

Vas.Ujs. 1882. 41.sz. 651-652.l.

Kallina Mór

Szod

Az építési ipar

1880. 153 l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191...

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbi

Kelt ....., 191...

.....

tanu.

.....

tanu.

Kallina Mór, építés

M.D.K.

tervei szerint Brüll Armin
háromemeletes házat épittet
a Sugár-ut 8-10. sz. alatt.
[Nephöztársaság-utja].

Bauzeitung für Ungarn, Bp.1880. IX.évf.
aug. 1. sz. 303. old.

M.D.K.

~~Gerster Kálmán~~

Kallina Mór

Pártos Gyula

Schikedanz Albert

építészek

az 1879. szekesfehérvári
orsz. kiállításon ezüst
érmet kaptak

MMÉE köz

1879. 450. l.

Szovátt

Vegger

d. 23

1 Röt 4r

Engelhardt,

C.

Fynske Morefund No II.
Vimose fundet.

Med 19 Tavler Afbildninger,

M.D.K.

Kallina Mór, építész

tervei alapján döntött a kormány az új közoktatási minisztérium felépítéséről.

Bauzeitung für Ungarn, Bp.1879. VIII.évf.

jan. 26. sz. 36. old.

Kalmár Mór

Grád

Az építési ipar

1878. 5 l.

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

n.

n. ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

M.D.K.

Kallina Károly építész

Szerveri a Honvédelmi Minisztérium épületei a budai Várban.

Bauzeitung für Ungarn, Bp.1878. VII.évf. 4. sz.
21. old.

Kallina Mór (1844-1913)

tervezte a Bécsi kaputeri
lutheránus templomot a
budai várban, 1895-ben;
neobarokk stílusban,
az épitést Hofhauser
Elek épitőmester vezette.

Györy Aranka: Evangé-
likus templomművészet
Budapesten. Bpest 1935.
2q. l. 34, 35, 36, 37. l.

tta.
Ico-
ste-
nelye-
ilönö-
ni.
so-
alig
él-
olt
ech-
i
t.
r
v-

Kallina Mór

K

Hofhauser Elek

építőmester

Kallina Mór tervei alapján építette a luteránusok várbeli templomát 1895. ben. Bédi Hagy Ferenc

G

Györig Aranka: Evangélikus templomművészet Budapesten. Bpest, 1935. 30. l.

ek
ze-
ina
el-
Réz-
trich
st
ból,
k
mányos
követ-
a
tt-
mét
bécsi

MDK

Kallina Mór

a Bécsikapu téri ev.tpl. 1895.

Győry Aranka: Evangélikus templommüvészet Bp.en.
Bp. 1935, 30 l.

Kallina Mór

épitéz

l.

Siklóssy F K T. tört

283. l.

Kallina Mór

l.

Siklóssy FKT tösk.

440. l.

Európa
tel. kiadóhivatalo

Budapest
V Visegrádi u 36.

Kalina Mór MDK

Rombach Sebestyén u. 11-13.

Zsinagóga.

Tervezte Otto Wagner bécsi épitész 1870-ben.
Vásszerkezet jóváhagyását Kalina Mór kéri,
Felelős épitőmester Buzzi Bódog.

Zakariás G. Sándor: Budapest. /1961/ Bp. 1961.
155.1.

MDK

Wagner Ottó és Kallina Mór

Ortodox Zsinagóga.

iroda.

Fővárosi Ujság. 1937. jul. 13.

KALLINA

Koch Henrik, Diescher, Woita, Volkmann, Ducher, Unger, Bukovics, Dützer, Gottgeb, Benkő, Landler, Kiss István, Nagy Virgil, Kauser István és Kauser János epitettek Budapesten es az ország más városaiban eklektikus stilusban épületeket.

Gerő László: Magyra épitészet a XIX. század második felében, Bp. 1955. 40. l. TIT Utmutató 37.

M.D.K.

Kallina Nándor építész

tervei szerint épült fel 1877-ben a Mocsonyi-féle négyemeletes ház a Váci-utca és Gizella [ma Vörösmarty]-tér sarkán

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1877. VI. évf. 41. sz. 321. old.

– 2 –

M.D.K.

Kallina Mór, építész

tervezte a háromemeletes Burián M.-féle házat, mely 1877-ben a Bélvány-utca és Zrinyi-u. sarkán épült fel

Bauzeitung für Ungarn. Bp. 1877. VI. évf. 41. sz.

321. old.

Kallina Mór

Molnár u. 28. a.
bérpalota

Repr.
Rückwardt

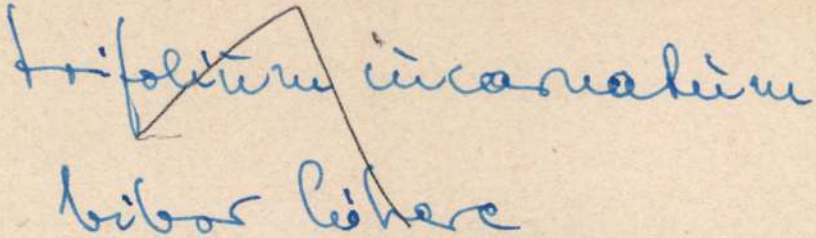

M.D.K.

Kallina Mór, építész

terwei szerint épitér át a Angol Kisasszonyok Molnár-utcai épületét.

Budapester Bauzeitung, Zeitschrift für Bauwesen,
Bp.1875. IV.évf. 50. sz. 313. old.

-2-

M.D.K.

Kallina kór. építész

Árray Aladárral együtt készített pályanyertes terve alapján fog felépülni a budai Vigadó, körel 650.000 frt. költségkerettel

Vállalkozók Lapja, Bp. 1897. XVIII. évf.

marc. 2. sz. 2. old.

M.D.K.

Kallina Mór, építész

Árkay Aladárral együtt készített terve 3000 frt-os első díjat nyert a budai Vigadó épületének pályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1897. XVIII. évf.
febr. 2. sz. 4. old.

Kalina Mór

Népköztársaság utja 59.

Épitette Kalina Mór és Pucher József. 1882.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

145.1.

MDK

Kallina Mór

Néköztársaság utja 9.

Épitette ~~1882~~ 1882.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
142.1.

Kallina Mór

MDK

Úri utca 16. sz. ház

Épült 1876-ban Kallina Mór tervei szerint régi épületrészek felhasználásával.

Helyreállitotta 1950-ben Riedlmayer Gyula.

Repr. X 101. kép.

Zekuláz G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

57.1.

MDK

Kallina Mór

Népköztársaság utja 6.
Tervezte 1880.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

142.l.

Kallina Mór M.D.K.

A Gellért -szobor pályázaton első dijat kapott

Épitész: Árkai Aladár

Preisich Gábor: Bp. városépitésének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1963. 104.1.

Kallina Mór épitész M.D.K.

Az Országháza tervpályázatán a négy egyenlő dij egyikét kapta

Társtervező: Bernd Rezső

Ruf y Péter: Az Országház

Magyar Nemzet 1963. február 24. 3.l.

Kallina M.D.K.

A Andrássy út egyik épitője

Kreisich Gábor : Bp. városépitésének története a kiegyezéstől A Tanácsköztársaságig Bp. 1954. I. mell

Kallina Mór

építette a volt Honvédelmi Minisztérium épületét.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 212 kép

144. l.

MDK

Kalina Mór

Alapitók. ÉIÉM 1925.

Kallina Mór

l

A Pesti Városháza

1936. 2-3 sz.

28 l.

SZÁLLÍTÓ- ÉS EMELŐBERENDEZÉSEK. DARUK, TEHERFELVONÓK, ELEVÁTOROK. SODRONYKÖTÉLPÁLYÁK, SIKLÓK. KOCSIK, FORDÍTÓKORONGOK, VÁLTÓK, VASSZERKEZETEK.

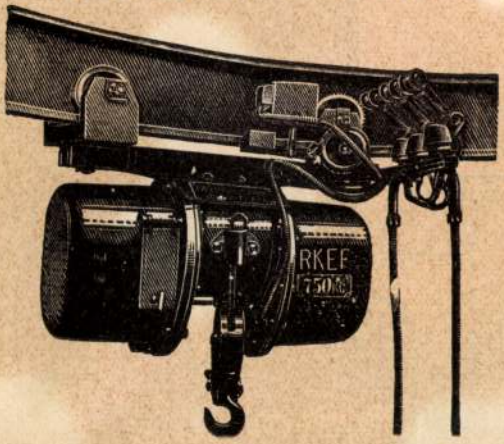

Villamos futómacskák.

ROESSEMANN és KÜHNEMANN
EPP és FEKETE
EGYESÜLT GÉPGYÁRAK R. T.

Budapest, III., Római fürdő.

Kallina Mór

építész

Szépmüvészet
1944.327 k

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Kallina Mór

l.

Schoen 1948

107/95 N: 159.

26. l.

4 (kir. nyom).

ragyoága 17.5 cm.

ngl Tl.

Messenhaůser Caesar Ve

Térdig, áll é
ját (pedig) keblébe dugta. I
rövid szakált hord.
kilátszik, hajtókás
aláirásának másá

„W. Mess

a jobb karnál „Ham

alól balra: „Gem. v.
jobbra: „Gdr. b.

legalól balra: „Im M
zůr E
der V
wohlt

jobbra: „Es wir
oder Co
Verlang

s középütt: „Lei

Kalina Mór

Rákóczi út 19. Az 1803 évi Adressbuch szerint itt állt a Grüner Krantz fogadó, későbbi nevén Mátyás király. Benne székelt Budavára 1849. évi ostroma idején a Pesti Honvéd Térparancsnokság. – 1906-ban Kalina Mór építi meg a mai bérpalotát, melynek sarkán, az első emelet magasságában a Mayer Endre formázta – csak alulnézetben érvényesülő – Mátyás király szobor áll. (említve)

Barkóczi Péter: Séta a Rákóczi, út páratlan oldalán.
Budapest, 1947. 7. 36. old.

Kallina Mór

társa Árkay Aladár építész, festőmű-
vésznek.

Berza László, Bernát György, Erdei
Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Buda-
pest, 1973 1335 l

631

Kallina Mór

"Kollina Mór - Wagner bécsi épitész megbizottja - "
épitette1870-ben a Nemzeti Tornacsarnokot.

Zsolt Róbert: Ősz utca 17. - Budapest; 1970.9.sz.
34-35. l.

Kallina Mór

tervezte, Pucher József építette 1882-ben a VI. Népköztársaság n. 59. sz. a. házat.

Bezza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

8521

Kalina Mór

terverte a testőrlaktanya csarnokot

Kel. 1885

I. k. 1. f. 43. l.

KERTÉSZ TÓDOR

MŰIPARÁRU RAKTÁR

BUDAPEST, IV., KRISTÓF-TÉR

TELEFON: TERÉZ 215-62.

Magazin Kunstgewerblicher
Neuheiten — Magazin des Nouveautés
Industrielles — Fancy Goods

Postatakarékp. cheque-számla 21721
ALAPITTATOTT 1861-BEN

SPORT-, DISZMŰ-, JÁTÉKÁRUK,
UTAZÁSI- ÉS HÁZTARTÁSI CIKKEK

Mult

március lo-iki nagybecsü vás

-

összegü számlámat megküldeni

te Nagyságod becses figyelmé

Teki

Kalliña Mór

László Wagner Otto

~~Árkay és Kallina~~

Kallina Mór

10: Kallina és Arkai, építészek . . Zsigmondy-útcza 6.

Bpújép 10. tábla

VII.

KÉZIMUNKÁK, TEXTILIÁK STB.

Kallina Mór

terverte a honvéd-
főparancsnokság pa-
lotáját (Díszter,
1896)

Thirring Bpest

139. l.

Kalina Mór

műépítész

Lásd: Árkai Aladár

Kallina Mór

lásd

Művészeti lexikon

3 fil.

a fordulva látható. Prémkucsmájának
a, szemöldöke, szeme, hegyesre pödrött ba-
rna. Atillája s lehajtott széles prémgallérú
állára vetve visel, piros. Felirata alól:
mine

kovith de Drakostyan, Comit. Arv: Sup:
Index Cum: S.C. Rqz. M. int. Cons: et per
1645."
15. cm.
aúdéka 1824.

Kallina Mór

ép

Honvédelmi minisztérium palotája.

Ürdl

Országh. 233. l.

..... *műhely.*

őnökség!

.....hó.....n történő kifize-

.....indokából személyesen meg nem

.....számu .....

.....hó.....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Kalendář

r. 1952.

9 listů

~~Aukcziói, Szent-György Czélv V. 198.~~

Kallina dlór

Nowědelni ministerstwo

środ

Kism Lechn

104. l.

Kallina Mór

Széchenyi u. 6.
1879
Korachlektikus

Gerőpesti 266 l.

Reáltanoda-u. 5.
1884.

u. a.

u. o.

Kallina Mór

épitész

* 1844 szept. 17 Velké Byteši na Moravě

† 1913 máj. 4. Bpest.

ívod

Toman

277.

Thieme-Becker

XIX. 475. l

16f
MAGYAR KIR. POSTA

Kallina Mór

l.

Evang. templ.
210. l.

Kallina Mór

építész

1844 – 1913

1.

Gyöngyös L.

447 l.

VATAL: SÁTORALJAUJHELY:

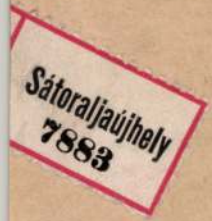

ÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

MOB.
alaplelt. sZáma 5749/1—5

Tállyai róm. kath.
templom oldát fényképek

BUDAPEST:

VI. Állatkert u. 1.

Kallina Mór

mús
ciet

Wagner Otto
épitész

l. Lykaköröns
74. l.

Kalina Mór

Ugyancsak az előtér közelében, a háziiparcsarnoktól balra áll a *tanszerépület*, melyekben a nevelés- és közoktatási, valamint az iparoktatási csoportok vannak elhelyezve, hű képét tárva föl hazánk közművelődési alapintézményeinek. A háziipari iskolák és tanmühelyek, az első foku ipariskolák és rajziskolák, a magasabb ipariskolák és ipari szakfolyamok berendezése és eddigi eredményeinek szemléltető feltüntetése azt igazolja, hogy a szakoktatás terén való elmaradottságunkat ujabb időben nagy erővel igyekeztünk pótolni. A nevelés és közoktatás csoportjában látjuk a gyermeknevelést, az első-, közép- és felsőfoku oktatást: elemi, polgári iskolát, képezdéket, papnöveldéket, akadémiák, liczeumok, egyetemek szervezetét, tantermök berendezését; a muzeumok szervezetét, iskolai és népkönyvtárakat, stb. A szakoktatást a képzőművészet, tornászat, a süketnémák, hülyék, vakok oktatása, a katonai, stb. oktatás képviselik. E csoport átalában a közművelődés és oktatás érdekében tett intézkedéseinket mutatja be.

Mintegy kiegészitője ennek, a testi nevelés tekintetében, a mult számunkban bemutatott debreczeni csárda mellett emelkedő *tornacsarnok*, melyet Kalina Mór tervezett és Horváth József ácsmester épitett föl 240 □méter területen. Ebben tornászati és testedzési tárgyak és eszközök vannak kiállitva, az oktatásügyi csoport köréből, a mely kiállitás keretébe 19 magán kiállitó is fölvétetett.

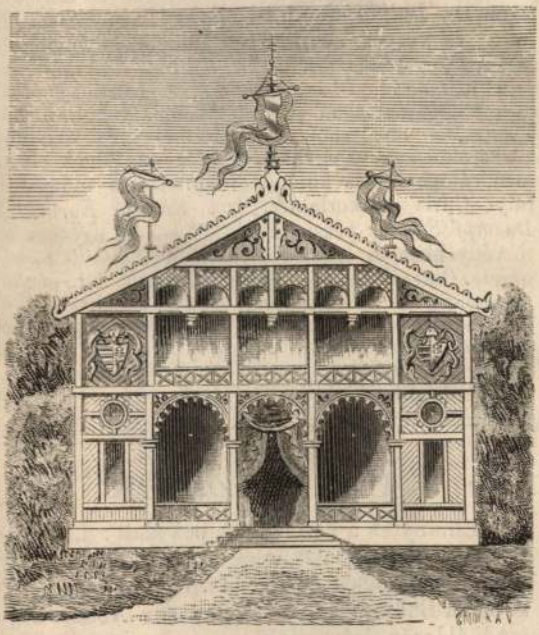

Tornacsarnok.

Tanszer-épület.

Kallina Mór

ép.

Lod

Bauzeitung für Ungarn

1876. 122. l.

Kalina Mór

Wód

Vas Ip 1885. 741 l

Kallina Mór

Ivod

Építő Ipar 1913. máj. 11. (Két halottunk. – Láng Adolf és Kallina Mór.)

(Művészet 1913. 240. l.)

736 Klein, Adam.

Tekvo" kecske.

Rk.

K. 1.

64 × 82 mm.

új vármegyei közkórház terveinek elkészítésére pályázatot hirdetett. A pályázati hirdetmény szerint a pályatervek 1908. évi március hó 31-ének déli 12 óráját voltak benyujtandók. A bíráló bizottság: *Issekutz* Aurél alispán elnök, *Schodits* Lajos építész a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet kiküldötte, *Somló* Emil építész, a Magyar Építőművészek Szövetségének kiküldötte, *László* Sándor kir. főmérnök, dr. *Leitner* Miksa tiszti főorvos, dr. *Neumann* Manó a városi kórházi orvos és dr. *Fränkl* Nándor ügyvéd, bizottsági tagok részvételével, folyó hó 2-án ülést tartván, megállapította, hogy március hó 31-én déli 12 óráig összesen 20 pályaterv érkezett be. A 21-iket, április hó 2-án nyujtatván be, mint elkésetten érkezőt, a bíráló bizottság a pályázati hirdetmény 2. pontja értelmében visszautasította s a pályázatból is kizárta. A rendes időben beérkezett pályatervek jeligéi ezek: 1. sz. „K. V.“ — 2. sz. „Gyakorlat alapján.“ — 3. sz. „Világosság. Egészség.“ — 4. sz. „A népnek.“ — 5. sz. „Nyugalom.“ — 6. sz. „Kórház.“ — 7. sz. „Modern beosztás.“ — 8. sz. „1908.“ — 9. sz. (Vörös kereszt.) — 10. sz. „Megyecímer“ — 11. sz. (körben 13.) — 12. sz. „Humanitás.“ — 13. sz. „Közegészség.“ — 14. sz. „Temes.“ — 15. sz. „Betegotthon I.“ — 16. sz. „Betegotthon II.“ — 17. sz. „Áldás.“ — 18. sz. (Vörös kereszt két körben.) — 19, sz. „Gloria Dei.“ — 20. sz. (Vörös kereszt.) — Végérvényesen a pályázat eredménye felett a bíráló bizottság még nem döntött. Előre láthatólag 2 hétre lesz szükség, míg az egyes tervek bírálatával s megvizsgálásával a bizottság elkészül, úgy hogy a végleges eredményt csak körülbelül e hó végén tudhatjuk meg.

Az új városházat *Bozenben* most avatták föl, amelyet a Szent Háromság téren *Kürschner* bozeni és *Hocheder* müncheni építészek tiroli barok-stílusban építettek és amely a térnek, amelynek egész keleti oldalát elfoglalja, egyszersmind művészi kiképzését is adja. x.

Caracalla fürdőinek újjá alkotását tervezik *Rómában.* Az eszme az 1911-ben Rómában tartandó nagy kiállítás egyik középpontját fogná képezni. Tervbe vették az egykori hatalmas császár termáinak két milliom lira költséggel való teljes helyreállítását. A gondolat meglehetős különböző fogadtatásra talált Itáliában. *Ricci,* a művészetek főigazgatója hosszú ideig ellenkezett, de végre olyanformán hozzájárult a dologhoz, hogy egy másik városrészben, megfelelő helyen építtessék újjá a híres műemlék. Egyelőre Poligono külváros van erre a célra kijelölve. Mivel 19011-ben a kiállítással kapcsolatosan Rómában nagy kongressusok is lesznek és jelenleg nincsen olyan helyiség a világ egykori fővárosában, amely az ilyen ünnepségekre alkalmas volna, vagy a Caracalla termák vagy a Flavius kolosszeumának belsejét akarták fölhasználni. A tapasztalatok azonban azt mutatták, hogy az ilyen ünnepségek rendkívüli mértékben ártottak a műemlékeknek, mert a közönség igen megrongálta azokat sőt sok mindenféle apróbb részleteket emlékül is vitt belőlük magával. Ezért azután elhatározta az olasz kormány, hogy ezentúl nem fogja átengedni régi építményeit gyülekező célokra. Ez a most tervbe vett, újja alkotandó Caracalla-fürdő van hivatva ezentúl, miként Párisban a Trocadero, ünnepségek színhelyévé lenni. x.

MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPITÉSZ-EGYLET.

A gépészeti szakosztályok ápr. 4-iki ülésén *Kájlinger* Mihály előadást tartott a székesfővárosi *légszeszgyárak beváltásával* kapcsolatos kérdésekről. A szerződés szerint a fővárosnak elvitázhatatlan joga a gáztársulat ingóit és ingatlanait beváltani, a műveket házi kezelésbe venni. Részletesen ismertette a becslő bizottság (*Bánki* Donát elnök, *Forbát* Imre és *Kájlinger* Mihály a város, *Fodor* István és *Hieronymi* Károly a gáztársaság részéről) munkáját és annak eredményét. Eszerint a bizottság a gázgyár vagyonainak beszerzési árát 24·44 milliom koronában, az avulások utáni összes leírást 5·89 milliom koronával, tehát a kifizetendő becsárt 18·55 milliom koronában állapította meg. Majd bemutatta arra vonatkozó számításait, hogy a gázgyár beváltás esetén milyen tiszta jövedelmet hozna a fővárosnak. Kimutatja, hogy ez a tiszta jövedelem 1911-ben 3·2 milliom korona volna, mely összeg fokozatosan emelkednék és 1946-ban előreláthatólag már 7·2 milliomot tenne ki. Az 1910-re következő 35 esztendő alatt a gázgyár a városnak összesen 185 milliom, azaz száznyolcvanöt millom korona tiszta hasznot hajtana.

A mű- és középítési szakosztályok ülése április 6-án. Elnök *Nagy* Virgil, jegyző *Somló* Emil, jelen volt 100 tag és több vendég. *Medgyaszay Benkó* István a Gellérthegyre tervezett pantheonját és ezzel kapcsolatban a hegy díszítését, illetőleg művészi kiképzését mutatja be, mely terveket a szakosztályok a főváros hatóságának rendelkezésére bocsátanak. Ezután az elnök átadja *Wälder* Gyulának az Ybl-érmet, *Rerrich* Bélának pedig az ezüstérmet. Az ügyrend két pontjának módosítása után *Pártos* Gyula szóvá tette a budapesti belvárosi takarékpénztár háztervpályázatát, amelynek díjait olyanoknak is kiadták, akiknek műveit a bíráló bizottság nem ajánlotta (l. múlt számunkat). A díjazott tervek a helyiségben ki voltak állítva.

HIVATALOS.

AZ ÉPITŐMESTERI KÉPZETTSÉG MEGVIZSGÁLÁSÁRA SZERVEZETT BIZOTTSÁG

Bricht Jenő (Tapolca) építőmesternek az 1908. évi április hó 7-ik napján letett szakvizsgálat alapján a képesítő bizonyítványt kiadta.

MAGYAR ÉPITŐMESTEREK EGYESÜLETE.

Az építőmesteri szakosztály ülése április 9-én. Elnök *Sziklai* Zsigmond, jegyző *Pásztor* Béla.

Az *elnök* megnyitja az ülést; felolvastatja a múlt ülés jegyzőkönyvét, amelyet a szakosztály változatlanul tudomásul vesz. A mai ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére *Bloch* Leó és *Rothauser* sz. o. tagok küldettek ki.

Az *elnök* bejelenti, hogy a Munkásbiztosító Hivatal előre jelzett enquete-jén e héten részt vett, azonban ott nem tudott eredményt elérni arra nézve, hogy a tervezet sérelmes megállapításai kiküszöböltessenek. Szükségesnek látja, hogy actió indíttassék a balesetbiztosítási járulék méltánytalan kirovása ellen. A szakosztály a bejelentést tudomásul veszi.

Az *elnök* jelenti, hogy a mai napirend előadója kimentette elmaradását. Indítványozza, hogy az ipartörvény reviziója a jövő heti szakosztályi ülésre halasztassék, amely ez alkalommal kivételesen *szerdai* napon lesz. A szakosztály az indítványhoz hozzájárul.

Az ülés vége 8 órakor.

BUDAPESTI ÉPITŐ-, KŐMŰVES-, KŐFARAGÓ- ÉS ÁCSMESTEREK IPARTESTÜLETE.

Kisebb kőművesmunkálatok végzésére jogosított iparosok kis- és nagyközségekben csakis egy, legfölebb két szobából, konyhából és kamrából álló oly lakóházat vagy gazdasági épületet építhetnek, melyekben a szerkezeti főfalak közötti fesztávolság hat méternél nem nagyobb. Alápincézett, kétsoros épület építésére ezek az iparosok jogosítva nincsenek.

Kisebb ácsmunkálatok végzésére jogosított iparosok munkakörének megállapításakor nem a helyiségek száma és a szerkezeti főfalak közötti távolság, hanem maga a tetőszerkezet mértékadó arra nézve, hogy az illető ácsmunka egyszerű szerkezetnek tekintendő-e, vagy sem? K. M. 1908. évi március hó 3-án 104.579/907 sz. a. hozott elvi határozata.

Torontál vármegye alispánjának. Az alispán úr részéről múlt évi november hó 9-én 28.776/1907 sz. a hozott s az

elsőfokú iparhatósági határozattal egybehangzó másodfokú iparhatósági véghatározatot, melyben G. P. m.-i lakos kisebb kőmíves iparos kihágási ügyében mult évi május hó 8-án 98.971/906 szám alatt a törvényes határidőben benyujtott újrafelvételi kérelmének helyt ad, — hivatalból felülvizsgálat alá vettem.

Ennek eredményéhez képest az idézett másodfokú iparhatósági véghatározatot megváltoztatom és G. P. m.-i lakost újrafelvételi kérelmével elutasítom.

Így kellett határoznom, mert a P.-féle lakóház, melyet nevezett felépített, egyszerű szerkezetű lakóháznak nem minősíthető, minthogy az egy alápincézett kétsoros épület, melynek felépítésére a „kisebb kőművesmunkák" végzésére iparengedélylyel bíró iparos nem jogosított.

Az újrafelvételi kérelemben hivatkozás történt Sz. J. m.-i lakós iparkihágási ügyében 1906. évi november hó 24-én 57.742. szám alatt hozott harmadfokú iparhatósági itéletemre s ez itélet indokai alapján kéri folyamodó az újrafelvétel megengedését. E hivatkozás azonban téves; mert G. P. kísebb kőműves munkálatok végzésére jogosított iparos kihágási ügye nem hasonlítható Sz. J. kisebb ácsmunkálatok végzésére jogosított iparos kihágási ügyével. Míg ugyanis a kisebb kőművesmunkálatok végzésére jogosított iparosnak kis és nagyközségekben csakis egy, legfölebb két szobából, konyhából es kamarából álló oly lakóházakat vagy gazdasági épületeket szabad építnie, melyekben a szerkezeti főfalak közötti fesztávolság hat méternél nem nagyobb: addig kisebb ácsmunkálatok végzésére jogosított iparosok munkakörének megállapíttásakor nem a helyiségek száma és a szerkezeti főfalak közötti távolság, hanem maga a tetőszerkezet minősége mértékadó arra nézve, hogy az illető ácsmunka egyszerű szerkezetnek tekintendő-e vagy sem? A Sz. J. kisebb ácsmunkálatok végzésére jogosított iparos tehát munkakörét nem lépte túl, ellenben G. P. kisebb kőműves munkálatok végzésére jogosított iparos a fentiek szerint munkakörét túllépte.

FŐVÁROSI ÜGYEK.

A fővárosi közmunkák tanácsából.

(1908. április 7.)

Lukács Antal megrongált egészsége miatt a tanács kebelében az első alakulástól, 1870-től kezdve, viselt tagsági állásáról meleg hangú búcsúlevélben lemondott. A tanács a lemondást mély sajnálattal veszi tudomásul, egyszersmind pedig hálás elismeréssel emlékezve meg Lukács Antal 38 évi buzgó érdeklődéséről, mindenkor készséges és nagybecsű közreműködéséről és a lelkes támogatásról, melyben a székesfőváros fejlesztésének ügyét részesítette, ezzel szerzett kiváló érdemeit jegyzőkönyvileg megörökíti és erről őt levél útján értesíti.

Az V. ker. gizellatéri érdekeltség ama kérelme tárgyában, hogy a 30 évi rendkívüli adómentesség kiterjesztessék az ottani telkeken emelendő új házakra, a tanács melegen pártoló előterjesztést tesz a pénzügyminiszterhez.

A Hungária-körút mai állapotáról tett jelentés kapcsán az a megállapodás jött létre, hogy e körút ügyének továbbfejlesztése érdekében a kapcsolatos anyagi kérdések a székesfőváros intéző tényezőivel értekezlet útján készíttessenek elő a célszerű megoldásra.

A Gellért-rakpart felső kocsiútját a Rudas-fürdő és a Döbrentei-tér között az Erzsébet-híd építése alkalmával előbbi állapotának megfelelően csupán makadam-burkolattal látták el. Miután időközben a Várkert-rakpartot aszfaltozták, a Gellért-rakpart alsóbb részét pedig bazaltkockakő-burkolattal látták el, a kérdéses szakasz makadam-burkolatával tovább nem maradhat meg, annál kevésbbé, mert rajta nagy teherforgalom vonul el. A tanács tehát elhatározta, hogy a makadam-burkolatot még a folyó évben alapzatos bazaltkockakő-burkolattal cseréli ki. Az árlejtés legközelebb lesz.

Teichner Gyula I. ker. Virányos- és Napos-út sarkán fekvő telkének felosztására az engedély megadásához a tanács hozzájárult.

A kis Svábhegy környékén több érdekelt telektulajdonos 300 □-öles parcellák alakításáért folyamodott. A tanács elvileg a kérelem ellen nem tesz észrevételt, azzal a kikötéssel, hogy a telkeknek legfölebb 30% a egyemeletes házzal és emeletsoronkint nem több, mint két lakással építtessék be, így is csak akkor, ha a csatornázás kérdése előzetesen meg lesz oldva. A végleges határozat azonban csak azután lesz meghozható, ha a vidék tárgyalás alatt álló szabályozó terve megállapíttatik. Eziránt a tanács sürgetést intéz a székesfővároshoz.

Farkas Elek I., Mártonhegyi-úton fekvő telkéből 600 □-öles parcellák alakítására az elvi engedély ellen szintén nincs kifogás, de előbb itt is a szabályozás tervét kell megállapítani.

A városligeti artézi-fürdő telepének közelében a mutatványos bódék számára tervezett 7 parcella kihasítására nézve a székesfőváros azt kívánja, hogy az illető üzletfelek a parcellák használatára nézve 6 évre kapjanak biztosítást. Ehhez a tanács hozzájárul.

A II. ker. előljáróság előterjesztését, hogy a II. ker. Széna-tér Széchenyi-térnek, a Retek-utca és a Budakeszi-út pedig a Szép Ilonáig Széchenyi-útnak neveztessék el, a tanács az utcaelnevezésekre fennálló elvek és a névcseréből előállő bonyodalmak és zavarok miatt nem teljesíthette.

Elintézést nyert továbbá a Magyar Posta- és Távirda-Altisztek és Szolgák Egyesületének fölebbezése, Várnai Armin, Szenes Mór, Halbert Károly, Wellisch Sándor és Gyula, gr. Hadik-Barkóczy Endre, Kaszap és Breyer cég, Vágó László és József, Grill Róza, Korányi Sándor és Schiffer Mór fölebbezése.

A magánépítési bizottságnak április 6-án tartott ülésén

új építkezésre nyert engedélyt:

84291. Jahn József, Henger-u. 3489. hrsz. négyemeletes ház; terv. Kalina Mór.

73457. Gróf Serényi Béla nev. Kármán A. és Ullmann Gyula, Szabadság-tér 861. hrsz. négyemeletes ház;

71195. Blaskovich Gyula, Apostol-u. 3640. hrsz. emeletes ház; terv. Dvoracsek és Krisztián.

78247. Bp. ev. ref. egyházközség, Róna-u. 1899. hrsz. emeletes épület; ép. m. Sturm Károly.

86268. Paszlavszky József, Szilva-u. 5694. hrsz. földszintes ház; terv. ifj. Hofhauser Elek.

49713. Eszterle György, (Budakesz) br. Eötvös-út 9199. hrsz. földszintes ház; ép. m. Schumy Rezső.

68777. Marthé Károly, Országbiró-u. 6. földszintes ház; ép. m. Lojkovits János.

83472. Takáts János, Bornemissza-u. 13784. hrsz. földszintes épületek.

76728. Germeshausen Alajos, Röppentyű-u. 52. földszintes haz; ép. m. Kerczinger József.

71201. Bogisich Lipót, Istenhegy 9641. hrsz. földszintes ház; ép. m. Havas József.

74345. Wiegner Gusztáv, Filatori dülő 6200. hrsz. földszintes ház; ép. m. Lasetzky Márton.

60844. Panrok Vencel, Vörösvári-u. 61. földszintes ház; ép. m. Varga Ignác.

70026. Müchl Ferenc, Névtelen-u. 8416/11. hrsz. földszintes ház; ép. m. Pilcz Károly.

73447. Mátyás Gábor, Viola-u. 17. istálló; ép. m. Lux Endre.

77439. Mottl Ferenc, Vörösvári-u. 986. hrsz. toldalék; ép. m. Rajky Béla.

75187. Szabó József, Szent-László-u. 1548. hrsz. veranda.

Átalakításokra:

78257. Athaeneum r.-t., Miksa-u. 6.

77438. Band Simon, Kiskorona-u. 126.

lebontandó vagy tűzmentesen fedendő épületek felvétele és ezekről a megbízó részére kimutatások készítendők.

3. Tényleges kisajátítás esetén tartozik a kisajátító mérnök az 1881. évi XLI. t.-c. 31. §-ának megfelelően a kisajátítási tervet 1 : 2880 mértékben és a kisajátítási összeírást 2—2 példányban elkészíteni és e terv megállapításakor, valamint a szakértők bevezetésekor közreműködni.

4. A kisajátítási jog feljegyzéséhez szükséges tervet 1 : 2880 mértékben s az egyéni kimutatást 1—1 példányban tartozik a megbízó rendelkezésére bocsátani.

5. A pályatest elkészültével tartozik a fennálló szabályrendeletek és a megbízótól nyert utasítások alapján a pálya határjeleinek helyeit kitűzni, a megbízó által rendelkezésre bocsátott szétosztott határjeleket elhelyezni, számozással ellátni és ez elhatárolás alapján a végleges felmérést foganatosítani.

6. A végleges felmérés alapján az egész kisajátítási műveletet tartozik elkészíteni. Nevezetesen az átnézeti térképet 1:75000 mértékben, a kisajátítási terveket 1:1000 mértékben, az egyéni kimutatásokat és pedig minden egyes tervet és kimutatást 5—5 példányban oly módon, hogy a vasútvonal felülvizsgálati jegyzőkönyvének jóváhagyása után legkésőbb 30 napra a művelet hitelesítés alá terjeszthető legyen.

7. Tartozik közreműködni az útak átadásakor és a hitelesítési eljáráskor és a hitelesítésből folyó változásokat az elhatárolásban, valamint a tervekben és kimutatásokban pótlólag keresztülvinni.

Díjtáblázat. A mérnök megfelelő munkadíjának megállapítása céljából a terep- és birtokviszonyok szerint a díjtáblázatban a következő megkülönböztetések tétetnek:

I. a. Sík vagy dombos területen, hol kataszteri vagy tagosító térkép áll rendelkezésre.

I. b. Sík vagy dombos területen, hol sem kataszteri, sem tagosító térkép nincs.

II. a. Hegyi vidéken, hol kataszteri vagy tagosító térkép áll rendelkezésre.

II. b. Hegyi vidéken, hol sem kataszteri, sem tagosító térkép nincs.

IV. táblázat.

Folyó szám	A munka megnevezése	I. a.	I. b.	II. a.	II. b.
		korona kilométerenkint			
1.	Előzetes munkák: birtokhatárok felvétele, tulajdonosok megállapítása, függő termés, fák, épületek felvétele, felrakás, számítás és előzetes kisajátítási terv és összeírás elkészítése	100	160	160	220
2.	Határjelek kitűzése és számozása	40	40	50	50
3.	Végleges felmérés	40	40	80	80
4.	Eredeti terv és kimutatások elkészítése	60	80	60	100
4.	A szükséges 4 másolati tervpéldány és írott művelet elkészítése	40	40	50	50
	Összesen	280	360	400	500

(Folyt. köv.)

VEGYESEK.

A Rákóczi-siremlék tervpályázata. II. Rákóczi Ferenc fejedelemnek a kassai székesegyházban állítandó síremlékre másodízben hirdetett nyilvános pályázat beküldésének határideje csütörtökön járt le. A pályázatra művészeink rendkívül erősen készültek s összesen huszonkét pályamunkát küldöttek be. A terveket a városligeti Iparcsarnokban állították fel. A pályázó művészek ezek: 1. Istók János szobrász, Gerster Kálmán építész. 2. Margó Ede szobrász, Dudits Andor festő, Lux Kálmán építész. 3. Markup Béla szobrász. 4. Csikász Imre szobrász, Novák Sándor festő. 5. Homonnay Jenő szobrász, Novák Sándor festő. 6. Zala György szobrász, Foerk Ernő építész. 7. Tóth István szobrász, Révész Imre festő, Kotál Henrik építész. 8. Apáti Abt Sándor szobrász. 9. Radnai Béla és Pongrácz Szilárd szobrászok, Gondos Imre építész. 10. Füredi Richárd szobrász, Körösfői Aladár festő, Lechner Jenő építész. 11. Sárkány István építész. 12. Lukácsy Lajos szobrász. 13. Tóth Zoltán szobrász. 14. Merkly Ferenc szobrász. 15. Sztehló Ottó építész. 16. Mikola Ferenc szobrász. 17. Róna József szobrász. 18. Beck Ö. Fülöp szobrász, Hikisch Rezső építész. 19. Strobl Alajos szobrász, Bobula János építész. 20. Füredi Richárd szobrász, Körösfői Aladár festő. 22. Betlen Gyula szobrász. Az emlékmű költségeire egy negyedmilliom koronát irányoztak elő, de háromszázezer koronánál többet semmiesetre nem adnak. Az első pályadíj hatezer, a második ötezer, a két harmadik három-háromezer és a negyedik kétezer korona. A díjazásokon kívül a bizottság esetleg néhány tervet meg is vásárol.

Tervpályázatok eredménye. A soproni postapalota tervpályázatára 11, a debreceni ref. templom tervpályázatára 14 pályamű érkezett be.

A magyar ipar mellőzése. A budapest-belvárosi takarékpénztár kigyótéri palotájának faportáléját Londonban, *Pintér* Gyula budapesti fűszerkereskedő a kálvintéri bérházának fémportáléját Berlinben rendelte meg.

A newyorki Brooklynhid évi gondozásának költségei 10 évi átlagot számítva évenkint 72.000 font sterlingre rúgnak. A hídnak bevételei viszont ugyanez idő alatt kereken 80.000 font sterlingre szaporodtak, azért állandó évi 8000 font sterling azaz 96.000 k. több jövedelem mutatkozott. *D—y.*

Mérnököt keres a sepsiszentgyörgyi államépítészeti hivatal hat hónapra 6—8 korona napidíjjal; a kellően felszerelt kérvényeket okt. 5-ig kell benyujtani; az állást azonnal el kell foglalni.

HIVATALOS.

AZ ÉPITŐMESTERI KÉPZETTSÉG MEGVIZSGÁLÁSÁRA SZERVEZETT BIZOTTSÁG

Horváth László (Resica) építőmesternek a szept. 28-án letett szakvizsgálat alapján a képesítő bizonyítványt kiadta.

FŐVÁROSI ÜGYEK.

A fővárosi középítési bizottmány

szeptember 24-iki ülésén több kisjelentőségű ügy letárgyalása után hosszabb vita után elhatározta, hogy a Kristóf-tér maradjon meg a mai alakjában, a Veres-Pálné-utcát is csak oly mértékben javasolja szabályozni, hogy a Papnövelde-utca, illetőleg az Irányi-utca sarkán az épületek sarkai az elektromos vasúti kanyarulatoknak megfelelőleg — letompíttassanak.

A magánépítési bizottságnak szept. 27-én tartott ülésén

új építkezésre nyert engedélyt:

79552. Harisch örökösök, Koronaherceg-u. 8. négyemeletes ház; é. m. Rainer Károly.

78599. Vallásmin., Rákóczi-tér 6147. hrsz. háromemeletes nőipariskola; terv. Pártos Gyula.

73046. Rigócz Karolin, Tégla-u. 3819. hrsz. háromemeletes ház; terv. Fodor Gyula.

79188. Leheti István, Budafoki-út 16. négyemeletes ház; terv. Hubert József.

74734. Teltsch Mór, Forgách-u. 1585. hrsz. háromemeletes ház; terv. ifj. Nagy István.

79191. Ottowa Mihályné, Liget-u. 7444. hrsz. háromemeletes ház; terv. Csimár Károly.

78206. Lindenbaum Mór, Pannonia-u. 10. háromemeletes ház; é. m. Ács Aurél.

77299. Jászai Manóné, Törökvész 6943. hrsz. földszintes ház; é. m. Balogh és Baráth.

71848. Vágó és Weidlinger, Máglya-u. 186. emeletes ház.

77684. Kiss Ferenc, Svábhegy 9833. hrsz. családi ház; terv. Kallina M.

76037. Baskai Imre, Gyarmat-u. 28. földsz. ház.

81563. Schmidt Ágoston, Márga-u. 10. földsz. ház; é. m. Kraml és Kriska.

75057. Kozsik Péterné, Jász-u. 150. földsz. ház; é. m. Szehr Péter.

76343. Bakos Ferencné, Országbiró-u. 52. földsz. ház; é. m. Mengl J.

esetleges eltéréseket constatálja s azokat jegyzőkönyvbe foglalva, a műnek tervszerinti megfelelő voltát megállapítja. Ugyane jegyzőkönyvben meghatározza a leszámolás végösszegét.

Ha a felülvizsgálatot hatóság teljesíti, akkor a mérnök minden adatot rendelkezésre ad s a felülvizsgálatkor segédkezik. Ezért a segédkezésért neki az aránytáblázat „Felülvizsgálat és leszámolás“ tételében megállapított díj 60%-a fizetendő.

13. Jövedelmezőségi számítások és szakvélemény. A jövedelmezőségi számításokkal és szakvélemények adásával járó netalán szükséges előmunkálatok és a rendelkezésre nem adott elkerülhetetlen adatok beszerzése az idő-, díj- és illetménytáblázat alapján díjazandó.

14. Adásvételi megbízások. Az adás-vétel következő teljesítményekből állhat:

a) ajánlattételre való felhívás;
b) ajánlati föltételek kidolgozása;
c) ajánlatok és mellékelt tervek elbírálása;
d) közreműködés szerződéskötéskor;
e) átadás, illetőleg átvétel és gyártás ellenőrzése.

Ha a meghatalmazott mérnök a beszerzendő anyagok és tárgyak mennyiségét maga számítja ki, külön felszámításnak van helye.

15. Becslés. A becslés következő teljesítményekből állhat:

a) leltármegállapítás; tárgyösszeírás;
b) leltárfelülvizsgálat, tárgyvizsgálat:
c) beszerzési értékmegállapítás;
d) becsértékmegállapítás.

Esetleges előmunkálatok külön díjazandók.

16. A százalékos elszámolás módjai. A mérnöki munkák csoportosítása. A teljesített munkák a következő négy csoport egyikébe sorozhatók:

Az I. csoportba tartoznak: Mindennemű földmunka, tám- és bélésfalak, könnyebb jellegű útak, kisebb átereszek és hídak, mezei és igen könnyű jellegű iparvasútak.

A II. csoportba tartoznak: Nehezebb jellegű útak, könnyebb jellegű ipar-, gazdasági és helyiérdekű vasútak, fa- és kőhidak, nehezebb jellegű átereszek, továbbá könnyű constructiók és alapozások.

A III. csoportba tartoznak: Nehezebb jellegű vasutak, melyek nagyobbrészt csak rétegterv vagy keresztszelvények alapján tervezhetők, vasbétonépítkezések, nehezebb jellegű hídak és alapozások, talajsürűsítések.

Ebbe a csoportba tartoznak a „megbízás nemei“ című fejezetben az 1, 2, 14, 15, 16 és 17 tétel alatt felsorolt megbízások.

A IV. csoportba tartoznak: Igen nehéz jellegű hegyi vasútak, alagutak, viaductok, nehéz vasbétonépítkezések és vasconstructiók.

I. táblázat. **Az együttes megbízás %-ban:**

Az összes tervező, építő stb. költség koronákban	I.	II.	III.	IV.
	csoportbeli munkákra			
	%	%	%	%
5.000— 10.000	12·0	15·0	18·0	23·0
10.000— 25.000	10·0	13·0	15·0	20·0
25.000— 50.000	8·0	11·0	13·0	18·0
50.000— 100.000	7·0	9·5	11·0	16·0
100.000— 200.000	6·0	8·0	9·5	14·0
200.000— 300.000	5·5	7·0	8·5	12·0
300.000— 500.000	5·0	6·0	7·5	10·0
500.000—1,000.000	4·5	5·5	6·5	9·0
1,000.000—1,500.000	4·0	5·0	6·0	8·0
1,500.000—2,000.000	3·5	4·5	5 5	7·0
2,000.000 és felül	3·0	4·0	5·0	6·0

A költségösszegnek bizonyos százaléka alapján megállapított díjazáskor az egyes részletmunkákra vonatkozó külön megbízások teljesítéseért az I. sz. táblázatban foglalt összes illetmények a következő táblázatokban megadott századrészei fizetendők.

II. táblázat. **Az együttes megbízatás aránytáblázata.**

A teljesítmény megnevezése	Az I. sz. táblázat alapján kiszámított összegnek
Általános műleírás, tervvázlat és hozzávetőleges költségvetés	12 százalék
Részletes előmunkálatok, felvételek, tanulmányok stb.	15 „
Részletes terv és költségvetés	15 „
Hatósági engedély megszerzése	2 „
Versenytárgyalási művelet kidolgozása	3 „
Ajánlatok felülbírálása	2 „
Szerződések megkötése	1 „
Az építés ellenőrzése teljes művezetéssel	35 „
Részletes építő és pallértervek kidolgozása	5 „
Felülvizsgálat és leszámolás	10 „
Összesen	100 százalék

III. Táblázat. **A részleges megbízatás aránytáblázata.**

A teljesítmény megnevezése	Az I. sz. táblázat alapján kiszámított összegnek
Irásbeli vélemény	5 százalék
Általános műleírás, tervvázlat és hozzávetőleges költségvetés	15 „
Részletes előmunkálatok, felvételek, tanulmányok stb.	25 „
Részletes terv és költségvetés	20 „
Hatósági engedély megszerzése	3 „
Versenytárgyalási művelet kidolgozása	5 „
Ajánlatok felülbírálása	3 „
Szerződések megkötése	2 „
Az építő munkák állandó ellenőrzése időnkínt való kiszállásokkal	15 „
Az építés állandó felügyelete teljes művezetéssel	45 „
Részletes építő és pallértervek kidolgozása	7 „
Felülvizsgálat és leszámolás	13 „
Idegen tervek felülbírálása és véleményezése	5 „
Jövedelmezőségi számítás és szakvélemény	6 „
Adás-vételi megbízás teljes *a), b), c), d), e)*	30 „
csak *a), b), c), d)*	25 „
Becslés csak *a), c), d)*	30 „
„ *b), c), d)*	20 „
„ *b), d)*	15 „

17. Elszámolások hosszegység alapján. Kisajátítás. A kisajátító munkák végzésével megbizott mérnök köteles az 1881. évi XLI. t.-c. alapján megszabott módon az összes e munkakör keretébe eső teljesítményeket elvégezni.

Tartozik tehát:

1. A kitűzött pályatengelyre az átszelt birtoktestek határait felvenni, a tényleges birtokosokat kipuhatolni, e birtoktesteknek telekkönyvi és kataszteri adatait megszerezni, azokat a tényleges birtoklási állapottal összhangzásba hozni. Ez adatok, valamint a megbizott által rendelkezésre bocsátott építő és anyagelosztó tervezet alapján elkészítendő az előzetes kisajátító terv és egyéni kimutatás, melynek alapján a kisajátító első részletfizetés a jogbiztos által eszközölhető lesz.

2. Az előzetes felvételek alkalmával az építés megkezdése előtt megejtendő a függő termés, a levágandó fák és a

FŐVÁROSI ÜGYEK.

A fővárosi középitési bizottság febr. 26-iki ülésén megsürgette a Margit-híd pesti oldalán tervezett két parknak létesítését; elfogadta az Árboc-, a Vas-utca és a Palota-út építésének terveit, valamint a Városliget Stefánia-, István- és Aréna-út közt levő részének rendezésének tervét (62.000 k.) azzal, hogy a benne levő főkocsiút 18 öl széles legyen 8 öles kocsiúttal. Engedélyezni javasolta a Gfrerer-cég által a Gellért-hegy északi oldalán tervezett *siklót* azzal, hogy előbb a bányakapitányság vizsgálja meg, vajjon a pálya alsó részén tervezett tunel nem veszélyezteti-e a hegy alatti forrásvizeket. Végül a Gyopár-utca és a Kelenhegyi-út közt tervezett összeköttetést is elfogadta.

A magánépitési bizottságnak márc. 1-én tartott ülésén

új építkezésre nyert engedélyt:

12789. Weisz Miksa és tsai, Bercsényi-u. 13474/2. hrsz. négyemeletes ház; terv. Schwarz Jenő és Horváth Antal.

16153. Fleischmann Lipót, Holló-u. 5220. hrsz. kétemeletes ház; terv. Novák és Góth.

15332. Högelmann Alajos, Mester-u. 18. háromemeletes ház; terv. Szeleczky F. Lajos.

14315. Hajek Kálmánné, Mária-u. 5590. hrsz. háromemeletes ház; terv. Hoepfner Guidó.

15727. Szenes Mór, Bicskei-u. 13467/3. hrsz. háromemeletes ház; terv. Sugár és Krausz.

14296. Horváth József, Lónyay-u. 9409. hrsz. négyemeletes ház; terv. Kallina Mór.

14329. Goldschein Náthán, Lajos-u. 66. hrsz. háromemeletes ház; nev. Novák és Góth.

12655. Paulheim János, Várna-u. 66. földszintes ház.

12441. Pesti izr. hitközség, Szabolcs-u. 1766/4. hrsz. földszintes épület; ép. m. Bloch és Holitscher.

14318. Szabó Gyula, Istvánhegyi-út 9723. hrsz. földsz. ház; ép. m. Kemény Simon.

15007. Bernát Rezső, Kemény Zsigmond-u. 5. földsz. ház; ép. m. Stefánovits S. Béla.

16151. Merza Mártonné, Mohai-út 13782. hrsz. földsz. ház.

13956. Saile Antal, Retek-u. 3965. hrsz. földsz. ház.

13951. Zwikly András, Ménesi-út 60. veranda; ép. m. Fischer és Detoma.

11490. Dávid József, Fehérvári-út 13650/9. hrsz. irodaépület; ép. m. Laufer József.

Átalakításokra:

14056. Bpesti közúti paspálya társaság, Nádor-u. 31.

14626. Buzadics József, Szövetség-u. 13.

15154. Kattler Bernát, Jósika-u. 4.

16479. Özv. Wetzl Istvánné, Sánc-u. 5.

12704. Végh Pál, Rózsahegyi-u. 8.

15275. Fuchs Gyula, Pala-u. 2554. hrsz.

14151. Özv. Tänczeilesz Ignácné, Tavasz-u. 23.

Jóváhagyásra ajánltattak:

12646. Özv Pálovics Miklósné, Gyorskocsi-u. 3079. hrsz.

12435. Magyar belga fémipar gyár r.-t. Hungári-körút 1687. hrsz.

14047. Ernst Mór Alkotás-u. 21.

14609. Sziklai Zsigmond, Zsigmond-u. 1.

14062. Stern Lázár, Szemlőhegy-u. 6267. hrsz.

15241. Merkur bank r.-t., Duna-u. 4.

15008. Martinovich Elek, Szabóky-u. 8631. hrsz.

14519. Wippner Ferenc, Hidegkúti-út 6287. hrsz.

14864. Kloiber János, Szegényház-u. 17.

12066. Vladárcsik Károly, Országbíró-u. 82.

12070. Klein Árpád, Károly-körút 17.

12781. Adler Henrik, Rákospatak-u. 37.

16152. Rábl József, Kolosy-tér 7.

16156. Özv. Ecker Istvánné, Szentlélek-tér 3.

Gépekre és felvonókra:

14330. Klein Miksa, Retek-u. 3984/2.

12465. Concrét ált. Cementipar r.-t., Szabolcs-u. 25.

16482. Liget Sanatorium r.-t., Nagy János-u. 4204. hrsz.

15020. Dr. Lipták és tsa, Pannonia-u. 25.

Elutasíttatott:

9944. Riedl Gyula, Árok-u. 1122. hrsz.

TERVPÁLYÁZATOK.

márc. *25.* Oszivác közs. (Bács-Bodrogm.): az utcák és terek szabályozása.
„ *31.* Kolozsvári kereskedelmi és iparkamara: székház tervei; díjak: 800, 500 és 300 k.
ápril. *10.* Eperjes város tanácsa: Erzsébet-kórház tervei. Építőköltség 400.000 k. díjak: I. 1000, II. 600 és III. 400 k., megvételi ár 250 k. (L. lapunk 9. számát.)
„ *15.* Makó város tanácsa: a városház átalakításának tervei; díjak: 1000 és 500 k.
„ *27.* M. Műhely- és Raktártelep R. T. telepének lakóházzá való átalakítása; díjak: 1500, 1000 és 800 k.
„ *30.* Keresk. min.: szegedi ipariskola tervei; díjak: 3600, 2400 és 1200 k.
máj. *10.* Csíkmegyei alispán: pénzügyigazgatóság épülete (200000 k.) díjak: 2400, 1200 és 600 k. (lásd lapunk 7. számát).
„ *15.* Kossuth-szobor Debrecenben (150.000 k.); díjak: I. a megbízás, II. 6000 k., III. 3000 k.
„ *21.* Hódmezővásárhelyi ref. egyház: templomterv (orgona és harang nélkül 75,000 k.); díjak: 400 és 200 k.
szept. *30.* Vallásmin.: Rákóczi-síremlék (250000 k.); díjak: 6000, 5000, 2×3000 és 2000 korona. (L. lapunk 1908. 39. sz.)
1910. jul. 1. Zalaegerszegi szoborbizottság: Csányi László szobrának tervei (30—50 ezer k.); díjak: I. megbízás, II. 500 k., III. 250 k.

VERSENYTÁRGYALÁSOK.

márc. *7.* Szabadka mérnöki hivatala: **plébániaépület építése.**
„ *7.* Zalacsányi rk. plébánia: **iskolaépítés** Bakaházán és Tilajon.
„ *8.* Alispán (Kassa): **uti fedőanyagszállítás** 1909—1911. évben (4426 m^3).
„ *8.* Máv. aradi balparti üzletvez.: Vágsellye és Tardoskedd állomáson **raktárok** (l. a hirdetések közt); bp. 2500 k.
„ *8.* Besztercebányai á. é. hiv.: **óvodaépítés** (17674·73 k.).
„ *8.* Nagyzorlenc község (Krassó m.) előlj.: **koresmaátalakítás** (9088·60 k.); bp. 10%.
„ *8.* Magyarszentiváni (Baranya m.) körjegyző hiv.; **jegyzőlak és irodaépítés** (26918·96 k.); bp. 5%.
„ *9.* Budapest székesfőv. tanácsa: **kövezetjavítás** a VIII. kerületben; bp. 5%.
„ *9.* Máv. balparti üzletvezetőség **raktárak építése** Vágsellyén és Tardoskedden; bp. 2800 k.
„ *9.* Máv. dunajobbparti üzletvezetőség: hat állomáson **magasépítkezések**; bp. 7500 k. (lásd a hirdetések közt).
„ *9.* Alispán, Nagybecskerek: **útépítés** (80112 k.); bp. 5%.
„ *10.* Veszprémi pénzügyigazgatóság: **kinestári épület helyreállítása** (5080·61 k.); bp. 5%.
„ *10.* Lőcsei á. é. hiv.: **paplakáshelyreállítás** (3091·21 k. és 739 k. napszám); bp. 5%.
„ *10* Pázmánd község (Fejér m.) előlj.: **községház építése**; bp. 10%.
„ *11.* Nagyenyedi á. é. hiv.: **hídjavítás** (2238·25 k.); bp. 5%.
„ *11.* Főszolgabíró hiv. Zsolnán: **hídfölszerkezet újjáépítése** (3875·26 k.); bp. 5%.
„ *13.* Eger város tanácsa: **villamostelep kibővítése.**
„ *13.* Szegedi á. é. hiv.: 29·90 *km* **útépítés**; bp. 250000 k.-ig 5%, azontúl 2%.
„ *13.* Máv. budapest-jobbparti üzletvez.: **laktanyaépítés**; bp. 4000 k.
„ *13.* Kassai á. é. hiv.: **óvoda építése** Miszlokán.
„ *13.* Rimaszombati á. é. hiv.: elemi **iskolaépítés** (21382·89 k.).
„ *13.* Dicsőszentmártoni á. é. hiv.: **gőzfűtés berendezése.**
„ *13.* Makó város polgármestere: **téglajárdafektetés**; bp. 100 k.
„ *13.* Máv. aradi üzletvezetősége: Sofronyán **4 lakóépület stb. építése**; bp. 3400 k. (l. a hirdetések közt).
„ *13.* Bácsszentiván község: **iskolaépítés** (l. a hirdetések közt).
„ *14.* Kúnszentmártoni vendéglő r. t.: **vendéglő építése** 81000 k.; bp. 5%.
„ *15.* Petrozsény község előlj.: **adóhivatal és járásbírósági épület építése.**
„ *15.* Módos község előlj.: **óvodaépítés** (11428·98 k.); bp. 600 k.
„ *15.* Varjas község (Temes m.) előlj.: **uteakövezés.**
„ *16.* Lugosi á. é. hiv.: a **Ballacka-híd újjáépítése, alépítmény és vasfelszerkezet** vagy **vasbéton**; bp. 5%.
„ *16.* Mezőhegyes község előlj.: **orvosi lakás és menház építése** (23943·39 k.); bp. 5%.
„ *16.* Győri á. é. hiv.: **az utak árvíz ellen való biztositása**; bp. 5%.
„ *16.* Pozsonyi á. é. hiv.: a papéri **híd építése** *a)* alépítmény és *b)* vasszerkezet; bp. 5%.
„ *16.* S.-a.-ujhelyi á. é. hiv.: **óvoda építése.**
„ *16.* Kaposvári á. é. hiv.: az öreglaki **paplakás helyreállítása** (4572·65 és 1090·30 k. napszám; bp. 5%.

A választmány ülése március 4-én. Elnök *Kunfalvy* Nándor, jegyző *Miklós* Ede. Jelen voltak: *Ziegler* Géza, *Mirgay* Gyula, *Lux* Endre, *Biró* Gyula, *Pásztor* Béla, *Jakabffy* Ferenc, *Székely* Marcell, *Graf* Lajos, *Humayer* József, *Wirth* Ferenc Nándor, *Schneider* Róbert, *Karvaly* Gyula, *Sturm* Károly, *Berényi* Ignác, *Grünwald* Miksa, *Szuchy* János, *Koch* Károly, *Holitscher* Róbert, dr. *Katona* Fülöp, dr. *Kéler* Zoltán, *Sziklai* Zsigmond, *Szalka* I. István, *Marton* Ákos, *Porzsolt* Ernő. A mult ülés jegyzőkönyve fölolvastatott és megjegyzés nélkül hitelesíttetett. A mai ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére *Karvaly* Gyula és *Lux* Endre kéretik fel.

Barcsai Lajos pénztáros távollétét igazolta, helyette *Mirgay* Gyula ismertette a mult évi zárószámadást és vagyonkimutatást, mit a választmány tudomásul vesz.

Dr. *Kéler* ügyész indítványára elhatározza a választmány, hogy a közgyűlésnek javasolja, hogy az alapítványi összegből 5000 k. erejéig Magyar Földhitelintézeti zálogleveleket vásároltassanak.

A jövő évi költségvetést ismerteti Mirgay Gyula, melyet a választmány tudomásul vesz.

A költségvetés tárgyalása kapcsán *Koch* Károly rámutat arra, hogy a Magyar Építőmesterek Egyesületének 24 k. csekély összeg a tagdíja; ajánlja, hogy a tagdíjakat emeljük fel. A választmány hosszas vita után elhatározza, hogy a rendes fővárosi tagok díja 24 k.-ról 40 koronára való emelését ajánlja a közgyűlésnek. Leszavazott 12 tag mellette, 1 tag 30 koronára és 5 tag nem szavazott.

Az elnök jelenti, hogy alapszabályaink értelmében a jövő közgyűlésnek alelnököket és 10 választmányi tagot kell választania; javasolja a jelölő bizottságba Szuchy János, Karvaly Gyula és Lux Endre tagokat kiküldeni, mihez a választmány hozzájárul.

Új tagokul jelentkeztek: rendes fővárosi tagul *Ebner* Lajos, ajánlja Karvaly Gyula és Miklós Ede; pártoló tagul *Bárdi* Géza építőmester, ajánlja Báthory István és Kunfalvy Nándor.

A *titkár* bemutatja évi jelentését és a közgyűlés napjául március 25-ét kéri kijelölni, mit a választmány magáévá tesz.

Berényi Ignác tagtárs meghívta egyesületünket új rendszerű födémének f. hó 9-én II. Alvinci-utca 12. szám alatt megtartandó hatósági próbaterhelésére.

Az *elnök* az ülést 8½ órakor zárja be.

BUDAPESTI ÉPITŐ-, KŐMŰVES-, KŐFARAGÓ- ÉS ACSMESTEREK IPARTESTÜLETE.

Küldöttség dr. Bárczy István polgármesternél. *Jakabffy* Ferenc elnökünk vezetése mellett *Pucher* István, *Szuchy* János, *Graf* Lajos és *Pásztor* Béla tagokból álló küldöttség tisztelgett f. hó 25-én dr. *Bárczy* Istvánnál, a főváros polgármesterénél, hogy az ipartestület kiadásában megjelenő Építő Munkavezetők Könyvtára XVIII. kötete gyanánt napvilágot látott „A régi Buda-Pest építőművészete" című s a polgármesternek ajánlott műnek díszpéldányát átadja. A polgármester a küldöttség kezéből a felajánlott művet igen szívesen fogadta s megigérte, hogy a főváros multjából visszamaradt emlékek megőrzésének feladatát magáévá teszi.

Építő Munkavezetők Könyvtára. E könyvtár cyklusában, mint XVIII. füzet, megjelent *Petrik* Alberttől „A régi Buda-Pest építőművészete". Ezt a könyvet dr. *Bárczy* Istvánnak, a főváros polgármesterének ajánlták, mint annak a férfiunak, ki állásánál fogva leghivatottabb arra, hogy a régi Buda-Pest építőművészetének apró emlékeit megmentse, hogy az épitmények, illetőleg épületrészek részint természetes mivoltukban, részint hű és építészeti szempontból használható képekben megörökíttessenek. A mű 96 oldal, melyet 91 ábra ékesít. Ára 3 korona. Kapható Nagel Ottó bizományában.

A szerződéses versenytilalom kiterjedésének megállapitása. Ha felek szerződésileg megtiltották az egymás közt való versenyt, annak megállapítására, hogy a versenytilalom mire terjed ki, megállapítási keresetnek van helye. (Kuria 301/908. dec. 2.)

Az üzletvezető felelőssége a bejelentési kötelezettség körül. A kerületi munkásbiztosító pénztárba való bejelentés kötelezettsége a munkaadót terheli. Gyári cégnél a cégtulajdonos tekintendő munkaadónak, ki helyett azonban kihágási eljárás során az iparlajstromba bevezetett üzletvezető is felelősségre vonható; más alkalmazott azonban nem. (K. M. 87,672/908. nov. 28.)

Munkásbiztositás. A munkásbiztosító hivatal bírói tanácsa elvi határozatképp kimondotta, hogy a munkásbiztosító választott bíróság elnökének az ülnöki tisztség alól való felmentésnek helyt adó végzéséhez nem kell a hivatal jóváhagyása, ha a felmentés törvényes kizárási okon alapul. Törvényes kizárási ok, ha az alkalmazottak közül választott ülnök munkaadóvá válik, vagy viszont. Másik elvi határozat szerint törvényes kizárási okul szolgál a tényleges katonai szolgálatra való bevonulás. A helyi pénztárak közgyűlési, igazgatósági és felügyelő bizottsági tagjai készkiadásainak mikénti megtérítése tekintetében az alapszabályokba veendő fel rendelkezés. A kereskedelemügyi miniszter azt az elvi döntést hozta, hogy betegpénztári kihágási ügyekben a másodfokú iparhatóság az illetékes elsőfokú hatóság esetleges érdekeltsége címén sem intézkedhetik első fokban. Baleseti sérültek, amennyiben betegség esetére nincsenek biztosítva, a pénztárral szemben táppénzigénynyel nem bírnak. Külföldi honos biztosított pénztári tag, az őt törvény szerint megillető betegségi segélyekre az esetben is igénynyel bír, ha betegség folytán hazájába távozik. Házilag végzett építkezési munkálatoknál alkalmazottak az esetben sem esnek betegség esetére való biztosítási kötelezettség alá, ha az építtető az építési munka szakszerű teljesítésének ellenőrzésével valamely építőiparost bízott meg. Házilag végzett építkezési munkálatoknál alkalmazott munkásoknak baleset biztosítás céljából való bejelentéséért maga az építtető felelős s ugyancsak őt terhelik a balesetbiztosítási járulékok még az esetben is, ha a munka szakszerű keresztülvitelének ellenőrzésével valamely önálló építőiparost bízott meg.

Új iparengedélyek: *Hellenbrand* János ácsmester kőművesmester lett, VI., Üteg-u. 11. *Havas* József kőművesmester, I., Aladár-u. 22. *Géczy* János építőmester, VII., Murányi-u. 16. *Kauser* Andor építőmester, VIII., Rákóczi-tér 2. *Machán* József kőművesmester, II., Erőd-u. 4. *Weisz* Károly kisebb kőművesiparos, I., Hullám-u. 8. *Turó* János kőművesmester, VI., Szent-László-út 164. *Weninger* Ferenc építőmester, VII., Garay-u. 42. *Szamek* János kisebb ácsiparos, VII., Egressy-út 20.

Megszünt iparengedélyek: *Eyssen* Károly építőmester, *Heinrich* Károly építőmester, *Hofbauer* Károly kisebb kőművesiparos, *Blum* József kisebb ácsiparos, *Huszty* Sándor kisebb ácsiparos, *Jámbor* és *Szabó* kőművesmesteri cég, *Kerekes* Károly kisebb kőművesiparos, *Hofhauser* Elek építőmester (önkéntes tag maradt), *Spiegel* Frigyes építőmester, *Zsuzsánszky* Mihály kisebb ácsiparos, özv. *Bucsek* Sándorné kisebb kőműves iparos; *Zeuner* Gyula építőmester meghalt.

A piaci árakat kutató bizottság jelentése 1909 februárius végén.

Budapesti építőfa-árak.

		m^3-ként korona
1.	Gömbölyű fenyőszálfa 15—21 *cm* középvastagságú	23.30
2.	„ „ 25—30 „ „	25.25
3.	„ „ 31—40 „ „	29.20
4.	Fűrészelt közönséges méretű fenyőfa	48.50
5.	„ középvastag „ „	53.—
6.	„ vastag „ „	59.—
7.	Fűrészelt erdei vagy fekete (borovi) fenyőfa vékonyabb	120.—
8.	„ „ „ „ „ „ középvastag	130.—
9.	„ „ „ „ „ „ vastagabb	145.—
10.	Fűrészelt vörös fenyőfa vékonyabb	150.—
11.	„ „ „ középvastag	165.—
12.	„ „ „ vastagabb	180.—
13.	Fűrészelt csaposgerenda 14—18 *cm* középvastagságú	35.30
14.	„ „ 18—20 „ „	38.30
15.	Jegenyefenyődeszka 13—18 *cm* széles	39.20
16.	„ 21—31 „ „	44.20
17.	Lucfenyődeszka 13—18 *cm* széles	47.10
18.	„ 21—31 „ „	56.10
19.	Hajópadlódeszka 4/4″ (2½—2½ *cm*) 5/4 (3½—2½ *cm*) vastag	59.—
20.	Közönséges tetőléc 4/4″ (2½—2½ *cm*) és 8/4″ (5—2½ *cm*) vagy 5/4″ (3½—2½ *cm*) és 8/4″ (5—2½ *cm*) méretű	51.—
21.	Gömbölyű tölgyfa 15—21 *cm* átmérőjű 5 *m* hosszig	50.—
22.	„ „ középvastagságú 5 „ „	55.—
23.	„ „ vastagabb 5 „ „	60.—
24.	Fűrészelt tölgyfa vékonyabb méretű 5 „ „	150.—
25.	„ „ középvastagságú 5 „ „	165.—
26.	„ „ vastagabb 5 „ „	180.—
27.	Tölgyfaoszlop 3 *m* hosszú 10/15 *cm* méretű	2.80
28.	„ 3 „ „ 13/15 „ „	3.40
29.	„ 3 „ „ 15/15 „ „	5.50

új vármegyei közkórház terveinek elkészítésére pályázatot hirdetett. A pályázati hirdetmény szerint a pályatervek 1908. évi március hó 31-ének déli 12 órájáig voltak benyujtandók. A bíráló bizottság: *Issekutz* Aurél alispán elnök, *Schodits* Lajos építész a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet kiküldötte, *Somló* Emil építész, a Magyar Építőművészek Szövetségének kiküldötte, *László* Sándor kir. főmérnök, dr. *Leitner* Miksa tiszti főorvos, dr. *Neumann* Manó a városi kórházi orvos és dr. *Fränkl* Nándor ügyvéd, bizottsági tagok részvételével, folyó hó 2-án ülést tartván, megállapította, hogy március hó 31-én déli 12 óráig összesen 20 pályaterv érkezett be. A 21-iket, április hó 2-án nyujtatván be, mint elkésetten érkezőt, a bíráló bizottság a pályázati hirdetmény 2. pontja értelmében visszautasította s a pályázatból is kizárta. A rendes időben beérkezett pályatervek jeligéi ezek: 1. sz. „K. V.“ — 2. sz. „Gyakorlat alapján.“ — 3. sz. „Világosság. Egészség.“ — 4. sz. „A népnek.“ — 5. sz. „Nyugalom.“ — 6. sz. „Kórház.“ — 7. sz. „Modern beosztás.“ — 8. sz. „1908.“ — 9. sz. (Vörös kereszt.) — 10. sz. „Megyecímer“ — 11. sz. (körben 13.) — 12. sz. „Humanitás.“ — 13. sz. „Közegészség.“ — 14. sz „Temes.“ — 15. sz. „Betegotthon I.“ — 16. sz. „Betegotthon II.“ — 17. sz. „Áldás.“ — 18. sz. (Vörös kereszt két körben.) — 19, sz. „Gloria Dei.“ — 20. sz. (Vörös kereszt.) — Végérvényesen a pályázat eredménye felett a bíráló bizottság még nem döntött. Előre láthatólag 2 hétre lesz szükség, míg az egyes tervek bírálatával s megvizsgálásával a bizottság elkészül, úgy hogy a végleges eredményt csak körülbelül e hó végén tudhatjuk meg.

Az új városházat *Bozenben* most avatták föl, amelyet a Szent Háromság téren *Kürschner* bozeni és *Hocheder* müncheni építészek tiroli barok-stílusban építettek és amely a térnek, amelynek egész keleti oldalát elfoglalja, egyszersmind művészi kiképzését is adja. x.

Caracalla fürdőinek újjá alkotását tervezik *Rómában.* Az eszme az 1911-ben Rómában tartandó nagy kiállítás egyik középpontját fogná képezni. Tervbe vették az egykori hatalmas császár termáinak két milliom lira költséggel való teljes helyreállítását. A gondolat meglehetős különböző fogadtatásra talált Itáliában. *Ricci*, a művészetek főigazgatója hosszú ideig ellenkezett, de végre olyanformán hozzájárult a dologhoz, hogy egy másik városrészben, megfelelő helyen építtessék újjá a híres műemlék. Egyelőre Poligono külváros van erre a célra kijelölve. Mivel 19011-ben a kiállítással kapcsolatosan Rómában nagy kongressusok is lesznek és jelenleg nincsen olyan helyiség a világ egykori fővárosában, amely az ilyen ünnepségekre alkalmas volna, vagy a Caracalla termák vagy a Flavius kolosszeumának belsejét akarták fölhasználni. A tapasztalatok azonban azt mutatták, hogy az ilyen ünnepségek rendkívüli mértékben ártottak a műemlékeknek, mert a közönség igen megrongálta azokat sőt sok mindenféle apróbb részleteket emlékül is vitt belőlük magával. Ezért azután elhatározta az olasz kormány, hogy ezentúl nem fogja átengedni régi építményeit gyülekező célokra. Ez a most tervbe vett, újja alkotandó Caracalla-fürdő van hivatva ezentúl, miként Párisban a Trocadero, ünnepségek színhelyévé lenni. x.

MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPITÉSZ-EGYLET.

A gépészeti szakosztályok ápr. 4-iki ülésén *Kájlinger* Mihály előadást tartott a székesfővárosi *légszeszgyárak beváltásával* kapcsolatos kérdésekről. A szerződés szerint a fővárosnak elvitázhatatlan joga a gáztársulat ingóit és ingatlanait beváltani, a műveket házi kezelésbe venni. Részletesen ismertette a becslő bizottság (*Bánki* Donát elnök, *Forbát* Imre és *Kájlinger* Mihály a város, *Fodor* István és *Hieronymi* Károly a gáztársaság részéről) munkáját és annak eredményét. Eszerint a bizottság a gázgyár vagyonainak beszerzési árát 24·44 milliom koronában, az avulások utáni összes leírást 5·89 milliom koronával, tehát a kifizetendő becsárt 18·55 milliom koronában állapította meg. Majd bemutatta arra vonatkozó számításait, hogy a gázgyár beváltás esetén milyen tiszta jövedelmet hozna a fővárosnak. Kimutatja, hogy ez a tiszta jövedelem 1911-ben 3·2 milliom korona volna, mely összeg fokozatosan emelkednék és 1946-ban előreláthatólag már 7·2 milliomot tenne ki. Az 1910-re következő 35 esztendő alatt a gázgyár a városnak összesen 185 milliom, azaz száznyolcvanöt millom korona tiszta hasznot hajtana.

A mű- és középítési szakosztályok ülése április 6-án. Elnök *Nagy* Virgil, jegyző *Somló* Emil, jelen volt 100 tag és több vendég. *Medgyaszay Benkó* István a Gellérthegyre tervezett pantheonját és ezzel kapcsolatban a hegy díszítését, illetőleg művészi kiképzését mutatja be, mely terveket a szakosztályok a főváros hatóságának rendelkezésére bocsátanak. Ezután az elnök átadja *Wälder* Gyulának az Ybl-érmet, *Rerrich* Bélának pedig az ezüstérmet. Az ügyrend két pontjának módosítása után *Pártos* Gyula szóvá tette a budapesti belvárosi takarékpénztár háztervpályázatát, amelynek díjait olyanoknak is kiadták, akiknek műveit a bíráló bizottság nem ajánlotta (l. múlt számunkat). A díjazott tervek a helyiségben ki voltak állítva.

HIVATALOS.

AZ ÉPITŐMESTERI KÉPZETTSÉG MEGVIZSGÁLÁSÁRA SZERVEZETT BIZOTTSÁG

Bricht Jenő (Tapolca) építőmesternek az 1908. évi április hó 7-ik napján letett szakvizsgálat alapján a képesítő bizonyítványt kiadta.

MAGYAR ÉPITŐMESTEREK EGYESÜLETE.

Az építőmesteri szakosztály ülése április 9-én. Elnök *Sziklai* Zsigmond, jegyző *Pásztor* Béla.

Az *elnök* megnyitja az ülést; felolvastatja a múlt ülés jegyzőkönyvét, amelyet a szakosztály változatlanul tudomásul vesz. A mai ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére *Bloch* Leó és *Rothauser* sz. o. tagok küldettek ki

Az *elnök* bejelenti, hogy a Munkásbiztosító Hivatal előre jelzett enquete jén e héten részt vett, azonban ott nem tudott eredményt elérni arra nézve, hogy a tervezet sérelmes megállapításai kiküszöböltessenek. Szükségesnek látja, hogy actió indíttassék a balesetbiztosítási járulék méltánytalan kirovása ellen. A szakosztály a bejelentést tudomásul veszi.

Az *elnök* jelenti, hogy a mai napirend előadója kimentette elmaradását. Indítványozza, hogy az ipartörvény reviziója a jövő heti szakosztályi ülésre halasztassék, amely ez alkalommal kivételesen *szerdai* napon lesz. A szakosztály az indítványhoz hozzájárul.

Az ülés vége 8 órakor.

BUDAPESTI ÉPITŐ-, KŐMŰVES-, KŐFARAGÓ- ÉS ÁCSMESTEREK IPARTESTÜLETE.

Kisebb kőművesmunkálatok végzésére jogosított iparosok kis- és nagyközségekben csakis egy, legfölebb két szobából, konyhából és kamrából álló oly lakóházat vagy gazdasági épületet építhetnek, melyekben a szerkezeti főfalak közötti fesztávolság hat méternél nem nagyobb. Alápincézett, kétsoros épület építésére ezek az iparosok jogosítva nincsenek.

Kisebb ácsmunkálatok végzésére jogosított iparosok munkakörének megállapításakor nem a helyiségek száma és a szerkezeti főfalak közötti távolság, hanem maga a tetőszerkezet mértékadó arra nézve, hogy az illető ácsmunka egyszerű szerkezetnek tekintendő-e, vagy sem? K. M. 1908. évi március hó 3-án 104.579/907 sz. a. hozott elvi határozata.

Torontál vármegye alispánjának. Az alispán úr részéről múlt évi november hó 9-én 28.776/1907 sz. a hozott s az

elsőfokú iparhatósági határozattal egybehangzó másodfokú iparhatósági véghatározatot, melyben G. P. m.-i lakos kisebb kőmíves iparos kihágási ügyében mult évi május hó 8-án 98.971/906 szám alatt a törvényes határidőben benyujtott újrafelvételi kérelmének helyt ad, — hivatalból felülvizsgálat alá vettem.

Ennek eredményéhez képest az idézett másodfokú iparhatósági véghatározatot megváltoztatom és G. P. m.-i lakost újrafelvételi kérelmével elutasítom.

Így kellett határoznom, mert a P.-féle lakóház, melyet nevezett felépített, egyszerű szerkezetű lakóháznak nem minősíthető, minthogy az egy alápincézett kétsoros épület, melynek felépítésére a „kisebb kőművesmunkák" végzésére iparengedélylyel bíró iparos nem jogosított.

Az újrafelvételi kérelemben hivatkozás történt Sz. J. m.-i lakós iparkihágási ügyében 1906. évi november hó 24-én 57.742. szám alatt hozott harmadfokú iparhatósági ítéletemre s ez ítélet indokai alapján kéri folyamodó az újrafelvétel megengedését. E hivatkozás azonban téves; mert G. P. kísebb kőműves munkálatok végzésére jogosított iparos kihágási ügye nem hasonlítható Sz. J. kisebb ácsmunkálatok végzésére jogosított iparos kihágási ügyével. Míg ugyanis a kisebb kőművesmunkálatok végzésére jogosított iparosnak kis és nagyközségekben csakis egy, legfölebb két szobából, konyhából es kamarából álló oly lakóházakat vagy gazdasági épületeket szabad építnie, melyekben a szerkezeti főfalak közötti fesztávolság hat méternél nem nagyobb: addig kisebb ácsmunkálatok végzésére jogosított iparosok munkakörének megállapíttásakor nem a helyiségek száma és a szerkezeti főfalak közötti távolság, hanem maga a tetőszerkezet minősége mértékadó arra nézve, hogy az ille ő ácsmunka egyszerű szerkezetnek tekintendő-e vagy sem? A Sz. J. kisebb ácsmunkálatok végzésére jogosított iparos tehát munkakörét nem lépte túl, ellenben G. P. kisebb kőműves munkálatok végzésére jogosított iparos a fentiek szerint munkakörét túllépte.

FŐVÁROSI ÜGYEK.

A fővárosi közmunkák tanácsából.

(1908. április 7.)

Lukács Antal megrongált egészsége miatt a tanács kebelében az első alakulástól, 1870-től kezdve, viselt tagsági állásáról meleg hangú búcsúlevélben lemondott. A tanács a lemondást mély sajnálattal veszi tudomásul, egyszersmind pedig hálás elismeréssel emlékezve meg Lukács Antal 38 évi buzgó érdeklődéséről, mindenkor készséges és nagybecsű közreműködéséről és a lelkes támogatásról, melyben a székesfőváros fejlesztésének ügyét részesítette, ezzel szerzett kiváló érdemeit jegyzőkönyvileg megörökíti és erről őt levél útján értesíti.

Az V. ker. gizellatéri érdekeltség ama kérelme tárgyában, hogy a 30 évi rendkívüli adómentesség kiterjesztessék az ottani telkeken emelendő új házakra, a tanács melegen pártoló előterjesztést tesz a pénzügyminiszterhez.

A Hungária-körút mai állapotáról tett jelentés kapcsán az a megállapodás jött létre, hogy e körút ügyének továbbfejlesztése érdekében a kapcsolatos anyagi kérdések a székesfőváros intéző tényezőivel értekezlet útján készíttessenek elő a célszerű megoldásra.

A Gellért-rakpart felső kocsiútját a Rudas-fürdő és a Döbrentei-tér között az Erzsébet-híd építése alkalmával előbbi állapotának megfelelően csupán makadam-burkolattal látták el. Miután időközben a Várkert-rakpartot aszfaltozták, a Gellért-rakpart alsóbb részét pedig bazaltkockakő-burkolattal látták el, a kérdéses szakasz makadam-burkolatával tovább nem maradhat meg, annál kevésbbé, mert rajta nagy teherforgalom vonul el. A tanács tehát elhatározta, hogy a makadam-burkolatot még a folyó évben alapzatos bazaltkockakő-burkolattal cseréli ki. Az árlejtés legközelebb lesz.

Teichner Gyula I. ker. Virányos- és Napos-út sarkán fekvő telkének felosztására az engedély megadásához a tanács hozzájárult.

A kis Svábhegy környékén több érdekelt telektulajdonos 300 □-öles parcellák alakításáért folyamodott. A tanács elvileg a kérelem ellen nem tesz észrevételt, azzal a kikötéssel, hogy a telkeknek legfölebb 30% a egyemeletes házzal és emeletsoronkint nem több, mint két lakással építtessék be, így is csak akkor, ha a csatornázás kérdése előzetesen meg lesz oldva. A végleges határozat azonban csak azután lesz meghozható, ha a vidék tárgyalás alatt álló szabályozó terve megállapíttatik. Eziránt a tanács sürgetést intéz a székesfővároshoz.

Farkas Elek I., Mártonhegyi-úton fekvő telkéből 600 □-öles parcellák alakítására az elvi engedély ellen szintén nincs kifogás, de előbb itt is a szabályozás tervét kell megállapítani.

A városligeti artézi-fürdő telepének közelében a mutatványos bódék számára tervezett 7 parcella kihasítására nézve a székesfőváros azt kívánja, hogy az illető üzletfelek a parcellák használatára nézve 6 évre kapjanak biztosítást. Ehhez a tanács hozzájárul.

A II. ker. előljáróság előterjesztését, hogy a II. ker. Széna-tér Széchenyi-térnek, a Retek-utca és a Budakeszi-út pedig a Szép Ilonáig Széchenyi-útnak neveztessék el, a tanács az utcaelnevezésekre fennálló elvek és a névcseréből előálló bonyodalmak és zavarok miatt nem teljesíthette.

Elintézést nyert továbbá a Magyar Posta- és Távirda-Altisztek és Szolgák Egyesületének fölebbezése, Várnai Armin, Szenes Mór, Halbert Károly, Wellisch Sándor és Gyula, gr. Hadik-Barkóczy Endre, Kaszap és Breyer cég, Vágó László és József, Grill Róza, Korányi Sándor és Schiffer Mór fölebbezése.

A magánépítési bizottságnak április 6-án tartott ülésén

új építkezésre nyert engedélyt:

84291. Jahn József, Henger-u. 3489. hrsz. négyemeletes ház; terv. Kalina Mór.

73457. Gróf Serényi Béla nev. Kármán A. és Ullmann Gyula, Szabadság-tér 861. hrsz. négyemeletes ház;

71195. Blaskovich Gyula, Apostol-u. 3640. hrsz. emeletes ház; terv. Dvoracsek és Krisztián.

78247. Bp. ev. ref. egyházközség, Róna-u. 1899. hrsz. emeletes épület; ép. m. Sturm Károly.

86268. Paszlavszky József, Szilva-u. 5694. hrsz. földszintes ház; terv. ifj. Hofhauser Elek.

49713. Eszterle György, (Budakesz) br. Eötvös-út 9199. hrsz. földszintes ház; ép. m. Schumy Rezső.

68777. Marthé Károly, Országbiró-u. 6. földszintes ház; ép. m. Lojkovits János.

83472. Takáts János, Bornemissza u. 13784. hrsz. földszintes épületek.

76728. Germeshausen Alajos, Röppentyű-u. 52. földszintes haz; ép. m. Kerczinger József.

71201. Bogisich Lipót, Istenhegy 9641. hrsz. földszintes ház; ép. m. Havas József.

74345. Wiegner Gusztáv, Filatori dülő 6200. hrsz. földszintes ház; ép. m. Lasetzky Márton.

60844. Panrok Vencel, Vörösvári-u. 61. földszintes ház; ép. m. Varga Ignác.

70026. Müchl Ferenc, Névtelen u. 8416/11. hrsz. földszintes ház; ép. m. Pilcz Károly.

73447. Mátyás Gábor, Viola-u. 17. istálló; ép. m. Lux Endre.

77439. Mottl Ferenc, Vörösvári-u. 986. hrsz. toldalék; ép. m. Rajky Béla.

75187. Szabó József, Szent-László-u. 1548. hrsz. veranda.

Átalakításokra:

78257. Athaeneum r.-t., Miksa-u. 6.

77438. Band Simon, Kiskorona-u. 126.

MDK

Kallina Mór építész

Magánép. eng. Bp. Vállalk. Közl. 1909. márc. 3. 3,1.

MDK

Kallina Mór épitész

Épitő Ipar 19o9. márc. 7. 94. 1.

Árkay és Kallina

Irod

Magyar Epitőmüészet

1909. 7 sz. 24. l.

..... nevü munkás igazolta

a müvezető aláírása.

élyezem:

vagy helyettesének
láírása.

— Endrényi Imre, Szeged.

MDK

Kallina Mór építész

csal.ház

Magánépitési eng. Bp. Epitő Ipar 1909. okt. 5. 86
362 l.

MDK

Kalina és Árkay épitészek

épitési engedély

Vállalkozók Közl. 1909. aug. 11. 31.

MDK

Kalina Mór építész

Magánépitési eng. Bp. Vállalk. Közl. 1909. szept. 29. 4.l.

MDK

Kalina építész

A pestvidéki törvényszék. Vállalkozók Közlönye.
15. évf. 1909. dec. 29.

MD K

135o36. Kallina Mór, épitész

tervezte Vuk Gyula, Rézmál-dülö 62o9. hrsz. egyemeletes nyaralót.

Épitö Ipar. 19o8 jun.21. 25.sz. 259 l.

Magánépitkezésre nyert engedélyek.

MDK

Kalina Mór

Négyemeletes ház terv.Kalina Mór.

Epitő Ipar, 1908. apr.12. 164.1.

Kalina Mór

Müvészet 1902 338

M.D.K.

Kallina Mór

Az Országház felépitésére meghirdetett pályázat
ra beküldött pályatervével dijat nyert.

Magyar Salon, Bp. 19o2. okt. hó,XXXVIII.kötet
17-19. lap

MDK

Kalina M.

Magyar Pályázatok, 1907. 4.sz. 5-6.l.

Kallina Béla, építész M.D.K.

Árkay Aladárral közösen készített terve 2000 koronás első díjat nyert a Szent Gellért szobor helyének művészi kiképzésére kiírt pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1500. XXI. évf.
máj. 2. sz. 5. old.

MDK

Kalina Mór műépitész

1897-ben irtak ki nyilvanos palyazatot a budai vigadó terveire. Az I.dijat Arkai Aladár és Kalina Mór műépitészek nyerték el.Öket bizták meg az épitéssel is,melyet 1898 tavaszán kezdtek el.

Geley József: A Budai Vigadó.

Vas.Ujs.1900. 75.l.

MDK

Kalina Mór

Műcsarnok, 1900. 211. l.

MDK

Kallina Mór épitész

Kallina Mór és Arkay S. épitészek I.dijat nyertek a Gellért hegynek az Eskü-téri hidfő előtti kiképzése palyazaton. De nem a terv szerint épitették fel.

Epitő Ipar, 1900. 137.l.

Kallina Mór

épitéz

vód

Edvi Bp.

125. l.

126. l. (a hon-
védelmi minisztérium alaprajzával)

MDK

Kallina M.

Palóczi Antal: A Gellérthegynek az eskü-
téri hidfő előtti kiképzé-
se.

Épitő Ipar, 1900. 23.sz.

MDK

Kalina Mór

Kalina Mór, Wagner Ottó és Bernd Rezsó "St. Stephani regis" jeligéjű terve nyerte a négy egyenlő dij közül a IV.-et, az Orszaghaz tervpályázaton.

Csányi Károly: Steindl Imre.

Művészet, 1902. 334-337.l.

KÁLIVA MÓR
[NÉVNÉLKÜL]: „A CORVIN TÉRI
VIGADÓ ÉPITÉSE"
VÁLLALKOZÓK LAPJA 1899 jan 18, 5

Kallina Mór 37, 60, 154
(in: Déry Attila; Budapest eklektikus épületszobrászata
/Művészettörténet-Műemlékvédelem I. /OMF kiad. Bp. 1991

18 - 19/20.sz.

Budapest, 198... év .....hó

Ph.

Érvényes 19.....tól ...

Felkérjük, hogy a fenti kutatá
példányát az MTA MKCS Könyvtár
küldeni sziveskedjék.

márc. *25.* Ószivác község (Bács-Bodrog m.): az utcák és terek szabályozása.
„ *31.* Kolozsvári kereskedelmi és iparkamara: székház tervei; díjak: 800, 500 és 300 k.
ápril. *10.* Eperjes, polgm.: kórház tervei; díjak: 1000, 600 és 400 k. (l. lapunk 9. számát)
„ *15.* Makó város tanácsa: a városház átalakításának tervei; díjak: 1000 és 500 k.
„ *27.* M. Műhely- és Raktártelep R. T. telepének lakóházzá való átalakítása; díjak: 1500, 1000 és 800 k.
„ *30.* Keresk. min.: szegedi ipariskola tervei; díjak: 3600, 2400 és 1200 k.
máj. *10.* Csíkmegyei alispán: pénzügyigazgatóság épülete (200000 k.) díjak: 2400, 1200 és 600 k. (lásd lapunk 7. számát).
„ *15.* Kossuth-szobor Debrecenben (150.000 k.); díjak: I. a megbízás, II. 6000 k., III. 3000 k.
„ *21.* Hódmezővásárhelyi ref. egyház: templomterv (orgona és harang nélkül 75,000 k.); díjak: 400 és 200 k.
szept. *30.* Vallásmin.: Rákóczi-síremlék (250000 k.); díjak: 6000, 5000, 2×3000 és 2000 korona. (L. lapunk 1908. 39. sz.)
1910. jul. 1. Zalaegerszegi szoborbizottság: Csányi László szobrának tervei (30—50 ezer k.); díjak: I. megbízás, II. 500 k., III. 250 k.

VERSENYTÁRGYALÁSOK.

febr. *28-án.* Csombárd község (Somogy m.) előlj.: **iskolaépítés;** bp. 1200 k.
„ *28-án.* Esztergomi főkáptalani uradalom: **épületjavítás.**
„ *28-án.* Reusor község (Fogaras m.) előlj.: **templomhelyreállítás** (5000 k.); bp. 10%.
„ *28-án.* Szentpéterszegi (Bihar m.) ref. egyház: **2 iskola építése** (26000 k.); bp. 5%.
„ *28-án.* Kúnszentmiklós község (Pest m.) előlj.: **óvodaépítés.**
„ *28-án.* Ugodi (Veszprém m.) r. k. hitközség: **iskola- és tanítólakásépítés** (60000 k.); bp. 5%.
márc. *1-én.* Temesvári á. é. hiv.: **vasbétonhíd építése;** bp. 5%.
„ *1-én.* Pápa város polgármestere: **villamostelep kibővítése.**
„ *1-én.* Opalánka község (Bács m.) előlj.: **gátépítés;** bp. 10%.
„ *1-én.* Budapest székesfőv. tanácsa: **a községi kenyérgyár asztalos-, lakatos-, mázoló-, gyárkémény- és felvonó munkái;** bp. 200—700 k
„ *1-én.* Nagybecskereki á. é. hiv.: 200 *m* hosszú **kövezet.**
„ *2-án.* Tolna m. alispánja, Szekszárd: **híd- és betoncső elhelyezése** (12091 k.); bp. 5%.
„ *2-án.* Veszprém város tan.: **istálló és lakások építése** (3893, 6545 és 6801 k.); bp. 5%.
„ *2-án.* S.-A.-Ujhelyi á. é. hiv.: egyházi épületek **helyreállítása.**
„ *2-án.* Főszolgabiró Szirákon: **betonáteresz** (1282·82 k.); bp. 5%.
„ *2-án.* Zalaegerszegi á. é. hiv.: **iskolaépítés** Szentlőrinkán (14780·84 k.); bp. 5%.
„ *2-án.* Máv. aradi üzletvezetőség: Békéscsabán **árúraktár** építése (l. a hirdetések közt).
„ *2-án.* Somoskőújfalu község (Nógrád m.) előlj.: **járványkórházépítés;** bp. 200 k.
„ *2-án.* Temesvári á. é. hiv.: **iskolaépítés** Beregszón (24478·80 k.).
„ *3-án.* Pozsonyi posta- és távirdaigazg.: **hivatali palota összes munkái** (l. a hirdetések közt).
„ *3-án.* Marosvásárhelyi á. é. hiv.: **közműhely** összes munkái.
„ *3-án.* S.-A.-Ujhelyi á. é. hiv.: **óvoda építése** Málcán.
„ *4-én.* Váci fegyintézet igazg.: **gőzkonyha-sütőde és gőzmosó berendezése.**
„ *4-én.* Alsókubini á. é. hiv.: **útszakadás javítása** (2524·49 k.).
„ *4-én.* Mohács község előlj.: **aszfaltburkolás;** bp. 5%.
„ *4-én.* M. kir. tengerészeti hatóság, Fiume: **partfalépítés.**
„ *5-én.* Máv. aradi üzletvezetőség: **magasépítések** Váralján; bp. 3600 k.
„ *5-én.* Krajovai (Bihar m.) körjegyzőség: **körjegyzői lak építése** (22124·91 k.); bp. 5%.
„ *5-én.* Otelek (Torontál m.) elülj.: **óvodaépítés** (13157·12 k.).
„ *5-én.* Nagyszokoly (Tolna) elülj.: **községház építése** (40·60 k.).
„ *6-án.* Dobronak község (Zala m.) elülj.: **körorvoslakás építése** (13000 k.); bp. 5%.
„ *6-án.* Csongrád vm. alispánja, Szentes: **útépítés.**
„ *6-án.* Budapest székesfőv. tanácsa: a városligeti új **Artézifürdő föld-, kőműves- és elhelyező munkái,** bp. 23200 k; **vasbéton munkák,** bp. 11250 k.; **kőfaragó munkák** haraszti kőből, bp. 5900 k., sóskúti kőből, bp. 13000 k.
„ *6-án.* Zalaegerszegi á. é. hiv.: 955 *m* **útépítés** (18856 k.).
„ *6-án.* Máv. aradi üzletvez.: Váralja állomáson **hivatalnoki és szolgaépületek;** bp. 3600 k. (l. a hirdetések közt).
„ *6-án.* Orosházi ipartestület: **székházépítés** (9000 k.); bp. 10%.
„ *6-án.* Ujvidék város tanácsa: **útaszfaltozás;** bp. 10000 k.
„ *7-én.* Szabadka mérnöki hivatala: **plébániaépület építése.**
„ *7-én.* Zalacsányi rk. plébánia: **iskolaépítés** Bakaházán és Tilajon.
„ *8-án.* Alispán (Kassa): **uti fedőanyagszállítás** 1909—1911. évben (4426 m^3).
márc. *8-án.* Máv. aradi balparti üzletvez.: Vássellye és Tardoskedd állomáson **raktárok** (l. a hirdetések közt); bp 2500 k.
„ *8-án.* Besztercebányai á. é. hiv.: **óvodaépítés** (17674·73 k.).
„ *8 án.* Nagyzorlenc község (Krassó m.) előlj.: **koresmaátalakítás** (9088·60 k.); bp. 10%.
„ *9-én.* Budapest székesfőv. tanácsa: **kövezetjavítás** a VIII. kerületben; bp. 5%.
„ *9-én.* Máv. balparti üzletvezetőség **raktárak építése** Vágsellyén és Tardoskedden; bp. 2800 k.
„ *9-én.* Máv. dunajobbparti üzletvezetőség: hat állomáson **magasépítkezések;** bp. 7500 k. (lásd a hirdetések közt).
„ *9-én.* Alspán, Nagybecskerek: **útépítés** (80112 k.); bp. 5%.
„ *10-én.* Veszprémi pénzügyigazgatóság: **kinestári épület helyreállítása** (5080·61 k.); bp. 5%.
„ *10-én.* Lőcsei á. é. hiv.: **paplakhelyreállítás** (3091·21 k. és 739 k. napszám); bp. 5%.
„ *11-én.* Nagyenyedi á. é. hiv.: **hídjavítás** (2238·25 k.); bp. 5%.
„ *11-én.* Főszolgabíró hiv. Zsolnán: **hídfölszerkezet újjáépítése** (3875·26 k.); bp. 5%.
„ *13-án.* Eger város tanácsa: **villamostelep kibővítése.**
„ *13-án.* Szegedi á. é. hiv.: 29·90 *km* **útépítés;** bp. 250000 k.-ig 5%, azontúl 2%.
„ *13-án.* Máv. budapest-jobbparti üzletvez.: **laktanyaépítés;** bp. 4000 k.
„ *13-án.* Kassai á. é. hiv.: **óvoda építése** Miszlokán.
„ *13-án.* Rimaszombati á. é. hiv.: elemi **iskolaépítés** (21382·89 k.).
„ *13-án.* Dicsőszentmártoni á. é. hiv.: **gőzfűtés berendezése.**
„ *13-án.* Makó város polgármestere: **téglajárdafektetés;** bp. 100 k.
„ *13-án.* Máv. aradi üzletvezetősége: Sofronyán **4 lakóépület stb. építése;** bp. 3400 k. (l. a hirdetések közt).
„ *13-án.* Bácsszentiván község: **iskolaépítés** (l. a hirdetések közt).
„ *15-én.* Petrozsény község előlj.: **adóhivatal és járásbirósági épület építése.**
„ *15-én.* Módos község előlj.: **óvodaépítés** (11428·98 k.); bp. 600 k.
„ *16-án.* Lugosi á. é. hiv.: a **Ballacka-híd újjáépítése, alépítmény és vasfelszerkezet** vagy **vasbéton;** bp. 5%.
„ *16-án.* Mezőhegyes község elülj.: **orvosi lakás és menház építése** (23943·39 k.); bp. 5%.
„ *16-án.* Győri á. é. hiv.: **az utak árvíz ellen való biztosítása;** bp. 5%.
„ *16-án.* Pozsonyi á. é. hiv.: a papéri híd **alépítménye és vasfölszerkezete.**
„ *16-án.* S.-a.-ujhelyi á. é. hiv.: **óvoda építése.**
„ *16-án.* Beregszászi á. é. hiv.: **útburkolás;** bp. 5%.
„ *16-án.* Kaposvári á. é. hiv.: az öreglaki **paplakás helyreállítása** (4572·65 és 1090·30 k. napszám; bp. 5%,
„ *17-én.* Vallásmin.: a besztercebányai felsőbb **leányiskola kibővítése.**
„ *17-én.* Tiszalök község (Szabolcs m.) előlj.: **óvodaépítés** (15632·81 k.); bp. 5%.
„ *18-án.* Mezőhegyesi á. ménesbirtok igazg.: **gazdasági építkezések;** bp. 5%.
„ *20-án.* Tordai á. é. hiv.: **hídépítés** Marosújvár mellett (15187·82 k.).
„ *20-án* Dicsőszentmártoni á. é. hiv.: **hídépítés;** bp. 5%.
„ *20-án.* Bulkeszi község (Bács m.) előlj.: **pásztorlak építése** (7581·11 k.); bp. 5%.
„ *20-án.* Gyulai á. é. hiv.: **óvodaépítés** Kétegyházán (21418·79 k.).
„ *20 án.* Temes-Bégavölgyi Társ: **híd, zsilip és gátőrházak építése** (14970·29, 2480·62 és 32204·06 k.); bp. 5%.
„ *20-án.* Máv. zágrábi üzletvezetősége: **magasépítkezések** Gomirje állomáson.
„ *20-án.* Bonyhád község (Tolna m.) előlj.: **járdaaszfaltozás.**
„ *20-án.* Nyiregyházai á. é. hiv.: 3·385 *km* **útépítés.**
„ *22-én.* Veszprém vm. alispánja: **kórházepítés** Devecseren (41616·17 k. és 400 ezer tégla); bp. 5%.
„ *22-én.* Ungvári á. é. hiv.: **öt híd építése** (88 8·92 k.).
„ *23-án.* Budapest székesfőv. tanácsa: **közcsatornaépítés** az I. Átlós-úton, II. Fő-utcában, Filér-utcában, VI. Kartács-, VII. Ilka-utcában, bp. 550, 1000, 550, 400 és 420 k.; — **folyókakövezés** az I. Hidegkúti-úton, bp. 100 k.; — **makadámburkolás** az I. Orom-utcában, bp. 1125 k.; — **aszfaltozás** a VII. Sajó-utcában, bp. 200 k.; — **makadám és kövezés** a X. Golgota-, Delej-, Szapáry- és Simor-utcában; bp. 1500 k.
„ *24-én.* S.-a.-ujhelyi á. é. hiv.: **2 híd alépítménye és vasfölszerkezete.**
„ *24-én.* Rimaszombati á. é. hiv.: 15734 m^3 **zúzott kő.**
„ *25-én.* Polgár község (Szabolcs m.) előlj.: **villamvilágítás berendezése.**
„ *25-én.* Tapolca lőjegyzői hiv.: **földmunka.**
„ *25-én.* Felsőszentiván község előlj.: **szegényházátalakítás** (3569·46 k.); bp. 5%.
„ *29-én.* Vallásmin.: a pozsonyi felsőbb leányiskola **összes munkái** (480441·85 k.); bp. 5%.
„ *29-én.* Pusztapéklai (Bács m.) á. rizstelep: **gazdasági építkezések** (33573·52 k.); bp. 5%.
ápr. *3-án.* Zebegény község (Hont m.) elülj.: **hídépítés** (4537 k.).
„ *15-én.* Máv. igazg.: **kályhásmunka** a nyugdíjintézeti házakban; bp. 300 k.
„ *15-én.* Budapest VII. ker. elüljáróság: **lakatos- és kályhásmunkák;** bp. 200 k.

A budapesti állami felső építőipariskola tanulói közül a jutalmi díjakat a következők nyerték el: Hamacsek Elek III. évf. tanuló 50 koronát, Lázár László I. évf. 30 koronát és Kovács Rezső IV. évf. 20 koronát.

A székesfővárosi rajziskola építészeti tanfolyamának jutalmazott tanulói a következők: Vittori Rezső kapott 50 koronát, Kubik Egyed 30 koronát, Grüll Lajos 20 koronát. Mindhárman kőművestanoncok.

Elhatároztuk, hogy az 1909. évtől kezdve a budapesti állami felső építőipariskola és a budapest-székesfővárosi rajziskola szorgalmas tanulóinak eddig készpénzben nyujtott jutalmakat a Munkavezetők Könyvtárában megjelent könyvekben fogjuk adományozni, ezzel a jutalmazottaknak szakismereteik bővitésére módott nyujtani.

A Munkavezetők Könyvtárában 1908. év folyamán a már múlt évi jelentésünkben jelzett két művön kívül t. i. Magyar Ungár Vilmostól: „A classicus és renaissance építészet formái"-n és Bloch Leótól „Hordképességi számítások"-on kívül megjelent Jakabffy Ferenctől, mint a gyüjtemény XV—XVII. kötetei: „Az építőkövek". Sajtó alatt van Petrik Alberttől: „A régi Budapest építőművészete", melynek megjelenése legközelebb várható.

A Munkavezetők Könyvtárának kiadási költségeihez a kereskedelemügyi ministerium 1908. évben 1000 koronával járult hozzá. Az 1909. évtől három évre pedig évenként 3000 korona segítséget engedélyezett. Ezzel az építési szakirodalom fejlesztésére irányitott törekvésünket hathatós támogatásban részesítette, amelyért az ipartestület a kereskedelemügyi minister úrnak őszinte köszönettel adózik. Kötelességünk e helyütt a kormánysegítség kieszközlése körül *Thék* Endrének, a Kereskedelmi és Iparkamara elnökének buzgó és sikeres közbenjárását kiemelni és azért neki a t. közgyűlés előtt is köszönetünket kifejezni.

Az adófelügyelőségtől házunk azoknak a részei után, melyeket hivatalos céljainkra magunk használunk, házbéradómentességet kértünk. Az adófelügyelőség e kérésünket csak az 1908. évtől számítva teljesítette. Mi azonban az adómentességnek a tényleges beköltözéstől fogva leendő kimondása végett felebbeztünk s az ügy most másodfokú elbírálás alatt áll.

A testület tagjai körében előfordult változásról következőkben számolunk be:

Évközben a tagtársak közül nyolc hunyt el.

Tagjaink száma 1908. év végével: építőmester 209, kőművesmester 102, kőfaragómester 20, ácsmester 52, cement- és bétoniparos 19, építési vállalkozó 2, kisebb kőművesiparra jogosult 143, kisebb kőfaragómunkára jogosult 22, kisebb ácsmunkára jogosult 29, összesen 595.

Évközben új tagul belépett: 31 építőmester, 21 kőművesmester 2 kőfaragó-, 5 ácsmester, 2 cément- és bétonépítő iparos, 18 kisebb kőmíves-, 2 kisebb kőfaragó-, 7 kisebb ácsiparos, összesen 90.

Iparával felhagyott 13 építőmester, 12 kőművesmester, 1 kőfaragómester, 5 ácsmester, 1 bétonos, 19 kisebb kőművesiparos és 6 ácsiparos, összesen: 57.

A testületi iroda ügyforgalmát az alábbi adatok tüntetik föl:

Érkezett 2813 ügydarab, amely mind elintéztetett; 9 elüljárósági ülésben 142 ügydarab intéztetett el.

Tanoncot szegődtettünk 380-at, szabadítottunk 268-at, 179 tanoncnak szerződése lejárta előtt felbontatott. Tanoncaink száma az év végével 1245 volt.

Kiállítottunk 1776 db eredeti és 163 másodlati, összesen 1939 munkakönyvet, 110 elveszett munkakönyvet köröztettünk. Munkaváltozás előfordult 23.790, be- és kijelentések száma 38.875, új törzslapot 3775-öt állítottunk ki.

December 31-én alkalmazásban állott: 1. az építő és kőműves szakmában: 135 rajzoló, 240 munkavezető, 902 segéd; 2. a kőfaragó szakmában: 26 munkavezető, 211 segéd; a 3. az ács szakmában: 12 rajzoló, 56 munkavezető és 301 segéd.

A békéltető-bizottságnál beadatott 234 panasz, megszűnt tárgyalás nélkül 42 ügy, egyezség köttetett 20, határozat hozatott 172 ügyben, a törvény rendes útjára tereltetett 113 ügy és végrehajtás kéretett 9 ügyben.

Számadásainkat a számvizsgálók tüzetesen átvizsgálták s rendben találták.

Tisztelettel kérjük a közgyűlést, hogy jelentésünket tudomásul venni, a pénzkezelés és számadások felett úgy a pénzkezelőknek, valamint a számvizsgálóknak a felmentvényt megadni méltóztassék.

FŐVÁROSI ÜGYEK.

A magánépítési bizottságnak febr. 22-én tartott ülésén

új építkezésre nyert engedélyt:

11522. Dr. Martiny Vilmos, Szigetvári-u. 6578. hrsz. háromemeletes ház; terv. Kallina Mór.

13399. Nocker Ferenc, Öröm-u. 13101. hrsz. kétemeletes ház; terv. Ziegler Géza.

13599. Szakács Vince, Fürj-u. 12816. hrsz. nyaraló; terv. Sógor J.

8585. Kovács Károly, Kisfaludy-u. 6890. hrsz. emeletráépítés.

10413. Csillag József, Beleznay-u. 7589. hrsz. földsz. ház.

11723. Horváth József, Fürj-u. 12806. hrsz. földsz. ház.

13221. Orbán József, Illés-u. 5. toldalék; ép. m. Stefanovits S. Béla.

14732 Bauer Jakab, Istvánfy-u. 1976. hrsz. főidszintes ház; ép. m. Groszmann Jakab.

11474. Galszter Nándor, Dobozi-u. 6496. hrsz. földsz. épület; ép. m. Münzer Vilmos.

11238. Kremzner Antal, Jász-u. 118. földsz. ház; ép. m. Scheiring J.

11475. Kleindl János, Figyelő-u. 1529. hrsz. toldalék; ép. m. Scheiring János.

11936. Ébner Ferenc, Szondy-u. 2989/a hrsz. földsz. épület; ép. Szehr Péter.

12447. Krekó Dávid, Istenhegyi-út 9711. hrsz., vasrácskerítés.

10300. Pálmay Gyuláné, Figyelő-u. 10., őrszoba és tekepálya, ép. m. Peck Sámuel.

9953. Hirschler Mór, Dobogó-út 14410. hrsz. szénapajta építése.

Átalakításokra:

12782. Prindl Nándor, Damjanich-u. 5.

11926. Dr. Bischitz Miksa, Fáy-u. 67.

12443. Bpesti közúti vaspálya-társaság, Margit-u. 50—52.

12456. Schlesinger Sándor, Krisztina-körút 45.

12807. Fleischl Sándor, Birsalma-u. 9.

13578. Albrecht Gusztáv, Trombitás-u. 6.

10023. Sulák János, Laktanya-u. 17.

13606. Bánd Gyula, Kazincy-u. 50.

12068. Berkes Kálmán, Hunyadi-u. 4.

Jóváhagyásra ajánltattak:

5970. Kőbányai polgári serfőzde, Maglódi-út 8373. hrsz.

1996. Horváth Kristófné, Felső vaspálya-u. 27.

13595. Valient Ágoston, Névtelen-u. 8416/16. hrsz.

13593. Schwéda Mihály, Névtelen-u. 8416/15. hrsz.

13594. Galli László, Névtelen-u. 8416/15/a. hrsz.

13592. Tóth István, Sörgyár-u. 8173.

10829. Hahn Lajos, Balzsam-u. 1550.

12049. Gruber János, Kálmán-u. 22.

15021. Brauch Ferenc, Mester-u. 33.

11268. Gerstenberger Emil, Aranka-u. 6247.

12461. Wertheimer Ernő, Népszinház-u. 5797 hrsz.

12462. Krausz Sámuel, Murányi-u. 45.

7402. Groszmann Miksa, Egressy-út 2461 hrsz.

5360. Özv. Tasch Tóbiásné, Magdolna-u. 6522. hrsz.

Gépekre és felvonókra:

11258. Wertheim F. és tsa, Nagy-János-u. 11.

13407. Kovács, Szalai és tsai, Üllői-út 78.

9679. Rothschild Lipót, Véső-u. 1411/4.

Elutasíttatott:

10296. Faber Fülöp, Niedermayer-u. 6159. hrsz.

12792. Klapholz Henrik, Eötvös-u. 10,

10304. Lappert Antal, Tompa-u. 9125. hrsz.

10381. Ifj. Walla József, Asztalos-Sándor-u. 7290. hrsz.

8031. Sinka József, Kender-u. 5802. hrsz.

TERVPÁLYÁZATOK.

febr. 28. Medgyes á. é. egyházközség: gymnasium tervei; díjak: 1500, 1000 és 800 k.

márc. 1. Szászsebes város tanácsa: új városház tervezése; pályadíj 1000 és 400 k.

„ 2. O. M. Iparművészeti társulat; ablakvirágtartó; díjak: 150 és négy 50 k.

Kalling Mór, építész (1844–1913).

Tarr László: Így épült az Országház.

Pályázatot írták ki az Országház megtervezésére, a tervek elbírálására országos bizottságot küldtek ki. A tervpályázat, határidége 1883. febr. 1. volt. 19 terv érkezett be addig az időpontig. A bírálóbizottság négy egyenlő első díjat osztott ki a következő pályázóknak: Steindl Imre, Hausmann Alajos, Schickedanz Albert és Freund Vilmos között, továbbá Otto Wagner, Kalling Mór és Bernd Rezső közös terve. – Steindl megbízást kapott, hogy tervének némi átdolgozása után ő építse fel az Országházat.

Budapest folyóirat, 1988., 8., 29-old.

Kallina Mór

Thieme Becker

XIX. 475, 476 cl.

(Lyka)

tató.

: kerültek általunk szállításra:

köznapi példány: 19.
vasárnapi „ 4.
:ámok.
:ámok.
:ámok.

... —.64
z ... —.24
... 2.15
... 2.15
ága 1.20

NIVALÓK:

:m a remittenda csomagban.
ıyt az érkezéskor igazoltasson és azt velünk

ittendája 25—30%-nál magasabb ne legyen.
emittenda-fedőlap rovatait pontosan töltse ki, a

:s észrevételeit külön levélben közölje.
gyeljen, igy sok felesleges levelezést kerülünk el.
:nzt és a makulaturát.

KALLINA *Mór*, építész (1844—1913), több fővárosi középület tervezője. Jelentékenyebb alkotásai közé tartoznak: a Szentkirályi-utcai Nemzeti Tornacsarnok, a Honvédelmi minisztérium várbeli palotája s a Szt. Gellért-emlékmű architektúrája. Munkatársa volt a bécsi Otto Wagnernek a Rombach-utcai zsinagóga, Árkai Aladárnak a budai Vigadó építésénél.

E. G. I 521 l

Keszthelyi Takarékpénztár VII. 172.

Kallina Mór, építész

L: Árkay Aladár

Vanga Lea: Árkay A egy bp-i villájáról 34-36 7

Magyar Építőművészet Bp. 1983

83/3

Kallina Mór
építész

+ Budapesten
1913. máj. 6-án
(más helyen 210. l. máj 5-én)

Építő Ipar. 1913, 205. l.
(Két halottunk.)
Életrajz.
Esetleg lásd

MOB könyvtár

Kallina Mór

elhalálozása

Kallina Mór, a fővárosi műépitészek gárdájának régi ismert tagja, a Ferenc József-rend lovagja hatvankilenc éves korában meghalt Budapesten. Halálát két leánya, Árkay Aladárné és Kiss Ferencné, meg két fia gyászolja. Temetése ma délután volt.

A Budapesti napi lapok
1903. május 7-iki
számából

ÁLLAMI TELEFON HÁLÓZAT: 196.

PÁLFY TESVTÉREK

SZEGED.

Szeged, 191.....

.....

.....

ettel értesítjük annak pontos kivitele felől

.....

ük magunkat és maradunk

mély tisztelettel

PÁLFY TESTVÉREK.

s veszélyére ..... küldött árukról

Kallina Mór

műépítész

† Budapesten 69

évés korában

Vas. Ujs 1913. 400. l.

BUDAPEST
940 APR -5 11
LKd 4 LKd
MESSE FOIRE
BUDAPEST
1940.APR.26-MÁJ.6.

M.D.K.

Kallina Mór, építész

69 éves korában meghalt. Különösen nevezetes az a szerepe, melyben a bécsi Wagner Ottóval közösen volt része. Az egyik pesti zsidótemplom, s az egyik díjazott parlamenti terv készítésében közreműködtek.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1913. XXXIV. évf.
máj. 14. sz. 14. old.

MDK

Kallina Mór - Otto Wagner

uj Országháza pályaterve

Müvészet XII.évf. 1913, 234-35 l.

MDK

Kallina Mór - Árkay Aladár

Gellért-emlékmü pályaterve

Müvészet XII.évf. 1913, 234-35 l.

MDK

Kallina Mór - Árkay Aladár

Budai Vigadó pályaterve

Müvészet XII évf. 1913 234-35.

MDK

Kallina Mór, Árkay Aladár

Budai Vigadó pályaterve

Müvészet XII.évf. 1913, 234-35 o.

MDK

Kallina Mór épitőművész

Az uj országházra kiirt palyazaton egyutt vett részt Otto Wagnerrel s a harom elso dij egyikét nyerték el.két izben nyert massal társulva palyazaton I.dijat.

Cikk: Kallina Mór.

Művészet, 1913. 234.l.

MDK

Kallina Mór

Pásztor Mihály: Pest-Budától Budapestig. Pesti Hirlap 1927 évi Kincsesháza. 396-403.l.

MDK

Kallina Mór épitőművész

Epitésze volt Horváth püspöknek, Kerkapolyi, Ráth, Mocsonyi, gróf Bissingen, gróf Bethlen, gróf Banffy, báró Baich, Jálics, Vuk, Oetl, Mössmer, Jahn stb. családoknak.

Cikk: Kallina Mór.

Művészet, 1913. 234.l.

MDK

Kallina Mór épitőművész (1844-1913)

1913.maj.5.-én halt meg Bpesten. Kallina Mór nem magyarországi származású. Ausztriában (Gross-Bitteschben) szul.
1870-ben a Rombach-utcai zsinagógat Otto Wagner tervezi, a terv kidolgozasaban Kallina segédkezett neki.

Cikk: Kallina Mór.

Művészet, 1913. 234.l.

Kalina Mór és

Wagner Ottó

épitészek

a Rumbach-utcai

mór-bizánci stílus-

ban épült orthodox

Zsinagóga tervezői

Thirring Bpest

49. l.

mig
cél

BUD. EST
42 V 12 5
62 Ys

170
~~160~~
350

170
148
318

Kallina Mór

Művészet 1913. 234

Magyar Művészet

1932. 45. l.

Cignani, Carlo, olasz festő

Madonna a Képe VII. 200

Kallina Mór

ivód

Építő Ipar

1897. 6. sz. 7 sz.

(A m. kir. honvéd-
főparancsnoksági
palota, rajz-
mellékletekkel és
szövegábrával)

fenti terve szint épitt

VÉSZEK LEXIKONA

ARTALMAZZA AZ ÖSSZES MAGYAR ÉPITÉSZEK,
ÉLETRAJZAIT A XII-IK SZÁZADTÓL NAPJAINKIG.

ZÁGI MŰVÉSZ ÉLETRAJZA.

ZOKT. M. KIR. MINISZTERIUM TÁMOGATÁSÁVAL.

AKADÉMIA TAGJA, (LAKIK: BUDAPEST, I., ATTILA-UTCA 23. SZÁM ALATT)
ZEGED, TISZA LAJOS-KÖRUT 23. SZÁM ALATT.)

ŰVÉSZ ÚR!

l a könyvpiacra kerül a
IKONÁNAK első kötete.

MDK

Kallina Mór

Kallina Mór és Arkay Aladár. A budai Vigadó.

Epitô Ipar, 1898. 5.sz. (szövegábrakkal)

MDK

Kalina Mór, épitész.

~~XXXXXGeley József: A Budai Vigadó.XX~~

Régi óhajtása a budainak, h. a budai részen i legyen egy vigadó. Végre a főváros 1894-ben a katonaságtól kapott területen megállapitotta a hely s ezzel évekre huzódó akadály leküzdése után pályázatot hirdetett a tervek elkészitésére. E pályázaton az első dijat Árkay Aldár közösen Kalina Mó épitésszel nyerték el. Őket bizták meg az épités mely 1898 tavaszán vette kezdezét

Geley József: A Budai Vigadó.
Vasárnapi Ujság. 1900. 47.évf. 5.sz. 75.l.

M.D.K.

Kallina Mór, építész

Árhay Aladárral közösen készített tervei alapján felépült budai Vigadót, névtelen cikkíró 4½ hasábon keresztül, nagy elismeressel ismerteti.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1900. XXI. évf.

Jan. 24. sz. 3-4. old.

MDK

Kálina Mór

A Budai Vigadó. Repr. Arkai, Kálina.

Vas.Ujs. 1900.47.évf. 77.l.

M.D.K.

Kallina bér. épület

a bécsi Otto Wagnerrel együttesen tervezte a Váci-körút [ma Bajcsy Zsilinszky-út] és D-utca sarkán levő bérházat.

Építőipar – Építőművészet, Bp. 1918. évf. 16. sz. 126. old.

Árkay és Kallina, ép.-k.

megoldásuk célt tévesztett, mivel gyürüszerü alaprajzzal dolgozták ki tervüket, holott zártsorban lévö palotáról volt szó.

P...: A balassagyarmati törvénykezési épület. Váll.Közl. XI.évf. 1908.dec.2. 4.l.

Kallina Károly

Tájkép, repr.

Képzőművészet

1934. 122 l

Kallina Mór

...dafok-tétényi C-dosszié

...ág a Camponánál – Motoros biztonsági őrök cirkálnak a parkolóban

t szerint az üzletközponttal összefüggésbe hozható bűncselekmények aránya a kerületben elkövetett összes jogsértés huszonkét százalékát teszi ki.

A kerületet a rendőrség tizenöt körzetre osztotta fel. A tízesben, ahová a Campona épült, tavaly szeptemberhez képest hetven százalékkal nőtt a bűncselekmények és szabálysértések száma. Az üzletközpont területén száznegyven szabálysértést követtek el, ebből százhúsz tilosban parkolás volt. Történt nyolc közlekedési baleset. A rendőrök hatszázhatvan embert igazoltattak, több mint felük büntetett előéletű volt. Negyvennégy vagyon elleni bűncselekmény történt. A huszonnégy gépkocsifeltöréssel, négy autólopással, két betöréses lopással, tíz alkalmi áruházi lopással és négy garázda cselekménnyel tizenhétmillió forint vagyoni kárt okoztak a bűnözők.

A Campona megnyitása előtt havonta átlagosan százharminc bűncselekményt követtek el, szeptemberben, a megnyitás csonka hónapjában csaknem kétszázötven, októberben pedig még tízzel több bűneset történt. Korábban havonta átlagosan tizenegy, a IX. és X. hónapban pedig huszonegy-huszonegy autót loptak el a kerületből. A gépkocsival kapcsolatos bűncselekmények száma harmincnégyről ötvenegyre, majd októberben ötvenkilencre emelkedett. Az átlagosan havi harmincöt betöréses lopásból szeptemberben nyolcvankettőt, októberben ötvenkettőt jegyeztek fel.

Vajthó ezredes hozzátette, ez mit sem változtat jó kapcsolatukon az üzletközpont üzemeltetőivel. Már a tervezés során megállapodtak, hogy az áruházon belül kialakítanak egy – a közeljövőben meg is nyíló – rendőrállomást, amely nemcsak a helyi bűncselekményekkel és szabálysértési esetekkel foglalkozik, hanem a környéken élők rendőrséghez kapcsolódó ügyeit is ott lehet majd elintézni. Az állomás persze csak részben javíthatja a közbiztonságot, amíg a Campona üzemeltetői nem látják be, hogy az ingyenes parkolóban, az autók megoldatlan védelme miatt a parkolás csak a bűnözőknek lehet kifizetődő. Ezért a kapitány minden lehetséges fórumon felhívja a kerület lakóinak figyelmét arra, hogy autóval ne menjenek a Camponába. (Ezt a gondot vélhetően már az üzletközpont üzemeltetői is átérzik, hiszen a napokban a Campona egyik vezetőjének nagy értékű autóját is ellopták a parkolóból.)

Kocsi kocsi hátán KOVÁTS ZSOLT FELVÉTELE

Az ezredes szerint, bár a kerület közbiztonsága romlott, a lakosság biztonsága szerencsére egyelőre nem sokat változott, hiszen az új sértettek többsége máshol lakik. Megoldást jelentene, ha több járőr gyakrabban teljesítene szolgálatot az üzletközpontban, de Vajthó Gábor nem titkolja, hogy ő fontosabbnak tartja a helyi lakosság vagy a hétvégi házas övezet biztonságát, mint az idegenek autóinak védelmét. Márpedig a jelenlegi létszámmal a két dolgot nem lehet megoldani, hiszen amíg Budapesten átlagosan 237 lakosra jut egy rendőr, addig a XXII. kerületben egyetlen rendőrnek 980 biztonságára kell ügyelnie.

Az ezredes szerint nem lehet számítani a helyzet javulására. Sőt inkább romlik majd, ha megnyílik a tizenegy termes, még több idegent vonzó multiplexmozi.

S. I.

...kálnak a Campona parkolóházában – tájé... ...ona '99 Kft. ügyvezetője. Mint mondta: ...özpont körül elszaporodott autólopások... ...osszú távú akciótervet dolgoztak ki. Az ...tba állítása, hiszen kiderült, a parkolóház ...l az autótolvajokat. Az igazán jelentős ...bevezetésétől várható: a sorompók már ...st pedig megrendelték. A Campona par... ...irtyával kihajtó autósok hagyhatják majd ...éldája szerint az autólopások számának ...gyébként a nemkívánatos személyek tör... ...nagy plaza környékén. *(S. T.)*

A halál rokona

A kávéházi estek keretében a Magyar Nemzeti Múzeumban (VIII., Múzeum körút 14–16.) ma este fél hatkor *Dusa Ödön* színművész tart Ady-estet A halál rokona címmel. A Stockholmban élő művész a telet általában itthon tölti. Előadóestjei mindig nagy közönséget vonzanak.

Dusa Ödön a nyolcvanas években szülővárosa, Kolozsvár nagy kedvence volt, Erdély Latinovitsának is nevezték. Előadására általában csak pult alól lehetett jegyet kapni. A művész valójában soha nem lett hivatásos színész vagy előadó. Ritkán szerepel a közönség előtt, évente csak három-négy alkalommal lép színpadra. A svédországi szavalóművész mottója: Jobb később, mint soha. Ezért mindig megpróbál a jelenre koncentrálni, és teljes erőbedobással dolgozni azért, hogy a versekeń keresztül adjon valami felejthetetlent a közönségnek.

Buliczka Tünde

BUDAPESTI SZÍNHÁZMŰSOR

Budapest Bábszínház: A venyigeszú és plankton (7 – a Napszínház ea.). **Budapesti Kamaraszínház a Tivoliban:** Lola Blau (8). **Ericcson Stúdió:** Bűntény a Kecskeszigeten (7). **Shure Stúdió:** Amit a lakáj látott (fél 8). **Budapesti Operettszínház a Fiatalok Színházában a Stefánián:** Csárdáskirálynő (7). **Fővárosi Nagycirkusz:** Kínai Állami Cirkusz ea. (3). **Játékszín:** Édes bosszú (7). **József Attila Színház:** Ugyanaz hátulról (7). **József Attila Színház Aluljáró:** A Németh Antal-ügy (fél 8). **Katona József Színház:** Yvonne, burgundi hercegnő (7). **Kolibri Színház:** Aladdin (7). **Korona Pódium:** A harmadik világ zenéje a harmadik évezredben (7 – Mensáros László-bérl.). **Lézerszínház:** Vangelis 3D (fél 8). **Madách Kamara Színház:** Páratlan páros (7). **Merlin Színház:** Ő jobb, mint én vagyok (7). **Merlin Kamaraterem:** Ez az ősi szorongás... (este 10). **Nemzeti Színház:** Budapest Táncegyüttes ea. (7). **Várszínház:** Bánk bán (7). **Operaház:** Filharmóniai koncert (fél 8 – Filh. I/2. bérl.). **Radnóti Színház:** Háztűznéző (7). **Térszínház:** Tartuffe (7). **Thália Színház:** Hamupipőke (7). **Thália Színház Új Stúdió:** Az ötödik Sally (fél 8). **Új Színház Stúdiószínpad:** Gyöngéd barbárok (7). **Vígszínház:** Vihar (7 – Benedotto-bérl. 1. ea.). **Pesti Színház:** Itt, ott, amott (7).

A Vár utolsó háborús sebe

A honvéd-főparancsnokság épületét Budapest ostromakor bombatalálat érte

Háborús mementóként éktelenkedik a Vár közepén, a Dísz téren a volt honvéd-főparancsnokság maradványa. A romos, földszintig visszabontott épület helyiségeit az elmúlt évtizedekben raktárnak, műhelynek használták. A rendszerváltás utáni kormányzatoknak más-más tervük volt vele, másfél éve még digitális könyvtár céljára újították volna fel, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma számára most elkészült tanulmányterv viszont – mint beszámoltunk róla – más rendeltetést szán neki.

A Dísz téri homlokzat a millennium idején

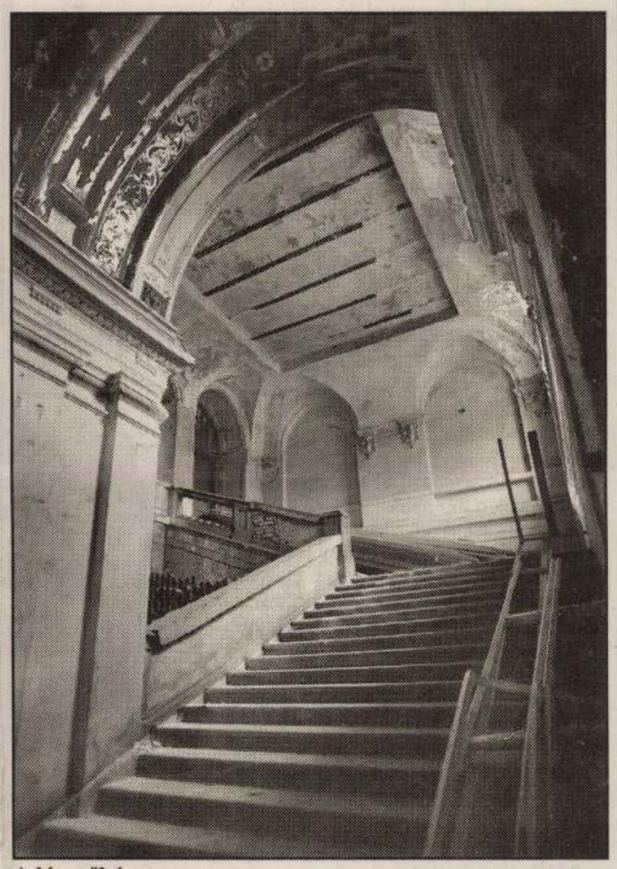

A lépcsőház ma

TEKNŐS MIKLÓS FELVÉTELE

Nehéz elképzelni erről a golyónyomokkal rondított, füstös falú kísértettanyáról, hogy valaha impozáns, háromemeletes palota volt. Pedig a háború előtti képeslapok annak mutatják. Kupolás, timpanonos homlokzatát a Dísz tér felé fordította, hátát pedig a volt honvédelmi minisztériumnak vetette (melynek ma már nyoma sincs). A honvéd-főparancsnokság intézménye 1869-ben jött létre, a Monarchia közös hadserege mellett felállított magyar honvédség elöljáróságaként. Mindenkori parancsnoka a főrendi ház tagja volt, ott is képviselte a hadsereg érdekeit, s bizonyos reprezentatív szerepet is betöltött. A két világháború között szerepe kissé megváltozott, de a minisztériummal és a vezérkarral együtt a honvédség irányításának intézménye maradt, és 1943. március 3-ig így működött.

A palota építése idején, a múlt század kilencvenes éveiben idősebb József főherceg töltötte be a honvéd-főparancsnoki pozíciót. Közkedvelt és nagyon művelt személy: a katonák csak József apónak nevezték – s mint *Balla Tibortól,* a Hadtörténeti Intézet kutatójától tudom –, sok nyelven beszélt, többek közt szerkesztett egy cigány–magyar szótárt is, szenvedélye pedig a kagylógyűjtés és a vitorlázás volt. Ízlése, személyisége talán az új palota küllemében is tükröződött.

A múlt század közepén még földszintes házak álltak a Szent György tér és a Dísz tér között. Ezeknek egy részét, a Szent György tér felőlieket az 1880-as években bontották le, amikor a honvédelmi minisztérium épült. A Dísz tér felőliek azonban megmaradtak, egy kis utácska, a Holdvilág utca választotta el őket az új minisztériumtól. Amikor azonban elkezdődött a honvéd-főparancsnokság tervezése, ezek sorsa is megpecsételődött, kisajátították és lebontották őket. Köztük volt az evangélikusok temploma, amelyhez a hívek foggal-körömmel ragaszkodtak, s csak csereingatlan fejében voltak hajlandók megválni tőle. Ekkor kapták a Bécsi kapu téri telket, ahol ma is áll a Kallina Mór által tervezett evangélikus templom. A cseh származású Kallina tervezte a várbeli honvédelmi minisztériumot, így őt kérték fel a honvéd-főparancsnokság terveinek elkészítésére is. Az építkezés 1895-ben kezdődött, az volt a cél, hogy 1896-ra befejezzék. Kívülről el is készült az épület addigra, de a bútorozás, kárpitozás, üvegezés, valamint a konyhák és fürdőszobák berendezése már 1897-re maradt – derül ki *Bor Ferenc* épülettörténeti kutatásából.

A parancsnokság kapuja díszes előtérbe nyílt. Ez az épületrész ma is megvan, kormosan, kopottan, díszeit vesztve, s valószínűleg a palota átépítése, felújítása után is megtartják. Az alsó földszinten hivatali szobák, a kocsiszín, a cselédszárny kapott helyet. A felső földszinten is hivatali szobák voltak és a főparancsnoki lakás néhány helyisége. A főemelet az első volt. Rangját az előcsarnok fölött elhelyezkedő díszterem adta meg, s az, hogy legtöbb szobája a parancsnok lakosztályához tartozott, csakúgy, mint a teljes második emelet.

Az épület a második világháborúig szinte eredeti állapotában maradt fenn, bár 1912-ben autójavító műhelyt alakítottak ki pincéjében, 1923-ban pedig homlokzatát tatarozták. Budapest ostroma idején, 1945-ben bombatalálatot és több belövést kapott. Elpusztult a kupola és a tető nagy része. Bár az épület helyreállítása lehetséges lett volna, erre főleg politikai okokból nem került sor. Mint Bor Ferenc tanulmányában olvasható, 1945 nyarán Péczely Béla fővárosi főjegyző úgy nyilatkozott, hogy a honvédelmi minisztérium és a főhadparancsnokság épületének mérete zavaró, ezért bontását és újjáépítését „a Vár hangulatának barátai, de az egész közvélemény is nagy örömmel vennék". Bontása azonban még évekig nem kezdődött meg. A politikusok talán nem tudták eldönteni, mit is kezdjenek vele. Darvas József építés- és közmunkaügyi miniszter 1948-ban a Fővárosi Közmunkák Tanácsához fordult, hogy a két épület bontásának tervét közösen dolgozzák ki. A helyszínre küldött bizottság úgy döntött, nem volna helyes a két romot földig bontani, „ugyanis nem tartják kívánatosnak, hogy felmerüljön olyan gondolat, amely szerint a királyi palota északi végétől a Szent György tér északi végéig egyetlen hatalmas tér alakuljon ki. Ez a tér méreteivel semmiképpen sem illik a Vár méretarányaiba." Éppen ezért 1949-ben csak részleges bontási engedélyt adott ki a főváros. A hatvanas évekig azonban több emelet magasságban megmaradtak a külső falak, állt a homlokzati timpanon is. Végül a hatvanas évek közepén szánták el magukat az illetékesek az első szintig történő bontásra. Így láthatjuk a palotát ma.

Mostanában új tanulmányterv készült az épület rendbetételére, amelyben több variációt is felvetnek, ez azonban a kormány jóváhagyása előtt nem publikus – mondta lapunknak *Visy Zsolt* kulturális helyettes államtitkár. Az biztos, hogy nem digitális könyvtárat képzelnek el ide, inkább reprezentatív kulturális központot. Az épülettömb visszanyerné régi méretét, de eredeti formáját valószínűleg nem.

Csordás Lajos

— **Falguiére temetése.** Párisból írják, hogy Falguiére-t, a francia szobrászat egyik büszkeségét, hétfőn, április 23-án temették el óriás részvét mellett. Temetésén a Párisban időző magyar művészek is megjelentek, kiknek nevében *Zala* György szép babérkoszorut tett le a koporsóra. Zalát és művésztársait bemutatták a miniszternek, aki meleg hangon megköszönte a magyar művészek részvétét.

—

— **A párisi Salon díszérmei.** A párisi Salon négy díszérmet, a medaille d'honneur-t a napokban itélte oda a Salon juryje. Az első érmet *Guilbert* építész kapta, akinek legjelentősebb műve a rue Jean-Goujoni katasztrófa helyén épült finom kis kápolna. A második díj *Humbert* Ferdinánd festőnek jutott, aki a régi iskola hive s még a 60-as évek végén aratta nagy sikereit, a „Nőrabló szaracénok“ a „Fekvő odaliszk“ s az 1873-ban készült „Delila“ c. műveivel. A mester ujabban szent képeket festett s most több arcképpel szerepel. A harmadik érmet *Verlet* szobrász, a Parc Monceau-i gyönyörü Guy de Maupassant szobor zseniális megalkotója kapta. Az idei Salonban sokan bámulják a Bordeaux város megrendelésére készült kőkutját. Végre a negyedik érem nyertese ifj. *Boulard* Auguste, rézmetsző, aki különösen Meissonnier képeinek reprodukálásával tünt ki.

—

— **III. Sándor cár szobra.** Mint Pétervárról jelentik, III. Sándor cárnak, a nagy szibériai vasut megalapítójának emlékére legközelebb szobrot emelnek Pétervárott, a Miklós-pályaudvar szomszédságában. E helyet találták legméltobbnak az alapító emlékszobrához, miután a szibériai vonal innen indul ki. A szobor tervét *Trubeczkoi* herceg szobrász készítette, ki a versenypályázatnál az első díjat nyerte. A szobrot a szibériai vasuti vonal befejezésekor, 1902-ben fogják leleplezni. A 12 méter magasságu lovasszobrot ércbe öntik és gránit-monolittalapzatra fogják állítani.

—

— **Rotschild báró a Louvrenak.** Az elhunyt Rotschild Adolf báró majdnem 5 millió frank értékü műkincseket hagyott a párisi Louvrenak. Ezenkivül a báró még 300,000 frankot hagyott külön arra a célra, hogy a becses gyüjtemény számára átengedett múzeumi termet restaurálják. Ez a terem immár elkészült s a báró műkincseit, a remek zománcmunkákat, fayenceokat, ötvösműveket, ékszereket s másféle drágaságokat véglegesen elhelyezték.

—

— **Érdekes jubileumot** fog ülni ez év szeptember 29-ikén Andreas *Achenbach* düsseldorfi festőművész és tanár, aki most 83-ik életévében van. Az említett napon lesz ugyanis ötven esztendeje annak, hogy Achenbach Berlinben művészeti nagy aranyérmet kapott. Menzelt ez a kitüntetés csak 1857-ben érte.

Szerkesztőség:
Budapesten, Városliget, Műcsarnok.
Kiadóhivatal:
Singer és Wolfner Budapesten, Andrássy-ut 10. sz.

BALLO EDE
MŰTERME
$10 \times 7^1/_2 \times 6$ méter
két szobával, tágas karzattal és előszobával esetleg konyhával és cselédszobával
AUGUSZTUS HÓ 1-RE
KIADÓ
VII., Városligeti fasor 26. szám.

≈ Az 1900 évi ≈
TAVASZI KIÁLLITÁS
KÉPES
TÁRGYMUTATÓJA
48 művészi képpel
A KIÁLLITÁS PÉNZTÁRÁNÁL
ÉS A TERMEKBEN
60 fillérért kapható.

BUDAPESTI HIRLAP NYOMDÁJA.

ségi főreáliskola felső osztályainak növendékei pedig *Bellaágh* László tanár vezetésével a napokban egy délelőtt sorra látogatták *a budai várbazárbeli műtermeket* s a szobrok mintázását, öntését és sokszorosítását tanulmányozták, miközben *Holló* Barnabás, *Tóth* István és *Jankovits* Gyula szobrászok szolgáltak a tanulóknak szakszerü magyarázatokkal.

—

— **Zsolnay Vilmos emléke.** Pécs városa a minap tartott közgyülésén foglalkozott a modern keramikai iparművészet legjelesebb mesterének emlékével. Majorossy Imre polgármester szép beszédet mondott a nemrég elhunyt Zsolnay Vilmosnak, Pécs város díszpolgárának munkás életéről, eredményteljes működéséről és indítványozta, hogy érdemeit jegyzőkönyvbe iktassák, arcképét festessék meg a közgyülési terem díszére és Pécsett fölállítandó szobrának pénzalapjához 2000 koronával járuljon a város. A közgyűlés az indítványokat egyhangulag elfogadta. Azután vita fejlődött ki ama kérdés fölött, hogy a szobor minő anyagból készüljön. Sokan támogatták azt az eszmét, hogy Zsolnay szobrához a legméltóbb anyag a márványnál tartósabb pirogránit, aminek a készítési módját éppen ő találta föl.

—

— **Szent Gellért szobra.** A király által ajándékozott Szent Gellért-szobrot a Gellérthegy oldalán, az esküdtéri híd tengelyében akarják fölállítani. A közmunkatanács műszaki osztálya ki is dolgozott egy tervet a szobor elhelyezésére. A közmunkatanács azonban alkalmat akart adni a teknikusoknak, a nagyszabásu kérdés megoldására és a szobor helyének arkitektonikus kiképzésére s a Gellérthegyre való gyalogközlekedés megoldására nyilvános pályázatot hirdetett. Az első díjat 2000 koronában a másodikat 1000 koronában állapították meg és ezenkivül a közmunkatanács kikötötte, hogy ötszáz koronáért bármelyik tervet megvásárolhatja.

A pályázat határidejéig, március 31-ig tizenhét pályázó tizennyolc tervet adott be. A Podmaniczky Frigyes elnöklésével megalakult zsüriben a következők vettek részt: A közmunkatanács képviseletében Rupp Imre miniszteri tanácsos, Bakos János miniszteri osztálytanácsos, Hauszmann Alajos és Quittner Zsigmond, a főváros képviseletében Heuffel Adolf középítési igazgató és Czigler Győző, a Mérnök- és Építő Egyesület képviseletében Schulek Frigyes, az Országos Magyar Képzőművészeti Tanács képviseletében Lechner Ödön. A zsüri a pályaterveket április első hetében bontotta föl s azóta tanulmányozzák a zsüri tagjai a terveket. Április 20-án délután negyedfél órán át tárgyalt a zsüri, megállapodásra azonban nem jutott. 24-ikén délután folytatta a tanácskozást és három órai tanácskozás után az első díjat a *Turul* jeligéjü, a másodikat az *Erzsébet* jeligéjü tervnek itélte. A Turul tervet *Kalina* Mór és *Árkay* Aladár, a budai Vigadó építői, az Erzsébet jeligéjü tervet pedig *Alpár* Ignác csinálta. A zsüri a díjazott terveken kivül megvételre ajánlotta a Fekete kereszt és Buda jeligéjü terveket. Ezenkivül jegyzőkönyvileg megdicsérte a Fehér kereszt, Legenda, Pietas és 140.000 jeligéjü terveket. A zsüri határozatáról a közmunkatanács legközelebbi ülésén tesz jelentést. Azután a Mérnök és Építőegyesületben közszemlére teszik ki a terveket.

—

— **Az Orsz. Képtár új kiállítása.** A Országos Képtárban a minap bezárult Pradó- és Eremitage-kiállítás helyén, mint már jeleztük, a kultuszminisztérium nemzetközi tanszer-kiállítást rendez, amelyen bemutatják a különböző nemzetek iskoláiban használatos faliképeket és egyéb tanszereket. Az érdekes kiállítás anyaga már együtt van és hozzáfogtak a kiállítás elrendezéséhez, úgy, hogy a tárlat még április havában megnyílik. A kiállítást a vidéki tanférfiaknak is bemutatják.

—

— **Művészettörténeti előadások.** A kultuszminiszter rendeletére a szegedi állami főreáliskolában művésztörténeti előadásokat tartat az igazgatóság. A nagyfontosságu föladat teljesítését Kiss Lajos, az intézet tudós tanára vállalta magára. Négy nagyérdekü fölolvasást tartott már idáig. A tanév végéig még nyolc előadást tart.

—

— **Orczy Béla báró arcképe.** A király személye körüli minisztérium számára megrendelt arcképek sorozatába most egy újabb készült el, Orczy Béla báró volt miniszter arcképe, melyet *Maszákné-Barabás* Ilona festett. A művésznő ehhez a művéhez egy másik arcképét vette alapul, amelyhez Orczy Béla báró ült és amely kép a honvédelmi minisztérium tulajdona. Az arckép az utóbbi napokban került be, mint közvetitő megrendelőhöz, a miniszterelnökséghez, ahonnan a közelebbi napokban Bécsbe, a magyar miniszteri palotába szállítják.

—

— **Művésznövendékek kiállítása** cimü cikkelyünkre, mely a „Műcsarnok“ mult számában *Donatello* tollából megjelent, helyreigazító sorokat kaptunk, amelyeknek irója arról értesít, hogy a cikkelyben elbirált kiállítás a Mintarajziskola és Rajzranárképző növendékeinek nem *iskolai*, hanem *nyári szünidei*, tehát *magánszorgalomból készített munkáiból* állott, s ez az oka annak, hogy a kiállításon az akt nincs képviselve, a tájkép pedig dominál.

—

— **Művészeti ösztöndíjak.** A hivatalos lap egyik mult száma közli, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter külföldre szóló művészeti ösztöndíjat, illetőleg állami segélyt adományozott: Barta Ernőnek, Basa Jenőnek, Bátky Józsefnek, Edvi Gyulának, Frischauf Ferencnek, Endrey Sándornak, Hradil Elemérnek, Keszthelyi Sámuelnek, Kiss Kálmánnak, Kláber Gyulának, Liuba Sándornak, Olgyay Viktornak, Rudnay Gyulának, Sándor Bélának, Szászvárosy Józsefnek, Tull Ödönnek és Wogyeracky Istvánnak.

—

Műcsarnok 1900. 16. napja

A Budapesti Szemle februári füzete változatos és érdekes tartalommal jelent meg. Első czikke *Pallagi* Gyuláé, ki a természettudományok mibenlétét és irányait «A természettudományi megismerés alapja» czímen fejtegeti. *Bayer* József folytatja a magyar színészet multjának történetéből «Nemzeti játékszin mint közügy» czímű tanúlmányát. *Szmrecsányi* Miklós «Szent Orsolya legendája a történetben és művészetben» czímen nagyobb műtörténeti dolgozatot kezd meg, melyben a brüggei templomban őrzött Memling- és a Velenczében levő Carpaccio-féle festmények hatása alatt kutatja a szent Orsolya és tizenegyezer szűz társnőjének vértanúi haláláról szóló legenda történeti alapját. *Katona* Lajos a «Gesta Romanorum», a régi egyházi példázó tár eredetét kutatja, s annak Magyarországon levő kézirati példányait is vizsgálja. A kötet további tartalma: «A franchardi kincs» angol beszély befejezése (forditotta *Angyal* Dávid.) «Estély előtt» *Gyulai* Pál költeménye, melyet a szerző a Kisfaludy-társaság legutóbbi ülésén fölolvasott. (A szép költeményt mai számunkban mi is közöljük a «Budapesti Szemle» után.) «Anyámhoz,» költemény Manuel Jenőtől, francziából fordította *Bogdánfy* Lajos. Ezenkívül a könyvismertetések közt *Haraszti* Gyula birálja Rostand «Cyrano de Bergérac» szinművének Ábrányi Emil által eszközölt fordítását, —*k* pedig Jánosi Béla «Az æsthetika története» könyvét. A «Budapesti Szemle» előfizetési ára egész évre 24 korona, félévre 12 korona.

A Közgazdasági Szemle huszonnegyedik évfolyamának szerkesztését *Hegedüs* Loránt képviselő és *Mandello* Gyula egyetemi tanár vették át s a kiváló közgazdasági irók egész sora csatlakozott közéjük munkatársakúl.

A most megjelent első füzetben Matlekovits Sándor fejti ki a 34.4-es kvóta alapját, Vámbéry Rusztem a bűnügyi statisztika reformjáról ir, Jeszenszky Ignácz a most annyira időszerű telepítési mozgalom kivitelének elveire állít fel javaslatokat, végűl Bálint Imre az elmúlt év közgazdasági életének képét ismerteti. A folyóirat még bő ismertetést közöl a legújabb közgazdasági törvényhozásról, úgy hazánkban, mint a külföldön. Végűl megkezdi a magyar közgazdasági irodalom teljes bibliographiáját közölni az 1886-tól 1900-ig terjedő időszakról.

Századunk magyar irodalma képekben. *Széchenyi föllépésétől a kiegyezésig. Irta Endrődi Sándor.* Becses könyv jelent meg a föntebbi czímmel az Athenaeum kiadásában, melynek megírására a kiadó-társulat Endrődi Sándor jeles költőnket a czélból kérte föl, hogy a párisi kiállításon a magyar irodalom a nagyközönség részére készített munkában is be legyen mutatva. Endrődi irodalmunk fejlődésének legutolsó századát, a XIX. századot dolgozta föl, alapos tájékozottsággal, szép alakban és szellemes előadással. Műve első sorban az ifjúságnak és a művelt női közönségnek van szánva. Az Athenaeum francziául is kiadja, hogy a külföldi közönség is olvashassa s belőle irodalmunk mai fejlettségét megismerhesse. A derék munka, melyet az Athenaeum díszesen állított ki, csinos vászonkötésben hat koronáért kapható.

fordítása eddig a német kiadások után történt, melyek a nagy iró műveit közönségük izlése szerint dolgozták át. A «Kőszivű ember fiai» az eredetihez fog ragaszkodni.

Judith könyve, elbeszélések, irta *Malonyay* Dezső. A sokoldalú iró, kinek nevével gyakran találkozunk a szépirodalomban, ki szépművészeti czikket is sokat irt s Munkácsy terjedelmes életrajzát is tőle bírjuk, — elbeszéléseinek java részéből tizenhármat foglalt e kötetbe, mely Singer és Wolfner kiadásában jelent meg. Malonyay hosszabb ideig élt Párisban, az ottani társadalomból, életből sokat megfigyelt, s ez meg is látszik gondolkozásában, felfogásában, s mindazon, a mit ir, s a hogyan ir. Egyénisége, eredetisége ezen hatások alatt kezdi kiforrni magát. Az emberek, egyes alakok inkább érdeklik, mint az események s elmélkedés és reflexió többször annyira igénybe veszik, hogy lerajzolt alakjainak történetéből csak kevés jut a rövid kis elbeszélésekhez. De

díjat *Árkai* Aladár és *Kalina* Mór műépítészek nyerték el. Őket bízták meg az építéssel is. Az építést 1898 tavaszán kezdték meg és tavaly őszszel az épület, a mely 800 négyszögölet foglal el, már kész volt.

Az aránylag nem nagy, de igen tetszetős épület főhomlokzata a Korvin-térre néz, oldalszárnyai, a melyek sokkal egyszerűbbek, az Iskola-utczára és a Fazekas-térre épültek, háttal az épület a szomszédos házakhoz csatlakozik. A külső főhomlokzat s a karszti márványoszlopokkal diszített vesztibül renaissance, tarkítva barokk motivumokkal. Az egész belső berendezés és beosztás igen kedvező és ügyes s a mi fő, a nézőre kellemes hatású. Tágas előcsarnoka, kényelmes lépcsőháza, a melyet a villamos lámpák százai világítanak, a halavány zöldbe átmenő falszínek lakályossá, otthonossá teszik a mulatót már a belépésnél. Az épület földszintjét kávéházi és vendéglő helyiségek foglalják el; a főbejárattal szemben az előcsarnok jobb- és baloldalán félkör alakban van a ruhatár sikerült beosztással. Az első emeleten a 350 négyszögméter nagyságú diszteremben juthatni az előcsarnokból. A szeczessziós faldisz eleven s mégis diszkrét hatást tesz a belépőre. Fokozza a hatást a kápráztató fény, a melyet a menyezetről 270 izzó és 3 óriási ívlámpa szór alá. Jobbról-balról a disztermet két empire-stilű kis terem veszi körül; az épület iskola-utczai oldalán pedig a bordóvörös fával burkolt s ugyanolyan szinű falkárpittal s egyező butorral berendezett étterem van 400 személy befogadására. Az étterem folytatásaképp az iskola-utczai oldalon vannak a «Budai Polgári Kör» fényes helyiségei: egy társalgó, egy olvasó és három játékterem. A kör-helyiségeknek és a második emeleti helyiségeknek a Fazekas-térről külön lépcsőházuk van. A második emeletet négy magánlakás, a «Budai Könyvtár Egylet» helyisége (a melyet a fővárostól kulturális czéljaira való tekintettel ingyen kap) s a budai anyakönyvi hivatal foglalja el.

Az egész épület 1.060,000 koronába került. Az építésnél meglehetős bőkezűen jártak el, mert bármerre forduljunk a vigadóban, mindenütt ízléses, előkelő s szemnek tetsző dolgokat látunk. A diszterem óriás tükrei, a falakon százával függő lámpakoszorúk, a *Pauli* Erik falfestményei: az Est és a Reggel, a mellékhelyiségek kedves, szerény s mégis pazar diszitései: mind nagyon emelik az új vigadót.

Geley József.

*

Január 30-ikán délelőtt vette át a budai Vigadó palotáját a főváros nevében *Halmos* János polgármester, este volt aztán az ünnepélyes megnyitás, jókedvű bállal, mely a Duna mindkét oldalának társaságát egybehozta a szép termekbe. A miniszterek közül ott voltak: báró *Fejérváry* Géza, *Hegedüs* Sándor, *Darányi* Ignácz, valamint *Halmos* polgármester és a közélet számos férfia és a hölgyek egész koszorúja. A bál háziasszonyai közül megjelentek gróf *Andrássy* Tivadarné, gróf *Karácsonyi* Jenőné, *Hegedüs* Sándorné, őrgróf *Pallavicini* Edéné, báró *Gerliczy* Ferenczné és *Halmos* Jánosné. Kevéssel tiz óra előtt érkezett meg a mulatság védnökének, *Klotild* főherczegnőnek a helyettese, gróf *Kornis* Miklósné udvarhölgy s ezután csak-

A BUDAI VIGADÓ.

Régi óhajtása már a budaiaknak, hogy a főváros budai részén is legyen egy vigadó, hogy a társaséletnek is legyen meg a központjuk, a hol összejöveteleiket, mulatságaikat rendezhessék. Ennek létesitése azonban sok akadályba ütközvén, évekig elhúzódott, különösen pedig azért, mert e czélra alkalmas helyet megszerezni nem lehetett. Végre aztán a főváros 1894-ben megkapta a katonaságtól a nagy kiterjedésű kaszárnyákat. Ezek között azt a raktárépületet is a Fő-út, Korvin-tér és Iskola-utcza sarkán, a melyben a társzekerek állottak. Elhatározták, hogy a budai vigadót e katonai épület helyén épitik fel, a melyhez 100,000 forintért még két telket szereztek, miután a főváros közgyülése a budai vigadó épitésére 620 ezer frtot megszavazott, 1897-ben nyilvános pályázatot irtak ki a vigadó terveire. E pályázaton az első

KRÓNIKA

A SZOLNOKI MŰVÉSZTELEP JUBILEUMA. Tízéves fennállását ülte meg május 25-én a Szolnoki Művészeti Egyesület, egy jól rendezett, nagyon érdekes művészeti kiállítással, dísz közgyűléssel, Wlassics Gyula és Mihalik Dániel szobrának leleplezésével. Szolnok híre Pettenhoffen munkálkodásával kapcsolatban került a művészettörténetbe, oly nevek, mint Bihari Sándor, Deák-Ébner Lajos tartották fenn hírnevét, amelyet hathatósan gyarapított aztán fentnevezett egyesület, pompás helyen mütermeket építvén festők számára s ezzel azután „helyhez kötötte" a művészek egész sorát, akik nagyon kiadós munkásságot fejtettek ott ki tíz éven át. A Művészet olvasói előtt nem ismeretlen az egyesület története, e hasábokon hosszabb méltatást írt róla Gerő Ödön. A jubiláris kiállítás mintegy retrospektíve mutatta be a régibb és a modern szolnoki művészetet, sok új, műtörténeti mozzanatra is fényt vetve. Erről legközelebb külön tanulmány számol be a Művészet hasábjain. A tízéves évfordulót méltó módon ülte meg az egyesület a jubiláris ülésen: a telep egyik fő-pátrónusa, báró Kohner Adolf, a finom ízlésű és nemeslelkű műbarát elnöki megnyitó-beszédében kiemelte a telep művészeti jelentőségét, Kovács Dezső dr. pedig vázolta a telep történetét. Az egész magyar művészvilág ünnepe volt ez a nap, hiszen a Szolnokon munkálkodók nem egy kitünő munkájuk révén gyarapítói lettek nemzeti művészeti kincsüknek.

KALLINA MÓR építőművész, május 5-ikén, hatvankilenc éves korában halt meg Budapesten.

Kallina Mór nem magyarországi származású. Azok közé tartozott, akik a mult század közepe után, a hetvenes évek körül, amikor erőteljesebben indul Budapest építkezése, idegenben szerzett tudással kerültek a fővárosba. De tudásuk javát csakhamar a fejlődni kezdő város szolgálatába szegődtetik. Letelepednek s fiatal ambiciójuk minden heve arra szolgál, hogy az ízlés, az artisztikusság jegyében munkálkodjanak Budapest arculatán. Az a korszak s az a generáció az, amelynek letéteményese, itt maradt jegye ma is Budapest legszebb útja: az Andrássy-út.

Kallina Mór Ausztriában (Gross-Bitteschben) született, 1844-ben. Építészeti studiumait a prágai német műegyetemen végezte el. Utána Hansen tanítványa lesz, majd pedig Otto Wagner, a bécsi mester irodájába kerül. Wagner hamar megkedvelte az alapos tudású fiatal építészt s akkoriban munkatársává avatta. Így 1870-ben, amikor a budapesti izraelita hitközség Otto Wagnert a Rombach-utcai zsinagóga tervezésével bízta meg, a terv kidolgozásában Kallina segédkezett neki. Sőt megbízásából Kallina lett az építkezés kivitelének vezetője. Így került Kallina Budapestre, ahol két évig vezette e zsinagóga építkezését s részleteit is ő tervezte. Még pedig a pesti hitközség oly megelégedésére, hogy ez itt marasztalta s gazdag és előkelő tagjai sorra ellátták megbízásokkal. Egyre-másra készültek el így a Kohner, Brüll, Freistädter, Strausz családok stb. bérpalotái. Utána még jobban nőtt, kibővült munkaköre s építésze lett Horváth püspöknek, Kerkápolyi, Ráth, Mocsonyi, gróf Bissingen, gróf Bethlen, gróf Bánffy, báró Baich, Jálics, Vuk, Oetl, Mössmer, Jahn stb. családoknak.

Az új országházra kiírt pályázaton együtt vett részt Otto Wagnerrel s Steindl és Hauszmann mellett, a három első díj egyikét nyerték el. Később még két ízben nyert így, mással társulva, nyilvános pályázaton, első díjat. Vejével, Árkay Aladár építőművésszel társulva elnyerték a budai Viga-

Művészet 1913.

a cikk befejezését lásd a komplett példányban vagy Kallós Ede csomagjában.

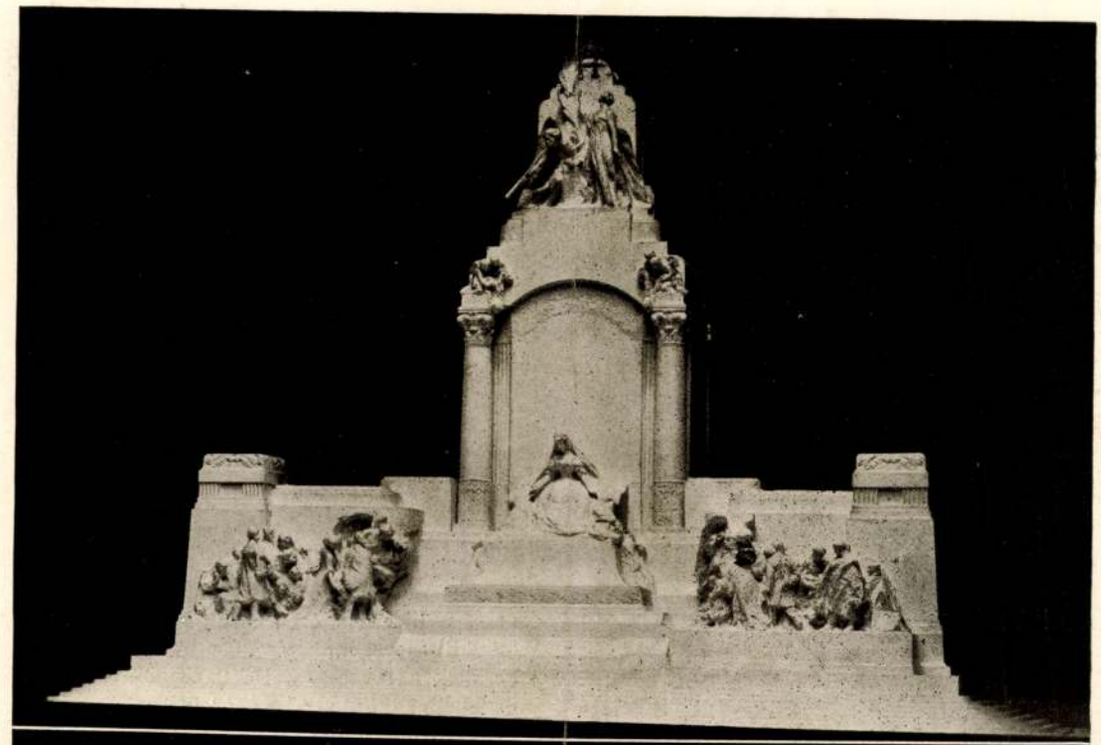

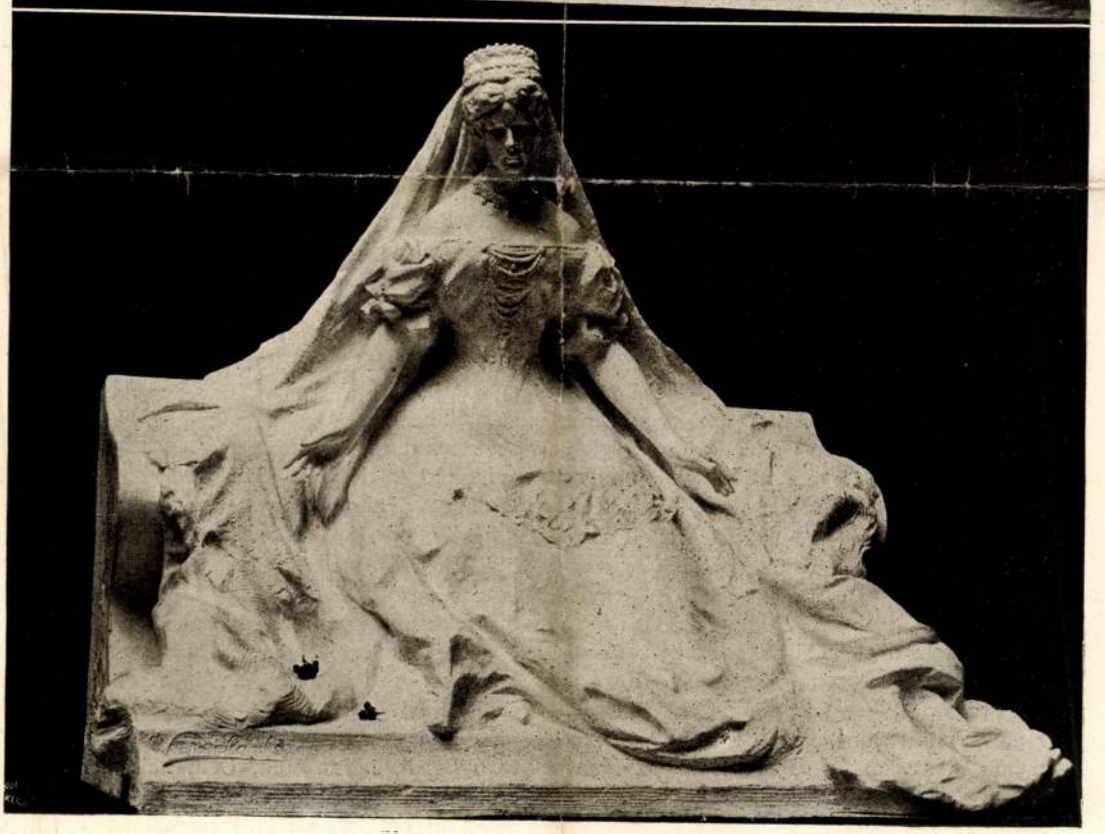

AZ ERZSÉBET-EMLÉKMŰ PÁLYÁZAT
A ZSÜRI ÁLTAL MEGVÁSÁROLT PÁLYAMŰ
VERŐ LÁSZLÓ MŰVE

K

1913

JOHAN KALLINGER, szucsmester

A Székesfehérvári Városi Levéltárban két irat a város XVIII.sz.-i mestereiről.Az egyik 1784-ből,a másik pár évvel későbbi.64 mesterség,519 név.Az arab számok a két listát,a rómaiak az öt csoportot jelzik. 263.old
/ 1,2./ 2:II.,I. szucs. 266.old

U.VARGA MARIANNA.Mesteremberek Székesfehérvárott a XVIII.században 263.old

ALBA REGIA.István Király Múzeum Évkönyve.VIII.IX. 1967-68. Székesfehérvár

---

Kallis J. János

Komposició i mitve /capró/

szerepel a „Külföldi magyar mivészek" kiállításán

Kritika 1970 X.

Kallis J. János, [[?]]

Kompozíció :

Rep

– : Külföldi magyar művének kiállítása

ovumelléklet: 2.o

KRITIKA, Bp. 1970. október

VIII/10

Kallmar Jeremiás

ötvös

1781 márc. 9. Selmecbánya

Kapnagyarornötvösök 20 l.

…zerelésben álló közlegény mögött balról
…endőrt látunk, s feléje jobbról a tiszt kö-
…eis városa van, mely felett a szt Ist-
…ralkodik. Öltözetök: csákó vagy tarajos
…öld kabát s sötétszürke nadrág piros pas-
…ágnak a lovas rendőrnél bőrborítása van.
…iratai a kép alatt:

…ache-Corps

…erlag und Eigenthum der Kunsthandlung

…méretei 33.4: 25.4 c/m.
…rmée nach der neuesten Adjustirung. Gezeich-
… A. Pettenkoffer und A Strassgschwandt-

…nyomás chinai papiroson.
…, alányomással.

55/93 N:1235.

Kallmar Jeremiás

ötvösmester Selmeczbányán
meghalt 1823-ban (?)

Mihalik Sándor: A rimaszombati ötvösczéh. Bpest, 1919.
45. l.

ortefeuiller 46.
nlaja

i megjelölés	Követel K	f
retjavításáért	75	.

M.D.K.

Kallmar Jeremias ötvösmester

cca 1781-ből származó adat szerint Besztercebányán működött.

S. Mihalik: Versuch einer Zentralisierung des ungarischen Punzierungswesebs im 18.Jahrhundert.
Acta Historiae Artium, 1961. Tom.VII. Fasc.3-4. 280.old

Kallmeyer Ferenc, építész 7 Dh

Callmeyer

A várpalotai városközpont rendezésére kiírt pályázaton másokkal együtt készített terve díjat nyert.

— : Hír 8. l.

ESTI HIRLAP, bp. 1961. sept. 3.

MDK

Kállny József
Külker.Hiv. Mezőgazd.kiáll. terve

Becz: Ismét egy tervpályázat. Müvészet, 194o.
1o5-1o9 l, képekkel

312. 172

MDK

Kallny József épitész

az Egylet ezüstérmét kapta

xxxx

-malom, egyemeletes, szabadonálló,
regtetővel, két tengelyben 7 ablakkal,
ora volt a kerék. Hagyomány szerint
alma volt, Fellner Jakab épitette,
ellette állit. / A tatai majolika-
lapitotta, 1758-1762 és 1767-1811

olika története. Kny. 1941, 28. 331 — Tata
án, 21)

Kallina, akit nem engedtek haza Pestről

1870 táján Budapest építése erőteljesen megindult, elkezdődött igazi nagyvárossá fejlődése. Ez a hír hazánkba vonzotta az ifjú tehetségeket, akik tudásuk legjavát csakhamar a város szolgálatába állították. Közéjük tartozott az 1844-ben született Kallina Mór.

Az Ausztriából származó fiatalember Prágában végezte tanulmányait, majd munkát vállalt kora egyik leghíresebb mesterénél, Otto Wagnernél, kinek hamarosan kedvelt kollégájává vált kitartó szorgalmának, megbízhatóságának és pontosságának köszönhetően. Így 1870-ben, amikor a budapesti izraelita hitközség Wagnert a pesti Rumbach utcai zsinagóga tervezésével bízta meg, annak kidolgozásában Kallina segédkezett. A mester oly mértékben meg volt elégedve segédjével, hogy a kivitelezés irányítását már teljes egészében rábízta, majd az apróbb részletek kialakításában is szabad kezet adott neki. Itt-tartózkodásának ideje alatt a hitközség tagjaival is jó kapcsolatot ápolt, akik szakmailag is meg voltak vele elégedve. Ennek jeléül marasztalni kezdték, újabb és újabb megbízásokat adtak neki, és ő egyre csak tervezte az előkelő lakosság bérpalotáit, többségét az Andrássy úton.

Egy idő múlva nemcsak alkotásai, hanem családi kötelékek is a pesti építészethez kapcsolták. Árkay Aladár, a későbbi római iskola jeles képviselője a veje lett. A rokoni kapcsolat idővel szakmaival egészült ki, minek eredményeképpen az akkori jómódú budai lakosság egyik legfontosabb épülete jöhetett létre. Régi óhajuk volt ugyanis az itt élő polgároknak az, hogy nekik is legyen egy olyan központjuk, ahol összejöveteleiket, mulatságaikat lebonyolíthatják. Ennek megvalósítása azonban sokáig elhúzódott, mert nem találtak arra alkalmas telket. 1894-ben végül megoldódott a probléma: a főváros megkapta a katonaságtól a belvárosban lévő nagy kiterjedésű kaszárnyáit, s közöttük azt a fegyverraktárat, melynek helye alkalmasnak bizonyult a leendő, impozáns Vigadó felépítésére. A megvalósítás érdekében 1897-ben a főváros közgyűlése nyilvános pályázatot írt ki. A két mester – Árkay és Kallina – közös munkát nyújtott be, amely olyan jónak bizonyult, hogy az elöljárók bizalmát elnyerve, a feladatot ők végezhették el.

Nem volt könnyű dolguk, hiszen egy olyan központot kellett létrehozni, amely a budai polgárság minden igényét kielégítette; így színházi előadásokra alkalmas teret, kávézót, könyvtárat és egyéb kulturális célokra megfelelő helyiségeket terveztek. A munkálatokat 1898 tavaszán kezdték meg. A századforduló stíluskavalkádjának köszönhetően egy ek-

FOTÓ: KOVÁCS BENCE

A Budai Vigadó ma a Magyar Művelődési Intézetnek ad otthont

lektikus épületet terveztek, melynek tetszetős főhomlokzata a Corvin térre nézett. Mögötte egy impozáns előteret és az azt követő oszlopos, széles márványlépcsőt helyeztek el. A földszintre kávézó és vendéglők, az első emeletre pedig díszterem került, melybe 270 izzó és 3 óriás ívlámpa fénye varázsolt ragyogó fényt, hogy a táncmulatságok alkalmával bearanyozza a teret. Itt volt a hatalmas étterem is, amely 400 fő befogadására volt képes. A második szinten – némi bevétel reményében – négy magánlakást alakítottak ki, valamint a Budai Könyvtár Egylet székhelyét. A megnyitó alkalmával a Duna mindkét oldalának rangos társasági szereplői megjelentek, mire tekintettel a rendezőség gyönyörű táncrenddel lepte meg a közönséget. Éjfélkor a bál alkalmából összegyűjtött műtárgyakat sorsoltak ki, és az összes bevételt a budai szegények javára ajánlották fel. A szép palota jelenleg a Magyar Művelődési Intézetnek ad otthont. Emellett emléket állít annak a mesternek, aki művészetével olyannyira elkápráztatta a budapestieket, hogy azok többé nem engedték haza.

SÓS ZSUZSANNA

VÁS

bbiakban: Kiíró)
13.) Korm.határozat vonatkozó fejezetei alapján

zelő) vagyonkezelésében álló
alatti, 5177 m² területű,

A Kiíró fizetési garanciának tekinti a feltétel nélküli bankgaranciát, a feltétel nélküli banki hitelígérvényt és a vételárhátralék ügyvédi vagy közjegyzői letétbe helyezését.

A Kiíró a pályázat nyertesével – az erről szóló értesítés kézhezvételének napjától számított 30 naptári napon belül – az adásvételi szerződést megköti.

A tulajdonjog átszállását eredményező nyilatkozat kiadása a teljes vételárnak a Vagyonkezelő számláján történő megjelenését követően haladéktalanul, de legkésőbb 15 naptári napon belül történik.

A Kiíró fenntartja jogát, hogy

- a nyertes ajánlattevő visszalépése esetén a pályázat soron következő helyezettjével szerződést kössön
- a pályázati eljárást indoklás nélkül eredménytelennek nyilvánítsa
- szükség esetén az ajánlattevőtől az ajánlat lényegét nem érintő technikai-formai kérdésekben, írásban felvilágosítást kérjen annak rögzítésével, hogy az ajánlattevő ezzel kapcsolatos írásbeli válasza semmilyen formában nem eredményezheti a pályázati ajánlatban megfogalmazott feltételek olyan megváltoztatását, mely az értékelés során a beérkezett ajánlatok sorrendjét módosítaná
- pályázati felhívását az ajánlattételi határidő előtt visszavonja, melyről a pályázati felhívás közlésével megegyező helyeken az ajánlattételi határidő lejárta előtt hirdetményt tesz közzé.

Eredménytelen a pályázati eljárás, ha:

- nem érkezett pályázati ajánlat
- kizárólag érvénytelen ajánlatok érkeztek
- egyik ajánlattevő sem tett a pályázati felhívásban foglaltaknak megfelelő ajánlatot
- az 1048/1997. (V. 13.) Korm.határozat III.fejezet 34.2. pontja szerinti érvénytelenségi feltétel bekövetkeztekor.

Érvénytelen a pályázati ajánlat, ha:

- azt a pályázati felhívásban meghatározott, illetve szabályszerűen meghosszabbított ajánlattételi határidő lejárta után nyújtották be
- az ajánlattevő az ajánlati biztosítékot nem, vagy nem az előírásoknak megfelelően bocsátotta rendelkezésre
- a devizabelföldi ajánlattevő nem csatolta nyilatkozatát arról, hogy nincs köztartozása (adó-, vám-, társadalombiztosítási járulék és egyéb, az államháztartással más alrendszereivel szemben fennálló lejárt fizetési kötelezettsége)
- devizakülföldi ajánlattevő nem csatolta közjegyző előtt tett nyilatkozatát arról, hogy a magyar állammal, illetve szervezeteivel szemben nincs tartozása
- olyan ajánlattevő nyújtotta be, aki a Kiíróval, illetve a Vagyonkezelővel szembeni korábbi fizetési kötelezettségét nem teljesítette
- az ajánlattevő a pályázatot nem írta alá (gazdasági társaság esetén cégszerű aláírás)
- az nem felel meg a pályázati felhívásban meghatározott feltételeknek.

A pályázattal kapcsolatban további felvilágosítást ad a Kincstári Vagyoni Igazgatóság Közép-Dunántúli Regionális Igazgatóság Fejér Megyei Kirendeltségén Bak Julianna hasznosítási főelőadó [telefon: (22) 501-748]. Az előzetes bejelentkezés alapján, telefonon történt előzetes időpont-egyeztetést követően tekinthető meg.

Kállny József

KÁLLNY JÓZSEF:

53. Hétvégi házak. Mgt.
54. Családi ház. Mgt.
55. Járási szülőotthon. Mgt.

Kontár. 1938. téli
Riál.

NDOR: Dr. Farkasfalvi Ervin. Gipsz. Mgl.
ARTHUR: Dr. Gallus Sándor. Mgl.
PANNI: Torzó. Gipsz.

IV. TEREM

Kállny József épitész

Szabadtéri fürdő

c. terve repr.

(Műcsarnok tavaszi tárl.)

9.

Művészet

1940. 33. sz.

46. l.

nevű hegy és az Orontes folyó között lekúdt. Ezért ül a város védő istennője sziklán és ezért bukkan elő lábai alól az úszó ifjú alakjában megszemélyesített folyó. Az istennő várkoronát hordott fején, jobb kezében kalászt tartott, ezzel a vidék termékenységét jelezve. A szoborcsoportnak művészeti értéke leginkább a kényelmesen ülő ruhás női alaknak igen szép és meggyőző ábrázolásában rejlik. Szobrunk másolat a római császárság korából

Brunn-Bruckmanns Denkmäler griechischer und römischer Sculptur, Taf. 610.

10. RUHÁS NŐI ALAK ALSÓ RÉSZE.

Márvány. Magassága plinthusszal 88 cm. A félkörű talp legnagyobb szélessége 74·5 cm., mélysége 45·5 cm. Az alaknak csak a térden aluli része maradt meg. A bal láb első és má-

Kálbry József
építész

Szétszedhető típus. Favázas falakkal, a belső panell lemezekkel van burkolva. Hőszigetelő kitöltés mindenesetre kívánatos a mennyezet fölött és padló alatt is. Alaprajza a minimális szükségletek kielégítésére — megfelel.

A tervpályázaton megvételt nyert.

Bányai és Vértes építészek terve.

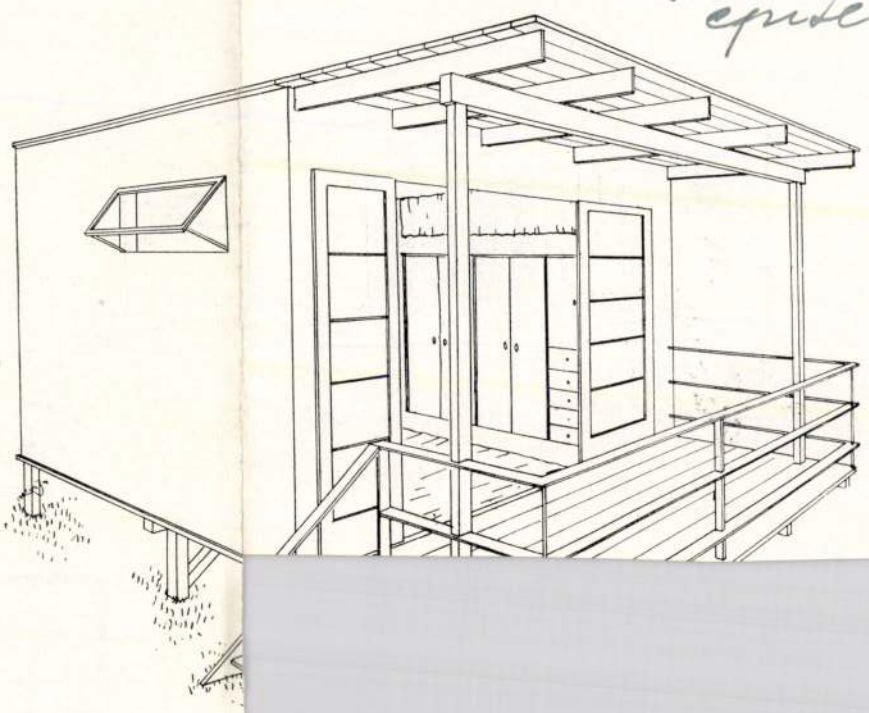

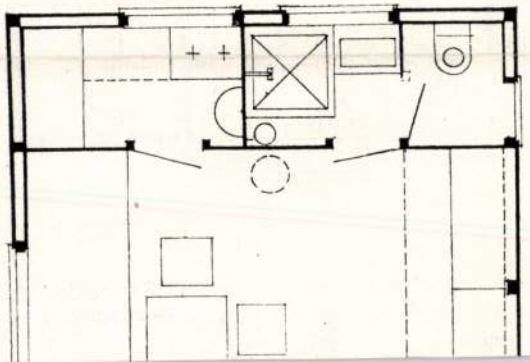

Weekend-ház

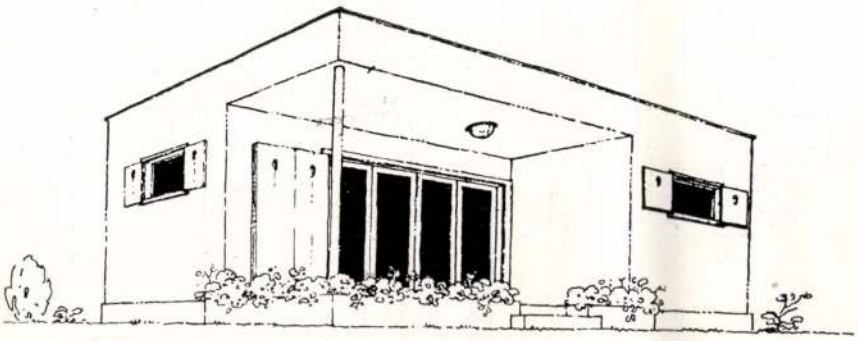

Állandó típus. Alaprajza jó. W. C.-jét jobb lett volna külső megközelítéssel adni. Ilyen hosszú ideig gazdátlanul álló háznál jobb a kiugró párkányos rendszer. Architektúrája (párkánya) kissé nehézke.

A pályázaton az állandó típus első díját nyerte.

Kállny József építész terve.

Perspektíva
1935. 96. l.

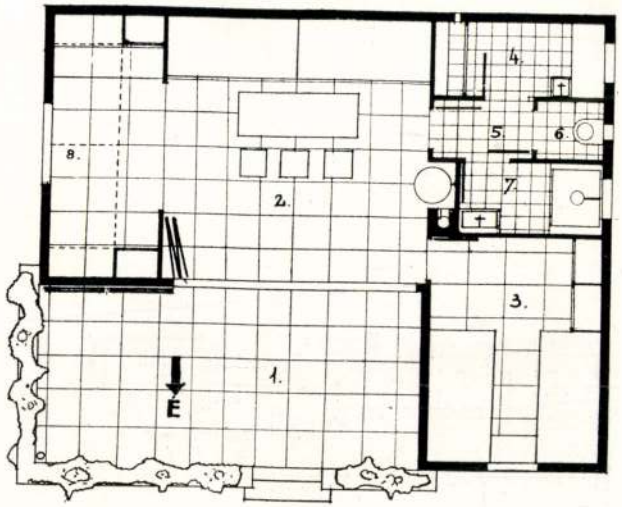

Jelmagyarázat: 1 = terasz, 2 = nappali, 3 = hálófülke, 4 = konyha, 5 = előtér, 6 = W. C., 7 = zuhany, 8 = hálófülke.

Kállay József

építész

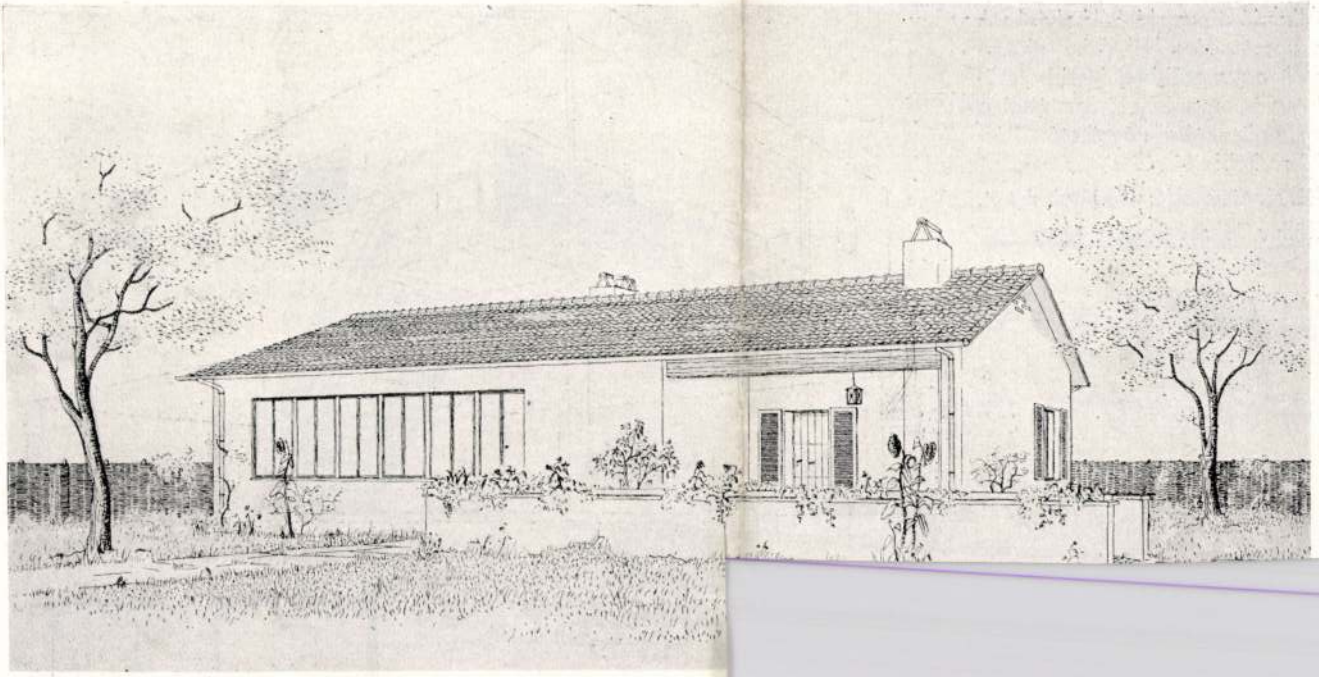

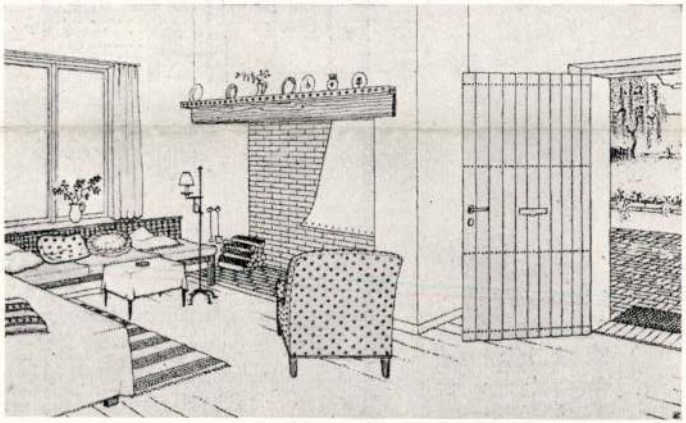

Weekend-ház

Állandó típus. Mellékhelyiségek csoportosítása (ékalakú előtérrel!) egyszerűbben kisebb területen is megoldható, amiáltal a nappali szoba növelhető. Párkány kell!

Pályázaton első megvételt nyert.

Kállny József építész terve.

Perspektiva

1935. 99. l.

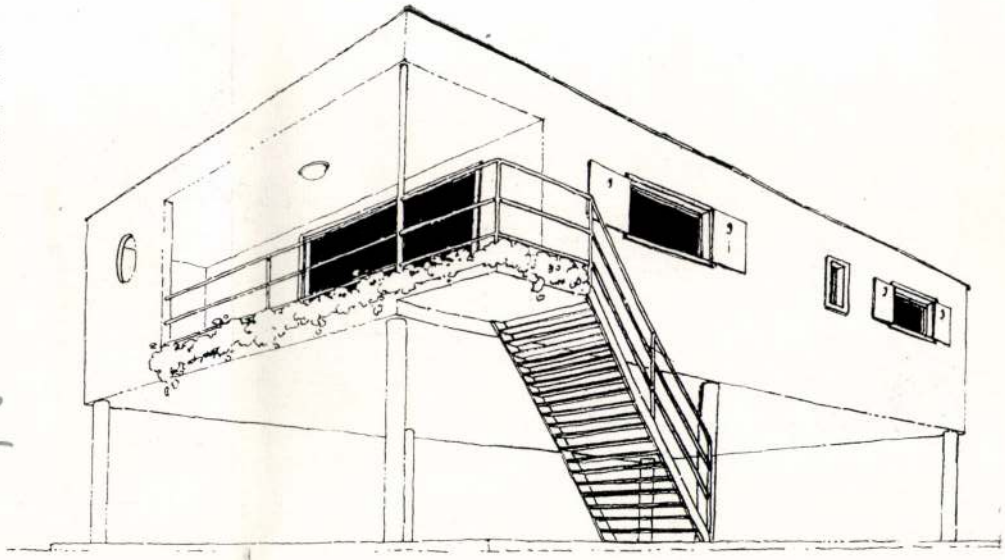

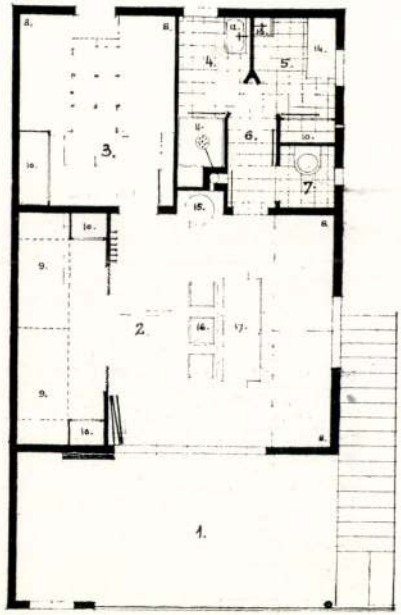

Jelmagyarázat:

1 = veranda,
2 = nappali,
3 = hálókamra,
4 = zuhany,
5 = konyha,
6 = előtér,
7 = W. C.

mDK

Kállny József, okl.epitész

a pályázat díját nyerte el K.J., aki ezt a pályadijat már másodizben, legutóbb 1931.évben kapta.

MMEE 1932/33.évi kispályázata járási szülöotthan terveire.
Vállalkozók Lapja. 1933 jun.14. 5.l.

MDK

Kállny József

Lőrincz Klára lakóháza. Ceruzarajz.

Szabadtéri fürdő. Ceruzarajz.

Tavaszi Tárlat. 1940. ápr.-máj. 17.1.
Mücs.

Kallay József

Történet Klara leánykára. Születésig.

Szabadtéri Színpad. Születésig.

17.1.

Nincs.

MDK

Kállay József, építész

Hétvégi házak.
Családi ház.
Járási szülőotthon.

KMTárs. Téli tárl. 1938.febr.-márc. Gyüjt.kiáll.
EP.Műcsarnok. Kat. 7.1.

MDK

Kállny József, épitész

Hösök emlékmüve a katonai temetöben.
Lakóház.
Si-szálló a Galyatetön.

GMKT-Müosarnok. IV. Nemzeti Képzömüv. Kiáll.
Bp. 1937. ápr. 29.-jun. 2o. Kat. 19.1. 2o .1.

MDK

Kállny József építész

Pályázaton első megvételt nyert terve.
Repr.

Perspektiva, 1935. 99.1.

Kállny József

MDK

Hétvégi házak

Családi ház

Járási szülőotthon

Műcsarnok 1938 Téli kiállítás

Kállny József

MDK

Hősök emlékműve a katonai temetőben

Lakóház

Műcsarnok 1937 IV. Nemzeti Képzőm. Kiáll.

Kállny József MDK

Lőrincz Klára lakóháza, ceruzarajz

Szabádtéri fürdő, ceruza

Műcsarnok 1940 Tavaszi tárlat

Kállny József MDK

Si-szállóá a Galyatetőn

Mücsarnok 1937 IV. Nemzeti Képzőművészeti Kiáll.

arket Politzer és Okle
Budapest, VII., Bethlen-ut
Elvállal mindennemü parket- és padoza
Aszfalt-parket különlegesség. Te

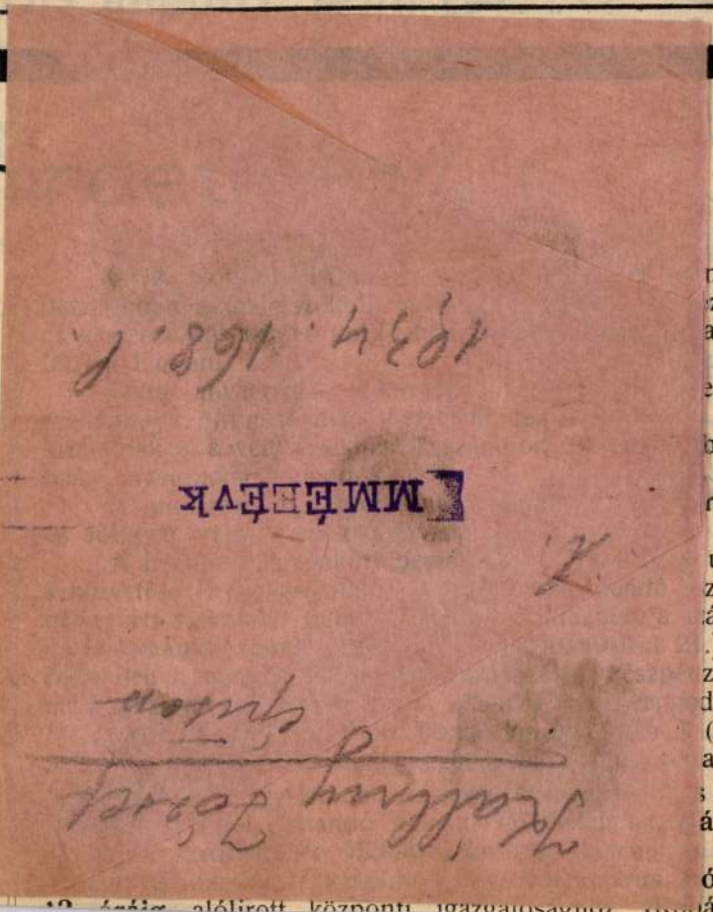

POLD JÁNOS
nűlakatos és csillárgyár
Budapest, IX.,
TELEFON 98—63.

CH (ÉS) KOMLÓS
OKL. MÉRNÖKÖK
UDAPEST, V. NÁDOR-U. 2.
05 LÉGGÁZ, BRIKETT, ACETYLEN
KÖZPONTI TELEPEK ÉS ÖNÁLLÓ
VILÁGITÁSI BERENDEZÉSEK.
KÖLTSÉGVETÉS ÉS TERV DIJTALAN.

Steiner Árn
cs. és kir. udva
Budapesten, IX.,
:: Épület-bádo
Legujabb különlegesse
sárgarézből, vörösrézbő
Utcai- és házs
Árjegyz

es és ácsmesteri vizs-
iztos sikerrel készit
elő
K JENŐ GYULA
épitész
UDAPEST,
I., Sajó-u. 2.

VÁLLALKOZ
kiadásában fel
:: talommal

Épitésze
1909
Szerk
PALÓCZI ANTA
o o XIII. É
ÁRA
Megrendelések kizárólag
ján, a pénz előleges bekü

MDK

Kállny József

Weekend-ház. Állandó tipus. Repr. Pályázaton az állandó tipus I. díját nyerte

Perspektiva 1935. 96.l.

M.D.K.

Kallós, Nobrán

nevét említi:

Bencze Gyula: Képzőművészetünk tegnapja, jelene, fejlődésének néhány kérdése

Művészettörténeti Értesitő, 1965, XIV, évf. 3.sz.

232. old.

MDK

Kalló szobrász
Bessenyei György szobra

Két szobor leleplezése.
Vasárnapi Ujság 1899. 2o.sz. 46.évf. 334 l.

MDK

Lyka Tóli tárlat 1900-1. 39 l.

Kalló, szobrász

MDG

Művei mai fejlődésünket tükrözik.

Bencze Gyula: A Magyar Képzőművészek Szövetségének Közgyűlése elé 8. l

NÉPSZABADSÁG! Bp. 1963. febr. 13.

M.D.K.

Kállo vára,metszet,nem hiteles,szolgai másolata Zimmermannnak, fekete repr. XXI.tábla 2.

Koroknay Gyula: A Kállói Vár

A Nyíregyházi Jósa András Múz.Évkönyve.II.1959. Képzőmüv.Alap.Kiadóváll.Budapest.1961

M.D.K.

Kálló Vára, felirat: "Kalo". XXI. tábla. Fekete repr.

Kálló vára

Mereiny Lajos dr.:
Kálló és Kathmár
őrségének panaszai
1631-ben.
Hadtört. Közl.
1894. 635. l.

TÉCSŐ
Telefon: 34.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Kálló vára

Kálló városának és várának látképe
sar utóbbinak alaprajza 1665-ből

Mur. Kot. Ét III. 209.

Kállói rk. templom

(Nógrád vm)

Régi templomáról l. az alábbi forrást – jelenlegi temploma 1805–11ig épült.

Chobotvác 185. l.

KÁLLÓ ANTAL, gombkötőmester

A múlt század jeles mestere Kálló Antal. Juházy Gyula nagyatyja, Petőfi Zoltám szállásadója. Berendezését leánye, Ottott Kovács Ferenc örökölte, Hasonló nevü. ma is élő fia a szakma utolsó helyi hirmondója. 100. old.

BÁLINT SÁNDOR-JUHÁSZ ANTAL: A szegedi gombkötőmesterség 93. old

Néprajzi Értesitő, A Népr. Muz. Évkönyve, Bp. L. 1968

KÁLLÓ ANTAL, gombkötőmester

Kállónak még volt olyan szalagverő gépe, amin csak sajtost készitettek, de hatnál több fajta gépre az adatközlő nem emlékezett. 108.old.

BÁLINT SÁNDOR-JUHÁSZ ANTAL: A szegedi gombkötőmesterség 93.old

Néprajzi Értesitő, A népr.Muz.Évkönyve, Bp. L. 1968

KÁLLÓ ANTAL, gombkötőmester

Kállónak Matild nevű leánya volt Juhász Gyula édesanyja. A költő a Kálló nagyapa házában született. A házat a városrendezés során 1926-ban lebontották. 104.old. 13.jegyz

BALINT SANDOR-JUHASZ ANTAL: A szegedi gombkötőmesterség 93.old

Néprajzi Értesitő, A Népr.Muz.Evkönyve, Bp. I. 1968

Kalló István

1. Kútnál olajtemp. 70×80 cm
2. Házak " 33×41 cm

Városi gyűjtemény, Miskolci képtár, 1971.

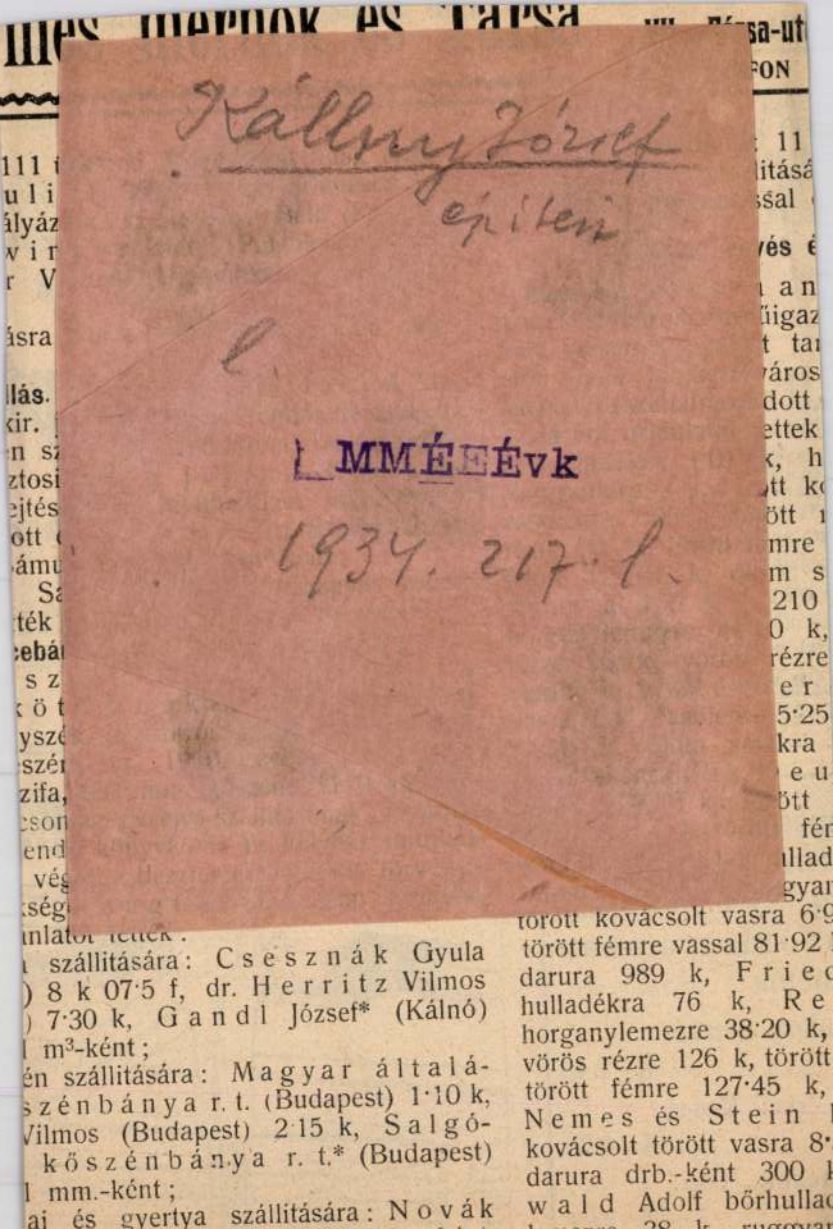
Kállay József
építési
MMÉE Évk
1934. 217. l.

ségi fogházak rabélel-
00 k;
árásbiróságnál szep-
10 órakor a járásbiró-
sére, bánatpénz 100 k.
adóhivatalnál letehető
oz csatolandó.

A
VÁLLALKOZÓK KÖZLÖNY
kiadásában felette gazdag ta
:: talommal jelent meg
Az
Építészek Napt
1909. évre.
Szerkesztette:
PALÓCZI ANTAL építész, taná
oo XIII. ÉVFOLYAM. oo
ÁRA 3 korona.
Megrendelések kizárólag lapunk kiadóhivatala
ján, a pénz előleges beküldése mellett teljesittetn

JÉKOZTATÓ
ORLATI KÉZIKÖNYVE.
rek, építési vállalkozók, iparosok
gazdatisztek, gyártulajdonosok
ivatalnokok, általában az épitő
ség használatára.
00 szövegoldallal.
kötetben.
ZSEF KIR. FŐMÉRNÖK.
ÓK KÖZLÖNYE" kiadóhivatalában
égi posta-utca 3.
ÁRA 20 KORONA.

Beton, vasbet

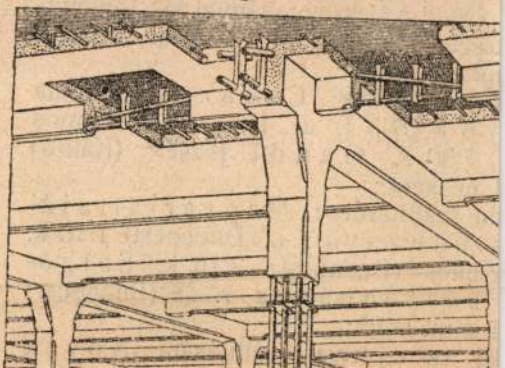

mesterek, kőmives,
terek ipartestületé-
gjelent alábbi szak-
adóhivatalában
hetők:
abffy Ferenc.
--- --- --- K. 2.40
Irta: *Kados*
--- --- --- K. 4.20
tések. Irta:
--- --- --- K. 2.—

számítása, kertészeti és utépítési munkák.) A budapesti I. ker. lágymányosi telken folytatólagosan épitendő királyi József-műegyetem központi épületéhez, könyvtárához, valamint a géplaboratoriumok és kazánház épitéséhez szükséges: 1) butorok, 2) kertészeti munka, 3) utépités, 4) személy- és teherszállitó felvonók szállitására, illetőleg elkészitésére, árlejtés hirdettetik. A munka kivonat és ajánlati minta vállalkozónak rendelkezésére bocsáttatik és csakis azon ajánlatok vétetnek figyelembe, melyek az eredeti munka kivonaton nyujtattak

KORNFELD ÁRMIN

épület, diszmü bádogos és ércnyomó mühely

IRODA: KISPEST, BOCSKAI UTCA 5. SZ

Gyártelepekhez szükséges bádogosmunkákban specialista. Vidéki megbizások árfelemelés nélkül elfogadtatnak.

Munkácsy Gyula

lakatosmester

Budapest, VI. ker. Király-utca 102. szám.

A jelenkor legjobb, legolcsóbb és legerősebb szerkezetü kémény és szellőztető toldalnak készitője. (E számunkban foglalt hirdetésére e helyen is felhivjuk olvasóink figyelmét.)

Vasbetonszerkezetek elkészitését elvállalja

Gerstenberger Emil épitőmester

(Mészáros és Gerstenberger cég)

Budapesten, VII., Thököly-ut 77.

Vasbetonfödémek 15 m. fesztávolságig, szabadon felfekve; vastartók, vasoszlopok, falkapcsok fölöslegessé válnak. — Korlátlan hordképesség. Leggyakorlatibb térkihasználás. — Teljesen hangelszigetelő. Egész épületek elkészitése vasbetonból, közraktárak, áruházak, gyári épületek gabonatárházak, lépcsők, hidak csatornák, vizi-épitkezések, viztartányok, alapozások készitése. **Tetemesen olcsóbb és műszakilag tartósabb mint vastartók közötti boltozat.**

— TELEFON 56—81. —

Telefon 54—98. Telefon 54—86

PASCHKA és TARSA

Budapest, X., Füzér-utca 35.

Acéllemez,- fa- és vászonredőnyök, napellenző-ernyők, lépcsőkovácsolt vasból, felülvilágitó ablakzáró készülékek, szinházi ruggönyök és kovácsoltvas tömegáruk gyára.

Telefon 50-97.

HEHLEIN IST

Budapest, VIII., Rökk Szilárd-utca

MDK

Kálló Árpád

Élmunkás

1951-ben az államositott Zsolnay-gyár
"Nemzeti Vállalatnál"
a masszamalomban.

Utóbb Üvért vállalatvezető.

78.o. 51. jegyz.
NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay -gyár művészete.
Pécs. 1959.

MDK

Kalló Ede

A M.KE egyetemes ülése. Mücsarnok 19ol. 293 l.

És hogyha ezt a felfogást összehasonlítjuk sok más korbeli krónika-, annales- és decades-szerző történelmi felfogásával, akkor csodálhatjuk csak igazán Hollós Mátyás eszményének magasrendűségét.

A magyar humanisták sem szóródtak szét egészen nyomtalanul. Janus Pannonius költeményeivel írta be nevét a humanizmus történetébe ; a többi humanisták szétszóródása pedig inkább afféle »apostolok oszlása« volt : Itália, Németország, Franciaország, Belgium, Lengyelország ismerték meg így közelebbről a sok tekintetben vezető magyar tudósokat és poétákat, a Dudith Andrásokat, Zsámboky-Sambucus Jánosokat, Oláh Miklósokat . . .

Másrészt meg mégis csak az ő példájuk ad döntő lökést annak az egyébként is sorsszerű folyamatnak, amely a latin beszéd széleskörű elterjedésében látszik meg legvilágosabban. A magyar nemesség és művelt polgárság érintkezési nyelve a magyar mellett a latin lett, zálogául annak az univerzalitásnak, amely a magyarság szellemi vendégszeretetét is biztosította. Erre a latin beszédre, mint a különböző új gyarmatosokkal való érintkezés föltételére később, főleg a XVIII. században nagy szükség is volt, de még sokkal többet jelent tisztán szellemi téren : a magyar Európa-eszmény s a magyar-nyugati kapcsolatok zavartalan és nagyvonalú fejlődését olyan időkben is, amikor a magyaroknak alig lehetett volna idejük arra, hogy ezeket a kapcsolatokat állandó olvasással vagy sűrű utazgatással biztosítsák. A magyar jellemnek a római jellemhez idomítása, a görög és latin költők, szónokok és történetírók szinte nap-nap utáni forgatása ott kapcsolta a magyar középosztályt a »művelt nyugathoz«, ahol ez a kapcsolat legegyszerűbb volt : a nyugati kultúra *gyökereinél.*

*

A mohácsi csata Európa egész történetében sorsdöntő dátum. A később oly sóvárogva túlbecsült európai egyensúly egyik legfontosabb eleme zavarodott itt meg. Ha Magyarország — a keresztyén nyugat támogatásával — fenn tudta volna tartani középkori hatalmát, akkor az Európa derekát tevő német birodalom mellett jobbról és balról szép rendben, egyenlő súllyal sorakoztak volna erős országok s a szláv-germán ellentét sem

A MAGYAR—TÖRÖK HARCOK IDEJÉBŐL

Lovascsata

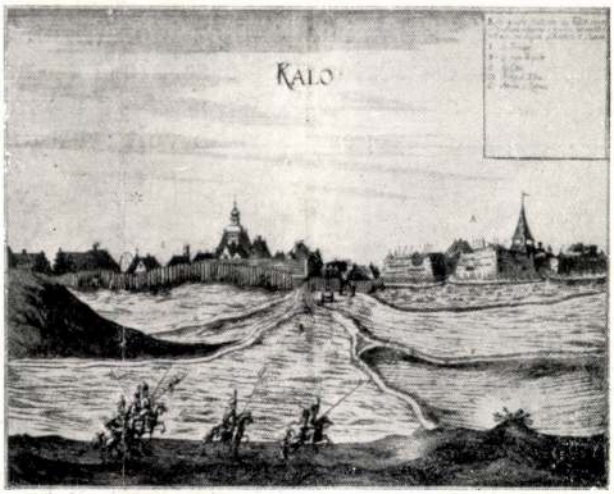

Kálló, a palánkos végvár példája.
Rézmetszetek a XVII. századból

G. G. Priorato: Historia di Leopoldo Cesare c. munkájából, Bécs 1670.

Hankiss. 64. l

2

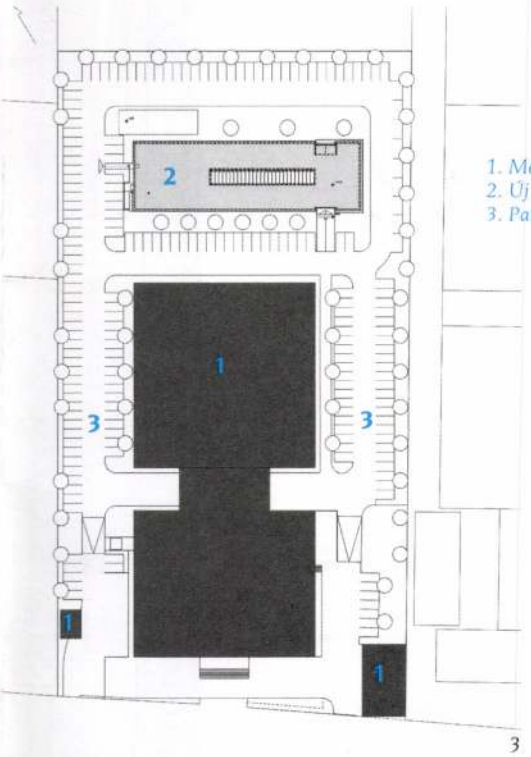

1. Meglévő épület
2. Új épület
3. Parkoló

3

Emődi-Kiss Tamás

Ez ugyanis a nagy adózók ügyeit intéző hivatal, amely az adóigazgatóság területének hátsó, még beépítetlen részén áll, kissé eldugva, de az alaprajzi elrendezésnek köszönhetően a főkaputól egyenes út vezet az üveg előtetős bejáratig.

A tervezésre szóló megbízást a Kaláka Építésziroda tervpályázaton nyerte el. A megrendelő két fő szempontja az egyszerűség és a gazdaságosság volt, az új épületet a már meglévő, kilenc emeletes, vörös kéregpaneles APEH-irodaház és lepény raktárépülete mögé kellett felépíteni. Ebből a szikár programból igazi építészeti feladat volt valami fogyaszthatót létrehozni úgy, hogy a szigorú megrendelő irányelvei mindenképpen érvényesüljenek. Az épület elsődlegesen új, korszerű irodai munkahelyek, vezetői irodák, valamint irattár elhelyezésére szolgál, jelentős ügyfélforgalom nincs, tehát reprezentációs igény nem volt. Mindezekből következett a szigorúan szerkesztett alaprajz, a visszafogott, hagyományos, de még középülethez illő homlokzat, igaz, a pályázati tervben fémlemez burkolat szerepelt. Ám mindvégig határozott építészeti elhatározás volt és maradt emberi munkahelyi környezet kialakítása.

A kifelé néző irodáknak nagy ablakai vannak, így az épület kívülről nyitottabb, bent zárt falak között közös tér, fedett, hosszúkás átrium van növényekkel, tulajdonképpen az első emeleten, mivel a földszintet az irattár zárt „lábazati" tömege foglalja el. Az emeleteken körbefutó galériás folyosókra nyílnak az irodák, a teakonyhák ablakai, a tárgyalóterem kétszintes előtere és itt van a lebegő főlépcső is. A mesterséges fény helyett ebben az

1. Vezetői iroda
2. Iroda
3. Mosdó
4. Teakonyha
5. Főlépcső
6. A földszinti irattár felülnézete

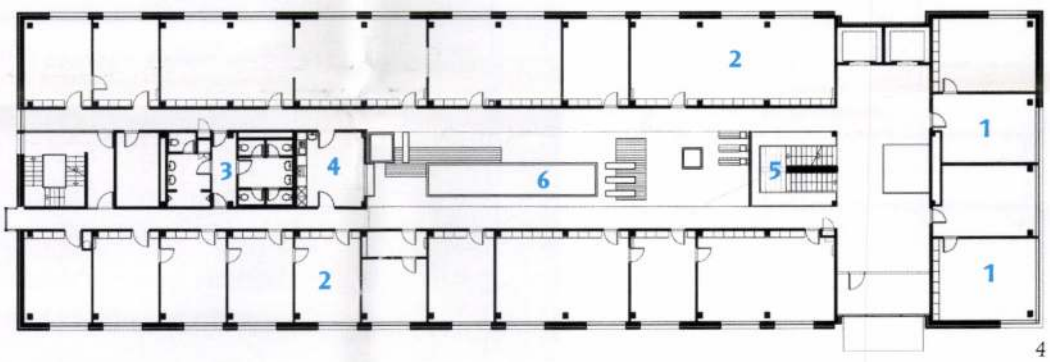

4

5

1. A természetes megvilágítású átrium és a teakonyhák ablakai

2. Metszet. Az épület külön megerősítés nélkül lett négy helyett hatszintes

3. A földszinti, „lábazati" irattár tetején kellemes átriumtér alakult ki, szemben a lebegő főlépcső

4. Jó kivitelű, érdekes részletmegoldások: a lépcsősen zsaluzott cikcakk lépcső, az ehhez szervesen kapcsolódó korlát, a süllyesztett világítás

1

2

épületben az irodákban és az átriumban is természetes fény világít. A direkt napsugárzás ellen a pillanatnyi állapothoz igazodó motoros és manuális, korszerű árnyékolórendszer védi a nagy üvegfelületeket, a belső tereket. Az épület irodai tömbre, közlekedő-bejárati sávra és a vezetői irodákat tartalmazó kisebb tömegre tagolódik, közlekedőrendszere világos. Fontos érdeme, hogy az átrium miatt nem zárt folyosós, a dobozszerű tömeg pedig önmagában segíti a gazdaságos üzemeltetést. A tervezői előrelátást bizonyítja, hogy a megrendelő később további két emelet ráépítését kérte, amit funkcionális és statikai áttervezés nélkül meg lehetett oldani, valamint az irodaház megfelelt a később az ISM által megfogalmazott alapvető akadálymentesítési követelményeknek.

A szintszámbővítés egyébként igen jót tett a vörös óriás mögött megbúvó épületnek. Nem próbál illeszkedik hozzá, önálló, új épület, akár minta lehet a funkcionalista, nem elsősorban reprezentáló irodaház-építés számára, különösen akkor, ha nem bankról vagy multinacionális cégről van szó, hanem az adófizetők pénzéből emelt épületről. A nagy téglafelületeket kőburkolat sávozza, az egyszerű épületben néhány, már jól ismert, de három éve még ritkábban látott és jó kivitelű részletmegoldás van: lépcsősen zsaluzott cikcakk lépcső, a korlátok, a kiugró teakonyhaablakok, az átriumot árnyékoló üreges repülőprofil lamellák, és különleges a falpengén lebegő főlépcső.

Józan épület, belső élő színeivel, felületeivel; ezen túl a ház egyszerű, racionális, nincsenek benne fantasztikus nóvumok. Egy azon épületek közül, amelyek az egyenletesen jó minőségű magyar épített környezet kialakulását segítik. Az épület 2001-ben második díjat kapott a Figyelő építészeti pályázatán.

Az APEH következő új irodaházát is ennek az építészcsoportnak a tervei alapján építik, amely az adóhatóság első és egyetlen klimatizált épülete lesz, talán a 21. században már erre a kis luxusra is telhet a mi pénzünkből.

Kalló Flórián, nobrán MDk

A fiatal nobrán a XIII. ker. Máglya-köz 1/c n. házban lakik.

A művész rövidesen Párisba utazik tanulmányútra.

A salgótarjáni kórház elé készülő nőalakról → fénykép.

—: Műteremsarok 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1964. ápr. 24.

KALLÓ Gyula grafikus

MOLNÁR János: Kalló Gyula. = Téka, No 11 (1991) 35.ill.

MULTICAD
studio

tész kolléga!

émet és amerikai építészeti szoftverpiac egyik legnép-

aCad

pasztalt lehetőséggel segítheti mindennapi munkáját.
emelni:

máció költségtakarékos és gyors létrehozása
avítási lehetőséggel
ége
ődés
b részvétel lehetősége

Kalló Istvánné:

Az 1968-as Kis Jankó Bori emlékkiállítás díjnyertes népművésze. 11 éves kora óta kénít hímzéseket. 17 éve tagja a Matyó Háziipari Szövetkezetnek. Az egén világon szétkordták hímzéseit. 15 oklevele van a Népművészet Mestere. Sok fiatalt tanított.

Kókai Imre: Merőkovesdtől Párisig

Ország Világ 1968/38 15. old

Kallós Istvánné

a népművészet mestere oktatja a matyóhímzés fortélyaira a mezőkövesdi általános iskola növendékeit a politechnika órákon.

Új politechnikai feladat: a matyóhímzés

Magyar Hírlap, 1969. február 20. 7. l.

Kalló Istvánné, népművész ↓ Dh

Matyó hímzőnő, a népművészet mestere.

— : Mezőkövesd — fél világ szállítója

11. l.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1962. júl. 19. [Violéki]

MDK

Kalló Istvánné himzőasszony

garai: Népművészek az ország házában. Népszava, 1959. aug. 18. 1.1.

mdk

Kalló Istvánné Kispál Mari népművészet „mestere"

matyó falvédője: pályamű

M. Varga Marianna. A Kis Sanko Bori díj Emlék-pályázat díjkiosztásáról

Népművelés 1963. 10. sz 35. l

mdk

Kalló Istvánné és Kerlész Istvánné

népművészet mestere " népi iparművész

közös munkája: asztalterítési garnitura (140×140-es)
elnyerte a Kis-Jankó Bori díjat

M. Varga Marianna. A Kis-Jankó Bori Emlék-
pályázat díjkiosztásáról

Népművelés 1963 10. sz. 35. l

MDK

Kalló Istvánné, népművész

A népművészet mestere. Merőkövesden iskolában tanítja a matyó hímzést.

–: Matyóországi politechnika 3

ESTI HIRLAP Bp. 1969. febr. 19.

Kalló János

A Diósgyőri Vasas Képzőművészeti Iskola évvégi kiállításán csendéletével szerepelt. (említe.)

Északmagyarország, Miskolc, 1951. Dec. 31.

MDK

Kalló József

részt vett a Nyíregyházán /Jósa András Muzeum/ rendezett kiállításon.

"Hegedüs csendélet"

Berecz András: Mai témák, stilustörekvés. A borsodi képzőművészek kiállítása.

Keletmagyarország. 1962. nov. 14.

Kalló József

Sz. B.: Diósgyőr nevelmese. Kalló József műtermében. – Diósgyőri Munkás, 1967. aug. 1.

Az 1967. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört. Ért. 1970. 1.sz. 68-107. 1./

[illegible] 62. 1.

MDK

Kalló József

Kompozició, of.

7. miskolci o.képzőm. kiáll. 1962. nov.
Herman O. Muz.

Kalló József MDK

szerepelt az okt. 6-án megnyilt kiállitáson

Molnár Vera: A sátoraljaujhelyi megyei képzőművészeti kiállitásról.

Északmagyarország 1963 okt. 11

MDK

...EPELT A II; MEGYEI KIÁLLITÁSON /1963 okt./

"Rex begonia" csendélete

Molnár Vera: Megyei képzőművészeti kiállitás
Sátoralja ujhelyen.
NAPJAINK 1963 nov.1.

MDK

Kallós József

Kalló József, Miskolc

Dolyák néni udvara, paszt.

III. Miskolci Orsz. Képzőműv. Kiáll.
Herman Ottó Múz. 1957.

Kalló József

26. Téli láj, olaj, 77 × 99 cm.
27. Béze, " , 70 × 90 "
28. Pecáró, " , 60 × 50 "
29. Benélgetős, " , 50 × 60 "
30. Külvárosi, " , 50 × 60 "

Reprod.: Benélgetős

Észak Magyarország Tartleti Képző-
Művészeti Kiállítás 1965. Bp.
Kat. ben Aradi Nóra, Bp.

Kalló József

Világcsendélet - /rept./

Északmagyarország 1967. ápr. 3. 7.l.

Kalló József

Halas kompozíció c. műve a VI. miskolci országos kiállítás.

Hajdu Béla: A VI. Miskolci Országos Képzőművészeti Kiállitás

Északmagyarország 1960. dec. 22. 4.l.

Kalló József

1963. okt. 6-án megnyilt megyei kiállitáson müve szerepelt.

Molnár Vera: A sátoraljaujhelyi megyei képzőművészeti kiállitásról.
Északmagyarország 1963, okt. 11 4.1.

MDK

Kalló József, Miskolc

Halas kompozíció, of.

6. Miskolci orsz. képzőm. kiáll. Herman O.Muz.
1960.

MDK

Kalló József
fest,:
Kompozició olaj 75x100

Hetedik Miskolci Országos Képzőművészeti
Kiáll.Herman Ottó Múzeum.1962.Nov.Kat.

Kalló József

„Csendélet" c. képe a VII. miskolci Országos Tárlaton.

említve.

Napjaink, 1962 9. szám, 8. lap.

Hlalló József
festő

M.D.K.

"Halas" kompozíciója
"

Ecsery Elemér: Országos tárlat Miskolcon
Művészet, 1961, március. – 37 l.

MDK

Kalló József, festő.

/Miskolc/

Dolyák néni udvara, paszt.

III. Miksolci Orsz. Képzőmüv. Kiáll.
/Hermann Ottó Muz./ 1957.

Kalló László

Szerepelt a III. miskolci biennálén.

Borsodi Szle 1965. 4.

Kocogh Ákos cikke.

Kalló László

Csendélet, temp., 60×100
Család, —u—, 60×90

V. Északmagyarországi területi képző-
művészeti kiállítás, Salgótarján
1969.

Kalló József
Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
1965 DEC - 5.
ÉSZAKMAGYARORSZÁG

1021

Leányfej

Kalló József festménye.

„Rá vagyok szorulva"

Szegényes udvar. A ház i kopottas. Az ajtó közvetlenü a földes lakókonyhába nyí lik. Régi falusi bútorok. Lóca asztal, ágyak, a gerendáról le csüngő petróleumlámpa. A tűzhely szép, új. Akik itt él nek: töpörödött asszony, hosz szúkás, ráncos fehér arccal, vi lágló, feltűnően nagy, söté szemmel, meghúzódásra, el hallgatásra mindig készen. Férje őszhajú, vékony, magas termetű, megfogyott erejű em ber. Meg a lányuk, aki most nincs itt. A sötét szemű asz szony nehézkesen felkel a di kóról, hogy hozzánk lépjen. A férj most jön be a tüzifával. Az egyik széken ott ül mozdulat lanul a beteg. Süketnéma ci gány. A szerencsétlen még golyvás is. Nyitott szája fog helyeket mutat. Toprongyos, rendetlen. Az inge megszag gatva.

... Mielőtt ehhez a családhoz jöttünk volna, a tanácson be szélgettünk a betegekről. Ott többek között az egyik alkal mazottal a következő párbe széd zajlott le:

— Nem mindenkinek van szerencsés betege. A nagybá tyámék is sokat tűrnek neki. Néha letépi magáról a ruhát, eltöri a kilincset, éjjel meg cibálja a dunnát a lányról.

— Dolgozik?

— Soha semmit. Még egy veder vizet sem hoz be, a tűz re sem tenne soha egy darab fát. Nagyon sok a baj vele. Éjjel alig tudnak tőle aludni. baj vele — int a széken gub basztó beteg felé —, de az utóbbi időben már sokat kell tűrnünk. Rájön valami bolon déria. Az éjjel is már arra gon doltam, hogy elmegyek az ápolóért, de aztán mégsem mentem.

A fehér arcú, sötét szemű asszony bele-belekezd egy-egy mondatba, kérdezni, szólni akar, de a férj ilyenkor erős hangon mindig csendet paran csol, hallgatást int.

— Az éjjel is megszaggatta magán az inget — folytatja a férj. — És már a harmadik sapkát veszítette el. Nem tu dom, elszámolják-e majd? Nem tartanám én, dehogy tar tanám, de rá vagyok szorulva.

Elköszönésünk pillanatában a töpörödött asszony hirtelen kimondja, amit eddig szeretett volna:

— Nem lehetne kicserélni? — kérdi reménykedve. — Nem lehetne kicserélni egy jó be tegre?

Párkány László — Priska Tibor

(Folytatjuk.)

Kalló László: „Hárap" 1971. 1021

4 Elvégzet, Budapest, 1973. dec.

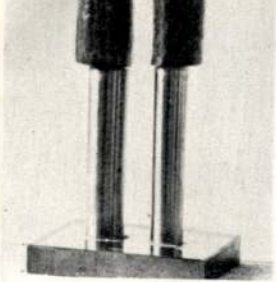

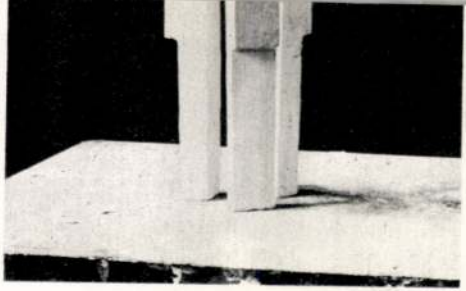

Miskolcot választottuk. Megkaptuk, s ide költöztünk Kecskemétről. A miskolci kollégák nem ismertek bennünket; csak a hírünket, amit elhozott a szél Pestről, Kecskemétről. Szóval, eleinte amolyan nyughatatlan, összeférhetetlen emberek hírében álltunk. S hatott még az is, hogy korábban azt szerették volna, ha miskolci, Miskolcon élő művész kapja mind a négy lakást. Aztán megismerkedtünk, apránként megszoktuk egymást, s a lakás, a város így otthonunkká lett. Csakugyan, egyedül vagyok itt szobrász. Mondják is – némi rossz-

legalább egy feladat. Szobrai, köztéri alkotásai vannak Budapesten, Kecskeméten, Kaposvárott, Hajdúböszörményben, Bükkszentmártonban. S Miskolcon és a megyében: Kazincbarcikán, Sajókeresztúrban, Alsózsolcán. Kiállításokon rendszeresen szerepel. Az északmagyarországi csoportos kiállításokon épp úgy, mint országos seregszemléken és más tájegységek (Szeged, Debrecen) csoportos tárlatain. Saját kiállítást a feleségével, Nagy Gy. Margit gobelinművésszel együtt rendez; Tokajban, Szerencsen, Edelényben s Mezőtúron

Kalló László festőművész

Megnyílt a 10. miskolci országos képzőművészeti kiállítás, melyen az Ózdi Kohászati Üzemek díját nyerte.

Petőfi Népe, 1968. dec. 3.

Kalló László
festő

Miltalas.

Losonci Miklós: Mishole festőr.
Művészet, 1973. december - 24 oldal.

Kalló László
festő

„Hárak" 1971 (repro)

Lósonci Miklós: Miskolc festői
Művészet, 1973. december, – 24 oldal

Kallós László festőművész

Megnyílt a 10. miskolci országos képzőművészeti kiállítás, a művész az Ódri Kohászati Üzemek díját nyerte.

Heves megyei Népújság, 1968. dec. 3.

Kalló László festőművész

Az Ózdi Kohászati Üzemek díját a művész kapta a X. miskolci orsz.-os képzőművészeti kiállítás nyitóünnepségén.

(benedek): Vasárnap délben megnyílt a X. miskolci országos képzőművészeti kiállítás.

Észak-Magyarország, 1968. dec. 3.

Kalló László

Megnyílt vasárnap a 10. Miskolci Országos Képzőművészeti Kiállítás, melyen alkotásáért az Ondi Kohászati Üzemek díját nyerte.

Nógrád, 1968. dec. 3.

Kallós László

Csendélet	tempera	60×100
Család	—"—	60×90

V. Északmagyarországi területi
Képzőművészeti Kiállítás
Salgótarján 1969.

Kallós József

Miskolci festő -

1 -

Szabad Művészet

1950. 12. sz. 504. l.

S B
SZENÁSY
FERENCZIEK TERE 9.

M. Kaló Judit építész

Mv 2005/6

Janó Irén–M. Kaló Judit

A GYÜGYEI REFORMÁTUS TEMPLOM HELYREÁLLÍTÁSA

Gyügye 287 lelket számláló település Szabolcs-Szatmár-Bereg megye szatmári részén, lakossága mezőgazdasági termelésből él. Infrastruktúrája napjainkban folyamatosan fejlődik, szennyvízhálózata még nem készült el.

A középkori templom a település főutcája mentén helyezkedik el, az eredetileg nagyméretű egyházi ingatlan igen kicsi területén. Mellette különálló torony áll. Környezete méltatlan a műemlékhez.

A FALU ÉS TEMPLOM TÖRTÉNETE

Az épület kutatója, Gere László már többször publikálta a templom építéstörténetét, most emlékeztetőül csak a legfontosabb adatokat elevenítjük fel.

Gyügye az 1332–1337-es pápai tizedjegyzékben nem szerepel, 1406-ban is csak egy Szűz Mária tiszteletére szentelt kápolnát említ az oklevél. Valószínűleg ez a *capella* volt a falu szakrális célokat ellátó épülete, 1500-ban torony nélküli épületként írják le, megemlítve, hogy temető is tartozik hozzá, feltételezhető, hogy a középkor folyamán a gyügyei kápolna egy szomszédos plébánia leányegyháza lehetett.

Egy 1762-es renoválást örökít meg a hajó északi falán előkerült ornamentális keretezésű feliratos tábla töredéke. Ebből a korból származik a nyugati kapu fölötti kétfejű sast ábrázoló falképtöredék is. A XVI. század végén református hitre áttért Gyügye egészen 1767-ig Újlak filiája volt. A Lázáriban 1765-ben tartott egyházmegyei gyűlés beleegyezett Gyügye anyaegyházzá tételébe. A különválás emlékét örökíti meg az 1767-ben készített festett famennyezet, a szószékkosár, és a nyugati karzat. 1833-ban a karzatot bővítették, és ekkor helyezték el a ma látható szószékkoronát, lebontották a diadalívet, melynek csak indításait hagyták meg.

A szentélytől délre romantikus, háromszintes torony áll, amelynek pontos építési idejét nem ismerjük. A tornyot 1878-ban is csak 3 öl magas toronyforma épületnek írják

A helyreállított templombelső

A helyreállított szószék

A restaurált karzat és famennyezet, 2003

le, középső része 1889-ben épült. A harmadik, nyolcszög alaprajzú szint csak 1923-ban készült el.

AZ ÉPÜLET HELYREÁLLÍTÁSA

XIV. századi keletelt templom, a hajóhoz egyenes záródású szentély kapcsolódik. A szentély északi részéhez csatlakozó sekrestyét elbontották. A szentély boltozata megsemmisült, diadalívét visszabontották. A hajót és szentélyt figurális ábrázolással és a zodiákus jegyeivel díszített kazettás famennyezet fedi. A hajó nyugati és északi oldalán copfstílusú karzat látható. A belső tereket résablakok világítják meg.

A gyügyei templom helyreállításának célja, az épület értékeinek megmentésén túl, a kutatási eredményekre és analógiákra alapozottan az eredeti megjelenés visszaállítása, ahol ez nem lehetséges, ott kortárs iparművészeti alkotásokkal pótolva az elveszett részleteket.

Az épület tömegét, eredeti arányait jelentősen megváltoztatta az átépített tetőforma, amely az eredetiből csak a kötőgerendákat hagyta meg, mivel ezek egyben a famennyezet rögzítésére is szolgáltak. A kötőgerendák csapolási helyeit felmérve, a középkori tetőszerkesztési szabályok ismeretében kiszerkeszthető volt a tetőforma. A rekonstrukció hasonló szerkezettel, facsapokkal készült, igényes kivitelezésben, kézzel faragott csüngő eresszel.

A templom régészeti kutatása a korábbi sekrestye helyét is feltárta, így a rekonstrukció elkészülhetett, a református egyház kiállítótérként hasznosítja majd. Itt szeretnénk bemutatni a templom történetének emlékeit.

A XIV. századi kapuzat védelmét a nyitottfedett előcsarnok biztosítja. A déli homlokzat rézsűs bélletes, félköríves záródású keskeny ablakait az igen roncsolt állapot ellenére eredeti formában rekonstruáltuk, amelyekbe a belső színvilággal harmonizáló, játékos, modern ólmozott üvegablakok készültek.

A XIV. századi nyugati kapuzat rekonstrukciója nem lehetett teljes, mivel a beszűkített nyílásban megmaradt a berendezéssel egykorú ajtólap, amelynek megőrzését indokoltnak éreztük. A kapu fölötti XVIII. századi kétfejű sas leválasztott töredéke s akvarellen kiegészített formában történő bemutatása megtekinthető a sekrestye terében.

A szentélyt a XIV. században boltozat fedte, amely később leomlott, a hajó ekkor is síkmennyezetes lehetett. A két teret diadalív választotta el, amely 1767-ben, a famennyezet készítési idején még állt, s csak 1833-ban bontották el. A boltozat rekonstrukcióját a kvalitásos famennyezet miatt nem javasoltuk, a diadalívet visszaépítettük, a középkori templom megmaradt részletei finom jelzéssel láthatók. A szentélyben gótikus pastofórium, a homlokzaton fűrészfogas párkánytöredék maradt ránk.

A templombelsőben eredetileg földpadló volt, most a középkori síkhoz közeli téglapadló készült homokba rakva, kavicságyon.

A karzat jelenlegi formáját 1833-ban nyerte el, északi felén megtekinthető az 1762-ben készült falképtöredék. Mivel a karzat bővítésével egy időben annak mellvédjét és oszlopait is kicserélték, s a padok előlapjait is egységesen átfestették, a szószékkoronát kicserélték, restaurátori szempontból nem volt vállalható, a legkorábbi állapot visszaállítása. Így a mennyezet és a szószékkosár idézi az 1700-as évek emlékét, de berendezés tekintetében a több periódus ellenére harmonikus egységről beszélhetünk. Az újonnan készült úrasztal igazodik a meglévő és restaurált faberendezéshez.

A szerkezeti munkák nem igényeltek a szokásosnál bonyolultabb megoldást. A falakra és lábazatokra légpórusos vakolat készült, mészfestéssel. Ennek felhordása a homlokzaton és a templomtérben is kanálhátas, középkori jellegű. Az erősen nedves falakat utólagosan szigeteltük

Mivel a középkorban a templomok világítása lényegében különbözött a maitól, itt középkori hangulatot felidézni nem lehet. A templombelső megvilágítását úgy kívántuk megoldani, hogy a bekerülő elemek a XXI. századi követelményeket kielégítsék mind használati, mind restaurátori szempontból. A modern, de egyszerű megjelenésű reflek-

A nyugati kapu kutatás közben

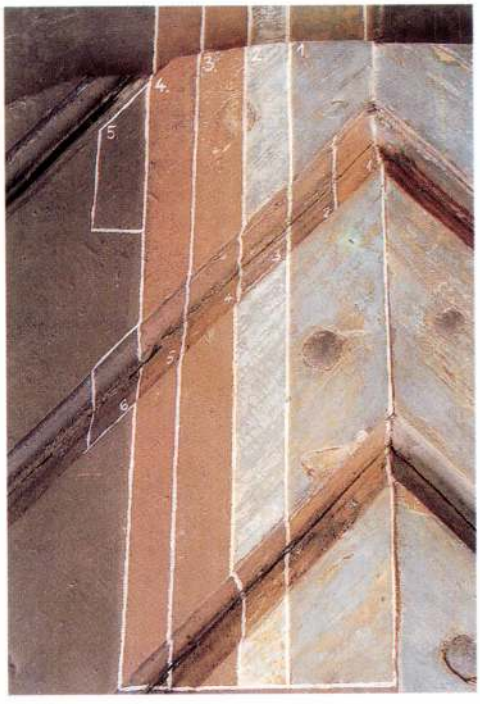

A helyreállított nyugati kapu

Szószékkosár kutatás közben

torok hagyják érvényesülni a teret, a falak egyenletes, de visszafogott megvilágítása az építészeti tér szempontjából kedvező, a famennyezetet megvilágító reflektor e célra fejlesztett, és úgy ad egyenletes megvilágítást, hogy nem fakítja a műtárgy színeit. A külső díszvilágítás is a falusias jelleget, a középkori kanálhátas vakolat egyenetlenségét hangsúlyozza. Modellkísérletekkel határoztuk meg a világítás egyenletességét biztosító pozíciókat.

A kert kialakítása a falusi hangulatot és a helyi hagyományokat idézi. Palánkkerítés, természetes anyagok használata, kő, fa jellemzi a megoldásokat.

A templomhoz tartozó fa haranglábat elmosta a Szamos, helyette szilárd anyagból készült tornyot építettek a XIX. században, amelyet később két lépésben megemeltek. Befejezése már a XX. századra tehető.

A FABERENDEZÉS RESTAURÁLÁSA

A templom berendezési tárgyait a festett kazettás famennyezet, a szószék (szószékkosár, szószékkorona), a papi pad, az ülőpadok és azok előlapja képezik.

A famennyezet 1767-ben készült. Felirata: „Ez Isten házában lévő Mennyezetet Tsináltatta a Gyügyei Reformáta Szent Eklésia a Magok költségekkel Isten Dicsőségére 1767. 12. október" A hajóban zsoltáridézet. A környék hasonló zsánerű, népies barokk famennyezetei közül időben és stílusban a csengersimaihoz áll legközelebb. Átfestés nélküli. Összesen 81 (a hajóban 56, a szentélyben 25) kazettából áll. Ezeket fehér alapszínűre festették. Fekete szegélycsíkok keretelik az ábrázolt növényi és állati motívumokat. A keretek négy sarkából átlós, tört vonalak futnak az átlók irányában, melyek mélyítést érzékeltetnek.

A festett díszek színei: sárga, okker, vörös, zöld, kék. A kék és a zöld szín az idők folyamán teljesen elszíneződött, oxidálódott. A kék szürkévé változott, még a kékből és sárgából kikevert zöld szín esetében is, ahol a szürkében a sárga szemcsék kimutathatóak voltak. Ezekből az árulkodó auripigment kristályokból lehetett visszakövetkeztetni a takarólécek eredeti színére is, mely a famennyezet bontásakor csak színtelennek és porosnak tűnt. A mennyezet állapota rendkívül rossz volt mind a festett felület, mind a fa anyagának tekintetében. A fehér alapszín megtartása érdekében különböző anyagokkal és módszerekkel kísérleteket végeztünk. Próbálkozásaink nyomán sikerült egy olyan kétlépcsős konzerválási módszert kifejlesztenünk, mellyel ennek az igen rossz állapotú és megtartású fehér festéknek a bemutatása 60-70%-ban sikerrel járt.

A templom további berendezési tárgyaira vonatkozó kutatások egyértelmű bizonyítékokat szolgáltattak arra, hogy a szószékkosár egy időben készülhetett a famennyezettel, tekintve ennek eredeti festési stílusát és színvilágát. A padok elő- és oldallapjai is nagy valószínűséggel erre az időre datálhatók, a felhasznált festékek anyagainak hasonlósága alapján. Ezek eredeti festése rendkívül egyszerű volt. A padelőlapok szélső-külső szegélylécei feketék voltak, a keretbetétek keskeny profiljai téglaszínűek. A betéteken natúrfára festett fekete keretelés, az oldallapokon szintén natúrfára festett fekete színű növényi ornamentális díszítés volt látható, melyek a megkopott átfestés alól átsejlettek.

Az 1830-as években a berendezési tárgyakat tovább bővítették, átfestették. Ekkor toldották meg az eredeti nyugati karzatot az északi résszel, és ekkor kapta a szószékkosár a koronát. (A szószékkorona készítésének pontos idejére vonatkozó adatok nem ismeretesek, a stílusjegyek alapján az 1700-as évek legvégére tehető.)

A meglévő festett felületeket egységesen átfestették, mely egy kék színű alapsíkot tagoló vöröses márványozásból állt. A karzatmellvédet plasztikus, biedermeier rózsacsokrokkal díszítették. Nagy valószínűséggel az átalakításkor az eredeti karzatmellvédet elbontották, és a ma is látható újra cserélték. Bizonyítja ezt, hogy itt a kutatás és restaurá-

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

ÉSZAKMAGYARORSZÁG

1021

A VIII. Miskolci Országos Képzőművészeti Kiállítás anyagából

Kalló László: Gyülekezés felvonuláshoz.

Karácsony előtt az Állami Áruházban

Áll a vásár mindenütt. Az emberek esténként csomagokkal, szines szalagos dobozokkal térnek haza. S a csomag, a szines szalagos doboz, titkolt mosoly kíséretében, egyelőre a szekrény fiókjába kerül. Csomaggal jön a férj, csomagot húz ki táskájából a feleség, a gyerekek is tervezgetnek, sugforintig. Ugyancsak kedves meglepetést szerezhet az, aki a szép mintájú zsebkendők között válogat, s a legdivatosabb sálak is kaphatók már 38 forinttól. Ujdonság, s minden bizonnyal nagy sikert aratnak a 80 forintos különleges indiai sálak, amelyekből ez évben zsebrádiókban sincs hiány. Sokan keresnek természetesen értékesebb cikkeket is. Van, aki televízióval, lemezjátszós rádióval gazdagítja idei karácsonyát. Az áruházban együtt van a TV-család. A legújabb típusú AT 650-es Alfa televízió 7850 forint, a Horizont készülék 6100, a Favorit 5300, a Kékes 5200, a Carmen 4200 forintért kapható. Ez utóbbi két típus az OTP részletakcióban is megvásárolható, s bizonyára sokan lesznek, akik így szereznek örömet családjuknak 1964 karácsonyán.

Nagy forgalom a cipőüzletben és a kis államiban

Áruházнéző utunk alkalmával ellátogattunk a Sötétkapu melletti áruházi cipőüzletbe is. Miként a „nagy államiban", s annak 2. sz. fiókjában, a „kis államiban", itt is nagy a forgalom, és gazdag áruválasztékkal várják a vevőket. Keresettek a női bundacipők, amelyek 104 forinttól 450 forintig kaphatók. De nem kevesen vásárolják ezt a cikket gyermek-méretekben is, amelyet már 84 forinttól 140 forintig

Kallós László

Született Miskolcon 1925-ben. 1950-ben a Diósgyőri Vasgyár szabadiskolájában tanult, majd 51-től 1957-ig a Képzőművészeti Főiskolán, Fónyi Géza növendékeként.

Forrás: László Kallós: Városi gyűjtemény, Miskolci képtár, Miskolc, 1971

32 l

Kollé László

Rendszeresen szerepel a Miskolci Országos Képzőművészeti Kiállításon, a grafikai biennálékon és a térségi képzőművészeti kiállításokon.

Borbély László: Városi gyűjtemény, Miskolci képtár, Miskolc, 1974

Kalló László

1959 óta a Vasutas képzőművész Kört vezeti. 1964-ben önálló kiállítása volt a Miskolci Szőnyi István teremben.

Borbély László: Városi gyűjtemény, Miskolci képtár, Miskolc, 1971

321

Kolló László

Reprodukció, fehete-fehér: „Kőművesek" olaj, forostlemez, 75 x 100 cm. Egyéb művei: „Gyümölcspedők" olaj, forostlemez, 80 x 110 cm.

Barbély László: Városi gyűjtemény. Miskolci Képtár, Miskolc, 1971

Kalló László

„Kutnál," 1960, olaj-tempera, vászon, 70 x 80 cm; „Házak," 1961, papír, szénrajz, 330 x 410 mm.; „Vegyikombinát", papír, rézkarc, 200 x 295 mm.

Borbély László: Városi gyűjtemény. Miskolci Képtár, Miskolc, 1971

Kalló László Aestő

Áprilisban nyílt meg a Salgótarjáni Tavaszi Tárlat, melyen szerepelnek műrei. „Martinász" c. (ecsetlítve)

Tóth Elemér: Salgótarjáni Tavaszi Tárlat.

Nógrád, 1975. máj. 3.

Kalló László

Résztvesz a kiállításon
A katalógusban ld. Borczi
Pálnál

Felszabadulási kiállítás
Eger 1975.

Kallós László

Asszonyok, olaj, 80×110 cm

Miskolci Téli Tárlat, 1974.

Kallós László

Építők, olaj, 120×100 cm

Miskolci Téli Tárlat, 1974.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1975 JUL

Napjaink

Kallós László
1021

KALLÓ LÁSZLÓ TUSRAJZA

FIGURÁK

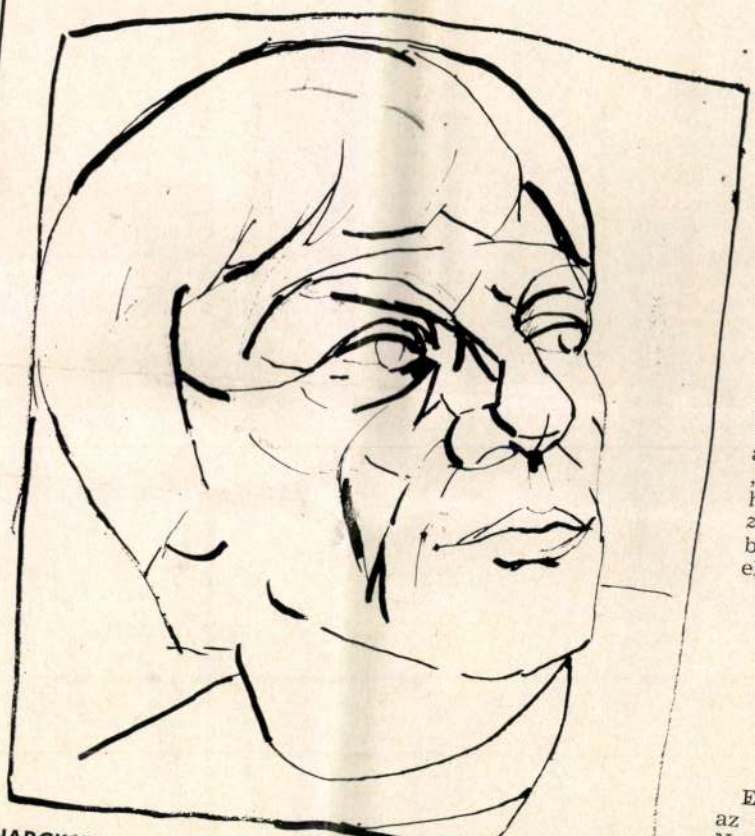

ÖNARCKÉP

NAGY LÁSZLÓ TUSRAJZA

NAGY

Ötven év nagy idő, ha
hírét vette, hogy ünn
vezi, azt mondta: „ne
és szerénység nélkül közölte
nyira jellemző szűkszavúság
a véleményalkotás gondolat
eredményt közli. Mivelhogy
mond, s mert utálja a híg,
beszédet, s a „csalárd" szert
a jubileumok rutinos fenn
„. . .hölgyek, urak és tahók.
hoz, . . . nem vagyok hímbal
*zsoltár*ban. Egyik legzordabb
ben felrémlő apokalipszis ok
első helyen:

Mert a rikító p
patinás kupolák
kan-kofa támadt
hogy röhög a fö
s mert a kofákra
eljön a fekete ka

Egyszer kikelt az *amely* el
az ártatlan vonatkozó névma
Nyomban akadt, aki kioktas
felismernünk, hogy egy kivé
maga törvényeit: mondatok
ragasztani, ha a kapcsolat zál
nek levezetni, magyarázni a
az ösztön, a tudás és a gon
szeforrtan van jelen. Ezért v
vers bizonyosan. A létezésélm
„esszenciája" — mondanám,
szó is, az „esszenciális" menn
Leggyakrabban a szikárság ik
mintha minden tömör beszé
is lenne. De ha valóban az
mondanánk, mert minden sű
hogy mit és mennyit sűrjít. V
van, s mégis, mekkorára

Ajándék

Nem igaz, hogy nem lehet bátor
édes beszédre szám, ha miattad
olyan áhítat bársonya súrol
hogy sértetten az északi csillag

Kallós László

„Gyümölcsszedés" c. linómetszete
szerepel a Miskolci Képtár gyűjteményének
vándorkiállításán

Napjaink 1971 május 8. old.

Kallós László

„Gyümölcsszedés" c. kompozíciója szerepel a miskolci Képtár kiállításán. (emlétve.)

Barlóy László: a Miskolci Képtár képzőművészeti gyűjteményének kiállításáról.

Napjaink, 1971. május. (2.)

Kalló László

Vegyikombinát p. rézk.
20x 29,5 cm

Városi gyűjtemény, kuskolci képtár, 1971.

Kalló László

1. Gyümölcsszedők o. farost. 75×100cm
2. Kőművesek —"— 80×110 cm

Városi gyűjtemény, Miskolci Képtár, 1971.

Kallós László

neve említve, képe közöl

a IX. Miskolci Országos Képzőművészeti

Kiállításon

Napjaink 1967. február 1

5. old.

Kalló László festő

Sajókazán vándorkiállitást rendeztek, Tóth Imre festő közös kiállitásán festményei szerepeltek. Aug. 20-ig tekinthetők meg a két festő művei.

Északmagyarország, 1973. aug. 8.

Kaló László

erőteljes sommázó tájaival, pseudéletével részt vett a kiállításon.

Seres János: x. Miskolci országos képzőművészeti kiállítás

Népművelés 1969/2 28 old

Kallé László

képei szerepelnek a X.Miskolci
Országos Képzőművészeti Kiállitáson

Napjaink 1968 december
4.old.

Kalló László festő

a Sárospataki Galéria új szerzemény-anyagából rendezett kiállításon szerepel festménye.

Északmagyarország, 1974. jún. 26.

MTI SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Kalló László

EGÉSZSÉGÜGYI DOLGOZÓ

1974 OKT 71

1021. Kalló László: Táj

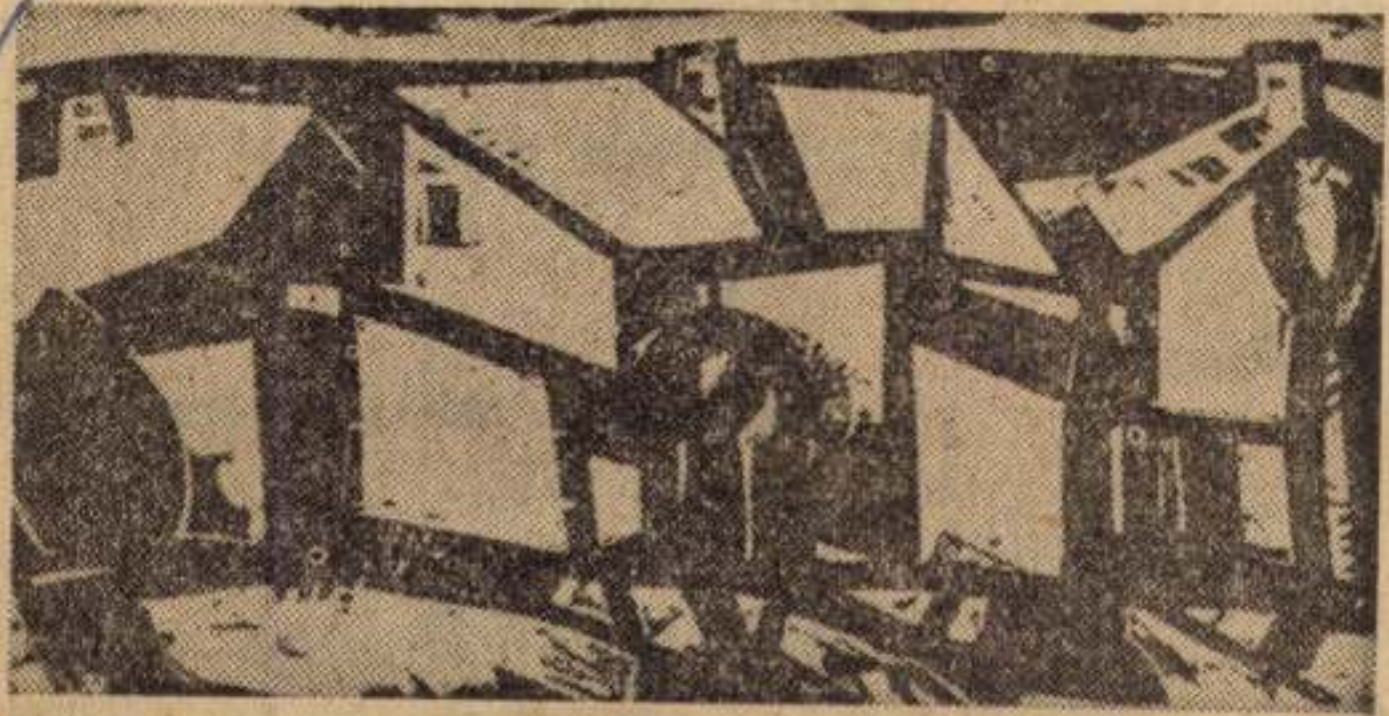

Csomagolás:

1 tubus 20 g 16,70 Ft.

Kalló László festő

A X. miskolci országos tárlaton szerepelnek művei, kubisztikus kemény szín- és formaellentétekre épített képei.

Kovács A. Béla: Képzőművészetünk X. miskolci országos tárlata.

Napjaink, 1968. dec.

KALLÓ András asztalos

VÁRADY József: Tiszántúl református templomai. I-II.köt. Debrecen [Sajószentpéter] : Borsodi Református Egyházmegye, 1991

19.p.

1822-ben készitette a nagyváradi mester a szószéket és Mózes-széket

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307
Kalló László
ÉSZAK-MAGYARORSZÁG

1965 APR 25
1021

TISZASZEDERKÉNY

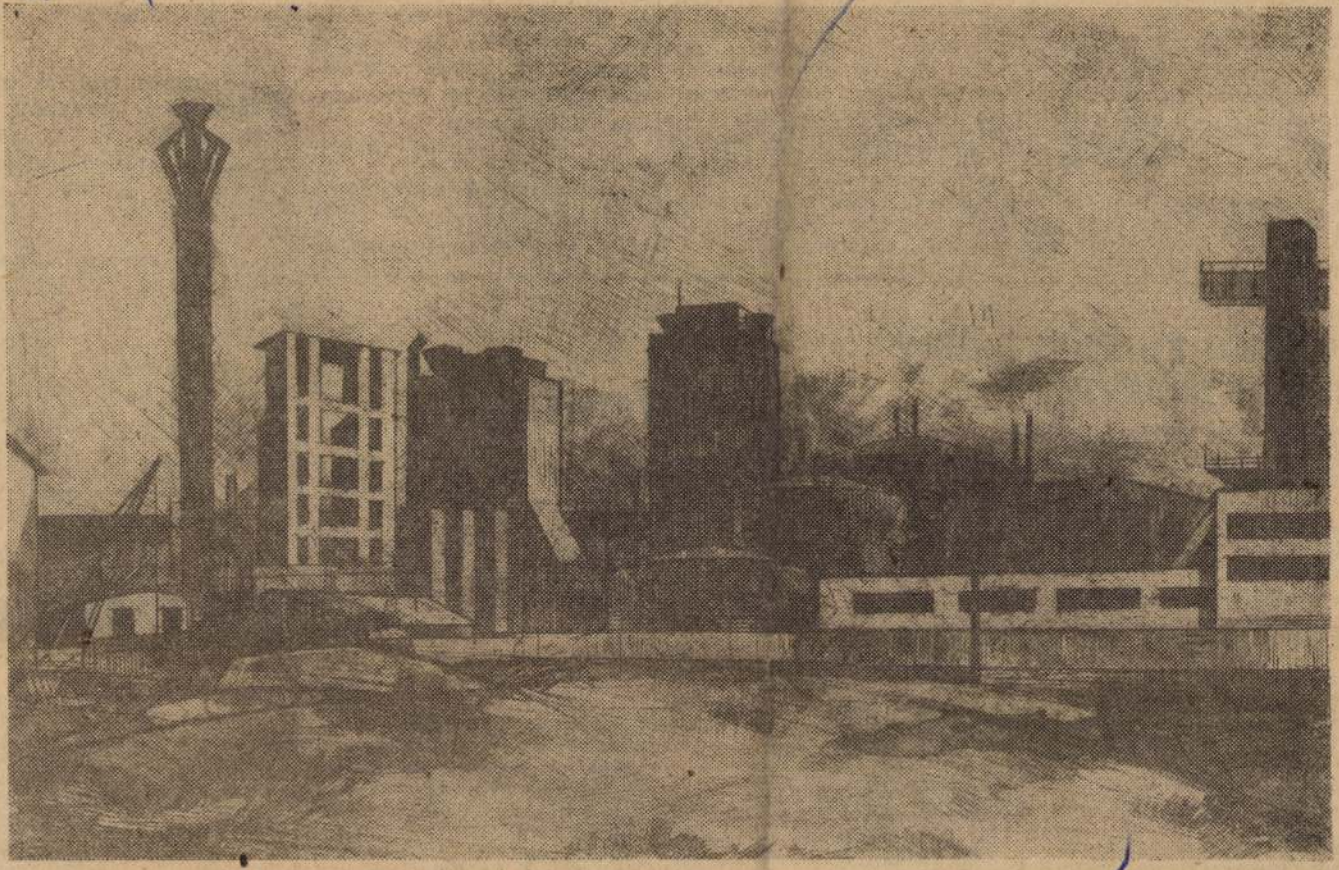

Kalló László rajza

sor föle ér a magasba [illegible], hatalmas gépmarok, már nyílik is és megtelik a csille. Ez a markológép, vagy exkavátor. Régen fárasztó ásásra, derékfájdító lapátolásra volt szükség, amíg megtelt egy csille. Ma egyetlen kis mozdulat, egy gombnyomás a kezelőfülkében, és az exkavátor néhány perc alatt elvégzi sok-sok ember munkáját.

Azelőtt a súlyos agyaggal teli talicskákat hosszú sorban, görnyedve tolták fel a magasba. Ma felbúg a motor, és nem is egy, hanem sok száz

rád?

A puszta levegőn való szárítás bizony még nem elég; a tégla így még nem lesz jó építőanyag. A nyers tégla ugyanis száradás közben a hozzá kevert víznek csak egy részét veszi el. Az agyagszemcsék által megkötött nedvességét csak égetéssel lehet eltávolítani. Égetés közben a tégla anyaga megváltozik. A puha, nyers agyag az égetés alatt megkeményedik, a parányi szemcsék összetapadnak, s a tégla szilárddá válik.

::: hogy
emlék, amel
i. e. 5000-b
az emléket,
ban hordo
üvegamulett
ban készíte
ban találtá

*

... Joseph Jacquard 1799-ben készítette el az első olyan mechanikus szövőgépet,

tott nyersanyagból készítették a papírt.

*

... hogy a borz hasznos is meg kártevő is. Sok mezei pockot elpusztít — ezzel hasznot hajt. A kertekben, gyümölcsösökben azonban nagy pusztítást visz végbe, megdézsmálja a szőlőt, a kukoricát is.

Honnan erednek a húsvéti népszokások?

A ma is élő húsvéti népszokások a bő termést kérő áldozatok emlékét őrzik. A húsvéti locsolással a csendes, termékenyítő tavaszi esőt akarták hajdan jelképezni, megidézni. Van olyan feltevés is, hogy a lányok megöntözése is áldozatbemutatás emlékét őrzi: a vízbedobás megszelídült formája.

Akár így van, akár úgy, ma már inkább kölnit használnak, s hazánkban már csak néhány faluban divat húsvéthétfőn vödörrel locsolni a lányokat.

A piros- és hímestojások ajándékozásának szokása ugyancsak a tavasszal, a termékenységgel függ össze.

Mezők vámszedője:

A hörcsög

Színe, mint a földé; szürkés bundáját nem könnyű észrevenni. Arról híres, hogy szeret gyűjteni, félrerakni, halmozni. Alighogy megjön a tavasz, már a téli ínséges napokra gondol. Vackát, egy kis üreget, a föld felszínétől legalább két méter mélyre építi. Lakásához két bejárat is vezet. Összeférhetetlenségük miatt a hím és a nőstény hörcsög külön üregben laknak. Ezeket kis folyosók kötik össze a gömbölyű kamrákkal.

Mikor a gabona megérik, a hörcsög kétoldali pofazacskóját úgy teletömi kalásszal, hogy tizenöt fordulóra egy kilót is összeharácsol. A különböző szemestermést külön kamrákban helyezi el. Nem egyszer egy zsákra való gabonát ástak már ki hörcsöglyukakból. A vészkijárat egy ferde folyosón van, ezen menekül ki a szabadba, ha ember, vagy állat lepi meg.

A hörcsög azért is veszélyes, mert rendkívül szapora. Egy nyáron kétszer is születnek kicsinyei, mégpedig szép számmal. Szerencse, hogy rengeteg ellensége gátolja mértéktelen elszaporodását. Még így is igen nagy károkat okoz a mezőgazdaságban. A gazdák írtják is. Aratás és betakarítás után láthatók lesznek a hörcsöglyukak, ide leásnak és a menekülő állatot hurokkal vagy csapdával elfogják. A sok kárból, amit okozott, legalább bundájával megtérít valamit. Télikabátok bélésének használják fel.

CSOÓRI SÁNDOR.

ESTI PÁRBESZÉD

Jóestét, hársja.
Hová készülsz?
— Bálba!
Hová, milyen bálba?
— Hold udvarába,
sárgarigó-bálba.
Mit csinálsz te ott?
— Gyere velem,
majd meglátod,
ághegedűn mizsikálok
rigóknak dalolok.

Kalló

festő

Diósgyőri vasgyár

Szabad Művészet

1952. 1. 12. 29. 1.

ágos Bizottsága.

Budapest

vi junius hó 15-én 176/1929.szám
ánai vár rongálása ügyében az ot-
másolatban megküldöm.
lius hó 18-án.

Az alispán helyett:

vm.tb.főjegyző
vm.II.főjegyző

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Bp. V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
Kalló László
1967 JAN 17

ÚJ SZÓ

1021

A kölcsönös megismerés útján

A csehszlovák—magyar kulturális egyezmény jegyében rendezték meg az első tárlatot a Kelet-szlovákiai Képtárban: a miskolci művésztelep élenjáró tagjai mutatkoztak be ezúttal első ízben a košicei közönségnek. Mintegy 130 festmény, grafika, szobor, plasztika és gobelin képezi a tartalmilag és eszmeileg jól összehangolt kiállítási anyagot. Kalló László, Korkos Jenő, Csabai Kálmán, Döbröczöni Kálmán, Ficzere László, Imreh Zsigmond, Mazsaroff Miklós, Nagy Gy. Margit, Papp László, Seres János, Tóth Imre, Vati József, Kunt Ernő Munkácsi-díjas művész, Bárczy Pál, Keller Lívia, Lukovszky László, Zsignár István és a háromszoros Munkácsi-díjas Feledy Gyula — aki komoly sikerrel képviselte tavaly a velencei Biennálén a modern magyar piktúrát — képezik a festők csoportját, rajtuk kívül Varga Miklós és id. Szabó István szobrászok képviseltetik magukat a tárlaton, különös, merész ívelésű plasztikáikkal és néhány figyelemreméltó faszoborral.

A miskolci művésztelep (Magyarországon — Budapest mellett a legjelentősebb) tagjai az elmúlt évtized folyamán alkotott jellegzetes műveiket állították ki: javarészt a miskolci és tokaji táj szépségét érzékeltetik, az észak-magyarországi élet rohamos átalakulásából merítik tárgykörüket.

A kiállítás remélhetőleg az első konkrét lépés a két szomszédos határmenti kerület művésznemzedékének — az eddiginél sokrétűbb és alaposabb — kölcsönös megismeréséhez. Rövidesen a kelet-szlovákiai művészcsoport tagjai tervezik Miskolcon és Észak-Magyarország többi városában bemutatni legújabb műveiket.

Tanulságos és érdekes kiállítást létesítettek Prešovon a Városi Galériában is, ahol Nemčíkné-Spanner Edit életművének egy része került a nyilvánosság elé. Szülővárosa fokozott érdeklődéssel fogadta a jelenleg Bratislavában élő és alkotó festőművésznőt, akinek kis méretű festményei túlnyomórészt a gótikus és reneszánsz korabeli mesterek kompozícióit idézik — modern felfogásban, leegyszerűsített, sajátos vonalakban, kifinomult színérzékkel.

Spanner Edit gyűjteményes kiállítását a közeljövőben a Kelet-szlovákiai Képtárba viszik át.

TÄNZER IVÁN

ságából, verejtékéből éltek. Harmincnyolcban a párt katonáinak soraiba lépett...

Sorsa a magyar megszállás ideje alatt sem fordult jobbra. A második világháború éveiben többször behívták katonának, de mindig sikerült hazajutnia. Amikor a közelben dörögtek az ágyúk, ismét „SAS"-os behívót kapott, de egységétől megszökött és két hónapon keresztül bújkált.

— Alig vonult tovább a front — idézi fel a múlt emlékeit — hozzákezdtünk az uradalmi földek felosztásához. Az egykori cselédek, idénymunkások és részesaratók a maguk földjén dolgozhattak. De ez sem tartott sokáig...

Aztán újból az erdőre járt fát vágni, míg az ötvenes évek elején a HNB titkárává meg nem választották. Évekig töltötte be ezt a posztot. Volt a

---

A titkár szerint a közvilágítás fejlesztése, korszerűsítése, utak javítása, járdák építése, a fásítás, parkosítás továbbra is az elsőrendű feladatok közé tartozik. A lakosság hozzájárulásával fokozzák a szövetkezeti és a családi házak építését. Még az idén felépül a köztisztasági fürdő, fedett uszodával. Óvódát, bölcsődét kap a város, klubot a fiatalság. A megfelelő

reggel és est
hogy ügyes-b
intézzék. Soh
talos órát, a
intézés nem
— Nyugdíj
jegyzem meg
— Erőm, e
szolgál — mondja. — Ezt a választási időszakot talán még sikerül kihúznom. Aztán jöhet a pihenés. A közös, a társadalmi munka elől azonban ezután sem zárkózom el.

Pista bácsi öreg napjaira elismerést és megbecsülést érdemel ki. Még azoknál is, akikkel szemben a társadalmi érdeknek, a törvénynek szerzett hitelt.

N. J.

Jár-e az 5 százalék?

Szekeres Sándor felbári lakós megírta szerkesztőségünknek, hogy a munkából hazatérve bement a füsi kocsmába, ahol két féldecit kért. A pulttól az italt ő maga vitte az asztalhoz. Fogyasztás után fizetett és nagyon meglepődött, amikor az árhoz hozzászámítottak 5 százalékot. Azzal a kérdéssel fordult hozzánk, jogosan kérték-e tőle a fel-

MDK.

Kalló László

Kiállitási kritika

Művészet 1967 jan.p.48.

MDK.

Kalló László

Kiállitási hir

Északmagyarország 1966 dec.17.

MDK.

Kalló László

Kiállitási kritika

Napjaink 1967 febr.1.

Kalló László

Szerepelt a III. miskolci grafikai biennalén.

(Kútnál c. rajzáról repr.)

Északmagyarország 1965. okt. 31.

Kalló László M.D.K.

Művei a kiállításon

A művészet és a munka

Művészettörténész az északmagyarországi k pzőművészek felszabadulási kiállításáról

Nógrád 1965. febr. 9.

M.D.K.

Kallós László
festő

„Beszélgetők" c. művését mutatta be a tárlaton.

Aradi Nóra: A szalgólayain kiállítás.
Művészet, 1965. október - 40 lap

Halló Károly
festő

M.D.K.

Részt vesz a kiállításon.

Magyar Nemzet, 1959. nov. 3. 4l
Hajdu Béla: Moraikkép az V. miskolci országos...

Kalló László, festő

MDK

Önállósuló szemlélet és kifejezés felé fejlődik.

Péter Imre: A fiatal képzőművészek Stúdiójának kiállítása az Ernst Múzeumban

Népszabadság Bp. 1960. febr. 5.

8.1

Halis László
festő

M.D.K.

Részt vett a kiállításon.

D. Fehér Zsuzsa: A Miskolci VII. Országos Kiállítás
Művészet, 1963. március – 34 kép

Kallós László

A Szőnyi István-teremben a borsodi művészek sokoldalú grafikai munkái kiállításán művei.

emlitve.

Napjaink, 1962. 6. szám, 6. lap.

Kallo László
~~és~~ Seres jÁnos

1963 évi kiállítása

a Szőnyi teremben lesz

-r -6: Ez évi képzőművészeti kiállításaink.
NAPJAINK 1963. szept. 1.

M.DK

Kalló László
festő

Tájképeit mutatta be a tárla-
ton.

Baranyi Judit: A IX. Miskolci Országos...
Művészet, 1967. április - 38 kap.

MDK

Kalló László
festm.:
Betonkeverők olaj 110x135

Hetedik Miskolci Országos Képzőművészeti
Kiáll.Herman Ottó Múzeum.1962.Nov.Kat.

Kallós László
festő

M.D.K.

A miskolci Szőnyi István
feremben tartott tartott

– : Hirsch
Műveszet, 1964 - junius – 47 lap

M.D.K.

Kalle Elsaß
Jesus

A mindesti szörnyi [illegible]
[illegible]

– : Rinek
Nürnberg, 1864 [illegible] – 4 Flop

Kalló Lajos

Kiamitása lesz a szőnyi
tekem ben

Nagyjaink, 1963, 9 n. 10 old.

MDK.

Kalló László

Kiállitási hiradás

Nógrád 1966 aug.2.

MDK.

Kalló Kiszló
festő

M.D.Y.

Kompozicíojával vett részt
a tarlaton.

Tasnádi Attila: Az erzák - Magyarországi képzőművészek...
Művészet, 1967. január - 48 lap

MDK

Kalló László

Betonkeverők, of.

7. miskolci o. képzőm. kiáll. 1962.nov.
Herman O. Muz.

MDK.

Kalló László

Beszélgetők c. temperájáról

Északmagyarország 1966 jan.18.

MDK.

Kalló László

Kiállitási kritika

Hevesmegyei Népujság 1965 juni.2o.

MDK

Kalló László

Hevesmegyei Népujság 1965 juni.2o.

Kalló László

az V. miskolci országos kiállításon
Bányászokat ábr. egyik képével sze-
repelt.

Hajdu Béla: Az V. Miskolci Országos Képzőművészeti Kiállitás
Északmagyarország 1959. okt. 30. 4.l

Kalló László

Felén ő a festőművén kör vezetője a miskolci vasutasoknál.

Hajdu Béla: Vasutas képzőművészeti kiállitás Miskolcon

Északmagyarország 1959. aug. 13. 2.l.

Kalló László

Útépítők; Kutnál c. művei a VI. miskolci országos kiállításon.

Hajdu Béla: A VI. Miskolci Országos Képzőművészeti Kiállitás

Északmagyarország 1960. dec. 22. 4.1.

MDK

Kalló László

repr.:

Táj I.

9. miskolci o. képzőm. kiáll. 1966.

MDK

Kalló László

Táj I., o.temp.

" II., " "

Család, temp.

9. miskolci o. képzőm. kiáll. 1966.

Kallós László

„Kútnál"

/ tepr. /

a III. Országos Grafikai Biennálé anyagából.

Északmagyarország 1965. okt. 31. 6. l.

Kalló László

18. Gendélet, olajlemp., 70×90
19. Gyümölcsszedő, " , " "
Repr.: Gendélet –

Ennak Mo-i képz. mův. kiáll.: 1966.
kat. lev. Hrudi Nóra Bp. 1966.

MDK

Kalló László

fam.:

Béke

Táj I.

Táj III.

4. miskolci o. graf. biennale 1967.

miskolci Gal.

MDK

Kalló László

repr.:

Táj III.

4. miskolci o. graf. biennale 1967.

Miskolci Gal.

Kalló László

Díjat kapott
a X. Miskolci Országos
Képzőművészeti Kiállításon

H. R.: Kiállítás Miskolcon

Délmagyarország 1968 XII. 4

MDK

Kalló László

Csendélet, o.

Táj, o.

4.Észak-magyarországimterületi képzőm.kiáll.
Salgótarján 1968.

MDK

Kalló László

Táj I., linó

Béke, "

4. Észak-magyarországi területi képzőm. kiáll.

Salgótarján 1968.

Kahó László festő

Az Ördi Kolászati tizemet díját kapta a X. miskolci országos kiállításon

Tury Ibolya: Kapunyitás a Galériában

Diósgyőri hurkás 1968 XII. 3.

Kanó László festő

Díjat kapott a X. miskolci orsz.
kép. mův. kiállításon

Szocialista művészetért 1969 I.

Kalló László

Táj II. c. képe (eml.)
szerepel az alábbi Tárlatban

Somos Miklós: A X. miskolci országos
Képzőművészeti kiállításról

Észak-Magyarország 1968 XII. 15

MDK

Kalló László

repr.:

Csendélet

4. Észak-magyarországi területi képzőm.kiáll.
Salgótarján 1968.

MDK

Kalló László

Alkony, repr.

3. Észak-magyarországi területi képzőm. kiáll.
1967. Salgótarján, Eger, Miskolc, Sátroaljaujhely

MDK

Kalló László

Kiállitási hir

Nógrád 1968 ápr.6.

MDK

Kalló László

Kiállitási hir

Nógrád 1968 ápr.6.

Kalló László

Bedighvölgyi táj (repr.)

A borsodi képzőművészek kiállításának anyagából.

Északmagyarország 1962. jul. 31. 3. l.

MDK

Kalló László

Alkony, o.temp.
Táj, " "

3. Észak-magyarországi területi képzőm.kiáll.
1967. Salgótarján, Eger, Miskolc, Sátoraljaujhely

MDK

Kalló László

Falu, fam.

Gyümölcsszedők, fam.

Kutnál, fam.

3. Miskolci O.Grafikai Biennale, Nemz. Színház 1965.

Kalló László

Szerepel a sajószentpéteki
művelődési központ kiállításán

(bm): 11 borsodi művész
31 munkája a Sajószentpéteken

Északmagyarország 1969 VIII. 2

Kalló Lánló

Munkája Repr.

Énakmagyarország 1967 Okt. 1. 7. oldal.

Tóth Imre

„Házak" Rézkarc Repr.

Énekmagyarország 1967.

Kalló László

Munkája kapr.

Munkája -"-

-"- -"-

Énakmagyarország 1967 jál. 23. 6. oldal.
1967 jál. 30. 7. oldal; = ay 6. 7.

Kalló László

Munkája kapv

Énokmegyszámy 1967. júl. 16. 7. 61.

Kalló Lánló

testő

A $\bar{X}$ miskolci országos képzőmű vénetti kiállításon az Ózdi kohászati üzemek díját kapta

benedek: Vasárnap délben megnyílt...
Északmagyarország 1968 dec. 3. 1.

Kalló László

Munkája Repr.

Énekmagyarország 1965 máj 12. 7.

Kalló László

1. Csendélet	tempera	60×100
2 Család	— " —	60×80

V. Észak-Magyarországi Területi képzőművészeti Kiállítás Salgótarján 1969

Kalló Károly

A diósgyőri képzőművészeti körben kezdte tanulmányait

Gyarmati Béla: A szalontól napjainkig

Déli Hírlap 1970. I. 17

Kallós László

Gondolat olaj 40×60 cm (repr.)
Táj " 40×70 "

VI. Észak-magyarországi Területi Képzőművészeti Kiállítás, Salgótarján 1970. Kiáll. Zat. Bev.: Kovács Gyula.

Kalló László

szerepel az alábbi kiállítás anyagában

VI. Szabadalmaztatási Területi Képzőművészeti Kiállítás Salgótarján 1970. Kiáll. lat. Bev.: Kovács Gyula

Kalló László

festő

Réntvett a $\bar{X}$ miskolci országos képzőműv. kiállításon.

Somos Miklós: A $\bar{X}$. miskolci ...

Északmagyarország 1968 dec. 15-4.

Kalló László
festő

Részt vett a tárlaton

Kovács Béla: A VI.Északmagyarországi Területi ....
MŰVÉSZET, 1970.augusztus - 45.lap

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

ÉSZAK-MAGYAR-
ORSZÁG

1967 JUL 16.

Kalló László

1021

ÉSZAKMAGYARORSZÁG

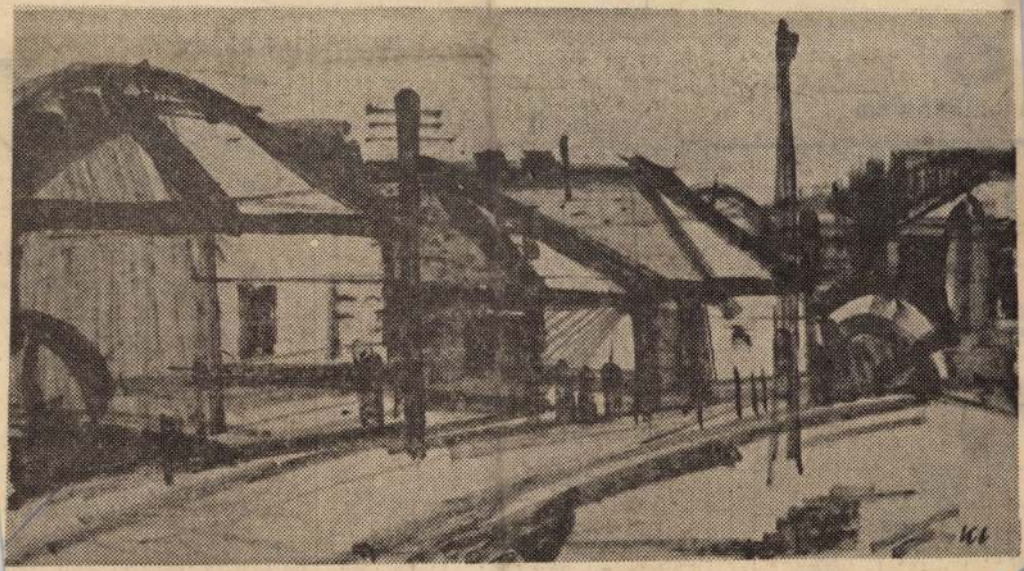

Kalló László munkája

Ő

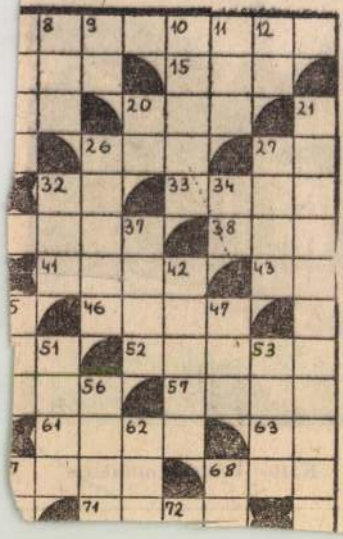

ja. 31. Fohász. 32. A munka és az energia egysége. 34. Római kettő. 36. Komikus színész volt (+'). 37. Idegen vezetéknév. 40. Üdülők és a turisták egyaránt kedvelik ezt a helységet. 42. Az erdőt szerető üdülők, kirándulók kedvelt hegye. 44. Hangnélküli szín. 45. Becézett női név. 47. Tolna megyei község. 49. Hegység a Szovjetunióban. 50. „A" fotó. 51. ... Vands, fok Dánia Északi-tengeri partjainál. 53. Település Luzern közelében. 55. Névelős néptörzs (—'). 56. Jegyezne. 60. Fejfedő (névelővel). 62. Állatka része (!). 65. Betűhibás diák (!). 67. Egészen apróra tör. 69. Állati fejdísz. 70. A nap „kezdő lépése". 72. Bogas ikerszava. 74. Német — egy. 75. Mindent elvisel. 76. Latin — hanem. 78. L. I. Á. 80. Növény. 81. D. S.

Beküldendő a vízszintes 1, 36, 55, 79 és 84, valamint a függőleges 16, 21, 40 és 42.

Hí

1967. júliu

A nap kelte 4.02
A hold kelte 14.3
Névnap: Valter.

1967. júli

A nap kelte 4.0
A hold kelte 16.
Névnap: Elek.

110 éve, 1857. július 16 halt meg Pierre-Jean Bér ger, a francia irodalom rok szenves költőalakja, „a kö nyű műfaj klasszikusa". M nyomdászinas kezdett el

Kalló Vaszlá

Kalló László festőművész kiállítása. Miskolci Galéria, 1985. okt. 18. - nov. 17. Bev. Végvári Lajos. Bevd. Jurenská László. Miskolc: Miskolci Galéria, 1985 [20] p. ill

Kalló László festőművész

△ Kalló László festőművész kiállítását ma délután nyitja meg Végvári Lajos művészettörténész a Miskolci Galériában.

Népszabadság, 1985. X. 18.

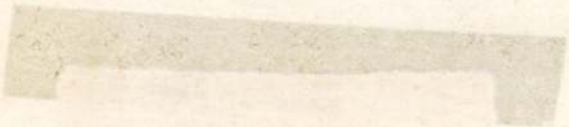

Kalló László festő

Kalló László 60 évvel ezelőtt született Miskolcon és néhány évi megszakítással mindvégig ebben a városban élt és alkotott. Kevesen ismerik; csendes, szerény egyénisége arra készteti, hogy szüntelenül a háttérben maradjon, csak festményeiben vall magáról.

A polgári iskola befejezése után a vasesztergályos szakmát tanulta ki, de emellett szívesen foglalkozott rajzolással. Már a Vasgyárban dolgozott, amikor beiratkozott a Klaudinyi László vezette képzőművészeti szakkörbe. A Képzőművészeti Főiskola egyik tehetségkutatással megbízott tanára fedezte fel spontánul kibontakozó rajzkészségét. Így került Kalló László a Képzőművészeti Főiskolára, ahol 1957-ben fejezte be tanulmányait. A Fónyi Géza által irányított műteremben dolgozott 5 éven át, de a finom formaérzékű és választékos festőiségre törekvő tanárának útmutatásai leperegtek róla. Kalló tökéletes ellentéte mesterének, robbanékony, dinamikus tehetség, aki nem a világ rejtett szépségei iránt érdeklődik, hanem az emberi lélekben lezajló drámák, lázadó indulatok, szorongató víziók kifejezésére törekedett.

A Miskolcra való visszatérés után a teljes magány évei következtek. Kalló lázasan kereste a művészettörténetben azokat a művészeket, akiknek tanulmányozásával előbbre tud lépni a pályán, meg tudja találni önmagát. Két ilyen művész kötötte le ebben az időben az érdeklődését, Derkovits Gyula és Mednyánszky László. Derkovits dekoratív expresszív kompozíciói, lírai színei után Mednyánszky László egymásnak feszülő színeivel, képfelületeinek mozgalmassága hatott rá. Ez az örökség még ma is kimutatható festészetében, elsősorban a gazdag felülethatással alakított konkrét részletek, és a vízióvá ködösödő motívumok egy képen belüli alkalmazásával.

Korai, színességre törekvő képei után meglepő fordulat következett be festészetében. Alkotásaiban fontos szerephez jutott a rajz, és a jobbára egy tónusú színek a formai kiegészítés és értelmezés eszközeivé redukálódtak. Az ilyen felfogásban készült képei a mitológiai látomások élményét nyújtják a nézőknek.

Mint annyi más elődjét, őt is erősen foglalkoztatták a festészet mesterségbeli kérdései. Hosszú hónapokon át kísérletezett az ún. alapozó anyagokkal és az újfajta festékekkel. Kísérletei azt eredményezték, hogy olyan jellegzetes színösszetételeket és változatos festékfelületeket tudott kialakítani, amelyek révén minden kortársától könnyűszerrel megkülönböztethető. Különösen változatos megjelenésűek tájképei, amelyben egy-egy hűen leképzett motívumból kiindulva a látomások, a szorongás vagy a nosztalgia világába tudja varázsolni nézőit.

Egészen más a jellegük nagy formátumú kompozícióinak. A nagy méret szárnyakat ad fantáziájának, egymással ütköző, egymással ölelkező formái a létérzés monumentalitását, az eszmék és az erők küzdelmét érzékeltetik. Ezek a kevés eszközzel létrehozott festményei visszavezetnek pályakezdetének világához, problematikájához. Kifejezik alkotójuk tenni vágyását, világképét. A nagy kompozíciók azt bizonyítják, hogy Kalló László pályája egyre magasabbra ível és még beláthatatlan lehetőségek, új értékek megvalósítására képes.

Végvári Lajos

KALLÓ LÁSZLÓ festőművész kiállítása
MISKOLCI GALÉRIA · 1985. október 18.–november 17.

KALLÓ LÁSZLÓ 1957-ben kapott diplomát a Képzőművészeti Főiskolán, festő szakon. Mestere Fónyi Géza volt.
1957-től megszakítás nélkül Miskolcon él.
Díjai:
Fiatal Művészek Stúdiójának pályázata
Ózdi Kohászati Művek díja
Salgótarjáni Tavaszi Tárlaton a „Munka és Művészet" díja
Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Tanácsának díja az 1984. Téli Tárlaton
Önálló kiállításai:
1964 Miskolc, Szőnyi terem
1975 Pécs, Művelődési Ház
1979 Nyíregyháza, Benczúr terem
1982 Miskolc, Szőnyi terem
1984 Eger, Rudnay terem
Külföldi kiállításai:
Freiberg, Kassa, Katowice, Tokió
Tanulmányútjai:
Kanada, Egyesült Államok, Franciaország, Olaszország

Művek jegyzéke:

Tanulmányok I–XVI., 1952–1956
Vázlatok, kompozíciós tervek XVII–LVIII., 1965–1985

Csendélet I., 1960	olajtempera	40×60 cm
Csendélet II., 1972	olaj	35×60 cm
Csendélet III., 1968	olajtempera	35×60 cm
Táj figurákkal I., 1965	olajtempera	45×70 cm
Táj figurákkal II., 1965	olajtempera	40×70 cm
Esti hangulat, 1962	olaj	35×60 cm
Domboldal, 1974	olaj	40×70 cm
Tanya I., 1974	olajtempera	40×80 cm
Tanya II., 1974	olajtempera	35×60 cm
Tanya III., 1974	olajtempera	35×60 cm
Horgász, 1965	olaj	60×80 cm
Falu, 1966	olaj	60×90 cm
Ómassa, 1975	olaj	60×90 cm
Táj figurával	olaj	60×80 cm

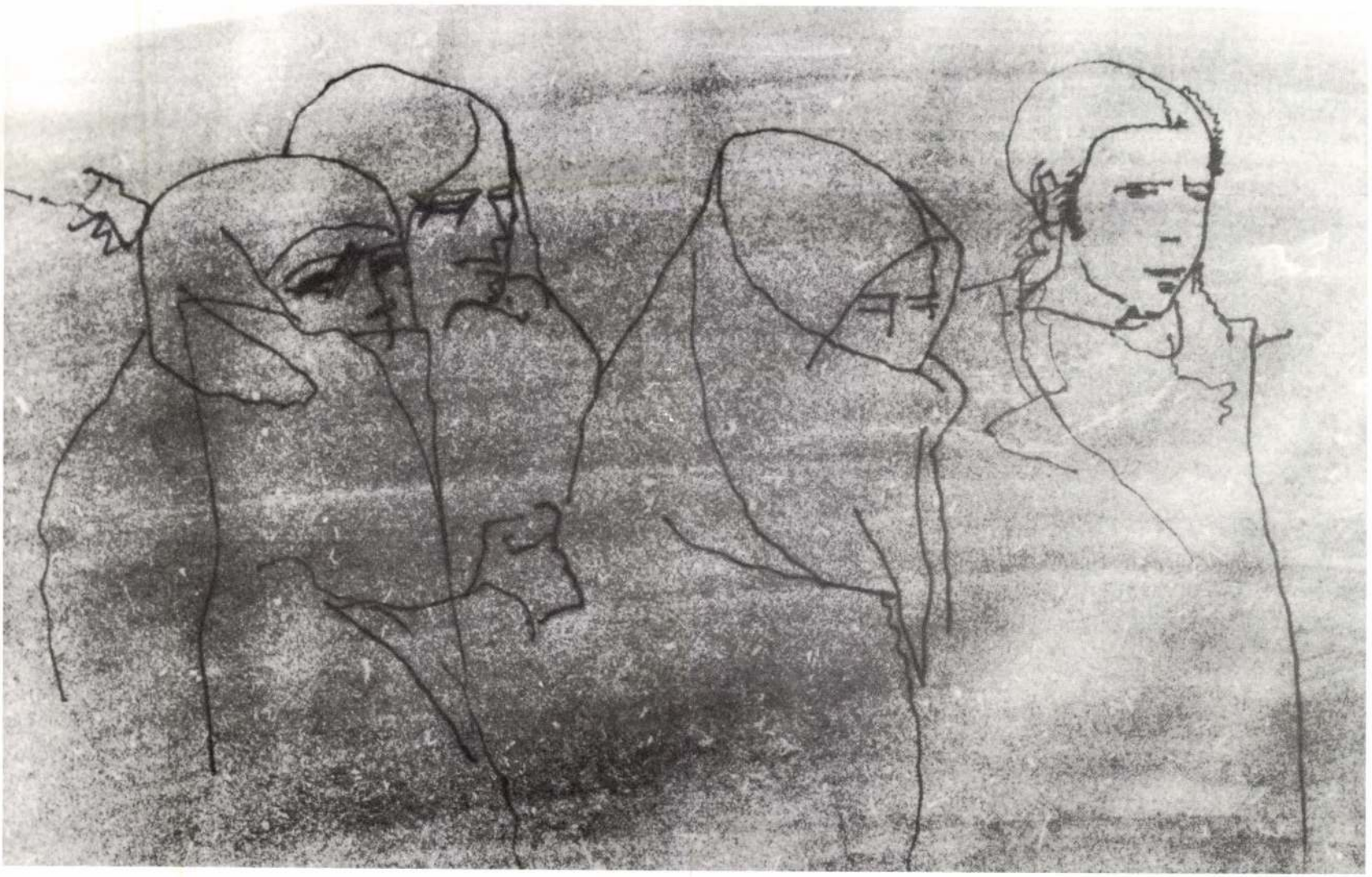

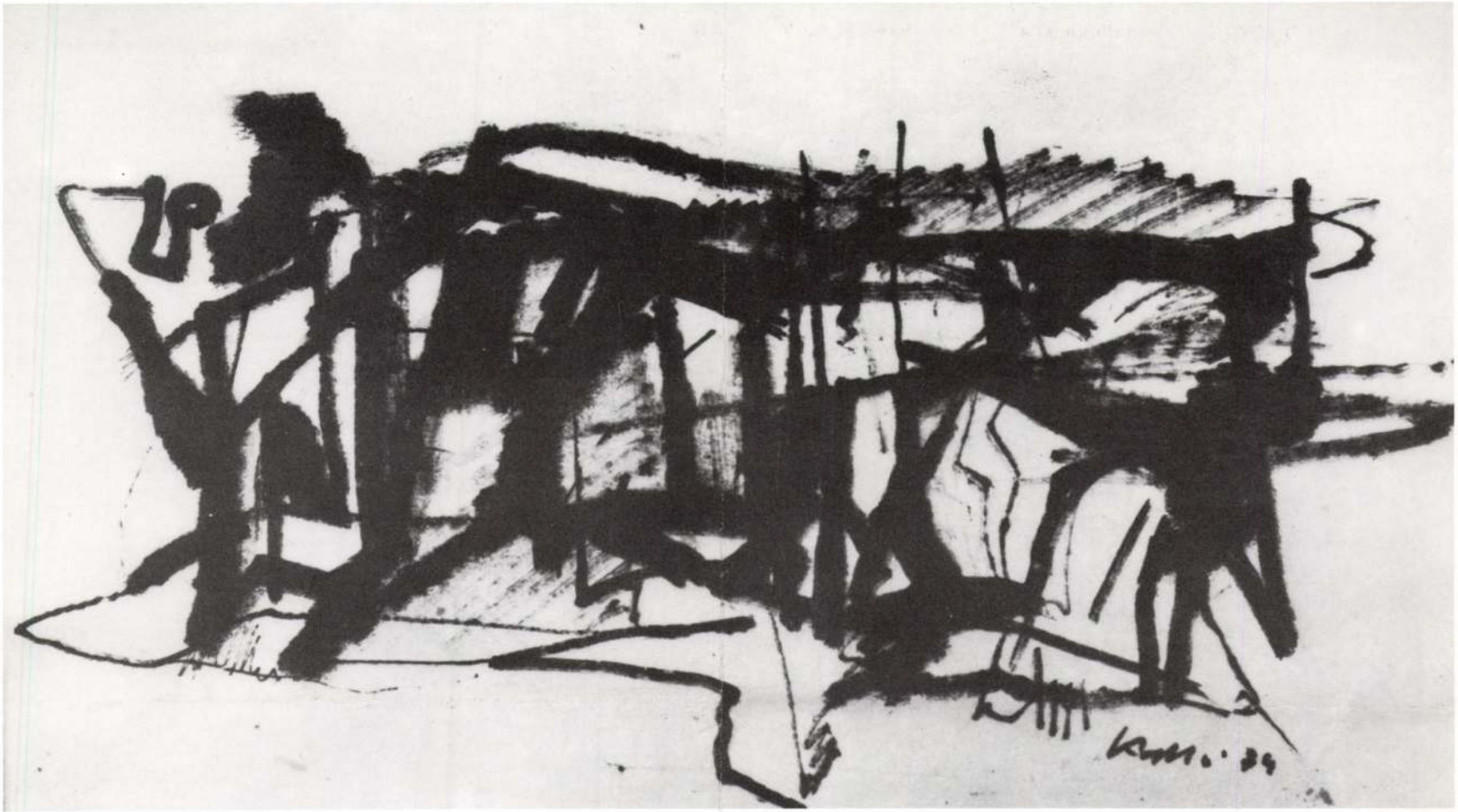

Erdőbelső, 1983	olaj	55×80 cm
Táj I., 1980	olaj	35×60 cm
Táj II., 1980	olaj	50×70 cm
Táj III., 1983	olaj	40×60 cm
Alkony, 1983	olaj	45×70 cm
Vihar után, 1983	olaj	50×75 cm
Vázlat, 1956	olaj	22×28 cm
Patakpart, 1958	olaj	20×34 cm
Ősz I., 1976	olaj	22×30 cm
Táj (vázlat)	olajtempera	24×30 cm
Május I., 1962	olaj	110×140 cm
Kőművesek, 1960	olaj	80×100 cm
Család, 1976	olaj	80×100 cm
Táj figurával II.	olaj	35×60 cm
Őszi táj, 1984	olaj	70×100 cm
Montenegrói táj	olajtempera	90×130 cm
Szénagyűjtők	olajtempera	100×120 cm
Vihar előtt, 1983	olajtempera	70×100 cm
Bükki táj, 1985	olajtempera	80×110 cm
Est, 1982	olajtempera	90×120 cm
Őszi hangulat, 1984	olajtempera	80×100 cm
Erdő szélén	olajtempera	80×100 cm
Őszi erdő, 1983	olajtempera	70×100 cm
Táj aranyesővel	olajtempera	80×100 cm
Faluvége, 1984	olajtempera	70×100 cm
Alkonyi hangulat	olajtempera	70×100 cm
Táj öreg fával	olajtempera	60×90 cm
Kalyibák	olajtempera	70×100 cm
Napnyugta	olajtempera	70×110 cm
Anya gyermekeivel, 1983	olajtempera	100×120 cm
„Ecce homo", 1985	olajtempera	80×120 cm
Szegények, 1984	olajtempera	110×130 cm
Várakozók, 1985	olajtempera	120×140 cm
Proletárcsalád	olajtempera	120×140 cm
Gond, 1984	olajtempera	110×150 cm
Hazafelé I., 1985	olajtempera	120×160 cm
Ülő nő, 1983	olajtempera	90×100 cm
Hazafelé II.	olajtempera	80×100 cm
Exodus, 1985	olajtempera	130×180 cm
Menekülők, 1985	olajtempera	150×180 cm
Úton, 1985	olajtempera	150×150 cm
Várakozók II.	olajtempera	120×170 cm
Próféta, 1985	olajtempera	120×150 cm
Táj, 1982	olaj	50×60 cm

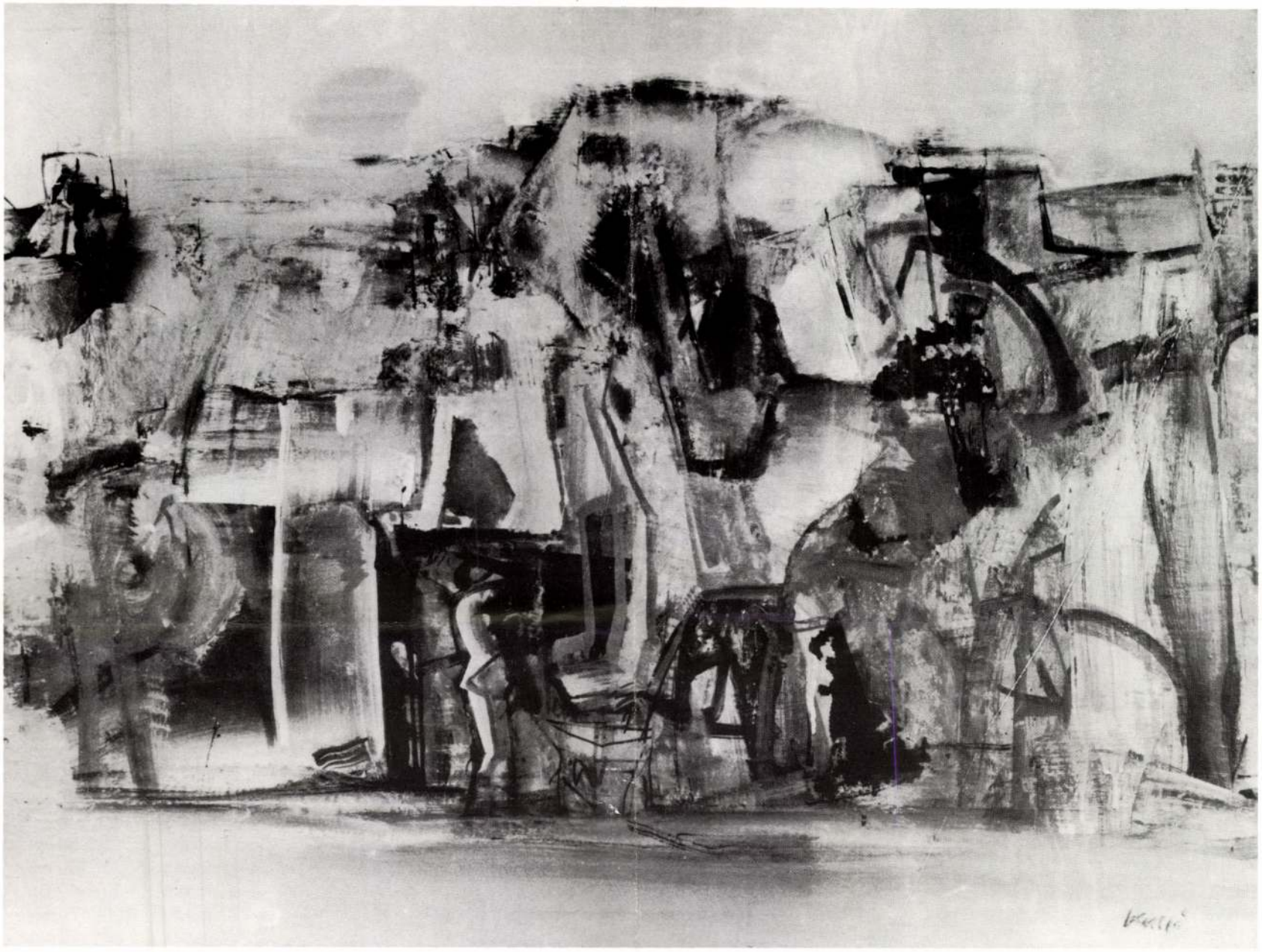

TÁJ FIGURÁVAL

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Kalló László

ÉSZAKMAGYARORSZÁG

1967 AUG 6

1021

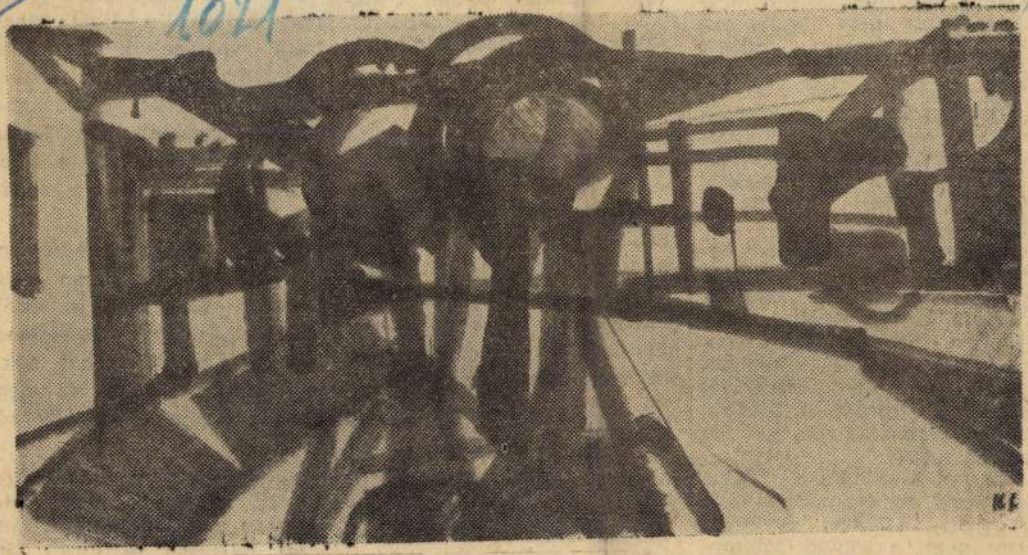

Kalló László munkája.

őket abban a minutumban.

Nevét és nemét igazán meghazudtolva, nem mackósan lépegetett, hanem szinte szöcskeként szökkentgetett. Jobb hóna alatt ott volt növényhatározója is, szintén minden eshetőségre készen, amely összesen öt festett lapból állt: valamennyit barátja, Csimpánz Cecilia festette, a magszólalásig hűen.

Az első lapon élénkpiros keretben egy méhecske erősen felnagyított arcképe látszott, szúrásra kész fullánkkal, vívóállásban, mellette egyenlőségjel és egy drótháló vívóálarc. Maci Laci mindig magával vitte ezt a drótháló álarcot, különösen, amikor mézesbödön is volt nála.

Fél napig szökdécselt hiába, de bizony egy fia málnát vagy szamócát se látott. S hogy, hogy nem, a röpülő földiek se zümmögtek körülötte egyszer sem. Már majdnem

roka.

Két nap ala
sodik bitangs
Lapzártakor a
tartanak.

Tudod-e...?

... hogy a keményebb üveg rugalmasabb, mint a lágy üveg. Ha hőmérsékletét emeljük az üvegnek, elveszti rugalmasságát. Ha alumíniumot keverünk az üvegkeverékbe, akkor nő a rugalmassága.

•

... hogy kezdetben a papírt rongyból készítették. Az új nyersanyagot, a facsiszolatot 1846-ban fedezte fel Friedrich Gottlieb Keller szászországi német takácsmester.

anélkül ne merjek a szeme elé kerülni.

No, én aztán kereshettem mert azóta bizonyosan megsütötték, tán meg is ették akik elhajtották, hazamenn meg nem mertem, hát neki vágtam az erdőnek, és men tem az orrom után nagy bú san.

Egyszercsak közrefog ké betyár, az egyik meg akar ölni, de a másik azt mondta hogy kutassák át előbb zse beimet. Át is kutatták, d mind lyukas volt, semmit s

Kalló

Grafikái kiállítva a Borsod-Miskolci Muzeumban 1950. máj. 13-án megnyílt kiállításon.

Miskolci, diósgyőri, ózdi képzőművészeti csoportok kiállitása a Borsod-Miskolci Muzeumben

Északmagyarország 1950. máj. 16.

Kalló József

MDK

Téli táj, olf. 77x99

I. Észak-Magyarsz.Ter.Képzőm.Kiáll.1965.
Salgótarján

MDK.

Kalló László

Kiállitási kritika

Müvészet 1967 okt.p.46.

Kalló László MDK

Gyülekezés felnovuláshoz /a városi tanács megbizása/, olajtemp.

VIII. Miskolci Orsz. Képzőm. Kiáll. 1964

Kalló László

MMK

Beszélgetők, repr.

I.Észak-Magyarorsz.Tor.Képsőn.Kiáll. 1965
Salgótarján stb.

Kalló László MDK

Béke, olf. 70x90

Pecázó, olf. 60x50

Bestélgetők, olf. 50x60

I. Észak-Magyarorsz.Ter.Képzőm.Kiáll. 1965.
Salgótarján

Kalló László
festő

M.D.K

Részt vett a tárlaton.

Skorács Gyula: Észak-magyarországi képző művészet
művészet, 1967. október - 46 lap.

MDK

Kalló László, Miskolc

Kutnál, of.

Kutépitők, o.temp.

6. Miskolci orsz. képzőm. kiáll. Herman O.Muz.
1960.

Kalló Lázló

Kialitása nyílt miskolcon a hónyi tekemben. A képzőművészeti főiskolán tanult. Kialitásai ezenelkedve pl: Ön; Táj akarny felhővel

Kalló Lázló kialitása.

Nagy Jarek. 1964, 5 n. 2 o:

M.DV.

Halló László
festő

„Gyülekezés felvonuláshoz" c.
„képével szerepel a tárlaton.

Lovász Sándor: A VIII. miskolci országos kiállítás
Művészet, 1965. március – 40 kep

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Kallò László

ÉSZAK-MAGYARORSZÁG

1965 MÁJ 1

1021

Kalló László rajza

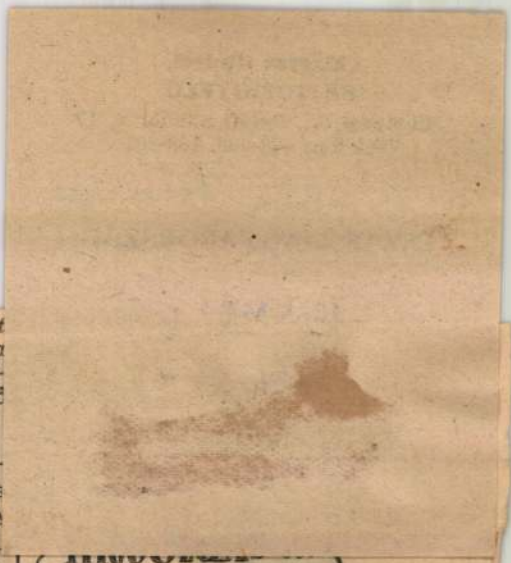

... 3—4 napon át ... kiállításon látható lesz a szakkör tagjainak legérdekesebb és ritkaság számba menő bélyeggyűjteménye.

— **A MISKOLCI** Járásbíróságon folytatják Ferenci Pál és társai ügyének tárgyalását. A vádlottakat üzérkedéssel és társadalmi tulajdon kárára elkövetett visszaélésekkel vádolják.

— *EGY BÁRKA elindul. Egy londoni fiatalember bárkát kölcsönzött, hogy a Themsén vízi sétát tegyen. Meg únta azonban az evezést, a bárkát a hullámokra bízta, ő maga pedig elszundikált. Nagy csodálkozására arra ébredt, hogy franciául beszélnek körülötte a tengerparton. Kiderült, hogy a bárka, míg utasát álomba ringatta, átkelt vele a La Manche-csatornán.*

— **A MAGYAR** Autóklub a magángépjárművezetők által az 5 és 10 éves balesetmentes közlekedésért elnyerhető emlékplakettet május 29-én és 30-án osztja ki a hagyományos országos autóstalálkozón Siófokon. A találkozón való részvételi díj 170 forint. Jelentkezni lehet a Zsolcai-kapu 18. alatt, május 6-ig.

— *ELLENÁLLÁSI filmsorozatot mutat be a második világháború befejezésének 20. évfordulója alkalmából a Bartók Béla Művelődési Ház. Május 2-ától kezdve minden vasárnap este vetítik a háború antifasiszta ellenállási harcairól készült filmeket.*

— **FAGYASZTOTT** földgáz. A kelet—nyugat közötti kereskedelmi kapcsolatok fokozása végett egy svéd üzletember azt javasolta, hogy a közép-keleti olajmezőkön kárbavesző nagy mennyiségű természetes földgázt fagyasztott állapotban juttassák el mind a keleti, mind a nyugati országok piacaira.

Ügyeletes állatorvos május 1-én: dr. Pédery József, Miskolc, Madarász V. u. 9. Telefon: 36-603, május 2-án: dr. Rabián Antal, Miskolc, III., Bánki D. u. 2. Telefon: 23-638. Betegjelentés 8—9-ig és 13—

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Kalló László

ÉSZAKMAGYARORSZÁG

1964 SZEP 13

1021

Festőművész a gyárban

A gyár és a képzőművészet kapcsolatának elmélyítésére az Ózdi Kohászati Üzemek szerződést kötött Kalló László miskolci festőművésszel. A kohászati üzemek egy éven át anyagi támogatással biztosítja a művésznek, hogy tanulmányozhassa a kohászok életét, megismerkedhessen a gyári dolgozók körülményeivel, munkájával. Három nagyméretű képet készít majd az olvasztárokról, martinászokról, hengerészekről. Ezenfelül a gyár grafikusainak, dekorációs dolgozóinak fejlődéséhez is szakmai segítséget nyújt.

rában ezen a [illegible]
pompás könnyedséggel siklik a busz, Losoncot elhagyva. A városhoz fűződik a tragédia, a költő egyéni tragédiájának tetőzése, teljesedése: ide rándult át a megyei bálra engedély nélkül, idegen kísérővel az élnivágyó, bővérű fiatalasszony, Fráter Erzsébet, s ezt már képtelen volt a férj megbocsátani. A fogság alatti csalások fölött szemet húnyt, ha bizalmas barát szóvá tette azt, elfordult, s másról kezdett beszélni, de ezt nem bírta elvi-

KALLÓ LÁSZLÓ festő
Miskolc, 1925

1957-ben fejezte be főiskolai tanulmányait ösztöndíjasként. 1958 óta kiállító művész, főként az észak-magyarországi területi szervezet tárlatain szerepel. Önálló bemutatója Miskolcon, a Szőnyi István Teremben volt. - Művészete magyar hagyományokon nyugvó, lírai alaphangu konstruktiv festészet.

Művés zéletrajzok 1975

A KÉPCSARNOK MEGHÍVJA ÖNT

KALLÓ LÁSZLÓ

FESTŐMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSÁNAK
ÜNNEPÉLYES MEGNYITÁSÁRA
1984. MÁRCIUS 8-ÁN
CSÜTÖRTÖKÖN DÉLUTÁN 5 ÓRÁRA

MEGNYITJA:

NAGY ERNŐ
FESTŐMŰVÉSZ
FŐISKOLAI TANSZÉKVEZETŐ

RUDNAY GYULA TEREM
EGER, SZÉCHENYI UTCA 13.

MEGTEKINTHETŐ:
1984. MÁRCIUS 8–17.

84-237 GENERALART Dorogi Ny – F. k.: Köteles István

Miskolcon születtem 1925-ben és miután 1957-ben elvégeztem a képzőművészeti főiskola festő szakát ide tértem vissza. Jelenleg is itt élek és dolgozom. Művészetemnek ihletője a természet, amely számomra minden szépség forrása. Művészi kifejezésmódomban törekszem a magyar képzőművészet legjobb hagyományait folytatni. Tanulmányaim New Yorktól Párizsig meggyőztek arról, hogy nemzeti festészetünkben olyan értékek rejlenek, melyeket a modern festészet eredményeivel ötvözve sajátos, egyéni utak lehetőségét jelentik számomra.

Számos külföldi kiállításon vettem részt munkáimmal: Japánban, Lengyelországban, Csehszlovákiában, NDK-ban; munkáim eljutottak az Egyesült Államokba, Kanadába, Ausztráliába, Új Zélandra, legutóbb Olaszországba. Rendszeresen szerepelek az országos jellegű hazai kiállításokon, legutóbb a Hódmezővásárhelyi Őszi Tárlaton vettem részt.

Több egyéni kiállításomat rendezte meg a Képcsarnok. Bár hazánkban sok helyen volt egyéni és csoportos kiállításom, Egerben első alkalommal jelentkezem munkáimmal.

KALLÓ László festő

A KÉPCSARNOK MEGHÍVJA ÖNT

KALLÓ LÁSZLÓ

FESTŐMŰVÉSZ

KIÁLLÍTÁSÁNAK
ÜNNEPÉLYES MEGNYITÁSÁRA
1991. NOVEMBER 14-ÉN
CSÜTÖRTÖKÖN DÉLUTÁN 5 ÓRÁRA

MEGNYITJA:

SERES JÁNOS
FESTŐMŰVÉSZ

MEGTEKINTHETŐ:
1991. NOVEMBER 14–23.

F.K.: WEIN MIKLÓS

SZŐNYI ISTVÁN GALÉRIA
MISKOLC, SZÉCHENYI UTCA 21.

Kalló László

küszködött.

KALLÓ LÁSZLÓ festőművész alkotásaiból kiállítást nyitottak pénteken a Miskolci Galériában.

LEZÁRTÁK A PESTI RAKPART

Magyar Hírlap, 1985. X. 19

Kalló László, festőművész

A Miskolci Galeriában tizenöt művész munkái látható. A tematikus tárlat Miskolc felszabadulásának évfordulója előtt tiszteleg. – A békés évtizedek hétköznapjairól szól a művek többsége. – Szerepel a tárlaton Kalló László műve.

M–: A mindennapok a művészetben.
Déli Hírlap, 1984. jún. 20.

Kalló Hanló festőmüvén

- kiállítása Egerben, a Rudnay Gyula teremben
- rövid múltatása

Pesti Műsor
1984. már. 14. (Hásd: Kalló Hanlónál)

Kalló László, festőművész

A Szinyei Merse Pál művészeti alkotóközösség néhány hónappal ezelőtt alakult. Most vásárlással egybekötött kiállítást rendeznek a Vasas Műv. a Központban. – Máger Ágnos, Kallós László és még több művész munkái szerepelnek a tárlaton.

Megvehetők a kiállított művek.

Déli Hírlap, 1984. nov. 30.

KALLÓ LÁSZLÓ

emlitve 1d. Pelody Gyula

Losonci Miklós: Miskolci művésze
Miskolc: Hermann Ottó Múzeum
UJ TÜKÖR 1983.XI.évf.30.sz.4.o.

Kallós László, festőművész

a mai miskolci művészet igen változatos. Kallós László absztrakt festőiségével kacérkodó, pikturájáig minden újítás visszhangra talált itt.

Végvári Lajos: Miskolci Művészet.
Új Tükör, 1984. 12. sz. 24-old.

Vialló László.

festőművész Borsod Megye Tanácsának díját kapta a miskolci Téli tárlaton.

Észak – Magyarország
1984 dec. 4

Kalló Lánló

festőművén

Borsod megye díját Tarta a Téli tárlaton Miskolcon

Déli Hírlap
1984 dec. 3

Kalló László

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ

1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Tévékönyv

ÉSZAK-MAGYARORSZÁG

1982 OKT 30

1021

Műteremsarok

Kalló Lászlónál

Állványa előtt, a műteremben. A háttérben tájvázlatok, de ecsetje alatt figurális kompozíció bontakozik ki

Október 14-én nyílt meg és a napokban zárt be a Képcsarnok miskolci Szőnyi István-termében Kalló László festőművész kiállítása. A kiállított festmények igen jelentős része gazdára talált, egy-kettő kivételével magánszemélyek vásárolták meg, tehát nem közületekhez, hanem otthonokba került Kalló műveinek jó része. Oda, ahová szánta, az emberek közé, hogy az ő otthonaikat tegye szebbé, derűsebbé, kultúráltabbá, esztétikusabbá.

A kiállítás megnyitásakor megírtuk, hogy Kalló tizennyolc évi szünet után állított ki a miskolci Szőnyi-teremben, önálló kiállítással azóta nem jelentkezett Miskolcon, de a gyűjteményes tárlatokon rendszeresen szerepelt, s az ország más tájain voltak önálló kiállításai. Művei eljutottak a baráti országokon kívül egy sor tengerentúli országba, s rendszeresen szerepel a baráti országokban is csoportos kiállításokon. Vajon tizennyolc évi hallgatás mögött mi van? Erre kerestük a választ, amikor a minap műtermében felkerestük.

Kalló László nagyon csendesen, visszavonultan él és dolgozik. Távol van a képzőművészeti közélettől, s kicsit magányos is. Ennek oka részben néhány olyan gesztusban keresendő, amely őt erre a magatartásra késztette, részben oka egy bizonyos fajta túlérzékenység, amely ezeket a gesztusokat nem mindig jól reagálta le. Érdemes áttekinteni a ma ötvenhét éves művész pályáját.

Városunk szülötte, diósgyőri munkáscsalád fia. Ezerkilencszázötvenkettőig esztergályosként dolgozott a Diósgyőri Gépgyárban, de már régóta érdeklődött a képzőművészet iránt, a vasgyári szabadiskolán próbálta tehetségét. Klaudinyi László indította el itt a pályáján, majd Bencze László és Döbröczöni Kálmán választották ki egy tehetségkutató úton és így javasolták a Képzőművészeti Főiskolára felvételre. Ezerkilencszázötvenkettőtől 1957-ig tanult a főiskolán, majd diplomájának elnyerése után tért haza Miskolcra. Művészpályája nehéz körülmények között indult; lakáshiány, műteremhiány, rendkívül szűkös körülmények gátolták munkásságát. Az ötvenes évek legvégén a már azóta lebontott Csabai kapui régi művésztelepi házban kapott egy műtermet, majd a hatvanas évek legelején beköltözhetett abba a műtermes lakásba, ahol ma is él és dolgozik. Műtermének falán rajzok, vázlatok, majdani képek előtanulmányai, néhány rajz főiskolás korából, olajpasztellek, mint később születendő festmények inspirálói, és igen sok kész és félkész festmény a polcokon.

Említettük, nehéz volt a pályaindulása. Kisméretű tájvázlatokat készített eleinte. Pestre is nehezen jutott fel, hogy kollégáival, főiskolai társaival találkozzék, s felmérje, hol tartanak azok, hol tart ő. Amikor több év után feljutott Budapestre, rádöbbent, hogy kissé leszakadt a folyamatos művészeti élettől. Ez a lépéshátrány deprimálta, de ugyanakkor serkentette is, hogy próbálja utólérni az életet, mindazokat a lehetőségeket, amelyeket az számára kínál. Jóllehet, itt, Miskolcon, a képzőművészeti szövetség helyi szervezete eléggé intenzíven működött akkoriban, és számára is adódtak szövetségi közvetítéssel közületi vásárlások, pályázati lehetőségek, kapott megbízásokat, részvételi díjakat, valahogy mégis magányosnak érezte magát és a magányos útkeresés itt-ott tévutakra, zsákutcába is vezetett. A hatvanas években voltak átmenetileg üzemi szerződései, most nincsen, nem kapcsolódik sehová. Az egzisztenciális problémák határozták meg kapcsolatát végül is a Képcsarnokkal.

— Nem volt más lehetőség, hát képcsarnoki festő lettem — mondja, de ebben nincs semmi keserűség. Ugyanis a Képcsarnok számára is igényesen kell dolgozni. Ez igen nagy szakmai felkészültséget kíván, ízlést kellett kielégíteni, s teljes erőbedobással kellett dolgozni. — Érzem: olyan erők akkumulálódtak bennem, amelyek nagyobb dolgokra tesznek képessé — fűzi hozzá a képcsarnoki tevékenységhez. — Most már az én életemben is az az időszak következik, amikor ki kell teljesednem, amikor be kell érni a munkásságomnak. Úgy érzem, van bennem elég erő, hogy az elkövetkező két-három évben ezt elérjem, ezt beváltsam.

Piktúrájáról beszélgetünk a későbbiekben, a tájkép iránti vonzódásról, a táj szeretetéről, a Bükk, Miskolc környéke, vagy az alföldi tanyavilág szépségeinek örök visszatéréséről, mint azt legutóbbi képcsarnoki kiállítása is tanúsítja. És szóba kerül az, hogy képein nincsen ember, legalábbis nem főszereplő. A képeknek ezt a tájcentrikusságát és viszonylagos embernélküliségét a képcsarnoki igény determinálta. Ott kelendőbbek a jó tájképek, mint a figurális kompozíciók. A korábbi művein inkább jelen volt az ember, a hatvanas években igen sok figurális kompozíciót alkotott. És a már említett és hihetően eljövő alkotói korszakban várható ez a visszatérés a figurális művekhez. A műtermében látható vázlatok is ezt a szándékot látszanak igazolni.

Kalló László tizennyolc éve nem állított ki önállóan Miskolcon, de rendkívül keményen dolgozott és dolgozik. Mint a beszélgetésből kitűnt, munkásságában egy szakaszt készül lezárni. Tehetségét, szorgalmát, munkabírását ismerve, kiteljesedésében, munkásságának teljes beérésében biztosak lehetünk. S talán elzárkózottsága is feloldódik, gyakrabban találkozunk műveivel a kiállítótermekben, s vele is a művészeti közéletben.

Benedek Miklós

Fotó: Laczó József

A műterem falán vázlatok, skiccek, majdani új festmények inspirálói

NDK

Új módszer a másodlagos alapanyagok előállítására

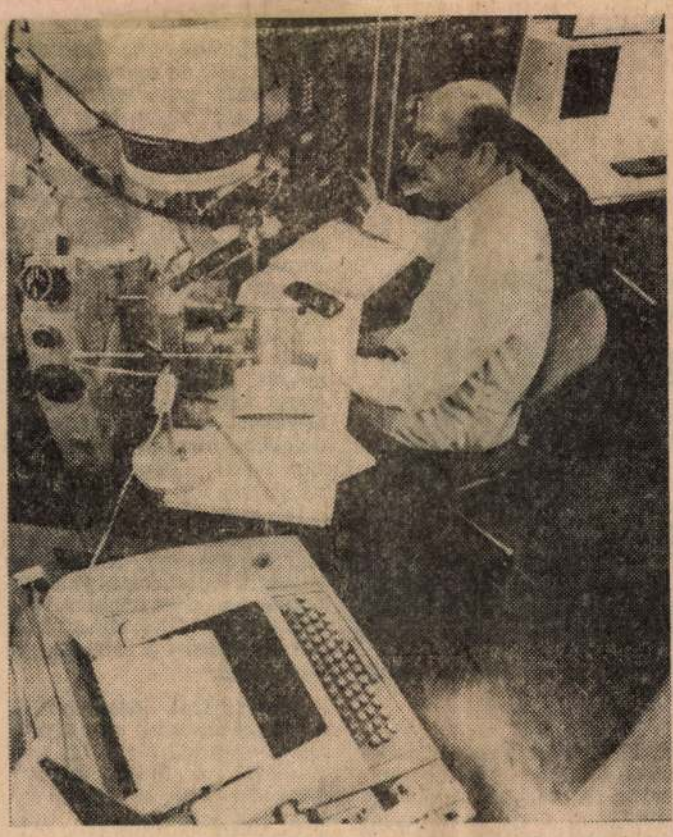

● A freibergi nem vastartalmú fémek kutatóintézete és az „Albert Funk" Bányászati és Kohászati Kombinát tudósai és technológusai új eljárást fejlesztettek ki másodlagos alapanyagok előállítására. Így a nemesfémtartalmú anyagok újra felhasználhatóvá váltak az ipar számára. Kutatómunkájuk során a tudósok nagyon jó minőségű eszközökkel dolgoznak, mint például ez az elektronsugár mikroanalizátor, amelyet a fémes anyagok felületének vizsgálatára használnak.

Energiamegtakarítás

Az energiafelhasználás csökkentésével, a tüzelőolaj helyettesítésével 33 millió forint energiaköltséget takarít meg az idén a Dunai Vasmű. A kombinát két kohójában olajról földgáztüzelésre tértek át, amivel 10 ezer tonna fűtőolaj felhasználását tették fölöslegessé. Nagyobb arányban hasznosítják az erőműben a kokszgyártás melléktermékeit. Az energiaracionalizálási beruházások a hulladékenergia, elsősorban a füstgáz hasznosítását szolgálják, így befejezés előtt áll a konverteracélmű hőhasznosító kazánjának szerelése, ez óránként 60 tonna nagy nyomású gőzt termel majd az erőmű számára.

Gazdasági munkaközösségek

Kétszáz vállalati, gazdasági munkaközösség működik eredményesen a hazai textil- és konfekcióiparban, főként a vállalati berendezések jobb kihasználását segítik elő — állapították meg pénteken Székesfehérváron, harminc ruházati vállalat szakembereinek országos tanácskozásán. A kisvállalkozások kis sorozatú termékek előállításával, hulladék- és maradékanyagok feldolgozásával is foglalkoznak, de a legtöbb vállalati hasznot a karbantartó munkaközösségek hozzák a gépek munkaidőn kívüli felújításával, korszerűsítésével.

Műemlékvédő termelőszövetkezetek

A cím első olvasásra nyilván meglepő. Annál is inkább, mivel a mezőgazdasági üzemek a műemlék épületek hasznosítása, védelme kapcsán — az elmúlt két évtizedben — általában negatív példaként kerültek megemlítésre. Tegyük hozzá, nem ok nélkül. A kezelésükben levő értékes épületek nem rendeltetésszerű használatának, a védelem, karbantartás hiányának ma az a következménye, bizonyíték, hogy nem egy ilyen értékes épületet az összeomlás veszélye fenyeget. Természetesen a leírtak nem minden mezőgazdasági üzemre érvényesek, mint ahogy valamenynyi romhalmaz sem varrható csak a tsz-ek, állami gazdaságok nyakába. Ezen írásnak azonban nem az okok feltárása, a felelősség vizsgálata a feladata, hanem — ugyancsak az elmondottakkal összefüggésben —, egy örvendetes szemléletváltozás első mérhető jeleinek közzététele.

Konkrétan arról van szó, hogy megyénkben (is) egyre több mezőgazdasági üzem foglalkozik a régi, értékes, de romos műemlék, vagy műemlék-jellegű épületek helyrehozatalának szándékával, s azoknak rendeltetésszerű, szociális, kulturális, idegenforgalmi célokra történő hasznosításával. Sőt, már akadnak olyan gazdaságok, akik a szándéknál tovább jutottak. A megyei tanács vb építési, közlekedési és vízügyi osztálya főelőadójától, *Olajos Csabától* kapott információ alapján megtudtuk, hogy a krasznokvajdai Bástya Tsz kivitelezésében már tart a krasznokvajdai Szentimrey-kastély, a csobaji Taktaközi Tsz kivitelezésében pedig a taktabáji Patay-kastély épült, copf stílusú Szentimrey-kastély felújítását, cserébe a tanács azt tartós használatra átengedi a szövetkezetünknek. A tervek a Borsodterv kivitelezésében, 1981-ben készültek el, és már abban az évben hozzá is kezdtünk a felújításhoz. A munkák azóta is folynak, s reméljük, ez év végére befejeződik az építkezés. Eddig már elkészült a tetőcsere, az alapok, s az épület „derekának" megerősítése, az omladozó bolthajtások újraépítése, a külső, belső vakolás, a régi díszítések helyreállítása. Jelenleg belső munkák, így például a festés történik. A terv 6,7 millió forinttal számolt, de mi némi egyszerűsítéssel 5 millióból, eredeti állapotban újítjuk fel az épületet. Itt kapnak majd helyet a különböző irodák, tanácskozó, az étkezdénk, a tálalónk, s egyéb más részlegünk. Gondunk, hogy az Országos Műemléki Felügyelőség által ígért másfél millió forintos támogatást eddig még nem kaptuk meg, így a felújítás összes költsége eddig a tszünket terheli.

A bekecsi Hegyalja Tsz a tokaji áfésztől vásárolta meg az igen romos tokaji zsinagógát. *Pisák János* elnök: — Azért döntöttünk a vásárlás és a felújítás mellett, mert úgy gondoljuk, a tokaji bor központjában, a táj jellegének megfelelően, idegenforgalmi célokra nagyszerűen tudjuk hasznosítani az épületet. A zsinagóga felújításának terveit a Budapesti Műszaki Egyetem még ebben az évben elkészíti. A számítások szerint 15 millió forintba kerül a felújítás. Mi 7,7 millió forint támogatásért pályázatot nyújtottunk be a Fejlesztési Bankhoz, ennek elbírálása a közeljövőben várható. Három év alatt kívánjuk rendbe hozni az épületet, ahol különböző kiállításokat, bemutatókat akarunk rendezni. Ezzel az idegenforgalmi programunkkal függ össze, az a szándékunk is, hogy vásárolni kívánunk egy hajót, amellyel majd a turistákat a Bodrogon, Tokajból Sárospatakra és vissza szállítanánk...

Fésüs Attila, a csobaji Taktaközi Tsz elnöke: — Két éve költöztünk át Csobajról Taktabájra, a gazdátlan, elhagyatott Patay-kastélyba. Ezzel párhuzamosan az Agrober tervei alapján, saját kivitelezésben megkezdtük a felújítást. Az Országos Műemléki Felügyelőségtől ez évre 500 ezer forintot kapunk, ez kiegészül a mi 2 milliónkkal. Ez az idei ráfordítás. A tervek szerint 1984-ig — akkor lesz teljesen kész az épület — 5 millió forintot fordítunk a felújításra. Egyébként az épületben az irodák mellett a varrodai melléküzemágunk is helyet kap.

(hajdu)

Kárpitok és hímzések

Gazdag programot nyújtott az ez évi múzeumi hó- szebb szőnyegeit, kerámiaritkaságait.

Kalló László

festőművén

Miskolcon a Szőny, tevemben állítja munkáit. A kiállítást Papp László f. művén nyitotta meg.

Déli Hírlap

1982 okt. 15

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1984 MÁR 8

NÉPÚJSÁG (HEVES)

Kalló László
fotó

/1021

Az egri Rudnay-teremben

Kalló László kiállítása

A Miskolcon élő festőművész munkái nemcsak hazánkban és a környező országokban ismertek, de Új-Zélandtól az Egyesült Államokig sok rangos kiállítás anyagát gazdagították már. Az egy híján hatvan esztendős alkotó 1957-ben szerzett diplomát a Képzőművészeti Főiskolán. Tanulmányait New Yorkban és Párizsban folytatta. Nemzeti festészetünk hagyományait modern elemeket ötvözve talált rá egyéni stílusára.

A március 8-án, csütörtökön, 17 órakor rendezendő ünnepélyes megnyitón *Nagy Ernő* festőművész az egri főiskola tanszékvezető tanára mond köszöntő szavakat. A Rudnay-terem dolgozói a kiállított festmények megvásárlásában az érdeklődők rendelkezésére állnak. A tárlat március 17-ig látható.

„Két házikó" — a művész szemével

NÉPÚJSÁG, 1984. március 8., csü

**Ma már nincs veszély –
Végleges megoldás 1995-re**

Víz, víz, tiszta víz! Ha nem tiszta...?

Még 1977-ben az Egészségügyi Minisztérium felmérése alapján jöttek rá arra, hogy a kisgyermekek megbetegedése elsősorban a szennyezett víztől következik be. Később azt is megállapították, hogy a nitráttartalmú víz a kórokozó. Ezért az országban a megyei tanácsok szakigazgatási szervei megvizsgálták a községek kútjainak vízminőségét. Megyénkben 1982-ben is *tizenhat települést nyilvánítottak a víz miatt közegészségügyileg veszélyeztetettnek.* Ebbe a kategóriába azok a községek kerültek, ahol egyetlen egészséges vizet adó kút sincs. *Simon Lajostól*, a Heves megyei tanács építési és vízügyi osz-

Így az említett községekben véglegesen elhárult a veszély. Ezenkívül *Bekölcén* és *Bükkszentmártonban* a meglevő kutak kitisztításával, felújításával sikerült olyan vizet nyerni, ami nem szennyezett.

— *Ezek tehát a végleges megoldások. Mit jelent a problémák ideiglenes felszámolása?*

— Megszerveztük *Szederkénypuszta és Szentdomonkos* kivételével, a tartálykocsiból való ivóvíz biztosítását. Ugyanez történik hamarosan az említett két köz-

Tolói

Takács István alig volt húszéves, amikor egy baleset következtében mozgássérült, tolókocsis lett. Addig a cipőiparban dolgozott, mint szerszámkészítő műszerész. A jó szakembert egy ideig vállalata biztatta, hogy megváltozott állapota ellenére kenyérkereső foglalkozáshoz juttatja, ám a jó szándékú ígéretet tett nem követte.

Az elmúlt év november 1-én megnyílt az egri szociális foglalkoztató, azóta nincs kényszerű tétlenségre kárhoztatva. Igaz, teljes mértékben nem kamatoztathatja tanult ismereteit és jártasságát, de sorstársai körében hasznos elfoglaltságra, megértő közösségre talált.

Pataki Ferencet az idei alkotmánynapi ünnepségen avatták volna légelhárító lokátoros tisztté, de súlyos agyhártyagyulladása nem múlt el nyomtalanul. A visszamaradt beszédhiba mi-

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-727

Kalló László festőművész

1984 SEP 15

PEST MEGYEI HÍRLAP

Falusi csendélet 1021

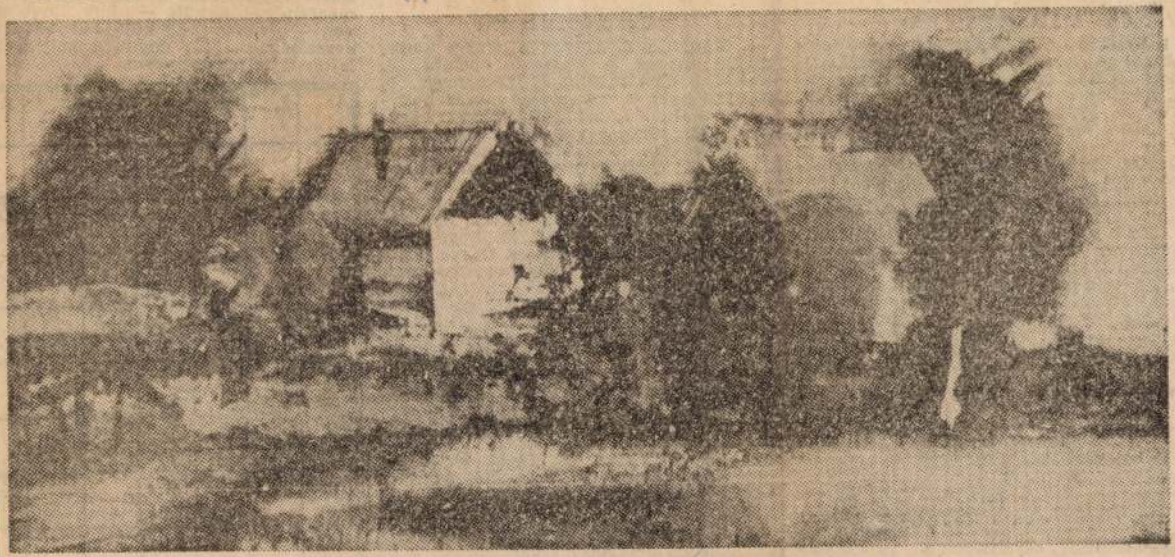

Kalló László festménye

... tűzliliom az éjszakában,
mint ravatalgyertya éber csönddel tüntet,
bevilágítja virrasztó szívünket ...

Juhász Ferenc versből idézünk; folytatása a vízszintes 4. és függ mú sorban.

VÍZSZINTES:

1. Szeszes ital. 4. **A versidézet első folytatása.** 14. Réz- és salétrombányáiról ismert sivatag Chilében. 15. Főtt tészta. 16. A perc idegen rövidítése. 17. Magyar film. 19. ... France, francia légitársaság. 20. Annyi mint, rövidítve. 21. A jelzett tárgy alatti helyről. 22. Szentendre hegye. 24. Divatos helyeslés. 25. Motorversenyeiről ismert angol sziget. 26. A fejlődésért küzdő. 28. Kutyafajta, névelővel. 29. Após. 30. Könnyű, nyári lábbeli. 31. Erre a helyre. 33. Ultrarövidhullám, rövidítve. 34. Tatár vezér Aszafjev: Bahcsiszeráji szökőkút című táncjátékában. 36. „A templom ..." (Fodor László színpadi műve). 38. Német kettős magánhangzó. 39. Az SZTK elődje. 40. Feltette az ... a pontot. 41. Mutató névmás. 43. Felső sportoktatási intézmény régebbi nevének rövidítése. 45. Olasz lap. 47. Szerep Madách: Mózes című drámájában. 49. Juh. 51. Egykori török tiszti rang. 52. Ezen a mérkőzésen megtelik a Népstadion. 53. Időmeghatározás. 54. Színművész (József). 55. Gépkocsiknál balesetveszélyes. „Csuk és ..." (Gajdar ifjúsági regénye, ford.). 58. Összevissza lök. 60. Orosz férfinév. 61. Harapá. 62. Római 99. 63. Mint a vízszintes 40. számú sor. 65. Telerekording rövidítése. 67. Tulajdonában van (ford.). 68. Az USA elnöke volt, a rabszolgaság eltörlésének fő szervezője (Ábrahám). 71. Erző iség.

FÜGGŐLEG

1. Margarin. 2. Akinek a mehet világgá. 3. Massen Kanadai légitársaság. 5. Kiejtett betű. 7. 8481 méte csúcs a Himalájában. 8. A rint a hét vezér egyike. 9. egyik holdja. 10. Szellem „A vihar" című drámájáb ital népies neve. 12. Mér kotója. 13. Sűrűn előfordu zett helyre. 22. Egyetemi latos. 23. Verona folyója. **versidézet befejező része.** 2 tó. 27. A tévé egyik kri felügyelője volt. 30. Prés. az Antarktiszon. 35. Vés. 36. Az Arno mellékvize. 37. Arab méltóság. 40. Olasz férfinév (... Santelli). 42. Kiejtett betű. 44. Elkülönült csoportosulás. 46. Szófaj. 47. „Mi kék ..." (Petőfi). 48. Földrész. 50. Fiatal nőstény szarvas. 52. Előteremt. 56. Magára vesz. 57. A Nyugatindiai-szigeteken élő indus. 59. Lop, régiesen. 63. Becézett Ilona. 64. A szóbanforgó személy előtti helyre. 66. Tartó. 69. Olimpiai bajnok (1976) gerelyvetőnk névjele. 70. New Jersey. 72. Helyrag. 73. Morsehang.

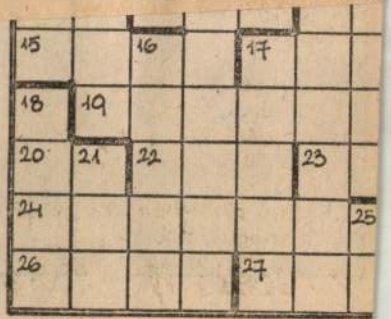

Beküldendő: a versidézet.

Beküldési határidő: 1 hét.

A szeptember 1-i rejtvény helyes megfejtése:

Kalló László

Festőművész

az Észak-Magyarországon élő alkotók veszprémi kiállításán szerepel a művész műve.

(—r—): Észak-magyarországi művészek kiállítása Veszprémben.

Napló (Veszprém), 1976. jan. 24.

SAJTOFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-720

Diósgyőri Munkás

Kalló László, festő

1021

MUNKAS 1976. április 20.

Vélemények a Kohász Galériában

A vándorkiállítás első állomása, a Kohász Galéria. Itt találkoznak először a nézők a borsodi képzőművészek festészeti kiállításával. A benyomások, tapasztalatok itt alakulnak, formálódnak először véleménnyé. Ezekről a véleményekről beszélgetünk a kiállítás néhány látogatójával.

Beszélik a gyárban — mondja Kovács Irén —, hogy nem értik a képeket. Én azért jöttem most ide, hogy megnézzem, valóban igaz-e ez a vélemény.

— *És igazuk van?*

— Szerintem egyáltalán nem. Minden képnek megtaláltam a mondanivalóját. Egyszóval lehet érteni a képeket. Van, amelyik csak egy hangulatot ad, de van, amelyikben éppen magányt, vagy harmóniát érzek.

Engem Kalló László képeiben a föld színe ragadott meg. Érdekes, hogy ezt a többi tájképén is hangsúlyosnak érzem, — mondja Pléh Anikó —, aki szerint a kiállítás legjobb képe Kun Ernő; Tavaszi Balaton című festménye.

— *Miért éppen ezt a képet találja a legjobbnak?*

— Nézők, Papp László; Sárospataki részlet című képe előtt
Vadas Zsuzsa felvétele

— Szeretem az élénk, kavargó színeket. Ez a kép pedig éppen ezekkel a gyönyörű színekkel adja vissza a tavasz hangulatát.

Balogh Gábornak ellenvéleménye van. Ő inkább a sötét tónusokat kedveli. Mosolyogva mondja, hogy mindig az a legjobb kép, amit szobája falán is szívesen látna.

— *És melyiket választaná?*

— Persze ez az értékelés nem mindig helyes, de, ha lehetne, akkor Kalló László: Esti hangulat című képét választanám.

Aztán vitatkoznak. Melyiket, miért tartják jónak, kifejezőnek. Van, aki egészen különleges jelzőkkel illeti Nagy Gy. Margit gobelinvázlatait. Van, aki komornak, hidegnek érzi Máger Ágnes képeit. Az értő, befogadó néző véleményei ezek, amelyek nagyon fontosak az alkotó számára is.

Kerestem a vendégkönyvet. Látni akartam a szokványos, sematikus bejegyzések mellett egy-egy önálló véleményt is. De a teremőr tudomásomra hozta, hogy vendégkönyv helyett csak bélyegző van. Nem értettem a dolgot. — Vendégkönyvet ugyanis a látogatóknak kell hozniuk — világosított fel —, amibe hitelesen bebélyegzem: a KOHÁSZ GALÉRIÁT MEGTEKINTETTE.

Vadas Zsuzsa

1976. április 20.

Leninre emlékezünk

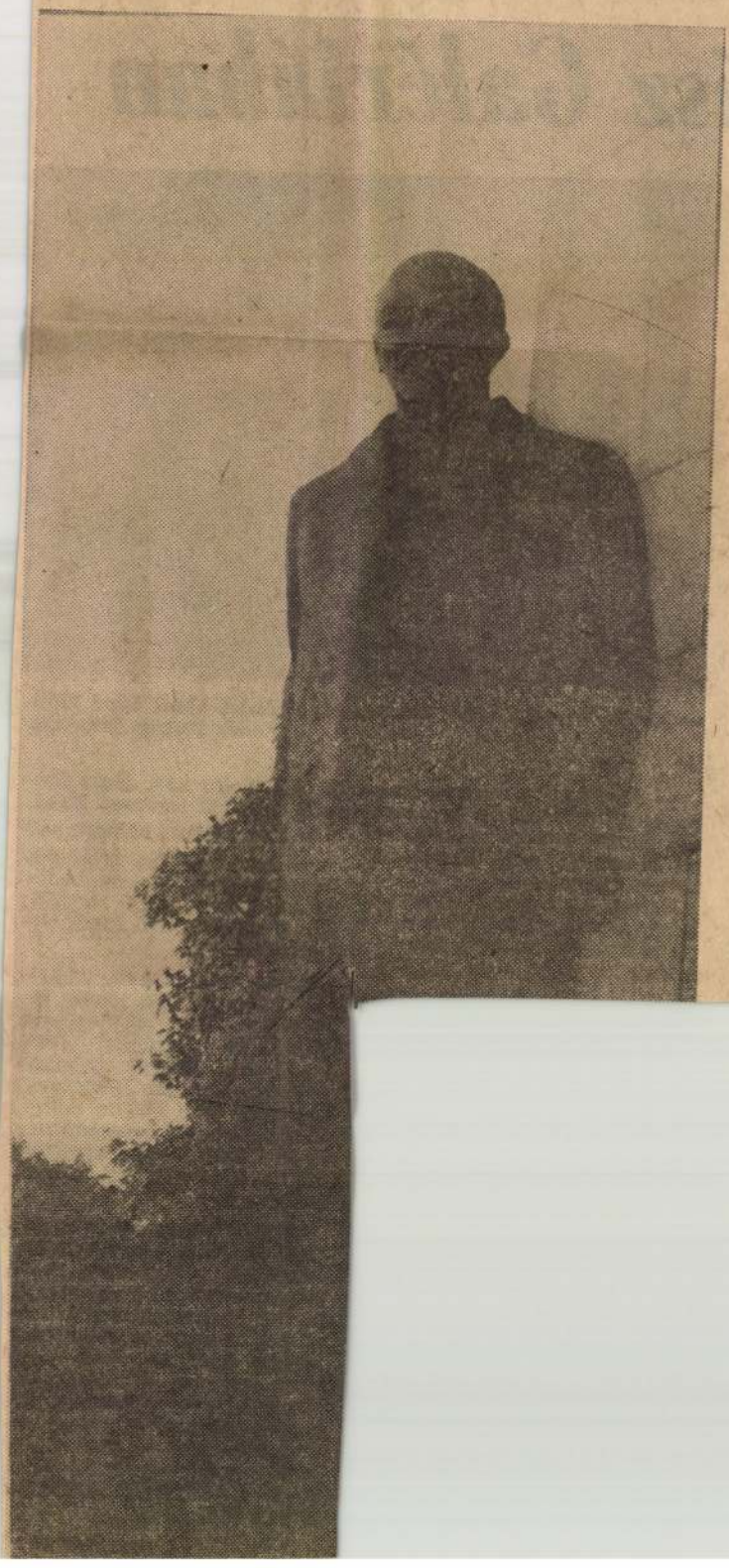

Csütörtök délután:

koszorúzás a szobornál

Lenin születésének 106. évfordulója tiszteletére április 22-én 14.30 órakor koszorúzási ünnepségre kerül sor a Lenin-szobornál. Koszorút helyeznek el a megyei, a városi pártbizottság, a KISZ-bizottságok vezetői, valamint az LKM, a DIGÉP párt- és társadalmi szervei, az MSZBT-tagcsoportok képviselői. Az ünnepségen közreműködik a diósgyőri Vasas Művelődési Központ fúvószenekara.

Az évforduló alkalmából az LKM és a DIGÉP területén dolgozóink röpgyűléseken is megemlékeznek Lenin tevékenységéről, munkásságáról.

MSZBT-ünnepség

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

1976 JAN 15

NÓGRÁD

Kalló László festő

Kassai festészeti biennálé

Ebben az évben harmadik alkalommal rendezik meg Szlovákiában a kassai festészeti biennálét, amelyen korábban is szerepeltek magyar művészek. Az idei kassai festészeti biennáléra a Magyar Képzőművészek Szövetsége négy művész alkotásait javasolja. Két Budapesten élő művészen kívül észak-magyarországiak művei szerepelnek a biennálén, Kalló László és a Balassagyarmaton élő Jánossy Ferenc alkotásai. A kassai festészeti biennálé megnyitására ebben az évben októberben kerül sor. A biennálé a szlovákiai képzőművészeti élet fontos eseményének ígérkezik.

portos Románia ellen lépnek két alkalommal pályára Mészölyék.

Az elhalasztott, újrajátszott, majd ismét későbbre utalt bajnokik összeszámlálásával a táblázat jelenlegi állása:

1. FTC	11	8	2	1	80—31	18
2. Ú. Dózsa	10	6	2	2	45—35	14
3. BVSC	10	2	2	6	26—62	6
4. Volán	11	2	—	9	38—61	4